LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՅՈՒԼԻՍ
1930
1 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 302

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Մեր ընթերցողները օրը օրին հետեւեցան այն շահեկան ցցթակցութիւններուն, որ ստացած էինք Հայաստանէն, ականատեսի մը ստորագրութեամբ: Մանրամասնութիւնները պարզեցին իրական աղէտի մը պատկերը, որուն կործանարար նշանակութեան մասին, առենին խօսած ենք:

Ինչ որ գերագոյնապէս վրդովեցուցիչ է, այն անբարոյական վերաբերմունքն է, որ հրապարակ բերին Երեւանի Չեկայի յետադիմական եւ «յեղափոխական» գործակալները արտասահմանի մէջ, ազատ ու համարձակ ծափահարելով Հայաստանի արիւնահեղութիւնները:

Արտասահմանի հայութիւնը հեռու Հայաստանէն, անտեղեակ հալածանքի ծաւալին, այնքան ցնցում չկրեց, որքան կը կրէ տեղի ունեցած առտահական երկրաշարժներէն: Ըստ երեւոյթին, արտասահմանի հայութեան անկուսակցական հոծ զանգուածը հաշտուած է այն մտքին հետ թէ՝ բոլշեւիկները մշտական բնակութեան աղէտն են Հայաստանի գլխուն, հետեւաբար մեծ ու պզտիկ դէպքերն այլ եւս յուզումի եւ ցնցումի չեն մատներ հայութեան այդ հատուածը: Թերեւս շատերը զանուութեամբ կը հետեւին Հայաստանի անցքերուն, բայց անճարութեամբ կամ «խոհեմութեամբ» կը լռեն:

Լռութեան սահմանին վրայ Յակն ալ սառքինութիւն մը պիտի նկատէինք, նկատի ունենալով այս օրերու հոգեկան ազգատութիւնը:

Բայց . . .

Այս անպատուել թշուառութեան եւ հակամարդկային բարբարոսութեան ի տես, արտասահմանի մէջ կան խելքէ ու խղճէ զուրկ մարդիկ, որոնք կրնային գոնէ անկուսակցական պաշտութեան պէս լռել: Երնային Պիղատոսի պէս իրենց ձեռքերը լուալ ու մէկ կողմ քաշուիլ: Սակայն քաղաքացու եւ մարդու արժանապատուութիւնն այն աստիճանին ինկած է, ու առանց հարկադրուած ըլլալու, պէտք կը զգան խունկ ծխելու խելագար ու ոճրապարտ ասպետներուն առջեւ, որոնք հայ ժողովրդի կեանքին վզին չոքած՝ կը խեղդեն զայն:

Երբ դաշնակցական մամուլը օր օրին հասած հատ ու կտոր տեղեկութիւններ կուտար, Փարիզի հակադաշնակցական յետադիմական թերթը չկրցաւ իր պապանձումը պահել եւ խմբագրականով մը յայտարարեց թէ արտասահմանի մամուլի մէկ մասը, տեղի ունեցած դէպքերը չափազանցուած ձեւով ներկայացուցած է: Այսինքն, ըստ ռամկավար կակուղկեկ մարդոց, հազարէ աւելի սպանութիւններ ու մահերը ոչինչ են: Քանի մը հազար աքսորականներ, որոնք առանց հաշուի Սիպերիոյ սառնամանիքներուն մէջ կ'ոչնչանան, ռամկավարներու իմրոնած ազգին չեն պատկանիր: Ոտքը չենք ըներ տեսնական այն անհաշիւ զնդաններուն, որոնց հետեւանքով հայ գիւղացիութեան մէջքը կոտրեցաւ:

Ու մենք զարմացած կը մնանք այս անխղճութեան եւ գիտակից սուտ վկայութեան առջեւ, առանց կարենալ բացատրելու իմաստը այս մեղսակցութեան, արիւնահեղութեան մը որ ամէն ազնիւ քաղաքացու դատապարտութեան պիտի արժանանար:

Պարագան բոլորովին տարբեր է, երբ մեր դէմ կը կենայ ծախուած գործակալ մը, կասկածելի անցեալով եւ ներկայով, որ յեղափոխութեան սրբութիւնները կը շահագործէ քսակահատի մը զանհկութեամբ: Ան վճարուած է բոլշեւիկեան բեմը գառնալու արտասահմանի մէջ, եւ առանց քաշուելու իր աուրքը կուտայ հրամայող մեծաւորներուն, բոլշեւիկեան ոճրագործութիւնները ներկայացնել որպէս Հայաստանի «ընկերվարական շինարարութիւն» մը:

Այս ընթացքը ստորնութիւն մըն է, բայց վճարուած, ու հրակումը կը դառնայ անզօր...:

Իսկ, երբ ռամկավարը, առանց հրաւէրի եւ առանց Չեկայի տրիպողութեան, այս ազատ երկինքին տակ, խօսքի ազատութենէն օգտուելով՝ սուտ ականներ կը մրոտէ պաշտպանելու հակամարդկային այս արարքները, երբ իր սուտ վկայութիւնը կը բերէ արդարացնելու չեկիստները, որոնք արիւն արցունքի հովիտ դարձուցին մեր հայրենիքը, այլապէս առօրին պարտականութիւն մըն է որ կը կատարէ, այս անգամ անվճար:

Անվճար այս արծակալութիւնն է, որ պէտք է դադրի: Եթէ չեն կրնար օգնել այդ հայրենիքին ու ժողովուրդին, թող գար կարին ու քաղաքական անբարոյականութեամբ՝ ժխտաններ նպաստեն արտասահմանի հայութիւնը անանուն բարբարոսութեան մը:

Հայաստանի հայութիւնը երբեմն լուռ, երբեմն ալ մռնչալով կը տանի բոլշեւիկեան լուծը, ու եթէ հոգեկան մխիթարանք մը ունի, այն ալ արտասահմանի հայութեան համակրանքն է, որ կը շեշտէ բոլշեւիկներէն եւ ուղիղ ճանապարհով կ'երթայ Հայաստանի ճնշուած զանգուածին:

Բարոյական այս ճանապարհէն շեղողները, ուշ կամ կանուխ, հանրային դատաստանին պիտի ներկայանան, շատ անցանկալի աթոռի մը վրայ նստելով:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

«Էլ Ահվալ» սուրիական թերթը, հետեւեալ յօդուածը կը հրատարակէ քրտական ապստամբութեան մասին.

— «Թրքական լուրերը կը հաստատեն քրտական ապստամբութեան ծաւալումը Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ: Ըստ Թրքական Թերթերու եւ Թուրք կառավարութեան յայտարարութեան, այս շարժումը Շէյխ Սաիտի ապստամբութեան շարունակութիւնն է:

Քիւրտերը իրենց հայրենիքին անկախութիւնն ու ազատութիւնը կ'ուզեն: Անոնք զօրաւոր, չարքաշ եւ տոկուն ցեղ մըն են, բայց ցրուած են Սուրիա, Իրաք եւ Թուրքիա: Թուրքերը կ'ուզեն Թրքացնել զանոնք. սակայն Թուրքերուն հետ չեն ձուլուիր, որովհետեւ Պարսիկներուն աւելի մօտ են քիւրտերը քան Թուրքերուն: Այդ է պատճառը որ պարսիկ կառավարութիւնը մերժեց Թուրք կառավարութեան այն պահանջքը, որով կ'առաջարկուէր ճնշում բանեցնել իր սահմաններուն մէջ գտնուող քիւրտերուն վրայ:

Իրաքի կառավարութիւնը, այսինքն Անգլիան շատ բարեացակամ վերաբերմունք ցոյց կուտայ քիւրտերուն հանդէպ, մինչեւ անգամ Անգլիացիները ուզեցին որ Իրաքի եւ Թուրքիոյ միջեւ, քրտական ինքնավարութիւն մը ստեղծեն եւ Մէլիք Ալին (Հիճազի նախկին Թագաւորը եւ Ֆէյսալի եղբայրը) անոնց վրայ Թագաւոր դնեն: Այդ պատճառաւ, Իրաքի մէջ քրտական դպրոցներ բացին, պետական մարդիկ եւ պաշտօնեաներ պատրաստելու համար Ազգ. Դաշնակցութեան 16 սեպտ. 1925 Թուակիր որոշմնագրին համաձայն: Այդ որոշումը, Մուսուլի Ֆրանսայէն անջատումը եւ քրտական ինքնավարութեան ստեղծումը կը պահանջէր, եւ ատոր համաձայն ալ Ֆրանսացիները պարպեցին այդ շրջանները:

Քիւրտ լիտրները շատ լաւ գիտեն այս բոլորը եւ այդ պատճառաւ — կը հրաւիրեն բոլոր քիւրտերը որ գան եւ հաստատուին Մուսուլի շրջաններուն մէջ: Իրաքի տեղացիներն ու կառավարութիւնը գոհ չեն այս աշխատանքներէն եւ որոշումներէն եւ կը ջանան ամէն գնով արգելք ըլլալ քիւրտերու համախմբման իրենց հողին կամ սահմաններուն վրայ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍԻՄՈՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Հնդկաստանի կառավարութիւնը հաղորդեց նահանգներու կառավարիչներուն թէ պէտք է մինչեւ օգոստոս 15 հասցնեն Սիմոնի տեղեկագրին մասին իրենց կարծիքը: Անկից յետոյ է որ Հնդկաստանի կառավարութիւնը պիտի բանաձեւէ իր գնահատականը եւ սեպտեմբեր 19էն առաջ, զայն պիտի հաղորդէ Անգլիոյ, որպէսզի կարելի ըլլայ ներկայացնել Լոնտոնի խորհրդաժողովին:

. . Նիւ-Եորքի բրիտանական հիւպատոսարանին առջեւ 500է աւելի համայնավարներ ցոյց մը կատարեցին, ընդդէմ Հնդկաստանի մէջ անգլիական քաղաքականութեան, եւ պահանջեցին Հնդկաստանի անկախութիւնը:

Ցուցարարները ցրուեցան ոստիկանութեան միջամտութեան վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիւքրտական բախումներ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԵՒ ԶԻԼԱՆԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պայազիտէն ենկիւրի տրուած լուրերու համաձայն, զինեալ խումբեր մերթ ընդ մերթ յարձակում կը գործեն սահմանագլուխին վրայ, Արարատի շրջանին մէջ, արջառի գողութեան համար (?): Թուրք զինուորական օդանաւերը կրցան անոնց Թաքստոցը երեւան հանել եւ ստիպել զանոնք որ քաշուին Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխէն անդին:

Միւս կողմէ, յարձակում գործուեցաւ նաեւ սահմանագլուխի Հանիք գիւղին վրայ: Յարձակողները ետ մղուեցան:

Յունիս 20ի գիշերը, 110 ձիաւորներու խումբ մը, Պարսկաստան ապաստանած գաղթական ցեղախումբերու պետերուն հրամանատարութեամբ, Էեքմալ գիւղէն մեկնեցաւ ու մտաւ Թրքական հողամասը Զիլանի լեռնոտ շրջանին մէջ, ուր Հայտարանլը ցեղախումբին հետ շփման մէջ մտաւ: Շարաթ մըն է որ աւազակները կը ջանան սպառնալիքով իրենց կողմը քաշել տեղացիները: Այդ շրջանէն անդին չկրցան անցնիլ: Կը զգուշանան ոստիկանական ուժերէն: Բռնուած փաստաթուղթերէն կ'ապացուցուի թէ այս աւազակախումբերը մտադիր են յետադիմական շարժում մը ստեղծել: Զանոնք պաշարելու համար միջոցներ ձեռք առնուած են:

Այս կերպով, Թրքական աղբիւրէ եւս կը հաստատուի Թուրքեւքիւրտ լուրջ բախումներու լուրը, թէեւ Թուրք գործակալութիւնը աւազակ կը կոչէ քիւրտ ըմբոստները եւ կը ջանայ աւազակային գործողութիւններու իջեցնել յեղափոխական լայն շարժում մը:

Ալպանեւիտալական միջադէպ

Ալպանական բանակի իտալական մարզիչներէն սպայ մը սպաննուեցաւ, այն միջոցին որ Շքոտրայի մէջ, իտալական զօրանոցը կը մտնէր: Ալպանացի զինուոր մըն է որ զէնքի հինգ հարուածով սպաննեց իտալացին եւ անմիջապէս անհետացաւ: Դեռ կարելի չէ եղած գտնել անոր հետքը:

Այս սպանութիւնը կը նկատուի ազդանշանը ծանր վէճի մը, որ երկար ատենէ ի վեր կը տեւէ մէկ կողմէ իտալացի մարզիչներու եւ միւս կողմէ ալպանացի սպաներու եւ զինուորներու միջեւ: Մէկ քանի ամիսներէ ի վեր զինուորները դասալիք կ'ըլլային եւ կ'ապաստանէին Սերպիա, իտալացի մարզիչներու խստութենէն գանգատելով: Վերջերս անոնց դժգոհութիւնը սաստկացեր էր նոր մարզիչներու ժամանման հետեւանքով:

Շքոտրայի զօրախումբերը հսկողութեան տակ առնուեցան:

Ցար Ֆէրտինանտ կը վերադառնայ?

Պուլկարիոյ մէջ, վերջերս կատարուած մակեդոնական յեղափոխականներու ձերբակալման հետեւանքով, կ'ենթադրուի թէ իտալական կառավարութեան գործակալները մեծ գործունէութեան մը լծուած են, խափանելու համար պուլկար դահլիճին ջանքերը, որոնք կը ձգտին բարելաւել Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ յարաբերութիւնները:

Իբր թէ այս մտօք, ֆաշիստ գործակալները կը թելադրեն մակեդոնական կուսակցութեան որ պետական հարուած մը կատարէ եւ Հռոմի այժմու պուլկար դեսպանին՝ զօր. Վոլքոֆի ղեկավարութեան տակ Պուլկարիոյ մէջ հաստատէ ֆաշիստ կառավարութիւն մը:

Միւս կողմէ, հակառակ պաշտօնական հերքումներուն, լուր կը շրջի թէ նախորդ ցարը՝ Ֆէրտինանտ կը պատրաստուի մօտերս մտնելու Պուլկարիա:

Պուլկարիոյ կառավարական թերթերը կը հաւաստեն թէ Ֆէրտինանտի վերադարձը չի կրնար քաղաքական որեւէ նշանակութիւն ունենալ, նախ իր յառաջացած տարիքին եւ երկրորդ՝ Պորիս Թագաւորին ժողովրդականութեան հետեւանքով: Իբր թէ, Վառնայի առջեւ, նաւ մը հրամանի կը սպասէ մեկնելու համար գերմանական նաւահանգիստ մը, ուրկէ Ֆէրտինանտը առնելով պիտի բերէ Պուլկարիա:

Ռուսաճափոնական միջադէպ

Երկար ատենէ ի վեր, վէճ կայ ճափոնցի ձկնորսներուն եւ ռուս կառավարութեան միջեւ, Քամչաթքայի ջուրերուն մէջ՝ ձկնորսութեան իրաւունքին մասին: Այս վէճին հետեւանքով, աղջի օր ռուսական պահականաւ մը, առանց ազդարարութեան, կրակ բացաւ ճափոնցի ձկնորսներուն վրայ: Ձկնորս մը սպաննուեցաւ, միւսները ձերբակալուեցան:

Ճափոնական Թորփիլանաւ մը ճամբայ ելաւ Օմինաթայէն՝ դէպի Քամչաթքա՝ գաղտնի պաշտօնով:

Ճափոնական կառավարութիւնը իր երկրէն վտարեց Թոքիոյի Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնատարներէն մէկը:

Բոլշեւիկեան համագումարը

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարին մէջ, Ստալին կարդաց քաղաքական գործունէութեան տեղեկագիրը: Ընթերցումը բռնեց երկու նիստ, եօթը ժամ:

Ստալին մանրամասնօրէն վերլուծեց Խորհրդ. Միութեան

(Շարունակութիւնը 2րդ էջ)

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ԵՒ ՎԱՖՏԸ

Եգիպտոսի նոր վարչապետը Իսմայիլ Սըտքը փաշա հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Ներկայ դահլիճը հակասահմանադրական ոչինչ ըրաւ, հակառակ Վաֆտ կուսակցութեան գրգռութիւններուն: Սակայն, ձեռք առած ենք նախազգուշական միջոցներ, որոնք, շնորհիւ գրգռութեանց հանդէպ ժողովուրդին անտարբերութեան, բաւական են ապահովելու երկրին խաղաղութիւնը:

Իսմայիլ Սըտքը խիստ քննադատութիւններ ուղղեց Վաֆտ կուսակցութեան հասցէին: «Ան իր քաղաքականութեամբ եւ գործելու եղանակով՝ թշնամաբար վարուեցաւ հանդէպ ժողովրդավար սկզբունքին: Սահմանադրական ոգիէ զուրկ ըլլալով, Վաֆտը, ինչպէս ապացոյցը տուաւ արդէն, միայն բռնապետական վարչաձեւի ընդունակ էր»:

Նոր դահլիճը, ըստ Սըտքը փաշայի յայտարարութեան, պիտի վերահաստատէ իսկական սահմանադրութիւնը երկրին մէջ եւ զայն պիտի պաշտպանէ Վաֆտի դէմ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՄԸ

Բրանտվիլայի մէջ (Կալիցիա) ձախերու միջկուսակցական համագումար մը տեղի ունեցաւ, 6000 հոգիներու ներկայութեամբ: Համագումարը պահանջեց կառավարական ներկայ վարչաձեւին հաշուեյարդարը, վերահաստատումը խորհրդարանական իրաւունքներու եւ հանրապետութեան նախագահին հրաժարումը:

Միեւնոյն պահուն, հրապարակային 40 հաւաքոյթներ տեղի կ'ունենային կառավարութեան կողմնակիցներուն կողմէ եւ ի պախարակելով ձախերու համագումարը, վստահութեան բանաձեւ կը քուէարկէին հանրապետութեան նախագահին հանդէպ:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԲՈՂՈՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ

Սպանիոյ քարիւղի մենաշնորհի վարչութիւնը որոշեց չարգել Ռուսիոյ հետ իր պայմանագրութիւնը, քարիւղի գնման մասին:

Որոշումը տրուած է սպանիական կառավարութեան թելադրութեան վրայ եւ նկատի ունենալով այն պարագան թէ, տեղի վաճառումէն գոյացած հասոյթին մէկ մասը պիտի յատկացուի բոլշեւիկեան գործունէութեան զանազան երկիրներու մէջ, ըստ համայնավար վերջին համագումարին որոշման:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԶԱՒԵՇՏԸ

Հանքերու մէջ, աշխատանքի տեւողութիւնը կանոնաւորելու բոլոր ջանքերը զուր անցան: Ժընեւի Յանձնախումբին մշակած պայմանադրութեան նախագիծը քուէարկութեան ընթացքին, մեծամասնութիւն գտած չըլլալով խնդրին ուսումնասիրութիւնը մնաց յաջորդ տարուան...:

Այս ձախողութիւնը կը վերագրուի գերման կառավարութեան, որ տնտեսական բացատրիկ պարագաներու ընթացքին, հանքերու մէջ՝ աշխատանքի յաւելուածական ժամերու մասին իր առաջարկը կրցեր էր ընդունիլ տալ:

Այս կերպով հանքերու բազմահազար աշխատաւորները տարի մը եւս իրենց աշխատանքի ժամերուն կանոնաւորումը պիտի սպասեն մեծամեծներու քմահաճոյքէն:

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ 16ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ամսոյն 26ին, Մոսկուայում բացուեց Խորհ. Միութեան կոմմունիստական կուսակցութեան տարեկան համագումարը, որմէ առաջ տեղի ունեցան բազմաթիւ շրջանային համագումարներ (ինչպէս և Հայաստանում ու Անդրկովկասում), ուր երբեմն խիզախ կոմմունիստներ համարձակւեցան քննադատել ոչ միայն իրենց տեղական չինովնիկներին, այլ եւ բարձր պալատականներին։ Չնայած դաժան իրաւակարգին, խորհրդային աշխարհը դեռ հարուստ է արի անհատներով, լինեն դրանք կուսակցութիւնից դուրս թէ նրա շարքերում։ Դուցէ ճիշդ է այն կարծիքը, թէ խորհրդային իշխանութիւնը վերջ ի վերջոյ խորտակւելու է հէնց կոմմունիստների ձեռքով, այդ է պատճառը, որ չնայած քննադատութեան «ազատութեան» կուսակցութեան ներսում, ժամանակաւոր վիճաբանական թերթերի հրատարակման, ամէն տեղ խօսքով թէ գրչով քննադատողներին կուսակցական ձեռքնան վառող ստալինականները նկատողութեան առան եւ նրանց շարքերից արտաքսելու սպառնալիք կամ որոշում կարդացին։ Խորհրդային մամուլն էլ ձգնում է թանձրացնել պատկերը, տարրական ամէն մի նկատողութիւն կենտրոնական կոմիտէի, այսինքն Ստալինի հասցէին անուանելով տրոցկիական կամ աջակողմեան ելոյթ։

Խմբագիրները բոլորն էլ հարիւր տոկոսանոց ստալինականներ են. ուռեցնելով փոքրիկ փաստերը, տալով նրանց նշանակալից եւ կազմակերպուած հակակուսակցական պայքարի բնաւորութիւնը, նրանք ձգտում են մի աւելորդ անգամ եւս իրենց նուիրումը ապացուցել դիկտատորին։ Նախահամագումարային այս վէճը թէ կարմիր սահմաններից ներս եւ թէ նրանցից դուրս, արթնացնում է անորոշ յոյսեր, խաբուսիկ աղմուկներ իբրարանցման փաստի մը [illegible] խորհրդային իշխանութե[illegible] հակառակորդների վառ [illegible]յութիւնը աշխատում է [illegible] կուսակցական ստամ[illegible] գրաւիչ հեռանկարը։ Փաստերը դասաւորելով մի քանիսը ռուսական տարագիր մամուլի էջերում գալիս են այն եզրակացութեան, որ աջերի եւ ձախերի գործակցութիւնը համագումարում, կարող է անակնկալներ ստեղծել Ստալինի համար եւ որ նրա դիրքը խախուտ է։

Բայց նախորդ տարիների աւելի բուռն պայքարները յանգեցին յուսախաբութիւնների՝ հակախորհրդային տարրերի համար։ Ստալինը փշրեց իր հակառակորդներին ու աւելի ընդլայնեց իր դիկտատորութեան սահմանները. բաւական է յիշել, թէ ինչ դաժանութեամբ նա հալածեց տրոցկիականներին, շարժումի մարգարէից Տրոցկիից (Լէնինի անունը մի ժամանակ մինակ չէր արտասանւում, այլ կ'ասէին Լէնին-Տրոցկի) մինչեւ նորաթուրջ կոմսոմոլը։ Անցեալ տարի, նա ստիպեցաւ թեքումի մէջ մեղադրւող կառավարութեան նախագահ Ռիկովին եւ Կոմինտերնի նախագահ Բուխարինին մեղայական կարդալ։ Այնուամենայնիւ հոսանքների վախը միշտ կայ։ Ստալինի եւ նրա ծառաների աղմուկը ապացուցում է, որ կառավարութիւնը վարակւած է քայքայման ախտով. «չքնաղ Վրացին» ունի բազմաթիւ եւ կատաղի հակառակորդներ, որոնք դիմում են ամէն մաքիավէլական միջոցի, կուսակցութեան մէջ մնալու, մինչեւ նրան հարուածելու վայրկեանի սպասելը։ Այդ վայրկեանը [illegible] է [illegible], որովհետեւ կոմմունիստները չեն կարող բաժանել հոսանքների ու պայքարել գաղափարական զէնքերով։ Խորհրդային Միութեան մէջ գոյութիւն չունի պարլամենտական երկիրներին յատուկ կուսակցական հատուածական ելեւէջը. բիրտ ուժի իրաւակարգում, միայն ուժն է որ վճռելու է, թէ ո՛ւմ է պատկանում իշխելու կարողութիւնը։

Գիտակցելով այս ճշմարտութեանը, Ստալինը եւ իր Ջեկան հէնց սաղմի մէջ խեղդում են ամէն մի ընդդիմադրութիւն։ Ճիշդ է, դեռ ոչ մի համագումար կանգնած չի եղել ղեկավարման այնպիսի ծանր սխալների առաջ, ինչպէս ներկայինը։ Կոլխոզային անմիտ դեկրետի հրատարակումն ու չինգիզխանեան արագ գործադրումը եւ աւերը գործելուց յետոյ, խուճապային նահանջը նրանից՝ մնում են ամենացայտուն փաստը ոչ միայն Ստալինին տապալելու, այլեւ դատապարտելու համար։ Բայց ըստ կոմմունիստական ուղղափառ թւաբանութեան 2անգամ 2 հաւասար է աւելի կոթին, Ստալինը եւ իր կենտրոնական կոմիտէն, որ հրամանագրեցին կոլխոզային բաշիբոզուկութիւնը, անշեղ են ու անսխալական։ Մեղաւոր են հակայեղափոխականները, որ կոմմունիստական մարթ հագած հրամանի անթերի իրագործումով ուզեցին վարկաբեկել խորհրդային իշխանութիւնը։ Նահանգապետներին մեծարել, իսկ գիւղերին կախել, որ համարձակեցան նրա հրամանով շաղանակները ջարդել գիւղացու մէջքին. ինչով բացատրել տրամաբանելու այս հիւանդոտ ձեւը. ուրեմն պատուաւոր կօշկակարը (իր յիսնամեակի առթիւ, Ստալինը Թիֆլիզի կօշկակարներից այս կոչման արժանացաւ) կարող է անպատիժ զարկել կոմմունիստական թէկուզ անմիտ փորձերի կարմիր մեխերը խորհրդային ժողովուրդների կրունկներին շարունակաբար։

Միակ շնորհը, որ նա կարող է անել ցաւից ճչացող զոհին. դա շատ խոր մտած մեխը մի քիչ դուրս քաշելն է։ Դրանից արիւնաքամ տանելը քաշելու ուժ չպիտի ստանան եւ հոգեկան տրկութիւնն ու նիւթական թշուառութիւնը պիտի շարունակեն պահել միլիոնաւոր բազմութիւնները կենդանի դիակների վիճակի մէջ, իր եւ իր արբանեակների բռնութեան տակ։

Լէնինը մեծագոյնն է, կոմմունիստական աստուածը։ Ստալինը իրեն համարում է նրա միակ մարգարէն. բայց անգամ այդ աստծու իշխանութեան շրջանում, խորհրդային վարչաձեւի բախտը այնքան սերտօրէն կապւած չէր նրա անձի հետ, որքան այսօր նա ի մի է ձուլուած մարգարէի անձի հետ. չմոռանանք, որ լէնինեան վերջին շրջանի կոմմունիզմը ծիծաղելի է համեմատած ստալինեանի հետ։ Լէնինը տոնածառ էր գնում եւ բարեկամներին ծնողեան Ս. Տօնով շնորհաւորում. եկեղեցին պետութիւնից բաժանւած էր եւ նրանք միմեանց չէին խանգարում, անհելի սպանդի միջոցով իր իշխանութիւնը հաստատելուց յետոյ, Լէնինը տուեց Նէպը — մասնաւոր առեւտրի ազատութիւնը եւ անհատական սեփականութիւնը։ Իսկ Ստալինը յամառօրէն նահանջեց Լէնինի գիրքերից դէպի յետ, դէպի կոմմունիզմի կատարը — անհատականութեան բռնի տարածում, մասնաւոր առեւտրի խստագոյն ոչնչացում, կենսամթերքների պետական բաշխում ու հնգամեայ ծրագրի անուան տակ միլիոնաւոր մարդկանց տառապեցնող ստրկութեան ենթարկում։ Երկու չարիքների մէջ կարելի է համեմատութիւն դնել. մինչ Լէնին գնում էր դէպի հաշտութիւն մասնաւորների եւ [illegible] գիւղացիութեան հետ, Ստալինը դասակարգերի ոչնչացման նշաքանի տակ. գնում է դէպի նրանց ստեղութեան եւ գոյքերի բռնագրաւում։ Այս վիճակը կոմմունիստներին ստիպում է սարսափով նայիլ այն վաղւան, որ կարող է յաջորդել Ստալինի անկման. ամէնքը զգում են դիկտատորի եւ խորհրդային իր ստեղծած վարչաձեւի կատարեալ նոյնացումը. թւում է թէ նրանք միասին պիտի ոչնչանան, ամէն երկու հարիւր մարդու մէջ գտնւող երկու կոմմունիստներից ոչ մէկը վստահ չէ, ինչ հոսանքի էլ նա պատկանի, թէ փլուզումի դէպքում ինքը կենդանի կը մնայ իր շրջապատողների մէջ։

Բայց կգայ մի օր, երբ պառթեւումը հասունանալով կուսակցականների եւ ոչ կուսակցականների մէջ.կը յաղթահարէ իրզսպանակների ուժը,կը մոռացւին բոլոր հաշիւները. զգուշութիւններն ու նախատեսութիւնները, բռնակալը կը տապալէ ծիծաղելի հեշտութեամբ ու յեղափոխութիւնը կը յաղթանակէ։ Իսկ այսօր Ստալինի զօրանակները դեռ բաւականին զօրեղ են տասնըվեցերորդ համագումարը դարձնելու ձեւական մի արարողութիւն իր հասցէին կը կատարի կոմմունիստական թագադրման հանդէսը արդէն իր գա[illegible] բազմած միապետ եւ Նորին Մեծութիւն Սոսօ (*) Առինը Մոսկուայի Մեծ թատրոնի գահլիճում ունկնդրելով իր անխախտ յականութեան ու անպատասխանատուութեան միաձայն ներբողները,կըշարունակէ իր ասիական բռնակալութիւնը աշխարհի վեցերորդ մասի վրայ։

ՀԱՅԿ ՄԱՐԳՍԵԱՆ

(*) Ստալինի մականունը։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ
ՌԱՄԿԱՎԱՐԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

Դաշնակցութեան գիրքը Բարեգործականի մասին շուրջ չըսպառած, առիթը կ'ունենամ թերթելու Ամերիկայի Ռամկավար կուսակցութեան պաշտօնական օրկան «Պայքար»ի վերջին թիւերը, որոնց մէջ Պ. Գ. Ս. Փափազեան գծած է «Դիտողութիւններ Հ. Բ. Ը. Միութեան շուրջ» խորագրին տակ երկու յօդուածներ։

Խիստ շահեկան է ծանօթանալ այս գրութիւններուն, գլխաւորաբար անոր համար որ ռամկավար հրապարակագիրը իւրայատուկ եղանակով կը հաստատէ ինչ որ ըսած ենք մենք, ո՛չ միայն մեր այս վերջին շուրջի ընթացքին, այլ եւ անկէ տարիներ առաջ։ Առաջին պարագան, որ կը ներկայանայ հոս, այդ այն հիմնական խնդիրն է թէ Բարեգործականը, հակառակ փորձի իր կաշառուած պաշտպաններուն, իրապէս խոցելի կողմեր ունի։

Պ. Փափազեան կրկնելով իր ընկերներու հաւատամքը թէ Դաշնակցութիւնն է միայն որ «հալածած» է Բարեգործականը «ծուռ շարժառիթներէ դրդեալ» կ'ընդունի սակայն ո՛չ միայն Դաշնակցութեան դիտողութիւնները, այլ եւ անոր շարունական պահանջը։

«Թերութիւններ, ան (Բարեգործականը) ունեցած է անշուշտ, սխալներ անխուսափելի եղած են նաեւ անոր գործունէութեան մէջ. անտարակոյս կան բաներ, որոնք կրնան շտկուիլ ու բարեփոխուիլ»։ («Պայքար», յունիս 8)։

Տեղն է այս տողերը ստորագրող պարոնին հարցնելու — Տարբե՞ր իմաստ ունեցած է Դաշնակցութեան քննադատութիւնը նոյն ձեր յիշած Բարեգործականի մասին. չէ՞ որ ի վերջոյ քննադատութիւնները եղած են կամ թերթերու եւ կամ այն «անխուսափելի» սխալներու բարեփոխման մասին, որոնք մեր կարծիքով կըրնան շտկուիլ միշտ, եթէ միայն ձգտումն ունենան բուն պատասխանատուները։

Ըստ էութեան ո՛չ մէկ տարբերութիւն մեր բառերու եւ վերի տողերու իմաստին մէջ։ Սրնան արտայայտութեան ձեւերը տարբեր ըլլայ, բայց այս ալ անխուսափելի է, նկատի ունենալով Դաշնակցականի եւ Ռամկավարի տարբեր խառնուածքները։

Թուելով տարիներ շարունակ կրկնուող բայց երբեք չշտկուող սխալները, մենք ալ կրկնած ենք նոյնպէս, «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր սկզբունքներէն իսկ պիտի կրնայ ի յայտ բերել ինքզինք սրբագրելու եւ ժամանակին ոգին համեմատ յառաջդիմելու, արդիականանալու ընդունակութիւնը։»

Դաշնակցական ո՞ր թերթն է, որ հազար անգամ եւ հազարաւոր ձեւերով թելադրած չըլլայ այս անհրաժեշտութիւնը, իբրեւ հիմնական դարման Բարեգործականի կազդուրման։

Ամբողջութիւն է, այն ալ գոհչիկ տեսակէն, չխոստովանիլ մեր այս պահանջը, որ կը կրկնուի անյուսօրէն։ Եւ ճիշդ հոս է մեր եւ Ռամկավարի տարբերութիւնը։ Մինչդեռ մենք թերահաւատ ենք դարձած, որ Բարեգործականը իր ներկայ վիճակին մէջ կարողանայ փոխել իր ներքին բարոյական մթնոլորտը, անոնք յոյս ունին եւ հաւատք։

Բարեգործականի շռայլութիւններու եւ աւելորդ ծախսումներու մասին մեր քննադատութիւնները մօտաւորապէս միշտ ալ ջղայնացուցած եւ կատաղութեան են մատնած իր պաշտօնատարներն ու անոնց գործակից ռամկավարները։

Որքա՞ն արիւն պղտորեցինք այս փորձի կեդրոնի վրայ անընդատ եւ շռայլօրէն ծախսուած հազարաւոր ոսկիներու վրայ, այն ժամանակ երբ մէկ պաշտօնեայի ամսականովը միայն հարիւրաւոր հայ մանուկներ կարելի էր վարժեցնել իրենց մայրենի լեզուին։

Այս բոլորի դէմ պաշտօնական Բարեգործականը կամ լուռ էր, եւ կամ երկդիմի պատասխաններ կուտար, իսկ իր պաշտպանները, «ծուռ հաշիւներ» միայն կը տեսնէին մեր խօսքերուն մէջ։

Այսօր, այլ է պատկերը գոնէ Ամերիկայի «Պայքար»ի համար։ Ան կը թելադրէ «խիստ խնայողութիւն ի գործ դնել» Միութեան ծախքերու մասին, իսկ նոյն թերթի յօդուածագիր՝ Պ. Ս. Փափազեանը Բարեգործականի հաշուեկշռի մասին կ'ըսէ ի միջի այլոց.— «Սակայն հաշիւներուն ճշտութիւնը բաւել չէ թէ Միութեան ատեկագրին ու հաշուեկշռին մէջ ցոյց տրուած բոլոր ծախքերն ալ արդարացի են, եւ կամ թէ Միութիւնը երբեք չէ ծառայած օգնութեան համար եւ կամ ուրիշ նկատումներով զանազան մարդոց համար աւելորդ պաշտօններ ստեղծելու ուղղութեամբ»։ (Ընդգծումները իմս են, Ս. Թ.)

Հա՛ ի՞նչպէս չըսել — ո՞ւր էիք պարոններ երբ մենք շարունակաբար այս նոյն թուանշաններու վրայ էր որ կ'ուզէինք հրաւիրել հանրութեան ուշադրութիւնը։ Ի՞նչու լուռ մնացիք, երբ ձեր իսկ կուսակցական գործիչ Հրաչ Երուանդը Բարեգործականի հաշուեն մեծածախս ճամբորդութիւն կ'ընէր հեռաւոր Հնդկաստանի խնդիրը։ Ո՞ւր էիք, երբ տարին մէկ քանի անգամ պատուիրակներ կը ղրկուէին Հայաստան, նոյնքան շռայլ ծախսերով։ Եւ վերջապէս դեռ անցեալ տարի չէ՞ր, որ Պ. Մալէզեանի ճամբորդութիւնը դէպի Ամերիկա շուրջ հարիւր հազար ֆրանքի կը նստէր Բարեգործականին։ Հարկ չկայ կրկնելու նաեւ այն բոլոր պաշտօններու մասին, որոնք մինչեւ այսօր ալ չեն կրնար իրենց անհրաժեշտութիւնը փաստել։ Լաւ է սակայն, որ գոնէ միայն այսօր մարդիկ կ'ընդունին, այն ալ մութ հաշիւներէն տարուած, թէ այո՛, «աւելորդ պաշտօններ ըստեղծելու» ուղղութիւնը գլխաւոր թերին եղած է Բարեգործականի կեդրոնին։

Մեր քննադատութիւններու մէջ «ծուռ հաշիւ» տեսնողները կրնա՞ն սակայն հաւատացնել, որ իրենք անկեղծ են այս խոստովանութիւններուն մէջ։ Պ. Փափազեանի ակնարկները Բարեգործականի մէկ երկու իբր թէ աւելորդ պաշտօններու մասին, առաջին իսկ առթիւ կը մատնեն իր հոգիին բովանդակ գաղտնիքը։ Ցաւը այս մարդոց ո՛չ թէ աւելորդ պաշտօնեաներու մասն է, այլ այն թէ, ինչո՞ւ այդ պաշտօնները տրուած են անկուսակցականներու եւ ո՛չ թէ ռամկավարներու։ Այլապէս դժուար է բացատրել թէ ինչո՞ւ ան մասնաւորաբար կը ծանրանայ Պ. Բաշալեանի եւ գրադարանապետի մասին միայն, մինչ անոնցմէ բուն ռամկավար պաշտօնատարներ ալ կան, աւելի մեծ թոշակներով։

[illegible] իրենց ճիշդ քննադատութիւններու հետ, այս իրապէս անտաւ[illegible] եւ գերազանցապէս կուսակցական հաշիւները, պարզ է որ միակ պատճառներն են, որ մղած են զիրենք երկու գնդասեղի հարուածներ հասցնել իրենց անսխալական Բարեգործականին։ Այս մասնաւորութիւնը կը մատնեն անոնք կեդրոնական վարչութեան կազմի մէջ հրաւիրուած Պ. Պետրոս Հալաճեանը նկատելով, իբրեւ մէկը, որ դեռ պատերազմէն առաջ իբր թէ «հակած» ըլլայ Դաշնակցութեան։

Հոս արդէն, երեւան կուգայ այն իրական հիւանդոտ մտայնութիւնը, որու մասին ծանրացանք անկէ առաջ. եւ որ մեր կարծիքով կը [illegible] մեծ հարուածը Բարեգործականին։ Այլապէս, մարդիկ ըստ էութեան չեն տարբեր Պ. Հալաճեանի նման մէկու մը դէմ, որու «վարչական կարողութիւնը խնդրոյ առարկայ» չըլլալով հանդերձ, կ'ընդունին «թէ կարող եւ վարչագէտ անձ մըն է, այսուհանդերձ»։ Բայց մեղք կը գտնեն այս անձի ընտրութիւնը, նախ, անոր համար որ գաղափարով Ռամկավար չըլլալով, կրնայ «հակած» ըլլալ Դաշնակցութեան, երկրորդ՝ որ ի վերջոյ Բարեգործականի մէջ նոր դէմք է։

Այս բոլորի հետ, Պ. Փափազեանը այնուամենայնիւ կը շարունակէ մօտենալ բուն վէրքերուն։ Ան Բարեգործականի ներքին կեանքի մէջ չի տեսներ ժամանակակից ոգին։ Ժողովական կարգը եւ ընտրութիւնները անհամապատասխան կը գտնէ մեր դարուն ընդունուած «սկզբունքներուն եւ ռամկավարութեան ոգիին»։ Դեռ աւելի առաջ երթալով, խորհուրդ կուտայ Հ. Բ. Ը. Միութեան, որպէսզի անոնք «մի քիչ թօթափեն տիտղոսներու եւ անուններու շատ կարեւորութիւն ընծայելու մտայնութիւնը»։

Վերջացնենք հոս մեր այս ընդհանուր շուրջը, թողլով ուրիշ առիթի մը, դուռ գործնական մէկ քանի խնդիրներու քննութիւնը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Հանգանակութիւններ ի նպաստ աղէտեալներուն

ԹԱՒՐԻԶ, 12 յունիս (սե
թղթ.).— Սալմաստի երկրաշար
աղէտեալներու օգտին պարսկահ
գաղութներուն մէջ, ազգայ
մարմիններ ու համայնքներ
արդէն սկսած են կատարել հա
գանակութիւններ։ Այսպէս Թէ
րանի մէջ արդ հանգանակուա
է 800 թուման, Նոր Ջուղա
մէջ՝ 800 թուման, Սուլթանաբա
մաս 160, Քաշան 150, Տեր
161 թուման եւայլն։

Շիրազի փոքրաթիւ հայ գ
ղութը, ձայնատրպես Պ. Ս. Մ
լիքեանի նախաձեռնութեամ
կատարած է ժողովրդական հա
գանակութիւն մը, որուն գումա
161 թուման (տոլար) փոխադր
են Թաւրիզ Հայոց Առաջնորդ
րան։

— Պարսից կառավարութի
Սալմաստի վերաշինութեան հ
մար յատկացուցած է 300,0
թուման (տոլար)։ Այս գումա
Նուիրատուներու ցանկը առ
ծին կը հրատարակուի Պ. Էջ
մէջ. Խմբ.) մէջ կը մտնեն նաեւ հ
գանակուած գումարները։

Սալմաստի պարսիկ գիւղ
տէրերը դիմած են կառավար
թեան, որ իրենց քանդուած գ
ղերու վերաշինութեան յատկ
ուելիք դրամը իրենք ստանան
վերաշինեն գիւղերը, բայց գի
ղացիութիւնը դիմած է կառավ
րութեան, որ գիւղատէրերու ա
առաջարկը նկատի չառնուի, վ
զի եթէ գիւղատէրը կառավարու
թեան դրամով իր գիւղերը վերա
շինէ, այն ժամանակ, այդ նոյ
գիւղերուն մէջ ապրող հողազուր
գիւղացիները շատ ճնշուած վիճա
կի պիտի ենթարկուին։ Գիւղատ
րերը ամէն բանէ պիտի սպառնա
զանոնք հեռացնել գիւղերէն։ Ա
կէ զատ, գիւղատէրերը կրնան
բացնել վերաշինութեան յատկա
ուելիք դրամներուն մեծագոյ
մասը, գիւղերը կը թողուն ան
խնամ կամ կիսաշէն եւ ուժ
ները գիւղացիները պիտի ըլլ

Անտարակոյս կառավարու
թիւնը ամէնէն առաջ պիտի պաշ
պանէ հողազուրկ եւ խեղճ գիւղ
ցիութեան շահերը եւ նկատի պ
տի ունենայ կարգ մը ազդեց
հարուստ եւ գիւղատէր պարսիկն
րու վատ նպատակներն ի վ
ճնշուած եւ հողազուրկ գիւղ
ցիութեան։

Երկրաշարժը դեռ կը շար
նակուի Սալմաստ մէջ եւ գրե
ամէն գիշեր եւ գիշեր, թոյլ
թեթեւ ցնցումներ տեղի կունեն

Ժողովուրդը բացօթեայ կ'ա
րի եւ կարծես վարժուած է ա
վիճակին։ Ցնցումները տաք,
գիշերները ցուրտ են։ Ամէն ընտա
նիք թեթեւ խանկոց մը շինած
անոր տակ ապաստանած է։

— Թաւրիզի Հայ կանա
Միութեան նախաձեռնութեամ
վերջերս նոյնն հաւաքուած
հագուստներ աղէտեալներ
բաժնելու համար։ Նաեւ Միութ
թիւնը իր կրցածին չափ, նա
դրամական օգնութիւն գո
ռուած է աղէտեալներուն։

— Թաւրիզի մէջ Սալմաստ
երկրաշարժի աղէտեալներուն օ
նելու համար կազմուած «Հ
գանակիչ Յանձնախումբ»ը (
եւ պարսիկ խառն անդամներ
բաւական շօշափելի գումար
հանգանակելով, ղրկած է կեդր
կառավարութեան։ Առողջապա
նի պատգամաւորները պարսից
խորհրդարանում (որոնց մէջ նաեւ
Ջօրա խանի յագինեանը) իրենց

...ՄՍԻՐ

«ԱԿՏԻՎ ԿՈՄՍՈՄՈԼ»Ը

Ինչպէս յայտնի է, Խորհրդա... Ռուսիոյ շատ մը հանրապե... թիւններէն ...րագոյն սե... ...ղի ընտրան... կը բերուի ...կուայի հա...լսարաններ, ... տալու համա... անմիջակա...րէն, համայնա...ր սկզբունքի ...տարելագործ... ...բակութիւն ...մէջէն ալ ...ղերեկայատանէն ... խումբ մը ուսանող-ուսանո...ւհիներ, որոնք Մոսկուա կը ...րդին, շուտով կ... կազմեն ի... ...նց մէջ, գաղտնի ազգական շր...ջանակ» մը եւ ... ձեռք ...ելով կը կարդան ազգայնա... ...ն գրութիւններ, ինչպէս Չուլ...պի (Tschulpan) բանաստեղ...ծութիւնները եւ Չեկան գտած ...ւթիւնը ...ունդուհի Մատ...ւա Մուհամմէմէվայի, որ ... 17 տարեկան է, մէկ ուսա... ...ութիւն Ստալին... ... քարգման...թիւնը գերմանական...

ԻՄ ԱԶԳԸ

...ման իշխանութեան ձեռքին
տակ խստօրէն,
...ուած էր իմ ազգը:
...ութեան ճամբուն վրայ իր
...իր բարձրացուց իմ ազգը:
...ստ պայքարին մէջ, այդ
...անաւորին դէմ յաղթեց իմ
ազգը:
...ութիւնն իր ... ձեռ...
...ն ճանկց իմ ազգը,
իշխանաւորին ... նոր բռ...
նաւորներ եկան:
... դէմ ինչո՞ւ, ո՞վ ազգ,
... չես-արթննար, ո՞վ ազգ,
...՞ր, մի՛ մնար — ո՞վ ազգ,
...թներուն ձեռքին տակ:
...ագրէ՛ դուն ինքդ,
...նի պէս, դուն նաւ —
...այեր արիւնդ իսկ:
...ութեան համար,
...՛վ մըն ալ ուռի ե՛լ:

...խուսիոյ տակ ... բու...
...սեր...
...ն երբ պիտի մեռնին ...
...Տուրքմէն... ...
... կարեի կամաւոր է եղեր:

Գ. Ծ.

...ը ...թօշակի ... 150ական ... նուիրած են ... ...ակալներուն:

...դ ... մէջ ... հանգանակութիւնը ... գումար մը ... ալ ... գումարներով իրենց ... ...թիւնը բերած են այդ ...ականութեանց:

ՄՇՍԻՍ

...ՄԵՐԻԿԱ Գերմանիայէն կը ...անջէ 5 միլիոն ոսկի, երբ ...ուցում Ամերիկայի մէջ ...ման գործակալներու կողմէ ...ուած վնասներուն, այն ատեն ...գեն Ամերիկա պատերազ...մ չէր մասնակցած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՂՐԿԷ

Թղթակից մը կը գանգատի խորհ. Հայաստանի մէջ (5 յունիս).— Ապրիլ 30ին Մոսկուայի գրուգգաստորգը (անթարգմանելի) մէկ վագոն օղի շիշ կը ղրկէ Երեւան: Մեր կայարանին պաշտօնեաներուն անտարբերութեան պատճառով, վագոնը 20 օր կը սպասէ կայարանին մէջ, մինչդեռ համաձայն երկաթուղիի ընկերութեան օրէնքներուն, վագոն մը չի կրնար 6 ժամէն աւելի սպասել:

Մայիս 14ին նոյն անթարգմանելի անունով տան կողմէ մէկ վագոն գինիի շիշ կը ղրկուի Երեւան: Եւ վագոնը Երեւանի կայարանին մէջ կը սպասէ 11 օր:

Եւ թղթակիցը «ոճի՛ր է» կը պոռայ: Խե՛ղճ թղթակից, գեռ չէ սորվեր բոլշեւիկ բարքերը: Եթէ վագոնները պարպուէին 6 ժամէն, ո՞վ պիտի տեսնէր թէ Մոսկուա վագոնով ապրանք կը ղրկէ Երեւան: Պէտք է 20 օր սպասէ վագոնը, որպէսզի Երեւանի մէջ սարդ չմնայ որ անտեղեակ ըլլայ Մոսկուայի արմաղանը:

ՋԱՂԱՑՔՆԵՐԸ ՉԵՆ ԲԱՆԻՐ

Թալինի, Դարալագեազի, Վեդիի ջաղացքները փակուած են, որովհետեւ ոչ ոք խնամք կը տանէր: Ղուրղուղուլիի, Աշտարակի, Վաղարշապատի, Ղամարլուի ջաղացքները անցած են հաւաքական գիւղատնտեսութեան մարմիններուն ձեռքը, բայց չեն բանեցներ, որովհետեւ «չուր չկայ»: Չեն աշխատիր Գեղչուխի, Ֆրանգանոցի, Մ. Շահրիարի ջաղացքները:

Հաւաքական գիւղատնտեսութեան պատկանած ջաղացքներու վիճակն այսպէս է,— քարերը կոտրած են, առուները քանդուած, զանազան տարբերներ ու գործիքներ փճացած:

ԲԱՐԻՄԱՂԻԿ ԲՈԼՇԵՒԻԿԸ

Ղամարլուի շրջանին մէջ Վ. Դարգալուի գիւղական խորհուրդի նախագահը Եղիշէ Մովսիսեան... լաւ կ'աշխատի ու կը վարէ իր պաշտօնը: Այսպէս 5-6 անգամ գաղտնաբար ծեծեց աղքատ ու միջակ գիւղացիները: Մայիս 30ին առանց պատճառի ծեծեց ու ցեխին մէջ գլորեց Մուրատեանը: Մայիս 31ին ամբողջ գիշերը խմելէ եւ գինովնալէ յետոյ սկսաւ միջակ գիւղացի Գեղամ Գիւլչատեանի տանը, հայհոյեց ու ծեծեց, յետ ու չեւան բարձրացնելով տանը մէջ:

Ասեանի շրջանէն 6 գիւղացի կը յարեն կը հրէ բանի մը մէջ եւ լաւ մը կը ծեծէ: Նախագահները ծեծի բաժին մըն ... հանէ այն թղթակիցներու ... որոնք կը գանգատին իրեն (... ... Հայաստան», 6 յունիս ...

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷՆ

Հայաստանի պետական պիւտճէին ...րը 1929—1930ին.

Եկամուտ 11,046,250 րուբլի (Նախորդ ...արուընէ 57.50 ...հարիւր ...համեմատութեամբ ...աւելի): ...մուտին մէջ տուրքերը ...կազմեն 8.417.300 րուբլի:

Ելք ...880.738 րուբլի:

Այս ...ումարէն 8.531.000 րուբլի ...կացուած է կեդր. Գործադիր Կոմիտէին, Գործավարներ Խորհուրդին, Պետական ...կազիծներու Մարմիններին, ն...ին գործավարութեան, դատակ... վարչութեան, լուսաւորութեան, առողջապահական եւ հ...րծական գործավարութեան ծախսերուն, իսկ 6.743.815 րուբ. ժող. տնտեսութեան, ...1.548 րուբլի՝ զանազան ...ոներու, 9.214.315 րուբլի՝ ...ատ տեղական պիւտճէին:

Ինչ ... աւելի մանրամասնութիւն ...տկացուած գումարներու ...րին:

Արդիւ...երութեան	18.506.000
Ելեկտրական շինարարութեան	6.833.000
Ջրային ...տեսութեան	2.520.000
Բնակարաններու շինութեան	1.751.000
Ճամբաներու շինութեան	1.476.000
Երկաթուղիներու շինութեան	1.855.000
Գործազրկութեան ֆոնտին	47.000
Գետակ... Ցրատարակչական	387.000

ՍԱԼՄ...Ի ՋՕՀԵՐՈՒ ՕԳՏԻՆ

Փարիզի պարսկական գաղութը ...ալմաստի արկածեալներուն նիւթական օժանդակութիւն հասցնելու ցանկութեամբ կազմակերպած է այս յուլիս 3ին ...երեկոյթ մը: Պարսից ...եսպանը եւ տիկին Հիւսէյին խան Ալայի բարձր հովանաւորութեամբ: Երեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Union Interalliée-ի պարտէզներուն մէջ, երեկոյեան ժամը 9ին:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին բազմաթիւ երգիչներ:

Երեկոյթին վարիչներն են Տիկնայք Սարաջախա Լիոտէ, կոմսուհի Դոլար, Ֆիլիպ Բերթոլէ, Գիւլպէնկեան, իշխանուհի Րիզա խան Արֆա եւ ուրիշներ:

Սալմաստի երկրաշարժի զոհերուն մէջ խոշոր թիւ կը կազմեն հայերը եւ յոյն ...ները, որ ...տեղական հայ գաղութը եւ մասնաւորապէս Փարիզ գտնուող պարսկահայ ...երը չեն զլանար իրենց օժանդակութիւնը ... երեկոյթի նիւթական յաջողութիւնն ապահովելու համար: Տոմսերը կարելի է ստանալ Փարիզի դեսպանատունէն:

ՀԻՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ

Հիւսիսային Կովկաս բաժնուած է զանազան ազգային շրջանակներու: Այսպէս բազմաթիւ հայկական գիւղեր կան այդ երկրին մէջ:

Ընապայի շրջանակին մէջ կան երկու հայկական գիւղակներ, որոնք կապուած են Ռոստովի գիւղական կեդրոնին:

Մրասնիկեան շրջանակին մէջ հայկական գիւղեր են Թափան եւ Չալթըր:

Սոչի շրջանակին մէջ կը գտնուին Պլոզրեւ, Նոր Աթշալո, Ավանգարդ, Միչուրի, Մաջիստան հայկական գիւղերը:

«Հայկական» շրջանակին մէջ կը գտնուին Կուբան-Հայկական, Խոյթա եւ Ղաֆանաբեան գիւղերը:

Սալսկի մէջ կը գտնուին 300-400 Հայեր:

Մեծ թիւով Հայեր կան նաեւ Արմաւիրի, Ռոստովի, Կրասնոդարի մէջ, որոնք ունին իրենց դպրոցները:

Հայաշատ շրջանակ մըն է նաեւ Պրիկումսկին, որ կ'իյնայ Թերեքի շրջանին մէջ:

ՀԱՐՑ-ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Մոլոտ-Մանգաղ (9 մայիս) կը հրատարակէ հարց-պատասխանի բաժին մը, պարզաբանելու համար հաւաքական գիւղատնտեսութեան առթիւ ծագած վէճերը: Կ'արտատպենք գլխաւոր հարցումները.—

Հարց.— Ամուսինը մտել է կոլխոզ, իսկ կինը չի ցանկանում: Ազգում են բաժանուել, բայց մէկը չի ցանկանում երախաները միւսին զիջել: Ո՞ւմ պիտի մնան երախաները:

Պատասխան.— Դիմել դատարան:

Հարց.— Ուսադիրայի մէջ գտնուած կալուածները հանրայնացուա՞ծ են թէ ոչ:

Պատասխան.— Այդպիսի կալուածները չեն հանրայնացուած:

Հարց.— Այն ծխախոտագործ կոլխոզնիկը, որ ունի 3.4 կով, աւելացրած կաթը կարո՞ղ է ծախել:

Պատասխան.— Եթէ կովերը հանրայնացուած չեն, ի հարկէ:

Հարց.— Կոլխոզնիկն իրաւունք ունի՞ իր չհանրայնացուած կովը ծախել:

Պատասխան .— Թոյլատուութեամբ գիւղխորհրդի եւ անասնաբուժի:

Հարց.— Մենք գիւղացիներս կոլխոզ մտնելուց առաջ աշխատել ենք Սկզբում, թուղթ ենք ստացել յետագայում ստանալու համար մեր աշխատավարձը: Մեր թուղթերը հաւաքեցին, ասելով թէ սրանք պիտի կոլխոզի ֆոնդը մտնեն: Իրաւունք ունի՞ն վարմունքը:

Պատասխան.— Ոչ թէ իրաւական է, այլ քաղաքագիտութիւն է գա: Գիւղացու արտադրական միջոցներից, լծկանից, աւելորդ կաթնատու անասունից, կերից բացի ուրիշ որեւէ բան հանրայնացնել եւ այն էլ բանի, կոպիտ խեղաթիւրում է:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԴՐԱՄ Կ'ՈՒԶԷ

Իւրպէն կ'ոճիէյի թերթը, La Nouvelle Aurore, իր վերջին թիւին մէջ կը գրէ, «Թուրքիա նորէն մեր դրամը կ'ուզէ» խորագրին տակ — Ընկիւրիի բանաւորը քէմալ փաշա կը ջանայ քանի մը հարիւր միլիոն քաշել ֆրանսական խնայողութեններէն:

Լաւ նշան չէ:

Մեծ պատերազմի նախօրեակին, Թուրքերը Ֆրանսայէն փոխ առին 900 միլիոն ոսկի Ֆրանք (այսօրուան հաշուով 5—6 միլիառ), զինուելու համար Գերմանիոյ կողքին:

Շնորհիւ այս ֆրանսական միլիոններուն, Թուրքիա կրցաւ երկարաձգել պարհուրելի կերպով ծանրացնել եւրոպական աղէտը եւ Ֆրանսայի պատճառել անդարմանելի կորուստներ:

Նո՞յնը պիտի կրկնո՞ւի դարձեալ:

Դրամը զոր Ֆրանսայի հանրապետութեան կառավարութիւնը պիտի թողու որ մեր երկրէն դուրս ելլէ յօգուտ Թուրքիոյ, պիտի գործածուի մեր դէմ եւ փոխատուները իրենց դրամէն մէկ սու անգամ չպիտի տեսնեն:

Համբաւաւոր «Մէշվէրէթ» թերթին նախկին աշխատակիցը Ալպէր Գուա յայտարարած է Թուրք ժողովրդավարներու պաշտօնաթերթին թէ, — Ֆրանսայի հանդէպ քէմալի եւ իր կուսակցութեան տրամադրութիւնները ոչինչով կը տարբերին Ապտիւլ Համիտի անկումէն յետոյ, իթթիհատականներու տրամադրութիւններէն: Բոլորը Ֆրանսատեաց են»:

Ու կը յանձնարարէ որ Ֆրանսացիները զգուշանան եւ իրենց Օգտաւոր բարեկամներուն մէջ ճանչնան իրենց բացայայտ թշնամիները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸՆ ԱԼ

Հայ մարզաշխարհը ունեցաւ երկու արժէքաւոր մրցանիշեր: Խթիկեանէն վերջ, Յ. Մամիկոնեան եւս կոտրեց իր նախկին մրցանիշը ձողով ցատկելով 3 մետր 56 սանթիմ:

Յ. Մամիկոնեան՝ որ այս տարի դարձեալ կը մասնակցի Ֆրանս. C. A. S. G. խումբին, կը նկատուի մեր լաւագոյն մարզիկը շատ մը խաղերու մէջ: Ինքն է որ կը պահէ վազքերու եւ ցատկի Ֆրանսահայ մրցանիշերէն 5ը:

Անցեալ օր, Փարիզի մէջ, իր ձեռք բերած արդիւնքը բարձր է եւրոպական բազմաթիւ ազգերու նոյն խաղին մէջ ունեցած չափանիշերէն: Իր այս յաղթանակով հայ մարզիկը կը գրաւէ առաջնակարգ տեղ մը Ֆրանսացի ցատկողներու շարքին մէջ:

Մամիկոնեան եւ Խթիկեան՝ կրնան նորանոր ճիգերով, յառաջիկայ շարաթներու ընթացքին, ունենալ ա՛լ աւելի յաջողութիւններ, անգամ մը եւս ապացուցանելով այսպէս թէ աթլէթիսմի մէջ յաջողելու համար պէտք կայ տարիներով յարատեւ աշխատանքի եւ մեծ փորձառութեան մը:

Վ. Մ.

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՈՒԱՇԸՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի հարուստներէն Հանրի Ֆոլճըր որ յունիս 11ին մեռաւ, 10 միլիոն տոլարի նուիրատուութիւն մը թողած է նոր գրադարան մը հիմնելու եւ պահելու Ուաշինկթընի մէջ, որ պիտի կոչուի «Ֆոլճըր-Շէյքսփիր ցիշատակարան»:

Այդ գրադարանին պիտի տրուի Ֆոլճըրի նշանաւոր հաւաքածոն Շէյքսփիրի մասին, որ արդէն 25,000 հատոր կը բաղկանայ, եւ աշխարհի առաջին հաւաքածոն կը նկատուի, որ կը գերազանցէ նոյնիսկ բրիտանական թանգարանի ունեցածը: Գրադարանի շինութիւնը որուն հիմա արդէն ձեռնարկուած է, կը կարծուի թէ մէկ միլիոն տոլարի պիտի նստի:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերը կը հրատարակեն Գ. Միջազգայինի քաղաքականութեան գիծը Պաղեստինի մասին, ուր կ'ըսէ.— «Պաղեստինի համայնավար կուսակցութիւնը պէտք է որդեգրէ «արաբականացման» քաղաքականութիւնը եւ կազմակերպէ պայքար «Ճերմակ վտանգին» դէմ:

Պաղեստինի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն, մայիսին ժողով մը գումարած է Հայֆայի մէջ, ուր ներկայ եղած են քանի մը հոգի պատգամաւորներ: Ժողովը որոշած է իր ապագայ գործունէութիւնը հիմնել Արաբ տարրին վրայ որ կը կազմէ գիւղացիութեան մեծամասնութիւնը: Քանի մը պատգամաւորներ դէմ արտայայտ...ուեցան ըսելով.— «Արաբակա... ...ցումը պատճառ պիտի ... կուսակցութեան տկարացմ..., բայց ժողովը նշանաբան ընդունեց «Արաբականացում դէպի պոլշեւիզմ»:

ՓԱՐԻԶԻ լեհական դեսպանատունը յարձակում կրեց 40ի չափ անձերու կողմէ, որոնք քարերով կոտրեցին անոր ապակիները եւ արագօրէն փախան:

Կը կարծուի թէ համայնավարներու գործն է կատարուածը, ընդդէմ Լվովի մէջ երեք համայնավարներու դատապարտութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆԴԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այդ միջոցին եկ... Գէորգ Թանք եւ Գուրգէնին ը... «Զարկենք 2 բացան կս... ծծեալներուն եւ երկանք» բա... ...ր երկուքէն ...իշ ոչ ոք ... այդ ... ճանա... ...հ: «Համբերեցէ», ըսաւ ... Գուրգէնը— «Համբերենք, բայց ... ուրիշներն ալ ...ցան»,— ...:

...Պօղոսի տանը գէն 40-50 ...հ հեռու էր: Ցանն պատերը ...ն հեռ հաւասար ... ծակ մը ... գոմի մէջ, ծակ մը դրսի ... քով, տան մէջն ալ օջախի ... Որովհետեւ քիւրտերը ծա... ...մէկ կը տեսնէ՛ ճրագնե... ...լ առինք: Մի քով ժո... ...ալ շատ կա ...ոծուկ ...վառեցինք:

Գիւղացիք եկան ...րտերու քով, 1000 զուրուշ ... տալ, եթէ հեռանան: «Գիւղը ձերն է, կ'ըսէին, մի՛ ...ենք»: Այդ խօսակցողը գիւղի ...ամթեր փուրթօն էր: «Լօ՛ փուրթօ՛», ըսաւ քիւրտը դու հոգսի ...ղ նաքըմ: Աղ բարէ՛ հասանըմ, ... էք չարժէ բըքըմ» (2 հազար ալ տաս, չեմ ընդունիր: Ես հասնիր պայն եմ, մէկ-մէկ պիտի կարիմ գլուխը): 20 րոպէ իրարու հետ խօսեցան մեր գրան քով: ...ենք բոլորը լսեցինք:

Սերոբը կը գտնուէր ...ոմի մէջ՝ մամը ձեռքին Պօղոսի ... մեծ կնիկը կը տեսնէ, որ քիւ... մը հրացանը ուղղեր է Սերոբին: Խոկոյն նա ճրագը մարեր է եւ Սե... րօբին յետ հրեր: Քիւրտը հրացանը կը ...ակէ, կ'առնէ ալիւրի փեթակին:

Այդ միջոցին ես օրահի մէջ էի, ներս եկաւ, հարցուցի Սերոբին՝ «Փնտ... մը եղա՞ւ»: «Վնաս չեղաւ, ըսաւ, բայց եթէ ես կինը չըլլար՝ ինծ զարնուէին»: Ես միւս չեւ եղ ...ան 3-4 անգամ գիտամ էի Գուրգէնին թէ «զարնենք, դուրս գ...նք», նա անգամ ...էր «համբերենք»: Փուրթօն պառաւ իրեն հետ գտնուած գիւղացոց, «Ցղե՛րք, քէլէ՛ք երթանք, ինչ ուզեն, թո՛ղ ընեն իրարու գլուխ»: Փուրթօն այդպէս կը պոռար, որ մենք հասկնանք թէ Հայերը գացին, դուրս գանք ու զարնենք քիւրտերուն:

Գիւղացիք քաշուեցան, գացին: Նորէն ըսի Գուրգէնին. «Զարնենք, դուրս գանք, հիմա երեկոյ եղաւ եւ Ցաքըրկայ քիւրտերն ալ կուգան, կը շատնան, գամը մեր վրայ կը վառեն»: «Համբերէ՛ր», ըսաւ Գուրգէնը:

Քիւրտերն եգ առեն՝ պար բռնած կը խաղային եւ կ'ըսէին, «Զըֆէյ ջան-ֆէդան փօրէն բայի ջէքի գայ հարան» (հայու ջան-ֆիդաներ, առէք ձեր զէնքերն ու գացէ՛ք, ձեզ ոչինչ չենք ըներ): Գուրգէնը քիւրտերէն չգիտէր, կը հարցնէր քիւրտերէն գիտցող ընկերներուն, թէ ի՛նչ կ'ըսեն նրանք, եւ նրանք ալ կը բացատրէին: Քիւրտերու մէջ կային լաւ հայերէն գիտցողներ:

Գուրգէնը առաջուընէ կարգադրած էր այսպէս. կռուողներ ըլլալու են ինքը՝ Գուրգէնը, ես, Մանուկը, Գէորգը ու Սերոբը, Ուրիշ մարդ իրաւունք չունի հրացան խփելու, այլ բոլորն ալ պիտի ընկնեն Խիանցի Արզոյի յետեւը եւ դուրս եկածին պէս երթան ես այդ միջոցին կը գտնուէի գրան կողքի յետ կանգնած: Դուռը տախտակ չէր, գախով էր շինուած եւ թելով ծեփուած: Դուռը ունէր կողքին մի փոքր ծակ: Հրացան առանց հրամանի մթութեան մէջ դուրս զարկաւ մի հրացան:

Ես չհասկացայ թէ ո՞վ էր զարնողը, հարցի. «Արզօ, եզ հրացանը զո՞ւ զարկիր»: Նա ուրացաւ: Բայց տեսայ, որ գատարկ փամփուշտը կը հանէր հրացանին մէջէն եւ ըսի. «Ի՞նձ կը խաբես թէ ես չզարկի»:

Այդ միջոցին դուրսէն եւս հրացան մը ներս զարկին նոյն ծակէն, որովհետեւ ներսի լոյսը քիչ մը գուացած էին: Հրացանի պայթումին Արզոյի թեւը յետեւ գնաց: «Ցզա՛յ, զարնուա՞ր»: «Հա վալլահ, զարնուայ»: Հրացանը ձեռքէն առի, տարի ներսը՝ Գուրգէնին քով:

Ձագը բերին, տեսանք որ թեւի ոսկին էր զարնուեր եւ թեւի ոսկորը կոտրուեր է: Ցղան գունաթափուեց, փուշին արձակեցինք, կապեցինք թեւը, կախեցինք վիզը:

Ցանուտէր Պօղոսի պառաւ մայրը սկսեց քիւրտերէն ողբի եղանակով խաղ կանչել: Այլեւս բարկութենէս չկրցայ համբերել, ըսի Գուրգէնին. «Այդ 20 քիւրտին մինչեւ 5-6 ընկեր չսպաննել տաս, դուրս չպիտի գաս կ'երեւի»:

Սերոբի կինը բռնած էր Գէորգի ձեռքէն, բաց չէր թողուր: Գացի դրան առաջ, ես սկսեցի զարնել «Կեցիր,— պոռաց Գուրգէնը,— ես ալ գամ»: Սեդրակին դրի էնդեղի ծակը, սկսաւ զարնել: Ես 5 անգամ զարկի, Գուրգէնն ալ եկաւ, սկսեց զարնել: Դուռը բաց ըրի: Սերոբի եղբայր Զըքօն հրացանը ուսին դրած կը զարնէր: Գուրգէնը ուզեց դուրս նետուիլ, բռնեցի թեւէն՝ կանգնեցուցի:

Դրան վերեւ, կտուրի վրայ կային մի շարք քիւրտեր, որոնց հրացանները կախուած ... մեր դրան վրայ, կը սպ... մեր դուրս գալուն, որ զարնեն:

(Շար.)

ներքին և արտաքին կացութիւնը, ինչպէս նաեւ բոլշեւիկեան կուսակցութեան վերաբերեալ կարգ մը ներքին խնդիրներ։

Ըստ Ստալինի, վերջին շրջանը կազմած է անկիւնադարձ մը՝ նպաստաւոր Խորհրդ. Միութեան համար, տնտեսական նոր եւ շատ կարեւոր ճիգերով, — աննպաստ՝ դրամատիրական պետութիւններուն համար՝ տնտեսական անկումով։

Անցնելով ռուսական պարտքերու հատուցման խնդրին, Ստալին ըսաւ.—

Այս մարզին մէջ, մեր քաղաքականութիւնը շատ յստակ եւ ճիշդ է, եթէ մեզի վարկ բանան, պատրաստ ենք վճարելու մեր նախապատերազմեան պարտքերուն մէկ մասը, զանոնք նկատելով իբր վարկերու յաւելուածական տոկոսներ։

Այս կերպով, յեղափոխական բոլշեւիզմը նոր գիւտ մըն է որ կը պատրաստուի հանդէպ քաղքենի պետութիւններուն, և կարթ մըն է որ կը փորձէ նետուիլ միջազգային դրամատիրութեան...։

Յոյն կառավարութեան եւ սինոտին միջեւ

Բուռն վէճ մը ծագեցաւ Աթէնքի կառավարութեան եւ եկեղեցական իշխանութեան միջեւ, Յունաստանի վանքերուն վերաբերեալ կալուածներուն եւ սեփականութեանց հաշուեյարդարին առթիւ։

Սինոտը նիստ պիտի գումարէ եւ կը կարծուի թէ պիտի որոշէ յայտարարել բոլոր աշխարհի եկեղեցական իշխանութեանց թէ «օրթոտոքս եկեղեցին ներկայիս կը հալածուի յոյն կառավարութեան կողմէ»։

Պոլիվիոյ յաղթական յեղափոխութիւնը

Պոլիվիոյ մայրաքաղաքը, ինչպէս գրեր էինք, ինկաւ յեղափոխականներու ձեռքը։ Դեռ յայտնի չէ թէ ժամանակաւոր կառավարութեան հաստատման նախընթաց կռիւներուն մէջ, ի՞նչ է մարդկային կորուստներուն գումարը։ Միայն Լափազի եւ արուարձաններուն մէջ, 500ի չափ մեռելներ եւ հազարաւոր վիրաւորներ կան։ Վիրաւորուած է նաեւ նախորդ նախագահին՝ Սիլէզի կինը։

Յեղափոխական պետերը կ'ուսումնասիրեն երկիրը խաղաղեցնելու միջոցները։ Կարեւոր քաղաքներ առանց ընդդիմութեան, յանձնուած են յեղափոխականներուն։

Խռովայոյզ Սպանիան

Սէվիլի մէջ, 40.000 բանուորներու գործադուլը սկսաւ ցոյց տալ իր քաղաքական հետեւանքները։ Գործադուլը սկսած է տարածուիլ ճարտարարուեստի մեծ կեդրոններու մէջ եւս, ինչպէս Փորտօ, Պիլպաօ եւ Մալակա, ուր ծանր բախումներ տեղի ունեցան բանուորներու և կառավարական ուժերու միջեւ։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ զէնքի դիմել։ Մատրիտէն և Պրրնատէն եւս նման լուրեր կուգան։

Սպանիոյ ներքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները քաղած է ներկայ յեղափոխական շարժման մասին և զայն զսպելու համար, պիտի դիմէ կորովի միջոցներու։

Սպանիոյ Աշխատաւորներու Ընդհ. Ընկերութեան կեդրոնը՝ զաւառի իր կազմակերպութիւններուն հրահանգեց զգուշանալ շարժումին որ եւ է մասնակցութիւն բերելէ։

Կը կարծուի թէ շարժումը կը ղեկավարէ համայնավար կուսակցութիւնը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

ՑԱՆԿ
ՍԱԼՄԱՍՏԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՇԻՐԱԶԻ ՄԷՋ
ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

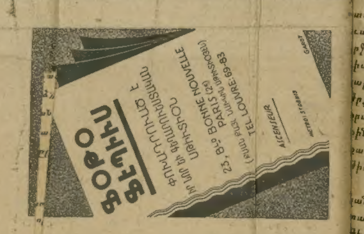
Հայկ Մօլքոնեան 150 դրամ, Ա. Գիւլզարեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Սարգիսեան, Ս. Մելիքեան, Մ. Քրաչեան, Գ. Մինասեան եւ Ժօլէֆ Նէսիմ 100ական դրամ, Տիկին Մ. Սարգիսեան, Վ. Քէնտիրեան, Տիկին Մ. Կարապետեան եւ Գ. Տէօքմէճեան 50ական, Թ. Աղաճաբէկեան 40, Յօրճ Տէր Յովսէփ Գէորգեան, Յովհ. Խան Ղարախանեան, Յոքթ. Դ. Մանաւազ, Ա. եւ Գ. Տրէնդեան, Ոմն, Յովհ. եւ Տիկին Արժանթի 30ական, Կ. Կարապետեան, Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Կարապետեան, Յուսա Կարիքեան, Թ. Նալբանդեան, Լ. Կարիքեան, Մ. Գասպարեան, Տիկին Լ. Ներսէսեան, Տիկ. Եղիսաբէթ 20ական. Սայիտ Բօրզու Խան, Ոմն 15ական, Մ. Թադէոսեան, Ս. Դաւիթեան, Ա. Տրամբլի. Ց. Ադամեան, Գ. Դրօրեան, Մ. Միքայէլեան, Մ. Կարապետեան, Ա. Թադէոսեան, Բժ. Յ. Աղաջանեան, Էմիլ Գյանդեան, Ս. Գասպարեան, Յ. Ասատուրեան. Ն. Աստուրեան, Տիկին Մ. Սահակեան եւ Օր. Վ. Դյանդեան 10ական, Գ. Կարապետեան 6, Ա. Կարապետեան, Տիկին Սառա. Տիկին Շ. Ղազարեան, Բէկլար, Խաչատուրեան եւ Օր. Ռոզա 5ական, Տիկին Մէրի եւ Օր. Եղիսաբէթ, 2ական դրամ: Ընդհանուր գումար 1610 դրամ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Լենինկանի նահանգին Սոտաներ գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Գօգոս, մօր՝ անուն Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Կիւրինի։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ Թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ ֆօրեզբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Մաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջկան Կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՅՈՒԼԻՍ
1930
2 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1303

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Ենկիւրիի թրքական գործակալութենէն առնելով, ֆրանսական երեկուան թերթերը կարգ մը լուրեր հաղորդած էին քրդական կռիւներու մասին։ Թրքական գործակալութիւնը աշխատած էր, որքան կարելի է, շարժումը մութ ձեւով ներկայացնել, որպէսզի գաղափար մը չկազմուի անոր ծաւալի վրայ։

Այս մթութեան հակառակ, թրքական հաղորդագրութիւնը յաջակի կը խօսի պարսկական սահմանագլուխէն անցնող ջոկատներու, ինչպէս նաեւ շարժման յետաշրջական բնոյթի մասին։

Այդ կցկտուր տեղեկութիւններէն կ՚երեւի որ կռիւները կը շարունակուին Արարատի բարձրունքներուն վրայ, և թէ ապստամբութիւնը ծաւալած է Զիլանի շրջանը եւս, ուր կը գործէ Հայտարանցի աշիրէթը։ Այսպիսով, եթէ հաւատանք թրքական տեղեկութեան, որ այդ սահմանէն անդին չէ ծաւալած շարժումը, նորէն լայն է շրջագիծը, որու մէջ կը մտնեն Արարատի, Ալաշկերտի, Ալատաղի, Արճէշի, Մալազկերտի և Արաշայի շրջանները։

Կռիւներու և անոնց հետեւանքներու մասին, այսօր որոշ բան մը չենք կարող ըսել, մինչեւ չհասնին ճշգրիտ մանրամասնութիւնները։ Սակայն, ի վիճակի ենք մերկացնելու թրքական դիւանագիտական սադրանքները, և ցոյց տալու Ենկիւրիի գործակալութեան մտահոգութիւններու ներքին աստառը։

Երբ թրքական գործակալութիւնն առանձնապէս կը շեշտէ պարսկական սահմանագլուխէն անցած ձիաւոր խումբին պարագան, պարզօրէն այդ դիւանագիտական ակնարկութեամբ կ՚ուզէ զգուշացնել պարսիկ կառավարութիւնը, անոր չեզոք մնալը կասկածի տակ առնելով։ Անկէ առաջ թրքական կառավարութիւնը մեծ ջանքեր թափեց անվստահելի ներկայացնելու սահմանագլուխի վրայ տեղաւորուած Քիւրտերը, ու ուզեց ստանալ Պարսկաստանի օժանդակութիւնը՝ ճզմելու Արարատի ապստամբութեան օջախը։ Բարեբախտաբար, Պարսիկները շուտով ըմբռնեցին թրքական դաւադրութեան իմաստը և հասկցան ... [illegible]

Բացայայտ է որ Հայտարանցի ձիաւորները Արարատի ստորոտի շրջանէն անցած են Զիլան։ Բայց թրքական գործակալութիւնն անհրաժեշտ գտած է ըսելու որ անոնք Պարսկաստանէն անցած են թրքական սահմանը։ Այս ակնարկութեամբ, Թուրքերը յոյս ունին անվստահելի ներկայացնելու պարսկական սահմանի երկայնքը տարածուած քրտութիւնը պարսկական կառավարութեան և մղելու այս վերջինը խիստ միջոցներ ձեռք առնելու փախստական քիւրտ յեղափոխականներու հանդէպ։

Աւելի հետաքրքրական է Ենկիւրիի միւս տեղեկութիւնը, թէ «բռնուած փաստաթուղթերէն կ՚ապացուցուի թէ այս աւազակախումբերը մտադիր են յետադիմական շարժում մը տեղծելու»։

Թէժալական նոր յանկերգ։

Քրտական ազատագրական շարժումը, երբ լայն ծաւալ կը ստանայ, Քէմալի կառավարութիւնը «յետադիմութեան» ուրուականը, բոլշեւիկեան սիստէմով, երկրի մէկ ծայրէն միւսը գլխաբերութեան կը դնէ, սարսափի մատնելու Թուրք այն ընդդիմադիր տարրերը, որոնք օգտուելով քրտական ապստամբներէն կարող էին գլուխ բարձրացնել իշխանութեան դէմ։ Միւս կողմէ, թրքական ճարպիկութիւն մըն է «յետադիմական» մկրտելու քրտական ազատագրական շարժումը արտասահմանի աչքին, որպէսզի ճնշուած ազգի մը կորովի պայքարները քաղաքական բնոյթ չստանան, և տեղի ունեցած արիւնահեղութիւնները հանրային կարգը պահպանելու վերագրուին։

Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն մինչեւ այսօր, քրտական շարժումները ճնշուեցան անխնայ կոտորածներով և քրդական թերթերը, խօսք մէկ ըրած, «շէրիաթ»ի և յետադիմութեան պատմութիւններ հիւսեցին տեղի ունեցած դէպքերուն և շէյխերուն շուրջ, գիտակցօրէն, մոռացութեան տալով շարժման ազգային նկարագիրը։ Բայց Թուրքիոյ ներքին և արտաքին նկատումները շատ անծանօթ են Քիւրտերուն, որոնք ըսուած են առելութեամբ և կիրքով հանդէպ Թուրք ազգին և կառավարութեան։ Ազգայնական մոլեռանդութեամբ մը (առանց կրօնական մոլեռանդութեան) Քիւրտերը սկսած են հարուածել թրքական պետական շէնքը, որ Արեւելեան նահանգներու մէջ ամբողջովին խարխլած է քիւրտ ազգի զարթնումով։

Թրքական տեղեկութիւնը չի մոռնար իր լուր աշխարհին յայտնելու թէ, ժողովուրդը հանդարտ է, և թէ «աւազակները» ջանան ապահովելով դանոնք ոտքի հանել։ Ի հարկէ այս ան-բաց սուտերուն հաւատացողներ կրնան գտնուիլ։ Սակայն իրենք Թուրքերը, որ լուր հնարողներն են, և Քիւրտերը, հրդեհի մէջն են, երբեք չեն հաւատար անոնց։

Թրքական աղբիւրներէն բխած այս լուրերը ցոյց կուտան, կառավարութիւնը կը գտնուի խիստ լուրջ շարժումի մը դէմ։ Տակաւին վաղաժամ է խօսիլ Քիւրտիստանի համատարած ապստամբութեան մը մասին, սակայն Թուրք կառավարութեան մտահոգութիւնները մեզ կը մղեն մտածելու նման հաւանականութեան մը վրայ։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ «ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ»

Խմբագրական շարքի մը մէջ «Յառաջ»ը, ի միջի այլոց կը գրէ. (յունիս 16).

— «Թամկավար «կուսակցութիւն»ը անվարանկը յայտարարէ.

«Մեր քաշլերանքին չի կրնար արժանանալ դաշնակցական գործը, դաշնակցական գրականութիւնը, դաշնակցական հանդէսը, դաշնակցական նուիրաւոռութիւնը, դաշնակցական «Համազգային»ը, կամ դաշնակցական կեղծ Կարմիր Խաչը...»

— Իսկ «դաշնակցական» Հայաստանը...

Ան նոյնպէս այդ քաշալերանքին անկարող է արժանանալ. բացմակէտը ճիշդ այդ իմաստը ունի. անհրեւոյթ ուժ մը ռամկավար գրիչը սանձած եւ թոյլ տուած չէ նաեւ այդ բառերը գրելու։ Սակայն որոշ է լռութեան իմաստը։ Ու կոծիկ պիտի ըլլար քաջալեր հանդիսանալ «դաշնակցական» Հայաստանին, միաժամանակ կռուելով դաշնակցական բովանդակ գործունէութեանը դէմ։ Ո՛չ, ռամկավար «կուսակցութիւն»ը հոգիով, մտքով ու մարմնով դէմ է «դաշնակցական» Հայաստանին. բոլշեւիկեանին՝ կողմնակից է, իսկ հակառակ այն հայրենիքին, ուր դաշնակցականը պիտի իշխէ։

Այսպէս կը հրահանգէ ռամկավարին իր մղած «պայքարին էութիւն»... պայքար չունինք յանուն պայքարի։

Մենք իշխանութեան տենչ չունինք յանուն իշխանութեան։

Մեր պայքարը նպատակի մը կը ձգտի եւ իշխանութիւնը այդ նպատակը իրագործելուն կը ծառայէ։»

ՀՈՒՆՆՈՒՈՅ ՊԼՐՊՈՒՄԸ

Հռենոսիոյ գրաւումը դաշնակիցներու կողմէ վերջ գտաւ առջի գիշեր եւ գրաւման ֆրանսական զօրքը պարպեց վերջին շրջանը, Հռենոսի ձախ ափը։

Վէրսայլի դաշնագրով իբր գերման պարտքերու հատուցման երաշխաւորութիւն գրաւուած էին Քոլոնի, Քոպլէնսի եւ Մայնսի շրջանները, որոնք պիտի պարպուէին առաջին շրջանը 1925 յունուար 10ին, երկրորդը՝ 1930 յունուար 10ին, իսկ երրորդը 1935 յունուար 10ին։ Գրաւումը ուրեմն վերջ պիտի գտնէր, ըստ դաշնագրի, հինգ տարի յետոյ։

Գերման թերթերը այս առթիւ կը հրատարակեն խանդավառ գրութիւններ, իսկ ֆրանսական կարգ մը թերթեր մտահոգութիւն կը յայտնեն եւ դառն խորհրդածութիւններ կ՚ընեն։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարութիւնը կ՚երեւի թէ յաջողած է մեծ մասամբ զսպել յեղափոխական շարժումը, որ Սպանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ ծայր տուաւ գործադուլներով։ Սակայն տեղ տեղ գործադուլները կը շարունակուին, Պիլպաօի մէջ, բազմաթիւ յայտարարութիւններ ցրուեցան, հրաւիրելով բանուորները որ մասնակցին ընդհանուր գործադուլին եւ մեծ ցոյցի մը։ Նորակառոյց շէնքի մը մէջ երկու ձեռնարկութիւններ պայթեցան։ Շէնքը քանդուեցաւ ամբողջովին։

Բանուորները երբ կը փորձէին կեցնել հանրակառքը, ոստիկանութիւնը միջամտեց. երկու կողմէ կրակ բացուեցաւ։ Մէկ քանի հանրապետականներ ձերբակալուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Արեւելեան սահմանի աւազակները ՄԱՔՐՈՒԵՑԱՆ»

Այսպէս կը խորագրէ Թուրք թերթերը Արարատի Թուրքերքիւրտ բախումները եւ լուր հաղորդելու իրենց յատուկ եղանակով կը յայտնեն.—

Ֆրանսական եւ գերման կարգ մը թերթեր, Թէհրանէն լուր առած են թէ Թուրքիոյ կառավարութիւնը Արարատ լերան վրայ զինուորական շարժման սկսած է, այնտեղ մնացած աւազակախումբերը ի սպառ բնաջնջելու համար։ Կառավարութիւնը 10 հազար զինուոր հանած է Արարատ լեռը ուր առաջին առիթով իսկ աւազակներուն հանդիպած են։ Պարսիկ կառավարութիւնն ալ, զինուորական միջոցներ ձեռք առեր է որպէսզի աւազակները Պարսկաստան չփախչին»։

«Ազգամ» այս լուրը հրատարակելով կ՚ըսէ թէ Ենկիւրիէն դեռ չէ հաստատուած եւ ճշդումի կարօտ լուր մըն է։ Միայն թէ, կ՚աւելցնէ յիշեալ թերթը, յայտնի է որ թէեւ Արեւելեան նահանգներուն մէջ անդորրութիւնը ամբողջովին ապահովուած է, բայց հաւանական է որ Արարատի նման բարձր լերան վրայ դեռ աւազակախումբերու մնացորդներ գտնուին։

Այս լեռը իր ժեռուտ եւ անմատչելի ծերպերուն շնորհիւ, շատ նպաստաւոր թաքստոց մըն է աւազակներու, որոնք գաղտնօրէն շրջակայ գիւղերը կ՚իջնեն եւ հետապնդումի միջոցին ալ դիւրութեամբ կրնան պարսկական սահմանն անցնիլ։

«Եթէ, կը շարունակէ «Ազգամ», եւրոպական թերթերու մէջ հրատարակուած լուրը ճիշդ է, Արեւելեան Անատոլուի մէջ մնացած աւազակներու այս որջը մաքրելու յաջողած է կառավարութիւնը»։

Պուլկար բնդդիմադիրները կը շարժին

Պուլկարիոյ ոստիկանութիւնը գրաւեց մայրաքաղաքին եւ գլխաւոր քաղաքներու մէջ փակցուած յայտարարութիւններ, կառավարութիւնը խստօրէն կը քննադատէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ ժողովուրդին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ վտանգին վրայ որ կը սպառնայ երկրին վատ կացութենէն։

Յայտարարութեան հեղինակները կը մատնանշեն երկրին ներսը՝ ազգային ճակատի վրայ միութեան պակասը, եւ երկրէն դուրս՝ ազգ. շահերու պաշտպանութիւնը ստանձնող մարդոց անկարողութիւնը։ Յիշելէ յետոյ թէ կառավարութեան տկարութիւնը կը նպաստէ պառակտումներու, յայտարարութիւնը կը յանձնարարէ կարգ մը արմատական բարենորոգումներ՝ խորհրդարանական եւ հանրային զանազան հաստատութիւններու վերաբերեալ։

Յայտարարութիւնը կը վերագրուի «Էվնօ» պարբերաթերթին շուրջ հաւաքուած քաղաքական խմբակի մը, որուն կը մասնակցին նախկին նախարարներ Կէօրկուլոֆ եւ Քազանոֆ։ Այս վերջինները համամիտ չէին որ Ցանքօֆ մտնէ դահլիճին մէջ, որուն կը մասնակցի նաեւ Լիափչէֆ։

Ստալին կը ճառէ

Համայնավարներու ընդհ. քաղաքականութեան մասին իր զեկոյցին մէջ, Ստալին բացատրեց բոլշեւիկներու դերը։ Իբր անմիջական աշխատանք՝ բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը պիտի ջանայ Խորհրդային Միութեան մէջ ապահովել ճարտարարուեստի կանոնաւոր ճիւղաւորումը, Ուրալի եւ Սիպերիոյ մէջ ստեղծել հանքածուխի եւ մետաղագործութեան խարիսխներ, կազմակերպել երկրագործութեան գլխաւոր ճիւղերը, կռուիլ պաշտօնակալութեան դէմ, բարձրացնել աշխատանքի արտադրական կարողութիւնը, բարելաւել պարենաւորումը եւ այլն։ Գծելէ յետոյ հնգամեայ եւ թերեւս այս պատճառով ալ անիրագործելի եւ կանխաւ սնանկութեան դատապարտուած տնտեսական գործունէութեան մը ծրագիրը, Ստալին անցաւ բոլշեւիկ կուսակցութեան ներքին գործերուն.— կուսակցութեան լենինեան գիծը ամէն ճակատի վրայ պարտութեան կը մատնէ բոլոր թեքումները եւ տրոցկիզմի եւ աջ թեքման դէմ իր պայքարին մէջ ալ յաղթական դուրս պիտի գայ։ Ոչ ոք կ՚ուրանայ այլեւս թէ կուսակցութիւնը անքան ամբօղէն չէր հաւաքուած կեդր. կոմիտէին շուրջ, որքան է այսօր։ Անշուշտ Ստալինի ճառը ընդունուեցաւ խանդավառ ծափերով։

Բոլշեւիկեան համագումարին մէջ, Ստալինի ճառէն յետոյ, վիճաբանութիւնները սկսան անոր տեղեկագրին շուրջ։ Բոլոր ճառախօսները յայտնեցին իրենց հաւանութիւնը կուսակցութեան՝ ընդհանուր ուղղութեան, որուն նպաստաւոր արդիւնքները ցոյց տուին տնտեսական եւ մշակութային մարզին մէջ՝ յաջողութեան փաստերով։ Բոլոր ճառախօսները պահանջեցին որ ընդդիմադիր հին պետերը վերջնական յայտարարութիւններ ընեն իրենց ներկայ դիրքին մասին։

Ռըկըվով, կուսակցութեան նախկին քարտուղար եւ աջ ընդդիմադիր պետերէն, յայտնեց թէ պատրաստ է գործելու կուսակցութեան հետ եւ ուրացաւ հատուածական աշխատանքներու իր մասնակցութիւնը։

Խօսք առին նաեւ Տոմսկի եւ Ռիկով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 20

Արշաւիր Մինասեան	1000
Լեւոն Մօզեան	200
Գերասիմ Բալայեան	150
Ժորժ Ճէլպէթճեան	150
Մկրտիչ Աշճեան	100
Նուպար Ալատինեան	150
Յակոբ Երանեան	150
Կարօ Երանեան	150
Բիւզանդ Ածէմեան	150
Բարունակ Գումրուեան	150
Խաչիկ Մկրտիչեան	150
Գումար	3500
Նախորդ գումար	20,470
Ընդհ. գումար	23,970

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ...

Իտալիա կէս միլիառ լիրի նոր վարկ մը յատկացուց երկրին պաշտպանութեան պէտքերուն։

Իսկ Ճափոն իր կարգին ետ չմնալու համար սպառազինման մարզին մէջ, որոշեց կարեւոր նաւորդական կազմակերպութիւններուն մէջ, շատցնել մարտանաւերու եւ սաւառնակներու թիւը, թեթեւ յածանաւերուն մէջ վերջին նորութիւններ մտցնել եւ ծովային թընդանօթներու կատարելագործումը ուսումնասիրել։

21 ՕՐ ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Ամերիկացի օդանաւորդ՝ Հունտէր եղբայրները որ Չոլսը մէկ յունիս 11ին օդը բարձրացեր էին, յաջողեցան կոտրել տոկունութեան եւ տեւողութեան մրցանիշը, ցարդ օդին մէջ մնալով աւելի քան 450 ժամ։ Օդանաւորդները ուտեստ եւ վառելանիւթ կը ստանան օդին մէջ, ուրիշ օդանաւի մը միջոցաւ։ Մտադրութիւն ունին օդին մէջ մնալու 21 օր, այսինքն 504 ժամ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Այս միջոցիս, Փարիզի մէջ տեղի կ՚ունենայ խորհրդակցական ժողով մը, որ նպատակ ունի ուսումնասիրել Եւրոպայի մաքսային միութեան հարցը։ Ժողովին կը մասնակցին 14 երկիրներ։ Ներկայացուցիչ դրկած են նաեւ երկրագործական, ճարտարարուեստական մեծ կազմակերպութիւններ։

ԱՆԴՈՒՆԴՆ Ի ՎԱՐ

Տասնեւհինգ օրուան մէջ, երկրորդ անգամն է որ Կրընոպլի անդունդները կը հմայեն ու կը խլեն լերան սիրահարները։ Կիրակի օր, Կրընոպլի շրջակայ Պէլտոնի բարձունքէն սայթաքեցան եւ 150 մեդր խորունկութեամբ անդունդն ինկան 5 անձեր, որոնք մագլցումի փորձ կը կատարէին՝ պարանով իրարու կապուած։ Անոնց երկուքը կին՝ ծանրապէս վիրաւորուեցան։

Մօտերը գտնուող շրջիկներ օգնութեան փութացին եւ զանոնք փոխադրեցին հիւանդանոց, շատ ծանր վիճակի մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԻ ՋՆՋՈՒՄԸ

Արեւելեան բոլոր երկրների մէջ, ուր հականգլիական ցոյցերը լուրջ կերպարանք են առնում,—մի տեղ բողոք, մի տեղ գործադուլ, ուրիշ տեղ սպառնալիք կամ արիւնահեղ ընդհարումներ,—մեզ մօտ ընդհակառակը շաբաթէ շաբաթ ուժեղանում են անգլիասէր տրամադրութիւնները: Անգլիական պարսկասէր քաղաքականութիւնը մինչեւ իսկ հրապարակային շնորհակալութիւններ է ընդունում տարբեր խաւերից, մամուլի տարբեր օրգաններից ու խորհրդարանից: Մի քայլ եւս եւ թւում է պիտի լսենք «կեցցէ՛ Անգլիան» բացականչութիւններ այնպիսի բերաններից, որոնք տասնեակ տարիներ ոչ մի առիթ չեն փախցրել Ալպիոնը նախատինքի սիւնին գամելու:

Իր ազգային շահերին խորապէս գիտակից այս երկիրը, փոխանակ իր հին լեզուն Անգլիոյ դէմ սարքած սայլին, փոխանակ Հարաւան Հնդկաստանի, կրօնակից Եգիպտոսի կամ Հեռաւոր Եւրոպագէմի անարիւն կամ արիւնալի քայլերը ողջունելու, ի ցաւ դաւադիր Ռուսիոյ եւ հակառակ վերջինիս օրօրած սիրուն երազների, Արեւելքում ստեղծուած կնճռներից հեռու, կարողանում է չտեսնուած հեռատեսութեամբ օգտագործել երբեմնի յարձակողական Անգլիոյ բարեացակամութիւնը, նրանից կորզելով անդառնալիօրէն կորցրած իր այս կամ այն իրաւունքը:

Պատմութիւնը եզակի է, բայց ոչ աննախընթացեալ պատմութիւններ ներկայացել են մօտաւոր անցեալում: Վերցնենք համաշխարհային պատերազմի օրերին ստեղծուած նպաստաւոր կացութիւնը, որից սակայն Ղաջարների Պարսկաստանը մազաչափ անգամ օգտուելու ընդունակութիւն չյայտաբերեց. մինչդեռ անգլօ արեւելեան փոխ յարաբերութիւններից ծնած ու զարգացող ներկայ վիճակից լաւագոյն կերպով օգտւում է նոր Պարսկաստանը, օրէ օրէն քաղելով պալատական նախարար Թէյմուրթաշի հայրենասէր քաղաքականութեան պտուղները:

Բառերը պակաս են գալիս արտայայտել կարողանալու համար այն նոր խոշոր յաղթանակը, որ քանի մը օր առաջ շահեց պարսիկ դիւանագիտութիւնը: Դրամական արծաթ միաւորը ոսկիի փոխելու օրէնքից յետոյ, սկսած բանակցութիւնները անգլիական The Imperial Bank of Persia դրամատան հետ, յանգում են անսպասելի հետեւանքների, որով յիշեալ դրամատունը իր թղթադրամի մենաշնորհի ժամանակը լրանալուց 19 տարի առաջ, հրաժարւում է իր իրաւունքից՝ յօգուտ պարսիկ պետութեան: Այսպիսով վերջինս ամենից առաջ, յանուն ազգային արժանապատուութեան, իրականութեան է վերածում այն գեղեցիկ երազը, որի մասին մտածել են Սահմանադրութիւնից յետոյ լաւագոյն հայրենասէրները, առանց որեւէ գործնական ելք կանխատեսել կարողանալու:

Կատարեալ անկախութեան ձգտող մի երկրում, սեփական թղթադրամի իրաւունքից զուրկ մի պետութեան համար ի՞նչ աւելի խոշոր յաղթանակ կարելի է երեւակայել. բայց պէտք է ասենք, թէ բոլորից ծափահարելի այս յաջողութիւնը ինչպէս են տպաւորիչ կերպով նսեմացնել փորձում կարմիր աքլորների բանակում: Չգիտեմ ինչե՞ր գրեցին «Իզվեստիա»ն ու «Պրավդա»ն, կամ ի՞նչպէս կապկեց մեր «Խորհրդային Հայաստան»ը: Իրենց պարսիկ հոգեբանը ծիծաղելի ելոյթ յայտաբերեց խորհրդարանում մի երկար ճչյնա, ճառով: Մեղադրելի չէ, երբ տարիների աղմուկներն ու մութ զաւերը միանգամայն հակառակ արդիւնք են տալիս, ըմձգութիւնները նոյնքան բնական են, որքան ի լուր աշխարհի յայտարարելու այն միմիա գրգռութիւնը, թէ պարսիկ կառավարութիւնն իր այս քայլով վերակենդանացնում է 1928ի մայիսին, արքայական հրովարտակով ջնջած օտարների վայելած առանձնաշնորհումները: Թւում է աւելի շատ ճղայնացած են, թէ ինչո՞ւ իրենք ամեն ինչ նուիրեցին Պարսկաստանին, առանց փոխարէնը մի բան ստանալու, որով նոր Իրանին անկախութեան գէթ գալու տարիների յոգնութիւնը իրենց մնաց, մինչդեռ Անգլիան նուիրում է թղթադրամի մենաշնորհի 19 տարուայ իրաւունքը, փոխարէնը 200 հազար ստերլին ստանալով: Այդ բաւական չէ նաեւ իրաւունք ունենալու այս երկրում կալուածներ գրաւ վերցնելու եւ խորհրդային անտեսական քաղաքականութեան հետեւանքով սնանկացող Պարսիկին դրամ փոխ տալու: Եւ ահա, խորհրդարանի 125րդ պատմական նիստում, երբ սկսւում են վիճաբանութիւնները Իմպերիալ բանկի ու կառավարութեան միջեւ կայացած համաձայնութեան խնդրի շուրջ, երբեմն խորհրդային ոսկիներով նպաստաւորուած, այժմ դադարած «Թուֆան»ի խմբագիրը՝ Ֆարրոխի համարւում է կրպատաքեր՝ Նախագիծը եւ «խիստ» քննադատութեան ենթարկում: Պատգամաւորները շատ տեղին ու կծու ակնարկներով ընդհատում են իր ճառը, մինչեւ իսկ բղաւելով իր երեսին.

— Դուք վճարուած էք այստեղ այդպէս խօսելու»: Արդարադատութեան Նախարար Դաւար, յանուն կառավարութեան փաստացիօրէն ջրում է կարմիրների թմբկահար պատգամաւորի բոլոր անհիմն առարկութիւնները եւ խորհրդարանը ձայների ճնշող մեծամասնութեամբ վաւերացնում է Նախագիծը:

Ներկայ նստաշրջանի այս տարօրինակ ելոյթը չպիտի բացատրել միայն ժողովրդական հանրածանօթ «Էրւած սրտի մխիթարանք» առածով: Ցաւը աւելի մեծ է եւ չան գլուխը թաղուած ռուս-պարսկական առեւտրական դաշնագրի կոյտուտի մէջ: Վերջերս աւելի յաճախ են ստացւում գանգատի հեռագրեր Արդպատակնի, Գիլանի եւ Մազանդարանի պարսիկ, հայ եւ թուրք վաճառականներից, որոնցով բողոքում են պաշտօնական հաստատութիւններին, պատգամաւորներին, մինչեւ իսկ միապետին, ռուս առեւտրական հիմնարկների սովորական ոտնձգութիւնների գէմ: Խորհրդային անտեսական սպառնալիքը ընդդէմ պարսիկ առեւտուրի այնքան է կարմրել, որ ոչ միայն շահագրգռուած շրջանները, այլեւ կենտրոնը տագնապած են արմատական միջոցներ խորհել օր առաջ ազատուել կարողանալու համար այս անհաճոյ հարեւանի լարած ամենակուլ թակարդից:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԵՐԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բոլոր պետութիւնները, առանց բացառութեան, կը տառապին գերարտադրութենէ յառաջացած տնտեսական տագնապէ:

Անգլիա ծանրաբեռնուած է հիւսուածեղէնի եւ քարածուխի հսկայական պաշարներով, որոնցմէ զոյացած են մէկ միլիոն 775 հազար անգործներու բանակ մը եւ 42 միլիոն ստերլին (5ուկէս միլիառ ֆրանք) ելեւմուտքի նախատեսուած բաց մը:

Գերմանիոյ մէջ, պիւտճէի անհաւասարութիւնը քաղաքական սուր տագնապի մը գոյն առած է, որովհետեւ զանազան տուրքերով մկրատուած դրամագլուխի շրջանառութիւնը յառաջացուցած է կեանքի սղութիւն եւ ճարտարարուեստի թուլութիւն: Անգործները, երկու միլիոն 637 հազար, անցած են ամէն չափանիշէ: Անոնց կուգան միանալ գիւղացիներու բազմութիւններ՝ սնանկացած գերարտադրութենէ, պարզապէս գնորդներ չգտնուելու պատճառով:

Իտալիա, հակառակ Մուսոլինիի պաշտօնական լաւատեսութեան, կը գտնուի յարատեւ տագնապի մը մէջ: Լիրը կայունացած սակագինէն երկու կէտի անկում ունեցած է արդէն եւ ցորենի հոյակապ պայքարը պարզ ժամավաճառութիւն է,երբ արտասահմանի մէջ միլիոնաւոր թոնոներով աժան ու մատչելի արմտիքներ կը փտին:

Չեխոսլովաքիա կը տառապի շաքարի առատութենէն, Ռումանիա ցորենի եւ լազուտի շատութենէն եւ Եուկոսլավիա պաճարներու արտածելի նախիրներէն: Հունգարիոյ կացութիւնը աւելի վատ է, ամբարներու մէջ անցեալ տարուայ ցորենը կը փճանայ եւ գետնախնձորի նոր բերքը կը ծախուի մեռած գինով, 100 քիլօն երեք ֆրանքի:

Ֆրանսա, բաղդատմամբ միւսներուն, աւելի բախտաւոր է: Ճարտարարուեստի եւ երկրագործական արտադրութիւններու մէջ հաւասարակշռութիւնը պահուած է դեռ, սակայն այստեղ ալ կը տիրէ գինիի, ցորենի, մետաքսագործութեան, ժանեակներու եւ արտահանումի տագնապը, մտահոգիչ՝ բայց դիմագրաւելի:

Իսկ բախտաւորներու բախտաւորը, Միացեալ Նահանգները ալ ունին իրենց անբուժելի ցաւերը: Այնտեղ ալ կը տիրէ երկրագործներու համատարած ղժգոհութիւնը, այնտեղ ալ միլիոնաւոր անգործներու, նահանգէ—նահանգ թափառողներու բազմութիւններ կան: Ճիշդ է որ, տոլարի հզօրը զօրաւոր է, բայց սակարանային անհելի փլուզումները, ճարահատ կառավարութիւնը նետեցին մաքսային հովանաւորութեան տակ: Այդպէսով կը յուսան հիմնել պերճանքի նոր ճարտարարուեստներ: Պիտի յաջողի՞ն. անկասկած ո՛չ, վասնզի դրամատիրութեան լեզարշաւը աւելի զօրաւոր է քան պետական օրէնքները:

Այսպէս, ամէն կողմ կենսական նիւթերու առատութիւն կը տիրէ, ամբարները լեցուն են արմտիքներով, պահեստարանները փուլ կուգան ապրանքներու ծանրութեան տակ: Սակայն, տարօրինակ երեւոյթ, ամէն կողմ ալ տնտեսական տագնապ կայ, կեանքի սղութիւն, անդրամութեան պակաս, անգործութիւն եւ նոյնիսկ թշուառութիւն:

Ինչո՞ւ համար նախնական նիւթերու մեծաքանակի այս առհաւրին զեղը, գիւղացիութիւնը սնանկացնելու, իր մահն ու մանգաղը լքել տալու պատճառն:

Որովհետեւ արտադրած են անհաշիւ կերպով եւ շուկայի մէջ նետուած բերքը անկարելի է սպառել, որովհետեւ չեն նկատած սպառողներու կարողութիւնը:

Երկրագործական տագնա՛պ, երբ չորութիւնը խամրեցուցած է մշակները,երբ պաշարները կը ծախուին չնչին արժէքով, երբ այգիները ցրտահար եղած են եւ կամ խոնաւութիւնը փճացուցած է ղաշտերը:

Բայց, երկրագործական տագնա՞պ, երբ ցորենը, գինին, կաթը, շաքարը առատ են, երբ խնդրանքի եւ մատուցումի հաւասարութիւնը պէտք էր մարդկութիւնը երջանկացնէր:

Տագնա՛պ, միշտ տագնապ, որովհետեւ կը ցանեն, կը անկեն, կը բուծանեն, կը հիւսեն եւ կը կառուցանեն, առանց նախապէս վստահ ըլլալու թէ արդիւնքները պիտի կրնա՞ն սպառել եւ ո՞վ պիտի սպառէ:

Սակայն, սպառողներու զանգուածները, մտքի եւ ձեռքի աշխատաւորները, իրենց կարգին այնքան են շահագործուած, անոնց գնելու կարողութիւնը այնքան է սահմանափակուած, զրկանքները վտանգէն այնքան են մտահոգուած, որ պակաս սննդառութիւնը՝ խնայելու առաքինութիւն են անուանած:

Ու յետոյ, շահագործուած գիւղացիին, գործաւորին եւ մտաւորականին կողքին արկածախնդիր միջնորդը, արծաթասէր դրամատէրը եւ ռազմապաշտ պետութիւններ, իրենց գայթակղեցուցիչ տուրքերով:

Ահաւասիկ դրամատիրութեան բարիքները: Գիւղացիին առատ բերքը կը փճանայ, որովհետեւ աշխատաւորը անգործ է ու կ'սուրայ: Աշխատաւորը անգործ է, որովհետեւ դրամատէրը չի կըրնար իր ապրանքները աժան ծախել սնանկացած գիւղացիին:

Մեզի յաջորդող սերունդները ազատագրուած սեփականատիրութեան նախապաշարումէն, երբ քննեն մեր օրերու տնտեսական դրութիւնը, պիտի զարմանան նկատելով, որ մեր աշխատանքի եւ արտադրութեան եղանակները որքա՜ն աններդաշնակ եղած են մեր գոյութեան և վայելքի պայմաններուն հետ:

Ըսել է, որ բոլոր տեսակի տագնապներուն — ճարտարարուեստի եւ երկրագործական — իսկական պատճառները կը գտնուին դրամատիրութեան խառնաշփոթ արտադրութեան մէջ և դարմանները՝ ընկերվարական արտադրութեան, միայն ու միայն ընկերվարական արտադրութեան մէջ կը գտնուին:

ԱՐՍԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցնող շաբթուան ամէնէն կարեւոր քաղ. անցուդարձը ռուս եւ գերման նոր համաձայնութիւնն էր: Երկար ատենէ ի վեր երկու երկիրներու միջեւ «սեւ կատու անցած» էր, որովհետեւ Գերմանիա գիտակցաբարբքչուած էր արեւմտեան քաղաքական հոսանքին մէջ, իրագործելու համար Յունգի պլանը: Տօրսի ծրագրէն մինչեւ Եընկի նոր ալ թոյլ վճարման պայմանները, չեղ համբէ մը քալելու սովոր էին գերման քաղաքականութիւնը, Պերլինի նշանաւոր դաշնագրէն ազդին: Եւ վերջերս, Ռուսիա իրաւամբ կ'ամբաստանէր Գերմանիան թէ հակառուս ճակատին կը մասնակցի եւ իր ուղղութիւնը կ'առնէ արեւմտեան քաղաքականութենէն: Մինչդեռ, գերման քաղաքականութիւնը էր եւ կը մնար զուտ գերմանական: Մարդիկ լաւ սերտած էին Պիզմարքի «հաւասարակշռութեան» քաղաքականութիւնը, վախնալով «երկու ճակատի» վտանգէն, այլ ջանալով օգտագործել զայն:

Գերմանիա, ճիշդ Թուրքիոյ պէս, ռուսական կռնակը ցոյց տալով արեւմտեան պետութիւններուն, չարենեկական հանդիպումներով կորզեց անոնցմէ ինչ որ կրնար խաղաղ ճամբով. իսկ այժմ նկատելով որ Ռուսիա սկսած փոքր դժկամակութիւններով, մասնաւոր դժուարութիւններ կը յարուցանէր գերման ընկերութեանց եւ ապրանքները կը փոխադրէր դէպի անգլիական կամ ամերիկեան հրապարակը, ժամանակը եկած համարեց «տարակարծութեանց վերջ տալու»:

Պրիւնինկ, գերման երիտասարդ վարչապետը, հակառակ իր ազգայնական սրտէ ուղղութեան, առաջին առթիւ Պերլին հրաւիրեց ռուս գործակալները «իրար հասկնալու համար»: Ռուսերը սիրով եկան եւ համաձայնեցան: Ռուսական խաղը յաջողած էր, գերմանականն ալ իր կարգին: 14 յունիս 1930 թուակիր յայտարարութիւնով երկու պետութեանց ներկայացուցիչները կ'ընդունին որ երկու երկիրներու միջեւ ծագած խնդիրները Ռափալլոյի եւ Պերլինի դաշնագրերու ոգիով պիտի լուծուին: Իսկ ամէնէն ուշագրաւ մասը՝ «... Համոզուած են որ հիմնովին տարբեր երկու պետական դրութիւնները արգելք պէտք չէ ըլլան երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութիւններու զարգացման:կը հաստատեն որ ոչ մէկ փորձ պէտք է ըլլայ ազդելու այս կամ այն երկրի ներքին խնդիրներուն»:

«Իզվեստիա» իսկոյն գոհունակութիւն յայտնեց «Ռափալլոյի փորձուած ճամբու վերադարձ» առթիւ, բայց գերման թերթերու նոյնքան սիրալիր ընդունելութեան մէջէն կը նշմարուէր նաեւ կասկածանքի բացատրութիւններ վերջին պարբերութեան շուրջ: Ռուսիա շատ յաճախ նոյն խոստումը ըրած է, բայց ամէն գիտցութեան պատասխանած է թէ յանցանքը Գ. Միջազգայինինն է, մինչ արար աշխարհ գիտէ թէ Մոսկուայի խորհրդային կառավարութիւն կը նշանակէ Գ. Միջազգային:

Իսկ ամբողջը, ինչպէս համառօտ կերպով վերը ըսինք, քաղաքականութիւն է: Գերմանիոյ մէջ, մանաւանդ այս օրերս, ոչ թէ համայնավարական բարեկամութիւն այլ նոյն իսկ ընկերվարական պարզ տեսակէտներ, հանրապետական սկզբունքներ խնդրոյ առարկայ են: Տեղ տեղ խռովութիւններ կ'ըլլան քաղաքացիներու հանդէպ: Թիւրինկէնի նախարար Ֆրիք խիստ ազգայնական ուղղութիւն մը ունի, «Հրեաները դուրս», «Պերլինի մէջ գերութեան դաշնագրեր կը ստորագրեն (Եընկի ծրագիր), «Սեւ ճերմակ»ուարներ կ'աղվկեն հրապարակը՝ Deutschland · Erwache (Գերմանիա՛, արթնցիր) եւայլն.: Կառավարութիւնը դժուարութեանց կը հանդիպի հանրապետական ընդհանուր սկզբունքներ յարգել տալու այս կամ այն երկրի նախարարին: Նոյն Ֆրիքը զուտ գերման ազգային աղօթքներ սովրեցնել կուտայ դպրոցներու մէջ, ինչ որ քրիստոնէական ոգիին իսկ չի համապատասխաներ, կը հաւատեն կարգ մը թերթեր:

Մինչ այս մինչ այն, անգործներու բազմացեալ զանգուածը եւ տնտեսութեան քայքայուած դրութիւնը, այլ մանաւանդ պիւտճէի ահագին բացը (որ նոր տուրքերու փորձարկութեան մը ենթարկեց գանձային նախարար տօքթ. Մոլտէնհաուէրը, պատճառ դառնալով իր իսկ կուսակցութեան հետ գժտուելու եւ հրաժարելու) դրած են Գերմանիան զօրաւոր մարդոց կամ դիկտատուրայի, փնտռտուքի վիճակին մէջ:

Ելմտական նոր նախարարը Տիթրիխ իր ելմտական ծրագրով եթէյաջողի բարւոքել տնտեսական և գանձային դրութիւնը, արդէն ամէն բան բնական ճամբով կ'ընթանայ: Բայց ինչ աղէկ կ'ըլլար եթէ աս Եընկի ծրագիրն ալ չըլլար:

Գ. Յ.

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆ

Մարդը կրնայ ապրիլ խի տարբեր բարեխառնութիւն ունեցող կլիմաներու տակ, ա սինքն հասարակածի ամէն կիզիչ երկիրներուն, ինչպ նաեւ բեւեռային սառոյցներու մէջ:

Փորձերը ցոյց տուած են առանց խոշոր անպատեհո թեան, կարելի է քանի մը վայ կեան մնալ 100, մինչեւ իսկ 12 աստիճան տաք բաղնիքներ մէջ, սոր հակառակ յանդուգ բեւեռախոյզներ կրցած են տ կալ 40 աստիճան ցուրտի:

Հակառակ բարեխառնութեա այս զգալի տարբերութեան մարդկային մարմինը, ջերմ թեան ու ցուրտի հակառնե պարագաներու մէջ, կը պահէ 3 աստիճանի միջին ջերմութիւ Ասկէ կը հետեւի թէ՝ մեր մա նին մէջ գոյութիւն ունի ջե մութեան մշտակայ աղբիւր որ կանոնաւորուած է այնպի եղանակով մը, որ կարելի ըլլ կռուիլ արտաքին ցուրտ օդ դէմ. միեւնոյն ատեն չափա րող ներքին պատճառներ կ' գիլեն մարմնին ջերմութեա աւելի բարձրանալուն:

Մարդկային գործարանա րութեան մէջ տարածուած ջե մութեան քանակը ճշդելով, կ րելի եղած է հաշուել թէ՝ ա մինը 24 ժամուան մէջ մէ թիւով 2700-3250 գոլ կ' տադրէ, որ կ'ընէ ժամը մօտա րապէս 112 գոլ: Բուն ա ջերմութեան համեմատութի զգալիօրէն պակաս է քան ա թուն վիճակի մէջ:

Հիները կը կարծէին թէ ջ ծարանային ջերմութիւնը բն ծին ուժ մըն է եւ անոր կեդրո սիրտը: Այդ վարկածը շար նակուեցաւ մինչեւ միջին դա Սակայն Ֆրանսացի նշանաւ քիմիագէտ Լավուազիէ քննեց մարդկային շնչառութեան ի կական հանգամանքը, հաստա տեց թէ անոր հաղորդած ջե մութիւն առաջ բերել մարմն մէջ: Ասկէ զատ, հաստատուա է թէ ներքին ջերմութիւնը ռաջ կուգայ անդամադննակ տարրերուն մէջ տեղի ունեցո բոլոր քիմիական գործողութիւ ներէն եւ անոնցմէ ծագում առ շարժումներէն, արեան շրջա ռութենէն, ինչպէս նաեւ մկ նային շարժումներէն:

Մարմնի բոլոր մասերուն ջերմութեան աստիճանը նոյ չէ, այլ կը ներկայացնէ թեթ տարբերութիւններ: Արդէն հե ղտնուած գործարանները, ի պէս՝ բիթը, ականջները, ձ քերն ու ոտքերը նուազ ջերմ թիւն ունին. այս պատճառա աւելի ենթակայ են մսել նմանապէս մարմնին այն մա սերը, որոնք զրկուած են արե անօթներէ, ինչպէս՝ մազերն եղունգները, չունին ինքնայ տուկ ջերմութիւն մը: Ասկէ զ նորածիններն ու ծերերը չու նալով կենսական զօրաւոր ջ մութիւն մը,աւելի տրամադիր կրելու ցուրտին ազդեցութիւն

Շատ մը հիւանդութիւններ ատեն, որոնց կ'ընկերանայ ջ մը, մարմնին տաքութիւնը բարձրանայ մինչեւ 40, 42 43 աստիճան: Երբ այդ սահմ նը անցնի հիւանդը կը մահան Ասոր հակառակ, քոլէրայի ի պէս նաեւ ուրիշ կարգ մը տ րութիւններու մէջ, մարմնին ջ մութիւնը զգալի նուազում կէ. ասոր ալ հետեւան մահ է:

Տաքօդին,երկունեբքինպատճ ներ թոքային ևմրթային արտ շընչութիւն, կը ձգտին պա ցնելու մարմինը, եւ առ ա՛յնքան աւելի մեծ ուժգն թեամբ կը յայտնուին, ո՛րք զօրաւոր ըլլայ արտաքին օ բարեխառնութիւնը:

Ինչպէս բսինք, ինչ որ ըլլայ արտաքին օդին բա խառնութիւնը, մարդկային մ մինը ի կենդանութեան կը պ հէ ներքին տեւական եւ աւ կամ նուազ անփոփոխ ջերմ թիւն մը: Պարզապ նոյնն

նաեւ ստնտուար կենդանիներուն եւ թռչուններուն համար։

Սակայն, կան կարգ մը կենդանիներ, որոնց մարմնին ջերմութիւնը կը փոխուի արտաքին օդին բարեխառնութեան հետ և կը կրէ ելեւէջներ։

Ամէն մարդ գիտէ թէ օձերը ցուրտ օդին կ'իյնան քնաբեր թմրութեան մէջ, որ ատեն բնաւ շարժում չեն ըներ եւ չեն ուտեր։ Անոնց մարմնին մէջ շնչառութեամբ առաջ եկած ջերմութիւնը — որ շատ դանդաղ է, եւ անդամաւորութեան քիմիական գործողութիւնները, որոնք նոյնպէս գործունեայ են — անկարող է հակակշռելու արտաքին ցուրտ ազդեցութիւնը։

Միեւնոյն պայմաններու մէջ կը գտնուի նաեւ ոզնին, արջամուկը, առնէտը եւայլն, որոնք ձմեռ ատեն բոլորովին կը թմրին եւ կ'իյնան խոր քունի մը մէջ։ Այդ վիճակին մէջ, անոնց ներքին գործարաններն ու շնչառութիւնը չափէ աւելի դանդաղեցնելով իրենց գործունէութիւնը, մարմնին ջերմութիւնը մեծապէս կը նուազի եւ կը կրէ օդի բարեխառնութեան փոփոխութիւնները։

Թէ ինչպէս կարելի է մարմնի ներքին ջերմութիւնը հաւասարակշռութեան մէջ պահել արտաքին միջոցներու բարեխառնութեան հետ, այդ մասին առաջ մանաւանդ յօդուածով խօսած ենք «Յառաջ»ի մէջ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԸ ԳԱՂԹԵ՞Ն

Ինչպէս Պուլկարիոյ բոլոր համայնքներուն, նոյնպէս Պուրկազի մէջ ծայր առած է արտագաղթի նոր հոսանք մը։ Երգէն 170ի չափ ընտանիքներ արձանագրուած են եւ դիմում կատարած թեմական խորհուրդին, իրենց ճանապարհածախսը ապահովելու համար։

Ներկայիս, Պուրկազը գաղթականի մը երեւոյթը առած է։ Պուլկարիոյ չորս կողմերէն՝ Խասքովօէն, Սթ. Զակորայէն, Ֆիլիպէէն, Եամպոլէն, եւայլն, ամէն օր տասնեակներով ընտանիքներ կը հասնին Պուրկազ եւ նաւ նստելով կը գաղթեն դէպի Ֆրանսա կամ այլուր։ Եւ, ցաւալի է յայտնել, որ ոչ ոք կը հետաքրքրուի այս վտանգաւոր գաղթով, որ համաճարակի մը բնոյթը ստացած է Պուլկարիոյ մէջ։

Ազգային վերին ու ստորադաս մարմինները ի՞նչ կը բանին . . .

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարան ղրկած է 9 յունիս թուակիր նամակ շրջաբերական մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Կաթողիկոսը վերջին տասնամեակի ընթացքին շարունակ հիւանդ ըլլալով, եւ իր ծերութիւնը նկատի ունենալով, չափազանց մտահոգ էր իր մահէն յ'ետոյ Հայաստանեայց եկեղեցիին վիճակին մասին, որովհետեւ՝ պետական նախկին օրէնքները փոխուած էին եւ Պոլոժենիէն կորսնցուցած էր իր իրաւական արժէքը։

Այսպէս 1923ին տեղապահ նշանակեց Երեւանի առաջնորդ Խորէն արքեպ.ը, որուն կոնդակով մը հրահանգներ տուաւ կաթողիկոսական ընտրութեան վերաբերեալ։

Իր հիւանդութենէն ազատուած, կաթողիկոսը կազմեց գերագոյն հոգեւոր խորհուրդ մը, որ իր նախագահութեան տակ պիտի կառավարէր բոլոր թեմերը եւ կրօնական հաստատութիւնները։ Այսպիսի մարմինի մը ընտրութեան համար թէեւ անհրաժեշտ էր գումարել ազգային-եկեղեցական ժողով մը, բայց անկարելի ըլլալով, իբրեւ ազգընտիր հայրապետ, իր պատասխանատուութեամբ՝ Մայր Աթոռի վեց բարձրաստիճան եպիսկոպոսները նշանակեց անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի։

Այս Գերագոյն Խորհուրդին մէջ էր որ մշակուեցաւ ազգային-եկեղեցական սահմանադրութիւնը, եւ 1925ին ղրկուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան ու թեմական հաստատութիւններուն։

Կաթողիկոսին մահէն յետոյ տեղապահ Խորէն արքեպ. բանակցութեան մտաւ Հայաստանի կառավարութեան հետ, որպէսզի կարելի ըլլայ գումարել ազգ. եկեղեցական ժողով մը, ընտրել նոր կաթողիկոս, կաթողիկոսական տեղապահ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդ, եւ լուծել զանազան հարցեր։ Այս ժողովը հաւանաբար գումարուի հոկտեմբերի վերջերը։ (Թուականը պիտի ծանուցուի առանձին)։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Միջազգային Յանձնախումբը Ժընեւի մէջ քննեց պաշտօնեաներու աշխատանքի տեւողութեան հարցը։ Ընդունուած որոշումով, պաշտօնեաներու աշխատանքը պիտի տեւէ օրական 8 եւ շաբաթական 48 ժամ։ Սակայն շաբաթական 48 ժամը կարելի պիտի ըլլայ շաբթուան օրերուն վրայ բաժնել այնպէս որ օրական աշխատանքը չանցնի 10 ժամը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՈՐԻՍԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Գորիսի հիւանդանոցը շարք մը անյարմարութիւններ ունէր, այդ պատճառով գաւառական գործավարութիւնը 80,000 րուբլի յատկացուց նոր հիւանդանոցի մը շինութեան։ Հիւանդանոցին բացումը տեղի պիտի ունենայ նոյեմբերին։ Հիւանդանոցը ունի 30 մահճակալ, եւ պիտի կրնայ խնամել նաեւ այցելու հիւանդներ։

ՔՈՉՈՒՈՐՆԵՐԸ

Լեռնային եւ դաշտային Ղարաբաղի, ինչպէս նաեւ Զանգեզուրի գաւառային գործավարները Լաչինի մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին քոչուորներու մասին։ Արդէն սկսած են սար բարձրանալ քոչուորներու առաջին խումբերը, որոնք գալիս են հարեւան դաշտային գաւառներէն։

Որոշուած է Երեւանի գաւառին մէջ 65,000 հեկտար արօտատեղի յատկացնել տեղացի, 38,000 հեկտար Ազրբէջանի քոչուորներուն։ Լենինականի գաւառին մէջ 32,000 հեկտար Վրաստանի քոչուորներուն։ Լոռի գաւառին մէջ 54,000 հեկտար տեղացի, 21,000 հեկտար Ազրբէջանի, 10 հազար հեկտար Վրաստանի քոչուորներուն։ Սեւանի գաւառին մէջ 94 հազար հեկտար տեղացի, 32 հազար հեկտար Ազրբէջանի, 10,000 հեկտար Նախիջեւանի քոչուորներուն։

Զանգեզուրի գաւառին մէջ 30 հազար հեկտար Ազրբէջանի, 6,000 հեկտար Բոզարշալի քոչուորներուն։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Կոմունիստ կուսակցութեան Անդրկովկասի վերջին համագումարին մէջ Պետերս երկար զեկոյց մը տալով անդրադարձաւ շարք մը թերութիւններու, որոնք երեւան եկած են կոմունիստ կուսակցութեան ծոցը։ Պետերս պատմեց թէ խիմի գործավարներու խորհուրդին նախագահը հին ուսուցիչ մըն էր, որ իր բնակարանին մէջ խնդրած է հեկտարագրերը։ Յետոյ անդրադարձաւ, որ միայն նախագահը չէ ուծացողը։ Կոմունիստ կուսակցութիւնը ժամանակ մը կը բաղկանար մեծ մասամբ կասկածելի անհատներէ։ Հարկ եղաւ «զտել»։ Այսպէս դուրս կանչուած են 102,000 կոմունիստներ, որոնց մէկ մասը կ'ամբաստանուէին իրենց հին մեղքերուն բովը։ Վարչութիւններուն մէջ կային կարեւոր դիրքերու հասած կուսակցականներ, գործավարներ, խմբագիրներ եւայլն։ Զտումի ենթարկուածներուն մէջ եւս մեղքեր կան։ Այսպէս զտումի ենթարկուած են 1,123,730 կոմունիստներ, բայց վտարուած են 116,000 հոգի։ Յետոյ մասնաւոր մարմիններ վերաքննած են եւ շատերու կուսակցականութիւնը վերահաստատուած։ Յեռնուեցաւ, որ զտումներու ընթացքին կատարուած են թերութիւններ։ Այսպէս կասկածելի կուսակցականին կը հարցնէին թէ ի՞նչ կ'ուտէ, ի՞նչպիսի մահճակալ ունի, մահճակալները խնձորակ ունի՞ն, եւ այս բոլոր հարցումները՝ պարզապէս իմանալու համար թէ լաւ կուսակցակա՞ն է։

Երբ ընկեր մը քիչիկ մը խմէր, կը վտարէին, մինչդեռ կուսակցութեան մէջ կը մնային անարժանները։

Երկրին շինարարութիւնն ալ ունի իր թերի կողմերը։ Շինութեանց նախագիծերն ու ղեկավարութիւնը ստակուին կը կատարուին օտար քաղքենի մասնագէտներու կողմէ։ Եւ հաստատուած են բազմաթիւ վնասներ շինարարական աշխատանքներուն մէջ։ Բանտարկուեցան բազմաթիւ մասնագէտներ, որոնք մեծ վնասներ հասցուցած էին։

Այսպէս հարկ եղաւ զտում կատարել նաեւ վարչական մեքենային մէջ հրաժարեցնելով շատեր։

— «Իսկ քանի՞ հոգի ետքէն վերահաստատուեցան իրենց պաշտօնին մէջ», կը հարցնեն պատգամաւորները։ Պետերս կը պաշտպանէ եւ կ'ըսէ թէ քիչեր միայն վերահաստատուած են իրենց պաշտօնին մէջ, պատգամաւորները կը պնդեն եւ կ'ըսեն թէ փաստեր կան որ կ'ապացուցանեն իրենց նախկին պաշտօնը վերստացողներուն կատարած խարդախութիւնները։ Պետերս չի կրնար ինքզինք պաշտպանել։

— Բիւրոկրատիզմը դուրս կը վանենք դուռնէն, ան ներս կը մտնէ պատուհանէն, կը պատասխանէ։

(Յետոյ Յուրբուա եւս խօսելով այս վտարումներու ձեւին մասին, տուաւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները)։

— Երիտասարդ մը, որ երբեք չէ տեսած եւ չի ճանչնար իր հայրը (մեռած), վտարուած է կուսակցութենէն, որովհետեւ երիտասարդը իր մօրը արգանդին մէջ գտնուած ատեն՝ հայրը գիւղին ազնուականը կը նկատուէր եղեր։

Վտարուած է նոյնպէս երիտասարդ մը, որ ապաստան տուած է որբի մը, յետոյ ձի մը եւ այլ մը նուիրած անոր։

Այժմ զտումը վերջացած է, եւ շատեր կը կարծեն թէ մինչեւ առաջ տարի նոր զտում տեղի չունենար։ Բայց զտումը շատ թերութիւններ երեւան բերաւ, այնպէս որ անհրաժեշտ է շարունակել հսկողութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

Ինչպէս միւս արուարձաններուն մէջ, նոյնպէս հոս, մեր հայրենակիցները անօրինակ զոհաբերութիւններ ցոյց կուտան ազգային բարենպատակ ձեռնարկներուն հանդէպ։ Հարաւային Փրանսայի ողողեալներու ի նպաստ, կէս ժամուան մէջ տեղւոյն Թաղական Խորհուրդի կողմէ հանգանակուած է 900 ֆրանք։ Արեւմտեան Եւրոպայի կարմիր խաչի մասնաճիւղ մը կայ այս գիւղին մէջ, որ Անատոլուի բեկորներուն համար, կիրակի առաւօտ մը 400 ֆրանք հաւաքեցին, բացի հագուստներէ։ Աչքերեւ է թէ ժողովուրդը միշտ պատրաստ է տալու, մանաւանդ իրենց զաւակներուն կրթութեան համար։ Հայերը այս շրջանին մէջ սկսան հաստատուիլ 1925էն ի վեր՝ 1927-28 թուականին, 50 60 հայրենակիցներ իրենց տուները կառուցած էին արդէն։

Շրջակայ բոլոր գիւղերը, սկսան կազմակերպուիլ Սէն Լուէն եւ Սէն Մարկըրիթէն վերջ, նոյն իսկ Լէ գ'Օլիվի 25 տունուոր հայերը կազմակերպուեցան եւ Պալաքեան եպիսկոպոսին պարտադրեցին որպէսզի մատուռ մանկապարտէզի համար հող գնէ, ու այդպէս ալ եղաւ։

Սէն Ժէրոմի բարեկեցիկ հայութիւնը անտարբեր հանդիսատես կ'ըլլար այս բոլորին։ Արդ, 1928էն 1929 հոս կը հաստատուի նաեւ դաշնակցական երիտասարդ մը, որ մտածէ թաղականութիւն մը կազմել, զգալով մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը եւ նիւթական ու բարոյական անվերջ զոհաբերութիւններով, կը յաջողի իր մտադրութեան մէջ։ Կազմուած թաղականութիւնը տարուան մը ընթացքին հինգ հազարի մօտ հիմնագրամ մը կը ստեղծէ եւ ազգային սէր ու հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ Սէն Ժէրոմի հայրենակիցներու մէջ։ Յետոյ, ան կ'ապահովէ նաեւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ արտօնուած դրամէն հինգ հազար ֆրանք գումար մը, սեփական հողի մը գնման յատկացուելու համար։

Ապահովաբար շատ սեփական շէնք մը կրնային ունենալ Սէն Ժէրոմցիները, եթէ համերաշխութիւն ունենային։

Հակառակորդ կուսակցականները իրարու հետ միացած, սկսան միջոցներ պղտորել թէ Թաղականութիւնը ամբողջութեամբ դաշնակցական է, թէ անոնք հայկական դրօշ կը պարզեն իրենց հանդէսներուն մէջ, թէ յայտագրին մէջ իրենց անունը խոշոր գիրերով չէր գրուած եւայլն։ Այժմ կը լսենք թէ նոյն մարդիկը իրենց տան մէջ, երեսուն հոգիով ժողով մը կը գումարեն եւ կ'ուզեն նոր թաղականութիւն մը կազմել, որպէսզի մատուռ-մանկապարտէզ չունեցող գիւղի մը մէջ, երկու թաղականութիւն գոյութիւն ունենայ։

Եթէ այսպէս շարունակեն իրենց այս խառնակիչ դերը, օր մը, զգաստացած ժողովուրդի առնարգանքին ենթարկուելով, ոչ թէ միայն Սէն Ժէրոմի, այլ ընդհանուր ազգին կողմէ պիտի անցնին սեւ ցանկին մէջ։

Ս. Միլստոնեան

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ

ՑԷՍԻՆ, 27 յունիս.— Ամսոյս 25ին, չորեքշաբթի ցերեկ ժամը 2ին, երբ Կարապետ Շամշեան եւ իր կինը գործի կ'երթան, իր մեծ մայրը Ցիկին Գոհար Շամշեան — ծնեալ Նազարեան — Խարբերդի Սուրսուրի գիւղացի, օգտուելով անոնց բացակայութենէն, դուրս կ'ելլէ տունէն, կ'ուղղուի դէպի գետը, որ իրենց տունէն հազիւ 4 500 քայլ հեռու կը գտնուի, եւ ինքզինք գետը կը նետէ։ Հոն գտնուող խուլացի ձկնորսները կը փութան զայն ազատել, ու կը թողուն որ երթայ։ Երբ անոնք կը մեկնին անկէ, կինը փոխանակ հեռանալու, կրկին ինքզինքը ջուրը կը նետէ. քիչ վերջը, ուրիշ ձկնորսներ տեսնելով մարմինը դուրս կը հանեն խեղդուած եւ Շարփիէօի ոստիկանութեան լուր կուտան։ Ոստիկանութիւնը մարմինը կը ղրկէ Լիոնի դիադիանարանը։

Հանգուցեալը 67 տարեկան էր եւ 3 տարիէ ի վեր անդամալոյծ ինկած էր տունը։ Եւ հակառակ իր վայելած գուրգուրոտ խնամքին, իր հիւանդութենէն յուսահատելով է որ առած է այդ եղեռական քայլը։

Վ. Հիւսեան

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 45 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ոտքիս մէկը դուրս նետեցի ...ենքէն՝ հրացանս ուղղեցի կառուի ... տակ եւ կրակեցի։ Թիւրքերը կարծելով թէ դուրս եկանք, ...ոլից (համազարկ) մը զարկին ...րան առաջ։ Երբ նրանց հրացանները դատարկուեցան, ես ու Գուրգէնն դուրս թռանք, ...կեցինք զարնել, բոլոր Թիւրքերը փախան։

Զայրացած, որ Գուրգէնը որոշած էր զարնողները եւ միւսներին արգիլել, բայց եւ այնպէս ...ոլորն ալ դուրս եկան եւ սկսան ...րնել։ Գուրգէնը կը պոռար։ Մի՛ խփէք, մի՛ խփէք։ Լսող չկար։

Գէորգն ընկաւ խմբի առաջ, ...երցրինք մեր վիրաւոր ընկերը ... կ'երթայինք դէպի Ախպի ...իւղը։ Գիւղացիք մեր առջին ...կան, հարցուցին թէ՝ ինչու ե...ա։ Մենք ըսինք թէ՝ չեղաւ ու շարունակեցինք ճանապարհնիս։

Քափոյ առաջի գետը անցնելու ատեննիս՝ կուզային հաւարի Իրիցանոյ մէջ գտնուած 10 Թուրքեր, նաեւ Տափըկայ Քրտերը։ Քիւրտերու հետ կուզային հայերն ալ, որոնք բարձր ձայնով կը պոռային, որպէսզի մենք խնայենք եւ խոյս տանք։ Մենք անոնց նկատելու անցանք։

Մեր վիրաւոր ընկերը 65 օր պառկելէն վերջ՝ մեռաւ։ Քիւրտերու կողմէն ոչ մի վնաս չեղաւ։ Անոնք նոյն գիշերը կրակներ վառեցին, մեր դատարկ փամփուշտները հաւաքեցին, Փօղոսի տանը մնացած 6-7 դամաղ թութուն, Սերոբի կնոջ վերմակը վերցուցին ու գացին Աւգիարմը, որպէսզի փամփուշտները կառավարութեանը տանին, գանգատ ընեն։

Աւգիարմը Քափէն 3/4 ժամ հեռու է։ Այդ Քիւրտերը աղանց աղանորն էն։ Քափեցիք եւ Աւգիարմցիք բնիկ Տալւորիկցի են, որ 45 տարուց ի վեր եկած հոն հաստատուած են։

* *

Ախպիէն Սերոբն, իր կինը, եղբայրները, տղան եւ 4-5 զինուոր գացին Սպաղանք, իսկ մենք Գուրգէնի հետ մնացինք Կելիէկուզան։

98ի ձմեռն էր այդ։ Փող չունէինք։ Սերոբի բանալցելու պատճառով ես, Գուրգէնը, Տիգրանն ու Յարութիւնը գացինք Ղզըլ Աղաճ գիւղը։

Մեր քով եկաւ Հրայրը։ Գուրգէնը կանչեց 95ի մեր ընկերները եւ ըսաւ նրանց. «Կամ կուգաք, կամ զէնքերը կուտաք»։ «Գանք, ի՞նչ ընենք. հիմա ի՞նչ գործ կայ, որ գանք», ըսին նրանք։ «Այդ ձեր գործը չէ, ես եմ պատասխանատու»։ «Հիմա գործ չկայ եւ մենք չենք կրնար գալ»,— պատասխանեցին Գուրգէնին,— զէնքերն ալ մենք մեր ինքնապաշտպանութեան համար ենք բերել, ու չենք տար։

Գուրգէնը բարկացաւ, բայց հասկցաւ, որ Հրայրը թոյլ չի տար, զէնքերը վերցնէն։

Գիւղի մէջ ամբողջ օր մը անօթի մնալով՝ դուրս եկանք. գացինք Ս. Յովհաննու վանքը։ Գուրգէնը վարդապետներէն անկողին, վերմակ ուզեց։ Նրանք տուին քանի մը կտոր վերմակ։ Հոն մնացինք։ Զաթոյլոյ Արամը խմբին ծառայութիւններ կ'ընէր մինչեւ զէնք առնելը։

Եկանք Կելիէկուզան։ Ձմեռը կէս եղաւ։ Մենք կը թափառէինք զանազան գիւղեր՝ փորերնիս կշտացնելու համար։ Գուրգէնը 3—4 ընկերով նստած էր Կէլիէկուզան։ Սերոբ՝ Սպաղանք։

Օր մը, երբ իրար հետ կը տեսնուէինք՝ Գուրգէնը խօսք բարձրացուց Սերոբին թէ, «ինչո՞ւ չես գնացեր Դաւուի՝ կռուող ընկերներուն օգնութեան. չէ՞ որ մօտ էր, հրացաններու ձայնը քեզ կուգար»։ — «Հրացաններու ձայնը կուգար, բայց ես չէի գիտեր թէ ի՛նչ կռիւ է», ըսաւ Սերոբը։ Գուրգէնը այդ հարցն էլ այդպէս փակեց։

Ձմեռը կէս անցած էր՝ Սերոբին եղաւ մի զաւակ։ Գարնան ատեններն էր, անունը դրին Սամսոն։ Կնքահայրը եղաւ Սպաղանցի Մակարի եղբայր Խաչօն։

Ինչպէս ըսի, փող չկար, ուտելիք չկար։ Գուրգէնի եւ Սերոբի մէջ գաղտնի ատելութիւն մը տիրած էր։ Սերոբ իր ընտանեօք եւ հինգ ընկերներով անօթի մնացած էին Սպաղանք։ Սերոբն ինծի նամակ մը գրեց այսպէս.

«Սիրելի ընկեր Անդրանիկ, Գուրգէնը ինձ ուրացաւ, դո՛ւն ալ ուրացար. անօթի ենք, հա՛ց մի տեղից ճարիր», գրեց։

Իրօք Գուրգէնն ալ չունէր, քովը մնացեր էր 2 կտոր ոսկի։ Ցորենի կառը կուտային 10 ղուրուշ։ Ախպի ու Խէչոյին մենք «հայր» կը կանչէինք։ Ես գացի անոր դիմեցի, որ մեզ քանի մը կառ ցորեն ճարէ 2.3 ամիսէն վերջ վճարելու պայմանաւ։ Նա ըսաւ. «Ցորեն չկայ.— Խըշմանի տղայ Թէլլոյին կըկըլ կայ քովս, ուզե՞ս տամ։ Բայց պատուիրեր է կառը 12 ղուրուշէն պակաս չտամ»։ Առի 16 կառ կըկըլ, աղացի, ալիւր ըրի, ղրկեցի Սպաղանք Սերոբին։

Գուրգէնը որոշեց մեկնիլ Տիգրանին ղրկել Կովկաս 2 զինուոր ալ՝ ալաշկերտցի Մկրոն եւ Շապին Գարահիսարցի Բունէյդ գիւղացի Նշանը իրենց կամքով (զանազան դժգոհութեանց պատճառով) զինաթափ եղան։ Նրանք ալ ուզեցին Կովկաս գնալ։

Տիգրանը վերցրեց այդ 2 տղայոց. իջաւ Դաշտ՝ Կովկաս գնալու համար։ Բայց 15 օր դուրս մնաց եկաւ, ճամբայ չգտաւ, վերադարձաւ եկաւ Սէմալ։ Սէմալէն նամակ մը գրեց Գուրգէնին թէ՝ չկրցանք գնալ Կովկաս, եկայ հոս ընկած ենք։ Ձմեռէն աչքերնիս կը ցաւայ։

(Շար.)

.*. Բանախօսներէն ոմանք հարցումներ ուղղեցին Տրոցկիի վիճակին եւ անոր աքսորի տեւողութեան մասին:

Կեռր. կոմիտէն յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է որ Տրոցկի աքսորական մնայ, թէ այդ աքսորը պիտի նպաստէ հակայեղափոխական շարժումի վերջնական զսպումին: Որով, Տրոցկիի Ռուսիա վերադարձին խօսքն անգամ չի կրնար ըլլալ:

Կանտոնի յաջորդը ձերբակալուած

Մոթիլալ Նէհրու որ կանոնի ձերբակալումէն ի վեր կը վարէր հնդիկ ազգային շարժումը, ինչպէս նաեւ իր քարտուղարը ձերբակալուեցան Ալլահապատի մէջ: Միեւնոյն ատեն ապօրէն յայտարարուեցան Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին բոլոր մասնաճիւղերը:

Նէհրուի ձերբակալումը նոր յուզման մատնած է հնդիկ յեղափոխականները: Պոմպէյի մէջ ընդհանուր գործադուլ յայտարարուեցաւ իբր բողոքի ցոյց, որպիտոեւէերեք օր Պոմպէյի սակարանը եւս գոցուած է եւ հնդիկ առեւտրականները որոշեցին փակ պահել իրենց խանութները, մինչեւ սակարանի վերաբացումը:

Ռուսիա կը վճարէ իր պարտքերը

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարին առջեւ, իր տարեկան տեղեկագրին մէջ, Ստալինի բերնով, գրեր էինք թէ բոլշեւիզմը նոր գիջում մը եւս կ'արձանագրէ հանդէպ միջազգային դրամատիրութեան, պատրաստակամութիւն յայտնելով վճարելու Ռուսիոյ նախապատերազմեան պարտքերուն մէկ մասը:

Իբր հաստատում այս տրամադրութեան, Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, նախարար Հէնտէրսըն երէկ յայտարարեց թէ յառաջիկայ երկուշաբթի օր պիտի կրնայ յայտնել անգլեւռուս խառն յանձնախումբին կազմը, որ պիտի զբաղի հատուցումներու խնդրով:

Անգլիական թերթերը կը հաղորդեն թէ ռուս պատուիրակները Լոնտոն պիտի հասնին այս օրերս եւ թէ ամէն ջանք պիտի թափուի վերջնապէս կարգադրելու համար նախապատերազմեան պարտքերու հարցը:

Յանձնախումբը պիտի բաղկանայ հինգ անգլիացի եւ նոյնքան ռուս պատուիրակներէ:

Անգլեւիրաքեան համաձայնութիւն մը

Պաշտօնագիր մը կը հաղորդուի թէ Անգլիոյ եւ Իրաքի կառավարութիւնները, Պաղտատի մէջ կնքեցին համաձայնութիւն մը, հիմ ունենալով Իրաքի հաւանական մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան:

Համաձայնութիւնը որուն մէջ տրամադրութիւններ կան մանաւանդ Իրաքի անկախութեան ճանաչման մասին, կը ճշդէ երկրին իրաւական կացութիւնը:

Ցայտնի չեկիստի մը հրաժարումը

Ժորժ Աեքեւիչ Աղաբեկով որ 1920էն ի վեր կ'աշխատէր Չեկայի մէջ, ամէն կապ խզեց բոլշեւիկեան կուսակցութեան հետ, որուն կ'անդամակցէր 1918էն սկսեալ: Եղած է Չեկայի արեւելեան արտաքին գրասենեակին պետը եւ անցեալ տարի, իբրեւ Չեկայի գաղտնի լրտես կը գործէր Թուրքիոյ, Յունաստանի, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի մէջ:

Աղաբեկով կը յայտնէ թէ ինքնաբերաբար կը քաշուի բոլշեւիկեան կազմակերպութենէն, մեղսակից չըլլալու համար երկրին ներսը՝ սովի եւ ճնշումի քաղաքականութեան, երկրէն դուրս՝ Միջին Արեւելքի, Աֆղանիստանի, Պարսկաստանի եւ Չինաստանի մէջ՝ կայսերապաշտութեան: Աղաբեկով մտադիր է անհերքելի փաստաթուղթերով երեւան հանել կարգ մը գաղտնիքներ եւ կը յայտնէ թէ իր հին պաշտօնակիցներէն շատերը համամիտ են իր ընթացքին եւ թէ փոխ վրէժի վախն է որ զանոնք կը կապէ:

Մանշի ընդծովեայ փապուղին

Բոլոր կուսակցութիւններէն կազմուած անգլիացի երեսփոխաններու խումբ մը, որ կը նկատէ թէ կառավարութիւնը մեծ սխալ գործեց Մանշի ընդծովեայ փապուղիին մասին՝ իւրացնելով Անգլիոյ Ազգ. Պաշտպանութեան յանձնախումբին տեսակէտը եւ մերժելով անոր շինութիւնը, զարձեալ մէջտեղ դրաւ այդ հարցը, Խորհրդարանին մէջ:

Ընկերվարական երեսփոխան մը բանաձեւ մը ներկայացուց եւ պնդեց թէ Մանշի փապուղին կարելի է կառուցանել իբրեւ մասնաւոր ձեռնարկ, առանց կառավարական օժանդակութեան եւ թէ անոր շինութիւնը անշուշտ աշխատանքպիտի հայթայթէ բազմաթիւ անգործներու:

Վարչապետը յայտնեց թէ, այդ մասինեթէ նոր որոշում մըն ալ տրուի Խորհրդարանին կողմէ, ընդդէմ նախկին որոշման, այդ չի նշանակեր թէ կառավարութիւնը, վերաքննելով կացութիւնը, եւ պիտի առնէ փապուղիին շինութեան դէմ տրուած որոշումը:

Փապուղիին շինութեան առաջարկը այս անգամ ալ մերժուեցաւ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Ուրբաթ եւ 7 Յուլիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ռոստոմ խումբի

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

կը նախագահէ ընկ. Մ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

կը խօսի Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ընկ. Կ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ կը ներկայացնէ զաւեշտ մը

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

6 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

կը նախագահէ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, պար, անակնկալներ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սթանոզի Հայր. Միութեան կողմէ 5 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Haroldի սրահներուն մէջ, 3 Rue Lavieuville, Nord Sud, Abbesses, Գեղարուեստական բաժին,

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՍՊԱՆԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

ՅՕՐԻՆԵՑ

Յ. Ս. ԱԿԱՅԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

5 ՅՈՒԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ. ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, PARIS — Métro: Odéon եւ St. Michel

Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 ԱՐԱՐ)

(ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Ս. Ալիքսանեանի, Օր. Անաջիտի, Տիկ. Լաթիֆեանի եւ Պ. Պ. Գմբէթեանի, Ա. Կոթիկեանի, Լաթիֆեանի, Սարիմի, Դրիգոր Վաճանի, եւայլն:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը կատարէ ՓԱՍԼԱՆի դերը

ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել Կավռոշի խմբագրատունէն՝ 208bis rue Lafayette եւ բոլոր հայկ. ճաշարաններէն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN...

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ընկերական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին ընկեր Ն. Այատինեանի բնակարանը:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաւաքատեղիին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ Քըէօզօէն մեկնող հայրենակիցներու կը յայտնեմ թէ 1927 եւ 1928 տարիներու տեղւոյս հայ ազգային միութեան քով գտնուած դրամին վերջին մասը 74 ֆր. 05 յատկացուցած եմ անծանօթ զինուորին գերեզմանին վրայ դրուած ծաղկեպսակի մը:

Համբարձում Պէլէրեան

ՅԱՆԿ

Նահր էլ Օմարի գաղթականներուն համար, հանգանակուած Մարսէյլի Վանի Կարճկան գաւառի համրենակիցներէն.—

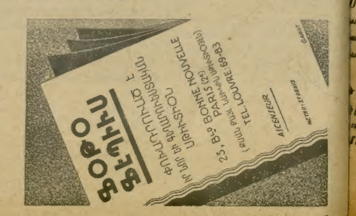
Ս. Ղազարեան, Տ. Տոմասեան, Գ. Սաֆեան, Մ. Շահինեան, Վ. Գրիգորեան 20ական, Թ. Աստուրեան, Խ. Մխիթարեան, Ա. Մուրատեան, Ա. Յակոբեան, Մ. Ղազարեան, Յ. Յակոբեան, Բ. Աւետիսեան, Մ. Աւետիսեան, Խ. Եղիազարեան, Գ. Սարգիսեան, Ք. Յովհաննէսեան 10ական, Մ. Մանուկեան, Յ. Այվազեան 5ական, գումար 220 ֆր., նախորդ գումար 2795 ֆր., ընդհ. գումար 3015:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Փօղօս, մօր՝ անուն Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին, Այդ թուականին մեկնած է Պամակոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ քէմալսի վերի Բագառիճէն խօսրով Իշխիգեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Եղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն յուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 279.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ 1930

3 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1304

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

HOM

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Յառաջիկայ կիրակի, Յուլիս 6ին, Դիթրոյթի մէջ (Ամերիկա) կը բացուի Հայ Կարմիր Խաչի 10րդ Ընդհ. Պատգամաւորական Ժողովը, որուն կը մասնակցին հեռաւոր գաղութներու բոլոր Հայ Կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնները։

Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը երկար տարիներու ընթացքին սերտ կապ հաստատած էր զանազան գաղութներու մէջ կազմուած քոյր Կարմիր Խաչերուն հետ, նիւթական և բարոյական օժանդակութիւն բերելով անոնց ձեռնարկներուն։ Այս սերտ գործակցութիւնը յանգեցաւ միութեան մը, որով Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը կը դառնար վերին մարմինը ամէն տեղ ցրուած Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն։ Այս միացումը, սակայն, սահմանափակում մը չէր մասնաճիւղերու ինքնավար գործունէութեան, որ հետզհետէ կ'ընդլայնի և կը դառնայ համազգային հաստատութիւն մը։

Մեր այսօրուան թիւին մէջ զետեղած ենք Հայ Կարմիր Խաչի Կեդր. Վարչութեան համառօտ տեղեկագիրը, որ պիտի ներկայացուի 10րդ Ընդհ. Պատգամաւորական Ժողովին։ Այդ տեղեկագրէն կը տեսնեն մեր ընթերցողները, որ Հայ Կարմիր Խաչը լծուած է մրջնային աշխատանքի մը և ստեղծած է ընդարձակ ցանց մը Ամերիկայէն մինչեւ Պարսկաստան, Պալքաններէն մինչեւ Եգիպտոս, և կրցած է իր կեդրոնական մասնաճիւղերով և ենթամասնաճիւղերով մուտք գործել տարագիր բոլոր մեծ ու պզտիկ համայնքներուն մէջ։

Ու այս կազմակերպութեան խարիսխը հայ ընտանիքն է և անոր ոգին՝ հայ կինը։ Տունէ-տուն այս միացումն է, որ համայնքի շէնքը կ'ամրացնէ, ու աւելի մեծ կամարով մը իրարու կը շղթայէ բազմաթիւ մեծ գաղութներու հայկական ընտանեկան կեանքը, որ միակ ապահով վայրն է հայ ազգային դիմագծի պահպանման։

Ասկէ կը բխի այն մեծ արժէքը որ ունի Հայ Կարմիր Խաչը հայ իրականութեան համար։ Ընտանեկան կազմակերպութիւնը, — կանանց համագործակցութիւնը հանրային գործին շուրջ, զօրաւոր ազդակներէն մէկն է մեր հասարակական նկարագրի կազմութեան, որ կրնայ անդրադառնալ ազգային և քաղաքական նկարագրին վրայ։

Կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնը որ հնարաւորութիւն կու տայ հայ կիներուն և օրիորդներուն մէկտեղ համախմբելու իրենց ուժերը, հետաքրքրուելու հայկական կեանքով, մղուելու ինքնազարգացման և վարժուելու հաւաքական գործակցութեան, ինքնին խիստ դրական գործ մը կատարած կ'ըլլայ։ Այս պարագային, կազմակերպուած ու իրարու շաղկապուած ուժ մը ինքնարժէք է, և արժանի լուրջ ուշադրութեան։ Այս, ինքնին ուշագրաւ պայքար մըն է կազմալոյծ ու անշաղախ կեանքին դէմ։

Այս առողջ կազմակերպութիւնը խիստ մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ մանաւանդ իր հետապնդած նպատակներով և որոշակի ձեռնարկներով։ Մեր հանրային կեանքի հրատապ պահանջներուն արդիւնքը կարելի է նկատել կարմիր խաչի գոյութիւնը, որ իր առանձին տեղն ու դերն ունի, առանց խաչաձեւելու ուրիշ հաստատութիւններու աշխատանքները։

Երբ դուք ուշադրութեամբ կը հետեւիք Հայ Կարմիր Խաչի որդեգրած նպատակներուն և անոր գործունէութեան, կը համոզուիք որ այդ կազմակերպուած ուժը հրապարակ եկած է խիստ կենսական պահանջներուն ընդառաջելու։ Կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնը, նպատակը և գործառնութիւնները իրարու միացած, կը կազմեն լրիւ ամբողջութիւն մը, որ հող ունի ներկայ հայ իրականութեան մէջ, ու կոչուած է փրկարար դեր մը կատարելու՝ ուրիշներէ անտեսուած ասպարէզներու վրայ գործելով, որ, վերջապէս, մրջնային ու համբերատար աշխատանքով մը հայութեան ֆիզիքական գոյութեան և մշակոյթի պահպանման կը սատարէ։

Յիշենք միայն 9256 տոլարի գումարը որ Հայ Կարմիր Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը, այս տարի հայթայթած է զանազան վայրեր հայութեան բեկորները փրկելու, կամ մշակութային հաստատութիւնները կանգուն պահելու համար։ Եթէ այդ գումարին վրայ բարդէք բոլոր մասնաճիւղերու կատարած տեղական զոհողութիւնները, գումարը կը կրկնապատկուի։ Այս կը նշանակէ որ հայ կիներու միայն մէկ մասը միացեալ ուժերով, տարին մօտ 20,000 տոլար կը յատկացուի կազդուրելու և առողջացնելու հայ ժողովուրդի մարմինն ու հոգին։ Սահմանափակ, ըստ երեւոյթին, բայց տարիները եւ յարատեւ աշխատանքը իրարու վրայ գումարեցէք, պիտի տեսնէք անոր առաւելութիւնը շատ մը բարեգործութիւններէն, որոնք այնքան ծափ ու ծնծղայով կը դիմաւորուին։

Մնայուն, առողջ եւ հաւաքական աշխատանքն է որ կը պահանջուի հայ ընտանիքներէն ներս, շնորհիւ Հայ Կարմիր Խաչին, որուն պիտի լծուին ազգային սիրտ ու հոգի ունեցող բոլոր կիները, ընկերային կեանքին բերելու իրենց անհրաժեշտ մասնակցութիւնը։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 21)։

— «Ապստամբական պոռթկումները, որոնք այս տարուան յունուար, փետրուար, մարտ եւ մասամբ ապրիլ ամիսներուն տեղի ունեցան խորհրդային միութեան մէկ ծայրէն միւսը եւ մասնաւորապէս ծաւալուն ու արիւնալի համեմատութիւններ ստացան Թուրքեստանի, Ուկրայնայի, Հիւսիսային Կովկասի եւ Անդրկովկասի մէջ, ըստ երեւոյթին՝ մեծ ոգեւորութիւն են առաջ բերած Ռուսիայէն ամէն գնով անջատուիլ ձգտող տարրերու եւ կազմակերպութիւններու մէջ։ Եւ, ինչպէս պէտք էր սպասել, այդ ոգեւորութեան մեծ չափով զարկ կուտան Լեհաստանի բախտը ցնօրինող ռազմապաշտ եւ ռուսատեաց շրջանակները, որոնք վերջերս այնքան հեռու գացին, որ չքաշուեցան նոյնիսկ իրենց մամուլի մէջ հրապարակով պաշտպանելու Ուկրայնայի, Հիւսիսային Կովկասի, Թուրքեստանի ու Անդրկովկասի անջատումը բուն Ռուսիայէն։ Եւ իրենց գրգռիչ ընթացքով նկատելի իրարանցում առաջ բերին Մոսկուայի մէջ։

Ապահովաբար այս վտանգաւոր խաղերն ու էնթրիկները կասեցնելու համար, ընկերվարական (երկրորդ) Միջազգայնականը վերջերս [illegible] բանաձեւ մը հանելու, որով կը հրահանգէր բոլոր ընկերվարական կուսակցութիւններուն եւ խմբակցութիւններուն ամենավճռական կերպով պայքարիլ արտաքին էնթրիկներուն դէմ, որոնց նպատակն է արտաքին զինեալ միջամտութեան օգնութեամբ տապալել խորհրդային կառավարութիւնը։ Բանաձեւը, եթէ կը յիշէ ընթերցողը, կը յանձնարարէր միաժամանակ ջանալ խաղաղ միջոցներով բարեշրջման ենթարկել խորհրդային ներկայ կարգերը։

Պէտք է ըսել, որ մինչեւ այժմ մասնաւորապէս Ռուսիայէն անջատուիլ ձգտող ազգերու ընկերվարական կազմակերպութիւնները, բացի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, կը հետեւէին ատոր ճիշդ հակառակ քաղաքականութեան մը, ամէն ճիգ ընելով ձեռք ձգելու արտաքին զինուորական օգնութիւն, Ռուսիոյ լուծէն ազատուելու համար։ Այս կազմակերպութեանց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէին վրացի Սոցիալ-դեմոկրատները, որոնք՝ Ժորդանիայի եւ Ռամիշվիլիի գլխաւորութեամբ, Պոլսէն սկսած մինչեւ Վարշաւիա եւ Փարիզ Թուրքթաթարներու հետ միասին կը գործէին Ռուսիոյ դէմ։

Այսուհետեւ, կ'ըսէ «Սոցիալիստիչեսկի վեստնիկ», Ժորդանիա եւ Ռամիշվիլի իրենց հետեւորդներով պիտի չկարողանան այլեւս մասնակցիլ այնպիսի յարձակողական օրկանի մը, ինչպիսին է «Պրոմեթէն», կամ ձեռք ձեռքի տուած գործել յետադիմական եւ արտաքին զինեալ միջամտութեան կողմնակից տարրերու հետ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԱՆՁԸ

Ամերիկայի նիւթական տարին կը փակուի 18՛ միլիոն տոլարի յաւելուածական հասոյթով մը, (4 միլիառ, 625 միլիոն ֆրանք)։ Այս գումարին մէջ կը մտնեն օտար պետութեանց կողմէ վճարուած 75 միլիոն տոլար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլօ-իրաքեան դաշնագիրը

Երէկ հաղորդեցինք Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ համաձայնութեան մը կնքումը։ Ըստ նոր մանրամասնութեանց, համաձայնագիրը որ կը նախատեսէ Իրաքի կատարեալ անկախութիւնը, կը տրամադրէ հետեւեալ մէկ քանի կէտերը։ Անմիջապէս որ Իրաք ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ իբր անդամ, պիտի ապահովէ երկրին ամբողջ ներքին վարչութիւնը։ Երկրին ներքին ապահովութեան եւ նոյնիսկ արտաքին յարձակման դէմ պաշտպանութեան պատասխանատուն կը մնայ միայն Իրաքի կառավարութիւնը։

Բրիտանական հոգատարութիւնը՝ երկրին վրայ վերջ պիտի գտնէ, երբ Իրաք մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Դաշնագրին կիրարկութեան թուականէն մինչեւ հինգ տարի, Անգլիա պիտի պահէ Մուսուլի և Պաղտատի իր զինուորական կայանները, իսկ Իրաք յանձն կ'առնէ օդանաւային երեք նոր խարիսխներ տրամադրել Անգլիոյ՝ Եփրատի եւ Բուլթէլ Արաբի արեւմտեան կողմը։ Խարիսխներու ծախքը պիտի հոգայ Անգլիա։ Անոնց զինուորական պաշտպանութիւնը պիտի ստանձնէ Իրաք։

Դաշնագիրը կնքուած է 25 տարուան համար։

Ռիկով մեղայի կուգայ

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարին մէջ, Ստալինի եւ իր երկրպագուներու ճառերէն յետոյ, խօսք առաւ Ռիկով, գործավարներու խորհուրդի նախագահը, մեղայի գալու համար։

Խոնարհաբար, Ռիկով խոստովանեցաւ իր անցեալ ու ներկայ մեղքերը...«Կուսակցութեան եւ կեդր. կոմիտէին դէմ իմ գլխաւոր յանցանքս է ըսաւ, կարելիութեանց ստորագնահատում մը համայնացման եւ գիւղատնտեսութեան մարզերուն մէջ։ Այս խոշոր սխալը քաղաքական վճռական կարեւորութիւն մը ունեցաւ, անկէ յառաջ եկան շարք մը ուրիշ սխալներ։ Մեր բոլոր վէճերուն մէջ, կուսակցութիւնը իրաւունք ունեցաւ։ Թոյլ մը խօսք ալ ըսելու եմ կուսակցութեան ներքին վարչաձեւին [illegible] կը քննադատեն մեր կուսակցութեան վարչաձեւը։ Ամբողջովին, ի նպաստ կուսակցութեան քաղաքականութեան արտայայտուելով, ես կ'առնեմ անոր վարչաձեւին մասին իմ յայտարարութիւններս։ Կուսակցութիւնը իրաւունք ունէր մեր դիրքը նկատելու նեցուկ եւ օժանդակ փոքր քաղքենիներուն՝ ընդդէմ ընկերվարական գրոհին։ Մեր դիրքը կ'ուժեղացնէր անոնց ընդդիմութիւնը։ Իմ անունս խաղալիք դարձաւ հակայեղափոխական տարրերու ձեռքին մէջ։»

Ռիկով վերջացնելով՝ խոստովանեցաւ.— «Չեմ ուրանար իմ պատասխանատուութիւնս՝ կեդր. կոմիտէի եւ կուսակցութեան ընդհ. ուղղութեան դէմ կռուին մէջ։ Յանցանքս աւելի կը ծանրանայ երկրին մէջ վարած պաշտօնիս եւ կուսակցութեան մէջ ունեցած դիրքիս հետեւանքով։ Այդ արդէն, մինչդեռ տուաւ թշնամի տարրերուն որ իմ դիրքս օգտագործեն, կռուելու համար կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Պատրաստ եմ կատարելու ինչ որ կուսակցութիւնը ինձմէ պահանջէ, դարմանելու համար գործուած սխալներս։»

Ռիկովէն առաջ, նման յայտարարութիւններ ըրած էին Տոմսկի եւ Ուկլանով։

Ռիկովէ վերջ, խօսք առաւ Լենինգրադի բոլշեւիկներու քարտուղարը Կիրով, որ յայտնեց թէ ընդդիմադիր պետերու ճառերը չեն գոհացներ զիրենք։ Ռիկովի խօսքերը արժանացան բոլորին հաւանութեան։

∴ «Պրաւդա» բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը կը պահանջէ աջ ընդդիմադիրներու վտարումը։

Ալպանօ-իտալական միջադէպը

Իտալացի պայմանի սպանումը ալպանացի զինուորի մը կողմէ՝ ձգտում յառաջ բերաւ Ալպանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, հակառակ Ալպանիոյ արտաքին նախարարին կողմէ իտալական կառավարութեան ներկայացուած պաշտօնական չքմեղանքին։

Իտալիա կը մեղադրէ ալպանական կառավարութիւնը թէ կորովի միջոցներու չէ դիմած Իտալիոյ հակառակորդ տարրերուն դէմ, մանաւանդ որ երկրին հիւսիսային մասին մէջ, Իտալիոյ դէմ զգացումները կը շատնան ալպանացի զինուորներուն եւ սպաներուն միջեւ, ինչպէս նաեւ հարաւի կողմը ուր հաստատուած իտալական գաղութը եւ իտալացի բանուորները մեցորդ կը նկատուին Ալպանացիներուն։

Ալպանիա եւս իր կարգին կը մեղադրէ Իտալացիները թէ նկատի չեն առներ տեղական ժողովուրդին շահերը։

Հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ կը յայտնեն թէ՝ ոչ մէկ միջոց պիտի կրնայ արգիլել Վալոնայի եւ Շքոտրայի մէջ նման դէպքերու կրկնութիւնը, եթէ Իտալացիները չփոխեն իրենց վարուելու եղանակը։

Թուրքեւսուրիական սահմանը

Թուրքեւսուրիական սահմանագծի տեւական յանձնաժողովը, իր բանակցութիւնները աւարտեց եւ տեղեկագիրը պատրաստեց։ Բանակցութիւնները տեղի ունեցան Ատանայի Թուրք Օճախին մէջ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ բանտի մէջ մեռած է հին Դաշնակցականներէն Արտաշէս Միրզոյեան։ Հանգուցեալը գործած է Պարսկաստան, Կովկաս, Պուլկարիա եւ Մուշ։

Կամաւորական շարժման շրջանին եղած է Անդրանիկի վաշտապետներէն մէկը։ Անկախ Հայաստանի մէջ էջմիածնի գաւառական կարեւոր պաշտօնեայ էր, սիրուած ժողովուրդէն։ Իր կարեւոր մասնակցութիւնը ունեցած է փետրուարեան ապստամբութեան մէջ։

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՈՃԻՐԸ

Քանի մը օրուան մէջ երկրորդ ոճիրն է որ կը պատահի Մարսիլիոյ շրջանի Հայերուն մէջ, չնչին պատճառներու հետեւանքով։

Բաց պատուհանի մը պատճառաւ Մաքրաք հաստատուած Հայերէն, 28 տարեկան Արամ Տէմիրճեանի եւ իր երկու դրացիներու միջեւ վէճ մը ծայր տուաւ։ Չափազանց գրգռուած, Արամ դանակով յարձակեցաւ եւ սպաննեց Սարգիս Քէօսէեանը 30 տարու եւ Կարապետ Ցէրտինեանը 27 տարու, հայր երեք զաւակներու։

Կատղած՝ մարդասպանը տակաւին կը սպառնար ուրիշ հայրենակիցներու ալ, բայց օգնութեան աղաղակներէն հասնող ոստիկանները ձերբակալեցին զայն ու բանտ տարին։

ԱՂԱԲԵԿՈՎ ԿԸ ԽՕՍԻ...

Օրէ մը վերջ կ'ըսեն թէ Չեկայի գլխաւոր գործակալներէն Ժորժ Սերկեւիչ Աղաբեկով հրաժարած է իր մուտք պաշտօնէն եւ թէ Բեսեդովսկիի պէս կը պատրաստուի յայտնութիւններ ընել Չեկայի գործունէութեան մասին։

Աղաբեկով հայ է ծագումով, 35 տարու եւ ֆրանս. մէկ քանի թերթերու յայտնած է թէ վախ չունի Չեկայի փոխ-վրէժէն, որովհետեւ գաղտնիքները զորս ունի իր ձեռքին մէջ, կրնան զինքը զերծ կացուցանել ամէն վտանգէ։

— Բեսեդովսկին փրկուեցաւ շնորհիւ իր յայտնութիւններուն։ Երբ լուր տրուեցաւ Մոսկուա անոր փախուստին մասին, Չեկայի փոխ պետը կանչեց զիս եւ ըսաւ.— Հնդկաստան պիտի երթաս, բայց նախ պէտք է անցնիս Փարիզէն եւ հոն կարգադրես Բեսեդովսկին։ Բայց, երբ Մոսկուայի մէջ լսուեցաւ թէ ան յայտնութիւններ կ'ընէ, վախցան թէ անոր մահը կրնայ աղմուկ յարուցանել եւ զիս ազատեցին սպանիչի պաշտօնէս։

Ըստ իր յայտարարութեան Աղաբեկով կը ճանչնայ արտասահմանի բոլոր չեկիստները, թիւով 150-200, զորս մատնած էդիմակազերծելով իր կարծիքով։

Չեկայի գործունէութիւնը Ռուսիոյ մէջ, կախում ունի դէպքերէն։ Հողերու համայնացման օրերուն, ընդդիմութիւնը այնքա՛ն զօրաւոր էր, որ Չեկան ստիպուեցաւ մեղմ վարուիլ։ Բայց արտասահմանի մէջ, ան կը շարունակէ եռանդուն գործունէութիւն մը, որուն դէմ ո՛չ մէկ օտար կառավարութիւն լրջօրէն կը շարժի։

Չեկայի նախկին լրտեսը քաղաքական կարծիքներ ալ ունի։ Պատասխանելով խմբագրի մը հարցումին, յայտնեց թէ Ռուսիոյ մէջ, եթէ ճարտարարուեստացման ներկայ խնդիրը տեւէ, երկրին վիճակը երթալով կը վատթարանայ. բայց եթէ սանձերը թուլ տան, եթէ Նէպը վերսկսի, ո՛վ գիտէ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

Ինչպէս տեսանք «Համատարած կոլլէկտիւացում»ը Հայաստանում (ինչպէս եւ Ռուսաստանում) ունեցաւ արինալի մի շարք հետեւանքներ, որոնք անդրադարձան գիւղացիական տնտեսութիւնների վրայ, արտադրողական ունակութեան բարձրացման վրայ։ Այդ պատճառներով երկիրը կրում է այն տեսակ մի անօրինակ տագնապ։

Մենք նախորդ յօդւածում ցոյց տուեցինք, թէ ինչպէս «Համատարած կոլլեկտիւացման»հետ սկսեց նաեւ «Համատարած անասունների կոտորում, եւ որովհետեւ այդ բոլորը մի «գլխապտոյտ» էր, ուստի մեզ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել թէ «Համատարած»ը ինչպէս անդրադարձաւ արդիւնաբերութեան եւ գիւղացիական տնտեսական ճիւղերի վրայ։

Գարնանացանի այն կամպանիան, որ գործադրւում էր, գարնանացանի սեզոնը իրագործել Հայաստանում — բոլորը ջուրը ինկաւ։

Ինչպէս էին տանում գարնանացանի աշխատանքները գիւղերում։ Գիւղացու ձեռքի տակ գտնւած հողերը բանի ուժով (որը յատուկ է կոմունիստներին) կարգադրւում էր շրջանի լիազօրի կողմից, որ պէտք է ցանուի բամբակ եւ այլ տէխնիկական բոյսեր։ Չէ՞ որ կուսակցական 15րդ խորհրդաժողովը որոշել էր, «ոչ թէ հասնել առաջաւոր կապիտալիստական երկրներին,— այլ եւ նրանցից անցնել» կամ. «ոչ թէ մի կախում կապիտալիստներից»։ Այս մի հրապարակի վրայ յայտնաբերւած հարց, որի լուծումը պայմանաւորւած էր, գարնանացանի յաջող աշխատանքների հետ։ Ի՞նչպէս էր անցկացւում գարնանացանի աշխատանքները գիւղերում, մենք տեսանք որ նա ամենեւին չէր բղխում, գիւղացու շահերից կամ որեւիցէ առնչութիւն չունէր նրա յօժար կամքի հետ։ Գիւղացին իր գլխի տէրը չէր, նա որպէս մի ճորտ, կատարում էր ինչպէս ճորտատիրական հասարակարգում, կալւածատիրոջ հրամանը, այնպէս էլ այժմ կատարում է Կրեմլի դիկտատորների կամքը։ Նա որպէս մի չարքաշ աշխատաւոր հանդէս է գալիս աշխատողի դերում։ Իսկ ում համար, կամ ինչո՞ւ համար է բամբակ ցանում, դա նրան յայտնի չէ։ Իսկ ինչ վերաբերմունք կ'ունենայ գիւղացի դէպի իր այն ցանքսը, որը հաստատ հաւատացած է որ իրան չէ։ Պարզ է որ բացասական, մանաւանդ այն գիւղացին, որի գլխին իջել է համատարածի ծանր հարւածները, եւ նա խեղազարւած՝ պատրաստւում է վրէժխնդիր լինելու, այն մարդկանց, որոնք պատճառեղան նրա անասունների փչացմանը, ապրանքների ոչնչացմանը, այլ խօսքով՝ նրա տնտեսութեան յանկարծակի սնանկութիւնը։

Այս բացասական վերաբերմունքը կ'ունենայ, նաեւ կառավարութեան հանդէպ։ Ինչ վերաբերմունք պէտք է ունենայ մի գիւղացի դէպի իր կառավարութիւնը, երբ իր երախաների համար, 3-4 մեզը հողատեղ անկեւլով բոստան եւ այլ բանջարեղէններ, այն նպատակով որ իր երախան կաթ կամ մածուն ուզելիս — վարունգ կամ ձմերուկ տայ ձեռքը, իսկ կառավարութիւնը համարելով յանցագործութիւն, այդ գիւղացուն, նախ տաքանում է եւ ապա կանանչ բոստան հերկելով, նորէն, խորտակելով նրա յոյսերը, ստիպում է նրան, բանի ուժով բամբակ ցանելու։ Գիւղացու հոգեբանութեան ծանօթ մարդը ի հարկէ կ'ասէ որ բացասական կը լինի գնտութեան եւ գիւղացիութեան փոխ-յարաբերութիւնը։ Բնականաբար պարզ է որ բոլշեւիզմի «կուլտուրական յեղափոխութեան»ը ծանօթ գիւղացին, անշուշտ իր նպատակին հասնելու համար պիտի դիմէր այլ այլ միջոցների, եւ ինչպէս մենք կը տեսնենք քիչ յետոյ, որ նրան յաջողւում էր։ Այսպիսով կառավարութեան ցանքսային քաղաքականութիւնը, կամ գարնանացանի կամպանիայի ընթացքի աշխատանքները հիմնւում էր ուժի, բռնութեան, հետեւապէս Չեկայի ուժի վրայ։

Աչա ինչպիսի հասկնալ ամէն ժամանակ, երբ այդքան գրում են խորհրդային թերթերն գարնանացանի նուաճումների մասին։ Բայց եւ այնպէս, գիւղացիները տեղերում բողոքում էին այդ «բանի նոր ցանքսային քաղաքականութեան» դէմ։ Իսկ շատերն էլ որպէս կեանքի մի սեւ լուծ՝ տանում էին։

Գիւղերում գիւղացիների աւելի «գիտակից» մասը խորհրդ. կառավարութիւնից ստացած բամբակի սերմերը թշնամաբար խաշում էին եւ այնուհետեւ ցանում, իմանալով որ յետագայում երբ բամբակի ցանքի ժամանակը կ'անցնի, շնայած ուշ, բայց նա իր ասածը կ'անի, բոստան բանջարեղէն եւ այլ իր սիրած ցանքսը կը ցանի։ Ի հարկէ բամբակի այդ սերմերը չէին կարող կանանչել, վարչական մարմինների աւած հարցերին, գիւղացիները պատասխանում էին, «որ բամբակի այս սերմերը ուրիշ են, մեր հողերում չեն ծլւում»։ Գարդալուն, Պէօյիւք Վէդի, Փարաքար Գէօդակլու, Աղորբեկլու եւ այլ գիւղերը այդպէս վարւեցին։

ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

ԽԼԻՐԴ

«Խլիրդի դէմ ազգային պաշտպանութեան շաբաթ»։ Այսպէս կոչուեցաւ այն կարճ շրջանը, երբ Փարիզի անթեյլի կայանները, դասախօսական բեմերը, պատերուն ազդերը եւ բոլոր բժշկական մարմինները ամբողջ շաբաթ մը Ֆրանսայի ժողովուրդին պարզեցին ահաւոր ախտը, որ կը կոչուի խլիրդ (քանսէր)։

Արդարեւ սիֆիլիսին եւ հիւծախտին հետ խլիրդը կը կազմէ այն երրորդութիւնը, որ մահուան մանգաղը ձեռքը կը հնձէ մարդկութիւնը։ Սակայն խլիրդին մահը ամէնէն սարսափելին է, ահաւոր ցաւեր կը պատճառէ եւ կը սպաննէ ի վերջոյ։

Մեր ժողովուրդը եւս արդէն սկսաւ ծանօթանալ սոյն ախտին, սամոքսի, արգանդի խլիրդի դէպքերուն, որոնք ի՛նչ տուներ մարեցին։

Եւ «պաշտպանութեան շաբաթը» կը թելադրէր.

1.— Ամէն վէրք, որ երկար կը տեւէ, ցոյց տալ բժիշկի։

2 — Ամէն արիւնահոսութիւն, որ երկար կը տեւէ, բժշկական քննութենէ անցնել։

Պէտք է գիտնալ, որ խլիրդը — այն որ կը սպաննէ — կը պատահի 30 տարիքէն յետոյ։ Ժառանգական չէ, ոչ ալ տարափոխիկ։ Կ'ըսեն թէ գարեջուր խմողները քիչ կ'ենթարկուին խլիրդի։

ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

(Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութեան տարեկան տեղեկագրէն.—

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ.

Անցեալ 9րդ Ընդհանուր Ժողովէն մինչեւ ներկայ թուականը, ութ ամիսներու ընթացքին, անխնայ միջոցներ ի գործ դնելով, կազմակերպել յաջողած ենք, Թրակիոյ-Մակեդոնիոյ շրջանը, Շրջանային Առժամեայ Վարչութիւն մը կազմելով Սելանիկի մէջ եւ հրահանգելով որ կազմակերպական ցանց մը ստեղծուի այդ շրջանի հայաբնակ խումբ մը քաղաքներուն մէջ, որոնց աշխարհագրական դիրքը Սելանիկը կ'ընծայէ իբրեւ կեդրոն։

Սուրիոյ մէջ շարունակած ենք սկսուած աշխատանքները եւ կազմուած ու մեր վաւերացումը ստացած է Առժամեայ Վարչութիւնը, Հալէպի մէջ։

Յունաստանի Շրջանը բաւարարած ենք նախատեսուած չափով։ Տեղւոյն վրայ կատարուած փորձերը հասոյթ գոյացնելու համար, երբեմնակի յաջողութիւններ արձանագրած ըլլալով հանդերձ մեր Շրջանային Վարչութեան եւ այդ շրջանի մասնաճիւղերուն, բաւական ներութիւն կրեց շրջանը նիւթապէս։ Սակայն կազմակերպական մեքենան չկասեցաւ. դպրոցները եւ ընդհ. գործը սկսուած թափով շարունակուեցան։

Այնտեղ ունինք սեփական շէնքեր, որոնցմէ ամէնէն արժէքաւորը, Պոդինիոյ մեր Զաւարեան անունով մկրտուած նորակառոյց դպրոցին շէնքն է, որուն ամբողջական ծախքը վճարել լրացնելով, անցեալ շրջանին, այս տարեշրջանի սկիզբէն, շէնքին օրինական թուղթերը Կեդրոնական Վարչութեան [illegible] եւ ուղարկուեցան մեզ։ Գետինը վարձով առնուած է. այդ վարձուած գետինը ժամանակաւոր է եւ ներկայ տարեշրջանի Ընդհ. Ժողովը պիտի որոշէ գնել այդ հողը եւ վերջնականօրէն սեփականացնել շէնքը Հայ Կարմիր Խաչին համար։ Գետինը կ'արժէ մօտ 1200 տոլար։

Ընդհանրապէս, Յունաստանի շրջանին մէջ գոհացուցիչ են մեր աշխատանքները եւ կը հաւատանք, որ հետզհետէ ինքնապահ կը դառնայ այդ շրջանը։

Ատրպատական.— Թաւրիզի մեր Շրջ. Վարչութիւնը ներկայ տարեշրջանի ընթացքին եւս շարունակեց 10 — 16 գիւղական դպրոցներու նպաստել, մեծ մասով քրտախօս հայ գիւղերու մէջ հայերէնի դասընթացքներ բանալով։

Կազմակերպական աշխատանքները սկսած ըլլալով այդ շրջանի զանազան վայրերուն մէջ, պահ մը կանգ առին, քաղաքական վերապրումներէ զգուշանալու համար։ Սակայն այժմ աւելի կուռ եւ լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին, ստեղծելու համար նոր մասնաճիւղեր։

Արեւմտեան Եւրոպա.— Փարիզի մեր Շրջ. Վարչութիւնը, թերեւս իր կամքէն անկախ պատճառներով, չկարողացաւ աչքառու նուաճում մը կատարել, կազմակերպական գետնի վրայ։ Մէկէ աւելի պատճառներ արգելք հանդիսացան որ այդ միջավայրին մէջ չկարենան ստեղծել ժողովրդական լայն հետաքրքրութիւն՝ Հայ Կարմիր Խաչին հանդէպ։ Նիւթական հասոյթներու պակասը թերեւս մեծագոյն արգելքը հանդիսացաւ մեր Շրջ. Վարչութեան, որպէսզի գրական ու շօշափելի գործ մը ստեղծէր իր շուրջը։

Շրջուն գործիչ մըն ալ չունենալով, որպէսզի այդ շրջանի մեր արդէն կազմ ու պատրաստ մասնաճիւղերը մղէր արդիւնաւոր եւ սիստեմաթիկ աշխատանք կատարելու։ Այսուամենայնիւ, այդ շրջանը ամէն հաւասարիք կը ներկայացնէ, մերձաւոր ապագային դառնալու մեր ամէնէն աւելի գործօն մէկ շրջանը։

Կեդրոնական Վարչութիւնս, Փարիզի մեր Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ որդեգրեց երկու ուսանողուհի եւ մէկ ուսանող, որոնց մինչեւ յառաջիկայ օգոստոս հոգացած ենք ծախքերը։

Իրաքի Շրջան.— Պաղտատի մեր ընկերուհիներն ու ընկերները, ջանքեր ի գործ դնելով, յաջողած են ձեռք բերել տեղական իշխանութեան վաւերացումը եւ առ այդ յոյս կայ, որ գործունէութեան նոր թափ մը պիտի սկսի, այդ շրջանին մէջ եւս մասնաճիւղային ցանց մը ստեղծելու։

Պուլկարիա.— Շրջանը կազմակերպուեցաւ աւելի քան 15 մասնաճիւղերով եւ 500է աւելի ընկերուհիներով։ Հաղորդակցութիւնը եւ կապը Կեդրոնիս հետ՝ շատ կանոնաւոր եղած են։ Շրջանի մասնաճիւղերը՝ կազմութեան օրէն սկսած՝ երեւան բերին աննման եռանդ եւ սարքեցին հանդէսներ ու ձեռնարկներ, ինչպէս նաեւ հանգանակային հասոյթներ ունեցան։

Ռումանիա.— Կ. Խաչի շուրջ այս շրջանին մէջ հետաքրքրութիւնը կ'աճի օր ըստ օրէ։ Մասնաճիւղեր կան Պուքրէշի, Քոնսթանցայի եւ Պազարճըգի մէջ։ Նոր մասնաճիւղեր հիմնելու հաւանութիւններ կան։

Ամերիկայի Շրջան.— Անցեալ շրջանին ունէինք 63 մասնաճիւղեր, որոնցմէ 6ը Սան Սանուհիներու մասնաճիւղեր էին։

Վերջին 8 — 10 ամիսներու մէջ յաջողած ենք կազմել 10 նոր մասնաճիւղ, որոնցմէ 3ը Սան-Սանուհիներու մասնաճիւղեր են։

Այս նոր հիմնուած մասնաճիւղերու շարքին մէջ է նաեւ Հաւանայի Քուպա քաղաքին մէջ վերջերս հիմնուած մեր մեծ մասնաճիւղը։

Միւս կողմէ, անդամներու յաւելումն տեղի ունեցաւ գրեթէ ամէն տեղ, եւ անդամական — ամսավճարներն եւս կանոնաւոր կերպով գանձուեցան։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔՈՒՄՆԵՐ

Աքսորականներու եւ բանտարկեալներու ընտանիքներուն ղրկած ենք 300 տոլար։ Սուրիոյ նորեկ հայ գաղթականներուն՝ մեր Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ ղրկած ենք 1000 տոլար։ Դարձեալ Սուրիա, մեր մասնաճիւղերուն եւ Շրջ. Վարչութեան ղրկած ենք՝ 1495 տոլար, զանազան առիթներով։ Պէյրութ-Նանթ-Աղբալեան հաստատութեան (Հայ Ճեմարան) ղրկած ենք 3000 տոլար։ Արեւմտեան Եւրոպայի մեր Շրջանային Վարչութեան ղրկած ենք 456 տոլար, Հայ Կ. Խաչի Փարիզի որդեգիրներուն մասնավճարով յատկացնելու, մինչեւ օգոստոս վերջը։ Յունաստանի Հայ Կ. Խաչի կարիքներուն համար ուղարկած ենք 1500 տոլար։ Ատրպատականի Շրջ. Վարչութեան ուղարկած ենք 500 տոլար, դպրոցներու կարիքներուն համար, իսկ 300 տոլար ալ Սալմաստի մէջ երկրաշարժէն աղէտեալներու յատկացնելու համար։

Թրակիոյ Մակեդոնիոյ Շրջ. Վարչութեան Սելանիկ, ուղարկած ենք կազմակերպական ծախքերու համար՝ 200 տոլար։

Այլ եւ այլ երկիրներ, մեր ուսանողուհի եւ ուսանող որդեգիրներու ուղարկած ենք 435 տոլարի գումար մը, ըստ կարիքի։

Հիւանդներու եւ այրիներու օժանդակած ենք 70 տոլարի գումարով մը։

Սկսած 1929 օգոստոսէն մինչեւ 1930 մայիս, ուրեմն, մեր առաքած գումարներուն համար, 9րդ Ընդհանուր Ժողովը գծած եւ կեդրոնիս յանձնած էր ընդհանուր Պիւտճէի նախահաշիւ մը, որոշ սահմանումներով։ Պիւտճէի նախահաշուի այդ սահմաններուն մէջ միալով, մեր առաքած դրամին ընդհանուր գումարը ցարդ հասած է 9256 (ինն հազար երկու հարիւր յիսունվեց) տոլար։

Բացի այս, տպագրած ենք Հայ Կ. Խաչի Ալպոմը, մօտ 260 էջնոց մեծ ծաւալով գիրք մը, որուն քլիշէները եւ տպագրութիւնը կեդրոնիս արժած է մեծկակ գումար մը, որուն մասին վերջնական հաշիւը կը ներկայացնենք Ընդհ. Ժողովին։

Ալպոմի մասին Շրջաբերականով եւս տուած ենք ծանօթութիւն մը։ Հոս ըսենք, որ բացի նորակազմ շրջաններէ, միւս շրջանները մասնակցած են նկարներով։ Հայ Կարմիր Խաչի բոլոր երկիրներու գործունէութեան համառօտ պատմութիւնը եւ հաշուական ծանօթութիւններ տրուած են իւրաքանչիւր շրջանի նկարներէն անմիջապէս առաջ։ Գիրքը որ աւելի նստեցաւ, մեր պրոպագանդին պիտի ծառայէ եւ մնայուն արժէք ներկայացնող հոյակապ հատոր մըն է։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՄԷՋ

Այս տարի տեղիս Թաղ. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ մայիս 29ին. հինգշաբթի օր տօնուեցաւ Մայիս 28ը դպրոցի շրջափակին մէջ։

Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնական յայտարարութեամբ ժողովուրդը հրաւիրած էր իր ներկայութեամբ պատուելու հանդէսը եւ յարգելու հայրենիքի անկախութեան տօնը։ Նաեւ ինք որոշած էր չորս բանախօսներ և եւ նախօրօք անոնց ղրկած էր մասնաւոր հրաւիրագրեր. իսկ դպրոցն ալ երգերով ու արտասանութիւններով իր մասնակցութիւնը բերած էր. այնպէս որ Մայիս 28ը տօնուեցաւ իբր իսկապէս համազգային տօն։

Բեմը զրուած էին դպրոցի աշակերտ - աշակերտուհիները, իսկ բեմի ճակատը զարդարուած էր Մայր Հայաստանի կտաւի վրայ նկարուած մեծադիր նկարով, որու աջուձախ կողմը կը ծածանէին հայկական եռագոյնը եւ անոնց մէջտեղը Իրաքի դրօշակը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով, որմէ ետքը դպրոցի կողմէն մէկ աշակերտ եւ երկու աշակերտուհի արտասանեցին օրուան յատուկ արտասանութիւններ։ Մէջ ընդ մէջ երգուեցան ազգային երգեր դպրոցի աշակերտութեան կողմէ։

Առաջին բանախօսն էր Պ. Միրական Օրջանեան, որ գրուատեց եւ ի վեր հանեց ազատութեան եւ հայրենիքի անկախութեան սէրը, դրուագներ բերելով մեր եւ օտարազգի պատմութիւններէն։

Երկրորդ բանախօսն էր տոքթ. Ստեփան Մկրտիչեան, որ հարեւանցի պատմականն ըրաւ հայկական յեղափոխութեան եւ այդ նպատակին համար կազմուած հայ յեղափոխական կազմակերպութիւններու ծագման ու զարգացման։ Վերյիշեց մինչեւ Մայիս 28ի նախընթաց կարեւորագոյն դէպքերը ու հայկական խնդրին անցուցած փուլերը, եւ Մայիս 28ը նկատեց արդիւնքը հայ յեղափոխական կորովին ու հերոսական ճիգերուն։

Երրորդ բանախօսն էր Պ. Արմենակ Փանոսեան, որ նկարագրեց 1918ին ստեղծուած դրութիւնը, տաճկահայ գաղթականութիւնը ու անոր վիճակը, բոլշեւիկեան յեղաշրջումը ու Թրքական ճակատի վրայ՝ հայոց հերոսական ջանքերը, Թումբ կանգնելու Թրքական ներխուժումին։ Վրաստանի դաւերը, Ազրբէջանի յայտնի թշնամութիւնները եւ երկրի զանազան մասերու մէջ յարուցած թաթարական ապստամբութիւններն ու խառնակութիւնները, սովը ու յարակից դժբախտութիւնները եւ յետագայ դէպքերը։ Բանախօսը եզրակացուց ըսելով.— «Պէտք է պատմութեան մեզի տուած դասերէն օգտուինք և ամէն պատահականութեան առ- ջեւ պատրաստ ըլլալով կառու- ցանենք մեր հայրենիքի անկա- խութիւնը մեր հոգիներուն մէջ, մի- չեւ պատեհութիւնը ունենանք հայրե- նիք երթալու և ազատ Մ- սիս փէշերուն տակ, անկախ հ- րենիքի մէջ տօնելու անկախու- թեան մեծ տօնը»։

Չորրորդ բանախօսն էր Տոք Սամուէլ Գանձապետեան, գրուատեց հայ յեղափոխա- կան կորովը։ Յետոյ նկարագր- Թրքական բանակի խուժու- դէպի Արարատեան դաշ- ստեղծուած տագնապալի դր- թիւնը, երեւումը Արամի որ- շունչին տակ, նոյնիսկ յուս- լքուածներն ու դասալիքնե- սիրտ առին եւ կազմակերպուե- ցաւ օրհասական կռւոյ դիմ- դրութիւնը զօրավար Սիլի- եանի։ Նաեւ նկարագրեց մայ- 19 — 25ի Երեւանի տակ ուած կատաղի կռիւները, ի յայտ եկաւ հայ զինուո- անձնազոհութիւնը եւ յաղթե- կամ պատւով մեռնելու վճ- կանութիւնը իբրեւ տասնապ- տիկ աւելի ուժերու դէմ։ Բ- խօսը վերջացուց ըսելով.— «Թէեւ դաւաճան թշնա- ները կորզեցին մեր ան- խութիւնը, բայց անկախ ըլլալու յոյսը մեր սրտին վառ պահենք, եւ պահենք պաշտպանենք Մայիս 28ը գուրգուրանք անոր վրայ. որ զաւակ պիտի ազնուրէ եւ ազգային հպարտութիւնը հրելով զաւակ պիտի առաջն- դէպի վաղուան ազատ եւ կախ հայրենիքը»։

Եղած սրտագին խօսքե- ոգեւորուելով Գրիգոր քահ- Տէր Յակոբեան բեմ բարձր- եւ ինքն ալ քանի մը խ- ըսաւ. «Մեր կրած խողանքէն պէտք չէ յուսա- տինք և գործը կէս ճամբու ձգենք. այլ պէտք է աւելի կերպով կազմակերպուինք նանք եւ գործը յառաջ տան- այս է միակ եւ ճշմարիտ ճ- բան»։ Եւ կոչ ըրաւ երիտաս- դութեան միութեան գր- բոզ գրասենեակ Նաեւ յարգ- խօսք ըսաւ Իրաքի ժողով- դին, կառավարութեան, ետքը հանդէսը փակեց բ- լաղթութիւններով։

Ժողովուրդը ցրուեցաւ ւորուած տրամադրութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԸ

Ամերիկացի ճարտարապ- ները կը պնդեն թէ կարե- շինել մինչեւ 2100 մեթր բ- րութեամբ բնակարաններ։ արդէն երկու ճարտարապե- գործի լծուած են Նիւ Ե- քաղաքապետարանին մօ- բարձրացնելու համար եր- նիստ բնակարան մը 480 մ- բարձրութեամբ, այսինքն Էֆ- աշտարակէն 180 մեթր ա- բարձր։

Այս շէնքին տանիքը պ- ունենայ 5,000 քառ. մ- տարածութիւն, ուր պիտի նան թառիլ օդանաւերը։ Շ- քին մէջ պիտի կրնան բն- 50.000 հոգի։ Շինութեան մար պիտի ծախսուի 2 միլ- 5 հարիւր միլիոն ֆրանք։

Նիւ Եօրքի ցուցահանդէ- ժամանակ եւս ճարտարապ- մը կ'առաջարկէր շինել մեղր բարձր աշտարակ- մը, բայց դրամ չէր որ պակ- ցաւ։ Հիմա դրամը, պողպատ- երազը կ'ընթանան համերա-

Անշուշտ Միացեալ Նահ- ները առաջին աշտարակը որ կը շինեն։ Այնտեղ կան տարականեւ տուներ 200 մեթր բարձր, եւ 40-66 յա- րով։

Եւրոպայի մէջ բարձրա- յիշատակարաններու բարձ- թիւնը միջին հաշիւով կը հա- 120ի։ Պանդէոնը բարձր է մեթր, Սթրազպուրկի կաթո- կէն՝ 142 մեթր, Քոլոնեի եկե- ցին՝ 140 մեթր, Հռոմի Ս. Պ- րոս եկեղեցին եւ Եգիպտ- Մեծ Բուրգը՝ 138 մեթր։

Դարձեալ Միացեալ Նահ- ներուն մէջ, Ուաշինկթընի յ- շատակարանին բարձրութիւ- 160 մեթր։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— Հայրին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութիւնը անցեալ շաբաթ իրիկուն տօնեց Գարահիսարի Հերոսամարտին 15ամեակը Փըթի Ժուռնալի մէջ, նախագահութեամբ Քէտիճեան վարդապետի, որ կարճ ու գեղեցիկ խօսքերով բացուած յայտարարեց հանդէսը եւ նոյն օրն իսկ, հողին յանձնուած Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին, մէկ վայրկեան լռութեան հրաւիրեց ներկաները։

Պ. Արթուռ Հնչակեան կուսակցութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ յորդանքի խօսքեր ըրաւ, պարտականութեան ճամբուն վրայ զոհուած հերոսներու յիշատակին, եւ թելադրեց վերապրողներուն շարունակել անոնց գործը։

Իրմէ վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Վահան Թէքէեան որ խօսեցաւ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան անունով։ «Գաղափարներ կան ըսաւ, որոնց պէտք է հաւատալ ու դաս մը հանենք անոնցմէ»։ Օրինակներով բացատրեց «Հայրենակից» բառին իմաստները ու գտաւ որ մեր հայրենակցական միութիւնները կազմող անհատները միեւնոյն զգացումը ունեցող մարդիկ են, որոնք իրարու քով կուգան զիրար ամբողջացնելու համար։

«Ազգի մը բոլոր անհատները բաւ, կ'աշխատին հաւաքականութեան համար։ Այն ազգերը որոնք հայրենիք չունին, կես մը կ'աշխատին ուրիշին համար։ Ցեղ Անդրանիկը որպէս Գարահիսարի զաւակ եւ Պօղոս Նուպարը որ թէեւ բուն երկրէն հեռու, եգիպտացիի շարժումներով, բայց հայ հոգիով, աշխատեցան հայրենիքին համար եւ եղբայրութեան — Մինչ արթուն պէտք է ըլլալ թշնամիին դէմ շարժելու համար պատեհ առթիւ եւ միշտ պէտք է միշտ գործել թշնամիին ակար կողմէն հարուածելու համար»։

Պ. Թէքէեանէ վերջ խօսք առաւ Ընկ. Կ. Ցասունի որ պատմականը ընելով այն օրերու հոգեբանութեան ըսաւ, — Գիտէինք թէ այս անգամ պիտի կոտորուինք։ Հայ ժողովուրդը կը զգար այդ, բայց ան հոգեպէս պատրաստ չէր դիմագրաւելու վտանգը։ Բոլոր կուսակցութիւնները ըմբռնած էին վտանգին ծանրութիւնը։ Բայց հաւաքական կամք մը գոյութիւն չունէր ժողովուրդը ղեկավարելու համար։

«Դաւաճանը ասկորին հասած էր»։ Ղեկավարները տարին իսկ այդ ճգնաժամային վայրկեանին անգամ չկրցան վճռական որոշում մը տալ։ Բոլոր առաջնորդողներու մէջ, անցի ունեցած ժողովներու ընթացքին, ազգը բաժնուեցաւ երկուքի — Անոնք որ կ'ուզէին դիմադրել, լեռը բարձրացան։ Իսկ մեծամասնութիւնը բռնեց համակերպման ճամբան։ Խոհեմութիւնը յաղթեց, իսկ յեղափոխութիւնը միայն քանի մը անձերու մէջ, ինքնապաշտպանութեան փարեցաւ եւ մեզի տուաւ քանի մը հերոսամարտներ, որոնց փառքով կը պարծենանք այսօր։ Համատարած աղէտին մէջ, այդ հերոսամարտներն են որ փրկած են հայ ժողովուրդին պատուութեան պատիւը։ Հայ ժողովուրդի ղեկավարները նախընտրեցին մարտիրոսանալ, մինչդեռ հայ ժողովուրդը զանոնք անուցած էր որպէսզի ճգնաժամի վայրկեանին, զինք ղեկավարէին։ Այսօր առաւել հաւաքական կամքը եւ զօրաւոր կազմակերպութիւնը կը պակսի մեր մէջ, նման վտանգի մը դիմագրաւելու համար։ Այս հերոսամարտը մեզ կը սորվեցնէ պատրաստ ըլլալ հոգիով եւ բազուկով, հրապարակ գալու երբ հայ ժողովուրդի գերագոյն շահը այդ կը պահանջէ»։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր։ Կը մասնակցէին Օր. Պիւլպիւլեան, Պ. Պ. Ա. Պարթեւեան, Նուատարգեան եւ Գմբէթեան։

Ամէնէն վերջը խօսքը առաւ նաեւ Քիպարեան եպիսկոպոս։

Անուշաւան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ Թրքական հիւպատոսարանին տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ այնտեղ Թրքական ապրանքներուն վրայ գործածութիւն կատարող յանձնակատարները բոլորն ալ ոչ-Թուրքեր են։ Հիւպատոսը կը յանձնարարէ որ Թուրքերը ձեռք առնեն այս գործը, որ իրենց համար շահաւոր պիտի ըլլայ։

Այս առթիւ, հիւպատոսարանը իբր կարեւոր պայման կը անհրաժեշտեցնէ թէ Մարսիլիոյ մէջ յանձնակատարութիւն ընելու համար բաւական մեծ դրամագլուխ ունենալու է։ Մարսիլիոյ մէջ գլխաւորաբար կ'անցնին հետեւեալ Թրքական ապրանքները, հակիթ, կաղին, պիստակ, չգործուած կաշի եւ ձէթ։ Բամպակի, մետաքսի նոյնպէս կենդանիներու մորթի համար ալ կարելի է միջնորդութիւն ընել։

Թուրքեւֆրանսական առեւտրական նոր համաձայնութիւնէ մը յետոյ յոյս կայ որ շահիչի ու Թուրքի առեւտուրն ալ ոգեւոր շրջանի մէջ մտնէ։

«ԿՈՅՐԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ»

Անգլիական Թերթի մը հրատարակութեան համաձայն, Ասըխանի 7000 բնակիչներէն 6791 հոգին «Թրախոմ»ի հետեւանքով կուրցած՝ կատարեալ մթութեան եւ թշուառութեան մէջ կ'ապրին։

Լաւատեղեակ անձ մը «Ակշամ»ի մէջ կը գրէ թէ անգլ. թերթը չափազանցած է, գաւառակի գիւղերուն միայն անուն մը տալով։ Նոյն է թէ յիշեալ շրջանի 8000 բնակիչներէն 100էն 75ը «Թրախոմ»ի ենթակայ են, բայց կոյրերուն թիւը հազիւ հարիւրին երկուքի կը հասնի։ Կառավարութիւնը հինգ տարիէ ի վեր պայքար բացած է այս հիւանդութեան դէմ եւ Ասըխանի մէջ քանի անկողիններ հիւանդանոց մը շինած է։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ

Պանդոկներու, հիւրանոցներու եւ բնակութեան յատկացուած հանրային վայրերու մէջ ապրողներու մասին օրինագիծ մը պատրաստուած է։ Օրինագծին համաձայն, խաներու, հիւրանոցներու, պանդոկներու, վաճառատուններու, հիւանդանոցներու, կրօնական ու բարեգործական հաստատութիւններու վարիչները պարտաւոր են ցուցակագրութիւն մը տալ իրենց հաստատութեան մէջ ապրողներու մասին, բնակութեան արտօնագիր տրուելու համար։ Նոյն պայմանին ենթակայ են նաեւ այն տան տէրերը, որոնք իրենց սենեակները առանձին վարձու կուտան։

ԼՈՒՑԿԻԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լուցկիի ամերիկեան խմբակը, որ մենաշնորհ ստացաւ, յուլիս 1էն գործի սկսաւ։ Ընկերութիւնը Ճիպալի խանին մէջ բացած է իր գրասենեակները, ուր նախապատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Լուցկիի մենաշնորհի պաշտօնեաները կեդրոն հրաւիրուեցան եւ իրենց հաղորդուեցաւ թէ պաշտօնի կոչուած են։

Մենաշնորհի վարչութեան մը թերթոններուն մէջ գտնուած լուցկիները յուլիս 1էն ընկերութեան պիտի փոխանցուին։ Լուցկիին գինը չպիտի աւելնայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 29 յունիս.— Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը մեծ շուքով տօնուեցաւ Ռոմանի մէջ։ Հանդէսին բացումէն առաջ, Վալանսի գայլուկները Ժան-Ժօռէսի սրահին մէջ մուտք գործեցին հայկական եռագոյնով եւ իրենց երգով։ Մայիս 28ի յիշատակը բոլորս ալ մէկ վայրկեան լռեցինք մեր յուզումով, այդ անկախութեան դէպքին նշանակութեան խօսութիւնը չափելու համար։ Դաշնակահար Պ. Ցակոբեան Հրանդ նուագեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Ընկ. Ս. Գիլաճեան, հանդէսի նախագահը՝ ներկաներուն շնորհակալութիւններ յայտնեց եւ թելադրեց որ նման հրապարակային մեծ ժողովներուն ներկայ գտնուին։ Ընկ. Պարսամեան իր մեներգովը գովելի էր. Ընկ. Միքայէլ Թաշճեան արտասանեց իր կողմէ գրուած կտոր մը։ Վիէնի մեր ընկերներէն Յակոբ Մաթէոսեան արտասանեց Օհանճանեանի կտոր մը։ Վալանսի ընկերներէն Եզնիկ Ճամկոչեանի «Հայ գրոհ»ը արժանացաւ բուռն ծափերու։ Մեներգեց Պ. Ս. Ցամպուրաճեան։ Երկին արտասանեց ընկեր Եզնիկը։

Պ. Հրանդ Ցակոբեանի «Մայր Արաքսի»էն յետոյ, խօսքը տրուեցաւ օրուան բանախօս՝ Ընկ. Բ. Աղաբեկեանի, որ անկախութեան նշանակութիւնը պարզեց եւ պատմականը ըրաւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսայի ճակատամարտներուն՝ եւ անկախութեան նախընթաց ու յետագայ դէպքերուն։

Հանդէսէն վերջ, ընկեր Աղաբեկեանը տեղւոյս մէջ կազմեց Եւրոպայի կարմիր խաչի մասնաճիւղ մը։ Անմիջապէս օրիորդները եւ տիկինները ստանձնեցին գիւան ընտրեցին հետեւեալ կերպով՝ նախագահուհի՝ Հաւնար Սիմոնեան, քարտուղարուհի՝ Օրիորդ Օպոսեան, գանձապահ՝ Ցիկին Հռիփսիմէ Թաշճեան։

Հ.

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ձեռնարկած է վիճաբանական ժողովներու շարքի մը, որ տեղի պիտի ունենայ ամէն հինգշաբթի երեկոյ Ձիլարիա ճաշարանին վերնայարկը։

Նիւթերը պիտի ըլլան գրական, ազգային ու պատմական։ Մասնաւոր ժիւրի մը պիտի ունենայ ժողովը, վարելու համար վիճաբանութիւնները եւ եզրակացութիւն մը հանելու համար անոնցմէ։

Առաջին ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ հինգշաբթի։ Նիւթ.— Հայրենասիրութի՞ւն թէ աշխարհաքաղաքացիութիւն։

Վարչութիւն

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի (Յուլիս 6ին), Սէվրի մէջ, յետաձգուած է ի յարգանս յիշատակին ողբացեալ Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ։

ԿՈՉ

Վան-Վասպուրականի *Ազգային Հերոսամարտի* տասնեւհինգամեակի առթիւ (1915-1930) Թաւրիզի *«Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան»* վարչութիւնը ձեռնարկած է հրատարակել հատոր մը, որ կը պատկերացնէ այդ գերազանցապէս ժողովրդական հերոսամարտի զանազան դրուագները, էջեր, յուշեր եւ առհասարակ փաստական տեղեկութիւններ եւ արժէքաւոր յօդուածներ ու գրութիւններ մեր երբեմնի շէն ու պայծառ՝ իսկ այժմ ամայի եւ աւերակ հայրենիքի մօտիկ անցեալի կրթական, յեղափոխական, ազատագրական եւ քաղաքական շարժումներու մասին։

«ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ» հատորը հետաքրքիր եւ արժէքաւոր յուշարձան մը դարձնելու համար, վարչութիւնս հնարաւոր եղածին չափ հաւաքեց նաեւ բազմաթիւ լուսանկարներ եւ պատկերներ՝ վասպուրականցի եւ դրսեցի այն բոլոր դէմքերուն եւ գործիչներուն, ռազմիկներուն եւ հայդուկներուն, որոնք ո եւ է նշանակալից դեր ունեցած են վասպուրականի ազգային, կրթական, յեղափոխական, ազատագրական եւ քաղաքական շարժումներուն եւ գործերուն մէջ՝ առանց կուսակցական եւ կամ այլ խտրութեան։

Վարչութեանս այս ձեռնարկը թէ Թաւրիզի եւ թէ արտասահմանի մէջ արժանացաւ բոլորի հաւանութեան եւ ամէնքն ալ որոնց դիմեցինք՝ ցոյց տուին մեզ իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը։ Ամիսներ շարունակ աշխատելով կրցանք ստանալ մեր ուզած յօդուածներն ու գրութիւնները։

Այս բոլոր աշխատանքները վերջացնելէ յետոյ մեր հատորը յանձնեցինք Վենետիկի *Մխիթարեան Տպարանին*՝ խնամոտ եւ գեղեցիկ հրատարակութիւն մը լոյս ընծայելու վստահութեամբ։ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ»ը լոյս պիտի տեսնէ Օգոստոսի վերջերը՝ մօտ 250 մեծադիր եւ երկսիւնակ էջերով («Բազմավէպ»ի ծաւալով) 130 լուսատիպ եւ գունաւոր պատկերներով, Վասպուրականի, Վանի եւ Շատախի քարտէսներով, մաքուր թուղթի վրայ՝ կոկիկ ու շքեղ հատոր մը։

Արդ, վարչութիւնս, որ միաժամանակ նաեւ խմբագրական մարմինն է, այսու կոչ կ'ընէ հայ թերթերուն, ազգային մարմիններուն, վասպուրականի եւ ուրիշ վայրերու Հայրենակցական Միութեանց, հայրենակիցներուն եւ մասնաւոր անհատներու, որ իրենց բարոյական աջակցութիւնը ցոյց տան մեր այս հանրօգուտ ձեռնարկին՝ տարածելով եւ սպառելով «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ» հատորը։ Լիայոյս ենք, որ մեր այս կոչը ամենուրեք լայն եւ սրտաբաց արձագանգ պիտի գտնէ։ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ» հատորը ամէն տեղ պիտի արժէ 1.50 տոլար, մէջն ըլլալով նաեւ ճամբու ծախքը։

Կ'ընդունուի նաեւ կանխիկ բաժանորդագրութիւն, որուն նախաձեռնարկ պիտի ըլլան անշուշտ արտասահմանի վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնները։

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Վարչութիւն

Թ. Գ. Թղթակցութեանց եւ ապսպրանքներու համար դիմել՝ Haik Adjémian Tabriz (Persia)

ՈՎ Է ՀԱՐՈՒՍՏԸ

Անգամ մը գրեցինք թէ ամէնէն շատ ոսկի ունի Ամերիկան, բայց եթէ բնակչութեան վրայ բաժնենք երկրին ոսկին, Ֆրանսացիները աւելի հարուստ կ'ըլլան քան Ամերիկացիները։

Այսպէս Ամերիկա ունի 3 միլիար 900 միլիոն տոլար, և Ֆրանսա՝ 1 միլիար 633 միլիոն տոլար։ Իսկ ըստ բնակչութեան պատկերը բոլորովին հակառակն է. Ամերիկայի մէջ, որ ունի 121,850.000 բնակիչ, իւրաքանչիւր բնակիչի կ'իյնայ 32 տոլար, մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ, որ ունի 41,130,000 բնակիչ, իւրաքանչիւր բնակիչի կ'իյնայ 39.70 տոլար։

Ուրիշ վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ Ամերիկայի մէջ կինը աւելի հարուստ է քան այրը։ Այսպէս արձանագրուած են 496 հոգի, որոնք մէկ միլիոն տոլար եկամուտ ունին։ Եւ ասոնց մէջ աւելի քան երկու հարիւր կիներ կան։

Միացեալ-Նահանգներուն մէջ կան նահանգներ, ուր կիներուն հարստութիւնը այրերուն հարստութենէն կրկնապատիկ աւելի է։ Ամերիկեան թերթ մը կը հաստատէ թէ զանազան դրամատուններու մէջ կիներն են որ տէր դարձած են ամենաշատ արժէթուղթերու։

Եւ թերթը կը հաշուէ թէ քանի մը տասնեակ տարի յետոյ ամերիկացի կինը դրամապէս տէր պիտի կանգնի երկրին։ Նախազգուշականութիւնը ճիշդ է, եթէ նկատի ունենանք, որ ամերիկացի կիները լաւ հաշուագէտներ եւ ինծէ դրամատէր են։

Ուրեմն, ուշ չէ օրը, երբ կինը, եթէ ոչ քուէներով կամ այլ իրաւունքներով, գոնէ իր դրամով պիտի կրնայ գնել... այրը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 46 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Մենք Գուրգէնին ըսինք թէ՝ Թո՛ղ գան քանի մը օր հանգստանան, ապա ճանապարհը կը բացուի, երթան։ Գուրգէնը չհամաձայնեց եւ գրեց, որ անպատճառ նան։

Մենք այն տանն կելիկուզա- Մ Դիրբաշ Թաղը կը գտնուէինք։ քանի մը օր վերջ Գուրգէնը խօսակցութիւն ըրաւ Մուշ եւ Դաշտ նալու մասին. Ես խորհուրդ տուի, ըսի թէ՝ «այժմս ժամանակը չէ, Դաշտը ցեխ է, գետերը արձրացեր են, ծով են դառեր»։ արցը սրանով փակուեց։

4-5 օր վերջը Գուրգէնը որոշ- ց, որ ես եւ Համբարձումը Թանք քով եւ 2 բերդանկա անենք Փուրթոյին եւ Խչօ. Մա-կարին տանք։ Նմանապէս անոնցմէ վերցնենք փողը քիչ մը վերջ վճարելու պայմանաւ, 100 կտոր ցորեն։ Ես ըսի. «Այդ մարդիկը բերդանկայի երեսը չեն տեսած, ուրեմն հրացանները զալօղ (գրաւ) պիտի տանք, որ 100 կտոր ցորեն առնենք» — «Չէ՛, ըսաւ, փողերնին 3 ամիս վերջը կուտանք»։ «Դէ՛հ, լա՛ւ», ըսինք։

Այդ տասնները Ցափըկայ հայերը փախցրեր էին Ճուշնամերկի աղջիկ մը։ Այդ փախցնելուն մասնակցողները 11 հոգի էին։ Գուրգէնը որոշեց մի-մի արծաթ տուգանք իւրաքանչիւր փախցնողին եւ 3 զինուոր ղրկեց, որ կամ մարդիկը բերեն, կամ փողերը բերեն։ Ո՛չ մարդիկը եկան, ո՛չ ալ փող տուին։ Ես աղջիկան խնդիրն ալ էս չափով վերջացնենք։

Ղազար, Ցարութիւն, Վարդան ու Բղդոն կը գտնուէին քով։ Գուրգէնը նամակ մը գրած է տանոնց եւ Սէմալ կանչած։ Ղազարը առանց հրամանի գացեր է Հաւատորիկ. Ցարութիւնն եկած է Սէլիկուզան, միայն Բղդոն ու Վարդանը գացած են Սէմալ, որոնց համար Գուրգէնը կելիկուզանցի Թորոսին ղրկած էր Ճուշնամերկ՝ նրանց Սէմալ տանելու։

2 օր առաջ Գուրգէնը ինձ եւ Համբարձումը ղրկեց Աւոփի, որ բերդանկաներ առնենք ու տանինք քով Փուրթոյին եւ Մակարին։ Գնալը անցած ժամանակներ քիչ ճաց խնդրուէինք։

Գուրգէնի առաջարկածի պէս 10 կտոր ցորեն ուզեցինք Փուրթոյէն եւ Մակարէն, բայց մերժեցին։ Սպիտուեցանք հանգամանքութիւն ընելքօփէն, Աւգիտարմէն։ 24 կտոր ցորեն Աւոփի հաւաքեցինք, յանձնեցինք ակս խէչօյի տան, այնտեղից գացինք Գեղաշէն եւ Ճուշնամերկ։ 12 կտոր ալ հոն հաւաքեցինք, տզալ տուինք, բերինք խառն։

* * *

Այդ միջոցին Գուրգէն իր 5 ընկերով գացեր էր Մուշ, ուր մնացեր էր 7 օր։ Հոն կազմակերպել էր 3 4 հոգիէ բաղկացեալ կոմիտէ մը, նպատակ թղթակցութիւն էր ունեցեր Սասունի հետ։

Կերակրի եւ կեցած տան վարձը վճարելով Գուրգէն գացած էր Մոկունք գիւղը։ Հոն Մոկունցի Ղազարի եւ Գուրգէնի մէջ պատահած էր հետեւեալ խօսակցութիւնը.—

«Ո՞ւր պիտի երթաք», հարցուցեր էր Ղազարը։

«Ցրօնք»։

«Ինչի՞ պիտի երթաք. կարելի է որ մեզի ալ ըսէք»։

«Քանի մը լիտր վառօդ կայ հոն պիտի երթանք, բերենք»։

«Ես ձեզ խորհուրդ չեմ տար հոն գնալու. մենք էգ վառօդը կերով մը կը փոխադրենք»։

Մոկունքէն Գուրգէնը անցեր էր Ցերկէվանք, որ մի ժամ հեռու է։ Հոն տեսնուեր էր անզգածի Պ. Վարդանի հետ։ Նա երբ կ'իմանայ Ցրօնք գնալնին, նոյն խորհուրդը կուտայ, ինչ որ Ղազարը։ Բայց Գուրգէնը էլի չլսեր։ Նա շատ կը լսէր Աղճանացի Ռուբէնին, որ եղեր էր նրա Մուշ եւ Դաշտ գնալու պատճառը։ Լուր կը ղրկէին Մխիթարին, որ առիթ պատրաստի ըլլայ անցնելու համար։ Կ'երթան Ցրօնք։ Կը կանչեն Ցրօնքցի երիտասարդները, կը խօսին յեղափոխական գործերու մասին

Հոն կը գտնեն նոյն 3 տղաները, որոնք կովկաս պիտի երթային Ցիգրան, Մկօ, Նշան, Որովհետեւ նրանք զէնք չունէին Հրայրէն խնդրեր էին, որ Ղըզըլ Աղաճ գտնուած 7 զէնքերէն 2ը տրուի իրենց՝ Ցրօնքէն յետ դարձնելու պայմանաւ։ Հրայրը տուեր էր 2 հրացան եւ մի-մի շարք փամփուշտ։ Հրացաններէն մէկը վերցուցած է Ցիգրան, միւսը Մկօն։ Ասոնք իրենց քովի նամակները ղրկեր են օր մը առաջ ծանօթ կառապանի ձեռքով, որպէսզի իրենք ալ միւս գիշերը երթան. անցնին Բուլանըխ։ Երբ Գուրգէնը կը հասնի Ցրօնք, այդ տղաները կը ստիպուին օր մը ուշ գնալ եւ կը մնան Գուրգէնի քով։

Գուրգէնը գացած էր Ցրօնք Ապրիլ 22ին, իսկ 25ին կանանչ կիրակի կ'ըլլայ։ Մշեցի Աղաջանը եւ Ցրօնքցի Սլօն կը մտնեն տղաները։

(Շար.)

Տեղեկագրին մէջ ճշդուած են այն անցքերը որոնցմէ սահմանը պիտի կարենան անցնիլ երկու երկիրներու այն բնակիչները, որոնք սահմանագլխին միւս կողմը հողեր ունին։ Ճշդուած են նաեւ առեւտրական նպատակով եւ անցագրով ճամբորդող անձերուն անցքին վայրերը։

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի նախագահը Մոթիլալ Նէհրու եւ իր քարտուղարը դատապարտուեցան 6ական ամիս պարզ բանտարկութեան։

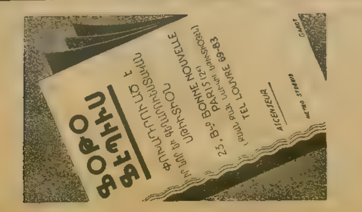
Դատավարութեան ընթացքին որ. շատ կարճ տեւեց, երկու ամբաստանեալները մերժեցին պատասխանել դատաւորին հարցումներուն եւ իրենք զիրենք պաշտպանել։

Կը կարծուի թէ հնդիկ ազգայնականները պատրաստած են յարձակողական գործունէութեան նոր յատակագիծ մը, զոր գործադրութեան պիտի դնեն Նէհրուի ձերբակալումէն յետոյ, իրենց նոր պետին Վալլաբհայէյ Բաթէլի Գոմպէյ ժամանումէն յետոյ։

Ազգ. Խորհուրդի Գործադիր Մարմինին դէմ առնուած խիստ միջոցներուն առթիւ, հնդկական կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, բացատրելով իր որոշման շարժառիթները։ Թէ այդ մարմինը անդադար ցոյցեր կազմակերպած է եւ նոյնիսկ գրքոյկներ հրատարակելով հրաւիրած է ոստիկանութիւնը եւ բնիկ զինուորները որ մերժեն յեղափոխական պայքարը ճնշելու համար իրենց տրուած հրամանները։

Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ Գործադիր Մարմինը ներկայիս կը ջանայ յեղափոխութիւն պայթեցնել, տապալելով կառավարութիւնը որ թոյլ չպիտի տայ որ շարունակուին վրտանգաւոր գրգռութիւնները։

Կառավարութիւնը հետզհետէ կը խստացնէ հնդիկ յեղափոխականներու դէմ գործելու իր եղանակը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները վաղը Ուրբաթ եւ 7 Յուլիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ռոստոմ խումբի
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը նախագահէ ընկ. Մ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ
կը խօսի Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Ընկ. Կ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ կը ներկայացնէ զաւեշտ մը

ԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
148 Rue Villeneuve, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ
կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
կը ներկայացուի Գ. Դուրեանի «ՍԵՒ ՀՈՂԵՐԸ»
Նուագ Մանտիկեանի կողմէ — Գին 5 եւ 7 ֆրանք

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

6 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Գ. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

կը նախագահէ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, խմբերգ։ մեներգ, հայկական, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, թոմ եւ անակնկալներ,

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ԳԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սեթանոցի Հայր. Միութեան կողմէ 5 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue Lavieuville, Nord Sud, Abbesses։ Գեղարուեստական բաժին։

Ղեկավարութեամբ Գ. Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

կը ներկայացուի «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՍԱՏԱՆԸ»

Եւրոպական եւ արեւելեան նուագ, գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու մէջ

ԳԻՆ՝ 5, 10, եւ 15 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

5 ՅՈՒԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, PARIS — Métro: Odéon եւ St. Michel

Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 արար)

(ԱԶԳԱՅԻՆ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Ս. Ալիքսանեանի, Օր. Անահիտի, Տիկ. Լաթիֆեանի եւ Գ. Գ. Գմբէթեանի, Լաթիֆեանի, Սարիմի, Գրիգոր Վահանի, եւայլն:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը կատարէ «ՃՕԼԱՆ»ի դերը

ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ կը կատարէ «ՋԻՆՆԻ»ի դերը

ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել Կավռօշի խմբագրատունէն՝ 208bis rue Lafayette եւ բոլոր հայկ. ճաշարաններէն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին Ռոստոմի գրադարանը:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գառ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ, 139 Rue Lafayette. Կը խնդրուի բոլոր խումբերու (Ռոստոմ՝ Շաւ, Մոկացի՝ Գրիգոր Սէն Ռափայէլ, Ապառաժ Բասկալ, Քրիստափոր՝ Վիէն) ներկայացուցիչներէ ներկայ գտնուիլ որոշեալ ժամուն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի Գ. Գօզանեանցի մահուան առթիւ, իբրեւ «Նուպարեան Նպաստադրամ»։—Տիգրան Խան Քէլէկեան, Գ. Հաժէրեան 5000ական. Եղուարդ պէյ Աղաթօն, Տէր եւ Տիկին Կամսարական, Գ. Լ. Կիւմիւշկէրտան, Գ. Գ. Աղաթօն, Գ. Յ. Սաբաճեան եւ Գ. Ս. Սվաճեան 1000ական, Գ. Մալէզեան 300, Հայկական Օթեակ 200, Գ. Ա. Չօպանեան, Թապիպեան եղբարք, Գ. Գ. Զ. Խաչեան, Գ. Մարգարեան, Մանուկեան, Լ. Նաֆիլեան, Հ. Տէր Ներսէսեան, Տիկ. Արմենուհի Գլըճեան, Տիկ. Ներսէս, Տիկ. Վաղարշակ Թագւորեան, Սարգիս Սագրեան, Մ. Գալստեան 50ական, Ն. Ալիքսանեան 20 ֆրանք։

ԼԻՈՆԻ Փոքր-Հայքի ընդհ. Հայր. միութեան ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Էմիլ Զոլայի վերնայարկը (Rue Boileau 127—129)։ Օրակարգ՝ ծրագիր կանոնագրի ընթերցում եւ վաւերացում, վարչութեան ընտրութիւն։

Միութեան կրնան մասնակցիլ հետեւեալ շրջանները՝ Մարզուան, Ամասիա, Թոքաթ, Նիկսիար, Շապ-Գէշլա, Կիւրին, Տէրէնտէ, Տիվրիկ, Շ. Գարահիսար, Զիլէ, Եօզկատ, Զօրում, Հաճի գիւղ (Սիս եւ Ալխատ), Վէզիր Քէօփրիւ, Զարշանպա, Սամսոն, Սեբաստիա, եւայլն։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Խաչիկ Դաւիթեան, այրի տիկին Մարիամ Մալխասեան, Տէր եւ Տիկին Արփիար Ղուկասեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտէին, Տէսինի Խնուսցի հայրենակիցներուն, Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին, Խնուսի հայրենակցական միութեան եւ բոլոր բարեկամներու, որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին սիրեցեալ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԴԱՒԻԹԵԱՆի (ծնեալ Յակոբեան) դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Եօզկատի եւ շրջակայից հայրենակց. միութեան Վիէնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից ՍԱՄՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆի (Լիոն) իր կնոջ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Փօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն* Խոսրով Իսպիրեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ Յօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իգմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Մարզուանցի Յովհաննէս Արապեան, կնոջ անուն՝ Աղնիւ, իր զաւակները Անդրանիկ եւ Սիրարփի։ Ընդհ. պատերազմին Սամսոնի շրջակաները լեռ բարձրացած է։ Իմացնել՝ Միհրան Գարակէօզեանի, 47 Rue de la Défense Issy-les-Moulineaux, Seine, Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
4
ՅՈՒԼԻՍ
1930

4 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1305

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱՔԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Հոգատարութեանց ենթակայ երկիրներու մէջ, Իրաքը կարելի է ըսել, ամէնէն բաղդաւորը հանդիսացաւ, բոլորելով տասնամեայ խաղաղ շրջան մը։

Այդ նորակազմ երկիրը կրցաւ երկու ուղղութեամբ զարգանալ եւ ամրացնել իր պետութեան հիմքերը։ Առաջին եւ ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթը Իրաքի տնտեսական բարգաւաճումն է։ Անգլիական հոգատարութիւնը իր հետ կը բերէր խոշոր դրամագլուխը, որ հիմնապէս կը փոխէր նախնական տնտեսութեան ձեւերը եւ Իրաքը կը դնէր տնտեսական բարգաւաճութեան ճամբու վրայ։

Միւս կողմէ, ժարչական կազմակերպութիւնը հետզհետէ կը ձեւաւորուէր եւ տնտեսական վերելքին համապատասխան մեքենայ մը կը դառնար։ Վարչական մեքենայի շնորհիւ, ներքին խլրտումներն ու թափառաշրջիկ ցեղախումբերու շարժումները ծաւալ չառացան Իրաքի մէջ։ Տեղի ունեցած դէպքերը խիստ կարճ ատենի մը մէջ զսպուեցան։ Ցեղախումբերու անիշխանական հակումները հետզհետէ նուազեցան ի հաշիւ ազգային կեդրոնական իշխանութեան։

Այսպիսով, Իրաքը դարձաւ ազգային պետութիւն մը, իր ազգային կեդրոնացած իշխանութեամբ։

Այս ստորճանական վերելքէն յետոյ, այսօր, Իրաքը առանց մեծ ցնցումներու կը մտնէ իր անկախութեան շրջանը։ Այն համաձայնագիրը որ կնքուած է հոգատար պետութեան և Իրաքի միջեւ, ըստ ամենայնի կ'ապահովէ անոր անկախութիւնը եւ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութենէն ներս։

Արաբական ցնցող շարժումներու մէջ, Իրաքի շրջանի Արաբները շատ քիչ մասնակցութիւն մը բերած են. սակայն, հիմա, առանց արիւնաքամ ըլլալու, կը ստանան իրենց անկախութիւնը, քաղաքական դէպքերու երջանիկ դասաւորութեամբ մը։

Այս առթիւ, անկարելի է ուրանալ այն կարեւոր դերը որ ստանձնած էր անգլիական կառավարութիւնը, իր գաղթային լայն քաղաքականութեամբ։ Մանաւանդ աշխատաւորական կառավարութիւնն աւելի փութացուց խնդիրը, ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին ընդառաջելով։ Աշխատաւորական կառավարութիւնը նոյն սկզբունքներով մօտեցաւ նաեւ եգիպտական և հնդկական խնդիրներուն, որոնք քաղաքահան բարդ խնդիրներ են անգլիական կառավարութեան համար, և այսօր կը զբաղեցնեն ամբողջ քաղաքական աշխարհը։

Իրաքի անկախութեան հետ միասին, ձեւ կ'առնէ ուրիշ կարեւոր խնդիր մը եւս, որ սերտ կերպով կապուած է Իրաքի պետութեան հետ. այդ, քրտական ինքնավարութեան հարցն է, որ երկու անգամով (1923ին և 1926ին) Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտօնական որոշման արժանացած է.

Ցայտնի է որ Մուսուլի շրջանը կը բնակին 400.000է աւելի Քիւրտեր, որոնք կեդրոնացած են Զապի աւազանի հարաւային մասերուն մէջ։ Այդ մասը իսկական՝ Քիւրտիստանի մէկ կարեւոր հողաշերտն է, որ ըստ Ազգերու Դաշնակցութեան թելադրութեան, քրտական ինքնավար շրջան մը պիտի նկատուէր։ Անգլիա, որպէս Իրաքի հոգատար պետութիւն, ընդառաջ գացած է այդ որոշման և խոստացած հսկելու որ քրտական ինքնավար վարչութիւնը զարգանայ և ձեւ ստանայ։ Եւ իրօք, այսօր քրտական դպրոցական ցանց մը տարածուած է Մուսուլի շրջանին մէջ եւ տեղական գործերը հետզհետէ կը կեդրոնանան քիւրտ պաշտօնեաներու ձեռքը։

Իրաքի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութենէն ներս, ամէնէն առաջ, կ'ամրացնէ անոր անկախութիւնը և կ'ապահովէ զայն արտաքին վտանգներէն։ Բայց, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ դառնալով, Իրաք ընդունած պիտի ըլլայ այն հիմնական որոշումը, որ կայացուած է ինքնավար քրտական շրջանի մասին։ Այսպիսով քրտական ինքնավարութիւնն աւելի որոշակի ձեւ պիտի ստանայ և դառնայ դաշնակից երկիր մը՝ Իրաքի պետութեան սահմաններուն մէջ։

Քրտական ինքնավար շրջանը կը բռնէ գրեթէ այն տեղը քիւրտ ազգային կեանքին մէջ, ինչ տեղ որ ունի Ներկայ Խ. Հայաստանը հայութեան համար։ Կազմակերպուած քրտական օջախը բնականօրէն պիտի ծաւալի և օր մը միանայ Թրքական Քիւրտիստանին, լրացնելով միացեալ Քիւրտիստանի կազմութիւնը։

Երբ մեր դրացի ազգերու քաղաքական զարգացման ճանապարհը կը տեսնենք, իրաւունք ունինք պահանջելու մեր «ընկերվարական» հոգատարներէն, որ ներկայ Հայաստանի վերաբերմամբ գոնէ որդեգրեն այն ընթացքը, ինչ որ որդեգրած է կայսերապաշտ Անգլիան Իրաքի, կամ, նոյնիսկ քրտական ինքնավար շրջանի հանդէպ։

Բոլշեւիկներն իրենց թերթերը կը լեցնեն կայսերապաշտ պետութիւններու բռնութիւնները նկարագրելով։ Մեզի համար հաւասարապէս կայսերապաշտ քաղաքականութիւն մը ունին թէ բոլշեւիկները եւ թէ եւրոպական այն պետութիւնները, որոնք ազատատենչ ժողովուրդներու կամքը կը կապտեն։ Բայց չենք կրնար աչք գոցել այն երեւոյթին վրայ, որ այսօր Մաքտոնալտ Իրաքին անկախութիւն կուտայ՝ եւ զայն Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ կը դարձնէ, իսկ Ստալին՝ Հայաստանի ներկայ ինքնավարութիւնն ալ շատ տեսնելով, անոր իրաւունքները կը կրճատէ։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԿԻՐՔԸ

«Արաքս» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յունիս 24).

— «Հակադաշնակցական մամուլը արտակարգ ցնծութեան մէջ է վերջերս։ Այդ անօրինակ ցնծութեան աղբիւրը ո՛չ Հայաստանի «ազատագրութիւնն» է բոլշեւիկ-քէմալական սուինների ուժերով եւ Դաշնակցութեան «ատելի իշխանութեան» խորտակումով, ո՛չ ալ նոյնիսկ Դաշնակցութեան «պարտութիւնն ու քայքայումը»։ Ո՛չ։ Այս անգամ հակադաշնակցական մամուլը փայլուն յաղթանակ մը շահած է *գողնալով* դաշնակցականի մը *մասնաւոր* նամակը՝ ուղղուած դաշնակցականի մը։ Գողնալէ յետոյ, պարկեշտօրէն կարդացած է *ուրիշի մը* պատկանող այդ նամակը։ Եւ, կարդալէ յետոյ, առանց՝ պարկեշտութեամբ, հրապարակած է զայն՝ ճանդերձ լուսանկարով։ Եւ տակաւին անպատիժ եւ անքաւականն՝ սկսած է իր ճերմակեան ցնծաղանդակութեան, քաւութեան նշաւակ դարձնելով այս անգամ ոչ միայն Դաշնակցութիւնն ու դաշնակցականը, այլեւ յոբելեար Ա. Ահարոնեանը...

Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանին մասնակցելու համար հակադաշնակցականները ի՞նչ կ'ուզէին արդեօք — Ահարոնեանը լքե՞ր իր պաշտած եւ իր մեծ [illegible] ցութիւնը, թէ՞ Դաշնակցութիւնը հրաժարէր իր մեծ ու ընտիր զաւակ Ահարոնեանէն...

Ահարոնեա՞նն է մեղաւոր, որ Դաշնակցութիւնը *Ազատութեան ճանապարհին* մէջ տեսած է իր գաղափարներու պայծառ արտայայտութիւնը, թէ՞ Դաշնակցութիւնը, որու հայ ժողովուրդի ազատութեան համար մղած հերոսական պայքարէն ներշնչուած է արուեստագէտ Ահարոնեանը։

Այս բոլորէն անկախ՝ Ահարոնեանի յոբելեանին *կուսակցական* գունաւորում տուողը եղաւ միայն հակադաշնակցական մամուլը, որովհետեւ արտասահմանի բովանդակ հայութեան եւ մտաւորականներու կազմակերպած մեծարանքի եւ խանդավառութեան անօրինակ ցոյցերուն մէջ մրայն եւ միայն փոքրիկ կիրքերու մէջ խեղդուող այդ մամուլը հայ վիշտի եւ պայքարի մեծ երգիչին մէջ տեսաւ *ոչ* *ռամկավար* կամ *ոչ* *հնչակեան* Ահարոնեանը, հայ ժողովուրդը, հարիւրաւոր գաղութներու մէջ ու հարիւրհազարաւոր բազմութեամբ, երբ եկաւ գլխահակ խոնարհելու յոբելեար Ահարոնեանի առաջ, գիտէ՞ր որ Ահարոնեանը դաշնակցական է եւ միեւնոյն ատեն իր վիշտի, պայքարի ու իղձերու հարազատ ու մեծագոյն արտայայտիչը։

Ու ճիշդ, այդ կրկնակ նպատակներով ալ *յարգա՛նք* *քեզ* կանչեց Ահարոնեանի։ Եւ համազգային խանդավառութեամբ յարգողներէն եւ յարգուողէն դուրս ու մեկուսի մնացին հակադաշնակցական մանրիկ կիրքերով կուրցածները միայն՝ մասնաւոր նամակներ գողնալու եւ հրապարակելու իրենց անժխտելի «առաքինութեամբ»։

ՊՈԼԻՎԻԱՅԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Պոլիվիական պատուիրակութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ թէ ամբողջ երկրին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ եւ թէ կառավարութիւնը կռթնած ժողովուրդին համակրութեան վրայ, արտաքին յարաբերութիւնները պիտի վարէ ըստ առաջնոյն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏՕ - ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ

Պոլսէն՝ սեփական աղբիւրէ «Թայմզ»ի լուրերու համաձայն, Պայազիտի շրջանին մէջ քիւրտ-թիւրք ուժերու միջեւ ծանր բախումներ տեղի կ'ունենան։ Քիւրտերը գերի բռնած են բազմաթիւ թուրք զինուորներ և զինուորական օդանաւ մը վար առած են։

Թուրք կառավարութիւնը մտադրած է խիստ միջոցներու դիմել քիւրտ ապստամբներուն դէմ։ Հաւանական է նաեւ որ դիւանագիտական խիստ բողոք մը ներկայացնէ պարսիկ կառավարութեան, այն պատրուակով թէ թոյլ կուտայ որ ապստամբ տարրեր Թուրքիա անցնին պարսկական սահմանէն։

Բոլշեւիկեան համագումարը

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարը նշանակեց 13 հոգիէ բաղկացած գրաքննիչ յանձնախումբ մը, որուն թոյլտուութեամբ միայն, համագումարի վերաբերեալ լուրեր պիտի հաղորդուին արտաքին աշխարհի։ Արգիլուած լուրերու հրատարակումը խստօրէն պիտի պատժուի։

∴ Համագումարին մէջ խօսք առին բանուորներու տեղական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, որոնց կարգին Պրուպսկայա՝ Լէնինի կինը և Միկոյեան։

Ճառախօսները շեշտեցին Ուգլանովի, Տոմսկիի, Ռիկովի յայտարարութեանց անբաւարար բնոյթը և պահանջ դրին որ աջ ընդդիմադիրներու նախկին պետերը անգամ մը եւս խօսին և առանց երկդիմութեան, իրենց համամտութիւնը յայտնեն կուսակցութեան ընդհանուր ուղղութեան և այդ կերպով սկսին կռուիլ աջ հակումին դէմ։

Միկոյեան յայտնեց թէ Համագումարին մէջ, որքան կռիւը խիստ ու կարովի ըլլայ ընդդիմադիր պետերու տարտամ արտայայտութեանց դէմ, այնքան անոնք աւելի արագ պիտի [illegible] թէ, Համագումարի ազդեցութեան տակ, Ուգլանով ներկայացուց յայտարարութիւն մը, որով կ'ընդունի թէ իր ճառը չէր կրնար գոհացում տալ։

«Պրաւդա» անդրադառնալով աջ ընդդիմադիրներու յայտարարութեանց՝ կը գրէ.— Այժմ աւելորդ է ըսել թէ աջերու տեսաբանութիւնները անհիմն ու վնասակար են կուսակցութեան։ Այս տեսութեանց նախկին կողմնակիցները գործով պէտք է փաստեն թէ պատրաստ են կռուելու աջակողմեան ձգտումներուն դէմ եւ թէ կը կռուին անոնց դէմ։ Կուսակցութեան միասնականութիւնը այդ կը պահանջէ։ Աջակողմեաններուն այլ եւս թոյլ չենք կրնար տալ որ մեր շարքերուն մէջ մնան։

Ստալին որ երկարօրէն պատրաստեց Համագումարը, կ'ուզէ քայքայել ընդդիմադիրները եւ վարկաբեկել անոնց պարագլուխները, վտարման սպառնալիքի տակ զանոնք ստիպելով, որ թէ ուրանան իրենց կուսակիցները և թէ կռուին անոնց դէմ։

Պերլին եւ Մոսկուա

Գերման եւ ռուս պաշտօնական զեկոյցներ կը յայտնեն թէ Մոսկուա հաւաքուած գերման եւ ռուս յանձնախումբին պաշտօնն է վերսկսիլ երկու երկիրներու միջեւ մերձեցման աշխատանքներուն, որոնք ընդհատուած էին։ Յանձնախումբը պիտի զբաղի օդային եւ ցամաքային փոխադրութիւններով, Ռուսիոյ մէջ գերման քաղաքացիներու եւ Գերմանիոյ մէջ բոլշեւիկեան հպատակներու տուրքի հարցով, ինչպէս նաեւ առեւտրական փոխանակութեանց, գրական - գեղարուեստական սեփականութեան խնդիրներով։

Բայց Եւրոպայի մէջ տիրող կարծիքն այն է թէ ռուսեւ-գերման բանակցութիւնները կը կրեն քաղաքական բնոյթ։

Իտալական թերթ մը, կը կարծէ թէ՝ հազիւ Հռենոսը պարպուած, Գերմանիա արդէն դէմը կը դարձնէ դէպի Ռուսիա՝ ընդդէմ Եւրոպայի։

∴ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիան տեսակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպան Տովկալեւսկիի հետ։ Կը կարծուի թէ Պ. Պրիան բացատրութիւններ ուզած է անկէ՝ Մոսկուայի մէջ կատարուող բանակցութեանց իսկական բնոյթին մասին։

Ֆինլանտայի կացութիւնը

Համայնավար գրգռութիւններուն հետեւանքով՝ վերջերս նիստի հրաւիրուած՝ Ֆինլանտական Երեսփ. Ժողովը բացուեցաւ, քուէարկելու համար համայնավարներու դէմ բացառիկ օրէնքները։ Խորհրդարանը կը պաշտպանուի ոստիկանական կարեւոր ուժերու կողմէ։

Ամբողջ երկրին մէջ տիրապետող հակաբոլշեւիկ հոսանքը ստիպեց կառավարութիւնը որ իր հրաժարականը տայ։

Նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի գիւղացիական ազգայնական տարրերէ։

Այն պարագային որ կառավարութիւնը վարանում ցոյց տայ հանդէպ համայնավարներուն, 10.000 գիւղացիներ կը պատրաստուին քալելու մայրաքաղաքին՝ Հելսինկֆորսի վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 21

Ճարտարագէտ Յ. Ա.	500
Տիգրան Մկրտիչեան	150
Մարկոս Պօղոսեան	150
Աւետիս Ճինկէօզեան	150
Գրիգոր Դաւիթեան	150
Սուրէն Նաւավարեան	150
Արամ Յովհաննէսեան	150
Ղեւոն Թաթարեան	150
Ընկերուհի Սաթենիկ Տէր Դաւիթեան	100
Օննիկ Աւետիսեան	50
Գումար	1700
Նախորդ գումար	22,970
Ընդհ. գումար	24,670

ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

Յեսրի Մուրատեան վարժարանի մարմնամարզի փորձերը տեղի պիտի ունենան հրապարակաւ այս շաբաթ օր 5 յուլիս, վարժարանին պարտէզին մէջ։

Կը լսենք որ նոյն վարժարանին [illegible] պաշտպանութեան [illegible] լիս 13ին, կիրակի օրը, նախագահութեամբ ակադեմական Հանրի Պորտոյի։ Նախապէս ծանուցուած թուականը կը մնայ անփոփոխ։

ՀՌԵՆՈՍԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸՆ ՅԵՏՈՅ

Ֆրանսական բանակին կողմէ Հռենոսի ափերուն պարպումը Գիրլինի ժողովուրդին ծանուցուեցաւ թնդանօթի 21 հարուածներով, եւ մէկ ժամ տեւող զանգակներու ղօղանջով։ Պաշտօնական հաստատութիւնները դրօշազարդուած էին, բայց ժողովուրդը մեծ խանդավառութիւն ցոյց չիտար այս առթիւ։

Միապետական-ազգայնականները անգամ հանդարտ մնացին, իսկ հանրապետականները չափազանց ընկճուած տնտեսական տագնապէն, փոքր չափով պատասխանեցին իրենց թերթերու կոչին՝ մասնակցելու հանդիսութեանց։

Նախագահ Հինտէնպուրկ ուղերձով մը կը ջանայ գերման ժողովուրդին վստահութիւն ներշնչել։

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ

Գրեցինք թէ այտօրերս Մոսկուայէն Լոնտոն կը հասնին բոլշեւիկ պատուիրակներ, բանակցելու համար նախապատերազմեան ռուսական պարտքին մասին։ Կը թուի թէ բանակցութիւնները բաւական երկար պիտի տեւեն ու դժուար պիտի յանգին որոշ ելքի։ Իրօք Անգլիա Ռուսիայէն կը պահանջէ 900 միլիոն անգլիական ոսկի, իբր պատերազմի ընթացքին փոխ տրուած գումար։

Այս պահանջին դէմ Խորհրդային Ռուսիա կը դնէ վնասուց հատուցման պահանջներ՝ իբր հետեւանք՝ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ընթացքին դաշնակից բանակներու միջամտութեան։

Միւս կողմէ, անհատ պարտապահանջներ եւս Ռուսիայէն կը պահանջեն 150 միլիոն ոսկի, իբր փոխարժէք՝ Խորհրդային Միութեան կողմէ գրաւուած եւ ազգայնացած կալուածներու։

ՑՆՑՆԾԱԿԱՆ ԱՑՈՒԼԻՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Ամերիկայի մաքսային վերջին օրէնքը, նոր շրջան մը կը բանայ Միացեալ-Նահանգներու տնտեսական քաղաքականութեան մէջ ու կը ձգտի Ամերիկեան ճարտարարուեստին տալ պաշտպանութեան միջոցներ, որոնցմէ զուրկ էր ցարդ։ Այս երկիրը որ դեռ մէկ դար առաջ, նախանիւթերու արտադրիչ մըն էր, տարուէ տարի, արագօրէն դարձաւ ճարտարարուեստի մեծ երկիր մը եւ նոյն համեմատութեամբ ալ, մաքսային ամբարտակներ քաշեց իր ճարտարարուեստին շուրջ։

Մաքսային նոր օրէնքին մշակումը դիւրին չեղաւ։ Ծերակոյտն ու Խորհրդարանը մէկ ուկէս տարի աշխատեցան անոր վրայ։

1928ին, ընտրական պայքարի առթիւ, Հուվըր խոստացեր էր վերաքննութեան ենթարկել մաքսային օրէնքը, եթէ նախագահ ընտրուէր։

Իրօք, ան կը նկատէր թէ ամերիկեան մաքսային օրէնքը կարգ մը փոփոխութիւններ կրելու էր, աչքի առջեւ ունենալով ամերիկեան արտադրութեանց դէմ՝ օտար ներածումներու մրցումը։ Եւ այս պատճառով ալ, ան արտակարգ նիստի հրաւիրեց Քոնկրէն։ Արդէն, Խորհրդարանի յատուկ յանձնախումբը աշխատանքի լծուած էր 1929ին եւ Խորհրդարանի բացառիկ առաջին ժողովին իսկ կը ներկայացնէր մաքսային օրէնքի բարեփոխման օրինագիծ մը որ կը վաւերացուէր։ Ծերակոյտը սակայն, առարկութիւններ կ՚ընէր այդ օրինագծին դէմ եւ Երեսփ. Ժողովի հետ այս առթիւ անոր վէճը տեւեց ութն ամիս։ Վերջապէս երկար վիճաբանութիւններէ [illegible] Ժողովի խառն յանձնախումբ մը կ՚ընտրուէր մշակելու համար մաքսային նոր օրէնքը որ այժմ գործադրութեան կը դրուի։

Բաւական դժուար է ճշգրիտ եւ ընդհանուր կերպով ըսել թէ բաղդատմամբ 1922ի օրէնքին, այս մաքսային օրէնքը որքա՞ն կը բարձրացնէ տուրքերը։ Ամերիկեան օրէնսդիրները յաճախ դիմած են խորամանկութեան, աքօղելու համար տուրքերու յաւելումները։

Օրինակի համար առնենք Թաշկինակներու եւ կտաւեղէնի պարագան։ Ասոնց արժէքին վրայ կը վճարուէր 45 առ 100։ Նոր տուրքը 50 առ 100 է։ Բայց նախատեսուած է թաշկինակներու վրայ վճարել, երկոտասնեակ իսկ գլուխ 12 սէնթի անփոփոխ տուրք մը։ Թաշկինակ մը որուն մեծաքանակի գինն է 1 ֆրանք. նախկին մաքսատուրքին համաձայն կը վճարէր 45 սանթիմ։ Նոր օրէնքով, պիտի վճարէ 50 սանթիմ եւ աւելի ըլլալով 1 սէնթ (կամ 25 սանթիմ). ուրեմն 75 սանթիմ։ Տուրքը ուրեմն 45էն անցած է 75 առ 100ի։ Բայց, մինչդեռ երեւութական յաւելումն է 5 առ 100 միայն, իրականը կը մօտենայ 30 առ 100ի։

Կարգ մը նիւթերու վրայ մաքսատուրքը շատ աւելի բարձրացած է։ Շաքարը օրինակ բարձրացած է 76 առ 100ի. ծխախոտը 64ի։ Միջինը կ՚երեւի թէ 40 առ 100ի։

Բացայայտ է թէ նոր մաքսատուրքի օրէնքը կ՚ընդլայնէ եւ կը բարձրացնէ մաքսային ամբարտակը, որով ամերիկեան կառավարութիւնը կը ջանայ արգիլել ներածուած այն ապրանքները, զորս կը կարծէ թէ ինքն ալ կրնայ արտադրել եւ այնքան աժան, որքան օտար երկիրներ։

Բայց. ի՞նչ կրնան ըլլան նոր օրէնքին հետեւանքները երկրին մէջ իսկ։

Նախ, զգալի կերպով պիտի բարձրացնէ ուտեստեղէնի գիները. անուրանալի է նաեւ որ կարգ մը առարկաներ պիտի աղեն։ Ամերիկեան նոր մաքսատուրքի օրէնքին հակառակորդ մը, թերթի մը երեք սիւնակներուն մէջ կը զուարճանար, երեւան հանելով նիւթական մնասները, որոնց պիտի ենթարկուի ամերիկացի սպառողը՝ նոր օրէնքին հետեւանքով.— Առաւօտ հազիւ արթնցած՝ ան կ՚ածիլուի ածելիով մը որ ենթակայ է 117 առ 100 մաքսատուրքի, կը լուացուի օճառով մը որուն. կը գանձեն 90 առ 100ի, եւայլն։ Անշուշտ, բոլոր տուրքերը հաւասար ծանրութեամբ չեն կշռեր ամերիկեան սպառողին վրայ։ Բայց առէք ընթացիկ սպառումի նիւթ մը, ինչպէս շաքարը. Նոր տուրքերը ամերիկեան սպառողին պիտի արժեն միայն այս նիւթին վրայ՝ տարեկան 291 միլիոն շիլին։

Միւս կողմէ, նոր օրէնքին կողմնակիցները դիտել կուտան թէ շաքարի վրայ դրուած տուրքը որ տարին՝ պետական գանձին մէջ պիտի մտցնէ 135 միլիոն շիլին, ուղղակի օգտակար պիտի ըլլայ ճակնդեղ եւ շաքարեղէգ արտադրող 147 հազար ագարակապաններու, որոնք կը գանգատին Քուպայի շաքարին մրցակցութենէն։

Ընդհանուր կերպով, բոլոր անոնց որ ապրուստի սղութիւնը կ՚առարկեն իբր հետեւանք նոր մաքսատուրքին, կը յիշեցնեն անգործութեան սպառնալիքը՝ թոյլ տալով որ ամերիկեան ճարտարարուեստը զարգանայ կամ բարգաւաճի, նուազեցնելով օտար մրցակցութիւնը, Նոր մաքսատուրքը գործ կը հայթայթէ բանուորներու։ Անկից զատ, պաշտպանուած ճարտարարուեստին բարգաւաճումը կը շատցնէ գնելու կարողութիւնը, ինչ որ նպաստաւոր է ամբողջ երկրին։

Այս պատճառաբանութիւնները նկատի առնելով, վստահաբար կարելի չէ ըսել թէ — [illegible] — մաքսային այս օրէնքը տիրող հանրապետական կուսակցութեան դէմ պիտի հանէ ժողովուրդը։

Սակայն, ան շատ պիտի մնասէ Ամերիկայի արտ. առեւտուրին։ Փոխ-վրէժի ձեռնարկներ կարելի է սպասել բազմաթիւ ճարտարարուեստական մեծ ընկերութիւններու եւ օտար երկիրներու կողմէ։ Արդէն բազմաթիւ բողոքներ հասած են Նախագահ Հուվրի օտար պետութեանց և անհատական ձեռնարկներու կողմէ։ Հուվըր տեղեկութիւն կուտայ Ծերակոյտին թէ 36 երկիրներէ ստացած է 170 բողոքներ։ Քանատա ուղղակի փոխ-վրէժի սպառնալիք ըրած է։ Եթէ բոլորը գործադրուէր, շատ նեղ վիճակի պիտի մատնուէր ամերիկեան առեւտուրը։

Բայց, բոլոր երկիրները հաւասարապէս չեն մնասուած այս մաքսատուրքի օրէնքէն։ Գլխաւորաբար Գերմանիա, Զուիցերիա, Հոլանտա եւ Անգլիա են որ կը մնասուին ամէնէն աւելի։ Գալով Ֆրանսայի, կարելի է ըսել թէ Ֆրանսայէն դէպի Ամերիկա արտածելի բոլոր ապրանքները կ՚ենթարկուին մաքսային հարուածին։ Հիւսուածեղէն, բրդեղէն, ասուեղէն, զարդ, ձեռնոց, եւլն. մասնաւորաբար, մեծ տուրքերու ենթակայ են։

Ֆրանսա շատ պիտի մնասուի՞ արդեօք։ Յստակօրէն կարելի չէ ըսել։ Այս մասին կարծիքները կը տարբերին։ Ըստ կարգ մը մասնագէտներու, ֆրանսական ապրանքները շատ կը փնտռուին Ամերիկայի մէջ, իրենց որակին եւ ճաշակաւոր շինուածքին համար, որովհետեւ անոնք նորոյթի ապրանքներ են ամէնէն առաջ։ Միշտ ալ պիտի գնահատուին։ Դժուար է զանոնք նմանցնել ու կեղծել։ Շքեղ ապրանքներու յաճախորդներն են որ ամէնէն աւելի պիտի կրեն նոր տուրքերու ծանրութիւնը։

Միւս կողմէ սակայն, կը վախցուի նաեւ թէ նոյն այդ յաճախորդներն են, որ ամէնէն առաջ կոնակ պիտի դարձնեն ֆրանսական արտադրութեանց. որովհետեւ անոնք են որ ամէնէն աւելի մնասուեցան տնտեսական ու ելմտական տագնապներէն եւ որքան ալ հաւատարիմ մնան ֆրանսական ներածումներուն, չպիտի կրնան ըստ առաջնոյն շարունակել իրենց անհաշիւ գնումները։

Ամէն պարագայի մէջ, փաստ է թէ, Ֆրանսայի ընթացիկ ապրանքներու արտադրիչներուն առջեւ մաքսատուրքի նոր օրէնքը կը փակէ Ամերիկայի դռները։

Բ. Թ.

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անգամ մըն ալ ներկայացնենք այն խայտառակ վիճակը, ուր կը գտնուի Հայաստանի շինարարութիւնը։ Արտասահմանի մէջ «բարեկամներ»ն եւ երկրի մէջ «գրականագէտներ» առատ երբեկուն «մեծացուցէ» կը կարդան Հայաստանի մէջ կատարուած շինարարութեան մասին։ Չեն մոռնար ըսելու թէ Դաշնակցականներուն օրով երկիրը քարուքանդ էր, եւ բոլշեւիկները եկան շինեցին։ Բայց ի՞նչ շինեցին։ Բոլշեւիկ պատասխանատու դէմք մը, Ա. Խանջեան, յայտարարեց թէ Հայաստանի շինարարութիւնը իրենց ամէնէն ցաւոտ կողմն է, ճարտարագէտները իրենք եւս կ՚ողբան այդ շինարարութիւնը։

«Խորհ. Հայաստան», այդ սուր ու կոծէն արթնցած, քննութիւն կատարեց եւ սեփական տեղեկագիր մը» հրատարակեց վերջերս (12 յունիս)։

Իր քննիչ մարմինը չգոհացաւ Հայաստանի Պետական շինարարութեան գրասենեակին թիւերով, եւ անձամբ քաղեց տեղեկութիւնները։

Այդ տեղեկագիրը կը կրէ հետեւեալ խորագիրները հինգ սիւնակի վրայ.— «Կառուցուած են առանց պլանի, առանց հաշւի, — Շինարար մարմիններում տիրում է խառնաշփոթութիւն ու անկազմակերպութիւն»։ Այդ տեղեկագիրը Երեւանը կը բաժնէ շինարարական 3 շրջանակներու։

Առաջին շրջանակ.— Այստեղ պիտի կազմուի համալսարանական քաղաքամասը։ Շինութիւններուն համար (պետական համալսարանի եւ անասնաբուժական վարժարանի ուսանողներուն սրահը, բնագիտական, բնալուծական, անասնաբուժական վարժարաններ, ախտաբանական բաժին, մատենադարան, [illegible] ուած է 2 800,000 ռուբլի։ Աշխատանքներուն ղեկավարն է ճարտարապետ Մկրտիչեան։

Ամենամեծ շինութիւնը, ախտաբանական շէնքը, դեռ յատակագիծ չունի: Առ այժմ կը կատարուին պեղումները համաձայն գծագրութեան մը, եւ եթէ շուտով չհասնի յատակագիծը, աշխատանքները կանգ պիտի առնեն։ Նոյն վիճակին մէջ կը գտնուին դիտարանին եւ մատենադարանին շինութիւնները։ Յատակագիծ չունենալով հանդերձ առաջին շէնքին պեղումները սկսած են, իսկ երկրորդին համար աւազ ու քար կը մթերուի։

Բնագիտա-բնալուծական վարժարանը, որուն շինութեան սկսան 1927ին, ամբողջական յատակագիծ չունի եւ տախտակն ու քարը կը պակսին, ահա թէ ինչո՛ւ մինչեւ այժմ ձգձգուած է շինութիւնը։

Նախահաշիւ չունին բազմաթիւ շէնքեր։ Ոչ տախտակ կայ, ոչ երկաթ եւ ոչ ալ կրաղիւս։ Հիւսները չեն կրնար աշխատիլ (դուռ ու պատուհան շինել), որովհետեւ փայտ չկայ։ Ամբարշաղախ (պէթոն առմէ) պատրաստելու համար, անհրաժեշտ է կիր եւ աւազ, բայց չկայ։ Բանուորական ուժը գոհացուցիչ է, կ՚աշխատին 750 հոգի, սակայն արհեստաւոր չեն։

Բանուորներուն մէջ կարգապահութիւն չկայ, նուահակութիւնը պակաս չէ։ Սնունդը գոհացուցիչ է։

Բոլոր այս պայմաններուն տակ, դժուար թէ շինարարական այս եղանակին որ եւ է շէնք աւարտի։

Երկրորդ շրջանակ.— Երեւանի կեդրոնական մասն է այս, ուր պիտի շինուին դպրաշարաններու բնակարաններ, դրամատուններ, բաղնիք, եւ այլն։ Այս շէնքերուն համար նախատեսուած է 2,300,000 ռուբլի եւ աշխատանքներուն ղեկավարն է ճարտարապետ Աւայեան։

Այս շրջանակին մէջ եւս ոչ մէկ շէնք ունի ամբողջական յատակագիծ։ Պետական դրամատան շէնքը սկսած աշնան՝ համաձայն նախագծի մը, սակայն այլեւս կարելի չէ աշխատիլ, որովհետեւ տակաւին կ՚ուշանայ։ Եւ աշխատանքները դադրած են։

Կաշեգործարանը եւս կը բարձրանայ նախագծի մը համաձայն, ճարտարապետին ուզած ձեւով։

Յատակագիծ չունին նաեւ բաղնիքը, երկրաբանական շէնքը, դպրաշարաններուն տուները։

Կը պակսին երկաթ, փայտ, կրաղիւս։

Բանուորներուն թիւն է 900։ Պէտք կայ որմնադիրներու եւ արհեստաւոր բանուորներու։ Բանուորները իրենք կը պատրաստեն իրենց ճաշը։ Այս պայմաններուն տակ, շինութիւններէն եւ ոչ մէկը կ՚աւարտի այս եղանակին։

Երրորդ շրջանակ.— Այս շրջանակին մէջ պիտի շինուին արդիւնաբերական եւ գործարանական շէնքեր (մարմարի, քարի, կաշիի, պահածոյի գործարաններ, ճաշարան եւ այլն)։ Նախատեսուած է 3,000,000 ռուբլի։

Ոչ մէկ շէնք նախագիծ ունի։ Եւ աշխատանքները կանգ առած են. [illegible] ծերը դեռ չեն հասած Մոսկուայէն։ Ճարտարապետը չի գիտեր թէ ի՛նչ հրահանգ տայ բանուորին կամ արհեստաւորին։ Երբեմն պէտք կ՚ըլլայ տրուած հրահանգը փոխել։ Նախահաշիւ չկայ, առողջ չկայ։ Սղոցարանի չգոյութեան պատճառով, տախտակները կը պատրաստուին ձեռքի սղոցով։

Փոխադրութիւնները եւս կը կատարուին համաձայն կառապաններու քմահաճոյքին։ Անոնք ո՛ւր ուզեն, այնտեղ կ՚երթան եւ ի՛նչ ուզեն, այն կը փոխադրեն։ Առ հասարակ կը մերժեն քար փոխադրել, հեռաւոր շինութիւններու սպասարկել։

Բանուորները 700 հոգի են։ Կը պակսին արհեստաւորներ։ Սնունդը գոհացուցիչ է։

Եզրակացութիւն.— Հայաստանի Պետական Շինարարութեան մարմինը այս տարի Երեւանի մէջ պիտի հիմնէ 8,100,000 ռուբլի արժէքով շէնքեր։ Բայց նախապատրաստական ոչ մէկ աշխատանք կատարած է։ Գործի սկսած է խուճապ հեւքերով, ենթադրական հաշիւներով։ Երբեք չի գիտեր թէ այս տարի ի՞նչ պիտի շինէ, ի՞նչպէս պիտի շինէ։ Կեդրոնական գրասենեակներու ղեկավարներէն մինչեւ պարզ աշխատաւորը կը գործեն «եթէ»ներով։ Այն առնէ եթէ այսպէս է Երեւանի մէջ, կարելի է եզրակացնել թէ շինութեան ձեւն ու եղանակը ի՛նչպէս է Լենինականի, Իջեւանի եւ Սեւանի մէջ։ «Պետշինը անգլուխ է մնացել», կ՚ըսէ արհեստաւոր մը։ Արդարեւ ճիշդ է, ղեկավարներն են մեղաւորը։ Մինչեւ հիմա 3—4 տնօրէն փոխուած է կեդր. գրասենեակին մէջ։ Ոչ մէկ խորհրդակցութիւն մասնագէտներուն միջեւ, — ատոր հետեւանք՝ աւելորդ ծախքեր (մեքենական գործարանին պատերուն մէջ առանց հաշւի երկաթ, անտառաղի փլուզում, աւարուած պատերու եւ առաստաղներու մէջ պատուհան բանալ, ծխնելոյզ շինել, եւ այլն)։

Հսկողութիւնը կը բացակայի։ Տաշուած քարը կը ջարդեն, կը փշրեն։ Ջուր չկայ։

Ընդհ. տնօրէն Այվազեան կը յայտարարէ թէ Նախագիծերու Պատրաստութեան Դիւանին նախագիծերը եւ նախահաշիւները չեն համապատասխաներ իրականութեան։

Բանուորներու աշխատավարձերն ալ կանոնաւոր չեն։ Վճարումները անկանոն՝ յաճախ տասնապետ արհեստապետէն աւելի կը ստանայ։

ՅՈՎՍԷՓ ԽՈՒՆՈՒՆՑ

Խորին կսկիծով իմացայ Յովսէփ Խունունցի մահուան լուրը։

Կրկնակի էր կսկիծը, որովհետեւ, ես չկարողացայ գոնէ յուղարկաւորել նրան մինչեւ գերեզման, կատարելով վերջին պարտականութիւնը հանդէպ մի մարդու, որը լինելով մեր հասարակական ասպարիզում համեստ գործիչներից մէկը, ունեցել է անհատական գեղեցիկ յատկութիւններ, որոնք հասնում էին մինչեւ իսկ առաքինութեան։

Ի բնէ առողջ ու ուրախ խառնուածք ունեցող, սրտով բարի եւ զգայուն, հոգով անկեղծ եւ առաքինի, գործով ազնիւ շիտակ ու անշահասէր եւ, վերջապէս, բնաւորութեամբ համեստ ու սակաւապէտ՝ Յովսէփ Խունունցը պատկանում էր այն ինքնատիպ եւ ինքնորոյն հին դպրոցի մարդկանց, որոնց մէջ դեռ ապրում էին հին գեղեցիկ վիպապաշտ սկզբունքները եւ որոնց ամէն մի քայլը, գործը եւ միտքն անգամ ենթակայ էին այդ ղեկավարող բարձր սկզբունքներին։ Յովսէփ Խունունցը եղել է շրջապատուած կեանքի լի ու լի բարիքներով, բայց նա այդ բարիքներով չի տարուել, հարստութիւնով չի օգտուել եւ մանաւանդ նրանից երբեք չի յղփացել։ Նա պահել է իր մէջ մարդկային հոգու ամենաազնիւ յատկութիւններից մէկը, երբեք չերկրպագել ոսկի հորթին եւ չդարձնել փողը կեանքի եւ գոյութեան միակ նպատակը։

Մեր (իր եւ իմ) ընդհանուր բարեկամ բժիշկ Մգրէ Ռուլեանը բազմաթիւ դէպքեր է պատմել ինձ Յովսէփ Խունունցի մասնաւոր կեանքից, որոնք գալիս էին ապա- [illegible] մեծ ու պարզ, բայց կամքով ուժեղ եւ առնուն Ղարաբաղցու հոգու բարձր յատկութիւնները։ Իր ազգականների շքեղ ու փարթամ ապարանքների մէջ անգամ նա յամառութեամբ աշխատելիս է եղել միշտ առնչել իր համար ուսանողական պարզութիւն ունեցող գրասէր մթնոլորտ։ Եւ եթէ յամառութիւնը Ղարաբաղցու բնաւորութեան առանձնայատուկ գիծն է — ապա այդ յամառութեան (բառիս ամենալաւ իմաստով) տիպարն էր Յովսէփ Խունունցը։ Հաստատակամ, ժրաջան, եռանդուն եւ լեցուն հասարակական ջիղով, նա միշտ պատրաստ էր իր առնուն աշխատանքը վերածել հանրօգուտ գործի։

Այդպէս էր նա երբ հրաւիրուեցաւ Ներսիսեան դպրոցի տեսուչ Թիֆլիսում։ Մասնագիտութեամբ նա մանկավարժ չէր (իրաւաբան էր), բայց նա ուզում էր օգտակար լինել իր ժողովուրդին ու շրջապատին ու տեղի տալով Հոգաբարձութեան ցանկութեան, նա լծեց Ներսիսեան դպրոցի փառաւոր շէնքի շինութեան գործին, որը նա կատարեց մեծ թափով, սիրով եւ եռանդով։ Յիշում եմ մի ուրիշ փոքրիկ դէպք, որ տեղի ունեցաւ արդէն այստեղ, Փարիզում, մեր գաղթական վիճակում։

Մի օր մեր գրագիտուհի Հնե-րից մէկը դիմում է ինձ … կով, խնդրելով օգնել իրեն … նիւթական կացութեան մէջ… դիմում եմ մի քանի … ների ի թիւս որոց եւ Յովսէփ Խու… նունցի ազգականներից մի… Միաժամանակ պատմում եմ … սէփ Խունունցին այդ գրագ… հի ծանր վիճակին մասին։

Նա իսկոյն վազում է … գականի մօտ, համոզում է … խնդրած գումարը, որը եւ … նելով բերում է ինձ եւ … նում եմ նեղուած գրագիտ…

Ձա՞ն մարդիկ կան այ… կարող են այդպէս սրտանց … կեղծ կերպով ներշնչուիլ … ւորին օգնելու բարի ցանկութ… Դժբախտաբար շատ քիչ … քչերից մէկն էր Յովսէփ Խու…

Այդ բարի, ազնիւ, անկեղծ, … միտ, անշահասէր ու հասար… կան ջիղ ունեցող մարդու … կերն է, որ այժմ նկատու… իմ առաջ եւ իր այդ յա… թիւններն են որ ինձ թելադ… են իմ այս անկեղծ տողեր… րեւ ընկերական ու բարեկ… կան պարտականութեան մ… րիկ փունջ իր գագաղին … հանգիստ իր ազնիւ յիշա…

Կ՚ուզէի բարեկամական … յագրութիւն եւս անել իր … զաւակին, իր սիրելի հօր … թարմ գերեզմանին վրայ։

Յիշում եմ որ տարիներ … առաջ Հ. Հանրապետութեան … րուն, ես հանդիպել եմ Յ… Խունունցի միակ որդուն, … տանի կայարաններից մէկում… Նա դեռ բոլորովին պատանի … թողած իր Թիֆլիսի փափ… կեանքը՝ պարզ զինուորի հա… սով, մեկնում էր դէպի հա… կան վտանգած ճակատը։ … դա ապացոյց է, որ նա ժ… գել է իր հօր հոգու յատ… թիւններից ամենագեղեցիկ… անձնազոհութիւնը եւ հայ… սիրութիւնը։ Թող նա մու… ազնիւ հօր յիշատակը յա… գնելու արժանաւոր գործ… հենց դիտւք նրա անունով … կաւորներ պահելով փարիզի … րառեան վարժարանում եւ … Սուրիայի Հայկական … նում։

Այդպիսով երիտասարդ… քոյլ ու մաքուր սրտերում … կը պահէր միշտ Յովսէփ խու… ազնիւ պատկերը։

ՑԻԳՐ. ԲԷԿԶԱՏԵ…

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Քլօտ Ֆարէր, որ հետեւ… Լօթիի ճամբուն… դէպի Թ… կան համակրանքը, «Փարի-… թերթին տեսակցութիւն մը … լով կ՚ըսէ.

— Թուրք կառավարութ… աշխատանքը, արդիականաց… համար երկիրը, մեծ դժուա… թիւններու կապուած է։ Թուրք… Հանրապետութիւնը մինչեւ … միայն երեւոյթներն է… արդիականացուցած է։ Որովհե… կարելի չէ մէկ տարուան … արմատախիլ ընել հնադա… բարքերն ու աւանդութիւնն…

Թրքուհին կը թուի թէ … ւելի արագ ուզեց յառա… օրուան պայմաններուն, … այլը։ Եւ այս, թերեւս … համար, որ Թուրք կինը … ազատութիւն կը ստանար … առեն օտար։ Մասնաւորա… ռուս տարագիր կինը մեծ … ցութիւն գործեց Թուրք … վրայ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

(1930—1931 դպրոցական տարի)

Պէյրութի Հայ Ճեմարանը լրիւ միջնակարգ վարժարան մըն է ութը տարուան դասընթացքով, եւրոպական գոլէճներուն եւ ֆրանսական պետական լիսէներուն համաստիճան։

Հայ Ճեմարանի առաջին դասարանը ընդունուելու համար, աշակերտներէն կը պահանջուի գոնէ չորս տարուան նախնական կրթութիւն։ Այդ անհրաժեշտ եղող ուսման թերիները լրացնելու եւ հայերէնն ու ֆրանսերէնը ուժեղցնելու համար Ճեմարանը ունի յատուկ պատրաստական կարգ մը։

Հայ Ճեմարանին ընթացքը բաժնուած է երկու շրջանի։

Առաջին շրջանը կը կազմեն իր չորս դասարանները, որոնք կը համապատասխանեն ընդհանուր բարձրագոյն նախակրթութեան կամ լիսէներու VI - III կարգերուն։ Յաջորդ երեք լսարանները կը կազմեն երկրորդ շրջանը։ Լսարաններուն մէջ ուսման նիւթերուն միայն մէկ մասը ընդհանուր է նոյն լսարանի բոլոր ուսանողներուն. դասախօսութիւններու, դասերու եւ գործնական աշխատանքներու մնացած մասը կը բաժնուի երեք զուգընթաց ճիւղերու. իւրաքանչիւր ուսանող կրնայ հետեւիլ այդ երեք ճիւղերէն միայն մէկուն։

Գիտական ճիւղին մէջ մասնաւորապէս ուժ կը տրուի մաթեմատիկի ու բնական գիտութիւններու, առանց զրկելու ուսանողը հայ լեզուին, գրականութեան ու պատմութեան մօտիկ ծանօթացումէ։ Այս ճիւղը աւարտողները կրնան ներկայանալ պաքալորէայի քննութիւններուն, ինչպէս եւ համալսարան ու բարձրագոյն արուեստագիտական վարժարաններ։

Գրական ճիւղին մէջ ուսանողները կը ստանան հին ու նոր հայերէնի, հայ գրականութեան ու պատմութեան աւելի խոր իւրացում, Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներու պատմութեան, ու կեանքին աւելի հանգամանօրէն ծանօթացում եւ ընդհանրապէս ազգերու պատմութեան գրականութեան ու մանկավարժութեան աւելի լայն պատրաստութիւն մը հայ հանրային կեանքին մէջ աշխատելու համար, կամ անցնելու համար համալսարանի համապատասխան ֆակիւլթէններ։

Առեւտրական ճիւղը կուտայ հայեցի կրթութեան մը հետ առեւտուրի, պանքայի ու արդիւնաբերական պաշտօնատուներու մէջ աշխատելու համար անհրաժեշտ եղող նախապատրաստութիւնը։

Օտար լեզուներէն Հայ Ճեմարանին մէջ կ'աւանդուին ֆրանսերէն, անգլերէն ու արաբերէն։ Գիտական առարկաներու դասաւանդման եւ գիտական դասագրքերու լեզուն կիսովին հայերէնն է, կիսովին՝ ֆրանսերէնը նայելով ճիւղին ու նիւթին։

Հայ Ճեմարանի ուսումներուն մանրամասն ծրագիրը ունենալ ցանկացողը կրնայ դիմել վարչութեանս. ծնողներուն կը ղրկուի առանց վճարի, իսկ կողմնակի անձերու համար ծրագրի գինն է 3 ֆրանք։

Հաստատութեան մէջ մասնաւոր խնամք կը տարուի դաստիարակութեան. հսկողութիւնը սերտ է ու մտերիմ, կեանքն ու յարաբերութիւնը ընտանեկան. դասաւանդումը մանչ ու աղջիկ միասին։

Աղջիկները յառաջիկայ տարեշրջանին համար կ'ընդունուին միայն իբրեւ երթեւեկ. իսկ մանչերը կրնան ընդունուիլ նաեւ գիշերօթիկ։

Յատուկ ուշադրութիւն կը տարուի գիշերօթիկներու սնունդին, լոգանքին ու խաղին, եւ ամէն աջակցութիւն սերտողութիւններու ատեն։

Դասերը կը տեւեն առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ կէսօրուան մէկը. ճաշերէն ետքը դասեր չկան, այլ միայն խաղ, պտոյտ, ազատ ու սերտողութիւն գիշերօթիկներուն համար։

Երթեւեկ աշակերտները մասնաւոր համաձայնութեամբ ու մասնաւոր վճարով կրնան ամբողջ օրը մնալ դպրոցը, ակրատն ու ճաշը ընել գիշերօթիկներուն հետ, մասնակցիլ խաղերուն ու սերտողութիւններուն եւ իրիկունը ընթրիքէն առաջ մեկնիլ տուն։

Ուսման վճարը տասը օսմանեան ոսկի է։ Գիշերօթիկի մը վճարը ինը ամսուան համար քառասունըհինգ օսմանեան ոսկի, ուսումն ալ մէջը։

Դասագրքերու, գրական պիտոյքներու, երթեւեկի ու բժշկական ծախքերը ծնողներուն վրան է. նմանապէս ծրագրի մէջ նշանակուած գեղարուեստի կամ ձեռարուեստի մասնաւոր դասերուն վճարը։

Ամառը Հայ Ճեմարանի հոգածութեան տակ, Լիբանանի մէջ մնալ ցանկացողը վճարելու է տասնըհինգ օսմանեան ոսկի։

Վճարումները կանխիկ են. երթեւեկի ու գիշերօթիկի վճարին առաջին կէսը կը կատարուի դպրոցական տարեգլխուն, երկրորդ կէսը փետրուարին սկիզբը իսկ ամառուան համար յունիսին։

Ամէն գիշերօթիկ Պէյրութի մէջ պէտք է ունենայ ծնողքը փոխարինող անձ մը, վերջինիս գրաւոր համաձայնութեամբ, հակառակ պարագային վարչութեանս տրամադրութեան տակ պէտք է դրուի պահեստի գումար մը, որ բաւական ըլլայ տղան իր տունը վերադարձնելու, եթէ հարկը պատահի։

Ամէն աշակերտ ունենալու է իր ինքնութեան թուղթը կամ անցագիր, պատուաստի վկայական, այլ եւ բժշկան վկայութիւն մը իր բոլորովին առողջ ըլլալուն։

Ամէն գիշերօթիկ իր հետը բերելու է երկու ձեռք նոր հագուստ մը, վերարկու մը, երկու զոյգ կօշիկ, զոյգ մը մաշիկ, վեց ձեռք շապիկ, վարտիք, դուրսի շապիկ, գուլպայ եւ թաշկինակ, այլ եւ երեք զոյգ սաւան, երեք բարձի երես, երեք հատ գիշերուան շապիկ, չորս անձեռոցիկ, չորս երեսսրբիչ, երկու ցամքիչ բաղնիքի համար, սանտր ու ակռայի վրձին։

Երկաթէ մահճակալը, անկողինը, ծածկոցները, բարձը եւ այլ հագերը կը հոգայ դպրոցը։

Դպրոցական աշխատանքները կը սկսին Հոկտեմբեր 1ին։

Գրաւոր դիմումներու եւ գրաւոր արձանագրութեան համար Վարչութեանս գրասենեակը կը բանի ամբողջ ամառը։ Անձնական տեսակցութեան եւ անձամբ արձանագրուելու համար Ճեմարանի գրասենեակը բաց է Յուլիսի առաջին երկու շաբաթները ամէն առտու ժամը 9 - 12։

Իսկ սեպտեմբերի վերջերը առանձին կը յայտարարուին թէ՛ ընդունելութեան եւ թէ մուտքի քննութիւններուն օրերն ու ժամերը։

Հասցէ.— Collège Arménien 30 Rue Kantari, Beyrouth.

Տնօրէնութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28» ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 1 յուլիս.— Հայաստանի Հանրապետութեան 12րդ տարեդարձը տօնուեցաւ յունիսի 29ին, կիրակի երեկոյ S. L. S. A.ի սրահին մէջ։ Ժամանակէն առաջ արդէն բոլոր աթոռները գրաւուած էին եւ շատերը ոտքի վրայ էին կանգնած։ Բեմի կեդրոնը զարդարուած էր Արամի եւ Զօր. Անդրանիկի մեծադիր նկարները, որոնց երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյները։ Հանդէսը բացուեցաւ յոտնկայս երգեցիկ խումբի «Մեր Հայրենիք»ով։

Օրուան նախագահ ընկեր Ե. Ցարութեանի բացման մի քանի խօսքէն վերջը, Գ. Գ. Ցապաղեան եռագոյնը ձեռքին բռնած, արտասանեց «Հայ դրօշակին». Օր. Փափազեան, մասնակցութեամբ ջութակահար ընկ. Ա. Մելքոնեանի, երգեց «Պլպուլ»ը։ Սխառա Անդրանիկ Խչօեան արտասանութիւն մը ըրաւ, Պ. Ց. Չիլինկիրեան երգեց «Մայր Արաքսի»ն, ընկ. Մ. Գինոսեանի արտասանութիւններէն վերջ, ընկ. Մելքոնեան նուագեց «Ցանկամ տեսանել զիմ Կիլիկիա»։ Ընկերուհի օր. Մ. Աճէմեան «Գարերու վրէժը» արտասանեց մեծ յաջողութեամբ, ընկ. Մելքոնեանի ջութակի մասնակցութեամբ, որ Գամաճեանի «Արիւն մանիշակ» երգէն յետոյ, գերման Պ. Շահխաթունին, որ Վալանսէն կուգար հրաւիրուեցաւ մէկ քանի խօսք ըսելու։

Օրուան երկրորդ եւ գլխաւոր բանախօսն էր ընկ. Ա. Ջամալեանը, որ բուռն ծափերու տակ բեմ ելաւ։ Ընկերը իր մէկ ժամուան բանախօսութեամբ մանրամասնօրէն տուաւ նշանակութիւնը «Մայիս 28»ին եւ բուռն. «Պատմութեան ընթացքին, ամէն մի ժողովուրդ իր անկախութիւնը ձեռք բերած է երկար մաքառումներէ եւ կորուստներէ վերջը, այո՛, ճիշդ է որ Հ. Հանրապետութիւնը ծնաւ շատ ծանր ու դաժան պայմաններու մէջ, բայց, ո՞ր մայրը անիծած է իր զաւակը, որովհետեւ անոր ծնունդը զինք սարսափելի տանջանքներու ենթարկած է, եւ կամ ո՞ր զաւակն է որ կ'անիծէ իր ծննդեան օրը, երբ գիտէ թէ այդ օրը, իր մայրը սաստկելի երկունքով մը ու նոյնիսկ բժիշկի նշդրակին տակ զինք աշխարհ բերած է։ Հայ ժողովուրդը երբեք չպիտի մոռնայ «Մայիս 28»ը, որ եղաւ իր ազատութեան եւ անկախութեան իսկական օրը։ Ցայտնի հասարակագէտ մը գրածին համաձայն, կը բաւէ որ ժողովուրդ մը իր պատմութեան ընթացքին գոնէ 3 ժամ անկախ ըլլայ, որպէսզի այլեւս երբեք չկարողանայ մոռնալ զայն։ Հայ ժողովուրդը ո՛չ թէ 3 ժամ, այլ մօտաւորապէս 3 տարի անկախ ապրեցաւ եւ ուրեմն բնաւ չի կրնար մոռնալ իր անկախութեան տօնը։ Անկախութեան տօնը ո՛չ թէ պիտի տօնուի, այլ պիտի պարտադրուի ձեզ, որ տօնէք շարունակ, եւ ամէն անգամ պէտք է գիտնաք թէ մեր հայրենիքը իր վերջնական ազատութիւնը գտնելու համար, պէտք է որ ձեզմէ ամէն մէկը, երբ այս սրահէն կը մեկնի, այն խոր գիտակցութիւնը ունենայ թէ, ինքը ամենամեծ պարտք մը ունի այս տարագրութեան մէջ,— հայրենիքի սէրը, եւ անկախութեան գաղափարը միշտ վառ պահել իր սրտի մէջ եւ իր զաւակներն ալ նոյն ուղղութեամբ դաստիարակել»։

Հանդէսը փակուեցաւ երգեցիկ խումբի «Մշակ բանւոր» երգով եւ հանդիսականները մեկնեցան ուրախ տրամադրութեամբ։ Հանդէսի փակուելէն առաջ, ի նպաստ տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ գեղեցիկ բաժակ մը, նուիրուած անհատի մը կողմէն եւ վերջի շահողը եղաւ Պ. Շահխաթունին 310 ֆրանքով, զոր կրկին նուիրեց Միութեան։

Հանդէսէն վերջը ունեցանք ընկերա-համակրական ուրախալի հաւաքոյթ մը։

Յառաջիկայ շաբթու, Պ. Շահխաթունիի ներկայութեամբ, Տէսինի մէջ պիտի ներկայացուի «Անդրանիկ» ֆիլմը։

Վ. Հիւսեան

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի (Յուլիս 6ին), Սեվրի մէջ, յետաձգուած է ի յարգանս յիշատակին ողբացեալ Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒԲԱՐԻ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ԿԱՐՑԸՆ — Անցեալ կիրակի կարտանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցան մէջ, հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի 40-ամեայ գործունէութեան յոբելեանը։ Հակառակ տգէտ ու ստորաքամիտ տարրերու խաչակրութեան, ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնք փութացած էին յարգանքի բաժինը բերել մեծանուն յոբելեարին։

Նախապէս կազմուած էր յանձնաժողով մը, նախաձեռնութեամբ Պիվէրի Կրթասիրաց Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Երկրագործական Ուսանողներու Միութեան, Ա. Ե. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին եւ գաղութիս ծանօթ ազգայիններէն, որոնք յաջողած էին կազմակերպել վայելուչ հանդէս մը։

Հ. Յ. Դ. ցան դրան վրայ, եւ թէ ներսը բեմին վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյները։ Բեմին ճակատը գրուած էր յոբելեարին մեծադիր նկարը, զարդարուած կանանչ տերեւներով, եւ եռագոյն ժապաւէններով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ երգեց դպրոցի երգչախումբը։ Ցետոյ օրուան նախագահ ընկեր Հ. Աւետիսեան սեղմ գիծերով պատկերացուց Ա. Ահարոնեանի կեանքն ու գործը, ու հրաւիրեց նպաստել Գրական ֆոնտին։ Օրուան բանախօսներն էին ընկերներ, Ա. Արոյեան (Կ. Յանձնաժողովի կողմէ), Պ. Հիւսեան (Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ), որոնք շատ գեղեցիկ կերպով ներկայացուցին Ա. Ահարոնեանը, իբրեւ գրագէտ, բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ հանրային գործիչ, փառաբանելով անոր կատարած դերը՝ հայ գրականութեան մէջ եւ ազատագրութեան ճամբուն վրայ։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Մարսէյլէն, մասնաւորապէս դերասաններ Թորոսեան եւ Ցեղունեան, արտասանելով Ահարոնեանէն Ալենի մենախօսութիւնը «Արցունքի հովիտ»էն, եւ «Օտար հորիզոններու տակ»ը։ Պ. Ն. Էօքսիւզեան (Վալանսէն) արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը, ընկ. Հ. Ներկարարեան արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւոր»ը, փոքրիկն Նարէկ Թովմասեան արտասանեց «Հայ տղան»։ Վալանսի Ուսանող Միութեան կողմէ կարդացուեցաւ ուղերձ մը, Պ. Լ. Ցարութիւնեան մեներգեց։ Խումբ մը օրիորդներ պարեցին կովկասեան պարեր, իսկ երգչախումբը մէջ ընդ մէջ երգեց հայրենաշունչ երգեր։

Ապա աճուրդի դրուեցաւ յոբելեարին մեծադիր նկարը, որ կարճ ժամանակի մէջ բարձրացաւ 515 ֆրանքի։ Շահեցաւ Պ. Պետրոս Կիւլքէպիրեան։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ երգուեցաւ միաձայնութեամբ հանդիսականներու կողմէ։

Յանձնաժողովի նպատակն է շարունակել հանգանակութիւնը միայն սեղմ շրջանակի մը մէջ, չծանրաբեռնելու համար հասարակութիւնը։

Թորգոմացի

ՌՈՒՍՈՃԱՓՈՆ ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ

Ճափոնցի ձկնորսներու նաւ մը գերի բռնեց հինգ ռուս ծովային պահակներ, որոնք կը փորձէին գրաւել նաեւ ձկնորսական գործիքները, երբ ան կ'որսար Քամչաթքայի բացերը։ Ռուս պահակները փոխադրուեցան ճափոնական թորփիլանաւի մը մէջ։

Ճափոնի արտաքին նախարարը հրահանգեց տեղեկագիր պատրաստել միջադէպին մասին եւ Ռուսերուն զայն ստորագրել տալէ յետոյ, զանոնք արձակել։ Ռուսերը կը խոստովանին թէ Մոսկուայի Ջեկան հրահանգ տուած է իրենց, արգիլել հանդիպանալ ճափոնցի ձկնորսներու աշխատանքին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 47 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Կիրակի օր, առաւօտուն, Դալիբ էֆէնդին եւ Ալայ-Բէկը կուգան Ցրոնք (*) 50 60 ձիաւորով, կը բռնեն Ալօյին, Վարդան անուն մի հայու եւ Սասօ անուն մի ուրիշ հարուստ հայու։ Սրանց կը սկսին չարչարել եւ հարցափորձ ընել, թէ ո՞ւր են յեղափոխականները։ Սակայն, Ալօյին ձեռակալութեան համար բռնած էին։ Ալօն գաղտնի ցոյց կուտայ Գուրգէնի մարագը։ Մարագը կը պաշարեն։ Նախ քան պաշարելը՝ Հայերը 3 անգամ կուգան Գուրգէնի քով եւ կը պատմեն զուրբ եղած անցուդարձը ու կ'ըսեն. «Շո՛ւտ, դո՛ւրս ելէք, գիւղը բռնէք»։ Գուրգէնը դուրս չի գար։ Նոյն մարագը ես ալ եղած եմ։

Բոլոր գիւղերը կը գրաւեն Թուրքերը, եւ կռիւը կը սկսի։ Զօրքերը իրենց փէսերնին կը գնեն իրենցմէ հեռու։ Կռուին կը մասնակցին նաեւ մի հարիւրեակ զօրք, որ Համբորդ կ'երթային Բուլանըխ եւ ուրիշ հեռաւոր զօրք, որ Մուշէն կուգայ։ Մուշէն եկած զօրքը 2 ջորի բեռցած նաւթ կը բերէ։ Կռիւը մեծ ծաւալ կը ստանայ։ Տղերքը ներսէն կը կռուին։ Մարագի մէջտեղը հարեւան մարագի պատը կը ծակեն։

Կռուողներ էին՝ Գուրգէն, Ռուբէն, Փարսադան, Տիգրան, Վարդան վանեցի կարապետ (Մուրադի նախկին ընկեր) եւ Ալաշկերտցի Մկրօ։ Նշանը կ'ենք չունէր, իսկ Ցրոնքցի զինւոր Բդդօն՝ երեկոյեան հրաման կ'առնէ Գուրգէնէն՝ կ'երթայ իրեն տունը, իր հրացանն ալ հետ(**)։

Զօրքը կը սկսի Հայերը՝ խոտ տանիլ եւ լցնել մարագը ու նաւթ անել։ Մարագը կը վառեն։ Մինչեւ էգ ատեն նշանը ծուխէն կը զարնուի։ Դուրս եւ կրակի մէջ կը տանին նշանը կը գնեն մարագի նոր ծակած տեղը։ Դուրսի այլեւս չեն կրնար դիմանալ եւ խեղդամահ վիճակի մէջ դուրս կուգան։ Դրան առաջ կ'ընկնին 6 հոգի, բայց Տիգրանն եւ Գուրգէնը վիրաւոր էլի կը կռուէին։

Մշեցի Տիգրանը Դալիբ էֆէնդիի գօտին էր եւ լաւ կը ճանչնար։ Այդ միջոցին Դալիբ էֆէնդին պատի վրայ նստած կ'ըլլայ։ Տիգրանը նշան կ'առնէ եւ ցած կը գլորէ շան պէս։ Տիգրանն ալ Գուրգէնն ալ հոդ կը սպաննուին։

Ալաշկերտցի Մկրօն կը փախչի, կ'ընկնեն յեռեւէն, տղան մի կողմից կը կռուի, միւս կողմից՝ կ'երթայ դէպի Ցունան։ Երբ Ցունանայ քով կը հասնի Մեղրագետի եզերքը՝ կը նստի եւ կը կռուի, որովհետեւ գարուն էր, չէր կրնար գետը անցնիլ։ Այդ ջուրը գարունը տիկերով կ'անցնին։ Ամբողջ Քիւրտեր սարսափէր էին այդ տեղի կռուէն։ Ջրի միւս կողմէն կուգան 15 ձիաւոր եւ կը սկսին զարնել։ Տղան 2 կրակի մէջ կ'ըլլայ, կը զարնուի, կը վիրաւորուի։ Ընգամէնը 3 փամփուշտ էր մնացեր քովը։ Կուգան՝ տղան կը սպաննեն, ձեռքի մէկ մասը կը կտրեն, կը տանին։

Դեռ կռիւը չեղած՝ օր մը Սերոբ խաղն գտնուեցաւ, եւ ես հարցուցի. «Գուրգէնը Դաշտ է գացեր, քեզ տեղեկութիւն տուե՞ր է»։ — «Քեզի ալ բան չէ՞ ըսեր», հարցուց Սերոբ։ «Ինծի ալ չէ ըսեր, ըսի, միայն 2 բերդանկաին յանձներ է, որ տանիմ քովս պահեմ, ինծի ալ ըսաւ թէ՝ «Ես ալ Շէնքը պիտի երթամ» եւ առանց լուր տալու գնաց։ Ամիս մը առաջ խօսք եղաւ Մուշ, Դաշտ գնալու մասին, ես խորհուրդ տուի որ հիմա ժամանակը չէ՝ ձիւն է, ցեխ է, ջուրերը բարձրացած, թող ցամաքի, ապա գնանք»։ Այդպէս ալ մնացած էր։

Գուրգէնի կռուի օրը Մուշ են եկած քանի մը սասունցի շալակաւորներ, որոնք կռուի լուրը առնելուն պէս՝ կը շտապեն Սասուն մեզ իմացնելու։ Այդ օրը Սերոբը խաղն կը գտնուէր։ Իսկ ես՝ Ալիպի։ Ես Ալիպի իմացայ մի տալւորիկցի տղայէ։ Անմիջապէս վերադարձայ խաղն։

(Շար.)

(* Ցրոնքը, ինչպէս արդէն ըսել ենք, 400 տուն է։ Անդ.

(**) Բդդօյի տունը գրեթէ մարագին դիմաց կը նայէր եւ 400 քայլ հեռու էր։ Կռուի ատեն հրացանը կը թագցնէ, ինքն ալ շորերը կը փոխէ եւ ցախերու տակ կը թագնուի։ Եթէ նա չթագնուէր եւ զարնէր թշնամուն՝ տղերքը աւելի հեշտութեամբ դուրս կուգային մարագէն։ Անցաւ ժամանակ, մենք իմացանք, որ Բդդօն չէ կռուած։ Մեր վրայ սաստիկ խուզարկութիւն կար։ Բդդօն իրեն կռուող ցոյց տալու համար 25 կազեոնի (արքունական) փամփուշտի գնդակ հանեց, վառօդը դատարկեց, կապսոլները կոտրեց եւ գիլզերը մեզ ցոյց կուտար իբր թէ կռուեր էր։ Ես վերցուցի գիլզերը, տեսայ ինչպէս դուրսը կը փայլի, ներսն ալ նոյնպէս, ցոյց տուի Սերոբին եւ ըսի. «Էս մարդը էսպէս փամփուշտները փչացրած է եւ մեզ կ'ուզէ ցուցնել թէ կռուեր է»։ Սերոբը գլուխը տարաւ բերաւ, բայց խուզարկութեան պատճառաւ խնդիրը քննութեան չենթարկեց։ Բդդօն այնուհետեւ սկսեց Սերոբի երեխան պարտցնել եւ շողոքորթել, որպէսզի այդ գործը մի կերպ անցնի։

Այդ նոյն Բդդօն է որ Սերոբի կռուին կէլիկուզան՝ 3 գնդակ զարնելուց յետոյ զարնուաւ եւ սպանուաւ։ Անդ.

Հեռաւոր վայրերէ եկող գիւղացիները պիտի ստանան երկաթուղիի կէս տոմսակ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ տեղական իշխանութիւնները կ'օժանդակեն հակաբոլշեւիկ շարժումին։

Անգլեւիրաքեան դաշնակցութիւն

Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ կնքուած համաձայնութեան մասին մանրամասնութիւններ կը պակսին։ «Թայմզ» կը գրէ այս առթիւ.— Կը կարծուի թէ անգլեւիրաքեան դաշնագիրը որ կնքուած է 25 տարուան համար, կը բովանդակէ նաեւ Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ զինակցութեան վերաբերեալ տրամադրութիւններ, մօտաւորապէս նման անոնց, որ վերջերս առաջարկուեցան Եգիպտոսի հետ դաշնակցութեան համար։

Հնդկաստանի բոյկոտը կը սաստկանայ

Շոլափուրի մէջ, պաշարման վիճակը վերջացաւ, եւ սակայն, միշտ արգիլուած է պարզել կամաւորական դրօշը։

Պոմպէյի մէջ դպրոցականները դասադուլ յայտարարեցին եւ գացին մասնակցելու բոյկոտի ցոյցերուն։

Հիւսկի 43 գործարաններու մէջ աշխատանքը դադրեցաւ։ Գործաւորները կը մասնակցին Նէհրուի ձերբակալման ու բանտարկութեան առթիւ յայտարարուած հօրեհալ սուգին։

Ալլահապատի մէջ, հազարաւոր անձեր կ'երթան բանտ, Նէհրուն տեսնելու։ Լահորի մէջ, դատարանը արգիլեց դրամատուններուն վճարումներ ընել պայօքէն յայտարարուած հաստատութիւններուն և այն անձերուն որ կը գործեն անոնց անունով։

Կալկաթայի մէջ, ոստիկանութիւնը խուզարկեց Հնդիկ Ուսանողական Միութեան կեդրոնատեղին և ձերբակալեց քարտուղարը։ Ուսանողական Միութիւնը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով ուսանողները կը հրաւիրէ դադրեցնել ուսումը եւ նուիրուիլ Ազգ. Խորհուրդի ծրագրով պարտադրուած աշխատանքին։

Նորաձաշակ տիկիններ

Մի մտահոգուիք թէ ձեր հագուստները ո՞վ պիտի կարէ եւ ո՞վ ձեզ լիովին պիտի գոհացնէ։ Դիմեցէք 13, Jaret ֆիրմայով հայկական հաստատութեան որ մեծ խնամքով կը պատրաստէ ձեր փափաքած ամէն տեսակ հագուստները՝ ղեկավարութեամբ ծանօթ վկայեալ դերձակուհի եւ ձեւարող մօտելիստ տիկին Ցասմիկ Դաւիթօֆի։ Բաց աստի հոն կը գտնէք ամենավերջին նորաձեւութեամբ պատրաստ հագուստներ անհաւատալի աժան գիներով։ Հասցէն շատ դիւրին, 4 Rue de la Collegiale Ս. յարկ (86 Bld. St. Marcel). Métro Gobelinsէն 40 քայլ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այսօր Ուրբաթ եւ 7 Յուլիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

6 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Կը նախագահէ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, հայկական, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, թատ եւ անակնկալներ.

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

148 Rue Villeneuve, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը ներկայացուի Գ. Դուրեանի «ՍԵՒ ՀՈՂԵՐԸ»

Նուագ Մանտոլինեանի կողմէ — Գին 5 եւ 7 ֆրանք

ՄԱՑԻՍ 28Ը ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ռոստոմ խումբի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Կը նախագահէ ընկ. Մ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ընկ. Կ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ կը ներկայացնէ զաւեշտ մը

Լ Ի Ո Ն.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Պ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ալթանոզի Հայր. Միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue [...]vieuville, Nord Sud, Abbesses, Գեղարուեստական բաժին,

Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»

Եւրոպական եւ արեւելեան նուագ, գեղարուեստական ճոխ բաժին

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու մէջ

ԳԻՆ՝ 5, 10, եւ 15 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ. ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, PARIS — Métro: Odéon եւ St. Michel

Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 ԱՐԱՐ)

(ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Ս. Ալիքսանեանի, Օր. Անաֆիտի, Տիկ. Լաթիֆեանի եւ Պ. Պ. Դմբէթեանի, Լաթիֆեանի, Սարիմի, Գրիգոր Վահանի, եւայլն։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը կատարէ «ԱՍԼԱՆ»ի դերը

ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ կը կատարէ «ՋԻՆՆԻ»ի դերը

ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը ապահովել Կավռօշի խմբագրատունէն՝ 208bis rue Lafayette եւ բոլոր հայկ. ճաշարաններէն

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՆԻԷՌԻ փոթորիկ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Ս. ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին «Վարուժան» ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը վաղը Շաբաթ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ, 139 Rue Lafayette. Կը խնդրուի բոլոր խումբերու (Ռոստոմ Շաւ, Մուկացի՝ Գրիգոր Սէն Ռամպէր, Ապառաժ Բասկալ, Քրիստափոր՝ Վիէն) ներկայացուցիչներէ ներկայ գտնուիլ որոշեալ ժամուն։

Քրիւսա, Խուրշ.— 35։
Վարշաւիա, Ա. Ա.— 100։
Մարսէյլ, Յ. Մ.— 140։
Երուսաղէմ, Գ. Ք.— 1 անգլ.։
Գրընոպլ, Կէտ.— 35։
Ռուէսէ վասէ, Գիլ.— 35։
Լիոն, Մ. Ա.— 35։
Մարսէյլ, Հ. Ի.— 150։
Մարսէյլ, Գործ.— 1048.80։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. փորձը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ԼԻՈՆԻ Փոքր-Հայքի ընդհ. Հայր. միութեան ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Էմիլ Զոլայի վերնայարկը (Rue Boileau 127—129), Օրակարգ՝ ծրագիր կանոնագրի ընթերցում եւ վաւերացում, վարչութեան ընտրութիւն։

Միութեան կրնան մասնակցիլ հետեւեալ շրջանները՝ Մարզուան, Ամասիա, Թոքատ, Նիկսար, Շապ-Գբձա, Կիւրին, Տէրէնտէ, Տիվրէկ, Շ. Գարահիսար, Զիլէ, Եօզկատ, Զօրում, Հաճի գիւղ (Սիմ եւ Ալխատ). Վէզիր Քէօփրիւ, Զարշանպա, Սամսոն, Սեբաստիա, եւայլն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիշ, Ե. Գ.— 200։
Լիոն, Գործ.— 701,50։
Փարիզ, Յ. Ք.— 250։
Տրակինեան, Զ. Մ.— 15։
Ալֆորվիլ, Այտ.— 100։
Անվէրս, Տ. Մ.— 79։
Ալֆորվիլ, Ռ. Յ.— 100։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

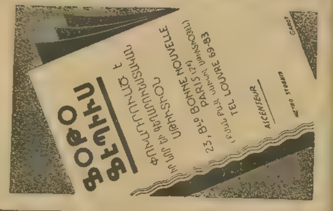
— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Փօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին առաջ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fosse, Issy-les-Moulineaux, Seine, France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ քեռախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իսլիջեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդուոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Մարիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մարզուանցի Յովհաննէս Արապեան, կնոջ անուն՝ Աղնիւ, իր զաւակները Անդրանիկ եւ Սիրարփի։ Ընդհ. պատերազմին Սամսոնի շրջակաները լեռ բարձրացած է։ Իմացնել՝ Միհրան Գարակէօզեանի, 47 Rue de la Défense Issy-les-Moulineaux, Seine, Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 276 380

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
5
ՅՈՒԼԻՍ
1930

5 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1306

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

Դարձեալ հայ յեղափոխական թեւն է, որ անզօր ու անկերպարանք իր դէմքը կը ցուցադրէ հայկական դրօշակին դէմ. ծառայութիւն մը մատուցանելու համար Խ. Հայաստանի վարիչներուն։

«Այս անգամ չէզոք ձայնի մը դէմ կը ծառանայ յեղափոխական խմբակը, զարմանալով որ Դաշնակցութենէն զատ կան մարդիկ, որոնք հայկական դրօշակը կը նկատեն «մեր վերագտնուած ազգային հպարտութեան իբր մարմնացում»։

Բայց անողնայար ռամկավարը բերնի ծամոց ունի, մտիկ ըրէնք։— «Ցարգենք եւ հանգիստ թողունք եռագոյնը, որ դրօշակն էր անկախ եւ հանրապետական Հայաստանի պետութեան։ Եթէ օր մը Հայաստանը նորէն անկախ պետութեան դառնայ, ան պիտի ունենայ անշուշտ իր սեփական դրօշակը, եռագոյնը կամ ուրիշ մը։ Իսկ այսօր Հայաստան անկախ պետութիւն չէ, այլ մէկ անդամն է Խ. Միութեան»։

Ցետո՞յ։

Ուրեմն դուք կարմիր դրօշակին տակ կը խոնարհիք, դուք որ դրամատիրութեան ամէնէն անպէտք ծառաներն էք եւ ասկայն ինչ ինչ պատճառներով այդ դրօշակն ալ չէք գործածեր։ Ուրեմն, երէկ դրօշակ չունէիք, այսօր դրօշակ չունիք եւ վաղը ձեր վաղն ալ դրօշակ չպիտի ունենաք։ Դո՛ւք, դրօշակուրկ մարդիկ, գոնէ հայկական դրօշակի դէմ մի կռուիք։

Բայց ի զուր է այս կոչը։ Մարդիկ երդուեալ ծառաներն էին երէկ՝ մեծատուններուն, այսօր՝ կը շարունակեն նոյն ծառայական հոգեբանութեամբ՝ մէկ ձեռքը ունեւորի դրան, միւս ձեռքը Երեւանի նոր ունեւորներու փէշին։

Այդ անվայել պաշտօնը որ ստանձնած են «ռամկավար» և «ազատական» կոչուածները, կը մղէ զանոնք օր աւուր դիմափոխ ըլլալ և փոխարէն՝ կեղծ կարմիր դիմակներ կրել իրենց դեղ-դեղին դէմքին վրայ։ Անանկացած հայ յեղափոխութիւնը որ և է ճամբով պիտի սայթաքեր դէպի անզօրութիւնը, ու ան. [illegible] ... ռոյթ, — բոլշեւիկեան ուղիով։

Մենք որ և է ցաւ չենք զգար այս անպէտ տարրի ողբերգական, բայց միեւնոյն ժամանակ ծիծաղելի անկումներուն առջեւ։ Բայց անտարբեր չենք կարող մնալ, երբ այդ պղտոր ջուրը իր սահմաններէն դուրս գայ և մեր հանրային կեանքն արատաւորէ։

Հայկական անարատ դրօշակը թափառայած հայ բազմութիւններու քաղաքական հորիզոնին վրայ, յոյսի ու լոյսի ճրագ մըն է, անվիճելի ազգային հարստութիւն մը, որուն մէջ խտացած է հայ ժողովուրդի երկար տարիներու ազատագրական կորովը, և վաղուան վերածնունդի անկապտելի իրաւունքները։

Հայ աշխատաւոր ժողովուրդի հարիւր հազարաւոր արիւնլուայ բազուկներով ան բարձրացած է Հայաստանի աւերակներուն վրայ, դժնդակ անցեալին վերջակէտ մը դնելով։ Ան յիշատակ է, և ծրագիր։ Հայութիւնը մեկտեղող գմբէթ։ Դրօշակով՝ սարկացած ժողովուրդը ազգ դարձած է։

Չեկիստները միայն հանգիստ խղճով կրնային աւարի տալ ամբողջ ժողովուրդի մը պատկանող այդ հարստութիւնը։ Բայց չեկիստները մինակ չեն, Ռամկավարներն ալ (որ միշտ վախկոտ եղած են, քաջութիւնը կը գգան միանալու չեկիստներուն, մէկ կողմ ծալլելու հայկական դրօշակը, ոռպէս զի «հայ մաթլոզ» հայութիւնը իսկական բոշայի կերպարանք ստանայ։ Մարդ իր նմանը կը սիրէ...

Այս պարագային տարբերութիւն մը կայ հայ բոլշեւիկի և ռամկավարի միջեւ։ Հայ բոլշեւիկը ազգային տօներուն և ձեռնարկներուն չի հաւատար և չի մասնակցիր։ Ան իր բռնութեան և արիւնի տօներն ունի, ուր կը պարզէ այն կարմիր դրօշակը որ սուինով Հայաստան բերուեցաւ։

Բայց ռամկավարը չի բաւականանար իր կեղծ դերակատարութեամբ, այլ կը մասնակցի Սգատօնին, Մշակոյթի տօնին, դպրոցական հանդէսներուն, հերոսամարտերուն, ու ամէն պարագայի, անկեղծ խօսք մը դուրս չի գար անոր բերնէն, բացի այն անկեղծ զաղտաւուքէն, որ բըած էր այդ ազգային հանդէսներէն առաջ, պայման դնելով որ հայկական դրօշակը չգործածուի։

Բայց. վերջ պէտք է գտնէ այս անպատիւ ընթացքը։ Վերջ պէտք է գտնէ թշուառ հոգիներու այս նսեմ արշաւանքը հայկական Դրօշակին դէմ, որ մեծագոյն ազդակն է հայ ժողովուրդի կամքը մեկտեղելու։

Մեզի համար անվիճելի այս խնդիրը, անվիճելի պէտք է նկատուի բոլոր անոնց կողմէ, որոնք կը մասնակցին հայ ազգային հաւաքական կեանքին։ Հայ հանրային այն բոլոր ձեռնարկները, որոնք ազգային բնոյթ կը կրեն, հոն հայկական Դրօշակը ներկայ պիտի ըլլայ։ Անոնք որ այդ քայլը չեն հանդուրժեր, ճանապարհը բաց է. թող դիմեն բոլշեւիկեան կարմիր դրօշակին։

Այս երկընտրանքին առջեւ, ամէն յետոյ, հայ ժողովուրդի մեծագոյն զանգուածը համազգային որ և է հանդէսէ ներս չպիտի մտնէ, երբ հայկական Դրօշակը կը բացակայի։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՆ ՕՐԸ

«Յուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. (յունիս 24).

Աննախընթաց բազմութեամբ, վարակիչ խանդավառութեան մէջ եւ լիակատար կարգապահութեան տակ տեղի ունեցան Գահիրէի ընտրութիւնները։

«Պլօքը» քուէատուփէն ելաւ վերջապէս ցախցախուած։

Կիրակի օրուան ընտրութիւնները անգամ մըն ալ եկան ցոյց տալու, որ ճիշդ էինք մենք։ Ընտրութեանց արդիւնքը անակնկալ ոչինչ ունէր մեզ համար, որովհետեւ այդ արդիւնքը մենք նախ ժողովուրդին մէջ շահեցանք, ու նոր միայն՝ քուէատուփին մէջ։ Ու շահեցանք մեր գաղափարով, մեր գործերով ու մեր հանրային դաւանանքով։

Այս յաղթանակը չափազանց ծանր պիտի գայ հակառակորդին։ Գալիքը նախազգալով, ան աւելի քան երկուքուկէս տարի ձգձգեց այս ընտրութիւնները, աւելի քան երկուքուկէս տարի «գործի վրայ» ոլահելով ու մեռած Քաղաքականներէ «ողջ» մնացած ընտրողական մը։ Անխուսափելին կատարուեցաւ սակայն։ Եւ «Պլոքը» — Ռամկավար-Ազատական, Հնչակեան, Դիտակից. Չէզոք եւ Եգիպտահայ Իրաւանց Պաշտպան Միութիւն — Համիրաշխատէրներու Միութենէն, որուն մաս կը կազմէին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Գահիրէի Ժողովրդային Միութիւնը։ Եւ «Պլոք» պարտուեցաւ՝ վիճակահանութեան դնելով իր ամէնէն փայլուն դէմքերը, պարագայ մը, որ կրկնապէս կը դառնացնէ իր պարտութիւնը։

Մենք կը կարծենք սակայն, որ այս ընտրութեանց մէջ ամէնէն աւելի շահաւոր պարտուած հակառակորդը եղաւ։ Եթէ յաղթանակէր ու եթէ շարունակէր հայասպան ընթացքը՝ ամէնէն առաջ իր գերեզմանը պիտի փորէր։ Անկարելի էր հանդուրժել, որ վիրաւոր ու հալածական ազգի մը ծոցին մէջ գործող կուսակցութիւն մը նոյն ժողովուրդին համար տառապող այլ կուսակցութեան մը հասցէին գրէ.

«Մենք կ'ըսենք — արդարեւ քաջալերանքի արժանի են ձեր յիշատակած գործերը, եթէ դուք չէք կատարողը... Մեր քաջալերանքին չեն կրնար արժանանալ դաշնակցական դպրոցը, դաշնակցական գրականութիւնը, դաշնակցական հանդէսը, դաշնակցական նուիրահաւաքութիւնը, դաշնակցական «Հայաստանը», դաշնակցական կեղծ կարմիր խաչը...»։

Գահիրէի ընտրութիւնը տեղական ազդ ըլլալէ աւելի ընդհանուր, ազգային եւ համագաղութային նշանակութիւն ունի։

Եթէ այս պարտութեամբ բարոյապէս վերածնի, գաղափարօրէն վերափոխուի եւ հիմնովին մաքրուի իր հիմնական ախտերէն մեր հակառակորդը, ատկէ շահողը նաեւ մենք պիտի ըլլանք։»

ԴԱՐՁԵԱԼ ՓԱՐԻԶԷՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Ֆրանսացի Քոսթ եւ Պելլոնթ օդանաւորդները կը պատրաստուին նոր թռիչք մը կատարելու Փարիզէն դէպի Նիւ Եորք։ Այս նպատակով ալ, իրենց օդանաւով՝ փորձ մը կատարեցին եւ 21 ժամ տեւող թռիչքէ մը յետոյ, վերադարձան Վիլլաքուպլէի իրենց կայանը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Թրքական «Միլլիյէթ» թերթը, իր յուլիս 1ի խմբագրականին մէջ կ'անդրադառնայ քրտական շարժումին.— Այս խռովութիւնները կ'ըսէ, միշտ տեղի կ'ունենան։ Զինուած խումբեր միշտ կ'անցնին Պարսկաստանէն Թրքական սահմանագլուխը՝ կողոպտելով գիւղերը, ու յափշտակելով անասունները։ Վերջին խռովութիւնները սովորականէն աւելի մեծ չափով մը տեղի ունեցած են եւ այս առթիւ կառավարութիւնը խելացի շարժած է խիստ միջոցներ ձեռք առնելով։

«Կարելի՞ է հարցնել թէ ի՞նչու պարսիկ կառավարութիւնը կը հանդուրժէ այս աւազակախումբերու ներկայութեանը իր երկրին մէջ եւ չարգիլեր անոնց անցքը սահմանագլուխէն։ Պետութիւն մը որ կը յաւակնի քաղաքական եւ զինուորական գոյութիւն մը ունենալ, եթէ անկարող է իր հեղինակութիւնը բանեցնել աւազակախումբերու եւ ցեղերու վրայ, որոնք դրացի երկիրը կ'ասպատակեն, այն ատեն, լրջօրէն կարելի է խնդրոյ առարկայ դարձնել այդ իշխանութեան ուժը։ Այս խումբերը չեն գոհանար կողոպուտներով։ Այլ անոնք մեր վրայ յարձակեցան եւ ստիպեցին գիւղերը որ իրենց միանան։ Ասկից զատ, կ'իմացուի որ հարիւրաւոր ձիաւորներու խումբեր կ'աշխատին յեղաշրջական շարժում մը կազմակերպել, ինչ որ կ'ապացուցուի բռնուած փաստաթուղթերէն։ Բոլոր այս շարժումները պիտի ճնշուին եւ Թուրքիոյ միւս մասերուն մէջ արձագանգ չպիտի գտնեն»։

Պաշտօնական «Միլլիյէթ»ի այս խօսքերը որոնք թրքավարի փորձեր են նուազեցնելու քրտական շարժման կարեւորութիւնը, կուգան փաստելու խռովքը՝ որուն մատնուած է Մ. Քէմալի կառավարութիւնը։

Ռուսիա եւ Անգլիա

Լոնտոնի Խորհրդային դեսպանը [illegible] ջելու որ, Անգլիոյ մէջ դադրի բոլշեւիկեան պրոպագանդը, վերադարձաւ, իր հետ բերելով կարուկ մերժում մը։ «Մորնինկ Փոսթ» որ լուրը կուտայ, կը յայտնէ թէ՝ համայնավար Միջազգայինի եւրոպական դիւանը որ անցեալ ապրիլին Լոնտոն էր փոխադրուեր, ձեռնարկած է վերակազմելու անգլիական համայնավար կուսակցութիւնը։ Նոյնպէս հրահանգներ տրուած են որ երկրին միացեալ մասերուն, մանաւանդ Հնդկաստանի մէջ, բոլշեւիկեան պրոպագանդը սաստկանայ։

Ռուսիոյ նախապատերազմեան պարտքերը

Լոնտոնի Խորհրդային դեսպանը յատուկ հրահանգներ ստացած է Ռուսիոյ նախապատերազմեան պարտքերուն մասին, որոնց կարգադրութեան համար կազմուած է անգլիական խառն յանձնախումբ մը։ Կը կարծուի թէ ռուս պատուիրակները պիտի պնդեն որ այդ պարտքերը բաժնուին երեք գլխաւոր դասակարգի։

1.— Զէնքի եւ ռազմամթերքի գնման համար, ռուս կայսերական եւ ժամանեայ կառավարութեանց, պատերազմի ընթացքին Անգլիոյ կողմէ բացուած վարկեր։ 2.— Անգլիական հպատակներու պահանջները՝ իբր փոխարժէք, յեղափոխութեան ընթացքին գրաւուած սեփականութեանց։ 3.— Ռուսական թղթակցութեանց կամ կառավարութեան կողմէ Լոնտոնի մէջ կնքուած նախապատերազմեան պարտքեր։

Ռուս պատուիրակները հրահանգ ստացած են բոլորովին ջնջել ջանալու առաջին դասակարգի պարտքերը, առարկելով այն փաստերը, որոնց ենթարկուած է Խորհրդ. Ռուսիա, քաղաքային պատերազմի ընթացքին՝ դաշնակից բանակներու միջամտութեան հետեւանքով։

Հնդկաստանի պարագաներ վրայ

Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ հեռագրով շնորհաւորեց գերման կառավարութիւնը Հռենոսի՝ պարպումին առթիւ։

Դաշնակից զօրաց բանակին հեռացումը Հռենոսի ափերէն, հակառակ թափուած ջանքերուն, Մայնսի մէջ տեղի տուաւ ծանր միջադէպերու, որոնց մասին, նոր կը հասնին մանրամասնութիւններ։

Գրգռուած ամբոխը յարձակում գործեց կարգ մը բնակարաններու եւ վաճառատուններու վրայ, ջարդուփշուր ընելով կարասիներ եւ փճացնելով ապրանքներ։ Յարձակման ենթարկուած տուներու և խանութներու տէրերը կրցեր էին ժամ առաջ ապաւինիլ ոստիկանական պաշտպանութեան։ Ոստիկանական տեղեկագիր մը կը յայտնէ թէ խռովութիւնները կազմակերպուած են դուրսէն եկած անհատներու կողմէ եւ յարձակումը ուղղուած էր գլխաւորաբար անոնց դէմ, որոնք հակառակ էին գրաւման բանակի հեռացման եւ լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէին անոր հետ։

Ֆինլանտական շարժումը

Հակառակ դահլիճի հրաժարման, հակահամայնավար շարժումը կը ծաւալի ու կը սաստկանայ ամբողջ Ֆինլանտիոյ մէջ.

(Լուրերու շարունակութիւնը նարդա 4. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 22

Ռուբէնեան	500
Սաքօ Յակոբեան	150
Ղազար Ներկարարեան	150
Խաչիկ Գասպարեան	150
Մարգար Գապիկեան	100
Տքթ. Ա. Սիրունեան (Վերօնա)	50
Պետրոս Կիրակոսեան	50
ԿԱՐՏԱՆԷՆ	
Սիրական Աւետիսեան	100
Մարգար Ղարիպեան	100
Նշան Գալայճեան	100
Գումար	1,450
Նախորդ գումար	24,670
Ընդհ. գումար	26,120

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կարմիր համագումարի վերջին նիստին մէջ, 60 պատգամաւորներ խօսք առեր էին, Ստալինի տեղեկագիրը փառաբանելու համար։

Ստալին՝ իր փակման ճառին մէջ, անդրադարձաւ բոլոր ճառախօսներու համամտութեանը կեդր. Կոմիտէի տարած յառաջդիմութիւն մը կը ներկայացնեն՝ բաղդատմամբ իրենց նախընթաց յայտարարութիւնները։ Այսուհանդերձ անբաւական են։ Կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ աջ ընդդիմադիրներու նախկին ղեկավարները ընդունին թէ խոր վիհ մը գիրենք կը բաժնէ կուսակցութեան ընդհանուր ուղղութենէն եւ թէ իրենց քաղաքականութիւնը կը տանի երկրին մէջ դրամատիրութեան վերահաստատման։ Ոչ միայն պարտաւոր են զայն ընդունիլ, այլ մեզ հետ կռուիլ աջ հակումին դէմ։

Բացարձակապէս հիմնաւոր է անվստահութիւնը զոր համագումարը կը յայտնէ իրենց յայտարարութեանց հանդէպ։ Կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ անոնք գործով փաստեն իրենց ճամբը, եթէ չեն ուզեր որ խիստ պայքարը շարունակուի իրենց դէմ։

Ի հարկէ, բուռն ծափերով ընդունուեցան Ստալինի խօսքերը։

Համագումարը միաձայնութեամբ քուէարկեց Կեդր. Կոմիտէի քաղաքականութեան, Խորհրդ. Միութեան պաշտպանութեան, ընկերվարական շինարարութեան եւ Լէնինեան գիծի մասին բանաձեւեր, որոնց բովանդակութիւնը կուտանք վաղուան թիւով։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԳԱՀԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հակառակ հունգար արքայականներու հրապարակային յայտարարութեանց թէ՝ որեւէ փորձ չպիտի ընեն բռնի ուժով վերահաստատելու Հապսպուրկեան գահը Հունգարիոյ մէջ, Զիթա կայսրուհիին անդրանիկը Օթթօ, Ժրնեւէն մեկնեցաւ անծանօթ ուղղութեամբ։ Իր մեկնումէն առաջ, գաղտնի տեսակցութիւններ ունեցած է հունգար քաղաքական ու զինուորական բազմաթիւ անձնաւորութեանց հետ։

«Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կը հաւաստէ թէ Օթթոն Հունգարիոյ գահը բարձրացնելու ծրագիրը վերջնապէս մշակուած է գաղտնի ժողովի մը մէջ, որուն կը մասնակցէր նաեւ Զիթա կայսրուհին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԸ

Հացահատիկների հանձնման պէտք է ասել թէ գարնանացանի ժամանակ, գիւղացիութիւնը հողի մէջ չէ ձգել մի հատիկ սերմ, չհաշուած աշնանացանը, որ եղել էր աշնանը«թիւրիմացաբար»— ինչպէս գիւղացիներն էին ասում։ Ձեռքիս տակ գտնուող սերմը կ'ուտեմ, ցանելու փոխարէն. տեսնենք դեռ գլուխներս ինչ է գալիս»— ասում էին, Փարաքար գիւղի գիւղացինե,րը։

Նարունակ մենք աշխատում էինք հետաքրքրւելու այլ գիւղացիներով եւ միշտ նոյն հարցն էինք տալիս.— «Ինչո՞ւ գարնանացանին չէք մասնակցում»։ Միշտ ստանում էինք նոյնանման պատասխաններ։ «Ինչպէս ամբողջ երկիրը, ինչպէս էլ, մենք ընկեր հ... ինչո՞ւ ցանենք երբ աւազակապետ Չեկիստներն թալանում են մեր հալալ աշխատանքը, ու վերցնել, երբ գիմադրում ենք, գիշերը 12 օթոմոբիլներով տանում են Չեկա եւ աքսորում»։

20 - 25 օր անընդհատ, կառավարութիւնը Հայաստանի համալսարանի 3.4րդ կուրսի ուսանողներին հանելով համալսարանից, գիւղերն ուղարկեցին, որպէսզի գարնանացանի աշխատանքները յաջող անցկացնեն. աշխատելով գիւղացիութիւնը համոզելու որ այլեւս ձեռք ենք քաշել համատարած կոլեկտիւացումից։ Բոլոր ջանքերը ի զուր անցան։Գիւղացիութիւնը մարգել էր եւ չհաւատաց բոլշեւիկեան նոր մահւան փաղաքշանքներին եւ չմասնակցեց գարնանացանին։ Չորս օրը մի անգամ, ուսողխստ կոմունիստները, համալսարանի սոված ու կմախք դարձած ուսանողութիւնը թւով 600 - 700 հոգի օթոմոբիլներով «Շաբաթօրեակ» պատրւակի տակ, ուղարկում էին ուժով գիւղական այս կամ այն կազմակերպւած կոլխոզները եւ օրերով չարչարում, չահագործում նրանց։ Փարաքարում գիւղացիներից մէկը ասում էր մեզ. «որ մինչեւ հիմա դուք «Շաբաթօրեակ»ի չէիք գալիս. մեր այգիները հողի տակ էին մնում». ինչպէս որ այս ու այն կողմից փափսում էին ուսանողները.— ճիշդ է ասում մարդը, եւայլն։

Այսպէս գիւղացիները յոյս չունենալով որ իրենց ցանածը, իրենց պէտք է քաղեն, դէպի դաշտային աշխատանքները չէգոք դիրք էին բռնում։ Մարդկային աշխատանքը կանգնած էր, չնայած Ստալինի — «գլխապտոյտից», կառավարութիւնը — ստիպւած՝ նորանոր խոստումներ էր անում գիւղացիներին։ Այդուհանդերձ, գարնանային աշխատանքները ամբողջութեամբ կանգ առին։ Գիւղացիութիւնը գլուխը կորցրած՝ չգիտեր ինչ անէր, ինչպէս հաշուել անտանելի պայմանների հետ։ Ցանե՞լ ! ո՞ւմ համար ցանել։ Չցանել, ապա ինչո՞վ ապրել. անա աշխատաւորութիւնը մաշող երկընտրանքը։ Վերջը՝ չցանել։ Արարատեան դաշտավայրի գարունը, արդէն վաղուց եկել էր, այգիները մնացել էին հողի տակ, չէին հանում գիւղացիները։ Վերջը կառավարութիւնը հրամայեց, ովքեր չհանեն այգիները. այգեպանները տուգանք են տալու 100 րուբլի։ Ճարահատեալ այսպէս թէ այնպէս, հողերի տակից այգիները հանեցին։

Այնուհետեւ,այլ աշխատանքներից հրաժարւում են կտրել, փորել, հաւաքել, գրել եւլն.։

Իրանց այգիները չկարող գիւղացիները նոյնպէս տուգանւում էին «Նոր գոյութիւն ունեցող օրէնքներով»։ Գիւղացիութեանը քաջ յայտնի էր որ այս տարի հագիւ այգու բերքից աղոտ չափով հասնի իրեն, որովհետեւ, միւս տարին էլ, կոլեկտիւ է լինելու։ Ուստի գիւղատնտեսական այգիների կարեւոր մասերը խնամելու մինչեւ վերջ չհոգացին. աշխատանքների մեծ մասը մնաց չկատարված. Այս բոլորի հետեւանքով, այսպէս էին վերաբերւում գիւղացիները դէպի իրենց դաշտային աշխատանքները. որի մասին ստիպւած «Խորհ. Հայաստան» թերթը մի քանի անգամ գրեց։ Այնուհետեւ ամենածանր եւ գլխաւոր աշխատանքը, որ այգիների փորելն է,դա արդէն անկարելի էր կատարել, շնորհիւ մի շարք տարրական պատճառների։

Որոնք էին այդ տարրական պատճառները՞։

Հայաստանի այգեգործական մի քանի գաւառները, գլխաւորապէս Երեւանն ու Էջմիածինը, իրենց ամենամեծ, ծանր ու դժուար աշխատանքը համարում են այգիների փորելը. որ, որպէս Ֆիզիկական մեծ աշխատանք, կատարւում է միայն եւ միայն տեղական եւ այլ գաւառներից եկած (Դարալագեազ, Ն. Բայազետ, Լենինական եւ այլն) տզամարդ աշխատաւորների միջոցով։ Իսկ ո՞ւր էին այդ աշխատաւորներն այս տարի։ Դրանց որոշ մասը դեռ «համատարած»ի նախօրեակին Չեկայի գամբռները ձերբակալելով՝ աքսորել էին Սիբիրի լայնածաւալ բանտավայրերի մէջ, իսկ խոշոր մասն էլ յուսահատական պայքար էին մղում լեռներում, սարերում, չեկիստների հետ, եւ կատարում իրար։ Գիւղական կիսայրի կանայք, երեխաներն ու ծերերը, որոնք որպէս «անիմաս տարր» գիւղում էին, անկարող էին կատարել այդ աշխատանքները։ Մենք տեսնում ենք երկիրը զրկւած լինելով իր չէնցող ուժերից, այսօր մնացել է անապատ։ Այգիներն մինչեւ իրենց որթերի ծայրը խեղդւած են խոտերի մէջ, փշերն ու տատասկները ծածկել են գեղեցիկ այգիներն ու արտերը եւ դժոխքի վերածել։

Անտարբեր մնալ չի լինում երբ գնացքով անցնելիս տեսնում է մարդ, միշտ խաչանաւած արտեր, չվարւած այգիներ, դեռ մինչեւ օրս սպասում են անտէր անտիրական մնացած իրանց մշակմանը։ Տեսնում է մարդ դաշտերում հաւ ու կենդ կին, աղջիկ. երախայ,ու իշխանութեան ժխտիչ հայեացքներն աչքերին՝ խեղճ, մոլար ու գլխիկոր նստած սգում են իրենց ծաղկաւէտ երկրի ամլութեան վրայ։ Միթէ հեշտ է նկարագրել բոլշեւիզմի ոճիրը մեր երկրի մէջ։

Դեռ մինչեւ օրս էլ, երկրի աշխատաւորութիւնը հերոսաբար Դիլիջանի, Ղարաքիլիսայի, Դարալագեազի եւ Ն. Բայազետի գաւառներում արիւնաթաթախ՝ ընկնում են իրենց ազատութեան ճանապարհին։ Այսպէս, գիւղացիութիւնը միանգամից շատ եկաւ տասը տարւայ քնից, իւր միւս ձախ կողքի վրայ եւ միանգամից իրեն «հրաժարիմ»ցին սանց Խ. կառավարութիւնից։

Արդ, հետեւողական կերպով ուսումնասիրելով այդ երեւոյթները, մենք յանգում ենք այն եզրակացութեան, որ գիւղացին ամբողջութեամբ հրաժարւել էր բուն նիւթերի արտադրողականութիւնից։ Նա հնարաւորութիւն ունեցաւ քաղաքի եւ գիւղի հետ ունեցած անքակտելի կապերի վրայ խաչ քաշելու։ Իսկ առանց հում նիւթերի, երբ արտադրում էր գիւղացիութիւնը, քաղաքի արդիւնաբերութիւնը, մանր թէ խոշոր կանգ են առնելու։

Գիւղացիութեան սուրբ աշխատանքի պտուղներն ահաւասիկ տասը տարի է որ վայելում են արիւնարբու չեկիստներն ու վարձկան կոմունիստները, որոնք տարագրեցին նրանց լաւագոյն զաւակները եւ որոնք մինչեւ այսօր, տառապում են Ն աքսորում, հիւանդ, թոքախտ, անտէր ու անտիրական մեռնում են, չունենալով իրենց զաւակներին.

Արդ, կարելի՞ է յուսալ այսուհետեւ Ստալինից կամ առհասարակ բոլշեւիկներից՝ խելացի, մտածւած որ եւ է ընթացք։ Դա կատարեալ անմտութիւն կը լինի։ Որովհետեւ, Ստալինը շարունակում է նորէն իւր փորձերը — մեր ժողովրդի համար նորանոր «գլխապտոյտներ» առաջացնելու, որոնք մեր հայրենիքը մատնելու են սովի եւ չտեսնուած աղքատութեան։

ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

ՄԱՐԱԽՆ ԻԲՐԵՒ ՊԱՏՈՒՀԱՍ

Եւ մարախ ծածկեաց զամենայն երեսս երկրին, եւ եկեր զամենայն բանջար եւ զամենայն պտուղ ծառոց.եւ ոչ մնաց կանաչ, ոչ ի ծառս եւ ոչ յամենայն բանջար դաշտի յամենայն երկրին Եգիպտացւոց (Ելից, Գլ. Ժ. 15)։

Եւ, Աստուածաշունչը, այսպէս,կը պատմէ թէ, մարախը խուժեց փարաւոնին պալատէն ներս, աւերեց Եգիպտացիներուն տուներն ու պարտէզները։

Այս պատմութիւնը կը հաստատէ թէ հինէն ի վեր ծանօթ էր մարախը իբրեւ պատուհաս դաշտերուն ու պարտէզներուն։

Եւ սակայն դեռ մինչեւ հիմա շատեր չեն գիտեր թէ ի՛նչ մեծ աղէտի ենթարկուած է Հայաստան, մարախի վերջին արշաւին առթիւ։

Երբ փոքր էի, դաշտերէն մարախ բռնելու կ'երթայինք, ընտանեցնելու համար մեր վանդակներուն թռչունները։ Կանաչ ու մանտրուկ մարախներ, խաւնիճ (sauterelle), որոնց գլուխը կը փրցնէինք ու կու տայինք սարեակներուն։ Կային նաեւ մեծ մարախներ, որ կը ցատկըռտէին ու կը թռչկոտէին արտերուն մէջ։ Երբեմն բարակ թուղթէ տափեր կը շինէինք, մէջը մարախ մը կը դնէինք ու գետին կը ձգէինք։ Ցանկարծ թուղթէ այդ մանրանկար տապանները կը թռչկոտէին օդին մէջ, ամէն անգամ որ մարախը ցատկելու փորձեր ընէր։ Խնդալէն կը ճաթէինք մենք, երկու ձեռքով բռնած մեր դմբլիկ փորը։

Ափսո՜ս, մարախը (criquet), որ հիմա կ'աւերէ Հայաստանը, խեղկա՜տ ու մեծ աղէտ մը կը պատրաստէ։ Երրայեցիները, այլաբանական ձեւով մը ներկայացնելով զայն, կը կոչէին Աբադոն (Յայտ. Գլ. Թ. 11), որ կը նշանակէ աւերիչ, կորստաբեր:

∴

Մարախը ուղղաթեւ միջատ մըն է։ Ետեւի ոտքերը չափազանց երկար են, այնպէս որ ծունկերէնանձեւ կը ծալլեն՝ երբ կը հանգչին գետինը։ Երբեմն արագ կշռոյթով մը ետեւի ոտքերը կը զարնեն իրենց թեւերուն, մասնաւոր ձայն մը հանելով դաշտերուն մէջ։ Նոյն այդ ոտքերուն ետեւի կողմը ադոցի ձեւ ունի, եւ կը ծառայէ բոյսերուն տերեւները կամ ցօղունները կտրելու։

Մարախները (acridium) քանի մը տեսակ են. 1.— Մարոքեան 2.— Սուտանեան,3.— Իտալեան մարախներ։ Ապահովաբար, Հայաստանի գաւառներուն մէջ տեսնուած տեսակը, զոր Ռուսերը շիստոցերկա կ'անուանեն, Սուտանեան մարախն է։

Մարոքեան մարախ.— Դեղնորակ կարմիր գոյն մը ունի։ Առատութեամբ կը գտնուի Ափրիկէի հիւսիսային կողմերը, մասնաւորաբար Աթլաս լեռներուն արոտատեղիներուն վրայ։ Հովը յաճախ կը քշէ զանոնք դէպի ծով։ Էգերը օգոստոս ամսուն կը փորեն հողը եւ կը թաղեն իրենց ածած հաւկիթները։ Յաջորդ եղանակին՝ ձագերը հետզհետէ կը մեծնան, եւ օր մըն ալ յանկարծ կը թռչին հավին ուղղութեամբ։ Ցերեկները կը թռչին եւ գիշերները կը նըստին բանջարեղէններու վրայ, շարունակ ուտելով։ Ցեռայ նարէն կը թռչին, ամպեր կազմելով երկինքին վրայ, այնպէս որ արեւին լոյսն իսկ կը խափանեն։ Թռած պահուն լսելի կ'ըլլայ խլացուցիչ սուր ձայն մը, զոր թեւերը կը հանեն։

Այս մարախը տեսնուած է նաեւ Կիպրոս կղզին, Ֆրանսայի հարաւային մասերուն եւ Թուրքիոյ միջերկրականեան (Ատրոն) նահանգներուն մէջ։

Սուտանեան մարախ.— Առատութեամբ կը գտնուին Սուտանի մէջ, Ձաւ լինին եգերքը։ Տարուան մէջ մէկ երկու անգամ հաւկիթ կ'ածեն։ Էգը ամէն անգամ 80—90 հաւկիթ կը լեցնէ փոսերու մէջ, զորս կը փորէ իր փորը քսելով հողին։

Այս մարախը կ'արշաւէ դէպի Եգիպտոս եւ Արաբիա։ Այս տեսակը կը կոչուի նաեւ կիտառ, փորին վրայի խաչաձեւ կէտերուն պատճառաւ։

Իտալեան մարախ.— Կարմիր թեւերով մարախ մըն է։ Էգերը յուլիսի վերջերը կը սկսին հաւկիթ ածել եւ հողին մէջ թաղել։ Այս տեսակն ալ ծանօթ է արեւմտեան Թուրքիոյ գիւղացիներուն։

Առանց փնտռելու թէ ո՞ր տեսակն է, որ այժմ կ'աւերէ Հայաստանի գաւառները՝ գալով թէ՛ հարաւէն (Պարսկաստան) եւ թէ՛ արեւմուտքէն (Թուրքիա), ներկայացնենք այն պատուհասը, որ կը պատճառէ մարախի ամէն արշաւ։

∴

Մարախը այնպիսի աղէտներ կը պատճառէ, որ, ինչպէս սովն ու երկրաշարժը, պատմական կը դառնան։

1866ին մարախը աւերեց ամբողջ Ալճերիան, կանաչ ծիլ մը չթողուց հողին ու ծառերուն վրան։ Այսպէս 50.000.000 Ֆրանք վնաս հասցուց երկրին, որ անմիջապէս սովի մատնուեցաւ եւ նոյն տարին անօթութենէ մեռան 200.000 հոգի։ Այն տարին ... մարախը քշեց տարաւ դէպի ծով։ Ալիքներուն վրայ սատկեցան բոլորը. այնպէս որ ամբողջ ծովեզերքը հոտեցաւ եւ ժանտախտ ծագեցաւ ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ։

1748ին եւ յաջորդաբար երկու տարի մարախը տեղատարափ անձրեւի պէս գիշեր ցերեկ տեղաց Դանուբ գետին եզերքը եւ մեծ աղէտի մատնեց երկիրը։

Կը պատմուի թէ երբ մարախը սով կը պատճառէր, ժողովուրդը կը ստիպուէր մարախ ուտելու։

Եւ որպէսզի կատարեալ ըլլայ պատկերը, աւելցնեմ որ մարախը թռած պահուն՝ ոչ միայն կը ծածկէ երկինքը, այլ նաեւ գետինը նստած պահուն՝ կույտի պէս կը ծեփէ ու կը սալարկէ հողը, այնպէս որ, կ'ըսեն թէ, շոգեկառքերն իսկ չեն կըրնար շարժիլ, որովհետեւ թանձր խաւով մը ծածկուած կ'ըլլայ երկաթուղին։

Եւ վտանգը դեռ այսքան չէ։ Մարախը միլիոններով կը թափի դաշտերուն վրայ, քանի մը ժամէն ամբողջովին կը մերկացնէ հողը։ Ու երբ կը մեկնի (կամ որեւէ միջոցով կը ջարդուի), հաւկիթները, որ կը մնան հողին տակ, նման փտած մը կը պատրաստեն յաջորդ տարի։

∴

Ի՞նչ ընել, ուրեմն։

Բազմաթիւ միջոցներ կան պայքարի։

1871ին Կիպրոսի կուսակալը, Մէհմէտ Սայիտ փաշա, մարախի արշաւի մը ընթացքին դաշտերուն մէջ բանալ տուաւ խոռունկ խրամներ, յետոյ մարախին ձագերը ,— որոնք տակաւին օրերուն չեն կրնար թռչիլ, - քշել տուաւ խրամներուն մէջ։ Այսպէս ձագերը թաղելէ յետոյ՝ վրան լեցուց կրաջուր։ Այս մեթոտը ժամանակ մը ընդհանրացաւ եւ գործածուեցաւ ամէն կողմ։ Ուրիշներ մարախին ձագերը կը հաւաքեն ընդարձակ վալը մը, յետոյ դիւրավառ նիւթեր նետելով՝ կը բռնկցնեն ամբողջ դաշտը։

Հաւկիթները փճացնելու համար, կը յանձնարարուի հողը փորել եւ հաւկիթ հաւաքել,կամ քիմիական նիւթեր սրսկել դաշտերուն վրայ։

Մարախին արշաւէն առաջ իբրեւ կանխարգելիչ միջոց, Հայաստանի մէջ կը գործածեն փայտի ոզոցուկ, զոր կը սփռեն գետինը։

Ոմանք կը յանձնարարեն մարախին ամպերը երեւցած ատեն, աէժ. անակներով դիւրավառ նիւթեր սրսկել օդին մէջ, այսպէսով այրելու համար մարախները։

Չորեքշաբթի օր գօթիտիէն կը գրէր թէ Ալճերիա զարձեալ ենթարկուած է մարախներու արշաւին։ Քոսթանթին նահանգին համար դրկուած են 100 հազար քառ.մեթր պղինձէ թերթեր, 10.000 քառ. մեթր մետաղթեր, որպէսզի կարելի ըլլայ պաշտպանել ցանքերը։ Նոյն ատեն պիտի գործածուին 375 հազար լիթր crésyl, և 170.000 քիլօ arséniate de soude։ Դժբախտաբար բոլոր այդ միջոցները ազդու չեն։ Գերմանացի մասնագէտները պատերազմի կազ կը յանձնարարեն։

Բարեբախտաբար կան կարգ մը մակաբոյծ անասուններ, որոնք հողին մէջ կը փնտռեն մարախին հաւկիթները ու կը փճացնեն զանոնք։ Կան մակաբոյծներ ալ, որ կը յարձակին մարախին ձագերուն վրայ։

Ժամանակ մը Ամերիկացի մը մասնաւոր մանրէներ մշակեց, սրսկելու համար մարախներուն վրայ։ Թուրքիոյ Այտըն նահանգին մէջ շատ փորձուած է այս մեթոտը։

Մարախները փճացնելու կը նպաստեն նաեւ ... մարախակերները։ Արդարեւ կան ժողովուրդներ, Մաւրիտանացիներն ու Հոթէնթոթները, որոնք մարախ կ'ուտեն։ Եւ կ'ըսեն թէ... համով է մարախը.(ուտողաց անուշ)։ Թունուզի մէջ ցեղախումբեր կան, որոնք մարախի պահածոյ կը շինեն։ Կառավարութիւնը եւս, քաջալերելու համար, ժամանակ մը աղ կու տար պահածոյ շինողներուն։Ինչո՞ւ կը զարմանաք. Յովհաննէս Մկրտիչ եւս անուշ անուշ մարախ կ'ուտէր (Մարկոս, Գլ. Գ. 4), եւ յետոյ կուշտ ու կուռ կը հայհոյէր Հերովդէսի կնոջ եւ անոր ցատկան աղջկանը՝ Սալոմէի։

Ափսո՜ս, որ մարախին արշաւները չեն դադրած՝ հակառակ մարախակեր (acridiphage) ժողովուրդներու արկրամոլութեան, եւ հակառակ գիտութեան հնարած բոլոր զէնքերուն։

Ուստի ճիշդ է ողբալ մարախին աւերը Երրայեցի մարգարէին հետեւեալ տողերով.

«Ողբացէ՛ք, մշակք, սաստուածովք ի վերայ ցորենոյ եւ գարւոյ, զի կորաւ կութք յագարակէ։ Ա՜ւղ էառ երկիր. թշուառացան դաշտք, ցամաքեցաւ գինի, նուազեաց ձէթ։ Ցամաքեցաւ որթ, նուազեաց թուզ եւ նուռն եւ արմաւ եւ խնձոր, եւ ամենայն փայտ ագարակի ցամաքեցաւ»։

ԱՐՄԱՇԱԿԱՆ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

Քանի մը օր տեւող ճանդարտ օդերէ յետոյ, փոթորիկը դարձեալ վերսկսաւ Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններուն մէջ։ Վուվրէյի վրայ առջի օր կարկուտ մեծութեամբ խիտ ու յորդ կարկուտի տարափ մը տեղաց, կէս ժամէն աւելի։ Լուրը սակայն, երեք երիկուն առնուեցաւ ճադորդակցութեան միջոցներու ընդհատման հետեւանքով։ Փլող սատտիկփուքը աքմատախիլ բրեր էր ծառերը եւ կոտրեր հեռաձայնի ու հեռագրի սիւները, երկու ճագարէն աւելի հեկտար տարածութեան մը վրայ. փոթորիկը մեծ աւեր գործած է։ Այդ շրջանի մէջ միայն վնասը առայժմ կը գնահատուի աւելի քան 10 միլիոն ֆրանք։

«ԹԱՎՐԷԶ ՈՂ ԹԷ ՀԱՎՐԷԶ...

ՄՈՒՍՈՒԼ.— Միջագետքի գ... թաղաններու այս կա... թէ կառավարական շրջաննե... եւ թէ շրջապատի ժողովուրդի... շագրութեան առարկայ եղած... Մասնաւորաբար շրջապատի քիւ... ազգաբնակչութիւնը ակա... ըլլալով մեր ժողովուրդի վեր... նական աշխատանքներուն եւ ... նելով նորահաստատ գիւղը իր... պար աներով ու շարքերով... գնահատութիւնը խոստովան... հետեւեալ տարօրինակ ասացո... քով՝ «Մի ըսէք Հավրէզ, ... Թավրէզ»։

Որքան ալ չափազանցու... ըլլայ մեր դրացիներու այս ... հատածքը, այնու ամենա... իրողութիւն մը կայ որ ա... քելի է. այդ մեր ժողով... գերբնական աշխատանքն է։

Ինչպէս յայտնի է, ... հոկտեմբերին միայն ... փոխադրութիւնը, ժամանակ... որ բնաւ համապատասխան... նոր բոյն շինելու, տարին... վեր գտնուին հաւասարած ... րակներու վրայ. հոս է որ մեր... ղովուրդը՝ իր կենսունակութեա... գոյց տուաւ բոլոր թերահաւ... ներուն, թէ ինք միայն նա... վարժուած չէ, եւ գիտէ իր ... յատուկ կենսունակութեամբ... բաշխել աւերակները եւ իր ... յութիւնը պահել, նոյն իսկ ... մէնէն դժուար պայման... մէջ։

Հոկտեմբերէ դեկտեմբեր... մանակամիջոցին մէջ, մեր... բնակիչներուն սխանմա... խատանքներուն շնորհիւ ... 150է աւելի տուներ շինու... եւ 700է աւելի անձեր տեղա... ւեցան, տեղացող անձրեւ... տակը չմնալու համար։ ... միայն տարերը, նոյնիսկ ... չէինք հաւատար որ այդ ... պատ պայմաններու մէջ, ... տեղափոխուած ժողովուրդը ... կարողանայ տուներ կառուց... եւ հոն տեղաւորուիլ։ Այս կա... ծով ալ, նոյնիսկ միջոցներ ... առնուեցան մինչեւ գարուն՝ ... ղաւորելու շրջապատի ժողով... գիւղերու մէջ, սակայն թէ... տարերու եւ թէ մեր մ... խութիւնը ջուրը ինկաւ, շն... ժողովուրդի գերբնական ջա... րին։ Անկարելի է մէկիկ - մէ... պատկերացնել աղամարդոց, ... ներու եւ երախաներու անընդ... աշխատանքները. պէտք է մ... աչքով տեսնէ լիովին գաղա... մը կազմելու համար։

Հապա՞ վարուցանքի աշ... տանքը. Դեռ տուներ կէս շ... ամէն օք բաց ու բրիչով ... հողը փորփրել յաջորդ տար... ապրուստը ապահովելու հա... Որքա՜ն միամիտներ եղան, ... կը ծաղրէին բաց ու բրիչով ... րանց կատարած դանքի աշխատա... ները։ Բայց ժողովուրդը վ... իր կենսունակութեան, այս ... ծին մէջ ալ յամառ կերպով ... րունակեց աշխատիլ, եւ ի՞նչ ... որ յաջողեցաւ։ Գաղթ. կոմ... օժանդակութեան շնորհիւ, բա... ձակ մեծամասնութիւնը քիչ ... ցորեն ձգեց գետին։ Որքան ... դածը խիստ անբաւարար է, ... եւ այնպէս, բան մըն է, ա... չեղածէն շատ ու շատ լաւ։

Ցարիներէ ի վեր անգոր... թեան գաստապարտուած մեր ... խատաւոր ձեռքերը, օրն ի ... շարաչար կ'աշխատին այսօր ... թով ինքնաբաւ դառնալու ... մար։ Բոլոր անոնք որ չէրթ... ցած աշնան տուներ շինելու, ... գործած այդ պակասը ... Միւս կողմէ ձեռնարկեցին ...

էվներ չինելու եւ տուներ ալըն-ելու, բան մը որ գովելի ջանա-իրութեամբ գլուխ բերին։ Ափսոս որ այս միջավայրի միակ չարի-քը եղող մորեխները հիմնովին ճնացուցին պարտէզներու բոլոր անաչեղէնները։

Հիմա արդէն հունձքը սկսած ։ Պէտք է տեսնել թէ ինչպէս ավրէգքի մեծն ու փոքրը, մարդ թէ կին մանգաղներ առած, արեւ-ածագէն առաջ դաշտ կ'ելլեն աշ-ան իրենց ցանած արտերը հնձե-ու համար։ Պէտք է տեսնել ի-ենց արեւէն սեւցած ճակատնե-էն կաթիլ-կաթիլ թափած քինը րտինքը, երգն ու պարը եւ մա-ւանդ ցոլքերը կոյսերու առկ ի-ենց ըրած հանխոս ճաշը։ Իրենց յս ուրախ սրտով կատարած աշ-ատանքին ի տես մարդկային իրտը հպարտութեամբ կը լեցուի եւ անմիջապէս խոր ցաւ մը կը զայ, հառաչ մը կ'արձակէ, որ ման ժողովուրդ մը իր ջանքն ու եռանդը ստիպուած է իր սեփա-ան հայրենիքէն դուրս գործա-ծելու եւ թափելու։ Հավրէգքի ինութիւնները շրջապատի ցորենի նոյսերը, նախիր եւ ոչխարի հօտը, աւնուկներու եւ հորթերու եր-թեւեկը, ասոնք բոլորը մէկ-մէկ պացոյցներ են մերբազմաչար-չար ժողովուրդի կենսունակու-թեան եւ արժանաւորութեան։

Ահա այսպիսի ժողովուրդի մը համար է որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը գլանայ իր երկիցս խոստացած 1500 լիրայի աջակցութիւնը։ Կը գլանայ որովհետեւ գէթ այս ան-գամ, իրենց հրամանով չքալեցին եւ ինքնագլուխ ձեռնարկեցին փոխադրութեան գործը։ Եւ այս, անշուշտ ռամկավարներու թելա-դրութեամբ։

Արտասահմանի ազգային բոլոր ձեռնարկներու նիւթական եւ բա-րոյական աջակցութեան շնորհիւ, այսօր, մեր ժողովուրդը փոխա-դրուած է եւ իր կարելին կ'ընէ ինքնարար դառնալու համար։

Շուտով այս ժողովուրդը իր վրայ գրուած յոյսերը պիտի ար-դարացնէ։ Այս իրողութիւնը կ'ու-զէինք որ ըմբռնէին իր հայա-ուած հակառակորդները։

Վ. ՎԱՆՈՅԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ԶԻՋԻ

Ամերիկեան վերջին մաքսա-յին օրէնքին ծծտեւանքով՝ Ֆը-րանսայի մէջ յառաջ եկած դըժ-գոհութիւնները մեղմացնելու համար, Ամերիկայի եւ Ֆրանսա-յի միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացաւ մաքսային օրէնքին կի-րարկութեան մասին։

ՍՈՔՈԼՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Այս տարի Պելկրատի մէջ կազմակերպուած Սոքոլներու համագումարը իր առըզուութեամբ դուրս կ'ելլէ ժողովական հանդէսներու շրջանակէն։ Հոն տիրապետող ոգին անոր կուտայ ազգային շատ նշանակելի եւ ճշմարիտ դոյ-ցի մը երեւոյթը։ Այս յատկանի-շը արդէն, մէկն է Սոքոլներու իտէալին հիմնական տարրերէն, ճիշդ ինչպէս վերջին դարուն անոնք հիմնուեցան Փրակայի մէջ եւ ճիշդ ինչպէս զարգացան, համախ-բութեամբ հետապնդելով չեխ ժողովուրդին ճակատագիրը։

Սոքոլները՝ իրենց մարզական ու մարմնակրթական նպատակնե-րուն վրայ կ'աւելցնեն նաեւ շատ յստակ նպատակ մը Սլաւութիւնն կը բաժնուին ու կանգ կ'առնեն ազգային շրջանակին մէջ կամ անկէ դուրս կ'ելլեն՝ սահմանա-փակելու համար սլաւական համերաշխութեան ու միու-թեան մէջ։

Այս կազմակերպութիւնները, որոնց անունը կ'ոգեկոչէ սերպ ա-ւանդավէպին թռչունը՝ Սոքոլը՝ յանդգնութեան խորհրդանշան, արագօրէն ժողովրդական դարձան հարաւի սլաւներուն մէջ եւ ա-նոնց համար, անոնք կը ձեւան ազգային միութեան թանկար-ժէք ազդակներէն մէկը։

Եւ այս զգացումը շատ ցայ-տուն կերպով կը յայտնուի ժողո-վուրդին վերաբերմունքին մէջ։ Ուր որ ալ երթան անոնք, կ'ար-ժանանան ամբոխին ջերմ ծափե-րուն։ Ժողովուրդը անոնց մէջ կը ծափահարէ մանաւանդ բոլոր նա-հանգներու ներկայացուցիչները, [illegible] դառնան որքան կուգան ա-ւելի հեռուներէն եւ կը պատ-կանին շատ աւելի վտանգուած նահանգներու։ Համագումարին եկած էին մինչեւ իսկ Ամերիկա-յի Սոքոլները՝ իրենց հաւատար-մութիւնը յայտնելու իրենց հայ-րենիքին եւ ցեղին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Զօրքերը անցած ըլլալով, 74 աշխատաւորական երեսփոխան-ներու կողմէ ներկայացուած բանաձեւ մը յետաձգուեցաւ յա-ջորդ շաբթուան։ Անոնք կը պա-հանջեն որ կառավարութիւնը ճշդէ իր դիրքը գործազրկութեան հարցին մէջ։

Պահպանողականներու պետը Պալտուին՝ անգործութեան մա-սին խորհրդակցելու համար՝ վարչապետին հրաւէրը մերժած էր նամակով, որուն մէջ կ'ըսէ.—

Շատ յստակօրէն կը յայտնէք թէ կուսակցութիւններու խորհրդակ-ցութեան հրաւիրելով մէկտեղ՝ որոշում տալու իրաւունքը ձեզ կը վերապահէք։ Իրականութեան մէջ ուրեմն, ձեզ կը հրաւիրէք ո՛չ թէ գործնական քայլ առնե-լու իրաւասութեամբ, այլ հա-ւաքոյթի մը. ուր ձեզ պիտի պարզէք վերջնական ծրագիր-ներ, գիտնալու համար թէ ա-նոնց կիրարկութիւնը գիւղա-ցւող ի՞նչ միջոցներ կրնանք տալ ձեզ։

Գրած էինք թէ պահպանողա-կաններու այս մերժումէն յե-տոյ, ազատականներու կողմէ Լոյտ Ճորճ ընդունած էր հրա-ւէրը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Նախկին վարչապետ Նահաս փաշա եւ Վաֆտ կուսակցութեան գլխաւոր անդամները մեկնեցան Զաքազիկ. Գահիրէէն 65 քիլո-մեթր դէպի հիւսիս։

Բոլոր կայարաններուն մէջ, խուռն բազմութիւն մը՝ խանդա-վառ ընդունելութիւն ըրաւ անոնց։ Բայց կայարանի մը մէջ, ազ-գայնական երեսփոխանի մը գըլ-խաւորութեամբ, ամբոխ խուժեց դէպի Նահաս փաշայի շոգեկառքը։ Յառաջ եկած իրարանցումէն՝ վի-րաւորուեցան ոստիկան մը, երկու սպաներ եւ երկու զինուորներ։ Ամբոխը ցրուելու համար, ոստի-կանութիւնը ճարահատ՝ կրակ բա-ցաւ։ Մէկ քանի գիւղացիներ վի-րաւորուեցան։

Վարչապետ Իսմայիլ Սըտքը յայտնեց թէ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են անդորրու-թիւնը պահպանելու համար Զա-կազիկի մէջ, ուր Նահաս փաշա մէկ քանի բանախօսութիւններ պիտի տայ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԱՅ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

Վերջերս, երբ թէ ապրուստը աժանցնելու եւ ճարտարարուեստին գործ տալու մտադրութեամբ, գերմանիոյ աշխատանքի նախա-րարը հրամած էր որ, մետաղա-գործական բանուորներու օրա-վարձքին վրայ նուազում կա-տարուի։

Այս որոշման դէմ բողոքելու համար, Լուսէնի շրջանին մէջ, 50,000 բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին.

Նոյնպէս Քոխումի մէջ, 20 հազար մետաղագործական աշխա-տաւորներ մերժեցին ընդունիլ 100ին 7ուկէսի նուազումը իրենց օրավարձքին վրայ եւ լքեցին գործարանները։

Բանուորական սենդիկաներու եւ գործարարներու միջեւ, բա-նակցութիւններ կը կատարուին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՐԿՈՒՏ ԵՒ ՀԵՂԵՂ

Պոլսոյ մէջ տիրող տաքին հակառակ, Պոնթայի կարգ մը գիւղերը ձմեռնային ցուրտ օրեր կ'ապրին։ Այսպէս, Պոնթայի գիւղերուն մէջ քանի մը օրէ ի վեր անդադար անձրեւ կը տեղայ եւ կարգ մը տեղեր ալ սաստիկ կարկուտ. Կարկուտէն ամէնէն աւելի վնասուած է Պատրեն հանը գաւառակը, ուր մինչեւ հուկիթի մեծութեամբ կարկուտ ինկած է։

Կարկուտն ու հեղեղը մեծ վնասներ պատճառած են գլխա-ւորաբար Սարուխանի, Աքլան-տը, Չէրքէզ Աքլանտը, Օսման-եըց, Պալըզ, Թաւան Օղլու վայ-րերուն մէջ։

∴ Անցեալները Աֆիոնի մօ-տակայ գաւառակներուն մէջ կարկուտ եւ ձիւն եկած է։ Կարգ մը գիւղերու մէջ, հեղեղը հունձ-քը քշած տարած է։

Պ. ՐԻՍԹԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Նիւթագէտ Պ. Րիսթ, որ Թուրքիոյ նիւթական վիճակին մասին քննութիւններ կատարեց, տեղեկագիրը կառավարութեան անցեալները Պոլիսէն էնկիւրիէն իրազոյն եւ քաղաքագիտին հետ։ Պ. Րիսթ խիստ գաղտնապահ է իր տեղե-կագրի բովանդակութեան մա-սին. իրեն դիմող լրագրողներուն ալ մէկ բառ բաց է այդ մասին, յայտնելով թէ կառավարութիւնը միայն կրնայ յայտարարութիւն ընել։ Նիւթագէտը քանի մը օրէն իր երկիրը պիտի մեկնի։

ԹԱՔՍԻՄԸ ԿԸ ՇԷՆՆԱՅ

Թաքսիմի Ցէշտաձեւարանին շուրջ կերտուող զարդարանքի գոր-ծը քանի մը օրէն բոլորովին կ'ա-ւարտի։ Ցեռայ ըլլալիք առաջին գործը պիտի ըլլայ արտաքնոցները փլցնել, որոնց տեղը արդիական ձեւով մեծ թատրոն մը պիտի շինուի։

Հրապարակին մօտ, հոլուա-ծական ընկերութեան սեփական գետինները ու շէնքերը մեծ ար-ժէք առած են։ Տարգապանի գե-տինը, որ մասերու բաժնուած է, ոչնուած է գնուիլ։ Պաղաւային եզերեայ մասերուն քառակուսի արշինը 120-130, իսկ ներսի մա-սերը 90 ոսկիի կը ծախուին։

Ցէշտաձեւարանին ճիշդ դէմը գտնուած գետնին վրայ Պոլսոյ ամէնէն մեծ սինէմա շինելու համար, երկու ընկերութիւններ դիմում ըրած են։ «Սթանտարտ Օյլ» ընկերութիւնն ալ այս գե-տիններէն մէկուն վրայ վաճառ-ման մեծ տաղաւար մը պիտի շինէ։ Նորագիր կայ նաեւ Ցունաց եկեղեցիին առջեւ գտնուած գան-խանութներուն տեղ մեծ շէնք մը շինելու։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունե-նար այս կիրակի (Յուլիս 6ին)։ Սէվրի մէջ, յետաձգուած է ի յարգանս յիշատակին ողբացեալ Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28 ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յունիս 28ի շաբաթ օր երե-կոյեան ժամը 8,30ին, Սալ տը Ֆէթի ընդարձակ սրահին մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի անկա-խութեան 12րդ տարեդարձը, նա-խաձեռնութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ հոս սկաուտներու Վալանսի մաս-նաճիւղին։

Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Բեմին ճակատը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռա-գոյն դրօշները։ Բեմը զարդար-ուած էր հայկական ազատամար-տի, Հայաստանի կառավարու-թեան զինանշանով եւ Հայաստա-նի Հանրապետութեան խմբանը-կարով եւ ուրիշ այլ յեղափոխա-կան նկարներով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ երգուեցաւ յո-տընկայս երկսեռ երգչախումբի կողմէ, բազման խումբը ըրաւ օրուան նախագահ ընկ. Սամուէլ ժամագործեան։ Արտասանեցին՝ փոքրիկն Նուպար Ցէր Սարգիս-եան, Օր. Արմենուհի Աւագեան, փոքրիկն Եղիկեան, ընկ. Մատ-թէոս Պըլգեան եւ Օր. Զօրպա-ճեան. երգեց Պ. Մուշեղ Ցէրտէր-եան։ Եղան հայկական պարեր ղեկավարութեամբ ընկ. Արսէն Ցէր Սարգիսեանի, իսկ խմբերգ-ները կը ղեկավարէր ընկ. Գեղամ Հէհրէեան։

Առաջին բանախօսն էր ընկ. Բարգէն Աղաբէկեան, որ մանրա-[illegible] ուն առաջ գէպքերը եւ Հ. Յ. Դ. գործունէութիւնը։

Հանդէսի երկրորդ մասը բաց-ուեցաւ խմբերգով մը, որմէ վերջ արտասանեցին Պ. Եղիկ ժամկոչ-եան, ընկեր Սամուէլ Բրուտեան, փոքրիկն Գրիգոր ժամագործեան ընկեր Մկրտիչ Դուրեթեան, եւ ընկեր Մ. Պըլքեան, նոյնպէս եղան հայկական պարեր, եւ ռուսական պար մը Պ. Մուշեղ Ցէրտէրեանի կողմէ, մէջ ընդ մէջ կը նուագէին ջութակով Պ. Հրանտ Ցակոբեան եւ ընկեր Ք. Սիրունեան։ Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Արշակ Զա-մալեան, որ բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ եւ երկարօրէն բացատրեց անկախութեան գա-ղափարը եւ Մայիս 28ի նշանա-կութիւնը, անդրադառնալու արտա-սահմանի հայութեան սպառնա-ցող ճերմակ ջարդին, հայրենիքի մէջ հայ ժողովուրդի սպառնացող վտանգին։

Հանդէսը փակուեցաւ «Ցամ փորոտան» խմբերգով, ժամը 11.30ին ներկաները ցրուեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Լեռնասար

ՊՈՌՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Շնորհիւ պոլշեւիկ ընկերային կարգերուն, կը պարծենան կար-միրները, պոռնկութիւնը աւելցած եւ նոյնիսկ մոռցուած է Ռուսիոյ մէջ։

Եւ սակայն «Վրասնայա Գա-զետա» (16 Յունիս) կը հաստատէ թէ պոռնկութիւնը տակաւին կը շարունակուի Ռուսիոյ մէջ։ Եւ ի՞նչպէս.

— «Վեներական հիւանդու-թեամբ վարակուած դժբախտնե-րուն հարիւրին յիսունը զոհերն են պոռնկութեան։ Ոչ մէկ օգուտ ունեցան թերթերու մէջ բժշկական դասախօսութիւնները։ Անշուշտ մասամբ անոր համար, որ կառա-վարութիւնը շատ քիչ կը հետա-քրքրուի պոռնկութեան դէմ պայ-քարով։ Լէնինգրադի մէջ բազմա-թիւ «գաղտնի տուներ» կան։ Եւ հակառակ կատարուած հսկողու-թեան, պոռնկութիւնը կը կա-տարուի գերեզմաններուն, ինք-նաշարժերուն, տունի բակերուն մէջ, նոյնիսկ փողոցի նստարան-ներուն վրայ։»

Պատասխան մը, կ'ըսէ նոյն թերթը, չքաշուեցաւ յայտարա-րել թէ պոռնկութեան այս հա-մաճարակը արդիւնք է բոլշեւիկ ընկերային պայմաններուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՉԵԿԱՅԻՆ ՆՈՐ ՊԵՏԸ

Հայաստանի պետական քա-ղաքային վարչութեան (Չէկա) նախագահ Հայկ Պետրոսեանի տեղ պաշտօնի կոչուած է Սեդրակ Օթ-եան։ Փոխանորդ՝ Գրիգոր Կիրա-կոսեան («Խորհ. Հայաստան» 11 Յունիս)։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Պելճիքայէն յետոյ Հոլանտա եւս իր պատասխանը տուաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանի յիշատակագրին, Եւրո-պայի Դաշնակցութեան Միու-թեան կազմութեան մասին։ Հո-լանտա իբր գաղթային պետու-թիւն կը բաղձայ որ եւրոպական Դաշնակցութիւնը իրականանայ պահպանելով գաղթային պե-տութեանց շահերը եւ վերջ դնե-լով Մոսկուայի պայքարին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 48 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Սերոբը հոն չէր, գացեր էր մալ եւ պատուիրեր էր իր եղ-բօր Միհրանին եւ Սպաղանցի Մա-րին թէ «Անդրանիկը իր քովի կերներով շուտով յետեւ հաս-նի»։ Եւ հասայ Սերոբին Սեմալ։ Մարդ գացած էր իմանալու մար, թէ գործը ի՞նչ վիճակի ջ է։ Առաւօտ լուսաբացին լուր րող եկաւ եւ ըսաւ. «Ցէրբերը որը սպաննուած են եւ դիակ-րը բերուած են Մուշ»։

Այդ կուրին Թշնամու կողմէն աշտօնեցին Դալիր էֆէնդին եւ զօրք, քիւրտ։

* *

Մենք վերադարձանք Խոտան։ 3 օր անցնելէն վերջը, Սերոբ աշխարհեց բոլոր գինուորներուն

«Նրանք մեռան, մենք մնացինք. օրանից վերջ մենք գործերը պի-տի շարունակենք։ Ո՛չ հաց, ո՛չ ռա-տըլիք ունինք։ Պէտք է Դաշտ գնալ։ 17 հոգի յանձնեց ինձ Սերոբը եւ ես Դաշտ պիտի գնայի։

Սերոբը բացի Սպաղանցիներէ եւ քանի մը Կէլիէկուզանցիներէ ուրիշ չէր ճանչնար։ Սեմալ կը գտնուէր մի Մուրօ եղօ անուն հայ (աղանք 5 եղբայր են)։ 2 ամիս վերջ վճարելու պայմանաւ առի 40 կոտ ցորեն, որը մշեցի հայու մըն էր։ Ցորենը ղրկեցի Խոտան։

Ձայն ելաւ թէ զօրքը պիտի գայ խուզարկութեան։ Այս բանը իմանալուն՝ ես վերադարձայ Խոտան։ Զօրքը եկաւ Պռուտեաց գաւառի կողմէն՝ 250 հոգի, Ցափէկայ դիմաց բարձր Առաւօ-տամծի առկ հանգստացաւ՝ 3 օր հոն մնաց։ Առաջը ջուրն էր, անկա-րելի էր անցնիլ, յետեւը սար էր, վերեւն ալ բարձր Առաւօտամծին կար։ Ջուր եւ սարի սառոյցի մէջ-տեղը շատ նեղ էր։ Սարերը գետ շատ ձիւն կար. մենք կ'ըլլայինք 60 հոգի՝ մէկը հաշուած նաեւ Եղէրդցիք եւ Սպաղանցիք։ Մեր լրտեսները կուգային, կը պատ-մէին զօրքի դրութիւնը թէ՝ ա-նօթի, բոպիկ, մերկ են։

Մենք նստեցանք Սերոբի հետ խորհրդի։ Առաջարկեցինք զարկել եղ զօրքին, որովհետեւ շատ յար-մար էր։ Զօրքին զարնելու հա-մար մեր ծրագիրը այս պիտի ըլլար — 20 ոտայ երթան՝ Ցա-փէկայ առաջի կամուրջը քաշեն, ձգեն ջուրը եւ բռնեն Առաւօ-տամծեայ առաջինները. Ցացած ըն-կերները յետեւից վրայ առն։ Մեր որոշած դիրքերը բոլորն ալ անմատչելի էին, եւ հարիւրին 95 գիտէինք, որ այդ զօրքերը բո-լորը ջուր պիտի լցնէինք եւ զէն-քերը առնէինք։

Սերոբ չհամաձայնեց, ըսե-լով. «Կարելի է քաղաքականու-թիւնը մեզ նպաստաւոր չըլլայ»։ Սակայն, այդ չէր պատճառը. մենք շատ վստահ էինք, որ եթէ կինը չըլլար՝ Սերոբը կը զարնէր։

Ցափէկայ դիմացի զօրքը 3 օր հոն մնալէն վերջը մեկնեց Մըճնկնու ագրիւր։ Նոյն օրը հոն եկաւ նաեւ 300 զօրք Մուշէն եւ Մըճնկնու ազրիւրէ բոլոր վրան-ներ զարկին։

Այդ օրը մենք Կէլիէկուզան կը գտնուէինք՝ ժողով ընելու հա-մար։ Ժողովի կանչեցինք նաեւ Ցաւըորիկցիք եւ ուրիշ գիւղացիք։ Ոչ ոք չեկաւ։ կազմակերպութեան կողմէ արուած էր գանգատ գիւ-ղեր մօտ 50 հրացան. բոլորը յետ ղրկեցին։ Մեր քով կը գտնուէին 5 Սպաղանցի, 5 Եղէրդցի, մի քա-նիսը կանեւտոր զէնքերնին ձեռ-քին, միւսները չախմախլըն։ Կէ-լիէկուզանէն մեր քով կային՝ խալօ-ռան Մարտիրոսը, Պօղոսի Ցակո-բը, Ցովհաննէսը, որու կ'ըսուի Քաւօ, Չաթօն, խասնայ Մակա-րը, Ախպու ռէս Խէչօ աղան Լա-զօն, Սինօ աղան Գիրօ։

Մենք կը Թափառէինք սարե-րը, շատ տեղ ձիւն ու ցեխ էր, հետքերնիս յայտնի կ'ըլլար։ Կան-չեցինք Կէլիէկուզանի ռէս, Մաք-լիս. աէրտէր, ըսինք «Հայե՛ր, մեզի հաց չկայ, հաւաքեցէք ձեր գիւղերէն քիչ մը ցորեն, կէլէ, 3 ոչխար, ղրկեցէք մե-զի, յետոյ փողերնիդ կը վճա-րենք»։ Մեզ ըսաւ թէ՝ «կուռ-տանք» եւ չտուին ալ։

Կէլիէկուզանէն եկանք Խոտան։ Սերոբ կանչեց Ախպու ռէս ու Մէյլիս, բայց նրանք չեկան։ Ինձ ղրկեց կանչելու։ Գացի. շատ դըժ-ուարութեամբ բերի մի քանի-սին։ Մի խօսքով ժողովուրդը մեզմէ խոյս կուտար։ Եւ այդ պատճա-ռաւ ելայ խաղայ կոնը գիրք չինեցի եւ ըսի «Եթէ զօրքը Կէ-լիէկուզանայ վրայ իջնի՝ պէտք է զարնեմ»։ Սերոբը ղրկեց Սպա-ղանաց Մակարը՝ ինձ յետ վերա-դարձուց։ Այդտեղից գացինք Հալագըր։

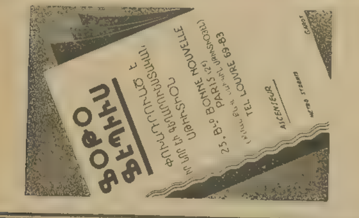
Քանի մը սասունցի երիտա-սարդներ ունէինք, միշտ կ'երթա-յին զօրքի դրութիւնը կը լրտե-սէին։ Հալագըր գտնուած աւեն-նիս օր մ'ը նրանք եկան ըսին. 500 հոգի ցրտից սառեցաւ, զօր-քը բոլորովին մերկ է, կերածը չերեքի խոտ է, մէկը չկայ մեզնի-նին, որ հրացան վերցնէ ու դառ-նոր բանայ»։

Այդ իրիկուն սարսափելի անձրեւ, ձիւնախառն փուք եղաւ։ Եւ. Գէորգ, Համբարձում մեր զարնելու տեղերը որոշեցինք, մեր ունեցած զինուորները բաժանե-ցինք եւ Սերոբին ըսինք «Մենք այս ձեւով առաւօտեան լուսաբա-ցին զարնենք, Թշնամին դիրք չունի, վրաններու տակ չի կրնար դիմանալ»։

(Շար.)

Շարժման գլուխը կանգնած է գիւղացի մը Քոզոլա որ 15.000 հոգիով յուլիս 7ին պիտի քալէ մայրաքաղաքին՝ Հէլսինկֆորսի վրայ։

Երեսփ. ժողովը 60ի դէմ 112 ձայնով քուէարկեց համայնավար հոսանքին դէմ՝ կառավարութեան ներկայացուցած խիստ օրէնքը, հակառակ ասոր սակայն, դահլիճը հրաժարեցաւ, թոյլ տալու համար, որ «աւելի լայն հիմերու վրայ» վերահաստատուի նախարարական կազմը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ
ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները 7 յուլիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՎԱՂԸ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
Հովանաւորութեամբ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
Կը նախագահէ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Բանախօսութիւն, խմբերգ. մեներգ. հայկական, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, թոմ եւ անակնկալներ.
Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։
Հաղորդակց միջոցներ.—Թրամուէյ՝ Թիւ 2 եւ 25 իջնել terminus Սէն Քլու, շոգենաւ՝ իջնել Սէն Քլու, շոգեկառք՝ Gare St. Lazareէն իջնել Սէն Քլու։ Առաջնորդներ կը սպասեն Pavillon Bleuի մօտ առաւօտեան ժամը 11էն մինչեւ 4։
Դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ անցեալ տարուան հանդէսին վայրը, Սէն Քլուի պարքին մէջ, երեք աւազաններէն վեր, la Grande Gerbe կոչուած տեղը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
148-Rue Villeneuve, *Քաղաքապետարանի սրահին մէջ*
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
կը ներկայացուի Գ. Դուրեանի «ՍԵՒ ՀՈՂԵՐԸ»
Նուագ Մանտիկեանի կողմէ — *Գին 5 եւ 7 ֆրանք*

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
Շ Ա Ս.— Նախաձեռնութեամբ Ռոստոմ խումբի
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը նախագահէ ընկ. Մ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ
կը խօսի Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Ընկ. Կ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ կը ներկայացնէ զաւեշտ մը

ԼԻՈՆ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին
Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։
Կը խօսի՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Սթանոզի Հայր. Միութեան կողմէ եւ աջակցութեամբ նոզի երիտասարդաց միութեան այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը ... մինչեւ առաւօտ Haroldի սրահներուն մէջ, 3 Rue Lavieuville Nord Sud, Abbesses.
Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ
կը ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»
Եւրոպական եւ արեւելեան նուագ, գեղարուեստական ճոխ ...
Պարի մրցում եւ անակնկալներ
Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով
ԳԻՆ՝ 5, 10, եւ 15 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ. ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ԻՆ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
8 Rue Danton, PARIS — Métro: Odéon եւ St. Michel
Մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրուի Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով
ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ (4 ԱՐԱՐ)
(ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Ս. Ալիքսանեանի, Օր. Անահիտի, Տիկ. Լաթիֆեանի եւ Պ. Պ. Գմբէթեանի, Լաթիֆեանի, Մաքիմի, Գրիգոր Վահանի, եւայլն։
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ *կը կատարէ «ԱՍԼԱՆ»ի դերը*
ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ *կը կատարէ «ՋԻՆՆԻ»ի դերը*
ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻՒԼԻ փոթորիկ խումբի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ ներկայանալ անդամատետրով։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը առաւօտ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, Ave. de Verdun. կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

Ս. ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 3ին «Վարուժան» Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

-ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այսօր շաբաթ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ, 139 Rue Lafayette. *Կը խնդրուի բոլոր խումբերու (Ռոստոմ Շառ, Մակացի՝ Գրիգոր Սէն Ռամպէր, Ապառաժ Բասկալ, Քրիստափոր՝ Վիէն) ներկայացուցիչներէ ներկայ գտնուիլ արշաւ ժամուն։*

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը բաց է՝ Բշ. երեկոյները ժամը 7—8, իսկ Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7էն 8.30։ Նոր բաժանորդագրուիլ փափաքողները դիմեն B. Sabatjianի, 262 Rue Duguesclin, Lyon.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Փոքր-Հայքի ընդհ. հայր. միութեան ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Էմիլ Զոլայի վերնայարկը (Rue Boileau 127—129,) *Օրակարգ՝ ծրագիր կանոնագրի ընթերցում եւ վաւերացում, վարչութեան ընտրութիւն։*

Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, մանկապարտէզի սրահին մէջ, 3 Rue Eclipse, Օրակարգ՝ հաշուեքննիչ յանձնախումբի զեկոյց եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Ն. Գ. Բ.ի ժողով այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին մէթրօ Odéon, La Petite Source. *Պարտադիր ներկայութիւն։*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԱԶԴ

Ի յարգանս Գօղոս Նուպարի յիշատակին, վաղը, կիրակի Գալաքեան եպիսկոպոս պատարագ - հոգեհանգիստ պիտի կատարէ Մարսիլիոյ Ս. Յարութիւն մատրան մէջ։ Կը հրաւիրուի հայ բարեպաշտ հասարակութիւնը։

Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչ.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԲԵԼՃԻՔԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագրապետ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՅՈՒԼԻՍ 1930

6 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1307

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 22ի Գահիրէի ընտրութիւններու մէջ յաղթական ելան Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը և Ժողովրդական Միութիւնը։ Ժողովրդական յաղթանակ մըն էր, որ կ'արձանագրուէր Գահիրէի ազգային կեանքին մէջ։

Իրաւացի է Յուսաբեր՝ գրելով հետեւեալ տողերը.— «Գահիրէի ընտրութիւնը տեղական աքթ ըլլալէ աւելի ընդհանուր, ազգային եւ համագաղութային նշանակութիւն ունի։ Եթէ այս պարտութեամբ բարոյապէս վերածնի, գաղափարօրէն վերափոխուի եւ հիմէն մաքրուի իր հիմնական ախտերէն մեր հակառակորդը, անկէ շահողը նաեւ մենք պիտի ըլլանք»։

Իրօ՛ք, եթէ հայկական կեանքն իր բնականոն ընթացքն ունենար, եթէ մեր ազգային կեանքն ամէն տեղ, գոնէ ազգային Սահմանադրութեան սահմաններու մէջ, կազմակերպուած ըլլար, տեղական այդ ընտրութիւնները պիտի այնքան արժէք ներկայացնէին, որքան կատարուած աքթը կրնար նպաստել ազգային տեղական կազմակերպութեան զարգացման։

Մինչդեռ հիմա, գաղութներու մէջ ծաւալ գտած պայքարը չի սահմանափակուիր տուեալ մարմնի բարեփոխութեամբ, կամ այս ու այն հոսանքի յաղթանակով։ Այդ պայքարը ընդհանուր, համազգային հանգամանք մը ունի։ Հայ ժողովուրդը բաժնուած է երկու անհաշտ ճակատներու. 1.— Դաշնակցական - Ժողովրդական. 2.— Հակադաշնակցական - Ռամկավար - Բոլշեւիկ։ Առաջին թեւը, տասը տարիներէ ի վեր գաղութներու կազմակերպման և միացման մասին կը քարոզէ և այդ ուղղութեամբ կը գործէ, իսկ երկրորդ թեւը, ամէն գնով ազգային կեանքը կը կազմալուծէ, միութեան կապերը կը քանդէ, հաւաքական կամքին դէմ կը ծառանայ։ Մէկ խօսքով, անգլուխ հօտի մը կ'ուզէ վերածել ամբողջ գաղթահայ ժողովուրդը, որպէսզի հայութիւնը կազմակերպուած ուժ մը չդառնայ, ու Թէրեւս ատոր շնորհիւ տկարանայ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ։ Ռամկավարի մտահոգութիւնը Դաշնակցութեան տկարութիւնն է, ու այդ կիրքէն տարուած, ան կ'ուզէ որ հայ կեանքը փլի, հայ ժողովուրդը այդ փլատակներուն տակ ոչնչանայ, որպէսզի... Դաշնակցութիւնն ալ վերջանայ։

Իսկ բոլշեւիկեան ձգտումներն աւելի հեռուն կ'երթան, յենարան գտնելով ռամկավար խաւը.— Տկարացնել Դաշնակցութիւնը, կազմալուծել գաղթահայ կեանքը, կը նշանակէ մեզցրնել հայ ազգային կամքը, քայքայել դայն զօրացնող օղակները և այդպիսով տէր դառնալ անդաւանանք ու ապազգայնած բազմութիւններուն, որոնք Չեկայի սանդրանքներուն պէտական են, բայց երբեք Հայոց ազգային հաւաքականութեան։

Այս հիմնական տարբերութիւնն է պատճառը, որ ամէն տեղ հայ ժողովրդական հոսանքը կը հանդիպի դժուարութիւններու։ Երբ տեղ մը կայ օրինական բացայայտ թելադրանքն ու հարկադրանքը գաղութը կազմակերպելու, այդ տեղ, մեր հակառակորդները կը դիմեն ապօրինի միջոցներու, օրէնքը զգետնելու։ Իսկ երբ գաղութը նոր է և տուեալ երկրի օրէնքները պարտադրութիւն մը չունին հայ համայնքի վերաբերմամբ, և հետեւաբար համայնքը կրնայ իր տեղական պայմաններու համաձայն կանոնագիր մը ստեղծել՝ իր կեանքը կազմակերպելու, մեր հակառակորդները դէմ կուգան համայնքին, օրէնքի և ազգային Սահմանադրութեան սրբութիւններէն ճառելով։

Այս պայմաններուն մէջ լաւագոյնը այն է, որ գաղութներու մէջ, Դաշնակցութիւնն եւ ժողովրդական տարրերը, իրենք իսկ ձեռնարկեն իրենց գաղութի կազմակերպութեան, ամէն տարի վերանորոգ աշխատանքներ կատարելով ու համաձայն տեղական պայմաններուն ու պահանջներուն, չվարանին նետուելու ասպարէզ, ամէն դժուարութեանց ու խոչընդոտներու յաղթելու մտադրութեամբ։

Անշուշտ հակառակորդները պիտի աղմկեն, իրենք զիրենք հայ ազգ պիտի հռչակեն, շատ զօր տեսնեն՝ այլազգի պիտի դառնան, բայց, վերջ ի վերջոյ հայկական կեանքը պիտի մտնէ իր կազմակերպուած ճանապարհին մէջ։

Պայքարի այս ըմբռնումներով է որ մենք կը կարծենք թէ Գահիրէի ժողովրդական յաղթանակը ազգային ընդհանուր նշանակութիւն մը ունի եւ կրնայ թելադրական ըլլալ միւս գաղութներուն համար։

Կ. Ս.

ՍԵԼԱՆԻԿ Կ'ՈՂՈՂՈՒԻ

Հինգշաբթի օր, կէս օրէն վերջ տեղատարափ անձրեւը ողողեց Սելանիկի հարաւ-արեւելեան թաղամասը։ Իտալիա փողոցին մէջ, հեղեղը տարաւ բազմաթիւ խրճիթներ ու տնակներ։ Շրջ մը փողոցներու մէջ, հեղեղին բարձրութիւնն էր 1,50 մեդր։ Տուներու նկուղներն ու գետնայարկերը ողողուեցան։ Ջուրը քանդեց երեք կամուրջներ։ Շնորհիւ ոստիկանութեան անհատներու ջանքերուն, կարելի եղաւ փրկել կիներ ու մանուկներ, որոնք իրենց անկողիններուն հետ, քշուած տարուած էին։ Ջուրերը քաշուեցան կէս գիշերէն յետոյ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՌՈՒԻՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Պոլսէն ստացած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, քիւրտ յեղափոխական ուժերը, Արարատի լեռնային շրջանին մէջ պաշարուած են թրքական զօրքերու կողմէ։

Զրոյց կը շրջի թէ Թուրք կառավարութիւնը հրաւիրած է Պարսկաստանը որ գործակցի քրտական ուժերը ջախջախելու գործողութիւններուն։

Թրքական մամուլը կը ջատագովէ կառավարութեան որոշումը՝ ծայրայեղ խստութեամբ վարուելու քիւրտ ըմբոստ ցեղախումբերուն հետ։ Այս նպատակով ալ, զինուորական նոր ուժեր ղրկուած են դէպի Արարատ։

Մուսթաֆա Քէմալ, որ այս միջոցիս կը գտնուի Եալովա, մանաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի քիւրտօթուրք կռիւներուն և ամէն վայրկեան տեղեկութիւններ կը ստանայ։

∴ Թրքական «Վաքըթ» թերթի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Արարատի շուրջ առաջին կռիւները սկսած են յունիս 10ին։ Երկրորդ կռիւ մը սկսած է յունիս 19ին, որուն ակնարկելով, «Թայմզ» կը գրէ թէ Քիւրտերը պաշարուած են։

Վաքըթ կը գրէ.—

«Անատոլու գործակալութեան լուրերէն կը հասկցուի որ, գործին մէջ քաղաքական կազմակերպութիւն մըն ալ կայ։ Ձեռք անցուած վաւերագրերէ կը հասկցուի որ Զիլանի շուրջը յետադիմական շարժում մը արթնցնելու համար պատրաստութիւններ կատարուած են։ Այսպէս, Արարատի աւազակներուն մէջ կը հաստատուի թէ Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն Պարսկաստան փախչողներն ալ խառնուած են։

«Վաքըթ» այս տեղեկութեանց վրայ կ'աւելցնէ.

«Յունիս 19ին Արարատի եւ Պայազիտի կուսակալութեան հարաւակողմէն Վանի սահմանագլխին վրայ գտնուող գիւղերու դէմ զօրաւոր աւազակախումբեր յարձակած են։

«Շաբաթէ մը ի վեր աւազակները Զիլանի շուրջերուն եւ անպաշտպան տեղեր յարձակելով բանի կուսակիցներ ճաբելու փորձ կ'ընեն։ Կառավարութեան ձեռք առած միջոցները պիտի արգիլեն որ աւազակները Պարսկաստան չկարենան ապաստանիլ։

Ռուսիա կը մարզէ ուսանողները

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց ուժ տալ ուսանողներու զինուորական պատրաստութեան։ Այս մտքով ալ, խորհրդակցութեան հրաւիրեց «քաղաքային մեծ վարժարաններու զինուորական պատրաստութեան պետերը»։ Խորհրդակցութեան մասնակցողներէն մէկը յայտնեց թէ նախատեսուած պատրաստութիւնը կը պահանջէ ուսանողներու յատուկ մարզադաշտերու ստեղծումը, որովհետեւ զինուորական մարզարանները չպիտի կրնան տեղ տալ այդքան բազմաթիւ զանգուածներու։ Անկից զատ, պէտք է որ քաղաքային վարժարանները ունենան զինուորական յատուկ մարզիկներ։ Ուրիշներ պահանջեցին որ ուսուցչական կազմերուն կցուին սպաներ, որոնք կարգապահական իրաւունքներ ունենան ուսանողներուն վրայ։

Գերման ազգայնականները կը գործեն

Դաշնակից բանակներու կողմէ Հռենոսի պարպուած քաղաքներուն մէջ, գերման ազգայնականները կը շարունակեն հալածել անջատողականները եւ բոլոր անոնք, որ համակրութեամբ դիտեր էին Դաշնակիցներու ներկայութիւնը այդ քաղաքներուն մէջ։ Երէկ գիշեր դարձեալ, Մայենսա թատերաբեմը հանդիսացաւ վայրագութիւններու։ Քանիեւմէկ բնակարաններ կամ վաճառատուններ թալանի ենթարկուեցան երիտասարդներու կողմէ, որոնք հեռուներէն եկած են։ Վիսպատէնի մէջ ալ, բազմաթիւ խանութներ բոլորովին կողոպտուեցան եւ թերթի մը խմբագրատունը քարկոծուեցաւ։

Ոստիկանութիւնը անկարող է զսպելու խռովարարները, որոնք կը գործեն փոքր խումբերով եւ միեւնոյն ժամանակ քաղքին զանազան կէտերուն վրայ, արագօրէն տեղափոխուելով։ Քանի մը հոգիներ միայն ձերբակալուած են ցարդ։

Կարմիր համագումարը փակուեցաւ

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարը՝ երկիւղածութեամբ լսելէ եւ խանդավառութեամբ ծափելէ յետոյ Ստալինի ճառը, միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որուն գլխաւոր կէտերը կուտանք ստորեւ.—

Արտաքին քաղաքականութիւն.— Զատագովելէ յետոյ Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, որուն շնորհիւ «Խորհրդային կառավարութիւնը յաջողեցաւ պահպանել խաղաղութիւնը», «Համագումարը կը յանձնարարէ Կեդր. Կոմիտէին որ ապագային շարունակէ նոյնքան ամուր եւ կորովի քաղաքականութիւն վարել խաղաղութեան եւ քաղքենի պետութեանց ու գաղութներու բանուորներուն եւ Խորհրդ. Միութեան աշխատաւոր զանգուածներուն միջեւ՝ համերաշխութեան եւ եղբայրութեան ամրացման համար։

Արտաքին առեւտուր.— Համագումարը անհրաժեշտ կը նկատէ զարգացնել Խորհրդ. Միութեան առեւտրական յարաբերութիւնները դրամատիրական աշխարհին հետ, արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը անխախտ պահելու և դրամատիրական զարգացած երկիրներու արհեստագիտութիւնը լայնօրէն օգտագործելու հիման վրայ։

Խ. Մ.ի պաշտպանութիւնը.— Համագումարը գոհունակութեամբ կը հաստատէ թէ կարմիր բանակը նորէն ցոյց տուած է իր ուժը և մարտական ընդունակութիւնը և վճռապէս կը շեշտէ թէ պէտք է որ կուսակցութիւնը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնէ գիւղացիական և բանուորական բոլոր ուժերու զօրահաւաքման վրայ, որպէս զի Խորհրդ. Միութեան պաշտպանողական ուժը եւ կարմիր բանակի, նաւատորմի եւ օդային տորմիղի մարտական ուժերը զօրանան։

Ընկերվարական շինարարութիւն.— Համագումարը կը յանձնարարէ Կեդր. Կոմիտէին զարգացնել ծանր ճարտարարուեստը, ստեղծելով ածխահանքային և մետաղագործական ուժեղ խարիսխներ Կուզնէցկի աւազանին եւ Ուրալի մէջ, ուժեղացնել թեթեւ ճարտարարուեստը, բարեփոխել փոխադրական միջոցները, եւայլն։

Լենինեան գիծ.— Համագումարը լիովին հաւանութիւն կը յայտնէ Կեդր. Կոմիտէի ձեռք առած միջոցներուն տրոցկիզմի եւ աջ հակումի պայքարին մէջ։ Այդ միջոցները կ'ապահովեն կուսակցութեան միասնականութիւնը։ Համագումարը կը յայտարարէ թէ աջ ընդդիմադիրներու տեսակէտները անհաշտելի են համայնավար կուսակցութեան հետ։ Բոլոր անոնցմէ որ կ'ընդունին իրենց սխալները, կուսակցութիւնը պէտք է պահանջէ որ իրենց անկեղծութիւնը փաստեն գործապէս պաշտպանելով կուսակցութեան ընդհ. գիծը։ Ան պարագային որ այս պահանջը չկատարուի, պիտի կիրարկուին կարգապահական ամէնէն խիստ միջոցները։

Ի վերջոյ, համագումարը կը յանձնարարէ Կեդր. Կոմիտէին շարունակել կուլակներու հաշուեյարդարը՝ Խորհրդային Միութեան ամբողջովին համայնացման հիման վրայ։

Անգլիա՝ Իրաքի մէջ

Իրաքի Թագաւորը Ֆէյսալ՝ Լոնտոն կը հասնի դէպի յուլիս 25։ Այս այցելութեան ընթացքին՝ պիտի ճշդուին Պաղտատի եւ Հայֆայի միջեւ երկաթուղիի շինութեան ծրագրին կէտերը։ Այս գծի շինութեան նպատակն է Պաղեստինի միացումը Հնդկաստանի՝ Պարսից ծոցով, ինչ որ կը նուազեցնէ Սուէզի ջրանցքին կարեւորութիւնը։ Երկաթուղին պիտի գործէ անգլիական հսկողութեան տակ։

Ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքը

Յուլիս 1էն ի վեր արդէն, ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքը կը կիրարկուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Մինչ հիմա արձանագրութեան քարտեր բաժնուած են 7 միլիոն 169,000 հոգիի, որոնց 1 միլիոն 600,000ը Սէնի նահանգին մէջ։

Այսուհանդերձ, կարգ մը վայրերու մէջ, ընկ. ապահովագրութեանց դէմ բողոքի ցոյցեր կը կատարուին։

Լիլի շրջանի բժիշկները մերժեցին իրենց օժանդակութիւնը բերել ապահովագրութեանց պաշտօնատան։

Փարիզի մէջ, մէկ քանի փոքր գործարաններու աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին այս առթիւ, իսկ Տուրքէրքի նաւահանգիստին բանուորները 48 ժամ դադրեցուցին աշխատանքը, մերժելով վճարել ապահովագրութեան սակագինը։ Ռուէնի մէջ եւս, բանուորները թափօր կազմած, շրջեցան թաղէ թաղ։

Սահմանափակ են բողոքի այս ցոյցերը, որոնց գլուխը կը գտնուի Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը։

Նոր ցնցումներ

Երկրաշարժի նոր եւ զօրաւոր ցնցումներ տեղի կ'ունենան Հնդկաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ։ Ռանկփուրի մէջ, ուր բազմաթիւ շէնքեր, քաղաքապետարանն ու դատական իշխանութեան պալատը քանդուեցան, եօթը անձեր վիրաւորուեցան ծանրապէս։ Նոյնպէս Մալտայի մէջ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Սաստիկ ցնցումներ տեղի ունեցած են նաեւ Թէհրանէն 150 քիլոմեդր դէպի հիւսիս-արեւմուտք։ Մարդկային կորուստ չկայ, բայց աւերը մեծ է։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«ՏԷՅԼԻ ՄԷՅԼ» կը յայտնէ թէ Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Սոկոլնիկոֆի կինը կը պատկանի ռուս քաղաքային ոստիկանութեան։ Տիկին Սոկոլնիկոֆ, կը հաւաստէ թերթը, Չեկայի ամէնէն գործունեայ լրտեսներէն մէկն է։ Սոկոլնիկոֆի հետ կարգուելէ առաջ, կինն էր բոլշեւիկ կեդր. կոմիտէ քարտուղար Սէրէպրիակոֆի։ Երբ Լոնտոնի դեսպան իր նշանակուելը՝ Սոկոլնիկոֆ կը պարտի իր կնոջ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախորդ վարչապետ եւ Վաֆտ կուսակցութեան ղեկավար Նահաս փաշա, «Թայմզ»ի թղթակցին յայտարարեց թէ երկրին մէջ կացութիւնը չափ ազանց ծանր է։ «Խորհրդարանը յետաձգելու իրաւունքը, ըսաւ, կը պատկանի միայն խորհրդարանական դահլիճի մը։ Յուլիս 21էն վերջ կը գտնէ յետաձգումը։ Այդ օրը, ներկայ դահլիճը պարտաւոր է վստահութեան քուէ ուզել կամ փակել Խորհրդարանը։ Այս վերջին պարագան դէմ է եգիպտական Սահմանադրութեան։ Եւ եթէ իրականանայ, կը նշանակէ թէ մինչեւ նոյեմբեր, երկիրը պիտի կառավարուի դահլիճի մը կողմէ, որ չի համարձակիր ներկայանալ Խորհրդարանին»։

ՀԷԼՍԻՆԿՖՈՐՍԻ մէջ, համայնավար երեսփոխան մը ատրճանակի երկու հարուած պարպեց Սուինհուտի վրայ, որուն յանձնուած է նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Սուինհուտ ազատեցաւ, բայց ոստիկան մը որ կ'ուզէր ձերբակալել ոճրագործը, սպաննուեցաւ ատրճանակի հարուածով մը։

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ԽՈՀԵՐ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԻՆՔՆԱԳՈՎՈՒԹԻՒՆ

Ցրուած՝ ամբողջ աշխարհի մէջ ու նոյն քաղքին զանազան կէտերուն իսկ վրայ, հայութիւնը եթէ չի կրնար իրօք ամփոփուիլ, գոնէ կրնայ ստեղծել տեւական թէ ժամանակաւոր հաւաքոյթներ, որոնք պատրանքը տան ամփոփումի, հաւաքական կեանքի ու սրտէ սիրտ քալեն զգացումի եւ բախտակցութեան կամուրջը՝ լայն ու ամրաշէն, որուն վրայ կարենայ քայլեր նետէ հայ Ազգը՝ բաժանումէ դէպի միացում, գերութենէ դէպի Անկախութիւն:

Ու ինկած բոլոր քառուղիներուն բերանը կամ հասանքներուն առջեւ, վարանումի եւ հուսահատութեան այս օրերուն, պէտք է որ փարոսը վառի անշէջ ու շողշողուն ու մինչեւ շլմոր աչքերը երկարէ փրկութեան ճառագայթը, որմէ անդին Ովասիսը կը բացուի խաղաղ ու լայնարձակ:

Բայց ցեղին հոգին փարոս է եղեր Արարատի բարձունքէն ու լերմոն պղղատանդերու երկայնքն ի վար կը սահի լարուած զարծիքի պէս, մինչեւ հասնի շարժիչ ուժը ու կասի:

Ըսէ՛ք, հալածականի պէս, որ ամէն վայրկեան, բռնուելու վախէն կը փախի:

Ըսէ՛ք, մուրացկանի պէս, որ օտար փշրանքներով կը լեցնէ մախաղը:

Ըսէ՛ք, մտազարի պէս, որ իր տան ճամբան է մոռցեր:

Ըսէ՛ք, ըսէ՛ք դեռ:

Ո՛վ մեր Այսօրը — տխուր այրի. եթէ անցեալէդ յիշատակ միայն չմնաց հարսնիքի եւ ուրախութեան, սիրոյ եւ հեշտանքի, Վաղը քուկդ է,— խմէ՛ Մէնի Ջուրը եւ երազէ... Անխուսափելին... Ո՛վ մեր Վաղը, ճաթած Սփինքս, օտար մատներու տակ քար առ քար լուծուող աւերուած, ապօրէն զաւկի պէս կուգաս, երբ տէր նստելու տան մէջ, որ օր մը Ցորի եւ Ցուղայի, քու վրադ պիտի փլէր:

Եւ Անցեալէն դէպի գալիք, գերեզմանէն դէպի օրրան, պէտք է որ դարերու Ջահը անցնի սերունդէ սերունդ՝ միշտ բոցաբորբ ու միշտ լուսափառ:

Ու տակաւին:

Մանուկներ կան, պէտք է կրթել Այսի՛նքն: Մարդը Հայ շինել: Միքանսայէն մինչեւ Արարատ, անոնց սրտին մէջէն անցնել շղթայ մը՝ տեւական դիւթանքի:

Աղքատներ կան, պէտք է սնուցանել: Այսի՛նքն: Տալ անոնց յոյսի հացը, ու հաւատքի օշարակը: Տալ կարով, հոռնդ, խանդ ու խինդ, լաւագոյն օրհնութեան երազը: Ապրելու ուժ ու բարեկամութիւն:

Ու հիւանդներ կան, պէտք է խնամել, Այսի՛նքն: Ելել զանոնք մահէն, գուրգուրալ մեր համբոյրին վրայ ագահի խանդաղատութեամբ: Լոյս տալ անոնց ու Ջերմութիւն, մարմնի ու աչքի, մտքի ու սրտի: Անոնց ցաւած բաժակին մէջ լալ քանի մը շիթ ուրախութեան օղիէն:

Ու յիմարներ կան, գլխագիր, 48 փունթօ. (գրաշարին ուշադրութեան.— Ցիչէ եւ քու կողմէդ դիր ամենէն մեծ փունթօն Մ. Ե.), ազատ, անկաշկանդ, խելացիի տխրոտով ու յաւակնութեամբ... Պէտք է մեկուսացնել զանոնք:

Ու Դաշնակցականը ամէն տեղ է: Հոս՝ լուռ ու դիտող, հոն՝ խօսուն ու գործօն: Աստղին՝ խարհող ու զատող, անդին՝ հսկող ու ռահվիրայ: Տեղ մը հանդարտ գառնուկի պէս, ուրիշ տեղ ամաղանի Ջուրի պէս, մաքրո՛ւր: տեղ մը շղթայազերծ, փոթորիկ:

Ա՛հ, մեր ցուլերը...:

Բայց, ամէն տեղ Դաշնակցական:

Ու միեւնոյն ատեն հայրենակցական է ան: Ամէն կերպով ու միջոցով պէտք է կապերը սեղմել:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ական է: Պէտք է շտկել ցեղին ողնայարը: Աշխարհի ութը ծայրերէն մինչեւ Մասիսի կեդրոնը, ճամբայ կտրելու չափ սրունք պէտք է մարզել եւ կոտրելու համար բոլոր արգելքները, պէտք է որ գնդերները պողպատ կտրին:

Ու Կարմիր Խաչ է: Բարեգործութիւնը իր ամէնէն մեծ տկարութիւնն է: Կուտայ աջով, ինչ որ առեր էր ձախով ու գրպանին ծակը ինքն իր ձեռքով կը կարէ:

Բայց ամէնէն առաջ Դաշնակցական է:

Ու բոլորին կը հասնի, բոլորէն առաջ, բոլորէն աւելի:

Կարգ-կանոն սորված է: Ամէն բան իր տեղը:

Գործել գիտէ: Ամէն բան իր կարգին:

Ու գիտէ աշխատիլ: Ամէն բան իր ատենին:

Ու կը գործէ անընդհատ: Գիտէ՛ յաղթել: Հարցուցէք հակառակորդներուն: Քունի եւ հանգիստի ժամերը իրը չեն: Ի՛նչ փոյթ թէ ուրախութիւններ կան որ կ'անցնին իրեն քովէն, հաճոյքներ որ հազիւ ծնած՝ կը մեռնին իր աչքին առջեւ ու ձեռքին տակ, զուարճութիւններ որ կ'երթան անդարձ՝ քէնոտած բարեկամի պէս:

Կը բաւէ որ ցաւ մը զարմանէ ու վէրք մը կապէ, հող մը փարատէ եւ Մեծ Ճամբուն վրայ, ուրկէ պիտի անցնի ցեղին հոգին, իր արթուն պահակի աչքը սրէ:

Այս խոնարհը, որուն հոգին մէջ հերոս մը կը ննջէ, գիտէ մեծ տեսնել, ու կանգ չառներ: Ըսի՞, իր ամէնէն մեծ ուրախութիւնը զոհողութիւնն է:

Ի՛նչ փոյթ թէ միշտ առջ չի նստեր հաւասար արագութեամբ, թէ յաջողութիւնը միշտ իր վաստակը չըլլայ: Եւ ի՛նչ փոյթ թէ բոլոր քաւութիւնները կուրծք կը բռնեն իր դէմ ու մութին մէջ, փոս կը թակարդեն կամ բոլոր ստորնութիւնները կը հետեւին իր զարշապարին:

Կը քալէ ու կանգ չառներ: Փառասէն տարի ունի իր կռնակը, ու Փրկութեան Աստղը կը շողայ իր գլխուն վերեւ: Փառասէն տարի յաղթութեան, կռուի ու քաջութեան, սրբազան խենթութեան, յանդգնութեան ու հայութեան...:

Ի՛նչ փոյթ. ամէն մէկ քայլին թող փոս մըն ալ բացուի ու մայր մը գլորի:

Այս մարդը վհատիլ չըգիտեր: Ցեղին Ուխտաւորն է:

Եւ ուր որ երթայ, Ամերիկայի հնոցները թէ Եւրոպայի գետնափորները, Ջինաստանի ճահիճները թէ Արաբիոյ անապատները իր հետ կը տանի հաւատքի կայծը եւ ուր որ երթայ կը վառէ տաճարին լապտերը: Ու կը փարատէ հոգիներու մթութիւնը: Ահա թէ ինչո՞ւ կ'ըսեն.— Դաշնակցականը կռուազան է:

Այո՛, եթէ պէտք է ցնցում տալ թմրած հոգիներուն,— Դաշնակցականը կռուազան է:

Եթէ պէտք է կոփել գլուխները, տաշել, յղկել, ձեւի դնել այո՛, ըսէ՛ք,— Դաշնակցականը խռովարար է:

Ըսէ՛ք, ըսէ՛ք դեռ. բայց հետեւեցէք անոր...:

(3) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԹՈՒՐՔԵՒԻՐԱՔ սահմանագլուխի յանձնաժողովը իր նիստերը աւարտած է: Այս առթիւ Մարտինի մէջ հացկերոյթներ տրուած են ի պատիւ Միջազգային պատուիրակութեան: Հացկերոյթի միջոցին երկու կողմէն ճառեր խօսուած եւ բարեկամական զգացումներ յայտնուած են:

∴ Տիպար գիւղեր պիտի շինուին Էնկիւրիի մօտ, Փոլաթլըի եւ Մալըքէօյի միջեւ: Առայժմ 25 տուներ եւ կայան մը պիտի շինուին: Գործը 95 հազար ոսկիի փոխարէն յանձնառուի մը տրուած է:

∴ Պերլին-Պոլիս օդանաւային սպասարկութիւնը մօտերս պիտի սկսի: Առաջին առթիւ, Թրքական դեսպանը օդանաւով մը Պոլիս պիտի մեկնի, յետոյ պիտի սկսի կանոնաւոր սպասարկութիւնը շաբաթը երկու անգամ:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

ԹԱԹՈՍԸ

Դէմքին նայելով՝ պէտք է որ անունը Թաթոս լինի: Ճիշդ է՝ քաղուածքը մի քիչ հարապետական է եւ ճակատը փոքր ինչ Պողոսասարի է խփուած, կամ հեռուից նայելիս՝ երբ Երեւանի Պարետային Վարչութեան դէմը կանգնած արձանացած է լինում՝ ինչպէս վատ նկարուած սուրբ, ճիշդ է Աբբուղամի կառքած է յարուցանում:

Բայց երբ հէնց նոր ծանօթացած՝ հետդ խօսելիս, ներքեւի շուրթը ճօթռած կոկիշի պէս վար է կախւում ու սեւ սաթէ խոշոր աչքերը գեղավարի չռած ժպտում է ուղիղ աչքերիդ մէջ՝ միաժամանակ ամենաքաղցր «դուշով» վիժում քեզ՝

— Ցեստա՞, ո՞նց ես, ո՞նց:

Իսկոյն պարզ է քեզ համար, որ դէմդ կանգնած է անտարակոյս մի իսկական հայ լուսաւորչական Թաթոս: Մի ամենաթաթոս թաթոսազո՛ւնը:

Գլխին մի կարտուզ ունի, որ մի ժամանակ գոյն ունէր: Վրան մի լայն ու երկար, հնխուած մի պլաշչ՝ գլխանոցը մէջքին: Ոտներին «պախողնի» է սաեւագազարաղովեան երջանիկ եւ ուսա՛ղ, անվերադարձ «տուկէ» դարի...: Ինքը չոր ու ցամաք մի երիտասարդ է կզակն ու բեխը ածիլած, մի ասքանազեան կախովի քթով, որի ծանրը կպցրած է նրա դէմքը՝ երկաթուտն, խաշարկայակ դէմքը, որ 1914 թուից մինչեւ հիմի ժպտում է:

Ժպտում է թէկուզ իրան ասես թէ՝

— Թուրքերը վաղը գալիս են Երեւանի վրայ:

— Հա՞ չէի իմացե՞լ,— ասում է ու ժպտում:

Այսինքն կարծես ասում լինի.

— Ինչ հետաքրքիր, լաւ բան էք ասում, հա՛, լա՛ւ, լա՛ւ:

Կարծես իրան չի վերաբերում: Այսինքն գուցէ եւ վերաբերում է, միայն իբր այն միտքով թէ «վաղը ցիրկ է գալիս Հայաստան»:

Աւելի լաւ, Թամաշա կ'անենք:

Դիմացի վեցերորդին է Համալսարան չգնաց, այլ... Շաբուր, չալթուկի (բրինձ) ֆակիւլտէտը, աւետեաց կուրսերը՝ պղնձածարան, ցորենատեղ, աւարահաւաք եւ թալանավատակ հայ երիտասարդութեան, ծերութեան, հասակաւորութեան, արանց եւ կանանց, ծերոց եւ եւ տղայոց: Ու մինչ Իգդիրի ճակատում մեր զօրամասը թշնամու կուրծքն էր ծեծում մեր Թաթոսը Շարուրում չալթուկ էր ծեծում, փոքր ինչ պետութեան համար, սակաւինչ իր համար, մի քիչ իրենց տան համար, եւ սակաւիկ ինչ՝ դարձեալ իրենց տան համար:

Այստեղ էր,— եւ քէֆը չաղ էր,— մինչեւ որ թշնամուն համեցէք արաւեց Ալեքսանդրապոլ: Քիչ մնաց որ Թուրքերը Շարուր մտնելիս նրա պոչը կոխէին,— բայց «գեադան ճղե՛ց»:

Մէկ երկու օր մկան պէս կորաւ Երեւանի այգիների քանդուածներում՝ տիեզերական խորհրդաւորութեամբ: Մի երկու օր էլ անդիր արած հաշիւներ տուեց պարենաւորման մինիստրութեան մէջ: Այնուհետեւ նրա ազգային արժանապատիւ քիթը մին-մին դուրս էր նայում խանութների կիսափակ դռնից: Այնտեղ ինչ որ մութ գործեր էր կատարում: Բայց այնքան մութ՝ որ բոլորովին պարզ էր:

Արտասահմանից ամէն ինչ բերուած է երջանիկ Երեւան, թ՛ե թանձր կաթ, թ՛ե գուխի, թ՛ե ձահող, թ՛ե ամէն ինչ, բայց ականջ չի բերուած լսելու թէ ի՛նչ է սթւում այդ տղրանքը:

Կատարելապէս ազատ եւ ինքնավար Հայաստան, ուր մարդիկ ազատ գործում են ամէն տեսակ գործեր եւ իրենք իրենց վարում են՝ ո՛ւր խելքները կտրում է:

Այսպիսով մեր Թաթոսը, որ լլլաց միապետութիւնը, լըլլաց յեղափոխութիւնը, ապա Արարատեան եւ Միացեալ Հանրապետութիւնների առաջին եւ երկրորդ պարտութիւնները, մինչեւ որ հասաւ Մեծ Դժբախտութիւնը:

Մի օր դիմեցի իրան.

— Բոլշեւիկները գալիս են:

Նորից նոյն ժպիտը: Կարծես նէզալ շոքալաթ է գալու:

— Հա՞, միթէ՞, հետաքրքիր է, ե՞րբ են գալու:

— Վաղը:

— Ըհը՛, լա՛ւ,— արեց ու զուարթաղէմ երեսը երեսիս՝ մնաց նոյն մարդը, ինչ որ էր հանրապետութեան զանազան օրերում:

Բացատրեցի, որ բոլշեւիկները մի քիչ սեփականութիւն չեն սիրում եւ իր պէտների վիճակը նախանձելի չի լինելու: Կարծեմ լաւ չլսեց, կամ չհասկացաւ, կամ գուցէ հասկացաւ, եւ բան տեղ չդրեց:

Բոլշեւիկները...: Քանի՛ րէժիմ էր մաշել մեր Թաթոսը: Նա իր բանը երեւի գիտէր: Եւ իսկապէս Նիկոլայի, Արամի եւ Կասեանի հեղինակները եկան հասեցին, բայց մեր Թաթոսը փոքրիկ խճաքարի պէս մնաց ինչ որ փոսերի քունջերում:

Կասեանի օրով նա մի երկու գիշեր իր զամում ինչ որ հնագիտակա՞ն թէ երկրաբանական պեղումներով էր զբաղուած, ինչ որ բաներ պահ տուեց հողին, յետոյ աւազի եւ մինչեւ իսկ քարի շերտերին: Ինչ որ Վանեցիների հետ մեծ շուկայում փակըսուքներ ունեցաւ: Ինչ որ բլաբշաններ կատարեց դէպի Կոտայք:

Աշխարհի ստեղծագործումից առաջ էլ այդպէս խորհրդաւորութիւն չեղաւ, ինչպէս այդ բոլշեւիկների գալու աւագ շաբաթը: Մեր Թաթոսը Քրիստոսի չափ չարչարուեց: Ճիշդ է՝ քիչ մնաց անձնական մի թշնամու պատճառով մի փոքրիկ Ցուդայի ուրբաթ ունենար, բայց շաբաթը աւելի շուտ հասաւ քան այդ ուրբաթը: Եւ մեր Թաթոսը այդտեղ էլ «ձղեց» եւ իր լէշը քցեց— կարմիր կիրակի:

Եւ սովետական Հայաստանի առաջին հանդէսին՝ ժպիտը հետը՝ Թամաշաւոր գնաց քաղաքային տան առաջը, տեսաւ Կասեանին, բայց Կասեանը իրան չտեսաւ: Եւ ո՛վ սատանան նրան կը տեսնի: Ճանճի պէս յաճախապիտ է, անհանգստացնում է պետութեան երեսը, բայց հէնց պետութիւնը ձեռքը տանում է որ քշէ նրան կամ բռնէ.

— Դէ՛ գնա, հէրդ անիծած:

Եւ մոռացել է Թաթոսը:

Արդեօք ո՞ր տեղ է թագցրել նա իր ապրանքների ժամագոյն մասը: Անկասկած նա անհրեւակայելի պաշար ունի մթերած: Թ՛ե գինի, թ՛ե չալթուկ, թ՛ե ցորեն, թ՛ե իւղ, թ՛ե թանձր կաթ, թ՛ե չթեր, թ՛ե զօրքի իրեր: Ջգիտեմ, Թուրքերը եթէ գան, ի՛նչ պիտի անի մեր Թաթոսը: Բայց նա այդ անըէժիմ ըէժիմն ալ կ'ապրի: Արդէն նրա տունը եկեւմուտ են անում ինչ որ գիշերադնոց Թուրքեր, որոնք հէնց որ լուսադէմին ներս են մտնում եւ զգեցուցում, որ յանձնարարութիւնը կատարել են, Թաթոսը վեր է ցցում կեռ ու երկար քիթը եւ ուրախաձայն մկկում.

— Ա՛յ, չող սաղ օ՛լ, բաշքնա դէօնդիւյում քիրվա՛:

Ամէնքի հետ քաղցր է, ինչպէս զօշաբ, եւ ամէնքի հետ էլ խօսելու եղանակը գիտի, ինչպէս ծխաքէր քահանայ: Պարենաւորման կոմիտէին նախասենեակում ամէնքին «ընկեր» է ասում, մինչեւ անգամ Տէր-Մարտիրոսին: Երբ մենակ են, «պարոն» է ասում Ա. Սահակեանին, իսկ երբ կողքին «կասկածելի» մարդ է կանգնած, գրողասում է «ընկեր»: Թող չարը խափանի:

Արդէն «գործերը» վերջացրել է: Տանը փայտ ունի, հաց ու պաշար, Երեւանի սաշուլս, չիր, դաւուրմա, ու ինչ որ սրտերնիդ ուզէ: Ուրախ է եւ քէֆը միշտ չաղ՝ ինչպէս եպիսկոպոսպաս: Առաւօտը լաւ դաւուրմայով փիլաւը հինգ մատներով յանձնում է, վրան լաւ գինին զարկում եւ դուրս է գալիս Աբովեան փողոց, «պատի լրագիր» կարդալու եւ տեսնելու թէ Տաճկի հասնո՞ չի՞ գալիս: Հանդիպում բարեկամներին, զրոյց անում ու ժպտո՛ւմ փիլաւից բղջոտած շրթներով:

Թաթոսի ժպի՛տը: Հը՛, դա մի ուրիշ բան է: Մեր պիտի գալդի նա: Ջգիտեմ, պարենաւորման կոմիտէ՛ն կը յաղթի նրան, թէ նա՝ կոմիտէին: Բայց պէտք է գնահատել այդ ժպիտը: Դա հազուագիւտ գանձն է Հայաստանի: Դա մի իսկական պետական վալիւտա է:

Երբեք չեմ մոռնայ Թաթոսին: Եթէ Հայաստան գնաք, ինձնից շատ բարեւ արէք իրեն:

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԸ

(Պատմուածք)

Մա՛յրի՛կ, մա՛յրի՛կ...

Ու աւագ հինգշաբթի գիշերուան հեռաւոր կոչնակներէն գողտրիկ կը վազէր մանուկ մը կորսուած, մութին մէջ բացած իր բազուկները նիհար, որոնք ամայութեան մէջ անյագօրէն կ'ուզէին գրկել խուսափող հասակը մայրիկին:

Փողոցին անկիւնէն խելայեղօրէն դարձաւ ան ու կնոջ մը քալուածքին խրախուսուած՝ փաթթուեցաւ անոր ծունկերուն: Մինչ պչրուհին զարհուրած եւ քաշեց ձեռքի հովանոցը որ կը ծածկէր մտքին մէջ ու սրունքներով հրեց անոր թեւը սրունքներուն վրայէն ընդհուպ ետին դառնալով, ուրկէ կը հեռանէր իրեն օտարական մը գինով:

Պզտիկ տղան հիասթափուած եւ կեցաւ ափսոսանք, անոր աչքերուն մէջ փնտռելով ժպիտը իր մօր, եւ դարձեալ սկսաւ կանչել անձկագին ի զուր հեռանալով [illegible]:

Մինչ պչրուհին կ'ուզէր յանդիմանել տղեկը, բայց կը խորհէր լսել եւ անտարբեր գտնուիլ, որպէս թէ չէրտշի իր հեծեւորդը: Կրկին արագ ակնարկ մը նետեց ետեւ դառնալով. իսկ մարդը անհետացած էր այս անգամ եւ փողոցին երկայնքին ոչ ոք կար իրեն հետեւող:

Բարկութենէն սեղմեց ակռաները ու աչքերը զարկաւ գետնին, շուրջը փնտռելով չարաճճի, տղան որ հեռացեր էր արդէն ու ճամբաներու խորքէն տակաւին կը լսուէր անոր որոնող ձայնը, որ կ'արձագանգէր անդուլ.— Մա՛յրի՛կ մա՛յրի՛կ

Պչրուհին գայրոյթէն սկսաւ անիծել լակոտը ու խորհելով իր հեծեւորդին վրայ, հեզ մը եւս ետին դարձաւ աղօտ յոյս մը վառելով աչքերուն մէջ: Բայց ոչ ոք կար ճամբուն խորը ու լռութիւնը մայթերուն կը խռովէր առանձնութիւնը:

Ինչո՞ւ փախեր էր իր յաճախորդը...

Շատ չուառացեալ գտնելու համար անոր պատճառը, մինչ գիշերուան խորքէն կուգար տակաւին կանչը այն դողդոջ շրթներուն...:

Պչրուհին չկրցաւ երկար խորհիլ իր կորսնցուցած դրամին վրայ, որով պիտի կարենար վճարել սենեակին վարձքը ու ձայնը այն անդուլ որոնումին մութ ձեռքերով կարծես կը խարխափէր իր հոգւոյն մէջ վաղեմի մոռացօնքը փնտռելու համար խորքն
կնոջական եսին: Քայլերը կը
նէին զինքը անզգալաբար
այլեւս չէր դառնար իր եսին.

Խուսափելու շտապ մը
իր շարժումներուն մէջ եւ
կէր պահել ականջները, ան
նում արձագանգէն չարթնցն
համար քնաթաթաւ իր սի

Մինչ անցեալին մէջէն ն
գած խեղալի մը զարթնումը
չէր կուրծքին տակ, քանի
խորհէր զգուանքով այն ձա
հանդէպ ու պչրուհին կը մ
թէ ինչո՞վ արժանի չէր
մայրի՛կ կանչուելու...:

Ինչպէս քայլերը նետ
Ցուգայի մութ գիշերուան
որ պիտի մտնէր իր տեղը,
պէս ձայնը փոքրիկ
մտնէր էր զինքը իր տեր
խուսափեր էր տարիներով,
չումը բնազդին բանտած
քաղքենութեան երկաթէ
գաղներուն մէջ:

Վերջին կոչնակին ձայնն
էր, մինչ պչրուհին կը կը
նէր զերթ լսելով տղուն
անցեալէն մինչեւ իր ե
ինք դուռը կը գոցէր քնաթ
գոգին:

Վեր ելաւ նեղ սանդ
րէն, ձեռքի պայուսակին
փնտռելով բանալին որ կը
մ կրակին եւ մտնողին հե
կարծես չէր ուզեր անոր մ
րուն հանդիպիլ՝ փաթթուած
միր արտաներով սպիտակ
նակին:

Խռոված ու ներգացած՝
եւ առանց լոյսը վառելու
գաւ մինչեւ հայելին, յետո
նոր մէջ յիշելով գիշերուան
սափը՝ եւ դարձաւ ընդհո
դարձուց կոճակը լոյսին:
հանը բաց էր ու վարագոյր
ուած:

Մտածումներ, որոնք
անտեղի էին նկատուած,
գտեր էին իրենց արժանի
որոշում պահանջելու չափ
էին այսօր:

Կարմիր ժապաւէնով
գլխարկը նետեց մահճ
վրայ, ուր մինակ պիտի ըլլ
գիշեր եւ մէկ ձեռքով
հարդականը շօշափեց վար
Վերարկուն քաշեց եւ
շրջազգեստին տակէն ազատ
ուած սրունքները սկսան
ամէն երթեւեկին: Հանեց
շիկները, որս Ջինացի մըն էր
րեր առատ վարձատրութ
եւ բազկաթոռին վրայ
գուլպային ծունկէն դուրս
ծալլուած թմբկապրանները

Այն անծանօթ
մութ փողոցին, կարծես կը
մէր իր սրունքները ու
պէտք էր կրկին հրեր զայ
գին: Զգուանք մը սահեցաւ
քէն վար ու սեղանին վրայ
կողմ դրաւ շաշած օրապա
մոռնալով համբրել սովորա
պէս:

Ո՛չ ոք արթուն էր պա
մէջ եւ փողոցէն ոչ ոք կ'
Լռութիւնը ճամբայ կը
հեռաւոր արձագանգին՝ ու
կաւին կը պոռար փոքրիկ

Մա՛յրի՛կ, մա՛յրի՛կ...

Պչրուհին կ'ուզէր վառ
իր ականջներէն, բայց կ
ներքին հեգնանք մը կ'այ
իր հոգին: Կը մտածէր թէ
էր այդ կորսուած լաճը,
մայրը կը փնտռէր տակաւին,
ինք կը զգուէր լսելու անոր

Տարիներով նուաղած հոգ
հարցումները իրենց ձայն
միացնէին մանկան արձ
գին, փոնդակին մէջ բա
մնաւոր թաչունի մը պէ
պչրուհին կը զգար որ բան

ԻՐԻԿՈՒՆ

Հոգիս աշնան չոր ու տարտամ իրիկուն,
Թեթեւ ծով մ'անվերջ կը սուլէ.
Մութ ու աներգ սենեակիս մէջ՝ վիքաւոր:
Խեղճ ու նիհար ծառի մը ճիւղը վայրի,
Հոգիէս ներս կ'երկարի:
Աչքեր չկան, շրթներ չկան:
Խոնջ իր մրրկոտ կապոյտով
Սենեակիս մէջ կը ծփծփայ, կը մեռնի:
Երանգ ու ձայն, լոյս ու ճամբոյր՝
Որմերուն վրայ՝ սրտիս վրայ կը պարեն:
Աղերսող յացն ճեռաւոր աղբիւրին,
Կը փշրուի սրտիս մէջ՝ մեղմաձոս:
Ցերեկն՞ը, տերեւն՞ը չրջան կ'ընեն
Սրտիս վրայ՝ ծարաւաճիւծ, տրտմագին:
Լճին ափն ճոգեթով,
Կարապներ չեն գար լողալ,
Ու խուսընկան լոկ կը բացուի,
Անրջական ու խոշոր ծաղկի մը պէս —
Ջուրերու մութ ծոցին մէջ:
Հոգիս աշնան չոր ու ճիւանդ իրիկուն...

Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

վերջներ իր գլուխը աւերուած եւ օին մէջ եւ անոր դէմքը գարձած էր անցեալին, ինքն իր խուսափող ձեւերէն կ'ակնածէր առանձնութեան մէջ, որ մերժեր էր այն մանուկը, ներկային պահանջները խլեր էին իրմէ այն՝ որուն մեծութիւնը կ'ընկճէր հիմա իր վերզգաստացող սէրը եւ նահանջող որոնումները երբեմնի պատանեկութեան, հիմա կը խուժեն իրմէ նիքա ինչո՞ւ չկան. չէին զինքը այնպէս, ինչպէս կը կանչէր տակաւին ձայնը հեռաւոր ու անոր գառնալու համար չեր կրնար վեր առնել իր գլուխը: Մինակ էր սենեակին մէջ, մինակ կեանքին մէջ տարիներէ ի վեր: Պահ մը մտաբերեց երբեմնի յըղութիւնը, զոր վիժեցուցած էր աղատ մնալու համար ու այդ յիշատակը տարիներ առաջուան կը քշէր իր միտքը մինչեւ հոն ուր գեռատի էր ինք ընկերուհիներուն հետ եւ կը սիրէր փայփայել դրացի մանուկները: Մռայլութեան եւ խուսափումի մէջ անհետացած յիշատակներըկը պղլխէին իրմէ ներս եւ անոնց յաղթանակին առջեւ կարծես պիտի լար պարտուած հոգին:

Ինչո՞ւ համար այն չեր ինք, ինչ որ կ'երազեր ըլլալ երբ երջանիկ էր իրեններով: Ցուցումը տկինքներուն խռովէն կը հեւար անգուլ եւ չարտասուելու համար կը խածներ շրթները, մինչ անոնց կարմիր ներկը կը թթուեցնէր լեզուն եւ ան կրկին կը սրտնեղէր ճակատագրին հանդէպ: Մանկան ձայնը կը հանէր ու սենեակին մէջ կը խմար՝ մինչ իր թուլցած թեւերը ի զուր կը փնտռէին զայն շոյելու համար, սիրելու համար զայն ու անոր փոքրիկ եւ վարանոտ աչքերուն մէջ իր անձնօթ մայրութիւնը դիտելէն՝ ներողութիւն խնդրելու համար անկէ, որ մայրիկ կը պոռար...

Սիրտը սկսաւ աւելի լեցուած անզօր զգլխումէն ու աչքերուն մէջ հասաւ հեռաւոր մռայլութենէն չորցած արցունքը: Պըրուհին խելագարի մը պէս գառկեց իր տեղէն ու թաշկինակ մը փնտռելու համար տակլակեցաւ սենեակին մէջ: Ցիշատակին անվերադարձ հեռուներէն իր ընկերուհիները կը նայէին անոր, մինչ ան կարօտով իր անցեալին — մայրի՛կ... — կը կանչէր հեծկլտալէն կարծես խնդրելու համար հանող ձայնը: Պոյքերը ու պահանջները արգահատանքով տակաւին համոզուիլը ներկային անկարող գտաւ իր հոգին մխիթարուելու համար ու խեղճացող իր խորքէն մայրական զգացմ էր որ կ'ալեկոծուէր ու պարապ նաւու մը պէս կը տալլակէր փոթորկայոյզ ծովն ամայութեան մէջ:

Պահերն անցան գառնօրէն ու երբ հանդարտեցաւ ան, զգաց որ վիրաւոր էին իր ոտքերը կեանքի ծանր կառքին տակ մնացած եւ վերադառնալու անկարող...

Պրուհին դիմակայութեամբ սրբեց իր արցունքները, որովհետեւ աւարտ էր եղած ու ծագող արեւուն հետ խոլայեղ պայքարին դէմ ի զուր սեղմած իր պարտուած բռունցքը չուզեց իսկ խորհիլ վերադարձի մասին ու մխիթարութիւնը կրկին մոռացման մէջ փնտռեց ակամայ:

Հ. ՑԷՎԼԷԹԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ ու յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

"ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐՈՒՄ"

Հետաքրքրական է քննադատութիւնը, զոր կը կատարէ հայ բոլշեւիկ գրող մը «Խորհ. Հայաստանի մէջ Գրական դիրքերում մասին, օրգան Պրոլետ Գրողներու Միութեան: Այդ քննադատութիւնը ցոյց կուտայ նախ գեղարուեստականարժէքի պակասը պրոլետ գրողներու գործերուն մէջ. յետոյ պրոլետ գրողներու մտայնութիւնն ու ըմբռնումը հասարակական գիւղատնտեսութեան վերջին «յեղափոխութեան» մասին:

Գրական Դիրքերումին ապրիլի թիւը նուիրուած է գիւղատնտեսական կեանքին: Այնտեղ առաջինը կը բանայ փոքրիկ պատմուածքով մը, որ «անուշակ, մանկրեսային պատկերացումն է գիւղի եւ գիւղում վարուող քաղաքականութեան»: Մեր նոր վիպագիրը կը կարծէ թէ «ձախ» թեքումը «թակարդ մըն է, որ լարուած է միան պէտարդ որսալու համար»:

Եւ քննադատը կ'աւելցնէ.

— «Հեղինակը, տարւելով տեղական բռալլագիզօզութիւններով, կորցնելով լուրջ գառնալու ընդունակութիւնը, չատերի հետ միասին ամբողջ գիւղատնտեսական շարժումը տեսնում է միայն պարելու եւ առաջին հերթին «գչելային» քաղաքականութեան մէջ: Մի կողմ թողնելով պլւածքի գեղարուեստական կողմը, որն ի սպառ բացակայում է, պատմուածքում կան մի շարք անվախող ըստ էութեան անթոյլատրելի ձեւակերպումներ: Առաջին երեսում գրում է.

«Ախր էդ էլ դուրս է գալիս իսկական... ոնց որ ընկեր Ստալինն է ծրաճանգել, աջ թեքման տեղական կոնկրետացած երեւոյթի մէջ ընկնել»: Տրամաբանօրէն մտածող մարդը սրանից կարող է հանել միայն մի եզրակացութիւն, որ Ստալինը հրահանգել է ընկնել աջ թեքման մէջ»:

Նոյնքան խստութեամբ, քննադատը կըյարձակի Արազսի եւ Զարեանի վրայ:

Քննադատը կը ցաւի, որ երիտասարդ գրողները իրենց պատմուածքը այնպէս մը պատրաստած են, որ անմիջապէս կը զգացուի թէ գիւղատնտեսութեան այդ «հակայական շարժումը հրահանգուած է միայն վերէն», թէ «գիւղացիների ակտիվ նախաձեռնութեամբ չէ», որ սկսել ու ծաւալել է: Ինչ աւելորդ մեղադրանք, Հայաստանի իրապաշտ գրողները ինչո՞ւ չպատմէին իրականութիւնը: Գէթ է խոստովանիլ, որ այդ երիտասարդ գրողները շատ ալ անմեղ չեն: Տեսակ մը շնականութիւն կայ անոնց ոճին մէջ, երբ կը գրեն թէ «Մկօների, Սաքոների, Օհանների հօղերը ձուլւում են իրար հետ, հակառակ նրանց կամքին»:

— «Ի՞նչքան ալ կոկծան Օհանների սրտերը ու գեռ հին սահմանները յիշեն, միեւնոյն է, պիտի ժառանգեն» կը գրէ Արազս:

Նոյն քննադատը կը նկատէ, որ ինչպէս գիւղի կամունիստներուն, նոյնպէս Երեւանի գրողներուն համար սովորութիւն է դարձած «հարիւր տոկոսով» համայնացնել գիւղացիին ստացուածքները:

— «Ամել եմ, մինչեւ փետրւարի մէկը շրջանը հարիւր տոկոսով համատարած եմ դարձնելու, դրանից յետոյ ամբողջ մի շաբաթ կը ժամեմ անկողին ու քնի՛, հա՛, քնի՛», կը գրէ հայ պրոլետ գրողը:

Ն. Զարեան աւելի մեծ խոստովանութիւն մը կը դնէ իր գրուածքին մէջ: Անիկա կը պատմէ թէ գիւղատնտեսական այդ լայնատարած աշխատանքը կը կատարուի մորակի հարուածներու տակ: Եւ «մորակի հարուածը զգացել էին ամէնքը» կը գրէ ան: Եւ այս խոստովանութիւնը կը կատղեցնէ քննադատը, որ անմիջապէս յետոյ կը սկսի թուել չափածոյ կտորներուն բովանդակութիւնը, — «քռալլագիզօզութիւնների գիւցազներգութի՛ւն»:

Մկրտիչ Արմէն կ'երգէ.

Հեռաւոր տեղում մի գիւղ...
Աչքաթող արւած կարծես թէ...

Ի՛նչպէս, ինչո՛ւ համայնացումի չէ ենթարկուած այդ գիւղը: Եւ Մկրտիչ Արմէն, երգը շարունակելով կը պատմէ թէ, քաղաքէն կը ժեկնի «Բրիգադը» դէպի այդ գիւղը, կը յայտարարուի «համատարած համայնացում», նոյն գիշերն իսկ կ'աքսորուին սեփականատէր գիւղացիները: Եւ ահա գիւղը սոցիալիզմի ճամբուն վրայ.—

Նախկին ճարուստներ,
Զրկւած ճողերից, լքւած բոլորից,
Գազանի նման սրած ատամներ,
Կ'ուզէին կայքին տիրանալ նորից:

Վ. Նորենց աւելի վճռական է: Համայնացումը կատարուած աւարտած կը համարէ: Լմնցաւ գնաց: Այլ եւս չկան սահմաններ, չկան առանձին գիւղացիներ, ամէն ինչ հարթուած:

...փլուում է ճիժա
Եւ սաճմանի քար, եւ վտիտ առուն,
. . . .
Չի մնում կանգուն եւ ոչ մի սաճման:

Հօլա՛, մենք ետ ենք մնացեր. ամբողջ Հայաստանը փոխեր է այլեւս իր դէմքը, այնպէս որ Թոխմախեան անգամ, կը պատմէ Դաշտենց, գիւղերուն մէջ կը շրջի, բայց չի ճանչնար «մաշին երկիր՝ Խորհրդային Հայաստանը»:

Ի՞նչ կը գրեն «ուղեկիցները»:

Գիւղատնտեսական վերջին «յեղափոխութեան» մասին գաղափար չունին նաեւ ուղեկիցները, միշտ գժգոհ «Խորհ. Հայաստանի քննադատն է»:

Դէմիրճեանի Մկօն, Զօրեանի ցիրունի բախտը «ոչինչ չասող եւ աւելորդ կտորներ են»: Երբ Դէմիրճեան պակասամիտ մը դէպի «սոցիալիզմ» կը քալեցնէ, եւ Զօրեան «կոլխոզին» ողորմի կուտայ նոր զգեստ մը առնելու համար, կը նշանակէ թէ, կ'ըսէ քննադատը, մանրբուրժուական գաղափար մը ունին այնպիսիք բաներուն մասին, որոնք կը կատարուին իրենց շուրջը:

Մահարի երաժշտական կշռոյթով մը կուտայ «նոր գիւղի մը երգը»: Եւ փառքը կարգալով գիւղին, ինչե՞ր կ'ըսէ քաղաքին.—

Քաղա՛ք, քաղա՛ք, ճրէշ ու դեւ,
Հազարամեայ դու թշնամի,
Որ ծառացար գիւղերի դէմ,
Որպէս սամում, ժանտաքարի:

Հի՞ն վէճ: Գիւղի եւ քաղաքի յաւիտենական պայքար: Մահարին առաջինը չէ, որ անէծք կը կարդայ քաղաքին: Բայց կարելի՞ է արգիլել քաղաքային արդիւնաբերութեան զարգացումը: Երեւանի քննադատը այս անգամ կը բանէ Մահարիին ականջէն, որովհետեւ անիկա կը յանդգնի պրոլետարիատին (քաղաք) դէմ զինել գիւղացիութիւնը: Եւ կ'ըսէ.— «Նարոտնիկ ուտոպիստներն էին, որ զուրս էին գալիս քաղաքի դէմ, եւ ամէն կերպ պարսաւելով կապիտալիզմի զարգացումը, հակադրում էին գիւղը»:

Նոյն քննադատը կը յարձակի նաեւ Զանփերովէն թարգմանուած մէկ կտորին վրայ, Աղէտը, որ կ'երեւի Գրական Դիրքերումին մէջ: Եւ կ'աւելցնէ. «Ի՞նչ անշնորհք ընտրութիւն»:

Վերջապէս, Գրական Դիրքերումի ապրիլի թիւը կը նմանի «երամէն ետ մնացած կռունկի մը», որ, բաւական ուշացած՝ կ'երգէ Հայաստանի քռալլագիզօզների տրամադրութիւնները»:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Հնդկաստանի անկախութեան հակառակորդ Անգլիացիները մտահոգ են Աշխատաւորական գահլիճին մէկ յայտարարութեան հետեւանքով:

Դահլիճը կը յայտնէ թէ պիտի մասնակցի հնդկական հարցը քննող Լոնտոնի խորհրդաժողովին, առանց պաշտպանելու որոշ քաղաքականութիւն եւ առանց առաջարկներ ներկայացնելու,

---

Իսկ Սիմոնի տեղեկագրին մասին կը յայտնէ թէ խորհրդաժողովին օրակարգի միակ նիւթը չպիտի կազմէ ան:

Պահպանողականները կը հետեւցնեն թէ աշխատաւորականները կը պատրաստուին Հնդկաստանի գիլելու աւելի լայն իրաւունքներ, քան ինչ որ նախատեսուած է Սիմոնի տեղեկագրին մէջ:

*** Փեշավերի մէջ պայթուցիկներ գտնուեցան երկաթուղիի կայարանին մօտ, այն գծին վրայ, ուրկէ կ'անցնի կալկաթայի սուրհանդակը:

Պոմպէյի մէջ օտար եւ մասնաւորաբար անգլիական ապրանքներու դէմ բոյկոթը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Ոստիկան մը խոշտանգուեցաւ ամբոխին կողմէ: Ոստիկանութիւնը յարձակում գործեց ցուցարարներուն վրայ եւ անոնցմէ վիրաւորեց 14 հոգի:

Ձերբակալուեցաւ Պոմպէյի Ազգային կոմիտէին նախագահուհին, որ միեւնոյն ատեն զեկավարն է այն կիներուն որոնք մասնակցեցան վերջին ցոյցերուն:

Կալկաթայի մէջ, ցոյցերը կը շարունակուին Սիմոնի տեղեկագրին դէմ: Ամբոխը զայն գրած դագաղի մը մէջ, թաղէ թաղ կը պտտցնէ:

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ համագումարի հաշուետուութենէն կ'երեւի որ մինչեւ յունիս, կարմիր բանակի մէջ կային 129,360 կոմունիստ զինուորներ, որոնց 60 առ հարիւրը բանուորական ծագում ունին, իսկ 29 առ հարիւրը գիւղացիներ են: Սպաներու 51 առ հարիւրը կոմունիստներ են:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

.. Խմբագրութիւն «Յառաջ»ի

«Ապագայ» թերթին մէջ էնթէրվիու մը ճրատարակուած էր Թուականէս 15 օր առաջ, տրըուած իբր թէ իմ կողմէս, Աճարոնեանի յոբելեանին առթիւ:

Ներկայիւս կը յայտարարեմ որ ես երբեք այդ տեսակ յայտարարութիւն մը չեմ ըրած «Ապագայ»ի խմբագրութեան եւ ոչ ոքի:

ԱՌԱՔԵԼ ՉԱՔԸՐԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 49 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Զօրքը բոլորն ալ օտար երկիրներու զօրք են, տեղերնուն բոլորովին ծանօթութիւն չունին, «հիտերնին քիւրտ ալ չկայ» «Քուրդ»ը մեզ հետ անհամաձայն է. ի՞նչպէս գարնենք».— Ըսաւ Սերոբը: «Եթէ զարնենք, մեզի շատ միացողներ պիտի ըլլան ժողովուրդէն»: Ելի չհամաձայնեց մեր այս ըսածին:

Սակայն, Սերոբի այս բոլոր մերժումները կնոջ պատճառաւ էին: Մենք իրեն շատ լաւ կը ճանչնայինք եթէ կնոջ խօսք ըլլար՝ ան տեղէն վեր-վեր կը թռնէր եւ գլխաքաց կը վազեր դէպի կնիկ: Հապա ի՞նչպէս եղաւ, որ այդ մարդը այդ առեւները միշտ կը մերժէր կնիկը: Հարցը այդպէս փակուեցաւ:

Սերոբի եղբայր Զ.քօն կանչեց մեզ, 3-4 ընկեր եւ ըսաւ. «Ցղերք, ձեզ խոստովանանք մը ընեմ. ես կինը իմ եղբօրս գլուխը պիտի ուտէ, մի օր չէ՝ մի օր անպատճառ պիտի մեռցնել տայ: Եթէ կուիւ մը սկսի՝ իմ առաջին զընդակս այդ կնոջ փորն է. որ իմ եղբօրս ոտքը աղատուի»: Ինչ որ ալ ըլլար՝ Սերոբըչեր ուզեր կողքէն հեռացնել կինը: Մշեցի Ցիգրանը գեռ չպաննուած՝ կ'ըսէր. «Ցղե՛րք, Սերոբը փոխուած է, առաջուան մարդը չէ. ես չեմ տեսեր երբեք կնոջ սիրելը: Կախարդական բանեբուն ես չէի հաւատար, բայց հիմա պիտի հաւատամ. կ'երեւի էս կինը կախարդութեամբ թուղթ մը շիներ է»:

95ին, Սերոբը Սարիղամիշ արեւներ կարեց, հագցուց ինծ մինչեւ վերջին շունչը ինծ իրեն զաւակէն ալ աւելի կը սիրէր: Ես հոգով հաւատացած էի այդ բանին: Ինչ որ ալ հարցնէի իրեն բացակայութեան ըրած գործողութեանն՝ նա միշտ կ'ըսէր «ինծնից մի հարցներ, ինչ որ խելքդ կտրէ, էն ըրէ՛»: Էդ խուզարկութեան առեն հաւատարիմ սուրհանդակ առաջարկեցին Սերոբին թէ՝ «Սօսէն եւ երեխան մենք կը տանինք, կը հագցնենք մեր կանանց շորեր եւ էնպէս կը պահենք»: Այդ բանը Սօսէին առաջարկեցինք, նա չընդունեց եւ ըսաւ «Ես ուրիշ տեղ չեմ երթար»:

**

Հոլաղըրէն գացինք Թերիկ Խէչօգոմ, էնտեղից Ռաշիկնու հովիտը: Աւ գիտցքի պետոն եւ ընկեր մը մեզ հոն բերին 30ի չափ հացու գաթայ:

Այնտեղից իջանք նորից Հալագը եւ ապա անցանք Առաքել: Մեր եւ զօրքի սարերը իրար կը նայէին: Ընդամէնը 6 օր էր եղած զօրքի հոն գալուն: Զօրապետները միշտ կը քննէին ժողովուրդը, բայց նեղութիւն չէին տար:

Մշոյ զօրքի հետ եկած էր նաեւ վանեցի լրտես հայ մը, որ խոստացեր էր կառավարութեանը գանել բոլոր յեղափոխականներին, ըսելով թէ՝ «Ես Սասունի յեղափոխականներու տեղն ալ գիտեմ, նրանց զէնք շինելու տեղն ալ»:

Գիւղացոց շատերը տեսած են, խօսած են էդ մարդու հետ: Այդ լրտեսը սեւ ակնոց էր դրած: Զօրքի հետ էր նաեւ փոլիս Հիւսնի էֆէնտին(*), որը բոլոր սասունցիներուն կը ճանչնար:

Մեր Առաքելս գտնուած օրերնիս՝ զօրքը անցաւ Աէլիկկիւգոն, ապա Ալուշակ: Սերոբ իր ընտանեօք քանի մը ընկերներով ճամփու գամի մը մէջ, ճամբանիս որոշուեցաւ մի 150 քայլ առաջ գնալ: Եթէ զօրքը ջուրի եզերքը հասնէր, ջուրէն անկարող էր անցնիլ, բայց Գելիեւէյի հովիտը հիւսին ջուրը ծածկած, կամուրջ էր չինած, այդ ձեւոն կամուրջով զօրքը կրնար անցնիլ: Ուրիշ փախչելու տեղ չունէինք:

Ես, Գէորգ Չաւուշը քանի մը ընկերներով (Թորութիւն, Համբարձում, Եւայլն) գացինք գացինք այն բոլերու մէջ, որոնց առաջին էր Ձիւնի հիւսքին: Զօրքը (600 հոգի) յրուեցաւ սարերը, քարերը, սկսեց խուզարկել. մասնիկը հետերնին էր: Զօրքի մի մասը ցածրացաւ ջրի եզերքը: Ձիւնի հիւսնին հասնելուն մնացեր է 500 քայլ: Մենք իրար գիմաց էինք 800 քայլ հեռաւորութեամբ: Մէկ էլ լսեցինք՝ փողեր հնչեցին, բոլոր զօրքերը յետ կանչեցին, հաւաքեցին Ալուշակ: 2 օր ալ սպասելով Մուշէն եկող զօրքը գնաց Մուշ, ցածէն եկողը՝ գնաց ցած: Խուզարկութիւնը տեւեց 10 օր:

Զօրքը գառնալէն յետոյ միայն սասունցիք փոշմանեցին թէ՝ Աստուած մեզի տուաւ եւ մենք չգիտցանք առիթէն օգտուել, որ մենք զարնէինք Մըճկինայ աղբիւրը եկած զօրքը եւ խլէինք իրենց զէնքերը ու հետը բերած ռազմամթերքը:

Մինչեւ 1904 ալ այդ բանը կը խօսային:

Զօրքի գալէն վերջը մենք հաւաքուեցանք խորհրդ: Մ'րգ մնացեր էր 6 հատ ալիւր խանայ Արգօ.առւն: Այդ օրը Սերոբը լսեց որ Հաւատօրիկից բողոքական Մարտօն իրեն մեռած մեծ աղի կինը առեր էր փոքր աղան. 22 ընկեր հետս՝ ես պիտի երթայի Գալտ մասնաւոր հանգանակութիւն ընելու, Կուրգէնի ունեցած Մուշի հաշիւները նայելու:

(Շար.)

(*) Հիւսնի էֆէնտին սպաննուեցաւ 1905ին, Ղարս գիւղի մէջ, Գէորգ Չաւուշի կուրինմ Անդ.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԿԱՆ

Ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները, վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Գ. ԱԻՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

կը նախագահէ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, հայկական, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, Թաւ եւ անակնկալներ.

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Հաղորդակց. միջոցներ.—Ցրամուէյ՝ Թիւ 2 եւ 25 իջնել terminus Սէն Քլու, շոգեկառք՝ իջնել Սէն Քլու, շոգեկառք՝ Gare St. Lazareէն իջնել Սէն Քլու: Առաջնորդներ կը սպասեն Pavillon Bleuի մօտ առաւօտեան ժամը 11էն մինչեւ 4:

Դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ անցեալ տարուան հանդէսին վայրը, Սէն Քլուի Փարքին մէջ, երեք աւազաններէն վեր, la Grande Gerbe կոչուած տեղը:

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՐՔԸ «ԻՄ ԳԻՐՔԸ», Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Հրատարակութիւն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԴՐԱՏԱՆ

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ.— Մինչեւ 30 Յուլիս

30 ֆրանք կանխիկ վճարողները կը ստանան Ա. եւ Բ. հատորները միասին:

Այժմէն կարելի է դիմել Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65։

Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գիրքեր, բառարան, գրական, վիպական, պատմական եւ դպրոցական գործեր:

Վերջին կատարելագործութեամբ օժտուած կազմատուն: Արագ եւ մաքուր աշխատանք: Գիրքերու ՎԵՐՆԱԳԻՐԸ ոսկետիպ:

Կազմարարութեան դասեր:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՍՊԱՆԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

ՅՕՐԻՆԵՑ

Ց. Ս. ԱԿԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տիկին ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր կան մեր մասնագէտ բժիշկները կը հոգան ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ. Աչքի մասնագէտ կ'ընդունի Դշ., Ուր. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Ֆիզ. եւ ելեկտրական մասնագէտ ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐԺԻ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հարսնիքի, նշանտուքի, ընդունելութեան համար

Մատչելի գին հայերու

Կ'ուզուի վարպետ մը գործաւորներ: Դիմել աւտօմոբիլներ 8.30—9.30 եւ կէս օրէ վերջ 1.30—3: Գ. Մինասեանի. 42 Rue Compans, Մէթրօ՝ Place des Fêtes.

Վաճառելի է հրապարակի վրայ, օդաւէտ եւ լուսաւոր յարկաբաժին մը, 3 սենեակ entrée, խոհանոց, հնաւձայն, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մուտքը ուղղակի փողոցէն: Վարձք տարեկան 6500 ֆր. Դիմել Գ. Տէրտէրեանի ամէն օր մինչեւ ժ. 8.30, 1 Rue de Docteur Lucas Championnier, Մէթրօ՝ Tolbiac:

Վաճառելի գործատեղ, դիմել 233 Fbg. St. Martin, Paris 10, պալնեց գրասեն:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է ՃԱՆԿՆԵՍԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

202 Rue Boileau, Lyon

STUDIO D'ART MANOUK

Մարսէյլի գեղարուեստական լուսանկարչատունը

116 La Canebière

Ուր պիտի գտնէք արուեստի կատարելութիւն, նոյնպէս նաեւ ամառնային բացօթեայ ժամանցներու համար ընտիր մեքենաներ եւ պիտոյքներով։ Վճարումներու դիւրութիւն: Չափաւոր գին:

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

Վաճառելի են օդաւէտ եւ գեղեցիկ բնակարաններու շրջանին մօտ Իսիի Մուլինօի մէջ ամառն ձմեռ ունենալ հինգ սենեակներ խոհանոցով միասին: Ամսական վարձք 125 ֆր. 3 տարուան վարձքը վճարելի կանխիկ, սենեակները յանձնելի վճարման թուականէն մէկ ամիս վերջ: Դիմել Գ. Մինասեանի, 47 Rue de la Défense, Issy les-Moulineaux, (Seine). Հանգստարանի հայաբնակ 4 վայրկեան, իսկ շոգեկառքի կայարանէն 3 վայրկեան հեռու:

Ծախու է ֆէյ զարդասեղ «Տիկնանց վայելչութեան» մէկ մեծեր երկաթուղիի մօտ Փրիզրի սենեակներ մը: Կը ստանձնենք ամէն տեսակ պատուէրներ: Դիմել Գ. Յակոբ Պէշիկթաշեան ամէն օր (բացի կիրակի) 43 Rue Tourtille, 4րդ յարկ. Փարիզ։ Մէթրօ՝ Պէլվիլ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ. Արտաքին, ներքին հիւանդութիւններ, մորթի, կանացի, ջղային եւ ծծմբային հիւանդութիւններ (ֆրանսական, ճեղքի ձեւով) եւ վիրաբուժական: Ձրի խորհրդատուութիւն: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12.

EMPIRE Մեդեզին՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07

Այս է Թիւը մեր Թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56-58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղէքի հիւանդութիւններ Ցաւոտ յարկաբաժին Վենէրական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA-VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Թոքերի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Ցօղ. ացաւ.

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

Ուշադրութիւն

Բացուած է ԵՂԲԱՐՔ ՍԱՐԳՍՈՆՋԵԱՆՆԵՐՈՒ արեւելեան մեծ նպարավաճառատունը

ԱՐԱՐԱՏ

որ Մարսէյլէն փոխադրուած է Փարիզ

39 Rue de Trévise, Paris (9). Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Մեր վաճառատունը պիտի աշխատի գոհացնել իր բոլոր յաճախորդները իր պատրաստած ընտիր ապրանքով եւ ամէն տեսակի ընտիր նպարեղէններով։ Ընդունելի գիներ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՆԱՄԱՔՐԻԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՀԱՅ ԱԳԱՐԱԿԸ

Ամենախիստ քննութեան ենթարկուած օդաւոր Թարմ հաւկիթներ, պատուաստուած ու ընտիր նապաստակներ եւ խորովելու համար առաջնակարգ հաւեր մատչելի գիներով։

Խիստ կանոնաւոր առաքում։ Յարգելի յաճախորդներէն կը խնդրուի իրենց ապսպրանքները մէկ երկուսաբանե կանուխ հարկ է։

Դիմել կամ գրել՝ Hachmanian, 285 Fbg. St. Antoine, PARIS (XI), կամ ուղղակի ագարակին, Hachmanian, Elevage du Bois de Perroy, Fouquerolles par Beauvais (Oise).

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պաշտօնէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ այլեւայլ առեւտրականութեանց փաստ ամբողջացնել։

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի գործողութիւնները։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԷ

Կ'ըսէ ձեզ ըստ պատշաճի Chiffre d'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուրքերէն Թէ ի՛նչ արտօնութիւններ կան, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պաշտօնեայ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքէն անդամներէ զատ մ'ալ մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենայ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 34—43

Ալ Ա. Խաղեան եւ Ն. Բէրպերեան խմբով ամէն կերակուրներ

Նորաձեւ ճաշակ Կօշիկներ

Մի մտահոգուիք Թէ ձեր հագուստները ո՛վ պիտի կարէ եւ ո՛վ ձեզ լիովին պիտի գոհացնէ: Դիմեցէք B. Jaret Ֆիրմային, հայկական հաստատութեան որ մեծ խնամքով կը պատրաստէ ձեր փափաքած ամէն տեսակ հագուստները՝ ըստ վերջին նորաձեւութեան եւ վայելչօրէն: ՀՆԱՐՈՂ ՄՕՏԵՆԵՐՈՒ տիկին ցուցակ դասաւորուած, ընտիր եւ թանկագին երակներու ամէնավերջին նորաձեւութեամբ պատրաստուած հագուստներ անհաւատալի աժան գիներով: Հասցէն շատ դիւրին, 4 Rue de la Collegiale Ա. յարկ (86 Bld. St. Marcel). Մէթրօ Gobelinsէն 40 քայլ:

ՅԱՐԳԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

եթէ կ'ուզէք բերնի համով մաքուր եւ անթերի սուրճ խմել, դիմեցէք հռչակաւոր

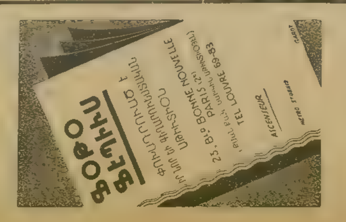
CAFÉ SULTANի

Մ. ԹՈՐՈՍ (Քէժմալըճ)

92 Rue d'Angoulême Métro: Couronne. Tél. Ménil. 56—06

Ամենավերջին գրութեամբ միջնադարեան օժտուած մեր վաճառատան մէջ պատրաստուած սուրճը կը գոհացնէ ամէնէն նրբաճաշակները։

Ջուխ տեսակներ, գիներ անմրցելի, փորձեցէք անգամ մը եւ պիտի տեսնէք տարբերութիւնը ձեր գործածած եւ մեր պատրաստած սուրճին, կ'ընդունինք ապսպրանքներ արտասահմանէն եւ գաւառներէն, փափաքողներու կը ղրկենք գիներու ցանկը։ Փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ: Շոգեկառքով կամ ճանապարհով 15—30 վայրկեան, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար՝ սկսեալ 200 ֆրանքէ։ Տուներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. 15—20 տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ: Գեղապաստի villaներ, Նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու առ ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ. Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ շրջանը պատուած գեղեցիկ անտառով: Հաղորդակցութիւնը Փարիզէն Gare Mont Parnasseէն ուղղակի իսկ Gard Invalideէն եւ St. Lazareէն Versaillesի գիծով: Ցանցել կարելի է ամէն օր ինքնաշարժով՝ ձրի։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել ՏԱՐԱՍՈՎ, ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48։

Ցուցներու շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն մեր նաւոր ճարտարագէտի մը կողմէ Գշ. եւ Եբ. օրեր ժամը 4—6

ԽՐԱԽՕՐՏՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

կը ստանձնէ պատմական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր, պաշտօնական ֆրանսերէն թարգմանութիւններ, հիւանդի եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արտօնագրեր, ամուսնական խնդիրներ, Թրքական հպատակութեան ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ժառանգական խնդիրներ (ԱՄԵՐԻԿԱ), Փոխադրական ամուսնութեան արագ դործողութիւններ։

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN et A. VITCHEN

24 Rue des Carmes, Paris (5) Մէթրօ՝ Place Maubert

Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ: Մասնաւոր կերպով պատուած տեղեկ-քեզապ.

Այցելեցէք, համոզուելու համար: Հարսնիքի, ժողովներու, հաւաքոյթներու եւայլնի համար արամադրելի սրահ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Նախկին վարիչ հռչակաւոր ՕՄԵԳԱ ժամացոյցներուն

ՃԻՆԵՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ

261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մէթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. Թռն. Nord 85—63 եւ 95—50: Հանրակառք՝ 5, 50, 51, 52, 21, 26, 29. Օթօպիւս՝ W. M.

Գտնի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, քարիրներ, նշանտուքի, հարսնիքի մատանիներ եւ ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթ զարդեղէններ եւ Թանկարժէք գոհարեղէններ: Ուկեղէններու եւ ժամացոյցի վերարկեալ խնամքով նորոգութիւններ:

Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆԻ

SIROUNAK ARABIAN & Cie

155 Rue Montmartre (1er étage)

Ֆրանսական եւ անգլիական խիստ ճոխ եւ ճաշակաւոր nouveautéներ այրերու համար: Մետաքսեայ եւ բրդեայ ամէն տեսակ ընտիր կերպասեղէններ կիներու համար։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ձեզ մը կարուած հագուստը ձեզի պիտի արժէ՝ Ֆրանս. առաջնակարգ գեղեցիկ կերպասով 500 ֆրանքի փոխանակ 700ի։ Իսկ Անգլ. կերպասով 700 փոխանակ 1000ի։ Փափաքողներու (այր եւ կանանց կը պրամադրենք ամենալաւ coupe ունեցող եւ à façon աշխատող վարպետ — դերձակ

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ ԿԱԶ

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒՆ.Ի ՔԵՅԵՆԻ

Կը ստանձնէ կապարի գինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIAN

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ջատկի տօնի առթիւ KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ 209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ճաշակաւոր եւ ամէն տեսակ ամուր ու պինդ կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը քաշէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ՄԱՍՕՔ. Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատան 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տիկին ՍԱՂԱՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲ.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Telephone NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒԼԻՍ 1930
8 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1308

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԽՈՒՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸՆ ԱԼ

Խնամքով պատրաստուած զաւեշտի մը նման, վերջ կը գտնէ բոլշեւիկեան 16րդ համագումարը։ Եւ անոնք որ հետաքրքրուած են Խորհրդ. Միութեան ներքին անցուդարձերով կրնային գուշակել ելքը՝ այս դիւրին հանելուկին, — յաղթանակ Ստալինի և իր քաղաքականութեան, այլազան՝ խմատներով ու բարդ՝ հետեւանքներով։

Իսկ այս ելքին սպասումը՝ որքա՜ն կը ջղագրգռէր ու կը խռովէր Ստալինը, իր բազմերես երկրպագուները կաս տանջանք, համր ու անշարժ բազմութիւնները Խորհրդ. Միութեան մէջ, նոյնքա՜ն անտարբեր ձգեց արտաքին աշխարհը։

Հազիւ մէկ քանի թերթեր ալ ձանացլեցին, ինչ որ բոլշեւիկեան գրաքննութիւնը կը հաղորդէր համագումարին մասին։ Եւրոպական մամուլին մեծագոյն մասը, այն որ մանաւանդ յաւակնութիւնն ունի տուն տալու հանրային կարծիքին, մնաց լուռ։

Որ եւ է մեծ ու անակնկալներով լցի երեւոյթի մը հանդէպ՝ յուզման դաւաճանութիւնը կամ բնական հպարտութիւնը չէր որ նման վերաբերում կը թելադրէր օտար մամուլին, կամ անոր կոնակ տուող քաղաք. կազմակերպութեանց ու նմտական խմբակներուն։

Բոլշեւիզմը, այսօր, շատ բան կորսնցուցած է առաջին օրերու խորհրդաւոր մեծութենէն։ Կը պահէ միայն եւ ինչ որ ցեռնական խնամքով — վայրագութեան բնորոշ ու անընդհատ գիծը՝ գործունէութեան բոլոր ճակատներուն վրայ։ Ցոյսն ու խանդավառութիւնը որ իր ծագման շրջանին ներշնչեր էր համաշխարհային աշխատաւորութեան ու վախը որ պարտադրեր էր քաղքենի բոլոր պետութիւններուն, ինքն իսկ հերքեց իր յոխորտ ապիկարութեամբ, ու մանաւանդ, յաջորդական ձախողութիւններով, զորս իր ձեռքերով պատրաստեց, շնորհիւ, բանը՝ իրական պայմաններու երեւակայական գնահատութեան։ Բայց կեանքին դէմ եւ ինկաւ։ Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Կարմիր մանուկը ծնած էր վաղամեռ, հիւանդ ու վատառողջ երկրի մէջ։ Մեծցաւ տկար, բռնի աննպաստութեամբ և այսօր, կընմանի կազմի մը, որ իր մէջ կը պատցնէ փտութեան մանրէն։

Հակաբոլշեւիկ աշխարհը գիտէ այդ ու լուռ կը դիտէ ճիգերը մահապարտին, որ երկարելու համար հոգեվարքի պահերը, չի հրաժարիր իր անունէն, բայց կը աքնի փոխել իր ինքնութիւնն ու էութիւնը։

Անշուշտ, դեռ ատեն կայ անոր դամբանականը պատրաստելու կամ հաշուեյարդարը արձանագրելու։ Բայց տասներկու տարուան ձախորդ փորձերէ և ներքին ու արտաքին տեղատուութիւններէ վերջ, կրնանք անվարան նշանակել բոլշեւիկեան պարտութեան կէտ մը եւս, Ստալինի տխուր յաղթանակին հետ։

Համագումարի առթիւ պատրաստուած ու պարտադրուած ցոյցերը, որոտընդոստ ու կեղծ, բանը՝ վախի ծափերը ցարեւրու արժանաւոր գահաժառանգին առջեւ ու մանաւանդ, միաձայնութեամբ քուէարկուած ներողական բանաձեւերը, այլեւս մարդ չեն խաբեր։ Իրականին մէջ, բոլշեւիկեան 16րդ համագումարը կը ներկայանայ կեցուածքովը սնանկ ու աղքատ հարուստի մը, դուռը կը բախէ անոնց, որոնց հանդէպ անարգանք և արհամարհանք միայն ունի։

Ստալինի գեկոյցը իր թելադրութիւններով, համագումարի բանաձեւերը՝ իրենց թափանցիկ գաղտնասութիւններով, փաստը կը բերեն զիջումի և վերադարձի քաղաքականութեան, որ հակառակ լենինեան գծի զաւեշտական յամառութեան, եւ միայն գլխաւոր ու տեսանելի մտահոգութիւնը բոլշեւիկ ղեկավարութեան։

Հրապարակային դրժում եւ յետակոչում պարտադրելէ յետոյ աջ ընդդիմադրութեան պետերուն՝ Բուխարինի, Ռիկովի, Տոմսկիի եւլն., փառաբանելէ յետոյ համայնացման և ճարտարարուեստացման նուաճումները, ի՞նչն է որ Ստալինը մղեց խայծ մը նետելու միջազգային դրամատիրութեան, անկից մուրալու նոր վարկեր, «նախապատերազմեան պարտքերու մէկ մասը» վճարելու յօժարութեամբ։

Եւ բոլոր մարզերուն վրայ, մերժելէ յետոյ միջազգային կայսերապաշտութեան կողմէ՝ միջամտութեան ամէն փորձ, ի՞նչն է որ համագումարին պարտադրեց դրամատիրական աշխարհին հետ առեւտրական յարաբերութիւնները զարգացնելու անհրաժեշտութիւնը։

Ստալին և իր համագումարը արդեօ՞ք չեն մաներ այն ճամբուն մէջ, զոր կը կոչեն աջ թեքում և որուն վրայ յաջողեցան փշրել իրենց երէկուան կուռքերը։

Բայց զարմանալու ոչինչ կայ։ Բոլշեւիկ միտքը քաղքենի միտքէն կը տարբերի լո՞կ իբր նոյն գծին հակադիր ծայրը։ Բայց ունի անոր ամբողջ ախտաւոր ճկունութիւնը։ Ու թո՛ղ արտառոց չթուի, այսօր, ջախջախեց աջ ընդդիմադրութիւնը, վաղը իւրացնելու համար անոր ուղղութիւնը, ճիշդ ինչպէս պիտի ընէր բացարձակ բռնապետութիւն մը։

Իսկապէս, տխուր յաղթանակ, որուն կ'արժէ որ անդրադառնանք անգամ մը եւս։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ-ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

«Ասպարէզ» խօսելով Սուրիոյ մէջ՝ Հայերու դէմ կատարուած գրգռութեանց վրայ, կը թելադրէ (13 յունիս).

— «Մեր արաբ դրացիները եթէ քիչ մը լրջօրէն ուսումնասիրեն հայ ժողովուրդի անցեալ պատմութիւնը, պիտի նկատեն որ Հայերը ուր որ գացած եւ հաստատուած են, ոչ միայն չեն թերացած գիրենք հիւրընկալող ժողովուրդներու հանդէպ երախտագիտական գործնական արտայայտութեանց մէջ, այլեւ իրենց աշխատասիրութեամբը, ձեռներէցութեան ոգիովը եւ գրեթէ բնազդական շինարարութեամբը երկրի յառաջդիմութեան եւ զարգացման կարեւոր ազդակներ հանդիսացած են։ Աստի մեր արտագաղթի հայրենակիցները բոլորովին անիրաւ եւ անարդարանալի են իրենց դատումներուն եւ դատափետումներուն մէջ.

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ՝ սանձարձակ չափով եւ ձեռնատու մթնոլորտին մէջ պատասխանատուութեան խոշոր բաժին ունի սուրիահայ հայութիւնը։ Մեծերը կ'ապրին կղզիացած եւ իրենց անմիջական հոգերով բոլորովին կլանուած փակուկի մը մէջ, փոխ չեն ցոյց տար ծանօթանալու իրենց շրջապատը եւ ճանչցնելու իրենք զիրենք իրենց հայրագաւառ գոյներով։ Ասիկա մեր ժողովուրդի պատմական թերութիւններէն մէկն է եղած ամէն հորիզոնի տակ։ Բայց ասիկա ծանր յանցանք մըն է։

Սուրիոյ մէջ մենք ունինք կաթողիկոսարան եւ մտաւորական յայտնի դէմքեր, հասարակական փորձ եւ ծանօթ գործիչներ եթէ անոնք ժամանակին հետապնդէին ունեցած ըլլային մտնէն շփման մէջ մտնելու բնիկ ղեկավար տարրերու հետ, եթէ անոնք ջանադիր եղած ըլլային կազմակերպելու հայ-արաբական միութիւններ եւ մշակած ըլլային սերտ յարաբերութիւն ու լծորդականութիւն, անտարակոյս այս թիւրիմացութիւնները կամ երբեք չէին ծագած ըլլար եւ կամ եթէ ծագէին ալ, շատ փոքր համեմատութիւններու մէջ կը սահմանափակուէին։

Սուրիաբնակ մեր ազգակիցները, կամ աւելի ճիշդը անոնց ղեկավար տարրերը, պէտք է անյապաղ ձեռնարկեն այս ուշացած ստիպողական աշխատանքին, աւելի լաւ է ուշ քան երբեք»։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

ՎԻԷՆՆԱ.— Գ. էջ, վերջին տիւնակ, «Անձնասպանութեան մը շուրջ» գրութեան մէջ, վարէն վեր 15րդ տողէն սկսեալ կարդալ... «Եւ հակառակ իր կատարած դիմումներուն, չէ գտած։ Կ'երեւի, ուրիշ մը գալն գտած եւ որոշ նկատումներէ մղուած» եւայլն..

Անձնասպան երիտասարդը Գեղամ Փափազեան, կրելով մէկ անեղ նոյն անունը, որեւէ կապ չունի Փարիզի Աղքատախնամին յիշած անձին հետ։ Տէօվրէկէցի է եւ ոչ թէ Պոլսեցի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերուն դէմ կտրուկ միջոցներ

Արարատի քրտօթիւրքերու խմբումներու մասին, Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տան.—

Հրոսակները հետապնդելու համար սկսուած շարժումը կը շարունակուի եւ որոշուած է այս անգամ վճռական հարուած տալ անոնց։ Արարատի վրայ գտնուած հրոսակները ամէն անգամ որ կը հետապնդուէին, Պարսկաստան կը փախչէին եւ այնտեղ զինուելով, դարձեալ սահմանէն ասդին յարձակում կը գործէին։ Պարսկաստանի կառավարութիւնը մինչեւ հիմա ոչ մէկ միջոց ձեռք առած է այս հրոսակներու դէմ։ Նոյնիսկ յաճախ ինք կատարելապէս կը գինէ զանոնք, մէկ աշիրէթը միւսին դէմ հանելու համար։

Պարսիկ շրջանակները կը յայտնեն թէ այս անգամ ալ եթէ հրոսակները իրենց երկիրը մտնեն, Պարսկաստանի կառավարութիւնը բան մը չպիտի կրնայ ընել։ Պոլսոյ պարսիկ շրջանակները կ'ըսեն թէ Արարատը որ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի սահմաններուն վրայ կը գտնուի տարիներէ ի վեր աւազակներու որջ դարձած է։ Այս լերան վրայ կը բնակի Ճելալի կոչուած 150,000 հոգինոց ցեղ մը, որուն գրեթէ բոլոր մարդիկը զինուած են։ Վաչկատուն են եւ գիւղեր չունին։ Այս ցեղը յաճախ պարսիկ հողին վրայ ալ կ'ապաստանէ, այն ատեն, կառավարութիւնը դրամով իր կողմը կը շահի անոնց մէկ մասը եւ միւսներուն վրայ կը ղրկէ զինելով։ Այս ցեղին մարդիկը ձիաւոր են։

Անկարելի է այս ապստամբող ցեղերը զսպել, քանի որ լեռը սահմանագլուխ է եւ կրնան մէկ երկրէն միւսը ապաստանիլ։ Առանց, Ճելալիները ցարական Ռուսիոյ գլխուն ալ փորձանք եղած են։

Թէհրանէն դեռ լուր չէ եկած թէ կառավարութիւնը ինչ ըրած է Արարատի ապստամբներուն դէմ։ Պոլսոյ պարսիկ շրջանակները կը հաւատեն միայն թէ իրենց կառավարութիւնը պիտի կարենայ հանդարտեցնել հրոսակները, խրատելով զանոնք...

Միւս կողմէ, Թուրք թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է ամենախիստ միջոցներու դիմել, սահմանագլխի այդ դէպքերը ի սպառ վերջացնելու համար։

∴ Պոլսէն «Ռէօյթէր»ի կը հեռագրեն թէ Թուրք կառավարութիւնը խստօրէն բողոքեց պարսիկ կառավարութեան, առարկելով թէ սահմանագլուխի վրայ գործող Քիւրտերը զինուած են Պարսկաստանի մէջ իրենց տրուած զէնքերով եւ ռազմանիւթերով։

Հելլենաթուրք յարաբերութիւնները

Ըսմէթ փաշա Թուրք դահլիճին ներկայացուց իր կողմէ Վէնիզէլոսի ուղղուած նամակ մը, որով կը յայտնէ թէ կը փափաքի որ ամրանան եւ բարեկամօրէն զարգանան հելլենօ-թուրք յարաբերութիւնները։

Վէնիզէլոս պատասխանեց թէ նոյն զգացումներով տոգորուած է հանդէպ Թուրքիոյ եւ կ'ընդունի հոկտեմբերին Էնկիւրի երթալու հրաւէրը։

Թուրք եւ յոյն կառավարութիւններուն միջեւ կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը որ վերջ կը դնէ Յունաստան բնակող Թուրք հպատակներուն եւ Թուրքիա բնակող յոյն հպատակներուն դէմ առնուած միջոցներուն։

Իրաքի խորհրդարանը լուծուած

Անգլեւիրաքեան դաշնագրի քննութեան հետեւանքով, Իրաքի Խորհրդարանը լուծուեցաւ, թոյլ տալու համար ազգին, որ իր կարծիքը յայտնէ այս մասին։

Մինչեւ հիմա, համաձայնագրին եզրերը խստօրէն կը քննադատուէին Պաղտատի արաբ մամուլին կողմէ, որ կը յայտնէ թէ համաձայնութեան հրատարակուած բնագիրը մութ եւ երկդիմի է։

Անգլօռուս բանակցութիւնները

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ նախապատերազմեան պարտքերու կարգադիր յանձնախումբի անդամները կատարեալ լիազօրութիւն պիտի ունենան, լաւագոյն պայմաններով կարգադրելու Ռուսիոյ նախապատերազմեան պարտքերու խնդիրը։ Միւս կողմէ բանակցութիւններ ալ պիտի կատարուին անգլօռուս առեւտրական դաշնագրի մը կնքման համար։

Նոյն շրջանակները կը սպասեն որ իր պարտքերու կարգադրութիւնը դիւրացնելու համար, Ռուսիա յանձն առնէ ոսկի գլուխ վճարել մէկ քանի շիլին, պայմանաւ որ Անգլիոյ նիւթական հաստատութիւնները վարկային դիւրութիւններ տան Ռուսիոյ։

Ֆինլանտիոյ յեղափոխութիւնը

Հակահամայնավար գիւղացիները սկսան քալել Ֆինլանտիոյ մայրաքաղաքին՝ Հէլսինկֆորսի վրայ։ Առաջին խումբերու ժամանումը մեծ խանդավառութիւն առթեց բնակչութեան մէջ։

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 23

ՎԱԼԱՆՍԷՆ.—

Մկրտիչ Դաւիթեան	180
Խորէն Ճամախեան	100
Մկրտիչ Բաղդամեան	100
Յակոբ Դավթեան	100
Ժառանգիւն Քիւփելեան	100
Սարգիս Ճէրանեան	100
Քերովբէ Սիրունեան	100
Նշան Թէպոյեան	100
Արմենակ Թէպոյեան	100
Մանուէլ Ժամագործեան	100
Աճառոն Սարգիսեան	100
Լեւոն Աճառեան	100
Սարգիս Չելէպեան	100
Սուրէն Մակարեան	100
Ներսէս Գապամանուկեան	100
Գումար	1,580
Նախորդ գումար	26,120
Ընդհ. գումար	27,700

ՕԴԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ

Օդը պիտի փոխուի կը յայտարարէ օդերեւութաբանական կայանը, ինչ որ պարզապէս կը նշանակէ թէ՝ փոթորիկը պիտի դադրի, բայց անոր տեղ, լորդ անձրեւներ պիտի տեղան։

Առջի գիշեր, բուռն մրրիկները սկսան Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Յունաստանի մէջ։

Տրէզտիի մէջ բուռն փոթորիկ մը մեծ վնասներ հասցուց ամբողջ շրջանին։ Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան։ Արմատախիլ ծառերու եւ աւերուած տուներու թիւը դեռ չէ ճշդուած։ Հեռագրական սիւներ խորտակուեցան։

ԿԱՇԱՌՈՒԱԾ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Մեծ գայթակղութիւն մը երեւան ելած է Աւստրալիոյ մէջ։ Կառավարական յանձնախումբ մը բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ Արմտական նախարարը թէ կառավարութեան հաշուոյն, հանքերու գնման գործի մը մէջ կաշառուած է եւ այդ առթիւ ստացած է մեծ գումարներ։

Նախարարը բողոքեց այս ամբաստանութեան դէմ եւ խնդրեց վարչապետէն որ ընդունի իր հրաժարականը, որպէսզի կարենայ ինքզինքը պաշտպանել։ Իր խնդրանքը ընդունուած է։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Երէկ գերման խորհրդարանը սկսաւ քննել կառավարութեան ելմտական ծրագիրը։

Յայտնի չէ թէ վարչապետը պիտի կրնա՞յ Խորհրդարանին հաւանութեան արժանացնել իր ծրագիրը։ Ամէն պարագայի մէջ, իր ձեռքն ունի նախագահ Հինտենպուրկի հրովարտակը, որ կ'իրաւունք կուտայ կառավարութեան՝ լուծելու Խորհրդարանը, ի հարկին։

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԳԱՑԻ ՑԱԿ

Ռումանիոյ Կարոլ թագաւորը որ իր ընտանիքին փափաքին զոհացում տալով՝ լքեր էր իր նախորդ կինը, աղջիկը ռուսէն ապայի մը, եւ ամուսնացեր էր Յունաստանի Հելէն իշխանուհիին հետ, այժմ դատի տակ։

Իր նախորդ կինը իրմէն կը պահանջէ 10 միլիոն վնասուց հատուցում։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՃՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ համայնավար կուսակցութեան 7րդ համագումարի մասին, «Յառաջ»ի մէջ օրը օրին հրատարակուած ընդհանուր տեղեկատուութիւններէն յետոյ, կարեւոր է, ծանրանալ մէկ քանի հարցերու վրայ, որոնք կենսական նշանակութիւն ունին։

Աղբիւր ունենալով պաշտօնական զեկոյցները — որոնք ներկայացուած են համագումարի քննութեան — առաջին անգամ փորձենք մօտենալ այն իրական ուժին, որ տասը տարիներէ ի վեր կը վարէ մեր երկրի ճակատագիրը իբր թէ հայ «բանուորագիւղացիութեան ճնշիչ մեծամասնութեան» եւ «հայ առաջաւոր մտաւորականութեան» անվերապահ ուժին եւ համակրանքին կռթնած։

Ցեղի եւ անոնց այս ամբոխավարական յայտարարութիւններով իրենց գոյութեան արժանիները խոր եւ կենսունակ ներկայացնող համայնավար կուսակցութիւնը, ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր բարեբախտաբար կը կը մնայ խորթ եւ անընդունելի տարր մը բովանդակ հայ աշխատաւորութեան համար։ Գաղթահայը, որու համար կուսակցութիւններուն անդամակցիլը պարտադիր չէ եւ ոչ ալ երաշխիք՝ իր առօրեայ գործերուն նպաստաւորման, անշուշտ դժուարութեամբ պիտի ըմբռնէ որ խորհրդային երկիրներու մէջ առհասարակ, կուսակցականը մենաշնորհեալ է։

Ան ո՛չ միայն զուրկ է օրուան ապրուստի հոգերէն, այլեւ արտօնուած է երկրի արդարադատութեան առջեւ, նոյնիսկ ոճրային յանցանքներու մէջ-քաղաքական, դատական իշխանութիւններու, հանրային զանազան ճիւղի պաշտօնէութիւններու եւ մասնաւորաբար պարենաւորման գործին մէջ, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն նպաստաւոր եղանակով կուսակցական համայնավարն է օգտուողը։

Այս հնարաւորութիւնները միայն, որոնք ներկայ օրերուն մասնաւորաբար հրապուրիչ խայծեր են կուսակցական դառնալու, պէտք էր ենթադրել, որ մեր երկրի աշխատաւորութիւնն ու մտաւորականութիւնը խիտ խիտ շարքերով պիտի ստուարացնէր երկրի պետական կուսակցութեան կազմը։

Բայց զուտ գործնական այս առաւելութիւններէն, կայ նաեւ խնդրի բարոյական կողմը։

Համայնավար ղեկավարներն ու անոնց արտասահմանեան սեւ եւ կարմիր մունետիկները իրենց կաշիէն դուրս կուգան հաստատելու այն առաւելութիւններն ու բարոյական արժէքները, որ կը յայտնաբերէ Հայաստանի իշխանաւոր կուսակցութիւնը։ Այս պնդումներուն իրական գնահատողը կրնար ըլլալ նոյնպէս բուն երկրի ժողովուրդը, իր անվերապահ վերաբերմունքով։ Թիւերը, որ կը ներկայացուին պաշտօնական բերաններէ, եւ որոնք ցոյց կուտան Հայաստանի կոմունիստներու իրական քանակը որոշ չափով վերաբերմունքն է արդէն Հայաստանի ժողովրդին, տիրող կուսակցութեան հանդէպ։ Ընդունելով երկրի բնակչութեան ընդհանուր թիւը 900 հազար, չնչին շատ չնչին է թիւը հայ կոմունիստներուն, որ կը հաշուէ 13,400։ Համեմատութիւնը չարդարացներ ոչ իսկ ամենալաւատեսները, մանաւանդ վերը յիշած պայմանները նկատի ունենալով։

Ամբարտաւան եւ խրոխտ համայնավար պատասխանատու գործիչներն ալ բաց երեւոյթին գոհ չեն այս իրականութենէն։ Մէկուկէս տարուան ընթացքին կատարուած աշխատանքներն ու ձեռք բերուած արդիւնքները նկատուած են «բաւարար» համագումարի զեկուցաբեր Գ. Խանճեանէն համաձայն միշտ նոյն տեղեկատուութեան.

«Հայաստանում ունէինք 1929 յունւար մէկին ընդամէնը 10064 կոմունիստ, 1930 յուն. 1ին ընդամէնը՝ 12.229 կոմունիստ, 1930 ապրիլ 1ին՝ 13,407 կոմունիստ»։

Այսպէս ուրեմն մօտ մէկուկէս տարուան ընթացքին, Հայաստանի կոմունիստներու թիւը բարձրացած է 3343 հոգիով։ Համեմատական այս ոչ նախանձելի վիճակը սակայն չարգիլեր զեկուցաբեր Պ. Խանճեանը յայտարարելու որ.

«Այս լաւագոյն ապացոյցն է մեր կուսակցութեան կապերի ամրացմանը բանւորների եւ աշխատաւորների հետ»։ («Խ. Հ.» մայիս 22)։

Թէ որչա՞փ ամուր են այս կապերը եւ ո՞րոնք են այդ կապակցութեան օղակները կարելի է ճշդել հետեւեալ թիւերէն։

Բանւորութիւնը կը նկատուի ամենարժէքաւոր տարրը եւ իրական նեցուկը համայնավար կուսակցութեան։ Հաշուելով կոմունիստներուն թիւը 1929 յուն. 1ին 10,000 կլոր թիւով, բանւորներ եղած են 4250 հոգի, իսկ այս տարուան 13400 գումարի դիմաց բանւորներու թիւը բարձրացած է 7300 հոգիի։ Վերջին թիւին արագ զարգացումը 1929-30 տարեշրջանին պատճառ մը չէ կուսակցութեան մէջ բանւորական ոյժի զարգացումը մատնանշել։

Որովհետեւ համեմատաբար խաղաղ եւ բնականոն երկար ժամանակաշրջանի մը մէջ 1921-1929 բանւորութեան թիւը խեղճ է եւ յուսահատականն վերջի տարուան այս աճումը պէտք է բացատրել ոչ թէ բարոյական, այլ զուտ գործնական հաշիւներէն առաջացած իրողութիւն մը։ Այսպէս եթէ նկատի ունենանք 1929-30 տարեշրջանին համայնավարութեան կատաղի պայքարը գիւղացիութեան, մանր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու դէմ, զանոնք բանւորութեան գիրկը նետելու նպատակով, բնական է ստացուած արդիւնքը։

Այսպէս ըլլալով մէկտեղ իրենք ալ կէս բերնով կ'ընդունին թէ որոշ շրջաններու մէջ «համեմատաբար դանդաղ է աճել բանւորական կորիզը»։ Զանգեզուրը, որ դեռ նախապատերազմեան շրջանին Հայաստանի բանւորական կեդրոններէն է եղած, շնորհիւ Ղափանի պղնձահանքերուն, մէկն է առաջ ակնարկուած թոյլ շրջաններէն։ Խոստովանութիւնը կարեւոր է նաեւ անով որ այս շրջանը Ղափանի հանքերէն զատ ամէն տարի մեծ թիւով բանւորներ կ'ուղարկէ Բագու, համայնավարութեան կարեւոր բանւորական կէտերէն մէկը։ Ծանօթ է բոլորին այն արտակարգ ճիգը, որ ի յայտ կը բերուի այս շրջանին մէջ բանւորութիւնը համայնավարութեան կապելու համար։ Այս կրկնակի պարագաները պէտք էր որ իրենց գործնական արտայայտութիւններ ցուցադրէին Զանգեզուրի մէջ, ուժեղացնելով կոմունիստ բանւորական խմբերը։ Մինչ դեռ ճիշդ հակառակ արդիւնք է որ կ'արձանագրուի։

«Բանւորական կորիզն ուժեղ թափով աճել է Լենինականի, Լոռիի եւ Երեւանի գաւառական կազմակերպութիւններում։»

Այս շրջաններու մէջ երեւան եկած աճումը այնքան ալ յատկանշական երեւոյթ չէ, նկատի ունենալով նախ Վրաստանի եւ միւս երկիրներու բնական ազդեցութիւնները, երկրորդ Հայաստանի մայրաքաղաքի բացառիկ հսկողութիւնը իր քիթին տակ գտնուող բանւորական շրջաններու վրայ։

Ամէն պարագային այս թէ միւս փաստերէն պարզօրէն կ'երեւայ թէ, հայ բանւորը հակառակ ամէն տեսակի ազդեցութիւններուն չի իւրացներ համայնավարութեան գաղափարաբանութիւնն ու քաղաքականութիւնը։

Պատկերը այս տեսակէտէն աւելի անմխիթար է գիւղին մէջ։ Ճիշդ է թէ գիւղացիութիւնը այնքան ալ ցանկալի տարր չի նկատուիր կոմունիստական կազմին մէջ բայց ոչ ընդհանրապէս։

Աղքատ եւ միջակ տարրը հիմա յարգի է ամէն կողմ, որովհետեւ այս տարրն է որու վրայ կռթնած համայնավար կուսակցութիւնը կը կարծէ յաղթանակել ի վերջոյ համայնացումի քաղաքականութիւնը։ Ստալինի ծանօթ նահանջէն յետոյ մասնաւորաբար մեծ ջանք կը թափուի այս ուղղութեամբ։ Եւ հակառակ մէկուկէս տարուան ընթացքին գիւղացի կոմունիստներու թիւը 3200էն բարձրացած է 4600ի, որով իրական յաւելում եղած է 1400 հոգիով։

Այս երկու գլխաւոր տարրերէն զատ հայ մտաւորականութիւնէն, պաշտօնէութենէն, եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններէն համայնավարութեան մէջ են արձանագրուած ընդամէնը 1500 հոգի։

Եւ ահա ընդհանուր պատկերն է մեր երկիրը բռնագրաւող կուսակցութեան զարգացման։

Ցաւը տարուան մէջ 13,400 կոմունիստ 900 հազար բնակչութենէն փաստ մըն է, որու դէմ աւելորդ են այլեւս համայնավարութեան ամէն տեսակի պոռչտուքները՝ յանուն հայ աշխատաւորութեան։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱ՞Ր ԹԷ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

«Պրավդա» (18 Յունիս) կը գրէ թէ կոմունիստ կուսակցութեան 16րդ համագումարին առթիւ, կշտացնելու համար պատգամաւորները, որոնք կրնային նեղութիւն կրել Մոսկուայի սովէն, միսի հայթայթիչ մարմինը պատրաստած է յաւելուածական չորս շոգեկառքով ոչխար եւ եզ զրկել Կովկասեան եւ սիպերիական շուկաներէն։ Նոյն առթիւ յիշեալ թերթը կը գրէ թէ Նիժնի-Նովգորոդի բանուորները 22 ինքնաշարժ նուէր զրկած են պատգամաւորներուն, որպէսզի ոչխարի խորովածով փորերնին կշտացնելէ յետոյ մարզական պտոյտ մը կատարեն ինքնաշարժով։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ։

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ «ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

Մեր արտասահմանում, Անկիէնի մէջ, Բարեգործական Միութիւնը կազմակերպել էր մի փոքրիկ հանդէս։ Պ. Պ. Մալէզեանի եւ Զօպանեանի ճառերից յետոյ յանկարծ լսեցի «Մեր Հայրենիք»ի նուագումը դաշնամուրի վրայ. մեքենայաբար ոտքի ելայ. զարհուրելի մի կողմում ինչ որ աղմուկ բարձրացաւ եւ դաշնակահարը անմիջապէս ընդհատեց։ Յետոյ պատմեցին, որ մազի դաշնակահարը՝ կովկասեցի մի հայ, ցանկանալով բաւականութիւն պատճառել հասարակութեան, ինքնաբերաբար նուագել է «Մեր Հայրենիք»ը, ըստ իր ծննդավայրի սովորութեան, բայց լսելով հանդէսի կազմակերպողների զայրոյթի բացականչութիւնները՝ դադարեցրել է։ Զգացինք մեր վրդովմունքը եւ բացատրենք։ Ինչն է պատճառը այս ատելութեան հանդէպ «Մեր Հայրենիք»ի։ Ասում են նա դաշնակցական երգ է, կուսակցական է։ Կատարեալ թիւրիմացութիւն է եթէ ոչ կեղծիք։ Նա գրուած է Միքայէլ Նալբանդեանի կողմից, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնելուց առաջ։ Տասնեակ տարիներ նախկին Ռուսաստանի սահմաններում, ներշնչումի ու ոգեւորութեան աղբիւր է եղել բովանդակ հայ ժողովրդի համար։ Վկայակոչում եմ, որ ցարերի օրով հայ հոգեւորականութեան իշխանութեան ենթակայ բոլոր դպրոցներում հանդէսները կը բացէին «Մեր Հայրենիք»ով։ Ճեմարանի եւ թեմական դպրոցների քառաձայն խմբերը կը հնչեցնէին նրա չքնաղ խօսքերը կաթողիկոսի, եպիսկոպոսների ու նոյնիսկ ռուս կառավարութեան ներկայացուցիչների առջեւ։ Մոսկուայում, հայկական երեկոյթներին, ցարական զինուորական նուագախմբերը կը սկսէին «Մեր Հայրենիք»ի բերկրող դաշնութիւններով։ Այնուհետեւ զուգ կարող էինք իջնել մինչեւ վերջին գիւղը, ուր հարսանիքի, տօնախմբութեան եւ ամէն ուրախութեան հաւաքոյթի ներկաները ոտքի կը կանգնէին ու կ'երգէին «Մեր Հայրենիք»ը։ Անկախ Հայաստանի կառավարութիւնը խոնարհելով միայն փաստի առաջ, ընդունեց նրան իբրեւ ազգային երգ, առանց յատուկ օրէնքի հրատարակման, այնքան նա ամրացած էր ամէնքի գիտակցութեան մէջ իբրեւ այդպիսին։ Ի՞նչպէս կարելի է այդպիսի մի անփոխարինելի արժէք, ազգային մշակոյթի մի գոհար, որ արդէն ալեհեր է եւ ալեկոծումների միջից մեզ է հասել զարգացած, դատապարտել մահուան ու անարգանքի։ Մեծամասնականները Հայաստանում հալածում են «Մեր Հայրենիք»ը, բայց դրանք այդ անում են իբրեւ միջազգայնականներ, իբրեւ հայրենիքի գաղափարի երդուեալ հակառակորդներ։ Թէեւ բացասական եւ վնասակար սկզբունքի հետեւանքով, բայց տրամաբանական են նրանք իրենց արգելքի մէջ «Մեր Հայրենիք»ի հանդէպ. իսկ ռամկավարները համակրելով Հայաստանի այժմեան տէրերին հրաժարուե՞լ են արդէն իրենց ինքնորոյնութիւնից եւ համարո՞ւմ են հայրենասիրութիւնը յանցանք։ Ես գիտեմ որ ոչ։ Անհուն է վիհը Գ. Միջազգայինի եւ Ազատական Ռամկավար կուսակցութեան միջեւ. կատարելապէս անհեթեթ է վերջինիս բանադրանքը մեր ազգային երգի վերաբերմամբ։ Ընդհակառակը նա պիտի լինէր նրա առաջին մոլեռանդ պաշտպանը, որովհետեւ եթէ Դաշնակցութիւնը համահայկական կուսակցութիւն է, Ռամկավարները գերազանցապէս Տաճկաստանի բարբարոսութիւնից ազատուած պահպանողական տարրերի կուսակցութիւն են. իսկ «Մեր Հայրենիք»ը սկզբից ի վեր երգուել է ու վրէժի կոչել Տաճկաստանի դէմ- եւ նա մնում է այժմէական։ Կարդացէք նրա բառերը եւ կը տեսնէք, թէ ինչ հոյակապ պարզութեամբ եւ ճշտօրէն արտայայտուած է մեր այսօրուայ կացութիւնը։ Ի՞նչ գեղեցիկ ժեստ կը լինէր, եթէ Ռամկավար կուսակցութիւնը սրբագրէր այսօրուանից իր վերաբերմունքը դէպի «Մեր Հայրենիք»ը։ Նա միակ ազգային երգն է. իր երաժշտական հզօրութեամբ, նա գերազանցում է շատ ու շատ ժողովուրդների երգերը — առ օտարների կարծիքն է, իսկ իր իմաստի արթնացման ու հզօրացման շեշտով անփոխարինելի զէնքերից մէկն է ազգութեան պահպանման։

Եղբայրներս, աշխարհիս որ անկիւնում էլ լինէք, սովորեցէք ու երգեցէք «Մեր Հայրենիք»ը։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՒ ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԱՂՏԱՅԻ ՄԷՋ

Պաղտատի մէջ եւս տօնուեցաւ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը նախաձեռնութեամբ Ուրֆայի Հայրենակցական Միութեան, որ տեղւոյս բոլոր Միութիւններէն երկուական հոգի խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրելով կազմեց Յոբելինական Յանձնախումբ մը, բաղկացած հետեւեալներէ. Տիկին Մ. Պալեան, Պարոններ՝ Տօքթ. Լմիրզէ Բէթէնճեան, Գրիգոր Ալեանաք, Մ. Սօսոյեան, Սուրէն Սահակեան եւ Գ. Կարապետեան։

Յանձնախումբը իսկոյն գործի անցաւ եւ հանդէսը ըլլալով համազգային՝ յարմար տեսնուեցաւ կատարել եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, սակայն կաթող. պատուիրակ Ռուբէն եպիսկ. Մանասեանը կարգ մը անհիմն առարկութիւններով թոյլ չտուաւ տօնելու ազգ. շրջանակին մէջ։

Հ. Ե. Ե. Միութեան վարչութիւնը սիրով տրամադրեց իր ակումբը, ուր տեղի ունեցաւ հանդէսը։

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Աւետիք Սահակեան (Հայր Աբրահամ), որ կուռ եւ մի քանի հակիրճ նախադասութեանց մէջ պատկերացուց Ահարոնեանը որպէս գրագէտ բանաստեղծ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Պ. Գ. Գասապեան իր երգչախումբով սիրայօժար կը մասնակցէր։ Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր Տիկ. Պալեան դաշնակով, որուն ջութակով կ'ընկերանար Պ. Տէնիսէնքօ (ռուս)։

Օր. Արշալոյս Մեծատուրեան արտասանեց «Յարգա՛նք քեզ», Տիկ. Սիրանոյշ Դուլուեճեան կարդաց Ահարոնեանի «Մայրերը»։

Պ. Գրիգոր Ալեանաք ըրաւ Ահարոնեանի կենսագրականը մանկութենէն մինչեւ մեր օրերը։ Պ. Աւետիս Յովհաննէսեան ներկայացուց կենդանի պատկերով «Աշուղը», որ բուռն ծափեր խլեց ու կրկնուեցաւ։

Օր. Սիրվարդ Մաթիկեան իր շնորհալի ձայնով երգեց «Հայաստանը» ու ամէնէն վերջը բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Արսէն Կիտուր, խօսելու համար Ահարոնեանի գրական գործունէութեան մասին։ Յիշեալը սակայն, քաղաքական խնդիրներ խառնելով, լաւագոյն առիթը համարեց համայնավարական արտայայտութիւններ ընել, եւ այնպիսի շինծու ու այլանդակ վերագրումներ ըրաւ Ահարոնեանի քաղաքական ըմբռնումներուն մասին, որոնք ներկաներուն դժգոհութեան պատճառ դարձան։

Զարմանալի է որ Յոբելինական Յանձնախումբը, քաջ գիտնալով այս մի քանի անգամ գոյն ու շապիկ փոխած մարդուն նկարագիրը, միտումնաւոր առիթը տուաւ անոր այս նուիրական յարգանքի օրուան ա... թիւ իսկ, իր գիրքը ուժովցնելու համար բոլշեւիկեան քաղա... զութիւն ընելու։

Հանդէսի պահուն, հասարա... կութեան բաժնուեցան դարդա... նիշեր՝ Ահարոնեանի փոքրի... նկարը ժապաւէնի մէջ շրջա... նակուած ու կամաւոր նուիրա... տուութեամբ վաճառուեցան յո... բելեարին նկարները։ Գոյացա... կլորիկ գումար մը։

Ընդհ. մուտք գոյացաւ շուրջ 480 րուբի, որուն մէջէն ծախսերը ելլելէն յետոյ զրկուելիք կը մնայ 300 րուբի։

***

Ինչպէս ամէն տարի ա... րութիւն դարձած է, այս տա... ալ գաղութը տօնեց Մայ... 28ը։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ Հ. Ե. Ե. Միութեան Ակում... մէջ յունիս 1ի, կիրակի ... օրէն յետոյ ժամը 5ին։

Միութեան Վարչութեան ... խագահ Պ. Արտաշէս Մկրտ... եան քանի մը հակիրճ խօ... քերով շեշտելով անկախու... թեան նշանակութիւնը ազգ... րու համար, անոր կենսակ... արժէքը՝ մանաւանդ մեզ ... մար. խօսք տուաւ օրուան ... նախօս Պ. Աւետիք Սահակ... նին, որ կուռ ու պերճախօ... պատկերացուց անկախութե... նախընթաց դէպքերը, հայ ... ժողովուրդին ծանր զրկումներ... անկախութեան հռչակումէն ... տոյ, անոր կարճատեւ կեան... յուսադրեց ներկաները ... խախտ պահել իրենց ... ւատքը Հայաստանի անկախ... թեան ու հայ ժողովուրդին ... զատագրութեան վրայ։

Երկրորդ բանախօսն էր Վահան Մնձատուրեան, ան ... խիստ գեղեցիկ կերպով պա... կերացուց անկախութեան ... րիքները ու արժէքը հայ ... կանութեան մէջ։

ՊՍՐ...

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ՄՈՄԻԱՆԵՐ

Ցաճախ ժամանակներու մա... լսած ենք տարօրինակ դէպք... ու զարմանալի պատմութիւն...

Առանց հաւատացող մը ըլլ... լու այդ մասին տարածայնու... լուրերուն, սակայն կուտամ օ... նակներ, որոնցմէ մարդ ակա... կը մղուի ենթադրելու թէ ... խաները, հակառակ իրենց ... բաւոր հնութեան, օժտուած ... արտակարգ կարողութեամբ ... վրէժ լուծելու անոնցմէ, որ... կը յանդգնին խռովելու իր... յաւիտենական քունը։

1923ին Լորտ Քառնավ... Թութանխամոնի գերեզմա... պեղումներուն մասնակցելէ վ... մեռաւ։

Նոյնպէս, Լորտ Ուէսթպը... որ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցած էր Թութանխամոնի ... բեզմանի պեղումներուն, ... տանի մէջ ինքզինք պատ... հանէն վար նետելով անձն... պան եղաւ։ Երբ իր մարմ... գերեզմանատուն կը փոխադր... Լոնտոնի փողոցներէն մէկ... մէջ զազալը գետին ինկաւ ... կու մանուկներու վրայ եւ պ... ճառ եղաւ անոնց մահուան։

Լորտ Ուէսթպըրի զաւա... որ իր հօր խուզարկութիւն... րուն ընկերացած էր, ինքն ... իր եղերական վախճան մը ... նեցաւ։

Հէնրիկոս Լանտաուէր, որ ... կարգին գործօն դեր մը ու... ցած էր Թութանխամոնի գեր... մանին հետազօտութեանց ... յանկարծամահ եղաւ անծա... հիւանդութեան մը հետեւ... քով։

Վերոյիշեալ առաքելութ... մասնակցող ուրիշ 12 անձեր անսովոր մահերով վերջ տ... են իրենց կեանքին։

1860ին Թուականներուն անգլիացի ճամբորդներ Նե... գետին ընթացքով խուզարկ... թիւններ կը կատարէին։ ... Լուքսօր հասան, տեղացի ... բարէ մը ծախու առին զա... մը, որուն կափարիչին վ... գեղանի կնոջ մը պատկ... գծուած էր։

Վերադարձին, հինգ ճամբ...

ՏՈՄՍԵՐ

Կ'ՈՒԶԷՆ ՈՐ ԿԷՊԷՆԼԵԱՆՆ ԱԼ ԾԵԾ ՈՒՏԷ

Կինները առհասարակ եւ բոլոր կնավարի այրերը — կ'ըսեն — ճաճոյք կը զգան չոյանքէն ու գգուանքէն, մինչեւ որ կատուի պէս, աչքերը գոցեն ու ճանկեն:

Կիներ ալ կան — կ'ըսեն միշտ — որոնք կը զզայնոտին փայփայանքէն ու ծեծ կը մուրան՝ սէր ու գորով մուրալու պէս: Ու վայելելու համար ծեծի հաճոյքը, գիտեն իրենց մարդը գրգռելու կերպերը:

Այս կիներուն կը նմանին եւ ռամկավարները, որոնք գիտեն թէ ամբողջ հայութեան մէջ, դաշնակցականներն են որ իրենցմով կը զբաղին, անշուշտ ժամանցի համար... կատուի եւ մուկի խաղ:

Եւ որովհետեւ, գիտեն նաեւ թէ երբ եւ ինչ անոնց գգուանքին չարժեր արժանանան, կը ջանան գոնէ վայելել անոնցմէ ծեծ կերած ըլլալու փառքը եւ խնտեւաբար հաճոյքը:

Ու կը գրգռեն:

Կարդացէք «Արեւ»ի մէջ նղթակցութիւն մը եւ բացատրեցէք ուրիշ կերպ, եթէ կրնաք:

Թղթակիցը' կ'արձանագրէ թէ «Գըրըք խանի մէջ՝ դաշնակցականներ իրարու ականջի կը փսփսային,— կարգը կէպէնլեանին եկաւ»: Ու կ'երեւակայէ պատմութիւն մը, որ պարզապէս կը նշանակէ.

— Եկէ՛ք, այս մարդն ալ ծեծեցէք:

Կ'երեւակայէ, որովհետեւ 1.— Դաշնակցականին փսփսուքը երբ եւ ինչ չի կրնար հասնիլ ռամկավարին ականջին, 2.— Դաշնակցականը երբ ուզէ ծեծել՝ ժունետիկ կանչել չի տար հրապարակաւ, 3.— Մէկ մարդու մը ետեւէն՝ բազմութիւն չի ծգեր, 4.— Երբ մտադրէ ծեծել՝ չի փախցներ, 5.— Ու մանաւանդ, ոչ-դաշնակցականի օժանդակութեան չի դիմեր:

Արդ, այս բոլոր կէտերուն ճիշդ հակառակը կը պատմէ «Արեւ», ինչ որ կը փաստէ թէ պատմութիւնը սուտ է եւ իբր իրականութիւն՝ միայն մէկ ճշմարտութիւն կը պարունակէ,— կէպէնլեան կ'ուզէ ծեծ ուտել դաշնակցութենէն...

Բայց Դաշնակցականը այդ փառքն ու հաճոյքը երբեք չի տար կէպէնլեանի մը կամ որ եւ է ռամկավարի: Որովհետեւ գիտէ,—

Դաշնակցականին ծեծը կը ճերոսացնէ ռամկավարը:

«Սա է ճշմարտութիւն,» պիտի վաւերացնէ Մարսէյլի մեր ընկերը:

ԽԱՐՏՈՅ

ներէն մէկը իր հրացանը մաքրելու առեն արկածի զոհ եղաւ: Յաջորդ տարին զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, միւս ճամբորդներուն երկրորդը անակնկալ հիւանդութեան մը հետեւանքով եղերական վախճան մը ունեցաւ: Երրորդը՝ որսորդութեան մը միջոցին վիրաւորուեցաւ եւ ստիպուեցաւ իր թեւը կտրել տալ: Իսկ չորրորդը, որ դագաղին բուն տէրն էր, Անգլիա ցամաք ելած առեն տեղեկացաւ որ իր ամբողջ հարստութիւնը, պօրսայի գինեբուն անկման հետեւանքով փըճացած էր:

Հօուարտ Վայզ Եգիպտոսի բուրգերէն մէկուն մէջ պեղումներ կատարած առեն՝ ստորերկրեայ սենեակի մը մէջ գըտաւ Թագաւորի մը մումիան: Նոյնատեղը, որով այդ մումիան Անգլիա փոխադրուեցաւ, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ ծովասուզուեցաւ:

Ինգրամ անունով մարդ մը, որ մաս կը կազմէր Կորզընի առաքելութեան, Եգիպտոսի մէջ 50 ոսկիի փոխարէն գնեց քրմուհիի մը մումիան եւ զայն դըրկեց բրիտանական Թանգարանը: Քանի մը օր վերջ Ինկրամ որսորդութեան մը ընթացքին զոհ եղաւ փիղի մը յարձակման:

Լոնտոնի Թանգարանին մէջ կայ դագաղ մը. այցելուներ կ'ըսեն թէ այդ դագաղին վրայ գծուած պատկերը կը փոխէ իր արտայայտութիւնները եւ շատեր կը վախնան կրկին հոն երթալէ, դիտելու համար այդ պատկերին խորհրդաւոր դիմագծութիւնները: Կին մը՝ որուն հաղորդեցին այս պարագան, ծիծաղելով խնդալ եւ խոստացաւ անձամբ Թանգարան երթալ ստուգելու աչքերով նայելու համար այդ դիմագծին: Երբ Թանգարան գնաց, դագաղին մօտենալով սկսաւ լեզու հանել եւ ծաղրելով ըսել.— «Կը տեսնէ՞ք, քրմուհին չի բողոքեր եւ չուզեր ինծի սրեւէ չարիք հասցնել»:

Ցետոյ դուրս ելաւ Թանգարանէն, եւ երբ դուրսին սանդուխին աստիճաններէն վար կ'իջնէր, ոտքը սահելով ծանրապէս վիրաւորուեցաւ:

Պէ՞տք է վերոյիշեալ բոլոր օրինակները զուգադիպութեան արդիւնք նկատել: Անհաւանի հարցում մը, որուն կարելի չէ բացարձակապէս ժխտական պատասխան տալ: Առանց ծայրայեղ սնապաշտ մը ըլլալու, պէտք է ընդունիլ թէ անոնց մէջ կայ խորհրդաւոր գաղտնիք մը, որուն չէ կրցած թափանցել մարդկային հանճարը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍԵՐՍԷԼ, 3 յուլիս.— Ցունիս 29ին կիրակի կէսօրէն յետոյ, Սալլոն ա՛Օրքի մէջ տեղի ունեցաւ տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կազմակերպած ցերեկոյթ-ներկայացումը: Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Բեմի ճակատը ստորաքուած էին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները. իսկ բեմի վրայ գոյնզգոյն լոյսերու մէջ կը փողփողէր սկաուտական նշանաբանը «Բարձրացի՛ր, բարձրացուր»:

Հանդէսը բացուեցաւ «Փառք Փրոտանձով որ լսուեցաւ յոտնկայս: Ցետոյ օրուան նախագահը բեմ հրաւիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան փոխ ատենապետ Պ. Գարլօ Պետրոսեանը, որ ծանրացաւ մասամբ ծերունեի հանդէպ մեր ունեցած պարտականութեանց վրայ եւ յորդորեց բոլորովին Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ իբր հայ մեծնելու համար այս ծերունը:

Գեղարուեստական բաժնին իր սիրողական մասնակցութիւնը բերած էր Պ. Պ. Թօփուզեան որ մէջ ընդ մէջ նուագեց հայկական եւ ֆրանսական կտորներ: Քառաձայն երգուեցաւ «Մեր հայրենիքը» որ նոյնպէս լսուեցաւ յոտնկայս: Մենեցեղին տեղւոյս սկաուտներու խմբապետ Պ. Օ. Սերովբեան, Պ. Պ. Ա. Սանդրոսեան եւ Ա. Աճէմեան: Պ. Օ. Կարապետեան արտասանեց «Սասունցի Դաւիթ»ը, Պ. Ա. Աճէմեան «Հին Օրհնութիւն»ը, Պ. Կ. Օսմանեան «Երազ մը», Պաւ Քոլոնիի սկաուտներէն Ջարեհ՝ «Հայաստանին» եւ «Մասիս»ը. 5 տարեկան փոքրիկն Աւանդիս «Հայ եմ եսը»: Սկաուտներու կողմէ ներկայացուեցաւ պատկեր մը Հայաստանին մէջ սկաուտական բանակումէն, որ առեղծեց անօրինակ խանդավառութիւն եւ ունեցաւ բարոյական մեծ արժէք: Ցետոյ Պ. Փ. Ցովհաննէսեանի նուիրած 2 ծաղկամանները աճուրդի դրուելով, կարճ ժամանակի մէջ բարձրացաւ 450 ֆրանքի:

Ներկայացուեցաւ «Նեքէօ Աղաներ»ը (արամ) եւ «Բարոս Ծառան»(զաւեշտ) որ անցաւ շատ յաջող: Դերակատարներու մեծ մասը սկաուտներ էին, որոնք հակառակ իրենց մատաղ տարիքին, յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Գնահատանքի արժանի են Պ. Կ. Օսմանեան եւ Օր. Մ. Օսմանեան, որոնք Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ ըլլալով հանդերձ, ստանձնած էին կարեւոր դերեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԸ... ԱՐՏՕՆԱԳԻՐՈՎ

«Խորհ. Հայաստան» (17 յունիս) կը հրատարակէ Հայկոոպի մէկ ազդը, որ կը հրաւիրէ Հայաստանի քաղաքացիները, ամառանոց մեկնելէ առաջ, վերադարձնել հացի արտօնագիրները:

Ուրեմն, հացը արտօնագիրո՛վ (վէսիքա) կը տրուի դրախտային Հայաստանի մէջ:

ՈՐԲԵՐԸ

Պատերազմէն յետոյ Հայաստան ունեցաւ որբերու ստուար թիւ մը: Անոնք փողոցն ինկած էին, մինչեւ որ մասնաւոր մարմիններ կազմուեցան հաւաքելու եւ խնամելու համար զանոնք: Այս կազմակերպութիւնը կը կոչուէր «Երեխաների բարեկամների ընկերութիւն», որ մասնաճիւղեր ունէր մինչեւ Մոսկուա: Մասնաճիւղեր կան նաեւ Լէնինականի եւ Նոր Բայազէդի մէջ: Ընդամավճարները շատ քիչ էին, այնպէս որ պէտք տեսնուած է նպաստներու:

Ընկերութիւնը նախ Դաղկաձորի մէջ հիմնեց աղջիկներու աշխատանոց մը, որ բացուեցաւ 1924-25ին: Ցետոյ այս աղջիկները տեղաւորուեցան հետաւոր ագգականներու մօտ կամ զանազան հաստատութիւններու մէջ: Ժամանակ մըն ալ Նորքի մէջ հիմնուեցաւ ուրիշ աշխատանոց մը, ուր կը պատըսպարուէին նախ 134 հոգի, յետոյ 210:

Չափահասները հետզհետէ տեղաւորուեցան արդիւնաբերական հաստատութիւններու մէջ:

1927ին ընկերութիւնը իր գործունէութեան տուաւ նոր ուղղութիւն մը: Չափահաս կամ ոչ, բոլոր որբերը ցրուեցան արդիւնաբերական ձեռնարկներու մէջ: Այսպէս 550 որբեր ղրկուեցան գործի, ապահովելէ յետոյ անոնց հագուստ ու բնակարանը, 6 ամսուան համար: Այժմ այդ որբերէն միայն 60ը կ'ապրին ընկերութեան հաշւոյն: Կան նաեւ 20 գործադուրկ: Որբերէն 64 հոգի ղրկուած են իրենց ազգականներուն մօտ՝ Հայաստանէն դուրս, 184 հոգի՝ Հայաստանի մէջ:

Որբերուն մէջ կրթական աշխատանքը սկսաւ է:

Ընկերութիւնը ունի որբերու աշխատանոցներուն կից խաղալիքի, հիւսուածեղէնի արհեստանոցներ, ինչպէս նաեւ կօշկակարի տուներ: Ցղաքը այսաեղ արհեստ մը սորվելէ յետոյ, մեկնած ու մտած են գործի: Մոսկուայի հրահանգով Երեւանի մէջ որբերուն տրուած է շէնք մը, բայց շէնքին բնակիչները մինչեւ հիմա չեն ուզեր վար իջնել: Հազիւ կարելի է եղած հոն տեղաւորել 20 որբ եւ գրասենեակ մը:

Այս օրերուս ընկերութիւնը կը գումարէ իր առաջին համագումարը Երեւանի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

Վերջին օրերս սաստիկ տագնապ մը կայ, կ'ըսէ «Ժամանակ»: Ծօգնապը կը հասկցուի ստկարանային վիճակէն: Սակարանը վերջին ամիսներս շատ քիչ գործունէութիւն ունեցած է: Առկէ 2-3 տարի առաջ օրը 80,000 անգլ. ոսկիի առեւտուր կ'ըլլար, մինչդեռ ի վերջոյ 40,000 իջած է: Վերջերս ալ օր եղած է որ 10,000ի իջած է: Այս կացութեան առջեւ սակարանի գործակալները գոհ չեն իրենց գործերէն: Որովհետեւ սակարանի ժողովին կողմէ ներկայացուելով խիմ. գործավարութենէն վաւերացուած գործակալներուն գործը սա է.— իւրաքանչիւր վաճառական որոշ գրամատան մը հետ գործ կը տեսնէ, իր դրամը կը տանի եւ կը քաշէ: Գործակալներն ալ այս դրամատուններուն պէտքին համաձայն գործ կը տեսնեն: Եթէ ներածող եւ արտածող վաճառականները գործ չունենան, դրամատուն ալ գործ չունենար: Այդ պարագային սակարանի գործակալներն ալ գործ չեն ունենար եւ չեն կրնար իրենց «քոմիսիոն»ը առնել: Եւ բնականաբար տագնապ յառաջ կուգայ եւ գործակալները իրենց գործը կը լքեն: Առկէ մէկ երկու տարի առաջ սակարանին մէջ 60 գործակալ կար, մինչ հիմա 35 է թիւը:

** «Ժամանակ» կը պատմէ թէ վերջերս Աֆիոն Գարահիսարի փոքրէն իրիկուն մը դուրս հանուած է ժողովուրդը, անոր համար որ կուսակալը փորձ պիտի այցելէր, (Թերեւս աղջիկ խաղցնելու համար):

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ԻՊՐԱՆՈՍԵԱՆ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Պոլիս 23 յունիս 930 Պէրլին

ՏԿԱՐԱԿԱԶՄ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հայ կարմիր խաչի Ս.Գ.Մասնաճիւղէն ստացած ենք հետեւեալ գրութիւնը.—

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ մասնաւոր կարգադրութեան մը համաձայն՝ լեռնային կամ ծովեզերեայ օդափոխութեան պիտի կրնայ ղրկել տկարակազմ մանուկները:

Օդափոխութեան ծախքերը, բնակութեան եւ սնունդի համար (բաց ի երթ ու դարձի ծախքերէն), կը նախատեսուին օրական 6—8 ֆրանք:

Այս ծախքերուն կէսը պիտի վճարէ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղը, իսկ մնացեալ կէսը՝ ծնողքները կամ պաշտպանները:

Հետեւաբար, կը հրաւիրուին փափաքողները ներկայանալ Միութեանս ընդհ. քարտուղարութեան եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ամէն առաւօտ ժամը 9—12, բացի կիրակիէն, մանրամասնութիւնները իմանալու եւ արձանագրուելու համար:

Արձանագրութիւնները կը փակուին յուլիս 19ին:

(Կնիք)

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՇՈՒՐՋ...

Փարիզի Ազգատախնամէն ստացած ենք հետեւեալ գրութիւնը.

Գեղամ Փափազեան? որուն անձնասպանութեան մասին, տեղական հայ մամուլը գրած էր եւ որ տեղի տուած ալ էր բաւական լուր ըսուեներու, այս առաւօտ, կը ներկայանայ Ազգատախնամ Ընկերութեան գրասենեակը խնդրանքի մը համար:

Զարմանքով հաստատելէ յետոյ իր ներկայութիւնը ու գոյութիւնը, իրեն կը պատմուի տեղական թերթերուն մէջ լոյս տեսած գրութիւնները. իր կարգին նոյնքան ապշած կը մնայ:

Իրողութիւնը հետեւեալն է,

Գեղամ Փափազեան՝ քանի մը տարի առաջ կը կորսնցնէ իր ինքնութեան թերթը, եւ հակառակ իր կատարած դիմումներուն, որոշ նկատումներէ մղուած, իրեն պահած է եւ այդ անուան տակ ապրած մինչեւ վերջերս, գաղտնի պահելով իսկական ինքնութիւնը:

(Կնիք)

Գեղամ Փափազեան, Պոլսեցի եւ 23 տարեկան, զաւակը Սամաթիոյ ազգ. երեսփոխան Յ. Պօղոս Փափազեանի, մօր անունը Աղաւնի, ծնեալ Գանթարճեան, ողջ եւ առողջ է եւ որ եւ իցէ հիւանդութենէ չի տառապիր:

2 յուլիս 1930

"ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 50 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գուրգէնը իրեն գրութիւնները նստ առած էր եւ Մարաթի մէջ փճացուցած էր:

Սերոբը տուաւ իր մատանին, ու վրայ փորուած էր կնիք, որ մինչ բան առնէր իրեն կնիքով ազգական ատյի: Մինչեւ այն առեն խորքն ըսաւ. «Ցղե՛րք, եթէ Գուրգէնի կազմած կոմիտէն համաձայնի՝ սպաննեցէք Մարաթի արաբին եւ ազին»: «Ցղան ու ազջիկը մեղաւոր չեն», ըսինք: Ցղան 9 տարեկան էր, աղջիկը 22:— «Եթէ համաձայնութիւն ըլլայ՝ ուք սպաննեցէք նրանց, Մարաթին էլ վերջը կը սպաննենք»:

Մենք իջանք Հաւատորիկի աչուկնու գիւղը, պատահեցինք արտօ-խրճիթին: Գրեթէ լոյսը բացուած էր: Հոգ պատահեցինք էդ հարսին, որը, բացի մեր ընկեր Ղազարէն՝ ոչ ոք չէր ճանչնար մեզմէ: Էդ հարսը մեզ տեսնելուն՝ փախաւ գնաց ուրիշ կնկայ մը յետեւ մտաւ: Կէս ժամ չանցած գիւղէն եկաւ Մարաթի աղան, բարեւ ըսաւ մեզի, հարցուց «Ինչպէ՞ս էք, լա՞ւ էք»: Մենք ալ իրեն քէֆը հարցուցինք: Անոնք մենէ կը վախնային, բայց չէին ցոյց տար. մենք քաղցր կը վարուէինք հետերնին:

Այդ խնդրի վերաբերեալ անմիջապէս նամակ մը գրեցի Մուշ կոմիտէին: Մեզ գրեցին հետեւեալը

«Այսհոգեւորականութեանեւ ուժէ յեղափոխութեան գիտնալու գործ մըն է: Վարդան վարդապետը Արղայ պատկող տէրտէրի մօտ բուքը կնքել տուած է, պաշտօնանէ ըրած է եւ պիտի պատժէ: Ըլլայ թէ սպաննէ՛ք, մենք անհամաձայն ենք»:

Մենք չսպաննեցինք, իրանք ալ չիմացան մեր մտադրութիւնը:

Այդ աղջիկը քիչ մը կարդալ գիտէր եւ ուրիշներուն կը պատմէր. «Ես Աստուածաշունչը կարդացեր եմ եւ այնտեղից գիտեմ, որ եթէ կինը երկխայ չունի՝ մովսիսական օրէնքով կրնայ ամուսնու եղբօր հետ ամուսնանալ»: Մարաթն իրեն անգեալի մէջ շատ վատն է եղած: Թուրքերը զինք չսպաննուած կը պատահի Հաւատորիկ քանի մը ընկերներով եւ կը սկսի պատմել «Սուրբ Գործի» մասին: Մարաթ կ'ըսէ՝ «Ձեր սուրբ գործին ալ, ձեզ ալ...» կը հայհոյէ եւ դուրս կուգայ տունէն: Ցղերքը ոչինչ չեն ըներ: Բոլոր աղերք անոր հացը կ'ուտեն, բացի Սեդրակ ըսուած գիւղացին, որը կ'ըսէ «Կեղտոտ է անոր հացը, անիծուած է՝ չուտէք», եւ որ մը անօթի կը մնայ:

Նամակ մը գրեցի Մուշի կոմիտէին եւ նկարագրեցի մեր գրութիւնը: Կոմիտէն գրեց էր 25 արծաթ եւ կ'ըսէր «Գուրգէնից մեր քովը միայն այս է մնացեր. ուրիշ չունինք»: 20 արծաթ տուի Ղազարին ու Բդզօին, նամակ մըն ալ հետերնին, որ տանին տան Շէնքէի եւ Սեմալի աղաներուն, որպէսզի անոնք 40 հատ գարեն չուտով ալ, տան եւ գրկեն Սերոբի քով խոտ: Իսկ հինգ արծաթը ղրկեցի բանտ Սաքօյին: Հետն ալ նամակ մը գրեցի թէ՝ «Ես գիտէ՞ն աղար եմ, Սերոբը գրել կարդալ չգիտէ. պէտք է Հրայրը բերենք, որ նա կրկնակի հետ Թղթակցութիւն ունենայ: Եթէ Հրայրը կամ քով չգայ՝ բանի պիտի բերենք»: Սաքօն ինծի գրեց «Բանի ոչինչ չըլլար, համ չի ունենար: Դուք սպաննեցէք ինձ բանով ըղղակալը, եւ Հրայրը ինքնաթիրանքեան փոխառական կ'ըլլայ, կուգայ ձեր քովը»: Ջաղացպան ըսուածը ձօղայիլ աղան էր, որ իրեն եւ ընկերով բռնած էր:

Սերոբի քով գտնուած կնիքով նամակներ ղրկեցի Մշոյ բոլոր հարուստներուն, որի մասին տեղեկացուցի նաեւ Վարդան վարդապետին: Գրած նամակներուս միտքը այս էր «Կամ 400 ոսկի ղրկէք մեզ, կամ 400 ոսկու հրացան կ'առնէք»: Բայց հարուստները չպատասխանեցին: Խասգիւղի տէրտէրէն ստացանք քանի մը գոյգ թաթ եւ վերադարձանք Սասուն:

*
**

Գացինք Խուտ: Սերոբը իրեն քով գտնուած մշտնջենական գինուորներով գացած էր Ցալուրիկ: Ցալուրիկցիք աղջկան մը խնդրի պատճառով սաանցած էին Սերոբէն: Սերոբ կ'երթայ Ջուրօ Պետրոսի խուցը: Հոգ կուգայ քիւրտ մը, որ Սասունի բոլոր ծակուծուկին ծանօթ էր: Քիւրտը կ'ըսէ Ջուրօ Պետրոսին. «Ա՜յ մարդ, ազգդ ալ կորգնցիր, ինծի ոչինչ չտուիր»:— «Քէլէ՛, երթանք խուցը, կ'ըսէ, Ջուրօ Պետրոսը, բան մը կը տամ»: Քիւրտը կը բերէ խուցը, հոն կը բռնեն եւ կը սպաննեն: Դիակը թաղէ թաղ ման կ'ածեն եւ մէկզմէկու վրայ կը ցցեն փուրխ թաղի վերեւ. դըլանուած մի խօր անդունդ: Հայ մը կ'երթայ կը մտնէ այդ սպանութիւնը սպաննուող քիւրտի ազգական խիանդի համօյին:

Սերոբ Ցալուրիկէն կ'երթայ Սպաղանք, հոն կ'առնէ Գալոն ու Ցագէն, կ'անցնի Հեթինք: Հեթինքցիք նա՛լիլի ցեղի քիւրտերուն հարը կուգան:

(Շար.)

Ներքին Նախարարը հրամայեց ձերբակալել համայնավար բոլոր երեսփոխանները։

Նոր վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութեան գըլխաւոր գործը պիտի ըլլայ կարգը պահպանել, պաշտպանել երկրին անկախութիւնը եւ հակայնավար տարրերուն դէմ ձեռնարկել ծայրայեղ պայքար մը։

Տասներկու համայնավար երեսփոխաններ Շուէտիա անցան, խուսափելու համար կառավարութեան ձերբակալման հրամանագրէն։ Համայնավար երեսփոխան մը սպաննուեցաւ իր տան մէջ։

Նոր կռիւներ Հնդկաստանի մէջ

Կամաւորական թափօրի մը եւ ոստիկանութեան միջեւ, բուռն կռիւներ, տեղի ունեցան Փունայի մէջ։ Թափօրը կ'ուզէր ցոյց մը կատարել կանտիի բանտին առջեւ։ Իսկ ոստիկանութիւնը զայն արգիլեց։

Անմիջապէս որ լսուեցաւ ոստիկանական արգելքի լուրը, շրջանի ժողովուրդը գրգռուեցաւ։ Փութով հաւաքոյթներ կազմակերպուեցան եւ խումբեր պատրաստուեցան, օգնութեան համնելու համար կամաւորներուն։ Իրիկուան դէմ 8000նոց նոր բազմութիւն մը միացեր էր առաջին թափօրին։ Ինքնաշարժով անցնող եւրոպացիներ յարձակման ենթարկուեցան։ Զօրաժամ տեւող բանակցութիւններէ յետոյ, ոստիկանութիւնը թոյլ տուաւ որ 100 հոգինոց կամաւորներու խումբ մը բանտ երթայ իր յարգանքի ցոյցը կատարելու կանտիի։

Այս կարգադրութենէն յետոյ սակայն, բազմութիւնը յարձակեցաւ ինքնաշարժի մը վրայ, որուն մէջ կար սպայ մը՝ իր կնոջ հետ։ Սպան վիրաւորուեցաւ, իսկ ինքնաշարժը քանդուեցաւ։ Ասոր վրայ, ոստիկանութիւնը յարձակեցաւ ամբոխին վրայ, եւ գաւազանի հարուածներով, զայն ետ մղեց։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Փունայի մէջ, երկու ամսուան համար արգիլուեցան հրապարակային հաւաքոյթները։

Ընկ. ապահովագրութեանց դէմ

Ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքին դէմ, տեղ տեղ ցոյցերը կը շարունակուին, Ֆրանս. համայնավար կուսակցութեան թելադրութեամբ, առանց նշանակելի ծաւալ ունենալու։

Փարիզի մէջ, կարգ մը գործարաններու բանուորները մերժեցին վճարել ապահովագրութեան իրենց սակը։ Գործատէրերը տեղի տուին եւ իրենց կողմէ չգեղչեցին օրէնքի պարտադրած համեմատութիւնը։

Լիլի մէջ, Ներկի գործատան մը համայնավար բանուորները մերժեցին ստանալ իրենց շաբաթականները, շարունակելով մէկտեղ աշխատիլ։

Ռուէնի մէջ 40ի չափ բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին, յաւելուած պահանջելով, վճարելու համար ապահովագրութեան իրենց սակագինը։

Լիմոժի մէջ, հաւաքոյթէ մը յետոյ. մաս մը բանուորներ գացին, քաղաքապետարանին առջեւ ցոյց մը կատարեցին յեղափոխական երգերով։ Եօթը հոգի ձերբակալուեցան։

Յուլիս 1էն ի վեր, օրէնքի գործադրութեան թուականը, Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ, յայտարարուած են ընդամէնը 60 մասնակի գործադուլներ, որոնց մասնակցած են միմիայն 20.000 բանուորներ։

Բոլշեւիկեան համագումարին մէջ

Գ. Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէին մօտ՝ ռուս համայնավար կուսակցութեան պատուիրակ Մօլոտով՝ համագումարին ներկայացուց իր տեղեկագիրը, ուր անդրադառնալով բոլշեւիզմի ծաւալման կ'ըսէ.— Համաշխարհային տագնապի հիման վրայ կը մեծնայ յեղափոխական շարժումը, որ աստիճանաբար կ'ընդգրկէ բոլոր երկիրները։ Այս շարժումը կը տարածուի Հնդկաչինի, Հարաւ. Ամերիկայի, Ափրիկէի եւ Գաղթատինի մէջ։ Զանգուածներու շարժումը Հնդկաստանի մէջ կ'աճի։ Բանուորական յեղափոխական սէնդիկաներ կազմուած են։ Անհրաժեշտ է Հնդկաստանի մէջ ստեղծել համայնավար կուսակցութիւն մը՝ այս շարժումը ղեկավարելու համար։ Չինաստանի մէջ յեղափոխական շարժումը կը զարգանայ խորհրդային դրօշի տակ։ Չինական 638 գաւառներէն 241ը ինկած են յեղափոխութեան ազդեցութեան տակ։ Խորհրդային վարչաձեւը հաստատուած է 19 շրջաններու մէջ։ Չինաստան ներկայիս կը համրէ 14 կարմիր զօրաբանակներ եւ բազմաթիւ կուսակից խմբակներ։

Գերման ազգայնականները կը գործեն

Անջատողութիւններու դէմ գերման ազգայնականները կը շարունակեն գործել։ Աաշի գիշեր, Թոէվի մէջ կատարուեցան ցոյցեր։ Ազգայնականները պակէներ փշրեցին եւ տուներ քանդեցին։ Այս արարքներու հեղինակները չեն ձերբակալուած։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԵՒՀՆԴԻԿ խորհրդաժողովը Լոնտոնի մէջ պիտի բացուի Հոկտեմբեր 20ին։ Քանի մը օրէն, կառավարութիւնը պիտի յայտնէ ժողովին աշխատանքի ծրագիրը եւ անդամներուն անունները։ Ծրագիրը պատրաստուած է շատ լայն հիմերու վրայ։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ գահազուրկ թագաւորը Ամանուլլահ Պոլիս հասաւ. միտք ունի ամառը հոն անցընելու։

ԲՈԼՇԵՒԻԿ օդանաւային սպայ մը, իր օդանաւով փախաւ Ռուսիայէն եւ ապաստանեցաւ Լեհաստան։ Սպան կը պատմէ թէ իր հայրը բանտէն փախցուցած ըլլալով՝ մահուան դատապարտուած էր եւ այդ պատճառով ալ փախած երկրէն։ Փախուստի միջոցին, ռուս զինուորները կրակ բացին օդանաւին վրայ, որ ինկաւ սահմանագլուխին մօտ Սթոլպէցի։ Սպան ազատեցաւ իր անկարգելով, իսկ իր հայրը սպաննուեցաւ օդանաւին անկումէն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին դիկտատորը Փանկալոս, որ անցեալ շաբթու դատապարտուած էր 2 տարի բանտարկութեան, կառավարութեան հաշւոյն, գերման ինքնաշարժներու գնման խնդրի մը մէջ եւս ամբաստանուած էր։ Ծերակոյտի քննիչ յանձնախումբը անպարտ արձակեց զինքը։

ՅՈՅՆ մը խեղդուեցաւ, երբ կը փորձէր տակառով մը Նիակարայի Ջրվէժը կտրել։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Պատրաստուեցէք Հ. Մ. Ը. Մ.ի սպորտներու

բանակում — ցուցահանդէսին Meudonի անտառին մէջ, 12—13—14 յուլիս։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ կը հրաւիրուին ընկերներու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Աննիծա Հիւսէյմեան եւ իր որդին Սիրական (Մարզուանցի), կը փնտռեն իրենց մօտիկ ազգականները Մարիամ եւ Ֆլորիծա Թաշճեանները, որոնք կը գտնուին Ամերիկա։ Տեղեկացնել՝ A. Gulbenkianի, 35 Rue Dunoir, Lyon։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ընկիւրի նահանգին Ստանօս գիւղէն Յակոբ Չօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Փօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին առաջ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Չօպանեանի 31 Rue dc Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, Իմացնել՝ H. Hougasian. Mazagan: Maroc: կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Մարզուանցի Յովհաննէս Արապեան, կնոջ անունն՝ Ազնիւ, իր զաւակները Անդրանիկ եւ Սիրարփի։ Ընդհ. պատերազմին Սամսոնի շրջակաները լեռ բարձրացած է։ Իմացնել՝ Միհրան Կարակէօզեանի, 47 Rue de la Défense Issy-les-Moulineaux. Seine. Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ
9
ՅՈՒԼԻՍ
1930
9 JUILLET 1930

Ձ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1309 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՆՈՒՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ...

«Անշուշտ, երբեք չենք դադրած յետամնաց երկիր մը ըլլալէ: Մեր արտաքին առեւտուրը շատ վար կը մնայ նախապատերազմեան առեւտուրի մակարդակէն, ճուկայ ղրկուած երկրագործական արտադրութեանց քանակը, այս տարի հասաւ նախապատերազմեան հարիւրի 70ին: Ընասնաբուծութեան վիճակը աւելի վատ է», եւայլն. (Պրաւդա, 28 Յունիս):

Բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթին խոստովանութիւններէն այս հակիրճ քաղուածքը՝ Ստալինի ճառէն անմիջապէս յետոյ, լաւագոյն հերքումն է կարմիր բռնաւորին հաւաստումներուն:

Իրօք, Ստալինի գ՚նկոյթը համագումարին առջեւ, գլուխ-գործոց մըն է փաստերու և վիճակագրական եզրակացութեանց խեղաթիւրման:

Եթէ Խորհրդ. Միութեան մասին, պէտք է հաւատալ բոլշեւիկեան թերթերու, ամէն օր, անոնք կը վխտան դժգոհութիւններով, ճարտարարուեստական և երկրագործական ձեռնարկներու մէջ՝ ձախողութիւններու թուական ապացոյցներով:

Պէտք կա՞յ կրկնելու աւելորդ անդրադարձում մը, և անգամ մըն ալ ցուցադրելու ինչ որ ծանօթ է բոլորին: «Յառաջ», յաճախ արձանագրած է համայնավար բռնի տնտեսութեան սնանկութիւնը, տեղեկութիւններ քաղելով բուն աղբիւրէն իսկ:

Եւ սակայն, Ստալին որ 140 միլիոն գլուխներու հետ կը զուարճանայ խաղալիք փշրող տղու անփութութեամբ, նոր ճամարտակութիւն մը կը փորձէ թիւերով և տոկոսային համեմատութիւններով: Ծրագրային յաջողութիւնները որ կ'առատէ, գիտէ անշուշտ թէ տակաւին հեռու են սպասուած ակընկալութիւնները պսակելէ, նոյնիսկ հասնելէ՝ ցարական քայքայուն ու յետամնաց տնտեսութեան մակարդակին. գիտէ նաև թէ իր այս թափանցիկ շղարշները չեն կրնար աչքերը փակել արտաքին աշխարհին՝ իրական ողբերգութեան մը վրայ, որ տասներկու տարուան ձախողութիւն կը պատմէ: Կը բաւէ սակայն, որ ամբոխային համագումարի մը թելադրեն երկիւղած հիացում կամ գինովի ծափեր. անկէ խլեն նոր սագրանքներու հաւանութիւն և անոր մէջ ամուր բռնեն այլամերժ հաւատքի կուրութիւնը, մինչեւ յաջորդ շրջան:

Այս է որ կը փնտռէ Ստալին, խեղդելով ողջմտութեան վախկոտ փսփսուքները: Ու գերագրգռելու համար դիւրին հաւատքը իր երկրպագուներուն, կը դիմէ աժան աճպարարութեան: Ցոյց կուտայ Ամերիկան, Եւրոպան, դրամատիրական մեծ երկիրներու տնտեսական ու ելմտական տագնապը, կը մատնանշէ անգործներու հսկայ բանակը ու գործատուութեան յարաճուն վտանգը: Ու ճիշդ նման վարպետ աճպարարի մը, որ ինքզինքը չքմեղացնելու համար, փոխան կը խօսի իր մեզսակիցներուն վրայ. Ստալին կը մոռնայ բազմամիլիոն ամբոխները՝ որոնք իր աչքին առջեւ, հեւասպառ կը վազեն պատառ մը հացի ետեւէն:

Շատոնց կորսնցուցած միջազգային փոխանակութեան ընդունակութիւնը, գնելու անկարող, այսօր դեռ, Ռուսիա կը կիրարկէ ներքին պարենաւորման այն եղանակը, որ Մեծ Պատերազմէն մնաց, ուտեստեղէնի և այլ անհրաժեշտ պէտքերու բաշխում՝ անհատական տոմսերով: Ինչ որ կը փաստէ ներքին արտադրութեան անբաւարարութիւնը՝ բազդատմամբ սպառման պահանջներուն: Կը փաստէ և սովի վտանգը որ այսօր թեթեւ, տանելի. բայց, առանց արտաքին-դրամատիրական աշխարհի օժանդակութեան, և ներկայ պայմաններու շարունակութեամբ, անհնար է որ չառնէ ողբալի աղէտի մը համեմատութիւններ:

Բայց եօթր ժամ տեւող իր զեկոյցին մէջ, Ստալին տող մը իսկ չի գտներ, սպրդեցնելու համար փախստական ակնարկ մը՝ Ռուսիոյ մէջ տիրող տագնապին և թշուառութեան վրայ:

Արդ/հետեւ, այդ չէ որ կը շահագրգռէ զինքը: Չէ որ բազմութիւններն ստեղծուած են իր ձեռքերուն մէջ իբր փորձանիւթ ծառայելու դաւանանքի մը, որ սա թաքուն սայթաքում կը հետապնդէ դեռ, լոկ աթոռի ամրապնդման համար:

Համագումարը իր միաձայնութեամբ ու բանաձեւերով այդ կը մատնէ ու բոլշեւիկ կուսակցութեան ուժն ու միասնականութիւնը որոնցմով պարծենցաւ Ստալին, կուգան փաստացնել ո՛չ թէ դաւանանքին հանդէպ մաքուր ու ամուր մոլեռանդութիւն մը, կամ ընկերային, իսկապէս աշխատաւորական նպատակներու անշահախնդիր հետապնդում, այլ փոքրամասնութեան մը բռնութիւնը մարդկային բազմութիւններու տնտեսութեան միսերու վրայ...:

Տասնեւվեցերորդ համագումարը նոր ճամբայ մը չբացաւ. պարզապէս կրկնեց տասնեւհինգերորդը ու բռնաւոր մը վերահաստատեց իր գահուն վրայ:

Ստալին յաղթեց: Կրնայ պահ մը գոնէ հանգիստ քնանալ իր դափնիներուն վրայ, որոնք անշուշտ, պիտի չարունակեն իրենց թարմութեան աւիշը քաղել արիւնէ եւ արցունքէ: Փշրեց ձախէն յետոյ, աջ ընդդիմադրութեան կուռքերը՝ Բուխարին, Ռիկով, Տոմսկի, Ուգլանով, եւայլն, որոնց ամօթալի մեղայականը հասկնալի կը մնայ երկրի մը մէջ, ուր կուսակցական-կարգապահական խստութեան նուազագոյն սպառնալիքը կը բացատրուի աքսորով:

Ստալինի յաղթանակը սակայն, նոր փաստերը կուտայ ...գղափառ բոլշեւիզմի նահանջին՝ միջազգային դրամատիրութեան առջեւ: Եւ անշուշտ, մի՛շտ յանուն յեղափոխութեան եւ ...մնուորական դատին...

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՁԻԳԱՐՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (25 յունիս).

— «Հակառակորդ թերթ մը զգուելի գրպարտութիւն մըն ալ ըրաւ վերջերս Հայաստանի Հանրապետութեան օրերու հայկական բանակի հասցէին: Իբր թէ հիմնուելով «հայ եւ օտար իրազեկ անձերու» վկայութեան վրայ, այդ թերթը անամօթ կերպով իրեն թոյլ տուաւ ըսելու.

«Այդ օրերուն Հայկական բանակ գոյութիւն չունէր երբեք բառին իրական իմաստով. կային աւարառութեամբ եւ յուղկահարութեամբ յղփացած ու ապականած մաուզերիստներու խումբեր՝ Ռուբէն Տէր Մինասեանի պէս պատերազմական նախարարի մը եւ Սեպուհի պէս խմբապետներու հրամանատարութեան տակ. Այս խումբերուն մէջ ոչ կարգապահութիւննացած էր, ոչ զինուորական առաքինութիւն եւ ոչ ալ փշուր մը հայրենասիրութիւն, այլ կը տիրէր կողոպուտի եւ յափշտակութեան անյագ կիրք»:

Այսպիսի զրպարտութիւն մը ընելու համար, մարդ կամ պէտք է բացարձակապէս տգէտ ըլլայ Հայաստանի Հանրապետութեան բանակի հերոսական կռիւներու մասին եւ կամ խղճէ ու պարկեշտութենէ կատարելապէս զուրկ ըլլայ:

Արդարեւ, ինչպէ՞ս կարելի է հայրենասիրութենէ զուրկ եւ կողոպուտի ու յափշտակութեան միայն ընդունակ անուանել բանակ մը, որ մօտ երկու տարի դիւցազնական արիութեամբ ու անձնուիրութեամբ պաշտպանեց Հայաստանի սահմանները ամէն կողմէ յարձակող թշնամիներու դէմ եւ այդ ըրաւ գրեթէ ցնցոտիներով եւ կիսաքաղց վիճակի մէջ:

Ինչպէ՞ս կարելի է կարգապահութենէ, զինուորական առաքինութենէ եւ հայրենասիրութենէ զուրկ անուանել բանակ մը, որ տուաւ Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի դիւցազնական ճակատամարտները, որոնց ընթացքին հայ զինուորներու գործած քաջագործութիւնները խոստովանեցան նոյնիսկ թուրք հայակեր փաշաները:

Ինչպէ՞ս կարելի է կարգապահութենէ, զինուորական առաքինութենէ եւ հայրենասիրութենէ զուրկ հռչակել բանակ մը, որ ջախջախեց Թըլով, զէնքով, ռազմամթերքով եւ ճեքնիք ամէն յարմարութիւններով գերազանց վրացական բանակը Թիֆլիսի ճամբուն վրայ եւ իր յաղթական ընթացքը կասեցուց միմիայն անգլիացիներու միջամտութեամբ:

Հայաստանի Հանրապետութեան բանակը չէ՞ր որ 1920 թ. յուլիսին եւ օգոստոսին այնքա՜ն ահաւոր հարուածներ տուաւ Զանգիբասարի, Բոյուկ-Վեդիի եւ Նախիջեւանի թուրքերուն, որոնց գլուխ կանգնած էին քէմալական սպաներ:

Սեպուհի պէս խմբապետներու զօրքը չէ՞ր որ 1920 թ. մայիսէն մինչեւ դեկտեմբեր քանի մը անգամ ետ մղեց կարմիր բանակի կատաղի յարձակումները Ղազախի ճակատին վրայ,

Եւ վերջապէս, «խմբապետ» Դրոի բանակը չէ՞ր որ 1920 թ. թրքական պատերազմի ատեն այնքա՜ն զմայլելի դիմադրութիւն ցոյց տուաւ քէմալական զօրքերուն՝ Իգդիրի ճակատին վրայ եւ անձնուիրաբար արգելք եղաւ Երեւանի գրաւման թուրքերու կողմէ 1920 թ. Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներուն»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

(Մասնաւոր հեռագիր Յառաջի)

Յունիս 9ին սկսած են Արարատի ուժեղ կռիւները: Թուրքերը Սարտար-Բուլաղի կողմէ սկսան ուժեղ թնդանօթային կռուի: Մօտ վեց սաւառնակներ մասնակցած են կռիւներուն: Կռիւը տեւած է քանի մը օր:

Նոր տեղեկութիւն առինք որ Արարատի Քիւրտերը ետ մղած են Թուրքերը որոնք շատ մեծ թիւով սպաննուածներ և վիրաւորներ ունեցած են:

Թուրքերը Բայազիտի և այլ շրջաններու մէջ գտնուած Քիւրտերուն դէմ սկսած են ընդհանուր հալածանքի մը, որու հետեւանքով Օսման Աղա քանի մը աշիրէթներով ապստամբած և քաշուած է Արարատ:

Անգլօ-Իրաքեան դաշնագիրը

Անգլօ-իրաքեան դաշնագիրը որ կնքուեցաւ վերջերս Պաղտատի մէջ, հետեւեալ գլխաւոր տրամադրութիւնները կը պարունակէ.

1.— Անգլիա կը ճանչնայ Իրաքի ամբողջական անկախութիւնը:

2.— Իրաքի կառավարութիւնը կը ստանձնէ երկրին վարչական ամբողջ հոգը, ինչպէս նաև ներքին ապահովութեան և արտաքին յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան պատասխանատուութիւնը:

3.— Դաշնագրի գործադրութեան թուականէն սկսեալ, վերջ կը գտնէ Իրաքի վրայ Անգլիոյ հոգատարութեան իրաւունքը:

4.— Դաշնագրին գործադրութեան թուականէն հինգ տարի յետոյ, անգլիական ուժերը պիտի քաշուին Պաղտատէն և Մուսուլէն: Իրաք Անգլիոյ պիտի տրամադրէ երեք օդանաւային կայաններ Եփրատի արեւմտեան կողմը: Այս կայանները պիտի պաշտպանուին իրաքեան ուժերով, Անգլիոյ ծախքով:

5.— Դաշնագիրը կնքուած է 25 տարուան համար: Գործադրութեան թուականէն 20 տարի յետոյ, ստորագիր կողմերուն միջեւ բանակցութիւններ կրնան սկսիլ, նոր դաշնագրի մը կնքման համար, օդային կայաններու և Անգլիոյ հակակշռին ենթակայ հաղորդակցութեանց միջոցներու մասին: Անհամաձայնութեան պարագային, խնդիրը կ'ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւարութեան:

Արքայական դաւ Հունգարիոյ մէջ

Հակառակ արքայականներու և նախկին կայսրուհիին հաւաստիքներուն, հետզհետէ կը յայտնուի թէ լուրջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Հապսպուրկները նստեցնելու Հունգարիոյ գահին վրայ: Հունգարացի արքեպիսկոպոս մը, երէցի մը հետ երէկ հասաւ Պրիւքսէլ և անմիջապէս գնաց այն դղեակը ուր կը բնակի Զիթա կայսրուհին՝ իր զաւակներով: Այս այցելութեան կը վերագրուի քաղաքական նպատակ մը, Հապսպուրկներու գահակալութիւնը հետապնդող:

Պարսկաստանի երկաթուղիները

Թէհրանի պարսկական թերթերը կը գրեն թէ պարսիկ կառավարութիւնը մերժեց երկաթուղիի շինութեան մասին գերման ընկերութեան մը առաջարկները: Այս ընկերութիւնը երկաթուղագծի մը հիւսիսային ճիւղը շիներ էր վերջերս: Ֆրանսական ընկերութեան մը ներկայացուցիչը որ այժմ կը գտնուի Թէհրան, առաջարկներ ներկայացուց եւ պաշտօն ստացաւ քննելու հարաւային երկաթուղագծի աշխատանքները, որոնք սկսուած էին թերի պայմաններով, գերման ընկերութեան կողմէ:

Իտալիա եւ Համեւրոպա

Իտալիոյ պատասխանը Եւրոպայի դաշնակցութեան մասին Պրիանի յուշագրին՝ հրատարակուեցաւ: Իտալիա հաւաստելէ յետոյ թէ պատրաստ է աջակցելու գործին, հինգ գլխաւոր պայմաններ կը դնէ. Ա.) յաղթող եւ յաղթուած ժողովուրդներու միջեւ, ամէն տարբերութիւն պէտք է վերջ գտնէ: Բ.) Թուրքիա եւ Ռուսիա եւս, պէտք է որ հրաւիրուին Եւրոպայի Դաշնակցային Միութեան ծրագրին մշակման մասնակցելու: Գ.) Պէտք չէ որ աշխատուի իրականացնելու եւրոպական համերաշխութիւն մը միայն: Շրջանակը պէտք է ընդլայնուի, անոր տալով համաշխարհային բնոյթ մը: Դ.) Բոլոր այն պետութիւնները որ իրենց հաւանութիւնը կը յայտնեն, պէտք է որ իրենց մնայուն ներկայացուցիչը ունենան Դաշնակցային Միութեան Խորհուրդին մէջ: Ե.) Դաշնակցային Միութիւնը, յաջողելու համար, պէտք է որ իրեն մեկնակէտ ունենայ պետութեանց զինաթափումը: Իտալական կառավարութիւնը կը նկատէ թէ, զինաթափումը իբր էական սկզբունք որ յատակօրէն չէ բանաձեւուած Պրիանի յուշագրին մէջ, պէտք է դառնայ հիմնական մեկնակէտը ազգերու միջեւ բարոյական կապակցութեան գործին:

Ֆինլանտայի յեղափոխութիւնը

ՀԵԼՍԻՆԿՖՈՐՍ, 7 յուլիս.— Ֆինլանտական բոլոր թերթերը միաձայն կը պախարակեն համայնավար երեսփոխաննե-

(Լուրերու շարունակութիւնը նարդալ, Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն՝ Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 24

Տքթ. Երուանդ Խաթանասեան (Սուտան)	500
ՎԱԼԱՆՍԷՆ.—	
Յովհաննէս Պագայեան	100
Արսէն Տէր Սարգիսեան	100
Եղիա Շահպազեան	100
Շմաւոն Գալայճեան	100
Խնկիկ Գալայճեան	100
ԼԱՆՍԷՅԷՆ.—	
Անթուան Օհանեան	100
Ռուկիան Յակոբեան	100
Սիմոն Փափազեան	100
Արթաքի Թիրեէքեան	100
Աւետիս Յարութիւնեան	100
Պարգեւ Խաչիկեան	100
Սիմոն Ճէլալեան	100
ԿԱՐՏԱՆԷՆ.—	
Ընկերուհի Հնազանդ Քէշիշեան	50
Նշան Աճէմեան	50
Սարգիս Յովհաննէսեան	50
Նշան Մանուէլեան	50
Սեդրակ Միլտոնեան	50
Աբրահամ Գապասայեան	30
	— —
Գումար	1,930
Նախորդ գումար	27,700
	——
Ընդհ. գումար	29,630
Հ. Աւետիսեան, Մ. Ղարիպեան եւ Ն. Գալպ. Ճեան նուէրները 100ական ֆրանք՝ սխալմամբ կրկնուած են ցանկ 19էն յետոյ, 22ին մէջ:	300
	— —
Ընդհ. գումար	29,330

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ

Այսօր, Ժընեւի մէջ բացումը կը կատարուի միջազգային համագումարի մը, որուն կը մասնակցին 200է աւելի անձեր, իբր ներկայացուցիչ 22 երկիրներու տնտեսագիտական, հանրային-վարչական եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց: Համագումարը կազմակերպուած է Ժընեւի աշխատանքի գիտական կազմակերպութեան կաճառին կողմէ:

Համագումարին նպատակն է ուսումնասիրել ելմտացոյցներու գիտական հակակշռի եղանակ մը: Այս նիւթին վրայ՝ մասնագէտները պիտի ունենան կարծիքի փոխանակութիւններ:

ՍՈԿՈՒՆԵՐՈՒ ԱՐԿԱԾԸ

Ադրիականի մէջ, իտալական նաւ մը ինկաւ սերպ նաւու մը վրայ, որ կը ճամբորդէր Թրիէսթէն դէպի Տուպրովնիք: Արկածին պատճառները դեռ անծանօթ կը մնան: Սերպ նաւը բաւական ծանր վնասներու ենթարկուեցաւ: Բախումին սաստկութենէն, սպաննուեցան 4 հոգի եւ վիրաւորուեցան 7 անձեր: Բոլոր զոհերը երիտասարդ Սոկոլներ են չեխ եւ լեհ, որոնք կը դառնային Պելկրատի իրենց համագումարէն եւ շրջագայութիւն մը կը կատարէին Ադրիականի վրայ:

200 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ

Միացեալ Նահանգներու Անկախութեան տօնին օրը, 200 հոգի մեռան տեղի ունեցած արկածներէն: 100 հոգի թեթեւ վիրաւորուեցան:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀՈՍԱՆՔԸ

Ամէն տարի ամրան, դաշտային մեծ աշխատանքներու եղանակին, օտար բանուորներու ստուար կարաւաններ ներս կը հոսին ֆրանսական սահմաններէն։ Որովհետեւ ֆրանսացի բանուորը հետզհետէ կը քաշէ դէպի քաղաք, նախընտրելով գործարանական յաղնութիւնները քան թէ դաշտային աշխատանքները։ Այնպէս որ կառավարութիւնը յաճախ կը ստիպուի օտար հողագործ բանուորներ բերել։ Վերջերս, սակայն, տեսնուած է, որ ֆրանսական մեծ գործարաններն ալ սկսած են օտար բանուոր բերել արտասահմանէն։ Որովհետեւ ֆրանսական ճարտարարուեստն ալ կ'ուզէ հետզհետէ աւելին արտադրել, այնպէս որ չի բաւեր միայն ֆրանսացի բանուորը։ Բայց ֆրանսացի գործարանատէրերը կը նախընտրեն օտար բանուորը, որ ոչ միայն արհեստաւոր է, որոշ ընդունակութիւններ ունի, այլ նաեւ աժան կ'աշխատի։

Այսպէս, ուրեմն, օտար բանուորներ կը բերուին Ֆրանսա, աշխատցնելու համար հողագործական եւ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ։

Ու երբ աշխատանքը առատ է, երբ զանազան դիւրութիւններ կը գտնէ, օտար բանուորը կը մնայ այստեղ եւ այլեւս չի մեկնիր։ Ահա թէ ինչո՞ւ շատցած են օտար բանուորները, եւ կը գանգատին Ֆրանսացինները։

Սահմանին վրայ գլխաւոր ճամբաները (Թուլ, Մարսէյլ, Յենեի, Մանթօն, Մոտան, Մէց, Հանտէյ) կը գտնուին խիստ հսկողութեան տակ, եւ եկուորները կը պահանջուի ոչ միայն անցագիր, աշխատանքի պայմանագրութիւն, այլ նաեւ առողջապահական վկայական։

Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Փորթուկալի բանուորները կը պայմանագրուին Թղթակցութեամբ կամ «օտար բանուորներու ներգաղթի գրասենեակին» կողմէ։

Լեհաստանցի, Չեխոսլովաք ու Իտալացի բանուորները Ֆրանսա կրնան մտնել միայն «օտար բանուորներու ներգաղթի գրասենեակին» հետ բանակցելէ յետոյ։

∴

Այժմ տանք թիւերը։

Այս տարի 5 մայիսէն մինչեւ 7 յունիս Ֆրանսա բերուած են 24.921 բանուորներ, 13,885ը ճարտարարուեստի, 11,036ը հողագործութեան համար։

Անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցին՝ Ֆրանսա բերուած էին 13.063 բանուորներ ճարտարարուեստի, 10.459 բանուորներ հողագործութեան համար։

Ի՞նչ ազգութիւններ կը ներկայացնեն Ֆրանսա մտած բանուորները։ Մօտաւոր հաշիւով մը 300,000 հոգի ընդունելով ամէն տարի Ֆրանսա բերուած օտար բանուորները, Իտալացիները կը հաշուուին 75.000 Լեհերը՝ 50,000, Պելճերը՝ 45.000, Փորթուկալցիները՝ 24,000, Եուկօսլաւները՝ 20,000 Չեխօսլովաքները՝ 15.000։ Մնացեալները՝ Սպանիացիներ, Գերմանացիներ, Ռուսեր եւ Հայեր։

Այսպէս, ուրեմն, մեծամասնութիւն կը կազմեն Իտալացիները։

Միայն 5 մայիսէն մինչեւ 7 յունիս 1930 ժամանակամիջոցին՝ Ֆրանսա մտած են 5,931 Իտալացիներ, որոնց 461ը հողագործութեան, եւ 5.470ը ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու նպատակով։ Ի՞նչ է պատճառը Իտալացիներու մեծամասնութեան։

Անշուշտ գործազրկութիւնը, որ գոյութիւն ունի Իտալիոյ մէջ, մեծ դեր կը խաղայ բանուորներու գաղթին տեսակէտէն։ Այսպէս յունիս 1ին իտալական պաշտօնական վիճակագրութիւն մը ցոյց կու տայ որ գործազուրկներուն թիւը կը հասնի 365,000ի։

Հետաքրքիր է գիտնալ նաեւ թէ ի՞նչ ճիւղերու մէջ կ'աշխատին օտարները։ Լեհերը եւ Իտալացիները կը բանին երկաթի և ածուխի հանքերուն մէջ, Փորթուկալցիները՝ քարահանքերու մէջ, Լեհերը եւ Փորթուկալցիները՝ մետաղագործութեան մէջ, Իտալացիները եւ Փորթուկալցիները՝ շինութեանց մէջ։

Դարձեալ օտար բանուորներուն հարիւրին 30ը կ'աշխատի կօշկակարութեան, հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ, եւ շա՜տ քիչ մաս մը՝ իբրեւ ծառայ։

Հայերը եւս հետզհետէ լրացնելով իրենց պայմանագրութեան պահանջները, կը հեռանան գործարաններէն ու ագարակներէն։ Մասնաւորաբար հայ չափահաս որբերը բերուած էին հողագործութեան համար, եւ սակայն պայմանագրութիւնը լրացած չլրացած՝ անոնք եւս կը լքեն դաշտերը եւ կը քաշուին քաղաք։ «Մանր է գործը, եւ աշխատավարձը քիչ», կ'առարկեն որբերը, եւ մանաւանդ շատ չէզոքացուած ու մինակ են։

∴

Ֆրանսերէն վիճակագրութիւն մը, նկատել կուտայ, թէ մէկ կողմէ հետզհետէ կ'աճի օտար բանուորներու ներգաղթի հոսանքը, (նոյեմբերէն մինչեւ մայիս՝ չափաւոր է, իսկ մայիսէն հոկտեմբեր՝ աճուն), եւ միւս կողմէ, հակառակ գործի նուազութեան եղանակներուն, մեծ աշխատանքներու լրանալուն, քիչ է վերադարձողներուն թիւը։

Այսպէս, 5 մայիսէն մինչեւ 7 յունիս, ներս մտած են 24 921 բանուոր, իսկ վերադարձած են միայն 2.776 հոգի։ Տարեկան միջին հաշիւով, 1928ին, 1929ին վերադարձողներուն թիւն է 40,000, ընդդէմ 300,000 նոր հասնողներու։

Վերջապէս, մեր այս քաղին հետ, չենք մոռնար արձանագրել դոհունակութիւնը, զոր ցոյց կու տայ Ֆրանսացի գործատէրը օտար, եւ մասնաւորաբար հայ գործաւորին հանդէպ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԲՍԱՆԵՐԵՔ ՕՐ ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Հունտէր եղբայրները սուրբ ուեցան դամաք իջնել, 23օր անընդհատ, իրենց սաւառնակով օդին մէջ թռելէ յետոյ։ Այս կերպով անոնք օդին մէջ մնացած կ'ըլլան 553 ժամ 40 վայրկեան։

Մտադրած էին աւելի երկարել իրենց օդագնացութիւնը բայց խողովակի մը պայթումը արգիլեց իրենց փափաքը։ Այս օդային արշաւին ընթացքին, 23 օրուան մէջ, անոնք պաշար առացան 223 տոգամ օդանաւով, իրենց երկու եղբայրներուն կողմէ։

Հունտէր եղբայրները որ հանքի մէջ կ'աշխատէին, իրենց այս արշաւին հետեւանքով կը ստանան աւելի քան 5 միլիոն ֆրանք։ Քարիւղի ընկերութիւն մը անոնց կուտար ժամական 20 անգլ. ոսկի, իսկ անթիւ գործարան մը՝ վայրկեանը մէկ տոլար։

Ցուցողութեան նախորդ մրցանիշն էր 420 ժամ, 21 վայրկեան։

ՎԷՐԼԷՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի օր, Լիւքսէնպուրկի պարտէզին մէջ, Վէրլէնի արձանին առջեւ կատարուեցաւ յարգանքի արտայայտութիւն մը, որուն կը նախագահէր կիւսթավ Քան։

ԵՐԵՒԱՆԻ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Թղթակցագիր մը կը գրէ Խորհ. Հայաստանի մէջ (11 մայիս)։

— 1929 — 1930 ուսումնական տարին սկսած ըլլալով Սեպտեմբեր ամիսէն, Համալսարանի կեանքին մէջ առաջին տարին էր իր ամբողջականութեամբ։ Նախապատրաստական բոլոր աշխատանքները վերջացած են, կարգապահութիւնը ապահովուած եւ դասախօսական կազմը բարեկարգուած է։ Դժբախտաբար դասախօսներուն մէկ մասը կրաւորական դիմադրութիւն մը ցոյց տուաւ, ատոնց անշուշտ որեւէ ազդեցութիւն ձգելու։

Աշխատանոցները հիմա բաւական օժտուած են գործիքներով։ Մէկ երկու տարի առաջ աշխատանոցներուն մէջ հազիւ 5–10 մանրադիտակ կար, 10—15 ուսանողին կ'իյնար մէկ մանրադիտակ։ Այս պատճառով կարգի կը սպասէին եւ աշխատանքները կը դժուարանային։ Այժմ միայն կենսաբանական աշխատանոցին մէջ կան 20 մանրադիտակներ, իսկ միւս աշխատանոցները ունին 5—10 ական մանրադիտակներ։ Եւ սակայն, նկատելով որ ուսանողներուն թիւը աւելցած է, մանրադիտակները նորէն չեն բաւեր։ Անհրաժեշտ է ամէն երկու ուսանողի մէկ մանրադիտակ։

Համալսարանը օժտուած է նաեւ բնագիտական, առողջաբանական, տարրաբանական գործիքներով։

Աշխատանոցներու մէջ մրաջանութեամբ իրենց գործով զբաղած են ուսանողները։ Սակայն աշխատանոցներ ալ կան, ուր աշխատանքը թոյլ է, եւ նախաձեռնութիւն չկայ։ Ցանցանքը դասախօսներուն եւ իրենց օգնականներուն վրայ կ'իյնայ։ Ասոնք չեն ուզեր աւելի աշխատիլ, եւ ասոնք ալ պատրաստուած չեն։

Բացասական երեւոյթ մը վերջերս արգէն սկսաւ աչքի զարնել։ Դասախօսներուն մէկ մասը շատ առատաձեռն է փրոֆէսէօր կոչուելու մասին։ Դիւրին բան էր «փրոֆէսէօր» կոչել առ ու ան։ Օգնական-դասախօսի տիտղոս ստացողները դժգոհ էին եւ կը բողոքէին, այդ տիտղոսը անհամապատասխան գտնելով իրենց մասնագիտական կարողութեան։ Ուզելով անպայման փրոֆէսէօր կոչուիլ, դասախօս մը «աէրօբիստական» եւ խափանարար միջոցներու դիմեց։ Մէկ ուրիշը բոլոր ընկերներուն եւ պետական հաստատութիւններուն դիմելով, դոները մաշեցուց։

Եւ դեռ դասախօսներուն մէկ մասը անպարտաճանաչ է եւ անբարեխիղճ՝ իր պարտականութիւններուն մէջ։ Մասնաւորապէս արհեստագիտական եւ գիւղատնտեսական վարժարաններուն մէջ։

Այդ երկու վարժարաններուն դասախօսներուն մէկ մասը շարունակ ճամբորդութեան մէջ են, վարչական գործերով զբաղած։ Եւ մասնաւորապէս աւելի կը նային իրենց մանկավարժական աշխատանքներուն վրայ։ Անբարեխիղճ են եւ անպարտաճանաչ։ Իւրաքանչիւր կիսամեակի մէջ հազիւ 5—6 անգամ յաճախած են դասարան։ Մէկը ուսումնական տարուան մեծ մասը կ'անցընէ ճամբորդելով Մոսկուա եւ Լէնինգրադ, եւ ամէն անգամ Մոսկուա հասնելուն՝ «կը հիւանդանայ» եւ երկար արձակուրդ կը ստանայ։ Աւելորդ չէ յիշել, որ այսպիսի դասախօսները չափազանց բարեխիղճ են եւ ճշտապահութիւն ցոյց կու տան ամսականներու գանձումի առթիւ։

Գովելի են ուսանողները, լաւ կ'աշխատին։ Բայց.

ա) Խումբ մը ուսանողներ կան, որոնք շատ ծոյլ են եւ յետամնաց։ Անոնք կ'ուզեն որ եւ է ձեւով վկայական մը ստանալ, տաքուկ տեղ մը եւ թոշակ մը ապահովել։

բ) Ուսանողներ, որոնք ծանրաբեռնուած են կուսակցական գործերով, այնպէս որ յոգնած են եւ հազիւ կը մնան իրենց ուսանողական աշխատանքներէն։

Եւ վերջապէս համալսարանը իր բազմաբաժին ձեւով մեծ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ։ Աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ ամէն բաժին (faculté) անկախութիւն ստանար իբրեւ վարժարան (institut)։

∴

Ուրիշ յօդուածագիր մը եւս այս կարեւոր նիւթին մասին կը գրէ «Խորհ. Հայաստանի» մէկ ուրիշ թիւին մէջ (1 յունիս).

— «Դասախօսներու պատրաստութեան հարցը հետզհետէ լուրջ հանգամանք մը կը ստանայ։

Դասախօսներու ներկայ կազմը իր որակով ու քանակով կարելի չէ բաւարար նկատել։ Նախ մեր համալսարանին դասախօսներուն մէկ մասը դասախօս է վարժարանին մէջ եւ պաշտօնեայ որոշ հաստատութեան մը մէջ։ Եւ այսպէս հասկնալի բացակայութիւններով մեծ վնաս կը հասցնէ կրթական կեանքին։

Վերջերս, երբ դասախօսներու այս հարցը քննութեան առնուեցաւ, շատեր տրտունջացին և ուրիշներ կ'ըսէին թէ «մեզ համար միեւնոյն է», կամ «դէ,վերեւից տրուած հրահանգներ են, հարցը կիրառելն է»։ Երկրորդ, կազմին որոշ մէկ մասը դեռ չի տիրապետեր գիտութեան նոր բարքին նուաճումներուն։ Ալ չենք յիշեր դասախօսներուն այն մասը, որ կը փափաքի քշել հակամարքսիստական, հակալէնինեան տեսակէտներ։ Վերջապէս կան դասախօսներ ալ, որոնք կղզիացած են, իրենց առարկաներէն դուրս բան չեն խառնուիր, կրաւորականութիւն ցոյց կուտան ընկերային ու հանրային աշխատանքներու մէջ։

Անշուշտ ունինք դասախօսներու մեծ մաս մը, որոնք կ'արդարացնեն մեր ցանկութիւնները։

Դասախօսներու կազմին բարելաւումը, սակայն, օրուան հարց է։ Ինչպէս Ռուսիոյ ամէն կողմը, Երեւանի մէջ եւս պէտք է հակակշիռ մը անցընել դասախօսները, զտումներ կատարել եւ արժանաւորներուն տալ մասնաւոր տիտղոսներ։

Վերջերս համալսարանի դասախօսները զանազան տիտղոսներ ստացան։ Չափազանց հետաքրքրական է իմանալ թէ ինչպէս, Համալսարանին մէջ, ուր կան մօտ 1500 ուսանողներ եւ 300 — 400 դասախօսներ և օգնականներ, նոր տիտղոսի մը շնորհումը կ'իմանան այն ատեն, երբ կը յայտարարուի Խորհ. Հայաստանի մէջ։ Այս ձեւը անբնական է, որովհետեւ կը կատարուի երբ ո՛չ ուսանողութիւնը եւ ո՛չ ուսուցչութիւնը լուր ունին։ Համալսարանի տնօրէնութեան եւ Լուսաւորութեան գործավարութեան այս ձեւի կարգադրութիւնը երբեք չի դիմանար քննադատութեան։ Միթէ՞ Համալսարանին երիտասարդ գիտական ներկայացուցիչները իրաւունք չունին թեկնածուներ առաջարկելու, դասախօսներու մասին կարծիք յայտնելու։ Մինչեւ այժմ ուսանողութիւնը եւ ուսուցչութիւնը քաշած են Համալսարանին պոչին վրայ։ Պատճառը նախ այն է, որ Համալսարանին տնօրէնութիւնը կը սիրէ գրասենեակային աշխատանքը եւ կտրուած կ'ապրի ուսանողութենէն»։

Ուրիշ յօդուածագիր մը եւս այս խնդիրին մասին բողոք կը բարձրացնէ նոյն թիւին մէջ.

— «Դասախօսներուն տիտղոս շնորհելու արօշումները կը տրուին սենեակներու մէջ։ Այսպէս շատեր դասախօսի տիտղոս ստացած են, երբ որեւէ կարողութիւն կամ արժանիք չունէին»։

Պէտք է անմիջապէս յայտնել, որ այս յօդուածագիրները փոքր ցաւ ունին։ Իրենց ճիշդ ու արդար առարկութիւններէն յետոյ բերած առաջարկով կը մատնեն կուսակցամոլութիւն։ Այսպէս կ'ուզեն դասախօսի տիտղոս տալ միայն անոնց, որոնք կոմունիստ են։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ.— Անցեալ օգոստոսին «Լացի Պատ»ին թընճուկէն ծագում առած խռովութիւնները դեռ բոլորովին չհանդարտեցան։ Յունիս 17ին Աքքէի մէջ, կախաղան բարձրացած երեք Արաբներու պարագան, պահ մը հանդարտած կիրքերը դարձեալ ի յայտ բերաւ։ Ասոնք, մահապարտները, վերջին խռովութեանց ընթացքին, Քեպրոնի եւ Սաֆաթի մէջ, անօգն մարդոց, կիներու եւ երախաներու սպաննութեամբ ամբաստանուած էին։ Այս առթիւ, արաբական գործադիր կոմիտէն նոյն օրը ամբողջ Պաղեստինի համար սուգի օր յայտարարեց։ Քաղաքիս, արաբ թէ քրիստոնեայ բոլոր խանութները գոց էին ի նշան սուգի։ Ա. Գ. Կոմիտէն նոյն օրը հրապարակած իր մէկ թռուցիկով, արաբ ժողովուրդին հանդարտութեան հրաւէր կը կարդար եւ ի միջի այլոց կ'ըսէր.— «Վաղը յունիս 17, սուգի օր՝ մը պիտի ըլլայ ամբողջ Պաղեստինի համար. որովհետեւ երեք արաբ երատասարդներ իրենց հայրենիքին համար կախաղան պիտի բարձրանան։ Մենք զանոնք միշտ պիտի յիշենք որպէս զոհաբերութեան խորհրդանշաններ։ Անոնք մեր անկախութեկան հիմնաքարերն են։ Թող միւզզինները մինարէներու կատարներէն Ալլահը կանչեն եւ թող զողանջեն եկեղեցիներուն զանգակները։ Մենք ամէն տարի սուրբ պիտի պահենք այս օրը։ Յիշեցէ՛ք, Արաբներ ձեր հերոսները եւ մի յուսահատիք, որովհետեւ ազգերը չեն կրնար ապրիլ առանց զոհաբերութեան եւ համբերութեան»։

Ամէն տեղ խաղաղ անցաւ, բացի Եաֆայէն. ուր անգլիացի մը, գլխէն վիրաւորուած էր ցուցարարները ցրուելու ատեն։ Այս առթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Ազգ. կեանք.— Ազգ. կեանքը տարբեր գաղութներու մէջ ըմբռնուած իմաստով, գրեթէ գոյութիւն չունի հոս։ Կան միութիւններ, իւրաքանչիւրը ինք իր պատեանին մէջ։ Կենդանութեան ոչ մէկ նշոյլ։ Հետաքրքրական է ծանօթանալ ասոնց գործունէութեան։

«Սիոն» կրթասիրաց Միութիւն.— Այս Միութիւնը, իր կազմութեան առաջին շրջանին, վայելելով Դուրեանի հովանաւորութիւնը, բաւական եռանդուն, իր բազմաթիւ անդամներով լաւ գործ տեսաւ։ Բայց, ինչպէս սովորութիւն է մեր մէջ, հետզհետէ կարծես մարեցաւ այդ եռանդը եւ այժմ ինքնամփոփման շրջան մը կը բոլորէ։ Դժբախտաբար առկից կը զրկուի Երուսաղէմի հայութիւնը, քանի որ միակ միութիւնն էր որ իր լաարաններով ոգեւորութիւնը ստեղծէր գաղութին մէջ։

Երուսաղիմացի Հայոց Բարեսիրական Միութիւն.— Ահա Միութիւն մը, որուն այլամերժ անունն իսկ սոսկում կը պատճառէ։ Այս Միութիւնը կազմուած է միմիայն քաղաքացի Հայերէ։ Ունին սրահ մը, միշտ գոց պահելու համար։ Բնաւ չեն ուզեր գաղթական Հայերու հետ գործ ունենալ։ Եղած է ատեն մը որ սկսած ընթերցասրահի վերածել իրենց հաւաքատեղին, զժբախտաբար սասւսի կեանքն ալ չունեցաւ այդ քաջալերելի ձեռնարկը։ Ասոնք թէ իրենց տուներուն մէջ եւ թէ իրենց ժողովներուն մէջ արաբերէն կը խօսին։ Հետաքրքրուողը ո՞վ, որո՞ւ հոգ. եւ ըսել թէ Ս. Յակոբեանց վանքին հովանիին տակ կը գտնուին….

Հայկական Միութիւն.— Մօտ 60 — 70 անդամներէ բաղկացած այս Միութիւնը, իր գոյութիւնը արդարացնող ոչ մէկ գործ տեսած է մինչեւ այսօր, մօտ երեք տարիներէ ի վեր։ Ունի սրահ մը, ուր կարելի գտնել մի քանի թերթեր, սրճարաններու յատուկ խաղեր։ Արդեօք իր անդամներուն ճարանային խաղեր սորվե[...] լո՞ւ համար կազմուած է Միութիւնը։ Իր անդամներուն հոգեկան պահանջներուն գոհ[...] ցում տալիք եւ ոչ մի ձեռն[...] Ունի ֆութպոլի խումբ մը։

«Արծիւ» ֆութպոլի խում[բը]. Այս խումբը, թէ Անգլիացի[...] եւ թէ Հրեաներու հետ[...] տարած մրցումներով, միշտ պատուաւոր եղած է մեզի մար։ Կը բաղկանայ [...] տասնեւմէկ անդամներէ[...] բախտաբար պէտք եղած [...] ջալերութիւնը չի գտներ[...] ղեկավարներէն։

Կան նաեւ Զէյթունի, բաշի Հայրենակցական [...] թեանց մասնաճիւղեր եւ [...] լաթիոյ Կրթասիրաց Միութ[...]

Պատր. ընտրութիւն.— [...] եանով վերջ գտաւ հին [...] թեամբ Պատրիարք ըն[...] սովորութիւնը։ Դժբախտ[...] «Հովուական արինգ» [...] նակը, հակառակ յայտ[...] փափաքներուն, իր կենդ[...] թեան, իր յաջորդին ըն[...] թեան համար պէտք եղած [...] գադրութիւններ չըրաւ։ [...] 19ին, Միաբանական ընդ[...] ղովը Պատրիարքին եւ [...] պանի ընտրութեանց ծան[...] գիր պատրաստեց։

Կը լսենք թէ, Միաբ[...] թեան Կանոնադրին 23 [...] յօդուածները, որոնք [...] ընտրութեան կը վերաբ[...] որոշ փոփոխութեանց են[...] կուած են։

Նախապէս, ընդհ. տր[...] դրութիւնը Միաբանու[...] անդամներէն պատրիարք [...] րելու միտումն ունէր. [...] վերջին պահուն կը տե[...] նանք թէ, միաբանական [...] ժողովը, միայն երկու ա[...] ներու ձեռնպահութեամբ, [...] շած է, թեկնածուներ ընդու[...] դրսէն ալ, պայմանաւ որ [...] ան ընտրուելիք ո եւ է [...] լի, նախապէս պէտք է [...] անդամակցիլ Միաբանու[...] Ասկէ յետոյ է որ հինգ [...] ցանկի մը վրայէն, [...] քուէարկութեամբ կ'ըն[...] պատրիարքը։ Այս կը [...] Ընդհ. Հայրապետութեան [...] կէ ստացուած վաւերացո[...] յետոյ կ'ենթարկուի [...] Վեհապետին վաւերացում[...]

Այս նոր փոփոխութիւ[...] երէկ Տեղապահին մի[...] պաշտօնապէս հաղորդո[...] կառավարութեան։

Ցօքթ. Պարոնիկեան [...] կասկածելի ընթացքով [...] ղբաղեցան հայ թերթերը։ [...] հոս կը գտնուի եւ հիւրը[...] ուած է վանքին կողմէ։ Կը լ[...] թէ իր պատկանած գերման[...] կերութեան ծախքով Արև[...] ճեմարան մը պիտի բանայ [...] Գերմանիոյ մէջ կղերակ[...] պատրաստելու համար։ Իր [...] մէ ներկայացուած այս [...] ջարկը հաւանութեան ա[...] նացած է վանքին տնօրէն[...] ղովին կողմէ եւ հաղորդ[...] Էջմիածնի Գերագոյն Ժո[...] ատ ի վաւերացում։ Կ'ըսուի[...] նոր բացուելիք ճեմարանին [...] պէս վերատեսուչ պիտի [...] ւիրուի Գարեգին եպսկ. [...] պիզոնի։ Ցօքթ. Պարոնի[...] 1000 օրինակ «Սիոն»ի բ[...] գին խոստացած է տալ, [...] քահանաներուն ձրիօրէն [...] լու համար։ Այս նուիրա[...] թիւնը տեւական է։ Նոյնպ[...] լսենք թէ հազար ոսկի [...] մը ըրած է Ս. Յակոբ[...] վանքին։ (?)

ԲԻ[...]

Ծ. Խ.— Երուսաղէմի մէ[ջ] թերթ չե՞ն կարդար եւ [...] իմացած այս մարդուն [...] ծիւսուած պատմութիւնն[...]

ԱՆԳԼԻԱՅԻ օդանաւերն[...] երէկ թռիչքի մը պահուն [...] րօրէն վիրաւորուեցաւ։ Օդ[...] ւորը փորձեր կը կատարէ[ր] տոնէն Ամերիկա, Ատլանտ[...] կտրելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՇԱՔԱՐԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Շաքարի մեծ գործարան մը բանալու համար նոր ընկերութիւն մը կազմուելու վրայ է։ Ըլփուլլուի գործարանին անօրէնը Եւրոպա գացած եւ անհատական գործավարութեան հետ շփումներ ունեցած է այս մասին։ Ըլփուլլուի գործարանի մասին դեռ որոշում մը չէ տրուած, յայտնի չէ թէ նոր ընկերութեան մէջ պիտի առնուի՞ այս գործարանը որ 3,5 միլիոն ոսկի դրամագլուխ ունի։

ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Կառավարութիւնը եւրոպացի մասնագէտ մը հրաւիրած է, ձկնորսութիւնը զարգացնելու համար։ Մասնագէտը Էնկիւրիի մէջ իր քննութիւնները սկսած է եւ մէկ ամիսէն տեղեկագիրը պիտի տայ։ Ընդունուած պայմանագրութեան համաձայն, երեք տարի իբր ուսուցիչ պիտի պաշտօնավարէ ձկնորսութեան դպրոցին մէջ։

Ձկնորսները բնաւ գոհ չեն եղած այս կարգադրութենէն եւ մասնագէտ բերուելէն։ Փորձառու ձկնորսները այս առթիւ գանգատած են թէ մասնագէտը ընելիք բան մը չունի, եթէ ձուկ բռնելու կերպերը սորվեցնելու եկած է։ Ձուկ, առատ ձուկ կ'որսան, բայց արգիլուած կ'ըլլան մէկ մասը ծով նետելու, որովհետեւ զանոնք անվթար պահելու եւ ներքին քաղաքները փոխադրելու միջոցներ չունին։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐ

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւնները, որոնք Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենան, քանի մը շաբաթէն պիտի աւարտին, ինչպէս կը հաւաստուի։

Գերմանիոյ հետ կնքուած դաշնագրին վաւերացուած պատճէնները դեռ չեն փոխանակուած։

Թուրքեւպուլկար եւ Թուրքեւունգար դաշնագիրներուն վաւերացման գործողութիւնը աւարտած է, բայց անոնց գործադրութեան մէկ երկու ամիս վերջ կարելի պիտի ըլլայ սկսիլ։

Թուրքեւպարսիկ առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւնները նոր սկսած են։

ՄԱՐԱԽՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մօտակայ վայրերը մարախներու արշաւին ենթարկուած ըլլալով, պատկան իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առած են զանոնք ոչնչացնելու համար։ Մարախները ամէնէն աւելի վնասներ սկսած են պատճառել Ցարըճայի եւ Կէպզէի շրջանակներուն մէջ։ Կէպզէի գայմագամը անձամբ պայքարին գլուխը անցած է եւ յաջողած են շատ տեղերու մէջ մարախները ոչնչացնել։

Ցրուած տեղեկութեանց համաձայն, մարախները այս տարի շատ երկար ճամբորդութիւն մը ըրած եւ մինչեւ Վիեննա գացած են։ Մարախի շատ խիտ ամպ մը անցեալները Վիեննան պաշարեր եւ մինչեւ իսկ շոգեկառքերու երթեւեկը զադրեցուցեր է։ Երկու կառախումբեր մարախի ամպին մէջ մնացած են եւ չեն կրցած ոչ առաջ ու ոչ ալ ետ երթալ։ Հրշէջ գունդերու օժանդակութեամբ, մարախները ոչնչացուած են եւ միլիոնաւոր միջատներու դիակներ փռուած են գիծերուն վրայ։ Սպաննուած միջատները այնքան շատ եղած են, որ շոգեկառքին անիւները չեն կրցած առաջանալ, այնպէս որ պէտք եղած է այրել մարախները։

Այս մարախները երկու ժամուան մէջ բոլորովին մերկացուցին արօտավայրերն ու գետնախնձորի պարտէզները։

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐԵՆ

Բոլշեւիկները ինքնատիպ են նաեւ իրենց մահապատիժի գործադրութեան մէջ։

Ամբաստանեալին կը հաղորդեն — բարեւ մը տալու պէս — թէ մահուան դատապարտուած է։ Բոլոր ձեւակերպութիւնները կատարելէ յետոյ, դժբախտ մարդը կը տանին կը դնեն փոսին գլուխը։ — Կրա՛կ։ Ու կը ճարճատին հրացանները, բայց պարապ. Նշդապատառ զոհը այս ձեւով կը մղեն խոստովանութիւններ ընելու, կամ ընդունելու եղած ամբաստանութիւնները։ Ետքը կը կատարուի իրական գնդակահարութիւնը, յայտարարելով թէ մահապարտը խոստովանած է իր ոճիրները վերջին պահուն։ Բայց բոլշեւիկները գնդակահարութեան առաջին խաբէական արարողութիւնը երբեմն քանի մը անգամ կը կատարեն նոյն անձին վրայ, մահի պէս հալեցնելով սարսափէն։

Այս տեղեկութիւնները մինչեւ այժմ կը քաղենք հակաբոլշեւիկ աղբիւրէ [illegible]ներ, ահա ձեզի փաստը.. բոլշեւիկ աղբիւր Ռովիտ հանրապետութեան ընդհանուր դատախազը, Կռիլէնկօ, ինքն իսկ կուգայ «Պրավդա»յի մէջ (25 յունիս) խոստովանելու մեր տեղեկութեանց ճշտութիւնը քննադատելով գնդակահարութեան ինքնատպութիւնը.

— «Ի՞նչպէս կը բռնաբարուին «յեղափոխական օրինականութիւնները», ի՞նչպէս կ'եղծուին ու կը շափազանցուին։ Կուլակներուն դէմ պայքարիլ՝ կը նշանակէ զանոնք կողոպտել։ Գիւղատնտեսութիւնը համայնացնել՝ կը նշանակէ գրաւել հաւն ու վառեակը։ Եւ եթէ մէկը չհնազանդի, զայն կ'ահաբեկեն՝ սուտ գնդակահարութեան արարողութիւններով, որանք ի վերջոյ կը հասնին իսկական գնդակահարութեան»։

ՓՐՈՖԷՍԷՕՐՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԴԱՏԵՆ

Կը պահանջուի, որ Ռուսիոյ բոլոր փրոֆէսէօրները ունենան քաղաքական կարծիքներ. անշուշտ կառավարութեան ուզած ձեւով ու կաղապարով։ Ով որ չէզոք է, չի կրնար գործել։ Նոյնպէս պարբերաբար բոլոր փրոֆէսէօրները կը հրաւիրուին քննութեան, որ տեսակ մը դատ է։

Բայց մի կարծէք թէ այս տեղեկութիւններն ալ հակաբոլշեւիկ աղբիւրէ են։ «Կոմսոմոլ Սաուլէնաշէստվօ» ուսանողական բոլշեւիկ ամսագիրը (թիւ 25) կը պատմէ եւ կը նկարագրէ թէ ի՞նչպէս տեղի կ'ունենան այդ քննութիւնները, երբ փրոֆէսէօրներուն կը հարցուին մարքսիստական խնդիրներ։

Մոսկուայի փրոֆէսէօրներէն, կիներու հիւանդութեանց դասախօս Սեփուշկին, նման հրապարակային քննութեան մը ընթացքին կ'ըսէ.

— Վերջերս սկսայ ուսումնասիրել մարքսիզմը։ Կրօնքին ոչ պաշտպան եմ, ոչ ալ դէմ։

— 1923ին յայտարարած էիր թէ արդի վարչաձեւէն օգուտ չկայ.

— Չեմ յիշեր։

Քննիչը յետոյ կը հարցնէ թէ փրոֆէսէօրը ի՞նչ կը խորհի կիներու կազմակերպման, գիւղատնտեսութեան համայնացման մասին։ Հարցաքննութիւնը կը տեւէ մինչեւ կէս գիշեր։ Պատասխանը կը ճշդուի եւ կը յայտարարէ.

— Աւելորդ է խուզարկել ուղեղը խուզարկեցէք գրպանները, բայց հանգիստ ձգեցէք գլուխս։

Եւ այսպէս փրոֆէսէօրը կը զրկուի իր դասախօսական աթոռէն։

Մոսկուայի մէջ Դորոգոմիլովի քիմիական նիւթերու գործարանին գիտուններէն տարրաբան Զէլինսկի եւս քննութեան է կանչուած.

— Ի՞նչ կը խորհիս կրօնքի մասին.

— Ժամանակին կրօնասէր էի։

— Եկեղեցի կ'երթա՞ս։

— Տարին մէկ անգամ, այն ալ միայն շարական մաքի ընելու փափաքով։

— Ի՞նչ կը խորհիս պապին մասին։

Զէլինսկի չի կրցներ իր պաշտօնը, որովհետեւ, եթէ ժամ կ'երթայ, սովետական բանակը օժտած է հեղձուցիչ կազերով։

Հարցաքննուած են նաեւ փրոֆէսէօրներ Գօլուբով, Բոնե, Ավէչնիկով։ Մէկը առարկած է թէ, իբրեւ մաթեմաթիքի դասախօս, հարկ չի տեսներ մարքսիզմ սորվելու, որովհետեւ մաթեմաթիքը գոյութիւն ունի հազար տարիներէ ի վեր, իսկ մարքսիզմը դեռ հազիւ տասը տարիէ ի վեր։

ԿԸ ՓԱԽՉԻ՛Ն...

Ամէն օր մէկը կը փախի կարմիր դրախտէն, Սովետստանէն։ Սովորաբար արեւմտեան սահմանագլուխէն, լեհական, էսթոնական, լեթոնական, կամ միւս կողմէն՝ չինական սահմանագլուխէն։ Վերջերս ալ 38 հոգի փախան Խրիմէն։

Պուլկար թերթերը կը գրեն թէ 38 փախստականները, — 16 այր, 15 կին, 4 երախայ եւ 3 նաւաստի, — սպիտակ դրօշ պարզած առագաստանաւով մը Վառնա հասան։ Փախստականները, որոնք կուգան Սեւաստոփոլէն, նաւ մտած էին՝ յայտարարելով, որ դէպի Եուլթա զբօսական պտոյտ մը պիտի կատարեն։ Բացիլն հասնելէ յետոյ, նաւուն ուղղութիւնը դարձուցին դէպի պուլկարական եզերքները։

Կ'ըսեն թէ կեանքը անտանելի է Ռուսիոյ մէջ։ Խրիմի մէջ վերջերս սկսած են հաւաքել հացի արտօնագիրները։ Որեւէ է անհնազանդութիւն կը պատժուի աքսորով։ Փախստականները հաճարէ հաց մը գնած են քիլօն 60 կոպեկի (7 ֆրանք)։ Միակ սնունդը ճամբու ընթացքին։ Վառնայի մաքսատան մէջ, երբ ճերմակ հաց գտան, վայրենիի պէս նետուեցան վրան, համբուրեցին, խաչակնքեցին, լացին ու լափեցին։ Երկա՜ր, երկա՜ր տարիներէ ի վեր ճերմակ հաց դրած չունէին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ մէջ ներկայիս կը բնակին 1,200,000 Լեհեր, 160,000 Սերպեր, 45,000 Չեխեր, 180,000 Լիթուանացիներ, 20,000 Դանիացիներ, որոնք իբրեւ փոքրամասնութիւն, երկրին մէջ չեն վայելեր իրենց ազգային իրաւունքները։ Փրուսիական կառավարութիւնը միայն Լեհերու եւ Դանիացիներու դպրոցական հարցը լուծած է հրամանագրով մը, 1928ին։ Այսու հանդերձ բացուած լեհական դպրոցները կը բախին բազմաթիւ դժուարութիւններու իշխանութեանց կողմէ եւ կը հալածուին գերման ազգայնամոլներու կողմէ։

Լիթուանիացիները եւ Սերպերը չունին դպրոց։ Փրուսիական կառավարութիւնը կը ջանայ համոզել Սաքսի կառավարութիւնը որ ետ առնէ Սերպերուն տրուած դպրոցական շատ համեստ իրաւունքներ, զորս կը վայելեն երկար ատենէ ի վեր։

Լեհական թերթ մը գրել կուտայ թէ փոքրամասնութեանց դիրքը Գերմանիոյ մէջ նշանակելի կը դառնայ մանաւանդ անոր համար որ, Գերմանիա, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ինքզինքին կուտայ փոքրամասնութեանց պաշտպանի դերը։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պէնկալի եւ Ասսամի մէջ, առջի գիշեր զօրաւոր ցնցումներ տեղի ունեցան։ Քանի մը տուներ փլան։ Երկրաշարժը մեծ վնասներ տուած է Քուչ Պեհարի մէջ, եւ բազմաթիւ շէնքեր վնասուած են։ Շոգեկառքը կանոնաւոր չի գործեր, երկար տարածութեան վրայ, երկաթուղին քանդուած ըլլալով։

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՒՂԸ Կ'ԱՅՐԵՆ

Մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ Գորսօ-Մարամուրէշ գիւղին մէջ (Ռումանիա)։ 250 տուներ այրեցան։ Մարդու կորուստ չկայ։ Հրդեհը ծագեցաւ բժիշկի մը տունէն, այն թաղին մէջ, ուր տուները ամբողջ փայտաշէն են։ Բնակիչները հազիւ ժամանակ ունեցան խուճապահար փախչելու։ Երեք հազար անձեր անապաստան կը մնան։

Ոստիկանական քննութիւնը երեւան բերաւ թէ հրդեհը դիտումնաւոր եղած է եւ կը վերագրուի հակահրէական շարժումի մը։ Իրօք, այդ գիւղը մեծ մասամբ Հրեաներ կը բնակին։ Ռումանացի քահանայ մը եւ ուսանող մը երկար ատենէ ի վեր, Հրեաներուն դէմ գրգռութիւններ կը սերմանէին։

Հրդեհը ծագած է այն տունէն, որուն տէրը՝ հրեայ բժիշկ մը, սպառնական նամակներ էր ստացեր քանիցս։

Բոլոր ջրհորները լեցուած էին զանազան առարկաներով, այնպէս որ հրդեհը մարելու համար, կարելի չեղաւ բաւական քանակութեամբ ջուր գտնել։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄՐՑԱՆԱԿ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մասնաճիւղը անցեալ 1929 տարուան մէջ հրաւէր կարդացած եւ խոստացած էր մրցանակներ սահմանել այն հայ աշակերտներուն, որոնք Փարիզի եւ կամ արուարձաններու Թաղային վարժարաններուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ հանդիսացած են։

Անցեալ տարի իրենց դասարանին մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ հանդիսացողներ արձանագրուած էին, բայց մրցանակ չէին ստացած։

Միութիւնս այս տարի եւս կը հրաւիրէ բոլոր այն աշակերտները, որոնք առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ հանդիսացած են, որպէս զի արձանագրուին։

Արձանագրուողները պէտք է ունենան դպրոցի տնօրէնին կողմէ տրուած պաշտօնական Թուղթ մը։

Թէ՛ 1929ին եւ Թէ 1930ին արձանագրուողներուն մրցանակները պիտի բաշխուին այս տարուան ամառնային արձակուրդէն վերջ։

Մրցանակաբաշխութեան Թուականը պիտի ծանուցուի Թերթերու միջոցաւ։ Արձանագրութիւնք առաւօտները ժամը 9 12, եկեղեցւոյ խորհրդարանը։

(Վնիք)

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը՝ խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ ստիպողական օրէնքի նախագիծ մը ընդդէմ անգործութեան։

Այս օրինագծով կառավարութիւնը կը պահանջէ. 1.— Երկրին ամէնէն աւելի վնասուած մասերուն մէջ, աշխատանքներուն վրայ ունենալ բացարձակ հակակշիռի իրաւունք. նաեւ հանրօգուտ ձեռնարկներու մէջ, աւելի կարեւոր գումարներ արամադրելու արտօնութիւն. 2.— Իրաւունք ունենալ հողեր գնելու, հանրային ձեռնարկներ կատարել պալու համար. 3.— Փութացնել Երեսփոխանական ժողովի մէջ այս առթիւ կատարելիք ձեւակերպութիւնները, որպէսզի կարելի ըլլայ ձեռնէն առաջ գործի սկսիլ։

Ազատականները հաւանութիւն յայտնած են օրինագծին, Լոյտ Ճորճի նախագահութեամբ կազմուած յանձնախումբ մը կ'ուսումնասիրէ գործազրկութեան սկզբնական պատճառները...

ՍՏԱՑԱՆՔ

La Mort de Byzance, A. Navarian, Edit. Jouve et Cie., Paris, գին 12 Ֆր.։ Դիմել գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris (6)։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 51 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

45 հոգի կուգան Սերոբին կը միանան երկու քրդու վրայ, որոնք այդ օրը հոդ կը գտնուին։ Երբոր Գոլէին, Ցոգէին եւ երկու Հերթինցիներու կ'ըսէ, որ երթան, սպաննեն այդ երկու քրդերը։

Ցիերքը կ'ելլեն կ'երթան քիւրտերու սենեակը, ուրկէ պիտի անցնէին այդ երկու քիւրտը, կողին գիրք կը բռնեն եւ երբ քիւրտերը կ'անցնին՝ Գալէն եւ Ցոգէն երկու հրացան կը պարպեն։ Մէկը կ'ընկնի, իսկ միւսը կը փախչի։ Փախչողը բաւական կը հեռանայ, յետ կը դառնայ անկիւն մը կը գտնէ իրեն չախմախով եւ կը փախչի։ Ցիերքը [illegible]ն կը վերցնեն ընկած քիւրտի չախմախն ու խանչալը ու կը հեռանան.

Խալիլի ցեղը կուգայ կը տանի դիակը եւ սպանութիւնը կը վերագրէ Բողըկցոց, որովհետեւ բողըկցիք եւ խարզանցիք թշնամի էին եւ միշտ իրարու մարդ սպաննած էին։ Խնդիրն այնպէս էր, որ այդ երկու ցեղերը պիտի մրմռանց զարնէին։ Հեթինցի Եղօ ըսուած մարդը, որ 94ին ալ մատնութիւններ ըրած էր սասունցիներու վերաբերմամբ՝ կ'երթայ կ'ըսէ խարզանցոց՝ խալիլի ցեղին թէ՝ Բողըկցոց գնդակը ձեր մարդուն ըրած չէ», եւ մանրամասն կը պատմէ Սերոբի Սպաղանք գալը եւ քիւրտերու սպաննել տալը։

Եղ սպաննուող քիւրտերու մասին գիւղացիք կը պատմէին, որ 94ի կռուին եղնոք Շէրինիկայ քով կոչնած քիւրտերու կը զարնէին, կը քշէին Բէկրանցի Իմէրէկ Սուքոյի։ 94ին խալիլի ցեղը հայ մը չէ սպաննած, բայց Հայերուն բարի են. «Հայե՛ր, ձեզ պիտի թալնեն. աւելի լաւ է մենք թալնենք, քան ուրիշները. դուք մեր Հայերն էք, չենք սպաններ ձեզ»։

Եղոյի մատնութենէն վերջ, քիւրտերը 50 հոգուց խումբ կը կազմեն եւ գիշերով կուգան Հեթինք գիւղը։ Հեթինքցիներէն 7 կ'ընկնին քիւրտերու ձեռքը, որոնց կը տանին Հանոյ առաջ գետի եզերքը կը սպաննեն եւ կը թափեն ջուրը։ Մնացած գիւղացիք ալ կը փախչին։ Խմբի հետ կ'ըլլան նաեւ մաս մը քիւրտեր, որոնք թալան կը վերցնեն։ Երկրորդ օրը Ախպերցիք կ'երթան, կը վերցնեն դիակները եւ կը թաղեն։

Սերոբ ժողով մը կ'ընէ ժողովքով, ուր կ'որոշեն Հեթինք գիւղը վառել, որպէսզի հարցաքննութիւն ըլլայ. գիւղի վառելն ալ քիւրտերու վրայ ընկնի։ Կ'որոշեն, որ Ղազար ու Ցորութիւն 3-4 երիտասարդ գիւղացիների հետ գիւղի գլուխը քանի մը հրացան զարնեն, գիւղի մէջ գտնուածներն փախին, այդ նաւթ ածեն եւ վառեն գիւղը։

Մենք Հաւատորիկէն հասանք Խառն, ուր եկան նաեւ Հեթինք վառող տղերքը, որոնք պատմեցին մեզի Ցոլորիկի Հեթինքի մէջ անցած դէպքերը։ Իմացանք նաեւ որ մեր ղրկած 40 կտոր ոսկին հասեր էր. մնացեր էր միայն 10 կտոր, որովհետեւ ժողովի առեն Սերոբը ժողովրդին ալ կերցրեր էր։

Սաքոյի գրած նամակը՝ Ճէզայիրի սպաննելու վերաբերմամբ, Մշու կոմիտէի գրածն ալ աղջկան եւ տղի վերաբերմամբ յանձնեցի Սերոբին։ Նա կարդաց նամակները, եւ հարցը վճռւեց, որ Ճէզայիրը անպատճառ սպաննուի։

Ճէզայիրի սպանութեան խնդիրը դեռ Գուրգէնի կենդանութեան օրով էր գրուած։ Մենք երկու անգամ գացինք սպաննելու, բայց Հրայրը արգելք եղաւ. եւ մենք չկրցինք սպաննել։ Հրայրը խոստացեր էր իր գիւղի ընկերներից մէկի ձեռքով սպաննել տալու, նոյն խոստումը ըրեր էր Սաքոյին, երբ մօտ 20 օրուան բանտարկութիւն ունեցաւ, սակայն իր խոստումը չկատարեց։ Խառնէն այնպէս պիտի երթայինք սպաննելու այդ մարդը, որ Հրայրը չիմանար։

Մենք երկու տասնապետ վեր կեցանք, վերցրինք Համբարձումը, Գէորգը, Ցորութիւնը, Հլոն, Բուլանըխցի Գէորգը եւ Սեգրակը։ Ցիերքը զէնքերնին կապեցին։ Սերոբ ըսաւ.

«Անդրանիկ, այս Բուլանըխցի Գէվին, Հասօն, եւ այդ քանի մը տղաներ, որոնք մինչեւ հիմա քովս մնացած են, էլի՛ իմ քովս պիտի մնան, ուրիշ տեղ չպիտի երթան»։

Այդ ըսած տղերքը 9 ամիս իրեն քովը նստած՝ ոչ մի տեղ գացած չէին։

«Պարոն Սերոբ, ըսի ես, մենք այդ մարդու քեօշքի վրայ պիտի գնանք, պէտք է ճարպիկ տղաներ ըլլան»։

«Չէ, չպիտի երթան իմ քովէս»։

«Ուրեմն, ըսի, հաւասար աչքով նայիլ չկայ, մաս մը միայն գնայ, չարաչար տանջուի, իսկ միւս մասը նստի եւ ոչինչ չընէ»։

«Ինչպէս է, ըսաւ՝ ձեր հաշուին գայ՝ ըրէ՛ք, ձեր հաշուին չի գար, մի՛ ընէ՛ք»։

Նախ քան իմ Հաւատորիկ գնալս՝ ես Սերոբին ըսի։

(Շար.)

բու ձերբակալումը եւ կը նախատեսեն թէ կացութիւնը պիտի ծանրանայ այս պատճառով։ Հակահամայնավար շարժման պետերն իսկ կը բողոքեն այս ձերբակալումներու դէմ եւ կը մերժեն ստանձնել որեւէ պատասխանատուութիւն։ Այս վերջինները հրատարակեցին իրենց ծրագիրը, որ Սահմանադրութեան մէջ, որեւէ փոփոխութիւն մտցնելու չի ձգտիր, ո՛չ ալ դիկտատորութիւն հաստատելու։

Ցարդ մայրաքաղաք հասած են 12.000 գիւղացիներ, մասնակցելու համար հակաբոլշեւիկ ցոյցին։ Բոլոր ցուցարարները իրենց թեւին վրայ կը կրեն սեւ-կապոյտ շղարշներ եւ իրենց կողմէ նշանակուած խմբակներով կը պահպանեն կարգը։ Ցուցարարներուն արգիլուած է թափառիլ բանուորական թաղերուն մէջ։ Ցարդ, որեւէ խռովութեան տեղի չէ տրուած։ Ցուցարարները մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին, հանրապետութեան նախագահին, նախարարներու եւ դեսպաններու ներկայութեամբ։ Ցուցարար գիւղացիներէն զատ, հաւաքուած էր նաեւ 20.000է աւելի բազմութիւն մը։

Համայնավար երկու երեսփոխաններ, որոնք երէկ առեւանգուած էին, յանձնուեցան ոստիկանութեան։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պոմպէյէն ստացուած հեռագիրներ կը յայտնեն թէ նոր խռովութիւններ ծագած են Փունայի մէջ։

Պոմպէյի կառավարական խորհուրդին նիստը արգիլելու համար, հազարաւոր կամաւորներ, սեւ դրօշներ պարզած, գացին ժողովասրահին առջեւ, միւս կողմէ, բազմաթիւ կամաւորներ մինչեւ լոյս պառկեցան խորհուրդի անդամներուն տան առջեւ, արգիլելու համար զանոնք դուրս ելլելէ։ Անմիջապէս որ այս կամաւորները կը ձերբակալուէին, ուրիշներ կուգային անոնց տեղը բռնելու։ Այս առթիւ բազմաթիւ կռիւներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ կամաւորներուն միջեւ։ Հարիւրաւոր ձերբակալումներ կատարուեցան։

Նոր խռովութիւններու վախով, ոստիկանութեան հրաման տրուեցաւ կազմուպատրաստ կենալու, եւ հրացէն ստանալու։

Փէշավէրի խռովութիւններու քննիչ յանձնախումբը վերջացուց իր աշխատանքը։ Յանձնախումբը դատապարտելով մէկտեղ խռովութիւնները զսպելու համար զրահապատ ինքնաշարժներու գործածութիւնը, գովելի կը գտնէ կառավարութեան ընթացքը որ երկու անգամ, ոստիկանութեան հրամայած է զէնք գործածել ամբոխին դէմ։

Փէշավէրի խռովութիւններու առեն, սպաննուած են 30 հոգի եւ նոյնքան ալ վիրաւորուած։

Բոլշեւիկները յոյն բանակին մէջ

Աթէնական թերթ մը կը յայտնէ թէ, ըստ պատերազմական նախարարութեան քաղած տեղեկութիւններուն, համայնավարական կոչեր գրաւուած են յունական զօրանոցներուն մէջ։ Գ.Միջազգայինը, մեծ ջանքեր կը թափէ ամբողջ Յունաստանի մէջ, թէեւ ապարդիւն։ Համայնավարները կը ջանան գրգռել նաեւ ծովային զինուորները։ Սելանիկի մէջ, համայնավարական կոչեր ցրուող եօթը զինուորներ բռնուեցան։

Բուխարին աքսորուած

ԼՈՆՏՈՆ, 7 յուլիս.— «Մօրնինկ Փոսթ» կ'իմանայ Ռիկայէն թէ Բուխարին ղրկուած է հարաւային Ռուսիա, իբր թէ ապաքինելու համար, բայց իրականութիւն է թէ աքսորուած է։ Կը սպասուի որ աջակողմեան ուրիշ պարագլուխներ եւս հրաւէր ստանան՝ ապաքինման մեկնելու....։

Գերման անջատողականներուն դէմ

Գերման ազգայնականները կը շարունակեն իրենց հալածանքները անջատողականներու դէմ։ Վորմսի մէջ, 32 ընտանիքներ, իսկ Քայզէրլաութէնի մէջ 19 ընտանիքներ, բողոքեցին ոստիկանութեան թէ յարձակման ենթարկուեցան, անծանօթներու կողմէ։ Թրէվի մէջ նոր միջադէպեր ալ պատահեցան։ Ամբոխը հաւաքուեցաւ անջատողականի մը տան առջեւ, եւ փորձեց աւարի տալ։ Զանազան վայրերու մէջ ալ, փոքր գրգռումներ կը շարունակուին։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ ֆրանսական թերթերը սխալ ճամբու մէջ ինկան, այս միջադէպերը նկատելով իբր բռնաբարում կնքուած համաձայնութեանց։ Աննշան միջադէպեր են կ'ըսեն անոնք, առանց ծաւալի, զորս կարելի չէր նախատեսել։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, համայնավարներու կողմէ կազմակերպուած հրապարակային հաւաքոյթի մը ընթացքին, ոստիկանութիւնը յարձակման ենթարկուեցաւ սուրճանակով, երբ կը փորձէր հարիւր հոգինոց բազմութիւն մը ցրուել։ Ոստիկաններն ստիպուեցան զէնքի դիմել։ Ոստիկան մը եւ ցուցարար մը սպաննուեցան։ Տասն անձեր ձերբակալուեցան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վորմս քաղաքին մէջ, ցոյց մը դարձող համայնավարներ, խռովութեան ժամանցին շրջանը՝ Յարձակեցան տան մը վրայ եւ դաշունահար ըրին բնակիչներէն մէկը։ Պէնսհայմի մէջ կանոնաւոր ճակատամարտ մը մղեցին ոստիկանական խումբի մը դէմ։ Ութը վիրաւորներ կան։ Ֆրանքֆորթի, Տարմշտատի եւ Մայենսի ոստիկանները կապեցին ճամբաները եւ ձերբակալեցին 400 անձեր։

ՍԷՆ-Է ՈՒԱԶ նահանգին երեսփոխանը հարցապնդման խնդրագիր մը ներկայացուց կառավարութեան թէ ի՞նչ պատճառներով չեն վերսկսած քանակցութիւնները որոնք ընդհատուած էին 1928ին, ռուսական պարտքերու կարգադրութեան համար։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ապահովագրութեանց դէմ, Փարիզի խումբ մը կարուհիներ բողոքի ցոյցեր ըրին։ Երէկ, Ֆրանսայի զանազան վայրերուն մէջ, բողոքի 21 նոր ցոյցեր կատարուեցան։

ՄԱՐԱԽԸ սկսած է մեծ վնասներ հասցնել Ֆրիուլի (Իտալիա) շրջանի ագարակատէրերուն։ Արմտիքի գործով զբաղող ամբողջ ազգաբնակչութիւնը կազմակերպուած կռիւ սկսած է մարախը մաքրելու համար։ Քաղաքապետարանները մէկ քիլօ մարախ բնաջնջողին 40 սէնթ խոստացած են։

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
Գրատան մէջ. 51 Rue Monsieur le Prince

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ՝ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Իշխան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՀԱՅ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սկաուտներու բանակում-ցուցահանդէսը, Meudonի անտառին մէջ, Patte d'Oie վայրը. 12—13—14 յուլիս կը մասնակցին 250 հայ սկաուտներ իրենց ձեռական աշխատութիւններով։ Հրաւիրուած են օտար անձնաւորութիւններ եւ սկաուտներ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ Օն. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ 220է աւելի մեծադիր էջերով այս գիրքը կը բովանդակէ ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ, որուն 15ամեակն է այս տարի,

որ մեր պատմութեան փառաւոր մէկ էջը կը կազմէ

Հեղինակը, Զինուորական Խորհուրդի քարտուղար, այս գիրքը կազմած է օրը օրին, 1915ի Վանի ապրիլեան կռիւներու ընթացքին

Ֆրանսայի համար կ'արժէ միայն 20 ֆրանք

Բացարձակապէս կանխիկ — Դիմել ՅԱՌԱՋի վարչութեան

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ

«ՆՈՒԱԳՈՂ ՎՇՏԻՑ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ՀԱՅՈՑ»

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐ. ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Հայր Միւռոն Երեմեան . Ատրուշանի Յառաջաբանով)

Բազմաթիւ լուսատիպ պատկերներով եւ գունաւոր շապիկով։ Անտիպ էջեր, յուշեր, նամակներ, դէմքեր եւ դէպքեր եւայլն։ Մեծածաւալ հատոր, էջ՝ 858։

Ատրպատականի Հայոց Թեմական տպարան, Թաւրիզ։ Գինն է՝ Պարսկաստան՝ 20 ղրան, Ֆրանսա՝ 50 ֆրանք, Անգլիա եւ գաղութներ՝ 9 շիլին, Ամերիկա՝ 2 տոլար 50 սէնթ։ Ճամբու ծախքը ստացողին հաշուոյն։ Ստանալու համար դիմել՝ Haik Adjémian, Tauris, (Perse.

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Պլըրիայի վերնայարկը։ Նիւթ՝ Հայրենասիրութի՞ւն թէ աշխարհաքաղաքացիութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ՇԱՎԻԼԻ երիտ. երկ. Միութեանը ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սիվրիհիսարցի Թագուհի Կիլէճիրեանի աղջիկը Հայկանուշ Թէքէեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պոլիս իր ամուսնոյն Պրուսայի Ճէրախ գիւղացի Յովհաննէս Թէքէեանի հետ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել՝ Missak Nichanianի, 3 Rue Victor Hugo, Bourgoin, Isère, France.

— Տիկին Անիծա Հիւսէմեան եւ իր որդին Սիրական (Մարզուանցի), կը փնտռեն իրենց մօտիկ ազգականները Մարիամ եւ Ֆլորիծա Թաշճեանները, որոնք կը գտնուին Ամերիկա։ Տեղեկացնել՝ A. Gulbenkianի, 35 Rue Dunoir, Lyon։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտատպման թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Քէմալիէ վերի Բագառիճէն խօսրով Խլպիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյսզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը Կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր, իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատական նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներահիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակիք.) եւ վարիսի։ Մասն. լապարաթոռուռ խղճամիտ եւ արագ բուժումութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 12.

Կ'ուզուի վարպետ գործաւոր մը, որ գիտնայ կօշիկի նորոգութեան վերաբերեալ բոլոր մանրամասնութիւնները։ Ֆրանսերէն խօսիլը պարտաւորիչ է, Լաւ պայմաններ։ Դիմել՝ 79 Rue Rébéval, Belleville.

EMPIRE միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ
ՃԱՇԱՐԱՆԸ
202 Rue Boileau, Lyon

Վաճառ գրասենեակ, դիմել 233 Fbg St Martin, Paris 10, Պալենց գրատուն։

STUDIO D'ART MANOUK

Մարսէյլի գեղարուեստական լուսանկարչատունը՝ 116 La Canebière ուր պիտի գտնէք արուեստի կատարեալ քաւաքարութիւն, ինչպէս նաեւ ամառնային բացօդեայ ժամանցներու համար ընտիր մեքենաներ ամէն պիտոյքներով։ Վճարումներու դիւրութիւն։ Չափաւոր գին։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince
Հեռաձայն՝ Danton 88 65

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական, դպրոցական, վիպական եւայլն. նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ

ՀԱՍԱԾ ԵՆ ԲԱՔՔԻԻ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրին կը ղրկուին։

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԲԱՑՈՒԱԾ Է ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները կրնան դիմել սեւէ գործի համար՝

LIBRAIRIE H.SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38-...

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, ... չական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում։ Արկածներու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի։ ՖՐԱՆՍԱ ... համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում։ (Անձի վկայ), Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն։ ... ամէն երկրի համար։

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

Նրբաճաշակ տիկիններ

Մի մտահոգուիք թէ ձեր հագուստները ո՞վ պիտի կարէ ... ո՞վ ձեզ լիովին պիտի գոհացնէ։ Դիմեցէք B. Jaret ֆիրմային հայկական հաստատութեան որ մեծ խնամքով կը պատրաստէ ձեր փափաքածամէն տեսակ հագուստները՝ դեկավարութեամբ ծանօթ վկայեալ դերձակուհի եւ ՀՆԱՐՈՂ ՄՈՏԵԼԻՍՏ ... ցասմիկ Դաւիթօֆի։ Բաց աստի հոն կը գտնէք ամենավերջին նորաձեւութեամբ պատրաստ հագուստներ անհաւատալի ... գիներով։ Հասցէն շատ դիւրին, 4Rue de la Collegiale ... (86 Bld. St. Marcel). Métro Gobelinsէն 40 քայլ։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՆԱՄՕՏԻԿ ՀԱՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ՀԱՅ ԱԳԱՐԱԿԸ

Առժամախոտ քննութեան ենթարկուած օրուան թարմ ... կիթներ, աղատութեան մէջ պարարտացած հաւպատականներ ... խորովելու համար առաջնակարգ հաւեր մատչելի գիներով։

Խիստ կանոնաւոր առաքում։ Ցարգելի յաճախորդներ ... խնդրուի իրենց ապսպրանքները մէկ երկուսամեակէ պակաս ...

Դիմել կամ գրել՝ Hachmanian, 285 Fbg. St. Antoine, ... (XI), կամ ուղղակի ագարակին, Hachmanian, Elevage du Perroy, Fouquerolles par Beauvais (Oise).

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN et A. VITCHEN
24 Rue des Carmes, Paris (5) մէթրօ՝ Place Maubert

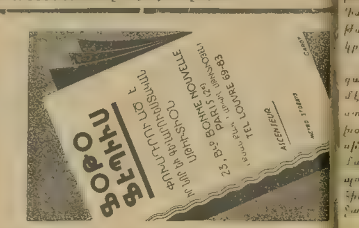
Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ... տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ։ Մասնաւոր կերպով ... րաստուած տէօնէր-քէպապ։

Այցելեցէք, համոզուելու համար։ Հարսնիքի, ժողով... րու, հաւաքոյթներու եւայլնի համար տրամադրելի սրահ...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVI...

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
23, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96 - ...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ... 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19

Գ. ՃԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis. Paris. Téléphone:Trudaine 76...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenu գործողութիւնները։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԵՄ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԵՄ

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciaux տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
10
ՅՈՒԼԻՍ
1930
10 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1310 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒԺԵՐՈՒ ՓՈԽՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Հայ քաղաքական կեանքը վերջին տասնամեակի ընթացքին բաժնուած է երկու գլխաւոր ճակատներու, Դաշնակցական և Բոլշեւիկ։ Մնացած բոլոր խնդիրները և ներքին կողմնակի պայքարները դասաւորուած են այդ երկու հոսանքներուն շուրջը և գունաւորուած անոնցմէ։

Արդ, կ'արժէ քննութեան առնել այդ երկու քաղաքական հոսանքներու ուժերու փոխ-յարաբերութիւնները։

Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան այս տարուան համագումարին մէջ յայտնի եղաւ որ 1929ին, կոմունիստներու թիւը կը հասնէր 10.064 ի։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ ընդհ. ժողովը, որ գումարուեցաւ 1929ին, հաստատեց թէ միայն գաղութներու մէջ, կազմակերպուած և անատարկելի Դաշնակցականներու թիւը շատ աւելի է քան Հայաստանի կոմունիստներն ունին։

Իրարու հակադիր այս երկու ուժերը կշռել հարկ է։

Հայ բոլշեւիկներն ի՞նչ պայմաններու մէջ և ի՞նչպէս հասած են այսօրուան վիճակին։

Ռուսական սուինններու շնորհիւ երբ անոնք մտան Հայաստան, տէր դարձան միապաղաղ Հայաստանին և մօտ մէկ միլիոն հայութեան։ Այս պատրաստ շէնքին մէջ անոնք միակ և բացարձակ տէր հռչակեցին իրենց կուսակցութիւնը և պատերազմական դրութեան մէջ պահեցին երկիրը մինչեւ այսօր։ Տասը տարուան դիկտատուրայի և ամէնօրեայ զօրակոչի արդիւնքն է 10.064 կոմունիստներու կազմակերպութիւնը։

Անոնք որ հետեւած են Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան թուական զարգացման փուլերուն, գիտեն թէ մինչեւ 1926 ի վերջերը կազմակերպուած բոլշեւիկներու թիւը կը տատանէր 2000-2500 ի միջեւ։ Նեպի շրջանին, հակառակ բոլոր ջանքերուն, կոմունիստական կուսակցութիւնը ակնյայտնի աճում մը չկրցաւ արձանագրել։ Սակայն, երբ 1927 ին բոլշեւիկեան քաղաքականութիւնը հրաժարեցաւ Նեպէն և թեքուեցաւ դէպի ռազմական կոմունիզմը, ու հասաւ մինչեւ այս տարուան հաւաքական տնտեսութեան գլխապտոյտ փորձերը, որոնք յարատեւ քաղաքացիական պատերազմի բնոյթն ունէին, մենք կը տեսնենք որ 2500 կոմունիստներու թիւը, երկու տարուան մէջ, կը բարձրանայ 10.064 ի։

Այս արդէն հիւանդագին երեւոյթ է, գլխաւորաբար առաջացած կեանքի անապահովութենէ։ Ապահով վայրը բոլշեւիկեան կուսակցութիւնն էր, ուր մտնող անդամանալ անհատը կը գտնէր լաւագոյն պաշտօնը։ Ու այսօր, մօտ 5000 հայ բոլշեւիկներ կոմունիստական կուսակցութեան անմիջական պաշտօնեաներն են, իսկ մնացած 5000ն ալ պետական այնպիսի պաշտօններու կամ աշխատանքներու վրայ են, որոնք կէս կուսակցական նշանակութիւն ունին։

Ինչպէս կը տեսնենք, այստեղ զոհողութեան կամ անձնազոհութեան խնդիրը իսպառ կը բացակայի։ Ընդհակառակը, այս հաւաքականութիւնը հիմնուած է բացառապէս շահագիտութեան և շահախնդրութեան վրայ։ Քաղաքական հայեացքներն ու հերթական խոյթները զարդանկարի դերը կը կատարեն միայն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տարագիր հատուածը միայն բաղդատութեան կը դնենք մեր հայրենիքի վգին նստած կոմունիստներուն հետ, այդպիսով մեր հաշուէն դուրս կը մնան Հայաստանը, Ռուսաստանի հայկական գաղութները և օրէնքէ դուրս Թուրքիան։ Այս խոշոր և հիմնական կալաններէն տարագրուած հայութեան ծոցին մէջն է, որ կազմակերպուած Դաշնակցականները իրարու շղթայուած են խումբերով, ենթակոմիտէներով, կոմիտէներով և կեդր. կոմիտէներով, որոնց կը գլխաւորէ Դաշնակցութեան վերին մարմինը, Բիւրօն։

Այս կազմին վրայ մենք չենք ուզեր աւելցնել այն խոշոր զանգուածը, որ Դաշնակցական կնքուած է, կուսակցութեան մէջ թրծուած և այսօր, օժանդակ Դաշնակցականի դերը կը ստանձնէ՝ առանց կուսակցութեան տոմարակն ունենալու։ Զենք խօսիր համակիրներու և կանանց կազմակերպութիւններու մասին, որոնք Դաշնակցութեան քաղաքական մթնոլորտը կը մարմնաւորեն։ Կ'առնենք միայն զուտ կորիզը, կազմակերպուած բանակ մը, իրարու շղկապուած կուսակցութեան հիմնական գաղափարներով և մշտատեւ զոհողութեան առաջադրումներով։

Կազմակերպուած տարագիր Դաշնակցականներու, 80 տոկոսը (մտաւորական ուժերն ալ մէջը հաշուելով) բանուորներ և աշխատաւորներ են, 15 տոկոսը սեփական աշխատանքն ունին, 5 տոկոսն ալ մշակոյթային և այլ ազատ ասպարէզներու կը հետեւին։ •

Ինչպէս կը տեսնուի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր կազմակերպած զանգուածի անհատական ապրուստն ու երջանկութիւնը ապահովելու ոչ մէկ միջոց ունի։ Այլ կազմակերպուած զոհողութեամբ, ընդհանրութեան երջանկութեան նուիրուած է։ Այս ամբողջ կազմը շարժման մէջ դրուած է նուիրուած բազմաթիւ Դաշնակցական աշխատաւորներու կողմէ։

Այս է ֆիզիքական և բարոյական պատկերը հայկական կ'անքը գունաւորող երկու հոսանքներուն։

Ու ասկէ կը բխի Դաշնակցութեան գերակայութիւնը։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՓՈՒՎԱՔԱՍԻԱՆ ՄԸ

«Հայրենիք» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (22 յունիս).

— «Ռամկավար - Ազատական եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեանց Սուրիոյ շրջանային մարմինները վերջերս խառն ժողով մըն են ունեցեր եւ որոշեր են միասին հրապարակ գալ յայտարարութեամբ մը, որով կ'ըսեն, թէ Հայերը ցիւր են Սուրիոյ մէջ, թէ ազգային օճախի գաղափարը Սուրիոյ մէջ իրենցմէ շատ հեռու է եւ թէ Հայերու միակ ազգային օճախը Հայաստանն է, եւայլն»

Այս «յայտարարութիւնը» իբր թէ նպատակ ունի փարատել այն կասկածներն ու զրպարտութիւնները, որոնց վերջերս եղան Հայերու հասցէին արաբական կարգ մը թերթերու մէջ:

Դժբախտաբար, «յայտարարութիւնը» եղածէ այնպիսի ձեւով մը, որ ոչ միայն իր նպատակին չի ծառայեր, այլ եւ նոր կասկածներու եւ փրովոքասիոններու տեղի կուտայ

Արդարեւ, եթէ Ռամկավարներն ու Հնչակեանները իրապէս կ'ուզէին փարատել Սուրիոյ Արաբներուն մէջ Հայերու մասին եղած կասկածները, ատոր ամենէն տրամաբանական եւ բնական միջոցն էր յայտարարութիւն մը ընել Սուրիոյ *բոլոր* Հայերը ներկայացնող մարմնի մը կամ մարմիններու կողմէ։

Այդպիսի մարմին մը կրնար ըլլալ, օրինակ, Սուրիոյ հայոց ազգային իշխանութիւնը, կամ, եթէ, մասնաւորապէս կ'ուզուէր շեշտել հայ քաղաքական կուսակցութեանց դիրքը, պէտք էր յայտարարութիւնն ընել հայկական *բոլոր* կուսակցութեանց կողմէ: Մինչդեռ այժմ Ռամկավարներու եւ Հնչակեաններու այս անզատ «ելոյթը» կարծես նպատակ ունի հասկցնելու Արաբներուն, թէ կասկածելի տարրերը իրենք՝ Ռամկավարներն ու Հնչակեանները չեն, այլ Դաշնակցականներն են, որոնց անունը չկայ «յայտարարութեան» տակ:

Աւելորդ է ըսել, թէ ասիկա խնդիրն փրովոքասիոն մըն է: Արդէն Ռամկավարներն ու Հնչակեանները ի՞նչ կ'ըլլան որ Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած չըլլայ՝ ուղղակի թէ անուղղակի կերպով: Հենց իրե՞նք չէի՞ն արդեօք, որ վերջին տարիներուն ամէն զրպարտութիւն, մատնութիւն, լրտեսութիւն ըրին Դաշնակցութեան դէմ եւ շարունակ զէնք տուին Սուրիոյ մէջ վխտացող Թրքական եւ բոլշեւիկեան գործակալներուն ձեռքը՝ արաբները ոչ միայն Դաշնակցականներուն, այլ եւ առհասարակ Հայերու դէմ գրգռելու համար։

Եթէ Ռամկավար եւ Հնչակեան պարոնները ատելութեամբ կուրացած չըլլային Դաշնակցութեան հանդէպ, առաջինվաքար պիտի ըմբռնէին, թէ Դաշնակցութիւնը ամէն գնով ոչ միայն Հայերու, այլեւ օտարներու աչքին վարկաբեկելու իրենց մոլեգին ձգտումը ուրիշ արդիւնք չի կրնար տալ, բայց եթէ այն, որ այդ օտարները կը մղուին Դաշնակցութեան վերագրուածը ամբողջ հայութեան վերագրել, քանի որ ամէնքն ալ գիտեն թէ Հայերու մեծ մասը Դաշնակցականներ կամ Դաշնակցութեան համակիրներ են։

Դաշնակցութեան դէմ իրենց մղած պայքարի մէջ ամէն չափ ու սահման անցնելով եւ այդ սանձարձակ պայքարի միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնելով՝ Ռամկավարներն ու Հնչակեանները իրապէս հայ ազգին եւ հայ ազգային դատին է որ ծանր հարուածներ կը հասցնեն անդադար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 8 Յուլիս.— Քիւրտ յեղափոխական խումբերու եւ Թուրք զինուորականկանոնաւոր ուժերու միջեւ կռիւները կը շարունակուին եւ Արարատէն դուրս՝ ուրիշ շրջաններու մէջ ալ կը տարածուին։ Վերջին 48 ժամուան ընթացքին, բուռն բախումներ տեղի ունեցան Ուրմիոյ սահմանագլուխին վրայ, (Պարսկաստան) արեւմտեան զանազան կէտերուն եւ Կողուբի մէջ, Արարատէն 140—250 քիլոմեթր հեռու։

Թրքական աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, Թուրք զօրախումբերը առաւելութիւններ ունին յարձակող Քիւրտերուն վրայ եւ ասոր ճանապար, եւ կը մղեն զանոնք։ Իբր թէ բազմաթիւ քիւրտ պետեր սպաննուած են։ Այսուհանդերձ չի կարծուիր թէ կարճ ժամանակի մէջ, Թուրքերը պիտի կարենան ընդունել եւ վերջապէս ջախջախել քիւրտ յեղափոխական շարժումը։

Թուրքիոյ Արեւելեան սահմաններու դէպքերուն մասին *Ազշամ* հետեւեալը կը գրէ.— Արեւելեան սահմաններու վերջին դէպքերու մասին խօսած ատեն, գրած էինք թէ Պարսկաստանի կառավարութիւնը մեծ պատասխանատուութեան մը տակ կը գտնուի։ Վերջին պահուն առնուած լուրերը ցոյց կուտան թէ այս դէպքերուն հետ Պարսկաստանի կապն ու պատասխանատուութիւնը կարծուածէն աւելի մեծ է: Պարսկաստան ոչ միայն անզօր դիրք մը առած է հրոսակներուն հանդէպ, այլ զէնք ու ռազմանիւթ տալով բացէ ի բաց օգնած է անոնց:

Հրոսակներուն ուտելիքն անգամ Պարսկաստանի մէջ կը հայթայթուի եւ անոնց կը ղրկուի: Անատոլու գործակալութեան մասնաւոր թղթակցին կողմէ վանէն ղրկուած հետեւեալ հեռագիրը շատ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կուտայ.

«Պարսկաստանի մէջ պատրաստուած եւ զինուած Պարսկաստանի ցեղերէն Խալիֆանը Խալիտ աղա 100ի չափ՝ արքանեակներով մեր սահմաններէն ներս մտած ու Զրզրեօյի կողմերը ցրուած են: Հրոսակները կ'աշխատին իրենց միացնել գիւղացիները, որոնք լեռները կը փախչին եւ մեր պահակագունդերուն կը միանան:

Պարսկաստանի ցեղերէն Պեյիքզալիներն ալ սահմանագլխուն 5 քիլոմեդր մօտերը, տեսնուած է որ վրան կը լարեն: Հաւաստի աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, Պարսկաստանի կողմէ բացէ ի բաց օժանդակութիւն կ'ըլլայ հրոսակներուն, որոնց պարենաւորումն ալ Մակուէն՞ կը կատարուի»:

Այս զեկոյցէն կը հասկցուի որ, կը շարունակէ «Ազշամ», վերջին դէպքերը հանողները բոլորն ալ պարսկական ցեղեր են, որոնք Պարսկաստանի մէջ զինուելէ վերջ, սահմանէն ներս կը մտնեն եւ Պարսկաստան ձեռքէ եկած օգնութիւնը կ'ընէ ապստամբներուն։

Թրքօսուրիական բանակցութիւնը ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Թրքօսուրիական սահմանագծման յանձնախումբի ֆրանսացի անդամները Պէյրութ վերադարձան Աստանայէն, ուր գումարած էր յանձնախումբը իր ժողովները, նախագահութեամբ Սուրիոյ Մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակ Պ. Լավասթրի։

Յանձնախումբը զբաղած է միմիայն սահմանային խնդիրներով եւ տուած է հետեւեալ որոշումները.

1.— Մաքսապարտներու յանձնում, եթէ ոճիրի գործադրութեան վայրը մինչեւ 10 քիլոմեթր սահմանամերձ տեղ մը ըլլայ։

2.— Երկու սահմաններու վրայ գտնուող գաշտերու սահմանագծումը։

3.— Ցեղախումբերու զինաթափումը։

4.— Երկու երկիրներու սահմանամերձ բնակիչները, առանց անցագրի մինչեւ 10 քիլոմեդր պիտի կրնան երթալ միւս տէրութեան երկրամասին մէջ։

Իսկ Սուրիացիներու Թուրքիա ունեցած կալուածներու հարցերով չէ զբաղած յանձնախումբը—բայց կը կարծուի թէ պիտի փոխանակուին Սուրիացիներու կալուածները՝ Թուրքերու Սուրիոյ մէջ ունեցած կալուածներով։ Այս մասին որոշում պիտի տրուի յառաջիկային։

Հայերու Թուրքիա ունեցած կալուածներու շուրջ եղած հարցումներուն պատասխանելով, յանձնախումբի մէկ անդամը վճռականօրէն յայտարարեց որ, Հայերու կալուածները չեն կրնար անջատուիլ Սուրիացիներու կալուածներէն եւ տարբեր լուծում չեն կրնար գտնել, հակառակ Թուրք պատուիրակներու մերժումին։

Պաղեստինի խռովութիւնները

«Տէյլի Մէյլ»ի քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ կազմուած՝ Պաղեստինի խռովութեանց քննիչ յանձնախումբը կը գտնէ որ, անգլիական կառավարութիւնը որոշ չափով պատասխանատու է դէպքերու ծագման եւ անոնց հետեւանքներուն մէջ։

∴ Դամասկոսէն արաբ պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Պաղեստին, նախագահութեամբ ազգայնական պետ Ցախրի պէյ Պարուտիի։ Ասոնք պիտի ներկայացնեն սուրիական ազ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 25

Ֆիլիբ Վանեան (Սուտան)	2500
Հրաչ Սարգիսեան	200
Զաքար Բարսեղեան	100
Լեւոն Իսկիւեան (Սէթիֆ, Ալճերիա)	100
Մնիկ Աւետիսեան Սարսէյ, (Բ. անգամ)	100
Գումար	3000
Նախորդ գումար	29.630
Ընդհ. գումար	32.630

«ԿՈՒՏԵՊՈՎ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ»

«Ռուսքիա Գէլա» ռուսական ամսաթերթը վերջին համարին մէջ կը գրէ.—

«Երկար ատեն հաւատացինք թէ Կուտեպովը ողջ է: Այժմ վճռական կերպով կը յայտարարենք որ սպաննուած է բոլշեւիկներու կողմէ իր առեւանգուած օրն իսկ, յունուար 26ին Փարիզի մէջ: Անոնք ջանացին ողջ բռնել զայն, սակայն դիակը միայն ձեռք անցուցին:

«Մենք կը հաւատանք, որ բոլշեւիկները Կուտեպովի ճակատագրի գաղտնիքը չպիտի կըրնան պահել:

«Շուտով ձեզ կը յայտնուի իր բոլոր մանրամասնութիւններով թէ ո՞վ սպանեց եւ ի՞նչպէս սպանեցին Կուտեպովը»։

ԴԱՏԱՐԿԱՊՈՐՏ

ԹՈՒՐՔ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Հիքմէթ Նուրուլլահ որ կ'ըսէ թէ կը պատկանի Թուրքիոյ սուլթանական գերդաստանին, իբր դատարկապորտ, Նիսի դատարանին կողմէ դատապարտուեցաւ 15 օր բանտարկութեան: Այս մարդը որ գրական եւ քաղաքային գիտութեանց վարժարաններէն վկայականներ ունի, եւ դեսպանատան կցորդ եղած է, կ'ապրէր քծնտի միջոցներով:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Երէկ գիշեր Պէնկալի (Հնդկաստան) հիւսիսային կողմը երկրաշարժի 100 ցնցումներ համրուեցան: Մարդկային կորուստ չկայ, բայց բազմաթիւ շէնքեր քանդուեցան: Կ'ըսուի թէ Տուկրիի շրջանին մէջ, գիւղ մը ամբողջ անհետացած է երկրաշարժէն:

∴ Սպանիոյ հարաւային կողմը Մոնթէլլայի մէջ, երկրաշարժը քանդեց բազմաթիւ տուներ: Երկու կիներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն: Երկնաքար մը ինկաւ Լսթէրծօ գիւղին մէջ, Մոնթէլլայէն 25 քիլոմեդր հեռու:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հէլսինկֆորսի վրայ քալող գիւղացիները, կատարելէ յետոյ իրենց ցոյցը որ վերջացաւ հրապարակային մեծ հաւաքոյթով մը, քաղաքէն հեռացան հանդարտօրէն։

∴ Սպանիոյ մէջ բանուորական վերջին գործադուլներուն հետեւանքով, երբ խռովարար ամբաստանուած 60 համայնավարներ ձերբակալուեցան։

ԹՈՒՐՔ-ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Թրքական թերթերը շատ կը զբաղին քրտական ներկայ շարժումով եւ հանրային կարծիքը կը պատրաստեն համաձայն Էնկիւրիի կառավարութեան հրահանգներուն։ Այդ հրատարակութիւններէն պարզ կ'երեւի թրքական կառավարութեան երկու հիմնական մտահոգութիւնները։

Առաջին մտահոգութիւնը կուգայ շարժման ծաւալէն։ Ըստ երեւոյթին թրքական զօրքը պարտուած է եւ պէտք ունի օգնական ուժերու։ Եթէ յունիսի սկիզբներուն սկսուած արշաւանքն իր նպատակին հասնէր, երեւի մենք մէկ տող իսկ չպիտի տեսնէինք թրքական մամուլին մէջ։ Ապստամբ ու յեղափոխական օջախ մը պիտի խեղդուէր եւ լռութիւնը դամբանաքարի մը պէս պիտի իջնէր Արարատի շարժումին վրայ։

Սակայն դէպքերը չարդարացուցին թրքական դաւադիր արշաւախումբի յոյսերը. կառավարութիւնը ստիպուած է նոր ուժեր ղրկել ապստամբներուն դէմ, եւ այն ալ քանի մը ճակատի վրայ, Զիլան, Վան եւ այլն։ Մուսթաֆա Քէմալ հեւ ի հեւ լուրեր կը ստանայ ճակատէն, ազգայնական Թուրքիոյ նոր յաղթանակ մը արձանագրելու պատմութեան մէջ։ Կառավարութիւնն իր ուժերը լարած է՝ տիկտատորին առջեւ ամօթահար չմնալու։ Զինուորական նոր ուժեր կը ղրկեն դէպի Արարատ. ինչ որ կը նշանակէ թէ քրտական շարժումը դաշտին խեղդելու ծրագիրը ձախողած է։ Ու թրքական մամուլը, հիմա, բազմաթիւ մտահոգութիւններէ տարուած, կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը ջատագովէ, յուսալով որ միւս շրջանները չպիտի բռնկին ծագած հրդեհէն։ Թրքական մամուլի այս յօյսէն լոյս մը կը ծագի, ու այդ լոյսին տակ կը տեսնենք շատ մը շրջաններ, որոնք բռնկելու տրամադիր են։

Երկրորդ մտահոգութիւնը Պարսկաստանն է՝ թրքական մամուլի յարձակումները, ինչպէս նաեւ կառավարութեան դիւանագիտական բողոքը ուղղուած Պարսկաստանին, ցոյց կուտան որ թրքական կառավարութիւնը կ'ուզէ Պարսկաստանը խառնել քրդական շարժումին մէջ, ոչ միայն բարդացնելու ապստամբ քիւրտերու դրութիւնը, այլ եւ լարելու Պարսկաստանի եւ Ռուսաստանի յարաբերութիւնները։

Կ'արժէ այս կէտը լուսաբանել, որպէս զի հասկնալի ըլլայ թէ ինչո՞ւ Թուրքիա այս նոր պայթած ապստամբութեան բերումով լարուած վիճակ մը ստեղծեց իր եւ Պարսկաստանի միջեւ։

Պատմութիւնը մօտ տասը տարուան գաղտնի աշխատանքներու ծալքերը կը բանայ մեր առջեւ։ Թուրքեր եւ բոլշեւիկներ ձեռնարկած էին այդ գաղտնի աշխատանքներուն միեւնոյն ժամանակ, զուգակցաբար, բայց տարբեր նպատակներով, որ մէկ կէտի մէջ իրարու կը միանար, — Պարսկաստանի թուլացումը։

Բոլշեւիկները թրքական բարեկամութեան համար քրդական ապստամբութիւնները յետադիմական շարժում մը նկատեցին եւ միշտ դէմ արտայայտուեցան իրենց մամուլի էջերուն մէջ, երբ աշխարհի ամէնէն յետին անկիւնները տեղի ունեցած խլրտումները իրենց կողմէ ազգային ազատագրական եւ յեղափոխական շարժում կը նկատուէին։ Այսօր տակաւին բոլշեւիկեան բանուորութեան կոպէկները կը հաւաքուին օտար երկիրներու նման խռովութիւնները հովանաւորելու։ Բայց Հայաստանի սահմաններէն անդին ծաւալած քրդական ազատական շարժումը կ'անտեսեն, եւ եթէ իրենց ձեռքէն գա... կը խեղդեն։ Թուրք-բոլշեւիկեան արիւնալի գործակցութիւնը այս հակամարդկային արդիւնքին պիտի յանգէր. ինչպէս այդ տեղի ունեցաւ ազատագրուած Հայաստանի վերաբերմամբ 1920ի աշնան։

Բոլշեւիկեան վերաբերմունքը քրտական հարցին հանդէպ, տուրք մըն է քէմալական Թուրքիոյ, որ դիւանագիտական աշխարհի մէջ, քաղաքական ցոյցի մը պարագային Ռուսաստանի կողմը հակած կը մնայ։

Բայց բոլշեւիկեան Ռուսաստանը այդքանով չէ գոհացած, այլ ամէն ջանք թափած է գործիք դարձնելու քիւրտ ժողովուրդը քանի մը ճակատներու վրայ, բնականաբար Թուրքիայէն դուրս։ Պարսկաստանն ու Իրաքը այն երկու կարեւոր վայրերն են, ուր Ռուսաստանը դիրք կ'ուզէ բռնել Անգլիոյ դէմ։ Ու այս ընթացքը ոչ թէ անոր համար, որ յեղափոխութիւնը տարածուի աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, այլ որպէս զի Անգլիոյ եւ Ռուսաստանի մրցման գօտիները որոշուին։

Բոլշեւիկեան Ռուսաստանը ամէն առիթէ օգտուած է խռովութիւններու մատնելու Պարսկաստանը եւ ստիպելու զայն որ իր աչքերը դարձնէ Ռուսաստանի կողմը։ Ներկայ Ռուսաստանը հին Ռուսաստանի փորձառութեան ճանապարհով ընթացաւ, կարծելով որ Քիւրտերը պիտի հանդիսանան լաւագոյն գործիքը Մակուէն մինչեւ Քիրմանշահ անվերջանալի խռովութիւններ ստեղծելու։ Բազմաթիւ գործակալներ աշխատեցան Քիւրտերուն մէջ, դրամ եւ զէնք տուին անոնց, քանի մը անգամներ նոյն իսկ յաջողեցան շարժման մղել Պարսկաստանի քրտական շարք մը ցեղախումբերը, որոնք առեն մը զբաղեցուցին պարսկական կառավարութիւնը։

Սակայն քրտական ազգային շարժումը ձեւակերպուելէն առաջին, բոլշեւիկեան աշխատանքները ձախողութեան մատնուեցան։ Քրտական ազգային կուսակցութիւնը կրցաւ բոլոր Քիւրտերու ուշադրութիւնը կեդրոնացնել թրքական Քիւրտիստանի վրայ։ Պատահական շարժումները հետզհետէ վերջացան ցեղերու միջեւ, տեղի ունեցող կռիւներն ու թալանները դադրեցան եւ բոլորի մտահոգութեան առարկան դարձաւ թրքական վտանգը, որ կը սպառնայ վերջնականապէս բնաջնջել քիւրտ ժողովուրդը, հայկական ջարդերու ճանապարհով։

Բոլշեւիկներ այսպիսի աշխատանքներ տարին Իրաքի մէջ եւս։ Այդտեղ շարժումը կրնար ծաւալիլ թէ Պարսկաստանէն ներս եւ թէ դուրսը, Մուսուլի շրջանը։ Երկու պարագային ալ շարժումը կը նկատուէր «յեղափոխութիւն» կայսերապաշտ պետութիւններու դէմ։

Մինչեւ ներկայ կռիւներու սկզբնաւորութիւնը, Ռուսերը բազմաթիւ խմբակներ շրջայեցին Արարատի, Վանի եւ Ուրմիոյ շրջանի քրտութեան, որպէս զի իրենց զէնքերը դարձնեն Պարսկական Ատրպատականի դէմ։ Սակայն Քիւրտերը ընդառաջ չգացին ռուսական դաւադրութիւններուն եւ մնացին հանդարտ։

Պարսկաստանի խաղաղութիւնը բնականաբար պիտի ջղայնացնէր Ռուսաստանի ներկայ վարիչները։ Տեսնելով որ իրենց փնտռած գործիքը չէ ճարուիր քրտական ազատագրական շարժումներով ազդուած քրտութեան մէջ, բոլշեւիկները դիմեցին ազդեցիկ միջոցի մը։ Համագործակցեցան Թուրքիոյ, քրտական շարժումը արմատապէս խեղդելու։

Երբ Թուրքիա դիւանագիտական խիստ, ծանուցագիր կ'ուղղէ Պարսկաստանի եւ կը պահանջէ գործակցութիւն մը ընդդէմ ապստամբներու, խօսքն իսկ չըներ Ռուսաստանի, որովհետեւ այդ վերջինին աջակցութիւնը ապահովուած է։

Քէմալական կառավարութիւնը մասնաւոր ջղայնութեան մը բռնուած է Պարսկաստանի հանդէպ, եւ այդ ունի իր խոր պատճառները։ Զորս դարու պատմական փաստերը չպիտի յիշատակեմ այս նեղ սիւնակներուն մէջ։ Այս վերջին տասը տարիներու ընթացքին Թուրքիա բազմաթիւ փորձեր բրաւ քրտական շարժումը փոխադրելու Պարսկաստան։ Յիշենք Սըմկօի քանի մը կռիւները, որոնք ծաւալեցան Ուրմիոյ եւ Սալմաստի շրջանէն դէպի Թաւրիզ։ Թուրքերը զէնք, դրամ եւ պատուանշաններ չխնայեցին շարք մը ցեղապետներու, որոնք պարտաւոր էին գործել Ուրմիոյ, Սինէի եւ Քիրմանշահի երկայնքին վրայ։

Թուրքերը երկու նպատակ կը հետապնդէին։ Նախ քրտական շարժումը փոխադրել դրացի երկրին ներսը եւ մղել Քիւրտերը որ Քիւրտիստանի հարցը հետապնդեն Իրաքի եւ Պարսկաստանի մէջ։ Իսկ երկրորդ եւ կարեւոր նպատակը համաթրքական էր։ Թուրքերը կ'ուզէին տկարացնել Ատրպատականը, պարսկական կառավարութեան վարկը կոտրել, եւ թաթարական տարրը առջի հանել։ Թրքական ճանապարհը միշտ կը կենար Արարատի առջեւ։ Հիմա ան կ'ուզէ այդ պատուարը քանդել։ Չկրցաւ քրտական ուժը գործիք դարձնել համաթրքական ծրագիրներու համար, հետեւաբար կ'ուզէ այդ ուժը սրբել իր ճանապարհի վրայէն։

Անցած տասնամեակի դէպքերը ցոյց կուտան որ քրտական գործերուն մէջ ամէնէն շատ միջամտիչ եղած են Ռուսաստանը եւ Թուրքիա։ Մինչդեռ Պարսկաստանը իր երկրէն դուրս, քրտական գործերուն չէ խառնուած։ Սակայն այս երկու շաբաթներու ընթացքին մենք կը տեսնենք թրքական մամուլի եւ կառավարութեան գայրոյթը ուղղուած Պարսկաստանի դէմ։ Իբր թէ շարժման հովանաւորը Պարսկաստանն է, ապստամբները պարսկական սահմանէն ներս մտած են, կամ Պարսկաստանէն զինուած են։ Այս ստայօդ պատմութիւններու շինծու բնոյթն ակներեւ է։ Թուրքիա իր եւ Ռուսաստանի սարքած դաւադրութիւնները կը վերագրէ Պարսկաստանին։

Պարսկաստանը չէ որ պիտի յուզուի թրքական ծանուցագրէն։ Որովհետեւ հազիւ իր երկիրը խաղաղած է զանազան խռովութիւններէն, ու ինք չէ որ զէնք պիտի վերցնէ, իր սահմաններէն դուրս գտնուող քրտական աշիրէթները զսպելու։ Թրքական մամուլի գրածներէն կ'երեւի որ Պարսկաստանի պատասխանը քաղաքավարի մերժում մըն է։ Պարսկաստանը խոստացած է բարի խորհուրդ տալ Արարատի «հրոսակներուն» հանդարտ մնալու համար։

Այս բարի խորհուրդէն զատ Պարսկաստան ուրիշ ընելիք չունի։ Քիւրտերն արդէն զինուած էին։ Եթէ հիմա աւելի զէնք ունին, ապահովաբար թրքական եւ բոլշեւիկեան կնիք կը կրեն այդ զէնքերը։ Երբ այդ զէնքերը դարձած են Թուրքիոյ դէմ, կը նշանակէ թէ թուրք բոլշեւիկեան դաւադրութիւնները վերջնականապէս ձախողած են, ու յաղթանակը կը մնայ քրտական ազատագրութեան գաղափարի կողմը։

Քրտական շարժումը, այսօր գաղափարական միութիւն մը ստեղծած է ամբողջ քրտութեան մէջ, որ բազուկի ուժ ալ ունի։ Թուրքերը քրտական զէնքի եւ գաղափարի միութեան դէմ կը գտնուին եւ դժուար պիտի ըլլայ ընկճել ապստամբութիւնը։ Վերջին լուրերէն կ'երեւի որ թրքական կառավարութիւնը ձեռնարկած է կոտորածներու եւ ընդհանուր տեղահանութեան։ Քիւրտերը Հայերու օրինակն ունին իրենց աչքի առջեւ եւ գիտեն թէ ցեղին բնաջնջումն է որ կը հետապնդէ Թուրքիա, ու այդ իսկ պատճառով ապստամբ շրջանները կը բազմանան. ամբողջ քիւրտ ժողովուրդն է որ ոտքի կ'ելնէ, ոչխարի պէս չմորթուելու համար։

Եթէ թրքական օգնական զօրաբանակները այս երկու շաբթուան ընթացքին չկրցան զսպել Արարատն ու Զիլանը, մենք յուսով ականատես պիտի ըլլանք քրտական ընդհանուր ապստամբութեան մը, որովհետեւ թրքական սեղմող օղակը, ամէն տեղ, Քիւրտիստանի մէջ, անտանելի դարձած է։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Սկսելով Մայիսի 8ից (մեծ բանաստեղծ Պուշկինի ծննդեան օրը) անցեալ երկու ամիսների ընթացքում, Ռուսները բազմաթիւ քաղաքներում տօնեցին իրենց Մշակոյթի Օրը։ Շնորհիւ տրամադրուած նրանց ունեցած գեղարուեստական եւ մտաւոր ուժերի հարստութեան, այդ տօները ամէն տեղ անցան փայլուն յաջողութեամբ։ Առանձնապէս գրաւիչ էին Փարիզի հանդէսները Տրոկադերոյի եւ Սորբոնի Րիշելիօ սրահներում հսկայ բազմութիւնների ներկայութեամբ։ Մի նոր առիթ, որ Ռուսները մտցրին իրենց այս տարուայ տօնախմբութիւնների մէջ, կ'ուզէի յանձնել հայ հասարակութեան ուշադրութեան, որպէսզի նա օգտագործէր տարեկան մեր Մշակոյթի Օրուայ հաւաքոյթներին։ Պէտք է խոստովանել, որ այս կամ այն առթիւ տեղի ունեցող մեր ժողովրդական հանդէսները լինում են միօրինակ եւ հազուադէպ բացառութեամբ՝ անբովանդակ։ Սովորութիւն է դարձել հանդէսները լցնել տրամադրութիւն բարձրացնող ճառերով, ուղերձներով, շնորհաւորութիւններով եւ զանազան մարմինների ու կազմակերպութիւնների յայտարարութիւններով. տարբեր բառերով եւ տարբեր անհատների կողմից արուած նրանք բոլորը մի նպատակի են ձգտում — ընդհանուր ոգեւորմամբ, վառ պահել ազգային ոգին. այժմ հասել է ժամանակը որ տարագիր զանգուածների զգացմունքը հրահրելուց յետոյ, մի քիչ էլ նրա գիտակցութեամբ զբաղուենք։ Պէտք է սկսել կրթել հայ մարդուն։

Ցրուածութեան ծանր պայմաններում հայ միջին տարագիրը զուրկ է հնարաւորութիւնից իր իսկ նախաձեռնութեամբ ծանօթանալու իր ազգային հանճարի ստեղծած արժէքներին։ Պիտի օգտագործել Մշակոյթի Օրուայ հաւաքոյթները նրա գիտակցութեան մէջ գրաւիչ եւ հասկանալի եղանակով ամրապնդելու ազգային անցեալի եզակի գործիչի, գրական խոշոր դէպքի, մտաւոր ու քաղաքական հոսանքի եւ նոյն իսկ արժէքաւոր վայրի ճանաչողութիւնը։

Ռուսները այս տարի Մշակոյթի Օրուայ հանդէսներին երգից ու նուագածութիւնից յետոյ, բանախօսութիւններով մեծարեցին իրենց այն գրողներին՝ որոնք որեւէ կերպ ամեակով կապուած էին այս տարուայ հետ, իսկ Սորբոնում Մակլակովը իր ճառը նուիրեց Պետրոգրադ քաղաքին (այժմ Լենինգրադ) եւ նրա դերին ռուսական պատմութեան մէջ. մի այլ տեղ երեկոն նուիրեցին մի մեծ զինուորականի — Սուվորովի յիշատակին։ Մենք պիտի ընդօրինակենք մշակոյթ գնահատելու այս գեղեցիկ ձեւը եւ աւելի լայնօրէն կիրառենք նրան։ Սկսելով այս տարուանից, պիտի ձգտենք մօտենալ մեր անցեալին եւ դարձնել նրան աստիճանաբար ընդհանուրի ճանաչողութեան սեփականութիւն։ Երբեմն յետպատերազմեան յեղաշրջուած ու աղաղակող կեանքի հոսանքում մեր երէկը թւում է հինցած գունատ եւ անհետաքրքիր եւ շատերը գերադասում են խօսել ներկայի խնդիրների եւ ապագայի պատեհիկների մասին։ Ցաւալի սխալ. բաւական է միայն հրաժարել նախապաշարումից, սիրով լայն խուլերը մօտեցնել մեր մեծ նախորդներին, որպէսզի բոլորս համոզուենք թէ ինչ հզօր բարոյական ազդակներ են նրանք մեր ազգային եսը ուժեղացնելու եւ յարատեւելու համար։

Ահա այս տարուայ Նոյեմբերին լրանում է Գաբրիէլ Քաթիպայի ծննդեան հարիւրամեակը։ Ինչ հսկայ է նա մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ. եթէ մենք նրան նուիրենք այս տարուայ Մշակոյթի Օրը, կը տեսնէինք, որ նա դեռ դեր ունի կատարելիք մեր ազգային ինքնագիտակցութիւնը ամրապնդելու գործում. կը լինեն եւ ուրիշ գրողներ ու գործիչներ, որոնց որեւէ տարեդարձը լրանում է այս տարի. կան այլ նիւթեր հայ դպրոցը, տարագրութիւնը, մամուլը, Էջմիածին, Վենետիկ, 60-70ական թւականների մտաւոր շարժում եւ այլն եւ այլն։ Լաւագոյնը կը լինէր, եթէ մի կենտրոնական մարմին պատրաստէր Մշակոյթի Օրուայ ծրագրի հիմնական մասը, մշակէր նիւթերը եւ ուղարկէր ամէն տեղ տօնախմբելու հանդէսի օրին։

Թէեւ ցրւած ֆիզիքապէս, բայց հոգեպէս միացած մեր ազգը տարուայ մէջ մի օր կ'ապրէր յարգանքի եւ գնահատումի պոռթկումով, հանդէպ իր այս կամ այն մեծ զաւակի։ Սակայն չյուսահատենք, եթէ չկայ այդ մարմինը թող միայն մտաւորական տարրերը այն վայրերի, ուր պիտի տօնուի Մշակոյթի Օրը, միմիանց մօտ գան եւ հրաժարւելով հանդէսը աննիւթ ճարտասանական բառահեղեղ դարձնելուց, յանձնարարեն տեղական չափանիշով կարող անհատների որոշակի նիւթեր մեր մշակոյթի պատմութեան հսկայ շտեմարանից։

Այդ ձեւով տօնւած Մշակոյթի Օրը, ամէն մի ներկայ Հայի հոգում կը թողնէ ազգային ինքնագիտակցութեան եւ ճանաչողութեան մի չմարող ճառագայթ։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ
ԲՌՆԿՈՒՄԻ ՎԱԽԵՐ

Հմուտ յօդուածագիր մը, «Կազէթ տը Լօզան»ի մէջ, երկարօրէն կը խօսի Եուկոսլավիոյ կացութեան վրայ, եւ ահազանգ կը հնչեցնէ, մատնանշելով համապալքանեան նոր բռնկում մը։

— Եուկոսլավիոյ գոյութիւնը, կ'ըսէ յօդուածագիրը վտանգուած է Իտալիոյ հակամարտութեամբ։ Աւելի մարդ գիտէ արդէն թէ Եուկոսլավիան կը կազմէ իտալական ցանկութեան առարկան։

«Մակեդոնական շարժումը որ անընդհատ կը բանայ Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ մրցակցութեան վէրքը, կը քաջալերուի Իտալիոյ կողմէ։ Ալպանիոյ մէջ, իտալական ազդեցութիւնը գերակշիռ է եւ իտալական շատ ճարպիկ քաղաքականութիւնը Եուկոսլավիոյ շուրջը կը փնտռէ բարեկամներ»։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿՌԻ[Ւ] ՄԱՐԱԽՆԵՐԻ ԴԷՄ

Սովորական մորեխներից ... ցի, վերջին ժամանակներս, Պա... կաստանից դէպի Եգիպտոս ... չեւած են թռել, այսպէս կոչ... անապատային մորեխները ... աւելի վնասակար են եւ վտան... ւոր իրենց վիթխարի աւեր... թիւններով։ Անդրկովկասի գի... կան գրականութեան մէջ ... նոր վնասատուի մասին առ... անգամ յիշատակել է միջ... բան Մ. Մարգարեանը, որի ... ւածից եւ օգտւում եմ ես, ... փոփոխելով էական կէտերը։

Պէտք է ծանօթ լինել ... նալ, որպէսզի նրա դէմ ... կռիւը լինի արդիւնաւէտ։

Անապատային մորեխ[ի] թրթուրները զարգանում են ... 40 օրում։ Նրանք թեւաւոր... յետոյ բաժանւում են խմբեր[ի] ... շարժւում են զանազան ուղ... թեամբ, ոչնչացնելով իրենց ... ճանապարհին հանդիպած բուս... նութիւնը։ Անապատային մոր... առանձնապէս վտանգաւոր է ... գործէք մշակոյթների՝ բամ... կի, ծխախոտի, խաղողի, ... եւ պտղատու ծառերի հա... Կռւելու լաւագոյն միջոցը ... միական նիւթերն են. թունա... ւած գրաւչանիւթերը հիմ... միջոցն են նրան ոչնչացնելու ... մար։ Թունաւորւած հրապ... նիւթերը պատրաստւում են ... եւ արագ ներգործող թ... խառնում են դրանց բա... քուսպի ալիւրի, թեփի կամ ... աղբի հետ։ Դրա թոյնը, ... ւանց եւ բաց անօթների մ... պէտք է պահել փակ շէնքեր... հեռաւորութիւն չի լինի, ... գիւղացիների ձեռքը տանք ... նը՝ ինքնուրոյն կերպով գրաւ... նիւթ պատրաստելու համ... Նմանապէս չի կարելի պատ... տի գրաւչանիւթը տալ օրեկ... կին ցրելու համար, առանց մ... խի դէմ կռւող կազմակերպ... թեան ծառայողների հսկո... թեան։ Ուշադրութիւն պէտք ... դարձնել, որ այդ գրաւչանիւ... րով անասունները չթունաւ... Շրջանի հրահանգիչն աշխ... պէտք է ղեկավարի այդ ա... տանքը։ Գրաւչանիւթը ցր... յետոյ պէտք է անմիջապէս ս... գել, թէ ինչպէս է կատար... նրա ցրումը։ Հրապուրող նիւ... ցրելու չափն ու տեղը պէտք ... կախւած լինի նրանից, թէ ինչ... սակի է մորեխը եւ ինչպէս ... ուղղւում։ Ամբողջ տարա... թիւնը թունաւորելիս մէկ ... տարի վրայ պէտք է ցրել ոչ ... լի, քան 30-40 կիլոգրամ ... պիսի աշխատանք պէտք ... կատարել առաւօտ եւ երե... երբ մորեխն ուժեղ կերպով ... ւում է եւ գիշերն էլ լու... կայ։ Հրապուրիչ նիւթը պէ... տալ հինգ դուրս եկող մորեխն... հէնց առաջին օրւանից։ Այդ նի... ներգործում է 10-14 օրում ... նորից ցրելու կարիք կայ ... այն դէպքում, երբ այդ ժա... նախամիջոցում յորդ անձրեւ ... կամ արտը ջրւի։ Մորեխի եր... դէմ կռւողը քաջ ծանօթ ... լինի տեղին, մորեխի բռնած ... ծութեանը եւ նրա թռ... ուղղութեանը։ Շարժւող եր... հրապուրիչ նիւթ պէտք է մ... կարարել առաջուց, մինչեւ ... յարձակումը։ Հրապուրիչ նիւ... ներգործութիւնը թրթուրի ... տեղի է ունենում 18-48 ... մում, որից յետոյ նա դադ... է միանգամայն անվտանգ։ ... նալով այդ, չպէտք է կար...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԹԻԿ-ՑՈՒՓԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Հիմա արտօնուած են Հայաստանի թերթերը գրել բոլոր այն թերութիւններուն ու չախալներուն մասին, որոնք կատարուած են կամունիստներու կազմակերպութեան մէջ։ Եւ խորհ. Հայաստանի շարունակ քննութիւն կը կատարէ ասդին անդին եւ ցոյց կու տայ թերութիւնները։

Այսպէս կը գանգատի (15 յունիս), որ հանքերու արդիւնաբերութիւնը չի հասնիր նախատեսուած չափին, որովհետեւ կը պակսին կառքերը, շարունակ կը փոխուին բանուորները, եւ չկան մասնագէտ բանուորներ։

Մասնաւորաբար շատ դէշ է կոխտաղրութիւնը, եւ քարը կը իջնէ քարին վրայ, դժուարութենով բանուորներուն շարժումը։

Այստեղ կ'աշխատին 1400—1500 բանուոր, որոնց մէջ անկարգապահութիւն կը տիրէ։

Բանուորներուն մեծամասնութիւնը կու գայ շրջակայ գիւղերէն, այնպէս որ բոլորովին տարբեր են իրենց նկարագիրով։ Անոնց մէջ շատ են բանուորները, իրենց ուզած ժամուն՝ կը ձգեն գործը ու կ'երթան։

Երբեք խնայողութիւն չկայ, այս պատճառով մեծ վնասներու կ'ենթարկուի հանքերու մատակարարութիւնը։

Հսկողութիւնը այնքան պակաս է, որ բանուորները զանազան խարդախութիւններ կ'ընեն, իրենց պատրաստած քարերը երկու անգամ կը յանձնեն, կամ քարերը կը փշրեն, որպէսզի յօգտագործուին։ Կամ բանուորն գիւղացին կը գրգռեն իրարու դէմ։

Թէեւ երկու տարուան կեանք ունի այս հանքահորը, բայց եւ այնպէս տակաւին կը պակսին արհեստաւոր բանուորները։ Ոչ միայն մասնագէտները կը պակսին, այլ նաեւ բանուորները չեն հիններ իրենց գործին ...ութիւնը։ Վեց օրուան մէջ ճամբու դրուած են 36, եւ գործէ հանուած են 28 բանուորներ։

...է Թոյնը կարող է ներգործել ...միջապէս։

Անասուններին եւ առհասարակ արածող հօտերին թոյնով ...րակուած տարածութիւնից զերծ ...հելու համար պէտք է դնել ...նաձողեր, գուշակ ցուցակներ ...այլն։ Հարկաւոր է նախապէս ...ուշացնել ազգաբնակչութեանը, 4-5 շաբաթ այդ տեղերում ...կարելի կենդանիներ արածացնել, առանց համապատասխան ...սնիտական հսկողութեան կար...գն իմանալու եւ մինչեւ ...ած բոլոր հրապուրիչ նիւթերի ...ւաքումը։

Ց. Ս.

օր յետոյ ճամբուած են 25 հոգի, եւ գործի կանչուած են 23 հոգի։ Բանուորներու այս մակընթացութիւնը արդիւնք է մասնաւորապէս բնակարաններու պակասին։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Երեւանի բանուորական համալսարանը այս տարի կու տայ իր 5րդ հունձքը։ Շրջանաւարտներուն թիւն է 71։

Բանուորական համալսարանը մաս կը կազմէ, չէ թէ անուանապէս համալսարանական կրթութեան։ Եւ սակայն համալսարանը ոչ մէկ կապ կը պահէ բանուորական վարժարանին հետ։ Մասնաւորաբար առողջապահական եւ նիւթական վիճակը աննախանձելի է։ Ուսանողներուն հարիւրին 40,3ը վարակուած է զանազան հիւանդութիւններով։

Ուսուցչական կազմը (34 հոգի) լաւ է, սակայն միայն 5 դասախօս մնայուն կերպով կը դասաւանդեն։ Անցեալ մը մասնէցին 6 թեկնածու դրկել Մոսկուա, ուսուցիչ պատրաստելու համար բանուորական վարժարանին, բայց այդ թեկնածուները երբեք ալ յարմար չէին։

ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ

Արհեստաւորներու մեծ պահանջ կայ Հայաստանի մէջ։ Այս պատճառով բացուած են զանազան արհեստի դասընթացքներ։

Շինարարական 3 դասընթացքներու կը հետեւին 800 հոգի, հանքագործութեան՝ 228, հիւսուածեղէնի՝ 809, մեքենաշարժ արուեստի՝ 340, ելեկտրականութեան՝ 55, բնագիտութեան՝ 290, գիւղատնտեսութեան՝ 7443, եւ ուրիշ դասընթացքներու, ընդամէնը 12,005 հոգի։

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Այս տարի շերամապահութեան նուիրուած շրջանները ընդարձակուած էին։ Մասնաւորապէս Մեղրիի, Աշտարակի, Վաղարշապատի շրջաններուն մէջ։ Այսպէս մշակուած են թթենիի նոր պարտէզներ։

Կը կարծուի թէ Հայաստանի այս տարուան խոզակը լաւ է։

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Երեւանի գիտութեան եւ արուեստի կաճառի անօրէնութիւնը կը յայտարարէ թէ Ա. Մռաւեանի անունով 300 րուբլի մրցանակ մը պիտի տրուի այն գրագէտին, որ մասնաւոր ժիւրիին պիտի ներկայացնէ վէպ մը, թատերգութիւն մը կամ պոէմա մը մինչեւ 1 յունուար 1931։

ՍԱՍՏ ԳՈՐԾԻՉԻ ՄԸ

Հայաստանի համայնավար գործիչներէն Խափչեան վերջերս կուսակցական ժողովներու մէջ քննադատած էր Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն։ Այս արարքը թէեւ վտանգաւոր պատիժ ստանալու չափ ծանր է, բայց Անդրկովկասի Կեդր. Կոմիտէն բաւականացած է խիստ յանդիմանութեամբ մը։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը այցելութիւնը ընդունեց Ամերիկեան Րըլիֆի Արեւելքի ներկայացուցիչ Պ. Էչիսընի եւ իր տիկնոջը։

Հիւրերը պտտեցան Հիւանդանոցի բոլոր բաժինները եւ հետաքրքրուեցան ամենափոքր մանրամասնութիւններով։

Հիւանդանոցի մէջ տիրող կազմակերպութիւնն ու կանոնաւորութիւնը շատ գոհ ձգեց զիրենք։

Մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուին նաեւ թոքախտաւորներու, յիմարներու եւ ծերանոցի բաժիններու հանդէպ եւ շնորհաւորեցին Հիւանդանոցի տնօրէնը, տիրող մաքրութեան համար։

Նոյն գոհ տպաւորութիւններով այցելեցին նաեւ Րէօնթկէնի բաժինը, խոհանոցը, մառանը, կովերու գոմը եւայլն։

20 ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պոլսէն, Սեպտեմբեր 20 գաղթականներ պիտի մեկնին, անկէ Հայաստան անցնելու համար։ Ասոնց համար Մասնաւոր «վիզէ» ստացուած է, ասկէ առաջ կատարուած դիմումներուն հետեւանքով։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պուքրէշի մէջ վերջերս կազմակերպուած Հայ Արուեստի ցուցահանդէսը պէտք է ըսել, անսպասելի յաջողութիւն գտաւ՝ մանաւանդ Ռումանիոյ բարձր դասուն կողմէ, կը շարունակէ մեծ հետաքրքրութեան առարկան արուեստով հետաքրքրուող բոլոր շրջանակներուն։

Նկատի ունենալով այս պարագան եւ մանաւանդ հնարաւորութիւն տալու համար գաւառի արուեստասէրներուն այցելել ցուցահանդէսը, մանաւանդ քաղաքապետ Պ. Ցօպրէսքուի թելադրութեամբ եւ ուրիշներու պնդումով, ցուցահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը որոշեց ցուցահանդէսը երկարաձգել մինչեւ յուլիս 15 եւ այս պարագան ծանուցուեցաւ մամուլով եւ ռատիօյով։

Պուքրէշի ռատիօ-կայանի վարչութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած է ռատիօյով եւս ծանօթացնելու հայ արուեստն ու մշակոյթը։

Բացի փրոֆ. Ցօքթ Սէվէրիանուէ որ ցուցահանդէսի բացման առթիւ Պուքրէշի ռատիօ կայանէն այնքան խանդավառ բանախօսութիւն մը ըրաւ հայ արուեստի եւ ցուցահանդէսի մասին, եւ բացի ռատիօյով տրուած պարբերական տեղեկատուութիւններէն, յաջորդաբար տեղի պիտի ունենան նաեւ ուրիշ բանախօսութիւններ եւս Պուքրէշի ռատիօ կայանէն։

Քանի մը օր առաջ Պուքրէշի ռատիօ-կայանէն սփռուեցաւ երաժշտական երեկոյ մը՝ նուիրուած հայ երաժշտութեան եւ այս առթիւ խօսեցաւ յայտնի երաժշտագէտ Պ. Պրայլոյու՝ հայ երգին ու երաժշտութեան մասին։

Դարձեալ նոյն կայանէն բանախօսութիւն մը ըրաւ յայտնի գրագէտ Պ. Պրայլոյու՝ նիւթ ունենալով հայ գրականութիւնը։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամիսներէ ի վեր Գահիրէի հայ համայնքին մէջ բուռն պայքար մը կը մղուէր՝ տեղւոյն թեմական խորհուրդի 18 հոգինոց կազմը լրացնելու համար, քառասուներէք 7 նոր անդամներու ընտրութեան շուրջ։ Հրապարակ հանուած էին երկու ցանկեր,— մին՝ ժողովրդական— Դաշնակցական, իսկ միւսը՝ ռամկավար-հնչակ-«չէզոք» խառնիճաղանճ պլոքը։

Ինչպէս գրեր էինք ասկից առաջ, ընտրութիւնները տեղի ունեցան են յունիս 22 օրը, եւ վերջացած ժողովրդական դաշնակցական պլոքի յաղթանակով։

Ընտրութիւնները սկսան առաւօտ ժամը 7ուկէսին եւ փակուեցան կէսօրէ ետք ժամը 4ուկէսին, կանոնաւորութեամբ եւ կարգապահութեամբ։

Քուէարկութեան իրաւունք ստացած էին 2513 հոգի։

Քուէարկութեան մասնակցած են 2309 հոգի։

Քննիչ Յանձնախումբին կողմէ վաւերական նկատուած են 2137։

Աւելցնենք որ անձամբ բերուած էին 1092 քուէներ, փոխանորդաբար՝ 757 եւ փոստով 433, որոնցմէ մէկ մասը ջնջուած է։

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Ասկէ քանի մը ամիս առաջ Էնկիւրիի մէջ սկսած թրքաֆրանսական բանակցութիւնները՝ Սուրիացիներու Թուրքիոյ մէջ գտնուած կալուածներուն շուրջ, անհամաձայնութեամբ վերջացած էր Թուրքերու ցոյց տուած ընդդիմութեան եւ անհաշտ ընթացքին պատճառաւ։ Սոյն պատուիրակութեան թուրք անդամները մերժած էին գրաւել Սուրիա եւ Լիբանան գաղթող հայերու՝ Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածներու խնդրով, իսկ ֆրանսացի անդամները պնդած էին որ հայերու պատկանող կալուածները եւս օրակարգի նիւթ կազմեն եւ քննութեան ենթարկուին։ Ի վերջոյ երկու կողմերուն ալ ցոյց տուած յամառութեան հետեւանքով՝ ժողովը յետաձգած էր իր նիստերը եւ ֆրանսական պատուիրակութեան պետ Պ. Պրիւէր վերադարձած էր Պէյրութ։

Այժմ, ըստ «Էլ Ահրամ»ի աշխատակցին քաղած տեղեկութեանց, յանձնախումբը դարձեալ պիտի շարունակէ իր աշխատանքները։ «Ահրամ» կը տեղեկանայ նաեւ որ ժարգպանութիւնը Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան իմացուցած է որ համաձայն է հայերու կալուածներու խնդրին նկատի չառնուելուն։ Այսով թուրքերու պահանջն ու պայմանը յարգուած ըլլալով, յանձնախումբը իր յառաջիկայ գումարման միջոցին պիտի լուծէ Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու կալուածային խնդիրները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի ալ Պոլէնի Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Սալոն Էլտորատոյի մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 12րդ տարեդարձը։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութիւնով մը։ Բեմին մէջտեղ դրուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը։ Աջ եւ ձախ կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական դրօշները։

Հանդէսը բացուեցաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ օրուան նախագահը ընկեր Խաչիկ Աւետիսեան հակիրճ կերպով բացատրեց Մայիս 28ի մեծ արժէքը։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Արամ Գառօնէ, որ մանրամասնօրէն խօսեցաւ անկախութեան եւ ազատագրութեան ճամբուն վրայ հայ ժողովուրդի զոհողութիւններուն եւ յեղափոխական կռիւին մասին։ Ընկերը աւելի շատ ծանրացաւ մանուկներու այլասերման վտանգին դէմ, նաեւ պարտականութիւն դրաւ որ մանուկներու ծնողքները զոհողութիւն ընեն իրենց զաւակներուն համար, որպէս զի գոնէ իրենց մայրենի լեզուն չմոռնան։

Ցաւող կերպով արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Ներսէս Ներսէսեան եւ Հայկունի «Զէյթունցիներ» խմբերգէն վերջ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը»։ Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ նահատակ» խմբերգով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ եւ ուրախ։

Թ. Մալէզեան

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

(Յապաղած)

22 յունիս, կիրակի կէս օրէ վերջ Երուսաղէմի մէջ եւս տեղի ունեցաւ մեր անկախութեան 12րդ տարեդարձը։ Հանդէսին կը նախագահէր քաղաքիս Բժիշկներու Միութեան ատենապետ Ցօքթ. Վազգէն Գալպիեան։ Ներկայ էր նաեւ հայ-կաթողիկ յարանուանութեան հովիւ Հ. Յակոբ Կիրակոսեան։

Հանդէսին նախագահ Պ. Կ. Ղազարեան, հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, որ յոտնկայս երգուեցաւ ժողովուրդին կողմ է։ Օրուան բանախօսներ էին՝ Պ. Պ. Ցօնեան եւ Ցօքթ. Ս. Էթեէմէզեան։ Ցօքթ. Էթեէմէզեան, որ մասնաւորապէս Սալթէն հրաւիրուած էր օրուան տօնին առթիւ խօսելու համար, փաստացիօրէն հերքեց կարգ մը մարդոց յայտարարութիւնը թէ Մայիս 28ը կուսակցական տօն է։

Հ. Յ. Կիրակոսեան որ այդ միջոցին Թիֆլիս է եղած, որպէս ականատես վկայ իր տպաւորութիւնները պատմեց։

Փակման խօսքը ըրաւ օրուան հանդէսին նախագահը, թելադրեց համերաշխութիւն եւ ուժերու կեդրոնացում, յաջորդ տարիներուն աւելի հանդիսաւոր կերպով տօնելու համար Մայիս 28ը Մայր երկրին մէջ։

Արտասանեցին Պ. Պ. Կ. Հրաչ Արփիարեանի «Օրհնեալ փերգաստանը», Յ. Մղրդչեան՝ Սիամանթոյի «Կռունկը», եւայլն։ Ալնթապլեան Ալէքսի եւ Բիւզանդ եղբայրներ իրենց ջութակով, մէկ ընդ մէջ նուագեցին հայկական եւ եւրոպական կտորներ, որոնց Պ. Ց. Հէլվաճեան դաշնակով կը մասնակցէր։ Պ. Պ. Պարթեւեան մեներգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Կարուն ա»ն եւ Սրուանձտեանցի «Ցըլէ նաման»ը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուորի»ով եւ անգլ. քայլերգով։

Թղթ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 52 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

...Կինը մեզ հետ պտտիլը՝ բո...ովին անյարմար է։ Միսօն ...ացած է, նա, Սօսէն, Երե...ան, աղաղ Յակոբը գնենք ...ղանք գիւղը։ Երկու հատ ...ունինք Գուրգէնէն մնացած, ...0 կտոր ցարեն կ'առնենք, կուտանք իրենց, մի կին աղախին ...ճարենք, կուտանք. դու Սա...ոյը կը պտտիս կազմակերպելու, մենք կ'երթանք Դաշտը։

Այդ բանը չըրաւ, որովհետեւ ...ը չհամաձայնեցաւ։ Սերոբն ...էր կինը եւ մենք բոլոր ...բանուորները միեւնոյն մարդը ...կը պահէինք Խութ։

Այդ տանն եկաւ Տալւորիկի ...գմանք Թաղի տէրտէրի տղայ ...բարը, որը 15 տարի մնացած ...Ս. Կարապետ վանքը։ Դա ...նտարկուած էր եւ բանտից ...ատուած՝ ամուսնացեր էր Չիարէթցի մի աղջկայ հետ եւ եկաւ Խութ։ Սաքօն բանտի մէջ շարք մը բանաւոր պատուէրներ էր տուեր մեզ ըսելու։ Սաքօն կը հարցնէր Մճելէու գործի չզարնելու պատճառը։

Երբ վեր կեցանք Դաշտ գնալու՝ Սերոբ ըսաւ. «Տղե՛րք, եթէ կրնաք ճարեցէք քանի մը կտոր ցարեն, 15 զոյգ սոլ, 6 լիտր աղ, դաթուկ նաւթ»։ Սօսէն ալ տեսեր էր Մակարի կնոջ մազերը թելերը և ինծ կը պատուիրէր. «Տե՛ս, էս թելերու պէս ծամի թել կը բերես, պատրին կախելու համար մըն ալ կը բերես»։ 20 քայլ հեռացած էինք, Սօսէն նորէն պոռաց. «Տե՛ս, Անդրանիկ, չմոռնաս»։

∴

Գացող ընկերներս Սերոբի մաս մը ընկերներու այդպէս վարուելուն պատճառաւ, տխուր էինք։ Գնացինք Սէմալ, անցանք Սմբէն Գեալին։ Հոն պատահեցաւ հովիտ մը մը, որը թէեւ էնչափ մեծ չէր, բայց ջուր կը վազէր մէջը։ Տղաներից մի քանիսը ոտքերը հանեցին անցան։ Լուսնակ գիշեր էր։

Մեր կոյնած ձորը աւելի բարձր էր քան միւս ափը։ Վրաս կար 400 փամփուշտ, խանչալ, հրացան, ատրճանակ եւ կոնակիս ալ տոպրակս։ Յետ քաշուեցայ 20-30 քայլ եւ թափով վազ տուի, անցայ միւս կողմը։ Երբ թռայ՝ ոտքերս երկուքը մէկէն տատն քարի մը վրայ, մէջքս ցաւեց, թէեւ ցաւը էնչափ չզգացի։

Սէմալէն Ս. Յովհաննէս էգ ճամբով 5ուկէս ժամ է։ Մենք տարօսփելի արագ գնալով 4 ժամ չանցած հասանք Ս. Յովհաննու անտառը։ Վանքի Առաջնորդարանի պատուհանէն լոյս կ'երեւար։ Մենք կասկածեցանք, թէ ներսը օտարական մը կայ։

Այդ բոպէին վանքի 4 շներ նկատեցին մեզ եւ եկան դէպի մեզ։ Հովիւ Սետոյի եղբայր Օհան եկաւ շներն հետ։ Մենք պոռացինք. «Օհա՛ն, ի՞նչ կա», ըսաւ։

— Արի՛, արի՛։

— Տղե՛րք, ո՞ւր էք։

— Հա՛, մենք ենք, վանքը մարդ կա՞յ։

— Կայ 6 զինուոր։

— Ի՞նչ գործով են եկած։

— Վանքից 15 ոսկի տուրք կ'ուզեն։ Եթէ վարդապետները տան՝ վաղն եւ եա կ'երթան։

— Դէ՛ Օհա՛ն, գնա՛ մեզի քիչ մը հաց եւ մածուն բեր։

Այդ եղբայրները շատ ազնիւ էին, Տաժատեանի եւ Մուրատի ժամանակներէն մինչեւ այժմ այդպէս ազնիւ մնացած են։

Լուսնալուն դեռ 1ուկէս ժամ կար։ Օհանը գնաց մեզի հաց ու մածուն բերելու, իսկ մենք երկու պահապան կարգեցինք եւ անտառի մէջ կանաչ խոտի վրայ պառկեցինք։ Քիչ մը քնանալնուս վերջը՝ Օհանը բերաւ հաց, մածուն, կաթ։ Մեր ատամները ցրտից իրար կը զարնէին։ Մեր ամենադրսի շորերն անգամ կը քաշէինք, որովհետեւ այնչափ արագ քալած էինք, որ շատ էինք քրտներ։

Արեւը ծագեց, փոքր չոր փայտեր հաւաքեցինք, կրակ վառեցինք, վատ թէ լաւ մեր շորերը ցամքեցուցինք։ Արսիկցի մի մարդ, որ մեզ ծանօթ էր, Հեզինքի Մկրտիչ վարդապետի քոյրը բերած էր վանք։ Մկրտիչ վարդապետը վարքով, բարքով, ամէն բանով վատ էր, կեղտոտ էր։ Երկար գրել էդոր մասին պէտք չէ։

Վանքի անտառապանը՝ Ղըզըլաղաճցի Ասօն եկաւ մեզ տեսաւ եւ ըսաւ.

— Տղե՛րք, ես պիտի Ղըզըլաղաճ երթամ, ի՞նչ ըսեմ Հրայրին։

— Ոչինչ, ըսինք. ինչ պիտի ըսես, Դաշտէն կուգանք, կ'երթանք Սասուն։

Ասօն տեսեր էր Հրայրը եւ ըսեր, թէ տղաքը անտառն է տեսած։ Հրայրը մեր գաղտնի գալէն հասկցեր էր, որ ճէզայիրը սպաննելու համար ենք գացած եւ մէյ մըն ալ տեսանք, երկու օր վերջ նամակ մըն էր դրկեր թէ՝ «Տղե՛րք, ինչպէս ընկերի, ինծի ալ ըսէք ձեր գալու պատճառը»։ Մենք չպատասխանեցինք։ Նամակ մը եւս գրեց, թէ՝ «Տղե՛րք, ըսէ՛ք, ինչի՛ համար էք եկած, կարելի է ես ալ բարի խորհուրդ տամ»։ Էլի չպատասխանեցինք։

Մինչեւ էդ ատենները մենք զանազան գիւղերէն մարդ կը փնտռէինք, որ Ճէզայիրի քէօշքը լրտեսէր եւ մեզ առաջնորդէր նրա վրայ։ Երկու օր առաջ ես կանչած էի Մուշէն Կօսօհաճին, Մըշօն։ Նրանք եկան, հետերնին բերին ուրիշ երկու ընկեր ալ։ Երկար խօսեցի հետերնին եւ անոնք խոստացան Մուշէն հանգամանքութիւն ընել եւ դրկել մեզ 50 կտոր ցարէն, 20 զոյգ սոլ, աղ, նաւթ, քանի մը գօտի, լուցկի, ծխախոտ, թուղթ եւայլն։ Նրանք մանր մունր իրերը պիտի փոխադրէին Փէթար, իսկ ցարէնը Առաքելոց վանքը եւ ապա մենք ինքներս պիտի տանէինք Սասուն։ Նրանք վերադարձան Մուշ։

(Շար.)

գաղնականները այն յանձնախումբին առջեւ, որ պաշտօն ունի ճշդելու իրաւասութիւնները «Լացի Պատ»ի հարցին մէջ։

Սոյն Յանձնախումբը, որուն անդամները չէզոք տէրութեանց քաղաքացիներ են՝ նշանակուած անգլ. կառավարութեան կողմէ, մասնաւորաբար ճշդելու համար «Լացի Պատ»ի իրաւասութեանց խնդիրները, եկած են Պաղեստին եւ ուսումնասիրութեան սկսած։ Իսլամ Արաբներ բոլոր երկիրներէն պատուիրակութիւններ կը ղրկեն ի նպաստ Արաբներու լուծել տալու համար խնդիրը։ Պէյրութէն եւս մեկնած է պատուիրակութիւն մը։

Եգիպտոս կը խռովի

ԳԱՀԻՐԷ, 8 Յուլիս.— Հակառակ ոստիկանութեան խիստ արգելքին, ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան գործադիր մարմինը որոշած էր հրապարակային հաւաքոյթ մը սարքել Մանսուրայի մէջ։ Այս պատճառով ալ, արիւնահեղ միջադէպեր տեղի ունեցան, Մանսուրայի մէջ, ուր ազգայնական բազմաթիւ երեսփոխաններ գացեր էին, նախորդ վարչապետ Նահաս փաշայի հետ։ Նահասի ինքնաշարժը կոխոտեց ոստիկան մը որ կ'ուզէր խափանել ճամբան։ Քիչ անդին, սուինաւոր ոստիկաններու խումբի մը առջեւ, Նահաս իր կառավարին հրամայեց շարունակել ճամբան։ Հաւաքուած ամբոխը յարձակեցաւ ոստիկաններուն վրայ, որոնք ստիպուեցան զէնքի դիմել։ 6 մեռեալներ եւ 40ի չափ վիրաւորներ կան ժողովուրդէն։ Իսկ ոստիկանութեան կողմէ՝ 2 մեռեալ եւ 27 վիրաւոր։

Նահաս փաշա եւ իր կուսակիցները ստիպուեցան փակուած մնալ ոստիկանութեան հրամանով՝ այն տան մէջ ուր իջած էին եւ ուրկէ դուրս ելան, Գահիրէ վերադառնալու համար։

Կարգը Լեհաստանի՞ն եկաւ

ՎԱՐՇԱՒԻԱ, 8 յուլիս.—Տոմպինայի բնակիչներէն մէկը սպաննուեցաւ հարկահաւաքի մը կողմէ, որ կ'ուզէր անոր ինչքերէն մաս մը գրաւել։Այս դէպքը պատճառ դարձաւ որ բնակչութեան մեծ մասը ցոյցեր կատարէ ոստիկանութեան եւ քաղաքային վարչութեան դէմ։

Խումբ մը գիւղացիներ յարձակեցան ոստիկանատան վրայ, զոր գրաւեցին։ Քաղաքին բնակչութիւնը սարսափի ենթարկուած է։ Վաճառատուները ամբողջ փակուած են։ Տեղական իշխանութիւնները ստիպուեցան զինուորական ուժեր կանչել օգնութեան։

Պոլշեվիկեան համագումարը

Համագումարը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կատարեալ հաւանութիւն կը յայտնէ Գ. Միջազգայինի քաղաքականութեան եւ գործունէութեան։ Բանաձեւը կը հաստատէ համաշխարհային տնտեսական տագնապին յառաջ ճուն սաստկութիւնը և կազմակերպուած դրամատիրութեան տեսաբանութեանց սնանկութիւնը, և Ամերիկայի բացառիկ կացութիւնը։ Կը շեշտէ նաեւ քաղքենի պետութեանց միջեւ շարունակական հակամարտութիւնը եւ դրամատէրներու ջանքերը՝ սեղմելու համար աշխատաւորներու ապրուստի պայմանները։

Հնդիկ ուսանողներու դասադուլը

Ցիսունի չափ կիներու խումբ մը խուժեց Կալկաթայի համալսարանին այն սրահը, ուր ուսանողները քննութիւն կ'անցընէին, եւ ստիպեց զանոնք որ դասադուլ յայտարարեն, հակառակ ոստիկաններու միջամտութեան։

Դպրոցական դասադուլը հետզհետէ մեծ ծաւալ կը ստանայ։ Բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, դպրոցները ստիպուեցան փակել իրենց դռները։

∴ Երեք հազար հոգինոց ուժ մը, բաղկացած միմիայն երիտասարդներէ,հաւաքուած է Ռազմոքի շրջանին մէջ և մտադիր է յարձակիլ Սորղայի վրայ, որ կը պաշտպանուի 500 բնիկ զինուորներու կողմէ։Արդէն ըմբոստները քանդեցին քանի մը կամուրջներ եւ կը քալեն Սորղայի վրայ։

∴ Սիմլայի մէջ,մահմետական Հնդիկներու Գործադիր Մարմինը որոշեց մասնակցիլ նոյեմբեր 20ին Լոնտոնի մէջ գումարելի Խորհրդաժողովին, հակառակ որ կը յայտարարէ թէ Սիմոնի տեղեկագիրը գոհացում չտար մահմետականներու՝ նուազագոյն պահանջներուն իսկ։

Վեսուվ բորբոքած

Վեսուվը դարձեալ սկսաւ բորբոքիլ։ Հեղուկ լաւան կը հոսի բորբոքման կոնի բերնէն, որ երեսուն ոտքի վրայ ճեղքուեցաւ զօրեղ պայթիւններով, եւ առատօրէն ժայթքելով աղրաշէկ նիւթեր։ Փոքր կոնին արեւմտեան խարիսխին վրայ բացուած է ճեղք մը, ուրկէ լաւայի յորդ հեղեղ մը կը հոսի։

Հիւսիսային կողին վրայ, երկու ճեղքեր եւս բացուած են, բայց նուազ վտանգաւոր։ Կը կարծուի թէ հրաբուխին բորբոքումը պիտի տեւէ մէկ քանի շաբաթ, եւ որովհետեւ ճեղքերը դանդաղօրէն կը լայննան, հաւանական է որ լաւան կարծրանայ հրաբուխի բերնին շուրջ կամ Դժոխքի հովտին մէջ, անոնց հեռուները տարածուելու եւ վնասելու գիւղերուն, ինչպէս 1927ին։

Գերմանիա եւ Համեւրոպա

Գերման դահլիճը սկսաւ խորհրդակցիլ Պրիանի յուշագրին տրուելիք պատասխանին մասին, զոր կարելի պիտի ըլլայ յանձնել Ֆրանսայի արտաքին Նախարարին, յուլիս 15էն առաջ։

Իր պատասխանին մէջ, Գերմանիա կը նկատէ որ Համեւրոպայի իրականացման համար, անհրաժեշտ է որ բոլոր ազգերուն համար, ընդունուի բայարձակ հաւասարութեան սկզբունքը եւ բոլոր պետութիւններուն ապահովութիւնը հաւասարապէս երաշխաւորուի։ Պէտք է նաեւ հաստատել բոլորին յատուկ տնտեսական եւ մաքսային քաղաքականութիւն մը։

Գերմանիա իր կողմէ, պայման կը դնէ նաեւ որ բոլոր պետութեանց մուտքը Եւրոպայի Դաշնակցային Միութեան մէջ, ապահովուի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ
ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
կը հրաւիրէ՝ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Իշխան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները,այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Սկաուտներու բանակում-ցուցահանդէսը, Meudonի անտառին մէջ, Patte d'Oie վայրը. 12—13—14 յուլիս։ Կը մասնակցին 250 հայ սկաուտներ իրենց ձեռական աշխատութիւններով։
Հրաւիրուած են օտար անձնաւորութիւններ եւ սկաուտներ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
84 Rue Chapeի Թատերասրահին մէջ
Մուտքը 5 ֆր.

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՔԷՕՖԹԱՅԻ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԸ ՄԷՏՕՆԻ անտառին մէջ, այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ իրիկուն, աղբիւրին մօտ։ Կը նախագահէ Հ. ՍՐԱՊԻՈՆ վրդ.։ Բանախօսութիւն, երգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, նուագ եւ ճոխ պիւֆէ։
Փափաքողները կրնան իրենց ճաշը միասին բերել։
Հաղորդակց. միջոցներ.— փոթ վէրսայլէն առնել հանրակառք թիւ 89 եւ իջնել վերջաւորութեանը, Քլամառ, ուր պիտի սպասեն առաջնորդները։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
20 Յուլիս Կիրակի ժամը 2էն 10 Վարժարանին պարտէզին մէջ
1 Boulevard du Nord, Le Raincy-Pavillons
Ճոխ գեղարուեստական բաժին — Մուտք՝ 5 ֆրանք

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Դրատան մէջ, 51 Rue Monsieur le Prince

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԳԷՎԼԻՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ռոստոմի սրահին մէջ, 131 Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։ Պ բտուորէշ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գաւ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Պլորիայի վերնայարկը։ Նիւթ՝ Հայրենասիրութի՞ւն թէ աշխարհաքաղաքացիութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ՇԱՎԻԼԻ Սիփ. Երկ. Միութեանը ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԳԷՎԼԻՎԻԼԻ Ռոստոմ Գրադարանի դաշտահանդէսը յետաձգուած է Յուլիս 27ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Պլորիայի ճաշարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն Յ. Մինասեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԷՆԹ Անտրէ (Մարսէյլ), Բ. Մ.— Փնտռուած անձը ներկայացաւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սիվրիհիսարցի Թագուհի Կիլէճիլեանի աղջիկը Հայկանուշ Թէքէեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պոլիս իր ամուսնոյն Պրուսայի Ճէրախ գիւղացի Յովհաննէս Թէքէեանի հետ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել՝ Missak Nichanianի, 3 Rue Victor Hugo, Bourgoin, Isère, France.

— Տիկին Անիժա Հիւսէմեան եւ իր որդին Սիրական (Մարզուանցի), կը փնտռեն իրենց մօտիկ ազգականները Մարիամ եւ Զլորիձա Թաշճեանները, որոնք կը գտնուին Ամերիկա։ Տեղեկացնել՝ A. Gulbenkianի, 35 Rue Dunoir, Lyon։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին առաջ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ
Նոր գիրքը
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (իր գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ)։
Դիմել՝ L. Kévonianի, 235 Fbg. St Martin։ Գին՝ 5 ֆրանք։ Փոստի ծախք չկայ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է՝ Բշ. երեկոյները ժամը 7—8, իսկ Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7էն 8.30։ Նոր բաժանորդագրուիլ փափաքողները դիմեն B. Sabatjianի, 262 Rue Duguesclin, Lyon.

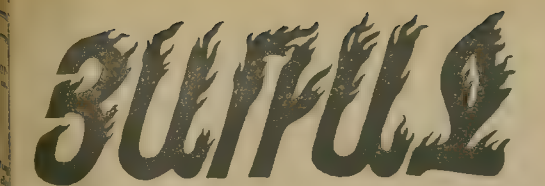
Կ'ուզուի վարպետ գործաւոր մը, որ գիտնայ կօշիկի նորոգութեան վերաբերեալ բոլոր մանրամասնութիւնները։ Ֆրանսերէն խօսիլը պարտաւորիչ է։ Լաւ պայմաններ։ Դիմել՝ 79 Rue Rébéval, Belleville.

EMPIRE Սինեմա՝ 37 Av. Wagram

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
202 Rue Boileau, Lyon

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՅՈՒԼԻՍ
1930
11 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1311

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. Դ. ԵՒ ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Երբ Դաշնակցական և Բոլշեւիկ հակադիր ճակատներէն մեր աչքը կը դարձնենք արտասահմանի կեանքին, հոդ կը տեսնենք միայն Դաշնակցութիւնը, որպէս կազմակերպուած քաղաքական ուժ մը։ Հակադաշնակցական մթնոլորտը, քաղաքական որոշ հոսանք մը չէ, ո՛չ իր ամբողջութեան մէջ և ո՛չ ալ իր խմբական արտայայտութեամբ։

Այս.պիսով, հակառակ իր կամքին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ինքնըստինքեան կը դառնայ մենատէր արտասահմանի հայ կեանքին։ Եւ այդ արդիւնքն է հակադաշնակցական պայքարին։

Լուսաբանենք այս երեւոյթը։

Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ասդին, դաշնակցական և հակադաշնակցական ուժերու փոխ-յարաբերութեան մրցադաշտ մը եղաւ գաղութահայ կեանքը։ Հայաստանէն, Ռուսաստանէն և Թուրքիայէն դուրս, աշխարհի չորս կողմը ապաստանած հայութիւնը բնականօրէն պիտի ունենար իր ազգային-քաղաքական, տնտեսական և մշակութային խնդիրները, որոնք կազմակերպութեան և ղեկավար ձեռքի պիտի կարօտէին։

Անցած տասնամեակը ազգային ճգնաժամի պատկեր մը կը պարզէր։ Քաղաքական փոթորիկէն քանուած հայութիւնը ենթակայ էր յուսալքման։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գիտակ իր կոչումին, անվարան կուրծք տուաւ փլուզումին, ու այդ աշխատանքին ուզեց լծակից դարձնել բոլոր այն հոսանքներն ու խմբակները, որոնք հայ ազգային կեանքի մէջ որ և է դեր ու կոչում ունէին։ Դաշնակցութիւնը երբեք յաւակնութիւնը չունէր մինակը վարելու ամբողջ հայ կեանքը։ Մանաւանդ վտանգը համազգային էր. հետեւաբար՝ անհրաժեշտ բոլոր ուժերու համախմբումը։

Դաշնակցութիւնը իր այդ բարեացակամ ու համերաշխ ոգիին դէմ գտաւ անբարեացակամ ու խառնակ հաւաքականութիւն մը, ձեռնթափ քաղաքական ծրագիրներէ, ազգային քաղաքականութենէ և կազմակերպական ոգի է։ Սակայն, միացած հակադաշնակցական մտայնութեամբ։

Դաշնակցութիւնը կ'ուզէր վերակազմել գաղութները, կարգաւորել այդ գաղութներու փոխ-յարաբերութիւնները տիրող պետութեանց հետ, զարկ տալ կրթական մշակութային գործին և համախմբել հայութիւնը ազգային և քաղաքական հաստատութեանց շուրջ, որպէս զի տարագիր հայութիւնը շուտով չ'ազգուրացէր, պահպանէր իր ազգային դիմագիծը և հետապնդէր հայ ժողովուրդի վերածնունդը։

Մեր հակառակորդները բոլշեւիկեան յաղթանակներէն շլացած, ոչ միայն ձեռնթափ եղան հայ հաւաքական կեանքէն, այլ ջերմեռանդութեամբ միացան բոլշեւիկեան արշաւանքին՝ ընդդէմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, մտածելով որ ճիշդ առթն է քանդելու Դաշնակցութեան կազմակերպուած ուժը։ Անոնք համբայ ելան այն հաշուով, որ Դաշնակցութիւնը չպիտի կրնայ դիմանալ աջ ու ձախ այս անյարիր միութեան, ու պիտի շուտով ասպարէզէն։ Այդ հաշուով, հակադաշնակցական խմբակները ամէն շինարար ձեռնարկի, մանաւանդ ազգային կեանքի կազմակերպութեան գործերուն հանդէպ բացասական իրենց քանեցին և գոհացան միայն քննադատութեամբ։

Երբ աչք կը պտտցնէք անցած տարիներու քննադատութիւններուն վրայ, դուք կուգաք այն եզրակացութեան թէ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է միակ տէրն ու տիրականը հայ կեանքին, իսկ հակադաշնակցականները կը կազմեն միացեալ բայց անպատասխանատու ընդդիմադիր հոսանք մը։ Մինչդեռ իրականութիւնը այդպէս չէր։ Դաշնակցութեան բարոյական ուժը, անձրացեալ ձեւով մարմին առած չէր գաղութահայ կեանքին մէջ։ Ուրեմն, ընդդիմութիւնը ուղղուած էր կուսակցութեան գոյութեան դէմ, առանց դայն փոխարինող ծրագիր և գործակերպ մը հրապարակ դնելու։

Դաշնակցութիւնը յամառեցաւ իր կազմակերպական ջանքերուն մէջ։ Հայ մտաւորականութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը անոր շուրջ համախմբուեցաւ, թարմ ուժեր եկան խտացուցին անոր շարքերը։ Կուսակցութիւնը յստակ և ձեւակերպուած քաղաքական և ազգային առաջադրութիւններով ասպարակ իջաւ և աւելի զօրացաւ քան կարող էր յուսալ։

Դաշնակցութիւնը քայքայելու ծրագիրը վերջնականապէս ձախողեցաւ։ Ամէնէն առաջ այդ իրողութիւնը հասկցան հայ բոլշեւիկները, սակայն անոնց ողորմելի հետեւորդները դեռ մինչեւ այսօր, կը շարունակեն իրենց ճղակոտոր պայքարը, պարզելով այլապէս խիստ նշանակալից պատկեր մը։ Հայ բոլշեւիկները սահմանափակուեցան իրենց տիրապետութեան շրջանին մէջ, ու յայտարարեցին թէ իրենք գաղութահայ խնդիրներով չեն զբաղիր։ Մէջտեղը մնաց հակադաշնակցական բազմազան խմբակը, անյենարան ու անծրագիր, մանաւանդ անպատասխանատու։

Հայ հասարակութիւնը վարժուեցաւ տեսնել բոլոր դրական ձեռնարկներու մէջ Դաշնակցութեան մասնակցութիւնը և արիչ կամքը։ Հայ ազգն ու Դաշնակցութիւնը հոգեբանական նոյնութիւն մը կազմեցին։

Այսօր, Դաշնակցութիւնը միացած հայ ժողովուրդի ողջմիտ մեծագոյն զանգուածին հետ, կարող է ընթացք տալ հայ կեանքի բազմաթիւ պահանջներուն, առանց ուշադրութեան ընելու կոչումէ և պարտականութենէ խուսափող հակառակորդները։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԵՂԱԿԻՑ ԱԶԳԵՐԸ

«Յուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մէջ կը գրէ (26 յունիս).

— «Իրանէն եկած ամէն ձայն մեր ականջին հասնելէ առաջ նախ մեր սրտին կը հասնի։ Համակ ուշ ու լսողութիւն դարձած, մենք կը հետեւինք այն շարժումներուն, որ դէպքէ-դէպք ձեւ ու կերպարանք կ'առնեն ցեղակից Իրանի մէջ։

Հին ժամանակէ տարբեր վերաբերում ունինք մենք դէպի Պարսկաստանը։ Բարեկամութենէ եւ երախտագիտութենէ շատ աւելի խոր, շատ աւելի ուժեղ եւ հաստատ զգացումներ մեզ կը կապեն այս երկրին, ուր մենք, մեր պատմութեան հնագոյն օրերէն մինչեւ այսօր, այնքան դառն ու քաղցր յուշեր ունինք ամբարած։ Եւ, վերջապէս, կապ մը ունինք այս երկրին հետ, որուն արմատները մեր հոգիէն, մեր սրտէն ու մեր երակներէն կուգան՝ իբրեւ ցեղակից եւ արենակից ազգ մը Իրանի ազգութեան։ Այս կապը դէպքէ դէպք աւելի ու աւելի պիտի ամրանայ՝ անխզելի դարձնելով մեր եւ մեր երկրորդ հայրենիքի՝ Իրանի եղբայրութիւնը։

Մեր դարը *ազգութեանց* վերածնութեան դարն է։ Ու ոչ միայն ազգութեանց, այլեւ *ցեղերու*։ Ծեզը հին — ու շատերու համար Թերեւս «մեռած» — պատմական մեծարժէք ազդակ մըն է, որ *ազգութեանց* զուգահեռ եւ անոնց հետ միաժամանակ պիտի արթննայ, պիտի ծաւալուի եւ իր շուրջը համախմբէ արենակից ու ցեղակից ժողովուրդները։

Քաղաքական բանաստեղծութիւն չէ երբ պարսիկ Ներիուն հրապարակագիրը կը գրէ.

«Ինչպէս որ *Պանթուրանիզմ* կամ *Պանթուրքիզմ*, այսինքն թուրանականներու կամ Թուրքերի միութիւն՝ յորջորջումով մի ազգային գաղափար թուրքերին ոգեւորել է, նոյնպէս *Պանարաբիզմ*, այսինքն Արաբների միութեան գաղափարը պատճառ է դարձել արաբ շարժման։ *Պանթուրքիզմին* եւ *Պանարաբիզմին* հաւասար մենք եւս ստիպուած ենք *Պանիրանիզմ*, այսինքն իրանցիների միութիւն ունենալ»։

Եւ այս միութիւնը պիտի ստեղծուի։ Ստեղծուի պիտի մինչեւ իսկ անկախ մեր կամքէն։ Եթէ մենք իսկ ընդդիմանանք անոր, վերազարթնումի տենդով բռնուած ցեղային անհանգիստ ու խորհրդաւոր շաղախը քաղաքական ընդհանուր իտէալներու շուրջ պիտի համախմբէ արենակից ժողովուրդները՝ ազգային այլ միութեանց դէմ հակադրելով իրական ազգերու միութիւնը։

Սակայն ինչո՞ւ ձեռածալ գալիքին սպասել։ Ինչո՞ւ դէպքերը չնախապատրաստել, փոխանակ Թոյլ տալու, որ դէպքերը գան եւ իրենք մեզ *նախապատրաստեն*.

Յորդ. Աֆշարները — պարսիկ եւ հայ — կոչուած են նախախնամական դեր կատարելու Մերձաւորագոյն Արեւելքի պատմութեան եւ յատկապէս իրանական ազգերու կեանքին մէջ։»

ՍԻՖԵՐԻՈՅ մէջ հանքային պայթումի մը զոհ գացին բազմաթիւ գործաւորներ։ Փլատակներուն տակ մնացած են երկու հարիւրի մօտ հանքագործներ։ Յարդ. կարելի եղած է երեւան հանել 63 դիակներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՒԹՈՒՐՔ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԼՈՆՏՈՆ 9 յուլիս.— «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ —

«Տակաւին մէկ շաբաթ առաջ, Թուրք պաշտօնական մամուլը, արեւելեան սահմանագլուխի դէպքերը կը նկատէր իբր փոքր աւազակախումբերու սովորական արշաւներ։ Բայց հիմայ, ըստ նոյն, ժամուլին այդ դէպքերը այնքան կարեւոր են որ կրնան վտանգել միջազգային յարաբերութիւնները։

«Հասած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ Արարատ լեռան միջադէպերը աւազակային պարզ արարքներ չեն, այլ աւելի, քաղաքական բնոյթ կրող շարժումներ են։ Թուրքիոյ կողմէ Պարսկաստանի ուղղուած բուռն բողոքի մը պատասխանին կը սպասուի։ Բայց դէպքերը նկատի ունենալով, Թուրքերը շատ չեն վստահիր պարսկական խոստումներուն»։

Թուրքիոյ բողոքագիրը Պարսկաստանի

ԼՈՆՏՈՆ, 9 յուլիս.— Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ, քիւրտ ձիաւորներու արշաւին հետեւանքով, որ վերջերս տեղի ունեցաւ թրքական հողամասին վրայ, Թուրք կառավարութիւնը Պարսկաստանի ուղղեց վերջնագիր մը, որով կը խնդրէ որ պարսիկ կառավարութիւնը երաշխաւորէ Թուրք սահմանագլուխին վրայ հաստատուած պարսիկ (?) ցեղախումբերու զսպումը, հակառակ պարագային, Թուրք կառավարութիւնը ինքն իսկ պիտի հետապնդէ զանոնք, մինչեւ պարսկական սահմանէն անդին։

ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ահա դէպքերուն ընթացքը, համաձայն Թրքական աղբիւրներէ առնուած տեղեկութեանց.—

«Քիւրտերը առաջին անգամ Արարատի շրջակաները կուտան եւ կ'աշխատին դէպի Պարսկաստան քշել գիւղացիներու հօտերը։ Թրքական սաւառնակները, սակայն, յունիս 10ին, կը յարձակին անոնց վրայ եւ կը ստիպեն որ Պարսկաստան փախչին։

Յունիս 19ին, Պարսկաստանէն եկող աւազակները, կը յարձակին Հանիք գիւղին վրայ, բայց Թուրք ուժերուն տուած ծանր հարուածներուն վրայ՝ նորէն Պարսկաստան կը փախչին։

Յունիս 19—20ի գիշերը, Պարսկաստանի Էքմալ գիւղին մէջ զինուած 110 հրոսակներու խումբ մը, սպաննուած Քէօր Հիւսէյնի տղուն՝ Եուսուֆ Ապտալի եւ ուրիշներու ղեկավարութեամբ, Չէվրիշմայեանի մօտէն կ'անցնին թրքական սահմանը, մինչեւ Հայտարանցի աշիրէթը կը հասնին, եւ Ջիլանի շուրջ կը յարձակին անպաշտպան գիւղերու վրայ։ Բայց թրքական ոստիկան-զինուորներու եւ ուժերու կողմէ ծանր կորուստներ կը տանին։

Յուլիս 1ին, Պարսկաստանի աշիրէթներէն Պէյիքանցիները թրքական սահմանէն հինգ քիլոմէթր հեռաւորութեան վրայ վրան կը զարնեն։

Յուլիս 2ին, Պարսկաստանի աշիրէթապետներէն Հալիքանլը Խալիտ աղա, իր 100 արբանեակներով կ'անցնի թրքական սահմանը եւ Զըղըլքէօյի շուրջը կը տարածուի։

Ինչպէս կը տեսնուի, Թուրքերու կողմէ սահմանագլուխի դէպքերուն տրուած կարեւորութիւնն իսկ կուգայ հերքել թէ շարժումը շատ աւելի մեծ է եւ լուրջ, եւ թէ յարձակող Քիւրտերը միայն 600 չեն, այլ շատ աւելի ուժեղ եւ բազմաթիւ, քան ինչ որ ցոյց կուտան Թուրքերը։

Հնդկաստանի տագնապը

Կանտրի կամաւորներէն եօթը բանտարկեալներ որոնք իրենց պատիժը կը քաւէին Գոկրիի բանտին մէջ (Պէնկալ), յաջողեցան փախիլ, ոստիկան մը և պահապան մը զգետնելէ վերջ։ Փախստականներէն մէկը միայն կարելի եղաւ բռնել։

∴ Գոմպէյի մէջ, ոստիկանութիւնը գրաւեց բոլոր գործիքներն ու մեքենաները այն տպարանին, որ լոյս կ'ընծայէր յեղափոխական երկու թերթեր։

∴ Փէշավէրէն Լոնտոն տրուած լուրերու համաձայն, հընդիկ ցեղախումբեր յարձակում գործեցին սահմանագլուխի երկու պահականոցներու վրայ եւ այրեցին անոնցմէ մէկը։ Այս ցեղախումբերուն պատկանող 400 մարտիկներ քանդեցին Մաբապի կամուրջը։

Զինուորական օդանաւեր սպառնալիքի ցոյցեր կատարեցին և ազդարարութիւններ բրին ըմբոստացած գիւղերուն։

∴ Հնդկաստանի Օրէնսդիր երկու ժողովներուն առջեւ, փոխարքան ճառ մը արտասանեց և յայտնեց այն կարծիքը թէ Սիմոնի տեղեկագիրը նպաստաւոր պիտի ըլլայ Լոնտոնի խորհրդաժողովին, առանց սահմանափակելու վիճաբանութեանց ազատութիւնը։ Այս խորհրդաժողովը միջոց մը պիտի ըլլայ եզրակացութեան գալու բոլոր կուսակցութեանց հետ։ Իսկ այդ եզրակացութիւնները հիմը պիտի կազմեն կառավարութեան առաջարկներուն, որոնք պիտի ներկայացուին անգլիական խորհրդարանին։

(Լուրերու շարունակութիւնը Նարդա Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 26

ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱ.—

Մարգար Բալխեան	105
Հրանտ Աւշարեան	105
Սիսակ Մարալեան	105
Մկրտիչ Թէրզեան	105
Մարտիրոս Կարապետեան	105
Մանուկ Գրիգորեան	100
Դրիգոր Դարամանեան	110
Ասատուր Եէկէրիցեան	100
Նիկողոս Կըկըզեան	100
Դուրգէն Պէյեան	115
Պետրոս Մելիտոսեան	50
Մկրտիչ Ցօլպաշեան	50
Մարկոս Շահպազեան	50
Խնկիկ Գարաճեան (Բ. անգամ)	50
Ընկերուհի Հայկանուշ Գալուստեան	25
Ընկերուհի Սիրարփի Զօպանեան	25
Գումար	1300
Նախորդ գումար	32,630
Ընդհ. գումար	33,930

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ մերձեցման յանձնախումբը որ իր նիստերը կը գումարէր Մոսկուայի մէջ վերջացուց իր աշխատանքները յուլիս 9ին, չորեքշաբթի։ Արդիւնքը պիտի տեղեկագրուի երկու կողմերու կառավարութիւններուն։

ՎԵՍՈՒՎԻ բորբոքումը կը սաստկանայ հետզհետէ։ Հրաբուխի դիտարանին զեկոյցը կը յայտնէ թէ լաւայի ժայթքումը կը շարունակուի, միայն մէկ բերնէ, որուն տրամագիծը մեծցած է 12 մեդրի չափ։

Լաւային բռնած շրջանը կրկին չափով տարածուած է 24 ժամուան մէջ։

ԻՐԵՍՓՈԽԱՆԻ մը հարցման պատասխանելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտնեց թէ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին նիստը որ տեղի պիտի ունենայ նոյեմբեր 3ին, կը յուսացուի որ վերջինը պիտի ըլլայ եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը պիտի կրնայ թուական մը նշանակել, հրաւիրելու համար զինաթափութեան ընդհանուր խորհրդաժողով մը։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ գեղեցկութեան թագուհիները մեկնեցան դէպի Ամերիկա, մասնակցելու գեղեցկութեան մրցումին։ Ասոնց մէջ են Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ գեղեցկութեան թագուհիները։

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Մէրմոզի փորձը՝ կտրելու Հարաւային Ատլանտեանը Նաթալէն Տաքար, ձախողեցաւ։ Օդանաւորդը ճամբայ ելեր էր յուլիս 8ին, ժամը՝ իրիկուան 7.30ին։ 15 ժամ թռիչքէ յետոյ 2400 ք.մեդր կտրած էր, երբ ստիպուեցաւ վար իջնել Սենեկալեան Սէն-Լուիէն 700 քիլոմեթր հեռու, Կանանչ Հրուանդանի կղզիներուն հարաւ արեւելեան կողմը։ Շոգենաւ մը ազատեց օդանաւորդը եւ իր երկու ընկերները։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ՅՈՒԿԷՍ ԱՌՀԱՐԻՒՐ 1930Ի ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 13ին Ամստերտամի, Պրիւքսէլի, Պերլինի, Լոնտոնի, Նիւ Եորքի, Փարիզի, Հռոմի, Ստոքհոլմի եւ Ցուրիխի հրապարակներուն վրայ շրջաբերութեան հանուեցաւ գերմանական նոր փոխառութիւնն, որ որոշուած էր Եընգի ծրագիրով, միջազգային երկարատեւ եւ դժուարին բանակցութիւններէ վերջ։

Փոխառութեան ընդհանուր գումարն էր կլոր թիւով 351 միլիոն տոլար, որուն 51 միլիոնը պիտի ծախսուի իբր դրամատանց յանձնարարողչէք, ծախք, տուրք եւ այլն եւ մնացեալ 300 միլիոն տոլարը (7 ու կէս միլիառ ֆրանք) պիտի բաժնուի պահանջատէրերուն մէջ, միջազգային հաշուեյարդարի դրամատան միջոցաւ, պետութեանց հաւանութեամբը որոշուած սակով։ Այսպէս ուրեմն իւրաքանչիւր 1000 ֆրանքնոց պարտաթղթէ 850 Ֆր. զուտ գումար պիտի մնայ պահանջատէրի հաշուոյն։

Վերոյիշեալ ինը հրապարակներէն իւրաքանչիւրին յատկացուած էր որոշ գումար մը. Ֆրանսայի 100 միլիոն, Ամերիկայի նոյնչափ, Անգլիոյ 60 միլիոն, Հոլանտայի 30 միլիոն, Շվէտի նոյնչափ, Զուիցերիոյ 17 միլիոն, Գերմանիոյ 8 ու կէս միլիոն, Իտալիոյ 5 ու կէս միլիոն եւ Պելճիքայի 5 միլիոն, իւրաքանչիւր հրապարակի համար, տեղական դրամով եւ հաշուուած ոսկիի արժէքով։ Ֆրանսայի համար տրամադրուած էր այսպէս 2 ու կէս միլիոն պարտաթուղթ իւրաքանչիւրը 1000 ֆրանքնոց։

Հրապարակման գին որոշուած էր ամէն շուկաներու համար 90 առ հարիւր, այսինքն 1000 ֆրանք մայր գումարնոց պարտաթուղթը 90 ֆրանքի. միայն Ֆրանսայի մէջ 98 1)4ի հրապարակ հանուեցաւ, բայց Միջազգային դրամատունը այդ աւելորդ 8 1)4 ֆրանքը ամբողջ ֆրանսական բաժնի գումարին համար միանուագ վճարեց Ֆրանսայի պետական գանձին իբր տուրք, որով այդ փոխառութիւնն այլեւս 35 տարի զերծ պիտի մնայ որ եւ է պետական հարկէ եւ պիտի բերէ իր տիրոջ 5 ու կէս առ հարիւր զուտ տոկոս։

Տոկոսները (կտրօն) եւ մայր գումարներն, ինչպէս ըսինք, վճարելի են ոսկեդրամի հաշուով, մինչեւ իսկ այն պարագային երբ տեղական դրամը անկում ունենայ որ եւ է պատճառաւ։

Ընդհանուր առմամբ կարելի է ըսել թէ փոխառութիւնն յաջողութեամբ փակուեցաւ. այսպէս օրինակ. Ֆրանսայի բաժինը եռապատիկ ստորագրուեցաւ մէկ օրուան մէջ, այսինքն Ֆրանսացի դրամատէրները երեք անգամ աւելի գումարի մը համար արձանագրուեցան եւ 3000 Ֆր. ուզողին 1000 Ֆր. պարտաթուղթ միայն տրուեցաւ։ Պելճիքայի մէջ արձանագրութիւնն ութ օր տեւեց, Հոլանտայի մէջ առաջին շաբաթը 40 առ հարիւր միայն ստորագրուած էր եւ վերջ ի վերջոյ հրապարակ հանելու գործողութիւնն ստանձնող խմբակն ստիպուեցաւ իր յանձնարարողչէքի մէկ մասը գնորդներուն տրամադրել։ Նիւ Եորքի մէջ, դրամատէրները շատ տրամադիր չերեւցան ստորագրուելու եւ մեծ մաս մը մնացած է տակաւին դրամատանց ձեռքը։ Լոնտոնի մէջ 90 առ հարիւրով հրապարակ հանուած պարտաթուղթերն արդէն կարելի է 88 առ հարիւրով գնել սակարաններուն մէջ։

Ինչպէս նախապէս ալ առիթ ունեցած ենք ըսելու, 5 ու կէս կամ 6 ու կէս տոկոսը ներկայ պարագաներուն մէջ շատ հրապուրիչ եկամուտ մը չէ ամէնքին համար, նամանաւանդ որ պարտապանը Գերմանիան է եւ ամէնքը միեւնոյն վստահութիւնը չունին անոր բարի կամեցողութեան եւ վճարելու կարողութեան վրայ։ Ամենայաջող արդիւնքը Ֆրանսայի մէջ միայն ձեռք բերուեցաւ եւ ատոր ալ պատճառն այն էր որ Ֆրանսայի հրապարակը շատ տրամադրելի գումար ունի եւ այսօր համեմատաբար իր թիւին, Ֆրանսան ամենահարուստ երկիրն է։ Անգլիոյ մէջ պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւը երկու միլիոնի կը մօտենայ, Գերմանիոյ մէջ 2 ու կէս միլիոն է, Ամերիկայի մէջ ատոնց կրկինը, իսկ Ֆրանսայի մէջ անգործ Ֆրանսացի գործաւոր գրեթէ չկայ։

Այս փոխառութիւնն, ինչպէս ըսինք, հետեւանքն էր Եընգի ծրագրին, որուն ամենագլխաւոր եւ կենսական նպատակն էր Գերմանիոյ քաղաքական եւ պատերազմական տալիքը վերածել վաճառականական տալիքի. ընթերցողներն անշուշտ կ'ըմբռնեն տարբերութիւնը, որ շատ կարեւոր է եւ որուն վրայ կ'արժէ երկարօրէն անդրադառնալ։

Պետական պարտք մը բռնադատուած է պարտականին, որ ստիպուած է ընդունիլ յաղթողի ամէն պայմանները, որչափ ալ որ ծանր ըլլան անոնք. vae victis... բայց այդ պարտականը, որ կը ստորագրէ 10, 20, 30 կամ աւելի տարիներ վերջը վճարելի պարտամուրհակներ, այդքան երկար ժամանակուան միջոցին կրնայ զօրանալ, թօթուել իր վէրքերը եւ յարմար առիթի մըն ալ ջնջել այդ պարտքերը, այսինքն բռնութեամբ պատասխանել բռնութեան եւ չվճարել այլեւս։ Այս տեսակ դէպքեր շատ անգամներ տեղի ունեցած են պատմութեան մէջ։

Միեւնոյնը չէ սակայն վաճառականական պարտքը. փոխ տրուած դրամի մը կամ յանձնուած ապրանքի մը փոխարէն տրուած մուրհակ մը չվճարելը անպարկեշտութիւն է եւ հետեւանքն ալ սնանկութիւն։ Այս փոխառութեամբ ուրեմն պահանջատէր Դաշնակից պետութիւնները նպատակ ունէին Գերմանիոյ պետական պարտքը փոխանցել անհատներու, որպէսզի ան այլեւս չկարողանայ առարկութիւններ մէջտեղ բերել եւ երբ եւ իցէ չվճարել։ Յաջողեցա՞ն այդ նպատակին մէջ. փափուկ հարց մըն է այս որուն դրական պատասխան մը տալը դժուար է։ Ու կարեւոր է այս խնդրին լուսաբանութիւնը, որովհետեւ այս փոխառութիւնը առաջին մասն է միայն եւ անոր հետզհետէ պիտի հետեւին ուրիշներ։

Ըստ ոմանց, Ֆրանսացի պահանջատէրերը մեծ վտանգի մը ենթարկուած են անվճար մնալու, եթէ երբ եւ իցէ պատերազմ ծագի Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Մինչեւ իսկ պատերազմի մը պահուն Գերմանիա չի կրնար ջնջել չէզոք երկիրներու մէջ զետեղուած իր պարտամուրհակներու վճարումը. շատ շատ կըրնայ մորաթորիոմ կամ պայմանաժամ մը խնդրել, բայց պատերազմիկ երկրի մը հպատակներուն կամ քաղաքացիներուն ունեցած պահանջները կրնայ բռնագրաւման ենթարկել եւ դադրեցնել վճարումները։ Վերջին պատերազմին բոլոր պատերազմիկ կողմերն ալ բռնագրաւեցին ոչ միայն թշնամի պետութեանց կալուածներն իրենց երկիրներուն մէջ, այլեւ թշնամի անհատներու պահանջները եւ մինչեւ իսկ խանութները։ Ի՞նչ երաշխիք կայ թէ յառաջիկային ալ միեւնոյնը չպիտի պատահի։

Արդէնզի Գերմանիան չի կրնայ ջնջել իր պարտքը, պէտք էր միջազգայնացնել փոխառութիւնը, այսինքն միայն այնպիսի շուկաներու մէջ հրապարակ հանել այդ պարտաթուղթերն, որոնց երկիրներուն հետ որ եւ է հաւանականութիւն չկայ թէ Գերմանիա կրնայ պատերազմի բռնուիլ։ Որչափ ալ որ տրամաբանական ըլլայ այս ձեւը, իրականին մէջ անգործադրելի է, որովհետեւ փոքր տէրութիւններն երբեք չեն կրնար այդչափ դրամ գտնել եւ երկարող 5 եւ կէս առ հարիւր տոկոսի մը սիրոյն ոչ մէկ պետութիւն պիտի ուզէ յառաջիկայ անպատեհութեանց կամ բարդութեանց մատնել իր քաղաքացիները։

Պէտք էր միակ ձեւով փոխառութիւն մը կնքել միակ դրամական հիմքով մը, եւ ոչ թէ ինը տարբեր պետութեանց հրապարակներուն վրայ ինը տարբեր դրամներով։ Այդպիսով գոնէ դժուար կ'ըլլար գիտնալը թէ այսինչ պարտաթուղթը ո՞ւր հրապարակ հանուած է. մինչդեռ հիմա ֆրանքով նշանակուած պարտաթուղթը գտնուի մը ձեռքն ալ որ գտնուի, Գերմանիա գիտէ թէ այդ պարտաթուղթը Ֆրանսայի մէջ ստորագրուած է եւ անոր առաջին տէրը Ֆրանսացի մըն է։

Եթէ մէկ տեսակ պարտաթուղթ հրապարակ ելած ըլլար, Գերմանիա մինչեւ իսկ պատերազմի պահուն ստիպուած պիտի ըլլար կամ ամէնը մէկ դադրեցնել կամ ամէնքն ալ վճարել, մինչդեռ այժմ Գերմանիա կըրնայ դադրեցնել ֆրանքով պարտաթուղթերու վճարումը եւ շարունակել, օրինակ զուիցերական եւ շվէտական պարտքերու վըճարումը։

Ամբողջ պարտքը մէկէն դադրեցնելով, պատերազմի պահուն Գերմանիա վտանգած կ'ըլլար իր վարկը եւ նոր դրամ գտնելու դժուարութեան կը հանդիպէր, մինչդեռ միայն պատերազմիկ կողմի պարտքը դադրեցնելով, օրինաւոր գործ մը ըրած կ'ըլլայ ըստ պատերազմական օրէնքներու եւ իր վարկը չի կորսներ։

Իրաւ է թէ Գերմանիա յանձնառու եղած է Միջազգային Դրամատան վճարելու ամբողջ պարտքին տոկոսները, առանց որ եւ է տարբերութեան եւ այդ յանձնառութիւնը վաւերական է, որչափ ժամանակ որ խաղաղութիւնը կը տիրէ, բայց երբ պատերազմ յայտարարուի, ո՞վ կրնայ երաշխաւորել պարտքերու վճարումը։

Եընգի ծրագիրը պատրաստողներն եւ Միջազգային Դրամատան վարիչները վերահասու են անշուշտ թէ պատերազմի պահուն կը վտանգուին եղած կարգադրութիւնները, բայց անկարելի էր, կ'ըսեն, ուրիշ կերպ կարգադրել։ Կամ պէտք էր մինչեւ ամբողջական վճարումը բանակները պահել թշնամի հողին վրայ, ինչպէս ըրաւ Գերմանիա 1870ին եւ կամ յանձնառու ըլլալ ամէն հետեւանքներու։

Եթէ մինչեւ իսկ, կ'ըսեն անոնք, միայն մէկ տեսակ դրամով փոխառութիւն կնքուէր եւ Գերմանիա չգիտնար թէ ո՞ր գումարը որ երկրէն եկած է, պատերազմի պահուն ան կրնայ նախ վճարել ամէնը կրցածին չափ եւ յետոյ մորաթորիոմ պահանջել եւ պատերազմէն վերջն ալ, եթէ յաղթական ելնէ, ամբողջ իր պարտքերը բռնութեամբ փոխանցել թշնամիներուն, իսկ եթէ յաղթուի, արդէն հասած կ'ըլլայ սնանկութեան դուռը եւ խնդիրը ինքն իրեն կարգադրուած կ'ըլլայ։

Ամէն անոնք որ բիւզանդական վէճերու կը մասնակցին մոռացած թէ հեռաւոր ապագայի մը պատահելիքին վրայ. աւելորդ ժամավաճառութիւն է որ կ'ընեն անտարակոյս, որովհետեւ այսօր ինչ երաշխիք ալ որ առնուի, ինչ տեսակ վաւերաթուղթեր ալ որ ստորագրուին և կնքուին, չէ՞ որ կարելի է մէկ գրչի հարուածով այդ ամէնը քուրջի կտոր յայտարարել։

Որչափ ատեն որ բիրտ ուժն եւ զէնքերն են որ պիտի ըլլան վերջին իրաւարարները, աւելորդ է արդարութիւն եւ պարկեշտութիւն սպասել իշխողներէն եւ դրամատէրներէն...

Մ. Տ.

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՅԵՐԸ

(Շրջուն քարոզիչի մը վաւերական տեղեկութիւնները)

Արժանթինի Հայոց Թիւը

Գլխաւոր գաղութը ամփոփուած է Պուէնոս Այրէսի եւ անմիջական շրջանակներուն մէջ։ Պուէնոս Այրէս մայրաքաղաքն է Արժանթինի։ Հոս կը բնակին մօտ 10,000 Հայ, իսկ արուարձաններուն մէջ՝ 1 — 2000։ Գորտովա քաղաքը կը բնակին 2000 Հայեր։ Ռոզարիօ քաղաքին մէջ 400ի չափ, եւ Պորեասի մէջ ալ մօտ 100։

Արժանթինի Հայոց տնտեսական վիճակը

Արժանթինի հայ գաղութը եօթը կամ ութ տարուան կեանք ունի, թէեւ աւելի 30 տարի առաջ Հայեր գացած էին հոն։ Այսհին Հայերէն կան յայտնի վաճառականներ, ինչպէս Սուքիասեան եւ Պերկամալի, որոնք մանիֆաթուրայի գործ կ'ընեն, կայ նաեւ Խաչիկեան անուն ճարտարապետ մը։

Միւս Հայերը կը զբաղին արհեստներով, ինչպէս կօշկակարութիւն, դերձակութիւն։ Գործաւորները քիչ են։

Նոյնիսկ հայ դրագիրներ ալ կան արժանթինեան մեծ վաճառատուններու մէջ։ Զարմանալի կը թուի որ Հայերը շատ կը սորվին սպաներէն լեզուն։ Կան նաեւ երկու-երեք հայ բժիշկներ, որոնք վկայեալ են արժանթինեան բժշկական համալսարանէն։ Կը համրուին նմանապէս քանի մը հայ փաստաբաններ։ Արժանթինի գոլէճները յաճախող հայ ուսանողներու թիւը 10էն աւելի է։

Ձուլումի վտանգը

Հայ կիներ եւ ընտանիքներ հոն ալ կան, բայց շատ շուտով կը ձուլուին եւ կ'արժանթինանան։ Զնայելով որ վեց հատոնայ մանկապարտէզ կայ միմիայն Պուէնոս Այրէսի մէջ, նոր սերունդը արագօրէն կը մոռնայ հայութիւնն ու հայերէնը։ Կարծես հայութիւնը ամէնէն առաջ եւ ամէնէն շուտ պիտի ձուլուի Արժանթինի մէջ։

Արժանթինի Հայ Մամուլը

Թերթ մը կը հրատարակուի «Արժանթին» անունով, խմբագրութեամբ կեսացի Սերգօ Գագասի, որ 20 տարի առաջ հաստատուած է հոն։ Այս թերթը երեք տարիէ ի վեր կը հրատարակուի պարբերաբար, այսինքն 15 օրն անգամ մը, եւ ունի հայերէն եւ հայատառ թուրքերէն բաժիններ։

Ուրուկուայի Հայերը

Ուրուկուայի Հայերը կեդրոնացած են երկրին մայրաքաղաք Մոնթէվիտէոյի մէջ, որ Պուէնոս Այրէսի դիմացի եզերքը կ'իյնայ, Ռիօ տը լա Փլաթայի գետաբերանին անդիի կողմը. գիշերուան մը շոգենաւային ճամբու հեռաւորութեամբ։ Հոս կան 2000ի չափ Հայեր։ Բողոքականներու թիւը 200 է, իսկ հայ կաթոլիկները աւելի քիչ են։ Այս վերջիններու պետն է Տէր. Քէչէճեան, Մարաշցի։

Մոնթէվիտէոյի լուսաւորչական Հայերը ո՛չ եկեղեցի ունին եւ ո՛չ ալ քահանայ։ Կը զբաղին խանութպանութեամբ նպարեղէնով, դերձակութեամբ, պտղավաճառութեամբ։ Կան նաեւ քանի մը հայ լուսանկարիչներ։ Քաղաքին սպանդանոց-գործարաններու մէջ կ'աշխատին հայ գործաւորներ։ Մոնթէվիտէոյի մէջ կը գտնուին Այնթապի Հասան Պէյլի գիւղէն եւ Հաճընէն Հայեր։ Հայ կաթոլիկները մեծ մասով Էնկիւրիցի են, նաեւ Մարաշցի, Խարբերդի եւ Բալուի կողմերէն ալ Հայեր կան։

Պրազիլիոյ Հայերը

Սան Փաւլօ քաղաքը գլխաւոր կեդրոնն է Պրազիլիոյ հայ գաղութին։ Հոս կան 2500ի չափ Հայեր։ Ցեղոյ կուգայ Սանթոս, ուր հաստատուած են քանի մը հարիւր հայրենակիցներ։ Ռիօ տը Ժանէյրօ, որ Պրազիլիոյ մայրաքաղաքն է, ունի 50ի չափ Հայեր։ Հոս հոն ցըրուած եւ շրջուն մանրավաճառութեամբ զբաղող քանի մը հազար Հայեր ալ կան։ Հայ լուսաւորչականները ունին եկեղեցի մը, Ռըզգալա Ճօրճի տրամադրած տան մէջ։ 2 — 300 բողոքականներու եկեղեցին եւ կազմակերպեցի, իսկ կաթոլիկ Հայերը կազմակերպութիւն չունին։

Պրազիլիոյ Հայերուն տնտեսականը

Այս ուղեւորութեանս ընթացքին երկու անգամ այցելեցի Պրազիլ։ Հայերը ամուր տնտեսական մը ստեղծած են իրենց համար։ Սան Փաւլօյի մէջ կան 20 հատ կօշիկի հայ գործարաններ, որոնց տէրերը մեծ մասով Մարաշցի են։ Հոն Հայերը խանութպանութիւն ալ կ'ընեն եւ արդուզարդի կամ հագուստեղէնի վերարկուներու խանութներ ալ կը պահեն։

Պէտք է ըսեմ թէ կօշիկի գործը որ երկար ատենէ ի վեր հոն եւ ստուարաթիւ Սուրիացիներու (անոնց թիւը 1,000,000 ցոյց կուտային աւելէ առաջուան մարդահամարները. Սուրիայէն եկող եւ Պրազիլի մէջ ծնածներով միասին) ձեռքն էր, այժմ անցած է Հայերու, որոնք շատ ուժեղ մրցում մը ստեղծած են եւ գրաւած են հրապարակը, վայելելով լաւ վարկ, եթէ շարունակեն այսպէս։

Հալէպցի արաքախօս Հայը, Պ. Ռըզգալա Ճօրճ, միլիոնատէր մըն է եւ ունի արուլէի մեծ գործարան մը։ Այս Հայը հարստացած է թէ՛ իր գործարանին եւ թէ կալուածային առեւտուրի միջոցաւ։ Պ. Ռըզգալա Ճօրճ, Հայերու օգտակար եղած է անցեալին մէջ, եւ օգտակար է ներկային։ Միւս միլիոնատէրն է Միհրան Լաթիֆ, որ այժմ մեռած է։ Ասոր կինը Իտալացի ըլլալով, զաւակները հետզհետէ կը մոռնան իրենց հօր ազգութիւնը եւ գրեթէ կապ չունին Հայերու հետ։

Պէտք է յիշեմ նաեւ անունը Լազարօ Նազարեանի, որ թէեւ միլիոնատէր չէ, բայց շատ օգտակար անձ մը եղած է Հայերու, շարունակ ի նպաստ իր ազգակիցներուն դիմումներ կատարելով պրազիլիական կառավարութեան մօտ։ Պ. Լազարօ Նազարեան շատ ազդեցիկ բարեկամներ ունի Պրազիլցիներէն։ Ինք բնիկ Խարբերդցի է եւ եղբայրը՝ նախկին քարոզիչ Հայկակ Խազոյեանի, որ զորգավաճառութիւն կ'ընէ Գալիֆորնիոյ Փասատենա քաղաքին մէջ։ Լազարօ Նազարեան 40 տարիէ ի վեր Սան Փաւլօ կը գտնուի և բարեկեցիկ է։

Յիշենք նաեւ Գիւտ Մխիթարեանը (նախկին եպիսկոպոս) որ տեղւոյն խելահաս եւ ուշագրաւ Հայերէն է։ Այս երկու Հայերը փերեզակութեան (պազիրկեան) խանութներ ունին։

Արժանթինի Հայերուն թիւը կը գնահատեմ մօտ 15 հազար, Ուրուկուայի Հայերունը՝ 2000, իսկ Պրազիլիոյ Հայերունը՝ 5000։ Ուրեմն այս երեք երկիրներու Հայոց թիւը շուրջ 21,000։ Ասոնք գնահատութիւններ են։ Մեծ աւելցնեմ որ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութները տնտեսապէս աւելի կը բարգաճին, բաղդատելով իրենց հաստատման տարիներուն հետ, քան բարգաւաճած են Միացեալ Նահանգաց Հայերը։ Միայն ցաւն հոն է, որ Հարաւային Ամերիկայի Հայերը շուտով կը կորսնցնեն իրենց ինքնութիւնը եւ նոր սերունդները այլեւս գրեթէ կը դադրին Հայ ըլլալէ։

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿՏԱԿ ԿԱ՞Յ

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ յայտնի չէ թէ հանգուցեալ Պատրիկ Կիւլպէնկեան որ եւ է կտակ ըրա՞ծ է ազգին թէ ոչ։ Բայց եւ այնպէս, կը կարծուի որ կարեւոր գումար մը յատկացուցած է ազգային կարիքներուն, եւ մասնաւորապէս Հալէպի մէջ մայրանոցի մը հաստատման, ի յիշատակ իր հանգուցեալ տիկնոջ։

Այս առթիւ յիշենք թէ հանգուցեալին եղբայրը, Կիւլապի Կիւլպէնկեան, որ եղերական պարագաներու տակ սպաննուեցաւ, Պատրիկ Կիւլպէնկեանի զաւկին՝ Ռէրովբէք հետ. 400,000 տոլարի կտակ մը թողուց ազգին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

Մեր աշխատակիցներէն Թորոսեան՝ որ միեւնոյն մաս կը կազմէ «Ինֆորմա… խմբագրութեան, սոյն թեր… մէջ յօդուած մը գրած է …քիոյ մէջ վերջերս հաստատ… պետական-պանքային կազմ… պութեանը մասին։ Յօդուա… գիրը ի մէջ այլոց կը գրէ.

«Թուրք կառավարու… պատրաստած օրինագիծը են… կուած է զուիցերիացի մասնա… մը քննութեան, Մ Մոյֆի, … սուցիչ Լոզանի համալսարանի… եւ նախկին տնօրէն Ներքրայ… կան պանքային։ Այս պա… գրաւական մըն է արդէն … լոր մասնագիտական մանրամ… նութիւնները հիմնապէս ուսում… սիրուած են։ Հարկ է միայ… նալ թէ՝ մասնագէտին բոլ… լադրութիւններն ալ նկատ… նուած են։ Ընոնք՝ որոնց … է Թուրք ղեկավարներուն … նութիւնը եւ հիմնական … ներու մէջ ունեցած ան… թիւնը, իրաւունք ունին ս… ըլլալու քիչ մը։

Օրէնքներն ու հիմ… կանոնագիրները — որքան … տարեալ ըլլան — չեն բա… ջողապէս կառավարելու … թիւն մը կամ դրամատուն. … ինչ որ կարեւոր է, այդ … ներն ու կանոնագիրները յա… ուղելու կամեցողութիւն… պարագայի մէջ, իրողութի… կայ մէջտեղը, որ փոփոխ… մը գոյց կուտայ թուրք … ներու մտածելակերպին մէ… գարեւ, ինչպէս որ մեր … ծած վերոյիշեալ օրէնքը … կուտայ. Թուրք կառավա… թիւնը, հակառակ իր սկզբն… ծրագրին, բարեյաջող վ… ունեցած է պարտաւորիչ … դրամատան համար անհրա… դրամագլուխին ստորագրու… Ասկէ զատ, որեւէ քաղաքի… սահմանած չէ ատոր դրա… ներուն՝ զորս ազատ թողած … տական նոր դրամատան հ… նենալիք իրենց յարաբերու… ներուն մէջ։ Ուրախ ենք հ… տելու այս պարագան … միայն կատարելապէս նպա… ւորէսմ ազգային տնտես… այլ նաեւ համաձայն է … րուն այն կազմակերպու… րուն եւ հաստատութեանց … Թուրքիոյ հետ ելմտակա… րաբերութիւններու մէջ … ւականապէս»։

ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԱՂ… ՄԷՋ

Ամբողջ Պաղեստինի … շարունակուին կրգռութի… Աքքայի շրջաններուն մէջ… նուող Հրեաները սկսած … թել դէպի Երուսաղէմ. Զ… րական պաշտպանման դրա… դեռ կը մնայ Աքքայի մէջ… ամէնէն աւելի գրգռուած … բաները։ Երուսաղէմի … բաներու խանութները … մնան եւ բոլոր հրէական … շաններն ու արձանագրու… ները վար կ'առնուին։ Զ… ոստիկաններ կը հսկեն … քին մէջ ընդհանուր ա… թեան։ Անգլիացի ոստիկ… դաշունահարուած է Արա… կողմէ։

Այս խռովութեանց … են համայնավարները։ Եր… դէմ փողոցներուն մէջ … նավարական թռուցիկներ … ուած են եւ կարմիր դրօշ… պարզուած հեռագրական … ռաձայնային թելերուն … Անգլիական ոստիկանու… խիստ միջոցներ ձեռք … գտնելու համար այս … թռուցիկներուն հեղինակ…

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԻՖԻԼԻՍ

Աշտարա (Լէնինականի շրջան) վարակուած է սիֆիլիսով, զոր բերած էին Թուրքերը իրենց զինուորներուն հետ։ Վերջերս այդ շրջանը ղրկուեցաւ բժշկական խումբ մը, պայքարելու համար սիֆիլիսին դէմ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Այս միջոցիս Երեւանի Հայ Թատերախումբը ամբողջութեամբ կը գտնուի Մոսկուա, ուր կը կատարէ գեղարուեստական ողիմպիական մը։ Միւս կողմէ Մոսկուայի գեղարուեստական երկրորդ Թատերախումբը հասած Երեւան, ուր պիտի խաղայ «Ծղրիթը վառարանի վրայ» Տիքընս, «Չուդակ» (Աֆինոգենով)։ Այն առեն Հայ Արուեստի Տան մէջ պիտի տայ երկու գեղարուեստական երեկոյթներ, առաջինը նուիրուած Լ. Տոլստոյի, Դոստոյեւսկիի, Ա. Չեխովի ստեղծագործութեանց (արտասանութիւն, ընթերցում եւլն), իսկ երկրորդը արտասանութիւններու՝ այս կամ այն Թատերգութիւններէն (Լ. Տոլստոյի «Իվան Իլիչի մահը»). Ա. Տոլստոյի «Պետրոս Ա.»ը, Սուխովօ Կոպիլի «Գործը», Բերգերի «Հեղեղը»), զորս կարելի չպիտի ըլլայ ներկայացնել Երեւանի բեմին վրայ տեխնիկական պակասութիւններու պատճառով։

Քանի մը տեղեկութիւններ այս Թատերախումբին մասին —

Մոսկուայի գեղարուեստական երկրորդ Թատերախումբը հիմնուած է 1903ին, առաջին անգամ ներկայացնելով Հեյերմանսի «Յոյսին կործանումը»։ Ղեկավարն էր Ստանիսլավսկին, իսկ բեմավարը՝ Սուլերժիցկին (Լ. Տոլստոյի բարեկամը)։ Թատերախումբին կը մասնակցէր նաեւ Չեխով, որ խաղցած է Համլէթի դերը, այս խումբին մէջ կայ նաեւ Հայ մը, Ռուբէն Խաչատրեան։

ԱԹԼԵՏՆԵՐՈՒ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, յունիս 15ին Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ արուեստներու ողիմպիականը, որ պիտի տեւէ մինչեւ յուլիս 15։ Կը մասնակցին 18 Թատերախումբեր 11 լեզուով, 10 երաժշտախումբեր, 9 շարժանկարի կազմակերպութիւններ։ Բացման խօսքին մէջ ծերունի Գելցեր կոն ողջունած է «ազգերը» իբրեւ «երկիրի տէրեր» եւ ոչ թէ հիւր։ Լունաչարսկի եւս խօսք առնելով, անդրադարձաւ «ազգային հարցի» մասին։—

«Երեք տարազ կայ ազգային մշակոյթներու բնորոշման։ Առաջին տարազն է՝ ազգային մշակոյթ թէ ըստ ձեւի եւ թէ ըստ բովանդակութեան։

Երկրորդ տարազն է՝ միջազգային մշակոյթ թէ ըստ ձեւի եւ թէ ըստ բովանդակութեան։

Երրորդ տարազն է՝ մշակոյթ ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային։ Այս վերջին տարազն է, զոր կ'իւրացնէ կոմունիստ կուսակցութիւնը։»

Հայ Թատերախումբն ալ կը մասնակցի այս ողիմպիականին։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎԱԽՃԱՆՆԵՐՈՒՆ

Բժշկական կաճառը տեղեկագիր մը ներկայացնելով, կը խօսի այն արկածներուն մասին, որոնք յաճախադէպ դարձած են, քանի կը շատնայ ինքնաշարժներու թիւը։

Բժիշկները կը նկատեն որ ինքնաշարժի արկածները արդիւնք են մեքենավարներու գինովութեան, ջղային թաքուն հիւանդութեանց յառաջացման, պատերազմի վէրքերուն (գանկի վրայ), դարաշրջանի անհանգիստ ու խռովահար ոգիին, արագութեան մարմաջին, գոյութեան պայքարի սրութեան։ Նոյն առեն կը յիշեն, որ փողոցներու ձեւը նոյնը մնալով, երբեք բարեփոխութիւն մը չի նշմարուիր քաղաքաշինութեան մէջ, որ համապատասխան ըլլար տեղափոխութեանց արագութեան կամ դիւրութեան կչռոյթին։ Այսպէս փողոցները կը շինուին խաչաձեւումներով, որոնք աւելի եւս կը նպաստեն արկածներուն։ Փողոցներու գիծին տալով տարբեր ուղղութիւն մը, պարզապէս փոխելով քաղաքներու երկրաչափական պատկերը, թերեւս նուազ պատահին արկածները։

Բժշկական կաճառին տեղեկագիրը, սակայն, իբրեւ անմիջական պահանջ կը ներկայացնէ հետեւեալ կէտերը —

Կառք վարելու արգելք դնել բոլոր անոնց վրայ, որոնք 1 —20 տարեկան չեն դեռ, 2.—ջղային կամ երակային հիւանդութիւններ ու վէրքեր ունեցած են, 3.— անզգամատեալ են եւ բնախօսապէս տկար։

Արտօնագիրները փոխել երեք տարին մէկ անգամ, ամէն արկածէ վերջ, եւ գինովութեան պարագային։

Որպէսզի հասկցուի այս տեղեկագրին արժէքը, աւելցնենք որ փրոֆ. Քլօտ կ'ըսէ թէ «բազմաթի՞ւ են խենթերը, որոնք կը պտըտին փողոցներուն մէջ, թէեւ ոչ ոք խենթ կը կարծէ զանոնք»։

ՎԱՆԻ ՄԷՋ 50 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՄԻԱՅՆ ԿԸ ԲՆԱԿԻՆ

Վերջերս Վանէն Մուսուլ ապաստանած հայ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Վասպուրականի եւ Վանի այժմու վիճակին մասին.—

Մինչեւ օրս Հայերու բացակայութեամբ, Վասպուրական ամայի եւ աւերակ պատկեր ունի։

Քէմալական եւրոպականացումը տեւէ ձեւով մուտք գտած չունի Վանի մէջ։ Վերաշինական աշխատանքներ գոյութիւն չունին։ Եղած բնակչութիւնը հաւաքուած է [illegible] եւ շրջակայքը։ Բուն քաղաքին մէջ հազիւ յիսունի չափ ընտանիքներ կան նստած։

Պատերազմի ընթացքին աւերակ դարձած տուները եւ փողոցները նոյն աւերակ վիճակին մէջ են։ Միակ նոր կառուցուած շէնքը կարելի է համարել կառավարչատունը, որ աւերակ տուն մը վերանորոգումով եղած է։

Ամբողջ Վասպուրականի բնակչութիւնը խիստ զանցառ է։ Ամենէն բազմամարդ գաւառը Հայոց Ձորն է, որու բնակիչներուն մեծագոյն մասը Թաթարներ են եւ դժգոհ իրենց վիճակէն։ Հայկական հարիւրաւոր գիւղեր գրեթէ ամայի են դեռ։

Կառավարութիւնը, ըստ իր բարի սովորութեան, տուրքերու տակ կը ճնշէ ժողովուրդը։ Բացի հազար ու մէկ անուան տակ գանձուած տուրքերէն, այժմ ալ կենդանիները ազնուացնելու մօտ «ընտիր անասուն» «պուղա»ներ կը ղրկէ գիւղերը ու փոխարէն հակառակ ժողովուրդի դժկամութեան՝ 120 մէճիտիէ վարձք կ'առնէ։ Վերջապէս, հազար ու մէկ «վէր սօրմա»ներ կան, դատարկ գանձը լեցնելու համար։

Մոխրաբերդ եւ Աղթամար Վանքի դուրս տունը ծովի ջուրերով ծածկուած է։ Աղթամարի շէնքերու աւերակ պատերէն մէկ քանին միայն զերծ մնացած են այդ ալէտէն։ Միեւնոյն բախտին արժանացած են Հայոց Ձորի Խորականց գիւղը եւ Խորգոմը։

Վանայ ծովի յառաջխաղացումներու պատճառաւ յիշեալ գիւղերու շրջապատի 5-6 կոտր գիւղերը անբնակելի դարձած են։ Բուն քաղաքի աւերակ պարիսպներու առաջ հասած է ծովը եւ ժամանակէ մը ի վեր Զայիրը կոչուածը ծածկուած է ջուրով։

Ոեւէ առեն Վանի ծովը այսքան զգալի խաղացք չէր ունեցեր։ Ըստ ծերունիներու պատմածին՝ 50-60 տարի առաջ Արտամետի եւ Գերաշէնի Ճամբան Ալանի Խոշկելէն 100 քայլ անդին կը գտնուէր. իսկ մօտ 80 տարի առաջ Խորգոմ եւ Նարեկոնց գիւղէն, ուղիղ գծով Աղթամար կ'երթեւեկէին։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Շաբաթ 5 յուլիս, կէս օրէ յետոյ, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի մարզարանին մէջ տեղի ունեցան աշակերտներու տարեկան մարզական ընդհանուր փորձերը ուսուցիչներու, ծնողքներու ինչպէս նաեւ հաճակիրներու ընտիր բազմութեան մը առջեւ։

Պատերազմական նախարարութեան կողմէ տրամադրուած մարզակրթութեան ուսուցիչ հարիւրապետ Gauglinի առաջնորդութեամբ, աշակերտները իրենց մարզական համազգեստներով առաջին իսկ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով, եւ գեղեցիկ ու համաչափ տողանցք մը կատարելէ յետոյ, իրենց հաւաքական բարեւը տուին ներկաներուն։

Ցոյցի յայտագրին համաձայն, վարժարանի երկու մարզական խումբերը փոխն ի փոխ կատարեցին շուէտական, զինուորական եւ մարզիկ ազատ մարզանքներ՝ ներկաներուն ջերմ գնահատանքին եւ ծափերուն արժանանալով։ Մեծերու խումբը սարքեց նաեւ volley-ballի հետաքրքրական մրցում մը։ Մասնաւոր ուշադրութեան արժանացաւ Պ. Յակոբ Ճինկէնճեան, իր ճկունութեամբ ձեռք բերած յաջողութեանց համար։

Ժամը 6ին ծնողքները եւ ներկաները մեկնեցան խանդավառ՝ պատանիներուն յաջողութեամբ։ Վարժարանի Տնօրէնութիւնը որքան փութկոտ ու բծախնդիր է սաներուն մարզական զարգացման, որքան անոնց կրթութեան եւ դաստիարակութեան դժուարին գործին։

Յ. Տօպաճեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Գերմանական թերթ մը պատրաստած է ցուցակը բոլոր այն գիրքերուն, որոնք կը խօսին պատերազմի մասին։ Եւ շատ են այդ գիրքերը։ Եւ շա՞տ է սպառումը։ Կը նշանակէ թէ, հակառակ խաղաղութեան ճառերուն, մարդիկ աւելի կը սիրեն պատերազմը։ Թնդանօթներուն պում—պումը քան գինեձօնքի պահերու փրփուրին ֆշֆշումը։

Ռեմարքի գիրքը 910,000 օրինակ, Ռէնի գիրքը (պատերազմ) 125,000, Ս. Ցուայգի գիրքը 80,000, Պեօմէլպուրկի գիրքը 70,000, Եունգէրի գիրքը (Պողպատի փոթորիկներ) 45,000։ Եւ դեռ ուրիշներ, որոնք կը պատմեն իրենց պատերազմի յուշերը, Պրոնելոյի յիշատակները, Ֆոն Տեր Վրինկի գիրքը, ամէնէն քիչը 20,000 օրինակ սպառած։ Եւ նկատի ունենալ, որ բոլոր այս վերջին գիրքերը կը փառաբանեն պատերազմը։

ՔՕՆԸՆ ՏՕՅԼ ՄԵՌԱՒ

Ծնած էր 1859ին Էտիմպուրկի մէջ։ Զաւակն է եկեղեցականի մը։ Բժիշկ էր։ Բայց 1887ին յայտնուեցաւ իբրեւ գրող, տալով ուսումնասիրութիւններ։ Յետոյ հրատարակեց վէպեր, որ ծանօթ են հիմա բոլոր պատանիներուն։ Արդարեւ, ո՞ր պատանին չէ կարդացած «Շէրլոք Հոլմսի արկածները»։ Իբրեւ զինուորական բժիշկ, մասնակցելով Պօէրներու դէմ բացուած պատերազմին, երկու գիրք եւս տուաւ այդ կռիւներուն մասին։

Վերջին տարիները, ինքզինքը նուիրած էր ոգեհարցութեան, եւ նախագահն էր Ոգեհարցներու Դաշնակցութեան Անգլ. Վարչութեան։

Անդրադառնալով իր վէպերուն, աւելցնենք, որ անոնք կը կազմեն գրական սեռ մը, «ոստիկանական վէպ» անունով։ Ի՞նչ է արժէքը կամ յատկանիշը այդ սեռին։ — Ուշադրութեան վէպն է այդ, որ կը սրէ դիտելու եւ հետեւութիւն մը հանելու կարողութիւնը։ Այսպէս մաթեմաթիքական աշխատանք մը կը դառնայ իր վէպը, որ ընթերցողին կուտայ ոչ միայն զուարճութիւն, այլ նաեւ տրամաբանական երեւակայութիւն։

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մզկիթէն յետոյ, Փարիզ կ'ունենայ նաեւ իր իսլամական հիւանդանոցը։ Արդէն հիմնուած են բուժարան մը, գործի զետեղման գրասենեակներ, ճաշարաններ եւ ապաստաններ իսլամներուն, մասնաւորապէս հիւսիսային Ափրիկէի բնակիչներուն համար։

Եւ ահա Փարիզի քաղաքապետութիւնը առաջարկ մը եւս կը ստանայ, հիմնելու համար հիւանդանոց մը, մօտ 200 անկողինով։ Հիւանդանոցը պիտի շինուի Փանթէնի գերեզմանոցին հիւսիսային կողմը։

Ֆրանսայի մէջ հիւսիս-ափրիկեան իսլամներուն թիւն է 150 հազար.

ՍԱՐՀԱՏ ՈՂՋ Է

Հիմնուելով տրուած սխալ լուրի մը վրայ, «Յառաջ»ի 26 յունիսի թիւով, հաղորդեր էինք մեր վաստակաւոր ընկերոջ Սարհատի մահուան լուրը։ Արդ, իր ձեռքով իսկ գրուած նամակ մը, ուրախ ենք յայտնելու թէ կը հերքէ ցաւալի լուրը, որուն տուն տուած է ինքնաշարժի արկած մը որմէ բարեբախտաբար, անվնաս ազատած է ընկեր Սարհատ եւ ներկայիս կը գտնուի Թիրանա Ալպանիա.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թոյլ տուէք ձեր թերթի միջոցով շնորհակալութիւն յայտնելու Բանկուլեաբնակ (Հնդկաստան) Տիար Առաքել Կ. Մարտիրոսեանին, որ մեր վարժարանն այցելելով խանդավառեց մեր աշակերտութիւնը եւ 5 ստեռլին նուիրեց դպրոցին։

Պալվար-Սօսթի նախակրթ. մանկապարտէզի տնօրէն՝

Մարսէյլ 6 յունիս — ԱԶԳԻՆ

ԾՈՒԽԸ ՓԱՐԻԶԻ ՎՐԱՅ

Երբ Փարիզցիները փողոց ելլեն, ժամ մը փողոցներուն մէջ պտըտին եւ յետոյ Թաշկինակը տանին իրենց քիթին, կը սեւնա՛յ Թաշկինակը։ Ծուխի սեւ ու մանրաղրիկ հատիկներ կը թրթռան Փարիզի օդին մէջ։

Մաքրելու համար Փարիզի օդը, հազար միջոցներ են խորհած գիտունները ու քաղաքապետութիւնը։ Ի զո՜ւր։ Գործարանները, ինքնաշարժները օրէ օր աւելի կը թանձրացնեն օդը, եւ ծուխը կախուած կը մնայ Փարիզի երկինքին վրայ։

Եւ Փարիզի ոստիկանական տեսուչը, Քիափ, հրահանգ տուած է գործարանատէրերուն, որպէսզի միջոցներ գտնեն արգիլելու համար ծուխը։

1929Ի ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիական կառավարութեան կողմէ կատարուած սթաթիսթիք մը ցոյց կուտայ որ 1929 տարուան ընթացքին Սուրիոյ մէջ ծնած են 47182 երկսեռ երեխաներ, 35,535 մահմետական սիւննիթ, 251 ոչ սիւննիթ մահմետական, 3030 Օրթոտոքս, 1757 կաթոլիկ, 586 Հրեայ, 2864 Տրիւզ, 562 Ալաուիթ, 579 իսմայիլցի եւ 1333 Հայ։

Իսկ օտար ծնունդները եղած են 73 Ֆրանսացի, 6 Իտալացի, 3 ամերիկացի, 55 պարսիկ, 40 յոյն, 236 Թուրք եւ 356 զանազան ազգութիւններէն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 53 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հօրայրի նամակներուն չպատասխանելնուս՝ նա եկաւ մեր քով հետը բերելով 500 բերդանի փամփուշտ։ Մինչեւ էդ առեն մեր 95ին տարած զէնքերէն 1 բերդանկա, 1 ատրճանակ ու բերդանի 150 փամփուշտ բռներ էր Թուլթունի մը ղոլձին, երկու հրացան ալ, ինչպէս վերը յիշեցինք, Տիգրանն ու Մկրօն տարած էին Տոնք. Մեզի Ղըզըլ Աղաճ հասցեր էր 4 բերդանկա, 1750 փամփուշտ եւ 6 ատրճանակ։

Հօրայրը նստեցաւ քովերնիս։ Մենք ըսինք. «Ա՛յ մարդ, դուն ինչո՞ւ Ռումանիա 93ին (գրեթէ Սօֆին), կազմակերպեցիր բաւական տղայ, 50 հոգի բերիր կովկաս։ Այդ տղաներու գրեթէ մեծամասնութիւնը սպաննուեցաւ. դուն բռնուեցար, բանտարկուեցար՝ ազատուեցար։ Մաս մը ընկերներդ բանտերու մէջ կը հեծեն։ Մէկ խօսքով մեզ խմցուցիր, գինովցուցիր, ձգեցիր ցեխերու մէջ, հիմա ալ դուն նստած հեռուէն մեր վրայ կը խնդաս։ Մենք կը խնդրէինք քենէ, որ ընդհ. ազգի շահը քու անձնական եւ անձին շահերուդ հետ չփոխես, զատ անցնիս գործի գլուխ, շարունակես թղթակցութիւնդ։ Ես գրիչէն տկար եմ, Սերոբը գրել կարդալ չգիտէ»։

Սարի Սերոբի ունեցած գործունէութիւնը պատմեցինք։ Նա սկսեց աչքերից արտասունք թափել եւ լալ։ Նա որ լաց եղաւ, մենք ալ բոլոր ընկերներով սկսանք լալ։ Բոլորիս մէկ լռութիւն կը տիրէր։

Այդ առեն եկան գաւկեցի տղայ մը եւ գառնեցի երիտասարդ մը։ Նամակ մը բերին ձեռքս՝ հասցէն իմս էր։ Բաց արի, տուի Հօրայրին՝ «կարդա՛յ, տե՛ս ի՛նչ է» ըսի։

«Սիրելի Զօրոյը (այն ժամանակուան իմ անունս),— այդպէս էր գրուած նամակի մէջ,— Հաւատարիմ գրած նամակներդ Մշոյ հարուստներուն՝ բոլորը յանձնուած են իրենց տէրերուն։ Քեզ Մուշ կը կանչեմ։ Այս գրաբերիս հետ երկու բլիկ մածուն կը շալկես, շորեր կը փոխես, ծպտեալ կուգաս Մուշ, Առաջնորդարան։ Վարդան վարդապետը խոստացաւ թէ՝ «Թէկուզ կախաղան ելլամ՝ ես ալ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ, ես խօսամ էք հարուստներուն»։ Երբ Առաջնորդարան գաս՝ ինծի լուր կուտաս. ես, դուն եւ բանտարկեալ Սաքօն պիտի խորհրդակցինք եւ գրաւոր յանձնենք հարուստներուն»։

Այդ նամակը գրողը Մշոյ կազմած կոմիտէն էր։ Իմ խօսակցութիւնս ոչ մշեցոց հայերէնին էր նման, ոչ Թուրքերէնս այդտեղի Թուրքերէնին, քիւրտերէն ալ չգիտէի։ Այդ պատճառաւ ընկերներս, նաեւ Հօրայրը թոյլ չտուին Մուշ գնալու։ «Ուրեմն, ըսի, ամենից յարմարը դուն ես, Պ. Հօրայր, մեր կողմից դուն պիտի խօսիս մեր պահանջների մասին»։ Հօրայրը համաձայնեց, միայն ըսաւ, որ նամակ մը գրեմ եւ զինքը ներկայացնեմ իմ տեղս՝ ես համաձայնեցի եւ գրեցի այսպէս.

«Սիրելի եղբայրներ, իմ հետս խումբ մը կար, այդ խմբի եւ հոս ունեցած գործերուս պատճառաւ ես չկրցայ գալ, ուստի որոշեցինք մեր նախկին խմբապետ Հօրայրին, որը աւելի հմուտ եւ փորձառու է քան թէ ես եւ որը կը խօսայ ամէն բան ձեզի։ Ինչ որ խօսայ, մեզնից խօսացած կ'ըլլայ եւ ինչ համաձայնութեան գաք՝ գրաւոր տեղեկացրէք Սերոբին եւ ինձ»։

Նամակը ուղարկեցինք այդ սուրհանդակի հետ։

* *

Ինչ կը վերաբերի Ճէզայիրի սպանութեան՝ հոդ եղած 2-3 գիւղերէն երկու լրտես չկրցայ գտնել։ Որոշեցի այսպէս եւ խօսացի ընկերներուս.

«Տղե՛րք, մեր ունեցած փամփուշտները կը կապենք շորերի տակից, մի-մի կարգ ձգենք ժակէտներու տակից. բերել կուտամ 8 հատ զօլքի շոր, 8 հատ ֆէս, երկու տղայոց ալ քիւրտական շոր, գլուխնին մի-մի քօլօզ՝ իբրեւ մեզ առաջնորդող։ Երեկոյեան ժամ մը մնացած մութին՝ կը հասնինք Ճէզայիրու Ալղա Աղբիւր գիւղը (Ղըզըլ-Աղաճէն կէս ժամ է. մեր նստած տեղէն Ալղա-Աղբիւր կ'երեւար։ Ճանապարհից դուրս կ'ելլանք. եթէ մարդ պատահեցաւ ճանապարհին սէլամ ալէօքիւմ կ'ըսենք եւ կ'անցնինք։ Հոն հասնելնուս՝ եթէ բախտաւոր ըլլանք, արդէն Ճէզայիրը հոն կ'ըլլայ, իսկ եթէ նա քէօշքը չըլլայ, կը սպաննենք տղան, կինը, կը վերցնենք նաեւ մեզի եղած 4 հրացանը, եթէ կրցանք՝ կը վերցնենք նաեւ դրամը, որ լսելով 1000 ոսկու կը հասնէր, քովերնուս նաւթով քէօշքը կը վառենք ու կը հեռանանք։ Քիւրտ հաւարը հեռու է, նա մեզ չի հասնիր, Հայերը արդէն տեղերնուց չեն շարժիր»։

Ընկերները համաձայնեցին այս բանին, եւ լուր ղրկեցինք Մուշ շորերի համար։ Այդպիսով մենք վրէժն առած կ'ըլլայինք Սաքոյի եւ իր ընկերոջը։

(Շար.)

Նոր կռիւներ Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, հակակառավարական մեծ ցոյցի մը ընթացքին, Թանթայի մէջ, ամբոխը յարձակում գործեց ոստիկանատան մը վրայ եւ վիրաւորեց տասնըհինգ ոստիկաններ։ Այս դէպքին հետեւանքով քաղաքին մէջ, խռովութիւնները սաստկացան։ Ժողովուրդէն 70ի չափ անձեր ձերբակալուեցան։

Հոնկոսի միջադէպերը

Ֆրանսական թերթերը կը շարունակեն արձանագրել, Հոնկոսի պարպումին հետեւանքով՝ կարգ մը քաղաքներու մէջ գերման ազգայնականներու կողմէ անջատողականներու վրայ գործուած յարձակումներ։

Մասնաւորաբար Թրէվի մէջ Մոզել գետին վրայ՝, մոքերը չափազանց գրգռուած են եւ նոր խռովութիւններու կը սպասուին։ Կառավարութիւնը կը ջանայ ուժեղացնել կարգապահական միջոցները։ Ոստիկանները զինուած են հրացաններով եւ արտասովոր թնդանօթներով։ Առջի գիշեր, հազարաւոր անձեր հաւաքուած էին քաղաքին կեդրոնի հրապարակը։ Ամբոխը սպառնալից կարգաց ոստիկանութեան, որ ստիպուեցաւ պարպել բազմաթիւ փողոցներ։ Զինուորական ուժ կը ղրկուի, պահպանելու համար կարգը։

Թրէվի արուարձաններէն մէկուն մէջ, ամբոխը քանդեց վաճառականի մը տունը, իբր համակիր գաշնակիցներուն։

Ցուցարարներու պետերը, ինքնաշարժով կը շրջին քաղաքին մէջ, ամբոխին կը մատնանշեն կողոպտուելիք տուներն ու խանութները եւ ոստիկանութիւնը չհասած, կը հեռանան կ'երթան։

Ընկ. ապահովագրութեանց դէմ

Մինչեւ երէկ, Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն և ճարտարարուեստական կեդրոններուն մէջ՝ արձանագրուած բողոքի ցոյցերը՝ ընդդէմ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին, կը հասնին 111ի։

Դժգոհութեան շարժումը մասնաւորաբար աւելի սաստիկ է երկրին հիւսիսային մասերուն մէջ։

Սոմի շրջանին մէջ, 4000 բանուորներ, մերժեցին գործարան մտնել եւ թափօր կազմած՝ թաղէ թաղ պտտեցան բողոքելով օրէնքին դէմ։ Գործատէրերը եւ բանուորական ներկայացուցիչները բանակցութիւններ ունեցան։ Բանուորները կը պահանջեն ապահովագրութեանց սակին համապատասխան օրավարձքի յաւելում։ Ժամանակաւոր համաձայնութիւն մը գոյացաւ եւ գործաւորները սկսան աշխատիլ։

Լիլի մէջ, երկու համայնավարներ ձերբակալուեցան։

Անգլիա կը զօրացնէ նաւատորմը

Պատերազմական նաւերու շինութեան յատկացուելու համար, հրատարակուած տեղեկագիր մը պահանջ կը դնէ 208.200 անգլ. ոսկիի յաւելուածական վարկի մը, որ չէ մտած ընթացիկ տարուան նախահաշիւին մէջ։

Այս նոր վարկերը պիտի յատկացուին 1929ի ծրագրով նախատեսուած երեք ընդծովեաներու, որոնց շինութիւնը յետաձգուած էր, Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին պատճառով։ Իսկ 1930ի նաւային ծրագրին պիտի յատկացուի 24000 անգլ. ոսկի։

1930ին շինուելիք նաւերը, ըստ Լոնտոնի համաձայնութեան պիտի ըլլան երեք յածանաւեր, ինը թորփիլահալածներ, 1929ին նախատեսուած երեք ընդծովեաներ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Ջ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԱԼՈՆ ԷՍՓԱՆԵՈԼԻ ՄԷՋ Rue du Tapis Vert

14 Յուլիս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին

կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

նիւթ ունենալով՝ «Ի՞ՆՉ Է ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ»

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԽՆՋՈՅՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Ջ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ-Անթուանի անտառին մէջ։ Երեք անգամ ճաշ պիտի տրուի, ըմպելիով միասին։ Մասնակցութիւն 20 ֆրանք։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ջ. Ե. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը։

Ժամադրավայր Փլաս տ'Էքսի կամարին տակ, առաւօտուն ժամը 7ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սկաուտներու բանակում-ցուցահանդէսը, Meudonի անտառին մէջ, Patte d'Oie վայրը. 12—13—14 յուլիս։ Կը մասնակցին 250 հայ սկաուտներ իրենց ձեռական աշխատութիւններով։ Հրաւիրուած են օտար անձնաւորութիւններ եւ սկաուտներ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

84 Rue Chapeի թատերասրահին մէջ

Մուտքը 5 Ֆր.

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՔԼՕԹԱՅԻ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԸ ՄԷՑՈՆԻ

անտառին մէջ, այս երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ իրիկուն, աղբիւրին մօտ։ Կը նախագահէ Հ. ՍՐԱՊԻՈՆ վրդ.։ Բանախօսութիւն, երգ. հայկական եւ կովկասեան պարեր, նուագ եւ ճոխ պիւֆէ։

Փափաքողները կրնան իրենց ճաշը միասին բերել։

Հաղորդկց. միջոցներ.— փոռթ վէրսայլէն առնել ծանրակառք թիւ 89 եւ իջնել վերջաւորութեանը, Քլամառ, ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Գոլուի եւ Շրջ. Երիտասարդաց Միութեան կողմէ

Վաղը իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ Գ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ «ԵՐԵՔ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ»

երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պարերգ, եւայլն

20 հոգինոց երգչախումբ — Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԲԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ռոստոմի սրահին մէջ, 131 Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 21 րիւ Էմիլ Զոլա, Պիէրօ Թապաքի սրահը։

ՇԱՎԻԼԻ Արմէնեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին ընկ. Բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը, 27 Ave. Bellevue, Chaville.

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, Ave. Verdun. կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՐ-Ժընուա-Վիլնըվի Ջէյթունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ուրբաթ իրիկուն Ց. Մինասեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 23 Place de Cometeի սրահը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը։

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ-Գոլա-Քոլոնպի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը 27 Յուլիս կիրակի։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՁԱՅՆԱՒՈՐ Հայր. Միութիւններու Փ. Պատգամաւորական ժողովը այս կիրակի առաւօտ Լիոնի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Ս. Համօնի Ակումբարանը, 15 Rue Jeanne d'Arc, բաց է ամէն Հինգշաբթի 7—8 իսկ կիրակի օրեր 11—12։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱԺԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

կազմակերպուած Ֆէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, մասնակցութեամբ 12 զոյգ հայ խումբերու, այս կիրակի Ֆէսինի Stade Paul Valayerի դաշտը։ Խաղերը կը սկսին առաւօտեան ժամը 8ին։ Առնել Լիոնէն ծանրակառք թիւ 16 եւ իջնել La Soie.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկ. Միութեանը ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԲԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ Գրադարանի դաշտահանդէսը յետաձգուած է Յուլիս 27ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին Ֆլորիայի ճաշարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Գիյեան-քուրի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լեւոն Տիլանեան կը փընտռէ իր հօրեղբայրը Թադէոս Տիլանեան եւ հօրեղբօրորդին Ռուբէն Տիլանեան։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Լեւոն Տիլանեանի, 29 Rue Etienne Dolet, Alfortville, Seine,

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զոպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին տալիք տեղեկութեան տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Ծախու է կարի մեքենայ մը (Singer) մոթէօրով միասին։ Նոր վիճակի մէջ։ Տեսնելու համար դիմել՝ 36 Uue Damesme (Paris 13), մեթրօ Tolbiac.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITION ; 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St-Martin
PARIS (10)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
12
ՅՈՒԼԻՍ
1930
12 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1312

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Այս կիրակի Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ։ Վստահ ենք թէ ուսումնասէր բազմութիւն մը կրկին պիտի երթայ ջերմօրէն շրջապատելու այդ վերահաստատուած կրթական մեծ օջախը։

Կրթական գործին հանդէպ մեր վերաբերմունքը պարզ է եւ յստակ։ Այս առթիւ կ'ուզենք քանի մը խորհրդածութիւններ յանձնել հանրութեան ուշադրութեան։ Ներկայիս հայութեան խիստ կարեւոր մէկ հատուածը դատապարտուած է իր գոյութիւնը պահպանել զանազան երկիրներու մէջ։ Ու այս վերիվայրումի հետեւանքով, գերազանցապէս տուժած է ուսման գործը, մասնաւորաբար միջնակարգ կրթութիւնը։

Հայութեան պահպանման ամէնէն կարեւոր ազդակը տոհմային կրթութիւնն է։ Հայութիւնը ներկայ պարագաներուն մէջ, գերագոյն ջանքեր պիտի թափէ, որպէսզի կարողանայ միայն նուազագոյն չափով մը ընդառաջ երթալու այս կենսական պահանջին։ Հետեւաբար, ամէն մէկ ձեռնարկ որ կու գայ ապահովելու հայ տոհմային կրթութիւնը, մենք կը նկատենք մեր սրտին մօտիկ եւ արժանի անվերապահ քաջալերանքի։

Սեւրի հայ վարժարանը այդ ձեռնարկներէն մէկն է։

Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը որ անցեալ դարու նախընթաց մեծ անուն հանեց եւ կրցաւ մտաւորական հոյլ մը նուիրել հայ ազգին, այսօր, նորէն իր խարիսխը կը ձգէ Սէնի ափերուն վրայ, տեւական ու ազգային գործ մը կատարելու։ Բայց այսօր ա՛լ աւելի մեծ է անոր դերը եւ ա՛լ աւելի ապահով՝ անոր յաջողութիւնը։ Աւելի մեծ է անոր դերը, որովհետեւ միջնակարգ կրթութեան պահանջը մեծ է, նման դպրոցներու բացակայութեան բերումով։ Յաջողութիւնն աւելի ապահով, որովհետեւ հայկական հոծ զանգուածներն այսօր կը շրջապատեն զայն եւ ջերմութիւն ու կեանք կու տան անոր։

Մենք ուրախութեամբ այս էջերուն մէջ արձանագրեցինք Պէյրութի Հայ Ճեմարանի հիմնումը, ու կոչ ըրինք հայ ունեւոր դասին՝ պահպանելու տոհմային կրթութեան այս խիստ կարեւոր հաստատութիւնը։ Նոյն համակրանքով ու ջերմութեամբ մենք հանրութեան ուշադրութեան կը յանձնենք Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, որու անցեալն ինքնին մեծագոյն երաշխիքը կու տայ թէ հաստատութիւնն ազգային է, ու հետեւաբար՝ ազգին գուրգուրանքին առարկայ պիտի դառնայ։

Այն մեծահարուստ եւ ազգասէր Հայերը, որ հարիւրաւոր տարիներ առաջ իրենց բոլորանուէր կտակովը հիմքը դրին Մուրատ-Մխիթարեան մեծ հաստատութեան, կը սպասեն որ իրենց ճանապարհով ընթանան այս օրուան հարուստներն ալ, աւելի զօրացնելու, աւելի ընդարձակելու եւ աւելի ժողովրդական դարձնելու Սամուէլ-Մուրատեան կրթական վառարանը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

Այլապէս սրտառուչ երեւոյթ մը կը պարզուի երբ մեր ակնարկը կը դարձնենք Մարսէյլի գաղութի կողմը։ Հոն ալ, այս կիրակի տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Կեդր. Վարժարանի ամավերջի հանդէսը։ Նոյնպիսի հանդէսներ ունին Մարսէյլի եւ շրջակայ նախակրթարաններն ու մանկապարտէզները։

Ազգային գոյութեան պահպանման գեղեցիկ պատկեր մը, անշուշտ պայմանները նկատի առնելով։ Ճիգերը որ կը թափուին գեռ հեռու են կրթական պահանջներուն լիովին գոհացում տալու։ Բայց առանց հիմնադրամի, զուտ ժողովրդական զոհողութիւններով, այս արդիւնքն իսկ գնահատանքի արժանի է։

Երբ չքաւոր ժողովուրդը, հազիւ հաստատուած, կը ձեռնարկէ գաղութին մէջ գոնէ ա. և բ. սովրեցնելու հայ տղաներուն, երբ զանազան հաստատութիւններն ու մտաւորականութիւնը ամէն ջանք կը թափեն փողոցէն ազատելու հայ մանուկները, իրենց այս անհնարին աշխատանքին մէջ՝ մինակ պէտք չէ թողուին։ Անոնք թէեւ տեղական գործ մըն է որ կը կատարեն, բայց այդ գործը համահայկական նշանակութիւն ունի։

Ու այս պատճառով մենք կը կարծենք թէ ժամանակը եկած է, որ իւրաքանչիւր գաղութ իր պատեանին մէջ չփակուի ու ալ մոռացութեան տրուին այնպիսի գաղութներ, որոնք այութեան հաւաքական օժանդակութեան կը կարօտին։

Ժողովուրդը գրեթէ պարտադիր տուրքով մը իր կարելին ընէ։ Կան բազմաթիւ երջանիկ մարդիկ, որոնք կապուած են այս ու այն գաղութին և զերծ են նոյն իսկ այս տուրքերէն։ Անոնք ընդհանրապէս առանց բացառութեան ազգային, քաղաքական մեծ ձեռնարկներուն չեն հաւատար և չեն օժանդակեր։ Թո՛ղ, գոնէ, սրտի թեթեւութեան համար, լիաբուռն մասնակցէին կրթական գործին, այս ճանապարհով կատարելու իրենց ազգային պարտականութիւնները։

Եթէ պետութիւն և պարտադիր օրէնքներ չունինք, պէտք գիտակցինք վերջապէս, թէ կայ անգիր օրէնք մը, որ պարտադիր տուրք մը կը դնէ ամէնուն վրայ։ Անխուսափելի տուրք։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

«Հայրենիք» այս վերնագրով խմբագրական մը մէջ կը գրէ (յունիս 26).

— «Խորհրդային կառավարութիւնը խիստ յատկանշական գլխաւոր հարցում մը ուղղած էր վերջերս աշխարհի ամէնէն աչքի ինկող գրողներուն. Հարցումն էր. «Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր դիրքը այն պարագային, երբ պատերազմ սկսի Խորհրդային Միութեան դէմ»։

Շարք մը գրողներէ պատասխաններ ստացուած են արդէն, եւ Խորհրդային թերթերը, հրատարակելով զանոնք, բաւական երկար տեղ եւ հետաքրքրական մեկնութիւններ կ'ընեն այդ առթիւ. Պէտք է ըսել, որ օտար գրողներու պատասխաններէն շատ աւելի շահեկան են այդ մեկնութիւնները։ Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է բոլշեւիկներու ամէնէն տաղանդաւոր հրապարակագիր Ռադեկի այս առթիւ գրած մէկ յօդուածը, որ երեւան կը բերէ խորհրդային ղեկավար շրջանակներու իրական մտածումները պատերազմի մասին։

Ռադեկ կը պնդէ, թէ պատերազմը ոչ միայն հաւանական է, այլ ուղղակի անխուսափելի է ինչո՞ւ։ Որովհետեւ դրամատիրական պետութիւնները աննախընթաց եռանդով պատերազմի կը պատրաստուին եւ յարմար առիթ մը անպայման յարձակում պիտի գործեն Խորհրդային Միութեան վրայ։

Ճիշդ է, կ'ըսէ Ռադեկ, դրամատիրական պետութիւնները տակաւին համաձայնութեան մը եկած չեն միացեալ ճակատով մը Խորհրդային Միութեան դէմ կռուելու համար։ Սակայն, այդ ուղղութեամբ գաղտնի աշխատանք կը թափուի շատ յամառ կերպով եւ օր մը անկասկած դրամատիրական պետութիւնները պիտի ընեն նոյնը, ինչ որ 1914 թ. ըրաւ Գերմանիա. այն է՝ վախնալով թէ Խորհրդային Միութիւնը իրենց վրայ պիտի յարձակի, դրամատիրական պետութիւնները իրենք՝ պիտի նախայարձակ ըլլան, ժամանակ չտալու համար Խորհրդային Միութեան պատրաստուելու եւ յարձակման յարմար վայրկեան ընտրելու։

Գաղտնիք չէ, որ Խորհրդային կառավարութիւնը կը դաւէ դրամատիրական ամբողջ աշխարհի ներկայ կարգ ու սարքի եւ խաղաղութեան դէմ, հետեւաբար, զարմանալի ոչ ինչ պիտի ըլլայ, եթէ դրամատիրական պետութիւններն ալ, փոխանակ համբերութեամբ սպասելու որ Մոսկուա պայթեցնէ զանոնք ներսէն թէ դրսէն, փորձուին կանխելու բոլշեւիկները եւ ընդհանուր գրոհով մը վերջ տալու կարմիր վտանգին։

Հարկաւ, շատ բան կախուած է Խորհրդային կառավարութեան ապագայ ընթացքէն։ Եթէ ան չհրաժարի դրամատիրական աշխարհի գլխուն մշտնջենական սպառնալիք մը ըլլալէ եւ փորձէ իր փրովոքասիոններն ու դաւադրական աշխատանքները հասցնել այլեւս անտանելի չափերու, այն ատեն դրամատիրական պետութեանց ուրիշ բան պիտի չմնայ, բայց եթէ համաձայնութեան մը գալ իրարու հետ եւ միացեալ ուժերով վերջ դնել աշխարհի խաղաղութիւնը վրդովող բոլշեւիկեան չարիքին»։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ այցելեց տաղանդաւոր գրագէտ Օէն, որ Փրակայէն Փարիզ փոխադրուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 9 Յուլիս («Թայմզ»էն). — Քիւրտեւթուրք բախումները փոխադրուած են Վանի հիւսիս-արեւելեան կողմը, և կը հաստատուի թէ Քիւրտերը կը ջանան կտրել Վանի ճանապարհը։ Այս կռիւին ժամանակցող Քիւրտերու պայակոյտը կը գտնուի Սիփան լերան վրայ։ Ուրիշ տեղերու մէջ թրքական զօրքերը կ'ըսուի թէ կ'առաջանան։ Այս առաւօտ լուր տարածուեցաւ թէ ոստիկանները խուզարկած են Հայերէ ոմանց տուները։ Կասկած կայ թէ անոնք կապ ունին քրտական ապստամբութեան հետ։

ԹԷՀՐԱՆ, 9 Յուլիս («Թայմզ»)էն. — Արարատի Քիւրտերը, որոնք շատ ուժեղ դիմադրութիւն ցոյց տուին Թուրքերուն, կասկածէ դուրս է որ կը վայելեն պարսկական Քիւրտերու համակրանքը։ Թուրքերը կը պնդեն որ կռուող Քիւրտերէն ոմանք անցած են Պարսկաստանէն, ինչ որ կը ստեղծէ բաւական փափուկ կացութիւն մը։ Ասկէ զատ, անհամաձայնութիւն ծագած է ռուս եւ պարսիկ կառավարութեանց միջեւ, խորհրդային զօրամասի մը պատճառով, որ վերջերս, Կովկասէն Պարսկաստան մտած էր, հետապնդելու համար հոն ապաստանած տարագիրները։ Ռուսիա իր այդ քայլը կ'արդարացնէ 1921ի դաշնագրին 5 եւ 6 յօդուածներով։ Պարսկաստան մերժեց ընդունիլ այդ պատճառաբանութիւնը և կը պահանջէ երաշխաւորութիւն, նման դէպքի մը կրկնութեան դէմ։

Քաղաքական այդ ձգտուած վիճակը կը ստեղծէ առեւտրական դժուարութիւններ։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 8 Յուլիս. — Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյը յայտնեց թէ Թէհրանի դեսպան Մէմտուհ Շէվքէթ պէյը շարունակական յարաբերութեան մէջ է պարսկական կառավարութեան հետ, որ դեռ չէ պատասխանած Թուրքիոյ ծանուցագրին։

Ուրոշ շրջանակներ կը մտածեն թէ Թուրքիա ներկայ խռովութիւնները պատրուակ կրնայ ծառայեցնել, պահանջելու համար Թուրք-պարսկական սահմաններու ճշդում մը՝ այն մըտադրութեամբ որ սահմանամերձ քրտաբնակ վայրերը դրուին Թուրքիոյ հակակշռին տակ։

Այս առաւօտեան Պոլսոյ թերթերը կը յայտնեն թէ Հայերը կը գործակցին ապստամբ Քիւրտերուն։ Նաեւ 150նոց վտարուած Թուրքերէն ոմանք՝ իբր թէ կ'օգնեն խռովարարներուն։ Ոմանք կը կարծեն թէ նշանաւոր հրոսակ Չէրքէզ Էթհէմ պէյը եւս կը գործակցի։

Խորհրդ. կառավարական կազմը

ՊԵՐԼԻՆ, 10 յուլիս. — Գերման թերթ մը կը հաւաստէ թէ կարեւոր եւ հիմնական փոփոխութիւններ պիտի կրէ խորհրդային կառավարական բարձր պաշտօնատարութիւնը։

Ստալին պիտի հրաժարի իր այժմու կուսակցական պաշտօնէն, ստանձնելու համար Գործավարներու Խորհուրդի նախագահութիւնը եւ այս կերպով իր ձեռքին մէջ պիտի բռնէ Խորհրդային Միութեան արտաքին եւ ներքին ամբողջ քաղաքականութեան ղեկը։ Գործավարներու Խորհուրդին շնորհազուրկ արդի նախագահը Ռիկով, պիտի ստանայ վեց ամսուան արձակուրդ մը...։ Համայնավար կուսակցութեան փոխ-ընդհ. քարտուղարը, պիտի գրաւէ Ստալինի այժմու պաշտօնը, իսկ պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ՝ իր դիրքը պիտի զիջի զօրավար Պլիւխէրի, զօրապետ Արեւելեան բանակին)։ Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդին պետը՝ Կույպիշեֆ պիտի յաջորդէ Օրճոնիքիձէի։ Իսկ Կույպիշեֆ եւ Քաղաք. Դիւանի փոխ-քարտուղար Անտրէյեւ պիտի նշանակուին Գործավարներու Խորհուրդի փոխ-նախագահներ՝ Ստալինի կողքին։

Իսկ բառ «Նոյէնէ Ցիւրխէր Փրէսսի», Ռիկով որուն տեղ կ'անցնի Ստալին, պիտի նշանակուի արտաքին գործավար, Լիտվինով պիտի վարէ Պերլինի դեսպանութիւնը, Միկոյեան կը ստանձնէ Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը, նէփէուի նախագահ կը նշանակուի Օրճոնիքիձէն, Մէնժինսկիի տեղ։

Բոլշեւիկեան համագումարը կը վճռէ

Բոլշեւիկեան «Թասս» Գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ 16րդ համագումարը քուէարկեց համայնավար Միջազգայինի գործունէութեան մասին բանաձեւը, որուն, ստորեւ կու տանք գլխաւոր գիծերը։

— Ընդհանուր գիծէն շեղումներուն դէմ, անողոք պայքար մղելով, Համայնավար Միջազգայինը եւ իր մասնաճիւղերը մաքրեցին հարուած տուին տրոցկիզմի և աջակողմեան պատեհապաշտ շեղումներուն։ Համագումարը լիովին հաւանութիւն կը յայտնէ Միջազգայինի կիրարկած կազմակերպական միջոցներուն, ընդդէմ ախ եւ ձախ պատեհապաշտներուն։

Համագումարը, հրաւիրելէ յետոյ Գ. Միջազգայինը որ իր ուշադրութիւնը դարձնէ «ընկերվարական-ֆաշիստ»ներու և ֆաշիստներու վրայ, հրահանգներ կու տայ որ Միջազգայինի մասնաճիւղերը (արտասահմանի կ'ակնարկէ) չդանդաղին կազմակերպելու իրենց տեսաբանութեան ծաւալումը, եւ մանաւանդ, զանգուածային կազմակերպութիւններու մէջ սատկա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 26

Տօքթ. Նորայր	250
Սահակ Տէր Թովմասեան	150
Եղիշէ Միրանգուլեան	150
Զգօն Պարսամեան	100
Գումար	650
Նախորդ գումար	33,930
Ընդհ. գումար	34,580

ՄՆԱՄԷ ԴՈՒՐՍ

ՓՈԹՈՐԿԱՅՈՅԶ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Խումբի մը կ'անցնէ Եգիպտոսը, ուր իր անցած ամառուան վրայ, արդէն ծանր մը կը սկսի ամառուան պարտականութեան նախաձեռնութիւն ազգային տնտեսական կեանքն կուսակցութեան։ Ժողովուրդը գործք կու տայ իր բոլոր պահպանողներուն կրակը խնելու համար ազգային ինքնութեան մասին, եւ անոնք որ նախկին եւ այժմու վարչապետ Իսմայիլ Սըտքըի պայքարը կը փութան ստորադասել իրենց սուսեր մը թուլացնելու, կ'ըլլան ալազ դատաստանի սրահին մէջ։

Պայքարին բուն դրդապատճառը սակայն, շատ աւելի խոր է, քան ինչ որ ցոյց տրուեցաւ։

Սահմանադրական տագնապ։ Տնտեսական ու ելմտական նեղ կացութիւն, անշուշտ, լուրջ պատրուակներ էին, արդարացնելու որ եւ է դահլիճի անկում, բայց կը ծառայէին քօղարկելու վէրքը որ կը բանի եգիպտական կազմին մէջ, սպառնալով զայն ցնցել։

Եգիպտոսի խռովութիւնները կը ծածկեն քաղաքականութիւն մը, որուն թելը կը մտնի Լոնտոնէն եւ ամբողջ Եգիպտոսի վրայ կը փռէ ցանց մը տնտեսական, ելմտական ու քաղաքական յարերով հիւսուած։

Անգլիա չի կրնար հրաժարիլ Սուէզէն եւ Սուտանէն, որոնք կ'երաշխաւորեն իր գերակշռութիւնը Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ։

Եգիպտոս՝ իր ձեռքերով իսկ վարելու համար իր ճակատագիրը, պէտք ունի անկախօրէն տիրանալու իր բնական սահմաններու ամբողջութեան։

Եգիպտոսի աշխարհագրութիւնն է ուրեմն, որ դէմ կը կը կանգնի Անգլիոյ աշխարհակալութեան։

Հակամարտ երկու կենսական շահեր, որոնց միջեւ, դժուար թէ կարելի ըլլայ միջին եզրեր ձայնել։

Ահա թէ ինչո՞ւ ձախողեցան անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները եւ ահա թէ ինչո՞ւ — կարելի է ըսել — ազգայնական նահաս՝ վարչապետութենէ կամովին հրաժարման պատրուակ ստեղծեց, ազատ ձեռքերով նետուելու պայքարին մէջ, եւ ժողովուրդ ստեղծելու... իր դասին շուրջ։

Եւ Անգլիա, որ իր գլխաւոր գաղութներուն մէջ, ներկայիս կը գտնուի ազգայնական հոսանքի բռնկումի մը առջեւ, դժուար թէ կարենայ ուշ, կանուխ, ելքի ճամբայ մը գտնել, առանց անպայման զիջումի։

Դարաւոր քունէ մը յետոյ, փարաւոններու հոգին է որ կ'արթննայ Եգիպտոսի մէջ եւ կը պահանջէ իր կապտուած հայրենիքի վերահաստատումը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԽՕՍՆԵՐՈՒՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

Երկար տարիներ, Լօզանի դաշնագրին հետեւանքով, յոյն եւ թուրք կառավարութեանց միջեւ առկախ մնացած խնդիր մըն ալ իր լուծումը գտաւ.

Իբրեւ հետեւանք Լօզանի դաշնագրին, Յունաստան ստիպուեցաւ մայր հայրենիքին մէջ ընդունիլ Թուրքիայէն վտարուած կամ Անատոլուի խորերը մնացած Յոյները։ Ասոր փոխարէն Թուրքերն ալ հաւանեցան Թուրքիա փոխադրել Յունաստանի մէջ գտնուող իրենց ազգակիցները։ Բացառութիւն կազմեցին միայն Մեծ պատերազմէ առաջ Պոլիս հաստատուած Յոյները։ Զանոնք ալ արտաքսելու համար Ըմէթ փաշային ջանքերը ապարդիւն անցան։ Ձախողեցաւ նաեւ Պոլսոյ յոյն պատրիարքութեան դէմ սարքուած դաւը եւ այդ հաստատութիւնը իր միջազգային հանգամանքով, կրցաւ մնալ կեցած պահել։ Երբ Թուրքերը տեսան որ Պոլսէն յոյն տարրը ամբողջովին չպիտի կրնան ճամբել փոխադարձ քաղաքական նպատակներով, իրենք ալ պահեցին որ արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը մնան իրենց տեղը։

Այսպէս, ուրեմն, Լօզանի դաշնագրին հետեւանքով հարկ եղաւ.

Ա.— Ճշդել վիճակը Պոլսոյ Յոյներէն եւ արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերէն անոնց, որ իբրեւ տեղացի կամ տեղաւորուած իրաւունք ունէին իրենց հայրենիքին մէջ մնալու։

Բ.— Որոշել վիճակը անոնց որ այդ երկու տեղերու բնիկները ըլլալով մէկտեղ, մինչեւ դաշնագրին ստորագրութիւնը, մեկնած են անցագրով կամ առանց անցագրի։

Գ.— Գնահատել փոխանակութեան ենթակայ երկու ազգէ անհատներու շարժուն եւ անշարժ գոյքերն ու ստացուածքները, ինչպէս նաեւ ճշդել արժէքի տարբերութիւնը եւ մէկ պետութենէն միւսին ըլլալիք հատուցումը։

Այս ամէնը իրենց յարակից մասերով պիտի կարգադրուէին հսկողութեամբ խառն Յանձնախումբի մը, որ պիտի բաղկանար տասնեւմէկ անդամներէ, չորսական յոյն եւ թուրք եւ երեք ալ չէզոք, կարգուած Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ.

Այդ յանձնախումբին կազմութենէն քիչ վերջ, հասկցուեցաւ թէ ինչ ահագին դժուարութիւններ կային դաշնագրին երկուստեք ակամայ ընդունուած պայմաններուն իրագործման համար։

Թուրք ազգայնական շրջանակները շատ գոհ չէին Ըմէթ փաշայի՝ Պոլսոյ Յոյներու մասին ունեցած զիջող վարմունքէն։

Պոլիս այնչափ շատ Յոյն կայ, կ'ըսէին, որ քաղաքին դիմագիծը թրքական ըլլալէ շատ հեռու է եւ միշտ վտանգաւոր խմորումներու բոյն մը պիտի դառնայ։ Եւ առաջին առիթով «Պոլիս հաստատուած (էթապլի) Յոյներու» նախադասութեան այնպիսի մեկնութիւն մը տուին, որ եթէ ընդունուէր եւ առաջի գործադրուէր, Յոյներու թիւը նօսրացած Հայերէն ալ նուազ կ'ըլլար։ Եւրոպական պետութիւններու մէջ, քաղաք մը բնակող ամէն անհատ կամ ընտանիք պարտաւոր է քաղաքապետարաններու եւ ուրիշ պաշտօնական հաստատութիւններու մէջ արձանագրութիւններ ունենալ։ Թուրքերն ալ կը պահանջէին ուրեմն որ այն ամէն Յոյները որ իրենք զիրենք տեղաւորուած կամ հաստատուած (էթապլի) կը նկատեն պաշտօնական գրութիւններով, մինչեւ յետին ձեւականութիւնը, ապացուցանեն իրենց պահանջը. հակառակ պարագային պէտք էր որ ձգէին հեռանային։

Մենք ամէնքս ալ մեզի հետ արար աշխարհ ալ գիտէ թէ Թուրքիոյ պաշտօնական գործողութիւնները ինչ ձեւով կը կատարուէին եւ թէ առհասարակ ժողովուրդը ո՛րչափ անտարբեր կ'ըլլար բոլոր ձեւականութիւնները կատարելու, երբ նախ իրենք պաշտօնեաները, մեծագոյն անտարբերները կ'ըլլային իրենց պարտաւորութիւններու հանդէպ։

Աւելորդ է ըսել որ Թուրքերու պահանջները նոյնութեամբ չընդունուեցան։ Օրինական ձեւականութիւններէ անդին, հարկ եղաւ նկատի առնել նաեւ երկրին սովորութիւնները։ Ամէն պարագայի մէջ, հարցը երկար վիճաբանութիւններու, իրաւարարութիւններու դուռ բացաւ եւ այս միջոցին, յունական խոշոր գանձումներ շոգիի վրայ. չփոթ կացութեան մը մէջ մնացին եւ ի հարկէ անորոշութենէ նեղուած կամ բռնական միջոցներէ զարհուրած, կացեւոր թիւ մը առանց վերջնական կարգադրութեան սպասելու ձգեց գնաց։ Ուրիշ կերպով կարելի չէ մեկնել Պոլսոյ Յոյներու թիւին գրեթէ երկու երրորդին պակսիլը։ Եւ պէտք է միտք պահենք ա՛յն, որ ներկայիս 110 հազարի հասնող Պոլսոյ Յոյներէն որոշ մէկ մասին «էթապլի» ըլլալու հանգամանքը դեռ թուրք կառավարութեան կողմէ չէր ընդունուած նախ քան Հելլէն եւ թրքական վերջին համաձայնութիւնը։

Աւելորդ է ըսել, թէ Հելլէն կառավարութիւնն ալ որչափ աշխատած է Պոլսոյ յոյները ամէն օրինական միջոցներով տեղին վըրայ պահելու, նոյնչափ եւ նոյն ձեւով ալ հոգ է տարած, որ Թրակիոյ Թուրքերէն ամէն անոնք որ դաշնագրին պայմաններուն համաձայն տեղացի չէին կրնար նըկատուիլ, հեռանան յունական հողերէ։ Ասկից ծագում կ'առնէ Թուրքերու ուրիշ մէկ գանգատը։

Անոնք կը պնդէին նաեւ այն տեսակէտին վրայ թէ, քեմալական շարժումէ վերջ Պոլսոյ Թուրք իշխանութիւններէ անցագիր ստանալով մեկնողները փոխանակելի իսկ ըլլան իբր փախըստականներ, իրաւունք չէին կրնար ունենալ Թուրքիա վերադառնալու, իսկ համաձայնական պետութիւններու անցագրով մեկնողներուն խօսքը անգամ չէին ուզեր լսել։

Բայց ամէնէն շատ երկու կողմերը զբաղեցնող պարագան փոխանակութեան ենթակայ ժողովուրդներու շարժուն եւ անշարժ գոյք եւ ստացուածքի գնահատման հարցն էր։

Արդարեւ, անմեկնելի դժուարութիւններ կային այս կըն-ճռոտ խնդիրը լուծելու համար։

Դաշնագրի համաձայն, ամէն պարագայ գաղթականներու կողմէ պէտք էր տեղին վրայ տրուէր, հաշուել եւ յետոյ ընդհանուր հաշուեկշռութիւն մը պատրաստել։ Յունաստանի համար տարիներ շատ շատ ժամանակի խնդիր էր, այսինքն կարելի էր իրագործանելի։ Իսկ Թուրքիոյ խորերը որ յանձնախումբը կրնար երթալ եւ մէկիկ մէկիկ անհատական ստացուածքի գնահատումով զբաղիլ։ Հելլէն եւ պուլկար կամաւոր փոխանակութեան ենթակայ ժողովուրդի ստացուածքն ալ այս կերպով գընահատուած էր եւ հակառակ անոր, որ երկու երկիրներու մէջ այս տեսակ գործ կատարել բաղդատաբար աւելի դիւրին էր, եւ գոյքերը գնահատելիք ժողովուրդին թիւը հազիւ մէկ տասներորդն էր յոյն եւ թուրք փոխանակելիներու հետ բաղդատելով, այնուամենայնիւ գործին հաշուեյարդարը տասը տարի առած էր։ Կարելի էր ուրեմն առաջին վայրկեանէն իսկ հասկնալ որ այս տեսակ լուծում մը՝ Լօզանի մէջ երկու կառավարութիւններու եւ միւսներու կողմէ ընդունուած գործադրելի չէր կրնար ըլլալ։ Եւ սակայն ամբողջ եօթը տարի պէտք եղաւ որ այս կէտը հասկցուի, անդամները յայտարարեն եւ երկու կողմերն ալ միաձայնաբար ընդունին։

Այս կէտը ընդունելէ ետք, ի՞նչ պայմաններով համաձայնութիւն գոյացաւ եւ թէ ո՞վ կ'օգտուի այդ համաձայնութեան արդիւնքէն, — կը պայմանինք յաջորդով։

Մ. Է.

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ՌԱԶՄ. ԿՈՄՈՒՆԻԶՄԸ

(ԼԵՆԻՆ ԵՒ ՍՏԱԼԻՆ)

Թղթակցութիւններից յետոյ, համառօտակի ակնարկ նետենք սկզբունքային տեսական պատճառների վրայ։

Ստալինի տեսութիւններն ու գործելակերպը բաղդատութեան դնելով Լենինի տեսութիւնների հետ, տեսնում ենք, որ Լենինի տեսութիւնը, Ռուսաստանում կիրառելը անպատեհ ու անյարմար է, այսինքն Լենինիզմը մի ժամանակավրէպ է։ Նա դառել է ժամանակի ոգուն անհամապատասխան մի միտք. հակառակ բոլշեւիկ պետերի այն վայնասուններին, որով աղաղակում են Ռուսաստանում, ամէն օր թէ. «Մենք ղեկավարւում ենք Լենինեան անշեղ գծով»։

Մենք նորից այն կարծիքին ենք, որ Լենինիզմը այլեւս անելիք չունի. եւ որպէս հնացած մի ուսմունք, նա վաղուց արդէն դառել է պատմութեան սեփականութիւն ու յանձնուել է արխիւներին։

Մենք տեսանք, թէ ինչպէս, Ստալինը յենուելով հնացած Լենինիզմի վրայ, որպէս նրա տեսութեան ջատագով, փորձեր արեց վերակենդանացնելու նրա տեսութիւնը, բայց հետեւանքը գլխիվայր անկում եղաւ։

Արդ, որպէսզի մենք կարողանանք բոլշեւիկ պինդ գլուխներին ցոյց տալ որ Լենինիզմը վաղուց արդէն փետրաթափուել է, որ «Լենինի անշեղ գծի կիրառումը» գլխապտոյտներ պիտի լինեն — միշտ, անհրաժեշտ ենք համարում մէկ անգամ եւս կանգ առնել այդ խնդրի վրայ։

Լենինը «Նոր տնտեսական քաղաքականութիւնը» (Նէպ) գրքում գրում է. «Նեպը ոչ սոցիալիզմ է, եւ ոչ էլ սոցիալիզմից նահանջ, այլ նա (այսինքն Նեպը Յ. Ա.) սոցիալիզմին անցնելու մի կառուցւածք։ Այդ մի խօսքով, Լենինը այնպէս է հաշւում, որպէս «համաշխարհային թէորետիկ» ու այնքան աչքի է ընկել Ռուսաստանում, որ կուսակցական կամ կոմսոմոլի շարքերն անցնող այս կամ այն նոր ընկեր, եթէ Լենինի այս խօսքերը չիմանայ այն դէպքում, նրա ընդունելութիւնը 6-8 ամիս յետաձգելով՝ պարտադրում են սովորելու՝ չէ՞ որ Նեպը սոցիալիզմին անցնելու, աւելին հասնելու մի կառուցւածք է», կոմունիստների միակ «Նըպատակը»։ Ուրիշ ուշով ուսումնասիրենք «համաշխարհային» տեսական հրապարակի վրայ դրած այդ խնդիրը եւ տանք հնարաւորութեան սահմաններում համապատասխան եզրակացութիւններ։

Հոկտեմբերեան «սոցիալիստական յեղափոխութիւնից», առաջ մուժիկը սկզբից եւեթ սկսեց հաշւել «սոցիալիստական յեղափոխութեան» առաջին սեւ պտուղները։ Ռազմական կոմունիզմը որ որպէս «ընկերվարական յեղափոխութիւն» դարձաւ Ռուսաստանի ժողովրդի գլխի մի աննկարագրելի պատուհաս։ Սկսեց բոլշեւիկների միակ նպատակը՝ գիւղացիութեան թալանը։ Հասկանալի է որ այդ թալանը տեսնելով գիւղացին, «աւելցուկի» մասին այլեւս չպիտի մտածէր։ Նրա քաղաքի հետ ունեցած սերտ կապերը խզւելու էր։ Իրօք տեսնում ենք որ տնտեսական այդ ծանր դրութիւնը պատճառ դարձաւ Ռուսաստանի Կրոնշտադտի ապստամբութիւնը եւ Հայաստանում Փետրուարի 18ի Յեղափոխութիւնը։ Սա արդէն Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առաջնորդների գլխաւորապէս Լենինի առաջին սադրանքին «գլխապտոյտների» այդքան ուժ տուեց. Ստալինը։

1921ին Կուսակցութեան 10րդ համագումարում Լենինը Ռուսաստանի կեանքի վատթարացումը գտնում է «բանւոր դասակարգի դէպի գիւղացիութիւնն ունեցած վերաբերմունքի մէջ ... Այդ երկու դասակարգերի շահերը տարբեր են։ Մանր գիւղացին չի ուզում այն ինչ որ ուզում է բանւորը։ Մենք գիտենք որ գիւղացիութեան հետ համաձայնելով է որ կարող ենք փրկել սոցիալիստական յեղափոխութիւնը Ռուսաստանում, քանի դեռ յեղափոխութիւնը չի ծագել միւս երկիրներում։ Գիւղացիութիւնը դժգոհում է այն յարաբերութիւնից, որ հաստատուած է մեր եւ նրա միջեւ, նա այդ յարաբերութիւնը չի ուզում եւ այլեւս այդ ձեւով չի մնալու։ Այդ անվիճելի է։ Նրա այդ կամքը արտայայտուած է միանգամայն որոշ կերպով։ Այդ կամքն է աշխատաւոր ազգաբնակչութեան ահագին մեծամասնութեան։ Մենք պարտաւոր ենք հաշւի առնել այդ եւ մենք բաւականաչափ զգաստ քաղաքագէտներ ենք, ու կարող ենք ասել,— Եկէ՛ք փոխենք մեր քաղաքականութիւնը, գիւղացիութեան հանդէպ։ Ըստ էութեան, դրութիւնն այնպէս է, որ մենք կամ տնտեսապէս պիտի գոհացնենք միջին գիւղացիութիւնը եւ թոյլ տանք ազատ շրջանառութեան, կամ եթէ միջազգային յեղափոխութիւնն ուշանայ, բանւորական իշխանութիւնը Ռուսաստանում կը դառնայ անկարելի»։ Ահա Լենինի յայտարարութիւնը։ «Այսպիսով սկիզբ դըրւեց տնտեսական նոր քաղաքականութեան — Նեպին — որով վերականգնւեց մասնաւոր սեփականատիրութիւնը, մանր առեւտուրը, բռնագրաւումների փոխարէն, գործածութեան դըրւեց պարէնատուրքը, մուցւեց հացի վաճառքը։ Սա արդէն մի ուժեղ առիթ էր «կոմունիստական պետութիւնից» դէպի «կապիտալիստական կարգը...— վերադարձ դէպի հին ռէժիմը» (Դրօշակ)։

Այնուհետեւ բաւական է յիշել 1925ի խորհրդային իշխանութեան նորանոր զիջումներն, (Նեպի նահանջները (Հ. Ա.), որից յետոյ էլ աւելի կատաղի բնոյթ ստացաւ գիւղի կուլակի (ըստ կոմունիստների) քաղաքի նէպմանի փոխյարաբերութիւնները։ Ռուսաստանը կամաց-կամաց թեւակոխում էր նոր կապիտալիստական հասարակարգ. արտադրական գլխաւոր միջոցները՝ առեւտուրն ու այլ ապրանքների հայթայթումը կատարում էին նոր զբաղմունքները, իսկ գաղափարախօս կոմունիստներին, մնում էր նոյն «սոցիալիզմի կառուցման» ցնորքներով սնւել։ Այսպէսով Նեպը հանդիսացաւ Ռուսաստանում որպէս մի նոր ձեւի հին կարգերի վերահաստատում։ Բնականաբար հասկանալի է պետական տնտեսութեան այդքան յետադիմութիւնները եւ կոմունիստների [illegible] անշուշտ պէտք է անդրադառնար ամբողջ հանրային կեանքի վրայ եւ հետեւանք ունենար նորանոր թեքումները։

Ահա առաջին ապացոյցը Տրոցկիզմը, որ խոշոր ձեւով արմատացաւ բանւորութեան մէջ։ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առաջնորդին անւանեցին «Ռենեգատ», Ստալինն ու զինւորական գործավար Վորոշիլովը. որովհետեւ առաջին անգամ էր որ Տրոցկին խոստովանեց, որ այդպիսի քաղաքականութեամբ սոցիալիզմին հասնել անկարելի է։ Եւ Տրոցկին որպէս «ազատ քաղաքագէտ» նորէն այն կարծիքին էր, ինչ կարծիքի էր 1921ին Նեպի հաստատման նախօրեակին Լենինը։ Եկէք փոխենք մեր քաղաքականութիւնը, իսկ «Նեպը որպէս սոցիալիզմին անցնելու մի կառուցւածք» ջուրն ընկաւ։ Այնուհետեւ «ձախ թեքումը» որի պաշտպանները եւ կամ առհասարակ նրանք որոնք համաձայնւում էին Բուխարինի հետ։ Այնուհետեւ, անընդհատ թեքումներ, որոնք իրար կապելով ստացւում էր մի գեղարւեստական քերթւած։ Այսպէս պայքարենք՝

Աջ թեքման դէմ
Ձախ թեքման դէմ
Բիւրոկրատիզմի դէմ
Հաշտւողականութեան դէմ
Քաշքշուկիզմի դէմ
Անտարբերութեան դէմ
. . . . . .

Մի անբուժելի հակահարւած տւեց Լենինի Նեպը՝ խորհրդային Ռուսաստանի «Լենինեան կուսակցութեանը»։ Թեքումների հետ միաժամանակ՝ կուսակցութեանը կազմուածքը՝ քայքայելով՝ բաժանւեց այնքան մասերի որքան թեքումներ առաջացել էին։ Ամէն մէկը մի ուղղութիւն ընտրեց եւ սկսեց այս ու այն կողմից հակառակ ուժերի բախումը։ Ստալինը իր դիրքը ամրապնդելու համար, առաջարկեց «կուսակցութեան զտում» կատարել։ Այդպէս էլ կատարւեց. կուսակցական պատուհասի տակ կուսակցական շարքերից դուրս շպրտւեցին Ստալինի բոլոր գաղափարական ախոյեանները, գլխաւորապէս գիւղացիական կոմունիստները, որպէս «աջ թեքման կոնկրէտ արտայայտիչներ» կուսակցութիւնից զտուած կոմունիստները քաղաքներում հեռացւում էին նաեւ աշխատանքներից։ Ստալինը հռչակւեց համառուսական բացարձակ դիկտատոր։

ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏՑԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային իշխանութիւնները նոր օրէնքով մը, աւելի եւս դիւրացուցին ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման ձեւակերպութիւնները.

Ըստ նոր օրէնքի, կը բաւէ որ երկսեռ զոյգ մը փափաք ունենան ամուսնանալու, կը մնայ ձեռնարկը յանձն առնել մինչեւ մօտակայ նամակատուն մը երթալու, հոն լեցնել պզտիկ հարցարան մը որուն վրայ, նամակատան պաշտօնեան կը փակցնէ յատուկ դրոշմաթուղթ մը։ Այսքան միայն։ Եթէ ամուսինները իրարու չյարմարին, որեւէ նամակատան մէջ, դարձեալ կրնան գտնել ուրիշ հարցարան մը, զոր կը ստորագրեն երկուքը մէկ, եւ այս կերպով կը ստանան իրենց ամուսնական ազատութիւնը։

ՔԻՒՐՏԵՒԹՐՔԱԿԱ[Ն] ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Էնկիւրիի Եղեռնադա-
խանը կը շարունակէ դատե-
Սայիտի տղուն՝ Սալահ-
եւ ընկերներուն, որոնք ամ-
տանուած են թէ Արեւելեան
նահանգներուն մէջ գաղտնի
մակերպութիւն մը կազմ-
«Հիւսիսային Բիւրաք-
Միութիւն» անունով։ Հա-
ւանական է որ այս դատ-
րութեան առեն Էրզրումէ-
ուած ըլլան նաեւ միւս
տանեալները, որոնք յանկ-
Էրզրումէն ճամբայ հանուած
եւ Պոլսոյ վրայով Էնկիւրի
տի տարուին։

Էրզրումէն ճամբայ հա-
ամբաստանեալները «Հոյ-
կազմակերպութեան հետ
ունեցող անձեր են։ Նոյն
դատ մըն ալ ներկայիս կը
նուի Մուշի մէջ։ Կը
թէ այս դատն ալ Էնկիւրի
փոխադրուի։

Այս դատավարութիւ-
գոնփակ պիտի ըլլայ
սպասուի որ ուշագրաւ
թիւններ երեւան ելլեն
տակ գտնուած «Հոյպուն
մակերպութեան մէկ յայ-
րութեան բովանդակութ-
Արարատի դէպքերուն
նշանակալից կապեր ունե-
են։ Արդարեւ՝ այդ յայտա-
թեան մէջ գրուած է, թէ
պուն միութիւնը կը թ-
իր մարդոց որ մօտերս (?)
ներէն վար իջնելով, ա-
բաղ խումբերուն օգնեն։

Կը կարծուի որ Շէյխ
տի տղուն կազմակերպ-
այս «Հոյպուն»ին մէկ
ճիւղն է։ Ստացուած տ-
թեանց համաձայն, Սայ-
տին Հալէպէն վերադառ-
մըլ փաշագաւառներուն
Ֆիք Խալիտի հետ տես-
[illegible]

Էրզրումի մէջ
կնիքները, որոնք
արձանագրութիւններ
թարգմանել տրուած են
գէտներու։ Կնիքին վրայ
ճօկիրի որ կը նշանակէ
կաններ», եւ վէ էվին
նշանակէ «միութիւն»։

Կնիքներէն մէկուն վր-
ճէշիք Թուէվի որ կը
ուի «ընդհանուր կեդրոն»
կնիքները կը պարունա-
մի եկում (մասնաճիւղ
կումի սուէ (մասնաճ-
կումի սէնում (մասնաճ-
չարում (Դ.) վիէնչում (
Թունուս) (Զ.)։

Մասնագէտները հա-
են որ կնիքներու վրայ
տերէնը Էրզրումի քիւր-
չէ, այլ Հէքեարի շրջան-
ներէնը։

Դատավարութիւնը
ուած է յուլիս 8ին,
յուսին տառերը մօտ վկ-
«Արեւելքի քարոզութիւն»

Արտահանի երեսփո-
Վագըթի խմբագրապե-
մէջ Աաըմ պէյ, այս
կը գրէ.

«Կարեւոր կէտ մը
գնկօյցին մէջ, որով Անա-
Գործակալութիւնը վերջ-
բացատրէր Աղրը տաղ
րատ) դէպքերուն հանգա-
Արդարեւ, Գործակալութի-
յիշէր թէ գտնուած են
փաստաթուղթեր, որո-
ցուցնեն թէ սահմանի
յարձակող աւազակները
բաստութիւններ տեսա-
մեր Արեւելեան Նահան-
մէջ տեսակ մը յետադ-
շարժում առաջ բերել-
մար։

«Անհրաժեշտութիւն
այս փաստաթուղթերու
Բայց եւ այնպէս, այս
փաստաթուղթերու գոյ-
կը ցուցնէ թէ քա-
գրգռիչներ ալ խառնուա-
այն հրոսակներուն, որոն-
խառին խանգարել մե-
ւելեան Նահանգներուն
րութիւնը։

«Առաջինհանականն
որ կուգայ մարդուս միտ-
է թէ այդ գրգռիչները

ին որոնք. Շէյխ Մահմուտի բռնատիրութեան զսպումի առթիւ, ապստամբեցան մեր ուժերէն եւ ապաստանեցան Պարսկաստան։

«Բայց արդեօք միայն առնչմէ՞ կը բղխին դրգռութեան ցանցին մաս կազմող մարդիկը։ Թէ՞ ոչ այս գրգռիչները ուժ կ'առնեն կարգ մը օտար երկիրներէ։

«Յանօթ իրողութիւն է որ, Մուսուլի խնդրին լուծումէն յետոյ, տարակարծութեան հարց չմնաց Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ. ինչպէս որ Թուրքիա ամէն առթիւ շիտակ ընթացք մը բռնեց Անգլիոյ հանդէպ։ Անգլ. կառավարութիւնն ալ բարեկամութիւն ցոյց տուաւ մեր երկրին հանդէպ, ամէն առթին որ առիթ ներկայացաւ։ Բայց հակառակ անոր որ երկու երկիրներու ընդհանուր քաղաքականութիւնը այսպէս աղէկ ընթացքի մը կը հետեւի, Միջագետքի հոգատար եղող Անգլիան քրտական քաղաքականութիւն մը կը վարէ Մուսուլի մէջ, ինչ որ մութ կէտ մըն է, մեր Արեւելեան նահանգներու անդորրութեան տեսակէտով։

«Անգլիական կառավարութիւնը երբեք չէ ծածկած թէ նպատակ ունի Քիւրտերէն կազմուած անկախ ազգ մը առաջ բերել հիւսիսային Միջագետքի մէջ։ Վերջերս ալ կարեւոր ձեռնարկներ ըրաւ, այս նպատակը իրականացնելու համար։

«Հակառակ Միջագետքի կառավարութեան ընդդիմութեան, Անգլիա ընդունիլ տուաւ մասնաւոր օրէնք մը, որուն համաձայն քիւրտերէնն ալ արաբերէնի կարգին՝ իբր պաշտօնական լեզու պիտի գործածուի։

«Արդեօք սերտ կապ կա՞յ հիւսիսային Միջագետքի մէջ քիւրտ անկախ ազգ մը կազմելու ձգտող այս կազմակերպութեան, եւ Արարատի շուրջ երեւան հանուած գրգռութեանց փաստաթուղթերուն միջեւ։

«Ահա այս պարագան է որ կասկած կը ներշնչէ մեզի։ Խնդիրը համեմատաբար պարզ կը դառնայ, եթէ քաղաքական պարզ դաւադիրներ են այն անձերը որոնք կ'աշխատին Արարատի աւազակները քաղաքական նպատակներու համար գործածելու։ Ոչ, եթէ այսպէս չէ, այլ գործը կապ ունի քրտական կազմակերպութեան հետ, զոր Անգլիա կ'աշխատի առաջ բերել մեր Արեւելեան նահանգներուն մէջ, այն ատեն այս տեսակէտով պէտք է քննել խնդիրը։

«Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ կնքուած է անգլեւիրաք նոր դաշնագիր մը, որուն համաձայն Անգլիա իբր կատարեալ անկախ երկիր կը ճանչնայ Միջագետքը։ Ուրեմն աւելի վերջ Միջագետքի կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի ըլլայ Մուսուլի շրջաններու որ եւ է անունով կատարուելիք գործերուն։

Կը կարծենք թէ, որպէս զի աղաղակին որ եւ է Թիւրիմացութիւն արգիլուի թէ Անգլիոյ եւ թէ Միջագետքի հետ, պէտք է լուծել քրդութեան եւ գրգռութեան խնդիրը, որ ներկայիս գոյութիւն ունի։ Անցեալի մեր փորձառութիւնը կը հարկադրէ մեզ արթուն գտնուիլ այս մասին։

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էջմիածնի մէջ պատասխանատու պաշտօն ունեցող անձնաւորութեան մը 11 յունիս թուակիր նամակէն, «Յուսաբեր» կ'իմանայ թէ, ըստ Ազգային եկեղեցական ժողով գումարելու յատուկ կանոնագրութեան, զոր պատրաստած էր Գէորգ Ե կաթողիկոսը, կաթողիկոսական ընտրութիւնը պիտի կատարուէր կաթողիկոսի մահուընէն վեց ամիս յետոյ եւ կամ վեցամսեայ ժամանակամիջոցին մէջ։ Այս կանոնագիրը հիմ առնելով, Էջմիածնի մէջ արդէն ձեռնարկած են ընտրութեան նախապատրաստական աշխատանքի։

Սկզբունքով որոշուած է ընտրութիւնները կատարել Էջմիածնի մէջ, ինչպէս նաեւ կաթողիկոսական աթոռը պահել հոն, ուր կը գտնուի դարերէ ի վեր։ Հայաստանի կառավարութիւնը, ըստ այս նամակի, կաթողիկոսական ընտրութեան դէմ չէ եւ տրամադրած է պատգամաւորներու ժամանումը եւ վերադարձը երբեք արգելքի չպիտի հանդիպի։

Այդ կանոնագրութեան մէջ ըսուած է, որ իւրաքանչիւր թեմ, որքան ալ փոքրաթիւ ժողովուրդ ունենայ, բացի թեմին առաջնորդէն, պիտի տայ ընտրել պատգամաւոր մը, իսկ մեծ թեմերը այնքան պատգամաւոր պիտի տան, որքան 25 000 ժողովուրդ ունին թեմին մէջ։

Ընդարձակ Հոգեւոր Խորհուրդը պիտի փութացնէ ընտրական հրահանգները, որպէսզի վեց ամսուան ընթացքին կարելի ըլլայ ընտրութիւնը կատարել։

Այս հաշուով Ազգային Եկեղեցական Ժողովը հաւանօրէն կը հրաւիրուի հոկտեմբերի վերջերը եւ նոյեմբերի սկիզբները։

Հայաստանի ժողովուրդը երբեք համաձայն չէ Աթոռի տեղափոխութեան, իսկ Էջմիածնի Միաբանութիւնը կը ցանկայ, որ տրամադրելի գումարները անպայման ժամանակին ղրկեն իրենց պատգամաւորները՝ կաթողիկոսի ընտրութեանց մասնակցելու համար։

Այս առթիւ փափաք կայ Ազգային եկեղեցական ժողովի ուշադրութեան ենթարկել նաեւ ուրիշ հարցեր։

Այս ընտրութիւնը կը նկատուի նաեւ առիթ մը ծանօթանալու Հայաստանի կացութեան եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ տալու արտասահմանի հայոց եւ կապ ստեղծելու հայրենիքի եւ գաղթահայութեան միջեւ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃ

Ներկայացուցիչ քննադատութիւն մը «Գրական Դիրքերում»ի բովանդակութեան մասին։ Այնտեղ ծանրապէս կը քարկոծէին Ալազանը, Թոթովենցը, Մկրտիչ Արմէնը եւ Ն. Զարեանը։ Եւ ահա Զարեան կը պատասխանէ արդարացնելով եւ գովաբանելով պրոլետ գրողները եւ... ինքզինքը։ Վերջաբանին մէջ, կը խոստովանի որ Թերութիւններ շատ ունի «Գրական Դիրքերում»ը, (բայց Թերեւս ըսել կ'ուզէ թէ ինք չունի, միամիտ պատանի)

—«Թերութիւններն ու սխալները լայն առումով այնքան շատ են «Գրական Դիրքերում»ի այդ եւ առհասարակ բոլոր համարներում, որ բարեխիղճ ընթերցողը խօսելու նիւթ շատ կը գտնէր», կ'ըսէ ու կը վերջացնէ։

Եւ յանկարծ իր յօդուածին տակ կը յայտնուի նորէն քննադատ Վահանեան, որ այս անգամ Զարեանը կը լուայ ոչ միայն ջուրով, այլ նաեւ քացախով։ Եւ կը պնդէ նորէն, թէ պրոլետ գրողները միայն «քեալլապէտութիւն» կ'երգեն։ Զարեան կը բարկանայ եւ կը պոռայ թէ գրականութիւնը «քաղաքական ընթացիկ յօդուած ու բանաձեւ չէ», այլ գեղարուեստական պատկերացում։ Եւ կը փափաքի ազատութիւն տալ գրագէտին։ Ընդհակառակն Վահանեան կը պաշտպանէ այն գրականութիւնը, որ «ներառում է սոցիալիզմի կառուցման մեծագոյն գործին»։ Եւ «Խորհ. Հայաստանի» խմբագրութիւնը, յօդուածին տակ կ'աւելցնէ թէ համամիտ է Վահանեանի տեսակէտներուն, եւ այսպէս վէճը կը համարի փակուած։

Ընդունելով Ն. Զարեանի տեսակէտին ճշդութիւնը.— թէ գրագէտը ծառայ չէ այս կամ այն քաղաքական վարչաձեւին,— կը զարմանանք, որ տակաւին չէ հասկցած իր կացութիւնը, երբ ամէն կոմունիստ կամ բոլշեւիկ խմբագիր կրնայ ըսել պրոլետ գրողին

— Այսպէս գրէ։

50.000 ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Փարիզի քաղաքապետութիւնը պատրաստած է «Հնգամեայ ծրագիր» մը բնակարաններու շինութեան համար։ Փարիզի մեծագոյն հոգն է բնակարանի տագնապը։ Ըստ այս հնգամեայ ծրագրին, 50 հազար բնակարաններ պիտի շինուին, աժան գինով, հինգ տարուան ընթացքին։ Փարիզի մէջ 7000 բնակարաններ, չափաւոր վարձքով, 18 ամսուան ընթացքին։ 6000 բնակարաններ, աժան վարձքով, երկու տարուան ընթացքին։ Սէն նահանգին մէջ, 146 տաղաւարներ, չափաւոր վարձքով, 18 ամսուան ընթացքին։ 1300 բնակարաններ, աժան վարձքով, կ'աւարտին այս տարի։ 7000 բնակարաններ, նոյն շարքէն, 3 տարուան ընթացքին։

Այս շինութիւնները պիտի կատարուին ըստ «Լուշէօրի» օրէնքին։

Այս բնակարանները պիտի շինուին հետեւեալ շրջանակներուն մէջ — Փորթ տ'Իթալի, Փորթ Պրանսիոն, Փորթ տը Մենիլմոնթան, Փորթ տիւ Փրէ-Սէն-Ժէրվէ, Փորթ տը Շանփերէ, Փորթ տ'Օրլէան, Փորթ տը Սէն-Քլու, Փորթ տ'Անիէր, Փորթ տը Շաթիյեան, Ռիւ տը Ցանցիկ, Ռիւ տը Մորիյեան եւ այլն։

Այսպէս կը տեսնուի որ Փարիզ կը մեծնայ իր դուռները բանալով։

Գիները.— 2 սենեակով յարկաբաժին մը պիտի արժէ 4.520 Ֆր., 4 սենեակով յարկաբաժին մը 6.508 Ֆր։

Մի կարծէք թէ այսքան շինութիւն կը բաւէ։ Բնակարանի տագնապը կարելի չէ մեղմացնել դեռ այս հնգամեայ ծրագրով ալ։ Քաղաքապետութիւնը ստացած է 80 հազար բնակարանի խնդրանք ներկայիս, անշուշտ 5 տարի յետոյ խնդրանքը պիտի կրկնապատկուի։ Մտածել որ բազմաթիւ տուներ կը քանդուին ամէն օր, հին ըլլալով կամ առողջութեան պատճառով։

Այնպէս որ ներկայիս 100 հազար բնակարան պէտք է, փարատելու համար տագնապը։

Վիճակագրութեան մը հեղինակը կը գրէ.

Եթէ ընդունինք որ Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունին 10 միլիոն բնակարաններ, եւ իւրաքանչիւր բնակարան կը դիմանայ 200 տարի, այն ատեն ամէն տարի կը քանդուի 50 հազար բնակարան։ Այս հաշիւէն մեկնելով, Լուշէօրի օրէնքը հինգ տարուան մէջ կը ծրագրէ շինել 260 հազար բնակարան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

Բնակարանի խնդրանքները կ'արձանագրեն (բնակարան հայթայթելու համար՝ եթէ կարելի ըլլայ հետեւեալ հասցէներու. 49 Rue du Cardinal-Lemoine, 32 Quai des Célistins.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոն Անկախութեան տարեդարձը տօնուեցաւ յուլիս 5ի երեկոն, երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Օրուան նախագահ Գ. Վարդան Զուլֆերեան «Մեր հայրենիքով» հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ պատմական ակնարկով մը ներկայացուց մեր դարաւոր անցեալը, ըմբոստացումները, մեր ստրուկ վիճակը, Եւրոպացիներու խոստումները ու անոնց խաբէութիւնները։

Արտասանութիւններ ըրին Հրանտ Շիշմանեան, Նահապետեան, Օր. Մարի Աճէմեան եւ Սիրականեան. ջութակի վրայ նուագեցին Պ. Պ. Մելքոնեան եւ Ազարեկեան։

Օրուան բանախօս ընկ. Կ. Սասունի կուռ բանախօսութիւնով պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը «Այսօր մենք կը տօնենք մեր ըմբոստութիւններէն շա՜տ վեր տօն մը։ Նկատի առնելով մեր 500 տարուան պատմութիւնը ու [illegible] սերունդը մենք մեզ պէտք է համարենք, որ ապրեցանք ու տեսանք մեր անկախութեան օրը, այնքան դարեր սպասուած։ Ազգերը պատմութեան բեմին վրայ կու գան բռնուած էին. անոնցմէ ոմանք յաղթական եղան, իսկ ուրիշները պատմութեան բեմէն հեռացան։ Այսպէս մեր կողքին գտնուող շատ մը ազգեր վերջնապէս անհետացած են, իսկ մենք այսօր անկախութեան դրօշը պարզելով՝ Մայիս 28ը կը տօնենք։ Այս վերականգնած դրօշակը արդէն կ'ըսէ թէ հայութիւնը նորէն եկած է պատմութեան բեմին վրայ, ապրելու հաստատուն կամքով մը։ Պատմութիւնը երբեք չի հարցներ որեւէ ազգի թէ՝ պատրա՞ստ ես, այլ դժնդակ մէկ վայրկեանին մէջ կու գայ ու քեզմէ կը պահանջէ որ արդարացնես քու գոյութեանդ իրաւունքը։ Մեր առանձնայատուկ օրերուն Հայոց պատմութեան ուղին եղաւ ու ծունկի չոքեցաւ մեր առաջ։ Ու հայ ժողովուրդը իր վերջին կորովով դուրս եկաւ ծովածաւալ Թշնամուն դէմ, արիւնլուայ եղաւ, տկարացաւ, բայց կրցաւ բեմին վրայ ծնիլ, ու իր տեղը որոշել։ Այս տեղը ներկայ Հայաստանն է, անոր օրը Մայիս 28ն էր, ու անկախութեան յայտարարութիւնը այս հայկական դրօշակն էր։ Մենք երկու բան կրցանք կերտել, առաջին մեր հայրենիքը եւ երկրորդ, մեր անկախութիւնը։ Այսօր մեր անկախութիւնը կորսնցուցած ենք. բայց մեր հայրենիքը կը մնայ։ Հայրենիքը հիմնականն է, անկախութիւնը անոր ետեւէն պիտի գայ»։

Պատշաճ խօսքերով նախագահը փակեց հանդէսը ու ժողովուրդը ցրուեցաւ շա՜տ գոհունակութեամբ։

Մ. Տէր Պետրոսեան

Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Գաբիկեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ԵՂՈՒԱՐԴի։

Փարիզ, 8 Յուլիս 1930

ՔՈՆԸՆ ՏՈՅԼ ԵՐԿԻՆՔ ՀԱՍԱՒ

Քոնըն Տոյլ, «Շէրլոք Հոլմսի արկածներ»ուն հեղինակը, որուն մահը ծանուցեր էինք, իր հետեւորդ ոգեհարցներուն խոստացեր էր անդրշիրիմեան լուրեր տալ իր մասին։ Նիւ Եորքի ոգեհարցական եկեղեցիին քարոզչուհին Տիկին Թոմսըն կը յայտնէ թէ արդէն լուրեր ստացաւ Քոնըն Տոյլէն։ Ոգեհարցական նիստի մը ընթացքին, կրցաւ յարաբերութեան մտնել Ֆլորանս անուն հոգիի մը հետ, որ յայտնեց թէ «մեծ լոյս» մը հասաւ անդրաշխարհ։

Տիկին Թոմսըն համոզուած է թէ հոգիին ակնարկութիւնը Քոնըն Տոյլի մասին է։

Ուրիշ ոգեհարց մը կրցաւ յարաբերութեան մտնել Քոնըն Տոյլի հոգիին հետ, որ յայտնած է թէ լաւ ճամբորդութենէ մը յետոյ հասած է անդրաշխարհ, թէ շատ գոհ է, եւ թէ ներկայիս կը հանգչի այս աշխարհի յոգնութիւններէն։

Երանի՜ հաւատացեալին։

ԱՂԷՏ ՄԸ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պրեսլաուէն կը հեռագրեն թէ յուլիս 9ին շրջանի հանքահորերուն մէջ պայթիւն մը հետեւանքով, տեղի ունեցաւ փլուզում մը։ Այսպէս 67 բանուորներ ճնշուեցան փլատակներուն տակ եւ սպաննուեցան։

Կան նաեւ բազմաթիւ վիրաւորեալներ։ Հանքահորին մէջ կ'աշխատէին 200 գերմանացի բանուորներ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այդ քիւրտ ճէզայիրը շրջակայ մօտ 8-10 հայ գիւղեր գրեթէ փչացուցած էր, իսկ 3 գիւղը՝ Ղըզըլ-Աղաճ, Ուզա-Աղբիւր եւ Քիւրտ-Մէյդան՝ իւրաքանչիւրի 4 բաժնէն 3ը խլել էր ձեռքէն։

Հրայրը դեռ եկած չէր, երբ այդ բանը որոշեցինք։ Իսկ երբ Հրայրը եկաւ, հետը 2-3 գիտակից ընկերները բերին.

«Եկա՛ւր ըսինք Հրայրին, գուցէ նա մեզ 2-3 լրտես գտնէ»։

«Տղե՛րք, ըսի, նա մեզ թոյլ չի տար, որ մենք էդ բանը ընենք. որովհետեւ եթէ իրիկունը մենք էդ ընենք, առաւօտուն Հրայրը փախստական պիտի ըլլայ։

Բայց նա չէր ուզեր փախստական ըլլալ, պատճառները ինքը գիտէր։

Վերջապէս. ըսինք Հրայրին, ն, քմծիծաղով ըսաւ.

«Տղե՛րք, ձեզ մատաղ, այդ աէշօրը մի հատ մարդով եմ ընել տուել. նա ամէն օր մեր գիւղը կուգայ եւ իրիկուն մութ ատեն տուն կը վերադառնայ։ Նա ունի իրեն հաւատարիմ ձեռացնող հայ տղաներ, եւ անոնց ձեռքով, ձեզի ալ մի խօսք կուտամ, նրան 5-10 օրէն սպաննել տամ։ Եթէ Սաքօն ձեզ ընկեր է, չէ՞, ան իմ ընկերս ալ է։ Ես տասը տարիէն ի վեր գիտեմ մեր գիւղացիներուն տուած չարիքը էդ քիւրտի ձեռքով»։

«Չէ՞» գոչեց Սաքոյի խօսուն, «ներ ըսեր ես այդ քիւրտը սպաննել տալու։ Երկու անգամ ալ Գուրգէնի օրօք մենք եկանք եւ նոյն խոստումները ըրիր, բայց խոստումդ չկատարեցիր»։

«Թէկուզ հիմա փախստական ալ ըլլամ՝ պիտի ընել տամ»,— խօսք տուաւ Հրայրը։

Մենք ալ համոզուեցանք այդ բառերուն։ Իրիկուն ինքը գնաց Ղըզըլ-Աղաճ, իսկ մենք գացինք Սասուն Սաքօյին, պէտք է նկատել, որ Հրայրը էլի սպաննել չտուաւ այդ ճագայիրը, որ Սաքոյի Էրզրումէն գնալէն 3 ամիս վերջ սատկեցաւ իր բնական մահով։

∴

Յարութիւն եւ Թորոն ղրկեցինք Փէթար, որպէսզի Մուշէն բերուած ապրանքները փոխադրեն Սէմալ, ուր եւ հասանք մենք։

Այդտեղէց 25 հոգի ղրկեցինք Առաքելոց վանքը, որպէսզի բերեն ցորենը։ Շալակաւորները բերին 38 կոտ ցորեն, մաքրել տուինք։ Պակսեց մնաց 34։ Ջաղաց ղրկեցինք, ալիւր ըրինք։ Յարութիւնն եկաւ Փէթարէն, բերաւ իրեղէնները։ Ղազարն ու Գէորգ ղրկեցի Շուշնամերկ եւ Մխիթար, շալակաւոր ուղարկելու ալիւրը Խտան Սերոբի քով փոխադրելու համար։ Գէորգին եւ Ղազարին պատուիրեցի Տաղւըռնի թնալ մինչեւ ալիւրնիս բերելը։ Տաղւըռնի Խտանի կածի դիմաց է, մէջտեղից կը վազէ Կէլիկուզանի գետը։ Բարձր պառալով Խտանի կածէն Տաղւըռնի ձայն կը հանէր։

Վանքէն Սէմալ եկած ատենները՝ ճանապարհին ընկերներս առաջէն կը քալէին, ես ալ լեռներուց կուգայի։ Յանկարծ մի նեղ տեղ հեղեղ կ'երթար, խարուեցայ, ոտքիս մէկը ներս գնաց։ Մինչեւ Սէմալ հասնելս մէջքիս ցաւը կը շատնար, իսկ Սէմալ ա՛լ աւելի շատացաւ։ Ընկերս Համբարձում ըսաւ թէ եկուր քաշենք։ Ինձ պառկեցուցին, ոտքերս կապեցին սիւնի մը, մէկ ընկերս նստեց չոքերուս, իսկ Համբարձումը կած առաւ, գցեց վիզս եւ ուժով վեր քաշեց։ Քաշած ատեն կարծեցի մարմնուս բոլոր ոսկորները մէկ մէկուց փրթան։ Ոտքերս քանդեցին եւ 10 րոպէ այդպէս պառկած մնացի, ապա վեր կացայ, բայց մէջքս հերցայ շտկելու։ Այլեւս չէի կըրնար քալել։ Հինգ այդ օրէն փայտ մը առի ձեռքս, զէնքերս՝ տղայք։

Այդ օրը Խտան զարհուրելի դէպքեր էին կատարուեր, մենք տեղեկութիւն չունէինք։

Գէորգը Աւօ անուն հօրեղբայր մը ունէր, որ 15 տարի ձրի ծառայեր էր Առաքելոց վանքը։ Զուխուրայ Ուզա Աղբիւրէց կին մը, որու էրիկը 10 տարիէ ի վեր պանդխտութեան գացեր էր եւ կնոջը ոչ մի օգնութիւն ըրած չէր՝ խեղճութեան պատճառաւ կը դիմէ Մշու Վարդան վարդապետի եւ կը յայտնէ իր նեղութիւնը։ Վարդան վարդապետը խղճահարուելով նամակ մը կը գրէ Առաքելոց վանքի վանահայր Յովհաննէս վարդապետին թէ «Աս ընդունէ տնտեսներու շարքը, թո՛ղ վանքին ծառայէ ու հաց ուտէ»։

Այդ կինը վանքին մէկ տարի կամ տարուկէս կը ծառայէ, ապա Աւօն էդ կինը կը փախցնէ, կուգայ Խտան։ Ես այդ կինը տեսած չէի, բայց եւ քանի մը ընկերներ տեսած են Առաքելոց վանքը։ Սերոբակը էդ կինը կը տեսնէ Խտան, կը ճանաչէ, կուգայ կ'ըսէ Սերոբին թէ «Գէորգի հօրեղբայրը մի կին փախցուցեր, բերեր է հոս»։

Սերոբի հրամանով Աւօն կը բերեն Սերոբի քով։ Սերոբը կը հարցնէ. «Ո՞ւմ կը տանիս որ էս կինը»։ «Ինձ համար», կ'ըսէ Աւօն ծիծաղելով։ Մարդը մի կողմ կը տանին՝ կինը կը կանչեն, եւ կը հարցաքննեն. «Էս մարդու հետ ինչի՞ փախար, ո՞ւմ համար կ'երթայիր. մարդո՞ւ համար՝ չէ ներ ուրիշի մը համար»։ «Էս մարդու հետ կ'երթայի իրեն համար։ Էրիկս էսչափ ժամանակ է զուրբաթ գացեր է, ես մնացեր էի վանք խեղճութեան մէջ։ Հիմա էս մարդու հետ կ'երթամ»։ Կնոջը քանի մը հատ կը զարնեն եւ մի կողմ կը տանին։

Կ'երթան կը բերեն մարդը եւ կ'ըսեն. «Դու էս էրիկ ունեցող կինը ինչո՞ւ կը փախցնէիր. դու պառաւ՝ էս ջահիլ (ըսելով կ'ըսէին թէ 25 26 տարեկան եղած է)»։

(Շար.)

ցընեն իրենց գործունէութիւնը, այսինքն, մասնաւորաբար բանուորական սէնդիկաներու մէջ, ջանան անկախաբար կազմակերպել եւ ղեկավարել գործադուլային շարժումը:

— Համագումարը անհրաժեշտ կը նկատէ անողոք պայքար մը մղել պատեհապաշտութեան դէմ, որ գործնականին մէջ, երեւան կուգայ՝ չգործադրելով յեղափոխական գործելակերպը — դասակարգ դասակարգի դէմ— հաշտարար վերաբերմունքով հանդէպ ընկերվարութեան, ինչպէս նաեւ յամառ աշխատանքի եւ անընդհատ պայքարի մերժումով։»

Փարիզի Սուրիացիներու բողոքը

Փարիզի արաբ Սուրիացիներու ընկերակցութիւնը, երեսփոխաններուն ուղղեց Սուրիոյ սահմանադրութեան դէմ բողոքագիր մը:

Սուրիական ընկերակցութիւնը Սահմանադրութեան վերջին փոփոխութիւնները կ'որակէ իբր շարունակութիւն «զրաւումէն ի վեր, Ֆրանսայի կողմէ կիրարկուած բաժանումի եւ սարկացման քաղաքականութեան»։

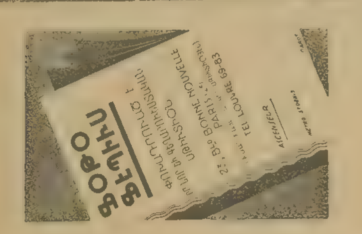
«Քաղաքականութիւն մը, որ, կը յայտնէ բողոքագիրը, Սուրիոյ կը պարտադրէ իր կամքին հակառակ Սահմանադրութիւն մը եւ առանց առնելու անոր հաւանութիւնը, աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը եւ զայրոյթը կը գրգռէ անոնց իսկ, որոնք կ'ուզեն հաւատարմօրէն գործակցիլ Ֆրանսայի։

Բողոքագիրը կ'անդրադառնայ նաեւ ֆրանսական մամուլին, որ կը ջանայ հաւատացնել թէ սուրիական նոր սահմանադրութիւնը նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած է ամբողջ սուրիական ժողովուրդին կողմէ։ Եւ յիշելէ յետոյ թէ ժողովուրդը իր բողոքը կը յայտնէ Դամասկոսի Հալէպի եւ Սուրիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, հրապարակային հաւաքոյթներով, կ'աւելցնէ.— Անգլիա Իրաքի հետ կնքեց համաձայնութիւն մը այս երկրին ազատութեան եւ անկախութեան վրայ հիմնուած։

«Անգլիա համոզուած է որ հոգատարութիւնը անկարելի է կիրարկել Իրաքի վրայ, եւ հաստատելով Իրաքի ժողովուրդին ընդդիմութիւնը այդ վարչաձեւին, մղուեցաւ հոգատարութիւնը փոխել Իրաքի անկախութեան դաշինքով։ Ի՞նչ կը սպասէ Ֆրանսա հետեւելու համար Անգլիոյ օրինակին։

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրատան մէջ, 51 Rue Monsieur le Prince

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԱԼՈՆ ԷՍՓԱՆԵՈԼԻ ՄԷՋ Rue du Tapis Vert

14 Յուլիս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին

Կը խօսի՝ ՇԱՀԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նիւթ ունենալով՝ «Ի՞ՆՉ Է ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ»

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԽՆՋՈՅՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ-Անթուանի անտառին մէջ։ Երեք անգամ ճաշ պիտի տրուի, ըմպելիով միասին։ Մասնակցութիւն 20 ֆրանք։ Ներկայ պիտի ըլլայ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան Ներկայացուցիչը։

Ժամադրավայր Փլաս տ'Էքսի կամարին տակ, առաւօտուն ժամը 7ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սկաուտներու բանակում-ցուցահանդէսը, Meudonի անտառին մէջ, Patte d'Oie վայրը. 12—13—14 յուլիս։ Կը մասնակցին 250 հայ սկաուտներ իրենց ձեռական աշխատութիւններով։

Հրաւիրուած են օտար անձնաւորութիւններ եւ սկաուտներ։

Մէթրօ Javelէն առնել շոգեկառք եւ իջնել gare Meudon, ուր կը սպասեն առաջնորդներ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

84 Rue Chapeի Թատերասրահին մէջ

Մուտքը 5 ֆր.

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՔԷՕՖԹԱՅԻ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԸ ՄԷՏՕՆԻ անտառին մէջ, այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ իրիկուն, աղբիւրին մօտ։ Կը նախագահէ Հ. ՍՐԱՊԻՈՆ վրդ.։ Բանախօսութիւն, երգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, նուագ եւ ճոխ պիւֆէ։

Փափաքողները կրնան իրենց ճաշը միասին բերել։

Հաղորդակց. միջոցներ.— փոքր վէրսայլէն առնել ճանրակառք Թիւ 89 եւ իջնել վերջաւորութեանը, Քլամառ, ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Պօլսի եւ Շրջ. Երիտասարդաց Միութեան կողմէ

Այս իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը նախագահէ Գ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ «ԵՐԵՔ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ»

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պարերգ, եւայլն

20 հոգինոց երգչախումբ — Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ

Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին 26 Rue Troyon, վարժարանին պարտէզին մէջ, նախագահութեամբ Պ. ՀԱՆՐԻ ՊՈՐՏՈՅԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ռոստոմի սրահին մէջ, 131 Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 21 րիւ Էմիլ Զօլա, Պիւրօ Թապաքի սրահը:

ՇԱՎԻԼԻ Արզումեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 4ին ընկ. Բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը, 27 Ave. Bellevue, Chaville.

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, Ave. Verdun. Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատոմսով.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկ. Միութեանը ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին.

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին Ֆլորիայի ճաշարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին 23 Place de Comèteի սրահին մէջ

հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Ներկայ պիտի ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՃԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութիւններու Բ. Պատգամաւորական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ Լիոնի մէջ:

Կ'ուզուի ֆրանսերէն գիտցող գրագիր մը։ Նախապատուութիւն պիտի տրուի անգլիերէն եւս գիտցողին։ Դիմել՝ Մազլըմեան եղբարք, 22 Rue d'Hauteville Paris.

Տէր եւ տիկին Նշան Ճիւրիւքտիշեան եւ զաւակները, Այրի տիկին Սրբուհի Ճիւրիւքտիշեան եւ զաւակները, Գրիգոր, Գէորգ եւ վերգին Հարոնեան (Նիւ Եորք) եւ Մարգուանեան, Ալպաճեան, Ճիւրիւքտիշեան (Աթէնք), Կարապետեան (Նիւ Եորք), Տիւրբէ (Նիւ Եորք) ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն հայրենակիցներու եւ բարեկամներու, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՕՐ. ԱՐՄԷՆ ՃԻՒՐԻՒՔՏԻՇԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 14 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ Յուլիս 1ին։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիս 3ին Սէն-Ժիւլիէնի (Մարսէյլ) մէջ։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԱՃԱԿ

ԽՈՍՏՆԱԼԻՑ ՀԵԼՈՒՄ ՎԵՐՋԻՆ

կազմակերպուած Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ-ի կողմէ, մասնակցութեամբ 12 զուտ հայ խումբերու, վաղը կիրակի Տէսինի Stade Paul Valayerի դաշտը, խաղերը կը սկսին առաւօտեան ժամը 8ին: Առնել Լիոնէն ճանրակառք Թիւ 16 եւ իջնել La Soie.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Այրի տիկին Հոբթանս Հիւսէյինեան, Տէր եւ տիկին Մանուէլ Բէհիզեան. Օր. Նատիա Բէհիզեան, Տէր եւ տիկին Զարեհ Տէտէեան, Գ. Հրանտ Տէտէեան ինչպէս նաեւ Տէտէեան, Մուրատեան, Գարաճիաբեան, Նահիրկեան, Քէօլէեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ որդւոյն, եղբօր, աներձագին, եղբօրորդւոյն, քեռորդւոյն եւ ազգականին

ՎԱՀՐԱՄ ՀԻՒՍԷՅԻՆՃԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յուլիս 9ին 28 տարեկան երիտասարդ հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 Rue Jean Goujon): Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լեւոն Ցիլանեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Թադէոս Ցիլանեան եւ հօրեղբօրորդին Ռուբէն Ցիլանեան։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Լեւոն Ցիլանեանի, 29 Rue Etienne Dolet, Alfortville, Seine.

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Պօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար, Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux, Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասանել [...] թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDI[...]

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPA[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 284

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՅՈՒԼԻՍ 1930
13 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1313

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՄՏՔԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Հայ քննադատ մը, գրական գատողութիւններու շարքի մը մէջ, Երուխանի «Ամիրային Աղջիկը» վէպին ակնարկելով կը գրէ.— «Նոր սերունդը, ան որ գրել կը յաւակնի, վստահ եմ որ չէ իսկ կարդացած այդ գեղեցիկ գործը»։

Մենք պիտի աւելցնենք, — ոչ միայն նոր սերունդի մեծ մասը, այլ նոյն իսկ հին սերունդին պատկանողներն ալ մեծ մասամբ չեն կարդացած այդ երկը։ Ու անմիջապէս ըսենք, որ այս պարագային, խնդիրը գրական եւ մասնակի հանգամանքէն զատ, շահեկան է իր բարացուցական կողմով։

Հայ մտաւորականութիւնը (խնդրոյ առարկայ չըսրձենք թէ, ո՞վ է մտաւորականը) միայն գրական իսկական արժէքներու անգիտութեամբ չէ որ կը փայլի, այլ նոյն ստորճանին վրայ կը գտնուի, երբ հարցը փոխադրենք ազգային, քաղաքական եւ գիտական ըմբռնումներու շուրջը։

Խնդիրը պարզաբանելէն առաջ, հարկադրական պարտականութիւն մը կատարենք, ըսելու թէ «բացառութիւնները յարգելի են»։

Կասկածէ դուրս է որ հայ մտաւորականութիւնը հարուստ է բազմապիսի ծանօթութիւններով, բայց աղքատ է այն քիչ ծանօթութեամբ, որ իր իրական արժէքը պիտի կազմէր։

Գրականութեամբ հետաքրքրուող հայ մարդը (հին եւ նոր սերունդը միասին առած) շատ բան գիտէ օտար բազմաթիւ հեղինակներու մասին (որոնցմէ ոմանք կասկածելի արժէքով), բայց գրեթէ բան չի գիտեր հայ անվիճելի արուեստագէտին վրայ։ Դուք ամէն քայլափոխի, կրնաք հանդիպիլ հայ մտաւորականներու, որոնք առաջին բառը երբ արտասանեն այնելու հայ գրականութեան մասին, կըլիշեն Խ. Աբովեանի անունը։ Բայց դուք կրնաք ապահով ըլլալ որ 90 տոկոսը այդ խօսողներէն չէ կարդացած «Վէրք Հայաստանի»ն։

Աւելի առաջ տարէք ձեր հետազօտութիւնը։ Հայ մտաւորականը ձեզի կրնայ ճառել, առաւել կամ պակաս գիտութեամբ, ամէն ազգի պատմութենէն, քաղաքական խնդիրներէն, նոյնիսկ չինական մանրամասնութիւններ գիտէ Նափոլէոնի կամ Քլէմանսօի կեանքի դրուագներէն, բայց բացարձակապէս անտեղեակ է հայոց պատմութենէն։

Դուք զարմանքով կրնաք մտիկ ընել հանրագիտական ծանօթութիւն ունեցող հայ մարդը, երբ ան խօսի Չէնաստանի, Նոր Զէլանտայի, Ամերիկայի կամ այլ երկրի աշխարհագրական, տնտեսական կամ ազգագրական մանրամասնութիւններու մասին, բայց կատարեալ տգէտ մըն է երբ կարգը կուգայ մեր հայրենիքին, մեր դրացիներուն եւ մեր տնտեսական վիճակին։

Չեմ ուզեր երկարել այս շարքը, վստահ որ իւրաքանչիւր ընթերցող իր կարգին արգէն ընդարձակ ցանկ մը ի մտի ունի։

Հետաքրքիր է գիտնալ թէ այս երեւոյթը ի՞նչպէս է յառաջացած հայ մտաւորականութեան մէջ։

Իմ համոզումով, հայ մտաւորականութեան այդպիսի մտային կազմութիւնը արդիւնքն է 50 եւ աւելի տարիներու կրթութեան։ Հայ մտային վերածնունդի շրջանը կարելի է բնորոշել իր ձգտումով դէպի «Եւրոպական Լոյսը»։ Եւ 60ական թուականներէն սկսեալ, իրարու յաջորդող հայ մտաւորականութիւնը կը վազէ եւրոպական լոյսին ետեւէն։ Այդ վազքի ընթացքին, ինչ որ տեղական էր, ինչ որ մեր շրջապատին կը պատկանէր, նկատուեցաւ աւրական ու արհամարհելի։ Այս հիմնական կէտէն կը սկսի «բանգիտութեան» դեռ չվերաքըննուած ցաւը, եւ «արժէք»ի թիւր ըմբռնումները։ Այդ կրթութեան արդիւնքն է, որ տակաւին հայ մտաւորականը իր «բանգիտութեան» փառասիրութիւնը կը փնտռէ խեղճուկ ուսումնասիրութիւն մը ներկայացնել Իբսէնի վրայ (ուրիշներէն առած հաւաքածոյ մը), երբ Շանթի երկերու մասին գաղափար չունի։ Այդ իսկ կրթութեան արդիւնքը պէտք է նկատել, երբ ընկերային գիտութեամբ զբաղուող հայ երիտասարդը կ՚ուսումնասիրէ «Հողային հարցը Նոր Զէլանտայում», երբ Հայաստանի հողային հարցի մասին կատարելապէս անգէտ է։

Օրինակները շատ են։ Կանգ առնենք։ Խնդիրը վերագնահատութեան մը շուրջ կը դառնայ։ Հիմնական վերագնահատանքի կը կարօտի հայ մտային զարգացման հարցը։ Հայ մտաւորականը պիտի ըմբռնէ որ համայնագիտական կամ բառագրքային ծանօթութիւնները տակաւին գիտութիւն չեն։ Պէտք է գիտակցի, որ եթէ Պղատոն, Արիստոտէլն ու Բէրգսոնը զոց գիտնայ (ինչ որ կասկածելի է) այդ դեռ չի նշանակեր որ կուտ մը փիլիսոփայութիւն ունի, եթէ իր սեփական դատողութիւնը չսկսի գործել։

Այս համառօտ դիտողութիւնը պահանջ մըն է որ մենք վերադառնանք մեր իսկական խարիսխին։ Եւրոպական մտքի մեր անճարակ միջնորդի դերը վերջ պէտք է գտնէ։ Այդ չի նշանակեր որ եւրոպական միտքը պէտք չէ իւրացնենք, ընդհակառակն, իւրացումը անհրաժեշտ է, պայմանաւ սակայն որ, այդ «բանգիտութեան» օժանդակութեամբ մեր արմատին վրայ ստեղծագործող միտք իրյայտաբերելու ճիգին նուիրուինք։

Հայ մտաւորականութիւնը, օտար փառքերու կամ միջավայրերու ճնշումէն ազատ, իր հոգեկան անկախութեան պէտք է դառնայ, սեփական դատողութեամբ եւ ինքնուրոյն դիմագծովարժէքաւորուելու։ Հին կրթութեան ընձեռած շլացումները, այսօր արժէքազուրկ եղած են։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Թրքական լուրերու համաձայն, գաղտղական շարժումը յաջողութեամբ կը տարածուի։ Ըմբոստները երեք կողմէ պաշարուած են եւ բաց կը մնայ միայն Պարսկաստանի ճամբան։ Բայց սաւառնակները գոցած են նաեւ այս ճամբան։ Ըմբոստները օգնութիւն կը ստանան այս միակ ելքէն։ Բայց եւ այնպէս, կ՚ըսէ «Ազգամ», մեր սաւառնակները եւ տաճիկան գինուորները վճռապէս պիտի շարունակեն հետապնդումը, մինչեւ որ վերջին ըմբոստը փճանայ։ Այնպէս որ հրոսակներու բնաջնջումը հաւանաբար լրանայ մէկ շաբաթէն։ Արդէն հիմակուընէ շատ նեղ դիրքի մատնուած են անոնք եւ զոհեր կուտան։ Ամէնէն աւելի կորուստ տուած են Ճէլալիները։

Սպաննուած քիւրտ պետեր

Ջնջումի գործողութեանց ընթացքին, սպաննուած են Ալիճէյի ըմբոստներու պետերէն Քիւչիւք Իպրահիմ, Ճէլէքէնթյի Ահմէտ օղլու Թահսին, Սէվլի Պէտրի եւ Ճաֆէր, իսկ Մուրատիէի շրջանին մէջ Չուլայուքլըցի Մուսթաֆա։

«Ճայմգա»ի Պոլսոյ թղթակցին համաձայն, Գայազիտի շրջանին մէջ կռիւը լուրջ հանգամանք ստացած է եւ քիւրտերը բաւական գերի տուած են։ Քանի մը Թուրք գինուորներ ալ գերի տարուած են քիւրտերու կողմէ։

Յուլիս 14ի արարողութիւնները

Ֆրանսական Ազգ. տօնին առթիւ պաշտօնական արարողութիւնները պիտի սկսին յուլիս 14ի առաւօտեան ժամը 8ին, Ինվալիտի հարթավայրը եւ Շան զ՚Էլիզէի Փոքր Պալատին շրջակայքը։ Հանրապետութեան Նախագահը, ընկերակցութեամբ Թունուզի պէյին եւ նախարարներու, ներկայ պիտի ըլլայ զօրանցքին, որուն կը մասնակցին Ափրիկեան զօրամասեր։

Սալմաստ կը վերաշինուի

ԹԷՀՐԱՆ, 11 յուլիս. (Անթել).— Պարսկական Մէճլիսը ընդունեց ելմտական նախարարութեան ծրագիրը, մայիսին երկրաշարժի հետեւանքով քանդուած Սալմաստի տեղ՝ նոր քաղաքի մը շինութեան համար։ Նոր քաղաքը պիտի կոչուի Շահփուր։

Գերման ազգայնականները զինուած են

Փոցտամի ոստիկանութենէն քննիչ մը, որ կնոջ մը ընկերակցութեամբ եւ ինքնաշարժ հեծելանիւով տուն կը վերադառնար, զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի մը։

Արկածը քննող ոստիկանները իրենց պաշտօնակցին գրպաններէն գտան բազմաթիւ նամակներ, եւ փաստաթուղթեր։ Երեւան ելաւ թէ զոհը կը պատկանէր Հիթլէրի ազգայնամոլ կուսակցութեան։ Իսկ նամակներու ընթերցումը ոստիկանութիւնն առաջնորդեց երեւան հանելու կատարեալ գաղտնի զինարան մը, ազգայնականներու կողմէ կազմուած։ Պերլինի մէջ խուզարկուեցան կարգ մը տուներ, ուրկէ գտնուեցան մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ։ Տասներկու անձեր ձերբակալուեցան։ Գրաւուած զէնքերուն մէջ կան ամէն տեսակի գնդացիրներ, պատերազմական հրազէններ, ատրճանակներ, դաշոյններ եւ ձեռնառումբեր։

Զինամանի պայթում Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ, Իզմիրի մօտերը Տէրինճէյիգինուորական կայանին մէջ, ռազմանիւթի մեծ պահեստ մը պայթեցաւ։

Պայթիւնները որոնք տեւեցին 7էն 9, կը լսուէին 20 քիլոմեթր հեռաւորութենէ։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը ստիպուեցաւ կանգ առնել Իզմիրի կայարանը, մինչեւ որ երկրաչափներ աւարտեցին երկաթուղիի քննութիւնը եւ հաստատեցին թէ չէ վնասուած։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Գերմանական «Ֆորվէրց» թերթը վերապահութեամբ կը հաղորդէ Գահիրէէն առաջացածլուր մը, թէ կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ չափազանց ծանր է, թէ Եգիպտոսի անկախութիւնը հետապնդող Վաֆտ կուսակցութիւնը հրաւէր ուղղած է Սրտքը փաշայի դահլիճին՝ հրաժարելու եւ թէ մտադիր է յուլիս 21ին հանրապետութիւն հռչակելու Եգիպտոսի մէջ։ Բանակին սպաները մեծ մասամբ Վաֆտ կուսակցութեան հետ են։

Ամերիկա եւ մաքսային օրէնքը

Ամերիկեան կառավարութիւնը, սկսած է մտահոգուիլ, մաքսային վերջին օրէնքին հետեւանքով, եւրոպական կարգ մը պետութեանց կողմէ, ձեռք առնուած փոխ-վրէժի միջոցներէն։ Կը կարծուի թէ Անգլիոյ յարումը Եւրոպայի դաշնակցութեան գաղափարին, մեծապէս պիտի վնասէ Ամերիկայէն դէպի անգլիական երկիրներ արտածման գործին։

Նոյնպէս, Իտալիոյ կողմէ՝ ինքնաշարժներու տուրքին վրայ վերջերս դրուած յաւելումը կը նկատուի ուղղուած Ամերիկայի դէմ։ Եւ վերջապէս, անցեալ շաբթու 14 պետութեանց ներկայացուցիչներու, Փարիզի մէջ ունեցած հանդիպումը՝ քննելու համար ամերիկեան մաքսային նոր օրէնքին հետեւանքները, կը մտատանջէ Ամերիկան։

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԻՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ.

«Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր։

Հնդկաստանի դէպքերը

Պոմպէյէն հասած լուրերու համաձայն, Մատրասէն 150 քիլոմեթր, կուտիատով վայրին մէջ ըմբոստութիւններ ծագած են, յեղափոխական պետերու ձերբակալման առթիւ։ Ոստիկանները զաւազանի յարձակումներով չկրցան ցրուել ամբոխը որ կը քալէր բանտին վրայ։ Ոստիկանութիւնն այն ատեն կրակ բացաւ, սպաննեց մէկը եւ վիրաւորեց 14 անձեր։ Մատրասի բնակչութիւնը գերագրգռուած է։

Հովրահի մէջ ձեռնառումբ նետուեցաւ ոստիկան-քննիչի մը տան վրայ։ Փէշավէրի մէջ նոյնպէս, պատաւորի մը տան վրայ։

Վէլլօրի մէջ, վեց յեղափոխականներու ձերբակալման հետեւանքով, ժողովուրդը որոշեց չվճարել տուրքերը եւ խուժեց հարկահաւաքին գրասենեակը։ Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ, վիրաւորելով շատերը։ Բազմաթիւ վաճառատուններ կրակի տրուեցան եւ հեռագրական թելերը կտրուեցան։

Կալկաթայի մէջ, Մահսուդ ցեղախումբը որ լեռնային թնդանօթներով յարձակում գործեր էր հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխի զինուորական պահակախումբերուն վրայ, մեծ վնասներ կրեց։

Կառավարական զօրամասերը անոնց դէմ գործածեցին գնդացիրներ. օդանաւերը կը մասնակցէին գործողութեան։

Ըմբոստները քաշուեցան լեռ, ուրկէ կը շարունակեն ռմբակոծել զօրախումբերը։

Մեծն Ստալին՞ կը փառաբանուի

Բոլշեւիկեան 16րդ համագումարը կը վերջանայ Ստալինի ճակտին կապելով փառապսակ մը։

Կրեմլինեան շրջանակներուն մէջ կը կատակեն թէ արքայական թագադրութեան հանդէս մըն է որ կատարուի՝ ի փառս կարմիր ցարին։

Ցայտնի էր թէ Ստալին զգետնելէ յետոյ իր հակառակորդները, իր ձեռքին մէջ էր կեդրոնացուցեր քաղաքական գարհուրելի ուժի մը սանձերը։ Բայց կարմիր բռնաւորը, ցարդ կը նախընտրէր մութին մէջ գործել՝ դէմքին անցուցած համեստութեան դիմակ մը։ Բայց հիմա, ամէն ինչ փոխուած է։ Ստալին այլեւս կը դառնայ բոլշեւիկեան ամբողջ վարչաձեւին կեդրոնական դէմքը, տեսակ մը կիսաստուած, որուն առջեւ ամէն մարդ կ՚երկրպագէ ահով ու սարսափով։

Արդէն երեք քաղաքներ, հարիւրաւոր գործարաններ, բազմաթիւ «կոլխոզ»ներ եւ դպրոցներ մկրտուեցան իր անունով։

Պաշտօնական բոլոր ճառախօսները, ամէն տեղ, անոր ճառերն ու գրութիւնները կը յիշատակեն եւ իրենց բանախօսութիւնը կը սկսին Ստալինի նուիրուած ներբողականով մը։ Անհամար նամակներ եւ հեռագրեր կը ստանայ Ստալին, իբր «համաշխարհային համայնավարութեան փառապանծ պետ»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը հասաւ Պուտափէշդ, ուր գտաւ խանդավառ ընդունելութիւն։ Այս առթիւ Հունգարիոյ մամուլը ջերմ փափաքներ կը յայտնէ Պուլկարահունգար մերձեցման։ Կիսապաշտօնական «Փէշթէր Լոյտ» թերթը կը գրէ.— Պէտք է յուսալ թէ Լիթվինէֆի հետ սկսած բանակցութիւնները օգտակար պիտի ըլլան երկու պետութիւններուն։

ԻՍՊԱՆԻՈՅ Մոնթէլլա քաղաքին մէջ, երկրաշարժը մեծ աւերներ կը գործէ։ Վնասուած տուներու թիւը հասած է 250ի։ Փլելու վիճակին ենթարկուած են եկեղեցին եւ ծնօրեայ պալատ մը։ Ֆիւանդանոցին տանիքը ինչպէս նաեւ վանք մը փլան։ Շնորհիւ ընդերկրեայ աղմուկներուն, որոնք լսուեցան ցնցումէն առաջ, ժողովուրդը ժամանակ ունեցաւ դուրս թափելու տուներէն եւ այս կերպով, առաջքը առնուեցաւ մարդկային կորուստներու։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ֆուատ թագաւորը Գահիրէէն մեկնեցաւ Աղեքսանդրիա ուր պիտի անցընէ ամառը։ Վերջին խռովութիւններու պատճառով, ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուած էին, իսկ թագաւորին կ՚ընկերանար գինուորական պահակախումբ մը եւ գինուորներ բռնած էին Գահիրէէն Աղեքսանդրիա երկաթուղիին երկայնքը։

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ կարեւոր փաստաթուղթերու ծրար մը որ հրահանգներ կը բովանդակէր Գերմանիոյ լեհական ծիւպատոսներուն համար, գողցուեցաւ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ։ Այս գողութեան հետեւանքով, թղթատարական բազմաթիւ պաշտօնեաներ հանուեցան իրենց պաշտօնէն։

ԵՐԿՈՒ շաբթուան դատավարութիւններէ յետոյ, Պաւտափէշթի դատարանը դատապարտեց տասը 13 համայնավարներու, որոնք մեղադրուած էին երկրին մէջ խռովութիւն ձգելու յանցանքով։

ՍԻԼԼԷԶԻՈՅ մէջ, հանքային փլուզման զոհերու թիւն է 162։ Միայն 46 հանքագործներ կարելի եղաւ փրկել, հակառակ մնացեալները փրկելու համար թափուած բուռն ջանքերուն։ 102 աշխատաւորներ որոնք թաղուած էին հանքի փլատակներուն տակ, թաղուեցան իրենց բ. խտէն, որովհետեւ, հանքին մէջ տարածուած կրիզուն, անկարելի կը դարձնէր փրկարարութեան գործը։

ՃԻԲՐԱԼԹԱՐԻ ընդծովեայ փապուղիին շինութեան համար, ուսումնասիրութիւններ եւ խորաչափումներ սկսան կատարուիլ ափրիկեան ծովեզրէն։

Թարիֆայի մէջ արդէն, սպանիական եզերքէն խորաչափումներ կատարուեցան 250 մեթր չափ։ Ուսումնասիրութիւնները պիտի կատարուին մինչեւ 400 մեթր խորութեամբ։

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

Մեծ անուն մըն էր։ Բայց լոկ անունի հմայքը դեռ բաւական չէր։ Մեծ Հայրիկի հովանին չէր միայն որ կ՚առաջնորդէր Պօղոս Նուպարը դէպի արեւմտեան բարձր, ազդեցիկ շրջանակները։ Օժտուած էր եւ ոգին։ Հօր պետական-կազմակերպչական տաղանդը չունէր, անշուշտ, բայց ինքն ալ խոշոր, ուժեղ անհատականութիւն մըն էր, բնականէն խելօք, ուսեալ, համալսարանական կեանք ապրած եւ եւրոպական կեանքին քաջածանօթ։ Ցպաւորիչ էր եւ արտաքինը։ Հասակ մը միջինէն փոքր ինչ վար, բայց պատկառելի գլուխ մը լայնաճակատ եւ երկու խոշոր, արտայայտիչ աչքեր, բրոնզէ դէմքին վրայ, որ մշտապէս կը բոցավառուէին ու շանթեր կ՚արձակէին, մանաւանդ ժողովներու, վիճաբանութիւններու ատենին մէջ։ Խառնուածքը տաք, բուռն, պայքարող։ Հասակը, մարմնի ձեւը, ճակատը, աչքերը, ամբողջ ֆիզիքական կերպարանքը խիստ կը յիշեցնէր Գրիգոր Արծրունին (կը պակսէր վերջինիս փառայեղ մօրուքը)։ Արծրունական էին եւ Նուպարի աճեղ կրքի պոռթկումները գաղափարային վէճերու ընթացքին։

Եւ այդ կրակոտ խառնուածքը տարօրինակ պերճախօս էր. ոչ հրապարակային ճառերու մէջ, զոր առհասարակ կը խորշէր, այլ երկխօսութեան (տիալոգի) ու վիճաբանութիւններու ընթացքին։ Կ՚ազդէր իր ուժեղ տրամաբանութեամբ, իր միշտ վառվռուն աչքերով, կ՚ազդէր նաեւ իր գեղեցիկ ֆրանսերէնով, որուն կը տիրէր կատարելապէս։ Կը խօսէր նոյնպէս անգլիերէն, կարծեմ նաեւ արաբերէն, քիչ մըն ալ հայերէն ու գերմաներէն։

Սակայն այդ բոլոր յատկանիշներն ալ դեռ չէին բաւեր հայ քաղաքական գործիչի դերը ստանձնելու համար։ Պէտք էր մէկ ուրիշ առաքինութիւն։ Անհրաժեշտ էր, որ գործիչը սիրէր իր գործը, սիրէր հայ դատը, յուզուէր հայ ցաւերով ու հոգերով, ոգեւորուէր հարազատ զգացի հանճարով, անոր պատմական առաքելութեամբ — այն բախտորոշ օրերուն — 1912-13 թուականներուն, երբ այդ ցեղի ճակատագիրը կը գալբնուէր անուղղակի բալկանեան ռազմադաշտերուն եւ դիւանագիտական սեղաններուն վրայ։ Այդ պահանջին հանդէպ եւս, Պօղոս Նուպար չթերացաւ։ Նա ընդունեց սիրել գործը եւ տուաւ մէկէ աւելի ապացոյցներ անկեղծ հայրենասիրութեան։ Ուր որ ալ կ՚երթար — եւ սակայն ինքն կ՚ուղեկցէր իրեն ծանօթացնելու մեր հին ու նոր բարեկամներուն՝ Պրէսանսէին, Մէնար-Դօրիանին, Պիէռ Քիյարին, Ալբեր Թոմային — ամէն տեղ իր հայրենասիրական հաւատամքը սիրով կը շեշտէր.

— «Ես թրքահպատակ եմ, եգիպտացի եմ, բայց խորքով հայ եմ եւ հպարտ եմ իմ հայ լինելովս». («Je suis arménien et je m'en honore»...)

Ա՜հ, կը մնար, անշուշտ, անգործնական եւ վշտալի թերութիւն մը — որ կենսական պատճառ եղաւ շարք մը տխուր թիւրիմացութիւններու եւ վրիպումներու — Հայոց Պատուիրակութեան նախագահը, ապրած լինելով իր գրեթէ ամբողջ կեանքը օտար մթնոլորտում, հեռու հայկական հորիզոններէն, անուած բացառապէս օտար մշակոյթով, անգէտ մնացեր էր, տարաբախտաբար, ազգային կեանքին, լեզուին, պատմութեան, մանաւանդ մայրենի հայ դանգուածներու, մտաւորականներու, կուսակցութիւններու, հոգեբանութեան, պայքարներուն ու շարժումներուն...

Այդ անծանօթութիւնը ոչ միայն կը ծնէր խորթ, տարամերժ գաղափարներ կովկասի մէջ ստեղծուած ժողովրդական հանրապետութեան եւ անոր վարիչ դէմքերու մասին, այլ եւ սակայն անըմբռնելի դիրքերու մէջ կը դնէր հայ զեկավար գործիչը օտարներու առջեւ։ Թող թոյլ տրուի դուրսին միջադէպ մը պատմել։

Օր մը — նոյն 1913 թուականին — Ռեկլիւզեան փողոցի իր բնակարանին մէջ, ուր նիւթուեր է մեր վերջին քառամեակի յուզումնալից պատմութեան մէկ մասը, ճաշի սեղանին, ամբողջ Նուպարեան ընտանիքի ներկայութեամբ — ինծի հետ էր մեր ողբացեալ բժիշկ Զաւրեան — ուրախ մթնոլորտի մէջ, զրոյցի ընթացքին, փաշային քաղաքական թափօրներու առիթով, յիշատակեցի Հայոց ազատութեան առաջին համբաւոր առաքեալը, Իսրայէլ Օրին։ Կը պատմէի թէ ինչպէս, ուղիղ երկու հարիւր տարի առաջ, այդ տարօրինակ Ղարաբաղցին, նոյնպէս բարձր, ազնուական ծագմէ, չափչփեր էր ողջ արեւմտեան Եւրոպան եւ Ռուսաստանը, մտեր է պալատական շրջանները, տեսակցեր է Հռոմի պապին, կարգ մը գերման իշխաններուն եւ ի վերջոյ Պետրոս Մեծին հետ, ամենուրեք քարոզելով խաչակրաց արշաւանքի մը անհրաժեշտութիւնը՝ փրկելու համար Ղարաբաղի լեռնաստանը մահմետական Պարսկաստանի տիրապետութենէն եւ շահեր է իր անդուլ քարոզչութեամբ մէկ քանիսին, մանաւանդ Ռուսիոյ կայսեր համակրանքն ու օգնութեան երաշխիքները։

Պօղոս փաշան լարուած ուշադրութեամբ կ՚ունկնդրէր այդ պատմութեան, որ, ի հարկէ, իրեն համար անակնկալ յայտնութիւն մըն էր եւ որը երկու գարու տարածութեան վրայ, քով քովի կը բերէր երկու նշանաւոր հայազգի առաքեալներ՝ պատմական Իսրայէլը եւ Նուպարեան Պօղոսը... Եւ արտանց, փաշան կը զուարճանար, այդ խորհրդաւոր Օրիի անունը հոլովելով. «Israël Ori — Il sera roi...»։ Նոյն օրը ճաշէն յետոյ, տեսակցութիւն ունէր, առաջին անգամ, Պարիզի ռուս դեսպանի՝ Իզվոլսկիի հետ։

Յաջորդ օրը նորէն ժողովի էինք իրեն մօտ եւ փաշան ուրախ, խնդալով բացականչեց. «Ի՜նչ բարեբախտութիւն էր, Վարանդեան, որ երէկ յիշեցուցիք ինծի այդ զարմանալի Իսրայէլ Օրին։ Երեւակայեցէ՛ք, երէկ Իզվոլսկի մեր զրոյցի ատեն յանկարծ հարց տուաւ ինծի՝ գիտե՞մ արդեօք, որ ասկէ երկու դար առաջ Հայաստանն ունեցեր է ինծի պէս առաքեալ մը՝ Իսրայէլ Օրի։ Հապա՜ ինչ «Օուի՛ քոնէ...։ Այո՛ քոն.. եւ կարո՞ղ էք երեւակայել, ինքը Իզվոլսկին հիացմունք ծանօթ է պատմութեան եւ բնաւ, Թէ«Մերինիներ մէջ գտնուն եղած ատեն, քրքրեր է տեղւոյն պետական արխիւները եւ ուսումնասիրութիւն մըն ալ պատրաստեր է Օրիի մասին, զոր պիտի հրատարակէ»։

Այդ դեռ ոչինչ, ի հարկէ. Իսրայէլ Օրիի պատմութիւնը դեռ կարելի էր չգիտնալ։ Աւելի մտահոգիչ էր անտեղեակութիւնը նորագոյն դէպքերու նկատմամբ։

Հայ կեանքի ու պատմութեան անծանօթութիւնը ողբալցեալ փաշայի ամէնէն խոցելի կողմն էր։ Եւ նա կը ձգտէր ըստ կարելւոյն լրացնելու այդ բացը, եռանդով կ՚ուսումնասիրէր հայ նորագոյն պատմութիւնը եւ մանաւանդ Հայոց հարցի պատմութիւնը։

Կը ջանար նաեւ մեղմել իր ազնուապետական հակադրութիւնը ազգի ու հայրենիքի մասին, մօտեցնել զայն ժամանակակից առէմոկրատիկ գաղափարներուն։

Իր քարոզչութեան մէջ կ՚օգտագործէր բոլոր քաղաքական հոսանքները, հայ եւ օտար։ Կը շփուէր Ֆրանսայի շատ մը ուէժակերտ գործիչներու հետ, կը ձգտէր անկեղծօրէն մօտենալ նաեւ ընկերվարականներուն, փոքր ինչ թերեւս ճշմարիտ ռամկավարութեան աշխարհահայեացքով։

— «Վարանդեան, պէտք է երթանք Պրէսանսէին. քանի տարի է, կը կարդամ շարունակ անոր խմբագրականները «Temps»ի մէջ եւ սակայն չեմ տեսած մարդը»։

Այս բառերը արտասանեց փոքր ինչ անվստահ շեշտով մը եւ հարցական նշանի դիրք ընդունեց ազնիւ Պրէսանսէն ընկերվարական քուրմերէն էր, միանգամայն ամէնէն հեղինակաւոր քաղաքական հրապարակագիրը Ֆրանսայի մէջ։ Բալկանեան պատերազմի առեն Պուանքարէ, արտաքին գործոց նախարար, անոր կը գիմէր՝ նոր յարուցուող միջազգային խնդիրները լուսաբանելու համար։ Գիտէի նաեւ, որ յաճախ, քմայքոտ բնաւորութիւն մը ունէր Պրէսանսէ, raide, անմատչելի, անշեղ իր գաղափարներուն մէջ, կատաղի հակառակորդ ազգային դասակարգերուն եւ անոնց պաշտպան ամէն կարգի իդէոլոգներուն։

Գիտէի որ հակառակ կրկնակի դիմումներուն, նա չէր ուզեր ընդունիլ պարիզահայ ծանօթ ժառանգական մը, որու հրապարակային ելոյթներն ու ռէքլամները գէշ տպաւորութիւն ըրեր էին իրեն վրայ։

Այնպէս որ, ես ալ վայրկեան մը հարցական նշան էի փաշային առջեւ...

Խիստ գոհ մնաց, երբ յաջորդ օրը հաղորդեցի, որ Պրէսանսէ կը սպասէ իրեն։ Եւ որպիսի պատկառանքով, Պօղոս Նուպար փաշա կը զրուցեր ու կ՚ունկնդրէր ընկերվարական լիդերի հմայիչ զրոյցին, երբ մենք երեքով ժամու մը չափ նստած էինք — 1913ի նոյեմբերեան օր մը — անոր ցուրտ ու խոնաւ սենեակին մէջ։ Առաջին եւ վերջին զրոյցն էր. քիչ յետոյ մեռաւ մեր ֆրանսացի մեծ բարեկամը, որ նոյնպէս, հաճելի տպաւորութիւն ստացած էր «Քեդիւսի» զրոյցէն (այդպէս նա կը կոչէր Պօղոս Նուպարը)։ Փաշան գիտէր խօսիլ եւ ընտրել իր գործակիցները ըստ տեղին ու պարագային.

(Շար.) Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

Խումբ մը գիտուններ, որոնց մէջ հռչակաւոր օդանաւորդներ եւ Լինտպերկ, օգտուելով Կուկէնհայմի նուիրատուութենէն, ծրագրած են հետախուզել երկինքը։

Ուսրչէսթրի համալսարանին փրոֆէսօրներէն Կոտարդ կը վերագրուի այդ խիզախ ծրագիրը։ Տէվէնս քաղաքին մօտ, պարզապարտեալ հսկայ աշտարակի մը բարձունքէն երկինք պիտի նետուի նախ հրթիռ մը, յետոյ այնպիսի գունդ մը, որուն մէջ պիտի ապաստանին հերոս մարդիկ։ Այս փորձը պիտի կատարուի ձմեռը, երբ ձիւնը ծածկէ երկիրը, որպէսզի հրդեհ չպատահի։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԷ

ԳՐԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ապահովաբար բախտ չունի պրոլետ գրող Ն. Զարեան։

Ժամանակ մը Սուրխաթեան, պրպտելով «արխիվը», գտաւ Զարեանի մէկ բանաստեղծութիւնը, որ նուիրուած էր Կարսի պաշտպաններէն զօրավար Մազմանեանի։ Եւ «ազգայնական գրող» — Հայաստանի մէջ այս տիտղոսը հիմա կը նշանակէ՝ «Ժոճրագործ» — անուանեց Զարեանը։

Անցեալները կամունիստ մը, Վահանեան, քննադատելով Զարեանի մէկ կտորը, տպուած Գրական Դիրքերումին մէջ, «քաղլագէօզ» անուանեց մեր պրոլետ գրողը, որ կ՚երգէր թէ ինչպէս մտրակի հարուածներու տակ հայ գիւղացին «սոցիալիզմ»ին կը նուիրէր իր հոգերը։

Եւ հիմա ուրիշ մը, Ռ. Աթայեան, «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ յարձակում մը կը փորձէ նորէն Զարեանի վրայ, որ Նոր Ուղին է տուեր Քսենոֆոնից մինչեւ Լէնին պսակը։

Նոր Ուղիի այդ թիւը չառանց էր լոյս տեսած։ Աթայեան, «արխիվ»էն դուրս կը հանէ զայն, որովհետեւ... ապահովաբար Զարեան բախտ չունի։

Հիմա, ինչպէս միշտ, վերջն եկած սովորութեամբ մը, Հայաստանի կամունիստները մաղէ կ՚անցընեն ոչ միայն քաղաքական, կուսակցական «քեալլագէօզ»ութիւնները, այլ նաեւ գրական բոլոր տեսակի ստեղծագործութիւնները։ Եւ հիմա մեր «քննադատները» որոշ պէտ կը բանին պրոլետ գրողներու ստեղծագործութիւններուն մէջ, եւ մոգական բառե՛ր կ՚որոնեն — խուզարկութի՛ւն — դատապարտելու համար հեղինակը իբրեւ մասակար (մուզիր)։ Ու երբ անգամ մը մէկը դատապարտելի աթոռին վրայ նստեցաւ, ալ վրա՛ն կը յարձակին բոլորը։

Զարեան կը գրէր թէ Հայաստան փոխուած չէր Քսենոֆոնէն ի վեր։ Լէնին եկաւ, եւ հաւաքական գիւղատնտեսութեան հրաման տրուեցաւ չտրուեցաւ՝ փոխուեցա՛ւ Հայաստանը։ Խեղճ երիտասարդը ուզեր էր այսպիսի հզօ՛ր ձեւով մը գովել «յեղափոխութիւնը», բայց միամտութեամբ նկարագրեր էր նաեւ թէ ի՛նչպէս հայ գիւղացին կուլայ, չ՚ուզեր համայնացնել իր կովը ևհողը։ Ահա գեղջկուհիները՝

Լաց են լինում մինչ երեկոյ,
Հանգստանում կամաց-կամաց.
երեկոյեան մանում են գոմ,
Ուր սիրելի կովն է կապած:
փխրած սրտով գրկում կովին,
Գուրգուրում են սիրագորով,
ցնտոյ ծածկում մռութ ու վիզ,
Հրաժեշտի համբոյրներով։

Ինչպէս տեսնե՛ր պատկեր, որ պարզուեցաւ հայ գիւղին մէջ, երբ «սոցիալիզմ կառուցողները լիմարի տագնապով մը ուզեցին «միանգամից շատ բան փոխել»։

Հրամանը այնքան բարբարոս էր, որ

...գիւղացին մտքերը մութ՝
Թակարդ ընկած արջի նման,
Թ իրտում է, կրծում, ծամում,
կասկածների ցանցը յամառ.
կինն էլ այստեղ — լաց, որոտում:

Մրտք են անում ամբողջ գիշեր,
Թէ ո՞րն է լաւ ու ո՞րը վատ,
Ո՞վ է նրանց կեանքը կիսել,
Ու պղտորել սիրտ ու հաւատ,
Ո՞վ է մոտիկ, ո՞վ Թշնամի:

Աթայեան կատղեր է, որ այս նկարագրութեամբ՝ ընթերցողը կը մղուի կարծել թէ «մեր գիւղացիութիւնը գտնուում է մի ծանր կոշմարի մէջ, թէ կարծես քանդում են նրա տունը եւ թալանում նրա ունեցածը։ Ու նա թփրտում է, բայց չի կարողանում դուրս գալ այդ թակարդից»։ Միթէ՞ իրականութիւն չէ այս։

Պարզ են Զարեանի բանաստեղծութեան եզրերը։ Նախ պատկերացնել Քսենոֆոնեան Հայաստանի օրերը, երբ մեր նախահայրերը Ջրհորի նման գետնափոր բնակարաններու մէջ կ՚ապրէին միասին այծերու, ոչխարներու, աղաւնիներու, իրենց մէկ կողմը խոտ՝ անասուններու համար, միւս կողմը կուժեր՝ լեցուն պաղպաղ գարեջուրով, եւ եղէգներ՝ ծծելու համար առատ գարեջուրը։ Եւ այս կեանքը, ըստ Զարեանի չփոխուեցաւ երբեք։

Բայց չփոխուեց ոչ մի աթար,
Եւ չշարժուեց տեղից մի քար:
Նո՛յնն է հազար հազար տարի,
Քսենոֆոնից մինչեւ էսօր։

Զարեան փափաքեր է «թօրինչէլիի պարապ մը ցոյց տալ» Քսենոֆոնէն մինչեւ Լէնինեան շրջանը, որպէսզի ներկայ յեղափոխական ժամանակը լեցնէ «սոցիալիզմի համատարած մըրրիկով»։ Մէկ օրէն միւսը Հայաստանը դարձնելու համար ճարտարարուեստի երկիր, փոխանակ ... ձաղացքի մեծկակ քար մը գործածելու, մեր Զարեանը յարմար է տեսեր «մըրրիկ» հանել, մըրրիկ մը, որ «միայն տներ աւերել ու ծառեր արմատախիլ անել կարող է», որը գրսից գալով սամաւմի նման անցնում է մեր երկրի վրայով, թողնելով իր յետեւից լաց ու կոծ եւ սուգ ու շիւան։

Եւ սակայն ճի՛շդ է նկարագրուած, օ՜ կատաղի Աթայեան, եւ իրակա՛ն է պատկերը, զոր կուտայ Զարեան։ Եթէ կը պահանջուի տալ կեանքը այնպէս ինչպէս որ է, այն ատեն ինչո՞ւ նեղանալ։

Քանի մը նախադասութիւններ, զորս կը գործածէ Աթայեան, գիս կը մղեն գաղտնալուծութիւն (cryptologie) մը կատարելու։ Արդարեւ Աթայեանի շարադրութիւնը կը պարունակէ բազմաթիւ օրինակներ, եւ նախադասութիւններու, բառերու դասաւորման ձեւովը կը մատնէ հոգեկան անհաւասարակշռութիւն մը։ Աթայեան «ձախ յեղափոխականութեան մանիա» կը վերագրէ Զարեանի, եւ նոյն ատեն «մանր-բուրժուական-անարխիստական տրամադրութեամբ» կը դատապարտէ նոյն պրոլետ գրողը։ Կը թուի թէ ըստ Աթայեանի, որ «պատմական մատերիալիզմի սկզբունքներու մասին կը ճառէ, նոյն բաներն են «ձախ յեղափոխականութեան մանիան», «մանր-բուրժուական եւ անարխիստական» գաղափարները։ Թերեւս գիտէ զանազանել, բայց կը կրկնէ այդ բառերը, սեւցնելու համար, ինչպէս սովորութիւն է «խորհրդային» բարքերու երկրին մէջ։ Բայց այսպիսի քննադատներուն միտքը որոշ է,— խորագիր առնելով «քեալլագէօզութեան էկսատագը գեղարւեստական երանգաւորումով» խօսքը, պահանջել աւելի ուշադրութիւն մեր գրողների, աւելի ուշադրութիւն գրողների կոմունիստական դաստիարակութեանը»։ Ուրիշ խօսքով, զօրացնել գրաքննութիւնը, եւ արուեստագէտները մղել որ երգեն քաղաքագէտներուն փառքը, ինչպէս աշուղները կ՚ընէին հին թագաւորներուն հաճոյքի պատերուն տակ։

Ոչ եւ ոչ, «ընկեր» կոմունիստներ. թողէ՛ք արուեստագէտները ստեղծագործեն իրենց ազնուական անկախութեան մէջ, եթէ... բարի մարդիկ էք։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊՐԻԱՆԻ յուշագրին պատասխանեց Լեհաստան եւս, որ նկատելով թէ եւրոպական դաշնակցութեան մը հարցը կը կարօտի խոր ուսումնասիրութեան, կը գոհանայ կարճ պատասխանով մը, առանց մանրամասն թելադրութիւններ ընելու։ Իսկ յոյն կառավարութիւնը որոշեց լիակատար հաւանութիւն յայտնել Բրիանի յուշագրին։

ԱՌԱԾՆԵՐ
ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍ[ԻՆ]

ՋԻՆՈՒՈՐ[Ը]

Մարդիկ կրնան երազ[ել], չեն սիրեր պատերազմը[...] թիւնը սակայն կը սիրէ պ[...] րազմն ու մահը։

Մաղիկ եւ լեցուն [...] մէջն է որ բնութիւնը կ՚ո[...] րուն մահուան նուիրել։

Բնութիւնը ստեղծած է [...] սակներ. ան չէ ստեղծած [...] ներ։ Տեսակը վախճան է. [...] ուրիշ բան չէ եթէ [...] այդ վախճանին։ Անհատ[...] տուկ է միայն խաբուիլ [...] կատարելէն, եւ կարծել [...] է միայն ինքզինքին համար[...]

Պատերազմը բնաւ չի [...] փոխեր մարդերը. անոնք [...] նոնք կը տանի իրենց [...] վախճանին։ Պատերազմը [...] ներուն բնական վիճակն է[...]

Կեանքի խաղաղ ժամ[...] մարդը որքան որ կ՚աճէ [...] այնքան ալ զայն կ՚ուզէ [...] կանաբար պատերազմի [...]

Տիեզերքի մէջ, տեսակ[...] րուն վրայ կը գնէ [...] թեան ծանր բեռը [...] թեան վտանգներ—։ Իսկ [...] ներուն վրայ ալ կը գնէ [...] րապան կռուի ծառայու[...] եւ մահ, եթէ պէտք է։

Ինչ որ բնազդը կը պա[...] դրէ, կենդանին զայն կ՚ըն[...] բնականաբար։ Արուները [...] մուած են մեռնելու համար[...]

Բնութիւնը բնաւ [...] բեղմնաւորումը։ Ան կ՚ուզէ [...] կան բեղմնաւորումը։— Արո[...] րուն առաջին առաքելութ[իւնը] է իրար սպաննել եւ ոչ[...] բարատդրել։ Կենդանի[...] հի հաւաքականութեան [...] անոնց ճարդերը, կատաղած [...] նախափորձներ են դէպի [...] էգը տեսակը կը շատցնէ [...] արուն, իր մահով զայն [...] զատորոշել։ Բնութիւնը [...] ստեղծէ արուները՝ զիրար [...] տորելու համար։ Բնութ[իւնը] արուներուն կուտայ ճաշա[...] ուժը վտանգի։

Արուն որ կը մեռնի կը [...] ռայէ տեսակին, ձգելով [...] ուրիշներու, զայն շատցն[ելու] համար։ Բնութիւնը, արու[...] շատնալուն եւ ցեղերու [...] իրաւունքը կը մերժէ։ Այ[...] ռւնքին՝ արուներն ու [...] պարտ են տիրանալ պատ[...] մով միայն։ Առաջին պար[...] կանութիւնը զոր բնութիւնը [...] սոնց կը հրամայէ, ապրիլ [...] բնաւ, հապա յաղթել կամ [...] նիլն է։

Մեռնելու պարտականութ[իւ]նը բնական է եւ արուին [...] համար։ Արուներու ճակ[ատա]գիրն է վտանգել իրենց կեա[նքը] յանուն տեսակին։ Ամէն արո[ւ] մէջ կը կրէ մեռնելու կա[...]

Պատերազմը երբեք [...] հրաւէր մը չէ բնութեան։ [...] պէս արուին համար, բնա[...] զէմ չէ, երբ կը սպաննէ [...] նմանը։

Այն օրէնքը որ կը հակ[...] եւնոյն տեսակի արուներու[...] քին յարաբերութիւններուն [...] բայ, մարդասպան է եւ վ[...] գաւոր։ Պատերազմը [...] մըն է սիրոյ գրքին։

Միեւնոյն տեսակի արո[ւներու] գինովութիւն մը ունին [...] բզքտելու։ Պատերազմի [...] վութիւնը սիրոյ գինովութի[ւնն է]։

Մարդիկ գեղեցիկ են [...] միայն սիրոյ եւ պատեր[ազմի] մէջ։ Որովհետեւ նուիրուա[ծ] անձնուրացութիւնը, սիրոյ [...] կռուի երկու առաքինութ[իւն]ներն են։ Եւ նաեւ վերին օր[էն]քը՝ բարոյական գեղեց[կու]թեան։

Կան մարդիկ որ կը կար[ծեն] թէ միմիայն պէտք է իր[...] խօսը սիրել։ Եւ անոնք չեն ու[...] բնաւ որ մէկը ուրիշի մը համ[ար] մեռնի։

Ո՛վ որ չի ցանկար մեռ[նիլ] չէ սիրած եւ չի կրնար ալ սի[րել]։

Գաղափարներ հասնելու համ[ար] չէ որ մարդիկ կը մագլցին [...] ները, Մահուան քովէն անցն[...] այնքան քաղցր է, որ եթէ պա[...] բաժը հէլլար մարդը զայն [...] տի հնարէր մեռնելու համար։

Թրգմ. Ա. Պ.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՏԻՆԵՐԸ

OB AMOREM CRUOR

Բարձրաբերձ բարտիները կ՚աղօթե՛ն, ոտքի վրայ։
Եւ անոնց արծըթուն տերեւները նման են մանրանկար ձեռքերու,
Որոնք. անբարբառ աղօթքին ընկերանալով.
Դողդղացին կը կցուին իրարու։
Բարձրաբերձ բարտիները կ՚աղօթե՛ն, ոտքի վրայ։
Առուներուն, ջրանցքներուն, ճամբաներուն երկայնքը.
Անոնք՝ կանգնած են ուղիղ, գեղուղէշ եւ ամուր՝ հակառակ հովերուն.
Նաւ Ցիւբնի եւ Սէվիլի աշտաշխարհներուն պէս.
Երկա՛ր Թափօր մըն է, որ. լո՛ւռ,
Կանգնած է անտառներուն, ճամբաներուն եզերքը։
Կամ ուխտաւոր հոկաներու խումբն է,
Որ երբեք չպիտի հասնի հեռաւոր սրբատունը,
Եւ որ տարիներէ ի վեր նո՛յն աղօթքը կ՚ըսէ։
Բարտինե՛ր՝ Դաշտի եւ անտառներու բարտինե՛ր,
Խաչաձեւ ճամբաներու եւ ջրանցքներու բարտինե՛ր,
Անթիւ բարտինե՛ր, որ կանգնած էք կարծես պատերազմի մէջ.
Ես ցաւե՛ր ունիմ ձեր հասակէն ալ մեծ,
Ցաւե՛ր, զորս գտայ երկար ճամբուս վրայ, ուր ոէր կը փնտռէի։
Կը տեսնէ՞ք, ինչպէ՛ս կ՚անցնիմ ծանր ճակատս հակած,
Բարտինե՛ր, որ կանգնած էք մեծ ճամբաներուն եզերքը։
Վիթխարի եւ հպա՛րտ բարտիներ, բարտինե՛ր ուխտաւոր.
Եթէ երբեք չպիտի հասնիմ հեռաւոր սրբատունը,
Զոր իմ բազձանքս օծած է ուրախութեամբ եւ լոյսով,
Կ՚ուզեմ ե՛ս ալ կցել ձեռքերս, եւ երգե՛լ ձեզի հետ,
Բարտինե՛ր, Թողէ՛ք որ ե՛ս ալ աղօթեմ ոտքի վրայ։

Թարգմ. Ռ. Ն.   ՕՐ. ԿԻԼԼԻ ՏԷՐԳՄՈՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՉԿԱՅ

Անրի Պիւլի կը գրէ.— «Քնարերգութիւնը մեռա՞ւ»։ Եւ քննադատները, ասդիէն անդիէն, ձայն կուտան թէ երբեք նոր բանաստեղծութիւն չեն կարդացած... Ռէնեօյէն ի վեր։ Սթանիսլաս Ֆիւմէ կը հաստատէ թէ 1920-1930 ոչ մէկ նոր եւ ինքնատիպ բանաստեղծ երեւան եկած է գրական աշխարհի վրայ։ Եւ կ՚աւելցնէ թէ արդի բանաստեղծութիւնը նմանողութիւն (pastiche) մըն է, առանց մըրցանագրութեան։ Մանք կ՚ըսեն թէ կամս չօթրէամոն է, որ նմանագրութեան կ՚ենթարկուի։ Ուրիշներ եւ Ֆիւմէ, հաստատելով որ Լօթրէամոնի աշակերտները չափազանց միջակ են, կը յայտնէ թէ յաջող նմանագրութեան մը կ՚ենթարկուի Ռէնպօն։ «Ֆրանսայի ինչպէս բոլոր երկիրներու արդի երիտասարդ բանաստեղծութիւնը կը սատրապէ ինքզ. Ռէնպօ»։

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«Աննալ» հարցարան մը բացած է, հասկնալու համար բանաստեղծներուն կարծիքը թէ կարելի՞ է գաշնակցութիւն մը բանաստեղծութեան եւ խօսուն շարժանկարին միջեւ։

Փօլ Վալէրի կ՚ըսէ — Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է խօսուն շարժանկարը, լաւ չունիմ։ Բանաստեղծութիւնը, իմ կարծիքովս, լեզուի արուեստ մըն է, որ պէտք է կամ ապրի ինքն իրմով, կամ կորսուի երթայ»։ Ֆրանսուա Փորշէ — «Գրուած բանաստեղծութիւնը եւ խօսուն շարժանկարը տարբեր բաներ են։ Բայց եւ այնպէս կը սպասեմ ու կը յուսամ»։ Ժան Քոքթօ.— «Խօսուն շարժանկարը դոյզ կուտայ, որ բանաստեղծութեան ազդեւ կը պարզուի նոր աշխարհ մը»։

ՄԱՔՍՈՒԻՏԵԱՆ

«Էքսէլսիօր» կը գրէ հայ դերասան Մաքսուտեանի մասին

— Մաքսուտեան այն դերասանն է, որ այս բառին կուտայ ապրանք, անկեղծութիւն եւ գիտակցութիւն։ Մէկն է անոնցմէ, որ կը ներկայացնեն ֆրանսական շարժանկարին եւ թատերական արուեստին պատիւը։

20 տարի առաջ, ան կը խաղար Սարա Պերնարի կողքին, փառքի ընկերն էր անոր, որ ժուռ կուգար երկիրէ երկիր։ Ցառաջդիմութեան գինով, Մաքսուտեան եկաւ մտաւ շարժանկարին մէջ, եւ իր անունը, որ ժողովրդական դարձած էր հեռաւոր երկիրներու մէջ, ապահովեց յաջողութիւն մը բազմաթիւ ֆիլմերու համար։

Երկար ատեն չերեւցաւ Մաքսուտեան։ Պատճառը յաջողութիւնը չէր, այլ ֆրանսական շարժանկարին մեղաւոր քունը։

Ցանկարծ խօսուն շարժանկարը արթնցուց յոյսեր, շարժեց կարողութիւններ։ Եւ Մաքսուտեան, որ երջանկօրէն խօսեցաւ բեմէն, պիտի խօսի նաեւ սփիւռք վարագոյրէն ետեւէն։

Մաքսուտեան, որ դեռ երիտասարդ է, մեր «Հրներէն» է, այն համգամանքով որ անցած է փոխուած շրջան մը, շրջանը Սարա Պերնարի թատերական պայմաններուն։ Իր յիշատակները մեծապէս պիտի նպաստեն նոյն շրջանի թատրոնի պատմութեան։

ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ ՇԱՏՑԱԾ ԵՆ

Շատցա՞ծ են, շատցա՞ծ, այո բժիշկները։ Փողոցէն անցնողը բանեց, բժիշկ է։ Եւ գանգատողներն ալ շատցած են նոյնքան։

Կը գանգատին նախ բժիշկները, որոնք երէկ դիւրին քննութիւններով եւ քանի մը տարուան ուսանողութեամբ վկայական մը կորզած են, իսկ հիմա կը պահանջեն խստացնել քննութիւնները եւ երկարել բժշկական ուսանողի շրջանը։

Կը գանգատին նաեւ պաշտօնական մարմինները։ Փարիզի բժշկական համալսարանը ամէն տարի կ՚ընդունէր 500 ուսանող, վերջերս ամէն տարի՝ 1000։ Իսկ Ֆրանսայի մէջ գործող բժիշկներուն թիւը, որ 16,815 էր, այժմ հասած է 27,500ի։

Բժիշկներու արհեստակցական ընկերութիւնը այս պարագան յիշեցուցած է ծնողքներու որ չփորձուին բժիշկ դարձնել իրենց զաւակները, հասկցնելով որ այսուհետեւ «ալ հաց չկայ բժիշկներուն համար»։

Եւ վերջապէս կան գանգատողներ ալ, որ կ՚ըսեն թէ օտար բժիշկները շատցած են Ֆրանսայի մէջ։

Այս գանգատողները կ՚ըսեն թէ օտար բժիշկը երկրորդական կանոնաւոր կրթութիւն չէ ստացած, յաճախ բժշկական համալսարան կը մտնէ կասկածելի վկայականներով։ Փրոֆ Պալթազար, Փարիզի բժշկական համալսարանին ներկայ տեսուչը, կը յայտարարէ թէ օտարական բժիշկներուն թիւը, որ 1911ին կը ներկայացնէր 12 առ հարիւր համեմատութիւն մը, այժմ հասած է 25 առ հարիւրի։ Մասնաւորապէս շատցած են ռուս բժիշկները, որոնց արտօնութիւն տրուած է խնամել միայն ռուս հիւանդները։

Նկատուած է, որ ուսանողուհիները հետզհետէ կը պակսին։ 1911ին ուսանողներուն թիւն էր 8 779, եւ 1929ին՝ 14,574, ուսանողուհիներուն թիւը, որ քանի մը տարի առաջ 30 առ հարիւր համեմատութիւն մը կը ներկայացնէր, իջած է 10 առ հարիւրի։

Փրոֆ Լէփէր եւս կը գանգատի, որ ամէն տարի 250 նոր բժիշկներ կը հաստատուին Փարիզի մէջ։ Միւս կողմէ հիւանդ յաճախորդներու թիւը կը պակսի, որովհետեւ գեղարանները պարտաւոր դեղեր (specialité) կը ծախեն առանց դեղագիրի։ Եւ ոչ ոք կ՚արգիլէ պատրաստ դեղերու վաճառումը, որ կը զարգացնէ երկրին ճարտարուեստը։ Ընկերային ապահովագրութեան օրէնքը. սակայն, նպաստաւոր կը թուի բժիշկներուն.

ՄԻՇՏ ԳԵՂԵՑԻԿ

Գեղեցկութիւնը դարձած է համանիշ երիտասարդութեան։ Ահա թէ ինչո՛ւ շատեր, երբ իրենց տարիքը կ՚առնեն, կ՚ուզեն անհետացնել կարգ մը նշաններ, որոնք տգեղ են։

Գեղեցկութիւնը, սակայն, գաղափար մըն է։ Ճօշակի խնդիր, կ՚ըսեն ոմանք։ Բայց այսօր իտալական գրական գիրոց մը, որ 900 կը կոչուի, աւելի իրական կը նկատէ տգեղութիւնը. Եւ կը պայքարի հելլենական ըմբռնումին դէմ գեղեցկութեան մասին

Ինչ որ ըսուի, գեղեցկութեան գաղափարը այնքան ընդհանրացած է ժողովուրդին մէջ. որ ուժ դարձած է։ Մոգնիսական ուժ մը, որ կը նպաստէ յաջողութեան,— բախտին։ Ինչպէս, որքա՜ն գեղեցիկ դէմքեր, որ յաջողած են կեանքի մէջ, եւ որքա՜ն տգեղներ, որ ձախողած են։

Այսպէս գեղեցկութիւնը ընդհանրական բաղձանք մը դարձած է։ Մանաւորապէս կիները, եւ պառաւցածները, կը վազեն դէպի աղբիւրը գեղեցկութեան։ Անոնց, որ կը խոստանան գեղեցկացնել։ Արդարեւ մեծ քաղաքներու մէջ բազմաթիւ են կախարդները, որ գեղեցկութիւն կը ծախեն, եւ... վիրաբոյժները, որ կը խոստանան։

Ահա վերջին տարիներս վիրաբուժութիւնը, մանաւորաբար գեղեցկագիտական վիրաբուժութիւնը տասնձին ասպարէզ մը կը գտնայ արդէն, որ կը փորձէ քնքշութիւն մը տալ խորշոմած մորթին, անհետացնել ստորին թարթիչներու բոյնի ձեւ ուռեցքը, կզակին տակ կախուած գրօշաձեւ մորթի պատառները, որ թագուհիի մը պատկառանքը կուտան յաճախ. լերկ գանկերու վրայ բուսած մազ սխեռները, վերջապէս վերցնել տապակի պէս կախուած փորերը, պնդութիւն տալ թուլցած լլիկի տօմաթէս, պէս թուշերուն, ջուրի պէս հոսուն եւ առատ ստինքներուն։

Հռչակաւոր վիրաբոյժներ հիմա կը յայտարարեն թէ կարելի է բուժել տգեղութիւնն ալ, ինչպէս հիւանդութեան մը պէս։ Ուրեմն, թող մեղամաղձութեան ու անձնասպանութեան չմղուին տգեղները. եթէ .. դրամ ունին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՔՈՆԸՆ ՏՈՅԼԻ

Սան-Ֆրանչիսքօյէն կը հեռագրեն թէ պետական ոգեհարց մը, որ 105 տարեկան է, կը ջանայ հաղորդակցութեան մտնել Քոնըն Տոյլի հոգիին հետ։

Ուրբաթ գիշեր Լոնտոնի մէջ ի յիշատակ Քոնըն Տոյլի մեծ արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ, որուն ներկայ գտնուեցան 16 հազարէ աւելի անձեր։ Այս հաւաքոյթին ընթացքին համբաւաւոր ոգեհարց Ռոպըրթ ջանաց յարաբերութիւն հաստատել Քոնըն Տոյլի հետ։ Ներկայ էին նաեւ Քոնըն Տոյլի կինը եւ պարագաները։ Հանգուցեալ վիպագրին սովորական աթոռը ձգուած էր պարապ։

ԳԱՆԻՈՑ ընկերվարական կառավարութիւնը մտադրած է հաստատել նոր նախարարութիւն մը, որուն միակ գործը պիտի ըլլայ պայքարիլ գինեմոլութեան դէմ։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կ՚իմացնեն թէ Անգլիոյ եկմտական գլխաւոր հաստատութեանց ներկայացուցիչները, ժողովի մը ընթացքին հաստատեցին արտասահմանէն ներածուած բոլոր ապրանքներէն մաքսատուրք գանձելու որոշում մը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Վ. ՏԱՆԳՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Ճէյլի Թելէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին — Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխի դէպքերը, զոր տակաւին չարաթ մը առաջ Թուրք մամուլը կը ներկայացնէր իբրեւ սովորական աւազակային ընդհարումներ, ծանր բնոյթ առած են վերջերս՝ համաձայն Թուրք մամուլին տեղեկութեանց եւ կրնան ծանրակշիռ հետեւանքներ ունենալ միջազգային յարաբերութեանց վրայ։ Թուրքիա համոզուած է որ այդ «աւազակախումբերը» մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք ունին՝ պարսիկ կառավարութեան անհոգութեան կամ անկարողութեան պատճառաւ։ Ենթադրողներ կան նոյնիսկ որ պարսիկ կառավարութիւնը կրաւորական աջակցութիւն գոյց կուտայ անոնց, հակառակ սահմանագլուխի հարցերու տարբեր իր տուած յանձնառութեանց։

Նոյնպէս լուրերու համաձայն, որոշապէս յայտնի է հիմա, որ Արարատեան շրջանի դէպքերը աւազակային հանգամանք չունին, այլ քաղաքական շարժումի գոյն առած են։

Թուրք կառավարութիւնը կը կասկածի թէ կապ մը գոյութիւն ունի այս դէպքերուն եւ քիւրտ յեղափոխական կազմակերպութեան, ինչպէս նաեւ Ճէյմս Սայիտ դրան՝ Սէլահէտտինի գաղտնի կազմակերպութեան աշխատանքներուն միջեւ։

Զօրաւոր կասկածներ կան նոյնպէս, որ սահմանագլուխի կարգ մը ցեղերը եւ քիւրտ բնակչութիւնը գրգռուած են 150 հոգինոց անբաղձալիներու խմբակի մը կողմէ — որոնք կրօնական պրոպագանդով կը զբաղին այդ շրջաններուն մէջ — խռովութիւն ստեղծելու Թուրքիոյ մէջ։ Ցեղերը մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք կը ստանան։

Աչքի առջեւ ունենալով խռովութեանց վայրը՝ այսինքն Թուրք պարսիկ եւ ռուսական սահմաններու հանգիպումի կէտը դժուար չէ եզրակացնել թէ որո՞ւ կ՚ուզեն ակնարկել իբրեւ «դրդիչ»։

Թուրքիա խիստ միջոցներու դիմած է այդ շրջանին մէջ, բայց դժուար է իր կացութիւնը, որովհետեւ ըմբոստները մօտիկ ապաստան ունին։

Վերջին պաշտօնական հաղորդուած հեռագրի մը համաձայն, հարիւրի չափ պարսիկ քաղաքներ գրաւած են նավուրի բարձունքները եւ պարսկական հողը քշած են ըմբոստներու ընտանիքները։ Բազմաթիւ գեղախումբեր դէպի Թուրք սահմանագլուխը կ՚երթան գինագրելու Թուրք սահմանապահ ուժերուն։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

"ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 55 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Աւօն կ՚ըսէ. «Մեր երկիրը էօպէս 1000 բան է պատահեր, թող աս ըլլայ 1001»։ Սերոբը կ՚ըսէ հաստին. «Ջա՛րկ գրանս։ Հրացանի զանգուածով կը սկսէ գ արնել կոնակը։ «Շիտակ ըսէ՛ կը ստիպեն քսելու Աւօն՝ քեզի՞ համար կը փախցնէիր, չէ նէ Գէորգի համար»։ Մարդու քթէն, բերնէն արիւն կ՚երթայ, կը ձգեն մի կողմ։

Երկրորդ օրը նորէն կը բերեն։ Սերոբը կը կանչէ Աղբու ուէս Սեմօն, Խէչօ-Լաքօն, Կէլիկուզանի Բաէ-Զուէն, տէր Քաջ ք աչանան, նաեւ քանի մը իշխաններ, խնդիրը կը պարզէ նրանց։ Նրանք կ՚ըսեն. «Սրանց դատը մեզ յանձնէ՛ր, կամ մենք ինչերնիս կը դատենք, կամ 3 4 աղայ հետերնին կը ղրկենք Մուշ Առաջնորդի քով. Թո՛ղ Առաջնորդը ի՛նչ ուզէ՝ էն ընէ»։

Այդ բոպէին Սերոբը կ՚իմանայ, որ Գէորգը եկած է Տաղուըրնի (ուր ես գրկած էի շալակուրի համար)։ Երկու զինուոր կ՚ելլեն Խտանայ կամը եւ կը պոռան Գէորգին թէ՝ «եկուր, պարոնը կը կանչէ քեզի»։ Մինչեւ Գէորգի գալը կրկին երկու անգամ հարցուցեր են թէ՝ «շիտակ ըսէ՛, քե՞զ համար կը փախցնէիր, չէ նէ Գէորգի համար. եթէ շիտակը չըսես՝ կը սպաննենք»։ Մարդը տանջուած կամացուկ կ՚ըսէ, թէ Գէորգի համար։

Գէորգը կը վերցնէ իր հրացանը եւ կուգայ Սերոբի քով։

Խտան հասնելուն՝ ժողովրդէն մէկը կը պատմէ հոն անցած դարձածը իր հօրեղբօր մասին։ Գէորգը կուգայ։ կը տեսնի հօրեղբօր քիթը-բերանը ուռած. արիւնոտած։ Ներս կը մտնի, բարեւ կուտայ բոլորին... Թէ՛ տէրտէր, թէ՛ ժողովուրդ հոդ են։ Հրացանը կը կախէ սիւնի վրայ՝ կը նստի։

Սերոբը խնդիրը կը պարզէ Գէորգին եւ կ՚ըսէ. «Ահա՛ քո հօրեղբօր ըրածները. քո կարծիքդ ի՛նչ է։ Ինչ որ պէտք է՛ դուն կ՚ընես», — կ՚ըսէ Գէորգը. — Սերն ու ժամուն կերեր ես՝ ջուր Թանին ի՛նձ ես կանչեր»։ Սերոբը կեռ մօտ նստած ձեռքը կը նետէ խանչալին՝ Գէորգին զարնելու, բայց Սօսէն կը բռնէ։ «Ի՞նչ սերն ու ժամուն եմ կերեր», կ՚ըսէ Սերոբը։— «Եթէ քովդ փոքրի չափ պատիւ ունենայիր՝ այդպէս չէիր ընէ, կը սպասէիր ընկերներուդ գալուն»։

Ժողովուրդը կ՚ըսէ «Մ ընգրենք. տխպէր էդ խնդիրը մեզի յանձնեցէք»։ «Ես Գէորգին եմ յանձներ», կ՚ըսէ Սերոբը։ Իսկ Գէորգը կ՚ըսէ. «Ես իմ խըմբապետիս եմ յանձներ»։ «Ես քո խմբապետը չեմ, կը պատասխանէ Սերոբը.— եթէ ես քո խմբապետը ըլլայի՝ դու ինծի չէիր ըսի թէ՝ սերն ու մածուն ես կերեր, ջուր Թանին ինծի կանչեր»։

Այդ «յանձներ ես, յանձներ եմ» խնդիրը 7 անգամ կը դառնայ կուգայ։ Վերջը Գէորգը Սերոբին կ՚ըսէ. «Ինծի՝ ես յանձներ». «Հա՛, քեզի եմ յանձներ», կ՚ըսէ Սերոբը։ Գէորգը հրացանը վար կ՚առնէ, մէջը մի փամփուշտ կը դնէ. գալիս կուգայ՝ կը զարնէ հօրեղբօրը, գետին կը փռէ. փամփուշտ մը եւս կը դնէ՝ կը զարնէ կնոջը։ Կինն ալ կ՚ընկնի ցեխերու մէջ։ Հօրեղբօր լեզուն ալլեւս չի դառնար, որովհետեւ գնդակը դիպեր էր սրտին։ Իսկ կնոջը կողքին էր բռներ եւ կինը կը սկսէ Թափլտիլ։

Սերոբը կ՚ըսէ հաստին. «Գնա՛ լռացո՛ւր. եկուր։ Հասօն կ՚երթայ, երկու խանչալ կը զարնէ, կինն ալ կը վերջացնէ։

Գէորգը ներս կուգայ։ Սերոբը կ՚ըսէ. «Դէ՛ եկուր քովս նստի՛ր, է՛լ ոչինչ չկայ քեզի»։ Գէորգը չի գար, այլ կը վերադառնայ Տաղուըրնի։ 15 օր վերջը, Գէորգը հոդ կը հիւանդանայ եւ կը պառկի տէրտէրի տանը։ Իսկ Խտան՝ շորերը կը հանեն դիակներուն եւ այդ շորերը կուտան Ախպու ուէս Սենոյին։ Սենօն շորերն ու ոտքի ամանները կը տանի, կը հագցնէ իր ընտանեաց։ Ժողովուրդը կը հաւաքուի, որպէսզի դիակները վերցնեն տանին դերեզմանը պահեն։

Սերօն ու ընկերները թոյլ չեն տար գերեզման տանելու։ Այդ պատճառաւ, 200 քայլ հեռու հովիտ մը կը գտնուի, հոն քիչ մը հող կը փորեն, մէջը կը ծածկեն։ 10 հոգի խտանցի կը վերցնեն իրենց հրացանները, կը քաշուին Խտանայ դիմացի տանձի ծառի տակ եւ կ՚ըսեն. «Մենք չենք ընդունիր այդպէս բան. մեր Թաղէն հեռացի՛ր, եթէ ոչ մենք կը դառնանք մեր տանեցւոց, թո՛ղ Խտանը քեզ մնայ»։

∴

Դառնանք Սէմալ։ Ես անկարող էի քալել՝ Սէմալէն Խտան գնալու համար։ Բիրը քեաթիբ Մանուկի ձին հեծուցին ինձ, բայց ցաւի պատճառով ձիու վրայ ալ չէի կրնար կայնիլ։ Ալիւրի շալակաւորներ ճանապարհին պատահեցին՝ ես քանի մը ընկերներով հասայ Ղարիբշանայի վերեւ։ Հոդ զրուած էին Մխիթարաց եւ Ղարիբշանաց խուցեր։ Ինձ իջեցուցին ձիուց, կրակի մը քով պառկեցուցին։

Ես եւ քովիս ընկերները տեղեկութիւն չունէինք Խտան անցած դարձածի մասին։ Ժողովրդի մէջ փափսաց մը ընկաւ։ Էդոնց սովորական բան է. երբ մեզի ոչխար մորթել ուզենան՝ կը փափսան. ես ալ գիտեմ էդպէս բան է։ Փափսոցը կը շարունակուէր։ Կանչեցի. «Սաքօ՛, էդ ինչ կը փափսաք, ի՞նչ է պատահեր»։ «Վալլահ, բան մը չկայ», ըսաւ։ Քիչ մը վերջ եկաւ, կողքիս պառկաւ եւ ինծի գաղտնի ըսաւ, թէ Խտան էսպէս բան է պատահեր։ Հետոս ընկերներն ալ իմացան։

Մութ էր. մէկ ձեռքիս փայտ առայ, միւս ձեռքովս բռնած ընկեր մը՝ մի կերպ իջայ Տաղուըրնի։

(Շար.)

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սկաուտներու բանակումը-ցուցահանդէսը, Meudonի անտառին մէջ, Patte d'Oie վայրը, 12—13—14 յուլիս։ Կը մասնակցին 250 հայ սկաուտներ իրենց ձեռական աշխատութիւններով։ Հրաւիրուած են օտար անձնաւորութիւններ եւ սկաուտներ։ Մեթրօ Javelէն առնել շոգեկառք եւ իջնել gare Meudon. …ր կը սպասեն առաջնորդներ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԷԿ

20 Յուլիս Կիրակի ժամը 2էն 10 Վարժարանին պարտէզին մէջ
1 Boulevard du Nord, Le Raincy-Pavillons

Մարզական խաղեր, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր եւ անակնկալներ։

Կը մասնակցին Գ. Վ. Ալմեճեան, պարուհի Օր. Գալուքճեան եւ վարժարանի սանուհիները

Ձոխ գեղարուեստական բաժին — Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20 37
Կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7ի, ժամադրու-թեամբ։ Կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

ALLO, ALLO
Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Lorretteի խիստ մօտ

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ
ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ։ Շոգեկառքով կամ ծանրակառքով 15—30 վայրկեան, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Ամսավճար՝ սկսեալ 200 ֆրանք։ Ցուցներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. …տարուան մէջ։ 15 տարի տուները պարտ են տուրքէ։ Պատրաստ villaներ, նոր ընակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու …ու ծախ, գրաւ գնելու, պայմանագրութեան եւայլն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ. Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ … պատուած գետեցիկ անտառով։ Հաղորդակցութիւնը … Gare Mont Parnasseէն ուղղակի Gard Invalidesէն … St. Lazareէն Versaillesի գծով։ Ցանել կարելի է … ինքնաշարժով։ Ծրի մանրամասնութիւններու համար դիմել
ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱՐՐԱՀԱՄԵԱՆ
Գրասենեակը. 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra կամ Chaussé d'Aantin. Ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտներ եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1։ Հեռաձայն Provence 87—32 եւ 82—48։
Ցուցներու շինութեան համար ծրի խորհրդակցութիւն։ Գտնուի … ճարտարագէտի մը կողմէ Գ. … եւ Եր. օրերը ժամը 4-ը

ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince
Հեռաձայն՝ Danton 88 65
Ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական, գեղարուեստական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ։
ՀԱՍՑԷ ՆՆ ՐԱՖՖԻ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ
Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրը օրին կը ղրկուին։
ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԲԱՑՈՒԱԾ Է ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ
Բոլոր գրադարանները, հրատարակիչներն ու հեղինակները կրնան դիմել ուսէ գործի համար
LIBRAIRIE H.SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris VIe

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 34—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցին … Փառաւոր Միտայլ ֆրանսայի Առողջ. նախարարութենէն
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10էն 12 եւ ժամադրութեամբ, 13 Rue Blomet, Pէսթերեան ճառագայթում (radiographie) … radiothérapie profonde), ՏՐԱՆՍԻՌՄԻՐ …
…
Հասցէ՝ 134 Rue Blomet, Laboratoire de Radiologie. Métro Convention. Autob. X. եւ AG
Հեռաձայն՝ Vaugirard 29 55, 47 86.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart Մեթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
Ցատուկ յարկաբաժին Վեներական և Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռօկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ։
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՑԱՐԳԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ
Եթէ կ'ուզէք բերնի համով մաքուր եւ անարատ սուրճ խմել, դիմեցէք ճոլակատոր
CAFÉ SULTANի
Մ. ԹՈՐՈՍ (Քէմախցի)
92 Rue d'Angoulême — Métro: Couronne. Tél. Ménil. 56—06
Ամենավերջին դրութեամբ մեքենաներով օժտուած մեր վաճառատան մէջ պատրաստուած սուրճը կը գոհացնէ ամէնէն նրբաճաշակները։
Այս տեսակներ գիներ անմրցելի, փորձեցէք անգամ մը եւ պիտի տեսնէք տարբերութիւնը ձեր գործածած եւ մեր պատրաստած սուրճին։ Կ'ընդունինք ապսպրանքներ արտասահմանէն եւ գաւառներէն։ Փափաքողներու կը ղրկենք գիներու ցանկը։ Փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

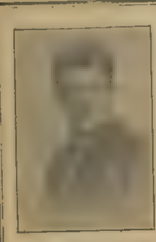
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
Զաւակի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon
պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այր եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ։
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼՈՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար
ՄԱՍՕՑ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ
Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Նախկին վարիչ Ճոլակատոր Ծիէկե Ժամացոյցներուն
Փոնեւի գործարանին
261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մեթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. Հեռ. Nord 85—63 եւ 95—50: Հանրակառք՝ 5, 50, 51, 52, 21, 26, 29: Օթօպիւս՝ W. M.
Պատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, քարինաներ, նշանտուքի, ճարսնիքի մատանիներ եւ ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթ զարդեղէններ եւ Թանկարժէք գոհարեղէններ։ Ոսկերչութեան եւ ժամացոյցի վերաբերեալ խնամով նորոգութիւններ։
Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՆԱՄԾԹԻԿ ՀԱՒԱՐՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՅ ԱԳԱՐԱԿԸ
Ամենախիստ քննութեան ենթարկուած օրուան Թարմ հաւկիթներ, պատուութեան մէջ պարարտացած հաւաւոտներ եւ խորովելու համար առաջնակարգ հաւեր մատչելի գիներով։
Ոխտ կանոններու առաջ Ցարգելի յաճախորդներէն կը խնդրուի իրենց ապսպրանքները մէկ երկու առաւելէն պահել ու …
Դիմել կամ գրել՝ Hachmanian, 285 Fbg. St. Antoine, PARIS (XI), կամ ուղղակի ագարակին, Hachmanian, Elevage du Bois de Perroy, Fouquerolles par Beauvais (Oise).

ՆՈՐԱՁԵՒԱՅԻՆ ԴԵՐՁԱԿԱՆՈՑ
Նրբաճաշակ ձեւերներ
Մի մտածուիք թէ ձեր ծագումները ո՞վ պիտի կարէ, ո՞վ ձեզ լաւագոյն պիտի գոհացնէ։ Դիմեցէք B. Jaret ֆիրմային, ճարկական ճաշտառութեան որ մեծ խնամքով կը պատրաստէ ձեր փափաքածին համաձայն ամէն տեսակ ճաշ… ձեւով վկայեալ դերձակուհի եւ ՀՆԱՐՈՂ ՄՕՏԵԼՆԵՐ։ Ցարգելի դուհեցրէ. Այց ստողի ձեր կը գտնէք ամէնամատչելի նորաձեւութեամբ … ինդրով։ Հասցէն Հատ դիւրին, 4Rue de la Collegiale … (86 Bld. St. Marcel) Métro Gobelinsէն 40 քայլ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ PRINKIPO
VERTANÈS MAHDJOUBIAN et A. VITCHEN
24 Rue des Carmes, Paris (5) Մեթրօ՝ Place Maubert
Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ։ Մասնաւոր կերպով պատրաստուած «Չէօպ-քէպապ»։
Այցելեցէք, համոզուելու համար։ Հարսնիքի, ծնունդներու, հաւաքոյթներու եւայլն համար մատչելի գին։

PLOMBERIE-COUVERTURE
ՋՈՒՐ ԿԱԶ
ԼՈՒԱՑԱՐԱՆ, ԵՒՆ.Ի ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ
Կը ստանձնեմ կապարի եւ գինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար Չուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել նամակով՝
A. TATOULIAN ի
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏԻԼ
Ամենադիւրին եւ նպաստաւոր պայմաններով, Պէքոնի մէջ Սէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեքտրական գնացքով, ժամը 10 քրէն, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ 4 սենեակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confortով, տաք ջուր եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմութիւն եւ վերելակ (ascenseur), 50 հազարէն 100 հազար ֆրանք — միայն մէկ քառորդը կանխիկ, մէկ քառորդը մէկական երկու տարին, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարին վճարելի, ըստ կամս, պետական տոկոսի ազնիւ. Հարցուցին 7, Դիմել Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière. Կառ Սէն Լազարի մօտ։ Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ Թարգման մը պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
Գ. ՃԵՔԷՐԵԱՆ
Հաշուապահ Զոլոյ Զառայէն, փաստաբանեալ ճայուլ…, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone Trudaine 76-…
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ այժմէն … Registre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenu …
ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ԵՒ ԿԸ ԼՈՒԾԷ
Կիրառ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciaux … Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, … apprent…

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Հ. Ց. Դ. Լիոնի Քոմիտէն կը յայտնէ թէ իր անդամակցութենէն
ՕԲ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՄԱՏԹԵՒՈՍԵԱՆ
Մահուան առիթով իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ համակրելի ընտանիքին։
Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յուլիս 3ին Լիոնի մէջ։

96 r. Rivoli, Մեթ. Շաթլէ. Այժմէն եւ նոր մեթոտով … Լիոնի … Կ'ընդունի օրէրն 9—12, 3—6 Կիրակի 9—12.

STUDIO D'ART MANOUK
Մարսէյլի գեղարուեստական լուսանկարչատուն
116 La Canebière
ուր պիտի գտնէք արուեստի կատարեալ բաւարարութիւն, ինչպէս նաեւ ամառնային բացօթեայ ժամանցներու համար ընտիր մեքենաներ ամէն պիտույքներով։ Վճարումներու դիւրութիւն։ Չափաւոր գին։
ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

BRASSERIE HAROLA
3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88
ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ
Հարսանիքի, ծնունդներու եւայլն համար
Մատչելի գին Հայերու

ԻՐԱԻԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL 97.39 եւ 96.70
Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր … Վարժարանական … ՖՐԱՆՍ … (ԱՏՈՒՏՈ …)
…
Դիմել ամէն օր. ժամը 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
ՃԱՆԻԷՕՋԵԱՆԻ
ՃԱՇԱՐԱՆԸ
202 Rue Boileau, Lyon

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ — ՆԵՐԱԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
SIROUNAK ARABIAN & Cie
155 Rue Montmartre (1er étage
Ֆրանսական եւ անգլիական խիստ ծով եւ ճաշակաւոր nouveautéներ այրերու համար մեծ-ու-քանակ եւ բրդեղէն, ամէն տեսակ ընտիր կերպասեղէններ կիներու համար
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ
Չեռք մը կարուած ճաշակաւոր ձեզի պիտի արժէ՝ Ֆրանս. առաջնակարգ գեղեցիկ կերպասով 500 ֆրանք փափաքանակ 700ի։ Իսկ Անգլ. կերպասով 700 փոխանակ 1000ի փափաքողներու (այր եւ կանանց կը տրա խողովին անեթիծ) coupe ունեցող եւ à façon աշխատող վարպետ — դիմել

ՀԱՑԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61
…
2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19.

EMPIRE սինեմա՝ 37 Av. Wagram
IMPr MERLE - MASSIS - EDITION,
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 396

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒԼԻՍ 1930
16 JUILLET 1930

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1314

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՖՐԱՆՔՕԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Թուրք-Սուրիական սահմանագծման յանձնախումբի ֆրանսացի անդամները Ատանայէն-Պէյրութ վերադարձին, երբ կալուածական խնդիրներու մասին անոնց հարցումներ եղած է, մէկ անդամը պատասխանած է թէ Հայոց կալուածական խնդիրը չի կրնար անջատուիլ Սուրիացիներու կալուածական խնդրէն։

Այս հարցը, գրեթէ միշտ, ֆրանքօթրքական բանակցութեանց օրակարգի վրայ երեւցած է, երբ խօսք եղած է Թուրք-սուրիական սահմաններու ճշդման մասին։ Ասկէ քանի մը ամիսներ առաջ Էնկիւրիի մէջ սկսած բանակցութիւնները գրժուարութեան մատնուեցան, որովհետեւ ֆրանսացի պատուիրակները պնդած էին Սուրիոյ մէջ բնակող Հայերու կալուածներու փոխանակութեան իրաւունքին վրայ։ Թուրք պատուիրակները մերժած էին զբաղիլ այդ խնդրով, որովհետեւ բանակցութիւնները ընդհատուած էին։

Նորագոյն լուրերը հակասական են։ Եթէ հաւատանք ֆրանսական յանձնախումբի մէկ անդամի անպաշտօն յայտարարութեան, Ֆրանսացիները պիտի պնդեն հայկական կալուածներու փոխանակութեան իրաւունքին վրայ։ Մինչդեռ «Էլ Աhրամ» արաբերէն թերթը լաւատեղեակ շրջաններէ կ'իմանայ որ Էնկիւրիի Ֆրանսական դեսպանը Թուրքիոյ արտաքին գործոց գործավարին յայտնած է թէ Ֆրանսացիները համաձայն են Հայերու կալուածներու խնդիրը նկատի չառնելու։

Ըստ երեւոյթին համաձայնութեան ճանապարհը հարթուած է։ Թուրք-սուրիական համաձայնութիւնը կրնայ կնքուիլ երկու կողմերու շահերուն համաձայն, հայկական կալուածներու կարեւոր խնդիրը միայն սակարկութեան նիւթ ծառայեցնելով։

Լօզանէն սկսած, հայ ժողովուրդը իր զարմանալու կարողութիւնը կորսնցուցած է, և միջազգային անիրաւութիւնները սովորական դարձած են իրեն համար։ Թուրքիոյ հետ, իւրաքանչիւր պետութիւն իր հաշիւները կը կարգադրէ ոչ միայն անտեսելով հայկական տնտեսական իրաւունքները (քաղաքական մասին խօսք չենք ըներ), այլ, շատ յաճախ, այդ անիրաւուած ժողովուրդի պատկանող իրաւունքները բանակցութեանց նժարին մէջ կը դրուին, որպէս սպառնալիք մը՝ Թուրքիայէն աւելի բան մը կորզելու համար։

Մենք այդ բոլորը կը տեսնենք, բայց լուռ ու անզօր հանդիսատեսի դերին մէջ կը մնանք։ Անզօրութիւնն այլ խնդիր է, որու մասին կ'արժէ մտածել։ Բայց մենք ամէն անգամ երբ առիթը ներկայանայ, պիտի բացատրենք մեր լռութեան իմաստը։

Առաջին և վճռական յայտարարութիւնը այն է թէ լռութիւնը համաձայնութեան նշան չէ։ Հայ ժողովուրդը չէ հրաժարած և չպիտի հրաժարի ոչ իր քաղաքական պահանջներէն և ոչ ալ իր կալուածական իրաւունքներէն։ Խօսքը մասնաւորելով միմիայն կալուածական խնդրին, կ'ուզենք որ՝ թէ Թուրքերը և թէ իրենց հետ համաձայնութիւն կնքողները գիտնան միանգամ ընդ միշտ որ նման բարդ հարց մը կարճ ժամանակի ընթացքին չի կրնար մեռնիլ։

Դեռ անցած ամառն էր, երբ Անտրէ Մանտէլշտայմ, Սորպոնի մէջ այնքան կորովի ու գիտական դասախօսութիւն մը կ'ընէր, ըսելով թէ «եթէ հայ ժողովուրդին իր արդար իրաւունքը չվերադարձուի, այդ պիտի նշանակէ յուսահատիլ մարդկութենէն։ Հայկական հարցը փակուած չէ։ Ան իր լուծումին կը սպասէ՝ ժողովուրդներու հաշտութեան եւ խաղաղութեան ոգիով»։

Բայց այս ոգին այժմ տիրական չէ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը և անոր անդամակցող պետութիւններն անզօր ու լուռ հայ բազմութիւններու վրայէն կոխկրտելով՝ կարող են հասնիլ մինչեւ Թուրքիա։ Կարող են անտեսել իրենց որոշումները, ու ծաղրանքի նիւթ դարձնել միջազգային իրաւունքի և մարդու իրաւունքի սրբութիւնները։ Եթէ հայ անզօր բազմութեան առկայութիւնը նշանակութենէ զուրկ է, հիասթափութիւնն ու անհաւատութիւնը որ կ'արմատանայ հայ ժողովուրդին մէջ, մեզի համար արժէք մըն է։

Գալով Թուրքիոյ, որպէս առնելիք-տալիք ունեցող կողմերու, ան կարող է իր բոլոր գործերը կարգադրել աշխարհի հզօրներուն հետ, իր ուզածին պէս։ Բայց պիտի գիտակցի (և մենք կը կարծենք թէ օր պիտի գիտակցի) որ աշխարհի մէջ ունի անզօր պահանջատէր մը, հայ ժողովուրդը, որմէ չպիտի կրնայ խուսափիլ, մինչեւ որ, օր մը, ողջմտութեամբ (ինչ որ կասկածելի է) կամ հարկադրանքով՝ կարգադրէ անոր հաշիւը։

Այո՛, այսօր, Թուրքը սուրով մեր հաշիւը կարգադրած է, բայց որպէս զի Թուրք ժողովուրդը հանգիստ քնի և մարսէ այդ հաշիւը, առնուազն հարիւր տարի անցնելու պիտի հսկէ, միշտ սուրը ձեռքին։

Մենք չենք հաւատար այդ լարուած վիճակին։ Ու լաւ կ'ըլլար, որ Թուրքերն ալ օր առաջ այսպէս մտածէին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Նոր Օր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 4).

— «Անցեալ շաբաթ, բանուորներուն աւելի մօտենալու եւ անոնց կենցաղին վրայ հսկելու անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէինք այս սիւնակներուն մէջ։

Ընթադրուածէն աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի այս խնդիրը. Ընկերային ամէն հարց, որքան ալ մօտիկ ըլլայ մեր ըմբռնումներուն ու նախասիրութիւններուն, մեզ այնքան չէր խանդավառեր երէկ։

Անէծքի արժէկ-գէշ տնտեսութիւն մեր հայրենիքին մէջ, տուն տեղ, դաշտ ու լճակ, մաճ ու արօր։ Թէեւ ազգովին բանուոր ու գիւղացի, մեր մէջ մուտք գտած չէին դասակարգային տարբերութիւնները եւ շերտաւորումները։ Ցածկահայաստանի մէջ հայ բանուորին, հողի չարքաշ աշխատաւորին մեծագոյն խոչընդոտն հայ ժողովուրդի ազատութիւնն ու բարօրութիւնն էր։

Այսօր փոխուած են հիմնովին պայմանները։ Բռնօրէն եւ կոպտօրէն դուրս նետուեցանք մեր դարաւոր օճախներէն, մէկէն ի մէկ կտրուեցանք մեզ անցեալին կապող աւանդութիւններէն ու ընտանեկան մաքուր բարքերէն։

Ահաւոր փոթորիկ մը, ճարի պէս արմատախիլ ըրաւ ցեղը ու բոկոր բոկոր զայն նետեց Ակրոպոլի սարերը, Աէնի ափերը եւ Արժանթինեան հալոցին մէջ։ Ուր աչքերնիս բացինք, նոր կեանք, նոր մարդեր, նոր պայմաններ տեսանք մեր շուրջը։

Տիրող ընդհանուր շփոթութեան մէջ մէկ ճշմարտութիւն անուրանալի է որ երէկուան ցեղը չենք ու չենք կրնար ըլլալ։ Լաւ թէ գէշ, այսպէս է։

Ազգովին այս անորոշութեան վիհին մէջ գլտորելէ զատ, նոր արեւներու տակ կրեցինք նաեւ ազդեցութիւնը նոր վարդապետութիւններու եւ դաւանանքներուն, որովհետեւ մեծամասնութեամբ ինկանք գործատուներու, հանքերու եւ սեւ գործերու մէջ։

Կողք կողքի ապրելով յոյն եւ ֆրանսացի բանուորներու հետ անզգալաբար իւրացուցինք անոնց խորհելակերպը, կենցաղային գիծերը, աստիճանաբար կորսնցնելով ցեղայինը, որուն տեղը բռնել կոչուած է միջազգայինը։

Ահա, հոս է որ գործունէութեան նոր ասպարէզ կը բացուի Դաշնակցութեան առջեւ. Բանուորական այն զանգուածներուն պէտք է բացատրել ընկերվարութեան գլխաւոր սկզբունքները, պարզել մեր կուսակցութեան բանուորական քաղաքականութիւնը, կէտ առ կէտ լուսաբանել մեր ծրագրի այն մասերը, որոնք կը վերաբերին բանուորութեան եւ մեր ըմբռնումով տալ աշխարհի բանուորական շարժման գլխաւոր գիծերը։

Ցտարութեան մէջ հասունցող սերունդ մը կայ՝ որ կը հետաքրքրուի այս հարցերով։ Ու եթէ մենք չլիբաւարարենք, այդ սերունդը կամ մաս մը այդ սերունդէն, պիտի իյնայ համայնավարներու գիրկը։

Պէտք է ըմբռնել ժամանակին արժէքը եւ համոզուիլ վերջապէս թէ երէկուան նշանաբանները ամէն տեղ եւ ամէն ատեն իրենց ազդեցութեան տակ չեն պահեր այսօրուան սերունդները։

Երէկին տանք իր տեղը պատմութեան մէջ, իսկ այսօր դարցնենք մեծ ուշադրութեան առարկայ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱ՞Ն

ԷՆԿԻՒՐԻ, 13 յուլիս.— Քիւրտերու դէմ ձեռնարկուած զինուորական գործողութիւնները վերջ գտան։ Ըմբոստները ճնշուած են։

ԷՆԿԻՒՐԻ, 13 յուլիս.— Անատոլու գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ըմբոստական շարժումը որ յետադիմական եւ քաղաքական բնոյթ կը կրէր ու Զիլանի շրջանը կը խռովէր, բոլորովին զսպուեցաւ։ Ըմբոստները իրենց յարձակումները ուղղած էին Մուրատիյէի, Պայազիտի, Գաթնոսի եւ Արճէշի դէմ։ Զինուորական ուժ չունենալով, իրենց ձեռնարկները կարգ մը ուրիշ վայրերու դէմ ձախողեցան, շնորհիւ ընդդիմութեանը գիւղացիներուն, որոնք իրենք իսկ կազմակերպեցին իրենց պաշտպանութիւնը։ Այս կերպով, ըմբոստներու շարժումը ձախողեցաւ եւ սահմանափակուեցաւ Զիլանի շրջանին մէջ։

«Որովհետեւ անհրաժեշտ էր ըմբոստներու շարժումը յանձնել զինուորական ուժերու, առաջին արշաւախումբ մը անոնց դէմ ղրկուեցաւ յուլիս 5ին. այս արշաւը յաջողութեամբ վերջացաւ 10ին։ Ըմբոստներու թիւը կ'անցնէր 1500ը։ Բազմաթիւ պետեր եւ ըմբոստներ սպաննուեցան եւ շատ քիչերը յաջողեցան փախիլ»։

Ներելի է անշուշտ կասկածիլ Թրքական աղբիւրէ հաղորդուած այս լուրերու ճշտութեան վրայ, նկատի առնելով հակասական լուրերը, որոնք քանի մը օրուան մէջ, յաջորդաբար տրուեցան նոյն աղբիւրներէն իսկ։

Եգիպտական դահլիճը

Ֆուատ Թագաւոր հրովարտակով մը երեք շաբաթ յետաձգեց խորհրդարանի վերաբացումը։

Դահլիճին մէջ, կարգ մը փոփոխութիւններ տեղի ունեցան։ Հաֆըզ Աֆիֆի փաշա, արտաքին նախարարը՝ նշանակուեցաւ Լոնտոնի դեսպան. իրեն տեղ պաշտօնի կ'անցնի Ապտիւլ Ֆէթթահ։ Դատական նախարար պիտի նշանակուի Ալի Մահիր փաշա։

Իսմայիլ Սըտքը՝ վարչապետը, յայտարարեց թէ Լոնտոնի նոր դեսպանը անմիջապէս չպիտի վերսկսի ընդհատուած բանակցութիւններուն։ Բայց եգիպտական կառավարութիւնը առաջին առիթէն պիտի օգտուի, բանակցելու համար Անգլիոյ հետ։

Հաֆըզ Աֆիֆի ջերմ կուսակից է Անգլիոյ հետ համաձայնութեան մը կնքման։

«Տէյլի Մէյլ» անդրադառնալով եգիպտական ներկայ տագնապին կը գրէ.— Եգիպտոս կը գտնուի յեղափոխութեան մը նախօրեակին։ Վաֆտ՝ հականգլիական կուսակցութիւնը վճռած է գերագոյն իշխանութիւնը ձեռք ձգել ամէն գնով։ Լոնտոնի եւ Գահիրէի մէջ, կարեւոր վաֆտիստներ բացէ ի բաց կը խօսին յեղափոխութեան մասին եւ Նահաս փաշայի վարչապետութեամբ՝ հանրապետութեան մը օգուտները կը ջատագովեն։ Իբրեւ ներկայ տագնապէն ելքի միջոց, կը խօսին նաեւ գահընկէցութեանը վրայ Ֆուատ Թագաւորին, որուն պէտք է յաջորդէ իր զաւակը, տասնամեայ Ֆարուք իշխանը։ Այդ պարագային՝ երկիրը պիտի կառավարուի խնամակալ մարմնի մը կողմէ, որ պէտք է բաղկացած ըլլայ Վաֆտի անդամներէն։

Անգլիական թերթերը եգիպտական հարցով կը զբաղին երկարօրէն։ Համայնավար թերթ մը կը կարծէ թէ Անգլիոյ դահլիճը նկատի առած է Աղեքսանդրիոյ ռմբակոծման հաւանականութիւնը եւ թէ անգլ. թերթերը հանրային կարծիքը կը պատրաստեն ի նպաստ եգիպտական յեղափոխութեան դէմ զսպիչ խստութիւններու։

Բոլշեւիկեան քարոզը անթելով

Մոսկուայի գերման դեսպանը բողոքեց խորհրդային իշխանութեան թէ բոլշեւիկեան ռատիօ-կայանները գերմաներէն լեզուով պրոպագանդ կը մղեն Գերմանիոյ մէջ, ի նպաստ համայնավարութեան։ Բողոքը որեւէ արդիւնք չտուաւ, որովհետեւ Մոսկուա կը նկատէ թէ ուզածը իր ուզած լեզուով տարածելու իրաւունք ունի։

Յայտնի թէ նման բողոքներ ալ ասկից առաջ ըրած են զանազան պետութիւններ, բայց միշտ իզուր։ Միայն Իտալիա է որ կրցած է վերջ տալ անթելով բոլշեւիկեան պրոպագանդին։

Վերջ բոլշեւիկեան համագումարին

Բոլշեւիկեան համագումարը փակուեցաւ նոր կոմիտէի ընտրութենէն յետոյ։ Ընտրուած են 71 անդամներ եւ 67 փոխ անդամներ։

Ընտրուածներուն մէջ կան Ստալին, Քականովիչ Մոլոտով, Կալինին, Վորոշիլով, Ռուցուտաք, Կույպիշէֆ, Միկոյեան, ինչպէս նաեւ Ռիկով, Տոմսկի, Բուխարին, հակառակ վարկաբեկման որուն ենթարկուեցան։

187 հոգի անդամ ընտրուեցան հսկիչ կեդրոնական յանձնախումբին։

Իսկ քաղաքական դիւանին անդամ ընտրուեցան հետեւ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 27

ԼԻՈՆԷՆ.—

Ղազար Քէնտիրեան	100
Յարութիւն Նիկողոսեան	100
Մամբրէ Տէր Պետրոսեան	100
Տիգրան Զէքեան	100
Յակոբ Արսլանեան	100
Սերոբ Խաչատրեան	100
Ե. Վարդանեան	100
Զօհրապ Պօյաճեան	100
Յովհաննէս Ճէօզմէճեան	100
Միքայէլ Մառուքեան	100
Մարտիկ Մառուքեան	100
Խաչատուր Խանլեան	100
Գումար	1200
Նախորդ գումար	34.580
Ընդհ. գումար	35.780

ԱՅՍՕՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԵԾ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսա երկու օրէ ի վեր կը պարէ ի խանդավառութիւն մեծ յեղափոխութեան. Այս տօնախմբութեան ու սիրտ մաշող հիթինքներու պատմականին դուրս, ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան տօնը համամարդկային տօն մըն է իր անցեալ նշանակութեամբ.

1789ի ֆրանսական մեծ յեղափոխութիւնը համաշխարհային նշանակութիւն ունեցաւ, եւ աշտանակող թափով մը կրկնուեցաւ աշխարհի բազմաթիւ ասպարէզներու վրայ, որու ալիքներէն այնքան բռնակալութիւններ տապալեցան, խորտակուեցան։

142 տարիներէ ի վեր ժողովուրդներու պատմութեան գլխաւոր ձգտումներու կնիքը կրնցիս Յուլիս 14ի (1789) շղթայաբեկ պոռթկումն, ու որքան հուռու այս միջավայրէն, այնքան խանդավառ ու այնքան իտէալական հետեւորդներ ունեցան Բաստիլի պատերը տապալող յեղափոխական զանգուածը։

Այսօր, սակայն, ֆրանսական յեղափոխութիւնը կը դառնայ պարզ յիշատակ մը, եւ անոր ալիքները կը կլանուին մարդկային ազատութեան նոր եւ աւելի հսկայական փոթորիկներու մէջ, աւելի արմատական ու աւելի համամարդկային։ Մասնաւորապէս, համաշխարհային պատերազմէն յետոյ, մարդկութիւնը կը մտնէ ընկերային յեղաշրջումներու գործօն շրջանի մը մէջ, 19րդ դարու քաղաքակրթութեան հաշուեյարդարը կատարելու համար։

Եթէ ֆրանսական մեծ յեղափոխութիւնը արդիւնքն էր միջին դարէն սկսած դասակարգերու եւ դասերու լարուած փոխ-յարաբերութեանց, այսօրուան ընկերային հիւանդութիւնները, աւելի ցնցող ու աւելի ընդհանրական, ծնունդն են վերջին մէկուկէս դարու ընկերային եւ տնտեսական բարդ յարաբերութիւններու, որոնք կուտակուած կիրք ամբարած են աշխարհի մէջ, նոր պահանջներ ու ազատութեան նոր հորիզոններ ստեղծելով այսօրուան ու վաղուան մարդկութեան համար։

Յուլիս 14ին ֆրանսացի ժողովուրդը, աննման կորովով գրաւեց Բաստիլը, խորտակելով բռնապետութեան պաշտպանները։ Ու անկէ յետոյ յեղափոխութեան շունթալից հարուածներուն տակ, իյնալու եղեւ ինկան հարիւրաւոր Բաստիլներ, չդիմանալով ժողովրդական սրբազան ցասումին…

Բայց այսօր աշխարհին ամբողջ Բաստիլ մը դարձած է, նոյն իսկ շատ տեղեր՝ յանուն ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան։ Ու կասկած դուրս է որ համամարդկային Բաստիլն ալ պիտի խորտակուի յառաջադէմ մարդկութեան հաւաքական գրոհին առջեւ։

ԻՒՎԱՐԷՆՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ.— ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ.— ԱԶԱՏ ԱՌԵՒՏՈ՞ՒՐ ԹԷ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ։

Քաղաքական կացութիւնը այնքան աննախընթաց տագնապի մէջ է այժմ որ, ինչպէս դիտել կուտայ երեկոյեան թերթի մը աշխատակիցը, ամէն անակնկալի կարելի է սպասել մէկ ժամէն միւսը։

Բացառիկ է արդարեւ ներկայ տագնապը։ Անգլիա, հայրենիքներուն ամէնէն պահպանողականը եւ աւանդապաշտը, հսկայ յեղաշրջումի՝ մը առջեւ է եւ եթէ դէպքերը չեն դահավիժեր յանկարծօրէն, առնկա ապահովաբար հետեւանք է բրիտանական պաղարիւն նկարագրին։

Ճիշդ տարի մըն է որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի ընկերվարական կուսակցութիւնը փառաւոր յաղթանակէ մը ետք, որ թերեւս, վարձատրութիւնը չէր իրենց վայելած համակրութեան՝ ժողովուրդին խաւերէն ներս։ Դէպքերու դասաւորումը տարի մը առաջ փութացուց այդ յաղթանակը, որուն համար սպասուած պատրաստութիւնը չունէին տակաւին։ Յաջորդող անցուդարձերը կ'ապացուցանեն նոյն իրողութիւնը։

Ամէն ինչ վարդագոյն էր դեռ անցեալ ամառ, քաղաքական հորիզոնին վրայ։ Ելմտական նախարարին վերադարձը Հաճէի ժողովէն ծափերով ողջունուեցին Լոնտոնի մէջ, որովհետեւ Սնօտըն քաղաքականութիւնը պարտքերու հարցին լուծման մէջ մօտիկ էր ամէնէն ուղղափառ անգլիացի դրամատէրերու սրտին ու ներշնչումներուն։ Նոյնքան սրտագին շնորհաւորութիւններու արժանացաւ վարչապետ Մաքտօնըլտ որ կրցաւ«Միրալիր մտերմութիւն» մը ստեղծել Ամերիկայի մէջ, նախագահ Հուվըրի հետ ծովային զինաթափութեան խնդրին առթիւ։ Այս երկու յաջողութիւններէն յետոյ, ընկերվարական դահլիճը դիւանագիտ. յարաբերութեանցսկսաւ խորհրդային Ռուսիոյ հետ, ձեռնարկ մը որուն չէին կրնար մօտենալ իր նախորդները։ Հետաքրքիր չէ իմանալ թէ ընդդիմադիր հոսանքները ուզեցի՞ն խափանել որ այդ բանը պատահի. հետաքրքիրը այն է որ հակառակ բազմաթիւ հարցապնդումներու եւ քրթմնջիններու ,անգլեւռուս յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան համաձայն աշխատաւորական իշխանութեան բաղձանքներուն։

Եկաւ Նաւային խորհրդաժողովը՝ յունուարին։ Ընկերվարական վարչութիւնը գրեթէ չշեղեցաւ այն ուղղութենէն և սկզբունքներէն, որոնք հիմը կը կազմեն Մեծն Բրիտանիոյ ծովային քաղաքականութեան։

Այն կրճատումները որոնց յօժարեցան խորհրդաժողովին մէջ, ոչինչով չեն փոխեր անգլիական նաւային զօրութիւնը՝ որովհետեւ անոնք կատարուած են համաձայն ամէնէն մանրակրկիտ հաշիւներու եւ համապատասխան ուրիշ ժողովուրդներու բրած զիջումներուն։Ընտանականութիւններ յետ օրուան կառավարութիւնը, բայց ընդդիմադիր տարրերը ծանօթ էին բուն իրականութեան։ Նաւային խորհրդաժողովի փակման զուգադիպեցաւ եգիպտական խնդիրը որուն մէջ արտաքին գործերու նախարարը վարուեցաւ այնպէս, ինչպէս պիտի ընէր որեւէ պահպանողական նախարար։ Առաջարկուած դաշնագրին հիմնական մասերէն բառ չփոխեցին ու Եգիպտոսի ներկայացուցիչը մեկնեցաւ յուսալքուած։

Հնդկաստանի խռովութեանց մէջ, Մաքտօնըլտ այժմ կը վարէ զուտ բրիտանական ազգային շահերէն ներշնչուած քաղաքականութիւն մը, առանց ակնածելու, ինքնավստահ եւ սառն, որովհետեւ ինչ որ տեղի կ'ունենայ հիմա այդ վիթխարի երկրին քանի մը կէտերուն վրայ, յեղափոխութիւն չէ, պատերազմ չէ, այլ «հասարակ դէպք»։

Կը տեսնուի հետեւաբար որ արտաքին քաղաքականութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներու մէջ, աշխատաւորական իշխանութիւնը որդեգրած է ուղղութիւն մը, որ իր ընդհանուր յատկանիշներով, բրիտանական է ամէն բանէ առաջ եւ համապատասխան դրամատիրական շահերուն։ Մանրամասնութիւնները էական չեն որքան ատեն որ չեն մխասեր հիմնական սկզբունքներուն։

Ընդդիմադիրները չպիտի խօսէին աշխատաւորական իշխանութեան տապալումին մասին, եթէ ներքին քաղաքականութեան մէջ եւս դահլիճը ունեցած ըլլար այնքան յաջողութիւն որքան ունեցաւ արտաքին խնդիրներու կարգադրութեան մէջ։ Դժբախտաբար դրութիւնը չափազանց աննպաստ է այդ իմաստով եւ պէտք չէ զարմանալ, երբ արդէն շատեր մահամերձ կը նկատեն օրուան կառավարութիւնը։

Անգլիոյ ներքին գլխաւոր ցաւն է անգործութիւնը եւ ընդհանուր առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի տագնապը։ Տասներկու ամիսներ առաջ գործազուրկ բանուորներու թիւը կը հասնէր մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարի, մինչդեռ հիմա արդէն բարեւ կուտայ երկու միլիոնին.ուրեմն, ԺՕՕ 800.000ի յաւելում մը ընկերվարական վարչաձեւէն ասդին։ Վախ կայ որ յառաջիկայ աշնան, այդ պատկառելի համրանքը աճի, դառնալով իսկական աղէտ մը երկրին գլխուն։ Երկու միլիոն անգործ բանուոր կը նշանակէ երկու միլիոն Անգլիացիներու բազմութիւն մը, որ իր օրուան ապրուստը կը ստանայ պետական գանձէն եւ փոքր թոշակ ունեցող պաշտօնէութեան քսակէն։ Սյսինքն տարեկան 80-100 միլիոն անգլիական ոսկի, որուն ամբողջ բեռը կը տանի ժողովուրդը։

Ինչո՞ւ կայ այս գործատութիւնը. որովհետեւ երկրին ճարտարարուեստական արտադրութիւնը նուազած է եւ վաճառականութիւնը կորսնցուցած է իր բարգաւաճ վիճակը։ Անգլիա շատ աւելի կը ներածէ հիմա քան կ'արտածէ։ Շատ աւելի կը գնէ քան կը ծախէ, որովհետեւ երկրին դրամը սուղ է եւ օտար երկիրներու մրցակցութիւնը շատ մեծ։ Կառավարութիւնը զանազան ծրագիրներ մշակեց կացութիւնը դարմանելու համար.մասնաւոր նախարարութիւն մը հաստատեց այդ հարցով զբաղելու համար, զանազան յանձնախումբեր կազմուեցան թելադրութիւններ ընելու եւ միջոցներ առաջարկելու համար, բայց ո'չ մէկ դրական արդիւնք ձեռք բերուեցաւ եւ, ինչպէս ըսինք, կացութիւնը վատթարացաւ հետզհետէ։ Կարելի է ըսել անշուշտ որ օրուան կառավարութիւնը անուղղակի կերպով միայն պատասխանատու կրնայ նկատուիլ այդ դժբախտութեան մէջ, սակայն ընդդիմադիր տարրերը արամադրութիւն չունին այդ իմաստով մեկնելու ստեղծուած կացութիւնը։ Ընդհանուր է այն տպաւորութիւնը որ ընկերվարական վարչաձեւն է չարիքներուն արմատը, թէեւ չափազանց դժուար պիտի ըլլար, նոյնիսկ ամէնէն թունդ անգլիացիներուն համար, զանազանութիւն տեսնել այսօրուան եւ երեկուան իշխանութեանց միջեւ։ Այսպէս կամ այնպէս, դահլիճն է մեղաւորը, կ'ըսուի, եւ դահլիճէն կը սպասեն փրկութիւնը։ Ամբաստանողները միայն ընդդիմադիրները չեն. աշխատաւորական շարքերէն ներս դժգոհութիւնը աւելի մեծ է այս հարցի առթիւ։ Բացայայտ է կառավարութեան վտանգուած դիրքը, որովհետեւ գործազրկութեան հարցին լուծումէն կախուած է վարչաձեւին տեւողութիւնը։ Ընդդիմադիրները քննադատելով հանդերձ օրուան կառավարութիւնը, իրենք եւս կը խորհին արմատական միջոցներու մասին։ Ամխոնքէ ի վեր կը խօսին ու կը գրեն բրիտանական կայսրութիւնը տնտեսական միութեան մը վերածելու եւ «կայսերական ազատ առեւտուրի դրութիւն մը հաստատելու մասին։

Անգլիական օրաթերթերու սեփականատէր երկու լորտեր՝ Բիվըրպրուք եւ Ռաւըրմիր ջահակիրներն են այդ շարժման։

Համաձայն առաջադրուած ծրագրին կայսրութեան զանազան հողամասերէն Անգլիա ներածուած ուտեստեղէնի բոլոր նիւթերը ենթակայ չպիտի ըլլան մաքսային տուրքի եւ փոխադարձաբար, Անգլիայէն այդ հողամասերը արտածուած ճարտարարուեստական նիւթերը զերծ պիտի ըլլան տուրքէ։ Այսպիսով Գանատա, Աւստրալիա, Նոր Զէլանտա եւ այլն, ազատ կերպով պիտի վաճառեն իրենց երկրագործական արտադրութիւնը Անգլիոյ եւ փոխարէն՝ իրենց ճարտարարուեստի նիւթերը պիտի գնեն Անգլիայէն։ Անշուշտ, էական պայման է որ օտար երկիրներէ Անգլիա ներածուելիք բոլոր ուտեստեղէնները ենթարկուին մաքսային տուրքի. տեսակ մը արգելք անոնց արտածման։

Պարզ է որ այս ձեւով, երկրին ճարտարարուեստը պիտի ստանայ նոր զարկ եւ Անգլիոյ ու գաղթավայրերու առեւտուրը պիտի զարգանայ շուտով՝ դարմանելով հետեւաբար տիրող գործատութիւնը։

Ծրագիր մըն է սակայն որ պիտի ունենայ շատ խոշոր հետեւանքներ, մանաւանդ որ տրամադրութիւն կայ նաեւ միանգամ ընդմիշտ ջնջելու Ազատ Առեւտուրը եւ մաքսային դրութիւն հաստատելու այս երկրին մէջ։

Ազատ առեւտուրը ջնջել կը նշանակէ գիծ քաշել աւանդական քաղաքականութեան մը վրայէն. կը նշանակէ աննախընթաց յեղաշրջումի մը ենթարկել Անգլիոյ արդիւնաբերական եւ առեւտրական քաղաքականութիւնը։ Նոր ստեղծուելիք կացութեան համաձայն են պահպանողականները, հինգ մեծագոյն դրամատուներու վարիչները եւ ընդհանրապէս, բոլոր անոնք որոնք մտահոգ են երկրին տնտեսական վիճակի բարելաւման հարցով։ Բաւն կերպով հակառակ են անշուշտ Ազատականները, որոնց գոյութիւնն իսկ կը վտանգուի եթէ իրագործուի ծրագիրը։ Աշխատաւորականները սկզբունքով չեն կրնար արգիլել մաքսային դրութիւնը. կառավարութիւնը դեռ չէ պարզած իր տեսակէտը։

Պատմական շրջան մը կ'ապրի անգլիական քաղաքականութիւնը՝ անակնկալներով լեցուն։

Ժ. Մ.

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ

Սպանիոյ մայրաքաղաքին՝ Մատրիտի շրջակայքը կատարուած ճամբու աշխատանքներու ընթացքին, հետքերը գտնուեցան նախապատմական գիւղի մը, որ ըստ մասնագէտներու քննութեան, քրիստոսէ 2—3000 տարի առաջ պէտք է հիմնուած ըլլայ։ Հաւաքուած իրերը պիտի ենթարկուին մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան։

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եւ սակայն, հակառակ իր անկեղծ ճիգերուն՝ գէթ փոքր ինչ մօտենալու դեմոկրատ ու ընկերվարական շրջաններուն, դեմոկրատիզմը դժուարութեամբ կը պատուաստուէր այդ grand Seigueurի հոգիին վրայ։ Կը զգայինք այդ՝ ամէն վայրկեան ժողովներու, վիճաբանութիւններու ընթացքին։ Երկար ատեն Պատուիրակութեան պրապագանդի աշխատանքը — որու հոգին նա ինքն էր, Պօղոս Նուպարը — կը տանէինք երեքով. մէկ Թրքահայ՝ ինքը նախագահը. մէկ կովկասահայ — «Դաշնակցութեան» ներկայացուցիչը եւ մէկ պարսկահայ — Յովհաննէս խան Մասեհեանը, նախկին դեսպան Բերլինի, նոյնպէս անդամ կաթողիկ. պատուիրակութեան Պարիզ եկաւ մեծ պատերազմի ընթացքին։ Ամէն անգամ, երբ խօսք կը հանէինք ժողովուրդի իրաւունքներու մասին եւ կը շեշտէինք աւելի լայն խորհրդակցութեան անհրաժեշտութիւնը այս կամ այն հրատապ խնդրի շուրջը, նախագահը դժկամած կը բացականչէր — «Mais c'est du soviet!c'est du soviétisme! »... Ի վերջոյ, այնուամենայնիւ, կը զիջէր, յանուն համերաշխութեան։

Ռուս բոլշեւիզմը ատելի էր բոլոր վաժ գաղափարները եւ դեմոկրատիզմը Նուպարի աչքին շատ հասանիշ էր սովետականութեան...

Առհասարակ, Պօղոս փաշայի գլխին մէջ սմուր նստած էր իր մեծ հայրիկի այս նշանաւոր boutadeը.

— Մէկ Հայ արժէ երեք Ֆրանսացի. երեք Հայ չարժեն մէկ Ֆրանսացի:

Մեծ Նուպարը, սակայն,«մէկ Հայ» ըսելով, կը հասկնար, անշուշտ, ուժեղ հայ մարդ մը, հանճարեղ, իրազեկ, բառ ամենայնի ձեռնհաս։ Պօղոս Նուպարի աչքին, ուժէպ գերակշռող, գրեթէ տիրական արժէք մըն էր դիրքը, տիտղոսը։ Հայոց Կաթողիկոսը անոր համար աւելի մեծ արժէք էր, քան հարիւր հազարաւոր անդամներ ու համակիրներ ունեցող քաղաքական կուսակցութիւն մը, որ տասնեակ տարիներ ապրեր է ժողովուրդի ցաւերով եւ նահատակուեր է ժողովուրդի համար։ Եւ նա ամենայուռն նախանձախնդրութեամբ կը պաշտպանէր Հայոց Կաթողիկոսէն ստանձնած իր իրաւունքները՝ ընդդէմ ամէն տեսակ «ոտնձգութիւններու»...

Մանաւանդ կասկածոտ աչք մը ունէր դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ, սակայն, առաջին իսկ օրերէն, — 1912 թուականէն — առանց կուսակցական որ եւէ միտումի, ամէն ճիգ ըրաւ՝ վստահութեան ու համակրանքի մթնոլորտ մը ստեղծելու փաշային շուրջը՝ թէ Կովկասի ու Թուրքիոյ մէջ եւ թէ արտասահմանում։ Մեծ էր անշուշտ — պէտք է խոստովանիմ — իր վստահութիւնը իմ հանդէպ. բան մը, որ արտայայտեր է նաեւ բազմաթիւ նամակներուն մէջ, ինծի ուղղած — եւ ինքս ալ, ամենաքաղցր յիշողութիւններ կը պահեմ մեր երկարատեւ աշխատակցութեան օրերէն։ Մեծ էր իր վստահութիւնը եւ դէպի շարք մը ուրիշ դաշնակցական ընկերներ, դէպի մեր քրիստոսանման բժ. Զաւրեանը, որու անունը չէր կրնար արտասանել առանց ջերմ յարգանքի։ Եւ այնուամենայնիւ, հակառակ մեր բոլոր հոժարաշխութեան հաւաստիքներուն, հակառակ նաեւ Յովհաննէս խանի ջանքերուն — չէզոք մարդ մը, որ տեսեր է նոյն կուսակցութեան ղեկավարները Պարսկաստանի մէջ եւ անձամբ ծանօթ էր Ռոստոմի եւ Եփրեմի հետ — Պօղոս Նուպարի սրտի խորքերում կը մնար միշտ կասկածի ստուեր մը հանդէպ Դաշնակցութեան։ Նա'տ էին թուաւորեր հակադաշնակցական գրոյցներով այդ մարդը, որ հայերէն թերթ չէր կարդար եւ հեռաւոր գաղափար միայն ունէր հայկական իրականութեան մասին... Հակադաշնակցական տենդը, որ անցած կ'երեւէր 1913էն մինչեւ 1919, վերսկսաւ այդ թուականին, երբ նոր դէպքերը հիմնապէս յեղաշրջեցին հայութեան կեանքը և երբ վերակազմուեցաւ Պօղոս Նուպարի շուրջը — այդ դէպքերու բերումով — նոյն մարդկային շրջապատը...

Այնուհետեւ շատ բան փոխուեցաւ մեր յարաբերութեանց մէջ։ Հիմնուեր էր Հայոց անկախ պետութիւնը, վեց դարու գերութենէն յետոյ, եւ հրապարակ եկեր էր Եւրոպայի մէջ նոր հայկական պատուիրակութիւն մը, նոր իրաւունքներով եւ պատասխանատուութիւններով։ Պատուիրակութիւնն էր Հայաստանի Հանրապետութեան, որ ստեղծուեր էր բովանդակ հայ ժողովուրդի արիւնոտ ճիգերով եւ հանդէս կուգար յանուն բովանդակ հայութեան ու Միացեալ Հայրենիքի, որու անունով եւ ստորագրեց Սէվրի դաշնագիրը։ Դարձեալ, անշուշտ, երկու պատուիրակութիւնները մնացին քով քովի, աւելի ճիշտ, ընթացան զուգահեռաբար եւ մէկ ճակատ կազմելով՝ պաշտպանեցին Միացեալ Անկախ Հայաստանը Պարիզի ու Սան Րէմոյի վեհաժողովին առջեւ։ Բայց իր յարաբերութիւնները, տարաբախտաբար, պաղեցան։

Այստեղ պէտք է վերջակէտ դնենք։ Դալոց անաչառ պատմութեան կը մնայ դժուարին պաշտօնը քննելու եւ գնահատելու դէպքերն ու դերակատարները։

∴

Հայ ժողովուրդը ապերախտ չէ։ Ա՛ն, անշուշտ քննադատութիւնը կը պահպանէ միշտ իր սրբազան իրաւունքները եւ ոչ մի մահկանացու մեծ ու փոքր ազգերու մէջ չէ խուսափեր անոր անողոք հարուածներէն։ Պօղոս Նուպարն ալ քննադատուեցաւ իր կենդանութեան օրով, բայց եւ քանիցս արժանացաւ համակրանքի ցոյցերու։ Ոչ միայն իբրեւ նախկին անխոնջ քարոզիչը հայկական դատի, այլեւ իբրեւ ազգային մեծագոյն բարերարներէն մէկը— իր նիւթական աստուածեան զոհաբերութիւններով — իբրեւ հիմնադիրը Բարեգործականի, հեղինակը շարք մը ուրիշ հաստատութիւններու եւ ձեռնարկներու, երկրի մէջ ու արտասահմանում, հաստատութիւններ եւ ձեռնարկներ՝ զորս ամէն հայ ողջունեց է երախտագիտութեամբ, զորս մենք եւս ողջուներ ենք, քննադատելով հանդերձ անոնց սատւերոտ կողմերը։

Ո՛չ, հայ ժողովուրդը ապերախտ չէ։ Նա կը պարծի անցած իր խորթ, հեռացած, օտարացած զաւակներով, որոնք կ'երթան իրենց բնդուն հանճարը ի սպաս դնելու օտար ազգերուն ու պետութիւններուն եւ անուն ու հռչակ կը հանեն աշխարհի մէջ։— Այվազովսկի, Լօրիս-Մելիքով, Նուպար փաշա։

Հայ վատաբախտ ժողովուրդը, որ իր անաւոր Գողգոթայի ճանապարհին շա՛տ անգամ է աղերսով զանգատներ հնչեցուցեր իր վերին բարեկեցիկ զաւակներու քարասիրտ անտարբերութեան առթիւ, եւս աւելի կը սիրէ ու կը գնահատէ իր այն զգայուն զաւակները — հասարակական բնազդի տէր — որոնք կ'իջնեն նոյն այդ վերին խաւերու բարձունքներէն դէպի վար, որպէս քաւող, ապաշխարող մաղապարտներ, կը մօտենան խոնարհ ու հէգ զանգուածներուն եւ կը ջանան անձնուիրաբար կապել անոնց վէրքերը, մեղմել անոնց տառապանքը։

Այդպիսի մէկն եղաւ Պօղոս Նուպար եւ այդ անունը դիւրութեամբ չպիտի մոռցուի։ Ինչպէս շատ ուրիշ գործիչներ, այդ մարդն եւս ունեցաւ իր ողբերգութիւնը։ Ի՛նչ երջանիկ օրեր էին ասկէ 17 տարի առաջ, երբ նա իր եռուն աշխատանքներու մէջ օրն ի բուն կը տքնէր վաւերաթուղթերուն ու յուշագիրներուն վրայ, կը դիմաւորէր քաղաքական գործիչներու, խմբագիրներուն, երեսփոխաններուն եւ անդուլ կը մղէր հայ դատի պրոպագանդը. կը խօսէր, կը գրէր, կը յուզուէր, ․․․ անքուն գիշերներ անցնելով, կը թափառէր երկրէ երկիր, Պարիզէն, Լոնտոն, Հռոմ, Բեռլին, մինչեւ Պետերբուրգ, կը գ... ցէր աշխարհի զօրաւորներու հետ, կը թեւաւորուէր ան... տուած խոստումներով եւ ... վերադառնար ուրախ, զուարթ, լաւատես, պատանիի պէս ... դավառուած — մէկտեղ ... ցինք այդ օրերը— ի՛նչ վարդագոյն պատրանքներ...։ Անոր կ'... թուէր, թէ ահա՛, վերջապէս, ... իր մասնակցութեամբ պիտ... լուծուի այն անիծապարտ «գոյ... եան հանգոյցը», որու շուրջ ... յիսուն տարիէ ի վեր անճարօր... տքներ են Խրիմեաններն ..., Վ.արժապետեանները, Չերազ... ներն ու յեղափոխական կ... սակցութիւնները։

Եւ մեռա՛ւ խորապէս յուսա... հատ ու համայնքի մարդկ... թենէն ու մարդկային քաղա... քակրթութենէն։

Sit tibi terra livis!

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ

Կ'ՕԳՆԵ՞Ն ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

Թուրք թերթերը կը հաղ... տարակեն Յուլիս 6 թուակ... Վանէն եւ Պայազիտէն ստացու... հեռագրեր, շեշտելով որ ա... կը հաստատեն թէ պարսի... բացէ ի բաց կ'օգնեն քիւրտ... սակներուն։

Այսպէս, ՚150՚ չափ իր... «խաղախներ (զինուոր), Եք... գիւղէն 4 քիլոմեդր դէպի հիւ... սային արեւմուտք, Ճիշդ սահ... նին վրայ գտնուող Դավուր բլ... ները գալով, հրասակներուն ... նիւթերը Պարսկաստանի ներ... փոխադրած են։

Միւս կողմէ, Պարսկաստ... աշիրէթներէն Հալիքանլը եւ ... հօլու աշիրէթները սահմանը ... են ու կ'օգնեն աւազակներ... Պուլաքպալը թրքական պահ... կանոցի դիմացի Այպէյ ... վրայ ալ պարսիկ աշիրէթներ ... հաւաքուին։

Ասկէ զատ, պարսիկ սահ... նապահ իշխանութիւնը թոյլ ... տուած որ Պարսկաստանի ... մասերու եւ Արարատի շրջակա... րու աշիրէթները արտավայ... բարձրանան։ Այս կարգադրու... նը եղած է անոր համար, որ ... աշիրէթները ի հարկին օգնեն ... բոստ քիւրտերուն։

ՈՒՐԻՇ ՈՐՈ՞ՆՔ Կ'ՕԳՆԵՆ

Վանի ու Պայազիտի մէջտե... ունեցած դէպքերը գոյց կու... թէ — կ'ըսէ «Վագըթ».— ... ժումը զինուորական կազմակ... պութեան մը ձեւով պատր... տուած էր եւ միաժամանակ ... դի կ'ունենար քանի մը ուղղ... թեամբ։

** Օ րթա յի«Միլլի Կայէթ»... թերթն ալ կը գրէ թէ 150... ներէն քիրազ Համոի վերջ... Պաղատ այցելած եւ Նամակ ... յանձնած է Ֆէյսալ թագաւո... Ցեստյ երկարօրէն տեսակցած թագաւորին հետ եւ այցել... նաեւ անգլիական ընդհ. բանա... տեղին։

Զերքէզ Էտհէմ ալ հիւսիսայ... Միջագետք կը գտնուի եւ մղ... կուտայ քրտական շարժման... այլոց, այս երկու անձերըզ... ներ բաժնած են ժողովուրդին, ...

...ութեան եւ խալիֆայութեան ...ոլիտիկային:

«Վագըթ» ալ կ'ըսէ.— Մէհ...էտ Ալի, որ Ցանտա Ցեբիտ օ... ներքին նախարար էր, Փալի... մէջ թերթ մը կը հրատարակէ ...Ֆեփիւալիք Անչէէն» (Ըղ... ...յուած հանրապետութիւն ա...նով: Աւելի 45 ամիս առաջ ...յ թերթին ըրած հրատարակու...թիւններէն կը հասկցուէր թէ ...ողները գրգռութիւններ կը ...արէին, եւ թէ նպատակ ու...ին ըմբոստութեան մղել Ա...ւսեան նահանգներու Քիւր...երն ու Հայերը:

...Ի ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Վագըթ» կը գրէ.— Երէկ ...սակցեցանք բարեկամի մը հետ ...երկար ատեն ապրած է ապըս...մրութիւն ծագած վայրերու ...է: Մեր բարեկամը պատմեց իր ...տյածները որ աւասիկ.— Աղրի ...ղը (Արարատ) երկու է, Քիւ...ք Աղրի եւ պէօյիւք Աղրի: Ա...չինը Վանայ հէվաշ գաւառա...ն մէջ է եւ շարժումը հոն չէ: ...երկրորդը Արարատ, կը գըտ...ի Վանայ հիւսիսակողմը 5400 ...գր բարձրութեամբ: Լերան ...էկ կողմը Ռուսիոյ եւ միւս ...ղմը Թուրքիոյ կը հակի: Դէպի ...բեւելք երկարող իր մէկ մասն ...կը մանէ պարսկական սահմա...նոյլուխը: Երկու մեծ լեռներէ ...ղկացած եւ հէյպէլիի նմանող ...նագօտիով մը կապուած է ի...րարու: Այս լեռնագօտին Ռուսիոյ ...Վանի միջեւ անցքը կ'ապահո...: Ես 1929ին հոնկէ անգամ ա...ն Ապրիլին սոսկալի ձիւնամըր...իկի մը բռնուեցայ: Հոն Օգոս...ին միայն հալած կ'ըլլան ձիւ...ները: Հետեւաբար այսօր իսկ հոն ...են կայ: Լերան վրայ գիւղ չկայ: ...լուզակները միայն լերան շատ ...արձր չեղող ստորոտները կը գըտ...ին: Լերան Թուրքիոյ մասին ...որոտը Վանայ Պարգիրի գա...ակը կայ, որ այժմ կը կոչուի ...ուրաաիէ:

Այս գաւառակին մեծ մասը ...բնակին քիւրտ աշիրէթներ, ...նք ամառը վրաններու տակ կը ...ակին: Հողը շատ բարեբեր չէ: ...ղովուրդը չաշխատիր: Ուստի ...շիրէթները կամ եկող գացող կա...ւաններըը եւ կամ ապրելով գառած. ...ն պէտ գիրար կը կողոպտեն: Ժո...ղովուրդը շատ վար գտնուկարգէ ...կալուն, իր կեանքն ու ապրուս...տը իրմէ զօրաւոր ազաներէն կը ...ւաէ: Ցեղապետութիւնը շատ ...րաական գործ է իրենց համար: ...հաճոյք կը զգան ասկէ: Ան...ւսեալ մաս մը ժողովուրդը ...գոս է, բայց որովհետեւ կը վախնան իրենց մեծերէն, կը յարմարին անոնց: Որովհետեւ, Համիտեան Վարչութենէն երկար տարիներ պաշտպանութիւն գտած ազաները այնքան բռնաւոր են որ չեն ապրեցներ անոնք որ կ'աշխատին աշիրէթէն փրկել իրենք զի...րենք:

Ապաւէլ Համիտ կողմէ եղած Համիտիէի կազմակերպութիւնը այնքան մեծցուցած է անոնց ազդեցութիւնը որ ժողովուրդը անոնց քով սաուեր կը նկատէ կառավարութեան ներկայացուցիչները: Սահմանադրութեան հռչակմամբ, Ապաւէլ Համիտի իրենց տուած առաւելութիւններէն եւ առանձնաշնորհումներէն թօթափուած այս ազաները, պէյերն ու փաշաները երբեմն երբեմն յանդգնած են ապստամբիլ: Այդ շրջակայքէն էն կարեւոր աշիրէթը Քիւրտ Հիւսէին փաշայի նախագահած Հայտէրանցի եւ ճէլալի աշիրէթներն են: Քիւրտ Հիւսէին փաշա Ապաւէլ Համիտ տաեն Ռուսայէն Վան եւ Պարսկաստան գացողները չէր թողուր, առանց գրամ առնելու անոնցմէ: Ընդհ. պատերազմին ալ ուրիշ քիւրտ աշիրէթներու պետերուն պէս, Ռուսիա ապաստանած էր՝ ի վերջոյ Հայոց կողմէ Ռուսիոյ մօտ կատարուած դիմումին վրայ, Ռուսերը անոնց երես չտալով, անոնք դարձեալ ապաստանած են մեր կողմը: Թէեւ այդ մարդը մէկ տարի առաջ մեռած է, բայց ազաքը ամէն պարագայի մէջ իր օրինակին կը հետեւին: Հայտարանցիները 4-5 հազար հոգի են: Ցարին անգամ մը իսկ միսի երես չտեսնող մարդ կայ անոնց մէջ: Եւ ամէն անգամ որ կառավարութիւնը զիրենք զսպել սկսի, իրենց յելուզակային արարքներուն համար չեն քաշուիր նոյնիսկ անոնց դէմ ելլելէ: Ճէլալիները աւելի պզտիկ աշիրէթ մըն են: Ասոնք երբեմն իրարու հետ ալ կ'ապրին:

Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան վրայ կատարուած հետապնդման հետեւանքով: Արեւելեան նահանգներու ազաներուն մեծ մասը թէեւ ձեռք անցնելով զսպուած է, բայց անոնց մէկ մասը եւ ձեռք անցուածներէն ալ փախչիլ յաջողողները Պարսկաստան ապաստանած են: Եւ բնական է որ անոնք հոնկէ Թուրքիոյ մէջ գտնուած աշիրէթները կը գրգռեն, ապստամբելու համար կառավարութեան դէմ: Եւ նոյնիսկ իրենց ազաներուն ի բացակայութեան, իրենց երկիւղը չփարատած, այդ միամիտ ժողովուրդը գործիք կ'ըլլայ անոնց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԲԱՆՒՈՐԻ» ԽՄԲԱԳԻՐԸ

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն Լենինականի «Բանւոր» թերթին խմբագիր նշանակեց Ց. Խորունին:

ՊԱՅՔԱՐԸ ՄԱՐԱԽԻՆ ԴԷՄ

Հայաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, մարախին վտանգը անհետացած է: Եւ սակայն, վախնալով որ Պարսկաստանէն մարախի նոր արշաւ մը եւս կը պատահի, գիւղական միջոցները կը շարունակուին Նախիջեւանի եւ Թեղրիի սահմաններուն վրայ:

ԳՐԱԿԱՆ

Երեւանի գրողներու տան մէջ Գ. Վանանդեցի դասախօսութիւն մը տուաւ բանաստեղծութեան էութեան եւ ստեղծագործութեան մեթոտներուն մասին: Ցնծայ կատարուեցան վիճաբանութիւններ, որոնց մասնակցեցան Դեմիրճեան, Թոթովենց, Ալազան, Ց. Խանզադեան, Զարեան, Ցարոնցին, Վահանեան, Վ. Գրիգորեան:

Ուրիշ առթիւ մը վիճաբանութեան պիտի դրուի արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը օգտագործելու հարցը:

«ԱԼՄԱՍՏ»Ը ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ

Օտեսայի պետական օփերային բեմավարը, Ռուսովսկի, Երեւան հասնելով, «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրին յայտարարած է թէ պաշտօն ունի բանակցելու նկարիչ Սարեանի հետ, որպէսզի ստանձնէ բեմի նկարչական աշխատանքները երբ նոյնձմեռին Սպենդիարեանի «Ալմաստ»ը բեմադրուի Օտեսայի մէջ:

Այս փորձով, կը ջանան կապ հաստատել Հայաստանի եւ Ուկրայնայի երաժշտագէտներուն միջեւ: Հայ երաժշտախումբ մը եւս պիտի այցելէ Օտեսա:

Ի ՍԿԶԲԱՆԷ

Ռուս ակերեմական Վաշիլով Երեւան հասած է, ուսումնասիրելու համար Հայաստանի բոյսերը: Եւ յայտարարած է որ մշակուած բոյսերու ծագման վայրերը ուսումնասիրելով, ռուս գիտուններ կ'եզրակացնեն թէ Հայաստանի մէջ է որ սկսած է մարդկային առաջին քաղաքակրթութիւնը: Ջուրը ինկած է, կըսէ, այն տեսութիւնը որ Եգիպտոս կամ Եփրատ — Տիգրիսի արգաւանդ հովիտներուն մէջ կը դնէ առաջին քաղաքակրթութիւնը:

Եւ այսօր եւս, Հայաստան առաջին երկիրն է իր բուսական հարստութեամբ, ցորենի, խաղողի, սանձի, խնձորի, կաղինի, սերկեւիլի, եւ գաղտային բոյսերու մշակութեամբ: Փրոֆ. Թումանեան աւանդ ատանդ հայկական ցորեններ է գտած եւ վաղը եւրոպացի գիտուններ պիտի գան գիտելու անոնք:

ԿՈՒՏԵՊՈՎԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Անցեալ օր, հաղորդեր էինք փարիզ հրատարակուող ռուսերէն թերթի մը յայտնութիւնը թէ' կուտեպով առեւանգուած օրն իսկ սպաննուած է Փարիզի մէջ: Ընդհանուր ապահովութեան ոստիկանապետներէն մէկը հարցաքննեց թերթին անօրէնը Պուրցէֆ որպէսզի յայտնէ կուտեպովի մասին իր տեղեկութիւնները, մանաւանդ անոնք, որոնց վրայ հիմնուած՝ կը պնդէ թէ կուտեպով սպաննուած է առեւանգումէն անմիջապէս յետոյ իսկ:

Կուտեպով յայտնեց թէ ինքը քննութիւն կը կատարէ անձնապէս, իբրեւ անկախ օրագրող եւ թէ արհեստակցական գաղտնապահութիւնը թոյլ չէր տար իրեն ծանօթացնելու իր տեղեկութիւններուն աղբիւրը, մանաւանդ որ կարգ մը մանրամասնութեանց հրապարակումը, առ այժմ, կրնար ճամել իր հետազօտութեանց արդիւնքին: Պուրցէֆ յայտնեց միայն թէ տեղեկութիւններու աղբիւրը կը գտնուի արտասահման:

Ուրիշ թերթ մը կը յայտնէ թէ Կուտեպովի մարմինը թաղուած է Փրանսայի մէջ եւ թէ առեւանգիչները անմիջապէս որ Մոսկուա վերադարձան, հրացանի բռնուեցան:

ԼՐՏԵՍ ԿԸ ՄԱՐԶԵՆ

Ռուսեւլեհ սահմանագլուխին վրայ ձերբակալուեցան երկու պատանիներ 14 եւ 15 տարեկան, որոնք Չեկայի կողմէ ուղարկուած էին Լեհաստան, լրտեսութեան համար:

Պատանիները կը պատմեն թէ խորհրդային ժանկաստ մէջ կ'ապրէին, երբ Չեկայի մարդիկը իրենց հրամայեցին լրտեսութիւն ընել: Ցղաքը մերժեցին եւ իրենց այս ընդդիմութեան համար, սաստիկ ծեծի ենթարկուեցան: Խուսափելու համար նոր խոշտանգումներէ, յօժարութիւն յայտնեցին, բայց հազիւ անցան սահմանը, յանձնուեցան ոստիկանութեան, խնդրելով որ այլեւս զիրենք չվերադարձնեն «խորհրդային դժոխք»:

Ձերբակալուած պատանիները կը պատմեն նաեւ թէ կուրսկի եւ Մինսկի մէջ, յատուկ դպրոցներ բացուած են, ուր 110 պատանիներ, 14-18 տարեկան, լրտեսութեան կը մարզուին: Թեկնածու լրտեսները զերծ կը մնան ծանր աշխատանքներէ եւ կանոնաւորաբար, ձրի պարէն կը ստանան:

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ՄԸ

Ուրբաթէն շաբաթ լուսնալու գիշերը մեծ հրդեհ մը սկսաւ Փարիզի ամենամեծ վաճառատուններէն «Կոլէռի Լաֆայէթ»էն, որ տեւեց մինչեւ շաբաթ կէս օր: Հակառակ հասած օգնութիւններուն, թէեւ կարելի եղաւ հրդեհը սահմանափակել, սակայն վաճառատան ամբողջ չէնքը հրոյ ճարակ եղաւ: Մէկ քանի հրշէջ գինուորներ վիրաւորուեցան՝ կրակը մարելու գործողութիւններուն ընթացքին:

Նիւթական վնասը որ չափազանց մեծ է, դեռ չէ գնահատուած:

ԿՈՉ ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հալէպէն Բալուցիներու Հայրենակցական միութիւնը ղրկած է հետեւեալ կոչը.—

Մայիսի մէջ, քաղաքիս Բալուի Հայր. Միութիւնը, ընդհ. ժողով գումարելով ձեռնհաս անձերէ կազմեց նոր վարչութիւն մը, որ իր առաջին խորհրդակցութեան առարկայ դարձուց հայրենակիցներու կարգ մը պէտքերը. Ա. բնակարանի չգոյութիւն, Բ. Անգործութիւն եւ հիւանդութիւններու դարմանման միջոցներ:

Այս կարիքներէն ամէնէն ստիպողականը բնակարանի հարցն է, որովհետեւ ազգին կողմէ պատսպարուածներն ալ այսօր դուրս նետուած են իրենց յանկացուած շէնքերէն: Որովհետեւ ազգին անգին կը մնան գիւղերը, ուր ալ ստիպուած են տեղ մը բռնի հիւր ըլլալ գանազան հայրենակիցներու մօտ:

Արդ վարչութեանս այս անտանելի դրութեանը վերջ մը տալու համար, մտադրեց քանի մը գիւրամատչելի հիւղակներ շինել տալ խնդրոյ առարկայ հայրենակիցները անոնց մէջ պատսպարելու համար: Եւ այս նպատակով կը դիմէ իր ազգասէր հայրենակիցներուն որ բարի ըլլան վարչութեանս հասցէին ուղարկել իրենց սրտաբուխ նուէրները:

Բալուի Հայր. Միութեան Վարչութիւն

Հալէպ 3 յուլիս:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵՆԴԻԿԱՆԵՐՈՒ համագումարը որ անցի կ'ունենար Սթօքհոլմի մէջ, որոշեց Սենդիկաներու Միջազգային Դաշնակցութեան կեդրոնը փոխադրել Պերլին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, ապրիլ 6էն մինչեւ յունիս 15, զանազան դատապարտութիւններ կրած են 4377 անձեր, իբրեւ խռովութեանց կամ քաղաքացիական անհնազանդութեան մասնակից:

ՍՈՒԶԴԱԼԵՑԻ մէջ (Ռումանիա) բողոքի դոյթ մը կատարուեցաւ, գիւղացիներու տրուած փոխառութեան վրայ՝ վաշխի սակին դէմ:

Ցոյցին կը մասնակցէին 2000 գիւղացիներ: Ցեղական իշխանութիւնը արգիլեց հաւաքոյթը Գիւղացիները խաղաղ ցոյցեր մը կատարելէ յետոյ, ցրուեցան Ոստիկանութիւնը հինգ հոգի ձերբակալեց:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ կուզ մը նահանգներուն մէջ, մասնաւորաբար կեդրոնը, անտանելի տաք մը կը տիրէ այս միջոցիս. Մէկ քանի օրուան մէջ, 40 հոգի մեռան: Շիքակոյի մէջ, ագարակապանները եւ երկրագործ բանուորները գիշերը կ'աշխատին մինչեւ լոյս, խուսափելու համար, ցերեկուան տաքի հետեւանքներէն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

"ԴՐՕՇԱԿ„ Ի

Թիւ 6 7 (Յունիս - Յուլիս):

Նահանջը եւ իր պատճառները (խմբագրական)։ Հերթական խնդիրները (Ա. Ջամալեան)։ Ազրիլեան Եղեռնը քննական ակնոցով (Կ. Սասունի)։ Խորհրդային Հայաստանի տնտեսութիւնը (Ա. Արծրունի)։ Կովկասեանի արշաւանքին մասին, Ինտերնացիոնալ, Մեր զոհերը։ Թղթակցութիւններ, Գին 2.50 ֆրանք։

ՄԱՐԴ ՄԸ ՇԻՆԵՆՔ, (Մարդկային մարմնի կազմախօսութիւնը եւ ծամառօտ ծանօթութիւններ ախտաբանութեան եւ առողջապահութեան մասին)։ Հեղինակ՝ Տոքթ. Լ. Գրիգորեան։ Մատենաշար Բուժանքի Թիւ 3։ Տպգր. Մաթիկեան, Փարիզ։ Գին՝ 20 ֆրանք (Ֆրանսա) կամ 25 Ֆր. (ուրիշ երկիրներ)։

ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՑՆՈՐՔԸ, հեղինակ՝ Մ. Մարութեան (դրամատիկական էտիւդ 1 արար)։ Տըպագր Արապեան, Մարսէյլ։

ՏԵՂԵԿԱՑՈՒ՝ Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան։ Բաժնեգին՝ 25 Ֆր.։ Ձեռքէ հատը 5 Ֆր.։ Հասցէ՝ Ա. Ալթունեան, 49 Rue Rochechouart Paris (9e)։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 56 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հոն հասնելնիս՝ տեսանք ...որգը, որ արդէն մը (թախտ) ...յ պառկած խռխռալով կը քնա...յ ընկերներս կանչեցի եւ ...ուեցանք մի կողմ խորհրդակցութեան: Աղէկ խնդրի մանրամասնութիւնները լսած էինք: Մենք այն համոզմանը եկանք, որ Գէորգը իր համար է ...ել տուեր իր հօրեղբօրը այդ ...ը եւ, որպէսզի խնդիրը փակուի, ...կուքին ալ սպաննեց: Բայց ...եզինք ստուգել, եթէ ստուգ...ինք եւ իմանայինք, թէ Գէորգ ...խկապէս իրեն համար է բերել ...տուեր, եւ թագցնելու համար ...կու անմեղներն է սպաններ, ...նք ալ զինքը կը սպաննէինք:

Այդ պատճառով դիմեցինք ...տեսնել միջոցին Որովհետեւ Գէորգը ութը ամիսէ ի վեր իր հօրեղբայրը տեսած չէր՝ նամակով պիտի հասկցուցած ըլլար իր հօրեղբօրը իր մտադրութեան մասին: Բայց որովհետեւ հօրեղբայրը անգրագէտ էր՝ անպատճառ միջնորդութիւնը կարդացած պիտի ըլլար այդ նամակը: Ուստի այսպիսի բովանդակութեամբ երեք նամակ գրեցինք, առաջինը վարդապետին, երկրորդը վարժապետին, երրորդը լուսարարին

«Սիրելի ընկերներ ամբողջ միաբանութիւնը մեզի կը ճանչնար): Ութը տարիէ ի վեր Գէորգը յեղափոխութիւն կ'ընէ, հիմա գինովցած եղաւ՝ ամուսնանալ կ'ուզէ: Հօրեղբայր Աւօն հող եկած Աւգա Աղբիւրի կինը բերած է անոր համար: Մենք Գէորգէն կը խնդրենք թէ՝ «Գէո՛րգ, քեզի ամուսնանալ չի վայելեր, այսչափ տարի է շրջշրուեր ես եւ Մուրատի, Ցամառանի եւ մեզ հետ, էլի՛ շարունակէ գործը»: Ան կ'ըսէ. «Ա՛լ չեմ կրնար շարունակել, պիտի ամուսնանամ»: Ալ ուրիշ ինչ կրնար ընել, որովհետեւ բռնութեամբ ոչինչ չկայ. Մենք բոլորս ալ կամաւոր եկած ենք: Անցեալ օրը Գէորգը Աւօյին նամակ է գրեր թէ՝ վերցրու այդ կինը եւ բե՛ր: Այդ նամակը դո՛ւք էք կարդացեր: Կը խնդրենք յայտնէք՝ իրա՞ւ կարդացեր էք այդ նամակը. Գէորգը գրե՞ր է այդպիսի նամակ մը իր հօրեղբօրը»:

Բոլոր միաբանները հաւաքուեր են մէկտեղ, եւ Ցովհաննէս հայր սուրբն ու վարժապետը պատասխաներ են մեզ.

«Մենք այդպիսի նամակ չենք կարդացեր: Աւօն 15 տարի է անոր համար մենք Գէորգին կը խնդրենք թէ՝ ...

կը ծառայէր հոս, յանկարծ անյայտացաւ Զաւխուրայ Աւգա Աղբիւրի կնոջ հետ, որ հօռանենաներու հետ կը ծառայէր վանքին»:

Էդ խնդիրներու վերաբերմամբ նամակ մը գրեցինք Սաքոյին՝ բանս, նամակ մըն ալ Հրայրին եւ յայտնեցինք՝ թէ ալ չենք կրնար տանիլ կը հեռանանք:

Հրայրը պատասխանեց. «Ընկերնե՛ր, համբերեցէ՛ք, ես Սաքոյին նամակ կը գրեմ, կուգամ ձեզ այդ եղիպտական գեղուեթենէն կ'ազատեմ»: Ա՛լ 10 ընկերով չզացինք Սերոբի քով, ութը զէնքով էինք, երկուքը՝ առանց զէնքի:

* *

Օր մը Սերոբ լսեր էր մեր Ցղուրին վլնելնիս՝ եկաւ մեր քով: Քիչ մը խօսեցինք իրարու: Քեզս կը գտնուէր բուսականին ծխախոտ Սերոբը քաշեց մէկ երկու սիգար. ըսաւ՝ «Չկա՞յ ունիս»: «Բուսականին կայ» ըսի: Ծխախոտի կէսը առաւ իրեն: Խօսակցութեան առնն եւ ըսի:

«Մենք բոլորս երդուեր ենք՝ ալ չզալ քովդ մինչեւ ճանապարհը գտնենք եւ հեռանանք: Երկու խումբ երկրի մը մէջ կարելի չէ մնան դու ի հարկէ մենք բոլորս ալ կամաւոր եկած ենք, բռնութեամբ ոչ ոք եկած է: Ժողովրդի մէջ վատ մարդիկ կան, կուգան քու հասցէիդ մեզ կը խօսան, մեր հասցէին ձեզ կը խօսան: Քովդ եղողին դու բարկացիր, վռնտէ՛, մեր քով եկողին ես կը բարկանամ կը վռնտեմ»:

Սերոբն ըսաւ.

«Դուք ինչո՞ւ համար պիտի հեռանաք, ես կը հեռանամ»:

«Դու չես կրնար հեռանալ, որովհետեւ պատասխանատուութիւնը քեզ վրայ ծանրացած է: Մենք կը հեռանանք. դու կը հեռանաս չես հեռանայ՝ քու կամքդ է՛»:

Մենք հեռացանք, նա մնաց հոն:

Մեր քով կար 20 հոտ ալիւր, որ քիւրտերու պատճառաւ անտառի մէջ պահած ունէինք: Սերոբի գինուորները մեր կուգան, կը գտնեն այդ ալիւրը, կը տանին եւ կ'ուտեն, որովհետեւ իրենք ալ չունէին:

Ես մնացի բուլերու տակ մինակ, անօթի անպաշտպան, երբեմն մէկ ընկերս քովս: Մէջքիս գաւի պատճառով թեւերիս վեր պիտի առնէին տանէին ջուր թափելու: Մինչեւ գնալ գալս, յանկարծ կը սաստկանար մէջքիս ցաւը՝ ձայնս երկինք կը հանէր:

Սաքոյի հետ շատ թղթակցութիւններէ վերջը՝ նա մեզ գրեց. «Ցրէ՛ք, ըսէք էդ երեք մարդ գործի սիրուն եւ հաշտուէ՛ք, միացէք իրարու հետ: Այսինքն՝ մօտանանք Աւօյի եւ իր կնոջ սպանութեան գործ եւ հաշտուինք Սերոբի հետ

(Նար.)

խալները.— Ստալին, Քականովիչ, Մոլոտով, Կալինին, Վորօշիլոֆ, Կիրով, Կույպիշէֆ, ևն.։ Փոխանդամներուն մէջ կան Չուբար եւ Միկոյեան։

Ստալին վերընտրուեցաւ կեդր. կոմիտէի ընդհ. քարտուղար։

Ռուսեւպարսկական ձգտում

ՄՈՍԿՈՒԱ, 13 Յուլիս.— Պարսկաստանի խորհրդային դեսպանը եւ երկու խորհրդականներ Մոսկուա կանչուեցան։ Չըրյց կը շրջի թէ հաւանական է որ Խորհրդային Միութեան եւ Պարսկաստանի դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուին։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Առջի օր Պոմպէի մէջ, ժողովուրդին և ոստիկանութեան միջեւ բախումի մը ընթացքին վիրաւորուեցան 500 անձեր, որոնց 150ը կը մնան հիւանդանոցները։ 30 անձերու վիճակը ծանր է։

Հնդիկ համագումարի պատերազմական յանձնախումբին նախագահը, փոխ-նախագահը եւ կամաւորներու հրամանատարը դատապարտուեցան 4ական ամիս բանտարկութեան։

Հնդիկները սուգ կը բռնեն, բողոքելու համար ոստիկանութեան դէմ, որ իրենց դէմ գաւազան գործածեց։

Տնտեսական տագնապին հետեւանքով, որ խռովութեանց սկիզբէն ի վեր կը տիրէ ամբողջ երկրին մէջ, Պոմպէյի եօթը բամպակեղէնի գործարաններ պիտի փակեն իրենց դռները օգոստոս 1էն սկսեալ, անգործ ձգելով 20.000 բանուորներ։

∴ Սիմլայի Օրէնսդիր Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ, վիճաբանութիւն մը ունեցաւ բանաձեւի մը մասին, որ կ'առաջարկէ «նկատի առնելով ներկայ ծանր կացութիւնը, եւ Հնդկաստանի մէջ կարգն ու խաղաղութիւնը հաստատելու անհրաժեշտութիւնը, ազատ արձակել կանտին՝ ամենակարճ ժամանակի մէջ»։

Խօսողներէն շատերը ի նպաստ արտայայտուեցան բանաձեւին և պահանջեցին որ, ազատ արձակուելէ յետոյ, Կանտի և Նէհրու մասնակցին Լոնտոնի Խորհրդաժողովին։

∴ Անգլիական կառավարութիւնը 35.000 ոսկիի վարկ մը պահանջեց, անգլօ-հնդկական խորհրդաժողովին համար, որ տեղի պիտի ունենայ հոկտեմբերին՝ Լոնտոնի մէջ։ Որոշուած է որ Խորհրդաժողովին ծախքերը կէս առ կէս բաժնուին անգլիական եւ հնդկական կառավարութիւններուն միջեւ։

Հակաֆաշիստ թռուցիկներ օդանաւով

Պուրժէի կայանէն (Ֆրանսա) մեկնած օդանաւ մը, ֆաշիստական կառավարութեան դէմ թռուցիկներ ցրուեց Միլանի վրայ եւ շրջակայքը։

Ըստ «Ճիորնալէ տ'Իտալիա» թերթին, երբ օդանաւը հասաւ Պելլինցոնէ, երկու օդանաւորդ ունէր, մէկը ֆրանսացի, միւսը իտալացի՝ Պասանէզի։ Պելլինցոնէէն օդանաւով մինակ մեկնեցաւ Իտալացին եւ իջաւ Լոտրինո փոքր գիւղը, ուր տանելէ յետոյ թռուցիկներու հակայ ծրարներ, եւ գաղտնօրէն տեսակցելէ յետոյ երկու անծանօթներու հետ, դարձեալ մեկնեցաւ։ Թռուցիկները տպուած են Լոքարնօ, ուրկէ ինքնաշարժով փոխադրուած են Լոտրինօ գիւղը։

Միլանէ դարձին, օդանաւը ինկաւ Սէն-Կօթարի վրայ եւ ջախջախուեցաւ։ Օդանաւուն մէջէն գտնուեցան թռուցիկներ։ Օդանաւորդը վիրաւորուած է։

Պասանէզի որ այժմ կը դարմանուի Պէռնի մէջ, խոստովանեցաւ թէ ինքն է որ Միլանի վրայ ցրուեց թռուցիկները։

Պուրժէի օդանաւային կայանը կը հերքէ թէ Պասանէզիի օդանաւը չէ մեկնած յիշեալ կայանէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ հանրակառքերէն մէկը ինկաւ գետակի մը մէջ, թանձր մառախուղին պատճառաւ. կառավարը չէր նշմարած թէ, նաւու մը անցք տալու համար, այդ միջոցին վերցուած էր կամուրջը։ Հանրակառքին մէջ կային 60է աւելի ճամբորդներ որոնք բոլորն ալ խեղդուեցան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ազգային պաշտպանութեան համար, կառավարութեան ուզած յաւելուածական վարկերը կարելի չէր եղած ենթարկել Խորհրդարանի քուէարկութեան, նստաշրջանի փակման պատճառով։

Այս վարկերը, որոնց արդէն հաւանութիւն տուած էին Ծերակոյտի եւ Երես. ժողովի իրաւասու յանձնախումբերը, դրուեցան կառավարութեան տրամադրութեան տակ, մասնաւոր հրովարտակով։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումները կը շարունակուին Պարսկաստանի կարգ մը վայրերուն մէջ, Շահփուրի, Պազիրի եւ Խոյի մէջ։ Յայտնի չէ դեռ թէ մարդու եւ ինչքի վնասներ կա՞ն։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը խորհրդարանին յայտնեց թէ կազմուած է յանձնախումբը, որ պիտի զբաղի Ռուսիոյ նախապատերազմեան պարտքերու կարգադրութեամբ։

Կազմուած են նաեւ երեք ստանախումբեր, որոնք պիտի զբաղին ա) Խորհրդ. Միութեան կողմէ ազգայնացած ձեռնարկներու եւ արտօնութեանց կապուած պահանջներով, բ) ռուսական բաժնետիրութիւններ ունեցող անգլիացիներու պահանջներով, գ) անձնական պարտուպահանջի հարցերով։

ԱԹԷՆՔ, 13 յուլիս.— Ծերակոյտի յատուկ յանձնախումբը երկու տարի բանտարկութեան դատապարտեց զօր. Փանկալոսը, գործարանի մը կողմէ բանակին հայթայթելի կօշիկներու պայմանագրութեան մը համար, եւ անպարտ արձակեց զօր. Նիտէրը՝ նախկին ծովային նախարար։

ԿԱԼԿԱԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ, ծանր կռիւներ տեղի ունեցած են Պէնկալի մէջ։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Յայտնի է միայն թէ բազմաթիւ հնդիկներու տուներ կողոպտուած են. հակառակ ոստիկանութեան բուռն ջանքերուն, կողոպուտը կը շարունակուի։ Ինը հնդիկներ սպաննուած են։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ կարգ մը շրջաններուն մէջ, տաքը կը շարունակուի անտանելի սաստկութեամբ՝ քանի մը օրուան ընթացքին, 76 անձեր խեղդուեցան գետերու եւ լճակներու մէջ, ուր ժողովուրդը կ'երթայ լոգնալու։ Միսուրիի կողմերը, ջերմաչափը 48ի բարձրացաւ։ Շատ քաղաքներու մէջ խանութները փակ կը մնան։

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
գրատան մէջ, 51 Rue Monsieur le Prince

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
20 Յուլիս կիրակի ժամը 2էն 10 Վարժարանին պարտէզին մէջ
1 Boulevard du Nord, Le Raincy-Pavillons

Մարզական խաղեր, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր եւ անակնկալներ։

կը մասնակցին Գ. Վ. Սվաճեան, պարուհի Օր. Գավուքճեան եւ վարժարանի սանուհիները

ձոխ գեղարուեստական բաժին — Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներու համակիրները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Հօրթանս Հիւսէյինճեան, տէրեւ տիկին Մ. Բեկզեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն քիպարեան սրբազանի, քահանայից, դպրաց դասուն եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ որդւոյն, եղբօր եւ անեբանգին

ՎԱՀՐԱՄ ՀԻՒՍԷՅԻՆՃԵԱՆԻ
դառնագէտ մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռուան, Կ. Գ.— 35.
Եքւտրա, Թ. Ե.— 100։
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս.— 35.
Ալֆորվիլ, Մ. Գ.— 35։
Մարսէյլ, Մ. Մ.— 100։
Իզօ, Տ. Ս.— 35.
Մարսէյլ.— Ի. Թ.— 35։
Վալանս, գործ.—410, ցանձնեցինք
Ալֆորվիլ, Մ. Գ.—35։
Մարսէյլ, Մ. Մ. 70։
Լանսէյ, Գործ.— 300։
Իսի լէ Մուլինօ, Ն. Դ — 70.
Քլամառ Ժ. Ա.— 35.
Վիէն, Գ. Կ.— 30։
Սէթիֆ, Լ. Ի.— 140։
Նանթէր, Մ. Թ.— 100։
Փարիզ, Գետր.— 100։
Սէն Շամօն, Գործ.— 164.25.
Մարսէյլ, Գործ.— 978 80.

ՆԱՄԱԿ ունին Տիկին Շահինեան, Գ. Գ. Միհրան Քէշիշեան, Արա Պարթեւեան, Արամ Թամալիկեան եւ Չիլէցի Լեւոն Այթունեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լեւոն Ցիլանեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Թադէոս Ցիլանեան եւ հօրեղբօրորդին Ռուբէն Ցիլանեան։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Լեւոն Ցիլանեանի, 29 Rue Etienne Dolet, Alfortville-Seine

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Սաւնօս գիւղէն Յակոբ Ջօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին տուող տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Ջօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Telephone: NORD 67-23
R. C. SEINE 375 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ 1930

17 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1315 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԱԶԳԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ «Նոր Լոյս» թերթը հրատարակած է «Զգուշացէք Պարոն Դաշնակցականներ» վերնագրով յօդուած մը որ ստորագրուած է Գ. Արտաշէս Գալփաքճեանի կողմէ: Ցիշատակենք որ Փարիզի ռամկավար թերթը պէտք զգացած է արտատպել այդ յօդուածը, իբրեւ «հեղինակաւոր չէզոքի մը ձայնը»: Նմաններն իրար գտած են «չէզոք» գետնի վրայ:

Մարդը կը զգուշացնէ Դաշնակցականները, որովհետեւ «հայ դպրոցներու մէջ Դաշնակցութիւնը գործունէութեան վերսկսած է», որովհետեւ «Զափահաս Որբերը Դաշնակցութեան հովանիին տակ են», որովհետեւ Դաշնակցութիւնը տասը տարիէ վեր գաղափարական պայքար մղած է բոլշեւիզմի դէմ... Ու այլ բազմաթիւ և բազմապիսի ակնարկութիւններ, ու «զգուշացէք»ներ, որոնք արտասահմանի համար ոչինչ նշանակութիւն ունին և կը ծառայեն միայն Պոլսոյ այժմու խեղճուկ մթնոլորտն աւելի ապականելու:

Դաշնակցութեան դէմ եղած արտայայտութիւնները արժէքէ զուրկ են, ու մենք այդ անկշիռ խմբանքներուն չէ որ պիտի պատասխանենք: Իսկ ազգարարութիւնները տղայական են եւ պարզօրէն անպատասխանատուութենէ կը բխին:

Ուշադրութեան արժանի պարագան երկուք է: Առաջին, որ հակադաշնակցական խմբակներն ու անհատները, հեռուէ հեռու իրարու կը միանան, սուտի ու զրպարտութեան միջոցաւ թոյն սրսկելու հանրութեան մէջ, շահագործելով չէզոք անունը: Եւ երկրորդ, իրենց հրատարակութիւններով պարզ տեղեկութիւններ (աւելի ծանր բառը չգործածենք) կը հանդիսանան: Անվայել, եթէ, չըսենք անբարոյական ընթացք մը, որ Դաշնակցութենէն աւելի, հայութեան կը վնասէ:

Քանի մը խօսք չէզոքութեան մասին: Հայ ժողովուրդի մէջ խոշոր զանգուած մը կայ որ իրօք չէզոք է: Այդ չէզոք զանգուածը կապուած է հայ ազգային կեանքին և կ'արտայայտուի այս կամ այն կողմը, երբ պարագաները ներկայանան, երբ ան կարող է օգտակար հանդիսանալ և երբ համոզուի թէ այս ինչ ձեռնարկը նպաստաւոր է հայ ժողովուրդին:

Չէզոք մտայնութիւնը կարող է թեքուիլ այսօր այս, վաղը միւս կուսակցութեան կողմը, նայելով հրապարակ դրուած խնդիրներուն, և տուեալ կուսակցութեան վստահելիութեան: Այս զանգուածին հետ գործածենք և ասկէ յետոյ ալ պիտի գործենք:

Բայց կան բազմաթիւ անհատներ որոնք չէզոք անունը կը կրեն, սակայն իրականութեան մէջ անոնք հակադաշնակցականներ են: Օրինակ, Պ. Արտաշէս Գալփաքճեանը, որ մօտ 25 տարիէ ի վեր կը գրէ և կը գործէ Դաշնակցութեան դէմ: Հետաքրքիր է գիտնալ թէ նման անհատներու չէզոքութիւնը ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ: Ա՞յն որ կուսակցութեան մը անդամ չեն: Այդ դեռ բաւական չէ: Չէզոք մը երբ իր անհատական անկախութիւնը կը կորսնցնէ, կը դառնայ մէկ մասնիկը հակադաշնակցական հոսանքներուն, ու հետեւաբար իրաւունք չունի շահագործելու չէզոք խոշոր զանգուածին անունը: Մինչդեռ մենք ամէն քայլափոխին կը հանդիպինք կեղծ ու դիմակաւոր այդ անհատներուն, որոնց դէմ պիտի պայքարինք, որպէս հայ ազգային մթնոլորտը պղտորողներու:

Երկրորդ պարագան աւելի ծանրակշիռ է. Պոլսոյ ջուրերուն վրայ նստած մարդիկ, որոնք միայն զբաղուած են եկեղեցական խնդիրներով եւ ոճիր արկածներով, երբեմն, բոլորովին անտեղի կերպով, քաղաքական ջրապտոյտի մէջ կը նետուին, ու դուք կարող էք վստահ ըլլալ որ «ուրիշը շինելու տեղ», աչքը կը հանեն: Այս յիմարութեանց արդիւնքը շատ ենք տեսած, բայց որպէս «յիմարութիւն» դեռ կարելի է ներել: Բայց կան ո՛չ-յիմարներ ալ, որոնք գործի վրայ երեւնալու համար (բարի ըլլանք այդպէս կարծելու) սարքեն ձորէն տեղեկութիւններ իրարու քով կը շարեն, հեռաւոր խնդիրները տեղական կեանքին կը կապեն, նոյնիսկ տեղական չնչին ու անժեղ խնդիրներու շուրջ խօսած ժամանակ՝ քաղաքական ակնարկութիւններ կ'ընեն, պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար:

Այս, արդէն սայթաքուն ճանապարհ մըն է, մանաւանդ իրենց ապրած միջավայրի բերումով: Այդ սայթաքուն ճամբուն վրայ կեցած էր, ժամանակին, Հմայեակ Արամեանցը, որ հետզհետէ հասաւ այնտեղ, ուր անզուսպ էր:

Պէտք է խնդրել այս պարոններէն, որ հանգիստ նստին այդ անհանգիստ երկրին մէջ եւ օրն ի բուն գրեն ոճիր-արկածներու մասին: Կարելի է ներել անոնց որ իրենց ամբողջ ժամանակը յատկացնեն Մ. Քէմալի գովքն ընելու: Այո՛, կարելի է... Քալեցէք ձեր ճանապարհով, այնպէս, ինչպէս կը թելադրեն ձեր գոյութեան պայմանները:

Բայց մէկ կողմ դրէք սա «զգուշացէք»ները:

Եթէ զգուշացման խօսք մը հարկաւոր է, ամէնէն առաջ պէտք է ուղղել անոնց, որ Արամեանցներու ճանապարհին վրայ կը գտնուին:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 3).

— «Մեր ունեցած տեղեկութիւնները կուգան վկայելու, որ խորհրդային իշխանութիւնը արգելք պիտի չհանդիսանայ կաթողիկոսական ընտրութեանց, մեր խօսքը *արգելքի* մասին է, բայց ոչ *միջամտութեան*: Երեւանը անկարող է չմիջամտել կաթողիկոսութեանը հարցի մը, որ կենսական նշանակութիւն ունի իրեն համար: Այս պարագան նկատի առնելով՝ այժմէն իսկ կարելի է յայտարարել, որ կաթողիկոսական ընտրութեանց հարցին մէջ վասնզի արագոյն ելքը բնաւ *արգելք* չէ: կան դէպքեր, երբ երեւանը, արգելք չհանդիսանալով հանդերձ, իր միջամտութեամբ շատ աւելի ծանր հարուած կարող է սալ Էջմիածնին.

Անսահմանօրէն ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ մեր յոռի ենթադրութիւններէն եւ ոչ մէկը իրականութիւն չդառնար, թող մենք չարաչարօրէն սխալինք, բայց թող ընտրութիւնները տեղի ունենան այնպէս, ինչպէս կը պահանջէ այդ հայ եկեղեցիի մշակած կանոնագիրը:

Մենք ո՛չ կաթողիկոսական թեկնածու ունինք եւ ո՛չ ալ կաթողիկոսական պատուիրակ: Աւելորդ է ըսել, որ այս հարցին մէջ մենք պիտի մնանք պարզ հանդիսատեսի դերին մէջ: Սակայն մենք պիտի փափաքինք, որ արտասահմանեան բոլոր թեմերը լայնօրէն օգտագործէին իրենց ընծայուած դիւրութիւնները եւ պատուիրակներու լրիւ քանակով մասնակցէին կաթողիկոսական ընտրութեանց: կը հաւատանք, որ այս մասնակցութիւնը իր բարերար ազդեցութիւնը պիտի ունենայ հարցի բարենպաստ զարգացումին մէջ:

Թող տարօրինակ չթուի ընթերցողին, երբ մենք, կաթողիկոսական ընտրութեանց անմասն մնալով մէկտեղ, այսքան կը հետաքրքրուինք այդ ընտրութեանց ելքով: Ըսած ենք ու կը կրկնենք, որ Էջմիածինը բացառաբար կրօնական կեդրոն չէ հայութեան եւ յատկապէս անոր գաղութահայ հօտ հատուածին համար: Մենք «ամենայն հայոց կաթողիկոս» ունեցանք (եւ ունինք), բայց «ամենայն հայոց իշխանաւոր» չունեցանք (եւ չունինք): Ու քանի որ «ամենայն Հայերը» անհրաժեշտ է ո եւ է շաղկապով իրարու գոդած եւ օղակած պահել, ուստի անհրաժեշտօրէն պէտք է նաեւ Էջմիածինը պահել: Պահել, սակայն, իր այսօրուան իրաւական դիրքին եւ բարոյական հեղինակութեանը մէջ:

Ահա *ազգային* այն մտահոգութիւնները, որ մեզ կը հարկադրեն գաղութահայութեան լուրջ ուշադրութիւնը հրաւիրել կաթողիկոսական ընտրութեանց վրայ:

Այս ընտրութեանց աղաղակաւոր պիտի մասնակցի ամբողջ հայ ժողովուրդը իր բոլոր հոսանքներով, բացառութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Անոնք, որոնք մեր մասնակցութիւնը խորհրդահայ կեանքի հանրային խնդիրներուն խոչընդոտ կը նկատեն այդ խնդիրներու բանաւոր լուծման, ամէն պատեհութիւն ունին կաթողիկոսական հարցի մէջ լուծման լաւագոյն ձեւը կիրառելու, քանի որ մենք հոն բնաւ չկանք»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական շարժումը զսպուած

Թրքական աղբիւրէ առնելով, երէկ հաղորդեցինք քիւրտ յեղափոխական շարժումի զսպման մասին կարգ մը լուրեր: Թուրք հեռագրական գործակալութիւնը կը շարունակէ հետեւեալ լուրերը հաղորդել շարժումին մասին:

ՏՐԱՊԻԶՈՆ, 11 յուլ.— Էրզրումի ճամբով հոս հասած տեղեկութեանց համաձայն, վերջին 5.10 օրուան ընթացքին, Քիւրտերը կարգ մը յանդուգն ձեռնարկներ ըրած են: Անոնց մէկ մասը նոյնիսկ եկած է Արճէշ, եւ փորձած է թալլել գիւղը: Բայց թուրք ուժերուն միջամտութեան վրայ, աւազակները չեն յաջողած իրենց ձեռնարկին մէջ եւ փախած են:

Թրքական ուժերուն ձեռք առած խիստ միջոցներուն հետեւանքով, աւազակներուն այս քայլը շատ սուղի նստած է իրենց: Մասնաւորապէս վերջին յարձակումին, մեծ կորուստ կրած եւ լեռ քաշուած են:

ՎԱՆ, 9.— Արճէշէն կը հաղորդեն թէ Զիլանի ձորին մէջ գործող հրոսակներուն փճացումը աւարտելու վրայ է: Եւ արդէն, աւազակներու ձեռքէն լեռները փախած գիւղացիները իրենց տեղերը վերադարձած են:

∴ «Ծարքն»ի համաձայն Քիւրտերը մեծ պարտութիւն մը կրած են Վանի ծովի հիւսիս, արեւմտեան կողմը: Անոնք կը համախմբուին անառիկ շրջաններու մէջ եւ կը հասկցուի թէ աքանչելի կերպով զինուած են:

∴ «Վաքըթ» ալ կ'ըսէ թէ Թուրք զինուորները կը յառաջանան Ախլաթի վրայէն: կ'ենթադրուի թէ այս շրջանին մէջ զինուորական գործողութիւնները մէկ շաբաթէն պիտի աւարտին: (Ախլաթը՝ Արճէշի արեւմուտքը կը գտնուի):

Անգլիա եւ թուրք նաւատորմը

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Թրքական նաւատորմը հրաւէր ստացած է բրիտանական ծովակալութենէն, նաւարաժին մը ուղարկելու Մալթա, յառաջիկայ աշնան: Թուրք պետական շրջանակներուն մէջ մեծ գոհունակութիւն պատճառած է այս հրաւէրը եւ արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին «ներկայանալի» վիճակի մէջ դնելու հոյակաւոր «Եավուզ»ը և «Համիտիէ»ն՝ Թուրքիոյ նաւային ուժին երկու նմոյշները:

Եգիպտոսի արիւնալի կռիւները

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ, 15 Յուլիս.— Ծանր խռովութիւններ ծագեցան այսօր Եգիպտոսի մէջ: Տասնեւեօթն անձեր՝ որոնց ութը Եւրոպացիներ, սպաննուեցան և 250 անձեր ալ վիրաւորուեցան Աղեքսանդրիոյ մէջ՝ բռնութեան մը ընթացքին: Եւրոպացիներն ապաստանեցան Սակարան: Ոստիկանութիւնը՝ դատական Նախարարութեան պալատէն՝ կրակ բացաւ ժողովուրդին վրայ.

Մանսուրայի ցոյցին առթիւ սպանեալներուն ի յարգանս, ազգայնականները կազմակերպած էին երկու ժամուան ընդհ. գործադուլ մը: Բանթօղները թափոր կազմած, Աղեքսանդրիոյ թաղերը պտտեցան, ցոյցեր կատարելով ի պատիւ Նախորդ վարչապետ Նահաս փաշայի եւ երբ կը հաւաքուէին Մուհամմէտ Ալի հրապարակը, ոստիկանութիւնը փորձեց ցրուել զանոնք: Ամբոխը զայրացած, նախ յարձակեցաւ ոստիկանութեան եւ յետոյ եւրոպական վաճառատուններու վրայ, կոտրտելով ապակիները: Զարհուրելի տեսարաններ պարզուեցան: Առանձին որ եւ է ոստիկան որ կ'իյնար ամբոխին ձեռքը, կը քարկոծուէր, մինչեւ որ մեռած իյնար գետին: Ցուցարարները յետոյ յարձակեցան հանրակառքերուն վրայ, ջարդուփշուր ընելով զանոնք:

Ոստիկան ուժերու հազարապետ մը Ֆից Փաթրիք, վիրաւորուեցաւ ամէնէն առաջ, որմէ յետոյ, ոստիկանութիւնը գործեց վարանքով, անկազմակերպ գրեթէ, մինչեւ որ եգիպտական բանակէն ուժ հասաւ եւ կրակ բացաւ հրապարակը հաւաքուած ժողովուրդին վրայ: Սակարանը եւ առեւտրական մեծ տուները դադրեցուցին ամէն գործառնութիւն: Բոլոր խանութները փակ են: Եւրոպական գաղութը ահուսարսափի մէջ է:

Կը հերքուի սակայն թէ շարժումը զսպելու համար, գիմուած է կատարուած անգլիական ուժերուն:

Կռիւներ Մարոքի մէջ

Մարոքեան ցեղախումբ մը յարձակում գործեց Ակուկէօրի եւ Թակէնտուզի ֆրանսական զօրախումբերուն դիրքին վրայ: Հրոսակները որ յաջողած էին ոչխարի հօտեր եւ պատանդներ յափշտակել, յարձակման ենթարկուեցան ֆրանսական ուժերու եւ օդանաւերու կողմէ եւ ծանր կորուստներու ենթարկուելով, ստիպուեցան լքել իրենց կողոպուտները:

Կռիւի ընթացքին, սպաննուեցան սպայ մը եւ ենթասպայ մը ինչպէս նաեւ եւրոպացի զինուոր մը: Կան նաեւ 13 բնիկ զինուորներ վիրաւոր կամ սպանեալ:

Զօրս հարիւր հոգիէ բաղկացած ուրիշ հրոսախումբ մը եւս, որ մեկներ էր Թաֆիլալէթէն, եւ կը գործէր Ալճերիոյ հաբալը, անակնկալ յարձակման ենթարկուեցաւ ֆրանսական զօրախումբերու կողմէ եւ մեծ վնասներով քաշուեցաւ Ովասիս:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 29

Հայկ Եաղճեան Ցելըն-տորֆ (Գերմանիա)	400
Մկրտիչ Մեզպուրեան	150
Գասպար Գասպարեան	150
ԼԻՈՆԷՆ	
Յովհաննէս Գայածեանեան	100
Յարութիւն Խազնէճեան	100
Սարգիս Սիրականեան	100
Բարգէն Աղաբէկեան	100
Վահան Ճահինեան	100
Գումար	1200
Նախորդ գումար	35,780
Ընդհ. գումար	36,980

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ

Արճէշի կռուին մէջ շատ մը քիւրտ ղեկավարներ սպաննուած են, բայց եւ այնպէս, ըմբոստները կտրած են մաս մը դիակներու գլուխները եւ հետերնին տարած, որպէս զի դիակներուն ինքնութիւնը չճանչցուի: Գլուխը կտրուած դիակին մէկը կը պատկանի Քէօր Հիւսէյին փաշայի տղուն:

ԱՍԿԷ ԱՌԱՋ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՃՆՇԷԻՆ

Արճէշի դէպքերու մասին խօսելով, «Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ.— Հին ատեններ, ճէլալի աշիրէթին Քիւրտերը կը յարձակէին Արճէշի եւ Ալճաւազի հայկ. գիւղերուն վրայ, բայց հայ գիւղացիները նուէրներ տալով կը պատուէին յարձակողները: Եւ երբ հետապնդում սկսուէր կառավարութեան կողմէ, աւազակները Սիփան լեռը կ'ապաստանէին.

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

Վանէն եկած յուլիս 8 Թուակիր հեռագիր մը համաձայն, յունիս 10ին, Հասան խան, Թաւրիզէն Քօլէվի կուգայ, եւ Եուսուֆ Ապտալի եւ Հիւսէյին օղլու Պօծոյի հետ տեսնուելէ յետոյ, գործի կը մղէ նախապէս պատրաստուած հրոսախումբերը: Այս կարգադրութիւնները ընելէ յետոյ, Հասան խան Թաւրիզ կը վերադառնայ Խոյի ճամբով եւ Ուտեկից, Դըլամ եւ Եքմալի խազախներուն զէնքերը կը ղրկէ Եուսուֆ Ապտալի, Ասկէ զատ, խանութեան տիտղոս կուտայ անոր:

Միւս կողմէ, Պարսկաստանի Ջաղըրշան աշիրէթէն 60 հոգի կը յարձակին Ջաշրք, Ճիրան եւ Իրանկանիշ գիւղերուն վրայ, բայց դիմադրութեան հանդիպելով ետ կը մղուին: Ըմբոստները յետոյ կը յարձակին Խօշ ապի Փանիսիֆի գիւղին վրայ եւ անասունները յափշտակելով Պարսկաստան կ'երթան:

Սարայէն ալ կը հաղորդեն թէ Մէհմէտ աշիրէթը կը նեղէ այդ շրջանի սահմանային գիւղերը:

ՍԻՈՆԻՍՏՆԵՐՈՒ համագումարը որ տեղի կ'ունենար Լոնտոնի մէջ, բանաձեւով մը, պահանջեց որ սիոնականներու գործադիր մարմինէն հրաժարի համբաւաւոր հրեայ գործիչ Վայցմանը: Սիոնականներու կեդրոնը հաստատուեցաւ Բերլին, 30 անդամներով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Բ.

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ.— ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ. ԱԶԱՏ ԱՌԵՒՏՈՒՐ ԹԷ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ.— ՀԱՄԱԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.—

Ընդհանուր գիծերով պարզեցինք երէկ, քաղաքական տագնապի ծանրակշիռ հանգամանքը, շեշտելով որ Մեծն Բրիտանիա կը գտնուի այժմ տնտեսական քաղաքականութեան յեղաշրջումի նախօրեակին։ Արդարեւ, եթէ ձեւ ու գոյն ստանան մշակուած ծրագիրները որոնք տակաւին սկզբնական են, հիմնովին պիտի կերպարանափոխուի առեւտրական եւ արդիւնաբերական Անգլիոյ դիմագիծը։

Համաբրիտանական ազատ առեւտուրի եւ մաքսային դրութեան բանավէճը, որ սաստկացաւ վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, հետ ի հետ աշխատանքի լարած է քաղաքական երեք գլխաւոր խմբակցութիւնները։

Շարժումը որուն ազդանշանը տուին քաղքենի գրամատիրական մամուլի երկու մեծահաւատ լորտերը, արտայայտութիւններէն մէկն է յետպատերազմեան Անգլիոյ ընդհանուր աշխարհահայեացքի յեղաշրջման։ Դանդաղ բայց յարատեւ ճըգտում մը կայ զինադադարէն ասդին մասնաւորաբար, արդիական պայմաններուն պատշաճեցնելու ընկերային եւ տնտեսական կեանքի բոլոր երեւոյթները։ Աւանդական սովորութիւններու խստօրէն հաւատարիմ երկրի մը համար, այդ ուղղութեամբ կատարուող ամէն փորձ չափազանց յատկանշական է, որովհետեւ անցողակի տագնապ մը դարմանելու համար չէ որ հրապարակ նետուած են այդ ծրագիրները. երկրին եւ կայսրութեան ապագան է գլխաւոր մտահոգութիւնը օրուան պատասխանատուներուն, այլապէս չպիտի աճապարէին խօսիլ արմատական փոփոխութիւններու մասին։

Համաշխարհային վաճառականութեան եւ ճարտարարուեստին կը տիրապետէր Անգլիա մինչեւ պատերազմ։ Ամէնէն հարուստ էր, ամէնէն զօրաւորը եւ հեղինակաւորը։ Եկաւ 1914 թուականը։ Եւրոպայի ժողովուրդները ձանձրացեր էին խաղաղ աշխատանքի միօրինակութենէն. զիրար սպաննելու հեշտանքը անդիմադրելի էր. պատերազմ խաղացին չորս տարի շարունակ. ու չորս տարի վերջ ո՛չ յաղթող կար ո՛չ յաղթուող։ Բանակները տուն վերադարձան։ Թնդանօթ, արիւնաւերակ փոխեր էին ժողովուրդներու հոգեբանութիւնը, ներշնչումները, մտածելու եւ գործելու ձեւը։ Զարթնանք ամէն տեղ։ Տեսակ մը քէն եւ արհամարհանք մեծերուն, հին փառքերուն հանդէպ եւ հետ ի հետ աշխատանք ազգային ինքնագիտակցութեան պահպանումի եւ տնտեսական բարգաւաճման համար։ Արդի՞ւնք։ Համեմատական ինքնաբաւ վիճակ փոքր եւ յետամնաց ժողովուրդներու եւ սպարշաւ մրցում մեծերուն հետ՝ տնտեսական գետնի վրայ։ Իրերու այս յանկարծական գահավիժումին մէջ ամէնէն աւելի վնասուողը եղաւ Մեծն Բրիտանիան, հակառակ այն վիթխարի բաժնին զոր ստացաւ պատերազմի աւարէն։

Եթէ թղթատէք 1918էն իվեր պատրաստուած վիճակագրութիւնները, պիտի տեսնէք որ անգլիական ճարտարարուեստը եւ վաճառականութիւնը ո՛չ մէկ տարի չեն հասած պատերազմի նախորդ տարիներու յաջողութեան։

Այն բոլոր կողմնակի միջոցները որոնց մասին խորհեցան, չարդարացուցին ակնկալութիւնները։ Ու հիմա, երբ սեղանի վրայ են ազատ առեւտուրի եւ մաքսային դրութիւն հաստատելու ծրագիրները, պատասխանատու վարիչներուն նըպատակն է գտնել այն ապահով միջոցը, որով կարելի պիտի ըլլայ կասեցնել արտաքին մըրցակցութիւնը եւ վերանորոգել երկրին քայքայուած տնտեսական վիճակը։

Երկու գլխաւոր ճակատի բաժնուած է այժմ Անգլիոյ քաղաքական ընկերային պայքարը՝ — Ազատ Առեւտուրի (Free Trade) կողմնակիցները եւ անոնք, որոնք կը ջատագովեն Մաքսային Դրութիւնը (Protection)։

Այս երկուքին զուգընթաց կը զարգանայ «Համաբրիտանական ազատ փոխանակութեան» (Empire Free Trade) տեսակէտը որ միջին ճամբան է, գրեթէ, նախորդներուն։

Մաքսատուրքէ զերծ են Անգլիա ներածուած բոլոր առեւտրական եւ արդիւնաբերական նիւթերը, բացի քանի մը տեսակներէ, ինչպէս, մետաքսեղէն, ալքոլ, ծխախոտ, ինքնաշարժ, լուսանկարչական գործիքներ, չոր պտուղներ եւ այլն։ Բացառութիւն չեն կազմեր բրիտանական գաղթավայրերէն ներածուած ապրանքները, որովհետեւ տնտեսական իմաստով այդ գաղթավայրերն ալ կը նկատուին օտար երկիրներ։ Այս դրութիւնը որ մասնաւորաբար զարգացաւ վերջին հարիւր տարուան մէջ, հիմնական ջիղն է երկրին տնտեսական քաղաքականութեան, այնքան զօրաւոր, որ միշտ ձախողութեան հանդիպած են այն տարրերը, որոնք փորձած են որոշ բարեփոխումներով մեղմացնել զայն։ Գլխաւոր ջահակիրն է Ազատական կուսակցութիւնը որ բուռն կերպով կառչած է այդ սկզբունքին իբրեւ մեկնակէտ իր քաղաքական ծրագրին։ Ազատ փոխանակութեան կուսակիցները կը պնդեն որ Մաքսային դրութիւնը արգելք է երկրին արդիւնաբերական արտադրութեանց զարգացման. աննպաստ է վաճառականութեան եւ կը թուլացնէ մրցակցութիւնը։ Սահմանափակելով ներածումներու քանակը, ինքնաբերաբար յառաջ կը բերէ գիներու սղութիւն. կը նուազեցնէ անգլիական արտածումները որոնք յաճախ կը վըճարեն Անգլիա ներածուած հում նիւթերու եւ ուտեստեղէններու արժէքը։

Մաքսատուրքի կողմնակիցները՝ պահպանողականները ընդհանուր առումով, կը բացատրեն թէ ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու ազատ զարգացման համար անհրաժեշտ է տուրքի ենթարկել օտար արտադրութիւնները։ Այդ ձեւով երկիրը կը սպառէ այն նիւթերը որոնք պատրաստուած են Անգլիոյ մէջ. ազգային ճարտարարուեստը մեծ զարկ կըստանայ, արտադրութիւնը կը շատնայ, գիները կ՚աժաննան եւ կը նուազի անգործներու թիւը։ Վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ որ 1880էն 1929 թուականը, Անգլիոյ ճարտարարուեստի արտածումները աճած են հարիւրին 186 համեմատութեամբ, մինչդեռ մաքսային դրութիւն ունեցող Ֆրանսայի արտածումները շատցած են 265 առ հարիւր, Գերմանիոյ 352 առ հարիւր եւ Միացեալ Նահանգներունը 2099 առ հարիւր։

Այս երկու տեսութիւններուն միջին ճամբան է ըսինք «Համաբրիտանական Ազատ Փոխանակութիւնը» որ անմիջական վէճի առարկայ է այս օրերուն։ Ամէնէն էականն է, կ՚ըսեն այդ շարժումին ղեկավարները, նախ եւ առաջ համաձայնութեան մը գալ գաղթավայրերուն հետ եւ Ազատ Առեւտուրը սկսիլ կայսրութեան ներսէն. քանի որ Անգլիա իր ուտեստեղէնի՝ գլխաւոր մասը կը ստանայ իր գաղութներէն, ազատ անցք տանք այդ նիւթերու ներածումին, որպէսզի գաղթավայրերն ալ սորվին Անգլիայէն գնելու իրենց պէտք եղող արդիւնաբերական նիւթերը՝ առանց մաքսատուրքի ենթարկելու զանոնք։ Այս պարագային տուրք հաստատել օտար երկիրներէ Անգլիա ներածուելիք ուտեստեղէնին վըրայ։

Տեսակ մը հակազդեցութիւն օտար մրցակցութեան, որ թերեւս պիտի դարմանէ տիրող գործազրկութիւնը, թէեւ յոռետեսներու համրանքը զանցառելի չէ։ Որպէսզի դրական արդիւնք տայ այս ծրագիրը, անհրաժեշտ է գիտնալ ի հարկէ, թէ բրիտանական կայսրութիւնը ինքնաբա՞ւ է իսկապէս. վիճակագրութիւնները շատ ալ նըպաստաւոր չեն այս մասին։

Պահպանողականները մասամբ համաձայն են միայն առաջադրուած ծրագրին. կը թուի թէ տրամադիր են աւելի մաքսատուրքի հաստատումին, մանաւանդ այն արտադրութեանց վրայ, որոնք մեծապէս ազդուած են տիրող տագնապէն. բայց տեսակ մը վարանում ունին երբ հարց կը դրուի իրենց վճռապէս յայտնելու իրենց տեսակէտը։ Ճարտարարուեստական եւ դրամատիրական շրջանակներու հաւանութիւնը անշուշտ մեծ դեր պիտի խաղայ այդ իմաստով։

Ազատականները, չեն ուզեր, ինչպէս ըսինք վտանգաւոր որոշումի տակ մտնել ու ճիգ կը թափեն պահպանելու իրենց դասական քաղաքականութիւնը իբրեւ Ազատ Առեւտուրի կուսակիցներ։

Աշխատաւորականները տակաւին չեն արտայայտած իրենց վերջին խօսքը. զօրաւոր է Ազատ Առեւտուրի տեսութիւնը պաշտպանողներու թիւը իրենց շարքերէն ներս։

Չափազանց լուրջ շարժում մը ստեղծեցին ուրեմն ծանօթ երկու լորտերը, շարժում մը որ բնական հետեւանքն էր տնտեսական կացութեան. դժուար թէ մամուլով ու ճառերով կարելի ըլլայ որոշել ուղիղ ճամբան։ Տնտեսական նոր քաղաքականութեան հարցը պիտի փութացնէ խորհրդարանական ընտրութիւնները, անկախաբար ուրիշ բազմաթիւ խնդիրներէ, որոնք արդէն իսկ վտանգաւոր դրութեան մէջ դրած են ներկայ դահլիճը։

Մ. Մ.

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ՌԱԶՄ. ԿՈՄՈՒՆԻԶՄԸ

(ԼԵՆԻՆ ԵՒ ՍՏԱԼԻՆ)

Բ. եւ վերջին մաս

«Յեղափոխական պրոլետարիատը» մի պահ հանգստացել էր, ուստի պէտք է անցնէր գրոհի։ Էլ չենք խօսում գիւղացիութեան ամենօրեայ (սկսած 1928 թից) թալանի ու հարստահարման եւ Բուխարինի իրաւացի խոստովանութեան մասին։— Բուխարին այդ արարքները որակում էր «ռազմա-ֆէոդալական շահագործում» անունով։

Սոցիալիզմի պահանջը — որ ըստ օրէ մեծանում էր։ Ստալինը գաղափար, «ճեղքեցէք սոցիալիզմի» զանգն էր հնչեցնում։ «Համատարած հաւաքականացում» եւ «կուլակի հօշ-եյարդար»։ Ինչ որ նշանակում էր, այսպէս կոչուած, «համատարած գիւղացիութեան հաւաքականացում»։ «Մենք անցել ենք Նեպի զինադոյն յարձակման գրոհին» յայտարարում էին Երեւանի Աբովեան փողոցի հեռագրասիւներից կախուած բարբռախօսները, առանց նկատի առնելու «գրոհի» հետեւանքները, որոնց մասին այնքան քիչ են մտածում կոմունիստները։

Ստալինը Լենինի հնացած արինքի վրայ սկսեց նուագել Նեպի հնացած եղանակները։ Քանդուած օշակը (Նեպը) սկսեց [illegible] եւ ջանքեր թափեց վերականգնացնելու փոշիացած Լենինի [illegible]։ Բայց ուշ՛ց, նրանք հանդիպեցան գիւղացիական ապստամբութիւններին եւ փըլուելով տեղի տուեցին Ստալինի «գլխապտոյտներին»։

Ինչ է մնում եզրակացնել այդ բոլորից. հարց է ծագում... Այն, որ «Համատարածից» առաջացած «գլխապտոյտը» Լենինի նետած գաղափարների եւ Ստալինի ցնորամտութիւնների եւ անհիմն դատողութիւնների այդ խօսքն էր։ Եւ այսպէս, Ստալինը վերջին անգամ եւս պարտութեան մատնելով գլուխը կորցրած, նորէն կանգնեց հին կոտրուած դաշտակի առջեւ։ Ստալինը դարձաւ հասարակական պարսաւանքի մի կենդանի. տարրադաս կոմունիստները, գլխաւորապէս մտաւորականութիւնը, զգացին, որ այդ բոլորի պատճառը Ստալինն էր — նրա կենտրոնի բերանով արտայայտուած բանաձեւերն էին որոնք առաջացրին Ռուսաստանի, Ցամբովի, Հայաստանի, Վրաստանի, Ադրբեջանի արիւնոտ դէպքերը։

Թող ամենեւին զարմանալի չթուի քեզ ընթերցող, որ ներկայիս, Լենինեան Հայաստանի լայնածաւալ ապստամբութիւնների մասնակցողներից շատերը բոլշեւիկ կուսակցութիւնից հեռացուած կոմունիստներն են, որոնք Չեկայի գազանների հետ յուսահատական պայքար են մղում եւ յօշոտում իրար։ Թողնենք այդ բոլորը։ Ծաւալի փոքրութիւնը արգելք է հանդիսանում կանգ առնել դրանց վրայ։

Մնում էր Ստալինին միջոցներ գտնել իր երբեմն դիրքն ապահովելու համար։ Իրաւի, այդ նրան յաջողւեց։ Ահա նրա «պատասխան ընկեր կոլտնտեսականներին» յօդուածների մէջ, նա գտնում էր որ պետութեան ամենասաստիկ վտանգը դա աջ թեքումն էր։ Հարց ու պատասխանի այդ յօդուածը Ստալինը դիտաւորեալ կերպով ինքն էր գրել, եղելով Ռուսաստանի տնտեսական այդ տագնապից։ Իսկ ուրիշներին խաբելու համար պատճառաբանում էր թէ այդ հարցերը զանազան կոլտնտեսականներից է ստացել եւ ստիպուած է պատասխանել, որովհետեւ «արդիական խնդիրներն են շօշափում»։ Այս անգամ եւս Ստալինը մատնեց. որովհետեւ այն հարցերը որ Ստալինը գրել էր թերթում, դա հարցեր չէին։ Տգէտ գիւղացին, որ մինչեւ օրս խարխափում է խաւարի ճիրաններում, երբեք այդպիսի բարդ հարցերի մասին չի կարող մտածել, եւ բացի այդ համատարած հարուածներից խելագարուած գիւղացին զգում էր, երբ Ստալինի արիւնոտ անունն էր լսում։ Միւս յօդուածը դա «գլխապտոյտը յաջողութիւնների ընթացքում» վերնագիրն էր կրում։ Այդ յօդուածով Ստալինը աւելի խայտառակւեց։ Հրաժարւելով իր ասածներից, Ստալինը մեղքը փորձեց փաթթել աւելի ստորադաս կոմունիստների վզին։ «Անդրկովկասի ազգաբնակչութեան համար,— գրում է Ստալինը, կոլլեկտիվացման համար ժամանակ ունէին մինչեւ 1934 թիւ, կամ «տեղական քեալլագէօզ» կոմունիստներն են որոնք թիւրի ետեւից ընկնելով խեղաթիւրել են կուսակցութեան գիծը եւ բռնի ուժով կազմակերպել կոլլեկտիվներ»։

Ապա ո՞ւր մնացին իր կենտրոնի բերանով՝ սեւով սպիտակի վրայ արտայայտուած բանաձեւերը.— «Ոչ մի միջոցի առաջ չկանգնել, գործադրել ամէն միջոցով եւ կազմակերպել համայնական տնտեսութիւններ»։ Արդեօք այս եւս Ստալինի նախանշը չէ՞։ Բայց ով կարող է Ստալինի բերանը սանձ դնել։ Այդ բոլորը ապացոյց է որ աւերիչի կատաղութեան այդ խառնակիչը Ստալինն էր, որի պատճառով, ժողովրդի տնքոցը արեան ճապաղիքի մէջ խեղդուած՝ երկինք է բարձրանում։ Իսկ սուտ ասելը վահանը, ապրելու միակ աղբիւրը։

Իր այդ անօրինակ յանկութեամբ, Ստալինը կարողացաւ աւելի հրամայողական բարձունքներ գրաւել, եւ աւելի ստորին կոմունիստներին յարել մէկը միւսի դէմ, կռուեցնելով նրանց, ինքն էլ հեռու կանգնած Քաջ Նազարի նման քահ-քահ անելով՝ ծիծաղում էր Ռուսաստանի մնացած կոմունիստների վրայ։ Նրանք որոնք, Ստալինի պահանջները կատարել էին համայնական աշխատանքների ժամանակ, այդպիսիներին Ստալինը անուանելով «կուս. գծի խեղաթիւրողներ», «քեալլագէօզներ», «հաշտուողականներ» եւ որպէս աջ թեքման որոշակի արտայայտիչներ, նոր հրամանագրերով կուսակցութեանը կարգադրեց նրանց հեռացնել եւ պաշտօնից եւ կուս. շարքերից։ Ռուսաստանի միամիտ կոմունիստները, մանաւանդ հայերը, սկսեցին թութակաբար կրկնել Կրեմլի-Սարդի խօսքերը, եւ սկսեցին սրան նրան անուանել «քեալլագէօզներ», «կուս. գծի խեղաթիւրողներ», «հաշտուողականներ» եւ այլն։ Երկու ամսից աւելի «Խ. Հայաստան» թերթը անընդհատ գրում էր նոր «քեալլագէօզների» մասին, մինչդեռ կոմունիստներից շատերին երբ մենք համալսարանի ուսանողներս հարցնում էինք. «Չէ՞ որ դուք մեղաւոր չէք, դուք միայն Մոսկուայի հրամանն էք կատարել, Ստալինի կոլլեկտիվացմանը նուիրուած յօդուածներով ղեկավարուել էք, ինչո՞ւ են ձեզ հալածում»։ Նրանց բոլորի պատասխանը լինում էր. «Մենք չգիտենք ինչ ենք անում, մեր գլուխը մերը չէ, մենք ստիպուած ենք կրկնելու ուրիշի ասածները»։

Ահա այդպիսի յուսալքուած պատասխաններ էինք ստանում կոմունիստներից։ Հայ մեծամեծ կոմունիստները եւս այդ բոլորը զգում են իրենց կաշուի վրայ, բայց ստիպուած՝ այս անգամ եւս Ստալինի նոր փիլիսոփայութեան թեւ ու թիկունք տալով, միացան նրա երեխայական մըտածումների հետ։

Հայ կոմունիստները լաւ բարձրանալիս դառնում են Երեւանում սարիծներ եւ սկսում են Դաշնակցութեան հասցէին ցնորամիտ ու լկտի ճառեր արտասանել, մինչդեռ Ստալինը նրանց որպէս ձեռքի մի թաշկինակ խաղացնելով ծիծաղում է իրանց վրայ, այդ չեն նկատում։

Եթէ նրանք գէթ իրանց կօշիկների չափ ինքնուրոյն մտածողութիւն ունենային եւ այդքան կոյր չլինէին, իրենց արածներն հաշուի կ՚առնէին ու Մոսկուայի կարգադրութեամբ արիւնաթաթախ չէին անի ամբողջ Լեռնահայաստանը։ Եթէ սեփական մտածողութիւն ունենային, ապա՝ չէին հարցնի «կուլակի լիկվիդացիան» որն է, իսկ նրանց տների վերադարձը ի՞նչ նպատակ ունէր։ Եթէ Ստալինը յայտարարեց «կուլակի լիկվիդացիա», ապա ինչո՞ւ նրա կարգադրութեամբ նորից զանազան քաղաքներից յետ են ուղարկում գիւղացի աքսորականներին, եւ վերադարձնում նրանց գոյքի որոշ մասերն, այգիներն ու կանաչ ցանքսերը։

«Բոլշեւիզմը թաթախուած ցարիզմ է» իսկապէս որ։ Եւ զարմանալի թող չթուայ որ բոլշեւիզմը, որտեղ աշխատում է իր արնոտ արմատները տարածել, առաջին հերթին իրեն նպատակ է դնում այդ երկրում վերջ տալ ամէն տեսակի մարդկային ազատութիւններին, եւ սեւ ռէակցիայի մութ քողի տակ, վերահաստատել այս կամ այն հին ֆէոդալական հասարակակարգը։ Սա է բոլշեւիզմի միակ նպատակն աշխարհի երեսին։ Բոլշեւիզմը, դա անհիմն, սուտ ապականութիւն է, հիմնուած է չէկայի արիւնոտ կացինի ու սուինի վրայ, փոխանակ սրբութիւններ[...] առ, բայց միշտ էլ այդ ան[...] շահագործելով։

Այսպէս, 12 երկար ու[...] տարիներ է որ բոլշեւիզմը [...]լով Ռուսաստանում, ռուս խաւաւորութեան արիւ[...] քրտինքը ծծելով, աշխա[...] իր բաշխողակութիւնն [...] ծել ալլուր, դրամի օժանդ[...]թեամբ, բայց միշտ էլ անյ[...]

Համաշխարհային յեղ[...]խութիւնից յոյսը կտրելո[...] մունիստական իշխանութ[...] կանգնել է. գլուխը կոր[...] անկման ճանապարհի վրայ[...] բաւի այսօրուայ չտեսնուա[...]վը. ապրանքային ճգնաժ[...] գիւղացիութեան յեղափոխ[...] տրամադրութիւնների [...]նացումը, ներքին կռիւը, [...]կի լքուածութիւնը, կոմ[...]տական կուսակցութեան [...]մալուծումը, պատճառ են [...] բոլշեւիկեան անարգ կար[...] փլուզման։ Այդ է բաղձան[...] ժողովուրդի ազատութեան [...]քը։ Մեր թշնամին անդ[...]տովանում է։

Մնում է որ, խորհ[...]թեան բոլոր ծայրերում [...] յայտուած այս հակայ[...] դրութիւնը պայթի միակ[...] մի եւ նոյն առեն։

ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՐԱՏ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՀԱՅՈՒ ՄԱՏ ԿԱՅ» Կ՚ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐ[...]

Վաքթէն.— Արարատի [...]քին շուրջ եղած քննութ[...] կը հաստատեն թէ ան արդ[...] տարիներէ ի վեր արտաս[...] մէջ կատարուած քաղաք[...] գաղտնի ձեռնարկներու[...] ձեռնարկներուն հիմը կը կա[...] Հալէպի «Հոյիբուն» ընկերութ[...]նը, որ հիմնուած է Ցօքթ. Հ[...]րիւ պէյի կողմէ եւ նպատակ[...]նի Քիւրտիստանի անկախութ[...] Այս ընկերութիւնը քան[...] Մոսկուպէյ[...] ունէր նախ[...] ռելեան նահանգներուն մէջ[...]

Մասնաւորաբար Մուշի [...] բնուած յայտարարութիւն[...] որոնք հոն բերուած են Հալ[...] մէջ տպուելով, երեւան կը [...] Արարատի դէպքերուն հանգամ[...]քը։ Յայտարարութիւնը կը [...]ւիրէ ժողովուրդը զինուիլ [...]ները բարձրանալ եւ կը հ[...] թէ դուրսէն օժանդակութիւն [...] հասնի։ Միայն շատ մարդ չէ[...] սասխանած այս հրաւէրին, [...]հիւ մէկ կողմէ ժողովու[...] ոզշմտութեան, եւ միւս [...] կառավարութեան աչալրջու[...]

Հիմա կը հաստատուի թէ [...] է անցեալ աշնան, [...] թերթերու հրատարակած [...] լուրը, որուն համաձայն Անգ[...]ցի լրտես Լորէնս մեր հայ[...]յին սահմանը եկած է. Հայ[...]կան է որ Լորէնսի գալը հր[...]մը վրայ եղած ըլլայ։

Կը կարծուի թէ Հէյլ[...] յիտի ազան, որ անգլիական հր[...] մանատարութեան միջնորդ[...]թեամբ Պաղտատի զինուոր[...] վարժարանը գրուեցաւ, [...] էր իր հօրը օրինակին հետեւ[...] կը ծառացնէ թէ անոնք ալ [...] են Քիւրտերէ եւ Հայերէ [...] կացեալ խառն պետութիւն [...] կազմելու։

** «Աքշամ» եւ «Փոլի[...]քա» բառ առ բառ արտատ[...] են «Վաքթ»ի այս գրա[...] Եւ մինչդեռ առաջինը ռեւ[...] նոգիր չէ գրած Հայերու մաս[...] երկրորդը ընդհակառակն Հայ[...]րու յատկացուցած է խոշոր [...]գիրներ. «ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ [...] «Ներքին ձգուած փառաւաթուղ[...]ըը կը ցուցնեն թէ Հայեր[...]

... ԺՈՄՍԵՐ

«ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ... ՊԱՐՈՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ»

Ազգարարութիւնը կարճ, զգացուննց եւ հրամայական՝ թուր... կուգայ, ո՛չ թէ Քէմալի ... կամ Իսմէթի բերնով, այլ աւելի ... անկիւնէ մը։ Գրուած է ... Լոյս» կոչուած թերթի մը ... եւ ստորագրութիւնը կը ... Արտաշէս Գալփաքճեանի։ Նախ մարդը ճանչցնենք ... ներէն որ առաջին ու վերջին ան... ըլլալով այս անունը կը ... մեզմ որ ես ալ չեմ ճանչ... միայն թէ շատ կը ... Հիւանդութիւն մը որ ... կամ կուրութեամբ միայն ... դարմանուի եւ որուն անունն ... դեռ չէ գտնուած։ Գիտեմ ... թէ շատ ալ չի հասկնար ... որ կը կարդայ։ Հիւանդութիւն մըն ալ այս՝ որ դարբէ ի... իր անունըգտած եւ անցած ... մէջ. կը կոչուի ... դութիւն մը որ կը կոչուի ... թագրութիւն կամ փթագրութիւն, ինչ որ կը կարդայ առանց հասկնալու, կը փութայ հրամցնել իր ընթերցողներուն։ Ահա ... ինչո՞ւ իր գրութիւնները կը ... կերպարանքով ... մը, որ գէր մարդու մը ... է հագեր։

Գ. Ա. Գ. ալ սրգապէս ալաթուրքա խոհարար մըն է, որ առանց սորված ըլլալու, կ՚ելլէ եւրոպական կերակուրներ եփելու՝ ճիշդ ատոր համար ալ, իր սանէն հումի կամ այրածի հոտ կուգայ գրեթէ միշտ։

Իսկ այս անգամ, գերմանական ապուր մըն է պատրաստեր եւ անունն ալ դրեր է, «Զգուշացէք Պարոն Դաշնակցականներ»։

Ի՞նչ է պատահեր։ Դաշնակցութիւնը արդեօ՞ք դաւադրութիւն մըն է սարքեր Քէմալի դէմ, կամ Թուրքիան կործանելո՞ւ ելեր է, թէ Արարատի վրայ եռագոյնը պարզելու։

Ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը, այլ պարզապէս, Ա. Գ. պատահաբար դաշնակցական թերթի մը մէջ կարդացեր է թէ Ջաւախաա Որբերը նուագախումբ են կազմեր ու Գէյրութի մէջ 56 երիտասարդներ դաշնակցական են արձանագրուեր։

Ինչ ոճիր. կ՚արժէր ուրեմն որ Ա. Գ. բուռն ազդարարութիւն մը ուղղեր Դաշնակցութեան։

Ու թէեւ որեւէ դաշնակցականի գլխէն թել մը իսկ չթափեցաւ, բայց ազդարարութիւնը բոլորովին անօգուտ չեղաւ։ Ա. Գ. կրնայ հպարտանալ։

Դաշնակցականները որ պատահաբար իր գրութիւնը կարդացին, քիչ մը գոնէ խնդացին իր վրայ։

ԽԱՐՑՈՅ

... մասը կայ արեւելեան դէպ... ...իրուն մէջ։

Եւ սակայն, բուն գրութեան մէջ ոեւէ բացատրութիւն չկայ ... պատահմունքներու մասին, եւ ... ամբողջ եղածը «Վագըթ»ի մէկ ... է, զոր վերը յիշած ենք ...

Յուլիս 10ի Թուրքերէն թերթերը, մէջն ըլլալով նաեւ «Ֆօ...թիքան», որ եւ է ակնարկութիւն ... Հայերու մասին։ Միայն «Վագըթ» նորէն կը գրէ թէ ...իրէթները գրգռողները աշխատած ... Հայերն ալ առաջ քշել, ըսելով թէ «Քիւրտիստանի եւ Հայաստանի պետութիւն» մը պիտի կազմուի։ Այդ գրգռիչները զինագործքին կ՚ուզէին Թուրք ազգը ըն..., ... կայսրութիւնը ... պետութիւններու միջեւ ... եւ Սեւ ծովէն Միջերկրական՝ Հայաստան մը կազմել։ Այսօր մէջտեղն է վիճակը այն Հայերուն, որոնք այն ատեն խաբուեցան այդ ...

Ըստ «Վագըթ»ի յայտնի ... որ գնդապետ Լօրէնս հաւ... դեր մը խաղացած է Արարատի դէպքերուն մէջ։ Հետեւաբար, անգլ. նշանաւոր լրտեսական կազմակերպութիւնն ալ մասնակից է։ Եւ որպէսզի գործողութիւնները յաջող ըլլան, անգլիական այդ կազմակերպութիւնը Մոսուլի ... կեդրոն ընտրած է, փոխանակ Մոսուլի.

Դէպքերուն հետ կապ ունի նաեւ Հալէպի Հոյպուն քրտական ընկերութիւնը, որուն ընդհ. քարտուղարն է Սէլիմ Մէմտուհ անուն քիւրտ մը, որ աւելի առաջ Ֆրանսացիներուն կողմէ ուսուցիչ կարգուած էր Անտիոքի լիսէին։

Բայց եւ այնպէս, կ՚աւելցնէ «Վագըթ», մեր այս բոլոր հրատարակութիւնները ենթադրութիւններ են, եւ կառավարական շրջանակները առանց հաստատող բան մը չեն ըսեր։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Չեխօսլովաքիոյ եւ Աւստրիոյ շուկաներուն վրայ, պոլշեւիկները ռուսական անտառներու փայտերը կը ծախեն՝ փոխան միմիայն փոխադրութեան ծախքի..., ինչ որ մեծ հարուած կուտայ այս երկու երկիրներու փայտի վաճառականութեան։

Պոլշեւիկները կեդրոնական Եւրոպայէն միջերս գնեցին շաքարագործութեան վերաբերեալ նոր գործիքներ, եւ վաղը, նոյն հրապարակներուն վրայ, շաքար, զանազան ընդեղէններու, հաւկիթի համար պիտի ընեն ինչ որ կ՚ընեն փայտի համար։

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«EN MISSION CHEZ L'ENNEMI» par les Lieutenants Pierre Desgranges et de Belleval. (Edit. Alexis Redier).

Պատերազմը եւ իր ահաւոր գրուագները հսկայ գրականութիւն մը ստեղծեցին։ Սակայն՝ գրեթէ միշտ՝ ան բաւականացաւ ողբերգութեան բեմադրական երեւոյթներով, առանց կրնալ մտնելու վարագոյրի խորհուրդին ետին թաքնուած «կազմակերպական» մեքենականութեան։

Ֆրանսական բանակի սպայակոյտի 2րդ գրասենեակին կցուած, եւ լրտեսական ահաւոր առաքելութիւններու կոչուած վերոյիշեալ երկու զինուորականները, այսօր կուգան հատորի մը մէջ մեզի ներկայացնելու ապրուած պատմութիւններ՝ որոնք ամենաճարտար վիպասանի մը ստեղծագործութիւններուն հետ կրնան մրցիլ իրենց անակնկալներով, խորհրդաւոր ու ստեղծուածային կացութիւններով, ամենօրեայ մահուան դիմագրաւումի մը մէջ ապրուած երկար տարիներու հերոսական եւ անփառունակ կեանքի մը գրուագներով։

Լրտեսնե՛րը... բառը անախորժ է, բայց հատորը կարդալէ յետոյ, անկարելի է չխոնարհիլ այն պաղարիւն քաջութեան առաջ որ վտանգի հասին եւ յարձակումի մը ազնուութեան մասնաւոր ներազդումը չէ ունեցած երբեք։

«Երբ հայրենիքը վտանգի տակ է, պէտք է ծառայել՝ ո՛չ թէ մեր նախընտրած տեղը, այլ հո՛ն ուր կրնանք աւելի օգտակար ըլլալ»։

Երկու տեղակալները — որոնք աշխարհիկ կեանքին մէջ ծանօթ եւ յարգուած անձնաւորութիւններ են — իրենց յիշատակներով կը պարտադրեն հիացումի զգացում մը դէպի լրտեսները։

«Պատերազմին այդ ամէնէն խոնարհ եւ անանուն հերոսները, անոնք, որոնք առանց յոյսի եւ առանց գլուխնին ետին դարձնելու քանի որ գիտէին թէ ո՛չ ոք պիտի ... կ՚երթային մինակ դէպի պարտականութիւնը՝ եւ յաճախ դէպի մահը, առանց ուրիշ բաւականութեան՝ քան իրենց խղճին հանդէպ ունեցածնին»։

«Chez l'Enemi»ն կը շօշափէ նաեւ Միս Քաւէլլի կամ ծառայութեան Ֆրիկային ողբերգութիւնները. եւ ապշեցնող յայտնութիւններ կ՚ընէ անգլիական ժամանակի վարիչներուն գործունէութեան եւ հոգեբանութեան նկատմամբ, մեզի ծանօթացնելով ալ, որ անոնք կրնային փրկել անգլիական հայրենիքին եւ շահերուն նուիրուած այդ երկու հերոսները... բայց չուզեցին՝ եւ լքեցին։

Հակառակ նիւթին, գրուածքը ունի գեղարուեստական վէպի մը բոյրը, բարձր խորհրդածութիւններով եւ պատկերաւոր նկարագրութիւններով, հաճելի էջերով պճնուած, ինչ որ զայն կը դարձնէ հաճելի ընթերցում մը, առանց զրկելու ըլլալէ հաղուագիւտ փաստաթուղթ մը՝ իր ապրուած դասերով։

Հ. ԱՆԵԱՆԱՒ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՇԱՕՒ ՄԷՋ

ՇԱՕ, 11 յուլիս — Այս փոքրիկ գաղութն ալ տօնեց այս տարի Մայիս 28ը. 6 յուլիսին, կիրակի գեղեցիկ. Հակառակ տեղատարափ անձրեւին կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր իր յարգանքի բաժինը բերելու սրտաբուխ տօնին, ժամը 2 30ին հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Յետոյ խօսք առաւ օրուան նախագահ ընկ. Մ. Գաբրիէլեան, որ հակիրճ խօսքով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։

Գեղարուեստական բաժինին մասնակցեցան Լիոնէն եւ Վիէնէն եկած ընկերներ. դերասան Մուրաթեան արտասանեց «Ա. խափօրծը», յետոյ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Միհրան, որ բացատրեց Մայիս 28ի իմաստը։ Ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ Զօրավար Անդրանիկի մեծադիր նկարը, որ բարձրացաւ 203 ֆրանքի։

Ներկայացուեցաւ նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը դերասան Կ. Մուրաթեանի կողմէ։ Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 6ին եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գ. ՑՕՆԻԿԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱՊՕՔԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱՊՕՔԱ, 10 յուլիս — Տարիներէ ի վեր, քանի մը տուն Հայեր հաստատուած են այս շրջանին մէջ, որոնց մեծ մասը Լապօքի աղիւսի գործարանին մէջ կ՚աշխատին, ջանալով օր առաջ ազատիլ այդ անտանելի գործէն։

Հայկական կեանքը ողորմելի է. երկու հայ ընտանիք իրարու հետ չեն կրնար ապրիլ։ Փոխադարձ քէն եւ ատելութիւն, ոչինչ խնդիրներու շուրջ՝ անհատնում կռիւ։

Դեռ անցեալ օր ամուսնացած ընտանիք մը կը յարձակի ուրիշ ամուսնացածի մը վրայ։ Տես, ծեծկռուք։ Պզտիկներու եւ կիներու կանչերուն վրայ, ամբողջ օտար թաղեցիները կը հաւաքուին եւ կը սկսին խնդալ Հայերու վրայ, արդէն հեաւ, այս առաջին անգամը չէ նոյնիսկ ոստիկանութեան լուր կը տրուի, որ կուգայ եւ շատ մը նախատական խօսքեր ըսելէ վերջ կը վերադառնայ։

Տեղացի

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

ՎԻԷՆ — Ա. Թորոսեան, անգամ մը Ռոնգետ նետուելով անձնասպան եղաւ, ինչպէս «Յառաջ» տեղեկացուցած էր։ Այս առթիւ, Փարիզի ռամկավար թերթին թղթակիցը առած էր քանի մը խեղաթիւրուած տեղեկութիւններ։ Ա. Թորոսեան, բնիկ երզնկացի էր, մօտ 40 տարեկան։ Ընդհանուր պատերազմին, կամաւոր կուգայ Ամերիկայէն, եւ կը մտնէ Ֆրանսական լեգէոնին մէջ։ Մինչեւ զինադադար, եւ Կիլիկեան կամաւորներու ցրուումը կ՚անցնի Իզմիր, եղբօրը քով. ժամանակ մըն ալ յունական բանակին մէջ ծառայելէ վերջ. Մինչեւ 1923 կը մնայ Աթէնք, յետոյ կուգայ Ֆրանսա եւ կը հաստատուի Վիէն, ուր քանի մը հին ընկերներով, 1924ին հիմը կը դնէ Հ. Յ. Դ. կազմին։

Երկու տարի առաջ, մտային խանգարման ենթարկուած էր եւ անկից ի վեր կ՚ապրէր մելամաղձոտ կեանք մը։ Եւ իր հիւանդութեան պատճառով, դարձեր էր աւելի աշխատանքի անընդունակ։

Այս վիճակին մէջ, 1000 ֆրանքի չափ պարտք մը ըրեր էր պանդոկին եւ ճաշարանին։ Պարտքին տեղ գրաւեցին իր ինչքերը եւ զինքն ալ դուրս նետեցին։ Այդ միջոցին, իր քոյրն էր որ անձնուիրաբար զինքը հոգաց ու խնամեց իր տան մէջ. բայց օր մըն ալ, դարձեալ ձգեց, հեռացաւ իր քրոջ տունէն բարեկամի մը մօտ ապաստան գտնելու համար։ Իր կուսակցական ընկերները դարձեալ ըլքեցին զինքը եւ 700 ֆրանք հաւաքելով, մաս առ մաս տուին իրեն, մինչեւ որ անձնասպանութենէն 15 օր առաջ, դարձեալ գնաց իր քրոջ տունը։ Ռամկավար թղթակիցը շատ լաւ գիտէ այս բոլորը եւ սակայն կը խեղաթիւրէ։ Կը խեղաթիւրէ նաեւ երբ կ՚ըսէ թէ Թորոսեան կը կռուէր տասը անոր հետ։ Կը կռուէր միայն ինքն իրեն հետ։ Այդ հիւանդագին վիճակին մէջ էր, որ անձնասպան եղաւ։ Քանի մը օր վերջ իր դիակը գտնուեցաւ Վալանսի մօտերը։

Ն. Խաչկոնց

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ ԻԶԷՐԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

ԿՐԱՆ ԼԻՆՍ.— Կրընոպլ-Լիոն գծին վրայ գիւղաքաղաք մը, ուր մէջ ունինք վեց ընտանիքէ բաղկացած գաղութ մը։ Բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն, եւ կ՚աշխատին տեղւոյն կօշիկի գործարաններուն մէջ։ Գործարանատէրերն ալ իրենցմէ շատ գոհ են։

ՌԻՎ.— Նոյն գծին վրայ է։ Հոս կան միայն չորս ընտանիքներ, որոնք կ՚աշխատին երկաթի եւ թուղթի գործարաններուն մէջ

ՌԸՆԱԺ — Հեռաւորութիւնը Ռիվէն կէս ժամ կը տեւէ։ Հոս կան տասնէ աւելի ընտանիքներ։ Մեր հայրենակիցներէն շատերը չորս տարիէ ի վեր հոս հաստատուած են, եւ կ՚աշխատին մետաքսի, թուղթի եւ երկաթի գործարաններուն մէջ։ Օրավարձերը գոհացուցիչ են. 30էն 60 ֆրանք շահողներ կան։ Երկաթի գործարանին տնօրէնը M. Guillot Թուրքիա գտնուած ըլլալուն, Հայերու ամբողջ անցեալին ծանօթ մէկը — հայ գործաւորներու հանդէպ լաւ վերաբերմունք մը ունի. թէ ինքը եւ թէ իր կինը Թուրքերէն գիտեն եւ Հայերուն հետ միշտ նոյն լեզուով կը խօսին։ Հոս կայ նաեւ Դաշնակցական խումբ մը։

ԹԻՒԼԼԷՆ ՖԻՒՐ.— Սարերէ շրջապատուած գիւղ մըն է Ռընաժէն 6 քիլոմեդր հեռաւորութեամբ. կան թուղթի եւ երկաթի գործարաններ, ուր բաւականթիւով իտալացի եւ սպանացիներ կ՚աշխատին. բայց մեր Հայերուն թիւը 12ը չանցնիր մեծամասնութեամբ ամուրի։ Քանի մը երիտասարդներ մեզ տեսնելով, ուրախութիւնով համակուած, կը հրամցնեն իրենց սեղանը— կ՚ուզեն որ երկար նստինք, խօսինք, իրենց հետ ճաշենք, բոլորն ալ առողջ կազմ ունին եւ կ՚աշխատին տեղւոյն գործարանները։

—Ուրիշ Հայեր չկա՞ն, կը հարցնեմ խօսակիցիս.

— Աւելի հեռուն գիւղ մը կայ, քանի մը Հայեր ալ հոն կան. կը պատասխանէ դառնութեամբ խօսակիցս։

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ՄԸ — Փարիզեան ամենամեծ վաճառատուներէն Նուվէլ-Կալըրի հրոյ ճարակ եղաւ, հակառակ հսած օգնութիւններուն։ Կարելի եղաւ միայն սահմանափակել հրդեհը, որուն պատճառը դեռ անյայտ կը մնայ։ Նիւթական վնասը 50 միլիոն կը հաշուուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 57 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ես ինքս արդէն անգամա... պէտ էի, ճգած ընկերներս ալ կը թափառէին ժողովրդի մէջ։ ... քոչերը եկած էին սարը։ Ինչպէս ամէն տարի կուգային՝ գործը եկած էր դնել։

Կառավարութիւնը գիտէր, որ Սերոբը Սասուն է, բայց չգիտէր թէ ո՞ւրտեղ է։ Նա (Սերոբ) գրեթէ մինչեւ աշուն հոն կեցաւ։ ... ցաւս տեւեց 17 ամիս։ Ընկերներս եւ ժողովուրդը, նաեւ ... ինքնին յայտնին կորած էին։ «... է, անդամալոյծ եղած է», կ՚ըսէին։ Սաքօն հեռուէն քանի մը դեղ ցոյց տուաւ։ ... բայց ոչինչ չհասկցայ։ ... ժողովուրդէն որը որ ինչ կ՚ըսէր կ՚ընէի էլի օգուտ մը չտեսայ։ Նստած տեղս մինչեւ վեր կ՚ելնէի՝ տասը րոպէ պէտք էր եւ ան ալ պառկելով։

Օր մը ես մինակ խաղին կը գտնուէի։ Խոտ մը կայ, որուն կ՚ըսեն քեցի ...։ Երբեւ գեղ խորհուրդ էին տուեր եւ մէջքիս կապեր այդ խոտը։ Մէկ ժամ հազիւ կրցայ դիմանալ։ Երկուքի ցաւը (մէջքիս եւ գեղի պատճառը) անտանելի էր։ Վեր առի, նետեցի այդ գեղը։

Այդ րոպէին մի աղայ, որ անզէն Սերոբի քով կը մնար, ... մը գրաւ ձեռքս ... գրուած էր Սերոբի կողմէն այսպէս,

«Անդրանի՛կ, ես կը գտնուիմ ... ըսեր տակը ընկուզի քովը, եկուր խօսանք։ Նորէն կրնաս երթալ ... մը թուղթին գրկած եմ քեզ. գրաբերէս կը սպասեմ»։

Նա գիտէր գրութիւնը, եւ ես պատասխանեցի

«Ես ջուր թափելու դուրս չեմ կրնար երթալ՝ ի՞նչպէս գամ։ Եթէ կարելի է դուն եկուր»։ Նորէն կրկնեցի «ժողովրդի մէջ կան վատեր քեզնից ինծի կուգան կը խօսեն, ինձնից քեզի կուգան կը խօսեն չլսե՛ս»։

Այդ ատեն քովս կը գտնուէր կէս կոտ՞ր չափ ալիւր, քիչ մըն ալ աղ ուրիշ ոչինչ չունէի։ Խասանոյ Ըզօ-ուն եւ Ֆէրօ աուն մի մի անգամ ալիւր կը բերէին եւ կը տանէին ինծի։ Նամակ մը գրեցի Հրայրին թէ՝ «դուն եւ երկու մարդ Փաշտէն կամ Միշու կոմիտէէն եկէք, այդ խնդրին վերջ տուէք»։ Նա պատասխանեց «Վարդավառի կիրակի օրը բոլորդ կը գտնուիք Աէլիկուզան։ Պիտի գանք»։ Այդ օրը բոլորս հոն գտնուեցանք։ Բայց չեկան։

Հրայրէն նամակ մը առինք թէ՝ «ընկերներ, ահա նամակ մը ձեզ գրեցի, նամակ մըն ալ Սերոբին կը գրեմ։ Դուք ձեզ հաշուով պիտի տեսէք՝ նա ալ իր հաշուով ապրի։ Ես չեմ կրնար գալ, որովհետեւ քաջերը տարն են։ Կ՚ուզեմ գիտնալ թուղթերը ստանն, չեմ ուզեր անգամ մըն ալ եդ գազաններով ձեռքակալուիլ»։

Մնացինք այդպէս. Ցոլորցիք պարզապէս ըսեր էին այդ աղջկայ փախցնելու խնդրի վերաբերմամբ թէ՝ «չենք ընդունիր, որ Սերոբը մեր մէջը գայ»։ Հագմանցի (Ցոլորի թաղ) Զաքարը, որ ամուսնացած էր Զիաբէկցի աղջկան մը հետ՝ տանը կը գտնուէր։ Դուալինցի մի մարդ մտնած էր թէ՝ Թէհմոյի սպանութիւնը կատարուեր է Զաքարի եղբայրներու միջոցով. մասնաւորութեան ատեն նոյնիսկ ըսեր է՝ Զուրօ-Պետրոսը Թէհմոյին տան բաւ իր խուզը եւ Սերոբը ինքը սպաննեց։

Թէհմոյի ազգական քիւրտ Ալհամոն տալուրցոնց մի քանի աղան էր։ Գիշեր մը կը վերցնէ 17 քիւրտ եւ կուգայ Զաքարի քէօշքի բոլոր։ Մաս մը կը կանգնեցնէ ճանապարհներու վրայ, մաս մը կը վերցնէ հետը եւ կը բարձրանայ տանիքը։ Զաքարն եւ իր կինը տանիքը քնացած են եղեր, եւ Զաքարի ոտքը քէօշքի յետեւից տանիքի վրայ դուրս կ՚ելլէր։ Կինը կ՚արթննայ եւ «Զաքա՛ր, Զաքա՛ր» կ՚ըսէ։ Քիւրտերը կը հասնին եւ կը սկսին խանչալով զարնել։ «Ես վրէժը Թէհմոյին եմ», կ՚ըսեն քիւրտերը. կը սպաննեն Զաքարը ու կը հեռանան։ Կինը կը սկսի պոռալ։ Հաւարը կ՚ընկնի Ցոլորցոց թաղերը։ Հոդ կը հաւաքուին, կը սկսուի հրացանաձգութիւնը. Քիւրտերը կ՚անցնին Դըւագինց դիմացի սարը, շալլէկի մը կ՚ընեն (ուրախութեան հրացաններ կը թխեն) ու կ՚երթան։

Զաքարի հօրեղբօր տղան՝ էրիկ ունեցող կինը փախցնելու համար հողը, տունը տեղը թողած փախեր էր 15 տարի առաջ Խիանք։ Նրանք կը հասկնեն, թէ Զուրօ-Պետրոսի համար սպաննեցին քո հօրեղբօր տղայ Զաքարը։ Նա Ալհամոն շատ լաւ կը ճանչնար։ Կը վերցնէ հետը քիւրտ մը եւ երեկոյեան մութ ատենները կ՚իջնէ Ցոլորիկ գիւղը։ Զուրօ-Պետրոս էգ իրիկուն հրացանը ուսին կէկէլ կը ջրէր (ջուրի կարգը իրենն էր)։ Չենքի ձիւթը վառած՝ արտի մէջ ջուրը կը նայէր։ Ցանիքի կտուրից կը զարնեն. կը կպնի թեւին, կը վիրաւորուի։ Զարնողները կը փախչին։

Զուրօ-Պետրոսը մէկն ալ ինքը կը զարնէ։ Նա Հայերու եւ Քիւրտերու մէջ անուն ունէր իբրեւ քաջ։ Սպաղանաց Մակարը աղոր քրոջ էրիկն էր։

(Շար.)

Բոլշեւիկեան ներքին փոխառութիւն

Խորհրդային կառավարութիւնը հրատարակեց ներքին փոխառութեան վերաբերեալ հրովարտակ մը, «հնգամեայ ծրագրի պետական ներքին փոխառութիւն» անունով։

Այս փոխառութիւնը որ մէկ անգամուան համար պիտի ըլլայ, պիտի յատկացուի ընկերվարական շինարարութեան։ Նախապէս կատարուած փոխառութեանց տոմսերու փոխանակութիւնը դիւրացնելու համար, (ճարտարարուեստացման եւ ազգային տնտեսութեան փոխառութիւններ) կառավարութիւնը հրապարակ կը հանէ 500 միլիոն րուբլիի պարտաթուղթեր։ Իսկ 1930 - 31ին, հրապարակ պիտի հանուին 850 միլիոն րուբլիի պարտաթուղթեր՝ 10 տարիէն վճարելի։

Հակաֆաշիստ թռուցիկներու խնդիրը

Զուիցերիոյ Թէսսէն նահանգին ոստիկանութիւնը վերջացուց հարցաքննութիւնը իտալացի օդանաւորդ Պասսանէզիի, որ կը մեղադրուէր թէ Միլանի վրայ ցրուած է ֆաշիստական կառավարութեան դէմ թռուցիկներ։

Պասսանէզի կ'ուրանայ իրեն վերագրուած կարգ մը արարքներ։

Ոստիկանութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի միայն մէկ թռուցիկ եւ չի գիտեր թէ յարեւնման՞ է այն թռուցիկներուն, որոնք նետուեցան Միլանի վրայ։ Այդ թռուցիկը քաղաքական մեծ նշանակութիւն չունի։ Պարզապէս կը հրաւիրէ ժողովուրդը որ այլեւս չծխէ, այդ կերպով վնասելու համար իտալական ծխախոտի մենաշնորհին։

Թռուցիկներու բաղդատութիւնը միայն պիտի կրնայ երեւան բերել թէ միջազգային օրէնքի դէմ զանցառում մը գործուա՞ծ է։

Եւրոպայի Միացեալ-Նահանգները

Եւրոպայի Միացեալ-Նահանգներու կազմութեան մասին, Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանի յուշագրին պատասխանեց Գերմանիա։ Գերմանիա եւս համամիտ է ձեռնարկին, որուն իրականացման կը բերէ իր գործակցութիւնը։ Կը կարծէ թէ «վերջնական նպատակը պէտք է ըլլայ, հաշտեցման ոգիով ձեռնարկել յանգուցն բարեփոխմանը այն պայմաններուն, որոնք անհանդուրժելի կը նկատուին եւ այս կերպով, յաջողցնել Եւրոպայի ճշմարիտ խաղաղեցումը, որ միայն, արդարութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքներու վրայ կրնայ հիմնուիլ»։ Գերմանիա իր պատասխանով, պահանջ կը դնէ նաեւ որ Թուրքիա եւ Ռուսիա եւս մասնակցին։

Պրիանի յուշագրին իրենց պատասխանները յանձնեցին նաեւ Շուէտ, Նորվեկիա, Եսթոնիա, Զեխոսլովաքիա։ Իսկ Ճափոնի կառավարութիւնը պատասխանեց թէ որ եւ է ընդդիմութիւն ցոյց չի տար Եւրոպայի Դաշնակցային Միութեան ծրագրին, պայմանաւ որ, ան իբր հակառակորդ չկանգնի Եւրոպայէ դուրս մնացած երկիրներուն դէմ։

Ֆինլանտիոյ խորհրդարանը լուծուած

Ֆինլանտայի Խորհրդարանը որ բացառիկ նիստի հրաւիր՞ուած էր քուէարկելու համար հակահամայնավար օրէնք մը, լուծուեցաւ կառավարութեան կողմէ, ընկերվարականներու բռնած դիրքին հետեւանքով։ Ընկերվարականները չքուէարկեցին օրէնքը այն առարկութեամբ թէ՝ պէտք է սպասել նոր ընտրութիւններու ելքին, օրինականացնելու համար նման խիստ միջոց մը, որ համայնավարները կը վտարէ հանրային-քաղաքական գործունէութենէ։

Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին հոկտեմբեր 1ին, որմէ յետոյ, նոյն ամսուն 20ին, խորհրդարանը պիտի վերաբացուի։

Հինտէնպուրկ կը մերժէ Հռէնոս երթալ

Գերման հանրապետութեան Նախագահը Հինտէնպուրկ մերժեց երթալ Հռէնոսեան նահանգները, մասնակցելու համար ազատութեան հանդէսներուն։

Փրուսիական կառավարութեան ուղղուած նամակով մը, Հինտէնպուրկ կը բացատրէ թէ հանդէսներուն մասնակցութեան համար, իր կողմէ պայման դրած էր որ Փրուսիա վերցնէ «Պողպատէ Սաղաւարտ»ներուն դէմ դրած արգելքը։ Այդ արգելքը վերցնելու համար, Փրուսիա դրած էր պայմաններ, զորս Հինտէնպուրկ անընդունելի կը գտնէ եւ կը նկատէ թէ Նախագահի իր սահմանադրական իրաւունքը եւ իր անկողմնակալութիւնը թոյլ չեն տար մասնակցելու հանդէսներու, որոնցմէ վտարուած կը մնայ նախկին պատերազմիկներու կազմակերպութիւն մը։

Ֆրանսական մամուլը՝ յոռի մեկնութիւններ կու տայ Հինտէնպուրկի այս քայլին։

.·. Վերջին լուրի մը համաձայն, Հինտէնպուրկի եւ Փրուսիական կառավարութեան միջեւ ծագած վէճը կարգադրուելու վրայ է։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ները յանձն կ'առնեն չկատարել զինուորական մարզանքներ, իսկ Հինտէնպուրկ չի հրաժարիր դէպի Հռէնոս իր ճամբորդութենէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ հանրապետական կուսակցութիւն մը կազմուեցաւ։ Կուսակցութեան գլուխը կը գտնուի նախկին միապետական մը Ալքալա Զամորա, որուն հետ կը գործեն նաեւ քաղաքական կարեւոր անձնաւորութիւններ։

ՍԻԼԷԶԻՈՅ հանքային աղէտին զոհերէն շատերը դեռ կը մնան փլատակներուն տակ։ 44 դիակներ տակաւին կարելի չէ եղած դուրս հանել։ Փլատակները մաքրելու գործողութիւնները դանդաղ կ'ընթանան, ածխային թթուին պատճառով, որ վտանգի կ'ենթարկէ փրկարար խմբակներուն կեանքը։

ՎԷԶՈՒՎ դեռ չէ հանդարտած բոլորովին։ Երկու օր տեւող թանձր մառախուղէ մը վերջ, կարելի եղաւ հաստատել թէ Վեզուվ դեռ կը շարունակէ բորբոքիլ, բայց հանդարտօրէն։

«ՅԱՌԱՋ», կը ծախուի ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Վաճառատուն. մէջ. 51 Rue Monsieur le Prince

"ԴՐՕՇԱԿ" ի

Թիւ 6-7 (Յունիս-Յուլիս)։

Նահանջը եւ իր պատճառները (խմբագրական)։ Հերթական խնդիրները (Ա. Ջամալեան)։ Ասրիէլեան Եղեռնը քննական ակնոցով (Կ. Սասունի)։ Խորհրդային Հայաստանի տնտեսութիւնը (Ա. Արծրունի)։ Կուկունեանի արշաւանքին մասին, Ինտերնացիոնալ, Մեր զոհերը։ Թղթակցութիւններ, Գին 2.50 ֆրանք։

մար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Դրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի տրտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Ագրիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 184 Ave. d'Italie. Metro. Porte d'Italie. Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներու համակիրները։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողով, այս կիրակի ժամը 2ին, Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

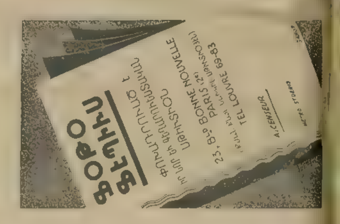
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օրտուցի Արշակի Զաքարեան (Ծնեալ Քիւրտեան), ամուսնոյն անունը Յովհաննէս։ Երեք ամիս առաջ Պոլսէն մեկնած են Ֆրանսա։ Իմացնել Տիկ. Զուարթ Անգեանի, Quartier St. Joseph. Le Bocca, Cannes. A. M.

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Սոանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Պօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։

EMPIRE Սփիւռք-Հայ՝ 37 Av. Wagram
IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1316 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՆ

Անցած կիրակի, յուլիս 13ին, տեղի ունեցաւ կոմունիստական կուսակցութեան նոր կեդր. կոմիտէի ընտրութիւնը եւ փակուած յայտարարուեցաւ 16րդ համագումարը:

Խորհրդ. Միութիւնը, անկախ մեր կամքէն կը հանդիսանայ այն երկիրը, որ իր տիրապետութեան տակ կը պահէ ոչ միայն խորհր. Հայաստանը, այլ նաեւ հայութեան մեծագոյն զանգուածը: Այսպիսով Խորհրդ. Միութեան մէջ տեղի ունեցած բոլոր դէպքերը իրենց կարգին կ'անդրադառնան ամբողջ հայութեան վրայ: Ու ողբերգական է այն պարագան, որ հայութիւնը այդ խնդիրները չի կրնար քննութեան առնել որպէս ներքին ու կենսական խնդիրներու, այլ կը նայի անոնց վրայ այնպէս, ինչպէս պիտի նայէր Հնդկաստանի դէպքերուն կամ Բոլիվիոյ յեղափոխութեան:

Այսու հանդերձ, փորձենք պատկերը տալ Հայաստանին և հայ ժողովուրդին տիրապետող պետութեան դիկտատուրայի ներկայ կազմին, որ կոչուած է նոր ցնցումներու թատր դարձնել ամբողջ Ռուսաստանը, և հետեւաբար իր հետեւէն քաշելու նաեւ մօտ 2 միլիոն հայութիւնը:

Խորհրդ. Միութեան քաղաքական, կուսակցական և պետական ամբողջ ղեկավարութիւնը կը գտնուի կեդր. կոմիտէի և անկէ ընտրուած Քաղաքական Բիւրոյի ձեռքը: Կեդր. կոմիտէի նոր կազմը, որ բաղկացած է 71 հոգիէ, ցոյց կուտայ որ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները շատ աննշան են: Նոյն իսկ Բուխարին և Տոմսքին կրցան պահպանել կեդր. կոմիտէի անդամութիւնը, և որպէս աչքի ինկած երեւոյթ, կորսնցուցին իրենց տեղը Քաղաք. Բիւրոյի մէջ: Աչքի ինկած կոմունիստներէն միայն Սոքոլնիկով և Ձիչէրին չընտրուեցան կեդր. կոմիտէի անդամ, որուն կը մասնակցէին 1927ի համագումարէն ի վեր. Ռիկով նորէն ընտրուեցաւ Քաղաքական Բիւրոյի անդամ, հաւանաբար անոր համար, որ զայն Քաղաքական Բիւրոյի մէջ աւելի լաւ կարելի է զսպել, քան եթէ ան դուրս մնար:

Քաղաքական Բիւրոյի անդամներն են Ստալին, Ռիկով, Կալինին, Վորոշիլով, Կականովիչ, Ռուցուտակ, Մոլոտով, Կիրով, Կոզիօր եւ Կուպիշէվ: Այսպիսով աջ եւ ձախ ընդդիմադիր հոսանքները կը մնան կեդրոնին մասնակից, իսկ աջ հոսանքը քաղաքական բիւրոյի մէջ որոշ տեղ կը գրաւէ: Ինչպէս կ'երեւի համագումարի հրահանգներէն, 187 հոգինոց վերահսկիչ յանձնախումբը աւելի մեծ ուշադրութեամբ պիտի հսկէ ընդդիմադիրներուն վրայ:

Այս է պատկերը Խորհ. Միութեան դիկտատուրայի շէնքին, ու ինչ որ ամէնէն կարեւորն է որ պէտք է մատնանշենք հոս, այդ ալ այն իրողութիւնն է թէ՝ դիկտատուրայի մէջ ճեղքուածքը կը մնայ: Ցայտնի ու «լուռ» ընդդիմադիր հոսանքը տեղ գրաւած է Կ. Կոմիտէի եւ Քաղաքական Բիւրոյի մէջ: Այս ճեղքուածքն է ամէնէն մեծ վտանգը, որուն ենթակայ է, տարիներէ ի վեր կոմունիստական կեդրոնը: Այդ վտանգէն ազատելու փորձերը մենք տեսանք անցեալին մէջ: Գրնդակահարութիւնները, վտարումներն ու աքսորները չկրցան վերջ տալ բացուած անդունդին: Նոր վերջացած համագումարը գերագանցապէս կոչուած էր այդ ծանր խնդրին լուծում տալու: Սակայն յաղթանակներէն յետոյ՝ դրութիւնը մնաց նոյնը:

Իսկ դիկտատուրան ճեղքուածք չի սիրեր. ան պէտք է ըլլայ միակամ ու միապաղաղ: Դիկտատուրայի մէջ ո եւ է ընդդիմադիր հոսանք, թօքախտի հաւասար հիւանդութիւն մըն է. երբեմն կարող է մէկ կողմը մահացնել, բայց յաճախ՝ երկու կողմն ալ կը մահանան: Այս հիւանդութենէն բռնուած բոլշեւիկեան ղեկավարութիւնը պիտի ըլլայ աւելի ջղային ու աւելի անբնական իր շարժումներու ընթացքին, եւ այս ուրեմն, աւելի արկածախնդիր ու վտանգաւոր:

Այս կարեւոր մատնանշումէն զատ, կ'ուզէինք մեր ընթերցողներու ուշադրութեան յանձնել նաեւ գիւղացիութեան եւ բոլշեւիկներու փոխյարաբերութիւնը, որ իր կարգին, աւելի մեծ խրամատ մը կը բանայ դիկտատուրայի յենարաններուն մէջ: Բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնը, իր 12 տարիներու տիրապետութեան ընթացքին, փոխանակ բանուորութիւնն ու գիւղացիութիւնը իրարու մօտեցնելու, իրարմէ աւելի հեռացուց: 16րդ համագումարը շեշտուած խմբական բնոյթ կը կրէր, իրեն դէմ ունենալով ոչ միայն ընդդիմադիր մտաւորականութիւնը, այլ մասնաւորապէս 130 միլիոնի հասնող գիւղացիութիւնը:

Համագումարի կազմի պատկերը, այդ ուղղութեամբ, չափազանց յատկանշական է: Համագումարին մասնակցած են 2.1[illegible] պատգամաւորներ, որոնցմէ միայն 1.268 հոգին քուէի իրաւունք ունէին — ասոնցմէ միայն 85 հոգին գիւղացի էին: Այս կազմի 100էն 71ը կը ներկայացնէին ճարտարարուեստի շրջանները, 22ը պաշտօնեաները եւ միայն 7ը գիւղական զանգուածը: Որպէս զի պարզ ըլլայ 7 առ հարիւրի այս չնչին մասնակցութիւնը, բաւէ որ Ռուսաստանի մէջ կայ մօտաւորապէս 200.000 գիւղ, 128 միլիոն բնակչութեամբ: Որով 2000 գիւղ ունեցած է մէկ պատգամաւոր, և մէկուկէս միլիոն բնակիչ ունեցած է միայն մէկ ձայն: Այս ալ Խորհրդ. Միութեան ներքին ամբողջ կազմի մեծագոյն խրամատն է, ծանր ու մտահոգիչ:

Ղեկավար խաւի և ներքին կեանքի վերյիշուած հիւանդագին իրողութիւններու առջեւ կը գտնուի Ստալինի դիկտատուրան, որ հոգեբանական եւ տնտեսական տուեալներէ դրդուած, երկիրը պիտի նետէ շատ աւելի ծանր արկածախնդրութեան մը մէջ, քան մենք ականատես եղած ենք անցեալին:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁՆՃՌԺԻՆՔ ՄԵՐ ՏԵՂԷՆ

«Նոր Օր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 10)

— «Յունաստանի տնտեսական կեանքի մասին խօսելով անցեալ օր, կ'ըսէինք թէ բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու, համեմատաբար աւելի տնտեսական կայունութիւն կը տիրէ եւ թէ կարելիութիւններ կան լաւագոյն հիմերու վրայ դնելու այս երկրի ֆինանսական ու առեւտրական վիճակը:

Աշխարհի հարստութեան եւ ոսկիի մթերման միջնաբերդը նկատուող Միացեալ Նահանգներն անգամ ցնցուեցան, աւելի խորացնելով միջազգային տագնապը, որ կը սպառնայ տիրող քաղքենի կարգերուն, եթէ դրամագլուխի եւ աշխատանքի ներդաշնակ գործակցութիւնը ապահովել կարելի չըլլայ:

Պաշտօնական տուեալներու համաձայն, Միացեալ Նահանգներու մէջ 4 միլիոն անգործներ կան: Բանուորական դասակարգի թշուառութեան, քաղցի եւ ընկերային դիրքի մասին գաղափար կազմելու համար, կը բաւէ կարդալ ֆրանսացի տաղանդաւոր գրագէտ Ժորժ Վիւհամէլի «Ապագայ կեանքին տեսարաններ» գիրքը, որ ճամբորդի տպաւորութեան ձեւին տակ, «քաղաքակիրթ» Ամերիկայի բացասական ու խորապէս ատելի երեւոյթներն ու վէրքերը կը մատնանշէ:

Արժանթինը՝ որ ատեն մը մագնիսի պէս քաշեց մեր գաղթականութիւնը Սուրիայէն եւ Յունաստանէն, այսօր մատնուած է տնտեսական անսովոր տագնապի: Բազմաթիւ գործատուններ փակած են իրենց դռները եւ հազարաւոր բանուորներ թափուած փողոցներու մէջ:

Մեր գաղթականութիւնն ալ, այս հազարներուն մէջ, կը տառապի, կը հիւծի, գլուխը քարէ քար կը զարնէ նախկին բնակավայրը վերադառնալու համար.

Ֆրանսան՝ Եւրոպայի մէջ միակն է որ տնտեսական տագնապ չունի. Գործող բազուկներու համար աշխատանք չի պակսիր: Ունինք մօտաւորապէս վաթսուն հազարնոց գաղութ մը, որ ինքնապահ է, գոհ է իր վաստակէն ու վիճակէն: Բայց հոն ալ ուրիշ դժբախտութիւն բոյն դրած է: Ծանր ու սեւ աշխատանքը երկսեռ երիտասարդութեան թոքերը կը մաշեցնէ եւ անկողին կը գամէ շատերը:

Դրեթէ ամէն տեղ, այս մռայլ պատկերը կայ, աւելի կամ նուազ գունաւոր: Յունահայ գաղթականը թող չի դժգոհի իր աշխատութենէն, վաստակէն ու կեանքի պայմաններէն. յիշաբուի դողդողուն խայծերէն ու շարլաթանութիւններէ, որոնք իրմէ կը խլեն իր ոտքի տակի հողն ալ:

Փոխանակ նոր ապաստանի ու գործունէութեան նոր դաշտեր փնտռելու, լաւագոյն է ամբողջ կորովը սպառել տեղւոյն վրայ եւ կերպ մը քաշքշել կեանքը. միայն մենք չենք անգործութենէ ու թշուառութենէ տառապող, մեզի հետ բաղդակից են նաեւ բնիկները եւ յոյն գաղթականները:»

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կը կատարուին կանխիկ հետեւեալ հրահանգէ յեղափոխական պայքարի դաշտը: Այս պայմանով, կանխիկ պիտի հրաւիրուի Լոնտոնի ժողովին,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական կռիւները կը շարունակուին

«Թայմզ»ի մասնաւոր թղթակիցը Պոլսէն կը տեղեկացնէ Յուլիս 15 թուականով.— Էրզրումէն հասած հեռագիրները կը յայտնեն թէ կռիւները կը շարունակուին հիւսիս-արեւելեան Քիւրտիստանի մէջ: Զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ փաշան ունի 12.000 զօրք եւ ժանտարմաներ: Քրտական ուժերը աւելի պակաս են: Բայց կ'երեւի որ շատ լաւ զինուած են: Քիւրտերը որ կը ձգտէին կտրել Վանի ճանապարհը չյաջողեցան իրենց ձեռնարկին մէջ եւ նահանջեցին, ու հիմա ինքզինքնին կը պաշտպանեն լեռնային մասերու մէջ, Արարատի շրջականները: Գնդապետ Մահմուտ, որ թրքական բանակի նախկին սպայ մըն է, կը գտնուի քիւրտ ղեկավարներուն մէջ եւ կը վարէ շարժումը: Կը հաստատուի որ այժմ կռիւները շատ կատաղի բնոյթ կը կրեն:

Ազգային ժողովի անդամ Ֆալիհ Րըֆքը պէյ, «Միլլիյէթ»ի մէջ կը գրէ.— Ներկայ խռովութիւնները աւելի մեծ կարեւորութիւն ունին քան 1925ի Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը.

«Այն Քիւրտերը որ ազատած էին Թուրքիայէն 1925ին, կ'երեւի որ մեծ աշխատանքի ձեռնարկած էին կարեւոր շարժման մը պատրաստուելով: Անոնք ընտրեցին այս վայրկեանը շարժելու համար, որովհետեւ կը կարծէին թէ Թուրքիոյ ուժերը թոյլ էին: Այսու հանդերձ թրքական զօրքը տեղական ազգաբնակչութեան կողմէ լաւ ընդունելութիւն գտաւ, եւ անոնք կատարեցին իրենց պարտականութիւնները»:

Քիւրտ ցեղերու եւ թրքական բանակի միջեւ թշնամութիւնները շարաթներ տեւեցին, եւ ոչ մէկ կողմը մինչեւ հիմա վերջնական յաղթանակ մը չկրցաւ արձանագրել: Մեծ լռութիւն կը տիրէ Թուրք պետական շրջանակներու մէջ, կատարուած գործողութիւններու մասին:

Դժուար է կացութեան ճշգրիտ պատկերը տալ: Բայց, բացայայտ է որ Մակուի եւ Ջէլալի ցեղախումբերը, որ 32,000 մարդ կը հաշուեն, ձեռնարկեցին ներկայ ապստամբութեան եւ կրցան ի վերջոյ միանալ Հայաստանցի աշիրէթին հետ:

Այս հեռագիրներէն կ'երեւի որ Թրքական յաջողութիւնները, որոնց մասին կը խօսէր Էնկիւրիի գործակալութիւնը, կը վերաբերին այն շարժումին, որ Ջիլանի Քիւրտերը կատարեցին Վանի ճանապարհը կտրելու համար, ու ձախողեցան: Իսկ միւս ճակատներու վրայ կատաղի կռիւները կը շարունակուին:

400 վիրաւոր Աղեքսանդրիոյ մէջ

ԼՈՆՏՈՆ. 16 յուլիս.— Վերջին լուրերու համաձայն, Աղեքսանդրիոյ դէպքերու ընթացքին, երէկ, սպաննուեցան 17 անձեր. իսկ 400 ծանր կամ թեթեւ վիրաւորներ կան: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 130 հոգի:

Ազգայնականները, այս առտու, նոր ցոյց մը եւս կազմակերպեցին: Քանի մը հարիւր ցուցարարներ, փորձեցին քաղաքին կեդրոնը գրաւել. զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը շուտով ցրուեցին զանոնք: Բայց 3 ցուցարարներ եւ 4 ոստիկաններ վիրաւորուեցան: Գունդ մը հետեւակ եւ մէկ տասնեակ ձիաւոր եւս ղրկուեցաւ:

Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուին Աղեքսանդրիոյ Վաֆտ կոմիտէի հինգ անդամները:

Անգլիա եւ եգիպտ. խռովութիւնները

Հնդկաստանի եւ Մալթայի դէպքերէն յետոյ, Աղեքսանդրիոյ խռովութիւնները յուզման մատնած են Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները: Պահպանողական պետ Ս. Պոլտուին, Երեսփ. ժողովին մէջ՝ տեղեկութիւններ ուզեց կառավարութենէն: Վարչապետը պատասխանեց թէ օտարականներու կեանքն եւ ինչքը պաշտպանելու համար, երկու զրահաւոր ղրկուած են Աղէքսանդրիա:

Պահպանողականները գոհ են կառավարութեան ձեռք առած միջոցէն: Բայց քանի մը ընկերվարականներ բողոքեցին թէկառավարութեան այդ կերպ միջամտութիւնը՝ հարուած մըն է եգիպտական ժողովուրդի ազատութեան. պատասխան տրուեցաւ թէ ընկերվարականներու դիտողութիւնը «ի կարգի» չէր, որովհետեւ, անգլիական կառավարութիւնը կրկին անգամ հրահանգ տուած է Եգիպտոսի անգլ. Մարզպանին որ բացարձակ չէզոքութիւն պահէ:

Ազդարարութիւն Սըտգըի եւ Նահասի

Աղեքսանդրիոյ դէպքերուն հետեւանքով, Եգիպտոսի Անգլ. Մարզպանը տեղեկացուց վարչապետ Սըտգը փաշայի թէ անգլիական կառավարութիւնը պատասխանատու կը բռնէ զինքը օտարականներու ապահովութեան եւ պաշտպանութեան հարցին մէջ: Նման ազդարարութիւն եւս եղաւ Նահաս փաշայի, ազգայնական շարժումի պետին: Գահիրէի թերթերը կը գովեն Անգլիոյ անկողմնակալ ընթացքը: Խռովութեանց ընթացքին անգլիական զօրախումբերը փակեցին զօրանոցին դռները զոհացած պատուհաններէն դիտելով: Օտարականները սակայն, դժգոհ են: Կ'ըսուի թէ Աղեքսանդրիոյ իտալական հիւպատոսը բողոքներ ներկայացուցած է Անգլիական իշխանութեանց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ,)

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 30

ԼՈՆՏՈՆԷՆ	
Բենիամին Թորոսեան	100
Արշակ Պօղիկեան	100
Ղազար Պապրճեան	100
Միհրճան Ճահպազեան	100
Ասատուր Տէրէճեան	100
Մեսրոպ Թորոսեան	100
Ներսէս Քէօսէեան	100
Խորէն Յովհաննէսեան	100
Գումար	800
Նախորդ գումար	36,980
Ընդհ. գումար	37,780

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

ԱՆԳԼԻԱ՝ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Յեղափոխութիւնը չէ դեռ, որ մարդու եւ նիւթի զոհողութեան անողոք պահանջը կը կախէ Եգիպտոսի գլխուն: Բայց արդէն, 400 հոգիներու արիւնը քաղքի մը մէջ որ մէկն է երկրին լաւագոյններէն, կրնայ պատմութիւնը կրկնել իւղի կաթիլին, ու տարածուիլ՝ մինչեւ կորսնցնէ իր սեկնակէտը:

Դիւրին է ամենքը քաշել բնազդական ամբոխին, որ յեղափոխութեան մէջ՝ կը քալէ գաղափարի մը ետեւէն՝ կիրք մը հետապնդելու համար եւ ատով իսկ՝ կը դժուարացնէ դէպքերու նախատեսուած կարգը:

Նահաս եթէ ձախողի, պատճառը պէտք է վերագրէ ամբոխին մէջ իր արագ յաջողութեան: Որովհետեւ հարց է.— Վարչապետ ու կուսակցապետ Նահասը պիտի կրնա՞յ մնալ կարգի ամբոխավարը, որ կրցաւ յետոյ ժողովուրդին կիրքը, անոր տալ ուզուած ուղղութիւնն ու չափը:

Ամէն պարագայի մէջ, Աղեքսանդրիոյ դէպքը իր նմանին վրայ կ'իյնայ վատ ծանրութեան պէս: Եւրոպացիներու սպանումն ու կողոպուտը գերագրգիռ ամբոխին կողմէ, կրնան միջամտութիւնը հրաւիրել օտար պետութեանց, որոնք իրենց կարգին՝ յանձնառութեանց լրիւ գործադրութիւնը պարտադրեն Անգլիոյ՝ իբրեւ օտարականներու պաշտպանի:

Զինուորական միջամտութեան մը ի նպաստ, պատրուակը տուաւ արդէն ամբոխը ինքն իսկ: Բայց, հակառակ ատոր, արեւելեան հոգեբանութեան մէջ այս փորձու ճարտարբեմադրիչը՝ Անգլիա, զգուշանալով մէկ կողմ թողուր բարգութիւն մը եւս աւելցնելէ ներքին ու արտաքին բազմաթիւ ու այլազան հոգերուն վրայ, թերեւս պէտք չի տեսնէր անհապաղելու: Բոլորը՝ ամբոխին սանձերը՝ առ այժմ գոնէ իր ձեռքին մէջ են: Փոլթ Սաիտի, Աղեքսանդրիոյ, Գահիրէի եւ Իսմայիլիէի իր պահակազօրքը՝ միացած ծովային ուժին, կը բաւեն իր արեան մէջ խեղդելու ժողովուրդ մը, որ նիւթապէս թէ բարոյապէս մանաւանդ, այնքան ալ հասունցած չէ, քալելու համար յամառ յեղափոխութեան մը դաժան ճամբէն:

Նահասի կըմնայ օրինակ առնել իր օտարհակառակորդէն: Քալել աւելի եւ լամբ, նուազ զոհողութեամբ, առայժմ գոհանալ փըրթօնով զոր աշխատաւորական զանկինը զիջեցաւ ու դարձեալ թերեւս հրամցնէ իրեն. .

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՅԵԼԼԷՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

Լօզանի դաշնագրին մէջ պայման էր դրուած, որ փոխանակելիները իրենց շարժուն ստացուածքին համար պաշտօնական ցուցակներ պիտի կազմեն եւ խառն յանձնախումբի հաւանութեան ենթարկուելէ ետք միայն, անոնք հաշուի պիտի առնուին։ Գալով անշարժ կալուածներուն, անոնք պատերազմէ ետք գրաւուած իրենց վիճակով միայն պիտի գնահատուին։ Թուրքերը կը կարծէին որ շարժական գոյքերու համար կանոնաւոր պաշտօնական եւ վաւերացուած ցուցակներ կազմել Յոյներու համար գրեթէ կարելի չէր, քանի որ անոնք ա՛յնչափ հապճեպով փախեր էին եւ ամէն մարդ միայն իր կաշին փրկելու մասին խորհած էր։ Իսկ հելլէնական գրաւումէն դուրս գտնուող տեղերու Յոյներու թիւն ալ պզտիկ տոկոս մը միայն կը կազմէր, բացառութիւն ըլլալով Սեւ ծովի եզերքը բնակողները, որոնք իբրեւ «Պոնտոսի ապըստամբներ» քէմալականներու կողմէ ճնշուած՝ ստիպուեր էին լքել իրենց բնակավայրերը։ Իսկ Յոյներու անշարժ կալուածները՝ մեծ մասամբ պատերազմական շրջանակի մէջ գտնուած՝ կռիւներու ընթացքին կամ հելլէնական նահանջի ժամանակ հրկիզուած էին եւ հետեւաբար անոնց նիւթական արժէքը չափազանց պակսած էր։ Թուրքերը 4—5 ամսուան մէջ կրցեր էին իրենց շարժուն գոյքերուն համար օրինական ցուցակներ կազմել, իսկ իրենց անմնաս մնացած շէնքերն ու հողերը եռապատիկ թիւով Յունաստան խուժող յոյներուն անբաւարար՝ մէկ օրէն միւս օր շատ մեծ արժէք ստացեր էին։

Այս ամէնը նկատի առնելով գաղթող 350 հազար Թուրքերուն թողածը մէկ միլիոն 200 հազար Յոյներու ձգած ինչքէն աւելի մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ, — կը կարծէին Թուրքերը եւ այդ մտածումով ալ Լօզանի այս կարգադրութիւնը իրենց նպաստաւոր կը գտնէին։ Գործադրութեան սկզբնական փորձերը ցոյց տուին, սակայն, որ Թուրքերու այս հաշիւները բոլորովին ճիշդ չէին։ Եւ որովհետեւ կը մտածէին իրենց դատարկ գանձը լեցնել հելլէն կառավարութեան հետ տեղի ունենալիք հաշուեյարդարի խոշոր տարբերութեամբ, տեսան, որ դուցէ օր մը, իրենք ստիպուին բան մըն ալ վրայ տալ։ Անմիջապէս ուրեմն այդ կարգի անախորժ կացութեան մը մէջ չգտնուելու համար, երկարածիգ բանակցութիւններու եւ ճնշումներու ընթացքին, հելլէն կառավարութիւնը ստիպեցին որ հինգ հարիւր հազար ստերլին ոսկի պահ դնէ իրենց՝ Թուրքերու ստանալիք վերադիրի ի հաշիւ։

Տարիներու բանակցութիւնները երկու անգամ համաձայնութեան յանգեր էին, բայց զանազան պատճառներով հելլէն կառավարութեան կողմէ չէին գործադրուած՝ իբր չափազանց աննպաստ։ Վէճը միշտ առկախ մնացած էր եւ երբեմն սուր եւ վտանգաւոր հանգամանք ալ կը ստանար, քանի որ հելլէն կառավարութիւնը՝ իր երկիրը նետուող խոշոր զանգուածները պատսպարելու մտահոգութեամբ, շատ մը Թրքահպատակներու կալուածներն ալ ստիպուած էր անոնց տրամադրել։ Եւ քանի անոնք կարելի չէր ըլլար անմիջապէս պարպել, իբր փոխարինութիւն, Թուրք կառավարութիւնն ալ, Պոլիս գտնուած հելլէնահպատակներու մեծարժէք կալուածները կը գրաւէր։ Միւս կողմէ Թուրքերը կը շարունակէին անտանելի սեղմումներու ենթարկել Պոլսոյ Յոյները։

Շահ մը կա՞ր այս անբնական վիճակին շարունակման մէջ։

Հելլէն քաղաքագէտներէն ոմանք կը կարծէին թէ լաւագոյն օրերու սպասելով՝ մեծ բան մը չեն կորսնցներ։ Այդպէս չէր մտածեր սակայն Պ. Վէնիզէլոս։

Երկու տարի առաջ իշխանութեան գլուխ գալով, տեսաւ որ երկիրը ներքնապէս տկար է։ Վարչաձեւի պայքարները կը խանգարէին կառավարական ներքին կազմը։ Տնտեսական խեղճ վիճակը եւ բնականոն ընթացքի մը մէջ չգտնուող անհամար բազմութիւններու տառապանքը անհրաժեշտ կը դարձնէին արտաքին կեանքի ապահովութիւնը ձեռք բերել եւ երկրին վերաշինութեամբ միայն զբաղիլ։ Արդէն, ներքնապէս խանգարուած պետականութիւն մը, երբ պատերազմէն ալ պարտուած դուրս կ'ելլէ, քաղաքական սնանկութեան դատապարտուած է։

Առաջին առթիւ, ուրեմն, վարչապետը կրցաւ Իտալիոյ հետ համաձայնիլ եւ բարեկամական դաշինք մը կնքել։

Յետոյ կարգը եկաւ Սերպիոյ, որ Փանկալոսեան դիկտատորութեան առեն կրցեր էր չափազանց մեծ առանձնաշնորհներ կորզել հելլէն կառավարութենէն։ Այդ վնասակար համաձայնութիւնն ալ կրցաւ նոր դաշնագրով մը բոլորովին օգտակար վիճակի վերածել։ Մեծ պետութիւններու պատերազմական վիճակէն ժառանգ մնացած պարտքերու խնդիրը մեծ ճարտարութեամբ մը կրցաւ երկրին ի նպաստ կարգադրութեան մը յանգեցնել եւ ո՛չ միայն երկրին պիւտճէն չբեռնաւորել, այլ բան մըն ալ — միլիառաւոր տրախմներ — վրայ առնել։ Պուլկարիոյ հետ ալ առկախ բոլոր խնդիրները կարգադրեց եւ շատ հաւանական է, որ մօտ ժամանակէն անոնց հետ ալ կնքէ բարեկամական դաշինք մը, ինչպէս արդէն կնքած է Ռումանիոյ հետ։

Կը մնար ուրեմն, միայն Թուրքիան։ Եւ առկախ դժուարագոյններուն մեծագոյնն էր, որովհետեւ անոր հետ ունեցած խնդիրը ո՛չ միայն երկրին ընդհանուր քաղաքականութիւնը կը շահագրգռէր, այլ մէկուկէս միլիոնի մօտ գաղթական յոյն տարրին տնտեսութիւնը։ Գաղթականները կը կարծէին որ իրենց ըլլալիք հատուցումին մէկ չնչին մասը միայն ստացած են եւ դեռ հարիւրաւոր միլիոններով ստերլիններ պիտի գանձեն Թուրք կառավարութենէն եւ իրենց տնտեսութիւնը տանելի վիճակի պիտի վերածեն։

Արդ, ո՛չ մէկ քաղաքական կուսակցութիւն, Յունաստանի մէջ, կը կարծէր որ Թուրքերէն կարելի է բան մը ստանալ բանակցութիւններով եւ համաձայնութիւններով։ Արդէն Թուրքերը տարիներէ ի վեր կը խաղցնեն նոյնիսկ մեծ պետութիւններու իրենց պարտատէրները եւ իրենց սրաշ, անվճարելի պարտքերն իսկ չեն վճարեր։ Միւս կողմէ, կրկին, քաղաքական ոչ մէկ կուսակցութիւն կը կարծէ որ Լօզանի դաշնագրով հելլէն կառավարութիւնը պարտաւոր է ամբողջական հատուցում ընել յոյն գաղթականներու, որոնց հանդէպ պետութեան պարտաւորութիւնը ազգային - ընկերային աջակցութեան մը սահմանին մէջ միայն կ'ամփոփուի։

Եւ սակայն, եօթ տարիէ իվեր եկող գացող կառավարութիւններէն եւ ոչ մէկը քաղաքական քաջութիւնը ունեցած էր այդ ճշմարտութիւնը գաղթականներուն երեսին պոռալու եւ բաց այժմ ալ վճռական որոշումներ ձեռք առնելու։ Բոժոժը կախելու քաջութիւնը կրնար ունենալ միայն Վէնիզէլոսի պէս ուժեղ անհատականութիւն մը եւ անոր նախագահած կառավարութիւնը։ Ան, առանց նկատի առնելու ընտրական եւ այլ ներքին անյարմարութիւնները որ կրնային յառաջ գալ այդ կարգի ձեռնարկէ մը, եւ որ ուրիշ որ եւէ պետական անհատի մը քաղաքական մահը պիտի նշակէր, ճակատաբաց եւ իրեն յատուկ ուժգնութեամբ դառն ճշմարտութիւնը նետեց գաղթականներու ճակտին։ Բացատրեց անոնց թէ հելլէն կառավարութիւնը գաղթականներու հանդէպ ունեցած ազգային-ընկերային պարտականութիւնը լիուլի կատարած է արդէն, յանուն գաղթականութեան 30 միլիառ տրախմի մօտ զոհողութեան բեռ մը ստանձնելով եւ թէ ալ աւելի բան մը սպասել՝ անօրէնութիւն մը պիտի ըլլայ երկրին մնացեալ երեք չորրորդ ժողովուրդին համար։

Ուրեմն Պ. Վէնիզէլոս, պետական կեանքի իրականութեան բխած անհրաժեշտութեան մղումով, համաձայնեցաւ նաեւ Թուրքերուն հետ, որպէսզի հելլէն եւ թուրք պետութիւնները իրենց ձեռք գտնուած փոխանակելիներու գոյքերը պահեն ու նոյնիսկ քանի մը հարիւր հազար ստերլին ալ կառավարութիւնը վճարէ Թուրքերուն։ Այդ համաձայնագրով, որու մանրամասնութիւնները անշուշտ «Յառաջ»ի ընթերցողները կարդացած կ'ըլլան, կը տեսնուի որ Թուրք կառավարութիւնն ալ խնդիրը օր առաջ վերջացնելու փափաքով, զիջողութեան ոգի մը ցոյց կուտայ։ Թուրքերն ալ իրենց կարգին ցարդ անշեղ գործադրած սկզբունքէն բան մը վրայ տուին։ Ամէն գնով Թուրքիոյ յունահպատակները երկրէն դուրս նետելու իրենց ծրագիրը խոշոր հարուած մը ստացաւ, քանի որ կը հաւանին թէ Պոլիս գտնուող Յոյները անխտիր էթապլի նկատուին։

Այսպէս ուրեմն, հելլէնեւ թրքական յարաբերութիւնները տարիներ վերջ իրենց բնական հունին մէջ կը մտնեն եւ միջերկրականեան այս երկու պետութիւններն ալ իրենց տարակարծութեանց վերջ կուտան։

Մ. Խ.

ՔԻՒՐՏԵՐ

ԹՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐ

«Թայմզ» յուլիս 12ին խմբագրական մը նուիրած է քրտական շարժման։ Խմբագրականը մանուածապատ ակնարկութիւններ կը պարունակէ, որոնք ցոյց կու տան թէ քրտական շարժման պատրուակով, Թրքական-ռուսական եւ պարսկական յարաբերութիւններն են որ կը ճշտուին։ «Թայմզ» շեշտելով երրորդ կառավարութեան մը (խորհ. Ռուսաստանի) միջամտութեան հաւանականութիւնը, խօսք չըներ չորրորդ կողմին համար (որ Անգլիան կը ներկայացնէ), գիտնալով որ Պարսկաստանը այդ կարեւոր կէտը կը հասկնայ։ Խմբ.

Թրքական կառավարութիւնը նորէն լուրջ դժուարութիւններու մատնուած է քրտական ցեղերուն հետ։ Անցած ամիս, Բայազիտի եւ Վանի թրքական իշխանութիւնները կը տեղեկացնէին քրտական «աւազակախումբերու» ասպատակութիւններու մասին, որոնք անցած էին Պարսկաստանէն եւ միացած թրքական Քիւրտիստանի իրենց համակիրներուն։

Այս ներխուժումը կը տարածուէր Արարատի շրջանը, ուր Թուրքիա, Խորհ. Ռուսիա եւ Պարսկաստան միացման կէտեր ունին, եւ կ'երկարէր հարաւ, մինչեւ 150 մղոն Պարսկական Ուրմիա։ Կը յայտնուի թէ այս յարձակումներու ղեկավարները այն քիւրտերն են, որոնք 1925ի թրքական Քիւրտիստանէն ապաստանեցան Պարսկաստան։ Այդ տարին աւելի ընդհանուր ապստամբութիւն մը, որ պայթեցաւ Տիարպէքիրի եւ Խարբերդի շրջաններուն մէջ, ստիպեց թրքական կառավարութիւնը զօրակոչի ենթարկել 70 հազար մարդ։ Ժամանակաւոր յաջողութենէ մը յետոյ ապըստամբները պարտուեցան։ Իրենց ղեկավար Շէյխ Սաիտ եւ աւելի քան 40 ուրիշ ղեկավարներ (200 հոգի «Յառաջ») մահուան դատապարտուեցան, իսկ միւսները փախան Պարսկաստան։

Թրքական յաղթանակէն յետոյ կառավարութիւնը մեծ ջանքեր թափեց թրքացնելու Քիւրտերը։ Մօտաւորապէս հազար յայտնի ընտանիքներ փոխադրուեցան արեւմտեան Փոքր Ասիա։

Թուրք ուսուցիչներ ղրկուեցան դաստիարակելու քիւրտերը թրքական ուղղութեամբ. (գործնականի մէջ քիւրտ երիտասարդութիւնը ձեւափոխել թուրք երիտասարդութեան։ Քէմալական բարենորոգումները մտցուեցան մէկ քանի քրտական քաղաքներու մէջ։ Բայց հակառակը, այդ ձեռք առնուած միջոցները և «Թուրքիզմ»ի քարոզութիւնները քէմալական վարչաձեւի անյաջողութեան յանգեցան Արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Կէս-թափառաշրջիկ հողագործները եւ խաշնարածները միջոցներ ունէին խուսափելու հարկահաւաքներէն, քարոզիչներէն եւ նոյնիսկ ոստիկաններէն։ «Աւազակները» միշտ շարժման մէջ էին երկրի մէջ։ Եւ այն դժուարութիւնները որ կը կրէին թրքական իշխանութիւնները ճամբայ բանալու եւրոպացի անցորդներու համար Քիւրտիստանէն, ցոյց կու տայ որ Քիւրտերու խաղաղեցումը շատ անկատար էր քան կ'ուզէր ցոյց տալ թրքական մամուլը։

Միեւնոյն ժամանակ պէտք է ըսել որ թրքական կառավարութիւնը պատճառ պիտի ունենար քրտական հարցի հանդէպ որ եւ է մտահոգութիւն ունենալու, եթէ չըլլար այն փաստը, որ Քիւրտերը կեդրոնացած չեն Թուրքիոյ մէջ։ Քիւրտերէն ոմանք տեղաւորուած են ֆրանսական Սուրիոյ հիւսիսը, մաս մը կը բնակին Խորհրդային Հայաստան, եւ Մուսուլի նահանգը (Իրաք), մեծամասնաբար քրտական է։ Բայց ամէնէն կարեւոր քրտական տարրը, Թուրքիայէն դուրս, կը գտնուի հիւսիս արեւմտեան Պարսկաստանի մէջ, եւ այս ժողովուրդն է որ բազմաթիւ թելերով կապուած է Թուրքիոյ Քիւրտերուն հետ, եւ իր մէջ ընդունած է բազմաթիւ տարագիրները Թուրքիայէն փախած, որոնք տեւական ձգտուած վիճակ մը ստեղծած են Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ։ Պէտք է յիշել նաեւ որ Թուրքիոյ Քիւրտիստանի այդ մասը վիճելի հողամաս մը եղած է մինչեւ 19րդ դարու կէսերը։ Նոյն իսկ պատերազմէն յետոյ, Պարսկաստանի պատուիրակութիւնը Խաղաղութեան Համաժողովին մէջ պահանջեց Էրզրումը եւ Տիարպէքիրը։ Միւս կողմէ Պարսիկները մոռցած չեն թրքական զօրքերը, ինչպէս նաեւ Ռուսական բանակը, որոնք պատերազմի ընթացքին, Ուրմիոյ շրջանը մտան։ Եւ եթէ նկատի առնենք թրքական մամուլի քննադատութիւնները, պարզօրէն կ'երեւի որ Թուրքիա կ'ուզէ իր իրաւասութեան տակն առնել պարսկական Քիւրտերը, սահմանային նոր ճշդումով մը։ Բայց թէև, Թուրքիոյ գրգռուած վիճակը բաւականին հասկնալի է, միւս կողմէ թուրք մամուլը կը թուի թէ կը մոռնայ որ պարսկական մնայուն զօրքը (միայն 25,000 մարդ) այնքան ուժեղ չէ որ հսկէ երկրի մը սահմաններուն, որ մօտաւորապէս երկու անգամն է Փոքր Ասիոյ, եւ այս զինուած թափառաշրջիկներն, ինչպէսիքն են Քիւրտերը, դիւրութեամբ կարելի չէ զսպել։

Բարեբախտաբար պատճառ չկայ հաւատալու թէ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Ռուսաստանի բարեկամութիւնը վատ մտադրութիւն մը ունի Պարսկաստանի միապետութեան դէմ. կամ կապակցութիւն մը կայ քրտական նոր խուժման դէպի Թուրքիան եւ բոլշեւիկ զօրամասի պարսկական սահմանի բռնաբարման միջեւ։ Թուրք պարսկական սահմանային յանձնախումբ մը, որ անցեալ ամառ նիստ գումարեց ճշդելու սահմաններու վրայ տեղի ունեցած դէպքերու պատասխանատուութիւնները, նորէն պէտք է նիստի կանչուի այս թարմ դէպքերը քննելու։ Եւ յուսալի է որ այդ յանձնախումբի գործունէութիւնը պիտի կրնայ խաղաղեցնել թրքական դիւրագրգռութիւնները։

Թուրք-պարսկական բարեկամութեան մինչեւ օրւան խանգարում, մէկ կողմի անուշադրութեան կամ միւս կողմի անտեղի քննադատութեանց բերումով, պիտի նշանակէր գործել խաղաղութեան դէմ եւ Միջին Արեւելքի հանգիստը խանգարել։ Այս երկու երկիրներու յարաբերութեան խանգարումէն կրնայ օգտուիլ երրորդ ուժ մը,— այս պարագային խորհ. կառավարութիւնն է որ կարող է ուրախանալ, զօրացնելով իր ազդեցութիւնը, միջամտելով երկու վիճող կողմերուն գործերուն։ Ուշագրաւ է որ յանկարծակի, անցեալները Ռուսաստանը ուժեղացուց իր Սեւ Ծովու նաւատորմը, այնպիսի ձեւով որ անկասկած կը բռնաբարէ Լօզանի դաշնագրի օրէնքները։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԱԹՈՌԸ

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ մահապարտները ի՞նչպէս ելեկտրահար կ'ըլլան երբ նստին ելեկտրական աթոռին վրայ։

Ընդհանուր առմամբ, ոճրագործները անվախ ու աներկիւղ կը մօտենան ելեկտրական աթոռին, եւ անոր վրայ կը նստին զարմանալի պաղարիւնութեամբ մը։ Երբեմն մահապարտներէն ոմանք կը բողոքեն իրենց մեղապարտութեան մասին կամ անկարեւոր խորհրդածութիւններ կ'ընեն։

Առանց վայրկեան կորսնցնելու դահիճը գործի կը սկսի, ելեկտրաբերներէն մէկը կը դնէ մահապարտին ձախ բուռին վրայ, իսկ միւսը՝ գլուխի յետսակողմին վարի մասը, մինչդեռ պահապանները կը հաստատեն փոկերը, անշարժութեան մատնելու համար ենթակային թեւերը, ոտքերը եւ իրանը, դահիճը նոյն վայրկեանին դիրք բռնած անկիւնի մը մէջ, կը հաստատէ ելեկտրական հոսանքը, որ լոյսի զայտուքով կ'անցնի մահապարտին մարմինէն մէջէն։ Այն պահուն որ դահիճը իր շարժումը կը կատարէ, կայծի ճարճատիւններու աղմուկ մը կը լսուի, եւ ոճրագործին մարմինը ընդոստ վեր կը ցատքէ, կարծես փրցնել կ'ուզէ զինքը կաշկանդող կապերը։ Երբեմն մուխի բարակ սիւն մը դուրս կը հոսի այն սաղաւարտին տակէն, որ ելեկտրաբերը կը բռնէ գլխուն վրայ, եւ այրած միսի թեթեւ հոտ մը կը զգացուի։ Թեւերը նախ կը կարմրին, յետոյ կը ճերմկնան, վզին մկանները կ'ուռին եւ պղպջալի կարծրութիւնը կը ստանան։ Երկու վայրկեանէն կը քաշեն երկաթին, մարմինը դէպի ետ կ'իյնայ եւ մկանները կը թուլնան։

Սովորաբար, ելեկտրական հոսանքի կիրարկում մը կը բաւէ վայրկեանապէս ելեկտրահար ընելու մահապարտը, սակայն երբեմն կը պատահի որ ենթական հոսանքին ազդեցութեան տակ բոլորովին չի մահանար. այն ատեն բժիշկին քննութեան վրայ, ելեկտրական երկրորդ հոսանք մըն ալ կը կիրարկուի, թէեւ այս վերջին պարագան խիստ հազուադէպ է։

Ելեկտրաշարժ սկզբնական ուժը խոնաւ հաղորդիչին գոյ... ծութեան շնորհիւ, 8 10 ամ... հոսանք մը կը ղրկէ մարմ... մէջ։ Այդ ելեկտրական հոսա... անմիջապէս կորսնցնել կու... ենթակային գիտակցութիւնը, առաջ կը բերէ ուղեղի անդամ... լուծութիւն։ Այնուհետեւ հոսանքը կը վերածուի 3 4 ամ... զերծ պահելու համար մարմ... այրումէ, եւ պահպանելու ող... շնչառական գործարաններուն ուղեղին անդամալուծութ... մահացումի գործողութեան... լոր յաջորդական երեւոյթ... տեւողութեան ընթացքին, ... կ'ապահովին կեանքին ամբո... կան բնաջնջումը։

Ելեկտրահարութեան մի... կամ այդ գործողութենէն ա... ջապէս յետոյ, մահապար... մարմինին ջերմութիւնը 140 ... տիճանի (ֆարընհայթ) կը հա... իսկ ուղեղին ջերմութիւնը կը ... տեւնայ եռալու աստիճ... այնպէս որ ելեկտրահարութ... վերջ անկարելի է ենթական ... կին վիճակին վերադարձնե...

Գաղափար մը տալու ... գործածուած ելեկտրական ... զօրութեան վրայ, ըսենք թէ կը հաւասարի ելեկտրական ... ամբուլներուն հայթայ... միացեալ ուժին։ Այդ ուժը տաւրապէս երեք քան... կ'անցնի ուղեղին մէջէն, եւ ... թական իր գիտակցութիւնը ... բովին կը կորսնցնէ 1.240րդ... վայրկեանի մը մէջ. այդ ... գութիւնը գերազանց է այն ... գութենէն, որով ջղային ... թիւնը ի կենդանութեան կ... նագրէ ցաւին զգացողութ... Հետեւաբար, ելեկտրահարութ... այս մեթոդը վայրկենապէս կը պատճառէ եւ մահապարտ... ազատ կը պահէ չարչարանք...

Գիտական մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններու ... կարելի եղած է հաստատ... մեկ ամփէր ուժ ունեցող ... տրական հոսանք մը ուղեղ... բայ կը ներգործէ 1)700... վայրկեանի մը մէջ, այսի... անգամ աւելի արագ քան ... յին զգութիւնը՝ որ կ'արձ... գալ։

Ուստի, ինչպէս ըսինք, ... տրահարութեան միջոցին մահ... պարտները բնաւ ցաւ չեն ... հակառակ անոնց դէմքի ծռ... ծռութիւններուն, մկանայի... բաւոր պրկումներուն եւ ջղա... թիւններուն։

Հ. Ցի...

ՔԻՒՐՏԵՐԸ Կ'ԱՐԹՆ...

ԸՆԴՀ. ՄԻԹԻՆԿ
ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Մ...

Քիւրտ ժողովուրդի ա... մեծ պարագլուխներէն պետ... Ջաւէ Քեամրան պէյ, որ նո... բաստալակուելիք «Քիւրտիս... թերթին խմբագիրն է եւ ... անկախութեան կոմիտէի հե... կաւոր ներկայացուցիչը, ... կոս եկաւ եւ հոս գտնուող ... քիւրտերը հաւաքելով միթ... գումարեց։ Սոյն հաւաք... ան պարզեց «Քիւրտիստան» թերթի մը հրատարակ... ձեռնարկը եւ քիւրտ լեզու... դանի պահելու պէտքը։

«Ներկաները շնորհակ... թեամբ ընդունեցին եւ ողջ... այդ ծրագիրը եւ խոստացա... մէն գնով օժանդակել այս ... աջորդին։ Վերջը, ներկ... պատուիրակութիւն մը ընտ... ներկայանալու Շէյխ Թա... էֆէնտիին եւ ներում խնդ... մահուան դատապարտուած ... քիւրտերուն համար»:

ՏՈՄՍԵՐ

«ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ»

Մեզմէ ով որ Larousseի բառարանը թերթատեր, եւ յատուկ անուններու բաժնին մէջ Հայ բառը փնտռեր է, զարմանքով տեսեր է, որ հայը իբրեւ տիպար, հոն քիւրտ մը կը ներկայացուի։

Թերեւս քանի մը տասնեակ տարիներու եթէ յրսենք՝ պարզուանի մը կնիքը կը կրէ այդ պատկերը, որ Ասիոյ խորերը ճամբորդութիւն ըրած գիտունի մը կամ սովորական ճամբորդի մը մէկ լուսանկարին արտատպումն է, ժամանցի համար առնուած։

Չեմ գիտեր թէ գտնուե՞ր է մարմին մը կամ անհատ մը, որ բողոքի ձայն բարձրացնէր այդ պատկերին համար, որ իրականութեան չի համապատասխաներ, մանաւանդ եւրոպական հողի վրայ, երբ դարերէ ի վեր հայ մարդը եկեր հաստատուեր է, ապրեր, աշխատեր ու շատ անգամ գիտեր ալ ըրեր է եւ եւրոպայի մշակոյթի պատմութեան մէջ յիշատակուած է։

Բայց անիրաւութիւնը միշտ անիրաւութիւն մնացեր է։ Larousse հրատարակչական մեծ ու հանրածանօթ տունը իր նոր հրատարակութիւններուն մէջ կը յամառի նոյն տիպարը ներկայացնել ժամանակավրէպ քանի մը խօսքերով։

Նուիրականացած այս սխալին հետ ուրիշ սխալ մը, կամ իրականութեան համապատասխան խնդիր մըստեղ բաներէներու-պացիներու միջին մէջ, այս անգամ մտաւորականներուն, նոյնիսկ ակադեմականներու միջին մէջ։ Այս երկրորդը կը վերաբերի անհատի մը։ Ամէն անգամ, որ եւրոպացի մը առիթը կ՚ունենայ խօսելու հայ գրականութեան, պատմութեան կամ քաղաքականութեան մասին, կը յիշէ այդ մէկին անունը։ Դպրոցական մրցանակաբաշխութեան հանդէս տեղի կ՚ունենայ, եւ հոն ալ կը յիշուի։ Այդ մէկը եթէ չի գուշակեցիք, ես յիշեցնեմ, Արշակ Չօպանեանն է, որ Larouseի բառարանին իբրեւ թէ հայը ներկայացնող քիւրտին պատկերին պէս, հայութեան «մեծ ու ծանօթ բանաստեղծը» կը մնայ երեսունեւհինգ տարիներէ ի վեր։ Եւրոպական միտքը լուսաբանող ո՛չ անհատ ունինք եւ ո՛չ ալ մարմին, անոնց հասկցնելու համար, որ Արշակ Չօպանեանը ո՛չ եղեր է եւ ոչ ալ է «հայ մեծ բանաստեղծ»։

Թիւրիմացութիւնը կը յամառի գրաւել միտքերը, նոյնիսկ հրապարակային արտայայտութիւններու պահուն։ Այսպէս Մուրատ Ռափայէլեան մրցանակաբաշխութեան վերջին հանդէսին պահուն, երբ ակադեմական Հանրի Գօրտօ, ուրիշներու սխալը կրկնելու հարկին առջեւ գտնուեցաւ։

Պէտք է փնտռել աղբիւրը, այն մէկը որ մեր օտար բարեկամները թիւրիմացութիւններու սխալներու զոհը կը դարձնէ։ Պէտք է ջանալ ցամքեցնել այն պղտոր ակը, որ աւդ ու անդ ջուր կը մատակարարէ, արդէն ծառայութիւն մատուցանելով։

[illegible]

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անցած կիրակի, յուլիս 13ին տեղի ունեցաւ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի տարեկան մրցանակաբաշխութեան հանդէսը, նախագահութեամբ Հանրի Պորտոյի, Փրանսական Ակադեմիի անդամ։

Պ. խանդավառ քանի մը տեղեկութիւններ տալէն յետոյ, հանդէսը բացուած յայտարարեց, եւ հրաւիրեց Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանը որ հայրենաշունչ ճառ մը խօսեցաւ, ուր պարզեց Մխիթարեան հաստատութեան կրթական-մշակութային նպատակները։ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեան ըսաւ —

«Ս. Մուրատեան վարժարանը ինչպէս անցեալի մէջ, այնպէս ալ ներկայիս նուիրուած է հայկական առհմային կրթութիւն մը տալու հայ երիտասարդութեան։ Ամէն բանէ առաջ նկատի ունինք հայ ազգային հաւաքականութիւնը եւ հայ հայրենիքը, որոնք միայն են։ Դրօշակը որ Մխիթարեան նշանաբանն է, Հ. Արիշանի թելադրած խորհրդանիշն է, կը մնայ մեր դրօշակը, հայութեան դրօշակը։ Կուսակցութիւնները, միութիւնները եւ անհատները կրնան անհետանալ, բայց դրօշակը եւ հայ հայրենիքը կը մնան։ Մենք հայ կրթութեամբ կը բարձրանք հանիլ հայ հայրենիքի կառուցման ազատութեան եւ վերածնութեան։ Այս դրօշակը միշտ ալ Մխիթարեան հաստատութիւններու վրայ պիտի ծածանի»։

Յետոյ խօսեցաւ երեսփոխան Հանրի Լօրէն, յայտարարեց որ այս հանդէսը հայոց ազգային հանդէս մըն է։ Այս, շարք մը երգերէ, խմբերգներէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, մրցանակները բաշխուեցան։

Վերջին խօսքը կը պատկանէր օրուան նախագահ Հանրի Պորտոյի, որ պատմական ակնարկ մը նետեց հայութեան անցեալին եւ հայեւֆրանք յարաբերութիւններուն վրայ եւ մեծ գովեստով խօսեցաւ հայերու մասին եւ իր ճառը վերջացնելով ըսաւ.— Կ՚ողջունեմ այս հայ երիտասարդութիւնը, որ հոս հաւաքուած՝ կը կազմէ անցեալի յիշատակով, պահպանելու համար հայ ցեղին, լեզուին մտաւոր գանձերը, հայութեան ապագան։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Մոնթէվիտէօյէն, 28 Յունիս թուականով, Գաղթ. Միութեան դիւանը կը հաղորդէ.—

Գաղութային Միութիւնս, կազմուած անցեալ տարի Օգոստոս 2ին, մտերմ կը յուսայ սատնել իր գոյութեան փաւերագումը անցական կառավարութենէն։

Առ այժմ գնած ենք երկյարկանի բաւական մեծկակ շէնք մը, ուր կը կատարուին կրօնական արարողութիւններն եւ ուր պիտի բանանք նաեւ ազգ. վարժարան մը, որպէսզի նոր սերունդին ջամբուի իր մայրենի լեզուն։

Շէնքը գնուած է 8000 տոլարի, որուն 1500ը վճարուած է կանխիկ՝ իսկ մնացեալը, ամսական 50 տոլար վճարելով պիտի հատուցուի, այնպէս որ մէկ քանի տարիէն շէնքը պիտի դառնայ ազգային սեփականութիւն։

Գաղթավայրը շատ գոհ է այս գործէն եւ կուտայ իր նիւթական օժանդակութիւնը սիրայօժար.

Վերջերս, Ապրիլ 27ին, Փարիզի կեդրոնական յանձնախումբին կողմէն եկած թելադրանքին ընդառաջ երթալով կատարեցինք Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը հանդիսաւոր կերպով։

Յոբելեարին լուսանկարը, զոր յատկապէս մեծցնել տուեր էինք, աճուրդի դրուելով, գոյացաւ 2985 ֆրանքի գումար մը, զոր այսօր կը ղրկենք յիշեալ կեդր. յանձնախումբի գանձապետ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէհրանի ազգ. վարժարանի տարեվերջի տեղեկագրէն կը քաղենք —

Ուսուցիչներու թիւը եղած է 24։ Աշակերտներու թիւը տարուան սկիզբը 341, որոնցմէ 181ը տղայ, 160ը աղջիկ։ Տարեվերջին 331, որոնցմէ 174ը տղայ, 157 աղջիկ։ Աշակերտութեան ընդհանուր թիւը 20 աւելի է եղած անցեալ տարուընէ։ Դպրոցը ունեցած է 9 դասարան, որոնց 4 առաջինները ունեցած են զուգընթացներ։ Աշակերտներու տարիքը եղած է 7էն 18։ Որբեր ունին 294 հոգի, որբ են 37 հոգի։ Թոշակ վճարող ծնողներ կը կազմեն ընդհանուրի հարիւրին 49ը։ Մանկապարտէզի, ինչպէս եւ առաջին բաժանմունքի համար թոշակը տարեկան 180 ղրան է, այս, իւրաքանչիւր դասարանի համար կ՚աւելնայ 30ական ղրան։ Չքաւոր աշակերտուհիներու թիւը 43 է, որոնց Հրէարար կը տրուի դասագրքեր եւ պիտոյքներ։ Անոնց զգեստ հայթայթած է Թէհրանի Կարմիր Խաչի Միութիւնը։ Ուսումնական տարուան ընթացքին աշակերտներէն աւարտեր են 15 հոգի, փոխադրուեր են 215, մնացեր են նոյն դասարանին մէջ 44։ Վերաքննութեան են առաջած 149, մնացած են նոյն դասարանին մէջ երրորդ տարին։ Մանկապարտէզը ունի 72 տղայ եւ 47 աղջիկ։

Գրադարանը որ ունի 5000 հայերէն եւ 1504 օտար լեզուով գրքեր, գրեթէ զուրկ է նոր հրատարակութիւններէ։

Կազմակերպուած են մէկ քանի երեկոյթներ եւ հանդէսներ ինչպէս նաեւ մարզահանդէս, դասախօսութիւններ, զբօսանք եւ արշաւ։

Հոգաբարձութեան մասնաւոր եւ ժրաջան գործունէութիւն ցոյց կուտայ Պ. Արսէն խան Մարգարեան, չխնայելով ոչ մէկ հնարաւոր ճիգ ու ջանք դպրոցի բարգաւաճման գործին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՏՐԱՄԱՅԻ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ

Յունաստան հելլէնահպատակ կը նկատէ 19 տարեկան այն հայերը, որոնք հելլէն հողին վրայ կ՚ապրին, եւ զինուորութեան կը կոչէ։ Այս կարգադրութեան վրայ, մաս մը հայեր մեկնեցան Յունաստանէն, իսկ ուրիշներ իրենց տղաքը զինուոր գրեցին։

Տրամայի մէջ ալ վերջերս տեսակ մը խնդիր ծագեցաւ։ Հելլէնները սկսան գանգատիլ թէ հայ չափահաս որբերը դասալիք կ՚ըլլան։

Իսկ ոստիկանութիւնն սկսաւ հետապնդել որբերը։ Ասոր վրայ, Տրամայի ազգ. իշխանութիւնները դիմեցին զինուորական իշխանութեանց եւ յայտարարեցին թէ եղածը թիւրիմացութիւն է եւ թէ որբերը դասալիք չեն եղած։ Այսպէս, 45 որբեր ինքնաբերաբար ներկայացան եւ զինուորագրուեցան.

ԱՐՇԱԿ ԵՆՈՎՔԵԱՆ ԲԱՆՏԷՆ ԱԶԱՏՈՒԵՑԱՒ

1926 Նոյեմբերին, բոլշեւիկ-ռամկավար փառահամբաւ պլօքի սադրանքներուն ու զրպարտութեան զոհուած եւ իբր Պետրոս Ադամեանի սպանութեան մէջ «գործակից», 1927ի սկիզբները, 4 տարուան համար բանտարկութեան դատապարտուած Արշակ Ենովքեան, կիրակի առաւօտ բանտէն ազատ արձակուեցաւ։

Մեր ընկերը բանտէն կ՚արձակուի իր քառամեայ բանտարկութեան շրջանը լրացուցած, այսինքն, վճռի լրանալուն գրեթէ հինգ ամիս մնացած, շնորհիւ այն ներման, զոր Մակեդոնիոյ ընդհ. կուսակալին Պ. Կոնտաթասի նախագահութեամբ գործող ներման մասնաւոր խորհուրդը շնորհած է անոր, քննելով դատապարտութեան բնոյթը եւ նկատի ունենալով ընկ. Ենովքեանի օրինակելի վարքն ու բարքը բանտին մէջ։ Այս մասին նպաստաւոր տեղեկագիրներ տուած են բանտի տնօրէնութիւնն ու ընդհ. դատախազութիւնը։

ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ԾԵԾԿՈՒՈՒՔ

Քավալայի մէջ վերջերս ադեղ դէպք մը տեղի ունեցաւ. Ներքին պառակտումները նկատի առնելով, կեդրոնը կը լուծէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Քավալայի մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ կը հրահանգէ նոր մը ընտրել։

Ժողովին մէջ, սակայն, նոր խնդիր մը կը ծագի։ Այվազեան անուն մէկը կ՚առաջարկէ Միութիւնը կապել Հ. Մ. Մ.ին, մարմին մը որ Աթէնքի մէջ կազմուած է կարգ մը դժգոհներէ։ Ուրիշներ անմիջապէս կը գտնեն այս թելադրութիւնը եւ կ՚ուզեն նոր վարչութիւն մը ընտրել։ Այս առթիւ կը ծագի բուռն վէճ մը, որ յետոյ ծեծկռուքի կը յանգի։ Այվազեանի համակիրներէն Գէորգ Թէփէլիկեան կը յարձակի Յակոբ Գարիպեանի վրայ եւ դէշ կերպով կը խածնէ անոր վիզն ու ձախ այտը։

Դէպքը կը մեկնայ եւ միայն ոստիկաններու միջամտութեամբ կը վերջանայ. խածուած մարզիկը ձերբակալուած է։

«ՄԱԼԹԱ ԶԿԱՅ, ԷՖԷՆՏԻՄ»

Երէկ, հաղորդեր էինք թէ անգլիական կառավարութեան հրաւէրով, թրքական նաւարամին մը պիտի այցելէ Մալթա։ Լուրը հաղորդելով մէկտեղ, «Տէյլի Թէլէկրաֆ» իր ընթերցողներուն կը հրամցնէ հետեւեալ զաւեշտական, բայց ճշմարիտ պատմութիւնը.—

Օսման հրաւէր մը ուղարկուեցաւ Թուրքիոյ՝ Սուլթան Ազիզի օրով։ Խոշոր մարտանաւ մը մեկնեցաւ Պոլսէն, բայց ամիսներ՝ Միջերկրականի ջուրերուն վրայ թափառելէ ետք վերադարձաւ Վոսփոր. որովհետեւ ծովակալը չէր կրցեր գտնել Մալթա կղզին։ Երբ իրեն հարց տուին, «Մալթա եօք, էֆէնտիմ» պատասխանեց։ Այս խօսքը առածի կարգ անցած է այդ օրէն ի վեր»

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐ ՄԸ

Սինէմայի Pour vous շաբաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը, հայ նշանաւոր բեմադրիչ Ռուբէն Մամուլեանի մասին, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի իր ծնողքին հետ, արձակուրդի առթիւ։

«Ամերիկացիները զարմանալի մարդիկ են. երբ բեմադրիչի մը պէտք ունենան, անխախտ եւ համարձակ քայլով մը կ՚ընտրեն այնպիսի մէկը, որուն յաջողութիւնը գերազանցէ իրենց յոյսերը։ Այս գաղափարն ունեցայ երբ տեսակցութիւն մը ունեցայ Ռուբէն Մամուլեանի հետ, որուն բեմադրած Applauseը Ամերիկեան ընդհանուր գնահատման արժանացաւ։

Ռուբէն Մամուլեան Թիֆլիսցի է. վեց տարի առաջ Լոնտոնէն գնաց Ռոչեսթըր, ուր խմբման իրեն վստահեցաւ քաղաքի թատրոնին տնօրէնութիւնը։ Շատ չանցած, Մամուլեան Նիւ Եորք մեկնեցաւ եւ Vorgy խաղի բեմադրութեամբը շահեցաւ մեծ համբաւ։

Ուրիշ ամէն երկիրներու մէջ Մամուլեան, որ թատրոնի մարդ է, բնաւ առիթ պիտի չունենար ֆիլմ մը պատրաստելու։ Երիտասարդ բեմադիրը, որ սինէմայի ոչ մէկ փորձառութիւն ունի, հրաշալիօրէն յաջողեցաւ ոչ միայն լաւ ֆիլմ մը, այլ գործ մը արտադրեց որ իր յանդուգն նորութիւններով նոր թուական մը կը բանայ սինէմային մէջ։ Մամուլեանի երկու սիրականներն են սինէման եւ թատրոնը։

Այս մեծ, բայց համեստ երիտասարդը հսկայական քայլ մը առնել տուած է խօսուն սինէմային, որ հորիզոնին վրայ կ՚երեւի իբր միակ իսկական սինէման»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ամսագրի Յուլիսի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Նշան Պէշիկթաշլեան՝ Տեսիլներ։ Կոստան Զարեան՝ Ռուսը և դիմակներ։ Անտոն Կաչէլ՝ Հոգիս։ Ռէն՝ Որբերը։ Վահրամ Սոֆեան՝ Քիչ մը երկինք։ Փայլակ Միքայէլեան՝ Արեւին տակ։ Վ. Վալադեան՝ Երկու կրակի միջեւ։ Հր. Տէվլէթեան՝ Երիվարս։ Խ. Զաւէն՝ Երազ։ Պարգեւ՝ Ովկիանին վրայ։ Ա. Ահարոնեան՝ Կոստան Զարեան։ Վազգէն Շուշանեան՝ Սերբը գեղեցիկ չէ։ Արմէն Անոյշ՝ Կուժին համար։ Յ. Ճ. Սիրունի՝ Արուեստագէտը Ա. Ահարոնեանի մէջ։ Արսէն Երկաթ՝ Եգիպտոս։ Տոքթ. Ն. Տ. Ս. Թաշճեան՝ Կրթական շարժում մը։ Ռուբէն Բերբերեան՝ Միքայէլ Նալբանդեան։ Անդրանիկի Յուշերը։ Մալխաս՝ Ապրումներ։ Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։

Հասցէ՝ 13-15 Chawmut St., Boston, Mass. (U. S. A.)։

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 58 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

7-8 ամիս առաջ Սերոբը ...րգադրած էր, որ Մակարն ու ...ներոսը Ցալոռիկի բոլոր թաղե... գործը նոյնն, բայց ժողո...դի համաձայնութիւնը առած ...էր։ Ջուբօ-դեմորոսը իր ազդ... ...համար, փախցրեր էր Ցալոռիկեցի ...ղջիկ մը։ Այդ եւ ուրիշ պատ...ճառներով ամենամօտիկ հարեւ...յրներն ալ չէին սիրեր զինքը, ...ալ Մակարին։ Ցալոռցիք կ՚ըսէին. «Սերոբը արդէն է մեզ ...այ իշխանութիւնը ընդդէմ Ջուբօ-դեմորոսը եւ Դինօ-Մակարը ...ենք երբե՛ք չենք ընդունիր»։

Վերաւոր Ջուբօ-դեմորոսը կը ...նին Կէլիէկուզան ... ...ուն, որպէս վիրաբոյժ. բայց ...անի մը օր ապրելէն վերջ մե...ռաւ։

Ջուբօ-դեմորոսի զարմուհիլը կը բազրեցին Գէորգին եւ Ցարութիւնին՝ թէ այսինչ մարդիկ սպաներ են փախնելնին։ Այդ բանին Սերոբ ինքն ալ հաւատացած էր։

Մշոյ Դաշտի Տերկէվանցի Գ. Վարդանը եւ կարնեցի Գ. Մկրտիչը եկան Սասուն՝ մեզ հաշտեցնելու համար։ Կանչեցինք ենոնց, որոնք կ՚ըսէին, թէ Գէորգն ու Ցարութիւնն են սպաններ. Վարդանն ու Մկրտիչը առանձնացուցին եղ մարդիկը եւ քննեցին։ Էնոնք բարձրաձայն պոռացին. «Մեր բերնէն այդպիսի խօսք երբեք չէ ելեր. ո՞վ է այդ զրպարտութիւնն ըրեր»։ Պ. Պ. Վարդանն ու Մկրտիչը չկրցան մեզ հաշտեցնել։ Տղերքը ըսին՝ «Քաշերը դառնալուն, ճանապարհը բացուելուն՝ մենք կը հեռանանք բոլորս»։

* *

Այդ տարի կառավարութիւնը իր կեանքի մէջ եղջամ փող չէր հաւաքած Սասունէն։ Ոչխար, տաւար, պղնձեղէն ծախելով հազիւ գնով՝ 100 ոսկի առաւ Ցալոռիկէն, 160 ոսկի Կէլիէկուզանէն, 70ական ոսկի Ըսպիէն, Շէնքէն եւ Սեմալէն։

Գէորգ, Ղազար, Համբարձում եւ Սիմոն գացած էին Դաշտ. Ցարութիւնը, Խորօն գացած էին Կէլիէկուզան. քովս կը գտնուէր Քօփ վիրաւորուող եւ ամիս մը վերջ մեռնող կարապետ եղբայր Սարգիսը։ Ես կը գտնուէի Մխիթար։

Ցարութիւնը ոչխար մը մորթեց եւ մորթը քաշեց վրաս, իսկ ինքը գնաց կռալին (Կէլիէկուզան)։ Ես մինչեւ առաւօտ եղ մորթի մէջ քնանցի. ջուրերու մէջ էի։ Աղօթարանը բացուած, գրեթէ լոյս էր։ Սերոբը 15 ընկերով ներս մտաւ անոր։ Մորթը իմ վրայէս վերցրած զէն ձգած էի։ «Էս ի՞նչ հաւ է», ըսաւ Սերոբը։ Աւոյի երկու աչքէն կոյր կինը ըսաւ. «Պարոն Ցարութիւնը Մ. կարապետէն մատաղ մը մորթեց Անդրանիկի համար, միսը ժողովրդին տուեց, փառը (մորթ) Անդրանիկին քաշեց։ Դրա համն է»։ «Դէ՛, հեռացուցէք եդ փառը», ըսաւ Սերոբը։ «Աստուած ընդունելի ընէ, Անդրանիկ»։ «Շնորհակալ եմ, պարոն», ըսի Սերոբին։

Արդէն աղերը փառած նըստած էին։ Ես պառկած էի օջախի ձախ կողմը։ Հրացանս ու փամփուշտներս կախուած էին Սերոբի գլխու վերեւ։ Ես սիրահարուած էի եդ հրացանին, ասորի պէս կը պաշտէի։ Գուրգէնն ալ կը սիրէր եդ իմ հրացանս։ Ոչխարի գլուխը խաշ եփած էին։ Ըսի «Պառօ՛ (մայրիկ), լի՛ց խաշը, թո՛ղ տղերքն ուտեն»։ Լեցուցին, տղերքը կերան։ «Պարոն Սերոբ, չե՞ս, տղերքը, չայ մը չինե՞նք»։ «Որ ուտենք, չինեցէք»,— պատասխանեց Սերոբը։

«Գիտե՞ս, ինչո՞ւ համար եմ եկեր», ըսաւ ինծի Սերոբը։

«Չեմ գիտեր»։

«Լաւ չէր 15 հոգով գալը, բայց եկայ. կամ պէտք է գաս հետս, կամ զէնքերդ պիտի տաս»։

«Գլխուդ վերեւ են կախուած զէնքերս, կրնաս տանիլ»։

Բայց Սերոբը կը խնդար։ Ես ալ գիտէի, թէ կատակ կ՚ընէր։

«Հաստատ կ՚ըսեմ, պիտի գաս»։

«Դէ՛, ես ինչպէս գամ եզ մեռած գրութեան մէջ։ Այս 3-4 ամիս եղաւ, որ ես վրաս զէնք չեմ առեր, փայտը ձեռքիս ման կուգամ..»

«Եթէ չգաս՝ զէնքերդ պիտի տանիմ, որ աւելի յանդգնող ըլլամ»։

Հրացանս ու փամփուշտներս վերցուցին կախած տեղէն, վերցուցին Սարգսի հրացանն ալ եւ պիտի տանէին։ Մնացած էր առաջս խանչալս։

«Խանչալն ալ տո՛ւր», ըսաւ Սերոբը Բղդոյին, որ Գուրգէնի կռուին ցախի մէջ էր մտեր։

Բղդօն ձեռքը երկնցուց խանչալիս կոթը ես բռնեցի, լաւ տը՛ ան։

«Թողո՛ւր, ըսի, տղա՛յ»։ Ապա դառնալով Սերոբին՝ ըսի. «Էս խանչալը ինծի փրկելու չէ, կ՚արժէ մէկ ռուբլի։ Չէ՞ որ դու ինքդ տեսար Ախլաթ որ կծուեցի հայ մը մատնեց ինձ իբրեւ Թոխաթցի։ Հեռացիր տուին Թոխաթ, այնտեղից բերին փոխարէնս Անդրանիկ անուն մարդ մը, եւ դու եղ պատմութիւնը ինքդ պատմեցիր ինծի։ Հիմա դուք իսկական յեղափոխական, ես ալ թախլիթ յեղափոխական, մէկ խանչալն ալ ինծի շատ կը տեսնես»։

(Շար.)

Ցուաs բագաւորին վախը

Գահիրէէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը այնքան վտանգաւոր է որ, երեք ամիսէ ի վեր Ցուաս թագաւոր, իր անձնական զրօսանաւը շոգիի վրայ կը պահէ, որպէսզի ըմբոստութեան մը ընթացքին, կարենայ քաղաքէն հեռանալ:

Վախ կայ որ, Աղեքսանդրիոյ զոհերուն թաղման ընթացքին, նոր դէպքեր եւս պատահին: Ոստիկանութիւնն ու զինուորական խումբերը գրաւած են քաղաքին ռազմական կէտերը:

Կառավարութիւնը արգիլեց երեք վաֆտական թերթերու հրատարակումը:

Ռուսեւզերման բանակցութիւնները

Ռուսեւզերման մերձեցման յանձնախումբը տեղեկագիր մը մշակեց իր աշխատութեանց մասին: Տեղեկագիրը ներկայացուեցաւ երկու կողմի կառավարութեանց, քննութեան համար:

Քննութեան ենթարկուած կարգ մը խնդիրներու մասին, յանձնախումբը կը յանձնարարէ երկու կառավարութիւններուն, որ իրենց որոշումներուն միջին ելք մը գտնեն: Ուրիշ հարցեր կարգադրուեցան փոխադարձ համաձայնութեամբ: Իսկ կարգ մը խնդիրներ, որոնք չէին կրնար ստանալ վերջնական լուծում մը, վերապահուեցան մասնաւոր բանակցութիւններու:

Յանձնախումբը համաձայնութիւն գոյացուցած է Ռուսիա բնակող գերման հպատակներու քաղաքային իրաւունքներուն մասին:

Հրեաները Ռումանիոյ մէջ

Սուչօվայի Հրեաներուն դէմ մեծ ցոյցեր կատարուեցան յուլիս 16ին: Տեղական իշխանութիւնները ջանք չէին խնայած անոնց առաջքն առնելու համար, արգիլելով հակահրէական մեծ հաւաքոյթ մը, որուն կազմակերպիչը ձերբակալուեցաւ Չերնովիցի մէջ:

4000ի մօտ գիւղացիներ, խորհելով որ հաւաքոյթին կազմակերպիչը Սուչօվայի բանտն է, քաղաք մտան զայն փրկելու համար, բայց չգտնելով, սկսան կողոպտել Հրեաներու վաճառատուները: Միայն զինուորական ուժերու ժամանումով, կարելի եղաւ կարգը հաստատել քաղաքին մէջ:

Գերմանիոյ ելմտական տագնապը

Գերմանիոյ Խորհրդարանը 204ի դէմ 256 ձայնով՝ մերժեց կառավարութեան ելմտական ծրագիրը (զոհողութեան տուրք):

Մերժուեցաւ նաեւ բանաձեւ մը, որ կ՚առաջարկէր լուծել Խորհրդարանը:

Ստեղծուած կացութեան հանդէպ իր ուղղութիւնը որոշելու համար, ելմտական ծրագրին մերժումէն անմիջապէս յետոյ, դահլիճը խորհրդակցութեան նստաւ:

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկացուի թէ Նախագահ Հինտէնպուրկ վերահաստատեց իր կողմէ վարչապետին տրուած լիազօրութիւնը՝ լուծելու համար Խորհրդարանը, եթէ ներկայ կացութեան որ եւ է դարման չգտնուի:

Նոր ըմբոստութիւններ Հնդկաչինի մէջ

Յուլիս 14ի ֆրանսական ազգ. տօնին առթիւ, Սատէքի նահանգին մէջ, ֆրանսական կառավարիչը լուր առաւ թէ հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ Թան-Թուան-Թէյ գիւղին մէջ: Ութ հոգինոց զինուորական խմբակ մը ղրկուեցաւ հոն, արգիլելու Հարիւր հոգինոց ամբոխ մը, պաշարելէ յետոյ խմբակը, անոր առաջին ազդարարութեան վրայ, ցրուեցաւ առանց միջադէպի:

Զինուորական երկրորդ խմբակ մը հանդիպեցաւ 300 հոգինոց զինեալ ամբոխի մը, որ հակառակ օդին պարպուած համազարկի մը, շարունակեց յառաջանալ: Ասոր վրայ, զինուորներն ստիպուեցան կրակ բանալ ամբոխին վրայ, որ խուճապահար ցրուեցաւ: Երեք սպաննեալ եւ մէկ վիրաւորներ կան:

Լեհաստան եւս կը խռովի

ՎԱՐՇԱՎԱ, 16 յուլիս. - Մարաջախտ Փիլզուտսքիի կուսակիցներուն եւ ընդիմադիրներուն միջեւ պայքարը կը սաստկանայ, մանաւանդ խորհրդարանի լուծումէն յետոյ:

Վիլնայի մէջ, Փիլզուտսքիի կուսակիցներ յարձակում գործեցին կառախումբի մը վրայ, որուն մէջ կը գտնուէին ընդդիմադիր երեսփոխաններ: Իրարու վրայ կրակ բացին:

Ընդդիմադիրներն այս միջոցիս, ամբողջ երկրին մէջ՝ կազմակերպելու վրայ են միացեալ ճակատ մը՝ ընդդէմ օրուան կառավարութեան:

Միւս կողմէ կառավարական լեգէոնականները կը պատրաստուին մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպելու օգոստոս 10ին, ուր Նախագահը պիտի պարզէ իր քաղաքական ծրագիրը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ մը համաձայն, որ փակուած է յունիս 1ին, ֆաշիստ «յառաջապահ» եւ «մարտիկ» երիտասարդներու թիւն է 995,473: Իսկ «Երիտասարդ Իտալացիներ»ու եւ «Փոքրիկ Իտալուհիներ»ու թիւը կը հասնի 611,958ի:

Ներկայիս ուրեմն, ֆաշիստ կուսակցութեան մէջ արձանագրուած երկսեռ երիտասարդներու թիւն է աւելի քան 1 միլիոն 600,000:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ դատարանը, Ռոստովի մէջ մահուան դատապարտեց ելմտական պաշտօնեայ մը՝ Սալեէնիքօֆ, որ բռնուեցաւ, երբ կարեւոր գումար մը գրպանած՝ կը փորձէր անցնիլ լեհական սահմանէն: Փախուստը դիւրացնող գիւղացի մը եւս մահուան դատապարտուեցաւ: Իսկ եօթն ուրիշ անձեր զանազան պատիժներ կրեցին:

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐ Քօսթի եւ Պելլօնդի պատրաստութիւնները կը շարունակուին, Ատլանտեանը կտրելու համար:

Փորձի վերջին թռիչքէ մը յետոյ, որ պիտի տեւէ 10 ժամ, օդանաւը պատրաստ պիտի ըլլայ մեկնելու շաբաթ օր: Եւ եթէ օդերեւութաբանական կայանի տեղեկութիւնները նպաստաւոր ըլլան, օդանաւորդները պիտի մեկնին:

ԱՌԱՍՊԵԼԱՅԻՆ ծախսուութեան մը յուռը կուգայ, անշուշտ՝ Ամերիկայէն: Վերջերս մեռած գործարանատէր մը Ռիչան, իր ժառանգորդներուն ծգած է 125 միլիոն տոլար, այսինքն երեք միլիառ 125 միլիոն ֆրանքի ծախսուութիւն մը: Ուիթնէյի կողմէ ձգուած 194 միլիոն տոլարէն յետոյ, ամէնէն մեծ ժառանգութիւնն է որ կ՚արձանագրուի Ամերիկայի մէջ: Մորկան՝ ձգած էր 78 միլիոն, իսկ Ռոքֆէլլըր՝ 67 միլիոն:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը. 64 Rue des Ecoles.

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնի ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, հանրածանօթ Au Bon Coinի շքեղ պարտէզին մէջ:

կը խօսի՝ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

20 Յուլիս կիրակի ժամը 2էն 10 Վարժարանիս պարտէզին մէջ

1 Boulevard du Nord, Le Raincy-Pavillons

Մարզական խաղեր, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր եւ անակնկալներ:

կը մասնակցին Պ. Վ. Սվաճեան, պարուհի Օր. Գավուքճեան եւ վարժարանի սանուհիները

Եօխ գեղարուեստական բաժին Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոցներ.—Առնել Օփերայէն կամ Ժուէսէն 21A Թրամուէյ, շոգեկառք Կառ տը Լէսթէն կարկանի ուղղութիւն: ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 13 եւ 14ին:

Պարտէզը տրամադրելի է առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ:

ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՅՈՒԼԻՍ 27ԻՆ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. հրատարակութիւն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ.— Մինչեւ 30 Յուլիս

30 ֆրանք կանխիկ վճարողները կը ստանան Ա. եւ Բ. հատորները միասին:

Այժմէն կարելի է դիմել Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65:

Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գիրքեր, բառարան, գրական, վիպական, պատմական եւ դպրոցական գործեր:

Վերջին կատարելագործութեամբ օժտուած կազմատուն: Արագ եւ մաքուր աշխատանք: Գիրքերու ՎԵՐՆԱԳԻՐԸ ոսկետիպ:

Կազմարարութեան դասեր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ Օն. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ 220է աւելի մեծադիր էջերով այս գիրքը կը բովանդակէ ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻն, որուն 15ամեակն է այս տարի,

որ մեր պատմութեան փառաւոր մէկ էջը կը կազմէ:

Հեղինակը, Զինուորական Խորհուրդի քարտուղար, այս գիրքը կազմած է օրը օրին. 1915ի Վանի ապրիլեան կռիւներու ընթացքին:

Ֆրանսայի համար կ՚արժէ միայն 20 ֆրանք

Բացարձակապէս կանխիկ Դիմել ՅԱՌԱՋի վարչութեան

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին

Գին 2 ֆր. 50: փոստի ծախքով միասին 3 ֆրանք

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի եւ կուսակցական տեղական մարմիններուն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 184 Ave. d'Italie, Métro: Porte d'Italie. Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին

ԳԱՒԱՌ

ՑԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, այս կիրակի ժամը 2ին, Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահը: կարեւոր օրակարգ-Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: ներկայանալ անդամատետրով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

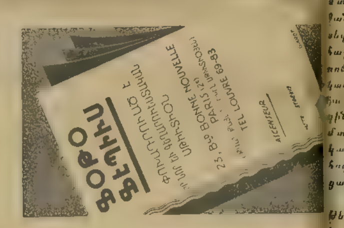
— կը փնտռուի Օրտուցի Աբրաքսի Զաքարեան (ծնեալ Քիւրտեան), ամուսնոյն անունը Յովհաննէս: երեք ամիս առաջ գոյսէն մեկնած են Ֆրանսա: Իմացնել Տիկ. Զուարթ Անգեանի, Quartier St. Joseph, Le Bocca, Cannes, A. M.

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Սասնոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անունը՝ Փօղոս, մօր՝ անունը Մարիամ: 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին: Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար: Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՅՈՒԼԻՍ 1930
19 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1317 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Շաբաթ մը առաջ տեղի ունեցած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Ժողովը, շատ սահմանափակ կազմով մը, մանաւանդ պաշտօնեաներու մասնակցութեամբ։

Կեդր. Վարչութեան տարեկան տեղեկագրի ընթերցումը տեւած է կէս ժամ, իսկ վիճաբանութիւնները մէկ ժամէն լրացած են, որով փակուած է Բարեգործականի Ընդհ. Ժողովը։ Խօսք չկայ։ Ժողովական կարգն ու կանոնը այնքան կատարելագործուած է, շնորհիւ Բարեգործականի գործնական ոգիին, որ մենք Հայերս կրնանք այժմ պարծենալ թէ՝ այդ ուղղութեամբ, կրցեր ենք անցնիլ ամէնէն քաղաքակրթուած ազգն իսկ։ Մարդիկ ո՛չ իրենց տնական գործերը և ոչ ալ առեւտրական ձեռնարկները այդքան դիւրութեամբ և առանց երկար-բարակ քննութեան չեն կարող կարգադրել, բայց հասարակական անտէր հաստատութեան մը տարեկան գործերը կրնան կարգադրել մէկ ժամուան ընթացքին։ Եւ այս բոլորը անավարի կերպով, իրարու խաթերին չդպնալու քաղաքավարութեամբ։

Անտէր հաստատութիւն մը ըսինք։ Պարզ պիտի ըլլայ բոլորին որ երբ հանրային հաստատութիւն մը կը սահմանափակուի իր պաշտօնական գրասենեակին մէջ և կը կտրուի ժողովուրդէն, զերծ կը մնայ պետական և հանրային քոնթրոլէն, և մի միայն կը մնայ իր ռոճիկաւոր պաշտօնեաներուն ձեռքը, այդ հաստատութիւնը հանրային ըլլալէ կը դադրի, կ'անտիրանայ, կամ աւելի շիտակը՝ կը դառնայ պաշտօնեաներու պարզ սեփականութիւն մը. — դուք ըսէք մասնաւոր պանքա մը, որուն գլխաւոր պաշտօնեան տէրն ինքն է։

Շատ յաճախ, այս սիւնակներուն մէջ սրտցաւ քննադատութիւններ եղած են Բարեգործականի հասցէին, որպէս զի մեծ դրամագլուխներով ճոխացած այդ հաստատութիւնը կատարէ այն պարտաւորութիւնները, որ հայ ժողովուրդը իրաւամբ կ'ակնկալէ անկէ։ Սակայն սահող տարիներու փորձառութիւնը ցոյց կուտայ որ Բարեգործականը ոչ միայն կը յամառի իր անցեալ սխալներուն մէջ, այլ ջանքեր կը թափէ ամփոփուելու իր ոսկիէ պատեանը, հեռանալ աչքերէ և նեղացուցիչ միջամտութիւններէ. թողնելով որ շարք մը ամսականաւորները, երջանիկ խաղաղութեամբ մը, Բարեգործականը դարձնեն իրենց սեփական դրամատունը, տարին անգամ մը եկած տոկոսները հաշուեն, և ցած ձայնով ըսեն թէ պաշտօնեաներուն որքան ռոճիկ տրուած է։ Այս ընթացքի բնական արդիւնքն է տեղեկագրի այն եզրակացութիւնը, ուր կ'ըսէ.— «Միութեան սովորական հասոյթները նուազում մը ցոյց կուտան»։ Բնականօրէն պիտի նուազին ու պիտի ցամքին։ Սակայն վարիչները այդ խնդրով շատ մտահոգուած չեն, որովհետեւ Միութեան մասնաւոր և սեփական դրամագլուխը 800.000 անգլ. ոսկին կ'անցնի, որով, ապահովուած է այն մեծ եկամուտը, որ պիտի բաւէ պաշտօնական ցանցի պահպանման հարիւր հազարաւոր ֆրանքներ վատնելու։

Երբ Բարեգործականի սովորական հասոյթները ամբողջութեամբ հանրային-մշակութային ձեռնարկներու վրայ չեն ծախսուիր, հանրութիւնն ալ հետզհետէ երես կը դարձնէ այդ հաստատութենէն։ Այս իրողութեան մենք կը հանդիպինք, երբ Բարեգործականի շրջաբերականներն ու տեղեկագիրները աչքէ կ'անցրնենք։

Մեր քննադատութիւններն անտեսուած են յաճախ, ու պիտի անտեսուին սակէ յետոյ ալ։ Վնասուողը ապահովաբար, մինչեւ վերջ, Բարեգործական հաստատութիւնը պիտի ըլլայ։ Պաշտօնեաները կարող են գոհունակութեամբ մնալ իրենց պաշտօններուն վրայ, անգործ մարդիկ կարող են իրենց ամսականները լիովին ստանալ՝ բարեբարուելով։ Բայց երբ հայ դրպոցներն առանց օժանդակութեան կը մնան, երկրէ երկիր թափառական գաղթականութեան տեղաւորման ու աշխատանքի խնդրանքները կը մերժուին և հայ ժողովուրդի ամէնէն հրատապ պահանջներն կ'անտեսուին, բնականօրէն հանրային հաւատքին մէջ պիտի ստեղծուի բեկում մը, անշուշտ ցաւալի, բայց անխուսափելի, — թէ՝ Բարեգործականը հայութեան համար գոյութիւն չունի։ Այսպիսով, Բարեգործականը պիտի մոռնայ ժողովուրդը և ժողովուրդն ալ պիտի անգիտանայ անոր գոյութիւնը։

Մենք, ինչպէս նշմարած կ'ըլլան մեր համակիրներն ու հակառակորդները, շատ անգամ կը լռենք, պիտի շարունակենք լռել, ու հազուադէպ պարագաներուն միայն պիտի յիշեցնենք այս մարդոց թէ կը տեսնենք կատարուածը, եւ մեր լռութիւնը համաձայնութեան նշան չէ։

Դուք շարունակեցէք պահել տասնեակ մը պաշտօնեաներ, որ հայ ժողովուրդի աղաղակող պահանջներուն ընդառաջացող չեն։ Հարիւր հազարները թող հալին ձեր գրասենեակի պատերուն մէջ, երբ հայ ժողովուրդը գաղթակայաններու մէջ անպարոյականանայ, երբ հազարաւոր մանուկներն առանց ուսման կը մնան։

Շարունակեցէ՛ք։ Արդիւնքն այն կ'ըլլայ, որ հեռու հայ ժողովուրդէն, քանի մը հոգիով կը հաւաքուիք, որպէս զի վաւերացնէք ձեր պաշտօնեաներու կազմը, ձեր պաշտօնեաներէն կը հաշուեքննիչ կը նշանակէք, որպէս զի հայ ժողովուրդը հաշիւներու մասին երբե՛ք կասկած չունենայ, ու ամէնէն վերջը օրէն պաշտօնեայի մը առաջարկութեամբ՝ շնորհակալութեան քուէ կը ստանայ ընդհ. տնօրէնը ... որպէս հայ ժողովուրդի վստահութեան քուէն։

Ամէն բան կատարեալ է։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

«Դրօշակ» յունիս-յուլիսի թիւի խմբագրականի մը մէջ, ի միջի այլոց կը գրէ.

— «Չնտզինտէ բացւում է գաղտնիքը այն ահռելի դրամայի, որ «համատարած կոլեկտիւացում» անւան տակ, խաղացւեց Խ. Հ. Միութեան ընդարձակ տարածութիւնների վրայ՝ կամչատկայից մինչեւ Պետրոգրադ եւ Սպիտակ ծովից մինչեւ Արաքս։

Ջնայած 7-8 ամիսներ են անցել ինչ միջնադարեան ճորտութիւնը, այս նորագոյն անւան տակ, վերակենդանացել է աշխարհի մի վեցերորդ մասի վրայ՝ նրա արձագանքները միայն վերջին երեք ամիսներին հասան արտասահման։

Բայց ահա, համատարած կոլեկտիւացման այս թոհ ու բոհի մէջ, պայթում է Ստալինի ծանօթ յօդւածը կոլեկտիւացման «քեալլագնօզութիւնների» եւ վայրագութիւնների դէմ, մի յօդւած, որով բոլշեւիկ դիկտատորը առաջին անգամ բանում է ճայրը այդ թանձր վարագոյրի, որի յետեւը կատարւում էր մեր դարեշրջանի ամենամեծ ողբերգութիւններից մէկը։

Ստալինի այս յօդւածից յետոյ, խորհրդային թերթերը, չնաշխարհիկ կապկութեամբ, սկսեցին խարանել համատարած կոլեկտիւացման յիմարութիւնները՝ բոլշեւիկեան տմարդութեամբ, սրանց մեղքը բարդելով կոմունիստականկուսակցութեան տեղական կազմակերպութիւններին, գիւղական բջիջների եւ մժեղային գործիչների վրա, որոնք, իբր թէ, կուսակցութեան գծած ուղիից շեղւելու հետեւանքով է, որ ընկել են այդ յիմարութիւնների մէջ։

Այս գլխակորոյս Նահանջը կուսակցութեան ընդհանուր գծից, կամ ստալինեան նախկին դիրքերից՝ անխուսափելի հարկադրանքի նշաններ էին կրում իրենց վրա։ Ամենքի համար պարզ էր, որ ինչ որ բաներ էին տեղի ունենում Խ. Հ. Միութեան մէջ, որոնք խուճապի էին մատնել բոլշեւիկներին, բայց թէ ի՛նչ բաներ էին սրանք՝ հաստատապէս ոչ ոք չգիտէր։

Նուտով, սակայն, կոմունիստական կուսակցութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւններն եւ ղեկավար անձանց զեկուցումների մէջ երեւան եկան կարմիր զօրքի դրամադրութիւնների եւ գիւղացիական խռովութիւնների մասին, խուլ ակնարկներ, որոնք կարող էին բանալի դառնալ Նահանջի առեղծւածը լուծելու համար։

Ըստ այդ հաղորդագրութիւնների, ներկայ դէպքում մենք գործ ունենք ոչ թէ բոլշեւիկների հերթական յիմարութիւններից մէկի հետ — յիմարութիւններ, որոնցով լիքն է նրանց ընկերվարական փորձերի տասներկուամեայ պատմութիւնը — այլ մի իսկական *ռեքեթ* հետ, որին զոհ է գնացել մեր երկրի բովանդակ ազգաբնակութեան 80 առ հարիւրը կազմող գիւղացիութիւնը։

Այս զարհուրելի բարբարոսութիւնը, որ Ցիւրքահայկական տարագրութեան դժնդակ օրերն էր յիշեցնում, լրացրեց դառնութեան բաժակի վերջին կաթիլը եւ ժողովուրդը, ոչ մի ուրիշ միջոց չգտնելով խօսք հասկացնելու իր մեծ ու պստիկ դահիճներին՝ զէնքի դիմեց։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերուն խախումները

ԼՈՆՏՈՆ, 17 յուլիս.— «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին.—

«Արարատի վրայ, կատաղի կռիւները շարունակուին։ Բախումներ տեղի կ'ունենան նաեւ Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխին վրայ։ Դէպի խորհրդային սահմանագլուխ փախող մէկ քանի Քիւրտեր, ռուս սահմանապահ զօրքի կրակին ենթարկուեցան։

«Վերջին 15 օրերու ընթացքին, երկու կողմերու կրած կորուստները կը թուի թէ մեծ են։ «Միլլիյէթ» թերթին թղթակիցը կը հաւաստէ թէ Քիւրտերը առնուազն 3000 սպաննուած ունեցան։

«Կ'ըսուի թէ մօտ 200 գիւղեր ամբողջովին հրդեհի տրուեցան եւ կ'երեւի, ստոյգ է թէ զսպումի շատ խիստ միջոցներ նախատեսուած են»։

Առջի օր, հաղորդեր էինք Թրքական «Անատոլու» հեռագրական գործակալութեան 11 յուլիսի լուրը, թէ քրտական շարժումը բոլորովին զսպուած է եւ թէ ըմբոստները բնաջնջուած են։ Բացայայտ սուտով ու խեղաթիւրումով շինուած Թրքական լուրերը, իրաւունք կուտան վերապահութեամբ ընդունելու հաղորդուած տեղեկութիւնները։ Յեղափոխական շարժումին կարեւորութիւնը նուազեցնելու համար, նախապէս, ըմբոստներու թիւը ցոյց կը տրուէր 600 միայն. փոքր յաջողութենէ մը վերջ, այդ թիւը բարձրացուցին 1500ի, իսկ այսօր արդէն, միայն սպաննեալ ցոյց կուտան 3000։ Եթէ առաջին թիւն է ճիշդը, պէտք պիտի ըլլայ ընդունիլ թէ՝ 600էն աւելիին մէջ կը մտնեն այն անմեղները որոնք կ'ենթարկուին թուրքին սովորական վայրագութեան, անզէն գիւղացիներ, կիներ, ծերեր, ու մանուկներ. իսկ 200 գիւղերու հրկիզումը, եթէ դնու ստոյգ ալ չըլլայ, կը նշանակէ պալզապէս թէ մտադրուած է իրականացնել։ Թուրքը ուրեմն, ազատօրէն, Քիւրտերուն վրայ կը ջանայ կիրարկել այն միջոցները, որոնց փորձառութիւնը ձեռք ձգեց Հայերու վրայ, մանաւանդ որ եղբայրական Ռուսիան կռնակէն կը զարնէ ըմբոստները, յանուն ազգերու ազատութեան եւ եղբայրութեան...։

Աղեքսանդրիոյ դէպքերէն յետոյ

ԳԱՀԻՐԷ, 17 Յուլիս.— Քիչ մը հանդարտութիւն կը տիրէ. թէեւ, կարելի չէ հաւաստել թէ տեւական է։ Նոյնիսկ նոր շարժումներու կարելի է սպասել եւ կարգ մը շրջանակներ նոր անկարգութիւններ կը նախատեսեն թէ Աղեքսանդրիոյ եւ թէ Գահիրէի մէջ, այս երկուշաբթի օր, երբ վերջ կը գտնէ Խորհրդարանի յետաձգման թուականը։

∴ Ընդհ. դատախազը արգիլած ըլլալով պետական հիւանդանոցէն դուրս հանել զոհերու դիակները, քիչ մնաց որ նոր խռովութիւն մը ծագէր։ Դիազննութիւններն ու պաշտօնական ձեւակերպութիւնները աւարտելէ յետոյ միայն, կառավարութիւնը զոհերու դիակները յանձնեց իրենց ընտանիքներուն, զանոնք դնելէ յետոյ դագաղներու մէջ։ Զոհերու թաղումը կատարուեցաւ երէկ։ Աւելի քան 10.000 հոգի կը մասնակցէին յուղարկաւորութեան։ Արարողութիւնը կատարուեցաւ հանդարտութեամբ, որմէ յետոյ, ամբոխը ցրուեցաւ, առանց ցոյց կատարելու։

∴ Վերջին լուրի մը համաձայն, նոր խռովութիւններ ծագած են Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

∴ Անգլիական կառավարութեան կողմէ Եգիպտոսի վրայ ղրկուած մարտանաւերը կը յածին Եգէականի բացերը, մէկ քանի ժամ հեռու եգիպտական ծովեզրէն։ Երկու մեծ զրահաւորներ են 27500 եւ 25700 թոնօ տարողութեամբ. իւրաքանչիւրը կը փոխադրէ 1000ական ծովային զինուոր։

Երէկ, լուր տարածուեցաւ թէ՝ վերջին դէպքերուն հետեւանքով Սըտքը փաշայի դահլիճը հրաժարած է։ Լուրը չէ հաստատուած։

Անգլիա եւ Եգիպտոսի դէպքերը

Լոնտոնի աշխատաւորական մամուլը, աւելի Ֆուատ թագաւորն է որ պատասխանատու կը բռնէ վերջին դէպքերուն, քան թէ Նահաս փաշան։ «Ֆուատ Թագաւորը, կը գրէ «Տէյլի Հէրալտ», Եգիպտոսի ամէնէն ագիտաբեր մարդերէն մէկն եղաւ։ Անդադար դաւեց Խորհրդարանին եւ խորհրդարանական կառավարութեան դէմ եւ ամենամեծ չափով պատասխանատու է վերջին բանակցութեանց ձախողման մէջ։ Կ'ազդարարենք իրեն թէ պէտք չէ վստահի Անգլիոյ, զինքը փրկելու համար իր սխալներուն հետեւանքներէն»։

Ազատական թերթերը կը հաստատեն թէ Ֆուատ Թագաւոր չէ սիրուած Եգիպտոսի մէջ եւ թէ ընդհակառակն, Վաֆտը իր հետ ունի ընտրողներու հարիւրին 90ը։

Իսկ պահպանողական կարեւոր թերթ մը կը գրէ.— Պէտք է կառավարել եւ կամ առնել քալել։ Կառավարել կը նշանակէ զարնել եւ զարնել ուժգին, երբ պէտք ըլլայ։ Պէտք է ջարդել եւ կամ ետ քաշուիլ։ Այս երկու եզրերուն միջեւ, վարչապետը կը փորձէ երթեւեկել։ Այսօր, անոր տեղ ուրիշ որեւէ վարչապետ նոյնը պիտի ընէր։ Գ. Մաքտոնալտ Աղեքսանդրիա կը ղրկէ երկու մարտանաւեր։ Պիտի ղրկէ՞ նաեւ զինուորական արշաւախումբ մը»։

Պահպանողական թերթը համակերպած կը թուի ըլլալ Եգիպտոսէ վերջնական հրաժարման գաղափարին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵՆ ԵՒ ԿԸ ԳՐԳՌԵՆ

Թուրք թերթերը լեցուն են քրտական ապստամբութեան մասին զանազան ու զարմանազան լուրերով։ Քիւրտերը վարկաբեկելու համար Թուրք ժողովուրդի աչքին, կը հնարեն պատմութիւններ, զորս կարելի է կարդալ իբր զուարճալիք։ Ահա նմոյշ մը.—

Թէ՛ ձերբակալուած աւազակներու խոստովանութիւններէն եւ թէ յարձակման պարագային, ժողովուրդին իրենց ըսած ափեղցփեղ խօսքերէն կը հասկցուի որ այդ Քիւրտերը, որոնք վայրենի ըսուելու չափ տգէտ են, յետին բայց կանոնաւոր քարոզութեան մը ենթարկուած են։ Այսպէս, անցեալները երբ կը յարձակին «քամիօն»ի մը վրայ եւ կը սպաննեն շարժավարի օգնական Ահմէտը, նոյնութեամբ սա ծիծաղելի խօսքերը ըսած են շարժավարին.

«Դուք ձեր պելերը կտրած էք, գլխարկ կը կրէք, ձեր կիները փողոցը հանած էք, մօտ ատենէն կը տեսնէք»։

Այս վայրենիները, որոնք զանազան դաւանութիւններու կը պատկանին, իրենց կոնակը կը կրեն ոչխարի մորթ մը, ունին ճերմակ վարտիք եւ ձեռքերնին ալ մէկ մէկ մավզէր։

Ծոյց տալու համար իրենց տգիտութեան աստիճանը, օրինակ մըն ալ յիշեմ։ Անցեալները ճամբուն վրայ կը բռնեն բժիշկ մը եւ մահուան սպառնալիքով կ'առնեն անոր դրամները, իրենց մէջ բաժնելու համար։ Մէջտեղը ոսկինոց մը ճիշտ ութը կտոր կ'ընեն եւ մէկ մէկ կտոր կ'առնեն...։

Դարձեալ, օր մը ճամբուն վրայ ուրիշ մը բռնելով կը հարցնեն. «Ո՞վ ես»։ — Տղոց դասատուող հօճա (ուսուցիչ) եմ, կը պատասխանէ։

— Եթէ հօճա ըլլայիր, փաթթոց կ'ունենայիր.

Եւ իբր պատիժ իր «ստախօսութեան», զինքը մօրէ մերկ կ'ընեն եւ լաւ մը ծեծելէ յետոյ կը ճամբեն։

Այդ կողմերէն եկող շարժավարները կը պատմեն թէ, երբ Քիւրտերը ճամբաներու վրայ անցորդներ բռնեն, առաջին գործերնին կ'ըլլայ կտրել անոնց գլխարկներուն առջեւի մասը եւ եզերքները, ու քիւլահի վերածել։

Այդ մարդիկը, որ բուռ մը ձաւար եւ միս իրարու խառնելով կ'ուտեն, ճիշտ կը նմանին Ամերիկայի հին վայրենիներուն, որոնք սինէմայի մէջ ցոյց կը տրուին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դրամատան մը Փարիզի մասնաճիւղին տնօրէնը որ մեծ յարաբերութիւններ ունէր բարձր դասու շրջանակներուն հետ, անհետացած է մէկ քանի օրէ ի վեր։

Հաշիւներու արագ քննութիւն մը երեւան հանեց թէ դրամատան տնօրէնը զանազան գեղծումներով՝ կողոպտած է իր յաճախորդներէն՝ 25 միլիոն ֆրանքի գումար մը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Խորհրդարանի Ելմտական Յանձնախումբը կը քննադատէ նախագահ Հուվըրը թէ շատ կը ծախսէ։ 1929-30ի նստաշրջանին, ազգային պէտքերու համար, ան քուարկել տուած է 125 միլիառ ֆրանք, այսինքն, նախորդ տարուան վրայ՝ 12.5 միլիոն աւելի...։

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

Հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի անունը հայ նորագոյն պատմութեան մէջ, կապուած պիտի մնայ մեր դարու դիւանագիտական վերածնունդին հետ։ 1880ին սկսած յեղափոխական զարթօնքը յանգեցաւ 1913-14ի միջազգային համաձայնութեանց, որոնց հետեւանքով Հօֆ եւ Վէսթէնէնք պաշտօնի կոչուեցան իբր Հայաստանի մարզպաններ։

Ապահովաբար հայութեան վիճակը այսչափ դառն չպիտի ըլլար այսօր, եթէ թուրքիոյ մասնակցութիւնը մեծ պատերազմին՝ իր սաղմին մէջ խեղդէր հայկական նահանգներու համար պատրաստուած այդ բարենորոգմանց գործադրութիւնը։

Պօղոս Նուպար փաշա այդ առթիւ կարեւորագոյն դերը խաղաց եւրոպական դահլիճներու հետ տեղի ունեցած երկարատեւ բանակցութեանց միջոցին՝ իբր պաշտօնական ներկայացուցիչ ամբողջ հայ ազգին՝ լիազօրուած անոր գերագոյն հոգեւոր պետին Էջմիածնայ կաթողիկոսին կողմէ եւ արժանացաւ ազգի անկեղծ երախտագիտութեան։ Այնուհետեւ, ամբողջ պատերազմի ընթացքին, 1914էն 1919, ան շարունակեց իր ընդհատուած գործը, ամբողջովին նուիրուելով մեր դատի պաշտպանութեան եւ անոր ի սպաս դնելով իր հարստութիւնն ու իր անուան անվիճելի հմայքը։

Ցառաջիկայ անաչառ պատմութեան կը մնայ գնահատել կամ քննադատել փաշայի դիւանագիտական գործունէութիւնը. յամենայն դէպս, 1920էն ի վեր անոր ըրած առատաձեռն եւ գիտակցօրէն կիրարկուած բարեգործութիւնները ազգային կրթական եւ այլ ամէն մարզերու մէջ եւ մանաւանդ Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան հաստատումը իբր անջնջելի կնիք իր ազգասիրական անխառն զգացումներուն, զայն կը դասեն ազգին ընտրելագոյն զաւակներու կարգին, որոնց անունները երախտագիտութեամբ պիտի յիշուին յաջորդ սերունդներուն կողմէ։

Իբր ռուսմանահայութեան պատուիրակ՝ 1919-1920 թուականներուն Փարիզի մէջ գումարուած արեւմտահայ համագումարին, մօտէն առիթ ունեցայ ճանչնալու Պօղոս Նուպար փաշան եւ գնահատելու իր եւրոպասորդական կոչումը՝ հակառակ անոր հիւանդագին կազմութեան. իր բարձր զարգացումը, դատելու եւ խօսելու իր արագ եւ վայելուչ ընդունակութիւնները եւ մանաւանդ մինչեւ իսկ իր գաղափարական հակառակորդներու հանդէպ ունեցած իր ուղղամիտ վերաբերումը։ Ան գիտէր իր բնածին արեւելեան բարեպաշտական եւ անգիրկող բնութիւնը հիանալի կերպով հաշտեցնել արեւմտեան խոհուն եւ կենցաղագէտ վարուելակերպին հետ։ Բառին բովանդակ իմաստով, անգլիացի ճէնթլմէնի մը մարմնացումն էր Պօղոս Նուպար փաշան։

1918ին, հայկական հանրապետութեան հռչակմամբ, իսկապէս պէտք էր վերջ գրուէր յանուն կաթողիկոսի վարուած այդ բանակցութեանց եւ փաշան պէտք էր լիազօրուէր նորահռչակ հանրապետութենէն. այսպէս կը պահանջէր պետականութեան իրական ըմբռնումը եւ անոր դիմումները կը ստանային այդպիսով աւելի ամուր եւ հաստատուն պատուանդան, բայց...

Պէտք է խոստովանիմ թէ ինչպէս ինծի, նոյնպէս եւ շատերուն համար բաւական ժամանակի եւ փորձառութեան պէտք եղաւ այդ պետական գաղափարին հիմքը ըմբռնելու համար։ Մէկ կողմը կը տեսնէինք փաշան, իր կորովի անհատականութեամբը, իր անուան անվիճելի ազդեցութեամբն ու բարձր շրջանակներու հետ ունեցած սերտ յարաբերութիւններովը։ Էֆէնտին իր դիւանագիտական անցեալովն ու փորձառութեան համբաւովը, խաներն ու պէյերը իրենց տիտղոսներով ու անբաւ հարստութիւններով, իսկ միւս կողմը, հինգ տասը հատ աղքատ ու անօթի վարժապետներ, եւ գիւղացի փաստաբաններ, որոնց շատերու անուններն իսկ անծանօթ էին մեզի... Պէտք էր ընդունէինք որ այս փորձառու դիւանագէտներն ու փարթամ պէյերը լիազօրուէին այս վերջիններէն եւ գործէին անոնց հրահանգներով։ Պետական փաստաթուղթ մը...

Թրքահայութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնն, որուն համար աւելի խորթ էին Զանգեզուրն ու Դարալագեազը քան Զուլուլանդն ու Մատագասքարը, իր յոյսերն ու յոյզերը կապած էր փաշայի անձին հետ եւ մանաւանդ. Ռամկավար կուսակցութեան ղեկավարները հայ դատին համար աղիտաբեր կը նկատէին թրքահայ դատի միացումը՝ Կովկասահայաստանի վաղանցուկ իրականութեան հետ։

Դիւանագէտ չըլլալով, լաւ չէի կրնար ըմբռնել այս նրբութիւնները. ինծի համար կար դարերէ հետէ թշնամիներէ բռնագրաւուած պատմական Հայաստանը, որու որ անկիւնէն ալ որ սկսէր ազատագրական շարժումը եւ յաջողէր, պէտք էր իրեն միացնէր ամբողջ հայութիւնը. ձեռբազատուած մասի դրօշակը պէտք էր խանդավառէր ամբողջ ազգը եւ ան ցոյց տար թէ կը մերժէր թշնամիներու հաստատած բռնի սահմանագծումները իր պատմական միակ եւ անբաժանելի հայրենիքին մէջ։

Երբ 1919ի սկիզբներուն, Հայկ. Հանրապետութեան պատուիրակութիւնն հասաւ Փարիզ, երեւի ընդունեց այդ երկուութեան անհրաժեշտութիւնը կամ նպատակայարմար տեսաւ երկպառակութիւն չյարուցանել եւ Նուպար փաշայի հետ ստորագրեց Մեծ չորսերուն մատուցուած յիշատակագիրն, ի մասին Հայաստանի պահանջներուն։

Կը սիրեմ հաւատալ թէ փաշան ալ անկեղծօրէն հաւատացած էր երկու դատերու միացման վտանգներուն, որովհետեւ այլապէս, չպիտի բողոքէր Հ. Հ. կառավարութեան մայիսեան յայտարարութեան դէմ, որով ան ինքզինք Միացեալ Հայաստանի կառավարութիւն կը կոչէր։ «C'est une annexion...» բացագանչեց փաշան, երբ իմացաւ այդ «ակտ»ի բովանդակութիւնը։

Երբ, կ'ըսէին ռամկավար դիւանագէտները, վերակազմուած Ռուսաստանի բանակները նորէն Կովկաս արշաւեն, կանգ կ'առնեն Թրքական նախկին սահմաններուն վրայ... մինչդեռ եթէ Թրքահայ ժողովուրդը կամովին ինքզինք միացեալ հռչակէ Ռուսահայաստանին, Ռուսիա իրաւունք կ'ունենայ Թրքահայաստանն ալ գրաւելու, իբր իր երկրի անբաժան մասը։

Հանրապետական եւ ազգային պատուիրակութեանց այս անջատ գոյութիւնը շարունակուեցաւ բաւական ժամանակ եւ Հանրապետութեան ներկայացուցիչները առանց քուէի իրաւունքի, յաճախ ներկայ կ'ըլլային մեր համագումարի նիստերուն։

Մինչ այն՝ հետզհետէ մարմին կ'առնէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը. պետութեանց դիւանագիտական ներկայացուցիչները պաշտօնապէս ներկայ կ'ըլլային խորհրդարանի նիստերուն, այցելութիւններ կը փոխանակէին եւ այլն, եւ Ազգային Պատուիրակութիւնը կը զգար թէ կը թուլնայ իր ոտքի տակի պատուանդանը։ Ռամկավար խմբակ մը յիշատակագիր մը տուաւ Ազգերու Դաշնակցութեան թէ՝ «սովորաբար (communément) ձեր Հայաստան կոչած երկիրը»... եւ այլն, որով ըսել կ'ուզէր թէ հայ ժողովուրդի պահանջն այդ չէ։

Կամաց կամաց միութիւնն անհրաժեշտութիւն դարձաւ եւ Հայաստան ղրկուեցաւ ծանօթ պատուիրակութիւնը, բանակցութեանց համար։ Այդ բանակցութիւնները դրական ելքի մը չյանգեցան. յանցանքը որո՛ւնն էր դժուար է վճռել. յամենայն դէպս, իմ հաստատ համոզումս է թէ մեր ներքին երկպառակութիւնները չէին որ պատճառ եղան մեր անյաջողութեանց։ Ինչ ալ ըլլային Հայերը, որչափ ալ մեծ ըլլային մեր դիւանագէտները։ արդիւնքն այս պիտի ըլլար. հայ ժողովուրդի նիւթական ուժէն բարձր էր Թրքօ-բոլշեւիկեան գրոհին դիմադրել։ Եթէ վերակենդանացած Բիսմարկը գտնուէր Հայկ. Հանրապետութեան գլուխը եւ ամբողջ վերապրող հայութիւնն ալ ռազմադաշտ իջած ըլլար, նորէն այս պիտի ըլլար վճակնիս, քանի որ Ռուսաստան թիկունք էր եւ դաշնակից։ Եթէ Թուրքիա Երեւանն ալ պահանջէր, Ռուսիա չպիտի մերժէր. Բարեբախտաբար Անիով եւ Արարատով գոհացաւ...։

Արեւմտահայ համագումարի բ. շրջանին (1920) Հայկ. Հանր. Պատուիրակութիւնն արդէն առանձին կը ստորագրէր պետական պաշտօնական վաւերաթղթերը եւ օր մը, փաշան յայտնեց ժողովին թէ համաձայնութիւն մը կնքած է Հանր. Պատուիրակութեան հետ, որու համաձայն Ազգ. Պատուիրակութիւնն ալ par contrepartie առանձին պիտի ստորագրէ Պատրիարքարանի ուղղուած պաշտօնական գրութիւնները... Անիմաստ եւ խեղճ փոխարինութիւն մը։

Սէվրի դաշնագրի ստորագրութիւնը կը մօտենար. Ազգ. Պատուիրակութիւնը չպիտի կրնար ստորագրել, որովհետեւ, լիազօրուած չէր Հ. Հ. կառավարութենէն։

Օր մը փաշան ըսաւ համագումարի նախագահին թէ պէտք է միջոց մը գտնել, որ ինքն ալ ստորագրէ դաշնագիրը։ Էֆէնտին պատասխանեց թէ Ջուրը պատէն վեր չի կրնար հանել եւ թէ առոր միակ միջոցը Երեւանի դահլիճէն փոխանորդագիր մը բերել տալն էր։ Կարծեմ Ա. Ջէմօֆ, այդ նպատակաւ դիմումներ ըրաւ Երեւան, բայց ուշ էր արդէն, եւ Սէվրի երջանկայիշատակ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ միայն Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ։ Եթէ փաշան նախապէս գուշակած ըլլար այդ դաշնագրի անփառունակ վախճանը, թերեւս այդչափ չպիտի փափաքէր որ իր ստորագրութիւնն ալ այնտեղ գտնուէր...։

Փաշան կը մեղադրէր այժմ իբր ջերմ պաշտպան ամերիկեան մանտային։ Բայց այն ժամանակները միայն մէկ հոգիի համար կ'ըսուէր թէ նախապէս համամիտ եղած չէ այդ մանտային եւ այդ մէկ հոգին ալ Պ. Նորատունկեանն է. միացեալ բոլոր պատուիրակներն ալ կողմնակից էին Ամերիկայի մանտային։ Ճառն դիւրին է post factum քննադատութիւնը ։

Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Քոտիտիէն» թերթը կը հաղորդէ Պուքրէշէն թէ Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Չեխոսլաւաքիոյ ներկայացուցիչները, խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան կիրակի օր, հողագործական խմբակցութիւն կազմելու նպատակով։ Քաղաքական շրջանակներ կը կարծեն թէ այս խորհրդակցութիւնը որուն կարեւորութիւնը բացայայտ է տնտեսական տեսակէտով, կրնայ նաեւ քաղաքական մեծ հետեւանք ունենալ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՎԱՏ ՀԱՐԵՒԱՆԸ

Անկարելի է գրի առնել բոլոր բողոքի հեռագիրներն ու յօդուածները կարմրակտուց հարեւանի դէմ, որ ամէն օր խմբագրւում են Ատրպատականում, Գիլանում, Մազանդարանում, Խորասանում եւ կեդրոնում։ Դանակը հասել է ոսկորին։ Ռուսաստանի հետ առեւտրական գործերով կապուած շրջաններում շաբթէ շաբաթ աւելի են ուժեղանում անանկութեան վախերը։ Ամէն կողմից ստացուած պաշտօնական բողոք-հեռագիրներից երեւում է, որ սովէտները որոշել են հարուածել Իրանին տնտեսապէս, թերեւս նախօրօք գծուած ծրագրի համաձայն։ Վաղուց ի վեր կիրառւող այդ քաղաքականութիւնը, այժմ աւելի զօրաւոր կերպով է արտայայտւում. ահա գլխաւոր հարուածները.

1. Տուգանել, բանտարկել կամ աքսորել խորհրդային սահմաններում ապրող պարսիկ վաճառականներին։

2. Նրանց ձեռքից խլել Պարսկաստանից ստացուած ապրանքները այնքան ցած գներով, որ պարսիկ առեւտրականը ամէն անգամին իր դրամագլխի մէկ զգալի մասը վրայ տայ։

3. Այդ ապրանքների փոխարէն, նոյնիսկ նախօրօք սահմանուած տասը առ հարիւրը կանխիկ չվճարել, ոչ իսկ յանձն առած առաջին կարգի ռուսական ապրանքներ — շաքար, մանուածեղէն եւ այլն տալ, այլ երկրորդ կարգի — ապակեղէն, երկաթ եւ այլն։

4. Խորհրդային սահմաններից դուրս, բուն Պարսկաստանում, քմահաճօրէն կրկնակի, եռակի գներով ծախել իրենց ապրանքները եւ կէս արժէքով ժողովել պարսկական բրինձը, բամբակը, մրգեղէնը եւ այլն։

Այս բոլորը չէ։ Ամէն անգամ երբ դիմացինը փորձում է դադարեցնել կորստաբեր առեւտուրը, Կրէմլինի ներկայացուցիչները միշտ նորաստեղծ խաբկանքներով հաւատացնում են Ռուսիոյ շուկայից կախում ունեցողներին, հրապուրիչ խոստումներով սահմանից ներս են տանում իրենց ուզած միթերքները եւ այնտեղ կրկնում հին խաղերը։ Օրինակ՝ մայիսին, Ռուսիոյ ընդհանուր հիւպատոսը եւ առեւտրական ներկայացուցիչը Թաւրիզի վաճառականներին հրաւիրում են Բիւրօ Պէրսի վարչութիւնը, յայտնում են թէ Մոսկվայից թոյլատրւում է 150 վագօն չոր մրգեղէն եւ 10 հազար կապ մորթ ճանապարհել Ռուսաստան. պաշտօնապէս խոստանում են փոխարէնը 40 առ հարիւր առաջին կարգի, 55 առ հարիւր երկրորդ կարգի ապրանք եւ 5 առ հարիւր կանխիկ դրամ տալ։ Այս խոստումով խաբում են վաճառականներին եւ երբ ապրանքները հասնում են Ռուսաստան, պաշտօնական խոստումի ոչ մի կէտը չի յարգւում։ Խաբուածները ուրիշ միջոց չեն գտնում, բացի այն, որ գանգատուեն կառավարութեան։ Բանի որ նոյն եւ նման խաբեբայութիւններ կրկնւում են ամէն տեղ, նոյն ձեւի գանգատներ են ստացւում նաեւ երկրի ուրիշ մասերից, մինչեւ իսկ Ղուչանի առեւտրականները իրենց քաղաքին կցում են ծայրայեղ մի առաջարկ — ամէն տեղ բոյկոտի ենթարկել ռուսական ապրանքները, ինչպէս արել են իրենք ռուսական շաքարի փոխարէն շամիչ գործածելով։

Խնդիրը այնքան սուր կերպարանք է ընդունել, որ արտաքին գործոց նախարարը, «Երաբեկամ» հարեւանին հարկադրւած է յիշեցնել անցեալի դառն փորձերը եւ յոյս է յայտնում, որ խորհրդային վարիչները դէպի ոչ-ցանկալի ընթացք չեն տանի այս կենսական խնդիրը։ Մամուլը նոյնպէս, առանց բացառութեան, հարկադրւած է ուշքի հրաւիրել, սպառնալ եւ միջոցներ խորհել։ Զանց առնելով ծայրայեղ արտայայտութիւնները, յիշենք, որ նոյնիսկ «Իրան»ը քանիցս խօսեց առեղծուած կացութեան շուրջ եւ մայիս 26ի առաջնորդող յօդուածով առաջարկում է «պարսիկ վաճառականների սենդիկա հիմնել, որը պարսկական ապրանքների արժէքները նշանակի եւ աւելի պակաս չտայ խորհրդային երկիրներին»։ Խուսափում եմ ծանրանալ բազմազան յարձակումների, առաջարկների, խորհրդածութիւնների վրայ, որոնք միաբերան ապացուցանում են այն իրողութիւնը, թէ վերջերս մանաւանդ ռուս վարիչները իրենց տնտեսական հարուածները խելագար չափերի են հասցրել եւ այնքան են ընդլայնեցրել, որ թերեւս կանխելու համար հաւանական բոյկոտը, իրենք որոշ տեղերում կամ բոլորովին չեն ծախում առաջին կարգի ռուսական ապրանքներ, կամ օր օրի բարձրացնում են գները։ Այսպէս ռուսական շաքարը 20 առ հարիւր համեմատութեամբ թանկացաւ։

Այս կարմիր ջղայնութիւնը առանց պատճառի չէ ի հարկէ։ Այն օրից, երբ հակակշռի ենթարկեց օտար դրամների առուծախը, այլեւս բոլշեւիկ հիմնարկները չեն կարողանում Պարսկաստանում ստացած ապրանքների փոխարժէքով օտար դրամներ գնել եւ փոխադրել արտասահման պրոպականտայի գործին ծառայեցնելու համար։ Հակակշռի օրէնքը եկաւ այս տեսակէտից բաւական ուժեղ ապտակ տալու ամէն տեղ յեղափոխութիւն ցանողներին, մի բան, որ իրենք իսկ չեն քաշւում հրապարակելու։ Իրենց վերջին խոստումները ցեխը նետելու արդարացումը բացատրեցին, որպէս փոխ-վրէժ։ Ինչպէս փաստեցնում են պարսիկ մամուլի Ռուսիոյ իրազեկ թղթակիցները, Բաղւում նոյնիսկ չեն քաշւել պարսիկ վաճառականներին հետեւեալ չնաշխարհիկ պատճառաբանութիւնը հրամցնելու.—

«Երբ ձեր կառավարութիւնը հակակշռի է ենթարկում ձեր երկրում մեր գնելիք օտար դրամների գործողութիւնը, մենք փոխադարձում ենք ձեր ներմուծումների փոխարէն կանխիկ դրամ կամ առաջին կարգի արտածելի նիւթեր տալու կտրական մերժումով»։ Ճիշտ որ կարմիր տրամաբանութիւն։ Գառան առածը չէ՞ք յիշում արդեօք, որ պղտորում էր ջուրը, այլապէս գայլը ինչո՞ւ պիտի աչք տնկէր համեղ պատառին։

Ջղայնացնող պատճառներից մէկը յիշեցի միայն։ Առանց այդ էլ մեր հարեւանը իրաւունք ունի։ Մեր փորձառու պապերը ասել են ժամանակին,—

«Շան հետ բարեկամացիր, բայց մահակը ձեռքից մի տար»։

Ահա ջղայնութեան բուն պատճառը, թէ ինչո՞ւ «Երաբեկամ» Պարսկաստանը միշտ մահակը ձեռքին է պահում։

Տեղին է հարցնել մեր բարի, թոյլերի պաշտպան, ծիրանի հագած բարեկամին.

— Ինչո՞ւ այս աւելորդ յոգնութիւնը, անտեղի զգուշութիւնը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՓՐՈՒՍԻՈՅ Ներքին Նախարարութիւնը բանակցութեան մտաւ «Պողպատէ Սաղաւարտներ»ու ղեկավարներուն հետ, Հռենոսի եւ Վէսթֆալիոյ մէջ անոնց դէմ արգելքի վերցման համար։

Կը կարծուի թէ համաձայնութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ գոյացնել եւ արգելքը վերցնել մէկ քանի օրէն, թոյլ տալու համար «Պողպատէ Սաղաւարտներ»ուն որ մասնակցին Հռենոսի Ազատագրութեան հանդէսներուն։

ԴՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻ[ՒՆ]

«Գրականական գրակ[...] վերազարթնումները, [...] դասականն ու վիպակա[...] գուած են գուրսէն», կ'ըսէ [...] սայի Գրողներու Ընկե[...] նախագահը Կասոտ [...] իր Ամերիկա Ճամբորդ[...] առթիւ գրեց՝ «Le problème [...] chologique de l'acclimata[tion] Նիւթը շահեկան է [...] համար։ Ռաժօ յատեսե[...] խոստովանի որ արտաքին [...] ները ուժեղ կերպով [...] ազգի մը նոյնիսկ գրակա[...] ծագործումները։ Ու՞ր [...] մնացեալը՝ իմացական, զգ[...] հոգեբանական եւ ընկ[...] պրումները եւ այս [...] պատճառ կը գանէ [...] անհամեմատ բարգաւաճ[...]

Ճիշդ է որ Քօրնէյլ [...] է սպանական գերիշխան[...] հումներէն եւ դասական [...] բան կը պարտի Քօրնէյլ [...] Վիքթոր Հիւկօ՝ ազդուած [...] լոր Եւրոպայէն եւ Հրաշ[...] պային ձգտումները, այն [...] սկանտինաւեան, ռուսական [...] լիական կամ իտալական [...] րոշ գրաշրջաններու [...] է եւ ֆրանսականն ալ իր [...] ուրիշ ազգերու աւելի [...] գուած մէկ շրջանին՝ Հա[...] էսպակայն Ռաժօ շատ կը [...] ամերիկեան ներկայ՝ տեսա[...] բացառիկ գիրքեր. [...] մասնոր Ամերիկան ուժգ[...] պով կ'ազդէ ամէն կողմ [...] ւանդ Եւրոպայի վրայ [...] ունենալու իր տնտեսական [...] հաւասարող իմացական [...] ներ։ Եւ արդիւնքը [...] կամ Ցօյսուրեան ազդեց[...] աւելի բռնակալ եւ տիրակա[...] լոր, եթէ Ամերիկայի [...] մակարդակը ըլլար համա[...] խան իր տնտեսականին։ [...] այժմ, կը գոհանանք [...] տէյլըներով, ինքնաշ[...] խօսուն շարժանկարներ[...] բացուած աղջիկներով։ [...]

Երեւակայեցէք որ [...] յայտնի գրող մը ահագին [...] հնչեցնէ թէ ֆրանսացին[...] րիկայի մէջ յաջողած եւ [...] ազգութիւնն ուրացած են [...] գերանական վերլուծու[...]

Շահեկան է որ պահ[...] հետեւինք, եւ մենք [...] կարգին զգանք թէ [...] մը եղերքը կ'ապրինք։

Ամեւրիկան՝ ներկայի[...] ուրկ օրինակ մըն է միջ[...] տարրալուծարանին հ[...] ամէն ազգէ փիլիսոփաներ[...] բաղաններ եւ գրագէտներ[...] տաքքքքուին տենդագի[...] յումի» քաղաքականութեա[...] ճառաւ եւ այն եզրակա[...] եկած են որ, ոչ թէ մա[...] բարոյական ազգակները [...] տող են, այլ տնտեսական [...] ները միայն կրնան յուծ[...] ձուլել ազգութիւնները։

Կարօտախտը կը ծնի, [...] եւ կ'արշաւէ այն է[...] մէջ, որոնք չեն յաջողած [...] սապէս եւ գրականութեան[...] րոնք կամ իմացական թէ [...] գական որեւէ տարր կ'ազ[...] կը պահպանեն ազգերը [...] տեն միայն, երբ անոնք [...] միաձոյլ։

Գրականութիւնը մ[...] շատ քիչ կ'ազդէ ամբողջ[...] իտալացիները յաճախ [...] կուգան եւ կը ձուլուին ո[...] նոր համար որ նուազ [...] ուէր են կամ քիչ կապուած [...] հայրենիքին, այլ որով[...]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱԳԵՐԸ

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

«Խորհ. Հայաստան» խմբագրականի մը մէջ կը յայտնէ հետեւեալ գանգատը (17 յունիս).

— «Վերջերս, ուղղակի փրատորական վերաբերմունք մը ցոյց տուաւ Անդրկովկասի Երկրային կոմիտէն՝ Ազրբէջանի եւ Հայաստանի կազմակերպութիւններու ղեկավարութեան փոփոխութեան ընթացքին: Ցայտնի է Համամիութենական կոմունիստական (բոլշեւիկ) կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն — Համ. Կ. (Բ.) Կ. կենդ. — գիտողութիւնը Անդրկովկասի Երկրային կոմիտէին զիջողական ղեկավարութեան մասին, որ տեսնուեցաւ Ազրբէջանի մէջ: Երկրային կոմիտէն ժամանակին եւ վճռական կերպով մը չուղղեց Ազրբէջանի հին ղեկավարութեան սխալները, եւ երբ Հայաստանի բոլշեւիկները գրոհ կը կատարէին հին ղեկավարութեան դէմ, անիկա իր գործնական պաշտպանութեան տակ չառաւ զանոնք:

Վերջապէս Անդրկովկասի Երկրային կոմիտէն (մինչեւ ղեկավարութեան վերջին փոփոխութիւնը) ետ կը մնար շարք մը կարեւոր խնդիրներու արագ լուծման մէջ»:

* * Կը թուի, Հայաստանի կոմունիստ պարագլուխները, Մուշեղ Զոլեան եւ Բաղդասեան, Անդրկովկասեան կոմունիստ կուսակցութեան համագումարին մէջ, «Թերահաւատութիւն յայտնած են կուսակցութեան ղեկավարութեան մասին»: Ա. Խանջեան քննադատած եւ դատապարտած է զանոնք: Ի վերջոյ երկու ընդդիմադիրները ճանչցած են իրենց սխալը եւ խօսք տուած են հաշտ երթալ:

ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐ

Անդրկովկասեան համագումարին մէջ Էլիավա, ներկայացնելէ ետք ճահճատենդին վնասները, — 2 միլիոն հոգի ճահճատենդէ վարակուած են Անդրկովկասի մէջ, — խօսեցաւ կուսակցական պատասխանատու մարմիններուն մասին.

— Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու երկրային կոմիտէները կ'որոշեն հանդէս գալ համերաշխ, մեծ խնամքով ծածկելով ներքին տարակարծութիւնները: Մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, 1928ին Երկրային կոմիտէն կը ծածկէր ներքին տարակարծութիւնները, մինչդեռ իրենք իրենց մէջ կատաղի պայքար են մղեր:

ԳԻՒՂԷՆ ԿԸ ՓԱԽԻՆ

Խանջեան կը գանգատի, որ գիւղերուն մէջ վերջացած չեն «քեալլագէօզութիւնները»: Երբ կուսակցական ընկերներ գիւղ կը ղրկուին, անոնք գասալիքի պէս կը փախին գիւղերէն: Կուսակցականութեան զգացումը շատ թուլցած է:

ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑԸ

Էլիավա խօսելով Անդրկովկասի ժողովուրդներուն լեզուին մասին, կը ցաւի որ ոչ մէկ ժողովուրդ կը փափաքի սորվիլ դրացի ժողովուրդին լեզուն:

— «Ժամանակ մը նախագիծ մը կար ստեղծելու անդրկովկասեան այբուբէն: Բաղդադը կը մտածէր ստեղծել տեսակ մը անդրկովկասեան էսպերանդօ ի հարկէ, անդրկովկասեան էսպերանդոյով տարուած չենք, բայց կ'ուզենք որ ստեղծուի միջոց մը, որպէսզի իրար հասկնանք: Վրացիները, Հայերը եւ Թուրքերը ձուլել մէկ ազգութեան մէջ, որ ունենայ մէկ լեզու, ծայր աստիճան դժուար է, թերեւս դեռ մեր դարուն համար անկարելի: Բայց լեզուներու ուսումնասիրութիւնը պէտք է դրուի իբրեւ հիմնական խնդիր: Մէկը կ'ընդմիջէ — «Մենք ռուսերէն ալ լաւ չենք գիտեր»: Ռուսերէնի մասին խայտառակ կարծիքներ կան: Ոմանք կ'ըսեն թէ աւելի լաւ է սորվիլ ֆրանսերէն եւ գերմաներէն, քան ռուսերէն: Ռուսերէնը այս շրջաններու շինարարութեան լեզուն է: Նոր գաղափարները աշխարհին տուողը ռուսերէնն է: Լենին գրած է ռուսերէն, մինչդեռ մեր հանրապետութիւններուն մէջ այդ լեզուն կ'արհամարհեն: Հայերէնի, վրացերէնի կամ թրքերէնի թարգմանելը դժուար բան է: Մենք պէտք է պարտադիր դարձնենք ռուսերէն սորվիլը:

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ

Էլիավա կը խոստովանի թէ որքա՜ն վտանգաւոր համեմատութիւն մը առաւ ապստամբութիւնը հողերու համայնացման առթիւ:

— Անդրկովկասի քաղաքական կացութիւնը չափազանց լարուած է, չափազանց սուր, — այնպիսի վիճակ մը, որուն նմանը չէ տեսնուած ուրիշ ոչ մէկ կողմ:

Քաղաքներու կացութիւնը, հակառակ թերութիւններուն լաւ է. իսկ գիւղին մէջ չափազանց պրկուած է կացութիւնը եւ բարդ:

Վրաստանի մէջ, գիւղին վիճակը կարելի է բնորոշել իբրեւ ապստամբական: Դեռ տարածայնուած չէ եղածը: Թրքական շրջաններուն մէջ, մասնաւորաբար Թիֆլիսի գաւառին եւ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ, կացութիւնը ծանր է: Դժգոհութեան զանգուածային արտայայտութիւններ տեղի ունեցան Բորչալուի, Ախալքալաքի մէջ: Այս ապստամբական վիճակը ի՞նչ ձեւ պիտի առնէ յետոյ, պիտի կրնանք վերստանալ գիւղացիներուն վստահութիւնը:

Աւելի ծանր է կացութիւնը Հայաստանի մէջ, մասնաւորաբար Զանգեզուրի, Դարալագեազի, Դիլիջանի, Լոռի-Փամբակի շրջաններուն մէջ:

Շատ աւելի ծանր է կացութիւնը Ազրբէջանի մէջ, ուրկէ ապստամբական շարժման ալիք մը անցած է մինչեւ Նախիջեւան, սկսելով Զաքաթալայէն ու Նուխիէն: Նոյն կացութիւնը Ղարաբաղի եւ Գանձակի գաւառներուն մէջ: Եւ արտաշարժ համերաշխութիւն մը կը տեսնուի հայերին, թուրքերին, մոլլաներին, դաշնակներին, մուսավաթականներին, մենշեւիկներին ու իթթիհատականներին միջեւ, ընդդէմ բոլշեւիկներուն:

Փրանսա կամ Ամերիկա անսեպէս աւելի առնելի պայմաններ ստեղծած են, հակառակ որ պաշտօն ցանկէն... կամ Ց'Անուշցիօն:

Բնաւ զարմանալի թող չթուի, երբ ըսեմ որ ժողովուրդները աւելի կը տարուին նիւթին տիրապետութենէն, որ կ'իշխէ երկրին իմացական արտադրութիւններու մէջ: «Խուլը հեռահեռէ կը միջազգայնանայ» կ'ըսէ Ռոմա եւ զգացումները կ'ազգայնանան: Ես ինչո՞ւ չըսենք որ նոյնիսկ Հայ ամբոխին համար, ոչ մէկ գրական հանճարեղ արտադրութիւն եւ գեղեցիկ թերթեր չեն ազդեր այնքան, որքան գործարանի մը ծխնելոյզը Երեւանի կուրծքին վրայ, կամ հսկայ շէնք մը ցցուած հայկական որեւէ փողոցի անկիւն:

Կ'արժէ որ Հայ ընկերաբանները լուրջ ուսումնասիրութեան նիւթ դարձնեն այս երեւոյթը եւ զրպանեն անոր պատճառները:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի եւ արուարձանի ֆրանսական նախակրթարաններու ընդհանուր մրցումին մէջ, առաջնութիւնը շահած է հայուհի մը՝ Օր. Հրանոյշ Գ. Գազազեան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պերլինի գտնուող քէմալական Սամի փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Թուրքեւգերման յարաբերութիւնները ամէն տեսնուած պէս բնական վիճակի մէջ կը գտնուին: Առեւտրական նոր դաշնագիրը այս յարաբերութիւնները աւելի պիտի ամրապնդէ: Գերմանիա տարեկան 50 միլիոն քիլօ ծխախոտ կը գնէ, որուն 10 միլիոն քիլօն թրքական արտադրութիւն են: Կ'աշխատինք որ այս տարի այս քանակութիւնը 15 միլիոնի բարձրացնենք:

«Մօտերս կ'աւարտին նաւաշինարարներու յանձնումի մասին տեղի ունեցող բանակցութիւնները եւ երկու երկիրներուն միջեւ ոչ մէկ առկախ խնդիր կը մնայ»:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ռումանիոյ հարուստ Թուրքերը 2 միլիոն լէյ դրամագլուխով դրամատուն մը հիմնելու ձեռնարկած են: Դրամատան նպատակն է օգնել Ռումանիոյ 160 եւ Պուլկարիոյ 40 հազար Թուրքերուն, Թուրքիա գաղթելու եւ Արեւելեան նահանգներուն մէջ գիւղեր հիմնելու համար:

ԱԾՈՒԽԻ ՍՊԱՌՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Զոնկուլտաքէն կը հաղորդեն թէ ածուխի հանքերէն մէկ մասը փակուած է, հրապարակի տագնապին հետեւանքով: Հանքերու շրջանի անօրէնը այս առթիւ յայտարարած է թէ փակուելուն պատճառները երեք են, բայց գլխաւորը այն է որ ածուխի տեղ աւատ քարիւղ կը գործածուի նաւերու եւ գործարաններու մէջ:

ԱՆՏԷՐ ՏՂԱՔԸ

Պոլսոյ մէջ անտէր տղոց թիւը վերջերս կարեւոր չափ մը հասած է: Այս տղաք որոնց միջին տարիքը 2 է, փողոցները ձգուած են անտէր, չքաւոր ծնողքներու կողմէ: Ամէն օր քանի մը տղաք կը տարուին Անկելանոց ուր շատ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն անոնք:

ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Նորվեկիական ընկերութիւն մը Պոլսոյ մէջ ուսումնասիրութիւններ կ'ընէ, ձկնորսութեան եւ ձուկի պահածոյի մասին: Ընկերութիւնը ծրագրած է գիտական միջոցներով կատարել ձուկի փոխադրութիւնը Պոլսէն Մոսկուայ եւ մինչեւ հեռաւոր գաւառները: Մասնագէտ մը ներկայիս քննութիւն կը կատարէ տեղ գտնելու համար թէ ո՞ր ձուկերը քանի օր կը դիմանան:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Տարտանէլի մէջ մեռած Թուրք զինուորներուն համար մեծ յիշատակարան մը պիտի շինուի: Յիշատակարանին շինութիւնը մրցումի պիտի դրուի Թուրք արուեստագէտներու միջեւ: Յիշատակարանին ծախք պիտի ըլլայ կէս միլիոն ոսկի, որ բոլոր կուսակալութիւններուն վրայ պիտի բաժնուի:

Որոշուած է որ Թրքական յիշատակարանը նոյն տեղին մէջ գտնուած եւրոպականներէն աւելի մեծ, աւելի գեղեցիկ եւ տակաւին ըլլայ: Յիշատակարանին տեղը գին իշխանութիւնը պիտի որոշէ, բայց հաւանական է որ Չայիր Թէփէի վրայ կառուցուի:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՏԱՆԱՆ

Հակառակ բոլշեւիկեան 16րդ համագումարին մէջ, հնգամեայ ծրագրին շուրջ յարուցուած խանդավառ աղմուկին, կարմիր սենդիկաներու պաշտօնաթերթը «Թրուդ» կը գրէ հետեւեալ խմբագրականը, (10 յուլիս):

Հնգամեայ ծրագրի իրականացման պայքարին մասին, Կույպիշէվի կողմէ պարզուած ծրագիրը, համագումարին առջեւ դրաւ արտադրութեան որակի հարցը: Ճարտարարուեստի որակական նշանակները լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն: Ոչ միայն որակը չի լաւնար, այլ կը վատանայ: Կույպիշէվ ստիպուած է հաստատելու թէ Ազգային Տնտեսութեան Գերագոյն Խորհուրդը՝ ճարտարարուեստական աշխատանքի այս կարեւոր մարզին մէջ, որեւէ արդիւնք չէ ստացած:

Արտադրութեան վատ որակը սանձ կը դնէ ընկերվարական շինարարութեան: Կույպիշէվի յիշած թիւերը ամօթալի դատապարտութիւնն են տնտեսական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու: Թերի նկատուած արտադրութիւններու համեմատութիւնը հասած է աներեւակայելի մակարդակի մը:

Կրնա՞նք հանդուրժել ասոր: Կրնա՞նք աւելի երկար ատեն համբերել որ անօգտագործելի նկատուած ապրանքներու, կամ բոլորովին պակասաւոր արտադրութեանց համար, հսկայ վնասներու ենթարկուինք:

Պէտք է վերջ դնել այս չափազանց ամօթալի երեւոյթին: Առարկայական պատճառներ չկան, որոնք արդարացնեն արտադրութեան վատ որակը»:

Այս խոստովանութենէն յետոյ տանք քանի մը պերճախօս թիւեր: Համագումարին մէջ, Կույպիշէվի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, ռուսական գործարաններու կողմէ արտադրուած երկաթուղիի գիծերու թերի մասը հարիւրին 26էն բարձրացած է 36ի: Դարձեալ ըստ Կույպիշէվի, մետաղագործութեան մէջ, ռուս գործաւոր մը կ'արտադրէ 218 թոնօ, իսկ Ամերիկայի մը 1270: Հիւսկեղէնի մէջ, ռուս բանուորը կ'արտադրէ 4,4 թոնօ, իսկ Ամերիկայէն 15.4:

ՀԱՐԿԸ ԿԸ ԼՈՒԾԷ ՕՐԷՆՔԸ

Ոգելից ըմպելիներու արգելքի օրէնքը, Ամերիկայի Նիւ Ճըրսի վայրին մէջ տեղի տուաւ զուարճալի միջադէպի մը:

Ոստիկանութիւնը գրաւած էր մաքսանենգութեամբ ցամաք հանուած գարեջուրի տակառներ եւ անոնց պաշտպանութիւնը յանձնած քանի մը ոստիկաններու: Հետաքրքիրներու բազմութիւն մը սկսաւ հաւաքուիլ տակառներուն շուրջ բերնի ջուր թափելով: Օդը տաք էր ու ստորին ծարաւ մը կ'այրէր կոկորդները: Լեցուն տակառները, կարծես թելադրեցին բազմութեան որ խուժեն, ճեղքեն զիրենք եւ յագուրդ իրենց պապակին: Այդպէս ալ ըրին ներկաները: Հրեցին, հրմշտկեցին ոստիկանները ու խաղալով խնդալով, պահ մը մոռցան օրէնքի վախը, յառաջացան դէպի հանդարտ տակառները, գրաւեցին զանոնք եւ մէկ քանի վայրկեանի մէջ՝ իրենց ծարաւը յագեցնելէ յետոյ, զանոնք պարապ յանձնեցին ոստիկաններուն պահպանութեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ 15 յուլիս.— Ահաւասիկ մեր մարզիկներուն ձեռք բերած վերջին արդիւնքները:

Յուլիս 13ին, Անըսիի միջազգային մրցահանդէսին մէջ, Խթիկեան երկրորդ ելաւ գունդ նետելու մէջ (12 մ. 10), եւ Վազգէն՝ վեցերորդ բարձր ցատկելու մէջ (1 մ. 55):

Յուլիս 14ին, Էքս-լէ-պէնի մարզահանդէսին, Վազգէն երրորդ ելաւ բարձր ցատկելու մրցումին մէջ (1 մ. 50) եւ առաջին՝ գունդ նետելու մէջ (Բ. կարգ) 8 մ. 55ով:

Յառաջիկայ կիրակի 20 յուլիս, մեր մարզիկները կը մասնակցին Վիզիլի մարզահանդէսին:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 59 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

«Բոցօ, Թո՛ղ, Թո՛ղ խանչալը Անդրանիկի քով», ըսաւ Սերոբը:

«Պէտք չէ, առէք», եւ տուի իրենց:

Աւոյի կինը բռնեց Սերոբի ձեռքը եւ խնդրեց,

«Պարոն, ես կը խնդրեմ քեզմէ, մի առներ Անդրանիկի զէնքերը, տուր լուսահոգի Աւոյի խաթեր: Չէ՞ որ ես ալ Ցամառեանի, Մուրատի ժամանակներէն նայեր եմ զօրքին՝ ինչպէս իմ զաւակներուս, բոլոր յեղափոխականներուն զաւակիս պէս հաց եմ կերցուցեր»:

«Գլուխդ ուտէ քու կերցուցած հացդ», ըսաւ Սերոբը բարկանալով:

Հոն կանգնած էին 5 6 երիտասարդ սասունցի, կային նաեւ տանտիրոջ թէ՛ համր եւ թէ լեզուով ազատները: Եղան եւ այդքան երիտասարդ եկան եւ ըսին

«Անդրանիկ, մենք եղբայր չենք ընդունիր, որ դուն՝ մեր տան մարդը թալնէ գնայ: Մենք կամ յետ կ'առնենք թուանքը կամ մեզնից ալ երկու մարդ կը սպաննէ, կ'երթայ: Հօ էսանց սարի գլուխը չէ՞»:

«Խելօք կեցէք տեղերնիդ, ըսի. ես իրաւունք ունիմ մեր զէնքերը առնելու. Մենք ընկերներ ենք, էսօր կ'առնէ, վաղը նորէն կու տայ»:

Էդ րոպէին եկաւ Սփարիկայ Զաթօն, դրան առաջքը հաւաքուեց խնդիրքը եւ ըսաւ.

«Պարոն Սերոբ, էդենց բան չըլնի կ'ըսեմ. դուն ու քու Ըստուած, երբ պատահեցաւ սարի մը գլուխ, ինչ կ'ուզես ըրէ՛, մեր տան մէջ ինչո՞ւ ըրիր էդ բանը»:

Զաթօն 70 տարեկան էր: Ես վարտիք շապիկով դուրս ելայ, Զաթոյին ըսի. «Կարէ՛ ձենդ»:

Զաթոյի աղան՝ Հայրօն բարկացաւ իր հօր վրայ եւ ըսաւ. «Քու ի՞նչ պէտքդ է կը խառնուիս»:

Սերոբ իր ընկերներով գացին Կէլիէկուզան: Ես վեր կեցայ, շաբրոս հագայ: Հայրօն, Չոլօ Գօթէն, Գէվօյի աղան՝ Գաճէն բռնեցին թեւերս եւ կամաց կամաց կ'երթայինք գիւղ: Մաղրասէն անցանք: Առաջի հովիտէն խմեցի ջուր: 4-5 օր բերանս հաց դրած չէի. դեռ մորթի քրտինքը վրաս կը վազէր: Ջուրը խմելուն՝ աչքաթափ եղայ. Հետոս աղբերը գլուխս լուացին, կուրծքս շփեցին: Մի հինգ րոպէ վերջ՝ նորէն վեր կեցայ: Բարձրացանք վերեւ:

Մաղրասայ դիմաց ծառերի տակ նստած էր Սերոբ իր խմբով: Ես բարեւ տուի: «Կեցի՛ր, ըսաւ, մէկտեղ գնանք»: «Չէ, հիւանդ եմ, ըսի, կամաց կամաց կ'երթամ, դուք ալ եկէք: Ելայ գնացի կամաց. Սերոբը յետեւէն ղրկեր էր Հրաչեան ու պարոն Տէրոս փախփուլտակալ Հասանի եւ Բարսեղի հետ, ըսելով թէ «կայծի՛ր վրաս, մէկտեղ երթանք»: Սերոբն ալ հասաւ եւ մեզ: Ես ըսի. «Այ աղբէր, ես ինքինքս ալ չեմ կրնար տանիլ, զէնքն ո՞ր տանիմ»: Հետս գտնուած աղայոց մէկին ըսաւ. «Գացէք գեղը (Կէլիէկուզան), ըսէք, Սերոբ կուգայ, թո՛ղ տեղ պատրաստեն. բայց չըսէք, թէ Սերոբը Անդրանիկի զէնքերը առեր է, էնպէս է ըրեր, էնպէս է ըրեր: Ցեա՝ ձենէ առաջ մարդ գացած չէ գեղ, եթէ էդ լուրը հոն ելնի՝ դուքս կ'ըլլաք»:

Չոլօ-Գոթէն գնաց գիւղ՝ տեղ պատրաստելու համար: Երբ կը հասնի Խաչօ Մարտիրոսի քով, հոն կը գտնէ Միրոնքոսը: Կ'ըսէ՝ «պարոնն ու Անդրանիկը կուգան, տեղը դրստեցէք»: Ցարութիւնն (Առաքելոց վանքի կուռին սպաննեց) ու Թորոն հոն կ'ըլլան, տեղ կը պատրաստեն: Ես 20 քայլ կ'երթայի, կը նստէի. չէի կրնար քալել: Նրանք բարձրացան առաջ, ես նստայ երեցփոխան Օհանի դուռը:

Մխիթարցի աղայ մը ըսեր էր Թորոյին ու Ցարութիւնին, թէ Սերոբը Անդրանիկի ու Սարգսի զէնքերն առաւ: Գիւղի բոլոր ժողովուրդը կ'իմանայ այդ: Ցարութիւնի ու Թորոյի զէնքերն ալ այդ տանն են եղած: Սերոբը հրաման կ'ընէ, որ այդ զէնքերն ալ վերցնեն: Ցարութիւնը սարսափելի ուժեղ տղայ էր, մէկ տղայ կը շպրտէ մէկ կողմ, մէկն ալ մէկ կողմ: Սերոբը կ'ըսէ. «Ցարութիւն, զէնքերդ բե՛ր տեսնեմ»: Ցարութիւնը կը տանի զէնքերը, կը յանձնէ Սերոբին:

Այդ րոպէին ես ներս մտայ: Ցարութիւնը սաստիկ բարկացած էր: Վրէն բարկացայ, ձենը կտրեց: Նա կ'ըսէր, «Զախմախը մեր ալ ձեռքս անցնի, էլի պիտի ընեմ յեղափոխութիւն, թո՛ղ բերդանկս չըլլայ: Եթէ մարդ եմ, չախմախըն շատ այնալը կ'ընեմ»:

Գիւղի բոլոր գլխաւորները հաւաքուեցան հոն եւ խնդրեցին Սերոբին, որ աղայոց զէնքը տայ «Էդ ձեր գիտնալու գործը չէ՛», ըսաւ Սերոբը:

Երեկոյեան ժամ էր: Մենք չորս ընկեր հասանք իրար, որոշեցինք Դաշտ գնալ: Աշուն էր: Բարձրացանք Պետոյի տան գոմի վերեւ, ելանք Մըլէգրան կամը, որը Մխիթարեայ դիմացն էր: Ես մնացած դրութեան մէջ էի: Տղերքը ըսին «Դուն հա՛յ մենք կ'երթանք Դաշտ, Հօայրի քով»

(Շար.)

Անգլօ-իրաքեան դաշնակցութիւնը

Պաշտօնապէս հրատարակութեան տրուեցաւ Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ կնքուած դաշնագիրը։

Արդէն ծանօթ են գլխաւոր կէտերը այդ դաշնագրին, որ կնքուած է 25 տարուան համար, սկսեալ Իրաքի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելու թուականէն։ Գալով միջազգային բնոյթ կրող խնդիրներու կարգադրութեան, համաձայնութիւն գոյացած թէ երկու պետութիւնները պիտի խորհրդակցին խաղաղ լուծում մը գտնելու համար, համաձայնիմբնեւի Դաշինքի տրամադրութեանց։

Այն պարագային որ կողմերէն մէկը պատերազմի բռնուի, միւսը պիտի օգնէ անոր իբրեւ զինակից, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան եւ 1928ի Փարիզի դաշինքներուն տրամադրութեանց։

Հնդիկ շարժումը մեղմելու համար

Սիմլայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Հնդիկ Օրէնսդիր ժողովի ընդդիմադիր պետը տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Կանտիի հետ, զայն համոզելու համար որ դադրեցնէ «քաղաքացիական անհնազանդութեան» պայքարը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը կարծէ թէ անգլիական կառավարութեան կողմէ ի գործ դրուած ճնշումին հետեւանքով, Կանտի դադրեցնել պիտի տայ պայքարը։ Փոխարէն, իրեն պիտի տրուի Լոնտոնի խորհրդաժողովին մասնակցելու իրաւունք։ Թերթը կը կարծէ նաեւ թէ հակառակ աշխատաւորական դահլիճին մտադրութեան, Սիմոնի տեղեկագիրը քննութեան պիտի ենթարկուի Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ, որովհետեւ, Հնդիկ իսլամները, ուրիշ փոքրամասնութիւններ եւ իշխանները ուժ կուտան անոր, քանի որ իրենց իրաւունքները պաշտպանելու կը ձգտի։

Պատասխաններ՝ Պրիանի դաշնագրին

Համեւրոպայի կազմութեան ծրագրի մասին, Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանի դաշնագրին պատասխանը յանձնեց Անգլիա։ Ծրագրին իրականացման համամիտ գտնուելով մէկտեղ, անգլիական կառավարութիւնը վերապահ է եւ կասկածոտ՝ անոր յաջողութեան։

Իրենց պատասխանները յանձնեցին նաեւ Պելճիքա, Փորթուկալ, Եուկօսլաւիայի, Ալպանիա ու նաեւ Հունգարիա, որ կարեւոր վերապահումներ կը բանաձեւէ։ Ըստ Հունգարիոյ տեսակէտին, էական է որ գերիշխանութեան եւ իրաւունքներու հաւասարութեան գաղափարը այնպէս մը մեկնաբանուի, որ Եւրոպայի Դաշնակցային Միութեան հաստատումով, վերնան այն բոլոր անհաւասարութիւնները, որոնք իրականին մէջ, կարգ մը պետութիւններու ազատութիւնը կը կաշկանդեն։ Իր վերջաբանին մէջ, Հունգարիա հարցը կը յարուցանէ նաեւ ազգ. փոքրամասնութեանց։

Ռուս ազաներ կ'այցելեն Իտալիա

Խորհրդային զինուորական պատուիրակութիւն մը, զօրավարի մը գլխաւորութեամբ, հասաւ Սրէզցիա, ուր ընդունուեցաւ զինուորական եւ քաղաքային իշխանութեանց, եւ խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդին կողմէ։

Զինուորական պատուիրակութիւնը այցելեց ռազմանիւթի եւ ծանր թնդանօթներու գործարանները։

Գերմանիոյ ելմտական տագնապը

Գերման խորհրդարանը մերժած ըլլալով կառավարութեան ելմտական ծրագիրը, դահլիճը որոշեց կիրարկել Սահմանադրութեան 48րդ յօդուածը, որուն համաձայն «Հանրապետութեան նախագահը, երբ հանրային ապահովութիւնն ու կարգը խանգարուած կամ վտանգի մէջ են, կրնայ անհրաժեշտ միջոցներու դիմել եւ եթէ պէտք ըլլայ, միջամտել բանակի ուժով»։

Ելմտացոյցին 755 միլիոն մարքի բացը գոցելու համար ուրեմն, վարչապետը պիտի հաստատէ նոր տուրքեր՝ մասնաւոր հրովարտակներով։ Սահմանադրութեան 48րդ յօդուածի կիրարկումը հաւանաբար պարտադրէ խորհրդարանի լուծումը։

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ գրատան մէջ, 51 Rue Monsieur le Prince

Վարձու յարկաբաժին Քլամառի մէջ

Շոգեկառքի եւ ճանրակառքի կայարաններուն մօտ

Արեւոտ ու լուսաւոր դիրք։ երեք սենեակ, ճաշասրահ, խոհանոց, Cabinet de Toilette, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցիչ եւ հեռաձայն։ դիմել ամէն օր՝ 27 Rue Lazare Carnol, Clamart.

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ՀԱՄԱԶԱՍՊ.— 22 Յուլիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ.— 22 Յուլիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։

ԿԱՅԾԱԿ.— 23 Յունիս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։

ՔԵՌԻ.— 23 Յուլիս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ճանկէօզեանի ճաշարանը։

ՎՐԷԺ.— 25 Յուլիս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ.— 25 Յուլիս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի սրահը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր եւ անհրաժեշտ է։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնի ենթակոմիտէի կողմէ, վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, հանրածանօթ Au Bon Coinի շքեղ պարտէզին մէջ։

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

20 Յուլիս Կիրակի ժամը 2էն 10 Վարժարանին պարտէզին մէջ

1 Boulevard du Nord, Le Raincy-Pavillons

Մարզական խաղեր, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր եւ անակնկալներ.

Կը մասնակցին Գ. Վ. Սվաճեան, պարուհի Օր. Դավուքճեան եւ վարժարանի սանուհիները

Ճոխ գեղարուեստական բաժին — Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոցներ.—Առնել Օփէրայէն կամ Թուէսէն 21A Թրամուէյ, շոգեկառք Կառ տը Լէսթէն կարկանի ուղղութիւն։ ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 13 եւ 14ին։

Պարտէզը տրամադրելի է առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։

ՌՕՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՅՈՒԼԻՍ 27ԻՆ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Օգոստոս 3ին — Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 184 Ave. d'Italie, Métro: Porte d'Italie. Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ԳԱՒԱՌ

Տէ-ՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, վաղը կիրակի ժամը 2ին, Ցօսիէթէ Լիոնէզի սրահը։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանը փակ է Օգոստոս 1 — Սեպտեմբեր 1։ Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով վերադարձնել գիրքերը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Բլաման, Յ. Շ.— 35։
Մարսէյլ, Գարծ.— 858.80։
Լա Սիոթա, Ա. Թ.— 160։
Թուլոն, Ա. Ա.— 100։
Տրակինեան, Ա. Հ.— 100։
Շառ, Թոր.— 75։
Լիվրի-Կարկան, Յ. Ա.— 35։
Վէնսէն, Ա. Մ.— 35։
Ցէլընտորֆ, Հ. Ե.— 200։
Տրակինեան, Վ. Զ.— 35։
Շավիլ, Վ. Հ. – 35։
Լիոն, Գարծ.— 630։
Լիոն, Ա. Ս.— 35։
Թուրին, Գարծ.— 1000։
Փիէրֆէօ, Վարգ.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

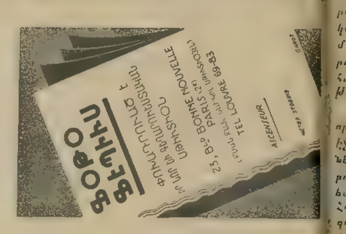
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օրտուցի Արաքսի Զաքարեան (ծնեալ Քիւրտեան), ամուսնոյն անունը Յովհաննէս։ երեք ամիս առաջ Պոլսէն մեկնած են Ֆրանսա։ Իմացնել Տիկ. Զուարթ Անգեանի, Quartier St. Joseph, Le Bocca, Cannes, A. M.

— Կը փնտռուի Էնկիւրի նահանգին Ստանոս գիւղէն Յակոբ Զօպանեան 27—28 տարեկան, հօր անուն՝ Փօղոս, մօր՝ անուն Մարիամ։ 1920ին կը գտնուէր իր մեծ մօրը քով Մերսին։ Այդ թուականին մեկնած է Դամասկոսէն Պոլիս երթալու համար։ Կիլիկիոյ ճամբուն վրայ տեսնուած է հայրենակիցի մը կողմէ։ Իր մասին առաջ տեղեկութիւն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել իր եղբօրը Գրիգոր Զօպանեանի 31 Rue de Fossé, Issy-les-Moulineaux (Seine) France կամ թերթիս վարչութեան։

Կը խնդրուի արտատպման թերթերէն արտատպել։

— Խնուսի Խըրթ գիւղացի Շուշան Քէօթիւկեալըրեան (որ այժմ Տէր Զօր կը գտնուի) կը փնտռէ Խնուսի Խըրթ գիւղացի իր ամուսինը Խաչատուր Քէօթիւկեալըրեան, իր տագրերը Առաքել, Աղաճան եւ Գէորգ Քէօթիւկեալըրեանները, որոնք ընդհանուր պատերազմէն առաջ Կարս (Հայաստան) կը բնակէին։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Missak Sissériani, B. P. 35, Dair-ez-Zor, (Syrie).

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՅՈՒԼԻՍ 1930

20 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1318

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռումանիոյ Առաջնորդ Յուսիկ Եպիսկոպոս Էջմիածնի Գերագոյն Խորհրդի շրջաբերականներէն զատ՝ ստացած է անձնական նամակ մը, որ լոյս տեսաւ հայ մամուլին մէջ։ Հատուած մը այդ նամակէն.— «Յուսալ եւ ցանկալ պէտք է, որ մեր արտասահմանի հայութեան ամբողջութեան մէջ զգաստութեան ոգին գերիշխող կը հանդիսանայ եւ կուսակցական քաղաքական հաշիւներով մեր եկեղեցական գործերի մէջ շփոթութիւն առաջ չի գար»

Կուսակցութեան և քաղաքական հաշիւներու մասին երբ կը գրուի, և թերթէ թերթ այդ մտքերը կ'արտատպուին, շատերու մտածումը կարող է երթալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Մտքերու խաղաղութեան և գործի յաջողութեան համար ըսենք մեր խօսքը։

Խօսքը կ'ուղղենք հայ քրիստոնեայ համայնքին, այս անգամ եկեղեցական երկու կարեւոր խնդիրներու մասին, կիրակնօրեայ խաղաղութեամբ և պարզութեամբ։

Շեշտենք անմիջապէս մեր վերաբերմունքի պարզութիւնը, որպէս զի մեր թելադրանքները իրենց տեղը գտնեն բոլոր անոնց քով, որոնք կոչուած են դեր մը կատարելու տուեալ խնդիրներու կարգադրութեան մէջ։

Առաջին, մենք կուսակցականօրէն մեր պարտականութիւններուն մէջ չենք նկատեր կրօնական և եկեղեցական խնդիրներու կարգադրութիւնը։ Հետեւաբար, մեր կազմակերպութենէն, դուրս, հայ լուսաւորչական համայնքը պիտի մտահոգուի և քայլեր առնէ ընդառաջելու իր բաղձանքներուն։

Երկրորդ, Էջմիածնի Կաթողիկոսի և Երուսաղէմի Պատրիարքի պաշտօնները, իրենց կրօնական եւ եկեղեցական հանգամանքներէն զատ՝ մեծապէս ազգային կարեւորութիւն ունին, և համազգային բնոյթ կը կրեն։ Որպէս այդպիսին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը շահագրգռուած է որ այդ երկու խոշոր հաստատութիւններու պաշտօնականներու ընտրութիւնները տեղի ունենան գոնէ անցեալի ընտրական իրաւունքներու սահմանին մէջ և պահպանուին ազգային աւանդութիւնները, որպէս զի հաստատութիւնները պահեն իրենց համազգային արժէքը։

Երրորդ, հակառակ իրենց համազգային բնոյթին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պաշտօնապէս չպիտի մասնակցի այդ երկու ընտրութիւններուն։ Կուսակցութիւնը ոչ կաթողիկոսական և ոչ ալ պատրիարքական թեկնածուներ ունի ներկայացնելիք, և ոչ ալ պատգամաւոր՝ Հայաստան ղրկելիք։ Այս պարզ կեցուածքին եթէ պէտք է լուսաբանութիւն մը, ըսենք որ Դաշնակցութիւնը այս քայլով ընդդիմադիր դիրք մը չէ որ կը բռնէ։ Եւ եթէ, առանց մեր մասնակցութեան, ընտրութիւնները կատարուին ազգային աւանդութիւններու սահմանին մէջ, մենք պիտի գոհանանք մեր դիտողի դերով, և մեզի պիտի վերապահենք քննադատելու իրաւունքը ամէն անգամ, երբ այդ հաստատութիւնները հայ ժողովուրդի շահերուն հակառակ ընթացքի մէջ գտնուին։

Այս պարզ ու բացայայտ արտայայտութենէն յետոյ, ինչ որ կը վերաբերի Դաշնակցութեան, կարող են հանգստանալ Էջմիածնի հոգեւոր եւ Երեւանի քաղաքական իշխանաւորները։ Ասպարէզը բաց է հայկական թեմերու, գաղութներու և բոլոր խմբակցութիւններու առջեւ, օգտուելու Երեւանի «բարեացակամ» վերաբերմունքէն։ Փորձութեան կ'ենթարկուի Խ. Հայաստանի եւ արտասահմանի հայութեան կապը։ Մեր չէզոքութիւնն այս խնդրին մէջ, ամէն հնարաւորութիւն կ'ընձեռէ երկու կողմերուն ալ՝ լաւագոյն արդիւնքի մը յանգելու։

Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը չունի այն կնճռոտ հանգամանքները, ինչ որ ներկայ պայմաններու մէջ ունի Էջմիածնի կաթողիկոսութեան խնդիրը։ Այդ պատճառով, Երուսաղէմի Միաբանութիւնն ամէն հնարաւորութիւն ունի լիակատար ընտրութեամբ մը պատրիարքական աթոռին վրան նստեցնելու մէկը, որ ոչ միայն Միաբանութեան, այլ նաեւ գաղթահայ բոլոր թեմերու վստահութիւնը վայելէ։

Վերջապէս, ժամանակն է որ Երուսաղէմի հայկական փառնաւան վերջ գտնէ եւ այդ հարուստ ազգային հաստատութիւնը յաւիտենական շղթայակիրը չմնայ։ Խիստ հին դարերու ընդմէջէն ճկուն հայութիւնը կրցած է իր կարգին մտնել սուրբ տեղիները եւ տիրապետել Սիոնին, սակայն հինգ հարիւր տարիներէ ի վեր պարտքերու շղթայի պատմութիւնն է որ կը լսենք։ Մինչդեռ Ս. Յակոբի վանքը կրնար բռնել Վենետիկի եւ Վիեննայի ճանապարհը։ Հիմա, մանաւանդ, երբ հայութեան կրթական եւ մշակութային բազմաթիւ կեդրոնները քայքայուած են, մենք կը սպասենք որ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը կարգի դնէ իր վանական գործերը, եւ մշակութային ասպարէզի մէջ շինարար դեր մը ստանձնէ։

Ահա, կուսակցական և քաղաքական մարզերէն հեռու խնդիրներ, որոնք կը շահագրգռեն ամբողջ հայութիւնը, և մենք պիտի փափաքէինք որ այս ուղղութեամբ հաւաքական կամք մը յայտ բերէին անոնք, որ օրն ի բուն ազգային շահերու աւսին կը խօսին, բայց այնպէս ցոյց կուտան թէ իրենց ձեռքերը կապողներ կան։

Անհաշտ պայքարներու առիթներ չկան։ Ու մենք պատրաստ ենք ուրախութեամբ դիմաւորելու ժողովրդական ազատ կամքի արտայայտութիւնները։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԴԵՊՔԵՐԸ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը Յուլիս 17ին կը հեռագրէ.—

Թրքական զօրաբանակը սաւառնակներու օժանդակութեամբ յարձակման ձեռնարկեց Քիւրտերուն վրայ և հանդիպեցաւ անոնց կարովի դիմադրութեան։ Արալըզի մօտերը Քիւրտերը յարձակեցան Թուրքերու վրայ, բայց ետ մղուեցան։

Հասած տեղեկութիւններէն կ'երեւի որ, անցած չորս շաբաթներուն տեղի ունեցած կռիւները շատ ծանր եղած են երկու կողմերուն համար ալ։ Քիւրտ կիները կը կռուին այրերու կողքին։ Թուրքերը կը մեղադրեն Քիւրտերը, որ անոնք սպաննած և չարչարած են իրենց ձեռքն ինկած գերիները։

Հազար կամաւոր ժողովուրդէն

Թուրքերը կը շարունակեն հաղորդել հակասական լուրեր, որոնք ուշադիր ընթերցողին կը մատնեն իրենց բուն մտահոգութիւնը։ Միւս կողմէ, քօղարկուած խօսքերով կը յայտնեն թէ յաղթանակը տարած են քիւրտ անզէն ժողովուրդին վրայ.... ջարդելով «հրոսակներուն օգնող գիւղերու բնակիչները»։ 3000 սպանեալ քիւրտերու մասին լուրը որ կուտային, ուրիշ կերպ չի բացատրուիր, երբ իրենք իսկ, պաշտօնապէս ըմբոստներու թիւը կը գնահատեն 1500. եւ կամ, պէտք պիտի ըլլայ որ խոստովանին թէ շատ աւելի բազմաթիւ ուժի մը առջեւ կը գտնուին, ինչպէս բոլորովին զսպուած ցոյց տալէ յետոյ շարժումը, այսօր ալ պէտք կը տեսնեն յայտնելու թէ կռիւները փոխադրուած են Արարատի վրայ։

Նոյնութեամբ կուտանք Թրքական աղբիւրէ առնուած հետեւեալ լուրերը։

ԷՐԶՐՈՒՄ, 14 (Ա).— Իպրահիմ Թալի պէյ երկրորդ զեկոյց մը հրատարակեց։ Այս յայտարարութեան մէջ, Թալի պէյ կ'ըսէ թէ ըմբոստներուն ոչնչացումը ոչ միայն զինուորներուն, այլ նաեւ ժողովուրդին օժանդակութեամբ տեղի ունեցած է, 1000էն աւելի քաղաքապահ զինուորներ արձանագրուած են, եւ հրոսակներուն օգնող գիւղերու բնակիչները ոչնչացուած են։

Յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ Արարատի շարժումին համար հիմակուընէ ժողովուրդէն հազար անձեր կամաւոր արձանագրուած են։

Թուրք պաշտօնական զեկոյց մը

Քիւրտերու դէմ շարժող Թուրք զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ փաշա տուած է հետեւեալ զեկոյցը, զոր կը հրատարակենք նոյնութեամբ.—

ԷՐԶՐՈՒՄ, 14 (Փ).— Զսպումի գործողութեանց վերջանալը մեծ ուրախութիւն պատճառեց հոս։ Զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ փաշա, որ յաջողութեամբ աւարտեց գործողութիւնները, հետեւեալ զեկոյցով պարզած է կացութիւնը.

1.— Յունիս 24ին, Արճէշի հիւսիսային կողմը, Զիլան ձորին մէջ ընդհարումները սկսան Քէօր Հիւսէյինի եւ Էմին փաշայի տղոց ու աւազակներուն միջեւ, որոնք Պարսկաստանէն եկած էին, եւ նպատակ ունէին զօրք չգտնուած վայրերու մէջ յեղափոխական շարժում մը յարուցանել եւ այս ձեւով օգնել Արարատի մէջ նեղ դրութեան մատնուած աւազակներուն։ Պարսկաստանէն եկողներուն միացած էր նաեւ Զիլանի շրջանի ժողովուրդը։

2.— Ասոր վրայ, հազարապետ Խաշար Պէյի հրամանատարութեամբ ղրկուեցան հեծեալ զինուորներ, որոնք Ակչորիկ լեռներուն մէջ զսպեցին աւազակները եւ հասան Արճէշի շրջանը։

Յունիս 26ի առաւօտէն սկսեալ, մեր ուժերը, առանց յոգնութեան ինչ ըլլալը գիտնալու, կայծակի արագութեամբ հասան եւ յարձակեցան աւազակներուն վրայ, զանոնք բնաջնջելու եւ անոնց օճախը ամբողջովին մարելու համար։

3.— Զիլանի աւազակները երկու խումբի բաժնուեցան։ Մէկ մասը, հրամանատարութեամբ Սէյիտ Ռէսուլի, Արճէշի շրջանը գնաց, իսկ միւսը՝ Քէօր Հիւսէյինի աղոցմէն Էմին փաշայի հրամանատարութեամբ Տէտէլի և Բադնոց առաջացաւ։

Մինչեւ մեր զօրքերուն կեդրոնացումը, ըմբոստները շարունակեցին յարձակիլ Մուրատիէի, Արճէշի և Բադնոցի վրայ, բայց երեք վայրերու մէջ ալ մեծ հարուածներ կրեցին։ Մասնաւորաբար սաւառնակներու ամրակռծութիւնը շուարման մատնեց աւազակները։ Յուլիս 5էն սկսեալ մեր 9րդ զօրաբանակի ուժերը եւ 7րդ զօրաբանակէն մեր հրամանին ղրկուած գունդերը հաւաքաբար յարձակումի ձեռնարկեցին և հրոսակները նետեցին Զիլան և Խաչիաբի ձորերը, շատ քայքայուած վիճակի մէջ։ Ի վերջոյ, բոլորը ջնջուեցան, մէկ հոգի իսկ չազատելու պայմանով։

Յուլիս 10ի հինգշաբթի իրիկունէ սկսեալ, զսպումի գործողութիւնը վերջացաւ։

Շարժումին կարեւորութիւնը

Թուրք թերթերը կը շեշտեն թէ Արարատի դէպքը շատ աւելի կարեւոր կը նկատուի քան Շէյխ Սայիտի ըմբոստութիւնը, որովհետեւ կազմակերպուած է արտասահմանի մէջ, աջակցութեամբ կարգ մը պետութիւններու եւ 150նոցներու։ Մասնաւորաբար Սուրիայէն եւ Միջագետքէն օժանդակութիւն ստացած են։ Հալէպի մէջ կարգ մը Քիւրտեր ժողով գումարած են եւ որոշած օգնութեան երթալ։ Յունիս 29ին, 2000 աւազակներ կը փորձեն ինքնաշարժով սահմանը անցնիլ, սակայն Բէս իւլ Այնէն յուր առնուեցաւ հեռաձայնով, եւ զօրքերը ետ մղեցին եկողները։ Կ'ենթադրուի թէ ասոնք Միջագետքի քիւրտերն նին։

Ըմբոստները քիւրտերէն եւ Թուրքերէն յայտարարութիւններ տպած էին, եւ յոյս ունէին որ զանոնք ցրուելով պիտի կարենան ժողովուրդը ոտքի հանել, սակայն այս ծրագիրները վիժեցան, զօրքին արագ ու խիստ միջամտութեան վրայ։

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Առջի օր, մինչեւ իրիկուն հանդարտութիւն կը տիրէր Աղեքսանդրիոյ մէջ, երբ ամբոխը դարձեալ սկսաւ հաւաքուիլ ու փողոցէ փողոց ցոյցեր կատարել։ Քաղաքին գլխաւոր կէտերուն վրայ դիրք բռնած՝ զինուորական խումբերը ցրուեցին ցուցարարները։ Քանի մը ձեռք հրացէն պարպուեցաւ։ Մէկ հոգի միայն վիրաւորուած է։

Աղեքսանդրիոյ օտար հիւպատոսները յայտնեցին կառավարութեան թէ կը վախնան որ խռովութիւնները սաստկանան եւ առկից օտարները վնասուին, եթէ զինուորական ուժերը քաշուին քաղքէն։

ԼՈՆՏՈՆ, 18 Յուլիս.— Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ անգլիական երկու զրահաւորները մտան նաւահանգիստ։ Անոնց ներկայութիւնը հանդարտեցուցած է ժողովուրդը։ Նոր միջադէպ չէ պատահած։

Գերման խորհրդարանը լուծուած

Երկար ու բուռն վիճաբանութիւններէ եւ բազմաթիւ ճառախօսներ լսելէ յետոյ Գերմանիոյ խորհրդարանը, 221ի դէմ 236 ձայնով ընդունեց ընկերվարականներու բանաձեւը, որով կը պահանջուէր ետ առնել կառավարութեան ելմտական ծրագրի կիրարկման վերաբերեալ հրովարտակները։

Անմիջապէս որ քուէարկութեան արդիւնքը յայտնուեցաւ, վարչապետը կարդաց հրովարտակը, որով լուծուած կը յայտարարուի գերման խորհրդարանը։

Յաջորդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան սեպտեմբեր 14ին եւ արդէն, կուսակցութիւնները սկսած են ընտրական բուռն պայքարի։

Կանտի տեղը պիտի տա՞յ

Կը հաստատուի թէ փութացնելու համար յեղափոխական շարժման վերջը, Հնդկաստանի փոխարքան արտօնեց որ կարգ մը հնդիկ ականաւոր անձնաւորութիւններ, տեսակցութիւն ունենան Կանտիի եւ Նէհրուի հետ, անոնց բանտին մէջ եւ առանց վկայի։ Յոյս կայ որ այս տեսակցութիւններէն յետոյ, հնդիկ ազգային խորհուրդը պիտի հրահանգէ վերջ տալ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին. առկից անմիջապէս յետոյ է որ Կանտի եւ Նէհրու ազատ պիտի արձակուին.

«Մօրնինկ Փօսթ» խստիւ կը քննադատէ Հնդկաստանի փոխարքան, իր այս թոյլտուութիւններուն համար, եւ կ'ըսէ թէ որ եւ է կառավարութիւն որ կը զիջի բանակցիլ օրէնքը բռնաբարողներուն հետ, կը վարկաբեկուի։

Կալկաթայէն կ'իմացնեն թէ Պէնկալի շրջանին մէջ պատահած վերջին խռովութեանց ընթացքին, սպաննուած են 19 անձեր, վիրաւորուած են 6 ոստիկաններ։

Ռուսիոյ բողոքը Ֆինլանտայի

Խորհրդային կառավարութիւնը բողոքեց Ֆինլանտայի թէ համայնավար կուսակցութեան անդամները կ'արտաքսուին դէպի Ռուսիա։ Խորհրդային կառավարութիւնը յոյս կը յայտնէ թէ Ֆինլանտա միջոցներ ձեռք պիտի առնէ վերջ դնելու համար սահմանային նման բռնաբարումներու եւ պիտի հետապնդէ Ֆիլանտայի յանցաւոր պաշտօնատարները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍՕ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ նոր միջադէպ մը եւս ծագեցաւ։ Պոլշեւիկեան եզերապահ նաւ մը, Քամչաթքայի եզերքէն 4 մղոն հեռու, որսացող ճափոնական նաւերու ուռկանները կտրտեց, անկարելի դարձնելով ձկնորսութիւնը. ճափոնական նաւ մը հալածեց ռուսականը որ փախուստ տուաւ. ճափոնցի ձկնորսները կը պահանջեն խստիւ բողոքել Մոսկուայի կառավարութեան։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ զինուորական օդանաւ մը իջաւ Եսթօնիա, Նարվայէն հինգ քիլոմէթր անդին։ Օդանաւորդը յայտարարեց թէ ճամբան սխալած է։ Քննութիւն մը սակայն երեւան հանեց թէ ուղեցոյց գործիքը չէ վնասուած։ Եսթօնիոյ կառավարութիւնը որոշեց խստօրէն բողոքել Ռուսիոյ։ Առաջին անգամը չէր բոլշեւիկեան օդանաւերը նման արկածներու կը հանդիպին... Եսթօնիոյ հողերուն վրայ։

ԻՏԱԼԱՑԻ ընկերվարականներու համագումարը որուն կը մասնակցին իտալական զանազան ընկերվ. կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, բացուեցաւ երէկ, Փարիզի մէջ։ Ընկերվ. Բ. Միջազգայինի կողմէ ներկայ էին Վանտէրվէլտ եւ Ֆ. Ատլէր։

Համագումարի գլխաւոր նպատակն է իտալական ընկերվարութեան միացումն ու համախմբումը։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ տրուած հեռագրի մը համաձայն, զրոյց կը շրջի թէ Փիլզուտսկի մտադիր է բոլորովին քաշուիլ քաղաքական կեանքէ, անձամբ նշանակելէ յետոյ իր յաջորդը։

Լուրը վերապահութեամբ կը հաղորդուի։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻԲՐԵՒ ՆԱԽԱՄՈՒՏ

Մեր օրաթերթերը եւ նոյն իսկ պարբերական մամուլը կրնան յաւակնիլ, որ կը հասնին ամէն նիւթի։

Այս վիճակը արդիւնքն է անշուշտ պահանջի մը, որ կուգայ, իր ընթերցումներուն մէջ զանազանութիւն գտնել չգիտցող ընթերցող հասարակութենէ մը։

Այս վերջինը թերթերու մէջ կը փնտռէ ամէն բան, բոլոր այն բաժինները, որոնք կը գոհացնեն իր առօրեայ հետաքրքրութիւնը, ազգային ու միջազգային անցուդարձներուն շուրջ։

Ճիգի մը արդիւնք է անշուշտ ասիկա, կարելիութեան սահմաններուն մէջ. գոհացնելու համար ընթերցողներու ստուար մէկ զանգուածը։ Շատ անգամ նիւթական եւ բարոյական աւելորդ զոհողութիւններով է, որ թղթերու դէզեր լոյս կը տեսնեն աշխարհի բոլոր անկիւնները։ (Ինքնին խի՛ստ յատկանշական հարց մըն է անդրադառնալ նորանոր թերթերու հրատարակութեան հիւանդագին երեւոյթին, որ օրուան աննպաստ պայմաններուն մէջ, մեր իրականութեան յատուկ է միայն։)

Մեծ զանգուածին համար են ուրեմն լրագիրները։ Բայց անդին կայ թիւը մտաւորականներուն։ Այս վերջինները աչք չեն նետեր օրաթերթերուն վրայ, եթէ հոն չկան գրական եւ գեղարուեստական յօդուածներ ու լուրեր։ Որովհետեւ զիրենք հետաքրքրողը այդ կալուածին վերաբերող նիւթերն են։

Եւ իրաւունք ունին։

Առանց մխտելու անհրաժեշտութիւնը, որ գրագէտն ու արուեստագէտը կեանքին մասը կազմելու են եւ պէտք չէ մեկուսացած ապրին, հաստատելով մէկտեղ, որ մտքի վաստակաւորները իրական կեանքէն պէտք է քաղեն իրենց նիւթերը, անոնցմով ներշնչուելու եւ գործեր տալու համար,— համաձայն եմ, որ մտքի սովորական մակարդակէն վեր գտնուողները, անոնք՝ որոնց համար վայելք եւ անհրաժեշտութիւն են միեւնոյն ատեն, գաղափարական, գեղարուեստական ու գրական աշխարհի նոր հոսանքներուն հետ քալելու, անհանդուրժելի գտնեն իրենց համար անպէտ անունը, որ կը հրամցուի եւ որով կը լեցուին մտքի շտեմարանները։

Խմբագիրներն ալ իրե՛նց պատասխանն ունին.

— Նկատի առնելով միջակէն շա՛տ վար գտնուող մտքի մակարդակը մեր ընթերցողներուն առհասարակ, ստիպուած ենք տալ թերթին բովանդակութիւն մը, որ գոհացնէ բոլորը, մանաւանդ մեծին մասին հասարակութիւն մը, որ խիստ աննպաստ եւ անբնական պայմաններու մէջ, թերթը ապառողն է, թերթին գոյութիւնը պէտք աղէկ պահողն է։ Բայց մեր թերթը բա՛ց է նաեւ գրական-գեղարուեստական յօդուածներու համար։ Գրեցէք մեզի այդպիսի նիւթեր շօշափող յօդուածներ, սիրով տեղ պիտի տանք անոնց։ Մեղքը մերը չէ, եթէ աշխատակիցներ կը պակսին, եւ կամ ունինք աշխատակիցներ, որոնք ընթերցողներուն կը հրամցնեն ընթացիկ նիւթեր միայն։

Մեղքը աշխատակիցներուն ալ չէ անտարակոյս, երբ պատասխանատուութեան կը ձգուի, եւ օրը օրին չեն ներկայացուիր եւ ուսումնասիրուիր նիւթեր, որոնք մտաւորական դասակարգին հետ մէկտեղ կը հետաքրքրեն նաեւ ուրիշ աստիճաններու վրայ գտնուող ընթերցողները. անոնց թելադրութիւններ կ'ընեն, կը մղեն հարցասիրութեան կամ ընդդիմախօսութեան։ Մեղքը մտցուած ընտրանիին չէ՛, երբ օրուան հոգերէն դուրս, հազիւ ժամանակ ու տրամադրութիւն կը գտնէ հոգիներու խօսող վայելքներով զբաղելու։ Ինչո՞ւ, եւ որո՞ւ համար այդ ընտրանին, հոգի ու միտք մաշեցնէր, միտք յոգնեցնէր, երբ կեանքի անողոք վազքը կայ, որուն շառաչուն մտրակներուն հարուածները ամէնէն առաջ կը հասնին իրեն...

Կայ ի հարկէն անհետաքրքրութիւնը, զուգ ըսէք անտարբերութիւնը գրող դասակարգին, որուն միտքին ու զատողութեան ո՛չ մէկ թելադրութիւն կը բերեն գրական եւ գեղարուեստական այն բոլոր հարցերը, որոնք ուրիշ հորիզոններու եւ միջավայրերու մարդոց տուն կուտան խորհրդածութիւններ, ու զանոնք կը մղեն գաղափարական պայքարի. չէ՞ որ երբ մուրճը սալին զարնեն, անկէ կայծեր դուրս կը ցայտեն....

Բոլոր այս պատճառներով է, որ ոչ միայն օրաթերթերը, այլ մանաւանդ հակառակ իրենց կոչումին ու գոյութեան իրաւունքին, մեր պարբերաթերթերը լուռ կ'անցնին բոլոր այն խնդիրներուն վրայէն, որոնք ժամանակակից մտածող մարդուն միտքը կը յուզեն։ Անկէ երեւան կուգայ անտեսումը շատ մը կարեւոր հարցերու, որոնց համար կ'արժէր որ հայ մտաւորականն ալ, հայ գրագէտն ալ մտածէին, իրենց անկախ ու ազատ կարծիքները յայտնէին։

Այս խորհրդածութիւններն ունեցայ, երբ միտքս բերի երիտասարդ գրողի մը այս էջերուն մէջ հրատարակութեան տուած մէկ խոստովանութիւն-գրութիւնը, կարդացուած մտաւորական երիտասարդներու սահմանափակ հաւաքոյթի մը մէջ, «Յառաջ»ի հրաւէրով, եւ ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի։

Ուրիշներ կարդացին ու անցան թերեւս։ Հոն յայտնուած միտքերը սակայն ինծի համար նորութիւններ էին, որովհետեւ երիտասարդի մը ստորագրութիւնը կը կրէին։

Սպասեցի որ երիտասարդ գրողներն արտայայտուին անոնց մասին։ Զարմանալի կը գտնեմ սակայն լռութիւնը, որ կուգայ անոնց բանակէն, որովհետեւ այդ գրութեան ոգին ու միտքը բաժնող հազիւ մէկ կամ երկու գրող կը ճանչնանք մենք ներկայ սերունդէն։ Կը սպասէի, որ խօսէին նորերը, յայտնելու իրենց մերժումը կամ համաձայնութիւնը գրութեան մը, որ ցանգանակի մը տարրերը կը պարունակէր։ Կը սպասէի, որովհետեւ նոր գրողները, իրենց խառնուածքին ու նկարագրին համապատասխան թափով, աքաղաղի կռուազանութիւնը կը սիրեն, ըլլայ գրչով, ըլլայ մանաւանդ խօսքով։

Ոմանց մօտ, այս վիճակը կը հասնի հոգիի եւ նկարագրի անկումի, երբ իրենցմով զբաղող չկայ, զիրենք փառաւորող եւ իրենց վրայ հիացող չկայ, եւ ուր ցուցադրել կը փորձեն իրենց մտքին ոչնչութիւնները։ Ահազանգը հնչեցնելու է այլեւս նոր սերունդի այն խումբին համար, որ վատասերող այս միջավայրին շլացնող լոյսերուն առջեւ գտած է ինքզինքը։ Քանի մը տարի առաջուան մեր լաւատեսութիւնները կ'ընդունինք, որ միամտութիւն են եղեր. կ'ընդունինք որ խաբուած ենք եղեր արտաքին շպարէն, որ իր խորքին մէջ կը պահէ եղեր փտութեան ու նեխածութեան ախտավարակ բոյն մը։

Ներեցէք որ ըսելիքիս սահմաններուն չհասայ տակաւին։ Անոր պիտի անդրադառնամ քանի մը յօդուածներով։

Այս քանի մը տողերը նկատեցէք նախամուտ մը։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳՐԱԿԱՆ ՆԻՒԹԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս պարբերաթերթեր անդրադարձան յաճախ մատերիալիզմի մասին եւ բաւական կծու վէճի առիթ տուաւ այս հարցը, որուն սահմանաւորումէ իսկ, մեծ պայքարի դուռ բացաւ։

Նիւթապաշտութիւնը Արուեստի կամ Գրականութեան մէջ, նիւթին պանծացումը կամ անոր վարդապետութիւնը չէ եղած, այլ աշխատանքի մը ձեւական երեւութական մեթոտն է, այսինքն գործուն սահմանափակ մտայնութեան կիրառումը. գեղեցիկին, բարիին եւ ճշմարտին դասական խտացումը. միեւնոյն ատեն տեսակ մը դասակարգային գործելակերպի մը գաղափարական կազմաւորումը։

Նիւթապաշտութիւնը երկար ժամանակ ահաւոր պայքար մղեց մտքի եւ երեւակայութեան սահմանափակումին դէմ — Conformisme spiritualiste — բացարձակ ճիգի կամ բացարձակ մտքի դէմ. բացարձակ նիւթը — matière absolue ն հարկադրեց սակայն ոչ թէ նիւթին հաւատքը՝ խանդավառուած, անոր պաշտումովը սրբագործուած այրեց մտքին Աստուածը, այլ նիւթին միջոցաւ ուզեց խաչել հոգին եւ հարիւր տարիէ ի վեր, աւելի գաղափարին դէմ է որ կը կռուի. որովհետեւ այսօրուան քաղաքենութիւնը այդ մոգական ուժին կռթնած է եւ դարձած անոր ցաւագար եւ պատեհապաշտ խնկարկուն։

Նիւթապաշտութիւնը — ըսած է Էնկէլս — չի նշանակեր սիրել նիւթը. այլ հակադրել աւատուր մտայնութեան մը, որուն ծնունդն է այժմու կեղծաւորուստիր գաղափարապաշտութիւնը։

Նիւթապաշտութիւնը չի ճգներ լուծել բնազանցական խնդիրներ (problèmes métaphysiques), *այլ կը ջանայ նոյնիսկ այդ խնդիրները անգիտանալ եւ եթէ կարելի է իմանալ թէ ի՛նչ պատճառներ կը ստեղծեն զանոնք. ուրեմն ոչ թէ նպատակակէտ մըն է, այլ միջոց մը. ոչ թէ վարդապետութիւն* (doctrine), *այլ գրութիւն մը* (méthode) *կամ աւելի ճիշդ գործելակերպ մը։*

Նիւթապաշտութիւնը իր էութեամբ մարդկային աշխատանքին կապուած գործունէութիւն մըն է. կը մերժէ բացարձակապէս նիւթին գաղափարականը ինչպէս պայքարած է գաղափարին դէմ։

Բոլշեւիկեան գրականութիւնը երկար ատեն շահագործեց նիւթապաշտութիւնը իբրեւ վարդապետութիւն, տարաւ ծայրայեղութեան, ազդարեց անոր օգտակար եւ սրբազան պաշտօնը ժամանակակից գրական եւ գեղարուեստական յեղաշրջումին մէջ. այժմ աւելի մեծ միտքեր, յառաջապահ հոսանքներէն կ'ըզգան նիւթին եւ անոր շուրջ հիւսուած աւանդութեան խարխուլ շերտաւորումները։

Ամէն ծայրայեղութիւն, ճակատագրօրէն ուրիշ ծայրայեղութեան կ'ապաւինի, եւ որպէսզի հակազդեն հին մտքին ու գաղափարին, թափ տուին նոր երգի մը եւ կանգնեցին «բացարձակ շարժումը նիւթին» եւ նորերը մոռցան որ եթէ շարժումը բացարձակ է, նիւթը չի կրնար ըլլալ, եւ որքան նիւթին պաշտօնն է չէզոքացնել որքան կարելի է բացարձակին խնդիր ու հիւանդոտ մտայնութիւնը, ամէն բանի մէջ՝ հիները իտէալի վերածեցին Աստուածը որ եղաւ տիրական ու բացարձակ, որբերէն շատեր կ'ըսեն, ի՜նչ է Աստուած ինքնին։ Աստուած նիւթն է որուն սեփականութիւնն է տարածութիւն եւ շարժում։

Հիներէն շատեր ալ կ'ընդունին նիւթապաշտութեան պէտքը իբրեւ գաղափարականութիւն, սակայն որոշ ձեւականութիւն կը գտնեն պատճառներուն բնութեան մէջ եւ կը շահագործեն ի նպաստ որոշ գաղափարականութեան մը։ Հոգիի անմահութիւն չի ճանչնար ինչպէս որ չի ճանչնար իմացական տիրապետութիւն, գիտութենէ աւելի ազատական, մատերիալիզմը չընդունիր հոգեկան աշխարհ մը առանց մսի եւ ոսկորի, մէկը միւսէն անբաժան, իրար լրացնող, ուրեմն ոչ մէկը կամ միւսը բացարձակ ուժեր են այլ յենակէտներ գիտար օժանդակող։ Մեքենական աշխարհը իր Ամերիկայով դարձաւ պաշտպանը նորագոյն նիւթապաշտութեան, ինչպէս Զոլա եղաւ չափանիշը նոր դպրոցին եւ գրական մատերիալիզմը կազմեց կէս դարու տիրական դեր, բայց ոչ իսկական քանդում իտէալիզմին, որովհետեւ ուզեց զայն վարդապետութիւն դարձնել։

Այսօր այսքան միայն նիւթապաշտութեան սահմանաւորման համար։ Ուրիշ առթիւ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ վերլուծել բուն իսկ նիւթապաշտութեան դերը գրականութեան մէջ։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀԵՐՈՍԸ

Հերոսը նախասահմանեալ մըն է։ Անիկա կը հնազանդի առաքելութեան մը։ Հերոսի մը գործունէութեան խարիսխն իսկ է հնարումի, ձեռնարկի մը, զոհողութեան մը ոգին եւ իմաստութիւնը։ Չկայ յոռետես հերոս։ Այն ատեն անիկա պիտի չկրնայ գործի մը ձեռնարկել։

Զինուորական առաքինութիւններուն ամբողջութիւնը դեռ չեն լրացներ հերոսը։ Ինչ որ զայն կը զանազանէ մարդերէն, այդ հեշտանքն է որ կ'ունենայ ամենադժուար գործի մը մէջ։

Պարտականութենէն աւելի սէրն է որ կը մղէ հերոսը գործելու։ Քաջը կրնայ արժանիք ունենալ բայց հերոսը ո՛չ։ Բնազդը մայրերու մէջ աւելի ուժեղ է՝ ինչպէս հերոսներուն։ Ոչ մէկ մայր ինչպէս նաեւ ոչ մէկ հերոս արժանիք չունին։ Ինչ որ կրնան քաջերը ընել սա է — ցոյց իրենց կեանքը։ Հերոսները զայն կը նուիրեն։

Հիները միայն մաքուր, անարատ զոհեր կը մատուցանէին աստուածներուն։ Հերոսները անբիծ մարդեր են, որոնք բնութեան կողմէ կը նուիրուին ժողովուրդին ազատութեան համար։

Պիղծ մարդիկ անարժան են մեռնելու։

Հերոսները առաջուընէ խաչուած են։ Անոնք գերագոյն վտանգին կը քալեն մինչեւ մահը։

Հերոսը այն է որ իր եսը կը մոռնայ տալու համար զայն ուրիշին։

Կարգ մը մարդեր կ'երթան վտանգին, ինչպէս կոյսերը սիրոյ։ Անոնք զայն անհեթեւանք կը կարծեն։

Եսի սէրը կը վարէ մարդերը. բայց ուրիշի սէրը կը վարէ հերոսները։

Բնութիւնը ապրելու համար չէ որ կը ստեղծէ հերոսները, այլ ծառայելու համար։ Հերոսութիւնը ծառայութեան մէջն է։ Հերոսութիւնը ունի իր աստիճանները։ Ցանքը եւ արժանիքը կըսկսին հոն ուր հերոսը կը դադրի հերոս մը ըլլալէ։ Հերոսութիւնը միմիայն սէր է, ան ջանք չէ։ Հոն ուր ուրախութիւն չկայ, հերոսութիւն ալ չկայ։

Մարդիկ իրենց մարմնի զգայարանքներով միայն կ'ուրախանան տիեզերքէն, իսկ հերոսներն ալ իրենց հոգիի կարողութիւններով։ Մարդիկ կը յագենան ստանալով, իսկ հերոսները՝ տալով։ Մարդիկ իրենց մարմնի ծառաներն են, հերոսները մարդոց ծառաները։ Մարդիկ կը ծառայեն իրենց մարմնին, ստանալու համար գոհացումներ։ Հերոսները կը ծառայեն մարդոց բարիքին համար։

Մարմինը բազմապահանջ է։ Սուրբերը մարմնի բռնակալ բնազդին կը յաղթեն վրէժ լուծելով։

Մարմնի առարկութիւններուն քաջին հոգին խուլ կը մնայ։

Հերոսը իր մարմինը աժան կը ծախէ, որովհետեւ անոր օտար է։ Հոգին եւ մարմինը մէկ է մարդոց համար, իսկ տարբեր են հերոսներուն համար։ Հերոսի մարմինը միայն իր զէնքերու ծառան է։

Բոլոր հզօրները կիրք մը ունին. — ճանչնալ իրենց չափն ու սահմանը։ Անկարելին այն է որ կը փորձէ միայն հերոսները։

Հերոսները կը մուրան գաղտնի, դժուարին կանոններն ու օրէնքները։

Ողբերգականը հերոսին բնական տարրն է։ Ողբերգական օրերը հարսնիքի օրեր են քաջերուն համար։

Բնութիւնը կը վստահի հերոսներուն գործեր, որոնք ամենածանր են մնացեալ մարդոց համար։

Մեծ հարստութիւն գիտցողները երբեք չեն ուրախանար։

Հերոսի ամենամօտիկ ազգականները խոնարհներն են։

Մայրերու նման հերոսներու նպատակն ալ իրենցմէ դուրս է։

Մայրերը, առանց հեշտանքի է որ իրենց զաւակներուն մեծնալը կը տեսնեն։ Հերոսական մայրերը միշտ նոր երախաներ կը փափաքին ունենալ։

Մայրութեան եւ հերոսութեան միայն յատուկ է փնտռել միմիայն հեշտանքը հո՛ն, ուր կայ տանջանք, նեղութիւն եւ ջանք։

Փառքի սէրը նախնական չէ հերոսին մէջ։

Վտանգի սէրը, վտանգի հեշտանքը, իր արժէքի զգացումին գիտակցելու պէտքը, ուրախութեան, վտանգի ենթարկուելու, նախաձեռնութեան մը կարողութիւնները, թշնամին խաբելու հաճոյքը, անոր մնասելու երջանկութիւնը, կռուելու գինովութիւնը, վերապրելու վստահութիւնը, ակնուած դժուարին գործ մը լաւ կատարելու հպարտութիւնը, տարօրինակ գործեր ընելու ուրախութիւնը, ծառա[...] պատիւը, առողջ մարմին[...] հրճուանքը բոլոր կարողու[...] ներու՝ ցոյց կուտան որ [...] քաջ է։

Սխալ է կարծել որ [...] մարդ ընդունակ է յղանա[...] բոսական ընթացք մը, [...] նաեւ կարծել որ միայն բա[...] կան ուժն է որ անոնց կը [...] իրենց ծրագրի իրագործ[...] մէջ հերոսը աննմանելի [...] հետեւ իր գործերուն սկզբ[...] սէրն է, որ առանց հեշտ[...] բան մը չի կատարեր։

Հերոսը արու կը ծնի։

Կայ նաեւ հեռաւորութ[...] քաջին եւ հերոսին միջեւ, [...] գայթակին եւ մօր միջեւ [...]

Հերոսները իրենց [...] ձայներէն աւելի ուրիշ ձայ[...] է որ մտիկ կ'ընեն.

Թրգմ. Ա. Գոր[...]

ԱՍՏՂԵՐՈՒՆ ՏԱԿ

Գարնան քաղցըր իրիկուն. դաշտերուն մէջ հաւկաթոյր,
Կը շարժի ծով մ'հեշտանքի.
Տե՛ս, ինչպէս կը ծաղուրի արեւահոս զիրկն հողին,
Երանգածուփ ու յուռթի։

Ակօսներուն մէջ արդէն, լուսնակն արծաթ կը թափէ.
Ու կուտայ լոյս ճամբայիս.
Լուռ մարգին մէջ հատեւան, ցայգաթիթեռ մ'ուկեղէն,
Ու բոյրերու մէջ՝ հոգիս։

Անուշ շունչ մը կը ծածկէ զիս՝ կը սեղմէ, կը բանտէ,
Կ'ըմպեմ հաշիշն արեւին.
Եւ ամէն տեղ, ծաղիկներն ու հունձքերուն մէջ խարտեաշ
Կ'եռայ համբոյրն աւիշին։

Ծարաւահեղձ՝ կ'երթամ ես ծոցն անուշհոտ գիշերին,
— Կը ծաւալի մեղրակաթ —
Ո՛ րքան լա՛ւ է, անո՛ւշ՝ անհունութիւնն եթերին,
Որ կը զգամ հեւքն իմ սրտիս։

Աստղերուն տակ, ճակտիս վրայ, շող մը կ'իյնայ լուսն[...]
Ծաղիկներուն՝ քրքմահոս.
Ես կ'երթամ լուսացնցուղ աստղերու զիրկն հրեղէն,
Գտնել հէքեաթն ոսկեզօծ։

Գ. ՄԻՆԱՍ[...]

ՈՐՈ՞ՆՔ ԿԸ ՂԵԿԱՎԱՐԵՆ ՋՈՐ[...]

Թրքական Անատոլու գո[...] կալութիւնը կը ծաղրօդե[...]

Հոս զանազան աղբիւ[...] սատացուած տեղեկութեանց [...] մաձայն, մեր ուժերը, [...] ւորաբար երկու սէչ [...] լուրջ գործողութեանց [...] են։ Զօրաբանակի հրամա[...] Սալիհ եւ Զէքի փաշա[...] ինչպէս նաեւ բանակի [...] սպայակոյտի պետը, [...] ոստիկանական նախկին [...] րէն Էքրէմ պէյ մօտէն կը [...] ւին գործողութեանց եւ ա[...] կը հրամայեն։

Փոքր Աղրը Տաղը ([...] Մասիս) ամբողջովին [...] ուած է։ Մեծ Մասիսն ալ [...] կողմէն շրջանակուած է[...] լուր կայ որ այս լերան հ[...] կողմն ալ գոցուած է մեր [...] բուն կողմէ։

Մեր ուժերը գրեթէ [...] լու վրայ են Փոքր Մ[...] Շատ մը աւազակներ հիմ[...] նէ խումբ խումբ կ'ապաստ[...] հեռուները։

Մանաւորաբար պէտք [...] չել մեր սաւառնակներու [...] նուէր գործունէութիւնը. սաւառնակներէ բաղկացեալ [...] մեղներու բարձրացումը [...] սափեցուցած է ըմբոստ[...] Բայց եւ այնպէս գետնէն գ[...] ցիրներով կրակ կ'ընէին [...] սաւառնակներուն։ Աւազակ[...] ունին կանոնաւոր մավզեր[...] եւ վերջին դրութեամբ գ[...] ցիրներ։

Կ'ըսուի թէ աւազակներ[...] հրամանատարներն են կամ[...] զաւաճաններ, որոնք բա[...] եւ երկրէն վտարուած էին։

ՑԱՒԱԼԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս խորագրին տակ, Ֆր[...] սայի ճամայնավար կուսակ[...] թեան թերթ l'Humanite կը գր[...] «Ելմտական դժուարութիւ[...] րու ճնշման տակ, վարչ[...] խորհուրդը ստիպուած է թեր[...] հրատարակել շաբաթը երեք [...] գամ, չորս էջերով։ Այս կարգ[...] դրութիւնը պիտի տեւէ [...] ամիս»։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԷ ԼԸՆՈՐՄԱՆ

Լընորման, Ֆրանսացի այս թատերագիրը, կը հետեւի Ֆրոյ-տի գպրոցին։ Իր գլխաւոր ճիգն է, երեւցնել «հոգիի»ին ենթագիտակցական խորութիւնները։

Թէ ինչպէս «կը պեղէ», կամ ինչպէս կը գրէ, այդ մասին ինք է որ կ'արտայայտուի յօդուածով մը Paris Presseի մէջ.

— «Անպատ հարստութիւն մը ունի մեր անգիտակից յիշատակներուն ամբարը։ Ան կը պարունակէ այն բոլոր տպաւորութիւնները, զորս առած ենք մեր մանկութենէն ի վեր։ Գիտակցութիւնը զանոնք կը թաղէ խորխորանի մէջ, օգտագործելով շատ քիչ մաս մը միայն։ Երբեմն կը վերակենդանացնէ քանի մը պատկերներ, ընդհակառակն մոռացութեան կուտայ բազմաթիւ ուրիշ պատկերներ։ Հոգիին երեզմանին մէջ, յարութիւն կուտայ նման գիրքերու։

Եթէ գրող արուեստագէտը յաջողի գիտնալ մեքենականութիւնը մեռելներուն մէջ ընտրութիւն ընելու, մասամբ լուծուած կ'ըլլայ գրական ստեղծագործութեան հարցը եւ ուրիշ հոգեկանութիւնը երբեք պիտի կրնայ կատարելապէս բացատրել այս վերակենդանացումը։ Այսուհանդերձ, կրնայ, ուսումնասիրելով արուեստագէտին մտային կազմախօսութիւնը եւ անոր կեանքին ...կարկառուն ձգտումները, ըսել թէ ինչո՞ւ նախասիրութիւն մը ունի գաղափարներու հանգոյցի ձեւերու մասին։ Ան կրնայ պարզաբանել անհրաժեշտ տարրերուն՝ ամուր կապը, որ մարդը կը կապէ իր ... ին։ Ան կրնայ որոշակի բացատրել պարագան այն նմանութիւններուն, որոնք գոյութիւն ունին գրողին ու իր հերոսներուն ... միջեւ։

Երբ ռամիկը կարծէ թէ ... պատկերի մը հեղինակը ... ային զգացումներ ունի, արուեստագէտը կրնայ պատասխանել թէ ոճիրը ներկայացնելով է, որ կը մերժէ ոճիրը։

«ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ ԱՆԹԱՌԱՄ»Ը

Candideի խմբագրին հետ ... ակցութեան մը ընթացքին, ... ոնրի Պորտօ հետեւեալը յայտարարեց իր ...ան վերջերս ... հրատարակած վէպին՝ Antaram de Trebizondeի մասին.

— Աշխիկս տարուած է պատմութեամբ։ Պատմութեան հանդէպ իր ճաշակին է որ գիրքը մղեց ... Հայ ժողովուրդը եւ անոր ...երական արկածը, որովհետեւ «Անթառամ»ը քիւրտերուն կողմէ գերի տարուած Հայուհիի մը կեանքն է, ժամանակակից պատմութեան մէկ էջին լուսանցքին վրայ վէպ մը։ Հայաստանի պարագային մէջ, հակառակ ուելի ուրիշ բան մը կայ ու պատմութիւնը, ի նպաստ Հայերուն պէտք է հաշուէ հերոսական դիմադրութեան մը էջերը...։

ՍՈՂՈՄՈՆԻ ԵՐԳ ԵՐԳՈՑԷՆ ՑԵՏՈՅ

Ֆրանսական կրօնական ամսաթերթի մը մէջ կը կարդանք հետեւեալ բանաստեղծութիւնը, որ Միրուժան Պարսամեանի գրչին տակ, մեր ուղղափառ քննադատները պիտի կոչէին «պոռնկագրութիւն»։

Այդ օր, երկուքս ալ ծաղըր-
դուած էինք
Եւ տեսեր էի թէ Աստուծոյ մար-
մինը կ'իջնայ անոր մէջ։
Մեր սրտերուն մէջ տանելով
Հիսուսին ներկայութիւնը,
Շատ յանցած իրարու քով ե-
կանք։
Ահա իր սենեակն ենք, ուր ա-
ռանց պահ մը կորսնցնելու,
Յարգանքով՝ գայն կ'երկնցնեմ
իր անկողնին վրայ,
Որովհետեւ, այդ պահուն, ինծի
համար տօն է կարծել
Թէ Յիսուս ծոց ներկայ է, ինչպէս
սկիհին մէջ.
Նաեւ այս կուրծքին տակ՝ անոր
միսը պաշտելի
Եւ շարժումս, անմիջապէս ա-
նոր մասունց նպատակս,
Կը քակեմ անոր զգեստը։ Ան կը
լռէ.
Անոր ակնարկը խաղաղօրէն կը
զարմանայ,
Ես, մինչդեռ սիրտս ուժգին կը
զարնէ,
Կը սածեցնեմ անոր մանկական
շապիկը.
Որ արդէն երեւան կը ծանէր
անոր կուրծքը.
Եւ ահա, աչքերուս առջեւ, անոր
մերկ իրանը։
Լուսաշող արեւ մը կը մտնէր
պատուհանէն
Եւ կարծես իր փառքը փոխ կու-
տար փոքրիկին մարմնոյն,
Որ, ո՛վ Տէր, քու փառքովդ դեռ
նոր էր նուիրագործուեր.
Ո՛վ պայծառութիւնն ու քաղ-
ցրութիւնը սատափեայ մորթին
Աւելի մաքուր քան մետաղը որով
անօթ մը կ'ոսկեզօծուի։
Ու ծակա՛ոս որ քեզ կը պաշտէ,
կը ծռեմ անոր վրայ,
Եւ որպէսզի ըղձանքս՝ քեզմով
համ դառնայ
Այս մանուկ միսին մէջ՝ ուր դուն
կը ճաճանչաս,
Իմ փայփայանքիս նուիրուած
այս զգեստաւորման տակ,
Ուր աչքերս քեզ կ'որոնեն, ու
բերանս քեզ կը ծծէ,
Յիսո՛ւս, քու մարմինդ կը ծանր-
կեմ իմ համբոյրներովս։

ՈԳԵՀԱՐՑՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

«Շերլօք Հոլմսի Արկածներ»ուն համբաւաւոր հեղինակին՝ Քոնըն Տոյլի մահէն ի վեր, դարձեալ օրուան նիւթ դարձած է ոգեհարցութիւնը, որ առաջին անգամ Միացեալ Նահանգներու մէջ ծագեցաւ 1847ին։ Այդ թուականին, գերմանացի ընտանիք մը Ֆօքս կամ Ֆօս, գնաց հաստատուելու Նիւ Եորքի նահանգին մէջ, Հայտսվիլ գիւղը։ Հազիւ քանի մը օր էր որ այդ գիւղին մէջ բնակութիւն էր հաստատեր, երբ իրենց տան մէջ, գիշերները սկսան լսել տարօրինակ աղմուկներ։ Պատին ու սարսափելի ձայներ հարուածներ կուտային։ Պարտիները կը շարժէին։ Ընտանիքին երկու աղջիկները Մարկըրէթ՝ 15 տարու, Քէթ՝ 12 տարու, կը պատմէին թէ, կը զգային որ պաղ ձեռքեր կ'անցնէին իրենց դէմքին վրայէն։ Եւ որքան ալ, հաւատութիւնը կը ստանային, չէին կրնար այս խորհրդաւոր երեւոյթին հեղինակները երեւան հանել։ Այսուհանդերձ, փոքր աղջիկը՝ Քէթ, տեսնելով որ անտես ու անշօշափելի աճպարարները... որ եւ է ձեւով չէին պատճառեր իրեն ընտանեցեր էր անոնց։ Այդ խաղերը կը վերագրէր սատանաներու։ Անոնց հեղինակին անուն մը գտեր էր եւ զայն կը կոչէր Նրկճղի Ոտք։ «Պարոն Երկճղի Ոտք, կը կանչէր, ասոր հասկցէ տեսնեմ»։ Ու տասը հարուածներ կը զարնուէին առատակամածին։ Գործին իրար անցան։ Սկսան փորձեր կատարել։ Ընտանիքին մայրը կ'ըսէր — «Հոգիներ են»։ Եւ ամէն մարդ սկսաւ կրկնել, — Հոգիներ են։

Այս է սկիզբը ոգեհարցութեան, որ շատ չանցած՝ գրաւեց Նորաշխարհի մը պես նուաճեց Ամերիկան եւ Եւրոպան։ Եւ այսպէս երեւան եկան «մէտիոմ»ները, անոնք որ ընդունակութիւնն ունին ոգիներու հետ հաղորդակցելու եւ որոնց նախամայրը պէտք է նկատել գերմանացի Ֆօքս ընտանիքին աղջիկը՝ Քէթ։

Եւ հետեւաբար, ոգեհարցութիւնը, որ այսօր, շատերուն համար կրօնք մը դարձած է, իրեն հեղինակ ունի 12 տարու աղջիկ մը։

ԹԱԳՈՐ ԵՒ ՀՆԴԻԿ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Հնդիկ մեծ բանաստեղծը Րապինտրանաթ Թակոր, զորդ զգուշացած էր գիրք բանելէ անգլեւհնդիկ պայքարին մէջ, հակառակ որ, վերջին տարիներու ընթացքին, չէր քաշուած իր համակրանքը յայտնելէ Մահաթմա Կանտիի հանդէպ։

Ներկայիս, Թակոր կը գտնուի Գերլինի, ուր բանախօսութիւններ կուտայ։ Իրեն ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ — Կանտիի խաղային իրականացման համար, Հնդիկներու ճիգը, ազատութեան ի խնդիր այս պայքարը կրնան յաղթել կամ ձախողիլ, բայց հարցը եմ որ, ժողովուրդը օրուն կը պատկանիմ, կը պայքարի այդքան բարձր նպատակի մը համար։ Հնդկաստան պէտք է օրինակ գտնայ ամբողջ աշխարհին։

«Կարելի չէ նախատեսել թէ ինչ տեսակ կառավարութիւն պիտի ունենայ Հնդկաստան։ Դարերու ընթացքին է որ կառավարութիւնները կը կազմուին եւ եթէ Հնդկաստան ստանայ ինքնավարութիւնը, այդ պիտի պատշաճի Հնդիկներու նկարագրին եւ պարագաներուն։

Անկասկած Հնդկաստան պիտի ունենայ իր յատուկ Սահմանադրութիւնը։ Հնդկաստան Հնդկաստան է»։

Հնդիկ բանաստեղծին այս խօսքերը ... պիտի գտնեն.

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ «ԲԱՆՈՒՈՐ»

Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամներէն 18 հոգի հաւաքուեցան իրենց նախորդ օրուան նիստին, շարունակելու համար բառարանի աշխատանքները։ Ներկայ էր նաեւ Ֆրանսայի նախորդ վարչապետը Պ. Փուանքարէ, որուն յանձնուած էր սահմանել «բանուոր» բառը։ Անոնց փոփոխութեան ընդունուեցաւ Պ. Փուանքարէի սահմանումը հետեւեալ կերպով — բանուոր — Այն մարդը կամ կինը որ իր ծառա...ւթիւնները վարձու կուտայ ... ճարտարարուեստական կամ երկրագործական աշխա...ի մը համար։

Օուխ

ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Միջխորհրդարանական Միութեան խորհրդաժողովը անցեալ օր բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ, Նախագահութեամբ Ֆրանսայի նրեսփոխանական ժողովի Նախագահին։ Բազմաթիւ ճառերէ յետոյ, սկսաւ օրակարգի նիւթերու վիճաբանութիւնը, որոնց կարգին՝ զինաթափութեան եւ Եւրոպական Դաշնակցային Միութեան հարցերը։

Ռումէն պատուիրակութեան նախագահը յայտնեց թէ Ռումանիա համամիտ է Համեւրոպայի կազմութեան, պայմանաւ որ բոլոր ազգերը կարենան խաղաղութիւն վայելել եւ Միութիւնը միայն քաղաքական չըլլայ, այլ նաեւ տնտեսական.

Պելճիքացի երեսփոխան մը մը յայտնեց թէ զինաթափութեան հարցը պէտք է քննուի երեք կողմերէ, — զին տնտեսական եւ քաղաքական։ Պելճիքացի երեսփոխանը քննադատեց մամուլը թէ ազգերու միջեւ կը սերմանէ փոխադարձ անվստահութեան մթնոլորտ մը եւ ըստ իր կարծիքին, բարոյական զինաթափումը պէտք է վերջ տայ այս անվստահութեան։ Իսկական զինաթափումը չպիտի իրականանայ, մինչեւ որ բարոյական եւ տնտեսական ուժերը չզինաթափուին։

Գերման պատուիրակը վախ յայտնեց թէ համեւրոպական միութիւնը պիտի գայ աւելի ուժ տալու վերջին պատերազմէն բղխող միջազգային դաշնագրութեանց։ Ըստ գերման պատուիրակին աշխարհի խաղաղութիւնը այնքան կարեւոր է որքան նորոգայինը եւ երբ խաղաղութեան դաշնագիր մը կը բովանդակէ որ եւ է անարդարութիւն, պէտք է կռուիլ անոր դէմ։

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՀԱՅԵՐ

Թաւրիզցի Պ. Յակոբ Աւագեան, իր գաւկին մահուան առթիւ 750 տոլար նուիրեց Թաւրիզի չորս դպրոցներուն, իւրաքանչիւրին 100ական տոլար, — Աղբատականի թեմական, Արամեան, Հայկազեան եւ Գիմնազիոն դպրոցներուն, նաեւ Առաջնորդարանին 100 տոլար. Ազգասիրանին 100 տոլար եւ Հանգստարանի վարչութեան 150 տոլար։ Բացի այդ, ազնիւ հայը որոշեր է իր անունով գաւկին փոխարէն, կարօտ աղու մը օգնել, մինչեւ որ տղան աւարտէ բարձրագոյն կրթութեան դասընթացքը։

*⁎ Բարսեղ Միրզոեան, ութսունամեայ Ցարօնցի Դաշնակցական մը իր հարստութիւնը, 100 հազար տրանսֆիրմօտ գումար մը կտակած է Ցեւէ Ազաճի վարժարանին։ Նոյնպէս 3000 տրանսֆիր նուիրած է Հելլէն նաւատորմին։ «Էլ վիմա» թերթը խմբագրական նօթերուն մէջ գրեց — «Ազգանական հայու մը նուէրը Հելլէն նաւատորմին, գումարը անհշան, բայց եւ այնպէս յու-

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՁԱՔԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՄԼԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

13 Յուլիս 1930 Փարիզ-Ռըթել

...զիչ է անոր ժէսթը»։ Ասոր կը յաջորդեն գնահատական ուրիշ տողեր թէ հիւրընկալուած Հայերը կը սիրեն իրենց երկրորդ հայրենիքը

ԽՐՈՒԱԹՆԵՐ ԵՒ ՍԼՈՎԷՆՆԵՐ ԿԸ ՊԱՏԺՈՒԻՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հռոմի մասնաւոր դատարանը դանազան պատիժներու դատապարտեց Թրիեսթեցի խումբ մը խրուաթ եւ սլովէն մտաւորականներ, որոնք կը մեղադրուին թէ օտար կառավարութեան մը հաշուոյն լրտեսութիւն կ'ընէին եւ կը պատկանէին իտալական կառավարութեան կողմէ լուծուած գաղտնի կազմակերպութիւններու։

Դատարանը չկրցաւ լրտեսութեան փաստեր գտնել անոնց դէմ, բայց դատապարտեց իբրեւ կուսակցականներ։ Իտալիոյ հանրային կարծիքը չվրդովելու համար, գրաքննութիւնը թոյլ չտուաւ որ դատավարութեան տեղեկագրութիւնը հրատարակուի իտալական թերթերու մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական Գործադիր Խորհուրդը կազմակերպած է արձակուրդի բանակում մը մէկ ամսուան համար, Paris—Plageի եւ Stella Plageի միջեւ Touquetի անտառը, մայրիներու սիրուն ծառաստանի մը մէջ։ Սոյն բանակումին կրնան մասնակցիլ սկաուտ եւ ոչ-սկաուտ 11էն 16 տարեկան պատանիները։

Պայմանները.— Իւրաքանչիւր սկաուտ կամ ոչ-սկաուտ պարտի վճարել մէկ ամսուան համար 350 ֆրանք. իսկ 15 օրուան համար 175 ֆրանք։

Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը, 1, Rue Saulnier 5րդ յարկ, Metro Cadet, առաւօտները ժամը 10էն 14 եւ իրիկունները ժամը 6էն 7.30, մինչեւ 27 յուլիս իրիկուն։ Անկէ վերջ կատարուած դիմումները ապարդիւն են։

Սկաուտական Խորհուրդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 60 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

«Արթի՛ն, ըսի, զէնք չունենալ մարդը կին մը չարժէ։ Կ'երթանք, երկու քոռ քիւրտ ձեզ ... բանէ, կը տանէ Մուշ եւ ... ըլլայ էշ նահատակ։ Եկէք, ... թանք Մխիթար, նաւակ մը ... ինք Սաքօյին, մէկը Մշոյ ... միտէին, մէկը Հրայրին, մէկը Վարդանին (Տէրիկվանցի, ...եղական կոմիտէի անդամ, ...ուած 1905ին բանտի մէջ) ... թէ նրանց համաձայնութիւնն ... այ՝ զէնքերնիս առնելը, է՛հ ... ինչ ընենք, դուք ալ կը թողուք մը հեռանաք»։

Նամակներ գրեցինք վերոյիշեալներուն, նաեւ Դաշտ գալ ... մեր չորս ընկերներուն, ...ակացուցինք եղածները։ Նոր... կը կանչեն մեր չորս ընկերները եւ կ'ըսեն «Մինչեւ ... զէնքերը չդարձնէք ձեզ, զացնէ... ասուն չէք դառնար», կ'որոշեն, որ Հրայրը գայ Սասուն։ Հրայրը կը խոստանայ։ Էդ՝ ատեն քոչերը գացած էին, սարերը դատարկուած էին։ Երկու օր կ'անցնի։ Երրորդ օրը Հրայրը կուգայ Շէնքը։ Մենք կը գտնուէինք Մխիթար։

∴

Մշու կոմիտէն եւ Սաքօն կ'իմանան, որ զօրքը պիտի գնայ սարը Սերոբի վրայ։ Իսկոյն Դաշտի չորս տղայոց կ'իմացնեն թէ՝ «շո՛ւտ, գնացէք սար, զօրքը գնաց Սերոբի վրայ։ Կամ խոյս տուէք, կամ կռուեցէք»։

Չորս ընկերները կը վերցնեն իրենց զէնքերնին եւ ցերեկով կ'ընկնին սարը։ Կուգան Հալւորիկ, այնտեղից կուգան սար։ Խալիլ վերցուցած էր Բըղըրցի եւ Խարզանցի իրեն աշիրը։ Ալի փաշան 600 զօրք, 100 ձիաւոր։ Զօրքի մի մասը կը թողուն Շէնքը, Սէմալ, Խոտցածով կուգան Կէլիէկուզան։

Հրայրը, ինչպէս ըսինք, Շէնքը կը գտնուէր։ Գիւղացիք կը թագցնեն նրան։ Ես հիւանդ պառկած էի, երեք ընկերներս քովս կը գտնուէին։ Քովերնիս զէնք չկար։ Եղօն եկաւ, զուռը զարկաւ թէ՝ «տղե՛րք, ելէք, ասկեար եկաւ»։ Ես դուրս եկայ վարտիկ շապիկով։

Զօրքի առաջը հասեր էր Մեհրնայ աղբիւրը։ Աւելի աղայ Մակարը գրկեցի Կէլիէկուզան Սերոբի քով ըսելով, թէ ղա՛րս եկնի բարձրանայ, զօրքը եկաւ։

Մակարը կը հասնի Հալւէնցէք, կը գրկէ Չօլօ-Դօնէն Սերոբի քով։ Զօրքը մեզ աւելի մօտ էր, քան Սերոբին։ Մենք ընկերներս սկսեցինք հեռանալ։ Յարութիւնը չախմաղլըն՝ մերցուց մնաց Մխիթար՝ ժողովրդի մէջ։ Գէղաշէնու մատնիչ Ասլն զօրքի շար հագած՝ ընկած է զօրքի առաջ։ Այդ օրը տղայոց շորերը կը լուան եղեր, այնպէս որ տղաքը տակի շորերնին չեն ունեցեր հագած։

Ալի փաշան կ'ըսէ Խալիլին, փոխս Հիւսնի էֆէնտիին, Մէհէ չաւուշին, «Լաւ մը նայեցէք արեւին, եթէ էդ մարդը գիւղը չգտնուելու ըլլայ, ձեր տեսած արեւը ձաօր էն»։

Խալիլն կ'ըսէ, «Ես իմացեր եմ հաստատ տեղը, որանից եւ քեզ ժամ առաջ ալ գիւղն է եղած»։

Իշխան ձորի աէրտէրը, որ կ'երթայ եղեր Սէմալ, կը բռնեն, մօրուքը կը փետեն։ Այդ տէրտէրը խփանցի մեւղիր Քեօ Սլօյի հայ է. այդ պատճառով զօրքը Քեօ Սլօյի խաթեր համար՝ բաց կը թողուն տէրտէրը։

Ամբողջ մատնիչներու ընկերութիւնը, Խալիլն ու Հիւսնի էֆէնտին, Մէհէ չաւուշն ու քեօ Սլօն երկու ամիս աշխատեցան Սերոբին ձեռք ձգել։ Մշեցի Նազարը (որ վերջերս Մշոյ Դաշտէն դուրս եկած առեն բոլոր ընկերներու համաձայնութեամբ սպանուեցաւ մշեցի Սմբատի ձեռքով) Մշոյ կոմիտէի կողմէն Սերոբի քով կ'երթար կուգար։ Այդ տղան Հիւսնի էֆէնտիի ամենամօտ բարեկամն էր։ Դեռ մեր մէջ բաժանուած չեղած՝ ես լսած էի այդ տղի անոր հետ բարեկամ ըլլալը եւ ըսած էի Գ. Սերոբին թէ՝ «Ես կասկած ունիմ այդ տղու վրայ»։ «Ձէ, ըսաւ, էդպէս տղայ չէ։ Կոմիտէի կողմէն կ'երթայ կուգայ, նամակ կը տանի կը բերէ, առանց վախի, որովհետեւ Հիւսնի էֆէնտին նրա բարեկամն է»։

Երբ ես գնացի ճէզայիրը սպաննելու՝ Հրայրի պահանջը (քննեկալ) Յովհաննէս վարժապետ ըսաւ.

— Անդրանի՛կ, փոխս Հիւսնի էֆէնտին օր մը շատ հարբած ինծի ըսաւ, թէ ասոունցի այնինչ մարդը եկած Գըլընդօ Մահմուտին մատնութիւն ըրած է։

— Էդ ո՞րն է, վարժապետ, հարցրի ես։ Էդ ո՞ր գեղացին մատնութիւն կ'ընէ։

— Է՜հ, վաղ եկուր, ի՞նչ կ'ընես։

— Ախպէ՛ր, ես քեզի չըսի՞ թէ Հիւսնի էֆէնտին էսպէս ըսաւ. դուն ըսիր, ես ալ կը հարցնեմ, որ զզոյշ ըլլանք։

Նա կը կասկածէր եւ չէր ըսեր։ Ես թուղթը ձեռքս կը սպասէի, որ մանրամասն պատմէ, գրեմ, տանիմ Սերոբի ձեռքը։ Որ չէր ըսեր, ես խանչալս քաշեցի, վիզը բռնեցի եւ ըսի.

— Կամ կ'ըսես, կամ վիզդ կը կտրեմ. ի՞նչպէս թէ չես ըսեր մատնիչի մը անունը։

— Կեցի՛ր, ըսաւ, կեցի՛ր, կեցիր։

Վիզը թողուցի, սկսաւ պատմել.

— Հիւսնի էֆէնտին կ'ըսէ՝ Հէնքըցի Կընէ-Ըռըքուի տղան՝ Կարապետը եկած է Գըլընթօ Մահմուտի տուն եւ մատնութիւն ըրած է Սերոբի վրայ։ Գըլընթօ Մահմուտ տղան ինծի պատմեց, անա՛ ես ալ քեզի կը պատմեմ. Բայց բերնէդ չպէտք է ելնէ, ուրիշին չպէտք է ըսես, թէ Հիւսնի էֆէնտին ինծի էս պէս ըսաւ։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ՀԱՄԱԶԱՍՊ.— 22 Յուլիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը:

ԿՌՒԿՌՒՆԵԱՆ.— 22 Յուլիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը:

ԿԱՅԾԱԿ.— 23 Յունիս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը:

ՔԵՌԻ.— 23 Յուլիս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ճանկէօզեանի ճաշարանը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր եւ անհրաժեշտ է:

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս
ԴՊՐՈՑԱՍէՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի ժամը 2էն 10 Վարժարանիս պարտէզին մէջ

1 Boulevard du Nord, Le Raincy-Pavillons

Յոխ գեղարուեստական բաժին Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոցներ.—Առնել Օփէրայէն կամ Ժուէսէն 21A Թրամուէյ, շոգեկառք Կառ տը Լէսթէն կարկանի ուղղութիւն: ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 13 եւ 14ին։

Պարտէզը տրամադրելի է առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. հրատարակութիւն ՀՐԱՆՑ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

Գ Ի Ն 20 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ.— Մինչեւ 30 Յուլիս

30 ֆրանք կանխիկ վճարողները կը ստանան Ա. եւ Բ. հատորները միասին:

Այժմէն կարելի է դիմել Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65։

Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գիրքեր, բառարան, գրական, վիպական, պատմական եւ դպրոցական գործեր:

Վերջին կատարելագործութեամբ օժտուած կազմատուն. Արագ եւ մաքուր աշխատանք: Գիրքերու ՎԵՐՆԱԴԻՐԸ ոսկետիպ:

Կը ստանձնենք տպագրական ամէն տեսակ գործեր:

Պ. Վահրամ Մինասեան, այրի Տիկին Մարիամ Խորոզեան եւ զաւակունք, այրի Տիկին Զարուհի Մկրեան եւ զաւակունք (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Սամփսոն Մկրեան (Ցուննատան), Տէր եւ Տիկին Միհրան Մկրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Պիւրքճեան, այրի Տիկին Նեվզուր Թերզիպէեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճամպազեան, Այրի Տիկին Փարիզ եւ զաւակունք, այրի Տիկին Համասփիւռ Սաղաթէլեան եւ զաւակունք, Պ. Կարապետ Կարապետեան եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն

ՏԻԿ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

զառանցէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին. 56 Rue Michelet, Sevran, (S. et O.).

Շոգեկառք՝ Gare du Nordէն *ժամը 1.25 եւ 3ին։*

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 375 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒԼԻՍ 1930
22 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1319 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պրիան, յանուն ֆրանսական կառավարութեան յիշատակագիր մը ներկայացուցած էր Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցող պետութիւններուն, եւրոպական պետութիւններու դաշնակցային Միութիւն մը ստեղծելու համար: Եւրոպայի դաշնակցութեան ստեղծումի անհրաժեշտութիւնը պատճառաբանուած էր թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով: Մասնակցող պետութիւնները պիտի պահպանէին իրենց ազգային վեհապետական անկախութիւնը եւ պիտի ստեղծէին միջկառավարական կոմիտէ մը կամ գործադիր մարմին մը, որ համեւրոպական Դաշնակցութեան իշխանութիւնը պիտի ըլլար, ի հարկէ խորհրդակցական բնոյթով:

Համեւրոպական Դաշնակցութեան գլխաւոր մտահոգութիւնը պիտի ըլլար խաղաղութիւնը պահպանել եւ ամէն կերպ արգելք հանդիսանալ նոր պատերազմի մը: Ֆրանսական կառավարութիւնը ամէնէն շատ շահագրգռուած է որ եւրոպական ազգերու միջեւ գոյութիւն ունեցող թշնամութիւնները մոռնուին, եւ բոլորի ուշադրութիւնը կեդրոնանայ հաւաքական ...հներուն եւ փոխադարձ համաձայնութիւններուն վրայ:

Տնտեսական գետնի վրայ, եւրոպական Դաշնակցութիւնը միացեալ ուժերով պիտի դիմագրաւէր տնտեսական ճգնաժամը, որ հետզհետէ ճնշիչ կը դառնայ ընդհանուր Եւրոպայի համար, ու իւրաքանչիւր առանձին պետութիւն, իր ներքին միջոցներով, անընդունակ է լուծում տալու միջազգային տնտեսութեան հետ կապուած ծանր խնդիրներուն:

Պրիանի յիշատակագրին ընդհանրապէս նպաստաւոր վերաբերմունք ցոյց տուին Եւրոպայի փոքր պետութիւնները, սակայն որոշ վերապահումներով: Հետզհետէ հասան Իտալիոյ, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ պատասխանները, որոնք խնդրական կը դարձնեն ֆրանսական կառավարութեան առաջարկութեան իրացումը:

Գերմանիոյ դիրքը նպաստաւոր է առաջարկին, վերապահումով մը, որով կը փափաքի տեսնել Եւրոպայի խաղաղութիւնը, «հիմնուած արդարութեան եւ հաւասարութեան» վրայ:

Մասնաւոր կարեւորութիւն ունին Անգլիոյ եւ Իտալիոյ պատասխանները (եթէ չյիշատակենք Սպանիոյ եւ Հոլանտայի պատասխանները): Իտալիա խաղաղութեան նախապայման կը նկատէ զինաթափութիւնը ինչ որ անկարելի է, երբ Ռուսաստանն ու Թուրքիան բացակայ են Եւրոպական Դաշնակցութենէն: Որով, Իտալիա կը պահանջէ որ յիշեալ պետութիւններն ալ ներկայ գտնուին աշնան այն ժողովին, ուր Պրիանի առաջարկութիւնները քննութեան առարկայ պիտի դառնան:

Անգլիա երկու հիմնական առարկութիւններ հրապարակ կը հանէ: Նախ եւրոպական Դաշնակցութեան համապատասխան մարմնի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան փոխ. յարաբերութիւնն է: Անգլիա կը կարծէ թէ Եւրոպայի Դաշնակցութեան գործադիր մարմինը պիտի դառնայ Եւրոպայի Ազգերու Դաշնակցութեան մը գործադիր մարմինը, եւ կարող է իր գործունէութեամբ նսեմացնել Ազգերու Դաշնակցութեան դիրքը: Կամ, կարող է պատահիլ որ այդ երկու մարմիններու մէջ ստեղծուի մրցում մը, որ կարող է վատ հետեւանքներ ունենալ:

Միւս կողմէ, Անգլիա ինքզինք զուտ եւրոպական պետութիւն մը չի կրնար նկատել իր ընդարձակ գաղթային պետութիւններու պատճառով, ու միեւնոյն ժամանակ չի կրնար անոնց տրիպել որ մշտապէս զբաղին եւրոպական խնդիրներով: Որով կարող է թէ Անգլիա համեւրոպական Դաշնակցութեան գաղափարը, խաղաղութեան տեւականութիւնը եւ տնտեսական համագործակցութիւնը ըստ ամէնայնի գնահատելի գտնելով հանդերձ, չպիտի ուզէ մասնակցիլ Եւրոպայի Դաշնակցութեան:

Վերապահումներու այս շարքը նկատի առնելով, կարելի հիմակուընէ եզրակացնել որ յառաջիկայ սեպտեմբերին՝ երբ Պրիանի առաջարկութիւններն ու պետութիւններու պատասխաններն քննութեան առնուին, Եւրոպայի Դաշնակցութեան ծրագիրը գործնական փուլի մը մէջ չպիտի մտնէ, այլ, թերեւս յանձնուի յանձնախումբի մը ի քննութիւն:

..

ԵԳԻՊՏՈՍ.— Եգիպտոսը արիւնալի ցնցումներու մատնուեցաւ, այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ իր ներքին ուժերը ...րելով, պիտի կրնար աւելի ամրացնել իր անկախութիւնը: Անգլիական ազդեցութեան խնդիրը անշուշտ արտաքին քաղաքական գլխաւոր պատճառներէն մէկն է այն կուտակուած ...րքին, որ պայթեցաւ Եգիպտոսի մէջ: Բայց հիմնական պատճառը պէտք է փնտռել Եգիպտոսի ժողովուրդի քաղաքական ...րգացման եւ ղեկավար ուժերու փոխ յարաբերութեան մէջ: Ներքին այդ շարժումները տակաւին իրենց հաստատուն տեղը ...ած չեն, ու արիւնն է որ կը հոսի տիրող շրջանակներու ազդեցութեան եւ իրաւունքներու սահմանը ճշդելու համար: Անգլիա տակաւին դիտողի դերին մէջն է, այնպէս ինչպէս ...րունեցաւ Իրլանտական ներքին քաղաքական կռիւներու ընթացքին: Եգիպտոսի դէպքերը եթէ վերջ չգտնեն Աղեքսանդրիա ...ուած անգլիական երկու մարտանաւերու ներկայութենէն ...աշուելով, կիրքերը կարող են աւելի հեռու երթալ, ու Եգիպտոսը ներքին քաղաքական կռուի մը կարող է բանուիլ եւ ...սապարիլ ի նպաստ Անգլիոյ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ

ԷՐԶՐՈՒՄ, 15.— Գարաքէօսէ եկան չորս զինուորներ, որոնք Արարատի մէջ գերի բռնուած բայց յետոյ յաջողած էին փախչիլ: Անոնցմէ մէկը, տասնապետ, այսպէս կը պատմէ իր տեսածները.—

Արարատի փէշերուն տակ, պահականոցի մը մէջ կը գտնուէինք. 50 զինուորներ եւ սպայ մը: Գիշեր մը յանկարծ հրացանի ձայներ առինք: Անմիջապէս զէնք առինք եւ սկսանք կրակել, երբ տեսանք որ Քիւրտերը շրջապատած են մեզ: Հինգ ժամ կռուեցանք: Մեր սպան, Ա. յիւնապետ Ալի պէյ, թեւէն վիրաւորուեցաւ: Սակայն մենք շարունակեցինք կռուիլ մինչեւ մեր վերջին փամփուշտը եւ ռումբը:

Անկէ յետոյ Քիւրտերը առանց վախի ինկան մեր վրայ, եւ իբրեւ առաջին գործ՝ ուրինով սպաննեցին մեր վիրաւոր սպան: Յետոյ մեզ գերի տարին իրենց տեղը, որ 4000 մէթր բարձրութեամբ վայր մըն էր:

Աւազակները վրաններու տակ կ'ապրին, իրենց կիներուն եւ զաւակներուն հետ: Ուտելիք չունին: Երբ հաց չգտնեն, թոն կը խմեն: Գիշերները պառկեցանք վրաններու տակ, աւազակներուն հետ աւազակներուն և անոնց կիներուն քով:

Սաւառնակի ձայնը առնելուն պէս, կիներն ու տղաքը կը սկսին լալ ու պոռալ: Նոյնիսկ շուները սաւառնակի ձայնէն վախնալով կը փախչին:

Կիները միշտ կը կռուին իրենց էրիկներուն հետ, ըսելով թէ «դուք այս փորձանքը բերիք մեր գլխուն, կառավարութեան հաւատարիմ մնացէք եւ մեզ ազատեցէք մահէն»:

Աւազակները շատ ձի եւ զէնք ունին: Տեսայ Իհսան Նուրին, փաշայի համազգեստ կը կրէ եւ «փաշա» կը կոչուի Քիւրտերուն կողմէ: Քիւրտերու գլխարկներուն վրայ աստղեր եւ նշաններ կան, որոնք Արարատը կը խորհրդանշեն:

Իհսան Նուրի մեզի ըսաւ. «Ձեզի դրամ, ոչխար եւ կին տանք, հոս մնացէք, դուք ալ խոլամ էք»: Պատասխանեցինք թէ մենք կ'ուզենք հայրենիք վերադառնալ, կամ սպաննուիլ:

Այդ միջոցին, Իհսան Նուրիին կինը ըսաւ. «Իհսան, դուն ալ Թուրք ես, այս խեղճերն ալ, մի նեղեր զիրենք»:

Մէկ խօսքով, շատ խեղճ վիճակ ունին:

ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐԱՔԷՕՍԷ, 15 (Ա).— Զօրքերը շարժում մը պիտի ընեն այն վայրեր ուր վերջացած են զինուորական գործողութիւնները եւ պիտի փճացնեն փախստական ըմբոստները:

Ըմբոստները մասնաւորաբար մեր սաւառնորդներուն ակռայ կը կճրտեն: Գերի բռնուած մեր մէկ սաւառնորդին աչքերը կը փորեն, քիթը կը կտրեն եւ եղունգները կը քաշեն ու այնպէս կը մեռցնեն:

Բարեբախտաբար, մեր օդանաւային հերոսները պարտականութիւն կը սեպեն կարճ ատենի մէջ փճացնել այս սարին արարածները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՀԱՅԵ՛Ր ԱԼ ԿԱՆ

Թրքական աղբիւրէ.—

ԷՐԶՐՈՒՄ, 15 (Ա).— Աղրի Տաղի (Արարատ) փէշերուն վրայ գտնուող աշիրէթներուն մէկ մասը, կարծես ցոյց մը ընելու համար Զիլանի զսպումի վաղորդայնին, երէկ առտու յարձակեցան, Արալըքի (Իգտիրի նահանգ. գիւղախումբին վրայ եւ քանդեցին հեռագրական թելերը:

Շրջակայքի մեր զինուորները անմիջապէս յարձակումի անցան եւ դժնդակ ընդհարումի մը մտան, աւազակները փախուստի ստիպելով:

Այս առաւօտ, Աղրը Տաղ գացող մեր սաւառնակները այդ աշիրէթը իր տեղը չեն տեսած:

Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, ուժեղ տարակարծութիւններ ծայր տուած են Աղրը Տաղի աշիրէթներուն մէջ:

Բացի Հօսուէթեցի Թէրկէնտիէն եւ Պիթլիսցի Իհսանէն, ըմբոստներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Շէյխ Ապտիւլգատէրը: Զրոյցի մը համաձայն, քանի մը Հայեր ալ կան, ինչպէս նաեւ բժիշկ մը եւ կազմակերպիչ սպայ մը:

Շահագրգռուողներուն հաղորդուած է թէ Արարատի աւազակներէն ոմանք փորձած են Ռուսիա փախչիլ, բայց ռուս պահակազօրքը կրակած եւ արգիլած է անոնց անցքը:

Թուրքերը մտան պարսկական հողը

ՊՈԼԻՍ, 19 յուլիս, (Լոնտոնի ճամբով).— Սալիհ փաշայի ընդհ. հրամանատարութեան տակ՝ Քիւրտերու դէմ գործող Թուրք բանակի զօրքերը կտրեցին Պարսկական սահմանը եւ 75 քիլոմեթր մտան պարսկական հողէն ներս: Թուրք բանակի այս յանկարծական ճ, շատ անակնկալի բերաւ պարսիկ սահմանապահ ուժերը, որոնք ո՛չ մէկ ընդդիմութիւն ցոյց տուին: Թուրքերը յայտարարեցին թէ միայն ըմբոստ Քիւրտերը հետապնդելու համար է եւ անմիջապէս որ իրենց գործը լրանայ, պիտի քաշուին:

Լոնտոնէն ռատիոյով հաղորդուած լուր մը նոյնը կը հաստատէ նաեւ հետեւեալ կերպով.— Պոլսէն Լոնտոն հասած տեղեկութիւնները կը հաստատեն պարսկական հողերու վրայ՝ Թուրք ձիաւորներու արշաւը՝ ըմբոստ Քիւրտերու ետեւէն:

Թուրքիա-Ալպանիա յարաբերութիւնները

Թուրքիա մերժած ըլլալով ճանչնալ Ալպանիոյ թագաւորութիւնը, ետ էր կանչած Թիրանայի իր դիւանագէտին ներկայացուցիչը: Նոյնպէս Ալպանիա, անցեալ տարի, ջնջած էր Էնկիւրիի իր պատուիրակութիւնը:

Հակառակ սակայն, դիւանագիտական յարաբերութեանց այս խզումին, երկու պետութիւնները կը պահէին իրենց առեւտրական ներկայացուցիչները: Ալպանիա, Պոլսոյ իր հիւպատոսութիւնն ալ ջնջած ըլլալով, երկու երկիրներու միջեւ, յարաբերութեանց խզումը կատարեալ կ'ըլլայ, հակառակ Իտալիոյ որ կը ջանար Թուրքիան համոզել որ ճանչնայ Ալպանիոյ թագաւորութիւնը:

Եգիպտոս կը բողոքէ Անգլիոյ

Եգիպտոսի անգլիական մարզպանին միջոցով՝ վարչապետ Սըտքը փաշա՝ անգլիական կառավարութեան ներկայացուց բերանացի բողոք մը, որ վատ ազդեցութիւն գործեց Լոնտոնի մէջ: Սըտքը փաշա, խստօրէն կը յիշեցնէ Անգլիոյ թէ՝ փետր. 25ի իր յայտարարութեամբ, խոստացեր էր չմիջամտել Եգիպտոսի ներքին գործերուն: Իսկ Աղեքսանդրիոյ վերջին դէպքերուն հետեւանքով, Անգլիոյ ազդարարութիւնը Եգիպտոսի՝ թէ պէտք է պաշտպանուին օտարականներու կեանքն ու ինչքը, դրժումն է Անգլիոյ խոստումին:

Եգիպտական կառավարութիւնը իր զարմանքը կը յայտնէ թէ Անգլիա պէտք տեսած է նաեւ պատասխանատու նկատելու Նահաս փաշան և Վաֆտը, օտարականներու կեանքի և ինչքի պաշտպանութեան մէջ: Այս կերպով, Անգլիա հարուածած կ'ըլլայ եգիպտական կառավարութեան հեղինակութիւնը, և Վաֆտի տուած կ'ըլլայ կառավարութեան հաւասար իրաւասութիւն և դիրք:

Սըտքը փաշա կը բողոքէ նաեւ թէ կարծիքը չէ առնուած եգիպտական կառավարութեան որ ինքզինքը կարող կը նկատէ երկրին կարգն ու խաղաղութիւնը պահպանելու, առանց պէտքն զգալու անգլիական մարտանաւերուն:

«Իվնինկ Սթանտարտ» թերթը կը յայտնէ թէ եգիպտական կառավարութեան բողոքը՝ իր բովանդակութեամբ և ոճով՝ աներգանք մըն է որ իր արձագանգը պիտի գտնէ Աղեքսանդրիայէն մինչեւ Հոնկքոնկ:

Անգլիական մամուլը մեծ մասամբ, կը շարունակէ քննադատել Ֆուատ թագաւորը, զայն ցոյց տալով գլխաւոր պատասխանատուն Եգիպտոսի խռովութեանց: Մանաւանդ Մանչեսթըրի ճարտարարուեստական շրջանակները պէտքը կը զգան Եգիպտոսի հետ համաձայնութեան մը և Վաֆտը կը նկատեն երկրին իրական տէրը»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ- էջ)

ՄԵՋՍԼ ԻՈՒՐՍ

ԳԵՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գերման դահլիճը ժամանակ իսկ չունեցաւ հպարտանալու գրաւուած շրջաններու ազատագրումը եւ արդէն կը տապլտկի ճգնաժամային մտահոգութեամբ մը: Սահմանադրական երկրի մը մէջ, խորհրդարանի լուծումը յաղթանակ մը չէ որեւէ դահլիճի համար, այլ, եթէ ո՛չ պարտութիւն, գոնէ անկից խուսափում: Պրիւնինկի դահլիճին համար, պարագան աւելի կը ծանրանայ՝ խորհրդարանի լուծման կերպ պատրուակովը, որ կը բռնէ սահմանադրական օրէնքին գլխաւոր մեկնաբանութեան մը կը կռթնի:

Պարզ է թէ, սգոհացութեատուրքերու մերժումը գերման խորհրդարանին կողմէ, Հինտէնպուրկի կամ Պրիւնինկի համար պատրուակ ծառայեց ցրուելու խորհրդարան մը, որ իր ձախ ու ժողովրդական մեծամասնութեամբ, արգելք կը հանդիսանար խիզախ ու իսկապէս գերմանական ազմկոտ քայլերու:

Ցոյց է նկատողել թէ եւրոպական տագնապին տակ կը մրափէ սահմանադրական ըմբռնումի եւ մտայնութեան տագնապ մը: Հրամանով եւ ո՛չ թէ որոշումով շարժելու վարժ Գերմանիան, կարծես կը փնտռէ ձեռք մը որ գործէ իր անունով, առանց սակայն իր կարծիքը փնտռելու երկար բարակ: Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր, 4րդ խորհրդարանն է որ կ'արժանանայ նոյն բախտին եւ ներքին ու արտաքին դժուարութիւններու մատնուած Գերմանիան դեռ չգտաւ հանդարտ աշխատանքի ու խաղաղ կազդուրման ճամբան:

Այս պայմաններու մէջ, ի՞նչ պատկեր պիտի գծեն նոր ընտրութիւնները, որոնք նշանակուած են սեպտ. 14ին:

Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր, առաջին անգամն է որ ընկերվարական-ժողովրդական եւ պահպանողական ազգայնական հոսանքները դէմ դէմի պիտի գան բուռն պայքարի մը մէջ, իրենց հարազատ դիմագծերով, իրենց խոստումներով եւ գործունէութեան յստակ ծրագրերով: Գերմանիոյ քաղաքական ամէնէն ամուր կազմակերպութիւնը կը մնայ ընկերվարութիւնը, որ ընտրութիւններու մէջ իր կողմ պիտի ունենայ 2.5 միլիոն անգործներու եւ տնտեսական կարգուսարքէն դժգոհներու հսկայ բանակ մը: Եւ սակայն, իր դէմ պիտի գտնէ աջերու միացեալ ճակատը: Հիւկէնպէրկի՝ ցեղապաշտներու եւ ազգայնամոլներու դաշնակցութիւնը միջոց չպիտի խնայէ իր ձեռքը կեդրոնացնելու ամուր մեծամասնութիւն մը, մանաւանդ որ Հռենոսեան երկրամասերու պարպումէն ի վեր, Գերմանիա վերագտած ըլլալ կը թուի ազգայնական հպարտութեան իր պոռոտ շեշտը:

Եւ եթէ Սաքսի վերջին ընտրութիւնները նկատենք ազդանշան մը, պէտք պիտի ըլլայ ենթադրել ձախերու զօրեղ ընդդիմութեան մը առջեւ, աջերու խախուտ տիրապետութիւն մը, ինչ որ կը նշանակէ՝ թէ Գերմանիա դարձեալ պիտի տուայտի տկարութեան մէջ, որ ներկայ տագնապն ստեղծեց:

Ամէն պարագայի մէջ նոր ընտրութիւններու գրաւականը կը մնայ սահմանադրական վարչաձեւը: Իսկ առայժմ, երբ անոնց առաջին եւ նախընթաց հետեւանք..., կարելի է իրականութիւն նկատել ֆրանսական մամուլին վախը.— թէ ընտրութիւնները որ կը զուգադիպին Ազգ. Դաշնակցութեան նստաշրջանին, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց արդիւնքը, քայլ մը ետ կը նետեն Եւրոպայի Դաշնակցային Միութեան ծրագիրը:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՑԱՆՈՒՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ազգութեան գաղափարի հանդէպ ժողովուրդներուն մէջ աստիճանաբար արմատացող առողջ արամադրութիւնները, որոնք այլեւս յաճախակի կ'արտայայտուին Խորհրդային զանազան երկիրներու մէջ, աւելի քան երբեք կը ջղայնացնեն համայնավար կուսակցութեան վարիչները:

Աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, իրենց անսպառ ռուբլիներու և սադրանքներու գնով, ազգային հարցի պաշտպանութեան նշանախօսքին տակ, արեան գետեր հոսեցնող այս կուսակցութիւնը, անպատկառօրէն կը շարունակէ իր հակառակ վերաբերմունքը այս իրապէս կարեւոր եւ մեծ հարցի մասին:

Իր տիրապետութեան սահմաններէն դուրս անկազմակերպ ցեղերու մէջ կոյր եւ վտանգաւոր ազգայնամոլութեան սերմեր ցանող եւ զանոնք իր իսկ քաղաքական թշնամիներու դէմ ծառայեցնող համաշխարհային յեղափոխութեան այս կարմիր բռնակալութիւնը չի հանդուրժեր նոյնը նաեւ իր ճնշած ազգութիւններու մէջ:

Չինացին, Հնդիկը, Արաբը եւ նոյնիսկ բազմաթիւ ծանօթ եւ անծանօթ ցեղերը պէտք է կռուին եւ պայքարին իրենց ազգային դատին համար. նոյն իսկ համայնավար բացարձակ օժանդակութեամբ — բայց նոյնը ընելու իրաւունք չունին եւ պէտք չէ ունենան երբեք Հայը, Վրացին, Ուկրայնացին, Թաթարը եւ ռուսական միւս հատուածները:

Գ. Միջազգայնականի որդեգրած այս անպատեհ ուղղութիւնը, որ հետեւանք է գլխաւորաբար քաղաքական աննպաստ եւ դրեհիկ հաշիւներուն, չի կրնար անշուշտ ընդունելի նկատուիլ իբրեւ տրամաբանական լուծում ազգային հարցին:

Եւ մինչդեռ ազգութիւնները շահագործող, ազգային գիտակցութիւնը աղճատող քաղքենի պետութիւնները, կեանքի բնական հարկադրանքի տակ, իրենց իսկ շահերու պաշտպանութեան համար հարկ կը տեսնեն աստիճանաբար զիջումներ ընել իրենց հպատակ ազգերուն, համայնավարութիւնը կը շարունակէ իր կատաղի եւ վտանգաւոր պայքարը, իր սահմաններէն ներս գտնուող ազգային ամենափոքր արտայայտութեան հանդէպ:

Վերջին ամիսներու երկրային եւ ընդհանուր համագումարներու ընթացքին իրենց որդեգրած այս ուղղութիւնը նորէն կը շարունակէ մնալ իբրեւ հիմնական գիծ համայնավար կուսակցութեան համար:

Ոգեւորուելով ազգայնական շարժումներու ներկայ ընթացքէն, գլխաւորաբար Արեւելքի մէջ, կուսակցութիւնը կը խորհի նոր եւ աւելի հիմնական միջոցներով օգնել Հնդկաստանի եւ Չինաստանի շարժումներուն ապահովելու անոնց յաղթանակը «գիշատիչ իմպերիալիստներու» լուծէն:

Իսկ բուն երկրի ներսը գոյութիւն ունեցող շարժումները, որ «թեքում» կը նկատուին միայն իրենց ընդհանուր ուղղութեան մէջ, Ստալինը կը յայտարարէ.

«Կուսակցութիւնը պէտք է անշեղօրէն պայքար մղէ նաեւ այդ թեքումների դէմ, առաջ տանելով մասսաների ինտերնացիոնալ դաստիարակութիւնը»

Թէ ի՞նչ կը նշանակէ «թեքումը» ազգային հարցին մէջ, եւ որո՞նք են այդ թեքման արտայայտութիւնները բնականաբար չեն հրապարակուած եւ չպիտի ալ հրապարակուին երբեք: Ասով մեկնելով դժուար չէ նկատել, որ վերջին շրջաններու մասնաւորաբար առանձին ազգութիւններու սահմաններու մէջ համայնավար տիրապետութեան դէմ եղած բոլոր արտայայտութիւնները, կը նկատուին «թեքում» յառաջացած «տեղական նացիոնալիզմէն»:

Բայց ինչպէս միշտ եւ ամէն տիրթով աւելի կրակոտ են, խիստ եւ կտրուկ մեր կարմիր հերոսները:

Ազգութեան դէմ Հայաստանի վարիչներու հալածանքը կրնայ առաջնութեան մրցանիշը շահեցնել տալ անոնց: Չէ՞ որ Հայաստանի մէջ այսօր, ճիշդ Համիտի օրերու նման ոճիր է խօսիլ ոչ միայն ազգութեան մասին, այլեւ արտասանել այն բոլոր բառերը, որոնք այս կամ այն չափով ազգային նշանակութիւն ունին:

Ամենասարսափելի հաւատաքննութիւն մը գոյութիւն ունի այս ուղղութեամբ խեղդելու ամէն մէկ նոր արտայայտութեան հետ, նաեւ հին յիշատակներն ու պատմութիւնները:

Բռնութիւնը ինչ աստիճանի ալ ցուցադրելու ըլլայ իր ուժը, չի կրնար սակայն խեղդել մարդկային բնական ձայնը: Համայնավար կուսակցութեան այս տարուան խելագար շարժումները մասնաւորաբար հաստատեցին այս տեսութիւնը, Հայաստանի զանազան մասերուն մէջ:

Ապստամբական մասնակի շարժումները, յառաջացած հաւաքական տնտեսութիւններու քաղաքականութենէն, պարզ է այսօր, որ իր խորքին մէջ արդիւնք է նոյնպէս զուտ ազգային քաղաքական հարցին հանդէպ մեր երկրին բռնադատուած քաղաքականութեան: Մեր ժողովուրդը արեան եւ ծանր զոհողութիւններու գնով, այս անգամ ալ ցոյց տուած է իր կամքը, յանուն իր ազգային շահերու պաշտպանութեան:

Իրողութիւն մը որ սակայն ջղայնացուցած է մեր երկրի անհարազատ վարիչները:

Այս ջղայնութիւնը ըստ երեւոյթին փոխանցուած է եղեր կուսակցութեան 7րդ համագումարին մէջ, գաւառական պատգամաւորներու ներկայութեան հետեւանքով:

Խեղդելու համար սակայն «անախորժ» արտայայտութիւններն եւ գիւղական արձագանգները, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան սիւներէն, անշեղ եւ «տիրացու» Գ. Կասեանը համագումարի բացման խօսքին մէջ պարտք կըզգայ յայտարարել.

«Համագումարը պէտք է նըկատի ունենայ, որ Հայաստանի կոմկուսակցութիւնն ինքնամփոփ ազգային նեղ շրջանակներով սահմանափակուած կազմակերպութիւն չէ: Նա համկոմկուսի մի մասն է. նա միջազգայնական կազմակերպութիւն է: Այդ պատճառով, մենք այստեղ քննուելիք խնդիրներին պէտք է մօտենանք ո՛չ թէ Հայաստանեան, այլ միութենական տեսակէտից»: («Խ. Հ.» մայիս 25):

Հարկ կա՞յ մեկնելու այսքան պարզ եւ պայծառ արտայայտութիւնները, որոնք իրենց բազմաթիւ նշանակութիւններով կը շեշտեն եւ այն, որ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը իրաւունք չունի եւ պէտք չէ որ երկրի իրականութենէն ծնած հարցերը լուծէ համապատասխան Հայաստանի շահերուն, ան պարտաւոր է նըկատի ունենալ համայնավար կուսակցութեան շահերը:

Այս պատասխանն է միաժամանակ այն բոլոր համայնավարներուն, որոնք անբնական նկատած են կուսակցութեան ընդհանուր գծին զոհելու, բուն իսկ երկրի իրական շահերն ու պահանջները: Ասով այսպիսիներու կը յայտարարուի իրենց գլխին գալիքը — եթէ մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ:

Եղած այս կարգի արտայայտութիւնները կը մատնեն չի խոստովանելիք այն գաղտնիքը թէ, ամենայնդէպս Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան վարի շերտերուն մէջ ազգայնական ըմբռնումները խոր արմատներ կը ձգեն:

Նոր սերունդը, որմէ կը ձգտին զարգացնել միջազգայնականներ պատրաստել միայն, ան եւս հակառակ իր վրայ ունեցած ծանր հակակշռին եւ ազդեցութեան կը խլրտի ինքն իր մէջ, բնազդօրէն հակելով ազգայնայնութեան առողջ գաղափարին: Մինչ դեռ այս նոյն սերունդն է որու վրայ կեթնած պէտք է վերջնական հարուածը հասցնել ազգայնականութեան: Որպէսզի այս ուժը իր նպատակին ծառայէ, կը մատնանշուի անոր դաստիարակութեան վրայ լուրջ ջանքեր թափելու անհրաժեշտութիւնը:

Այս հարցին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ «Խ. Հ.» կը յայտնէ նաեւ.

«Պէտք է ուժեղացնել ինտերնացիոնալ դաստիարակութիւնը, էլ աւելի ծաւալելով պայքարը նացիոնալիզմի եւ նրա զանազան գունաւորումների դէմ, այրելով նացիոնալ - օպորտունիստական թէկուզ ամենաչնչին արտայայտութիւնները սեփական շարքերում»: («Խ. Հ.» մայիս 23):

Խնդիրը պարզ է. կռիւ ամէն գնով եւ ամէն միջոցներով ազգայնականութեան դէմ, հոգ չէ թէ այդ կռիւը ըլլայ անբնական եւ ապարդիւն:

Նոր չէ այդ կռիւը, սակայն այսօր, մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ շատ աւելի անբարտաւանօրէն կը կրկնուի այդ կռուի անհրաժեշտութիւնը:

Ազգութեան գաղափարի յաղթանա[illegible] ամրապնդումը չէ՞ ա[illegible]սիկա բռնաբարուած հայրենիքին մէջ:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

“ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՐԱԿԱՐԱՆ”

Ինչ որ հայրենի է, նուիրական է, կրակարան կամ տաղաւարան, մեզ կը տաքցնեն, մեզ կը սքանչացնեն: Երիտասարդ վարդապետ մը, հայր Վահան Յովհաննէսեան իր քերթուածները կը մկրտէ «Հայրենի կրակարան» անունով: Եւ յօժարութեամբ այդ կրակարանին մօտիկը կանգ առած, կ'ունկնդրենք անոր քնարին նուագները, որոնք նման չեն ձեր լսածներուն, իմ լսածներուն: Դուք մի ըսէք, իտալացի քերթողին պէս թէ «վարդապետ ու կին քերթող չեն ըլլար»: Եթէ վարդապետ Ծանելեան քերթող չհամարուեցաւ իր տաղիններէն, այդ ըսել չէ որ հայ վարդապետներն ալ քերթող չեն կրնար ըլլալ: Ո՞վ աւելի քերթող, քան մեր Նարեկացին Ս. Գրիգոր, որ սուրբերն ալ երկինքէն վար կ'իջեցնէր, եւ սուրբերը անոր քնարին ձայնէն յուզուած Առ Տէր կղզեակին մէջ տաղաւար մը կ'ուզէին ունենալ:

Ինչ որ հայրենիքէն է, ծխանի ծուխն ալ, նաւասարդի առաւօտն ալ, համահաւասար սիրելի են: Հայր Վահանի քնարի հոգին այդ ծուխին պէս, այն նաւասարդեան առաւօտին պէս սիրելի է:

Վենետիկի Մխիթարեան քնարը 1900էն սկսեալ յեղաշրջուած է: Հ. Ալիշան դասական քնարերգութեան վերջակէտը կը դնէր եւ նոր քնարերգութեան տէր կ'ըլլային նորերը, միշտ Հ. Ալիշանի շնչով տաքցած: Երեսուն տարիներ կ'անցնին, ահա ուրիշ նոր մը, դարձեալ Հ. Ալիշանի շնչով տաքցած, անոր հայրենի ոգիով ոգեւորուած, բայց քիչ մը աւելի միամիտ քան Նարպէյը, քիչ մը աւելի ազատամիտ քան Լազարգերը, եւ աւելի անկեղծ քան սիրերգու հայ աշուղները:

Հայր Վահան՝ համակրելի մտքեր ունի իր երգերուն մէջ: Դեռ լեզուն չբացուած, կ'ըսէ «Ոսկի Բալլիքն եա սրտիս մէջ եմ պահած», այդ բալլիքով կը բանայ ան իր յուշերուն կղպանքը: Կը կարծէ թէ կեանքը ո՛չ թէ հին, այլ «նոր հէքեաթ է սիրային-վարդին ցողովը գըրուած»: Զարմանալի չէ, նորերուն համար ամէն հնութիւն նորութիւն համարուած է: Նոր չէ անշուշտ երբ կ'ըսէ.

«Ինչպէս Աստուած ճողըդ սիրեց Հայաստան,
Որ քեզ իրեն դրախտն ընտրեց
Մէջքիդ կապեց երեք գոյնով ծիածան,
Բախտըդ տեսաւ արտասուեց:»

Բայց ազուոր, եւ նոր մտքեր ունի, «Որը պատուհանս բանամ» քերթուածին մէջ, ուր աւելի նկարիչ է, քան երգիչ, եւ այդ նկարին մէջ աչքիդ կը զարնէ կաթնաղբիւրին մօտ սափորը լեցնող նոր հարսը, որուն «գեղձան ծամերն ոսկեհիւսակ կողով մ'են —մէջը վարդի թերթեր»: Մանրիկ սիրուն մանրանկար մը կը տեսնես այս տողերուն մէջ:

«Սարէն կուգայ մանկիկ քամին հեւալով,
Ջերմ կարօտով է մաշեր.
Ու սանտրելով ծաղիկներուն գանգուրներ
Կ'անցնի՝ սարսուռ մը թողլով:»

Բանաստեղծներ անբնական պատկերներ եւ գաղափարներ ստեղծելով կ'ուզեն գիւտաւոր ըլլալ: Այդ բանաստեղծներէն է նաեւ Հ. Վահան, շնորհալի են իր գիւտերը:

Մինաս Չերազ իր շատեր երիտասարդ աւունը Ադրիականի լճակին Ս. Ղազար մեր կղզեակը ջան մըն էր համարած եւ երգած: Հ. Վահան Յովհաննէսեան երգեր հիւսելով, այդ երազանքի կղզիի մասին կ'ըսէ.

«Լուրթ տիեզերքն է ճայլի
Ուր անդրադարձ կը փայլի,
Ջահ մ'է կախուած կապոյտէն,
Շիթ մ'Աստուծոյ բիբերէն:»

Բնական է բանաստեղծին զգացումները, ո՞վ չի սիրեր իր տունը, ո՞ր թռչունը չի սիրեր իր բոյնը: Որով նախանձորդները նախանձելու չեն քերթողին այս տողերուն.

«Վաշ երջանիկ կղզիկին՝
Ուր մահ չըկայ տխրածին,
Նոճին փառքի արձան է,
Ամէն տապան խորան է:»

Զգացմունքի երգիչն է Հ. Վահան, եւ արդէն առանց զգալու ինչպէ՞ս կարելի է բանաստեղծ ըլլալ: Իր «Արեւագալի» քերթուածին մէջ, ուր կարծես ապաշխարհող հոգիներուն վրայ ինքն ալ կ'ապաշխարհէ: Շարականին բուրումնաւէտ երգերուն մէջ կը նշմարէ.

«Խորանին մօտ, կոյս հոգիներ
Նուրբ քողով
Մոմի նըման կը հալին
Ուր քընաթափ հրեշտակներու աչքերէն
Լոյսը կու գայ ճրճուանքով.»

Յուշերը, յիշատակները Հ. Վահանին համար մէկ մէկ պաշտամունք խորաններ են. գիւտաւոր է ան, երբ կ'ըսէ. «Յիշատակները իմ կ'այրին հրեշտակներու ափին մէջ»: Միայն համամիտ չեմ երբ ան կ'ըսէ թէ հըրկիզուած է իր հոգին. այդ աւելորդ է եւ անբնական. այն որ աննիւթական է ինչպէս կ'այրի:

Կը կարդամ իր «Արեւելքի ճամբուն վրայ» քերթուածը, ուր կան արուեստի նշոյլներ, որոնք վարպետ արուեստագէտի կեղուածին կարօտ կը մնան: Ուր կարօտ բառը երազի փոխելը աւելի ճիշդ պիտի ըլլար. բանաստեղծ վարդապետը կ'ըսէ թէ Հայաստանի մէջ «ուր Ալիշան կը շրջի իր հոգեմաշ կարօտով՝»: Եթէ կը շրջի, ուրեմն կարօտը առած է, մինչդեռ Հ. Ալիշան կարօտը քաշած է հայրենիքին, ուր բնաւ շրջած չէ, այլ միշտ անոր երազած է: Հ. Ալիշան մատաղ հասակին Պոլսէն ելած է, եւ բնաւ Արեւելք վերադարձած չէ:

«Վան Տոսպ»ի քերթուածին մէջ Հ. Վահան նախանձը պիտի շարժէ ամէն անոնց, որոնք երբեք պիտի չկարենան այնքան սիրուն, այնքան վառվռուն շունչով երգի քանդակ մը կերտելու նման աննման յաջողութեամբ: Վարուժան միայն ինքը պիտի ուզէր ստորագրել այդ քերթուածը:

Նոր գրող մըն է Հ. Վահան. սակայն ոճը այնքան անուշ է որ մեզի՝ հիներուս համար շատ ընտանի կը թուի: Մայրական տենչանքի անգին զարդը կը զգաս անոր «Անոյշ Իրիկուն» քերթուածէն, ու մտքիդ մէջ կը պահես այս տողերը.

«Ի՞նչ անոյշ էր օճախին քով
ճըրճատուն
Մօրս գրկին մէջ լուռ քընած,
Մինչ ծիրանի ցոլքն՝ աճուխին
ոսկեգոյն
Մերկ անդամներս էր ծածկած:»

Տղու մը միամիտ անմեղութիւնը միայն կրնայ այսքան բնական պարզութեամբ ժպտուն հոգի մը դնել այդ տողերուն մէջ:

Բանաստեղծը վշտերու եւ իղձերու շտեմարան մըն է, որուն խորունկը միայն ինքը միայն կրնայ չափել: Յովհաննէսեան Հ. Վահան «Նարեկ» քերթուածին մէջ անկեղծ կը գտնուի, իր վշտերուն շտեմարանին դռները մէկ քիչ բանալու, ամէն գիշեր անքուն ու լուռ, ան կը հակէ իր վշտերուն վրայ: Ի՞նչ վշտեր են անոնք, ան չըսեր, միայն խոցուած սրտով հոգւոյն անդունդէն կը մեղեդէ:

«Ո՜րքան վըշտի, ո՞րքան սիրոյ
վէրքեր հին
Կանթեղիս մէջն են թաղուած,
Ուր կը լսեմ լուռ յուզումին մըտերիմ
Անոյշ խօսքեր մեղմ ու ցած:»

Ուշադրութեամբ կարդալու է «Դէպի տնակն իմ հայրենի» քերթուածը. բանաստեղծ վարդապետը հոն չէ կրցած ծածկել իր յուզումները, եւ այնքան յուզուած է որ չէ կրցած բացատրել այս տողերուն իմաստը.

«Մինչ քո խորունկ հովիտներէն
Կը բարձրանայ արեւը կոյս
Արուսեակն իւր կախած կուրծքէն
Բերելով քեզ շնորհք ու լոյս.
Ու միւռոնով շաղուած հացին
Կը կարմըրի գոյնը ճերմակ.
Լոյսը խառնած Նուրբ ալիքին
Կ'ըլլայ Նշխար, կ'ըլլայ մարմին»:

Այդ երկայն քերթուածը շատ նիւթապաշտ շեշտ մ'ունի. հոն կայ սակայն որդիական գորով ու պաշտում, հոն բանաստեղծը երկրպագու մայրութեան, այլեւ չի լսեր Քրիստոսի պատուէրը. «Եթէ կամիս կատարեալ լինել»: Գայթակղելու չէ: Արդարներուն եւ քերթողներուն համար օրէնք չկայ:

Գեղեցիկ է «Լուսաւորչի կանթեղը»: Ամբողջ քերթուածը մաղէ անցնելով, պիտի տեսնենք հոն ոսկի մտքեր, սիրուն խօսքեր:

Նոր գաղափարներով «Հայաստանի բանուոր»ին երգը կ'երգէ, ուր սակայն բնական չէ անկեղծութիւնը. ազուոր քանդակ մըն է այն, կիսատ մնացած:

Կրկին ու կրկին կը կարդամ «Քոյր իմ» քերթուածը: Ինծի այնպէս կը թուի որ բարեմիտ բանաստեղծը կարծես կ'ուզէ ըսել բաներ մը որ չէր ուզեր ըսել: Այդ քերթուածէն աւելի հետաքրքրական է «Բերէք ինծ զայն» նուագող սրտի տողերն, որ հայ որբերուն նուիրուած է, որոնց առջեւ կը բանայ Խորենացիին խռովայոյզ էջերը, որոնց հոգւոյն մէջ վրէժի մըրրիկներ կը դնէ. կը սիրէ հայ որբերուն «Անեղծ արիւնը հայկական, բոցն աչքերուն որ մինչ երկինք կ'երկննայ»: Հայրենաշունչ այդ երգին մէջ ո՛հ, որքա՛ն միամիտ է Հ. Վահան: Նման միամիտներուն է աւետարանական երանութիւնը:

Նար.) ԱՏՐՈՒՇԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ[…]

ԽՕՍՔԷՆ ԳՈՐԾ[…]

ՊԱՆԻԷՕ ԳԱՇԱՆ, 18 […]
լիս — Փարիզի Հարաւային […]
նի Ցառաջդիմասիրաց Միութ[…]
որուն կազմութեան շրջանը […]
մը չէ բոլորած տակաւին, […]
տեղւոյս հայութեան […]
դարձած է մշակոյթի […]
մը: Հանդարտ քայլերով, […]
ինքնավստահ կը քալէ իր […]
գրին գծած ուղիէն, […]
իրականացնելով այն բոլոր […]
տումները, որոնք շրջանի […]
բնակչութեան ազգային […]
թեան պահպանման եւ […]
զարգացման մեծապէս […]
նպաստեն: Գրեթէ բոլորը, […]
սեռի, դասակարգի եւ […]
կան համոզումներու խտրութ[…]
անդամագրուած են Միութ[…]
վարչութիւնը առիթը չի […]
կիրակի եւ տօն օրերը […]
տունէ տուն մողովուածները […]
արձանագրելու: Ցարուան […]
քին սարքուած էին հանդէս[…]
ու հաւաքոյթներ՝ որոնց […]
շուրջ համախմբած էին […]
պզտիկը — ուր տեղի ունեցան […]
րեր, արտասանութիւններ […]
բանախօսութիւններ եւ […]
րու խանդավառութիւնը […]
վարչութեան քաջալերանք[…]
դած էր, իր դժուարին […]
ճոյակի գործին լծուելու […]
երկար փնտռտուքներէ վերջ […]
ութիւնը ունեցաւ իր […]
պանիէօյի հայաշատ թաղ[…]
հաճոյքով կը լսուի ամէն […]
հոգին երբ կ'անցնի այդ […]
Բոլոր Հայերը լուռ […]
լծուած աշխատանքի կ'[…]
րենց սեփական տուներ[…]
կարի մեքենաներու ձայնը […]
մէկ միայն խաղը, ամէն […]
պատեանին մէջ քաշուած […]
ընտանեկան օճախը շէնցնել[…]
քին աշխատանքին լծուած […]
դերու անկիւններուն մէջ […]
տեսներ բամբասող կիներ […]
նով այր մարդը: […]
գրացիները գոհ են եւ […]
կան վերաբերում […]
շուրջ բարձրացող այս […]
հանդէպ, կը գիտեն […]
հայ արհեստաւորը՝ որ կը […]
բացնէ իր շէնքը իր ձեռք[…]
րիշ մը որ գործարանէ […]
ձին կը լրացնէ պակաս […]
մասը: Այդ ճիգը, տուն […]
լու, սեփական օճախ շինել[…]
գործել ընդունակութիւնը […]
ցեղի բոլոր անհատներու […]
զանց յատկանշական մէկ […]
ւոյթը կը կազմէ: […]
դաշտը մէկ երկու տար[…]
կանաչ մարգագետին […]
այժմ ամէն մէկ անկիւն […]
կը կանգնին՝ իրարու […]
սեղմուած հայ շէնքեր […]
ներքին բաժանումներու […]
նազան կազմուածքին […]
նշմարես Արեւելեան […]
ոճեր: Ցառաջդիմասիրաց […]
թեան կեդրոնատեղին […]
նիս այդ մասին մէջ է: […]
Իր պատմական է մեր հայ[…]
դութիւն համար. մեր […]
ճիգերով եւ ժողովուրդի […]
տուութիւններով՝ բացին […]
ներու հայերէն լեզուի եւ […]
մութեան դասընթացք[…]
ուսցչութեան պաշտօնը յանձ[…]
զաւ Օր. Սիրվարդ […]
ամէն հայ ծնողք խանդավառ[…]
րաբերում ունեցաւ այս […]
հանդէպ: 5 տարեկանէն վեր […]
հայ երախաները կը […]
20 երկսեռ աշակերտներ: […]
Կ'այցելեմ դպրոց […]
գութեան օր մը, օդ[…]
մաքուր սենեակի մը մէջ […]
շարքի վրայ կան նոր […]
նստարաններ եւ սեղաններ[…]

...ները վրայ փակցուած են Հայկի, ...րամի պատկերները եւ Ս. Բ. ...ը խոշոր տառերով։ Հայ գրա-...կարան մը ուր գրքերը սկսուած ...դրուիլ, եւ առկախ մը՝ ուր կը ...մարժ հայերէն գասեր գըր-...ուած, ամէն բանով կատարեալ ...այ գիւղացի դասարան մը։ Վար-...ուհիին շուրջ համախմբուած են ...ձերուն եւ սեւորակ աչքերով ...րկսեռ մանուկներ, անոնց դէմ-...րին վրայ հարազատ գոհունա-...թիւն մը կ'արտացոլայ. ամէն ան-...գամ որ ճիշդ պատասխան մը ...կուտան՝ կը ստվերին գիրերը, կը ...կազմէն բառեր եւ կը գրեն նախա-...դասութիւններ։ Հայ չունիլ մը՝ որ ...մնացած չէ առկաւին անոնց մէջ, ...այ կորիզ մը անոնց ամէն մէ-...ջին հոգեկան աշխարհին մէջ, ...կերպով մը հայ մնացումին, հայ ...թիւնակցութեան ու երազներուն, կը ...դգաք որ ամէն մէկ հայ բառ՝ որ ...կը չինուի անոնց մաքին մէջ, ...կ'ընդլայնէ այդ սաղմը, կ'ըն-...արձակէ այդ սահմանը. այդ ...հայ բառին ուժն է որ պիտի կա-...կէ մանուկը մեզի հետ, հեքեա-...ունակ հայ մամիկին հետ։ Հայ ...պատմութիւնէն գրուագներ կը ...պատմուին, անոնց աչքերը ի՛նչ ...զուարթ բացուած են, ցեղին արիւ-...նի ուժը անոնց տուած է այդ ...պահուն զարմանալի հետաքրքրու-...թիւն մը։ Արարատ լերան շուրջը ...հաւաքուած են կարծես եւ ներ-...կային բոլոր իրագործութիւնն-...երուն այդ լեռան շուրջ կատար-...ուած, չունչերնին բռնած, ամբողջ ...ականջ կտրած են, անհուն մար-...մով մը ունին լսելու բոլոր պատ-...մութիւնը, իրենց անցեալին, ի-...րենց պապերուն։ Ոսկեզ մը կը ...պատմէ թէ 7 տարեկան աղայ ...մը, դասէ վերադարձին պծած է ...Արարատ լեռը, ամպեր թառած ...անոր գագաթին վրայ, անձեր կան ...անոր ստորոտին վրայ՝ որոնք կը ...մշակեն պիտի թողո՞ւնք որ այս ...սերունդը հայ ըլլալէ դադրի, պի-...տի լքե՞նք զանոնք իրենց ճակա-...տագրին, որ այդ աղուոր կորիզը ...պալարուի, սեղմուի եւ փճանայ ...օտար ազդեցութիւններու ներ-...քեւ, ազգային գոյութեան պահ-...պանման տեսակէտէն ոճիր մը չէ ...լսուիլ որ մէկ քանի անուոր հայ ...կայ, թող խորհի այս մասին, ի-...րենց սեփական ուժերու եւ անձ-...նուիրութեան վրայ յուսադրուած, ...արտասահմանի ամէն մէկ ան-...հատի նուիրական պարտականու-...թիւնը կազմէ այս, առանց նը-...կատի առնելու իր քաղաքական ...եւ կամ այլ համոզումները, որ ...գանէ այս Ա. եւ Բ. ի ուսուցման ...հարցին մէջ պէտք է չքանան։

ՍԻՏՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ՔՈՒՐՏ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԶԵԿՈՅՑՆԵՐ

ԷՆԿիւրիէն պաշտօնապէս հե-տեւեալ զեկոյցը հաղորդուած է, Յուլիս 12 Թուականով.—

Ամբողջովին վերջ գտած է քաղաքական եւ յետադիմական բնոյթ ունեցող ըմբոստութիւնը, որ Զիլանի գաւառակին մէջ սկ-սած ունեցած էր, երբ հետեւանք հրոսախումբերու գործունէու-թեան եւ գրգռութեան, որոնք Յունիս 20ին Պարսկաստանէն մեր սահմանը անցած էին։

Այդ ժամանակամիջոցին ըմ-բոստները յարձակումներ գործած են Մուրատիյէի, Պաթակի, Աղայի, Բոգնոցի եւ Մասնաւորա-պէս Արճէշի կեդրոններուն վրայ։ Այն վայրերուն մէջ ուր զինուո-րական ուժ չկար, ժողովուրդը անձամբ պաշտպանած է հանրա-պետութիւնը։ Յեղաշրջութեան արժանի է Արճէշի հերոսութիւնը։

Այնպէս կը հասկցուի թէ, ըմ-բոստները կարծած են որ ոստիկան զինուոր եւ զինուորական ուժեր գոյութիւն չունին այդ շրջանին մէջ։ Միւս կողմէ, նկատելով որ այդ շրջանի աշիրէթներու պետ-երը Պարսկաստան կը գտնուին, այդ շրջանակը ընտրած են եւ Արճէշը գրաւել փորձելով յուսացած են ըմբոստութիւնը ընդարձակել։

Ժողովուրդը հանրապետու-թեան հանդէպ հաւատարմու-թեամբ պատասխանած է Պարս-կաստանի եւ Աղրը Տաղի ստո-րոտներուն, ինչպէս նաեւ երկրին ներսերը հկած խռովարարներուն։ Այս պատճառով, գրգռութիւնն-երը սահմանափակուեցան Զիլանի գաւառակին մէջ միայն։

Անհրաժեշտ եղաւ օրէնքը մտիկ չընող ըմբոստները օրէնքին հնազանդեցնելու գործը յանձնել զինուորական իշխանութիւններուն։ Զինուորական ուժերը յուլիս 5ին զտողական գործողութեանց ձեռ-նարկեցին եւ յուլիս 10ի իրիկու-նը աւարտեցին ըմբոստներուն զտումը։ Առաջին եւ ներքին ըմ-բոստներու թիւը 1500է աւելի էր։ Կը հաղորդուի թէ Պարսկաս-տանի Հալիքանլը աշիրէթէն 20 հոգի Արճէշի, իսկ 60 հոգի Զի-լանի մէջ սպաննըլներուն մէջ կը գտնուին։ Մեծ թիւով ստա-ցակներ ու անոնց պարագլուխները բնաջնջուած են։ Այնպէս կ'են-թադրուի թէ շատ քիչեր միայն կրցած են Պարսկաստան փախչիլ։

* *

Արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ ալ Զիլանի միջադէպին առթիւ, հետեւեալ յայտարարու-թիւնը ուղղած է ժողովուրդին։

1. Աղրը Տաղի վրայ գտնուող աւազակները, որոնք յաճախ կը նեղէին եւ փոսներ կը հասցնէին հաւատարիմ ժողովուրդին, բուռն ամբոխամ մը ենթարկուեցան մեր զօրաւոր օդային ոյժերին կողմէ։ Հրոսակներուն մէկ մասը Աղրը լերան ձիւնոտ կողերէն մագլցելով կրցաւ իր կեանքը ա-զատել։

2. Ընդհակառակը իր կողմնա-կիցներուն կողմէ Իրաքի մէջ սպաննուած Քէօր Հիւսէյին փա-շայի աղաքներն ու աներձագը Խուսուֆ Աղան, Պարսկաստանի մէջ իրենց զինած հարիւրէ աւելի ձիաւորներուն հետ սահմանը անց-նելով մինչեւ Զիլէի կեդրոնը յա-ռաջացան եւ մեր ոստիկան զօր-քերու պահականոցին ու շրջուն զօրքերու վրայ անակնկալ յար-ձակում մը գործելով՝ սպաննեցին մեր 2 սպաներն ու 9 զինուորները։ Հասկցուեցաւ թէ հինգ գիւղերու բնակիչները այս դէպքին մէջ օ-ժանդակած էին յեղուզակներուն։ Մինչեւ հիմա զգուշացանք հայ-րենակիցներու հանդէպ պետական զէնք գործածելէ։ Կասկած չկայ թէ ամենախիստ կերպով պիտի պատժուին բոլոր անոնք, որ այս ցաւալի դէպքին առթիւ օժանդա-կեցին յեղուզակներուն։

3. Ընդհ. քննչութեան շրջա-նակին մէջ, ամէն կողմ զգուանք առթած է այս միջադէպը, ինչ-պէս կը վկայեն ստացուած բազ-մաթիւ հեռագիրները։

4. Հայրենակիցներուն կը յանձնարարեմ իրենց գործերով զբաղիլ ու աշխատիլ եւ չխառուիլ միջադէպի մասին արտասահմա-նի մէջ յերիւրուելիք սուտ եւ սխալ զրոյցներէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ԼԻՈՆ.— 12 Յուլիս, Գոլուի եւ Հրջ. Երէս. Միութիւնը իր բացման հանդէսը տուաւ շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, նախագահու-թեամբ Գ. Գ. Տիրատուրեանի։ Սրբոցուած ժամէն առաջ արդէն կոկիկ բազմութիւն մը խռնուած էր սրահ։ Գ. Հայկազուն Տիրա-տուրեան պարզեց Միութեան նպատակն ու գործունէութիւնը, որմէ յետոյ, Միութեան երկսեռ երգչախումբի կողմէ երգուեցաւ «Բամ փորոտանը» ղեկավարու-թեամբ Գ. Գըրըգճեանի, Գ. Ար-մէն Տիրատուրեան յաջող կեր-պով արտասանեց 2. Ե. Ռ. Միու-թեան կողմէ արտասանեց Գ. Յովհ. Եղիշէեան «Հղթայութեանց» Գ. Յակոբ Յարութիւնեանի ջութ-թակները լսուեցան մեծ հաճոյ-քով։ Օրդ. Արշ. Գասպարեանի զեկավարութեամբ երգուած հայկ-կան պարեր, որ գնահատանքի արժանի էին։ Գ. Գրուբլեան եւ Տիրատուրեան շատ բնականօրէն ներկայացուցին «Երեք Սալոր-ները» զաւեշտը։

Հինգ վայրկեանի դադարէ յետոյ Գ. Արմէն Գարաքէօզեան խօսեցաւ Միութեան մասին եւ բաղձալի դյուն յորդորելու Աճուրդի գրուած կողովէ մը կա-կիկ գումար մը ապահովեց Մի-ութիւնը։ Հ. Ց Դ. Պատ. Միու-թիւնը նոյնպէս նուիրեց 20 Ֆր., երբ քաջալերանք։ Ցաւալի է սա-կայն, որ յաճախ կը պատահին անվայել պառշաուքներ, եւ կը սակայն վաս մթնոլորտ հանդէ-սը բակուեցաւ 4 տարեկան փոք-րիկ Փիէրոի «Ժամ» նուագով, ընկերակցութեամբ իր հօրը Գ. Գըրըգճեանի ժողովուրդը գոհու-նակ շատ գոհ արամադրութեամբ։

ՇԱՀԻՈՒՆԻ

ԿՈՉ

Կոմիտաս վարդապետի խնա-մատար յանձնաժողովս ներկա-յացնելով իր տարեկան հաշիւները կը պարզէ նաեւ իր աննախանձելի վիճակը եւ սրտագին կոչ կ'ուղղէ բոլոր հայութեան, որպէսզի վեր-յիշելով անգնահատելի մէջ վարդա-պետին պարգեւած հոգեկան գեր-բազանց վայելքները անմոռա-նալի ժամերը, ամէն ոք առատօ-րէն իր լուման ղրկէ յանձնաժո-ղովին (կամ պատ. Թերթից մի-ջոցաւ եւ կամ ուղղակի մեր գան-ձապահ Օր. Մ. Բաբայեանի (Mlle Mary Babaian, 17 Rue Denfert Rochereau Paris (5)։ որպէսզի բազմերախտ վարդապետին հանդէպ կարենանք մինչեւ վերջ կատարել մեր պարտականութիւնը խղճմտօրէն։

Կոմիտասեան Խնամատար Յանձնաժողով

. Կոմիտաս վարդապետի խնա. մատար յանձնաժողովի հաշիւը. 15 Յուլիս 1929էն մինչեւ 30 Յունիս 1930,

ՄՈՒՏՔ.— 1929 Յուլիս 15ին պատրաստ դրամ 12,802.49 Ֆրանք։ Կոմիտաս վրդ.ի գոր-ծերէն հրատարակելի 5րդ տետ-րակին ծախուց համար նախա-պէս Նիւ Եորքէն Գ. Նաճարեանի ղրկածը 250 տոլար 6369 Ֆր.։ Գումար 19,172.49։

Հոկտ 21ին Պոլսէն Gramophone la Voix de son Maitre ընկ.է մէկ չէք 5 անգլ. 3 շիլին, 632,65, Բ. չէք 7 տոլար 50 սէնթ 184,90 Ֆրք. Դեկտ. 9ին Դրավմանա Գ. Գալենցէ առ հա-շիւ 500, 1930 Յունուար 14ին 500 Ֆր., Տիկին Սեւունիէ 150, Մայիս 10ին Ամերիկա Օր. Ռո-զա Այճեանէ 50, Օր. Մարգա-րիտ Բաբայեանի մօտ ծախ-ուած տետրեր 222-50, դրամա-տունէ առացուած տոկոս 35.58 Ֆրանք, գումար 227,563, ընդհ. գումար 21448,12 Ֆրանք։

ԾԱԽՔ.— 1920 Հոկտ. 1 1929 Յուլիս 1էն եռամսեայ հի-ւանդանոցին վճարուած 2461,10 Ֆրանք, Դեկտ. 27 Հոկտ. 1էն եռամսեայ հիւանդանոցին վճար-ուած 2461.10, 1930 Մարտ 25 1930 յունվ. 1էն 265330, յու-նիս 27 1930 ապրիլ 1էն 2682,75, 1929 Դեկտ. լուսան-կարներու պատրաստութեան համար Գ. Սէմէրճեանի 244, 5րդ տետրակի հրատարակու-թեան համար Editions de la Scholaի վճարեալ ա. մաս 3000 1930 յունվ. վարդապետին համար ճերմակեղէնի եւ գուլպայի արժէք 140.90, բացէն մրգեղէնի 200, յունիս 30ին հրատարա-կութեանց առաքման բոսթի ծախք 245.08, 2 վերարկուի կերպաս 250, գումար 14338,23 Ֆրանք։ Գանձապահի մօտ պատ-րաստ 10180, դրամատան մէջ պատրաստ 700.809, ընդհ. գու-մար 21448,12 Ֆրանք։

ՀԱԿԱՖԱՇԻՍՏ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐԸ

Գրեր էինք թէ իտալացի օդա-նաւորդ մը հակաֆաշիստական թռուցիկներ նետեր էր Միլանի վրայ։ Ցուրիխի մէջ հրատարա-կուող թերթ մը հետեւեալ ման-րամասնութիւնները կու տայ։

«Երբ օդանաւը երեւցաւ Մի-լանի վրայ, ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուց։ Բայց սկսան անով զբա-ղիլ, երբ օդանաւը դարձաւ ինքն իր վրայ եւ քաղաքին կեդրոնին վրայ, 200 մեդր բարձրութենէ, սկսաւ թուղթի տարափ մը տե-ղացնել։ Թռուցիկներու վայրէջքը դանդաղ է, այնպէս որ անոնք գետ-նին չհասած, արդէն օդանաւը հեռացեր էր։ Քիչ յետոյ արդէն, ամէն մարդ կը հաւաքէր ու կը կարդար թռուցիկները։

«Եւ սկսաւ թռուցիկներու հե-տապնդումը։ Ամբողջ ոստիկա-նութիւնը, Ֆաշիստ կազմակեր-պութեան բոլոր անդամները ոտքի վրայ էին։ Եւ անոնք որ ոչինչ նշմարած կամ լսած էին, այս իրարանցումէն արթնցան եւ սկսան հետաքրքրուիլ։ Լուրը շուտով տա-րածուեցաւ։ Ամէն մարդ ծանօ-թացաւ թռուցիկներու բովանդա-կութեան։

«Առաջին անգամը չէ որ նման թռուցիկներ կը բաժնուին Միլանի մէջ։ Քանի մը ամիսներ առաջ, արագընթաց ինքնաշարժեր քա-ղաքը կտրեցին անցան, իրենց ճամբուն վրայ նետելով քաղա-քական թռուցիկներ»։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Կեդր. Ընտրողական Յանձնաժողովի

Թեմիս Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին յառաջիկայ օգոստ. 24 կիրակի օր, առաւօտուն, քա-ղաքիս Ս. Յարութիւն մատրան մէջ։

Բայց նախ քան քուէարկու-թիւն՝ ամէն անոնք որ ընտրու-թեան պիտի մասնակցին, պար-տաւոր են մինչեւ 17 օգոստ կի-րակի երեկոյեան ժամը 6, արձա-նագրել տալ իրենց անունները, ի ձեռին ունենալով անպայման ի-րենց քարթ տ'իտանթիթէները։

Արձանագրութեան համար դիմել Ազգ. Առաջնորդարան (90 Stanislas Torrents) ուր մաս-նաւոր քարտուղար մը հերթու-թեամբ կը կատարուին գործո-ղութիւնները, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ 7։

Քուէարկութեան մասնակցե-լու իրաւունք ունին ամէն անոնք որ

Ա. 21 տարին լրացուցած, 1909ի ծնունդ են։

Բ. Մէկ տարիէ ի վեր բնակու-թիւնհաստատած ենքաղաքիսմէջ։

Գ. պետական եւ ազգային մարմիններէ որեւէ պատասխա-նատուութիւն չունին։

Իսկ ընտրելի են ամէն անոնք որ բացի վերոյիշեալ Բ. եւ Գ. յօդուածներու տրամադրութիւն-ներէն՝ 25 տարին լրացուցած են։

Ամէն կողմէ ցոյց տրուած ընդհանուր բաղձանքին գոհացում տալու համար այս անգամ ըն-տրութիւնները որոշուած է բացա-ռաբար կատարել առանց ազգային տուրքի պարտադիր վճարման։

Ամէն քուէարկող անձ, որ նախապէս արձանագրել տուած է իր անունը, անձամբ պէտք է գայ իր քուէն տալու համար։ Իսկ չարձանագրուողները կորսն-ցուցած պիտի ըլլան իրենց ընտրո-ղական իրաւունքը։

Քաղաքիս ընտրութեան շրջա-նին շրջակայ արուարձաններու եւ քաղաքներու երեսփոխաններու ընտրութիւններն յաջորդաբար պիտի կատարուին վերոյիշեալ միեւնոյն օրինական պայմաններու տակ, տեղւոյն վրայ յանձ-նախումբիս կողմէ կազմուած ընտրողական մարմիններու մի-ջոցաւ։

Արդ, կը հրաւիրուին անխտիր մեր բոլոր յարգոյ ազգայինները կատարելու իրենց ազգային պար-տականութիւնը համերաշխութեան եւ համագործակցութեան լաւա-գոյն զգացումներով եւ առողջ մտածումներով, որոնցմով առաջ-նորդուած է Ընտրողական Մարմինը։

Դիւան Մարսէյլի Կեդր. Ընտ-րողական Յանձնաժողովի Ատե-նապետ Յովհաննէս Սահաթճեան Ատենադպիր Տ. Փիրանեան

Մարսէյլ 17 յուլիս 1930

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 61 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Ըսա՞ծ խմած էր Հիւսնին։

— Ըսա էր խմած։

Ըստնները թղթի վրայ գրի ...առի։ Մենք մտածեցինք թէ եթէ ...Հիւսնին էգպէս բան մը ըսած ըլ-...լայ, անպատճառ թշնամարար է, ...որ մենք էդ տղան սպաննենք. ...Ըսա մարդու վրայ խիլքերնիս ...կը կորեր, որ մտնէն, բայց էդ ...տղու վրայ երբե՛ք կասկած չու-...նէինք։ Հիւսնին (*) դրա տունը ...կ'երթար կուգար։ կարապետ կի-...րը գեղեցիկ էր։ Գիւղացոցմէ լսեր ...էինք. թէ Հիւսնի էֆէնտին այդ ...կինը ձեռք էր գարկեր։ Վերջա-...պէս, մենք ոչ մի եզրակացու-...թեան չեկանք։ Ցամենայն դէպս, սկսեցինք էդ տղայէն զգուշա-նալ։

Ցասը օր չէր անցեր Սերոբէն բաժնուելնիս, երբ թուղթ մը բե-րին ինծի, խմորով փակցուած, ո-րու վրայ գրուած էր հացէ ըն-կերներու ձեռքը։ Կարդացի եւ տեսայ, որ չէնքըցի Լաքոյի ազա-յի՝ կարապետի վերաբերմամբ է։ Ինչ որ պատմեց մեզի Յովհան-նէս Վարժապետը, նոյնն էր գըր-ուած եւ բան մըն ալ աւելի։ Խո-նարհ մը գրեցի Գ. Սերոբին, խնդիրը բացատրեցի եւ զգուշացրի կրպոյէն։ «Այհա կը ղրկեմ Մու-շէն գրուած նամակը եւ Յով հաննէս վարժապետի պատմած-ները, կը կարդաս եւ կ'իմանաս»։

Սերոբը կը պատմէ քանի մը սասունցիներու, թէ կրպօն մատ-նութիւն կ'ընէ։ Բոլոր սասունցիք կ'իմանան։ Օր մը սասունցիք կը վերցնեն կրպօն եւ կը բերեն Սե-րոբի քով։ Կրպօն բոլորովին կ'ու-րանայ։

— Ինչո՞ւ չեն ըսեր ուրիշ մարդու մը համար, քեզ համար կ'ըսեն մատնիչ,— կը հարցնէ Սերոբը

— Պարոն, Աստուած վկայ, կը զրպարտեն. չէ՞ որ մարդ բա-րեկամ ալ կ'ունենայ, թշնամի ալ։

— Ըսած եմ թէ չես ըրած, այս անգամ կը ներեմ,— կ'ըսէ Սերոբը եւ այդպիսով կը փակէ հարցը։

Գիւղաշէնի յայտնի մարդիկ Ալօն ամուսնացած էր կէլիէկու-զանցի աղջկան մը հետ։ Կնոջ եղ-բայրներ եղբայրները միշտ լրտես էին եղած կէլիէկուզան Սերոբի վրայ եւ լուր կը տանին եղեր Ալէին, ան ալ Հիւսնի էֆէնտիին, Խալիլին, Մըշէ չաւուշին։ Մշեցի Նազարը կու էն օր մը առաջ Գ. Սերոբի քովն է եղած։ Առաջուց Հիւսնիի ձեռքով թունաւորուած ծխախոտ պահեր Նազարի հետ ղրկուած է Գեղաշէնի Ալէի քով։ Գեղաշէնի Ալէն ծխախոտ եւ կնոջ պահարի տեսակը կնոջ եղբայր ներից մէկի ձեռքով Սերոբին իր-րեն ընծայ կը ղրկէ։ «Եթէ հար-ցնեն ո՞վ է ղրկեր, կ'ըսես Ալփար-մու աղբարն է ղրկեր»։ Ծխա-խոտը կը քաշեն Սերոբը, Զըքօն եւ բուլանըխցի Գէորգը։ Այեր ծխախոտ որ ըլլար՝ Սերոբը ինքը կը քաշէր։ Ամբողջ ամառը, մին-չեւ կուսի ժամանակները օր մը առողջ, օր մը հիւանդ անցուցեր էր։ Վերջին օրերը հիւանդութիւ-նը սաստկացած է եղեր։ Բուլա-նըխցի Գէորգը աւելի շատ է հի-ւանդ եղեր, Զըքօն եւս հիւանդ է եղեր։

Երբ Մաճառը ղրկեցի գեղի գիւղը լուր տալու թէ զօրքը կու-գայ՝ Զօլօ-Գօնէն աւելի շուտ վաղ կու տայ, լուր կու տայ Սերո-բին եւ կը վերադառնայ։ Ցերեկը գուրս կուգան անէն, կը սկսին բարձրանալ ինքը Սերոբը եկեղե-ցու յետեւը կ'ըլլէ։ Խալիլ, Հիւսնի եւ Մըշէ չաւուշ ամենէն առաջ կ'ըլլան։

Սերոբը կը գառնայ կ'ըսէ. «Ցրե՛ք, նայեցէ՛ք երեք գնդակ պիտի զարնեմ»։ Երեք գնդակ կը զարնէ՝ մէկուն չի կպիր։ Կը պա-ռան Սերոբի յետեւից. «Մարաւի, մարաւի, խուժ բըլալգո, շաղ գը քըլմ» (մի՛ փախնիր, մի՛ փախնիր, տեղդ նստիր՝ կու գինք)։ Ցզայոց մի մասը արդէն բարձրացած էր եւ զանազան կողմ գնացած։

Բղգօն եւ եւք փամփուշտ վա-ռած՝ ոտքերուն կը զարնուի կ'ընկնի։ Ձեռքի հրացանը եղած է իմ հրացանս եւ իմ փամփուշտա-ներս։ Գիւղի մէջ եղած գիւղացիք կը սկսին փախնիլ։ Կը տեսնեն Բրգօն ընկած եւ հրացանը ձեռ-քին, բայց չ'են համարձակիր հրացանը վերցնելու։ Այս զօրք, քիւրտ կու գան, կը սպաննեն Բրգ-ոն եւ կը վերցնեն հրացանը։

Մինչեւ էդ օրը Սերոբը մեր հրացանները իրեն գլխու վերեւ է կախած ունեցեր։ Երբեմն զին-ուորները կ'երթան, հրացանները կը խառնեն եղեր։ Սերոբը ագոնց վրայ կը բարկանայ եղեր. «Ու-րեմ, ես հրացաններու տէրերը ողջ ողջ թողեցի եւ դուք կ'ու-րախանա՞ք հրացաններու վրայ։ Մինչեւ վերջը էդ հրացանները ոչ ոքի չեմ տար, կախուած պիտի մնան»։

Կռուի օրը իւրաքանչիւրը ի-րեն հրացանը կը վերցնէ։ Սերոբ կ'ելլէ 4-5 ընկերով Ռաշիկ Սըր-քոյի տունը։ Սըրքօ կ'ըսէ. «Կըցու-ցէք քէօշքը, ծակերուց զարկէ՛ք»։ Քէօշքը ռազմական ձեւի շինուած էր։ Սերոբը կ'ըսէ. «Ներսը լաւ չէ»։

Զօրքերը եւ քիւրտերը 3-4 տեղի բաժանուելով՝ գիւղը կ'ու-զեն պաշարել։ Զինուորները 2-2, 3-3 զանազան տեղեր կը հեռա-նան։

(Շար.)

(*) Հիւսնին շատ լաւ հայե-րէն գիտէր։

ԱՆԴ.

.·. Յուլիս 21ին կը լրանար եգիպտական խորհրդարանի յետաձգման պայմանաժամը։ Այս առթիւ, ազգայնական երեսփոխանները, հակառակ կառավարութեան փակման հրամանին, մտադիր էին խորհրդարանի սրահին մէջ նիստ գումարել։ Տակաւին որ և է մանրամասնութիւն չէ հասած։ Սակայն կառավարութիւնը որոշած է ամէն գինով ընդդիմանալ ազգայնականներու որ և է ձեռնարկին, այս ուղղութեամբ։

Օդանաւեր Եգիպտոսի վրայ

ԼՈՆՏՐԱ, 20 Յուլիս.— Երուսաղէմէն ղրկուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ, ներկայիս Պաղեստինի մէջ գործող օդանաւային տորմիղ մը հրաման ստացաւ պատրաստ կենալու, մեկնելու համար դէպի Եգիպտոս։ Անգլիական պաշտօնական շրջանակները դեռ չեն հաստատած այս լուրը։

Լացի պատին շուրջ

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ կարգուած յատուկ յանձնախումբը որ կը քննէր Պաղեստինի Հրեաներուն եւ Արաբներուն միջեւ ծագած վէճը, վերջացուց իր աշխատանքները և մեկնեցաւ Երուսաղէմէն։

Արաբները պահանջեցին որ Լացի Պատին շուրջ ծագած վէճը՝ յանձնախումբը քննէ միմիայն օրինական տեսակէտով, այն առարկութեամբ թէ Պաղեստինի մահմետական իշխանութիւնները փաստած են թէ պատը իրենց կը պատկանի երկար դարերէ ի վեր։

Արաբներու այս պահանջին, Հրեաները պատասխանեցին թէ, յանձնախումբի անդամներուն վրայ ազդելու համար, Արաբները լոկ անհիմն աւանդութիւն մըն է որ կը շահագործեն։

Անգլեւռուս պարտքերու խարցը

Կը յիշուի թէ Ռուսիոյ նախապատերազմեան պարտքերու հարցը կարգադրելու համար, կազմուած էր անգլեւռուս խառն յանձնախումբ մը։ Նոյն մարմինը բաժնուած է չորս ճամանախումբերու որոնց իւրաքանչիւրը պիտի քննէ ա) Անգլիոյ պահանջները Ռուսիոյ վրայ, բ) Ցարական կառավարութեան պարտաթուղթեր ունեցողներու պահանջները, գ) Բոլշեւիկեան կառավարութեան կողմէ ազգայնացուած կալուածներու տէրերու պահանջը, դ) Զանազան խնդրանքներ ու բողոքներ։

Հաւանական է որ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ պետական պարտ ու պահանջները համակշռուին։ Գալով անհատներու պահանջներուն, Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը արդէն յարաբերութեան մտած է պահանջատէրերու խմբակի մը հետ։ Փոքր պահանջատէրերը տրամադրութիւն ցոյց կուտան գոհանալու բանաւոր կարգադրութեամբ մը։

Հնդկաստան միշտ խռով է

Քարաչիի եւրոպական թաղին սրճարաններուն առջեւ, խռովութիւններ ծագեցան, կամաւորները ուզեցին արգիլել ոգելից ըմպելիի տականներու փոխադրութիւնը, ոստիկանութիւնը միջամտեց, բախումին հետեւանքով երկու կամաւորներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

Հնդկաստանի հիւսիս-արեւմտեան սահմանային շրջանի ըմբոստները մեծ կորուստներով պարտուեցան՝ անգլիական օդանաւային տորմիղի յարձակումներէն։ Օդանաւերու ռմբակոծումները մեծ վնասներ տուին ըմբոստներուն, որոնց պետը, կ'ըսուի թէ մեկնած է Մալական, հպատակութիւն յայտնելու անգլիական իշխանութեանց։

Ծուպպուլփորի մէջ եւս, ծանր կռիւներ տեղի ունեցան։ Ազգայնականները յարձակում գործեցին ոստիկանատան վրայ։ Ամբոխը ցրուելու համար, պէտք եղաւ օգնութեան կանչել զօրախումբը։ Երկու կողմէ կրակ պարպեցին իրարու վրայ։ Քսան կամաւորներ եւ 14 ոստիկան-զինուորներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

Կոուի պահուն, անգլիական կարգ մը վաճառատուններ յարձակման ենթարկուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ յունական թերթերը կը հաղորդեն թէ Յունաստանն ու Թուրքիան հաւասարապէս շահագրգռող կարգ մը խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Աթէնքպիտի գայ քանի մը շաբաթէն, տեսակցելու Վէնիզէլոսի հետ։

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան պետը Սամոյլոֆ ձերբակալուած է։ Ցիչեալը որ պաշտօն ունէր Վիեննայի խորհրդ. առեւտր. պատուիրակութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու, կ'ամբաստանուի խորհրդ. դեսպանին կողմէ թէ 40,000 տոլարի գեղծում գործած է։

ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ Համագործակցական Միութեանց վաթսուն պաշտօնեաներ ձերբակալուեցան «ոճրային անփութութեան» մեղադրանքով։ Ցիչեալները կ'ամբաստանուին թէ հսկայ քանակութեամբ բանջարեղէն եւ պտուղ փտեցուցած են կաուախումբերու մէջ։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարեց, կառավարութեան դէմ դաւադրութեան մեղադրանքով։

ԻՐԼԱՆՏԱՅի երկաթուղային պաշտօնեաները արդէն դադրեցուցած են իրենց աշխատանքները, յաւելում պահանջելով։ Ընկերութիւնը որոշեց Իրլանտայի ամբողջ երկաթուղային ցանցին վրայ ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, եթէ 24 ժամուան մէջ, ընկերութիւնը գոհացում չտայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ հանքային ընկերութիւններէն 94ը որոնք անգլիական գաղութներու եւ Սիամի մէջ կը զբաղէին անագի գործով, երկու ամսուան համար դադրեցուցին իրենց արտադրութիւնը։ Անագի թոնօն որ երեք տարի առաջ կ'արժէր 40.000 ֆրանք, ներկայիս ինկած է 16.750 ֆրանքի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ՀԱՄԱԶԱՍՊ.— Այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ.— Այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։

ԿԱՅԾԱԿ.— Վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։

ՔԵՌԻ.— Վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ճանկէօզեանի ճաշարանը։

ՎՐԷԺ.— 25 Յուլիս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ.— 25 Յուլիս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի սրահը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր եւ անհրաժեշտ է։

Գ. Տիգրան Գօնջէկիւլեան (Պոլիս), այրի տիկին Հռիփսիմէ Մեծատուրեան եւ զաւակները Մաննիկ եւ Վահան, Տէր եւ տիկին Ագապի Ասլանեան եւ զաւակները Փառանձեմ, Գարեգին, Վահագն, Սանդուխտ (Պոլիս), այրի տիկին Մարիամ Գօնջէկիւլեան եւ զաւակը Ազգանոյշ, այրի տիկին Իսկուհի Մեծատուրեան եւ թոռները (Պաղտատ), Տէր եւ տիկին Կ. Սասունի, Տէր եւ տիկին Ստեփան Դանիէլեան եւ զաւակներ (Պոլիս), Տէր եւ տիկին Յովհաննէս Աւագեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ տիկին Խոսրով Աւագեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի տիկին Մաննիկ Ս. Մեծատուրեան եւ զաւակները (Պաղտատ), այրի տիկին Սրբուհի Մեծատուրեան եւ զաւակը (Արժանթին), այրի տիկին Հռիփսիմէ Ոսկերիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ տիկին Մինաս Մինասեան եւ զաւակներ (Երեւան), Գ. Զարեհ եւ Օր. Զարմուհի Մեծատուրեան, Տէր եւ տիկին Ս. Գօնջէկիւլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Գ.Գ.Յ.Գ. Ա.Յ.Գօնջէկիւլեան եղբայրներ, Գ. Օշին Գօնջէկիւլեան (Ամերիկա), Տէր եւ տիկին Զարմայր Մեծատուրեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ տիկին Թադէոս Մեծատուրեան եւ զաւակները, այրի տիկին Սրբուհի Տէր Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին

Պ. ՎԱՀԱՆ ԳՕՆՋԷԿԻՒԼԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 20ին, երիտասարդ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Չորեքշաբթի Յուլիս 23ին ժամը 3.30ին Hôpital Cochinէն, 47 Rue du Faubourg St. Jacques.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գաւ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30էն, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

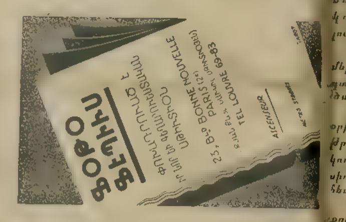
ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանը փակ է Օգոստոս 1 — Սեպտեմբեր 1։ Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով վերադարձնել գիրքերը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խնուսի Խըրթ գիւղացի Շուշան Բէօթիւքեաշըրեան (որ այժմ Տէր Զօր կը գտնուի) կը փնտռէ Խնուսի Խըրթ գիւղացի իր ամուսինը Խաչատուր Բէօթիւքեաշըրեան, իր տագրերը Առաքել, Աղաճան եւ Գէորգ Բէօթիւքեաշըրեանները, որոնք ընդհանուր պատերազմէն առաջ Կարս (Հայաստան) կը բնակէին։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Missak Sissérianի, B. P. 35, Dair-ez-Zor, (Syrie).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
Ֆրանսա	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
Անգլիա		20 շլ.	40 շլ.
Եգիպտոս		»	»
Իտալիա			250 ֆրանք
Ամերիկա		6 տլ.	10 տլ.
Եւրոպա		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Տնօրէն-Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. 96 46 376 366

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒԼԻՍ 1930

23 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1320 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՐԻԱՆԹԱՍԻՈՆԸ

Ժամանակէ մը ի վեր ռամկավար մամուլը Ամերիկա, Փարիզ և Եգիպտոս կը գրաղուի Դաշնակցութեան «Թրքական օրիանթասիոնի» խնդրով, ու պաղած հին ապուրները հարիւրերրորդ անգամ տաքցնելով՝ կը ներկայացնէ իր ընթերցողներուն։

Դաշնակցութեան և Իթթիհատի 20 տարի առաջուան համաձայնութեան պատմութեան կը միանայ Թուրք-պոլշեւիկեան մերձակման օրերու քէմալական կառավարութեան հետ փոխանակուած քանի մը հեռագիրներու պարագան։ Ու ահա, մեր հակառակորդները պատմութեան փոշիներէն կեանքի կը կոչեն անազան իրողութիւններ և իրենց ուզած ձեւերով մեկնութիւններ կուտան, որպէս զի աւելի պղտորեն հանրային կարծիքը, անշուշտ, այն համոզումով թէ՝ մինչեւ այսօր եղած պղտորումները անբաւական էին

Սուտի եւ դիտաւորեալ խեղաթիւրումի այս քաղաքականութիւնը մէկ նպատակ ունի միայն. թունաւորել հայ հաւաքական կազմը, անդամալոյծ վիճակի մը հասցնելու աստիճան։ Ով որ կ'ուզէ գիտնալ թէ ո՞րքան աղետալի են այս թունաւորումները, թող փորձէ իր շրջապատի մտային եւ հոգեկան կառուցուածքը ուսումնասիրել, ու պիտի տեսնէ թէ ո՛րքան մարդիկ, ոչ միայն անպէտք դարձած են հայ հաւաքական կազմին համար, այլ վնասակար են իրենց գոյութեամբ։

Մենք անձոռնի վերագրումներուն եւ ստոր թելադրութիւններուն չպիտի անդրադառնանք։ Մեր հակառակորդներու որդեգրած մեթոտները խոտելի են, թէկուզ արդար դատ մը պաշտպանելու համար։ Բայց երբ խնդիրը կը մերկացնենք այդ աւելորդ ու անարժան մանրամասնութիւններէն, էական հարց մը կը մնայ հրապարակի վրայ։ Ի՞նչ նպատակ կը հետապնդեն մեր հակառակորդները իրենց սկսած վայնասունով։ Արդեօք կ'ուզեն պատմական ճշմարտութիւննե՞րը վեր հանել, թէ, այդ յուսաբանութիւններով՝ իրենց քաղաքական ուղին ընդգծել։

Պատմական ճշմարտութիւննե՞ր… որքան ուզէք։ Նոյն իսկ մեր հակառակորդները իրենց գրականութեան մէջ կարող են գտնել գանի մը խօսք պատմութեան համար. թէեւ բոլորին ծանօթ։

Ռամկավարները երբ այսքան շատ կը խօսին «Թրքական օրիանթասիոն»ի մասին, ըսել կ'ուզեն, որ Դաշնակցութիւնը թրքական բարեկամութիւնը նախընտրած է, Թուրքիոյ դէմ չէ կռուած, եւ թէ, իրենք՝ ռամկավարները թրքական օրիանթասիոն չեն ունեցած, հետեւաբար՝ հակառակ օրիանթասիոն մը հետապնդած են։

Արդ. քառասուն տարուան պատմութիւնը ամենօրեայ հերքումներ ունի այս պնդումին դէմ։ Դաշնակցութեան ամբողջ պատմութիւնը հայ յեղափոխութեան և Թուրք բռնակալութեան միջեւ տեղի ունեցած անողոք կռուի պատմութիւնն է։ Եթէ բացայայտ իրողութիւնները եւ մեր պնդումներն արժէք չունին, մեր հակառակորդները կարող են դիմել իրենց երկար տարիներու գրականութեան, ուր նոյնքան թունաւոր լեզուով յարձակած են Դաշնակցութեան վրայ, միայն անոր համար, որ ան կը կռուէր Թուրքերուն դէմ եւ յեղափոխութեան դրօշակը կը բարձրացնէր յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան։ Մեր հակառակորդները այդպէս վարուեցան 90ական թուականներէն մինչեւ թրքական Սահմանադրութիւնը, անվերջ անէծք կարդալով յեղափոխութեան գլխին։ Նոյն ընթացքը բռնեցին Սահմանադրութեան օրերուն եւ անկէ վերջն ալ, երբ դէպքերն եկան պահանջելու որ իւրաքանչիւր ուժ իր տուրքը տայ հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան համար, առանց «թրքական օրիանթասիոն»ի։ Այս ամբողջ ժամանակաշրջանին, ոչ մէկ օր, եւ ոչ մէկ դէպքի մէջ, մենք չենք տեսած ռամկավարները հակաթուրք ճակատի վրայ, ոչ պրոպագանդով եւ ոչ ալ մասնաւոր գործով։ Հայ ժողովուրդը իր ճգնաժամի օրերուն միակ մնացած Դաշնակցութեան հետ։

Ճիշդ է որ մեր հակառակորդները Դաշնակցութեան և Իթթիհատի համաձայնութեան առթիւ շատ արիւն պղտորեցին։ Սակայն երբ լուրջ ուշադրութեան առնենք այդ արտայայտութիւնները, պիտի տեսնենք որ թշնամութիւնը ուղղուած էր ոչ Թուրք պետութեան և ոչ ալ Իթթիհատի դէմ, այլ միայն Դաշնակցութեան դէմ։ Յետագայ տարիներուն, երբ Դաշնակցութեան և Իթթիհատի յարաբերութիւնները խզուած էին և երբ հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան հրատապ հարցը բոլորի ուղեղները կը չարչրկէր, մենք «հակաթուրք» ռամկավարութեան կազմակերպութիւնը և ուժը չտեսանք։ Մինչդեռ թրքական օրիանթասիոնի մէջ մեղադրուող Դաշնակցութիւնը, տեղ մը յաղթական, տեղ մը պարտեալ, միշտ մնաց ժողովուրդին հետ, կռուեցաւ Թուրքիոյ դէմ, պաշտպանեց իր գոյութիւնն և հիմնեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Մեր բազմաթիւ պարտութիւններու և շարք մը կենարար յաղթանակներու մէջ, մենք մեր կողքին չտեսանք ռամկավար կուսակցութիւնը, որ գար ապացուցանելու թէ «հակաթրքական օրիանթասիոն» մը կամ առ հասարակ որեւէ օրիանթասիոն ունի։ Հակադաշնակցութիւնը քաղաքական ուղղութիւն չէ։

Անվիճելի պատմական իրողութիւնն այս է։

Այսքանը միայն պատմութեան բաժին։ Բայց այդ խնդիրը մեծ կարեւորութիւն ունի մեր ներկայ ընթացիկ քաղաքականութեան համար. որուն կ'անդրադառնանք տակաւին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԻՔ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«Նոր Արաքս» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ (յուլիս 11) քոչւորներու այն չարիքին մասին, որուն ենթակայ է Կովկասեան Հայաստանը հին ժամանակներէն ի վեր, ի միջի այլոց կը գրէ.

— «Յայտնի, եւ ամէնէն աւելի բոլշեւիկեան Հայաստանի այսօրուայ վարիչներու եւ անոնց արտասահմանեան թմբկահարներու կողմէ հազար անգամ աղաղակուած ճշմարտութիւն է, թէ Հայաստանը գերազանցապէս աղքատ, սակաւահող եւ էնք իր իւրին մէջ տապկուող երկիր է։ Եւ սակայն այդ իսկական աղքատ ու սակաւահող երկրի նոյն իսկ արօտատեղինե՛րը «եղբայրօրէն» կը տրուին Թաթար քոչւորներուն…

«Որոշուած է Երեւանի գաւառում 38.000 հեկտար արօտատեղի յատկացնել Ադրբէջանի քոչւորներին։ Լենինականի (Ալեքսանդրապոլ) գաւառում 32.000 արօտատեղի՝ Վրաստանի քոչւորներին։ Սեւանի գաւառում՝ 32.000 հեկտար՝ Ադրբէջանի, 10.000 հեկտար՝ Խանըխի քոչւորներին, եւ վերջապէս Զանգեզուրի գաւառում՝ 30.000 հեկտար Ադրբէջանի քոչւորներին»…

«Ուրեմն, Հայաստանի աղքատ հողերէն, 173.000 հեկտար տարածութեամբ արօտատեղիներ «համայնավարօրէն» կը յատկացուին «հարեւան» դաշտաբնակ Թաթարներուն եւ անոնց հաբիւրհազարաւոր եղջիւրաւոր անասուններուն։ Ամբողջ ամիսներով, եւ տարիներէ ի վեր, «հարեւան» Թաթարները իրենց հօտերով կուգան պարարտանալու եւ հարստանալու հայ գիւղացիութեան հաշուին։

Սակայն, միայն տնտեսապէս չէ որ կը վնասուի հայ գիւղացիութիւնը այս քոչւորներու երեսէն։ Անոնք շատ յաճախ իրենց հետ կը բերեն անասուններու անխուսափելի վարակիչ հիւանդութիւններ, որոնք գրեթէ միշտ ճշմարիտ աղէտի կը մատնեն հայ գիւղացիութիւնը, կը բերեն իրենց կիսավայրենի բարքերը, որոնք նոյնքան անխուսափելիօրէն կ'ազդեն հայ գիւղի ու գիւղացիութեան վրայ, կուգան զինուած եւ իրենց հետ կը բերեն ցեղային ատելութիւններ ու գրեթէ միշտ անխուսափելի կը դառնան արիւնոտ ընդհարումները։ Ոչ միայն իրեն պատկանող բայց Թաթար քոչւորին տրուող արօտատեղիներէն չի կրնար օգտուիլ Հայաստանի «իսկական տէր հայ գիւղացին», այլեւ յաճախ չի կրնար օգտուիլ նոյնիսկ իրեն «շնորհուած» արօտատեղիներէն, տրուած ըլլալով որ Թաթար քոչուորը, մութ ամպի պէս սպառնական, ամբողջ ամառը ահ ու սարսափ կը տարածէ շրջակայ հայ գիւղերու մէջ՝ օգտուելով ոչ միայն իրեն «օրինաւորապէս» տրուած 173.000 հեկտար տարածութեամբ արօտատեղիներէն, այլեւ մնացեալէն…»

Ամբողջ աշխարհը համայնավար դրախտի վերածելու ձգտող եւ 13 տարիներէ ի վեր «սոցիալիզմ կառուցանող» բոլշեւիկները ամբողջ այդ տարիներու ընթացքին չկրցան հաշուեյարդարի ենթարկել նոյնիսկ *քոչւորներու* հարցը եւ բարբարոս ու վաչկատուն այդ ցեղերը եթէ ոչ բարձր, ընկերվարական արդիւնաբերութեան լծել, այլ գոնէ *նստակեաց* դարձնել եւ կապել հողին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն քիւրտեւթուրք բախումներու մասին, յուլիս 16 թուականով.—

ԷՐԶՐՈՒՄ, 16 յուլիս.— Մեր սաւառնակները կը շարունակեն ռմբակոծել Աղրը Տաղի աւազակները։ Ասոր վրայ, ըմբոստները աւելի բարձր տեղեր քաշուեցան։

Այժմ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, զտումի գործողութեանց ձեռնարկելու համար։ Զտումը չպիտի սկսի, մինչեւ որ չվերջանան պատրաստութիւնները եւ ամբողջովին չփակուին փախուստի բոլոր միջոցները։ Զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ փաշա անձամբ կը զբաղի պատրաստութիւններով։

Պարսկաստանէն կարգ մը ցեղեր թէեւ՝ նորէն ձեռնարկեցին սահմանը անցնելու եւ յարձակուել գործելու, բայց ետ մղուեցան։ Յարձակող Քիւրտերուն մէկ մասը ամբողջովին բնաջնջուեցաւ։

Վանի եւ Զալտըրանի մէջտեղերը սկսած են մաքրագործման գործողութիւնները։ Այս գործողութեանց ընթացքին ամբողջովին պիտի զտուին հոս հոն փախած հրոսակները։

Գըզըլպաշները ալ կը ռմբակոծուին

Հաստատուած ըլլալով որ Գըզըլպաշները կ'օգնեն ըմբոստներուն, անոնց վրայ ալ կրակ բացուեցաւ։

Արճէշի դէպքերու ընթացքին այրած գիւղերուն թիւը 200էն աւելի է։

Սաւառնորդները մտադիր են յիշատակարան մը կանգնել իրենց այն ընկերներուն համար, որոնք վերջերս վար առնուեցան սաւառնակէ մը։

Օդային տորմիղի մը հրամանատարը, Արարատի ըմբոստները լաւ մը ռմբակոծելէ յետոյ վար իջաւ եւ հետեւեալը յայտարարեց.

«Նախ 6000 մէթր՝ բարձրանալով աչքէ անցուցինք ամբողջ լեռը։ Յետոյ քալեցինք ըմբոստներուն վրայ, որոնք կը գտնուին լերան հարաւային արեւմուտքը եւ մինչեւ 2000 մէթր վար իջնելով՝ նետեցինք առաջին ռումբը։ Անմիջապէս ողբեր բարձրացան, եւ աւազակները սկսան փախչիլ ու ժայռերու ետին ապաստանիլ։ Երկու ժամ շարունակելէ յետոյ փճացման գործողութիւնը, վերադարձանք»։

Արիւնոտ օր մը Եգիպտոսի մէջ

Ըմբոստութիւններ ծագեցան Գահիրէի եւ Փորթ-Սայիտի մէջ։ Մայրաքաղաքին մէջ 89 անձեր վիրաւորուեցան եւ 323 հոգի ձերբակալուեցան։ Յայտնի չէ դեռ ոստիկաններու եւ զինուորներու կորուստի քանակը։ Իսկ Փորթ-Սայիտի մէջ՝ մէկ մեռեալ, 21 ազգայնականներ եւ 59 ոստիկաններ վիրաւորուեցան։

Գահիրէի խռովութիւններն սկսան ցուցարարներու կողմէ գործուած յարձակումով մը։ Ամբոխը քար եւ աղիւս կը տեղացնէր ոստիկաններուն, որոնք նախ, փորձեցին զայն ցրուել օդին պարպուած համազարկով մը։ Բայց ամբոխին սպառնական դիրքին առջեւ, ստիպուեցան կրակ բանալ ցուցարարներուն վրայ։ Նոյն պահուն, յիսունի չափ ազգայնականներ յարձակում գործեցին Ներքին Նախարարութեան շէնքին վրայ, մինչ երրորդ խումբ մը կը փորձէր գրաւել Խորհրդարանը։ Բոլոր այս խումբերը հանդիպեցան ոստիկաններու կրակին։

Ի վերջոյ, երեք խումբերը միացան եւ պատնէշ կանգնեցին Ապիտին պալատին մօտերը։ Ծառերը արմատախիլ ըրին, եւ զետեղեցին փողոցին մէջտեղը։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ օգնութեան կանչել զինուորական բնիկ ուժերը, որոնց մէկ մասը կը գործէր անգլիացի սպաներու հրամանին տակ։ Անգլիական զօրքերը դուրս չելան զօրանոցներէն։ Դժուարութեամբ կարելի եղաւ կարգը վերահաստատել։

Իսկ Փորթ-Սայիտի մէջ, պահ մը կարծուեցաւ թէ ցուցարարները պիտի յաղթեն։ Ոստիկանութիւնն ու զինուորական ուժերը շղթայ կազմած էին եւրոպական թաղին շուրջ։ Բայց ազգայնականները յաջողեցան ճեղքել զիծը եւ մտան թաղը։ Միայն նոր ուժերու ժամանումով եւ ճշմարիտ ճակատամարտէ մը վերջ, կարելի եղաւ ցրուել ամբոխը։

Գահիրէէն տրուած լուրի մը համաձայն, ազգայնականները գրաւած են Սուէզ քաղաքը։ Ոստիկանութիւնը օգնական ուժ կ'ուզէ։ Եգիպտական զօրամաս մը ճամբայ ելած է զսպելու համար շարժումը։

∴ Անգլիոյ արտաքին Նախարարը ընդունեց կարգ մը օտար պետութեանց ներկայացուցիչները, որոնք իրենց մտահոգութիւնը յայտնեցին Եգիպտոսի օտարականներու մասին, բայց որեւէ բողոք կամ պահանջ չներկայացուցին։

∴ Պահ առ պահ կը սպասուի Սըտքը փաշայի հրաժարման։ Արդէն իբրեւ անոր յաջորդ ցոյց կուտան Ծերակոյտի նախագահը Ատլի փաշա, որ քանիցս. արդէն, վարչապետութիւնը վարած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՉԻՉԵՐԻՆԻ ՏԵՂ՝ ԼԻՏՎԻՆՈՖ

Բոլշեւիկ հեռագրական «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Խ. Մ.ի Գործադիր Կեդր. Կոմիտէի նախագահութիւնը, Չիչերինի խնդրանքով իսկ, զինքը հանեց Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարի պաշտօնէն։

Արտաքին գործավար նշանակուեցաւ Լիտվինոֆ, առաջին օգնական՝ Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկի. երկրորդ օգնական՝ Գարախան։ Արտաքին գործավարութեան խորհուրդը կազմուած է Գարախանէ, Կրէստինսկիէ եւ Ստոմոնիակովէ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Վաֆտ կուսակցութիւնը որ մտադրած էր մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպել բողոքելու համար խորհրդարանի փակման դէմ, հրաժարեցաւ իր ծրագրէն եւ որոշեց դիմում կատարել թագաւորին, որպէսզի քաղաքական կացութիւնը պարզելու համար, բացառիկ նիստի հրաւիրէ խորհրդարանը։

Անգլիական կարեւոր թերթ մը կը գրէ.— Սահմանադրութեան 40րդ յօդուածին տրամադրութեամբ, թագաւորը ստիպուած է գոհացում տալ, երբ երեսփոխաններու կամ ծերակուտականներու մեծամասնութեամբ ստորագրուած խնդրագիր մը կ'ընդունի։ Խորհրդարանի առաջին գործը պիտի ըլլայ՝ հաւանաբար հրաժարում պարտադրել դահլիճին, որ համաձայն 65րդ յօդուածին, պէտք է քաշուի։ Կը թուի ուրեմն որ, եթէ թագաւորը եւ Սըտքը փաշա օրէնքը չբռնաբարեն եւ բռնի ուժի չդիմեն, ներկայ դահլիճին օրերը համրուած են։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ.— Պատճառներ կան կարծելու որ խռովութիւններու պարագային, օտար պետութիւնները, մանաւանդ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Միացեալ-Նահանգները պիտի միջամտեն Գահիրէի՝ եթէ այս Լոնտոնի կառավարութեան քով, որպէսզի պաշտպան կառավարութիւնը ապահովէ իրենց հպատակներուն անդորրութիւնը։

∴ Գահիրէի մէջ զինուորական ջոկատները գրաւած են կազի գործարանները եւ ելեկտրական ուժի կայանները, ինչպէս նաեւ թերթերու, նախարարութիւններու գրասենեակներն ու ռազմական կէտերը։

Կ'ըսուի թէ Վաֆտի անդամները զինուած են, մեծ քանակութեամբ արջասպ հաւաքած են եւ միտք ունին կտրելու հաղորդակցութեան միջոցները։ Ջրոյց կը շրջի թէ, իտալական յածանաւ մը ճամբայ ելած է դէպի եգիպտական ջուրերը։

ՔՈՍԹ ԵՒ ՊԻԼԼՈՆԹ, ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ ՄԵԿՆԵԼՈՒ

Քոսթ եւ Պիլլոնթ օդաչուները կազմ ու պատրաստ են մեկնելու, կտրելու համար Ատլանտեանը։ Անմիջապէս որ մթնոլորտային պայմանները նպաստաւոր ըլլան թռիչքի, օդանաւը ճամբայ պիտի ելլէ անվտանգ փորձելու «մեծ ոստում»ը։ Եթէ յաջողին հասնիլ Նիւ-Եորք, վերադարձը դէպի Փարիզ պիտի փորձէ ամերիկացի օդաչու մը նոյն օդանաւով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՁԱՅՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻՑ

Կովկասի զանազան մասերում շարունակւում են իշխանութեան դէմ ծայր առած ըմբոստութիւնները։ Բազմազան հնչումներից զգւած խորհրդային քաղաքացիները որտեղ հնարաւոր է, զէնք են վերցնում ու լեռները ապաստանում. ինչպէս երեւում է համայնական անտեսութեան վերաբերող ծանօթ հրամանները չեղեալ յայտարարելուց յետոյ իսկ, ըմբոստները չեն ուզում զէնքերը վար դնել։ Մի կողմ թողնելով նախորդ ամիսների լուրերը, որ հրապարակեց պարսից մամուլը, մինչ հիմք ունենալով արժանահաւատ աղբիւրները կամ Ռուսիա ու Կովկաս գնացող իր իսկ թղթակիցների փափկանկատ հաղորդագրութիւնները, թարմ՝ սրը օրին հասնող նորութիւնները ոչ պակաս մտահոգիչ են։ Առանձնապէս Թրքական շրջաններում, աւելի ճիշտ է ասել Կովկասի Թրքութեան մէջ, ապստամբութիւնները չեն դադարում սպառնալ ներքին անդորրութեան։ Անբացատրելի նեղութիւններով Կովկասից ու Թուրքմէնիստանից սահմանն անցնող պարսիկ փախստականներ, հեռու քաղաք-կուսակցական գրգումներից, որոնք աւելի տնտեսական հարկադրանքի տակ երես են դարձնում տարիների իրենց բնակավայրերից, թողնում են տուն ու տեղ, շատ անգամ ընտանիք ու հարազատներ, սոսկալի գոյներով են պատկերացնում ստեղծւած կացութիւնը։ Տարբեր վայրերից եկող ու տարբեր սահմաններ կտրող միանգամայն անշահախնդիր անձնաւորութիւններ գրեթէ նոյնութեամբ հաստատում են մէկի կամ մի սի պատմածները։

Ամենէն թարմ եւ վստահելի աղբիւրից քաղւած տեղեկութեան համաձայն, ի միջի այլոց Բարգուշատում՝ Զանգեզուրի Թրքաբնակ շրջանում, կառավարական ուժերի եւ զինւած ապստամբների մէջ երկու օր անընդհատ կռիւներ են տեղի ունեցել, որոնց ընթացքում սպանւել են 30ի չափ կոմունիստներ։ Նոյնանման ընդհարումներ աւելի պակաս զոհերով տեղի են ունենում Ադրբէջանի մի քանի վայրերում։ Ապստամբները ճնշող մեծամասնութեամբ թուրքեր են։ Ուրիշ վստահելի լուրերի համաձայն ռուսական մի զօրախումբ անցել է Արաքս գետը, մտել Ղարադաղ, մինչեւ հայաբնակ Ողան գիւղը։ Հաւանաբար Ադրբէջանի եւ Թրքաբնակ Զանգեզուրի ապստամբութիւնների ծայրը Ղարադաղում գտնելու ենթադրութեամբ, կարմիր արշաւախումբը հարկադրւել է այս անվայել ու անսպասելի քայլը անելու, կամ թերեւս ձեռք անցնելու այն Թուրք փախստականները, որոնք մեղադրւում են Բագուի շրջանի կոմունիստ զալիչների սպանութեան գործով։ Ինչ էլ լինի նպատակը, արշաւախումբը վերադառնում է ձեռնունայն, նախ քան մեկնումը սակայն չնչանուած բարբարոսութեան դիմելով։ Երբեմնի յայտնի Թումանեան առեւտրական տունը, որ Ղարադաղում կալւածներ ունի, գեռ պատերազմից առաջ հայաբնակ Վինա եւ Ողան գիւղերում երկու գեղեցիկ շէնքեր էր շինել։ Յայտնի չէ ինչ պատճառներից դրդւած վերոյիշեալ արշաւախումբը այրում է այդ երկու շէնքերը. դժբախտաբար մանրամասնութիւնները պակասում են։ Նմանապէս ոչինչ կարելի է ասել շահագրգռւած պետութեան կողմից ձեռք առնուելիք վերաբերմունքի մասին այս ինքնատեսակ բարբարոսութեան նկատմամբ։

Անհանգիստ են նաեւ Թրքական սահմանները. Թուրք կառավարութիւնը հակառակ ձեռք առած բոլոր քաղաքական, պատժական ու զինուորական միջոցների չի կարողանում կարգ ու կանոնը վերականգնել իր Արեւելեան նահանգներում։ Ապստամբ քրդութիւնը աւելի քան առաջ միակամ ու համառօրէն շարունակում է իր ազատագրական պայքարը։ Այս րոպէիս կռիւներ կան Հեքեարիի տարբեր կէտերում, ինչպէս եւ Կողբ-Կաղզւան ուղղութեամբ, այնպէս որ Թուրք կառավարութիւնը ստիպւած է նորանոր ուժեր կենդրոնացնել ըմբոստացած վայրերի մօտ, քրտական շարժումները զսպելու կամ գոնէ աւելի լայն տարածութիւններ բռնկելու առաջը առնելու մտահոգութեամբ։ Արարատի շրջանը շարունակում է լուրջ ուշադրութեան առարկայ դառնալ. վերջերս Թուրքիան ուղարկում է զսպիչ զօրամասեր, որոնք չարաչար պարտութիւն են կրում եւ գլխիկոր նահանջում Արարատից ընդհարման վայրերում սպանւածներ ու գերիներ թողնելով։

Առանց դէպքերը խոշորացոյցով տեսնելու զանկութեան — մանաւանդ որ Հայրենիքի հետ սերտօրէն կապւած անցուդարձեր են, որ անկախ այս կամ այն կէտից, պակաս մտահոգիչ չեն — չէ կարելի այս բոլորը սովորական դէպքերի շարքը դասել։ Կովկասաբնակ Թուրքերի մէջ ծնունդ առած հակառուս տրամադրութիւնները, որոնք զինւած «ճելալի»ների են յանգում մէկ կողմից, իսկ միւս կողմից, Թուրքիոյ քիւրտերի շարժումները յօգուտ ազգային անկախութեան, եթէ դատապարտւած չեն շուտափոյթ ու վերջնական զսպումի, ապա կարող են այս երկրին կից սահմաններում այսօր չէ վաղը լսելի դարձնել թնդանօթի ձայնը աւելի մօտիկ, աւելի ուժեղ։ Նկատի ունենալով այն իրողութիւնը, որ կարմիր, թէ դեղին հարեւան սահմաններում աղմուկը նոր չէ որ լսւում է սահմանից այս կողմ, առնուազն մի առանձնակ տարւայ հնութեան հետ գործ ունինք։ Աւելորդ է խօսել այս երկրում բնակւող հայութեան հայրենասէր, շրջահայեաց ու շիտակ վերաբերմունքի մասին մէկի կամ միւսի նկատմամբ։ Բարեբախտաբար պարսիկ լուսաւորեալ շրջանները փոխադարձաբար գիտեն տեսնել իրողութիւնները եղածին պէս. մի բարեբախտ անհրաժեշտութիւն, որի հովանու տակ հայ տարրը աւելի քան հաւատքով պիտի կարողանայ Հայրենիքի առաջդիմութեան, զարգացման ու ուժեղացման մեծ գործին իր բաժինը բերել, մինչ բարձր գնահատելով իր ազգային արժանապատուութիւնը, մինչ յանուն Հայրենիքի բարօրութեան։

Վ. ԽՐԱՆԵԱՆ

ՌՈՒՍԵՒՊԱՐՍԻԿ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Պոլսէն առուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ միջադէպ մը պատահած է ռուսեւպարսիկ սահմանագլուխին վրայ։ Խորհրդային իշխանութիւնները կը մեղադրեն քիւրտ ըմբոստական խումբերը թէ ռուսական սահմանէն ներս մտած են.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

"ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՐԱԿԱՐԱՆ,,

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Այդ ես եմ»... Մահն է այն հզօր գրիչ Փափինին պիտի ուզէր այսպէս երգել, ինչպէս երգած է Վարուժան իր «Պէգաս»ը հետեւելով Առատ Միցքէվիչի։

Իր «թիթեռնիկ»ը ամբողջութեան մէջ շատ աններդաշնակ է, սակայն ինչ ինչ կտորները նման են դաշնամուրի նուագներու զանգիւններուն։

Բանաստեղծի իմաստասիրութիւն կայ իրավիպական գարունին մէջ, ուր ինծի համար ուշագրաւ են այս տողերը.

«Լռիկ կանգնած կեանքին հանդէպ
կը յօրինեմ նոր երգ ու վէպ,
Մինչ դեռ թերթերն իմ մատեանին
կը ծոլովէ բախտի քամին։»

«Մի թափթփեր»ը, իմաստով զապուած է, գաղափարներով կաշկանդուած, նկարն ամբողջովին շղարշուած։ Կապոյտ ուլունքէն չեմ ուզեր մոռնալ իր այս երկու տողերը.

«Կաթիլ մ'աշխարհ ուր ամփոփուած է հոգիս
Ապրումներով իւր փարթամ»։

Ընթերցողը պիտի սիրէ, կրկին կրկին պիտի կարդայ «Մի մոռնար զիս»ը. ուր Հ. Վահան յայտնապէս կը յայտնէ իր միտքը այսպէս.

«Ի՞նչ տխուր է մինակութիւնն
կարօտին մէջ սիրել ըզգալ.
Վիշտ ունենալ խոր ու թաքուն
Ու չկարել պատմել ու լալ»։

Եւ առանց չար մեկնութիւն տալու, կարդալու է արեգայ բանաստեղծին այդ քերթուածին վերջին այս քառեակը.

«Ու ինչ թէ զիս աշխարհ մոռնայ
Խոր մենութեան մէջն հոգիս.
Մնալ անմեռ ալ դըրախտ կ'ըլլայ
Երբ դուն քոյր իմ, չըմոռնաս զիս։»

Հ. Վահան ծաղիկներուն քունը երգած ատեն, շատ արթուն չէ մնացած. դուք կարդացէք, դուք դատեցէք, տեսէք ի՛նչ կը գրէ.

«Ճաղակրատ ծաղիկներուն
վըրան ըստուեր ու լըռութիւն.
Երազն անոյշ ու քունն անոյշ.
Դուրսը ձերմակ արքայութիւն։»

Կարելի է՞ անոյշ քնացող, անոյշ երազող, լուռ ստուերին մէջ մնացող ծաղիկները շատախօսիկ ճաղակրատեն։ Ակադեմական հակաճառութիւն մը ներկայ էի. Հ. Ալիշանին հետ մտիկ կ'ընէի Մոլմէնտիի վրայ քննադատութիւն մը. հակաճառողը կը հարցնէր Մոլմէնտիի՝ թէ ի՞նչպէս կրնար ապացուցանել թէ թիթեռնիկները կրնան երգել։ Այո՛, համերներն ալ երբեմն կրնան քնանալ։ Որով Հ. Վահան այդպիսի մէկ պահուն լսած պիտի ըլլայ լռակեաց, քնացող ծաղիկներուն շատախօսութիւնը։

Բարեմիտ եւ պարզամիտ է բանաստեղծ Հ. Վահանը. որով չկրնար անդրադառնալ որ «Այսքերուն հիմայքը» երգած ատեն, Աստուծոյ հոգիէն մաս մը չկրնար ապրիլ հաշիշով գեղուն բաժակին մէջ։ Հաշիշին հետ Աստուած հաշտուած չէ երբեք։

«Այսքերու հիմայք»ի երկրորդ տպագրութիւնը պիտի ուզէի որ բնախնդիրներու աչքէն վրիպէր։ Ես պիտի չմեղադրեմ մեր բանաստեղծը, որ մեր հին աշուղներուն պէս անուշ երազներով գինովցած, կը խղէ սրտին լռութիւնը եւ նոյն աշուղներունպէս, կ'ապաշխարհէ եւ միւռոնաբոյր աստուածութեան մէջ մտքով ու սրտով կը լուծուի։

Աշխատաւոր ու սիրուած բնանկար մը կարելի է համարուի «Կանանչ օրեր» երկար քերթուածը. ուր կարելի է գտնել մերթ շքեղ, մերթ անշուք քառեակներ, երբեմն յաջող, երբեմն անյաջող մանրանկար պատկերներ։ Ուր գիւտեր ունի, որոնք գեղեցիկ են, սակայն անոնք կազմին եւ հիւսուածքին մէջ կը կորսնցնեն իրենց գեղեցկութիւնը, իրենց շնորհքը, իրենց արժանիքը։ Ըսածիս ապացոյց առ մէկ քառեակը.

«Ջըրի շոյանք վէտ վէտ ալիք
փոսոր կ'իյնան ափիս մէջէն,
Դէմքս շուշան ձերմակ ծաղիկ
Հայելացած գծեցկօրէն։»

Ընդհականակն փոքրիկ եւ շատ յաջող քերթուածներ են «Խորանիկ»ը, «Ես ու դուն», «Նիրուանման», Հ. Վահան իր «Յուսահատը» երգովը աւելի յուսահատ է քան Պետրոս Դուրեան։

Մայրէ ծայր կարդալով «Հայրենի կրակարան»ը, ուզենք չուզենք կը զգացուինք. օտար երկիրներու մէջ, թափառական ու գաղթական հալածուող այս վիճակին մէջ կը բռնկինք մեր կրակարանին կարօտովը։

Բանաստեղծը թէեւ յուսահատ, սակայն յոյսերով եւ վառ երազներով մեր սիրտը կը կապէ մեր տաճարներուն հետ, մեր միտքը կը դարձնէ մեր ցեղին առաքինութեանց հետ։

Նկատի առնելու ենք որ «Հայրենի կրակարան»ը Հ. Վահան Յովհաննէսեանի երիտասարդ տարիներու անդրանիկ քնարերգութիւնն է։ Երիտասարդ կեանքի երազներու եւ գաղափարական ապրումներու անկեղծ պատմութիւնն է։ Ան կը խոստովանի ճակատագրի առեղծուածներուն լռութեան դառնութիւնը։ Ան գեղեցիկ եւ միամիտ զգացումներու յորձանքէն կը տարուի, մերթ յոռետես, մերթ լաւատես, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը յայտնէ որ իր մէջ տառապող հոգի մը կայ եւ այդ տառապանքը մաքուր երգի եւ համբոյրի հաւասար բարդ ի բարդ անուշութիւն մը ունի։

Հ. Վահան՝ բնաշխարհի կրակարանին շուրջը կաշկանդուած չի կենար, խօսիլ. երկինքի տակ, գեղանկար լճակներու, գիւղակներու եւ տաճարներու գեղեցկութիւնը կ'երգէ։ Առ հասարակ անուշ մելամաղձոտութիւն մը կը քնարերգէ. կը խորանայ իր ներքին լուռ ու տխուր վշտերուն մէջ։ Ան կը մխայ, ան կը տենչայ. բայց կա՞յ ուժ մը որ առնձահարէ քերթողներու անսանձ փոթորկումը։

Մեր կրօնաւոր բանաստեղծը երազներու նեկտարներով գինովցած, Պաւլոսի մը չափ միամիտ է, անփորձ Մարկրիտներու հաշիշով գեղուն ընծայաբեր բաժակներուն։ Սակայն ո՞ր բանաստեղծը կրցած է փորձառութեամբ քալել անցնիլ երազներու խոտոր ճանապարհէն։

Հ. Վահան ուղիղ մտքով, մաքուր սրտով կը քալէ դէպի հայրենի կրակարանը։ Աչքը արեւմտի լոյսին, Աչքը հայրենի յոյսերուն սեւեռած։ Ան սիրահար է մէկ բանի, հայրենի կրակարանին։ Սրբազան պահանջները կարեւորութիւն չունին իրեն համար. ուխտաւորի սիրտն է որ կը մխայ իր մէջ, և մուխն անոր հայրենի կրակարանին մէկ ծխանէն, միեւնոյն ծխանէն աստղերէն վեր, հրեշտակներէն վեր մինչեւ երկինք կը բարձրանայ։

Ու ես կը հաւատամ որ Հ. Վահանին տրուած է շնորհք, սիրտ ու նուագող լեզու երգելու հայրենի կրակարանին զծուխն ծխանի եւ զառաւօտն նաւասարդի։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ԶԱՐՕ ԱՂԱ Ի ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Պոլսոյ համբաւաւոր քիւրտը Զարօ աղա. 156 տարու, որ վերջերս Պոլսէն մեկներ էր, ուրբաթ օր հասաւ Նիւ Եորք։ Իր անցագիրը որ կանոնաւոր է, Զարոյի ծննդեան թուական կ'արձանագրէ 1774։ Նաւահանգստի առողջապահական պաշտօնեաները, հակառակ անոր տարիքին, առողջ գտան կազմը, եւ թոյլ տուին մտնելու Ամերիկա։

Զարօ յայտարարեց ամերիկացի լրագրողներու թէ իր մնացեալ կեանքին մեծագոյն մասը պիտի յատկացնէ ամուսնալուծման դատի՝ ընդդէմ իր 11րդ կնոջ։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

(Յառաջի սեփական թղթակիցէն)

...5 ՅՈՒԼԻՍ 1930

Թրքական բանակը մեծ պարտութիւններէ յետոյ, Մայիսի սկիզբէն սկսաւ արշաւանքի ընդդէմ Արարատի քրտական ուժերուն։ Մինչեւ Յուլիս 5, ստացուած ստոյգ տեղեկութիւններէն կ'երեւի որ Թրքական զօրքերու բոլոր փորձերը ձախողած են Արարատի դէմ։ Քիւրտերը տեսնելով որ Թրքական կառավարութեան պատրաստութիւնները լուրջ բնոյթ ունին եւ կը ձգտին վերջնականօրէն խեղդելու Արարատի ազատութեան բոյնը, դուրս եկան իրենց նեղ շրջանակէն եւ ձեռնարկեցին ամէն ուղղութեամբ կռիւներու։ Կռիւները տարածուած են Արարատէն մինչեւ Սիփան, Ջիլանի ձորը, Աբաղա, Արճէշ, Բերկրի, Ախլաթ, Ճուլամերիկ, Վան։

Ցունիս 23ին Իգդիր Բայազիտի տաճկական ուժերը Բայազիտ երկաթուղիի կայարանէն շարժեցան Թանտուրեկ լերան (Ալա տաղ) ուղղութեամբ, Վանի շրջանն անցնելու համար։ Այս շարժումը ծածկելու համար, Թուրքերը լուրեր տարածեցին թէ պիտի յարձակին Արարատի վրայ, եւ յունիս 23ին երեք սաւառնակները սկսան ռմբակոծել Արարատի հիւսիսային կողմը։ Սաւառնակներէն մէկ քիւրտերու հարուածներուն տակ վար ինկած է, մեքենավարը ծանր վիրաւորուած, ինկած է քիւրտերուն ձեռքը եւ քանի մը օր յետոյ մեռած է։ Ասկէ զատ քիւրտերու հարուածներուն տակ ուրիշ երկու սաւառնակներ ալ փճացան։

Քիւրտ ապստամբները գրաւեցին Ջիլանի ձորը։ Ցաճիկներէն սպաննուած են 50 հոգի, որոնց մէջ կար հարիւրապետ Քեամիլ եւ քանի մը յիսնապետներ։ Ապստամբներու ձեռքն ինկած է մէկ թնդանօթ, երկու խոշոր գնդացիր եւ մեծաքանակ ռազմամթերք։

Ջիլանի ձորի տաճկական զօրքերը նահանջած են, որոնց ետեւէն ապստամբները շարժած են դէպի Արճէշ։ Ապստամբները Արճէշի մէջ ոչնչացուցած են չորս հարիւր տաճկական զօրքեր։ Սպանուած են նաեւ հրամանատար Քէմալ պէյը եւ Արճէշի գայմագամը։

Ճուլամէրիկի կռուին մէջ քիւրտերը Թուրքերէն գերի բռնած են մէկ սպայ եւ 31 զինուոր։ Ապստամբութիւնները օրէ օր կը ծաւալին եւ կը սպասուի նոր եւ կատաղի կռիւներու, որոնց մանրամասնութիւնը պիտի աշխատիմ օրը օրին տեղեկացնել, ստոյգ լուրեր առնելէ յետոյ։

Թղթակից

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հանկհայի մէջ, 24 համայնավարներ ձերբակալուեցան, երեք ցոյցերու հետեւանքով։ Ցուցարարները քարկոծեցին հանրակառքերը, ինքնաշարժները։ Ցոյցերը կազմակերպուած էին Հանկ Քայ Շէքի դէմ։ Ոստիկանութիւնը շուտով վերահաստատեց կարգը։ Սակայն ժողովուրդը վախի մէջ է։

** Չինացի համայնավարները որոնք անգլիացի երկու միսիոնարուհիներ առեւանգեր էին, կը պահանջեն 930 հազար ֆրանք փրկագին։ Եթէ պահանջուած գումարը չյանձնուի մինչեւ 15օր, կիները հրացանազարկ պիտի ըլլան։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի
ԲԱՆԱԿՈՒՄ - ՑՈՒՑԱՀԱՆ

Կառախումբը կը հասն[ի] տանի կայարանը։ Շուրջը կը ... առաջնորդող սկաուտ մը ... լու համար, յանկարծ քան[ի] կոնէն թիթեռնիկներու եր[ամ] մը դուրս կուգայ ուրախ աղաղակներով։ «Շարք կա[զմէ] Ձախ ալ, ձախ ալ» խում[բը] յառաջանայ դէպի անտա[ռ] ... խութեան արտասուքներ ... մեր կարօտակէզ աչքերէն։

«Նորափեսաւոր»ները ... պեցեն «Յառաջ նահ... Հասած ենք անտառին ... ճիգ մը եւս եւ ահա կը գ... գեղեցիկ տեսարանը ընդհ... բանակումին։ Շարք շար[ք] բաններու շուրջը մրջիւններ[ու պէս] վխտացող մեր փոքրիկ սկ[աուտ]ները՝ զինուորական մեծ ... կումի մը պատրանքը կու[տան] հեռուէն դիտողին։

Բանակատեղին սահման[ւ]ուած է ցանկապատով մը, ... մէջտեղի մուտքի կամարին կը ծածանի ֆրանսական դրօշ[ը] հայկականը՝ դաշտին ... կայմին գագաթը։

Վեց թաղամասեր, ... տեղուած խումբերը կը գտն[ուին] ... ունին իրարմէ, իւրաքանչիւր ... րեն յատուկ մուտքի կ[ամար] եւ գեղեցիկ վերտառութիւ[ն]։

Ամէն խումբ իր ձեռ[քով] աշխատանքները զուգադ[րած] ... դանի մը վրայ կամ ... մուտքի կամարէն։ Այս ... նշմարուին գաճէ թափուա[ծ] Բարձրացիր, բարձրացիր ... փոքրիկ արձանիկներ, ... իւղաներկ բաւական յաջող ... խատութիւններ, մանրանկ... ամէնքն ալ գեղեցիկ վերա... թեամբ։

Արժէ յիշատակել ... վրայ փորուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ... նակը։ Իսկ բանակումի ... նկարը աւազի վրայ յա... եւ վեր բռնուած փայտ... րով՝ կը յիշեցնէր Շ... կախեալ պարտէզները։

Կանաչ գդակը իր ... նով այցելութիւնը կ'ընդ... լոր ներկաներուն, որոնք ... ուրախ իրենց փոքրիկներու ... ջողութիւններէն, կը շնոր[հաւորեն] խմբապետները՝ թափուած ... քերուն համար։

Քսան եւ հինգ վրաններ ... դիրքի վրայ անվերջ ... լարուած, տղայոց կոկիկ[ութիւն]ը կը յայտնեն։

Դաշտին շուրջը ծնող[ներ] հետաքրքիրներու խում[բ] ... հետեւին տղայոց խաղեր[ուն] մրցանքներուն։

Խոհարարները երեք ... ներու կրակը կ'արծարծեն ... կուրը հասցնելու համար ... նակին։

Գեղեցիկ էր տեսարա[նը] ... ճաշի փողը հնչեց. տղաք ... ցին դէպի վրանները որոնք ... թակի երեւոյթ առած ... մեր փոքրիկները մրջիւն... ներու պէս կը մտնէին ... խառնշտկելով իրենց պա... ները։

Ժամը երկուքին սկա[ուտական] ... ղանգը։ Ողջեւէն Հ. Մ. Ը. Մ. ... սկաուտական դրօշը կը ... երեց սկաուտները, որոնց ... տեւէին աղջիկ սկաուտներ... րերը ընկերակցութեամբ ... պետուհի օր. Ընթացքաւ... տոյ սկաուտներու հինգ ... ըը. իսկ ամէնէն վերջ ... գայլուկներու երեք ...

Շարժանկարի եւ լուս... գործիքները կը հեռուէին ... շարժումներուն։

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԵՌԱԳՈՅՆԸ

Մուրատ-Ռաֆայէլեան վարժարանի հայրերը, ու անոնց մէջէն Հ. Սահակ, վերջապէս նուիրագործեցին այն դրօշակը, որ տասներկու տարիէ ի վեր հայ ժողովուրդին ստուար մէկ մասին առաջնորդող աստղն է։

Սէվրի իրենց վարժարանին ճակատը անցեալ կիրակի օր կը յարդարէր մեր եռագոյնը, ֆրանսականին կողքին։

Քաղաքացիական քաջութենէ աւելի, պարտականութիւն մըն էր, որ քաջբաղադակ յայտարարուեցաւ։ «Ննմահ Ալիշանն է հեղինակը եւ հայկական դրօշակին եւ՝ ազգային քայլերգ՝ «Փամ փոփոտման»ին. Առանց կուսակցութեան խտրութեան, բոլոր Հայերուն համար նուիրական պարտականութիւն մըն է ճանչնալ, սիրել ու նուիրականացնել զանոնք։ Մոտաւորապէս այս բառերով կը խտացնէր Հայր Սահակ իր միտքերը։

Մեզի պէս մտածողներուն համար նոր բան մը չէր եղածը։ Մենք մեր բոլոր հանդէսներուն մէջ, անվարան եւ աներկիւղ կը ծածանեցնէինք եռագոյնը, *Մեր Հայրենիքին* հետ կ'երգէինք նաեւ *Փամ Փորոտանը*։ Նորութիւն մըն ալ եթէ կար, այդ այն էր, որ այդ հանդէսին պահուն, իրենց ստուերը կը ցուցադրէին քանի մը ռամկավար «շէֆեր»։ Ու մանաւանդ հոն էր անխուսափելի պսակաւորը, ինչպէ՞ս եղաւ որ չառին չքալեցին, ու կեցան մինչեւ վերջը։ Լսեցին Հայր Սահակին խօսքերը, գորս տասնեակ մը տարիներէ ի վեր չէ դադրած կրկնելէ մեր մամուլը, եւ որուն համար, անտեղի կերպով, այնքան արիւն պղտորած է։

Սակայն ռամկավար օրկանը ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ իր Թթու Թանը Թափեր էր Մխիթարեան հայրերու հասցէին, որպէս թէ անոնք այդ քայլով Խշնամական գիրք մը բռնած կ'ըլլան Ներկայ Հայաստանի հանդէպ։ Այս մարդիկը բացայայտ է որ շիտակ ճամբու չպիտի գան։ Հետեւաբար ժողովուրդն իր ճամբան պիտի շարունակէ։

Կիրակի օր, աւելորդ անգամ մըն ալ հայկական եռագոյնը ժողովրդականացաւ. Ներկայ եղողները իրենց անվերապահ ու բուռն ծափերով այդ բանին ապացոյցը տուին։

ՀԱՐԹՈՒՆ

Ցողանգքէն յետոյ սկաուտներու եւ գայլուկներու խաղեր, մարզերու ցուցմունքներ, զանազան մարզանքներ եւայլն, ամէնքն ալ գոհացուցիչ էին բացի մի քանի աննշան թերութիւններէ։

Ծովէզր եւ նէրկաներէն մեծ մասը՝ եւ աղջիկ սկաուտներու խումբերը մեկնած են, կը մնան խումբ մը ծնողներ դիտելու համար բանակումի կրակը, որուն շուրջը հաւաքուած սկաուտները կ'երգեն, կը պարեն, կ'արտասանեն փոքրիկ ու զուարճալի ներկայացումներով մոռցնել կուտան ժամանակը։ Այս առթիւ փոխ մխիթարապետ ատեան տրուեցաւ Մոնփելիէի խումբէն Սանսան Սահակեանի եւ Ալֆորվիլի գայլուկներու վարիչ Հայկին։

Կէս գիշերը մօտեցած է արդէն։ Դժուարաւ կը բաժնուինք մեր հոգեհատորներէն եւ «Մեր Հայրենիք»ի ու «Արիք Հայ» քայլերգի արձագանգները մեր բանակներուն մէջ, կը հասնինք Փարիզ։

ՀԱՅ ՀԱՅՐ ՄԸ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ

Շարժանկարի ընկերութիւն մը՝ աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք տրամադրած է Փիրանտէլոյի չորս թատերգութեանց ներկայացման իրաւունքը։

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԿԻՆ ՄԸ

Միսիսիփիի ատեանի ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել կին մը, զոր ամերիկեան մամուլը համառօտութեամբ կը ներկայացնէր իբրեւ «Աշխարհի ամէնէն մեծ ոճրագործուհին»։ 22 տարի պէտք եղաւ զինք երեւան հանելու համար այս զարհուրելի կնոջ հետքը։

Այս կինը, սեփական ագարակ մը ունէր, ուրկէ կը յաջողէր գրաւել կարգ մը այրերու սիրտը։ Այս կերպով ամուսնացաւ 20 այրերու հետ, զորս յաջորդաբար սպաննեց՝ կողոպտելով անոնց դրամը։ 1908ին, ոստիկանութիւնը այդ ագարակին մէջ երեւան հանեց ածխացած գերեզմանատուն մը, ուր թաղուած կը մնային 15 այրերու դիակները։ Ոստիկանութեան այս գիւտէն յետոյ, ագարակը հրոյ ճարակ եղաւ շատ խորհրդաւոր կերպով։ Ագարակին հրակէզ բեկորներու տակէն երեւան ելան չորս ուրիշ դիակներ, որոնցմէ մէկը կարծուեցաւ թէ ագարակի տիրուհիին էր։ Սակայն ոստիկանութիւնը միշտ կասկածի մէջ էր եւ կարգ մը գաղտնի ոստիկաններ կը շարունակէին մասնաւոր հետաքրքրութեամբ, պրպտումներ կատարել, երկար տարիներու ընթացքին։ Ու վերջապէս, յաջողեցան ձերբակալել ոճրագործ կինը, որ այսօր 70 տարու է։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.ը կը հաղորդէ.— Կեդր. Վարչ. Ժողովը երախտագիտութեամբ արձանագրեց Նուպար փաշայի զաւակներուն, Տիկնանց Վ'Արոքոթի, Առաքել, Զարեհ եւ Վահրամ պէյերու նուիրատուութիւնը, իրենց հօր յիշատակին, իւրաքանչիւրը 1000ական անգլ. ոսկիէն 4000 անգլ. ոսկի։

Միեւնոյն առեն, Զարեհ եւ Վահրամ պէյ Նուպար Նուպարաշէնի հանգանակութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին 125000ական ֆրանքի գումարով մը (վերջինը իր անունով 25,000 ֆրանքի յանձնառութիւնը բարձրացնելով այդ գումարին։

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք նաեւ յոգուտ Միութեան ձեռնարկներուն 10000 ֆրանք Ցիկին Նոյեմի Գափամաճեանէ եւ 3000 ֆրանք Վահրամ պէյ Նուպարէ, ինչպէս նաեւ Նուպարեան ընտանիքէն 5000 ֆրանք, յոգուտ Հայաստանի անպաշտպան երախաներուն։

Ըստ կտակի, Փարիզի Հայ Ընկերցիին յանձնուած է 50000 ֆրանք, Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ Հայ աղքատներուն եւս 50,000ական ֆրանքի չափ, Նուպարեան ընտանիքը 3000ական ֆրանք նուիրած է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Հայ Նամուսներու Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հայ Սկաուտներուն եւ Թրանսահայ Տիկնանց Միութեան։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ

Թղթակցութենէ մը քաղուած.—

Քաղաքական ժողովի երկու անդամները բաւական առնէ ի վեր հրաժարած ըլլալով, ժողովն ալ կազմ ի կազ կը գումարուի, եւ չենք անուներ որեւէ հաղորդագրութիւն՝ իր գործունէութեան մասին։ Հարցերէն ամէնէն այժմէականը կրթարանն է. դպրոցը տարի մը առանց տնօրէնի անփառունակ կեանք բոլորելէ ետք, նոյն սխուր վիճակին կը մնայ գաղտագործուած նաեւ այժմ։ Իրենց խել խոստովանութեամբ՝ դպրոցի պաշտօնէութեան ապիկարութիւնը հաստատուած է այլեւս։ Մարդիկը կը խոստովանին իրողութիւնը, սակայն բարոյական ուժ չունին իրենց խոստովանութենէն անհրաժեշտ եզրակացութիւնները հանելու։

Մեր համայնքին ծանօթ է նոյնպէս այն ապօրէն որոշումը, որ տրուած էր թեմ. ժողովի նիստերուն մէջ, ի բացակայութեան Դաշնակցական երեսփոխաններուն (աւնք բողոքելով հեռացած էին ժողովէն). փողոցին մէջ ծնած ու Ցովհաննիսեանը (Թեմականի.. ատենադպիր) պաշտպանելու համար։ Թեմականի հաղթել 9 անդամները լիազօրութիւն տուած էին Քաղաքական ժողովին՝ կառավարական միջոցներով այս գործը հետապնդելու եւ ծնողները պատժել տալու։

Արդ, սոսկ զարթուցէք կը լսենք, որ Քաղաք. Ժողովը, չփոթելով ազգային սնտուկը իր անհատական գրպանին հետ, ինքնիրեն կը թոյլատրէ ազգային առաջնորդարանի սնտուկէն 25 եգիպտական ոսկի տրամադրել փաստաբանի մը՝ գատավարութեամբ պատժել տալու համար իր կողմէ կասկածելի նկատուած անհատները, երբ «հեչական» Խաչիկ Ցովհաննիսեանը ծնողներ։

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐՈՒԻՆ ԻԲՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ

Պէյրութի մէջ համայնավարական թուղթիկներ փակցուած են պատերուն վրայ։ Ոստիկանութիւնը շուտով անդրկացած եւ ժողված է զանոնք, որոնց վրայ հովանաւոր պետութեան հասցէին ուղղուած անարգական տողեր գրուած էին։ Թուղթիկը ուղղուած էր գործաւոր եւ արհեստաւոր հասարակութեան եւ ստորագրուած «Երրորդ Միջազգայինի Ինթական Սուրիոյ բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդր. վարչութիւն»։

Բայց Ցովհաննէս Աղասեան անուն Հայ մը, որ շատ ուշ մնացած էր փակցնելու համար թուղթիկները, ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած է եւ գրաւուած են իր մօտ գտնուող թուղթիկները։

Ցովհաննէս յայտարարած է որ ինք չէր գիտեր թէ անոնք քաղաքական թուղթեր են եւ ինք կարծած է թէ վաճառականական ազդեր են անոնք, նմանապէս բառն է որ ինք 100 Ս Դ վարձք առած է զանոնք փակցնելու համար։

Աճո այս դէպքը նորէն բաւական ըսի բաներ սանդղեց եւ Հայոց վրայ յարձակելու առիթներ տուաւ։ Ցեղական թերթերէն ոմանք ուղղակի Հայերուն կը վերագրեն հեղինակութիւնը այս թուղթիկներուն։

«Էլ Պայրագ» սակայն գիտել կուտայ թէ այդ թուղթիկներուն արաբերէն գեղեցիկ եւ անխառն շարադրութիւնն ու ուղղագրութիւնը գոյց կուտան որ անոր հեղինակները չեն Հայերը, այլ անոնք միայն գործիք եղած են։

ՌՈՒՍԻԱ

ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ...

Այս բառով միայն կարելի է ներկայացնել այն վիճակը, ուր կը գտնուին կարմիր դրախտին աշխատաւորները, որոնք կոչուած են լրացնելու «հնգամեայ ծրագիրը»։ «Սոցիալիստիչէսքի Վէստնիկ» Թերթին Թղթակիցը կը գրէ (12 յուլիս) Թէ Ռուսիոյ ամենամեծ գործարանին մէջ Սարատով) գումարուած բանուորական ժողովի մը ընթացքին, ստանուեցաւ որ ճարտարարուեստական բոլոր «հնգամեայ ծրագիրները», ներկայ ընթացքով յոյս չեն ներշնչեր, որ իրագործուին։ Այս պատճառով, որոշուեցաւ ձեռք առնել հերոսական միջոցներ, «ծուլացող» գործարաններուն ի քննութիւն՝ ղրկել երեք հոգինոց մարմիններ(տրոյքա)։

Այսպիսի տրոյքայի մը գլուխը անցած, կոմունիստ կեդրոնական դէմք մը, Պոլովսկի. քննութիւն կը կատարէ նաեւ Սարատովի մէջ, եւ անմիջապէս կը ձերբակալէ գործարանին տնօրէնը, ճարտարագէտը եւ վարչական քանի մը պաշտօնեաներ։ Ցետոյ հրաման կուտայ, որ գործարանը քանի տասը ժամ անընդհատ. Բայց որպէսզի «հնգամեայ ծրագիրը» իրագործուի անպայման, այս կարգադրութիւններէն յետոյ կարդաց ճառ մըն ալ, որ ահաւասիկ.

— «Այս թերութեան պատճառը այն է, որ բանուորները կը պահուըտին եւ իրարու կռնակի ետեւ ծածկուելով չեն աշխատիր, առանց ամենուելու հակիչ խումբէն։

Ոչ խիղճ, ոչ գթութիւն, եւ ոչ ոքի համար։ Անոնք, որ չեն ուզեր քալել մեզի հետ, պիտի ստիպենք որ քալեն մեզի հետ առանց իրենց կամքին։ Այլապէս շատ գէշ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը։ Ամէն քաղաքի համար նշանակուած են «Տրոյքա»ներ, որոնք պիտի հսկեն թէ հնգամեայ ծրագիրը յաջողութեան ճամբուն մէ՞ջ է։ «Տրոյքա»յին մէջ կը գտնուի նաեւ չեկայի անդամ մը։ Կը յայտարարեմ ձեզի՝ թէ մենք կ'աշխատինք գործակցութեամբը չեկային, որ մեզի կը խոստանայ լուրջ օժանդակութիւն մը։ Ամէն բանուոր, որ չի լրացներ իրեն բաժին ինկած աշխատանքը, պիտի վտարուի կուսակցութենէն եւ գործարանէն։ Ոչ մէկ զգացում կրնայ արգիլել մեզ, մենք այլեւս հասած ենք շրջանի մը, որ ազատութիւն չունի պատերազմի շրջանէն։ Պիտի կրճատենք օրավարձը, բայց պիտի աւելցնենք աշխատանքը։

Ես ձերբակալեցի Լէնինի գործարանին մէջ խումբ մը բանուորներ, որոնք չէին գիտեր աշխատիլ։ Երկաթուղիի բանուորներէն ալ մաս մը ձերբակալուած են արդէն։ Անոնց հաշիւը թող չկան տեսնէ. Եթէ տեսնեմ, որ տակաւին չաւելնար արտադրութիւնը, պիտի ձերբակալել տամ Նորեր։ Անցա՛ւ ժամանակը, երբ մարդիկ կ'աշխատէին երգելով ու խաղալով։ Պէտք է աշխատիք այնպէս ինչպէս կը հրամայենք»։

Կատարեա՛լ Թիապարտութիւն։

ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ ՓԹՈՐԻԿ

Բուռն փոթորիկ մը հսկայ աւերներ գործեց Ճափոնի մէջ։ Նակազաքի քաղաքը որ կը գտնուի Կուիշիու կղզիին մէջ, ամէնէն աւելի վնասուած է հարիւրաւոր անհետացածներէ զատ, կան 70 մեռածներ, 700 անձեր վիրաւորուեցան, 4000 տուներ քանդուեցան ամբողջ. իսկ 13,000 տուներ՝ մասամբ։ Հարիւրաւոր նաւեր ընկղմեցան։

Որովհետեւ հաղորդակցութեան միջոցները խզուած են, դեռ յայտնի չէ թէ ինչ վնասներու ենթարկուած է Քորէան, ուր փոթորիկը գործեց ամենամեծ սաստկութեամբ։

Վերջերս, Քորէայի մէջ պատահած ողողումներու ընթացքին պաշտօնական վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ 258 մեռեալ, 155 անհետացած, 5400 վիրաւոր եւ 20,000 բնակարաններ քանդուած։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկեան խորհրդարանի յատուկ յանձնախումբին առջեւ, Նիւ Եորքի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութիւնը ամբաստանուեցաւ իբրեւ Միացեալ Նահանգներու մէջ, բոլշեւիկեան պրոպագանդով զբաղող մարմին։

Նիւ-Եորքի քաղաքական ոստիկանութեան պետը, որ ժամանակէ մը ի վեր պրպտումներ կը կատարէր, ցոյց տուաւ փաստաթուղթեր որոնցմով կը հաստատուի թէ համայնավարները դաւեր սարքած են, տապալելու համար Ամերիկայի ներկայ կառավարութիւնը։

Խորհրդ. Առեւտրական Ներկայացուցչութիւնը կը բողոքէ այս մեղադրանքներուն դէմ։

Ամերիկայի համայնավար շարժումին տրուած նպաստը բարձրացած է 80,000 տոլարի։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 62 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ես հասեր էի Տաղւրրնի։ Հրացաններու ձայնը դադարեց եւ զօրքի մի մասը ոտքաւ վերադառնալու ես ըսի թէ՝ ժողովրդին թէ՝ քովիս ընկերներուս. Նդի՛րք, զօրքը կոտորուեցաւ եւ դառնալ լեառ։ Կռիւը տեւեց երեք քառորդ ժամ։ Բուլանըխի Գէորգին կը սպաննեն Բէարէ Մովիոտ քով։ Սեգրակի հրացանը կ'աւրուի, կը մանէ բուլի մը տակ. զօրքերը չեն տեսներ զան։ Միշեցի Փոխիկեան Արամը հրացանը տեղ մը կը պահէ եւ կը փախնի. կը հանդիպի Մուրատ մը, քիւրտի Թուրը իրենց կ'առնէ եւ տառանց նրան սպաննելու, Թուրն ալ կը նետէ եւ կը փախնի ինքը։ Բիւրտը Սնլլաւ կը վերցնէ Թուրը ու երթայ։

Որ մը այդ հրացանը հավիտերը գտեր էին եւ բերեր տուեր Գ. Վահանին։ Փոթիկեան Արամը մօտեցեր էր պահած տեղը։

Ջրգոն եւ Միսօ Խոշաքայ տակը սպաննուած են։ Սերոբի տղան՝ Յակոբը Բռշընկու վերեւը սպաննուած է։ Սողան ալ մի ուրիշ տեղ էր զարնուեր։ Սերոբը առաջ վիրաւորուեր էր ոտքէն։ Սօսէն վրան կ'երթայ ու կուզայ։ Հեռուէն զօրքերն ու Բիւրտերը կը նկատեն, որ էգ է Սերոբը, զալպերը կը խփեն եւ Սերոբը կը սպաննուի։ Հասօն ալ հէնց էգ բալէին կը զարնուի։

Այդ բոլորը տեւեց, ինչպէս ըսի, երեք քառորդ ժամ։ Սերոբի գլուխը կը կտրեն, Սօսէն կը նստեցնեն ձիու մը վրայ, Սերոբի գլուխը կը վերցնեն հետերնին ու կը դառնան Մուշ։ Սօսէն կը տանին Գեղաշէն։ Մասնիէ Աւոյի կինը կ'ըսէ. «Դո՞ւն էիր լաւը բերողը մեզի, Հայաստա՞նը պիտի ազատէիր»։ Սօսէն ստացած էր խանչալի երկու փոքրիկ վէրք։ Ձիու կուլը կուտան մեզի նազարին, որ քաշէ, կը տանին Խասգիւղ, Խասգիւղէն Բաղէշ։

∴

Ես այդ կռուի ժամանակ առանց զէնքի տառուտառանից քալելով երկու ընկերոջ հետ, երեկոյեան մօտ հասայ Եղզարդ եւ Սպաղանք։ Ըսի թէ՝ «կռիւ կայ Սերոբի վրայ», շատ հաւնեցաւ։ Հոն կար կանանաւոր զէնք եւ փամփուշտ։ Լաւը յետուեցաւ եկաւ, թէ ամէն բան վերջացաւ։ Հէնց էն առնը, երբ հրացաններու ձայնը դադարեց՝ ամէն բան վերջացեր էր։

Սերոբի եղբայր Միսոյի կինը այդ առեններ Սխլաթէն եկած էր Սասուն։ Նա հագած էր տառունցի կանանց շոր եւ ազատած էր Սերոբի փոքրիկ երեխան։ Յարութիւնն ու Սեգրակը երեխան շալակեցին բերին Սպաղանք։

Սերոբի մնացած ընկերները զանազան տեղեր կը փախնին եւ կ'ազատուին։ Փախչողները սարդէն կռուող մարդիկ չէին, նոր 23 ամսուան եկած էին Սերոբի քով։

Այդ կռուին սպաննուեցան ութը ընկեր եւ վիրաւորուեցաւ Թշնամու կողմէն միայն մի զօրք, այն ալ առողջացաւ։ Այդ օրը սպաննուան նաեւ Կէլիկուզանի Տէր-Բաղ քահանան։ Բուռո պապ Դէվօն։ Զօլօ-Դոնէն վիրաւորուած էր Թեւէն, վերջը առողջացաւ։

Կէլիկուզանի տաւարն ու ոչխարը տարեր էին Թալան։

Այդ օրը ոչ մի սասունցի կռուին չէր մասնակցած։ Զէյին հասեր նաեւ Դոշոփ մեր չորս ընկերները։

Եթէ մեր ձեռքը զէնք ըլլար, երբ զօրքերը Մնեթնին եկան՝ մենք կը զարնէինք եւ կ'արգիլէինք զօրքը Սերոբի վրայ գենալուն։ Զօրքը պիտի կարծէր թէ Սերոբը հոս էր, կռիւը հոս պիտի ըլլար. Սերոբը պիտի հեռանար ազատուէր. շատ կարելի է ընկերներն ալ փախնէին ազատուէին, իսկ ես հիւանդ ըլլալուս պատճառաւ՝ կը սպաննուէի։

Երբ հրացաններու ձայնը եկաւ, Յարութիւնը վերցրեց չախմախլըն եւ մնաց ժողովրդի մէջ, իսկ մենք արտասուք Թափելով հեռացանք։

Մենք այն հաւատքն ունէինք Սերոբի եւ այդ քանի մը կռուող ընկերներու վրայ, որ այդ դիրքերն ունենալով պիտի կռուէին եւ ազատուէին։ Բայց բան մը դուրս չեկաւ, որովհետեւ հիւանդ էին։ Սերոբը կնոջ պատճառաւ չէր ուզեր ման գալ. ուր որ երթար, անպատճառ ամիս. երկու ամիս պիտի հոն մնար։ Կռուից առաջ երկու քուկէս ամիս մնացեր էր Կէլիկուզան։ Ամէն մարդ գիտէր նրա հոն ըլլալը։

Վերջին ժամանակները Սերոբը Սպաղանք եկած էր։ Կէլիկուզանի քեաթիր Կիրակոսը նամակ մը գրած էր, թէ սպարան, զօրքի, աշիրի ժամանակ պահեցինք, հիմա երբ էղանք գնացին, գնացիր. հեռացար, խաղողը մինա կ կ'ուտեն։ Նամակին տակը դրեր էր իր ստորագրութիւնը, նաեւ գիւղի իշխաններու անունները։

Գիւղացիք տեղեկութիւն չունէին այդ նամակէն։ Ընոնք վերջին առեն կ'ըսէին. «Ա՛յ տղայ, մենք քեզ ինչ առեն նամակ գրել տուինք, որ առանց մենէ հարցնելու մեր անունները գրեր ես նամակիդ տակ»։

Այդ նամակի պատճառով՝ Սերոբը՝ 4 օր Սպաղանք մնալով կը վերադառնայ Կէլիկուզան։

Զանգած չորս օր, Սպաղանքէն վերադառնալուց՝ պատահեցաւ այդ ճակատագրական կռիւը (1899ի աշնան)։

Այդ նամակի նպատակն էր Սերոբին Կէլիկուզան պահել, որովհետեւ Սպաղանք հեռու ըլլալով, մինչեւ զօրքը հոն հասնէր՝ հարիւր մարդ լուր տարած կ'ըլլար Սերոբին։ Այդ Կիրակոսը այդ ժամանակ եւ մինչեւ օրս ալ բարեկամ էր փոխս Հիւսնի էֆէնտիին։

(Շար.)

Հնդկաչինեան Քաղաքական դատ մը

Սայկոնի ոճրագատ ատեանը այս շաբթու դատեց «գաղտնի ընկերակցութեանց» գործը, որուն մէջ կը մեղադրուէին 40 անձեր, պետութեան դէմ դաւադրութեան ամբաստանութեամբ։

Բոլոր ամբաստանեալները կը պատկանէին դաւադրական գաղտնի կազմակերպութեանց, որոնք զանազան անուններով եւ բռնի միջոցներով, կը ձգտէին յեղափոխական շարժում մը գրգռել, ընդդէմ ֆրանսական կառավարութեան։ Անոնցմէ շատերը կապ ունէին Քանթոնի համայնավարներուն հետ։

Դատարանը ամբաստանեալներէն երեքը դատապարտեց մահուան, չորսը տաժանակիր աշխատութեան, եւ մնացեալները բանտարկութեան՝ զանազան տեւողութեամբ։

Կուտեպովի դէպքը կը կրկնուի

Գերման թերթերը կը յայտնեն թէ, Համպուրկի մէջ յանձնակատարութեամբ եւ փոխադրութեամբ զբաղող ռուսական կարեւոր տան մը մէկ պաշտօնեային զաւակը Շէնհոլտ, 18 տարու, առեւանգուած է Չեկայի գործակալներուն կողմէ եւ բռնի փոխադրուած նաւ մը, որ անմիջապէս խարիսխ վերցուցած եւ մեկնած է դէպի Ռուսիա։

Զոհին հայրը, որ ռուսական դատարաններուն կողմէ, ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած է, ոչ մէկ լուր ունի իր զաւկէն։

Գերման ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ եւ ձերբակալում մըն ալ կատարեց։

Սակայն, Պերլինի Խ.ղեսպանատան մամուլի դիւանը կը յայտնէ թէՇէնհոլտի հայրը մահուան չէ դատապարտուած, այլ անոր զաւակը կամովին հեռացած է հօրը տունէն։

Ռումէն նախարար մը վիրաւորուած

ՊՈՒՔՐԷՇ, 21 Յուլիս.— Զորս ուսանողներ ծագումով Մակեդոնացի, ներկայացան ներքին փոխ-նախարարին Անկէլէսքոյի, յիշատակագիր մը ներկայացնելու պատրուակով։

Այն պահուն որ նախարարը կը սկսէր կարդալ յիշատակագիրը, ուսանողներէն մէկը հինգ ձեռք ատրճանակ պարպեց անոր վրայ, զայն վիրաւորելով դէմքէն, կուրծքէն, ուսէն եւ բազուկէն։ Ծանրօրէն վիրաւոր, նախարարը կրցաւ ոճրագործը հալածել եւ զգետնել, արգիլելով զայն նորէն կրակելէ։ Ուսանողները ձերբակալուած են։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ ոճրին պատճառը վրէժխնդրական է։ Անկէլէսքօ որ Տօպրուճայի Քալեաքրա նահանգին գիւղացիական կուսակցութեան նախագահն է, ուսանողներուն կողմէ կը նկատուի գըլխաւոր պատասխանատուն սեփականութեան վերաբերեալ օրէնքի մը։ Այդ օրէնքը սաանց վնաս պատճառելու Տօպրուճայի մէջ հաստատուած մակեդոնական գաղութի շահերուն, զոհացում կուտայ նոյն տեղի պուլկար եւ թուրք բնակչութեանց։

Ի՞նչպէս կարգի կը բերեն

Պերլինի Ս.-Դ.ներու թերթը կը գրէ թէ անցեալ ամիս, քիչ մնաց որ այլանդակ գործադուլ մը պայթէր Խորհրդ. Միութեան մէջ։ Հարիւրաւոր աշխատաւորներ, նեղսրտած ամէն տեսակ զրկանքներէ, ուտելիքի անկանոն հայթայթումէն, սովէն եւլն, վերջնագիր մը ուղղեցին կառավարութեան. ու պահանջեցին որ բաւարար քանակութեամբ օտար արտադրութիւններ հայթայթեն իրենց։ Գործադուլը տեղի չունեցաւ, որովհետեւ կառավարութիւնը տեղի տուաւ,այն պատճառով որ բողոքողները ամերիկացի ճարտարագէտներ եւ մասնագէտ-գործաւորներ են, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն Խորհրդ. Միութեան մէջ։

Գայթակղութեան առաջքն առնելու համար էոր կառավարութիւնը տեղի տուաւ եւ հիմա. օտար աշխատաւորներու պարենաւորումը կը կատարուի Աշխատանքի գործավարութեան մասնաւոր շտեմարաններուն կողմէ, որոնք ուզուած ապրանքները կը գնեն արտասահմանէն եւ կը ծախեն Ամերիկացիներուն։

Ռուսիա եւ Համեւրոպա

Չի կարծուիր թէ Խորհրդ. Միութիւնը պատասխանէ Համեւրոպայի մասինՊրիանի յիշատակագրին,որ իրեն հաղորդուած է առ ի գիտութիւն, առանց աշխատանքներուն մասնակցելու հրաւէրի։ Այսուհանդերձ, Խորհրդ. Միութեան հակառակութիւնը հանդէպ ծրագրին, արդէն կը յայտնուի յստակ կերպով։ Խորհրդ. Միութիւնը անոր մէջ կը տեսնէ իր դէմ ուղղուած դաշնակցութիւն մը եւ արդէն կը յայտնէ թէ համեւրոպական որ եւ է միութիւն կարելի չէ, քանի պետութիւնները բաժնուած են հարստահարող եւ հարստահարեալ դասակարգերու։

Սակայն, ստոյգ աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, կ'ըսուի թէ Ժընեւի նստաշրջանին բացումէն առաջ, Մոսկուա յայտարարութիւն մը պիտի ուղղէ փոքր պետութեանց, անոնց յայտնելու համար թէ միայն Խորհրդ. Միութիւնը կրնայ զիրենք պաշտպանել մեծ պետութեանց ոտնձգութիւններուն դէմ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՐԱՔԻ Թագաւորը Ֆէյսալ, Լոնտոն հասաւ երկուշաբթի իրիկուն եւ ընդունուեցաւ Անգլիոյ Թագաւորին ներկայացուցիչին կողմէ։

ՄԱՀԱԹՄԱ ԿԱՆՏԻ, Հնդկաստանի փոխ-արքային արտօնութեամբ, բանտին մէջ տեսակցութիւններ ունեցաւ հնդիկ պետերու հետ։ Երկարօրէն խորհրդակցեցաւ Հնդկաստանի ներկայ կացութեան՝ եւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին. տեսակցութեան արդիւնքը դեռ անծանօթ կը մնայ։

ԱՄԵՐԻԿԱ կը խեղդուի տիրող տաքէն։ Շաբաթ օր 54 տարիէ ի վեր չտեսնուած տաք կը տիրէր Նիւ Եորքի մէջ՝ ջերմաչափը բարձրացաւ 35 սանդիկրատի։ Հարիւրաւոր անձեր գիշերեցին բացօթեայ, ծովեզրը կամ լոգարանին մէջ, չխեղդուելու համար։ Զանազան վայրերու մէջ տաքէն մեռած են 24 անձեր։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ Փարիզի մէջ բարձրացաւ 2 ֆր. 25ի, ցորենի եւ ալիւրի գիներուն յաւելման պատճառով։

ՆԱԽԱԳԱՀ Հինտէնպուրկ արդէն երկու օր է որ սկսած է այցելել Հռենոսեան ազատագրուած երկիրները, ուր մեծ խանդավառութեամբ կ'ընդունուի ժողովուրդին կողմէ։

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ կարգ մը վայրերու մէջ, անջատողականներու դէմ ցոյցերը կը շարունակուին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ԿԱՅԾԱԿ.— Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։

ՔԵՌԻ.— Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ճանկէօզեանի ճաշարանը։

ՎՐԷԺ.— 25 Յուլիս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ.— 25 Յուլիս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի սրահը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր եւ անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ռոստոմ, Քրիստափոր եւ Իշխան ենթակոմիտէները վաղը Հինգշաբթի. իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՍԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի Շավիլի անտառին մէջ

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

ՌՈՍՏՈՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Այս Կիրակի Սէն Քլուի անտառը առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Պարեր եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ մատչելի գինով

Բաժակի մրցման կը մասնակցին Մարսէյլի, Իթալիի, Սէվրանի եւ Շավիլի խումբերը։

Ժամադրավայր Pavillon Bleuի (Սէն Քլու) առջեւ ժամը 9ին։ Առաջնորդներ պիտի սպասեն ժամը 9–3

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամականժողովը՝վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30էն, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

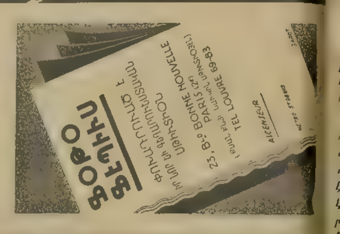
ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանը փակ է Օգոստոս 1 — Սեպտեմբեր 1։ Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով վերադարձնել գիրքերը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն եւ իր խումբերու բոլոր ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Յովհ. Ուզունեանի իր տիկնոջ ՎԵՐԳԻՆԷ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ զառամեալ մահուան առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Հայ Սկաուտներ» միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը հաւաքոյթի կը հրաւիրէ իր գայլուկներն ու արձանագրուիլ փափաքողները վաղը առաւօտ ժամը 9ին, 90 Rue Stanislas Torrents.

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	1 տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագրապետ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ 1930
24 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1321

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՐԻԵՆԹԱՍԻՈՆԸ

Թրքական օրիանթասիոնի մասին ընդհանուր ճակատով մը հրապարակ ելող ռամկավար «կուսակցութիւն»ը կարող է շատ եռանդ վատնել, յատկապէս վարկաբեկումներու համար: Թողունք որ այդ գարատուղի ճանապարհով ընթանայ, որքան հաճելի է իրեն: Բայց ամբոխավարութիւնը շլացուցիչ առաջնորդ մըն է: Ռամկավարականները ամբոխավարութեան խառնուէն վազելով, թերեւս անկախ իրենց կամքէն, ռաքով-գլխով ինկած են ընթացիկ քաղաքականութեան սահմաններուն մէջ:

Դաշնակցութեան վերագրուած «թրքական օրիանթասիոն»ի խնդիրը անիրաւ ու անհիմն քննադատութեանց և հայհոյանքի նիւթ դարձնելով, ռամկավար մամուլը, առանց անդրադառնալու իր պատկանած կուսակցութեան անցեալին և առանց նոյն իսկ չափելու անոր ներկան, տոնքիշոտական ձեւեր կ'առնէ ըսելու թէ՝ Դաշնակցականները այս ինչ ու այն ինչ տեղերը չկռուեցան, դարաւոր թշնամիին հետ համաձայնութեան եկան, Ալեքսանդրոպոլի Դաշնագիրը ստորագրեցին... Մնացած շարանը ռամկավարներէն հարցուցէք:

Ուրեմն, էական եզրակացութիւնը որ կարող ենք հանել այդ քննադատութիւններէն, այն է թէ ռամկավար «կուսակցութիւն»ը անցեալի մէջ դէմ եղած է թրքական օրիանթասիոնին, և հիմա ալ դէմ է: Աւելին, կարծես թէ Թուրքին դէմ միակ կռուող ուժը կը հանդիսանայ:

Աւելորդ փոխասացութեան տեղի չտալու համար վէճի առարկայ չդարձնենք մեր հակառակորդներու անկեղծութիւնը, և մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք այն էական կէտին վրայ, որ կը շօշափէ հայ-թրքական յարաբերութեան խնդիրը: Պարզ է բոլորին որ Հայերու և Թուրքերու միջեւ գոյութիւն ունեցած է ծանր ու արիւնոտ դատ մը և տակաւին այդ դատը կը շարունակուի: Պարզէնաեւայնոր հայ ժողովուրդըպայդդատիլուծման համար կռուած է և պիտի շարունակէ կռուիլ, մինչեւ իր լիակատար ազատութիւնը: Կը նշանակէ, հայ-թրքական յարաբերութիւնները թշնամական են: Ամէնէն յետին մարդու համար իսկ այս իրողութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ:

Հայ ժողովուրդը կամ անոր բաղկացուցիչ հատուածները ի՞նչ դիրք կրնան բռնել հայ-թրքական հակամարտութեան մէջ: Երեք հաւանականութիւններ նկատի առնենք: Առաջին, անողոք կռիւ, մինչեւ արդար դատի լուծումը: Երկրորդ, թրքական օրիանթասիոնով և սիրաշահութեամբ Թուրքերուն հետ հաշտ ապրիլ և ստանալ անոնցմէ ինչ որ կարելի է, հակառակ պարագային՝ ենթարկուիլ: Երրորդ, խոշոր հայ զանգուած մը ունինք, որ ոչ թրքական օրիանթասիոնի և ոչ ալ հակաթուրք քաղաքականութեան կը հետամտի, պարզօրէն քաղաքականութիւն չունի և հաշտուած է իր ճակատագրին:

Չենք ուզեր այս երրորդ հատուածի մէջ գետեղել մեր հակառակորդը: Չենք կարող նաեւ թրքական օրիանթասիոնը ընդգրկող հոսանք մը նկատել ռամկավար խմբակը, որովհետեւ այդ ուղղութեան գլխ ծառացած կը տեսնենք զայն: Հետեւաբար կը մնայ առաջին ուղղութիւնը, որ կը պարտադրէ անընդհատ և անողոք պայքար թուրք պետութեան և թուրք ազգին դէմ՝ յանուն հայ ժողովուրդի ազատագրութեան:

Արդ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 10րդ Ընդհ. Ժողովը (1915) և 11րդ Ընդհ. Ժողովը (1829) յայտարարեց որ պիտի շարունակէ պայքարիլ Թուրքիոյ դէմ դիւանագիտական, ֆիզիքական և տնտեսական ճանապարհներով, մինչեւ որ մեր դարաւոր թշնամին զիջի նկատի առնելու Հայերու արդար իրաւունքները: Այսպիսով, Դաշնակցութիւնը առաջին գծին վրայ է, և կը կարծէ թէ հայ ժողովուրդը ո՛չ կրնար և իրաւունք չունի տարբեր դիրք բռնելու և ոչ ալ թրքական օրիանթասիոնի մը հաւատալու: Եւ քանի որ ռամկավարականները թրքական օրիանթասիոնին դէմ են և հակաթուրք տրամադրութիւններ ցոյց կուտան, գոնէ Դաշնակցութիւնը քննադատած ժամանակ, իրաւունք ունինք յուսալու որ անոնք խօսքէն գործի պիտի անցնին, մեզ հետ միասին պայքարի մէկ ճակատի վրայ կանգնելու համար:

Հրաւէրը պարզ է. Ռամկավարները փոխանակ շատախօսութեամբ զբաղելու, փոխանակ սուր-անոր սեւցնելու «թրքական օրիանթասիոն»ի յերիւրանքներով, ճանապարհը բաց է հակաթրքական քաղաքականութեան առջեւ: Այդ ուղղութեամբ գործեր շատ կան, որոնք կը պահանջեն կազմակերպութիւն, բարոյական և նիւթական զոհողութիւն և հայրենասիրական անխախտ կամք: Եթէ անկեղծ են մեր հակառակորդները, Դաշնակցութեան դէմ ամէն օր սպառած իրենց ուժը թո՛ղ յատկացնեն գործին, որ ամէնէն մեծ վկայականը պիտի ըլլայ իրենց քաղաքական ուղղութեան:

Եւ եթէ այսպիսի կարեւոր խնդիրներու մասին հրապարակով անյարմար կը նկատեն բան մը ըսելու, գնահատելի կը գտնենք իրենց «դիւանագիտական» յատկութիւնը և կը հրաւիրենք որ մեր ականջին փսփսան: Մեր հասցէն ծանօթ է:

Այլապէս լռել և հրապարակէն քաշուիլը նուազագոյն աքինութիւնն է, որ կրնանք պահանջել անոնցմէ:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

«Նոր Օր» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 18).

— «Արտագաղթը կանգ առաւ՝ Արժանթինի ճամբան ալ գոցուեցաւ: Նոր շարժում մը կայ Ֆրանսա գաղթելու: Եթէ չըլլային անցագրային խստութիւններն ու դժուարութիւնները, մինչեւ հիմակ պարպուած կ'ըլլար Յունաստանը հայերէ, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ միակ ապրուստի մտահոգութիւնը չէ որ բազմութիւնները շարժման մէջ կը դնէ:

Շատեր ձանձրացած իրենց միջավայրէն եւ միօրինակ ապրելակերպէն, նաեւ կը նստին նոր քաղաքներ տեսնելու բաղձանքով: Մասնաւորապէս Փարիզը անդիմադրելի գրաւչութիւն ունի: Մագնիսի պէս կը քաշէ հայ գաղթականը, ինչ վիճակի ու դիրքի տէր ալ ըլլայ:

Կան որ գոհ չեն իրենց վիճակէն ու ճամբայ կ'ելլեն աւելի հանգիստ ու աւելի տանելի կենցաղ ունենալու համար Ֆրանսայի մէջ, իսկ բանուորները գիտնալով հանդերձ որ Ֆրանսայի մէջ զորինէրու պէս պիտի գործածուին հանքերու ու սեւ աշխատանքներու մէջ, այդ կը գոցեն ու նաեւ կը նստին, պարզապէս շաբթուան վեց օրը աշխատելու մտահոգութեամբ:

Չեն խորհիր ու խորհիլ անգամ չեն ուզեր որ ինչ որ կը փնտռեն, կը յուսան գտնել Ֆրանսայի մէջ, չպիտի գտնեն ու հիասթափ պիտի ըլլան:

Մօտ ամիսէ մը ի վեր, մեր մէջ կը գտնուի «Յառաջ»ի խմբագիր ընկ. Շ. Միսաքեանը, որ լաւատեղեակ է ֆրանսահայութեան ազգային, ընկերային, ընտանեկան ու տնտեսական կեանքին, նիստ ու կացին եւ ապրումներուն:

Մեր ունեցած յաճախակի տեսակցութեանց ընթացքին, շատ անգամ երբ խօսք կ'ըլլայ Ֆրանսա գաղթելու մասին, ընկ. Միսաքեան թախանձագին կը յանձնարարէ չշարժիլ Յունաստանէն:

— Այս կեանքը, ընտանեկան եւ ընկերային այս շնչելի մթնոլորտը Ֆրանսայի մէջ չէք գտներ: Ֆրանսահայութեան տարիները հաշուուած են: Բանուորներուն կեանքը տաժանելի է, կը մաշին ու կը հատնին: Այստեղ, դուք աւելի երջանիկ էք: Աւելի զուարթութիւն կայ այստեղի խղճիթներուն, քան թէ Ֆրանսայի պանդոկներուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներու մէջ:

Յունաստանէն Արժանթին գաղթողները եթէ 1000 մարդ հաշուենք, այս թիւէն հազիւ 10 մարդ կրցած են սեփական գործ ունենալ: Հարիւր մարդ իբրեւ բանուոր կ'աշխատի գործատուններու մէջ եւ հարիւր մարդ եւս կը զբաղի մանրավաճառութեամբ: Լաւագոյն պարագային քաղաքին 250ը միայն գործի տէր դարձած է եւ կերպ մը կ'ապրի: Մնացեալ 750ը մնացած են բաղդին, եթէ գործ գտնեն՝ կ'աշխատին շաբաթը մէկ կամ երկու օր: Իրական պատկերը այս է դժբախտաբար:

Կը բաւէ որքան շլացուցիչ ծանուցումներէ ու խոստումներէ խաբուեցանք: Քիչ մը ուժ տանք մեր դատողութեան եւ ամէն բանի մօտենանք իրատեսի ակնոցով:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ստոյգ լուրեր կը պակսին քիւրտ ապստամբական շարժման մասին: Սակայն, Թրքական խոստովանութեամբ իսկ, կը հաստատուի թէ բոլշեւիկեան յեղափոխական ? կառավարութիւնը կը գործէ ընդդէմ քիւրտերուն եւ հարստահարուած ժողովուրդի մը ազատագրական շարժումը խեղդելու համար, կ'օգնէ Թուրքերուն, նոյնիսկ հակառակ այս վերջիններու կամքին: Միւս կողմէ Թուրքերը կը շարունակեն խոստովանիլ թէ կը պատժեն !!! այն գիւղերը, որոնք կ'օգնեն կամ օգնած են ըմբոստներուն, իսկ Թուրք բառարանին մէջ, գիտենք թէ պատժել կը նշանակէ ջարդել:

Ստորեւ կուտանք Թրքական աղբիւրէ առնուած հետեւեալ լուրերը:

Ռուսները կ'օգնեն Թուրքերուն

ԳԱՐԱՔԷՕՍԷ. 17 յուլիս.— Այն միջոցին երբ ընդհարումները կը շարունակուէին մեր զինուորներուն եւ այն աշիրէթներուն միջեւ որոնք Արարատի փէշերուն մօտ, Իգդիրի ենթակայ Քոնաքլար գաւառակին վրայ յարձակած էին, ռուս սահմանապահներու հրամանատարը լուր կը ղրկէ մեր հարիւրապետին եւ կ'ըսէ թէ իր կառավարութենէն հրահանգ ունի ի հարկին օգնելու մեզի: Այս պարագան հաղորդելով, ռուս հրամանատարը պատասխան կ'ուզէ:

Մեր հարիւրապետը շնորհակալութիւն կը յայտնէ, բայց կ'աւելցնէ թէ իր ուժերը բաւական են ամէն առեն դիմադրելու ըմբոստներուն:

Պարսիկները կռակա՞ծ են

«Փոլիթիքա»յի թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ Գարաքէօսէէն 17 թուականով.—

Մեր սաւառնակները այսօր ալ ռմբակոծեցին Աղրը Տաղի (Արարատ) ըմբոստները:

Լերան 4000 մէթր բարձրութեան վրայ գտնուող մասերը ռմբակոծուած առեն, պարսիկ հողէն գնդացիրով կրակ բացուած է մեր սաւառնակներուն վրայ:

Մասնաւորապէս այս միջադէպը ուշադրութիւն գրաւած է: Բացորոշ է թէ այս գործողութիւնը կատարուած է, ըմբոստները պաշտպանելու համար:

Ամէն կապ կտրուած է ըմբոստներուն և շրջակայ մեր գաւառակներուն ու գիւղերուն միջեւ, և իրական շղթայ մը կազմուած:

Թուրքիոյն բարեկամական դաշինք

Յունաստանի արտաքին նախարարը աւարտեց Թուրքեւհելլէն բարեկամական եւ նաւային հաւասարութեան ծրագրին ուսումնասիրութիւնը: Այսծրագիրըոր թեթեւ բարեփոխութիւններ կը պարունակէ Թուրքիոյ ներկայացուցած ծրագրին վրայ, ընդունուած է հելլէն կառավարութեան կողմէ:

Արտաքին նախարարը այս օրինագիծը պիտի յանձնէ Թուրքիոյ դեսպանին: Քիչ առենէն բանակցութիւններ պիտի սկսին այս դաշնագրին համար, եւ տարուան մը վերջ պիտի սկսին առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւնները:

Իրաւասու շրջանակներու համաձայն, դաշնագիրներուն ստորագրութիւնը միաժամանակ տեղի պիտի ունենայ:

Նոր միջադէպեր Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտոսէն տրուած լուրերու համաձայն, նոր խռովութիւններ ծագած են Փորթ-Սայիտի մէջ: Ամբոխը փորձեց կրակի տալ թաղապետական սիւոնները, բազմաթիւ պաշտօնեաներ վիրաւորուեցան: Հրշէջ խումբը որ փութացեր էր կրակը մարելու, յարձակման ենթարկուեցաւ: Ասոր վրայ, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ, վիրաւորելով 15 անձեր:

∴ Գահիրէի մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 1021 անձեր, վերջին դէպքերուն հետեւանքով: Անդորրութիւնը վերահաստատուած ըլլալ կը թուիթէեւ, զինուորական ջոկատները միշտ պատրաստ կը սպասեն, գործելու ի հարկին:

Սըտքը փաշա յանձնարարեց Ֆուատ թագաւորին որ Վաֆտ կուսակցութեան պատկանող երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու կողմէ տրուած խնդրագիրը՝ Խորհրդարանի վերաբացման համար, նկատի չառնէ: Սըտքը փաշա կը նկատէ թէ այդ խնդրագիրը հակասահմանադրական է:

Եօթանասուն հոգինոց ուղտահեծ զօրքերու ջոկատ մը ղրկուեցաւ Սուէզի վրայ, ուր յեղափոխականները կը տիրեն քաղաքին:

Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, Գահիրէի մէջ սպանուած են ընդամէնը 6 հոգի եւ վիրաւորուած՝ 68: Իսկ Փորթ-Սայիտի մէջ՝ 2 սպանեալ, 75 վիրաւոր, որոնց 47ը ոստիկաններ:

Ռիկով՝ Պերլինի դեսպան

Պերլինի բոլշեւիկեան դեսպան Կրեստինսկիի տեղ որ կ'անցնի խորհրդային արտաքին գործավարութեան մէջ՝ եւրոպական դիւանին գլուխ, կը կարծուի թէ Պերլինի դեսպան պիտի նշանակուի Ռիկով՝ Գործավարներու Խորհուրդին նախագահը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

ՎՃՌԱԲԵԿԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Սանասարեան խանի դատի մասին վճռաբեկ ատեանին տրուած որոշումը հաղորդուած ըլլալով Պոլիս, Քաղաքային Բ. ատեանը կոչնագիր ղրկեց Պատրիարքի փոխանորդներուն եւ կուսակալութեան, ամրան արձակուրդէն յետոյ ներկայանալու իրեն եւ շարունակելու դատը:

Վճռաբեկին որոշմնագիրը, որ կազմուած է յունիս 18ին, պարզելէ յետոյ դատին փուլերը, կ'եզրակացնէ.

«Կրօնական առանձնաշնորհներու ջնջուած ըլլալը ազդեցութիւն չունի այս դատին վրայ: Կտակագրին (վագֆնամէ) միւթէվէլլիութեան վերաբերեալ տրամադրութիւնը կը պատկանի Պոլսոյ Հայոց կրօնական գործերու վարիչին, ամէնէն բարձր հոգեւոր աթոռին: Եւ Թըղթածրարին մէջ գտնուող վաւերագրերը բաւական են հաստատելու այս ձեւով հոգեւոր աթոռի մը գոյութիւնը:

«Ի զօրու եղող սկզբունքները կը տրամադրեն որ եթէ վագֆի մը միւթէվէլլիութիւնը առանց վէճի որոշուի, միւթէվէլլին պէտք չունի դատաւորին վճիռին եւ ինքնին միւթէվէլլի կ'ըլլայ վագֆին»:

«Դատախազ կողմը, հոգեւոր հանգամանքով այդ աթոռը գրաւած ըլլալով, դատ վարելու իրաւունք ունի»:

∴ Ինչպէս կը տեսնուի, ներկայ վճռագիրը շատ աւելի նըպաստաւոր ու վճռական է, քան առէջ առաջուանը: Որովհետեւ, այժմ արդէն Վճռաբեկը իր ընդհ. ժողովով կ'ըսէ թէ Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի իբր հոգեւոր կեդրոն եւ Պատրիարքը իրաւունք ունի դատ բանալու իբր միւթէվէլլի:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

Ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին դէմ, համայնավար գրգռութիւնները կը շարունակուին յամառութեամբ եւ կը յաջողին ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ, բողոքի եւ ցոյցի մղել բազմաթիւ դժգոհներ:

Առջի օր մայլէ (Փարիզ), Սիդրոյէնի գործարան մէջ 600 բանուորներ դադրեցան աշխատելէ, բողոքելու համար օրէնքին դէմ: 3000ի մօտ գործաւորներ հետեւեցան անոնց: Գործադուլը կարճ տեւեց:

Լիլի մէջ, մետաղագործական 60 գործարաններ ստիպուեցան փակել իրենց դուները: Բանթողներու թիւը կը հասնի 12000ի: Համայնավարներու կողմէ կազմակերպուած մեծ հաւաքոյթէ մը վերջ, հակառակ ոստիկանական արգելքին, ցուցարարներն ուզեցին թափօր կազմել: Բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք: 4 համայնավարներ ձերբակալուեցան:

Ռուէնի մէջ, բողոքի շարժումը որ ծայր առեր էր անցեալ շաբթու, յանգեցաւ գործադուլի: Հիւսկեղէնի 6000 գործաւորներ բանթող յայտարարած են, եւ շարժումը երթալով կը ծաւալի:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ, ոստիկանները երեւան հանեցին 2500 անօթուկ ոգելից ըմպելի: Սընտուկները գետեղուած էին բեռնատար նաւու մը մէջ: Բոլորը գրաւուեցան, 500,000 տոլար արժէքով եւ նաւուն մէջ գըտնուած 10 անձեր ձերբակալուեցան:

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Որքան հետաքրքրական ու զարմանալի են քաղաքական աշխարհի ճանապարհները։ Դեռ մինչեւ երէկ ոխերիմ թշնամիներ՝ իսկ այսօր, արդէն իրարու հետ բարեկամացած։

Ցոյն ժողովուրդն ու իր կառավարիչները երբ 1919ի զինադադարէն վերջ՝ իրենց մէկ քանի տասնեակ դարերու քաղաքակրթութիւնը վաճառ բանած, ձեռնարկեցին փոքր Ասիոյ արշաւանքին, պահ մը հանրութեան թուեցաւ թէ անոնց ձեռք բերած յաջողութիւններու շնորհիւ, Մերձաւոր Արեւելքի կերպարանքը պիտի փոխուէր։ Սակայն որքան կարճատեւ, փխրուն եւ խաբուսիկ եղաւ այդ հրճուանքը, շնորհիւ յունական պարտութեան։

Հարուածը որքան ծանր այնքան վճռական էր, հետեւաբար այս տխուր իրականութեան առջեւ, Ցոյներուն ուրիշ բան չէր մնար բայց եթէ համակերպիլ։ Այս աղէտին իբր ուղղակի հետեւանք, անոնք ստիպուեցան մի անգամ ընդմիշտ հրաժարիլ փոքր Ասիայէն եւ մեծ պատերազմի ընթացքին, իրենց բերած մասնակցութեան փոխարէն բաւականացան ընդունելով Մակեդոնիան, Թրակիոյ մէկ մասը եւ քանի մը կղզիներ։

Պէտք է ըսել՝ որ եւրոպական մասին մէջ հողային այս ընդարձակումը Ցունաստանին շատ սուղի կը նստէր, որովհետեւ Իզմիրի անսպասելի դէպքէն վերջ, Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւններու վատթարացումէն աւելի, ստեղծուեցան նաեւ ընկերային ու տնտեսական այնպիսի կնճռոտ հարցեր, որոնց լուծումը անկասկած, եթէ ոչ անկարելի գոնէ դեռ շատ կրնար երկարիլ, եթէ երրորդ ուրութիւն մը Իտալիան՝ իր արեւելեան Միջերկրականի աւազանին մէջ մնած քաղաքականութեամբ չուզէր միջամտել։

Ուրիշ առթիւ՝ վերոյիշեալ գաւառին տակ, Իտալիոյ բռնած քաղաքականութեան ակնարկելով, յիշած էինք նաեւ 1920ի գարնան, Հռոմի ու Միլանոյի մէջ տեղի ունեցած տեսակցութիւնները՝ ստար մէկ քանի պատասխանատու անձնաւորութիւններու որոնց մէջ էին Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները։ Իսկ նոյն տարուան վերջերը, Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտի, այցելութիւնները փոխարինելու նպատակաւ կը մեկնէր դէպի Աթէնք եւ Էնգիւրի։ Արդ, շատ հասկնալի է որ ասկէ մէկ քանի շաբաթ առաջ ստորագրուած Թուրքեւհելլէն համաձայնութիւնը, իր ծնունդը առած է այս տեսակցութիւններէն։

Երկու ազգութեանց միջեւ գոյացած այս համաձայնութիւնը՝ գմեղ բնաւ պէտք չէ պաշտպանել, քանի որ դէպքերու բնական բերումով ալ այդ կը պահանջէր։ Հելլէն խորհրդարանին առջեւ, Վենիզէլոսի ըրած յայտարարութենէն վերջ՝ թէ Ցունաստան այլեւս չորսուկէս դարէ ի վեր երազած բիւզանդական կայսրութեան ու Արշիպեղագոսի մէջ ձեռք ձգելիք գերակշռութեան մեծղի ծրագրէն կը հրաժարէր, իսկ Թուրքիան ալ իր կողմէն Թրակիան գրաւելու ոչ մէկ դիտաւորութիւն ունենալը հաւաստելէ վերջ, այլեւս ոչինչ կ'արգիլէր որպէսզի ստեղծուած այս նոր մտայնութեան վրայ, երկու կառավարութիւնները համաձայնութեամբ մը, փոխադարձաբար երաշխաւորէին արդէն գոյութիւն ունեցող «statu quo»ն։ Մէկ խօսքով, իրարու հետ համաձայնութեան մը գալու պատճառը արդէն հասունցած էր, կը մնար միայն այդ ուղղութեամբ մղում մը տալ, եւ ահա այդ ալ Պերջա Իտալիոյ միջնորդութիւնը կատարեց։

Այս համառօտ նկարագրութենէն վերջ՝ տեսնենք թէ ինչ կը պարունակէ Թուրքեւհելլէն համաձայնագիրը որ Էնգիւրիի մէջ ստորագրուեցաւ, Թուրքիոյ կողմէ Թեւֆիք Րիւշտի պէյէն, իսկ Աթէնքի կառավարութեան կողմէ, դեսպան Փոլիգրոնիատէսէ։ Շնորհիւ այս համաձայնութեան՝ դարդ 1922ի Իզմիրի աղէտէն առկախ մնացած բազմազան հարցերը վերջնական կարգադրութեան մը կը յանգին։ Ցունաստան յանձն կ'առնէ վճարել 425,000 անգլիական ոսկի, որ է ըսել շուրջ 42 միլիոն խուլ. ֆրանք, որոնցմէ 12 միլիոնը պիտի տրուի այն Թրքահպատակներուն, որոնք իրենց ինչքերը արեւմտեան Թրակիոյ մէջ կորսնցուցին. 15 միլիոն պիտի յանձնուի Թուրքեւհելլէն խառն յանձնախումբի մը, որպէսզի այժմ Պոլիս հաստատուող յոյն Թրքահպատակներուն փոքր Ասիոյ մէջ կրած վնասները հատուցանէ. իսկ մնացած 15 միլիոնն ալ պիտի երթայ ի նպաստ այն յոյն փախստականներուն, որոնք ներկայիս Թուրքիա վերադառնալ չկարողանալով ստիպուած են փոքր Ասիա թողուլ իրենց ինչքերն ու կալուածները։

Ասոնց փոխարէն, Թուրքերն ալ իրենց կողմէ յանձն կ'առնեն՝ Պոլիս հաստատուող հելլէնահպատակներուն վերադարձնել իրենցմէ գրաւուած կալուածները, միեւնոյն ժամանակ արտօնութիւն տալով որ այս վերջիններս կարողանան Թուրքիա մնալ։

Այժմ ամէն բան ենթադրել կուտայ թէ վերոյիշեալ համաձայնութիւնը երկու ազգութեանց խորհրդարաններու կողմէ վաւերացուելէ վերջ՝ ծայր տալիք այս նոր շրջանի սկզբնաւորութեամբ, երկողմանի անկեղծ դիտումով յետապնդուի աւելի սերտ յարաբերութիւններ մշակելու գաղափարը, եւ մինչեւ իսկ մօտոյ վարչապետ Վենիզէլոսի դէպի Էնգիւրի կատարելիք ճամբորդութեան առթիւ, աւելի արդիւնաւոր, վաճառականական ու քաղաքական (ըստ է երկու նաւատորմիղներու հարցը) դաշնագրութեան մը հիմունքն ալ կը դրուին որովհետեւ յարաբերութեանց բարւոքումը այս երկու ժողովուրդներու միջեւ, որոնք դարերու ընթացքին կողք կողքի ապրելով, աւելի զիրար ատած են քան սիրած, թերեւս պիտի նպաստէ Մերձաւոր Արեւելքի անդորրութեան պաշտպանման։

ՆԱՀԻՐ

ՑՈՒՐՏ՝ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ ԴԺՈՒԽՔ՝ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ ի վեր, առատ անձրեւներու հետեւանքով ձմեռնային ցուրտ կը տիրէ Լոնտոնի մէջ։

Կարգ մը թերթեր մինչեւ իսկ Լոնտոնի ամառնային... այս եղանակը բաղդատութեան կը դնեն դեկտեմբերի եւ յունուարի ցուրտերուն հետ։

Իսկ Նիւ-Եորքի մէջ, տաքին հետեւանքով, քաղաքէն փախողներու թիւը կը հասնի մէկ միլիոնի։ 80,000ի կը հասնի թիւն անոնց, որոնք գիշերը բացօթեայ անցուցին, ստիպողական հանգամանքով։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Եւ արդեօ՞ք շատ խստապահանջ եմ, կը խորհիմ երբեմն, իմ քննադատութեանցս մէջ, երբ կարգը կուգայ կարծիք յայտնել մեր ազգային շրջանակի իրադարձութեանց վրայ. կը պատահի նոյնիսկ որ ըսեն ինծի թէ անտեղի բաղդատութիւններ կ'ընեմ եւ կը վշտացնեմ, ազգային արժանապատուութեամբ կամ աւելի ճիշդ հպարտութեամբ լեցուն փափուկ սրտեր... Ամէն անգամ որ ֆրանսական թատրոն մը երթալու առիթը կ'ունենամ, խաղարկութիւնները այնքան կը տպաւորեն զիս, որ մեկնումի պահուն կը խորհիմ թէ ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք լաւ թատրոն մը ուր կարող ըլլայինք լսել տաղանդաւոր դերասաններ, ճշմարիտ արուեստագէտներ, կարող՝ գոհացնելու ընտրեալ հասարակութեան մը կրթուած ճաշակը։

— Ինչո՞ւ կը բաղդատես կ'ըսեն ինծի. միթէ բաղդատութեան եզր կարելի է գտնել հայ եւ ֆրանսական թատրոնին միջեւ, եւ քննադատել մերինները որ ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն, հակառակ բազմաթիւ արգելքներու, հայ թատրոնը կանգուն պահելու համար։ Ինծի կը թուի թէ այս պատճառաբանութիւնը անհիմն է եւ անընդունելի միշտ բերելու ու քաջալերելու իրական տաղանդները, որ դժբախտաբար ներկայիս չնչին համեմատութիւն մը կը կազմեն։ Եթէ գոյութիւն ունի, ինչ որ յուսալի է, ընտրեալ հայ դասակարգ մը, որ իր գնահատութիւնը կը բերէ օտար արուեստագէտներու, նոյնինքն այդ դասակարգը հաճոյքով եւ նախանձախնդրութեամբ իր գնահատութիւնը կը բերէ հայ արուեստագէտներուն, որոնք, անկասկած կ'ընդունին որ օտար արուեստագէտներու մէջ հարազատ տաղանդներ չեն պակսիր։ Արդ, ինչո՞ւ չօգտուիլ այս միջավայրին մեծ դպրոցէն, երբ բացառիկ առիթ մը կը ներկայանայ տեսնելու եւ ուսումնասիրելու արուեստի բոլոր ճիւղերը եւ անոնց նուրբ նկուէջները։ Եթէ հայ դերասանները կը փափաքին իսկապէս հասնիլ արուեստի բարձրութեան, պէտք է աշխատին գրաւել դժուարահաճները, այսինքն անոնք որ վարժուած են ըմբռշխնել ֆրանս. թատրոնին հարազատութիւնը եւ բնականութիւնը։

— Պիտի պատասխանէի որ քաջալերութեան պակասը եւ հայ արուեստին, մասնաւորաբար հայ դերասանին նիւթական անորոշ կացութիւնն է որ ձգած են հայ թատրոնը իր այսօրուան վիճակին մէջ, եւ ատոր պատասխանատուն դերասաններէն առաջ, ինքը հայ հասարակութիւնն է — անկասկած, բայց տարօրինակ է որ նոյն այդ պայմաններուն մէջ, ատանցմէ ուրիշ ճիւղերուն մէջ, հայ տաղանդաւոր ուժեր գոյութիւն ունին, եւ ես կը համարձակիմ ըսել թէ, իրական տաղանդներու պակասն է աւելի որ անտարբեր կը թողու հանրութիւնը, որ շատ մը անօգուտ փորձերէ ձղձղացած՝ կը խորհի թէ հայ թատրոն երթալը իրեն համար ժամանակի կորուստ է։ Ոսկը անոնց համար չէ բնականաբար, որ ամէն տեղ կը վազեն, եւ չեմ մեղադրեր զիրենք, ոչ թէ իրենց արուեստասէրի ճաշակին գոհացում տալու, այլ պարզապէս անոր համար որ հայ միջավայրին կարօտը ունին եւ առիթը զիրենք կը բաւականացնէ։ Իմ փնտռածս դերասանական արուեստի տաղանդներ են. կա՞ն արդեօք այդպիսիներ եւ կամ անոնց պատրաստութիւնը մեր շրջանակին մէջ, անկարելիութի՞ւն մըն է արդեօք։ Չեմ կարծեր։ Հայ միտքը որ արուեստի եւ այլ ճիւղերու մէջ իր պատուաւոր ներկայացուցիչները ունի, ինչո՞ւ անընդունակ պիտի ըլլար թատերական արուեստին մէջ։

Կը խորհիմ թէ եթէ հայ բեմը ներկայիս չի գտնուիր իր բարձրութեան վրայ, ատոր պատճառները հետեւեալներն են։

Ա.) Մեր դերասանական կազմին ընտրութիւնը բոլորովին պատահական է եւ երբեմն ալ առեղծուածային։

Բ.) Դերասանութիւնը մեր մէջ ասպարէզ մը չէ, բանուորը, առեւտրականը, միջնորդը, ուսանողը, սափրիչը, ամէն ոք իր սովորական զբաղումներէն քանի մը ժամ զեղչելով, կրնայ կարգին դերասան ըլլալ։

Գ.) Մեր դերասաններուն նախապատրաստութիւնը եւ զարգացումը ընդհանրապէս բաւական չեն, ըմբռնելու եւ իրականացնելու թատերական գործ մը։

Որովհետեւ ճշմարիտ դերասանը այն է որ կը թափանցէ հեղինակին հոգեբանութեան, թատերական գործի մը դրդիչ պատճառներուն, եւ զայն ցուցադրող տիպարներուն ընկերային դիրքին եւ յատկանիշներուն։ Եթէ դերասան մը պատմական դեր մը կ'իրականացնէ, պէտք է որ լաւ մը ուսումնասիրէ այդ պատմական դրուագը, պէտք է անխախտ հետազօտէ époque ներկայացնող ամէն բան, հագուստ, հագուստ, décor, սովորութիւններ։ Ապա թէ ոչ ծիծաղելի պիտի ըլլայ իր արտառոց արդուզարդին մէջ։ Չի բաւեր իր դերը գոց սորվիլ եւ արտասանել. բեմը ճարտասանութեան ամպիոն մը չէ, այլ ապրում մը եւ ապրեցում մը իր հարազատութեան մէջ, ըմմադրուած խաղին։ Չափազանցութիւնը մեր դերասաններուն առաջին թերութիւններէն մին է. ծիծաղելի տիպար մը եթէ իր դերին մէջ արդէն ծիծաղելի է, չափազանցութեան պէտք չունի։ Դեր եւ դերասան պէտք չէ բաժնուին իրարմէ. բեմին վրայ դերասանին անձը չէ որ կը հետաքրքրէ մեզ, այլ իր ներկայացուցած տիպարը, ուրիշ բան, որ յետոյ կ'անդրադառնանք ըսելու համար որ Բ. դերասանը այսինչ դերը լաւ խաղաց կամ գէշ։

Ծիծաղելով կը յիշեմ որ մեր դերասաններէն մին, չորքոտանի սովորական աթոռի մը վրայ ծալապատիկ նստելու համար, վտանգաւոր վայրկեաններ կ'ապրէր։ Եթէ ծալապատիկ նստիլը ներկայացուած բարքերուն մէջ էր, ատիկա պէտք էր ըլլար ինչպէս սովորական է, բազմոցի մը վրայ եւ ոչ թէ աթոռի։ Décor-ներու եւ զգեստներու թերութիւնները երկրորդական են եւ անոնց պակասը չէ որ կը նսեմացնէ խաղ մը. կը կրկնեմ. մեր դերասաններուն պակասը, դերի մը ըմբռնումը եւ անոր հետեւանքը ըլլալով՝ հարազատութիւնն ու բնականութիւնն է. հարկ կա՞յ արդեօք ճշդապահութեան վրայ խօսելու։

Ինչպէ՞ս կարելի է արդեօք ստեղծել հայ տիպար թատրոն մը։ Եթէ իրապէս գաղութի հայութիւնը նախանձախնդիր է պահպանելու իր ինքնութիւնը, եկեղեցիին եւ դպրոցին քով, անհրաժեշտօրէն պէտք է կառուցանէ իր ազգային թատրոնը։ Ինչքա՞ն անհարկի եւ անօգուտ ծախսեր կ'ըլլան եւ ցաւալի է որ գաղութահայ մտաւորականութիւն մը, կամ անոնք որ հպարտ են ազգային գործերու մատակարարութիւնը իրենց ձեռք ունենալուն, չեն մտածեր, կամ եթէ կը մտածեն, կը յետաձգեն «Տան» իրականացումը։ Այդ տունը իր գրադարանին, աշխատանքի սենեակին, ճաշարանին, ընթերցման եւ հաւաքոյթի սրահներուն մօտ պէտք է յանձնուի մասնաւոր բաւական մարմնի մը. պէտք է զայն օժտել հաստատուն եկամուտով մը։ Այս ամէնը Ֆրանսայի հայ գաղութին համար անկարելի բաներ չեն, կը բաւէ ունենալ առողջ ծրագիր, ուսումնասիրուած իր մանրամասնութեանց մէջ։

Անգամ մը որ հայ բեմը իրականութիւն դառնայ եւ երիտասարդ ուժերուն տայ փայլուն ասպարէզի մը հեռանկարը, այն ատեն միայն կարելի պիտի ըլլայ յոյս դնել ապագայ խոստումալից սերունդի մը վրայ որ պէտք է գտուի ոչ թէ ի հաճոյս, այլ ընտրովի։ Այդ նորեկները թատերական արուեստին մէջ կրթելու խնամքը պէտք է յանձնել ֆրանսացի վարպետի մը որ զանոնք մարզէ եւ կրթէ արտասանութեան (diction), արտայայտութեան (expresion) եւ դիմաշարժութեան մէջ (mimique) վերլուծել տալով ներկայացնելիք գործի ոգին։ Իսկ ինչ կը վերաբերի հայ երկերու, կը խորհիմ թէ կարելի է գտնել տաղանդաւոր հայ դերասաններ որ ի վիճակի ըլլան բաժնելու աշխատութիւնը, օտար արուեստակիցներու հետ։

Եթէ այս ծրագիրը իրականանայ, ծրագիր մը որ երբեք երազ մը չէ, այն ատեն մենք կ'ունենանք այս ոստանին մէջ, մեր ուրոյն ազգային թատրոնը, հիմնուած նոր եւ հաստատուն սկզբունքներու վրայ, ուր ոչ միայն մենք կ'երթանք հաճոյքով ծափահարելու մեր դերասանները, այլեւ կը համարձակինք հրաւիրել մեր օտար բարեկամները որ գան մեզի հետ ծափահարեն։

ՏՕՔԹ. ԱՐՇԱԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

(Մարսէյլի ընտրութեանց շուրջ)

Շատ գէշ բան է մղձաւանջը, որ փուշի վրայ կը նստեցնէ մարդը եւ գիշեր ցերեկ կը փախցնէ քունը աչքերէն։ Կասկածանքի սրածայր ուղտափուշ մըն է ան, որ երթալով կը խրի հիւանդ ուղեղներու մէջ, արիւնն ու թարախը իր մէջ հոսեցնելով։ Անոր ծնունդը ենթակայական է բոլորովին, խանձարուրը՝ անդոհանք, օրօրոցը՝ բանդագուշանք ու հոգոցը, այն մը մոխիր, իր ներքին հատումներէն փոշիացած։ Անկէ բռնուածները կը տառապին իրենց ներքին, խարխլած չորս պատերուն մէջ միայն, որոնցմէ դուրս ոչինչ կայ առարկայական։

Աւելի գէշ ու մեղքնալիք երեւոյթ մըն է ան, հանրային գետնի վրայ, ուր որ եւ է հաւաքական ձեռնարկ կը փախցնէ քունը շատերուն, որոնք կը սկսին նախ կասկածանքով վերաբերուիլ ամէնէն բարեխիղճ դէպքերուն ու դէմքերուն մասին, յետոյ յօրանջել գէշ երազներու գիրկն ինկած, գնել, վերցնել, որոճալ ու վերջապէս մութին մէջ յարձակիլ աջ ու ձախ, գտանցել ու գնել վիրշակէտը իրենց մղձաւանջին.. հայհոյանքով։

Դժբախտաբար նման մղձաւանջ մը ծայր տալ սկսած է Մարսէյլի կարգ մը շրջանակներու մէջ, բոլորովին ենթակայական պայմաններու տակ։ Ու մղձաւանջէ բռնուած են ընդհանրապէս անոնք, որ չորս տարիէ ի վեր ազգային գիծէն դուրս՝ սահմանին վրայ կը գեգերէին, օր մը սահմանէն ներս ոտք կոխելու եւ բերաննին բանալու ակնդէտ սպասումով։ Եւ ահա այդ օրը եկած, հասած կը կարծեն անոնք, թեժօս ազգային երեսփոխանական ժողովի լուծումով ու նոր ընտրութիւններու համար ընտրողական յանձնախումբի մը կազմութեամբ։ Հակառակ թէ այս վերջը ծնունդ առաւ առաջինէն, իր մէջն համրելով երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներն ու չորս չէզոք ազգայիններ, մղձաւանջը չոքեցուց անոնց կուրծքին ու սկսան խլրտիլ։ Մարդ կ'ամչնայ հրապարակել զանոնք մինչեւ անգամ, բայց մեղքը իրենց վզին... Ուրեմն մտիկ ընենք քիչ մը։

—Յանձնախումբին չէզոք անդամները Դաշնակցականներ են կամ համակիրներ.

ինչո՞ւ նոր դէմքեր գտնուին նոնց մէջ, որքան ալ կարող արժանաւոր եղած ըլլան. տեսակ մարմին մը ինչպէ՞ս կարող է նոր Երես. ժողովի անդամներուն 2 3ը անխախներէն գանե Ու դեռ ինչե՞ր ու ինչեր...։

Պատասխան։

կեանքիս մէջ չեմ ճանչցած նակցական մը, որ իր կուսակց հանգամանքը ծպտած՝ որպէս զոք բազմի աթոռի մը իսկ չէզոքներուն այս կամ կուսակցութեան համակիր ըլ լը կամ ո՞չ, շա՛տ ջուր վերց խնդիր մըն է։ Անոնք շատ — գրեթէ միշտ, այս կամ կուսակցութենէն աւելի մաց։ Խոհեմ կուսակցաննե համակիր եղած են։ Ու չէզոք րու համակրութիւններէն պող մեր կուսակցութիւն այս կէտին մէջ պէտք է չարիքին դարմանը։

Ճիշդ է որ 7 հոգինոց րողական մարմին մը կարող է իր ուզածն ընտրել անգին կայ ամբողջ գաղութ քուէները։ Ո՞վ ըսաւ թէ ընտ կան մարմինը Թուրքիոյ Զ կուսակցութիւնն է որ ընտրել տայ բռնութեան ընտրութեան ընթացքին, որ գործադրութեանը վրայ հսկող մըն է միայն, որ չի տար պայօրինութիւններ օրէնքին բռնաբարման։ Այ ժողովուրդը ինքն է որ իր քուէով ծնունդ պիտի տայ գած ժողովին։ Ուրե՞մն. հրապարակը ամէնուն իսկ բռնապետական գոնե ընտրողական մասնախումբ մար, ով եւ ինչ ալ ըլլան անդամները։

Ինչպէս կը տեսնուի մղձաւանջին աղբիւրը մէկ է ու մտավախութիւնները ծագում նեն մռայլ ու անհաշտ փարէ մը միայն։ Ինչո՞ւ ընտրողական մարմին մը առնէ հին թեմական ճանչցուած է զուտ դաշ կաններու ժողով մը։ Ուրե՞մն ուզածն է ընտրած, հետեւ պէտք չէ վստահիլ ընտրող ընտրուածներու ալ։ Այս մ ւանջը կրնայ տեղ սմսեցուկ ուղեղներու մէջ քանի որ հին Երես. ժողովը էր որ կամովին լուծուեցաւ, էր որ նախ քան լուծուիլը հրդ. սկցական ժողովի մը րեց բոլոր կուսակցութեանց կայացուցիչներն ու չէզոք ազգայինները, նոր րութեանց շուրջ անոնց կ առնելու եւ նոյնութեամբ դուցած անոնց տեսակէ ինքն է որ կը փափաքի նոր մականի կազմութիւնը բոլորովին համերաշխական համագործական գետնի գաղութիս ամէն հոսանքնե պատուաւոր անկախ ազգայ րէն ընտրուած։ Ու ի՞նչ խօսք իրմէ բխած ընտրողական մինն ալ, առաւել քան նոյն լայնախոհ, անաչառ կեղծ զգացումներով է առա

Փաստը սակայն գտնել առ այժմ։ Երբ դեռ սկսի գործի ու չունի վերջնա բան մը ...։ Այսքան վճիռ ու իրողութիւն մը, անժամանա սեւցնել ճգնիլ, ջուրը պղ եւլիլ, եւ անգոյ վտանգի մ սին այժմէն մղձաւանջներ նալ, մինչ կը գնէր երկու րու առջեւ։

Առաջինը կամ այն է տավախութիւն ունեցող կան, նստին մէկ սեղանի

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Եւ այս անգամ, Լիոն՝ Ֆոկ-ցեներուն կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ բա-ցին մը՝ Ոտանաւորներ: Բոլորն ալ նուիրուած... Ջինաստանի եւ Սեւափիշիկներուն:

...ուր աւելին: Բրիտանական ...յարութեան դէմ կըակ ու բոց ...անաւոր մը եթէ անգլիացի-ները լսելու ըլլան մուխերնին կը մարի:

Նախագահը Հօկի կազմուած շրջանը կ'երազէ... չէ յուսահա-տած 1926էն վերջ եղած քայ-քայումէն. նորէն վրանին եռանդ-ը է եկեր վերակազմելու համար ...կը. Ցացողութիւն կը մաղթենք:

Քաղաքացի Քալեան կը հրա-ւիրուի խօսելու: Հռետորը քա-ղալերուած իր դասախօսու-թիւնը լսելու եկող մօտաւորա-պէս հարիւր հոգիէն, խօսելու եռանդը կը կրկնապատկէ. ալ երդում պատառ կըլլայ որ Հօկը չեզոք է, Հօկը եռանդուն է Հօկը գործունեայ է, Հօկը Հա-յաստան եթէ մարդ չէ ղրկեր, գործագործական գործիքներ է ղրկեր, Հայաստանի վերաշի-նութեան գործին մեծ մասը ու-նեցեր է հայ ժողովուրդի, այլ Հօկի ճիւղերով եղած է: Ու ի՛նչ բա-ներ, ի՛նչ բառեր, ինչ խօսքեր, ...որ Հօկ, վեր Հօկ, Հօկ, Հօկ, Հօկ՝

Բանախօսը մեր վրայ պարտք ըրաւ դնել առանձին եղած ատեն-նիս խորապէս խորհիլ ու հա-մոզուիլ որ ուրիշ գաղափար-ներու ետեւէ վազելը «պարապ-ութիւն» է: Ու միակ ելքը, ...ամբան, Հօկի օժանդակել ու անդամակցիլն է:

Բայց մենք համոզուած ենք թէ ինքն իսկ առանձնութեան մէջ արդէն խորհած, եւ հաս կըցած է որ հօկծրութիւնը պա-րապ է բայց քանի որ հացի խնդիր կայ, ստիպուած է անոնց թմբուկը զարնել..., շատ չենք տեսներ:

Խօսքը մեր մէջ, սպասերն ալ սկսան խնդալ, երբ Հայաստանի վերաշինութիւնները սկսան բաղ-դատութեան դնել 1919-20 շրջանին հետ՝ երկրի մը երկու, եւ տասը տարուան աշխա-տանքներու միեւնոյն ակնոցով նայիլ, եթէ Հայաստանի անկա-խութիւնը չխորտակէի (խօսքս բանախօսին չէ... այն ատեն դեռ ծնած չէր...) չե՞ք համոզ-ւած որ Հայաստան ներկայիս աւելի զարգացած եւ յառաջդի-մած էր, բանախօսը՝ կովերէն սկսեալ մինչեւ կոլխոզները թուաբանական հաշիւով մը բաղդատութեան դրաւ նախկին եւ ներկայ Հայաստանները, բայց հայ ժողովուրդի մասին ալ երկու խօսք ընէր, թէ 20ի շրջա-նին Հայաստանի հայ ժողովուրդի թիւը մէկ միլիոնը կ'անցնէր, մինչեւ այսօր ինչո՞ւ աւելի պակսած է: կ'երեւի մոռցաւ... ներելի է: Համոզուելով իր խօս-քերէն թէ «Հօկը միշտ չեզոք է եղած, եւ նպատակը միայն Հա-յաստանի օգնել է», նպատակս փոխեցի որ հօկ ըլլամ, բայց դուրս ելած ատենս, նոյն այդ Հօկի անդամները ձեռքս թռու-ցիկ մը տուին: Ու ինչ բառեր, ինչ մոքեր, մէջը Հօկի անունը իսկ չկայ, կեցցէ Հնդկաչինի Հարաւ. Ամերիկայի, Աֆրիկէի, Ջինաստանի, Հնդկաստանի եւ... (չէ, Քիւրտիստանի մասին բան մը չկար) յեղափոխականները:

ՕԱՆԻՃԱԿ

...ռաշնակցութեան հետ ու համե-րաշխութեան անկեղծ ոգիով մը ...ամանակին ընտրական մէկ ...ոկի մը մասին, աւելին ու ...կասին առանց նայելու ու ...րանց պայքարի ու յաւակնոտու-...ւմին, պահովեն իրենց իրաւունք-... համաձայնութեամբ — ինչ ընտրողական մասնախումբին ...փոփոխ ու ստացեան է: Եւ ..., առանց այս փոփոխելի ...երձեցումներուն՝ ամէն կուսա-...ցութեանց փոքրամբ ու ընելիքը ...ն իրենց ձեռքը, առանձին ...աներ յառաջ քշելով:

Անշուշտ, վերջին միջոցը չէ ...ապացյնն ու ազգօգտաւէտ ընտ-րութիւն՝ առանց պայքարի, ...ս պէտք է ըլլայ ճշմարիտ ազ-...ութի մը նշանաբանը, ներկայ ...ութիւններու ընթացքին:

ՆԱՐՓԻ

Մարսէյլ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ ՊԱՍՐԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՍՐԱ, 7 յունիս.— Պաս-րայի հայ գաղութի պահանջքին վրայ, տեղւոյս առաջնորդի սե-ղաւահը, Ա. Ահարոնեանի յոբել-եանը տօնելու համար, գումարեց խորհրդակցական ժողով մը:

Այս ժողովին ներկայ էր նաեւ Միջագետքի հայ գաղթականա-կան կոմիտէի ատենապետ Յիար Լեւոն Շաղօեան որ՝ նոր էր վերա-դարձած Պաղտատէն, Նահր-էլ-Օ-մարի եւ շրջաններու ճամբայ գաղթականութեան փոխադրու-թիւնը կատարելու գործով: Ժողո-ւէ ... անձերէ բաղկացած յանձնախումբ մը — Յէր Ղուկաս Քահանայ Յէր Ղազարեան (նա-խագահ), Պ. Պ. Սարգիս Հէքիմ-եան (ատենադպիր), Վարդգէն Վար-դանեան (քարտուղար), Յովհան-նէս Յովհաննէսեան (գանձապահ), Գարեգին Յէր Ղուկասեան, Գա-րեգին Յակոբեան, Միհրան Կա-րապետեան խօսքով Ամիրխան-եան եւ Գեղամ Գարբիէլեան (խորհրդականներ): Ընտրուած յանձնախումբը գնահատանքի արժանի գործ կատարեց եւ 3 շաբաթուան մէջ հանդէսը կատա-րելապէս գլուխ հանեց:

Այս գաղութը շատ քիչ ան-գամ պատեհութիւն ունեցած է տօնելու որ եւ է հանդէս այսքան փառաւոր կերպով:

Յանձնախումբի յայտարա-րութեան համաձայն, եկեղեցիի շրջափակը լեցուած էր անխտիր-թեան հայ երկսեռ բազմութեամբ: Արահի վերի կողմը շինուած էր բեմը, որ զարդարուած էր արմա-ւենիի յաղթ ճիւղերով. բեմին ճակատը կախուած էր Յոբելեարի մեծադիր նկարը՝ պատրաստուած եւ նուիրուած Պ. Մուշեղ Խաչ-ատրեանի կողմէ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Փառք փառաւոր»ով, որմէ վերջ, բացման խօսքը կատարեց յանձնախումբի նախագահ Յէր Ղուկաս քահանան. ու պատշաճօրէն պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը: Յոբելեա-րին ընդարձակ կենսագրականը ըրաւ: Պ. Յակոբ Մանուկեան պատմեց յոբելեարի անցուցած կեանք, մանկութեան եւ պատանեկու-թեան օրերուն մէջ, պարզեց թէ ինչպիսի միջավայրի եւ պայմա-ներ երիտասարդութեան ժամա-նակ եւ անկէ յետոյ, անոր մէջ առեղծեցին հանճարեղ մարդն եւ անզուգական գրագէտը: Դասե. անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի քաշած վիշտն ու տառապանքին որոնք գծեցին Ահարոնեանի ուղին: Պ. Վարդան Վարդանեան երգեց «Հայաստան»ը, Պ. Նաթան Սի-մոնեան արտասանեց Քրիստափո-րին ձօնուած «Օտար հորիզոններու տակ»ը. Պ. Սարգիս Հէքիմեան կարդաց բայց ազգը խօսքերով ներ-կայացուց յոբելեարը որպէս սի-պար հայ մը: Պ. Արամ Եղիա-զարեան արտասանեց «Ահա-զանգ»ը: Ազգային դպրոցէն սան մը եւ սանուհի մը արտասանեցին ուսուցիչ Պ. Ոսկեանի կողմէ գըր-ուած երկու ողերգներ: Օրիորդ Լուսիկ Հէքիմեան արտասանեց «Հոգիս խորան է ձեզ համար»էն հատուածներ: Պ. Գարեգին տէր Ղուկասեան խօսեցաւ Ահարոնեանի գրականութեան մասին:

Տիկ. Անահիտ Լսիդեան ներ-կայացաւ բեմին վրայ Իգդիր-մաւոյի հայ գեղջկուհիի տարա-զով, օրօրոցին առջեւ նստած, ըն-կերակցութեամբ նուագախումբին երգեց «Քնիր իմ բալիկս»ը: Պ. Վարդան Վարդանեան արտասա-նեց Ահարոնեանին ձօնուած կարգ մը: Պ. Պ. Յաճառ Օհաննէսեան եւ Պետրոս Միհրանեան արտա-սանեցին «Ու խաւարը»ը: Պ. Երէա-համ Յէր Ղուկասեան արտասա-նեց . «Գայլը Աշուղը» եւ մեներգեց նաեւ Գարահիսարը: Բոլորն արժանացան հանդիսական-ներու խանդավառ եւ ջերմ ծափերուն:

Նախագահին փակման խօս-քէն վերջ, հանդէսը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով.

Յակոբ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐԵՐԷՆ ՅԱՐԳԱՆՔ ԱՌ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Լայնածաւալ ովկիանոսների մի կողմէց՝ հեռաւոր Հնդկաստա-նի հորիզոններէն գալիս եմ իմ յարգանքի ու համակրանքի ար-տայայտութիւնը խոնարհելու, աշ-խարհի չորս կողմերում սփռուած հայութեան սրտաբուխ զգացում-ների ու խանդավառ թիւնների հետ, որ նուիրաբերեցիք ձեզ՝ քա-ռասուն երկար տարիներ անընդ-հատ հայ գրականութեանը մա-տուցած ձեր անխոնջ ծառայու-թեան առթիւ:

Քառասուն տարինե՜ր...

Եւ եթէ այդ անհատակ օրերն ու տարիները լեզու ունե-նան խօսելու, ինչե՞ր պէտք է պատմեն այս քաղաքակիրթ ու արդարադատ աշխարհին ազատա-գրութեան վառ իդէալով միշտ ոգեւորուած այս փոքրիկ ազգի մասին, որի բիւրաւոր նահատակ-ների արեան հեղեղները մինչեւ երկինք բարձրացած այսօր եւս դեռ արդարութիւն կը պահան-ջեն:

Ու այդ անխօս տարիների ըն-թացքում, հայ ազգի կրած անլուր տառապանքների ու մարտիրոսա-ցումների ջահակիրն ու մարգա-րէն հանդիսացաք դուք եւ Հա-յաստան աշխարհի մինչեւ գող-գոթայի կատարը տարած խա-չակրութեան վշտերի ու յուզում-ների երգիչն ու թարգմանը եղաք հանուր մարդկութեան առաջ:

Խօսքերը պակասում են մեզ գնահատանքի ու երախտագիտու-թեան ամբողջական զգացումը գրոշմելու ձեր խոհուն ու անմահ ճակատին ու վսեմ խուզիլներին, բայց այն-քանը պէտք է ասել — քանի որ հայ ազգը ծնել է ձեզ պէս տա-ղանդաւոր ու բեղմնաւոր մտքի ու գրչի մշակներ, նա դեռ երկա՜ր կ'ապրի եւ կուլտուրական ազգերի շարքում դասուելու ամենամեծ արժանիքն ունի..

Յարգա՛նք Ձեզ եւ կրկին յար-գանք ա՛յն հնադարեան ու պատ-մական ազգին, որ Ձեզ պէս Ա-հարոնեաններ, Քրիստափորներ, Փամառ-Քաթիպաներ, Սրվեան-ներ, Արծրունիներ, Րաֆֆիներ, Խրիմեաններ, Սիամանթօներ, Վա-րուժաններ, Վարդգէսներ, Ակ-նունիներ, Խաժակներ, Մ. Պէշիկ-թաշլեաններ, Փոթուգալեաններ եւ այլ բազմաթիւ մտաւորական ու գաղափարական գործիչներ հասցուցին ազգութեան:

Միք. Գասպարեան

Ռանգուն

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած ընդհ. ժողովի տեղե-կագրէն)

11 յուլիսին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ընդհ. Ժողովը 27 յունիս 1930ին կա-նոնագրին 27րդ յօդուածին (հատ. Ը.) պայմանագրած մեծամասնու-թիւնը գոյացած չըլլալուն հա-մար, յետաձգուած էր, իր 21րդ նիստը օրինաւորապէս գումարեց երկրորդ հրաւէրի վրայ:

Ներկայութեան տոմարէն յայտնի եղաւ որ ներկայ եւ փոխանորդաբար ներկայացուած անդամներու թիւն է ընդամէնը 78.—189 ձայնի իրաւունքով:

Ատենապետը յայտարարեց որ. կանոնագրին 27րդ յօդուա-ծին համաձայն, ներկայ ժողովը կանոնաւորապէս հրաւիրուած եւ գումարուած է, անկախաբար ներկաներու թիւէն, քանի որ առաջին նիստին օրինական թիւ գոյացած չէր, եւ ըստ այնմ ժո-ղովը բացուած հռչակեց:

Կարդացուեցաւ 1929 տարե-շրջանի համարատուութեան ընդհանուր և հաշուեքննիչի քըն-նութեանց տեղեկագրերը: Ատոնց ընթերցումէն վերջ, անգամ մը կարդաց գիտողագիր մը, որուն մէջ օրինական եւ հաշուական ինչ ինչ թերացութիւններ կը ներկայացնէր սոյն համարա-տուութեան առթիւ: Այդ մասին պէտք եղած լուսաբանութիւն-ները տրուելէ յետոյ, որոշուեցաւ Կեդր. Վարչութեան ժողովին յղել այդ գրութիւնը:

Ժողովը ընդունեց հաշուական տեղեկագրին եզրակացութիւն-ները եւ վաւերացուց 24րդ տա-րեշրջանի հաշիւները, այնպէս ինչպէս որ ներկայացուած են իրեն, եւ ըստ այնմ պարտազերծ կ'ընէ Կեդր. Վարչութեան ժողովը այդ շրջանի վարչութեան հա-մար:

1930 եւ 1931 տարեշրջան-ներուն համար հաշուեքննիչ նշանակուեցաւ Պ. Ռ. Թաղէօս-եան եւ վաւերացուեցաւ Պ. Պ. Հալաճեանի ընտրութիւնը իբրեւ անդամ Կեդր. Վարչութեան ժո-ղովի:

Կեդր. Վարչ. ժողովին առա-ջարկութեամբ, ժողովը հիմնա-կան կանոնագրին 16րդ յօդուա-ծին վերջին երկու տողերը կը բարեփոխէ հետեւեալ կերպով.—

«Կեդր. Վարչ. ժողովը կրնայ փոփոխութեան ենթարկել ոեւէ շրջանակային բաժանումներու սահմանները, ինչպէս կրնայ ուրիշ շրջանակներ ստեղծել նաեւ այն ամէն տեղերը ուր անդամներուն եւ մասնաճիւղե-րուն թիւը օգտակար կ'ընծայէ այդ բանը, աշխարհագրական պայմաններն ալ նկատի առնե-լով»

Նոյնպէս, 10րդ յօդուածին Ե. հատուածին համաձայն, կը ճշդորոշէ 26րդ յօդուածին Բ. հատուածին երկրորդ տունը.—

(Մասնաժողովները) «իրա-ւունք չունին գործածելու ոչ մէկ գումար բացի ժամը պէտ-քերու համար հարկաւոր եղած ծախքերէն, որոնց ամբողջու-թիւնը անդամավճարներու 5 6ին 15 առ 100ը պէտք չէ անցնի»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ

Այն բոլոր մարզիկները, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մեր այս տարուան ոլիմպիականին, կը հրաւիրուին «Restaurant Carlo» ճաշարանին մէջ սարքուած թէ-յասեղանին, որ տեղի պիտի ունե-նայ 26 յուլիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 34 Rue St. Lazare: Սոյն հաւաքոյթը խիստ կա-րեւոր է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւն

ՌՈՒՍԻԱ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊ

«Կոոպերացիա Ժիլիշչնայա» բոլշեւիկ պարբերականը (թիւ 5) այսպէս կը նկարագրէ բնակարանի տագնապը

— «Բազմաթիւ բանուորներ կան, որոնք կը բնակին նոր տու-ներու մէջ բայց, ինչպէս ցուեները չունին այնքան բնակելի տարա-ծութիւն, որքան պէտք է բնա-կիչին և՛ մինչեւ բերանը լեցուն են սենեակները: Բանուոր մը, որուն ընտանիքը կը բաղկանայ 4 ան-դամէ, իր սենեակին մէջ կ'ըն-դունի երկու վարձակալ, երկու կամ երեք հոգի. խորհեցէք, որ սենեակը միայն 22 քառակուսի մեթր տարածութիւն ունի: Բան-ուորական բնակարաններու մէջ անհաւատալի իրականութիւններ կան: Տեսնուած է, որ բանուոր մը բնակի իր սենեակին կեդրոնը «հանդերձ ընտանեօք», եւ վար-ձու տայ սենեակին... չորս անկիւն-ները ուրիշ բանուորներու՝ դարձեալ «հանդերձ ընտանեօք»: Երեւա-կայեցէք սենեակին վիճակը. — աղտոտ, աղմուկով լեցուն, ապառողջ. վարձակալը ուրիշ վար-ձակալ մը կը գտնէ միշտ, եւ ենթավարձութիւնը (sous-location) շա՜տ տարածուած է»:

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 63 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Սերոբի սպաննուելուց 2-3 ...երջ Քիւրտերը կանչեցին և ...ու տուին Տալւորցի Խաչօ-...պարը, Փըխուսայ տէրտէրը, ...է Ստեփանը եւ Գեոմը-Համ-... Դրանք Տալւորցի իշխան-...են, հորան ալ փախստա-... եւ պիտի երթային Կոար-...մալլային եւ Քոռ Սլոյի...

...ս իմացայ այդ լուրը եւ ...ինչպէս մարդ ղրկեցի թէ՝ ...լաւ երթաք, ձեզ պիտի ...ակալեն, տանին...

...ները գացին Քիւրտերու ... իսկ Գեամը-Համզէն չգնաց. ...զներին ձերբակալեցին եւ ... Փասուր, Փասուրէն ... Խաչօ Գասպարը, որ Խա-...հայ է՝ տարան Բաղէշ, Դըվէ-Ստեփանը եւ տէրտէ-...ը Քոռ Սլոյի հալ են մնա-... Խաչօ-Գասպարը եւ իր տղայ Աւօն բռնուած են Մու-րատ էֆէնտիի հետ: Աւօն փա-խած է 95ին Գէորգ Չաւուշի հետ, իսկ Գասպարը փախած է 96ին:

* *

Շէնըքցի Հէպօ. Վարդանի տա-նը կը գտնուի ծրար մը ճերմակ թուղթ, որ պատի ճեղքի մէջ է եղեր: Տան կիներից մէկը կը տանէ Շէնըքցի մեր ընկեր Մա-նուկին եւ կը հարցնէ՝ «էս ի՞նչ է»: «Չգիտեմ ի՞նչ է»: Նա կը տանի Հէպօյին: Քիչ մը լեզուին կը դարնեն. երկուքն ալ լեզու-նին կ'ուտի, տառմիմն կը շարժուի, անմիջապէս թթու ջուր եւ թթու թան կ'ուտեն, կը դարձնեն:

Բոլոր գիւղերը լուր ելաւ, թէ այրինչ տանէն սուլէյման ե-լաւ: Անպիտ թոյն մըն է ե-ղած, որ մարդը մի ժամուան մէջ կը սպաննէ:

Մանուկը այս ինծի մանրա-մասնութեամբ պատմեց: Երբ մենք յետոյ Կելիէկուզան ընդ-հանուր ժողով ունեցանք, ես Հէպօյին դարձնի հարցուցի. «Ո՞ւր է էն թոյնը, տո՛ւր ինծի», Նա ըսաւ. «Գետն եմ ձգեր»: Գիւղացիք հարցրին Վարդանին. «Էդ ի՞նչ բան էր, քու տան մէջն ելաւ», «Վալլա՛հ, ես ալ չգիտեմ»:

Գինթօյի Մահմուտի տղան որ եկաւ, լուր բերաւ թէ՝ «Խալ Անդրանիկ փաշային ալ Խոտ-նոյ Առաքելի տունը վառեցինք. Թշնամութեամբ ձգեր է մեր տունը, որ բոլորս ալ մեռնինք»:

Բոլորն ալ կը վկայեն որ այս Վարդանը Գինթոյի Մահմուտի լաւ բարեկամն է եղած եւ ամէն անգամ Մուշ գնացած ատեն՝ առանց տեսնուելու չէին բաժ-նուեր: Նոյնիսկ առեւտրական յարաբերութիւններ ունէին ի-րար մէջ:

Այս հէնց նոյն Վարդանն է, որ երբ Հրայրը Շէնըք մեր ղէնքերը կ'առնէր. խանչալը քաշեց վրաս եւ պահանջեց Խալիլի ճեքէն հանած կնիքները եւ Կելիէկուզանի պայմանագիրը: Այս մասին կը պատմեմ յետոյ:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԽՄԲԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

Սերոբի մահէն 15 օր վերջ խարգանցիք կուգան Սպագա-նաց վրայ: Սպաղանցիք (հան մեզ կը գտնուէր 7 բերդանկա) դուրս կուգան, կը կռուին: Կռի-ւը կը տեւէ 3 ժամ, որը կը վեր-ջանայ երեք քիւրտի սպաննուե-լով եւ քրտերու վերադարձով:

Երբ Կելիէկուզանցիք հրա-ցաններու ձայնը առեր էին՝ ինծի լուր տուին. ես ալ Յարու-թիւնին երեք ընկերով օգնու-թեան ղրկեցի, բայց կռուին չէին հասեր: Այդ ժամանակ Քիւրտերու մէջ լուր դուրս բե-րին, թէ մի Անդրանիկ փաշա է եկեր, եւ նրա ընկերները եկեր են կռուին, բայց չեն հասեր:

Սպաղանցիք, ձորեցիք, եղ-գարցիք Քիւրտերուց վախնալով փախան, եկան ցրուան գիւղերը: Այդպէս ցրուած մնացին մինչեւ գարունը, յետոյ ուզեցին վերա-դառնալ իրենց տեղերնին, բայց ես առաջարկեցի, որ չերթան՝ անպատճառ Քիւրտերը կուգան եւ քանի մը մարդիկ կը սպան-նեն.

Բարկէն վարդապետը, որ այդ ատեն Մշոյ Առաջնորդն էր, լուր էր ղրկեր թէ «ես մի-թէսարիֆին հարցուցեր եմ այդ մասին եւ ոչինչ չկայ, թո՛ղ երթան իրենց գիւղերը»:

Սպաղանաց ռէս Մակարը եւ իրենց գիւղացիք հաւաքուեր էին Հարթք: Կանչեցին ինծի, հարցուցին.

— Դու ի՞նչ կ'ըսես, խալէդ ի՞նչ կը կարէ՝ գնանք գիւղեր-նիս, չէ նէ չգնանք:

— Եթէ ինձ կը լսէք չպիտի գնաք,— պատասխանեցի ես,— աչքի զարնուածներդ պահեցէք ինձ հետ, մնացածներդ գիւղերը ցրուեցէք, մի կերպ կ'ապրե-ցնենք: Եթէ գնալու ըլլաք, գիտցէ՛ք՝ ձեզնից մարդ պիտի սպաննուի: Եթէ կռիւ մը պա-տահի ձեզ վրայ՝ զանազան պատճառներով ձեր երկրացիք թշնամի են ձեզ, օգնութեան չպիտի գան:

Մի կէս ժամ առանձնացան խորհուրդ ընելու, վերջը եկան, ըսին ինծի.

— Մենք որոշեցինք գիւղեր-նիս վերադառնալ եւ հոն հաս-տատուիլ:

— Ձեր ձեռքը՝ ձեր վիզը,— ըսի:

Նրանք վերադարձան իրենց տեղերնին:

Այս սպաղանցիք, ձորեցիք, եւ եղգարցիք 1894էն մինչեւ 1904 բան մը չունէին՝ ո՛չ ոչ-խար, ո՛չ տաւար. միշտ յեղա-փոխութեան աջակցութեամբ եւ երկրացիներու օգնութեամբ ար-տերն ու այգիները կը ցանէին, կը հերէին: Աշխատանքից շատ ծոյլ էին: Տրուած նպաստներուն փարա մը չէին աւելցներ, ա-ռանձին կ'ուտէին: Երբեմն ալ գողութիւն կ'ընէին՝ թէ՛ հա-յուց թէ՛ Քրտուց: Մէջերնին կային կարիճ տղաներ.

(Շար.)

Ցայտնի է թէ Ռիկով՝ աջ ընդդիմադրութեան պետերէն է։ Անոր նշանակումը իբր դեսպան Պերլինի, քաղաքական շրջանակները կը նկատեն համապատասխան խորհրդային սովորութիւններուն։ Բոլշեւիկները առհասարակ արտասահմանի պաշտօնները կը յանձնեն այն ընդդիմադիրներուն, որոնք բաւական կը վնասեն իրենց՝ երկրին մէջ։

Ռումէն նախարարին դէմ ոճիրը

ՊՈՒՔՐԷՇ, 22 Յուլիս. - Ներքին փոխ-նախարար Անկելեսքուի դէմ, մակեդոնացի ուսանողներու կողմէ գործուած ոճրին հետեւանքով, բացուած քննութիւնը երեւան հանեց թէ ոճրագործը 22 տարու երիտասարդ մը, ուսանող չէ։ «Էփոքա» թերթին մէջ խմբագիր էր. բայց խմբագրութենէն վտարուած էր իր յեղափոխական ծայրայեղ ձգտումներուն հետեւանքով։ Ոճրագործը յայտնեց թէ որոշած էր սպաննել Անկելեսքօն, որովհետեւ կը նկատէր թէ՝ անոր վարած քաղաքականութիւնը Տոպրուճայի մէջ, նպաստաւոր էր պուլկար եւ թուրք փոքրամասնութեանց։ Ոճրին ներկայ ուսանողներուն մեղսակցութիւնը չէ հաստատուած։ Այս վերջինները կ'ուրանան թէ ո'չ մէկ բանէ տեղեկութիւն ունին եւ փոխ-նախարարին ներկայացեր էին, միմիայն նպաստ ուզելու՝ համալսարանական ընկերակցութեան մը համար։

Պարսկական գահին ժառանգութիւնը

Պարսիկ արքայական Ղաճար գերդաստանէն «Իշխան Հասան», որ Փարիզ կը բնակի. մէկ քանի օր առաջ, ֆրանսական թերթերու ղրկուած յայտարարութեամբ, ինքզինքը կը ներկայացնէր միակ իրաւասու ժառանգորդը պարսկական գահին։

Այս առթիւ, պարսիկ իրաւասու շրջանակներէ. «Հավաս»ի հաղորդուած է հետեւեալ յայտարարութիւնը։

«Պարսիկ խորհրդարանը 1925 հոկտ. 31ին յայտարարեց Ղաճարներու հարստութեան անկումը։

«Սահմանադիր ժողովը, որ այդ թուականէն քիչ յետոյ գումարուեցաւ, Պարսկաստանի գահը յանձնեց Րիզա Շահ Փահլէվիի եւ անոր ժառանգորդներուն։ Ասկից զատ, փոփոխութեան ենթարկեց սահմանադրութեան 36, 37, 38 եւ 40րդ յօդուածները՝ հաստատելով Ղաճարներու գահընկէցութիւնը եւ Փահլէվի Տան գահակալութիւնը։

«Պարսիկ ժողովուրդը, վերջնապէս լուծուած ըլլալով այս հարցը, Ղաճարներու գերդաստանէն որեւէ մէկը չի կրնար այսօր պահանջել 1925ին գահազուրկ հռչակուած՝ հանգուցեալ Ահմէտ Միրզայի իրաւունքները։

«Հանգուցեալին եղբօր՝ Մուհամմէտ Հասան Միրզայի յաւակնութիւնները որեւէ հիմ չունին ուրեմն եւ ժողովուրդը, որուն կոչ կ'ընէ, 1925ին արդէն, իր վճիռը տուած է այս մասին»։

Պուլկարիա եւ Եւրոպա

Պրիանի յիշատակագրին պատասխանեց նաեւ պուլկար կառավարութիւնը։ Պուլկարիա կը թելադրէ որ նոր կազմակերպութեան հիմը դրուի փոքր ազգերու հանդէպ՝ տնտեսական ու քաղաքական օժանդակութեան եւ պաշտպանութեան բարոյական գաղափարին վրայ։

Իսկ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան գալով, պուլկար կառավարութիւնը կը նկատէ.— Եթէ Ռուսիոյ մասնակցութեան դէմ կան ժամանակաւոր արգելքներ, պարագան նոյնը չէ Թուրքիոյ համար, որ ո'չ միայն տէր է եւրոպական հողամասի մը, այլ նաեւ, Ռուսիայէն կը տարբերի անով, որ միջազգային և սահմանադրական օրէնքներու տեսակէտով ճանչցուած վարչաձեւ մըն ալ ունի»։

Երկրագործական դաշնակցութիւն մը

ՊՈՒՔՐԷՇ, 22 յուլիս.— Ռումանիոյ, Եուկօսլաւիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, երկրագործական խորհրդաժողովի մը բացումը կատարուեցաւ Ռումանիոյ առեւտրական նախարարին կողմէ։

Նախարարը բացատրեց թէ, ամբողջ աշխարհը նեղող տնտեսական դժուարին կացութեան հետեւանքով, անհրաժեշտ է գործակցութեան հիմերը դնել երկրագործական պետութիւններու միջեւ։ Խորհրդաժողովին կ'իյնայ փնտռել եւ գտնել ելք մը այս կացութեան եւ մշակել ուղեգիծ մը, որ կանոնաւորէ երկրագործական արտադրութիւնն ու անոր սպառումը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԼԻՌ-Պաւա Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փօթըրիկ խումբերու բոլոր ընկերները, այս Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ՝ և գեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամականժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն. ժամը 8.30էն, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք որճարանին վերնայարկը։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանը փակ է Օգոստոս 1 — Սեպտեմբեր 1։ Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով վերադարձնել գիրքերը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վճռաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Նիւթ՝ Պատերազմի թեր ու դէմ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 35 Rue Emile Zola, Պուա Քոլոմպ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Հայ Սկաուտներու» միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը հաւաքոյթի կը հրաւիրէ իր գայլուկներն ու արձանագրուիլ փափաքողները վաղը առաւօտ ժամը 9ին, 90 Rue Stanislas Torrents.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեգէոնական միութեան ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Rue Colbert, Bar de la Postի սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայր.

միութեան Տէօրթ-Եօլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիօնէզի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը փնտռէ ընկերներ Սարգիս Մուրատեան, Վահան Տէր Վարդանեան եւ Վահրամ Պապիկեան։ Իմացնել իրենց հասցէները Union des Volontaires Arméniens dans l'Armée Française, Section de Marseille, B. P. Colbert 381, Marseille.

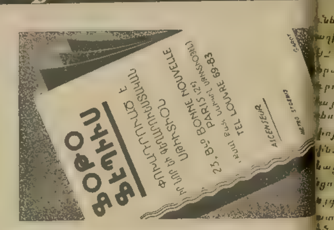
— Խնուսի Խըրթ գիւղացի Շուշան Քէօթիւկեաւուրեան (որ այժմ Տէր Զօր կը գտնուի) կը փնտռէ Խնուսի Խըրթ գիւղացի իր ամուսինը Խաչատուր Քէօթիւկեաւուրեան, իր տագրերը Առաքել, Աղաճան եւ Գէորգ Քէօթիւկեաւուրեանները, որոնք ընդհանուր պատերազմէն առաջ Կարս (Հայաստան) կը բնակէին։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Missak Sissérianի, B. P. 35, Dair-ez-Zor, (Syrie).

ԵՌԱԳՈՅՆ ժապաւէններ, ծախուին «Յառաջ»ի գրասենեակը, Պ. Խնկիկ Կէնճեանի մօտ, Rue Boileau, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - E

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.266
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 1 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՅՈՒԼԻՍ 1930
25 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1322 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիա արտաքին և ներքին ճակատներու վրայ իր զէնքի յաղթանակները ապահովելէն յետոյ, նոյն զինու զօրութեամբ «եւրոպականացուց» ընկերային կեանքի արտաքին կեղեւը։ ...րդի Թուրքիան այդ խոշոր փուլերէն անցաւ մեծ դժուարութիւններով, ու եղաւ անխնայ հանդէպ բոլոր խոչընդոտներուն։ ...ատերը զգետնուեցան այդ ճանապարհին վրայ, ու երկիրը նե...ին մտաւ տիրական բանակալութեան մը լուծին տակ, քիչ մը ...ման բոլշեւիկեան դիկտատուրային, առանց ընկերային տընտեսական յեղափոխութեան։

Այս յաղթանակները մեծապէս նպաստեցին Թուրքիոյ քաղաքական վարկի բարձրացման։ Ան դարձաւ Միջնաւոր Արեւելքի նկատի առնուելիք գլխաւոր ուժերէն մէկը, որուն ազդեցութեանց իրական արժէքէն շատ աւելի գնահատուած կը ...այ տակաւին։

Բայց Թուրքիոյ ամէնէն խոցելի կողմը կը մնար իր տնտեսական յետամնացութիւնը։ Տնտեսական յետամնացութեան ...րայ կ'աւելնար տնտեսական կորուստը, որ բնական շարունակութիւնն էր պատերազմի ընթացքին և լքեալ գոյքերու ...թիւ տեղի ունեցած անօրէն թալաններուն։ Սովորութիւնը ...արունակուեցաւ սեփական ազգի վերաբերմամբ տուրքերով, ...ինուորական գրաւումներով, տնտեսական խարդախ ձեռնարկութիւններով, որոնց յաջորդեցին սնանկութիւնները, առեւտրական գործերու անկումը, և ընդհանուր աղքատութիւնը։

Լօզանի Դաշնագրէն և Հանրապետութիւն հռչակելէնաստին, Թուրքիոյ գլխաւոր մտահոգութիւնն եղաւ խոշոր փոխառութիւններ կնքել և երկիրը ամրացնել տնտեսապէս։ Թուրքիոյ ...արիչները խօսքերով կը կոթնէին իրենց զէնքի յաղթանակներուն, բայց գիտակցօրէն կ'ըմբռնէին տնտեսական ազդակի ա...ռջնակարգ նշանակութիւնը։ Թուրքիոյ գիտակցական մղումները, սակայն մինչեւ հիմա յաջողութիւն չգտան։ Երկրի ներ...ին ուժերը իրենց պատրաստութեամբ և դրամագլուխով ան...ւական էին Թուրքիան դնելու տնտեսական բարգաւաճումի ...իմբուն վրայ։ Եօթը տարուան փորձերէն յետոյ, Թուրք մա...ուլն ու պաշտօնական շրջանակները տնտեսական ճգնաժամի ...ասին կ'աղաղակեն, միակ ելքը խոշոր փոխառութեան մը մէջ ...տնելով։

Ներքին ջանքերու ձախողանքէն զատ, եօթը տարիներէ ի ...եր ձախողած են Թուրքիոյ փոխառութեան փորձերն ալ։ ...ուրքիա արտաքին խոշոր փոխառութիւն մը յաջողցնելու ...ամար դրուած է հարկադրանքի մը առջեւ, փոխելու իր օրի...նթացքը ու վերջնականապէս նետուելու Եւրոպայի գիրկը։ ...ուրքիոյ քաղաքական ապահովութիւնը զինք կը մղէ դաշ...ակից մնալ բոլշեւիկեան Ռուսաստանին, կամ այնքան հեռու ...նալ անկէ, որ չիյնայ եւրոպական ազդեցութեան շրջանակին ...էջ, մնալով միջանկեալ կէտի մը վրայ։ Իսկ եւրոպական դրա...ագլուխը (խօսքը խոշոր դրամագլուխի մասին է) կը փնտռէ ...պահովութիւն և տեւական շահու հաւանականութիւն։ Թուր...ոյ արտաքին և ներքին քաղաքականութիւնն այդ ապահո...ութիւնը չի ներշնչեր։

Նոր Թուրքիոյ համար ճակատագրական նշանակութիւն ...նեցաւ քրտական ազատագրական շարժումը։ Լօզանի մէջ ...ղթական և ներքին բոլոր ընդդիմադիրները ճզմող Թուրքիան ...924ի վերջերը սկսած էր շունչ քաշել, և օգտուելով իր ձեռք ...րած քաղաքական վարկէն, տնտեսական վարկեր կը փնտռէր ...րոպայի մէջ։ Այդ օրերուն (1925ի գարնան) պայթեցաւ Շէյխ ...այիտի քրտական մեծ ապստամբութիւնը, որ ոչ միայն տընտեսական և ֆիզիքական խոշոր վնասներ պատճառեց Թուրքիոյ, այլ անոր տիրական վարկը նսեմացուց Եւրոպայի աչ...ին։ Երկիրը երկար ժամանակ պատերազմական դրութեան մէջ ...նաց։ Հարիւր հազարնոց բանակ մը պէտք էր մեծ մասը հա...եցուց։ Եւ եւրոպական դրամագլուխը երբեք տրամադրութիւն ...յց չտուաւ երթալու Թուրքիա՝ զինուորական ծախքերուն ...տկացուելու, կամ քրտական ապստամբութիւններու հետեւանքով փոշիանալու համար։

Հինգ տարիներ յաջորդեցին այդ պէտքերուն։ Թուրքիա ...րէն ալ փոփոխուեցաւ։ Շարք մը խնդիրներ կարգադրեց իր դըրա...իներու հետ։ Բայց այդ բոլոր յաջողութիւնները կը մթագնէին ...տնտեսական ճգնաժամի պատճառով։ Արտաքին փոխառութեան ...դիրը նորէն կը դառնար հրամայական անհրաժեշտութիւն մը։

Այս տարուան սկիզբէն սկսած, Թուրքիա շատ մը դուռ...ր բախեց այդ ուղղութեամբ։ Ատեն մը եղաւ, երբ շատերը ...անական գտան թէ Թուրքիա պիտի յաջողի մեծ փոխա...ութիւն մը կնքել։ Բայց քաղաքական անորոշութեան չափ, ...որող կը մնայ նաեւ փոխառութեան խնդիրը, ու Թուրքիա ...շարունակէ տապլտկիլ աղքատութեան մէջ։ Միւս կողմէ, ...իներէ ի վեր բռնկած քրտական ապստամբութիւնը պատ...ռ դարձաւ, որ Թուրքիա փոխառութեան աշխատանքները ...դրեցնէ եւ զբաղի ներքին պատերազմով։ Թուրքիա դարձեալ ...տապարտուած է տնտեսական եւ ֆիզիքական կորուստնե...ու հետ, կորսնցնել մաս մը իր արտաքին քաղաքական վար...ն։ Որովհետեւ քէմալական Թուրքիան, առ այժմ ստիպուած ...շարունակել ներքին պատերազմը եւ բաւականանալ ներկայ ...տնտեսական կացութեամբ։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻՒՆ ԱՌՋԵՒ

«Հայրենիք» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. (յուլիս 9).

— «Պատերազմը կը շարունակուի կազմակերպուած Թուրք կանոնաւոր բանակներուն եւ քիւրտ ապստամբներուն միջեւ։

Առաջինը իր ձեռքին մէջ ունի, արդիական պատերազմի կատարելագործուած բոլոր զէնքերը, իսկ վերջինը անկատար զէնքեր, սահմանափակ ռազմամթերք եւ ազգային գիտակցութեան ու ինքնապաշտպանութեան բնազդի գերագոյն ճիգերը։

Այս պայմաններուն տակ, աւելորդ է ըսել, կռիւը անհաւասար է եւ երբեք զարմանալի պիտի չըլլայ որ Արարատի հիւսիսային կողերուն վրայ թառած ապստամբները ճակատագրուած ըլլան ժամանակաւորապէս խոյս տալու կռուի ճակատէն։

Ասիկա, սակայն, Թուրքիոյ զէնքի յաջողութեան նիշ մը պիտի չհամարուի, որովհետեւ, որքան աւելի խորանայ կռիւը, այնքան աւելի պիտի դժուարանայ Թուրք բանակին գործը, ու աւելի պիտի ուժեղնայ քրտական դիմադրութեան եւ ինքնապաշտպանութեան բնազդը։

Ահա՛ կը մտնենք ամիս մը որ կատաղի պատերազմը կը շարունակուի, բայց ցարդ ստացուած տեղեկութիւնները միակողմանի են։ Հեռագրական գործակալութիւնները կը հաղորդեն միայն Թրքական պաշտօնական շրջանակներէն ստացուած հաղորդակցութիւնները։ Ապստամբներու կողմէ ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ։ Բայց Թրքական պաշտօնական տեղեկութիւններէն ալ կարելի է եզրակացնել թէ դիմադրութիւնները կը շարունակուին աննախընթաց թափով մը։

Միայն Արարատի ճակատին դէմ կատարուող գործողութիւններուն համար, Թրքական զինուորական իշխանութիւնը, Բայազիտի մէջ կեդրոնացուցած է մօտաւորապէս 30 հազարնոց բանակ մը եւ կը պատրաստուի ղրկելու նոյնքան թիւով օգնական նոր ուժեր, Ասկէ զատ գործողութիւններուն կ'օժանդակէ նաեւ օդային տորմիղ մը, որ կ'աշխատի ծծել ապստամբներու դիրքերը եւ կտրելու անոնց նահանջի ճանապարհը։

Զինուորական այս խոշոր շարժումին ու գործողութիւններուն ձեռնարկեցին Թուրքերը, մրանգամ ընդմիշտ ոչնչացնելու համար այդ շրջանի քրտութիւնը, որ տարիներէ ի վեր քրտական յեղափոխական լուսատու փարոսի մը դերը կը կատարէր ամբողջ ժողովուրդին համար, եւ բոցայերութիւն մ'՝նոր շարժումներու։

Ցեղի ունեցող ապստամբութիւններն ու աննախընթաց դիմադրութիւնը ցոյց կուտան թէ, քանի մը արկածախնդիրներու կողմէ կատարուող բախտախնդրութիւն մը չէ եղածը, ինչպէս կը ջանէին հաւատացնել մեր հակառակորդ մամուլին բանգէտ եւ իմաստուն քաղաքագէտները, այլ արդիւնքն է ամբողջ ժողովուրդի մը ինքնապաշտպանութեան վճռական կամքին։

Դանակը ոսկորին հասած քիւրտ ժողովուրդը պիտի շարունակէ իր պայքարը, անկախ այն անմիտ ենթադրութենէն թէ «դաշնակցականներն են որ «քրտական ապստամբութիւն կը խաղան»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԳԸԶԸԼՊԱՇՆԵՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 22 յուլիս.— «Թայմզ»ի հասած տեղեկութեանց համաձայն, Գըզըլպաշներու ցեղախումբ մը եւ ուրիշ շրջակայ ցեղախումբեր միացան քիւրտ ապստամբական շարժման։

Գըզըլպաշներու գլխաւոր կեդրոնն է Տէրսիմ, որուն մասին լուր չկայ։ Հաւանաբար, հեռագիրը կ'ակնարկէ Խնուսի եւ Վարդոյի Գըզըլպաշներուն։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԷՐԶՐՈՒՄ, 18 (Ա.).— Ամբողջովին վերջացած է մաքրագործումը այն աւազակներուն, որոնք կրցած էին փախչիլ Զիլանի կողմէն։ Զսպուած են նաեւ աւազակներուն օգնողները։

Վճռական միջոցներ ձեռք առնուած են, Պարսկաստանէն հրոսախումբերու ներխուժումը արգիլելու համար։ Անոնք որ պիտի փորձեն սահմանը անցնիլ, անմիջապէս պիտի բնաջնջուին։

Պատրաստութիւններ տեսնուած են, Այրը Տաղի վրայ կատարուելիք գործողութեանց համար։ Պատրաստութիւնները այնպէս մը կը տեսնուին որ աւազակները որ եւ է ձեւով չկարենան փախչիլ։ Պատրաստութեանց շրջանը առեն մըն ալ պիտի շարունակուի։ Զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ փաշա իր բանակատեղին Պայազիտ փոխադրեց, պատրաստութեանց վրայ հսկելու համար։

Զսպուած աւազակները հօտերով ոչխար եւ շատ մը զէնք լքած են։ Ոչխարները այնքան շատ են որ, հաւանաբար անոնց մէկ մասը ծախուի։

Մեր սաւառնակները կը շարունակեն ռումբ տեղացնել Աղրը Տաղի վրայ։ Հաստատուած է որ այստեղի աւազակները մեծ մըտահոգութեան մէջ են։

ՏՐԱՊԻԶՈՆ, 19 (Ա.).— Այս անգամ իրենց նպատակին չհասան անոնք, որոնք կ'ուզէին սահմանը անցնելով ազատել իրենց կեանքը։ Մեր բանակը այս առաւօտ քանդեց սահմանէն անդին գտնուող աւազակներուն բնակավայրերը եւ առանք դրաւ այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ հրոսակները այլեւս չկարենան մեր սահմանին վրայ յարձակիլ։ Այնպէս որ, պարսիկ սահմանէն 80 քիլօմէթր ներս գտնուող շրջանակին մէջ, մէկ հատիկ իսկ աւազակ չէ մնացած։

Մեր զինուորները իրենց զօրանոցները վերադարձան, առանց որ եւ է միջադէպի։

Սահմանի այս բոլոր գործողութիւններու ընթացքին, որ եւ է միջադէպ չէ ծագած պարսիկ եւ մեր զինուորներուն միջեւ։ Գործողութիւնները մեծ պաղարիւնութեամբ եւ այնպիսի ձեւով կատարուեցան, որ դիւանագէտներուն գործ չմնաց...։

Եգիպտական խորհրդարանը չպիտի բացուի

Եգիպտական գահլիճը յայտնեց Ֆուատ թագաւորին թէ կը մերժէ ընդունիլ Վաֆտ կուսակցութեան առաջարկը՝ բացառիկ ժողովի հրաւիրելու համար Խորհրդարանը։

Նախարարները կը պատճառաբանեն թէ այս կերպով, Վաֆտ կուսակցութիւնը կը ջանայ կրկին իշխանութեան գլուխ գալ, ինչ որ պիտի վնասէ երկրին։

Ֆուատ Թագաւոր մերժեց նկատի առնել Վաֆտի առաջարկը, յուլիս 26ին բանալու Խորհրդարանը։

∴ Փարիզի եգիպտական պատուիրակութիւնը հետեւեալ գեկոյցը կը հաղորդէ թերթերուն.— Եգիպտոսի վարչաձեւին եւ նախարարութեան դիրքին մասին, օտար աղբիւրէ դիտաւորեալ լուրեր արձագանգ կը գտնեն մամուլին մէջ։

«Եգիպտական պատուիրակութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այդ լուրերը, որոնք անհիմն են, եւ ի վիճակի է հաւաստելու թէ մէկ քանի քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած բախումներէն եւ ցոյցերէն զատ, կացութիւնը սովորական է ամբողջ երկրին մէջ, ուր կը տիրեն կարգ եւ անդորրութիւն»։

Գերմանի ընտրութիւնները

Յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութիւններուն առթիւ, ջանքեր կը թափուին միջկուսակցական ընտրական խմբակցութիւններ ստեղծելու։ Աջակողմեան կուսակցութիւններու միջեւ, այս նպատակով բանակցութիւններ կը կատարուին։ Երկրագործականները երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, հրաժարեցան ազգայնականներու հետ համաձայնութեան գալու իրենց ծրագրէն։ Բայց, ժողովրդական կուսակցութիւնը նամակ մը ուղղեց ռամկավարական, տնտեսական եւ քրիստոնեայ-ազգայնական կուսակցութեանց, հրաւիրելով զանոնք միանալու՝ ընդդէմ ընկերվարութեան։

Պահպանողական երկու կուսակցութիւններ արդէն միացած եւ ձուլուած են։

Թուրք-յունական համաձայնութիւնը

ԱԹԷՆՔ, 23 Յուլիս.— Այսօր, արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ, փոխանակութիւնը կատարուեցաւ էնկիւրի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)
ՑԱՆԿ 31

Օթան կարօ	200
Նիհար	150
Ընկերուհի Գերծուհի	
Բարսեղեան	100
Հ. Այծեմնիկ	100
Արամ Եռբեան	50
Յակոբ Յակոբեան	50
ՎԻԷՆՆԷ	
Ն. Խաչիկեան	100
Մ. Մուրատեան	100
Ս. Արամեան	100
Ե. Եայլեան	100
Ս. Դայուստեան	100
Գ. Այանեան	100
Խ. Չոպոյեան	100
Փ. Ալոյեան	100
Գումար	1450
Նախորդ գումար	37,780
Ընդհ. գումար	39,230

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ ՄԸ ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Արարատ լերան վրայ, կռուի վայրին վրայ իսկ քիւրտ յեղափոխական կազմակերպութեան կողմէ խմորատիպ հրատարակուած «Արարատ» թերթէն կը քաղենք հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը, քիւրտ-Թուրք բախումներուն մասին։ «Արարատ»ի երդ թիւը կը կրէ յունիս 25 թուականը։

ԱՐԱՐԱՏ.— 9 յունիսի ընդհարման մէջ մէկ վիրաւոր տուինք. Թշնամի սպանեալներու թիւը չենք գիտեր. 6 վիրաւոր փոխադրեցին։

11 յունիս.— Թուրքերը վեց սաւառնակներով եւ գնդացիրներով յարձակման անցան ու հանդիպեցան մեր ուժեղ դիմադրութեան։ Մեզմէ մէկ նահատակ և վեց վիրաւորներ կան Թշնամիին կողմէ սպաննուածներու թիւը շատ է, հաւանաբար 50 հոգի։ Վիրաւորներն ու սպաննուածները տարան իրենց հետ տարին։

19 յունիս.— Մեր դիրքերուն առաջաւոր մասը ռմբակոծման ենթարկուեցաւ, բայց անվնաս։

21 յունիս.— Թուրքերը գիշերանց եկած եւ Շէյխլուն բռնած էին եւ իրենց վրանները հաստատած։ Մեր յարձակման չդիմանալով, յաջորդ գիշեր փախան դէպի Պայազիտ, լքելով վրանները։

23 յունիս.— Թշնամի երկու սաւառնակներ Սարտար Բուլաղէն, մեր դիրքերու վրայէն թռան եւ քանի մը ռումբեր ձգեցին Պարտիկ հողին վրայ։ Ու յետոյ վերադարձան դէպի Օլաշկերտ Ղարաքիլիսէ։

Շէյխ Դահարի խումբերը Կողբի և Կաղզուանի կողմերը կը գործեն։

Յունիս 9էն մինչեւ յունիս 25 Թշնամի սաւառնակներէն ոչ մէկ վնաս կրած ենք։ Մինչեւ հիմա 3 սաւառնակ վար առած ենք։ Օդաճաւորդներէն ոմանք սպաննուած են։

Ֆաթօի եւ Քէրիմի խումբերը Իգտիրի ճամբուն վրայ, Բալքենդ գացած են։ Թուրք հարիւր ձիաւորներու հետ չորս ժամ կռուած են եւ Թուրքերը մինչեւ Իգտիր փախցուցած են։ Թուրքերու սպաննուածները վեց հոգի են. կռիւները սկսած են Զիլինա գարի, Վանի, Ճուլամէրկի եւ Սասնոյ շրջաններու մէջ։

Արարատի Հրամանատարութիւն

"ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ՉԷ,,

Յուլիս 3ին, Քիէլի Համալսարանին Միջազգային Իրաւաբանութեան բաժնին մէջ տրուեցաւ բանախօսութիւն մը, գերմաներէն լեզուով.—«Հայկական հարցը միջազգային եւ մարդկային իրաւաբանութեան լոյսին տակ»։ Բանախօսն էր փրոֆ. Անտրէ Մանտելշթամ, որ մասնագէտ է հայկական հարցին ու պատմութեան։ Գերման փրոֆէսէօր մըն էր, տոքթ. Վալթէր Շուքինկ, որ նախաձեռնելով այս բանախօսութիւնը, ուզեց Գերմանիոյ մէջ արթնցնել համակրութիւն եւ հետաքրքրութիւն հանդէպ հայ ժողովուրդին, հայկական դատին։ Տոքթ. Շուքինկ, որ տեսուչն ու դասախօսներէն մէկն է Քիէլի Միջազգային Իրաւաբանութեան վարժարանին գիտուն խաղաղասէր մըն է, որ համակրանքով կապուած է հայ ժողովուրդին։

Փրոֆ. Մանտելշթամ երկու ժամ խօսեցաւ ներկայացնելով ոչ միայն մեր դատին պատմութեան զանազան շրջափոխութիւնները, զորս աւելի մանրամասն կուտայ իր գիրքով («Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ պետութիւնները հանդէպ հայկական հարցին»), այլ նաեւ, իբրեւ հեղինակը տեղեկագիրի մը, որ քննութեան առնուեցաւ 12 Հոկտեմբեր 1929ին («Մարդուն միջազգային իրաւունքներու յայտարարութիւնը»), բացատրեց թէ համաշխարհային կարեւորութիւն ունի հայկական հարցը թէ՛ մարդկային եւ թէ՛ միջազգային իրաւաբանութեան տեսակէտէն։ Մանտելշթամ յայտարարեց որ, եթէ հայ ժողովուրդը չստանայ իր արդար պահանջները, փոքր եւ տկար ժողովուրդները պիտի յուսահատին մարդկութենէն, եւ արդար վախեր պիտի ունենան իրենց ազգային կեանքին մասին։ Վերջապէս Մանտելշթամ մերժեց այն տեսակէտ, որ ցեղային հարցերը կը լուծէ բռնի ուժով։ Եւ թրթռուն հրաւէր մը ուղղեց բոլոր պետութիւններուն, որպէսզի, խաղաղութեան սիրոյն, արդար ձեւով լուծուի նաեւ հայկական հարցը։

Մանտելշթամի այս կարեւոր դասախօսութիւնը հրատարակութեան տրուած է Քիէլի Միջազգային Իրաւաբանութեան Համալսարանին կողմէ։ Կարեւորութեանը պատճառաւ, կու տանք գլխաւոր մասերը։

∴

— «Հայկական հարցը փակուած չէ։ Հայկական հարցը իր լուծման կը սպասէ ժողովուրդներու համերաշխութեան եւ խաղաղութեան ոգիին մէջ։

Հայ ժողովուրդը այժմ տակաւին ունի իր ազգային մէկ հողամասը, ուր հաստատուած է Երեւանի հանրապետութիւնը։ Այս հանրապետութիւնը մէկ անդամն է Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան, որ մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան։ Սակայն այս հողամասը (28000 քառակուսի քիլոմեթր, որուն 9.000ը մշակելի) շատ նեղ կու գայ իր բնակիչներուն համար, որոնք կը հաշուուին 1,200.000(*)։

Եւ անկարելի է Հայաստան փոխադրել 7-800,000 գաղթականները, որոնք ցան ու ցրիւ ինկած են Խորհրդային Միութեան զանազան երկիրներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Յունաստանի, Սուրիոյ, Պուլկարիոյ, Ֆրանսայի, Պարսկաստանի մէջ եւ այլուր։ Ահա թէ ինչո՛ւ Հայերը, որոնք ցրուած են աշխարհի ամէն կողմերը, նոյն եւ մէկ ցանկութիւն ունին, — ընդարձակել Երեւանի հանրապետութեան սահմանները։ Արդ. Հայոց թիւը (բոլորն ալ միասին, հին ու նոր գաղթականներ) կը հաշուուի 3.000.000։

Յայտնի է թէ Թուրքերը, մինչեւ այժմ բացարձակ կը մերժեն ամէն գաղափար հայկական հանրապետութեան սահմաններու ընդարձակման մասին։ Հին Թրքահայաստանի մէջ, կ'ըսեն անոնք, հիմա ոչ մէկ հայ կայ։ Եւ սակայն, 1922ին, Ազգերու Դաշնակցութեան Գ. Ընդհ. Ժողովին մէջ, լորտ Ռ. Սէսիլ, ցոյց տալով հայ գաղթականներու բազմութիւնը, բացատրեց թէ Թրքական նման քաղաքականութիւն մը հիմ չունի։ Վասնզի հայ գաղթականներու այդ առատ բազմութիւնը երբեք չպիտի դադրի պահանջելէ իր ազգային ապահովութիւնը եւ բնակութիւնը։ Կը կարծեմ թէ լաւ կը ճանչնամ Հայերը. եւ այսպէս ամբողջովին կը բաժնեմ Լորտ Սէսիլի կարծիքը։ Ընդհանուր խաղաղութեան սիրոյն, օր մը չէ օր մը պէտք պիտի ըլլայ, եւ անխուսափելի կերպով, միացնել մէկ մասը այն հողերէն, ուր կը բնակէին պատերազմէն առաջ Թրքահայերը, միացնել Երեւանի հանրապետութեան, կազմելով այսպէս անկախ հանրապետութիւն մը։ Այսպիսի լուծում մը օգտակար է նաեւ Թուրքիոյ։ Արդարեւ Թուրքիա եւս, ուրիշ ամէն երկրի պէս, իրաւունք ունի ամուր կանգնել շէնքը, որ սահմանուած է իր ազգային կեանքին զարգացման։ Բայց պէտք է, որ այդ շէնքը չհիմնուի ուրիշ ժողովուրդի մը ոսկորներուն վրայ, ոչ ալ իբրեւ շաղախ գործածուի ուրիշ ժողովուրդի մը արիւնը։ Անձնապէս կը պատկանիմ այն խումբին, որ, հակառակ Թրքական բարենորոգումներու մասին Հայոց յոյսերուն կրած բազմաթիւ նաւաբեկութեան, դեռ չի յուսահատիր վերջին փորձի մը յաջողութենէն ալ,— Քէմալական փորձը։ Արդ Թուրքիան ազատագրեց կինը, ձերբազատուեցաւ իսլամ օրէնսդրութեան յետադիմական ազդեցութենէն, եւ յարեցաւ եւրոպական իրաւաբանութեան, որդեգրեց լատինական այբուբենը։ Պէտք է գնահատել այս անուրանալի յառաջդիմութիւնը։ Դժբախտաբար Թուրքիոյ հորիզոնին վրայ կը յամառի կը մնայ նաեւ կէտ մը,— ցեղային մոլեռանդութիւնը միայն, որովհետեւ Թուրքերը երբեք կրօնական մոլեռանդութիւն չունին։ Ոչ միայն Հայերը, այլ նաեւ Յոյները, Քիւրտերը, Ջէրքէզները՝ քանիցս կրեցին այդ մոլեռանդութեան արտայայտութիւնը իրենց մարմնին ու հոգիին մէջ, միշտ համոզուած թէ ոչինչ փոխուած է Թուրքիոյ մէջ։ Բայց այժմ, եթէ Թուրք մտայնութեան մէջ բան մը փոխուի, նախ պէտք է որ այդ ըլլայ Հայերուն համար։ Առանց չկամութեան, Թուրքիա պէտք է Հայերուն տայ մաս մը հող, որ ոռոգուած է հայ արիւնով եւ քրտինքով։ Արդի Թուրքիան պէտք է հրաժարի այլեւս հին գէշ առարկութենէն, թէ այժմ հողը հայկական չէ Թուրքիոյ մէջ։

Իսկ այն պարագային, երբ Թուրքիա այս ձեւով չշարժիր, պէտք է հայկական հարցը նորէն լուծել միջազգային ճամբով, կամ պէտք է ընդունիլ միջազգային և մարդկային իրաւունքներու անանկութիւնը։ Համաշխարհային խղճմտանքը, թողուած ըլլալով մեծ պատերազմին աւերակներուն տակ, շատ դանդաղ կ'արթննայ։ Եւ սակայն կ'արթննայ։ Եւ այժմէն այդ գիտակցութիւնը անկարելի կը գտնէ ընդունիլ որ հայկական հարցին լուծումը հիմնուի մէկ միլիոն բնակչութեան մը կազմակերպուած բնաջնջումի դէպքին վրայ։ Կը կարծեմ թէ, տիկիններ եւ պարոններ, հայկական հարցը այժմ ազգային կարեւորութենէ աւելի մարդկային կարեւորութիւն է ստացած։ Վասնզի հայկական հարցը համաշխարհային հարց մըն է։ Եւ կարելի չէ մերժել իր լուծումով զբաղիլ։ Աշխարհ պարտաւոր է բաղդել, յստակ եւ որոշ, այս քսաներորդ դարուն, թէ կարելի չէ ցեղային վէճերը լուծել ջարդով, հարստահարութեամբ եւ կոտորածով։ Եթէ արդարութիւնը չիրագործուի Հայոց հաշուոյն, բոլոր տկար ժողովուրդները պիտի դողան իրենց գոյութեան համար։ «Տկար ժողովուրդ» ըսի, բայց ո՞ր ժողովուրդը տկար չէ, երբեմն ժամանակ։

Ուրեմն, յուսանք որ պետութիւնները, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, նոյնիսկ Թուրքիա նկատի ունենան թէ հարցը կը վերաբերի ոչ միայն Հայաստանի, այլ ամբողջ մարդկութեան։ Առանց բացառութեան ամէն պետութիւն մեղք մը գործած է Հայաստանի հանդէպ։ Ուրեմն թող միանան, թող ձեռք ձեռքի տան՝ օգնելու համար դժբախտ ժողովուրդի մը, որ գտնէ իր անկախութիւնը իր ազգային հողին վրայ, բան մը որ խոստացուած է քանիցս։ Բոլոր ազգերու կողմէ —Թուրքիան ալ միասին— այսպիսի հասարակաց գործ մը թերեւս դառնայ աւետիսը ժողովուրդներու նոր իրաւագիտութեան, մարդոց նոր իրաւագիտութեան շողափառ արշալոյսին»։

(*) Այս թիւը չափազանցուած է։ Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, Հայաստանի բնակչութիւնը հազիւ կ'անցնի 900.000ը։ ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԱՂԻՏԱՒՈՐ ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

— Գիտե՞ս, երէկ թաղեցինք Ա.ը։

— Բժիշկները արգիլեցին Բ.ին աշխատիլ եւ յանձնարարեցին օդափոխութիւն եւ լաւ սնունդ։

— Գ.ը շաբաթներէ ի վեր հիւանդանոցն է եւ ծանր ու անյոյս։

— «Ռատիօսի» քննութենէն պարզուեցաւ որ Դ.ը թոքախտի նախնական շրջանի մէջ է, իսկ Ե.ը անյոյս օրերը կ'ապրի...։

Եւ բազմաթիւ ասոր նման յայտնութիւններ, ծանր եւ սրտաճմլիկ, պատահական հանդիպումներու, հաւաքոյթներու ընթացքին։

Նոր չէ այս պատկերը եւ ոչ ալ նորութիւններ՝ պատմուած մանրամասնութիւնները։

Մեր նոր միջավայրի պատկերն է ասիկա, շնորհուած մեզի մեր անփորձութեան, անտարբերութեան հետեւանքով։

Տարուան ընթացքին, քանի մը անգամ մեր մամուլը ահազանգը կը հնչեցնէ այս առթիւ, իրեն հասած պաշտօնական տեղեկութիւններու եւ թիւերու վրայ։ Քիչ մը իրարանցում, քիչ մը վիվլուկ եւ սակայն առանց գործնական ո եւ է քայլի հարցը դարձեալ կը թաղուի, կը մոռցուի գլխաւորաբար մեր ժողովուրդի անտարբերութեան հետեւանքով։

Մահուան վտանգը՝ կախուած մեր նոր սերունդի, երիտասարդութեան գլխին, խոստովանինք որ հակառակ իր սոսկումներուն, չէ ազդած մեր ջիղերուն վրայ։ Եւ ինչո՞ւ չըսել, որ գիտակցօրէն բոլորս ալ կ'ուզենք խափել մեզ, չտեսնել՝ ձեւացնել բուն վտանգը։

Իսկ ասոր հետեւա՞նքը. ծանր դժբաղդաբար, յուսահատական եւ մտահոգիչ։

Թէ ի՞նչ լայն չափերու հասած են մահացութեան դէպքերը, գլխաւորաբար երիտասարդներու մէջ։ Դժուար է ճշդել շնորհիւ մեր անկազմակերպ վիճակին։ Մէկ քանի եկեղեցական արձանագրութիւնները չեն կրնար պատկերը ամբողջացնել, մանաւանդ, որ ամէն տեղ այս պատեհութիւնն ալ չունինք։ Առավ մէկտեղ իրազեկ եւ պաշտօնական անձեր չեն ծածկեր վտանգի լրջութիւնը։ — Թոքախտաւորներ շատ են, եւ ամէն օր կ'աւելնան, կ'ըսէ մեր բժիշկներէն մէկը, շաբաթը անգամ մը իրեն այցելող գաղթական հիւանդները նկատի ունենալով։

Իսկ գիտե՞նք թէ որքան մեծ է թիւը անոնց, որոնք կը խուսափին բժշկական քննութենէ, եւ կամ, իրենց հիւանդութիւնը կ'արձանագրեն մասնաւոր բժիշկներու եւ հիւանդանոցներու տետրակներու մէջ։

Վերջապէս, առանց ընդհանուր լրիւ պատկեր ունենալու, ամէն մէկ անհատ իր իսկ ծանօթներու շատ նեղ շրջանակին մէջ գիտէ թէ որքա՞ն բազմաթիւ է թիւը մահուան զոհերուն։

Բայց հարցը այս սահմանին մէջ չէ որ կը մղէ զիս գրելու այս տողերը, որովհետեւ գիտեմ եւ կը տեսնեմ թէ հաւաքական կազմակերպուած ուժ մը միայն կրնայ ստուգել մահացութեան իրական թիւերը, եւ միեւնոյն ժամանակ պայքարիլ այդ չարիքին դէմ։

Դժբախտաբար ինչպէս շատ կենսական, նոյնպէս եւ այս հարցի համար, բոլոր ձեռնարկները կ'անցնին ապարդիւն։ Անկէ տարի մը առաջ մեր բժիշկներէն Գ. Գ. Քոլոլեանի եւ Գրիգորեանի կողմէ առաջարկուած ծրագիրը ո՛չ մէկ խրախուսանքի եւ օժանդակութեան արժանացաւ։ Նոյն վիճակին ենթարկուած են եւ պիտի ենթարկուին հաւանաբար մասնակի ամէն տեսակի առաջադրութիւններ, այնքան ժամանակ որքան որ չունինք կեդրոնական ազգային իշխանութիւն մը։ Ուրիշ խնդիր է թէ նման ձեռնարկներու մէջ ամէնէն խոշոր եւ վճռական դերը վերապահուած է միշտ բուն ժողովրդին, եւ մասնաւորաբար ծնողներուն եւ երիտասարդներուն, կռուելու իրենց անմիջական վտանգին դէմ։ Ճշմարտութիւն մը, որ անախորժ է, անընդունելի վտանգուածին համար։

Եւ արդէն այս է ամէն ծանր վտանգը։ Այլապէս դժուար թէ կարելի ըլլար մեղմել չարիքը, իջեցնելով իր նուազագոյն աստիճանին։

Առանց մասնագիտական կնճռոտութիւններու մէջ մտնելու, փորձենք թեթեւ ակնարկ մը նետել մեր միջավայրին վրայ։

Հիւծող եւ չնչապատ աշխատանքի երկիր է հոս, առաւել կամ նուազ չափով նման բոլոր ճարտարարուեստական երկիրներուն։ Աշխատանքի միջավայրն ու պայմանները զուրկ չեն վտանգներէ, ուղղուած մարդմեքենայի դէմ։

Պայքարը մարդու եւ իր աշխատանքի միջեւ դրուած է այնպիսի նուրբ շրջանակներու մէջ, որու հանդէպ աշխատաւորը ստիպուած է իր ուժերու գերարտադրութեամբ միայն շահիլ իր յաղթանակը։

Ընդհանուր է այս վիճակը միլիոնաւորներու համար, որոնց մէջ մենք ալ կը մտնենք անտարակոյս։

Հայ աշխատաւորը մղուած իր օրուան կարիքներէն, անվարժ այս միջավայրի պայմաններուն, յաճախ կ'անտեսէ շատ ու շատ կենսական իրողութիւններ եւ փորձեր։ Աշխատաւորական կեանքի մէջ իր յառաջդիմութենէ աւելի, ան մտահոգուած է ընդհանրապէս շահելու, շատ շահելու եւ շուտ շահելու մտքերով, անկախ վիճակի մը տիրանալու հեռապատկերով։

Հոս արդէն կը սկսի պայքարը իր իսկ անձին դէմ, իր շահուն եւ ծրագիրներուն դէմ։ Ան աշխատանքի օրինական ընդունուած ժամերէն դուրս կ'աշխատի 10—12 ժամ. եւ նոյնիսկ 15 ժամ մէկ օրուան մէջ։ Զիջելով այս բոլոր անպատեհութիւններն ու անախորժութիւնները որոնք կը յառաջանան այս իրողութիւններէն տեղացի աշխատաւորութեան հետ, ընենք այնքան միայն, որ այս չափով սպառումը անհանդուրժելի է մարդ արարածին համար։

Ժամանակաւոր յաջողութիւնը, և շահը մոռցնել կուտան այս կարեւոր եւ հիմնական պարագան։ Եւ ի վերջը, հայ մարդը ազեւորուած, կը մոռնայ նոյնիսկ իր տարրական հանգստի հետ, նոյնիսկ բաւարար սնունդը։

Մէկ, երկու, երեք տարի, եւ ահա կը սկսի բուն ողբերգութիւնը։ Մարդ մեքենան կ'սկսի տեղի տալ, կը կորսնցնէ աշխատանքի անբնական թափը, սպառած. նուազած, եւ աստիճանաբար տկարացումը, կը դրեթէ զայն վերջնականապէս աշխատանքի կարողութենէ։

Հոս միայն, ան պէտք կը տեսնայ դիմել բժիշկին, խնդրել անկէ ճար մը, դարմանում մը, յաճախ անկարելի։ Աւելորդ է ըսել, որ անգամ այս պայմաններու մէջ ինկողները, այլեւս անդառնալիօրէն կը զրկուին իրենց միակ հարստութենէն՝ — առողջութենէն — եթէ անգամ մահը յետաձգելու ըլլայ իր պաշտօնը։

Ո՞վ կրնայ համարձակօրէն պատմել թէ մեր թոքախտաւորներէն եւ առհասարակ մահացու հիւանդներէն ամենախոշոր տոկոսը դուրս չէ այս մեր մատնանշած պարագաներուն։ Առանց չափազանցութիւններու մէջ իյնալու, իմ անմիջական շրջապատիս մէջ այս կարգի զոհերու տոկոսը տարաբախտաբար մեծ է եւ մտահոգիչ։

Եւ դեռ հարկ կա՞յ ըսելու, որ այս ընդհանուր անպատեհութենէն դուրս, ինչ աղետաւոր դեր կը կատարեն Փարիզի զանազան անկիւնները, իրենց մարդասպան հրապոյրներով։

Ասոնք իրողութիւններ են որոնք կրնան յաղթահարուիլ, չկզռանալ համեմատաբար եթէ միայն ցանկութիւն եւ կամք ունենանք։ Այս պայքարին համար պէտք չկայ անիծել մեր ճակատագիրը, մեր անկազմակերպ վիճակը, եւ այս կամ այն բարեսիրական կազմակերպութիւնը։

Հայ երիտասարդութիւնը, աշխատաւորութիւնը կրնայ եւ պէտք է որ ինքն իր միջոցներով կռուի այս չարիքին դէմ։

Ասոր համար անհրաժեշտ է ամէնէն առաջ՝ խնայել իր ուժերը. օգտագործելու համար զայն երկար ժամանակուան տոկունութեամբ։ Ուժ տալ առողջութեան, ընդունելով զայն աղբիւրը նիւթական եւ բարոյական հարստութեան։ Եւ երկրորդ՝ աշխատանքի տարապայման յոգնութիւններէն եւ սպառումներէն յետոյ, խուսափիլ բոլոր կախարդիչ վայրերէն, որոնք ամէն բանէ առաջ հրապոյրներով է որ կը սպաննեն մարդը անզգօրէն։

Այս բոլորին համար ամէն մէկ անհատ իր կատարելիք դերն ունի. եւ պարտադիր աշխատանքի բաժինը։ Մանաւանդ, որ եղածը իր իսկ անձի համար է ամէնէն առաջ։

Անհատներու չափ եւ անոնցմէ աւելի կուսակցութիւններն և զանազան կազմակերպութիւնները, մանաւանդ մարմնակրթական, կրնան մեղմել չարիքը։

Ամէնօրեայ մահուան արձանագրութիւնները մի՞թէ բաւական չեն որպէսզի մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք այսքան կենսական հարցի մը շուրջ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պիրմանիոյ մէջ (Հնդկաստան) վերջին խռովութեանց եւ տնտեսական տագնապին հետեւանքով, անգործներու թիւը հասած է 70,000ի։

Սիմլայի օրէնսդիր ժողովին մէջ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ մինչեւ յունիս 30, մէկ եռամսեայի ընթացքին, մաքսային հասոյթները նուազած են 10 միլիոն 600,000 ռուփի, խռովութեանց հետեւանքով։

"ԱՐԱՐԱՏԸ ՆՈՐԷՆ... ԿՐԱԿ ԿԸ ՏԵՂ...

ՔԻՒՐՏ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽՄԲ... ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ...

Արարատի բարձունքներ... րայ տպուող «Արարատ» ... թերթը, որ լոյս տեսած է ... 25ին, կը պարունակէ գինուո... կան գործողութիւններու ... կութիւնները, մինչեւ յուն... վերի վերնագրով խմբագր... մը կը գրէ Թուրք-քըր... կռիւներու առիթով։

Արարատ, որ քրտակ... յեղափոխութեան հնոցն ... քիւրտերու ինքնավար... թագն ու պսակը, Թուրք... ուքին անհաւատներու հ... է։ Երբ Թուրք բանակն... վրայ եկած է, մէկ գինուոր... ողջ ետ չէ դարձած։ Թուրք... ղաքական հնարքները վերջ...

Ան կեղծ օրէնքներ հր... րակեց, մեծ ժողովներ... ցուց եւ ներում շնորհեց ... տերուն նուէրներ տուա... ծութեան եւ բարեկամ... ուխտ ըրաւ։ Մէկ երկու... խաբեբայութեան եւ բռն... շղթան մեր շուրջը սեղմ... միջոցներով, չկրցաւ մեր ... զոհերը իր ձեռքը ձգել։ ... ոտքեր բռնի ուժի դիմել... եւ Քայզերի կողմէն իր ... մեր դէմ բերաւ եւ ... զօրամասեր մեր դէմ հ... յարձակում ի սկսաւ, բայց ... հանդիպեցաւ։

Թուրքը, երբ իր ... եւ սատանաներու ձայն... րատի ձորերը լեցուց, ... տասխանը սկսան տալ ... Դիատինը, Զիլանի ձորը ... Թուրքը քունէն արթնց... եղաւ, բայց ալ անօգուտ ... ղադող կրակը մեր Արար... բանկած կրակն է. քիւրտ հ... նիքի քաջերը օգնութեան ... սրտով, կորովով ու համբերու...

Թուրքը, որքան բ... կառավարութիւն մը, ... ալ օգէտ է իր գործերո... Իրօք, երբ լսեց թէ ք... միարանութիւնը կազմ... հոյլերուն կազմակերպու... չհաւատաց, մինչեւ որ ... աչքերով կը տեսնէ։ Ան ... առաջին քայլը առաջ նետ... ալ ետ քաշելը կարելի ... մնացած է երկու կրակ... Ջուլամէրիկէն մինչեւ ... մինչեւ Ուասուն քիւրտ կ... րու հրացաններու ձայնե... գան։

Մենք հետեւեալ կ... դասենք։ Պատմութիւն... կուտայ, որ Թուրք հանր... թեան բաժանման խնդիր... ուած։ Պէտք անցեալ ... թիւը Ալպանիա Արաբի... րիշներ կռուի ջանքերով ... րու ձեռքէն ազատած են... ալ այդ սուրբ իրաւունք... մար կը կռուինք, մենք ... ջութեամբ եւ անձնազոհ... մեր կառավարութիւնը կ... կազմել եւ մեր ազգային ... թիւնը պահպանել։

Այսպէս, առողջամտու... քիւրտ ազգային շարժու... գիմէ դէպի իր յաղթանա... տուծոյ կամքով Արարատ... կրակէն Ընկիւրիի իշխան... չպիտի կրնայ ազատիլ։

ՃՈՒՄ...

ԾԱՆՕԹ.— Զուռզուռը Նուրի փաշան է, որ ... վարէ Արարատի կռիւնե...

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵ...

Անգլիացի նախարարներ... շակներու հարցը քննող ... խումբը իր աշխատանքներ... վերջացնէ այս շաբթու. ... կարծուի թէ խորհրդարան... առաջարկէ նախարարներու ... կը 5000էն բարձրացնել ... ռոկի։

ԱՆՍՈՎՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

«Յառաջ»ի 13 փետր. 1930ի թիւին մէջ, յօդուածագիր մը ընթերցողներուն կը ներկայացնէր Պ. Մուշեղ Մելիք-Յակոբեանը՝ Թաֆթիի հօրեղբօր Թոռը, իբր հաշուական արտակարգ ընդունակութեան տէր: Մեր հայրենակիցը որ ներկայիս Փարիզ կը գտնուի, այդէն սկսած է մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնել ֆրանսական գիտական շրջանակներուն մէջ, եւ կը պատրաստուի վաղը իրիկուն, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ, Փարիզի հայութեան ցոյց տալու իր մասին անսովոր ընդունակութեան փաստերը: Իր մասին գրուած յօդուածներէն արտագրենք մէկ քանի յատկանշական կէտեր:

«Մուշեղ Մելիք-Յակոբեանը միայն մտքով կը կատարէ թուաբանական բարդ եւ կնճռոտուած խնդիրներ, այլեւ մշակած է քառակուսի եւ խորանարդ արմատներ գտնելու նոր մեթոտ մը, որ իր կարծիքով, նոր յեղաշրջում պիտի մտցնէ մաթեմաթիքի այդ մասին մէջ:

Աւելի զարմանալին այն է որ, հայ մաթեմաթիքոսը ո՛չ միայն մտքով կը լուծէ բարդ եւ կնճռոտուած խնդիրներ, երբ հանդիսականներուն հետ լուրջ կերպով կը խօսի, այլ գրատախտակի մէկ եւ կէս երկայնքը բռնող պատասխան թիւերը երկար ժամանակ չի մոռնար: Համաձայն իր հաւաստումին, կրնայ տարիներ վերջ նոյնութեամբ արտագրել, եթէ միայն որոշէ յիշել:

Վաղուան երեկոյթին, Պ. Մելիք-Յակոբեան, ներկաներուն պիտի բացատրէ նաեւ իր մէկ հեղինակութիւնը՝ մշտնջենական նոր օրացոյցի մը գաղափարը:

ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԴԷՄ

Ալպանացիներու Ազգային Միութիւնը յիշատակագիր մը ներկայացուց Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանի, ալպանական հարցին մասին: Ալպանացիները կը բողոքեն Զոգու Թագաւորին դէմ եւ անոր վարչութեան տակ, ալպան ժողովուրդին վատ վիճակը կը պարզեն: Ալպանացիներու Ազգ. Միութիւնը կը հաստատէ թէ, Ալպանիոյ մէջ ֆաշիզմը կը գործէ նպատակ ունենալով՝ երկիրը վերածել գաղութի մը, Պալքաններուն սպառնալու համար, ստեղծել քաղաքական եւ զինուորական [illegible] մը, գրաւել Օթրոնթոյի նեղուցքին միւս եզերքը եւ Ադրիականը վերածել ֆաշիստական [illegible] ծովու մը:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի չորեքշաբթի թիւով կարգ մը տեղեկութիւններ տուեր էինք Սուրիոյ մէջ, հայ համայնավարներու գործունէութեան մասին: Այս առթիւ, Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

«Պոլշեւիկները ամէն տեղ կը շարունակեն իրենց քրոպականը (?) եւ մեծ քանակութեամբ թռուցիկներ կը բաժնեն: Գաղտնի ոստիկան մը հետապնդման ժամանակ Սէյֆի թաղին մէջ տեսած է երիտասարդ մը, թեւին տակ թռուցիկներու ծանր տրցակով մը: Հետապնդուած է այդ երիտասարդը, որ Սէյֆիէն դէպի վար կ'իջնէր: Ան եկած է Պուրճ, ուր իրեն կը սպասէր իր ընկերներէն մէկը: Սպասող երիտասարդը իսկոյն նշան մը կ'ընէ եւ երկուքը միասին կը քալեն եւ սակարան կը մտնեն: Հոն պզտիկ տղայ մը կը սպասէ իրենց: Գաղտնի ոստիկանը հոն այլեւս կը ձերբակալէ կասկածելին, մինչ այս վերջինը իր թեւին տակ գտնուող ծրարը կ'ուզէ տղուն յանձնել: Այս միջոցին, օգտուելով եղած իրարանցումէն կը փախչի ան. ոստիկանը զայն կը հետապնդէ եւ վերջապէս Սուք Այասի մէջ կը յաջողի ձերբակալել: Պոլշեւիկ տղուն ընկերները կը փորձեն դիմադրել եւ չյանձնել իրենց ընկերը, բայց ոստիկանը ձերբակալեալը ոստիկանատուն կը տանի: Ինքնութիւնը ճշդուելով յայտնի եղած է որ այս տղուն անունը Պետրոս Աղասեան է եւ ունի ընկերներ: Եղած խոստովանութիւններու վրայ, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է ուրիշ չորս հայ համայնավարներ եւս, Մինասեան, Ժամկոչեան Երուանդ Պարսամեան, Պանուկ Պանուկեան եւ Արիստակէս Գառնիկեան: Առաջին երկուքը զինուոր են:

«Չեզոքական (?) թերթերու մէջ գրուած եւ Հայերու վերագրուած այս կարգի համայնավարական յանցանքները, տեղացիները գործածել գրգռած են մեր դէմ: Պէտք է հասկցնենք իշխանութեանց որ մեր ժողովուրդը ոեւէ մասնակցութիւն չունի այդ խռովարարական արարքներու մէջ եւ երբեք պատասխանատուութիւն չստանձներ քանի մը երախաներու յիմար քայլերուն համար»:

ՎԵՑ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Ազդակ»ի յուլիս 12ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւնները կը շարունակէ: Երէկ 10 կասկածելի բնակարաններ խուզարկուած եւ ձեռք անցուած են կարգ մը կարեւոր թուղթեր եւ անուններ: Յայտնի եղած է որ գաւառապետութեան աղբիւրը Պատկուած (?) է, ամէն հրահանգ եւ կարգադրութիւններ անկէ կը ղրկուին: Ձերբակալուած վեց Հայեր յանձնուած են դատարան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԶԱՐՕ ԱՂԱ Ի ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԵՒ ԻՐ 12 ԿԻՆԵՐԸ

Համբաւաւոր քիւրտ Զարօ Աղան, որ իբր Թուրք մեծ հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ քէմալիստներու (?) շուրջ.- շնորհիւ իր 156 տարիներուն, մեծ խանդավառութեամբ ընդունեցաւ Նիւ-Եորքի մէջ, ուր օրուան մարդն է դարձած.

Զարօ աղա մեծ համոյակատարութեամբ կը պատասխանէ թերթերու թղթակիցներու կողմէ իրեն ուղղուած հարցումներուն: Ամերիկացիները ամենէն աւելի կը հետաքրքրուին անոր 12 կիներովը:

— Բոլորն ալ կը յայտնէ Զարօ, շատ լաւ կը վարուէին հետս. բայց իմ սիրականս էր երրորդ կինս, խոստովանեցաւ ծերունին. իսկ հառաչ մը քաշելով: Իսկ ամենէն սիրունն էր եօթներորդը. միայն չափազանց շատախօս էր: Հիմակուան կինս, ծնողս (?) Աղան, շատ երիտասարդ է: Հազիւ 64 տարու...

Առտուն կանուխ, իր աղօթքէն վերջ, լոգանք մը կ'առնէ եւ յետոյ, երիտասարդի ախորժակով կը լափէ փառաւոր նախաճաշ մը: Անկէ վերջ է որ կը սկսի իր այցելութեան, քաղաքին՝ զանազան վայրերը դիտելու:

Զարօ, կռփամարտի փորձեր եւս կ'ընէ իր Թոռան զաւկին Ահմէտ Մուսայի հետ, որ Թուրքիոյ թեթեւ ծանրութեան ախոյեանն է եւ ներկայիս կը գտնուի Նիւ-Եորք:

Զարօ կը յուսայ որ Ամերիկայի իր այցելութիւնը նիւթապէս պիտի նպաստէ իրեն եւ անոր շնորհիւ, պիտի կրնայ գոհացում տալ իր կիներուն, որոնք կը դժգոհին նիւթական նեղ կացութենէն..

ԿԱՄՈՒՐՋ ՄԸ ԿԸ ՓԼԻ

Գոպլէնցի մէջ, ազատագրութեան հանդէսները վերջացան եղերական կերպով: Սարքուած էր լուսավառութեան հանդէս մը, զոր դիտելու համար, հազարաւոր բազմութիւն մը կ'անցնէր Մոզել գետին վրայ նետուած առժամեայ կամուրջէ մը: Կամուրջը փլաւ, գետը ձգելով բազմաթիւ անձեր: Ցարդ, կարելի եղաւ միայն գտնել 45 անձերու դիակները:

ՔԻՒՐՏ ՍՄԿՕ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԹԷՀՐԱՆ, 21 յուլիս — Յայտնի քիւրտ ցեղապետ Սմկօն սպաննուած է պարսկական զօրքերու կողմէ:

Սմկօ քանիցս արշաւանքներ կատարած է պարսկական հողի վրայ, դէպի Ուրմիա եւ երբեմն նոյնիսկ սպառնացած Թաւրիզի:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ

Լաքնովի մէջ (Հնդկաստան) հնդիկ իսլամները գումարեցին հաւաք միթինկ մը եւ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով կը հերքեն կառավարութեան այն յայտարարութիւնը թէ իսլամ համայնքը չէ մասնակցած ազատագրական շարժման եւ կը հրաւիրեն բոլոր իսլամները միանալու անոր:

ԳԵՐՄԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Գերմանիոյ մէջ, ընտրական պայքարները արդէն սկսած են արիւնահեղ [illegible] պարզել: Անցեալ գիշեր, Պերլինի մէջ, համայնավարներու խումբ մը երբ յայտարարութիւններ կը փակցնէր պատերուն վրայ, յարձակում կրեց ազգայնական ընկերվարականներու կողմէ: Համայնավար մը գլխէն, երկու անցորդներ բազուկներէն վիրաւորուեցան.

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Անգլիոյ գործազուրկներուն գումարը 14 յուլիսին կը հասնէր 1 միլիոն 939,000ի, մօտ 803,236 աւելի, քան անցեալ տարուան նոյն շրջանը:

Լոյտ Ճորճ որոշած է արձակուրդի չերթալ այս տարի, նշանակուած մասնագէտներու յանձնաժողովին հետ կարենալ զբաղելու համար անգործութեան հարցով:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Քորէայի վրայ պայթող փոթորիկին հետեւանքով, մեռելներու թիւը կը հասնի 393ի, վիրաւորուածներունը 205ի: Կան նաեւ 1493 անձեր որոնք անյայտ կը մնան եւ կը կարծուի թէ մեռած են, փոթորիկի բռնուելով: 8475 տուներ քանդուած են:

Հարաւային Ճափոնի մէջ, փոթորիկի զոհերուն թիւն է 82 մեռեալ, 495 վիրաւոր, 75 անյայտ: Քանդուած են 17,000 տուներ, եւ ջրասոյզ՝ 20,786: 1803 փոքր կամ մեծ նաւեր ընկղմած են:

ՀԱՑԸ ՊԻՏԻ ԱՂԷ

Եթէ մինչեւ ութ օր միջոցներ ձեռք չառնուին, հացը պիտի աղէ անսովոր չափով մը: Կը նախատեսուի քիլօն 2 Ֆր. 50. Յիշենք թէ մէկ քանի օրուան մէջ 190էն բարձրացաւ 225ի եւ վախ կայ որ մինչեւ 3 ֆրանքի բարձրանայ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԵՐԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հակառակ օդին աննպաստ պայմաններին եւ անձրեւի սպառնալիքին, նախորդ տարիէն շատ աւելի ստուար բազմութիւն մը խռնուած էր ընդարձակ պարտէզին մէջ:

Եթէ մէկ-երկու յայտարարուած արուեստագէտներ կը բացակայէին գեղարուեստական բաժնին մէջ, դպրոցակաների սանուհիները սակայն իրենց պատրաստած պարերով եւ սիրուն մէկ féérie-ով աննկատելի դարձուցին այդ պակասը:

Երեկոյեան դէմ հասարակութեան տրամադրութիւնը շատ զուարթ էր, եւ ծախ պիւֆէն կատարեալ յարձակում մը կը կրէր:

Հասարակութեան մէջ կը նկատուէին փարիզահայ ծանօթ դէմքեր, ինչպէս Պ. Ա. Համբարձումեան, որ այդ հաստատութեան հաւատարիմ բարեկամը կը մնայ առաջին օրէն ի վեր:

ՀՐ ԱԼ.

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական Խորհուրդը կազմակերպած է արձակուրդի բանակում մը մէկ ամսուան համար, Paris-Plage ի եւ Stella Plage ի միջեւ Tourquet անտառը, մայրերնուս (?) սիրուն ծառաստանի մը մէջ: Այս բանակումին կրնան մասնակցիլ սկաուտ եւ ոչ-սկաուտ 11էն 16 տարեկան պատանիները:

Պայմաններ.— Իւրաքանչիւր սկաուտ կամ ոչ-սկաուտ պարտի վճարել մէկ ամսուան համար 350 ֆրանք. իսկ 15 օրուան համար 175 ֆրանք:

Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը, 1, Rue Saulnier 5րդ յարկ, Metro Cadet, առաւօտները ժամը 10էն 14 եւ իրիկունները ժամը 6էն 7.30, մինչեւ 27 յուլիս իրիկուն: Անկէ վերջ կատարուած դիմումները ապարդիւն են:

Իւրաքանչիւր մասնակցող պատանի հետը պիտի առնէ՝ 2 թեթեւ ծածկոց 1 պզտիկ բարձ, 2 անձեռոց, 2 ձեռք ներքնազգեստ, 4 թաշկինակ, 1 զոյգ չուանէ կօշիկ, 2 պնակ կոթով, 1 գաւաթ թէյի, 1 դգալ ապուրի, 1 դգալ թէյի, 1 պատառաքաղ, 1 դանակ, 2 դպրոցական տետրակ, 1 մատիտ, 1 կոմ (գիր ջնջելու համար):

Սկաուտական Խորհուրդ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Սաստիկ երկրաշարժ մը ահուդողի մատնեց Նափոլիի բնակչութիւնը: Բազմաթիւ տուներ քանդուեցան, ինչպէս նաեւ հին դղեակ մը եւ մէկ քանի եկեղեցիներ: 29 մեռեալներ եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ կան:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺ

Կոմունիստները շարունակ կը գանգատին թէ բանուորները տեւիկ ըլլան չունին իրենց գործին գլուխը: Միշտ կը գաղթեն մէկ գործարանէն միւսը, մէկ քաղաքէն միւսը:

«Տրուդ» պոլշեւիկ թերթը կը գրէ (28 յունիս) թէ կարգ մը շրջաններու մէջ բանուորական այս շարժը կը հասնի անհաւատալի չափերու: Դոնեցի հովիտին մէջ այս տարուան առաջին վեցամսեակին ընթացքին, գործի մտած են 195,000 եւ մեկնած են 179,000 բանուորներ: Ուրալի շրջանին մէջ երկաթուղիի կայարանները խռնուած են բանուորներով, որոնք գործարան փոխելու կ'երթան. Բլագովարի հանքերուն մէջ, ուր կը բանին 1,300 բանուորներ, վեց ամսուան ընթացքին գործէ հեռացան 2,174, եւ նոր գործի մտան 1,583 հոգի: Կուզնեցի շրջանին մէջ մեկնեցան 19 հազար բանուոր, եւ եկան 17,000 նորեր: Պատճառը, կ'ըսէ նոյն թերթը, բնակարանի տագնապն է: Ցեղոյ (?) անունը եւս կը պակսի: Եւ վերջապէս աշխատանքի գէշ կազմակերպութիւնն է:

ՆՈՐ ԲԺԻՇԿԸ

Հայաստանի գիւղատնտեսական վերջին ծրագրային յեղափոխութեան համընթաց, մեր կոմունիստները ահա կը բանաձեւեն «նոր բժիշկ»ի մը տիպարը:

Հայաստանի բժիշկը պէտք է որ մասնակցի գիւղատնտեսական շարժման, հետեւաբար գիտնայ ոչ միայն բժշկութիւն, անասնաբուժութիւն, այլ նաեւ գիւղատնտեսութիւն: Բժիշկ Յակոբեան կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Հայաստանի գիւղացիները մեծ յարգանք ունին բժիշկներուն հանդէպ, եւ անոնց կը դիմեն ամէն առթիւ:

— Բժի՛շկ, կոլխոզ մտնե՞մ, թէ չմտնեմ, կը հարցնեն:

— Բժի՛շկ, երկու օրէ, կովը կեր չի ուտեր եւ շարունակ մռնչում է, ի՞նչ անենք, կովը կոլխոզի ազնուացեղ կովերից մէկն է, կը հարցնէ ուրիշ մը:

Վերջապէս Հայաստանի բժշկական վարժարանին տեսուչը կը պահանջէ

— կարճատեւ դասընթացք մը, բժիշկներուն սորվեցնելու համար գիւղացիութեան ցոյց տալ գիւղատնտեսութեան քաղաքական, ընկերային էութիւնը, գիւղատնտեսութեան զանազան ձեւերը, — կոլխոզ, սովխոզ, կոմունա, եւ այլն:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 1 —

ՍՈՎԻԷԹ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

— Ինծմէ հեռու նստէ, Նուրիա, ըսաւ ինծի Քաթիա Կավրիլով, երբ կ'ուզէի իր քով սովորական տեղս գրաւել:

Ի՞նչ է պատճառը Քաթիա, այսօր ինչո՞ւ այդպէս կը վարուիս ինծի հետ.

— Ինծի նայէ, վրաս նայէ.

Քաթիային նայեցայ: Ամբողջովին թրջուած էր, կարծես հիմակուան նոր դուրս հանուած ըլլար: Շապիկին դպայ. արմունկները ծակ էին, մերկ արմունկ մը կ'երեւէր, յայտնի էր որ Քաթիա ներքին շապիկ չէր հագած, ջուրը վրայէն կը հոսէր:

— Ո՞ւր թրջուեցար այդ աստիճան, Քաթիա՛:

Տանս մէջ, հանդարտօրէն պատասխանեց Քաթիա, ձեռքերէն ջուրը կը կաթէ.

— Անձրեւէն կ'ապրի՞ս:

Այս հարցումը ուղղեցի, որովհետեւ չէի կրնար որ քաղաքին հինգ յարկանի տուներուն մէջ, ձեղուններէն այդքան ջուր կրնայ կաթիլ. կ'ենթադրէի թէ այդպիսի երեւոյթ մը քաղաքէն դուրս գտնուող փայտեայ պզտիկ տուներուն մէջ միայն կարելի էր: Բայց Կավրիլով նոյնքան հանդարտութեամբ — միշտ ալ հանդարտ եւ չափելով կը խօսէր — պատասխանեց:

— Ես քաղաքին մէջ կ'ապրիմ, Սենաց Սքուառի վրայ:

= Սենաց Սքուա՞ռը.

— Այո՛, պատմական Սենաց Սքուառը կ'ապրիմ, պղնձեայ ձիաւորին տակ (Մեծն Պետրոս [illegible] ճիշդ հինգ գիշեր անցուցեր եմ հո՛ն, Ֆալքոնէթի նշանաւոր ձիուն տակ:

Համալսարանէն վերադարձիս, Քաթիա Կավրիլով իր բնակարանը ցոյց տուաւ ինծի, Սենաց Սքուառ հին «Դեկաբրիստներու Սքուառ») իմ ճամբուս վրայ էր: Քաթիա բացատրեց:

— Մութը իյնալէն յետոյ միայն իմ բնակարանս կը մտնեմ, անկէ առաջ անյարմար է. լամբերը չեն վառուած ինչպէս կը տեսնես: Իրիկուան ժամը վեցէն մինչեւ առաւօտ եօթը կատարեալ մթութիւն կը տիրէ, հոս ոստիկան չի սպասեր:

= Եւ ո՞ւր կը քնանաս:

— Եթէ չանձրեւէ պատուանդանին ձախ կողմը տեսակ մը անկիւն կայ, կը տեսնե՞ս, հոն է որ կը քնանամ: Բայց անցեալ գիշեր անձրեւեց, ուստի պատուանդանին վրայի ձիուն տակը գացի, դժուար չէ, պատուանդանը զառիվար է:

= Կրնայի՞ր վար գլորիլ...

— Ո՛հ, ո՛չ, մեծն Ֆալքոնէթը նախատեսած է այս բանը եւ գիտմամբ ձիուն տակը փոսայ մը գրած է: Շատ հանգիստ է... բայց անձրեւը զիս թրջեց: Ֆալքոնէթ չէ մտածած թէ ատոր ձի մը շինել. ի՛նչ հրաշալի պատսպարան մը պիտի ըլլար անձրեւին դէմ:

Քաթիա Կավրիլով բաւական լրջութեամբ եւ հանդարտօրէն կը խօսէր, առանց ժպիտի: Ան ամուսնացած է: Քիէվի մէջ կին մը եւ երախայ մը ունի: Կինը խորհրդային պաշտօնատան մը մէջ մաքրութիւն ընող է եւ ամսական ամսական 6 ռուբլի կը ղրկէ: Ինծի խոստովանեցաւ որ առաջին տասնհինգ օրը հրաշալի եւ շռայլօրէն կ'ապրի: Հիմա ութը կոպեկ միայն ունի:

— Երկրով մը մէջէն պիտի ելլեմ մինչեւ ամսու վերջը, վստահեցուց.

* * *

Կոլիա Վլասով խնդրեց ինծմէ որ իրեն եօթը կոպէկ տամ:

— Հանրակառքի՞ համար է, հարցուցի: Որոշեր էի չտալ եթէ հանրակառքի համար եղած ըլլար: Ես ինքս ալ խիստ կարիք ունէի: Ես Ալեքսանդրօ Նեվսքի վանքին մօտ կը բնակիմ, որ համալսարանէն վեց քիլոմեթր հեռու է. կը նշանակէ հանրակառքի երկու կայան երթալ գալը 8 կոպեկ կ'արժէ: Ցուցնէն ինծի հաստատուած է որ 14 կոպեկ կուտան:

Ես այսպէս կ'ընեմ. առաջին կայանը կը քալեմ, մինչեւ Հանրային գրադարանը, մօտ երեք քիլոմեթր, եւ երկրորդին կը նստիմ. վերադարձիս հակառակը կ'ընեմ համալսարանէն ժողովրդական գրադարանը ոտքով, եւ անկէ տուն հանրակառքով:

Եօթը կոպէկ ունէի, անոր ալ կը նշանակէր վեց քիլոմեթր տեղ քալել աշնանային ցեխին մէջ: Որոշեցի դրամը անոր տալ:

— Հանրակառքի՞ համար է, Կոլիա, հարցումս կրկնեցի տեսնելով որ շփոթած կ'երեւար եւ չէր պատասխաներ:

— Ո՛չ... ոչ բոլորովին, ինքզինք բռնադատեց պատասխանելու. Հաց կ'ուզեմ, հա՛ց, այս առտուընէ ի վեր բան մը կերած չեմ...

Յանկարծ կարմրեցաւ, ըզուայն եւ արուեստական կերպով խնդաց եւ աւելցուց.

«Երէկ առտուընէ ի վեր.»

Անկէ ետք հացագործէն հաց գնեցինք. Կոլիա կ'ուտէր հացը երկու ձեռքով բռնած, կարծես կը վախնար որ հովը իրմէ կը խլէր:

— Պատառ մը կ'ուզե՞ք, հարցուց ինծի, կամուրջին կէսը անցնելէն յետոյ, երբ հացին կէսը կերած էր արդէն, Կոլիայի աչքերուն մէջ կը կարդայի վախը: Կը վախնար որ այո՛ կ'ըսէի, պատառ մը տուր:

Թարգմ. Ս. Մ.

կնքուած եւ փոխանակուած բնակչութեանց կալուածական հարցերը լուծող համաձայնագրին։

Այս առթիւ, արտաքին նախարար Միխալաքօփուլոս, ուղերձ մը արտասանեց, որուն պատասխանեց Թուրք դեսպանը։

Փոքր-համաձայնականները

ՊԵԼԿՐԱՏ, 23 Յուլիս.— Եուկօսլաւիոյ արտաքին Նախարարը Պուքրէշի դեսպանին միջոցաւ, յիշատակագիր մը յանձնեց ռումանական կառավարութեան, շեշտելով Փոքր-Համաձայնական պետութեանց տնտեսապէս կազմակերպուելու անհրաժեշտութիւնը։ Յիշատակագիրը կը հաստատէ թէ ամբողջ Եւրոպայի մէջ տիրող տնտեսական տագնապը մասնաւորաբար կը հարուածէ այն երկիրները, որոնց արտադրութիւնը մեծ մասամբ երկրագործութեան կապուած է։ Այս տագնապը կը սաստկանայ մանաւանդ կարգ մը երկիրներու մրցակցութեամբ։ Միակ միջոցն է տնտեսական համաձայնութեամբ մը կապել երկրագործ պետութիւնները։ Այս համաձայնութիւնը պէտք չէ նկատուի իբր երկրագործական խմբակցութիւն մը, ընդդէմ ճարտարարուեստական երկիրներու։

«Ռումանիա եւ Եուկօսլաւիա իրենց տնտեսական պայմաններու նմանութեամբ, պարտաւոր են ձեռնարկել այս խմբակցութեան, որուն մէջ, Չեխօսլովաքիոյ ներկայութիւնը իբր ճարտարարուեստի երկիր, մեծապէս պիտի նպաստէ գտնելու համաձայնութեան եզրեր»։

Չիչերին՝ դեսպան Փարիզի

Իր խնդրանքին վրայ, Չիչերինի հրաժարումը խորհրդային արտաքին գործավարութենէ եւ անոր տեղ Լիտվինոֆի նշանակումը, կարեւոր փոփոխութեան մը պիտի ենթարկեն Ռուսիոյ արտաքին ներկայացուցչական կազմը։

Մոսկուայէն Պերլին տրուած տեղեկութեանց համաձայն, 6 ամսուան արձակուրդէ մը յետոյ, Չիչերին պիտի ստանձնէ դիւանագիտական պաշտօն մը եւ հաւանական է որ նշանակուի Փարիզի դեսպան։

Արտաքին նոր գործավարը Լիտվինոֆ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մոսկուայի գերման դեսպանին հետ, Պերլինի խորհրդային դեսպանի նշանակման մասին, քանի որ այդ պաշտօնը բաց կը մնայ նախորդ դեսպանին Կրեստինսկիի Մոսկուա մեկնումով։ Հաւանական թեկնածու կը նկատուի Ռիկով։

Բոլշեւիկները եւ Ամերիկա

Ամերիկայի Խորհրդարանական յանձնախումբին քննութիւնը՝ երկրին մէջ համայնավարներու գործունէութեան մասին, երեւան հանեց թէ Միացեալ Նահանգներու վարկային զանազան հաստատութիւնները, խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան տուած են 26 միլիոն անգլիական ոսկի, 1924էն ասդին։

Նորուած խաղախական յանցաւորներու

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ թէ 1925—26ի Ճէպէլ-Տրիւզի դէպքերուն հետեւանքով, Ֆրանսական արեւելեան բանակի պատերազմական ատեանին կողմէ դատապարտուած 50 բանտարկեալներ՝ ներման արժանացան։ Ի բացակայութեան դատապարտուած 9 անձեր զերծ պիտի մնան հետապնդումէ։

Իտալիոյ մեծ երկրաշարժը

ՀՌՈՄ, 23 յուլիս.— Ուժգին երկրաշարժ մը մեծ աւեր գործեց հարաւային Իտալիոյ մէջ։ Տակաւին կարելի չէ եղած մեռեալներու եւ կորուստներու քանակը ճշդել։ Կարելի է միայն մօտաւոր թիւեր տալ։ Աւելի քան 350 մեռեալներ եւ 400 վիրաւորներ կան։ Կ՚ըսուի թէ Վիլլանովա գիւղաքը ամբողջ քանդուած եւ բնակչութեան մեծագոյն մասն ալ կորսուած է։

Ավելնէն առաջ, ցնցումները վարէն վեր, շատ զօրաւոր կերպով զգալի եղան Նափոլիի մէջ։ 20 տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ այսքան մեծ աղէտ մը կը կրկնուի։ Նման ցնցումներ պատահեր էին 1908 դեկտ. 28ին, Մեսինայի մէջ, ուր 77.000 անձեր զոհուեցան, իսկ 1915ին Ավէցցանօ քաղաքը բոլորովին քանդուեցաւ, իր փլատակներուն տակ թաղելով 100.000 անձեր։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ՎՐԷԺ.— Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ.— Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի սրահը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր եւ անհրաժեշտ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՍԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի Շավիլի անտառին մէջ

Fontaine St. Marie վայրը

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

ժամը 4ին այցելութիւն ընկ. Իշխան Արղութեանի գերեզմանին

Իջնել 1 թիւ հանրակառքի Chavilleի Doisu կայարանը ուր կը սպասեն առաջնորդներ։

"ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ" ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբին կողմէ այս Կիրակի

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՄՏԱ-ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantesի Դոբահին մէջ 8 Rue Danton, Մէթրօ՝ Սէն Միշէլ տեղի կ'ունենայ յայտնի մտահաշուագէտ Մուշեղ Մելիք Յակոբեանի փորձերը։

Մելիք Յակոբեան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ միտքով կը կատարէ միլիոնաւոր թիւերու գումարումը, հանումը, բաժանումը եւ բազմապատկութիւնը։ Քանի մը երկվայրկեանի մէջ կը գտնէ մինչեւ հարիւր միլիոն թիւերու քառակուսի արմատը եւ մէկ միլիառի հասնող թիւերու խորանարդ արմատը։

Միտքով կը կատարէ թուաբանական բարդ կապակցական գործողութիւններ միաժամանակ խօսելով հանդիսականներուն հետ։

Հանդիսականներուն պիտի բացատրէ թէ ինչպէս կարելի է գտնել որեւէ թուականի մը համապատասխան շաբթուան օրը։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՌՈՍՏՈՄԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ 220է աւելի մեծադիր էջերով այս գիրքը կը բովանդակէ ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ, որուն 15ամեակն է այս տարի,

որ մեր պատմութեան փառաւոր մէկ էջը կը կազմէ։

Հեղինակը, Զինուորական Խորհուրդի քարտուղար, այս գիրքը կազմած է օրը օրին 1915ի Վանի ապրիլեան կռիւներու ընթացքին։

Ֆրանսայի համար կ'արժէ միայն 20 ֆրանք

Բազարձակապէս կանխիկ — Դիմել ՅԱՌԱՋի վարչութեան

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերու բոլոր ընկերները, այս Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ և ընտրութիւն ներկայացուցչական ժողովի։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին Վարուժան ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ եւ պարտաւորիչ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք սրճարանին վերնայարկը։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանը փակ է Օգոստոս 1 — Սեպտեմբեր 1։ Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով վերադարձնել գիրքերը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը բաց է՝ Բշ. երեկոյները ժամը 7—8, իսկ Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7էն 8.30։ Նոր բաժանորդագրուիլ փափաքողները դիմեն B. Sahatjianի, 262 Rue Duguesclin, Lyon.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 35 Rue Emile Zola, Պուա Քոլոմպ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Rue Colbert, Bar de la Postի սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

Ժամը 11ին պիտի ներկայացուի սինէմա մը Միութեան կեանքէն առնուած։

⁂ Մասնաճիւղը 15 Օգոստոսին պիտի տայ դաշտահանդէս մը։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ծիսակատարութեան համագումար մը տեղի կ'ունենայ Անվէրսի ցուցահանդէսին վայրը կառուցուած «Քրիստոս Թագաւոր» եկեղեցւոյ եւ հանդիսասրահներուն մէջ։ Գ. Նալպանտեան Յ. Վրդ. ժողովներու մասնակցելէ յետոյ, վերջին օրը կիրակի 27 յուլիս ժամը 12ին պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, Անվէրսի ամենահին Ս. Գօրգ եկեղեցւոյ մէջ (Րիւէէն Բօլ)։ Հայկական պատարագը եռաձայն պիտի երգէ պելժ հրաժիշտ վարպետներու խումբը։ Նոյն օրը Կարտինալ Վանրօյ պիտի փակէ գանկրէն աթոռանիստ եկեղեցին մէջ, ի ներկայութեան Արքայական Ամոլին։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լը Փիւիի Զ. Ե. Ո. Միութեան հանգանակութիւնը՝ —

Անտոնեան եղբարք 75, Ա. Մելքոնեան, Յ. Սարգիսեան, Կ. Տէրտէրեան 50ական, Պ. Պալեան 25, Մ. Պալեան 25, Խ. Աբրահամեան 30, Յ. Քէչիչեան 20, Ս. Մարկոսեան 20, Տ. Խամիսեան 10, Տ. Կարապետեան 20, գումար 375 ֆրանք։ Փոստի ծախք 2.90, գումար 372.10։ (Տես Յառաջ 11 փետր.)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հարան Աբարեան կը փնտռէ իր եղբօր Գարեգին Աբարեանի կինը Ազնիւ (Բաբերդի Խփոց գիւղացի Թալեպենց Միսաքիաղջիկը)։ Լուրառնուած է որ Ազնիւ 1921էն կրկին ամուսնացած է Աստրագարի մէջ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել՝ Haran Aparianի, 31 Rue de l'Infermerie (Drôme), France. Լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Մարիամ Օսիկեան (ծնեալ Տէրտէրեան) կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը Ազնեցեի (Խարբերդ) Արաքսի Մինասեանը՝ հօրանուն՝ Խաչատուր, մօր անուն՝ Կիւլխատան։ 1924ին, Պէյրութ կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Mariam Osikian, Campagne Ripert No 33 St Marguerite, Marseille (B. D. R.). Սուրիահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը փնտռէ ընկերներ Սարգիս Մուրատեան, Վահան Տէր Վարդանեան եւ Վահրամ Պապիկեան։ Իմացնել իրենց հասցէները Union des Volontaires Arméniens dans l'Armée Française, Section de Marseille. B. P. Colbert 381, Marseille.

— Խնուսի Խըրթ գիւղացի Շուշան Քէօթիւկեավուրեան (որ այժմ Տէր Զօր կը գտնուի) կը փնտռէ Խնուսի Խըրթ գիւղացի իր ամուսինը Խաչատուր Քէօթիւկեավուրեան, իր տագրերը Առաքել, Աղաճան եւ Գէորգ Քէօթիւկեավուրեանները, որոնք ընդհանուր պատերազմէն առաջ Կարս (Հայաստան) կը բնակէին։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Missak Sissérianի, B. P. 35, Dair-ez-Zor, (Syrie).

EMPIRE Մեկիկ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուին ... կեղէնի գործաւորուհիներ արհեստանոցի աշխատելու համար։ ... Mary, 82 Rue Ranelagh: Մէ... Ranelagh.

Կ'ուզուին ... բուրդ ... ոսպ. քաղաք. քանդինէ... քոռսաժ կարող վարժ կարուհիներ։ Լաւ վճարում եւ ... գործ։

Մաքուր չկարողները ... տեղը չներկայանան։

Դիմել՝ Օր. Զապէլի, 40 ... la Mare. Ա. յարկ թիւ 5 ... եակ

Կ'ուզուի վարպետ ... Նայ կօշիկի Նորոգութեան ... բաքերեալ բոլոր մանրամասնութիւնները։ Ֆրանսերէն ... պարտաւորիչ է։ Լաւ ... ներ։ Դիմել՝ Crepocuire, ... Rébéval, Belleville.

ԿԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ...

2 սենեակ, entrée եւ ... հանոց, օդաւէտ, կեդրոն ... մաղչէի մօտ, Port de St. C... 8 վայրկեան։ Դիմել ... Billancourt, 1 Rue Liot ... յարկ (աջ) Հ. Սուրէնեան ... ռանց հանդիպելու քանի...

Կ'առնուի 100 ... թեամբ լուսաւոր եւ օդ... արհեստանոց մը որ ունի ... երկու սենեակ, խոհանոց ... կազ, ելեկտրականութիւն ... մար ամէն գործի։ Պայման ... մասին դիմել Պ. Մ. Աղ... եանի, 35 Rue Emile De... Մէթրօ՝ Place des Fêtes.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ ...

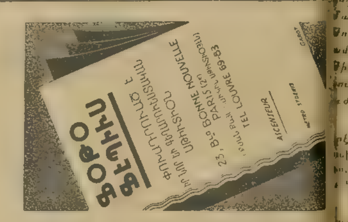
96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ ... եւ նոր մեթոտով դարմանում ... եւ կանանց մորթի, արիւն ... հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, մամիկ.) եւ վարքսի։ Մ... ... ամէն օր 9—12 ... 12.

ՍԻՄԻԹ ...

Անուան արժանի է միթ... այն սիմիթը որ պատրաստ... է A. LA GARDE, 1 Rue ... Lazare, PARIS (9e) Nord ... N. D. de Lorette. Télép... Trudaine 95.21

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette P...

Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տ. 10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SE NE 376 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
26
ՅՈՒԼԻՍ
1930
26 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1323
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ՉԷ»

Անտրէ Մանտէլշթամ քաղաքային և միջազգային իրաւագիտութեան տուեալներու վրայ հիմնուած՝ կը յայտարարէ թէ Հայկական հարցը փակուած չէ։

Պայքարը որ կը մղուի հայութեան և թրքութեան միջեւ, ինքնին յայտարար նշանն է թէ հայկական հարցը փակուած չէ։ Հայ քաղաքական մտքին առջեւ ոչ միայն փակուած չէ հայոց ազատագրութեան խնդիրը, այլ աւելի յստակօրէն հրապարակ դրուած է և կը հետապնդուի աննկուն կերպով։ Հայ քաղաքական միտքը հայ հայրենիքի տեղը այլեւս չորոներ, գիտէ։ Հայ ժողովուրդի պետական բղձանքներու մասին անորոշութեան մէջ չի խարխափեր, գիտէ։ Ազատութիւնը ձեռք բերելու միջոցներու մասին վարանում չունի, գիտէ։ Սակայն այս գիտակցութիւնը կուռ կազմակերպութեան և կամքերու կեդրոնացման կը կարօտի՝ անշեղօրէն ազատագրութեան գործը հետապնդելու համար։

Հայոց քաղաքական բովանդակ կեանքն այս առանցքին շուրջ կը դառնայ։ Հայ ժողովուրդի կազմակերպուած և կորովի տարրը այս գերագոյն նպատակը կը հետապնդէ։ Բոլոր ճիգերն ու ջանքերը այդ նպատակակէտին ուղղուած են։ Եւ որքան ատեն որ քաղաքական կեանքով փոթորկուող հայ հաւաքականութիւնը գոյութիւն ունի, Հայկական հարցը չի կրնար փակուիլ։

Այս ամուր հաւատքին և կամքին դիմաց, նոյնքան ամուր և աւելի կոպիտ՝ կայնած է Թուրքիան, կոթնելով իր սուրի քաղաքականութեան։ Ու պէտք է խոստովանիլ, որ այդ դաժան անհամարատութիւնը մնած է ցեղային ատելութեան սահմաններուն մէջ։

Երէկուան «Յառաջ»ին մէջ տպուեցաւ Փրօֆ. Մանտէլշթամի բանախօսութիւնը հայկական հարցի մասին։ Ցայտնի գիտնականին խիստ ուշագրաւ միտքերէն, երկու կէտեր մասնաւոր ուշադրութեան արժանի են։ Ան կ'ըսէ.— «Արդի Թուրքիան ազատագրեց կինը, ձերբազատուեցաւ իսլամ օրէնսդրութեան յետադիմական ազդեցութենէն, եւ յարեցաւ եւրոպական իրաւունքին եւ որդեգրեց լատինական այբուբենը։ Դժբախտաբար Թուրքիոյ հորիզոնին վրայ կը յամառի մնալ սեւ կէտ մը, — ցեղային մոլեռանդութիւնը միայն, որովհետեւ Թուրքերը երբեք կրօնական մոլեռանդութիւն չունին»։

Հայերու և Թուրքերու յարաբերութեան մէջ հիմնական նշանակութիւն ունեցած է Թուրքին ցեղային մոլեռանդութիւնը։ Թուրքի ցեղային դաժան ծրագիրներն ու հաշիւները պատճառ դարձան այն արիւնալի անդունդին, որ բացուած է Հայուն և Թուրքին միջեւ։ Սակայն Հայերը շատ ուշ իմացան թրքական ցեղային դաժանութիւնը։ Հայութիւնը յեղափոխական ճանապարհներով կռուեցաւ Թուրք պետութեան, անոր սարսափելին, ու ապօրինի բռնութիւններուն դէմ, իսկ Թուրքը իր ազգովին և թէ պետական բոլոր միջոցներով կռուեցաւ հայ ցեղին դէմ։ Մենք կ'ուզէինք բռնակալութիւնը խորտակել և պարշաձեւը բարեփոխել, Թուրքը կ'ուզէր հայ ցեղը արմատախիլ ընել։ Այս երկու ուղղութիւններու հիմնական տարբերութենէն առաջացաւ երկու ցեղերու տարբեր գործելակերպերը։ Թուրքը եղաւ դաժան և անխնայ, մինչդեռ հայը իր սուրը բարձրացուց միայն չարագործին վրայ։ Ու բնական է որ հայը պիտի հատուէր։ Այսօր, հայութիւնը, գոնէ մասամբ մը, ըմբռնած է ցեղային այդ դաժանութիւնը եւ ինքնապաշտպանութեան համար միայն մէկ ճամբայ 'ունի, — ցեղային դաժանութիւնը՝ Թուրք չարագործ ազգի հարկադրանքով։ Թուրքը իր կամքով ամէն նորութեան կարող է երթալ, ամէն տեսակ բարեփոխութիւններ կրնայ մտցնել իր երկրին մէջ։ Բայց ցեղային դաժանութիւնը այնպիսի արատ մըն է, որմէ Թուրքը միայն բռնի ուժով կրնայ դարմանուիլ։

Երկրորդ կէտը նոյնքան կարեւոր է։ Ա. Մանտէլշթամ կ'ըսէ.— «Այժմ. եթէ Թուրքիոյ մտայնութեան մէջ բան մը փոխուի, այն պէտք է որ այդ ըլլայ Հայերուն համար։ Առանց չկամութեան, իր ըքնիա պէտք է Հայերուն տայ մաս մը հող, որ ոռոգուած է հայ արիւնով եւ քրտինքով»։

Թուրքը իր կամքով հողամա՞ս մը տայ Հայերուն... Քաղաքական հասունութիւն մը, պետական խելք մը, որ կարող է մէկն տեղ ճարուիլ, բացի Թուրքիայէն։ Շատ քիչ պետութիւններ կարող են գտնուիլ այդպիսի հասունութեան ապացոյցներ տալու համար, իսկ Թուրքը, բոլոր ազգերն միասին առած, ամէնէն յետինը պիտի ըլլար նման քայլի մը մէջ։

Այս խնդիրն ալ սերտօրէն կապուած է Թուրքիոյ ցեղային դաժան ծրագիրներուն հետ։ Ու մենք վերջնականօրէն համոզուած ենք թէ, Թուրքիա այս խնդրին մէջ ալ պիտի մնայ անզիջող։

Տակաւին շատ ժողովներու եւ կառավարական դահլիճներու մէջ պիտի պտտի հայկական հարցը։ Դիւանագիտութիւնն իր ճամբայով։ Բայց հայութիւնը պէտք է գիտնայ իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնել այն դաժան պայքարին վրայ, որ գերագանցապէս գոյութեան կռիւ մըն է։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁԱՓԸ ՊԱՀԵՆՔ

«Նոր Օր» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. (յուլիս 16).

— «Համեմատութիւններու գաղափարը կը պակսի մեր մօտ։ Միշտ կը հակինք կշիռին մէկ կամ միւս կողմը։ Միջինը գոյութիւն չէ ունեցած մեզի համար։ Խօսքով արմատական ենք, բայց գործով միշտ երկու ծայրայեղութիւններու հետ։

Հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած նաւակի մը կը նմանինք, որ կը սուրայ միշտ մէկ կողմ թեքած։ Վերքելի էր այս թերութիւնը ծայրայեղ խանդավառութեան ու յուսահատութեան օրերուն, բայց այսօր ոչ։

Պարտութեան ու յոռի գիտակցութիւնը մեծագոյն խթանն է ուղղելու մեր սխալները, շըտկելու թերութիւնները ու հաւասարակշռելու մեր քայլուածքը։

Բռնի տարագրութեան այս տարիները, որ ակամայ անգործութեան մատնած ու քիչ մը պահպանողական դարձուցած են մեր ժողովուրդը, պէտք է օգտագործել հայ բարոյականին, հայ գիտակցութեան բարձրացման ու զարգացման։

Ցանկալի առիթն է վերագնահատելու անցեալը, արձանագրելու մեր պատմութեան շեղումները եւ ընդգծելու վաղուան գործունէութեան ուղեգիծը, փոխանակ սպասելու որ դէպքերը ստիպեն մեզ ուղեգիծ պատրաստելու, ինչպէս եղած է անցեալին մէջ։

Այս պարզելու ու վերլուծական աշխատանքը կատարելու համար, համեմատութիւնները եւ չափերը պահելու առաքինութիւնը կը պակսի մեզի։

Հակադաշնակցականները, նոյնպէս բռնուած եւ յատկապէս անցեալին պատկանող ամէն պատուաբեր դէպք ու անցք սեւցնելու համար, երբեմն այնքան ծայրայեղ ու գարշելի կարծիքներ կը յայտնեն որ, կը պղտորուի ընթերցողին միտքը։ Մասնաւորապէս ռամկավար մամուլը ամէն օր ապացոյցներ կուտայ այս ուղղութեամբ։

1918 20 Հայաստանի անկախութեան երկու տարուան կեանքին ու պատմութեան մէջ, յուսադրող, ոգեւորող, միտքն ու զգացումները շարժման մէջ դնող ոչ մէկ հերոսյթ, ոչ մէկ դէպք ու ոչ մէկ ձեռնարկ կը տեսնեն ռամկավարները։

Նոյն մամուլը՝ խորհրդային վարչաձեւի բռնի հաստատման թուականէն ի վեր՝ բառարանները կը սպառէ գնահատութեան եւ քաջալերութեան բառերու ծով մթերքով պատուելու համար խորհրդային հայ գործիչներու անձը, գործը եւ ամէն մէկ շարժումը։

Վերջապէս համոզուինք թէ գիրար վարկաբեկելու եւ պատուազրկելու համար, իրաւունք չունինք ժողովուրդին միտքը նախապաշարելու եւ անոր հոգին ատելութեամբ ու թոյնով լեցնելու այս կամ այն հոսանքին դէմ։»

ՔՈՍԹ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՄԵԿՆԵԼՈՒ

Փարիզ-Նիւ եորք անդրատլանտեան թռիչքին համար, ֆրանսացի օդանաւորդը՝ Քոսթ եւ իր ընկերը Պելլոնթ, ամէն պատրաստութիւն տեսած են մեկնելու առաջին առթիւ որ օդերը նպաստաւոր ըլլան։ Իրենց օդանաւին պատրաստութիւնները լրացնելու համար, անոնք կատարեցին 88 ժամուան թռիչքի փորձեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ 60,000 ԶՕՐՔ ԵՒ 100 ՕԴԱՆԱՒ ԿԸ ՂՐԿԷ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ԼՈՆՏՈՆ, 25 յուլիս.— «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ։

«Կ'իմանամ թէ Քիւրտերու դէմ ձեռնարկուած նուաճման առաջին մասը վերջացած կարելի է նկատել։ Ըմբոստները կը կարծէին թէ պիտի կարենան յաղթել Թուրքերուն եւ հաստատել քրտական անկախ պետութիւն։ Իրենց այս նպատակը ձախողած է։ Բայց անոնք դեռ պարտուած չեն։ Ճակատամարտի երկրորդ մասը պիտի մղուի Արարատ լերան շուրջ, ուր բազմահազար Քիւրտեր հաստատուած են գրեթէ անառիկ դիրքերու մէջ եւ ակից զատ, անոնք օժանդակութիւն կը գտնեն Պարսկաստանի Քիւրտերուն կողմէ։

Թուրք ընդհ. սպայակոյտը պատրաստութիւններ տեսած է երկարատեւ կռուի մը նախատեսութեամբ եւ Վանի ու Պայազիտի շուրջ հաւաքած է 60,000 զինուորներ և 100 օդանաւեր։

Իտալիոյ երկրաշարժը

Վեզուվի մօտիկ՝ Փոցցուօլա հրաբուխը սկսաւ բորբոքիլ։ Նափոլիի բնակչութիւնը կը վախնայ որ Վեզուվ դարձեալ հրահրի, մոխիր եւ լաւա ժայթքելով։

Պաշտօնական տեղեկութիւններու համաձայն, երկրաշարժի հետեւանքով մեռեալներու թիւն է 1778, վիրաւորներունը 4624։ Ամբողջովին քանդուած են 3188 տուներ, կիսաքանդ 2757։

Ավելլինայի մէջ, որ ամէնէն աւելի վնասուեցաւ, բոլոր ժամացոյցները կանգ առին 1,12ի վրայ։

Նափոլիի բնակչութիւնը նոր սարսափի մը եւս ենթարկուեցաւ հովի ուժգին հոսանքի մը հետեւանքով, որ մէկ քանի վայրկեան տեւեց։

Անապաստան մնացած անձերու թիւը կը գնահատուի մօտ մէկ միլիոն։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Եգիպտական ջուրերը ղրկուած անգլիական մարտանաւերու թնդանօթները ուղղուած են Աղեքսանդրիոյ վրայ, ուր անընդհատ, փողոցէ փողոց կ'երթեւեկեն զօրամասեր եւ անգլիական ու եգիպտական ոստիկանական ջոկատներ։ Ժողովուրդը գերագրգռուած է։ Առեւտուրը կեցած է բոլորովին։

Կ'ըսուի թէ Վաֆտ կուսակցութիւնը կը փորձէ ստիպել Ֆուատ թագաւորը որ հրաժարի գահէն, որմէ յետոյ, պիտի հաստատէ հանրապետական վարչաձեւ։ Հակառակ Նահաս փաշայի կրկին յայտարարութիւններուն, կը հաստատուի թէ Վաֆտի քաղաքականութիւնը յստակօրէն հանրապետական է։

Արդի վարչապետ Սըտքը փաշա, Վաֆտի կողմէ պետական հարուած մը նախատեսելով, բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնէ։ Բոլոր կարեւոր քաղաքները գրաւուած են զօրախումբերու կողմէ։ Զօրքը, ցարդ, կառավարութեան կողմն է, բայց ազգայնականները մեծ ջանք կը թափեն, բանակը իրենց կողմը քաշելու։

Հնդիկ ցեղի պետի ցա՞յ

Հնդիկ երկու պետեր, որոնք հնդկական կառավարութեան կողմէ արտօնութիւն ստացեր էին, բանտին մէջ, առանց վկայի, տեսակցութիւն ունենալու Կանտիի հետ, առաջին խօսակցութենէ մը յետոյ, որ տեւեց հինգ ժամ, երէկ դարձեալ բանակցեցան անոր հետ, ամբողջ չորս ժամ։ Արդիւնքը տակաւին յայտնի չէ։ Սակայն, կէս-պաշտօնական շրջանակներ, լաւատեսութեամբ կը նային բանակցութեանց ելքին եւ կը յուսան թէ Կանտի հնահանգ պիտի տայ դադրեցնելու քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը։ Կանտի երկու բանակցողներու յանձնեց նամակ մը, ուղղուած հնդիկ շարժման միւս ղեկավարներուն Մոթիլալ և Ճավահարլալ Նեհրուներուն, որոնք Ալլահապատի բանտը կը գտնուին։

.˙. Շարժումը զսպելու համար կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն դէմ իբր բողոքի ցոյց, Պոմպէյի հիւսուածեղէնի առեւտրականներու ընկերակցութիւնը սուգի անժամանակ շրջան յայտարարեց։

Կուտէպովի առեւանգումը

Ռուս հակաբոլշեւիկ յայտնի դէմքերէն Վլատիմիր Պուրցեֆ, որ անձնական միջոցներով կը ջանայ լուծել Կուտէպովի առեւանգման գաղտնիքը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.

— Առեւանգումէն առաջ, Կուտէպովը տեսնելու համար, Ռուսիայէն բազմաթիւ անձեր եկած էին։ Անոնց մէջ էին Չէկայի գործակալները։ Կուտէպով կը կարծեր թէ անոնք կարմիր բանակի ներկայացուցիչներն են եւ անոնց հետ իր ժամադրութեան մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէր։ Այս մարդոց մէկ մասին վրայ մեծ վստահութիւն ունէր։ Մնացեալներուն՝ կասկածով կը նայէր։

Առեւանգման նախորդ օրը, յունուար 25ին, Կուտէպով գիտէր թէ Ռուսիայէն հասած շատ կարեւոր անձնաւորու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Համաձայն «Նարը»ի Պիթլիսի թղթակցին տեղեկատուութեանց, ապստամբութիւնը ճիւղաւորուած է Պիթլիսի եւ Միջագետքի շրջանն ալ, ուր եւս կռիւներ տեղի ունեցած են։ Այս շրջանին մէջ կը գործէ Ճէլալիներու քաջարի եւ ռազմունակ ցեղը, որուն դէմ կռուելու համար թրքական ուժեր բերուած են Տիարպէքիրէն։

Ըստ «Նարը»ի թղթակցին, Պիթլիսի քրտական ուժերուն օգնութեան փութալու համար յունիս 21ին Միջագետքէն 2 հազար հոգի Թուրքիա արշաւած եւ ծանր բախումներ ունեցած են Թուրք զօրքերուն հետ։

Միջագետքէն օգնութեան հասնող քրտական ուժերուն ղեկավարները Թուրքիայէն խոյս տուած ցեղապետներ են։ Ասոնցմէ մէկը Ռահիմօ, «Միլլի» կոչուած քիւրտ ցեղախումբի պետին զաւակն է որ իր ուսումը ստացած է Եւրոպայի մէջ։ Յիշեալը Պարսկաստանի Փահլէվի շահին օժանդակած է քիւրտ Սմկոյի ապստամբութիւնը զսպելու համար։ Ռահիմօ իր երկու եղբայրներուն հետ կը վարէ Միջագետքի քիւրտ ուժերը։

Թղթակիցը կը խոստովանի որ, «ապստամբները առատ ռազմանիւթ եւ պաշար ունին»։

Նպաստաւորականներն ալ միացած են Քիւրտերուն, որով Թուրքերը բացայայտ կը գտնեն Անգլիոյ օժանդակութիւնը Քիւրտերու մղած ազատագրական պայքարին մէջ։

«Միլլիյէթ» եւս կը խոստովանի թէ՝ Արեւելքի մէջ ծագած ապստամբութիւնը եւ յարձակողական շարժումը յեղուզակային պարզ դէպք մը չէ։ Այս յարձակումը գործողներուն նպատակը միայն Արարատի եւ շրջականներու մէջ ապստամբութիւն յարուցանել չէր։ Անոնք որոշած էին Արճէշը գրաւել, յետոյ Մուշ, բատ գետին ճամբով հարաւարեւելեան նահանգները մտնել եւ ապստամբութիւնը երկարել մինչեւ Տիարպէքիր»։

Դարձեալ ըստ «Միլլիյէթ»ի տեղեկատուութեանց, արտասահմանէն ապստամբներուն օգնութեան հասնող քիւրտ ուժերը ունին զօրաւոր ձիերով և զէնքերով ու խարտընկէցներով զինուած են»։

ՌԻԿՈՎ ԴԵՍՊԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ

Քէօլնոյէն Պերլին հասած լուրերու համաձայն, կը հաստատուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը Գերմանիոյ հաւանութիւնը ուզած է Ռիկովը նշանակելու Պերլինի դեսպան, Կրէստինսկիի տեղ, որ քիչ ատենէն Մոսկուա պիտի մեկնի անցնելու իր նոր պաշտօնին գլուխը։

Եթէ Գերմանիա հաւանի, Ռիկով Պերլին պիտի մեկնի Օգոստոսի վերջերը։ Միւս կողմէ, Մոսկուա կը հերքէ գործավարներու խորհուրդին նախագահութենէն Ռիկովի հրաժարման մասին լուրերը։

«ԹՌՉՈՂ ՆԱՒԵՐ»

Բազմաթիւ շարժիչ մեքենաներով օժտուած ջրային սաւառնակներ կը շինուին Անգլիոյ մէջ, մեծ գաղտնապահութեամբ։

Այս «Թռչող նաւ»երը շատ աւելի մեծ եւ արագաշարժ պիտի ըլլան քան ցարդ գոյութիւն ունեցող ջրային սաւառնակները։

Այս սաւառնակները կը շինուին օդանաւային նախարարութեան մէկ յատակագծին վրայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ
ՄԻՏՔԵՐ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ՄԷՋ

Քաղաքական աշտարակ մը եւս։

Երէկուան արիւնոտ Եւրոպան, պատերազմի կարմիր մղձաւանջէն յոգնած, խաղաղութեան ձեւեր կը փնտռէ անդադար։

Անկասկած, քաղաքական նոր հորիզոններ պիտի բանայ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու գաղափարը, որ վերջերս, այնքան մեծ թափով մէջտեղ դրաւ հին ու փորձուած դիւանագէտ մը՝ Պրիան, խաղաղութեան առաքելական ծրրանին հագած։

Եւրոպական բոլոր պետութիւնները արդէն ճշդեցին իրենց դիրքը Պրիանի յուշագրին հանդէպ, դիւանագիտական ընդունուած «վերապահումներով», «նորանոր թելադրութիւններով» եւ կարեւորութեան մասին «մթին խորհրդածութիւններով»։

Արդեօ՞ք հասունցած, իրականութեան առեւտուրներով օծուած պահա՞նջ մըն է գործած Համեւրոպան, թէ գաղափարայաց ամբոխ մը, ուր կը ծածանի վեհափառօրէն խաղաղութեան դրօշը, ցաւագին ծփանքներով։

Լարուած են ջիղերն ու միտքերը, մանաւանդ չափազանց գոյնզգոյն են պատասխանները։ Տակաւին բոլորն ալ խարխափումներու եւ որոնումներու մէջ են։ Մամուլը լուռ է։ Չի գովեր, չի փառաբաներ եւ չի մեկնաբաներ։ Նոյնիսկ անգլ. ընկերվարականներու օրգան «Տէյլի Հերալտ» կը ժխտէ անոր կարեւորութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը համարէ բաւարար, մեղադրելով Պրիանը, որ հինգերրորդ գլան մըն ալ կ'ուզէ աւելցնել՝ նոյն կառքին։

Դրական հրապարակի վրայ ալ, քանի մը սակաւաթիւ աշխատութիւններ կան միայն (Իհաւի, Պերթրան տը ժուվընէլի, հէչէսֆոտի կոզմէն։ Վերջերս Revue des Vivants*»ն ալ լրջօրէն կը զբաղի եւ նոյնիսկ կազմած է միջազգային փիւրի մը Եւրոպայի գրական, քաղաքական եւ հանրային նշանաւոր դէմքերէն՝ Փոլ-Պոնքուր, Պէնէշ, Գանպոն, ժօրժ Տիւհամէլ, Հայնրիխ Ման, Փոլիթիս, Նիտիչ, Ճիլիմուլէսքօ, Վանտէրվէլտ, Կոմս Սֆորցա, Զալէսքի, Լորտ Սէսիլ եւն. եւ սահմանած է տասը հազար ֆրանքի մրցանակ մը, Համեւրոպայի մասին ներկայացուած լաւագոյն աշխատութեան մը համար։*

Ամփոփ ու խտացուած, ներկայացնենք «Թառաջի ընթերցողներուն, Համեւրոպայի պատմական, քաղաքական, տնտեսական եւ փաստական երեսները, ի վերջոյ կանգ առնելով Պրիանի յուշագրի եւ կարգ մը պետութիւններու բնորոշ պատասխաններուն վրայ։

Պէտք չէ ենթադրել, որ պարզ պետական համախմբում մըն է, որ կը կատարուի եւ ազգային կեանքէն կը ձգտի դէպի միջազգայինը։ Հին Եւրոպան յոգնած ու ջլատուած, իր խաղաղութիւնը կը փնտռէ միջազգայնականութեան (էնթերնասիոնալիզմի) մէջ։ Իրականութեան պարագային շատ բան կարող է փոխուիլ. եւ ո՞վ գիտէ վերջին հաշուով, գուցէ մեզ համար եւս նշանակութիւն ունենայ, իր զարգացման զանազան փուլերուն մէջ...

Համեւրոպայի գաղափարը մեծ պատերազմի անմիջական հետեւանքը չէ։ Անոր արմատները թաղուած են անցեալի փոշիներուն մէջ։ Հռոմէական ընդարձակ կայսրութիւնը, Շառլմանը, Հապսպուրկներու եւ Նաբոլէոնի աշխարհակալութիւնը միացեալ պետութեան գաղափարական սաղմերն ունէին իրենց մէջ, խիստ նախնական վիճակով։

Խաչակրաց արշաւանքները, ժագ Մօլէի հսկայ ծրագիրը համեւրոպայի կազմակերպութեան տեսակէտ, միջին դարու քրիստոնեայ Եւրոպայի քաղաքական եւ կրօնական անբաժան գործակցութիւնը, պապի տիեզերական դիրքը, աքքաներու ենթարկուած վիճակը, ստեղծած էր եւրոպական իրերամերժ միութիւն մը, հաւաքական կամք մը, սակ կրօնական ժառանգութեամբ։

Եւրոպայի միութեան գաղափարը քաղաքական հեռանկարներով յաւրջ ուսումնասիրութեան է ենթարկուած Հանրի Դ.ին եւ Սիւլլիին։ Հանրի Դ.ի եւ Սիւլլիի Եւրոպան, հողային որոշ բարեփոխումներէ վերջ, 15 պետութիւններէ պիտի բաղկանար։ Անոր մէջ պիտի մտնէին Ֆրանսան, Անգլիան, Սպանիան, Լօմպարտիան, Դանիան, Շուէտիան, Հունգարիան, Լեհաստանը, Պոհէմիան, Զուիցերիան, Պելճիքան, Վենետիկը եւ Իտալիան, իսկ Ռուսաստանը եւ կէս ասիական ազգերը զինակցութեան ձեւին տակ պիտի մտնէին համեւրոպայի միութեան մէջ։ Համեւրոպայի ընդհանուր պետը՝ ինքը կայսրը պիտի ըլլար։ Ծերակոյտը բաղկացած պիտի ըլլար 66 հոգիէ, Զուիցերականին պէս, եւ երեք տարին անգամ մը փոփոխութեան պիտի ենթարկուէր։ Ծերակոյտը պիտի ըլլար շրջուն եւ կամ Ֆրայուն, որ եւ իցէ տեղ մը, ըստ ցանկութեան։ Պիտի ունենար յարակից շրջանային խորհուրդներ, դատարաններ, տնտեսական իւրայատուկ կազմակերպութիւններ։ Պիտի ունենար 75,000 հոգիէ բաղկացած բանակ մը եւ պիտի կռուէր Թուրքերուն դէմ, զանոնք Եւրոպայէն հեռացնելու համար։

Այս ծրագիրը ձախողեցաւ, Հանրի Դ.ի մահուան պատճառով եւ քաղաքական հողային բաժանման սխալ ըմբռնումով։

Ամբողջ դար մը, ԺԷ—ԺԸ, Եւրոպայի միութեան գաղափարը մեռաւ։

Մոնթէսքիէօն իր ճանապարհորդական տպաւորութիւններուն մէջ, կ'երեւակայէ Եւրոպան «բազմաթիւ գաւառներէ բաղկացած պետութիւն մը»։ Սակայն այս յայտնութիւնը գիտական մարզու նախատեսութիւն մըն էր սոսկ։ Աբբայ Սէն-Փիէռն էր վերապահուած Հանրի Դ.ի աւանդութիւններուն յարութիւն տալ, իր «Մշտնջենական խաղաղութեան ծրագիր»ը անունով աշխատութեամբ։

Ռուսօ աւելի խորացնելով անոր միտքերը, կ'ըսէր. «Պէտք է կազմել դաշնակցութիւն *մը, որ ըլլայ ընդհանուր եւ ուրուն մէջ մտնեն բոլորը առանց բացառութեան։ Համադաշնակցական դատարան մըն ալ պէտք է գործէ անոր քով, մշտատեւ եւ անխախտ, որպէսզի անոր անդամակցող պետութիւնները, իրենց ցանկութեան համաձայն չբաժնուին։ Ռուսօ այս միտքերը, տակաւին սաղմնականութեան դրոշմ կը կրեն, որովհետեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ գրեթէ կը կիրարկուին այդ սկզբունքները։*

ԺԹ. դարուն մէջ, Սէնթ-Ալիանսն եւս փորձ մըն էր Եւրոպայի միութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը վերականգնելու եւ խաղաղութեան սերմեր ցանելու։ Սակայն 1848ի յեղափոխական շարժումը, Եւրոպայի միութեան գաղափարը կ'ուզէր կերտել իր տաճարին շուրջ։ Մաձձինի յեղափոխութեան բոցավառ աւանդութիւններէն ներշնչուած, կ'ուզէր ստեղծել «Երիտասարդ Եւրոպա» մը ժողովրդավար հիմունքներով։

Սէն-Սիմոն ներշնչուած Ռուսոյ եւ Սէն Փիէռի մտքերէն, կը պատկերացնէ «Եւրոպայի ժողովուրդները մէկ քաղաքական

ՃՇԳՐՈՒՄՆԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐՕՇԻՆ ՄԱՍԻՆ

Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանի վերջին հանդէսին, որ տեղի ունեցաւ յուլիս 13ին, Մխիթարեան Միաբանութիւնը պարզած էր եռագոյնը, ինչպէս պարտաւոր է ընել ազգային որեւէ հաստատութիւն։ Այս առթիւ, փարիզի ռամկավար թերթը դարձեալ փորձեց ցափռտուքներով եւ խծբծանքներով ցեխ նետել Մխիթարեաններուն, որոնց մտայնութեան շատ մօտէն ծանօթ եւ իսկապէս «իբագեկ»անձնաւորութիւն մը, հետեւեալ ճշդումները կը կատարէ, կը հրատարակենք նոյնութեամբ, բոլոր անոնց համար, որ հայութեան շահէն ու վնասէն ճառել առաջ, իսկապէս պէտք ունին սրբելու իրենց ազգային զգացումը։ (Խ.)

Ալիշանեան եռագոյնին պարզումը Սեւրի Մուրատեան վարժարանին վրայ՝ վրդովեր է «Ապագայ» թերթի խմբագիրներու միտքը։ Վերալիշեալ թերթը ուղելով լուսաբանութիւններ տալ, ինկեր է ծանր սխալներու մէջ։ Առաջին սխալը.— «Հ. Ալիշանի երգած դրօշակը, կ'ըսէ «Ապագայ»ի խմբագրութիւնը, որ կը պարզուի եղեր Վենետիկի Ս. Ղազարու վանքին մէջ, չէ այն դրօշակը որ պարզուած էր անցեալ կիրակի Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ։» Ճիշդ առար հակառակն է ճշմարտութիւնը։ Ինչ դրօշ որ պարզուեցաւ անցեալ կիրակի Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ, նոյնը պարզուած է Վենետիկի Ս. Ղազարու վանքին մէջ։ Եւ այս կէտին աւելի տեղեակ են Վենետիկի Ս. Ղազարու վանքէն եկող Մխիթարեանները, քան թէ Փարիզի մէջ նստած դուրսէ դուրս մարգիկը։ Եւ ա՛յս ալ ըսեմ որ Ս. Ղազարու վրայ պարզուած եռագոյն դրօշն ալ Պոլսոյ ազգայիններէն նուէր ղրկուած է Ս. Ղազարու վանքին։

Երկրորդ լուսաբանութիւնը ա՛լ աւելի ծանր սխալի մը առաջնորդած է «Ապագայ»ի խմբագրութիւնը։ — «Մուրատեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսին մէջ, անցեալ կիրակի օր կատարուած դրօշակին պարզումը դժբախտաբար տեղի ունեցած է ո՛չ թէ ինքնաբերաբար, այլ հրապարակային պահանջմամբը կարգ մը անձերու, որոնք նախկին հայկական կառավարութեան օրով, Հայաստանի ընդունած պաշտօնական դրօշին եւ ո՛չ թէ Ալիշանի պարզ խորհրդանիշին պարզումը պահանջեցին Մխիթարեան հայրերէն։» Մենք «Ապագայ» թերթէն կ'իմանանք միայն հրապարակային պահանջք մը դոհացում տալու առասպելը, քանի որ իրականութիւնն այն է որ Սեւրի Մխիթարեանները, իբրեւ հարազատ անդամներ ազատ եւ անկախ Միաբանութեան մը, երբեք պէտք զգացած չեն հայրենասիրութեան, պատշաճութեան եւ դիւանագիտութեան դասերը հրապարակային թերթերէ կամ անհատներէ սորվելու։ Օրինակի համար, Մխիթարեան Հայրերը շատ լաւ գիտեն թէ Ալիշանեան կամ հայկական եռագոյնին պարզումը Սեւրի Մուրատեան վարժարանին վրայ, «Ապագայ»ի մէջ պիտի քննադատուէր։ Եւ հետեւաբար, եթէ ազատ եւ ինքնաբերաբար գործելու սկզբունքին կառչած չըլլային, կարելի էր հայկական եռագոյնը չպարզել, եւ «Ապագայ» թերթին պատճառաբանութիւնները մէջտեղ քշելով, գործը առնուլ կապել։ Այսպէս ալ, վարժարանին բացման մէջ, գիտնալով հանդերձ որ եթէ հայկական եռագոյնը չծածանի վարժարանին վրայ, կարգ մը մարդիկ պիտի գրեն եւ պիտի քննադատեն, անոնք եռագոյնը չպարզեցին, որովհետեւ, ինչպէս ըսաւ Հ. Սահակ, ա՛յնպէս կը պահանջէին պատշաճութիւնը եւ դիւանագիտութիւնը։ Եթէ «Ապագայ» թերթի խմբագրութիւնը որոշ գաղափար մը կազմած ըլլար Մխիթարեանց ազատ եւ ինքնաբերաբար գործելու մասին, չէմ կարծեր որ գրելու եւլէր, թէ «Այս վերջինները (Մխիթարեան հայրերը), այդ պահանջին գոհացում տալու տկարութիւնը գործած եղան, ինչ որ այսօրուան Հայաստանի հանդէպ թշնամական արարք մըն է»։ Մեկնութիւնը բոլորովին ծուռ է, եւ իսկապէս վիրաւորիչ Հայաստանի արդի կառավարութեան։ Տանիլ կապել դրօշի մը հետ կառավարութեան մը գոյութիւնը կամ անկումը՝ իսկապէս ծաղրական է։ Հ. Սահակ բանախօսութեանը մէջ ըսեր էր. (եւ արդէն մեր հաւաքոյթներու ներկայ գտնուող խմբագիրներու մէկ մասը տեղեկութիւն ըրեր է բանախօսներու կարեւոր նախադասութիւնները ականջի տակ նետելու, եւ աննշան խօսքերը արձանագրելու) «թէ պետութիւններ, կուսակցութիւններ կրնան կանգնիլ կամ մեռնիլ, բայց եթէ կայ մէկը որ միշտ կանգուն պիտի մնայ եւ երբեք պիտի չմեռնի, այդ ալ հայ ազգն է, եւ Ալիշանեան եռագոյնը անոր անմեռ խորհրդանիշն է զոր ան ամենուրեք իր հետ պիտի շրջեցնէ»։ Արդ, այս տողերուն մէջ ի՞նչ կայ որ «Ապագայ»ի մատնանշած «բռնազբօսիկ բացատրութիւնը» ապացուցանէ։ Բան մը գրել, առանց նիւթին մէջ որոշ չափով մը խորանալու, անհերքելի կը համարեմ։ Յետոյ «Ապագայ»ի խմբագրութիւնը այն տեսութեանը կը պարզէ մեր առջեւ, որով իբր թէ ինքը Հայաստանի արդի կառավարութեան արթուն՝ բայց անկոչ պահակը ըլլար, որ հրացանը ուսին զարկած, ստուերին մէջ անգամ «թշնամական արարք» կը տեսնէ Հայաստանի հանդէպ։ Միթէ այս անհարկի նախանձախնդրութիւնը կառավարութեան մը տկարութեան նշանը չէ՞։ Մի՛թէ այդ կառավարութիւնը «Ապագայ»ի խմբագրութենէն աւելի չէ՞ գիտեր միջազգային յեղափոխութեան դրօշ մը երբեք եղած չէ, չէ եւ երբեք չկրնար ըլլալ հայ ժողովրդեան դրօշը, որ ծիածանի գոյներուն կապուած է բնազդային ուժով մը՝ զոր ոչ մէկ բացուկ կարող է խզել։ Եւ ո՞վ կրնայ արգիլել երկրի վրայ հայրենասիրական ներշնչումներ, եթէ անոնք որ եւ է կերպով չեն վնասեր մեր ազգային դատին եւ գոյութեան։

Դրիչը տեղը չդրած, «Ապագայ»ի խմբագրութիւնը ուրիշ ծանր սխալ մըն ալ կը գործէ, հետեւեալ տողերով. «Յարգելի բանախօսը իրականութեան հակառակ բացատրութիւն մը տուած է, ըսելով թէ հանդէսին մէջ պարզուած դրօշակը (կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն) նոյնն է Ալիշանի երգած դրօշակին հետ. (կարմիր, կանաչ, կապոյտ) արդարացնելու համար կատարուած գիջումը»։ Ի հարկէ, այս տողերը գրողը, որ անշուշտ բացակայ էր հանդէսէն, չէր կրնար հաւատարիմ թարգմանն ըլլալ Մխիթարեան բանախօսին դիտաւորութեան։ Ան մատնանշած է թէ պարզուած հայկական դրօշը իր գոյները առած է Ալիշանի մատնանշած գոյներէն, ա՛յն Ալիշանէն՝ որ 1849էն ի վեր գաղափարն ունեցած է հայկական եռագոյնին։ Հայոց նահապետը իր «Նուագներ»ուն մէջ զանազան տեղեր, զանազան կերպով նկարագրած է իր մտքին յղացումը եղող ազգային եռագոյնը։ Ան իր գոյները առած է ծիրանի գօտիէն, կարմիր, կանաչ, կապոյտ եւ ծիրանի՝ որ է նարնջագոյն. եւ ինչպէս ըսաւ Հ. Սահակ, Ալիշան միշտ տարբեր կերպով, սակայն մի միայն վերոյիշեալ գոյներով կազմած է իր զանազան եռագոյնները։ Արդ, կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն մեր ազգային եռագոյնը, որ անցեալ կիրակի պարզուած էր Մուրատեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսին, կազմուած ըլլալով Ալիշանեան գոյներով, է՛ ուրեմն Ալիշանեան մեր ազգային եռագոյնը։ «Ապագայ»ի խմբագրութիւնը, անշուշտ, եթէ տեղեակ ըլլար մանրամասնութիւններու, ինքնին պիտի տեսնէր թէ «գիջում» բացատրութիւնը արտառոց յղացում մըն է։

Եւ որովհետեւ խօսքը հայկական եռագոյնին վրայ է, ճշդում մըն ալ կատարել աւելորդ չեմ նկատեր։ Սովորութիւն եղած է դրօշակ գործածել փոխանակ դրօշի։ Արդ, սխալ է դրօշակ բառը գործածել, որ կը նշանակէ զգեստի ծայր կամ քղանցք։ Մեր դասական մատենագրութեան մէջ միշտ դրօշ բառը գործածուած է, եւ միայն վերջի դարերուն մէջ, Գրիգոր Մագիստրոս եղած է որ դրօշակը գործածեր է դրօշի փոխարէն. եւ մենք գիտենք որ Մագիստրոսի լեզուն ո՛րչափ հեռացած է հայ լեզուի մաքուր ակունքէն։

ԻՐԱԶԵԿ

Վերջապէս, Համեւրոպայի գաղափարը որոշ հրապարակի վրայ չլինի, ըսել է որ ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Հայաստանի արդիւնաբերական գործակցութեան մէջ արձանագրուած աշխատաւորներուն թիւն է 7,070, որոնք կը բաժնուին ըստ սեռի եւ ըստ արհեստի հետեւեալ կերպով.

Արհեստ	Աշխատաւոր	կին
Գորգագործութիւն	1463	1463
Ջուլհակ	828	472
Հիւսուածեղէն	122	115
կար ու ձեւ	449	175
Ընկերութեանց մէջ	1693	332
Մնունդի մատակար.	60	17
Արդիւնաբերութիւն	203	57
Փայտագործներ	234	—
Մետաղագործներ	284	1
Կօշկակարներ	919	6
Արհեստանոցի մէջ	550	—
Շինութեանց մէջ	265	—

Այս ցուցակին համաձայն, կիները մեծ թիւ կը կազմեն։ Այսպէս՝

1928ին 720 հոգի, 215ը կին
1929ին 3327 » » 1580ը »

1930 (յունուար) 5701 հոգի, 2239ը կին, 1930 (ապրիլ) 7070 հոգի, 2619ը կին։

ՍՖԱՐ ՄԻՏՔ

«ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ ՋԱՆՈՆՔ ԿԸ ՏԵՍՆԵՄ»

Comme je les vois, Ժէ. Piot (Ժան փիօ). Հրատ. Տ. Kra, Փարիզ:

Ժան Փիօ, աշխատակից «Էօվր» օրաթերթին խմբ... պետ կիւստաւ Թէրիին, որուն հետ իր վերջին ստանձնած է նոյն ...թին խմբագրութիւնը։

Ճանօթ է որպէս ...մեան, եռանդուն կռուազան ... քննադատ։ Սուր եւ թափ... միտք մը ունի, եւ իր հեգ... կճող է, բառերն հատու են... րուագիծօրէն, մանաւանդ ... թական իր հակառակորդ ... կը պատկանի։

Ներկայ հատորը, ինչպ... զանոնք կը տեսնեմ», ... օրէն կը յիշեցնէ մեզ ... գիծաբան՝ Ց Ց պարոնեան ... գոյին Ջոջերը»։ Պարոնեան ... տիպարին տակ ներկայացնե... իր շրջանին ազգային մեծ... քերը, որոնց թէեւ երբ ... իսկական ոչինչ ունին մեծ ... ղոսն արժանացող, ... բացառութեամբ։ Այսու ... անոնք օրուան մեծաւորներ ... եւ աղմուկը կը բարձրան... անունին շուրջ։

Ժան Փիոյի փորձն ... պէս է։ Ան նիւթ առած է ... համար՝ Արիստիտ Պրիան, ... լըռանը, Փուանքարէն, Փէ... չէօն Պլում, Լուշէօրը, ... Անտրէ Մաժինօ եւայլն։

Այսպէս, Ժան Փիօ ... ռաջ կը բերէ բազմաթիւ ... ֆրանսական դէմքեր, ... կացնէ զանոնք մեր ... բացառիկ կարգ մը հակառ... կողմերն անոնց, կը ... անոնց երեսի դիմակը, ու ... բերէ անոնց գէշն ու շնորհք... անճռռնութիւնն ու ... թիւնը։

Վէպ մը չպիտի ... ա՛յդքան հաճոյք, ա՛յ... գեղեցիկ գերագոյն ըմբ... որքան Ժան Փիոյի այդ ... յակապ գիւտեր ունի, ... տելի նմանութիւններ, ... մերթ կծու եւ մերթ ... րելի. ակնարկութիւններ, ... գուշեր՝ առանց աղմուկի։

Այդ պատճառով իր ... ներկայացնէ ուրիշ շահեկ... թիւն մը մեզ, Հայերուս ... մար, եւ մանաւանդ ... սանգէտներուն համար. ... րապէս, մենք, Հայերս ... մնած եւրոպական հոգին ... մօտեցած ենք հայկական ... նութեամբ, — չըմբռնելով ... կան արժէքը — դատա... անոնց յայտարարութիւն... խաբուած ենք բացարձակ... սրտի ամենաքն հանգարտ... ալ խաբած ենք մեր ժող... Այդ անփորձութենէն ... այն երկա՞ր գանկը հայ... րուն, որոնք ա՛յնքան ... են եղած ո՛րքան թէրքասէր... սասէր, չինասէր։

Պատահական չէր, ... էի ներկայ գրութեան ... Ժան փիոն կը յիշեցնէր ... Պարոնեանը։ Գիտենք ... Պարոնեան, իր Ազգային ... մէջ կարապետ պէյ ... ներկայացուցած էր խ... նական եւ կծու տողով ... փիօ եւս, ամենայն լրջ... իր ցանկին մէջ կը ... Անտրէ Մաժինօ, եւ գ... ի՛նչ գրած է անոր մասին.

ANDRE MAGINOT
Sergent, Deux metres.

Այո՛, երեք բառ, ... ներու հեգնանք սակ... բառ՝ բովանդակ նկարագ... տալու համար. եւ իբր ...

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

գարագայի. ժամանակն.
Ֆրանսական սրճարանները գէշ կամ լաւ կողմեր ունին, եւ անկարելի անկիւն մը յատկացուած կ'ըլլան երկսեռ, զաղտնի տեսակցութիւններու, ինչ չէ թէ փոխանակուած համբոյրներու որպէս բանէ ամբողջ սրճարանը, եւ տախտակին անթափանց պապակները թոյլ տան նշմարելու, ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ ներսը՝ սիրահար հոգիներէն դուրս։

Այս սրճարանները՝ գէշ կողմ մըն ալ ունին, Առհասարակ, հոն յաճախող Հայերուն ներշնչած են այն գաղափարը թէ իրենցմէ ուրիշ հայ չի մտներ հոն։ Ա՛յս է պատճառը որ անոնք կ'արձակեն իրենց լեզուները եւ յաճախ կը պոռան, ինչ որ պիտի փսփսային իրենց տուներուն մէջ, նոյնիսկ կատակի համար։

Այս կերպով է որ սրճարանի մը մէջ, լսեցի խօսակցութիւն մը զոր նոյնութեամբ կը փոխանցեմ, առ ի տնօրինութիւն եւ ի պատշաճ կարգադրութիւն։

Ա. Գործ չկայ, հացը նորէն վրայ գրաւ։

Բ. Երկու շաբաթ է տասնոց չեմ դներ գրպանս։

Գ. Դո՞ւն ինչ ջուրի վրայ ես։

Դ. Գլուխը, բարեբախտաբար առջի օր աղջիկ մը նշանեցի...

Բ.— Կը բռնէ՞...

Դ. Ցիսուն հատ կլոր...

Բ.— Ջարկիր, չըսե՛ս։

Դ.— Գա՛հ, պարոնք անգամ չգացեց, հազարնոց մը տղէն։

Գ.— Դուն ի՛նչ կ'ուզես եաւ, բաթը զոյգ մը կապես, մէկ տարիէն աշտարակը կը տնկես։

Փառք մը լռութիւն. կը խորհրդակցին լուրջ դէմքով։

Ա.— Լաւ գործ է, գիտէ՞ք, տղա՛ք։

Բ.— Ի՞նչը։

Ա.— Մարդ կարգելը։

Բ.— Ի հարկէ. մարդասիրական է։ Աղուրները տանջանքէ կը փրկես։

Ա.— Բարոյական ալ է։ Մութ անկիւններու վտանգաւոր յաճախումները կ'արգիլես։

Գ.— Ազգասիրական է նաեւ։ Հայը կուտաս հայուհիին եւ ձուլման դէմ պայքարին օժանդակած կ'ըլլաս։

Դ.— Ու մանաւանդ շահաբեր, տղա՛ք։

Ա.— Եկէ՛ք սա գործը կազմակերպենք։

Բ.— Մեր մէջ կը քալէ՞ ատանկ բան, մօ՛, Ֆրանսա եկանք, նորէն նոյն լուսաւորչական ենք։

Գ.— Ինչո՞ւ չքալէ, եղբա՛յր։ Ֆրանսացիները մեզմէ վա՞ր են որ 40 տեսակ ամուսնական գործակալութիւն ունին՝ եւ 400 թերթի մէջ յայտարարութիւն կուտան։ Ամօ՞թ է մարդ կարգելը

Դ. Կը քալէ որ գործը դրուի առեւտրական ամուր հիմերու վրայ եւ վստահութիւն ներշնչուի ժողովուրդին։

Ա.— Եկէք ընենք սա գործը, տղա՛ք։

Բ. Գ. Դ. (Մէկ բերան) ըսէ՛նք։

Բ.— Քու գիրդ աղուոր է, Բ., առ սա գրիչդ եւ գրէ.—

Ազնի՛ւ հայրենակիցնե՛ր,

Պատիւ ունինք ծանուցանելու ձեզ թէ կազմած ենք ամուսնական գործակալութիւն մը։ Կատարեալ գաղտնապահութիւն։ Կ'երաշխաւորենք թեկնածուներու բարոյական եւ մարմնական...

Ծանօթ.— Մեր հայրենակիցները հոս կանգ առին պահ մը խորհրդակցելու համար Ռնացեալ մասին վրայ։ Իսկ ես պարտք սեպեցի մեկնիլ չգայթակղելու համար...

ԽԱՐՏՈՑ

միայն գտնելով Մաժինոյի երկարաձգուած հատուածին երկու ծայրը ըլլալը։

Բաղձալի էր որ Յառաջ իր ընթերցողներուն հրամցնէր ամբողջական թարգմանութիւնը Ժան Փիոյի այս երկին, որ, վստահ եմ, մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ։

ԱՐՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՆԳԼԻՈ-ԻՐԱՔԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 23 Յուլիս.— Երուսաղէմէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Իրաքի ազգայնական կուսակցութիւնը որոշեց բողոքել անգլիւիրաքեան նոր դաշինքին դէմ, եւ բոյքոթի ենթարկել յառաջիկայ ընտրութիւնները։ Իսկ եթէ կառավարութիւնը յաջողի վաւերացնել նոյնալ դաշնագիրը, պիտի յայտարարէ մասնակցութեան դէմ պայքար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանէն վերջերս ստացուած թերթերը ոչ մէկ լուր կամ տեղեկութիւն կուտան մեր հայրենիքին ներքին կացութեան մասին։ Թերթերը ամբողջ լեցուած են զանազան ճառերով, որոնք կ'արտասանուին Մոսկուայի կամ Լենինգրադի մէջ։ Այդ ճառերը հիւսուած են մանուածապատ եւ պարապ նախադասութիւններով, աւելցուցէք նաեւ գէշ թարգմանութիւնը, զոր կը կատարեն երեւանի խմբագիրները։ Եւ այսպէս թխանայ օրաթերթեր, որոնք կը հրամցուին հայ գիւղացիին ու բանուորին։ Երկրին կեանքին մասին ոչ մէկ լուր, գիւղացիին ցաւերուն մասին ոչ մէկ արձագանգ. Ըհա թէ ինչու վերջերս չկրցանք տալ պատկերը մեր հայրենիքին։ Հայաստանի օրաթերթերուն ընթերցողը երբեք չի հասկնար թէ որ երկրին թերթն է իր կարդացածը։

Երբեմ, սակայն, «Խորհ. Հայաստան» պարբերաբար ամբողջ էջեր կը նուիրէ այս կամ այն հարցին, մասնաւոր հարցին կամ առողջութեան։ 9 յուլիսի թիւով կուտայ քանի մը յօդուածներ, որոնք կը ներկայացնեն Հայաստանի առողջական վիճակը։

Յօդուածագիր մը կը գանգատի թէ հիւանդանոցներուն մէջ կը պակսի մաքրութիւնը անունը.

— «Կլինիկայի հիւանդանոցում պահարաններ չլինելու պատճառով, հիւանդների անկողինից բերուած հագուստները դրւում են աթոռների վրայ եւ փոշոտւում, կամ զանգ չլինելու պատճառով՝ հիւանդները մայրապետներին կանչելիս բաժակով ու ձեռքով խփում են սեղանին, աղմկում եւ ծանր հիւանդներին անտանելի վիճակի մէջ դնում։

Մաքրութիւն չկայ։ Հիւանդների սպիտակեղէնը փոխւում է բաւական ուշ-ուշ։ Իսկ շատ քրտնող հիւանդների սպիտակեղէնը չորացւում է սրահներում։ Իհարկէ այս պայմաններում ոչ թէ բուժել, այլեւ հիւանդացնել կարելի է, բայց այդ դեռ բոլորը չէ. Դեղերը յաճախ չեն տրւում, որովհետեւ հերթապահութիւնը փոխելիս մոռանում են։

Վիրաբուժական բաժնում սպասարկող պաշտօնեաների կոպիտ վերաբերմունքը դէպի հիւանդները աչքի է ընկնում։ Երբ հիւանդները որեւէ պահանջով նրանց կանչում են, նրանք գալիս են ուշ, դժկամակութեամբ, փրփրած ու ջղայնացած։

Ուեջնոգէնեան ճառագայթների բաժինը համապատասխան թերութիւններից անմասն չի մնում։ Այստեղ միաժամանակ զբաղւել են խնամքութեամբ՝ ինքնագլուխ աշխատակիցներ ընդունելով։ Աշխատցւում են մարդիկ, որոնք բժշկութեան մասին բացարձակապէս գաղափար չունեն։ Ռենտգենաբանական բաժնում յաճախ պատահում է, որ այս կամ այն հիւանդի համար բժշկի կողմից նշանակուած դեղը տալիս են ուրիշ հիւանդի...»։

ԱՌՈՂՋ. ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բանուորական վարժարանին առողջապահական վարչութիւնը հրատարակութեան տուած է վիճակագրութիւն մը, ուր կը տեսնուի, որ՝

Քննուած են 436 ուսանողներ, որոնց մէջ հիւանդ 167 հոգի։ Բաղդատմամբ 1927 տարուան, հիւանդներու թիւը քիչցած է, սակայն հիւանդութեանց ծանրութեան տեսակէտէն՝ պատկերը աւելի վտանգաւոր է։

1927ին կը տիրապետէին 16 տեսակ հիւանդութիւններ, որոնց մէջ յաճախադէպ էին ցնցգաւագը (8,6 առ հարիւր) եւ հաշմանդները (6,7 առ հարիւր)։ Այս տարի կը տիրապետէին 31 տեսակ հիւանդութիւններ, որոնց մէջ գերակշիռ են սակաւարիւնութիւնը (63 հոգի), թոքերու ախտութիւնը (21), ջղայնութիւնը (19), սրտի հիւանդութիւնը (39), յօդացաւը (5), հաշմանդները (6), հիւծախտ, ցնցղատապ, սատմօքսի հիւանդութիւններ (13)։

Ընդհանրապէս հիւանդները բարձրագոյն դասարանի ուսանողներն են, որոնք մէկ կամ երկու հիւանդութիւն ունին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՊՕԻԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

Պուլվար Օտտոյի դպրոցական ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ յուլիս 20ին, կիրակի օր։

«Լա Պիւթինէօզ» մեծ սրահը լեցուած էր ծնողներով, դպրոցասէր հանդիսականներով ու նաեւ Ֆրանսացի եւ այլ հիւրերով։

Հանդէսը սկսաւ ժամը 3ին, վարժարանի տնօրէն Պ. Աշգին Մարտիրոսեանի գեկոյցով։

Դպրոցը ունեցած է հշակուած եւ տեղական պայմաններուն յարմարցուած կրթական ծրագիր մը։

Ջուռ աշխատաւորներէ բաղկացած այս արուարձանի հայութեան օժանդակութեամբ եւ հոգաբարձութեան կորովի ջանքերուն շնորհիւ, դպրոցը կարելի է եղած դարձնել ժողովրդական վարժարան մը, ուր յաճախող աշակերտները վճարած են միմիայն 13 ֆրանք կրթական տուրք մը։ Վարժարանի աշակերտներէն 50 հոգի եղած են որբեր եւ վկայեալ չքաւորներ, որոնք ուսած են ձրիաբար։ Այսուհանդերձ դպրոցական տարեշրջանը կը փակուի առանց նիւթական բացի։ Դասախօսած են 3 ուսուցիչ ուսուցչուհիներ, շաբաթական 30 պահ դասաւանդելով եւ հերթապահի ու նման աշխատանքներն ալ միասին տանելով։

Դասաւանդուած են՝ հայերէն, ֆրանսերէն, Հայոց պատմութիւն, Հայաստանի ընդհ. աշխարհագրութիւն, թուաբանութիւն, իրագիտութիւն, կրօն, երգ, մարզանք, ձեռական աշխատանք, եւ այլն։

Վարժարանին 200 աշակերտներէն միայն 9 չեն փոխեր դասարան, իսկ 11 հոգի վերաքննելի կը մնան։

Վարժարանին նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւն ցուցնող ազգայիններու կարգին, աչքի կը զարնէր Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Շահլամեանի գնահատելի աջակցութիւնը։

Ցնորէնին զեկոյցէն վերջ սկսաւ հանդէսին Ա. բաժինը։ Մանկապարտէզի «կոճոն» եւ «Շուշիկ» դասարաններով։ Համարձակօրէն մանկապարտէզի մանուկներն արտասանեցին, երգեցին եռանդուն եւ լաւ պատրաստուած։ Ցոյց էին նաեւ փոքրիկներուն արամախօսութիւններն ու մարզանքները, մարզական պարը եւ փոքր աղջիկներու հայկական պարերը։

Բ բաժին բեմ եկան նախակրթարանի Ա դասարանի աշակերտները, նոյնպէս, խնամուած աշխատանք երեւան բերելով։ Այս բաժնի ամէնէն յաջող մասը կը կազմէին արամախօսութիւններ, կենդանի պատկերներ (չերամ, արտօրդ եւ այլն.) եւ մարզանքները։

Գ բաժինը կը պատկանէր նախակրթարանի Բ. եւ Գ. դասարաններու եւ սկաուտներու։

Ազգային, ժողովրդական եւ ֆրանսերէն երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ, մեծերու հայկական պարեր եւ մանկական ներկայացում մը անօրինակ խանդավառութիւն յառաջ բերին։

Ամէնէն վերջ, բեմ եկան վարժարանի սաներէն, այս տարեշրջանին կազմուած երկու խմբակ նորընծայ սկաուտներ, որոնք երդումի արարողութիւն կատարեցին։

Հանդէսը վերջացաւ ժամը 8ին, որմէ ետք հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, շնորհաւորելով ուսուցչական կազմը։

Չանդ Խաստա

ԵՐԲ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱՆՕԹԻ Է...

Լէնինգրադէն վերադարձած անգլիացի մը կը պատմէ թէ նաւահանգիստը միշտ լեցուն է օտար նաւերով, որոնք կը բեռնեն զանազան մթերքներ. կաշի, փայտ, եւ նոյն ատեն՝ կարագ, ճարպ, հաւկիթ, ցորեն, ալիւր ձուկ, չոր սունկ եւ պտուղ։ Պէտք է գիտնալ, թէ այս միջոցին Լէնինգրադ գրեթէ սով մըն է, որ կ'ապրի։ Եւ սակայն առաքուածներուն ի՛նչ հոգն է, պետութիւնը կ'ուզէ մեծ վաճառականութեամբ զբաղիլ։

ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀՐՈՑՆԵՐ

Օգոստոսի մէջ պիտի գումարուի ժողով մը, որուն պիտի մասնակցին Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Հոլանտայի, Զուիցերիոյ եւ Իտալիոյ մասնագէտները, ուսումնասիրելու համար ազգերու ժողովրդական գրոյցները և աւանդութիւնները։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 2 —

ՍՈՎԻԵԹ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Մերժեցի.

— Ենթէ մեզի հետ ճաշել. ... ինծի համար ալ անտանելի կերպով գիտէի որ ...ունը ամէ բան տուած չէր եւ ճաշի համար աւելորդ մէկը ...ունկ ինդիր չէր։ Մեր ընտանիքին անդամներէն ոմանք պէտք ունէին

— Ճաշի՞.

Կոլեայի աչքերը փայլեցան։ ...ն խոշոր կապոյտ աչքեր ունի, ...րմանալի աչքեր.

— Ճաշի՞, եւ ի՞նչ պիտի ուտենանք ուտելու։ Ապո՞ւր։

— Ապուր պիտի ըլլայ։

— Ցա՞ք։ Այնպէս որ գդալը ձեռքը առէ՞ք եւ քիչ մըն ալ ...ի՞ս պիտի գտնուի անոր մէջ։

— Ցաք։ Եւ գդալը պիտի այս ...ութնները։ Եւ քիչ մըն ալ միս պիտի ըլլայ.

— Եւ ապուրէն յետո՞յ։

— Կարմրցուած միս, կ'ենթադրեմ։

Ճզմուած գետնախնձո՞ր։

Կոլեան բանեց թեւս

— Գիտես Նատիա, աւելի լաւ է վաղը ձեզի ճաշի գամ, չըլլա՞ր։

Կ'ըլլայ, Կոլեա։ Վաղը եկուր։

Հասկցայ Կոլեային մտածումը։ Ճաշ եւ 7 կոպէկի հաց շատ էր նոյն օրուան համար։ Ան կ'ուզէր երջանկութիւնը երկու օրուան միջեւ բաժնել։

* * *

Մարուսիա Չինարովա երէկ գիշեր իմ քովս պառկեցաւ, շատ երկար նստանք գիշերը «Արեւմտեան Եւրոպայի արդի պատմութիւնը» կարդալու։ Ան տասր մասին գրութիւն մը կը պատրաստէր եւ ես ալ անոր մասին տեղի ունենալիք վիճաբանութեան պիտի մասնակցէի։ Ուստի միասին կ'աշխատէինք։

Ժամը մօտ երկուքն էր, հանրակառք չկար, բայց Մարուսիան յամառ էր եւ պնդեց որ ոտքով տուն պիտի երթայ։ Շատ դժուարութիւն կրեցի համոզելու որ մնայ։ Վճռապէս մերժեց իմ անկողնիս մէջ ինծի հետ պառկիլ, աթոռներով անոր համար անկողին մը շինեցինք։ Մարուսիան սկսաւ վերմակին տակէն հանուիլ։ Աթոռները բաժնուեցան, վերմակը սահեցաւ եւ ես հասկցայ թէ ինչու Մարուսիան այնքան շատ կը փափաքէր տուն երթալ, թէ ինչո՞ւ չէր ուզեր քնանալ իմ անկողնիս մէջ եւ կը հանուէր վերմակին տակէն։ Շապիկի տեղ, բանւոր մը հագած էր որ կիսովին նեխած փտած էին եւ որ տանելով չերմակ կար պէտք է եղած ըլլար։ Հիմա այդ «Հյանքը» աւելի, փոշիի լաթի կը նմանէր։

Աթոռները նորէն քով քովի դրինք։ Մարուսիան այս անգամ առանց արկածի հանուեցաւ եւ յայտնեց թէ հոն շատ հանգիստ էր— նոյնիսկ աւելի քան իր տանը մէջ։ Իրեն հարցուցի թէ ուր կ'ապրէր եւ ահա թէ ինչ պատմեց։

Բժիշկ Չերնովիթովի հետ կ'ապրի։ Ցարկաբաժինը մեծ է— նախապատերազմեան տեսակէտով եօթը սենեակ ունի, տասներկու պատուհան փողոցին վրայ կը բացուին։ Ընտանիքը փոքր է, բժիշկը, կինը, աղջիկը Նիւրա, որ 13 տարեկան է եւ իրենց բաժին ինկած է աւելի սենեակ ունին։ Ճիշդ է որ բժիշկին տղան, երկրաչափ մը որ Ցոնի հանքային շրջանին մէջ է, համուած է որ հոն պէտք է ապրի, ինչպէս նաեւ բժիշկին քոյրը որ Թաշքենդ կ'ապրի։ Ասով հանդերձ բժիշկին յարկաբաժինը շատ վեր է պայմանագրական մասէն։ Ուստի Չերնովիթով որոշեց Մարուսիան իր տունը առնել, իր մանկութենէն կը ճանչնար։ Մարուսիային հայրն ալ բժիշկ եղած է եւ համալսարանը բժիշկ Չերնովիթովի դասընկերը։ Մարուսիան հիմա որբուհի մըն է։

Խոհանոցին մէջ կ'ապրի, չարժական անկողնի մը մէջ կը քնանայ։ Բժիշկին սենեակները հետեւեալներն են — կարդալու սենեակ, ընդունարան, ճաշարան, հիւրասենեակ, ննջասենեակ մը, եւ սենեակ մը Նիւրային համար, խոհանոցը կը մնայ ուր Մարուսիան կ'ապրի։

Նախ թոյլ տուին որ հիւրասենեակին մէջ գահը պառկէր։ Սակայն բժիշկին կինը խորհելով որ խոհանոցին հոտը հետը կը բերէր, ուզեց որ իր դասերն ալ խոհանոցին մէջ պատրաստէր։ Առտուն խոհարարուհին բժիշկին կնոջմէն գաղտնի թէյ կուտար եւ գրպանն ալ սանդուիչ մը կամ նախորդ օրուընէ մնացած կտոր մը միս կը դնէր։

— Այսպէս է որ կ'ապրիմ, պատմեց Մարուսիան։ Ուրիշ ուսանողուհիներ աւելի գէշ կ'ապրին ինչպէս գիտես։ Միայն...

— Միայն ի՞նչ...

— Պէտք է հեռանամ անոնց քովէն, գիտե՛ս։

— Ինչո՞ւ անտանելի է։

— Ո՛չ, ինչ որ ալ ըլլայ, անոնց պարտական չեմ։ Գոնէ տաք է։ Ուրիշ բան կայ. Նա գիս կը նեղէ, գիտե՞ս։

— Ո՞վ։

— Այդ ծեր հրէշ Չերնովիթովը։ Դիմացս կ'ելլէ եւ աղջիկը թատրոն կամ բարեկամներու այցելութեան կը ղրկէ, յետոյ կանչել կը զարնէ խոհարարուհին կը կանչէ եւ կ'ըսէ «Ըսէ որ օրիորդը ներս գայ»։

Թարգմ. Մ. Մ.

թիւններու հետ, ժամադրութիւն ունէր։ Այս պատճառաւ էր որ յաջորդ օրուան համար (կիրակի) ճամբեց էր իր ինքնաշարժի հաւատարիմ վարիչը։ Նոյն օրը ժամը 10ին տունէն ելաւ։ Վերջին անգամ, իր մարդիկը, զինքը տեսած են Մոնբառնասի, շատ գրգռուած վիճակի մէջ։ Մէկուն կը սպասէր։

Պուրցէֆ կ՚աւելցնէ թէ, Կուտէպով Չեկայի մարդոց հետ ինքնաշարժ մտնելուն պէս, թմրեցուցիչի մը ազդեցութեամբ, կորսնցուց գիտակցութիւնը եւ մեռաւ սրտի կաթուածէ։ Անոր դիակը, բոլշեւիկներուն կողմէ դրուեցաւ պայուսակի մը մէջ, եւ օգտուելով իրենց դիւանագիտական միջոցներէն, յաջողեցան պայուսակը ղրկել Գերմանիա, Շթէթթէնի ճամբով։ Անկից Տանցիկ եւ Մոսկուա։

Մոսկուայի մէջ, Կուտէպովի մարմինը այրուեցաւ Քաղաք. Դիւանի եւ Չեկայի մարդոց ներկայութեան։

Պուրցէֆ կը յայտնէ թէ այս մանրամասնութիւնները քաղած է մէկէ մը, որ շատ լաւ կը ճանչնար Կուտէպովը եւ տեսած է անոր մեռնիլը, եւ թէ առեւանգման բոլոր փաստերը պիտի տայ անհերքելի կերպով։

Իտալիոյ մէջ ըմբոստութիւն?

Նիսի մէջ հրատարակուող ֆրանսական թերթի մը տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը ծանր է Իտալիոյ մէջ, ուր անգործութեան հետեւանքով, ըմբոստացման դէպքեր կը պատահին։ Կարգ մը գործարաններու մէջ, ամբողջ մէկ ամիս, բանուորները աշխատած են շաբաթը երկու օր, իսկ յաջորդ ամիսը բնաւ չեն աշխատած։

Թուրէնի մէջ, ինքնաշարժի մեծ գործարան մը՝ Ֆիադ մէկ անգամէն ճամբած է 600 գործաւորներ։ Մնացեալ բանուորները թոյլ չեն տուած որ իրենց ընկերները զրկուին գործէ եւ անոնց հետ համերաշխ, դադրեցուցած են աշխատանքը, առանց դուրս ելլելու գործարանէն։ Ոստիկանութիւնը չէ կրցած զսպել զանոնք եւ ստիպուած է զինուորական ուժերու օգնութեան դիմել։ Գործաւորներու եւ կառավարական ուժերու բախումի մը ընթացքին, շատեր վիրաւորուած եւ շատեր ալ ձերբակալուած են։

Իտալական թերթերը ո՛չ մէկ լուր կ՚արձանագրեն այս մասին։

Դատ մը բոլշեւիկներու դէմ

Խորհրդային իշխանութեան կողմէ գրաւման եւ ազգայնացման ենթարկուած «Տոպրոֆլոթ» Նաւային ընկերութեան վրայ՝ 1,250,000 ֆրանք առնելիքի դատ մը տեղի ունեցեր էր Փարիզի առեւտրական դատարանին առջեւ։ Դատարանը «Տոպրոֆլոթ»ի պարտքին պատասխանատու նկատեր էր Փարիզի Խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութիւնը, եւ պատժեր էր վճարել ժամանակաւոր գործադրութիւնը։

Իսկ դատը շահող պարտապահանջը, վճռին գործադրութիւնը եւ իր պահանջին գանձումը ապահովելու համար, ձեռնարկեր էր օրինական գրաւման ենթարկել Խորհր. Առեւտրական ներկայացուցչութեան շէնքը, զոր կ՚ուզէր ծախել տալ։ Խորհր. Առեւտր. ներկայացուցիչը դիմեց վերաքննութեան եւ միեւնոյն ատեն պահանջեց որ իր շէնքին դէմ օրինական գրաւման ձեւակերպութիւնները դադրին, մինչեւ վերաքննիչ ատեանի վճիռը։

Դատարանը մերժեց դիմումը եւ վճռեց թէ պարտապահանջը իրաւունք ունի շարունակելու շէնքին վրայ օրինական գրաւման ձեւակերպութիւնները։

Պալքանի խորհրդաժողովը

Ռումանիոյ, Ծուկոսլաւիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցող երկրագործական խորհրդաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները։

Երեք պետութեանց ներկայացուցիչները միաձայնութեամբ մշակեցին երկրագործական արտադրութիւններու սպառման վերաբերեալ ծրագիր մը, հիմնուած երկրագործներու շահերուն վրայ։ Այս ծրագիրը մանրամասնօրէն պիտի ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան, իբր պատասխան մաքսային տուրքերու վերաբերեալ անոր հարցարանին։

Գլխաւորաբար, խորհրդակցութիւններ կատարուած են երեք երկիրներու մէջ երկրագործական արտադրութեանց գիները իջեցնելու մասին։ Որոշուած է նոր խորհրդաժողով մը եւս գումարել աշնան, քննելու համար նախորդ խորհրդաժողովի որոշումներուն արդիւնքը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՍԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը կիրակի Շավիլի անտառին մէջ
Fontaine St. Marie վայրը
կը նախագահէ Ընկ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Ժամը 4ին այցելութիւն ընկ. Իշխան Արղութեանի գերեզմանին
Իջնել 1 թիւ հանրակառքի Chavilleի Doisu կայարանը ուր կը սպասեն առաջնորդներ։

«ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ» ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ակնունի խումբին կողմէ վաղը կիրակի
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՄԵԼԻՔ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՄՏԱ-ՀԱՑՈՒԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantesի Dupaճին մէջ 8 Rue Danton, մէթրօ՝ Սէն Միշէլ տեղի կ՚ունենայ ճանրածանօթ ՄԵԼԻՔ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ մաթեմաթիքական խիստ հետաքրքրական գիտական փորձերը։

Այդ փորձերը կատարուած են Հայաստան, Ռուսաստան, Պարսկաստան, Սուրիա եւ մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՍ-Պաւա Թոլօնյի Զէյթուն ենթակոմիտէն սովորական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ և զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին Վարուժան ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ եւ պարտաւորիչ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք սրճարանին վերնայարկը։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանը փակ է Օգոստոս 1 — Սեպտեմբեր 1։ Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով վերադարձնել գիրքերը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեզգէոնական միութեան ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Rue Colbert, Bar de la Postի սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողով այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

Ժամը 11ին պիտի ներկայացուի ծինէմա մը Միութեան կեանքէն առնուած։

∴ Մասնաճիւղը 15 Օգոստոսին պիտի տայ զաշտահանդէս մը։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները կը հրաւիրուին ժողովի, այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Gare de l'Estի մօտ «Au Tramway de l'Est» սրճարանին վերնայարկը, խումբերու կազմութեան միջմասնաճիւղային մրցումներու, եւ խաղացողներու ապահովագրութեան պէս կարեւոր խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Այս առթիւ անոնք որ դեռ իրենց licenceները չեն ստորագրած, պէտք է իրենց հետ բերեն 3 լուսանկար։ Յուլիս 31ը վերջին պայմանաժամն է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը բաց է՝ Բշ. երեկոյները ժամը 7-8, իսկ Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7էն 8.30։ Նոր բաժանորդագրուիլ փափաքողները դիմեն B. Sahatjianի, 262 Rue Duguesclin, Lyon.

Տէր եւ Տիկին Ասլանեան, Այրի Տիկին Այկիւլ Քէշիշեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գըրմըզեանն զաւակունք (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Թապագեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գըլըճեան եւ զաւակունք (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկին Տիրան Թապիպեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Զաքարեան եւ զաւակունք, այրի Տիկին լուսափայլ Զաղմագըճեան եւ զաւակունք, Պ. Վահան Թումաեան եւ Պ. Միքայէլ Կէմիճեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ որդւոյն, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին

Պ. ՎԱԶԳԷՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան 17 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 11.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon։ Հանգուցելոյն մարմինը պիտի ամփոփուի Pantinի գերեզմանատունը։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հարան Աբարեան կը փնտռէ իր եղբօր Գարեգին Աբարեանի կինը Ազնիւ (Բաբերդի Խփոց գիւղացի Թալեանց Միսաքի աղջիկը)։ Լուրառնուած է որ Ազնիւ 1921էն կրկին ամուսնացած է Ատաբազարի մէջ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել՝ Haran Aparianի, 31 Rue de l'Infermerie (Drôme), France։ Լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Մարաշցի Մարգարիտ Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Քէօֆթէճեան Միսաքի որդի Սարգիս (20 տարեկան) եւ Յովհաննէս (18), ինչպէս նաեւ Քէօֆթէճեան Վանէսի որդի Նազար (20 տարեկան)։ Առաջին երկուքին մասին լուր չկայ 1915ի մեծ տարագրութենէն իվեր, իսկ Նազար 1923ին կը գտնուէր Պէյրութ Անթիլիասի որբանոցին մէջ, յետոյ Սուրիացիի մը մօտ կը ծառայէր, անկէ իվեր լուր չկայ։ Տեղեկացնել Պ. Ղազարոս Տէյիրմէնճեանի, 61 Bld. Beaumont, St. Julien, Marseille.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ANTARAM DE TREBIZONDE
(ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ ԱՆԹԱՌԱՄ)

(Պսակուած Տիկին Զօրավար Գրէմոնի գրական առաջին մրցանակով)

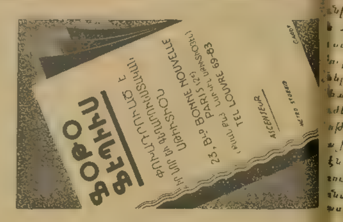
Հեղինակ՝ Paule Henry-Bordeaux ծանօթ ակադեմականին աղջիկը։

Այս նոր գրքին մէջ պատկերացուած են հայ ժողովուրդի հերոսական մարտնչումներն ու դիւցազնական պայքարը։

ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Դիմել գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris. Մէթրօ Օտէօն. Հեռաձայն Danton 88-65.

Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՅՈՒԼԻՍ
1930

27 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1325

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՆԱՍՈՐ

1897ին, ասկէ 33 տարի առաջ, տեղի ունեցաւ Խանասորի արշաւանքը։ 90ական թուականներու յեղափոխական սերունդը, որ անձնուրաց ճիգով մը, հայ ազատամարտի շեփորը հնչեցուցած էր դարաւոր սարկութեան տակ հեծող ժողովուրդին մէջ, Արեւմտեան ու Արեւելեան հերոսների աշխարհաքաղաքական հերոսութեան եւ յեղափոխութեան օրինակով, ժողովրդական զինեալ բազուկը արձրացնելու յանուն մարդկային տարրական իրաւունքներուն։

95ի եւ 96ի Թրքական ջարդերէն յետոյ, 97ի Խանասորի արշաւանքը յեղափոխական հակահարուած մըն էր, այն սանձարձակ բռնակալութեան դէմ, որ սարսուռ ու ենթարկուող ազգութիւններու հանդէպ հետզհետէ կը դառնար աւելի անգութ ու աւելի բարբարոս։

Հայ ազատագրական յեղափոխութեան տասնեամեակը բոլորուած էր արդէն, իրեն դէմ ունենալով Թուրք դաժան բռնակալութիւնը՝ Համիտի գլխաւորութեամբ, եւ քիւրտ ամբողջ ազգաբնակչութիւնը՝ քիւրտ աւատապետներու ղեկավարութեամբ։

Ամբողջ չորս հարիւր տարուան պատմութեան մէջ, Թուրքքրտական յարաբերութեան պատմութիւնը չէ արձանագրած այնքան անպատիւ ու զազրելի դեր մը, որ ստանձնեց քրտութիւնը Համիտեան վարչաձեւի ընթացքին։ Տգէտ աւատապետ քիւրտը նետուեցաւ Թրքական ռեաքսիոնի մէջ, իր ռաւէն ամբողջ ցեղը, ու դարձաւ ամէնէն խոշոր խոչընդոտը հայ ազատագրական շարժման։ Հայ ազատագրական շարժման դժբախտութիւններէն ամէնէն գլխաւորն այն եղաւ, որ ան տապալուեցաւ հէնց առաջին օրերէն սկսած, կռուիլ երկու տիրապետութեան դէմ, ու նետուիլ երկու կրակի մէջ։ Հակառակ հայ յեղափոխութեան գիտակից փորձերուն, հնար չեղաւ քրդութիւնը բաժնել Թուրքերէն։ Ու երբ հայկական կոտորածները տեղի ունեցան, արիւնարբու ամբոխներուն հետ խօսելու լեզուն մը գգաստութեան բերելու միակ միջոցը կը մնար զէնքը։

Քիւրտ ցեղապետները վարժուած էին տեսնել հայը հլու պատակի դերին մէջ։ Ու երբ հայ նորոտ սկսաւ իր տարրական իրաւունքները պաշտպանել, Թուրք եւ քիւրտ միացեալ մը հարուածեց զայն կրկնակի ատելութեամբ։ Քիւրտի եւ Թուրքի ըմբռնումներուն մէջ հայը «մարդ» չէր, որովհետեւ ան զէնք եւ ձի չունէր եւ այդ իրաւունքէն ալ զուրկ էր։ Հայ յեղափոխութիւնը հնչեց արտասովոր կերպով, հնչեց ռումբով ու զէնքով, միակ միջոցը յարգանք ներշնչելու քրտական բաղութիւններուն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձեռնարկը, 1897ին, 300ի չափ ձիաւոր ֆիտայիներ կը հանէր Խանասորի դաշտին և լեռնանցքներուն վրայ, խիզախ ու շշմեցնող հարուածով մը՝ քիւրտ աշիրէթներուն եւ Թրքական պահակազօրքին ցոյց տալու հետեւանք ունեցող հայ զինական կորովը։ Ու այդ տեսակէտէն առած, Խանասորի արշաւանքը հայ յեղափոխութեան զինուորական կարեւոր ցոյցերէն մէկը պիտի մնայ, որու արձագանգը երկար ատեն ներշնչեց զգետնուած ժողովուրդին, և որոշ չափով զգաստութեան մղեց սահմանի քիւրտ ցեղապետները։

Շատ յաճախ խօսուած է Խանասորի նշանակութեան մասին։ Շատերը կարող են անտարբեր անցնիլ պատմական երեւոյթներու կողքէն եւ յուսահատի անհաւատութեամբ անտեսել արժէքն այն ցնցումներուն, որոնք 90ական թուականներու զոյամնիներու անխուսափելի արդիւնքներն էին։ Աւելի հեռու ապագային, տարրական վերագնահատութիւնը պիտի կրնայ աւելի լաւ արժէքաւորել մեր անցեալը, քան այս հիասթափուած, անշէջ սերունդը։

Ինչ որ հետաքրքրական է և պատմական նշանակութիւն ունի, այն մեծ փոփոխութիւններն են, որոնք տեղի ունեցած են անցած 33 տարիներէն ի վեր։ Խօսքը չտարածենք ամբողջ պատմութեան վրայ, այլ սահմանափակուինք հայ, քիւրտ և թուրք ժողովուրդներու յարաբերութիւններու բաղդատութեան ներով։ 1897ին, հայ Նորակազմ յեղափոխութիւնը ազատութեան կռիւը սկսած էր տանիլ իրմէ շատ զօրաւոր երկու ցեղերուն դէմ Արարատէն մինչեւ Խանասոր, Սիփանէն մինչեւ Տաթուր։ Այսօր, 33 տարի յետոյ, Նորէն ազատագրական արիւնալի կռիւներու թատերաբեմ դարձած է Խանասորը, Արարատէն մինչեւ Տոթուր։ Սակայն այսօր, Հ. Յեղափոխութեան դէմ կռուող քրտութիւնը իր զէնքը դարձուցած է Թուրք ցեղին և բռնակալութեան դէմ, որ դարերով հայ և քիւրտ ժողովուրդի հասարակաց թշնամին էր։

Երկու ճնշուած ժողովուրդներու ազատագրութեան ուղիղ ճանապարհը այս էր, որ սակայն 40 տարի ուշացաւ, մինչեւ որ ուժասպառ եղանք։ Բայց աւելի լաւ է ուշ, քան երբեք։ Դերերն ու դիրքերը փոխուած են։ Պատմութեան հսկայ վերիվայրումներէն յետոյ, ճակատները որոշուած են։ Եւ որքան որ այսօր, տկար ըլլան հայ և քիւրտ ժողովուրդները, սակայն պատմութեան թելադրած ներկայ ուղիղ ճանապարհով պիտի հասնին իրենց լիակատար ազատութեան։

Խանասորի արշաւանքը երէկ կը ձգտէր հայ ժողովուրդի ազատութեան, իսկ այսօրուան Խանասորի արշաւանքը գրաւական մըն է հայ և քիւրտ ժողովուրդներու ազատութեան։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՌՈՒՍ. ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(Լուրեր Թրքական աղբիւրէ)

Էնկիւրիէէն Պոլիս հասած կարգ մը լուրերու համաձայն Թուրքիոյ Արտաքին գործավար Թեվֆիք Րիւշտի, խորհրդային դեսպան Պ. Սուրից եւ պարսիկ խորհրդականը նոյն շոգեկառքով մեկնած են Էնկիւրիէն, Պոլսոյ մէջ, հանդիպում մը ունենալու համար։ Կը կարծուի թէ անոնք պիտի խորհրդակցութիւն մը ունենան քրտական ըմբոստութեան մասին։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՆԵՂ ԴԻՐՔԻ ՄԷՋ

Էրզրումէն հեռագրի մը համաձայն, Արարատի շուրջ օղակը հետզհետէ կը նեղնայ։ Թուրք սաւառնակները անդադար կը թռչին լերան շուրջը և ռումբ կը տեղեկացնեն Քիւրտերուն վրայ որոնք շատ նեղ դիրքի մը մատնուած են։

Թուրք զինուորները պարաններով ու կեռերով կը մագլցին սեպ բարձունքները, շալկած իրենց զէնքերն ու գնդացիրները։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք թերթ մը կը գրէ.—

Մեծ Աղրը լեռը (մեծ Մասիսը) 5156 մէթր բարձրութիւն ունի եւ գագաթը ամբողջովին ձիւնապատ է։ Ըմբոստները 3-4000 մէթր բարձր եւ ոչ-ձիւնոտ վայրերու մէջ լարած են իրենց վրանները։ Օգոստոսին պիտի աւելնայ ձիւնը, եւ ցուրտը պիտի սկսի։ Չնտեւաբար, քիւրտերը ստիպուած են կամաց կամաց վար իջնել եւ իյնալ մեր ուժերուն ձեռքը, որոնք ամէն կողմէ շրջապատած են լեռը, ի հարկին մինչեւ ձմեռ պիտի շարունակուի գործողութիւնը։

Փոքր Մասիսը որ 3862 մէթր բարձր է, չի կրնար օգտագործուիլ աւազակներուն կողմէ, Պարսկաստան փախչելու համար։ Բայց եւ այնպէս իրազեկները կը պնդեն թէ սահմանի սրբագրութիւնը անհրաժեշտ է, եթէ ոչ դիւրացնելու համար սահմանի ապագայ ապահովութիւնը։

«Այսպէս լեռը, կ՚ըսէ «Փոլիթիքա», անպայման պէտք է գտնուի մեր սահմանին մէջ, որպէսզի թէ ներկայ շարժումները կարենան տեւէն փոխանան եւ թէ վաղը-ամբողջ մեր սահմանը ... տիրացած Թրքական սուինը մէկ կողմէ պիտի արգիլէ Արարատի ըմբոստներուն Պարսկաստան փախչիլը, եւ միւս կողմէ թոյլ չպիտի տայ որ այսուհետեւ աւազակները Պարսկաստանէն գան եւ Արարատը խռովութեան բոյն դարձնեն։

Լիտվինով սկսաւ արդէն

Խորհրդային արտաքին նոր գործավարը Լիտվինով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Ընկ. գործադիր մարմինին կողմէ իմ անուանումս, երբեք փոփոխութիւն մը չի մտցներ Խորհրդ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ։

«Արտաքին գործավարութեան մէջ, արդէն տասը տարի աշխատած եմ՝ նախորդիս՝ Չիչէրինի հետ սերտ կապակցութեամբ։ Անոր հետ աշխատեցայ արտաքին քաղաքական հարցերու լուծման եւ իրականացման, եւ այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին, իրականութեան մէջ, ես վարեցի գործավարութիւնը։

«Խորհրդային միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է հոկտեմբերեան յեղափոխութեան սկզբունքներուն վրայ, եւ մեզ համար յեղափոխութեան կատարած նուաճումներուն պաշտպանութիւնը էական գործ մը կը նկատուի։

«Նոյնքան կարեւոր գործ մըն է նաեւ խաղաղ պայմաններ ապահովել մեր ընկերվարական շէնքին բարձրացման, եւ զերծ մնալ արտաքին ցնցումներէ։

«Մեր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ յաջողցնել մեր այս մտադրութիւնները։ Ամէն ջանք պիտի թափենք պայքարելու համար կարգ մը դրամատիրական խմբակցութիւններու յարձակողական գործունէութեան դէմ, որով կը ջանան տեւական անհամաձայնութիւններ եւ վէճեր ստեղծել մեր շուրջ։

«Դրամատիրական աշխարհի մէջ գործող ազգային ու տնտեսական նշանակելի հակադրութիւններն իսկ, արգելք կ՚ըլլան Խորհրդային Միութեան հանդէպ բռնելու ու որոշ դիրք մը, ինչպէս նաեւ մշակելու անոր դէմ պայքարի միօրինակ միջոցներ։ Հաշտութեան դաշնագրերը որոնք եկան պսակելու կայսերապաշտ պատերազմը, աւելի շեշտեցին այս հակադրութիւնները, յաղթական եւ պարտուած երկիրներուն միջեւ խորացնելով փոսը»։

Եգիպտոսի կացութիւնը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակիցը կը հաւաստէ թէ վարչապետ Սըտքը փաշա մշակելու վրայ է սահմանադրական օրինագիծ մը, որուն բովանդակութիւնը պիտի յայտարարէ երեք շաբաթէն։

Իբր թէ եգիպտական դահլիճը մտադիր է Խորհրդարանը հրաւիրել Նոյեմբերի երրորդ շաբթուն, այն տեսակ եղանակով մը, որ ան «ընտրուած» ըլլայ։ Այս նպատակով, փոփոխութեան պիտի ենթարկէ ընտրական օրէնքը, ջնջելով սահմանադրութեան տրամադրած ընդհանուր քուէարկութիւնը, որ վերջին ընտրութիւններուն մէջ, բացարձակ մեծամասնութիւն մը ապահովեց Վաֆտի։

Միւս կողմէ, կ՚ըսուի նաեւ թէ Վաֆտ կուսակցութիւնը որոշած էր, երէկ, շաբաթ, հակառակ կառավարութեան խիստ արգելքին, նիստի հրաւիրել խորհրդարանը։

Իտալիոյ աղէտը

Քաղաքներու, գիւղերու եւ գործարաններու փլատակներուն տակ, կը շարունակուին մեռեալներ եւ մահամերձ վիրաւորներ փնտռելու ողբերգական աշխատանքները։

Երկրաշարժէն ամէնէն աւելի վնասուած են Ավելլինօ նահանգը։ Պաշտօնական ցուցակ մը հետեւեալ կերպով ցոյց կու տայ զոհերու թիւը.—Ավելլինոյի մէջ՝ 2176 մեռեալ, 1265 վիրաւոր։ Ֆոճճիա նահանգին մէջ՝ 93 մեռեալ։ Փոթէնցայի մէջ՝ 233 մեռեալ։ Նափոլիի մէջ՝ 9, Սալերնայի մէջ՝ 2, իսկ Պէնէվէնթի մէջ 24 մեռեալ, 93 վիրաւոր։

Երկրաշարժը վնասած է 8 նահանգներու։ Նիւթական վնասները շատ մեծ են։ 24 համայնքներ ամբողջովին, իսկ 76 համայնքներ ալ կիսովին քանդուած են։ Մեռեալներու ընդհանուր թիւը, ցարդ կը հաշուուի 2534, վիրաւորներունը մօտ 1500։ Բաղդատմամբ վիրաւորներու թիւին, մեռեալներու մեծ համեմատութիւնը կը բացատրուի անով որ, երկրաշարժը պատահեցաւ գիշերը, այն ատեն, երբ ամէն մարդ քունի մէջ էր թաղուած։

Տակաւին, երկրաշարժի զարհուրանքը չմեղմացած, Փիավէյի հովիտը եւս ենթարկուեցաւ բնութեան սարսափներուն։ Օդը լաւ էր, փոթորիկի որեւէ նշան չկար, երբ յանկարծ ուժգին կիկլոպ մը սկսաւ աւրել, իր ճամբուն վրայ ինչ որ գտաւ։ Կէս ժամուան մէջ, հսկայ վնասներ հասցուց Փիավէյի հովտին մէջ՝ 11 քաղաքներու։ 24 մեռեալներ եւ 100 վիրաւորներ կան։ 100ի չափ տուներ քանդուած են։

Պուլկարիա եւ Մեքսիքա եւս

Սօֆիայէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ուրբաթ իրիկուն երկրաշարժի մէկ քանի ցնցումներ տեղի ունեցան Արեւելեան Պուլկարիոյ մէջ։ Երկրաշարժը ամէնէն աւելի, բուռն կերպով զգալի եղաւ, Պորիսովկրատի, Հարմանլըի, Սթարա Զակորայի շրջաններուն մէջ։ Սքոպէլովոյի մէջ վեց ցնցումներ բաւական ծանր վնասներ հասցուցին։

Իսկ Մեքսիկայի Փէնոթենա շրջանին մէջ մէկ քանի թեթեւ ցնցումներ զգալի եղան։ Որեւէ վնաս կամ անձի կորուստ չկայ։ Բայց ժողովուրդը սարսափած է եւ գիշերները դուրսը կ՚անցընէ՝ բաց օդին։

Նոր Զելանտայի մէջ եւս, մէկ վայրկեան տեւող ցնցում մը իրար անցուց Ուէլթ-Փորթի բնակչութիւնը։

Ֆրանս. դահլիճը եւ ապրուստի գինը

Երէկ, ֆրանսական դահլիճը, նիստ մը ունեցաւ Ռամպուլեէի մէջ, հանրապետութեան Նախագահին ներկայութեամբ։

Ընթացիկ հարցերը արագօրէն լուծելէ վերջ, դահլիճը զբաղեցաւ հացի գնի բարձրացումով, ապրուստի սղութեամբ նաեւ Օգոստ. 1իառթիւ. համայնավարներու կազմակերպելիք ցոյցին դէմ առնուելիք միջոցներով եւ ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքին դէմ, կարգ մը շրջաններու մէջ կազմակերպուած ցոյցերով։

Վոլտեմարաս ախտորուած

Լիթուանիոյ նախկին բռնաւորը Վոլտէմարաս, կառավարութեան հրամանով ձերբակալուեցաւ Քովնոյի մէջ եւ ինքնաշարժով փոխադրուեցաւ Քրոթթինկէնի շրջանը, գերմանեւ ռուս հին սահմանին վրայ, ուր աքսորական պիտի մնայ առնուազն տարի մը։

Աքսորին պատճառ ցոյց կը տրուի, Վոլտեմարասի ներկայութեան շնորհիւ, կարգ մը խռովութիւններու հաւանականութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՕԶԱՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ.— Թուրքիոյ մէջ, խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Լօզանի դաշնագրին 7րդ տարեդարձը։ Թուրք թերթերը կը շեշտեն Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, Լօզանի դաշնագրին կարեւորութիւնը եւ կը փառաբանեն Քէմալն ու Ըսմէթը։

ԵՈՒԿՕՍԼԱՒԻԱ ԿԸ ԲԱՑԲԱՑՏՈՒԻ.— Իտալիոյ Զարի քաղաքին մէջ, վերջերս ֆաշիստ ուսանողներ յարձակում գործեր էին եուկօսլաւ հիւպատոսարանին վրայ եւ պատռեր էին դրօշակը։ Այս դէպքը մտահոգած է կառավարութիւնը, որ Տալմացիոյ եւ Խրուաթիոյ գիւղացիներուն հարիւրաւոր քիլոմեդր երկարութեան վրայ խրամներ փորել կու տայ։

ԼԷՆԻՆԳՐԱԴԻ ԺԱՆՏԱՑԵՆԴԸ.— Լէնինգրադի մէջ, ժանտատենդի համաճարակ մը երեւան եկած է։ Համաճարակին առաջին դէպքերը նշմարուած էին յունիսի սկիզբները։

ՖԷՐՏԻՆԱՆՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ.— Գահընկէց Ֆէրտինանտի Պուլկարիա վերադարձի լուրերը, յաճախ կը յեղյեղուին վերջերս, պուլկար մամուլին մէջ։ Այս առթիւ պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—Ցար Ֆէրտինանտի Պուլկարիա վերադարձի լուրերուն մասին, հակառակ պաշտօնական հերքումներուն, պուլկար մամուլը պարբերաբար կը շարունակէ զբաղիլ այդ խնդրով։ Լիափչէֆի համբորդութիւնը դարձեալ առիթ տուաւ անդրադառնալու։ Վճռապէս կը հերքուի նորէն թէ Ֆէրտինանտ եւ Լիափչէֆ որեւէ հանդիպում չեն ունեցած եւ թէ նախկին ցարին վերադարձի լուրերը դիտումնաւոր են։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՀՈԳԻԻ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԲԵՐ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐ

Ո՛չ մէկ հայ գրագէտի ստեղծագործութեանը շուրջ կարծիքները կը տարբերին այնքան, որքան Աւետիս Ահարոնեանի արուեստին ու գրականութեան շուրջ:

Կարծիքներու եւ գաղափարներու տարբերութիւնը անհրաժեշտ, նոյնիսկ բարեբեր է, երբ մտածումներն ու դատողութիւնները կը բխին առարկայական քննութիւններէ: Մեր մէջ հակառակն է, որ տեղի կ'ունենայ:

Աւետիս Ահարոնեանի գրականութեան վերագնահատումը, իր քառասնամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանին առթիւ, մասնաւորաբար, երեւան հանեց հոգիներու թշուառութիւնը, եւ ազգային հպարտութեան ու գիտակցութեան բացակայութիւնը:

Տեղը չէ անշուշտ այդ տխուր երեւոյթին պատճառները վերլուծելով զբաղիլ: Անգամ մըն ալ յայտնեցինք մեր փոքրոգիութիւնը, անհամանման մտայնութիւնը, մանաւանդ այն ատեն երբ հայ քաղաքական միտքը իր հաշիւները մաքրել փորձեց, հրապարակագրական վայնասուններով: Ճակատագրուած է, որ գրականութեան եւ արուեստի պէս բարձրօրէն անկախ եւ ինքնարժէք հարցերու քննութեան մէջ իսկ, ցոյց տանք մեր մտքին յետադիմականութիւնը:

Գրականութեան եւ արուեստի անունով յայտնուած եւ սակայն քաղաքական տարակարծութիւններով սնած դատողութիւնները բարեբախտաբար չեն արձանագրուիր ի հաշիւ հայ գրականութեան: Անոնց ձգած սեւ հետքը շատ ժամանակաւոր է: Ինչ որ սակայն պիտի մնայ եւ սերունդներուն պիտի կտակուի, ատիկա արուեստագէտին անկորուստ գործին հետ, ճշմարիտ ու արդար քննադատութեան խօսքն է եւ հասկցող մտաւորականութեան վերաբերումը:

Զարմանալի է սակայն, որ տարակարծութիւններ երեւան կուգան մեր մէջ, գրականութեան եւ արուեստի ազգային ըմբռնումներուն ու ուսակէտներու շուրջ մասնաւորաբար, վաստակաւոր արուեստագէտի մը տարիներու բովանդակ գործը ուրանալու ատեն, այն պահուն, երբ հայ դարաւոր արժէքները չքանալու կը դատապարտուին, նոր սերունդը արհամարհել կը սկսի ինչ որ անցեալէն կը հասնի իրեն, եւրոպական ծայրայեղ լոյսերու առջեւ արեւելցիի իր աչքերը շլացած զգալով... Այն պահուն, երբ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը եւ անոր մտաւորականութիւնը արուեստի նախնական ակերուն կը դիմեն, ինքզինքնին գտնելու եւ իրենց ցեղային ինքնատպութիւնները կոթողելու, եւ գեղեցկութեան նոր խորհրդանշաններ արժէքաւորելու համար: Ճիշդ այն պահուն, երբ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ մտածող ընտրանին, կը տօնեն Վիրգիլիոսի երկհազարամեակը եւ Միստրալի ծննդեան հարիւրամեակը, երկուքն ալ արուեստի եւ գեղեցկութեան պատգամաբերներ, կապուած ու ապրած ազգային մշակոյթի անթառամ ծաղիկներու դրացնութեանը մէջ, երգելով բնութիւնը. հայրենի երկիրը, եւ անոր տիպարները՝ գաւառական հոգեբանութեամբ անմահացնելով:

Ամիսներ առաջ այս էջերուն մէջ վերագնահատման ենթարկեցի մեր վերջին յիսնամեայ գրականութիւնը, եւ փորձեցի ապացուցանել, որ մեր գրականութեան մայր երակը ազգային եղած է: Տունի անուններ, շրջաններ, գործերու թւականներ համառօտ կերպով, եւ եկայ այն եզրակացութեան, թէ մեզի համար, տոհմային արուեստն ու գրականութիւնը գոյութեան իրաւունք ունին, մեզի դրոշմ, կերպարանք, մէկ խօսքով անհատականութիւն կրնան տալ, միջազգային քառուղիներուն վրայ:

Առիթէն օգտուելով հարցուցեր էի. թէ ի՞նչ կը մտածեն մեր նոր գրողները, ի՞նչ դաւանանք եւ յստակացած ունէին իրենց գրական գործունէութեան համար. որովհետեւ չէր բաւեր ազգային ու միջազգային մարզերու մէջ գրական ու գեղարուեստական հարցեր յուզել, վերացականօրէն. ճառել արուեստէ ու գեղեցկութենէ, առանց կարենալ սահմանելու անոնց իմաստն ու բովանդակութիւնը:

Առանց գրաւոր ու բանաձեւուած կերպով լսելու որ եւ է հանգանակ, նկատի առնելով սակայն գրողներուն գործերը, անոնց մտայնութիւնն ու խօսակցութիւնը, եկած էի այն համոզման, որ արդի հայ գրագէտները, ամէն ժամանակէ աւելի, անգգալաբար խմբուած են երկու հիմնական դրութեան շուրջ: Աւելի առնել աւելի, որով հետեւ երկար տասնամեակներէ ի վեր, առաջին անգամն էր, որ հայ միտքը հարցականի մը առջեւ կը գտնէր ինքզինքը, ազգային հիմնական ու կենսական հարցերու վերագնահատումին համար: Որովհետեւ քաղաքական պարտութիւններն ու յուսախաբութիւնները, անհայրենիք բազմութիւններու թափառական ու անդիմագիծ կացութիւնը, արդար էր, որ մեզ ալ տրամադրէր, մղէր մշակոյթի արժէքները նոր կշիռներով կշռելու համար:

Այս էր պատճառը թերեւս որ գրական անիմաստ ու անտեղի վիճաբանութիւններ միտքերը յուզել սկսան. միջազգային ու ազգային գրական տեսութիւնները ընթացիկ հարցեր դարձան: Մոռնալով ամէն բանէ առաջ որ տաղանդ պէտք էր գրողին, մոգական բանալին բոլոր կարելիութիւններու:

Առաջինը այդ դրութիւններէն գրականութեան տահմիկ դրոշմ եւ շունչ տալն էր, բառին ամէնէն ընդարձակ իմաստովը:

Երկրորդը՝ արհամարհել հայ իրականութիւնը եւ անոր բոլոր գործօնները, անտեսել հին ապրող տիպարներուն բաբախող հոգին, եւ դուռը գարնել միջազգային կոչուած արուեստի օտար, անհարազատ տաճարին, ուր հայ մարդը կորսուելու ճակատագրուած է, տրուած ըլլալով հայ գրագէտ-արուեստագէտին զարգացման պայմանները, որոնք՝ մինչեւ այսօր դժբախտաբար, մեր արժէքները չեն կրցեր մըրցումի հրաւիրել օտարներուն կողքին: Պայմաններ, որոնք նիւթական, քաղաքական, տնտեսական, աշխարհագրական ու բարոյական ազդակներու կապուած են եղեր ու անոնցմով սահմանուած:

Հայ մտաւորականութիւնը երկուքի բաժնող հիմնական հակադրութիւնը, մեր գրականութեան մէջ ուրեմն, յառաջ կուգար մասնաւորաբար այսօրուան մեր քաղաքական աննպաստ ու անբնական վիճակէն, դառնալով երկու աշխարհահայեացք, անոնց շուրջ համախմբելով անկազմակերպ հայ մտաւորականութիւնը:

Հարցը հետեւաբար Ահարոնեանի գրականութիւնն ու արուեստը բնորոշելէ աւելի, օրուան գրական մտահոգութիւնները եւ ըմբռնումները տարազներու վերածել էր:

Վերապրող երէց կամ միջին սերունդի վերաբերումը, գրական այդ զոյգ ուղղութիւններուն հանդէպ, խօսքի առարկայ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ անոր ներկայացուցիչները մեծ մասով կը մշակեն տոհմային գրականութիւն, միջավայրով, խորքով, տիպարներով ու արուեստով: Իրենց դաւանանքը ճշդուած են անոնք դաւանած արուեստով, պահելով ի հարկէ իրենց ինքնատպութիւնը, որ անհատական է, մանրամասնութիւններուն մէջ:

(Ըսեմ անմիջապէս, որ մտադրած ըլլալով քննուելիք հարցերուն մօտենալ առարկայօրէն, պիտի ջանամ ո՛չ մէկ անուն տալ, մօտենալով անոնց իբրեւ երեւոյթներու:)

Աչքի առջեւ ունիմ երկու տարբեր մտայնութիւն արտայայտող դրութիւններ, որոնց մէկ հասկացող մը անհրաժեշտ է, տեսնելու համար թէ նորերը ինչպէս կը մօտենան խնդիրներուն, բացասական եւ դրական կերպով ներկայացնելով իրենց համոզումները, մէկը միւսին տրամագծօրէն հակառակ, մէկը միւսը ժխտող հաւասարապէս: Հոգիի երկու տարբեր աշխարհներ՝ յատուկ թէեւ մարդկային էակին, եւ սակայն չշփոթուած՝ երիտասարդ հոգիներու մէջ:

Հանգիստ առթիւ մըն է, որ ըսուած ու գրի առնուած են հետեւեալ տողերը.

Աճարոնեանն է մէկը այն հազուագիւտ հիներէն, որ անմար ջահի նման կը յայտնուի աչքիս առջեւ, ամէն անգամ, երբ երկար մտորումներէ եւ ապրումներէ յետոյ, անբացատրելի ինչ-ջունները կուգան ցցուիլ ուղեղիս մէջ, իսկ խաւարը կը շարունակէ ճնշել:

Աճարոնեանը մեր Ցշմարիտ մեծն է, մեր հարազատ հայրը եւ հիներու ու Նորերու միջեւ բացուած մեծ վիհը լեցնող, գուցէ միակ հինը:

Հայրենի բնութիւնը, իր հոգին եւ մինչեւ հիւանդ հոգու գոյութեան մեզ կը կապեն Աճարոնեանի հետ, ոչ միայն մեր էութեան, հայ էութեան եւ խառնուածքի տեսակէտով, այլ եւ կամուրջ մը նետեն դէպի արդիականներու ծգտած ապագայ արուեստը:

Այս է Աճարոնեանի հոգին, անոր ողջ էութիւնը, անոր խառնուածքը: Այս է որու կը ծգտին արդիականները:

Հէքեաթներու, Ներշնչւարքի ապրումները մարմնացնելու, ծածկուած խորհրդաւոր երեւոյթները գոյութեան կայան է Աճարոնեան եւ դէպի իր էութիւնն է, որ ծգուած են մեր հոգու թելերը:

Գեղարուեստի պատմութիւնը իր իրաւունքն ու օրէնքներն ունի: Հայ արուեստը, ինչպէս եւ հայ կրօնը, հայ ազգային գաղափարը, հայ հոգեբանութիւնը, իրեն բնորոշ դրոշմն ունի կրած ամէն մէկ գեղարուեստագէտի հոգիին մէջ: (Ձէ՞ք կարծեր, որ միամիտներուն համար այս բոլորը դաշնակցական գրականութիւն է...)

Աճարոնեան մէկն է այն հըսկայ սիւներէն, որոնք յաւիտեան կանգուն կը պահեն սրբազան այս շէնքը: Ուր որ ալ երթայ հայ Նոր գրողը, իր մտքերն ու զգացմունքները ինչ հողմի ալ որ յանձնէ, դարձեալ այս միեւնոյն տաճարի սպասարկուն է որ պէտք է լինի:

Աճարոնեանի լեզուն, տակաւին մեր մանուկ օրերէն Նըրբացուցեր է մեր ճաշակը, շոյեր մեր լսողութիւնը եւ կուռ ու յստակ ոճի կառուցուածք է մեզ սորվեցուցեր:

Նոր սերունդին յոյս եւ ոգեւորութիւն ներշնչող այն վառ, այն երիտասարդ հաւատքի զգացմունքն է, որ Աճարոնեանն ունի իր մէջ եւ որ անխուսափելի կերպով կը կապէ մեզ մեր մեծ վարպետին եւ Թոյլ կու տայ իրեն հետ կողք կողքի քալել դէպի վառ ապագան:

Այս տողերէն յետոյ, յաջորդ յօդուածով մենք պիտի տեսնենք միւս կողմին մտածումները:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՓՕԼ ՎԱԼԵՐԻ, Ազգերու Դաշնակցութեան Գեղարուեստից Յանձնաժողովին մէջ վերջերս կը պաշտպանէր երաժշտութեան եւ բանաստեղծութեան ուսման մէջ կապ մը հաստատելու տեսակէտը:

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔՈՎ

• Ա.

ԴԻՊԻ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Կը խոյանա՛մ՝ պայուսակը ձեռքիս: Անսովոր ուրախութիւն մը, իշխանի պէս, կը պղպջէ մարմնիդ բնակարանիս՝ մէջ: Ուրախութեան կրակը կ'այրէ մտածումիս թելերը, եւ անկապէն կը գտնեմ խօսքերը, զորս կ'արտասանեմ միտքիս: Կ'երգեմ հին երգ մը, առանց բան մը հասկնալու:

Արեւուդ մեռնի ջուռյի նազար,
ձապալէզի կազար,
Նարեկայ մուխսի կալօն,
Արարուց ծուռ գետօն,
կազար, Նազար, Շէկօն, Ակօն,
Փիլօն, Գէվօն, ցաչալ-խաչօն,
Իլլաճ կեօն, իլլաճ կեօն:

Այս որքա՛ն բազմութիւն կայարանին մէջ. Ելլեմ ձեռ մը պրտտանե՞մ: Կամարները լըմբարի պէս կ'արձագանգեն՝ երբ շոգեկառքը կը ճչայ, ճիշդ ինչպէս կառուները՝ մարդ տանելու:

Եւ ահա կը քալէ ճեպընթացը:

Աչքե՞րդ որ կը ժպտին, աչքե՞րդ որ կուլան, աչքե՞րդ որ տանուշ են, մեզի կը նային: Դեռ բերաններ կան, որ վերջին բառ մը, հրաժեշտի խօսք մը կը գործեն: Ու բառերը կը պղպջին միջոցին մէջ, սխալմամբ ներս կը մտնեն օտար պատուհանէ մը:

Կատղեցա՛ւ ճեպընթացը: Կը գրեթէ անիւներն ու երկաթէ ուղին: Դո՞ւ, դաշտին մէջ: Քառասուն երկար ծառ մը, որ մենամիտ կեցեր էր բաց դաշտին մէջ, փախաւ ու յանկարծ փախուստ կորսուեցաւ բլուրի մը ետին: Հողը գունաւոր է այս եղանակին: Հողի շերտեր, որ կանանչ են, հողի շերտեր, որ դեղին են: Հարթոտկը արեւն է ննջեր արտերուն մէջ:

Ո՛հ, ճեպընթացը շուրջպար է կազմեր: Եւ մենաւոր անտ մը «մէվլէվի»-ի պէս կը դառնայ ինքն իր վրայ:

Կը մթնէ:

Հեռուն մանտրուկ լոյսեր կը բուսնին, խաղողի պէս անուշիկ:

Գիշեր: Ո՞վ է որ լոյս կը նետէ պատուհանին ապակիներուն:

Կէս գիշեր: Քնացէ՜ք, քնացէ՜ք:

Ականջս կանուխ արթնցաւ լսելի որ կ'ըսէին. «Կը լուսնա՞յ»: Այս որքա՛ն պայծառութիւն, ինչո՞ւ են լուացեր կանանչ դաշտերն ու բլուրները: Խաղողի այգիներ, մշուշի մէջ լեռներ, պատռուած բարձունքներ, ձորեր ու հովիտներ, —ո՛ մանկութիւն, որ կ'արթննաս իմ մէջ իր կապոյտ հայեացքին կը բանայ երկու բլուրի միջեւ:

Ու դժխեմ փապուղիի մը մէջէն պահ մը ճամբորդելէ ետք, աչքերս կ'իյնան Միջերկրականի վրայ: Ցնցումով կը գիտեմ ու կը մտածեմ: Ես շա՛տ կը սիրեմ Միջերկրականը:

Բայց ահա Մարսէյլի մէջ ենք:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հին ու պատմական քաղաք, այնքան հին, որ ուանգութիւն մը գոյնը կը կայէ Մագգալիոնցիներին: Արդարեւ կը պատմուի թէ այդ նախնին պելաճալիքը, Մագդաղենացի, Ղազարոսի եւ Մարթայի հետ Մարսիլիա անցան, առաքեալներուն գրուածքէն ետքը: Մինչեւ այսօր ցոյց կը տրուի Մարսիլիոյ արեւելեան կողմը ՍԷնթ-Վոմ մէջ Մագդաղինեցիին քարայրը, ուր ապաշխարելով առաջ խարեց երկար տարին: Այդ խառնի մէջ, մշտահոս աղբերակի մը կողքին, կայ սպիտակ մարմարէ արձան մը, որ կը ներկայացնէ Մագդաղինացին՝ գետնին վրայ երկնցած պառկած:

Իսկապէս հին է քաղաքը, զոր հիմնած են փիւնիկեցիները, յոյն նաւարկող առեւտրականներ: Ի վերջոյ հռովմայեցիները իրենց պաշտպանութեան տակ կ'առնեն այս գաղութը, որ կ'աճի ու կը բարգաւաճի, մրցելով Տիւրոսի, Հռոդոսի եւ Կարթագինէնի նաւահանգիստներուն հետ:

Այսօր Մարսիլիոյ մէջ ունինք ստուար գաղութ մը, եւ հայկական գիւղեր՝ իր շուրջը:

Սկսինք ուրեմն մեր այցելութիւնները:

ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Երբ հեռուէն կը դիտէք Մարսիլիան, ձեր աչքերը կ'երթան բարձունքի մը, որուն վրայ ոսկեպատ արձան մը կարծես կը կանչէ ձեզի:

Ես կ'երթամ ուղղակի այդ արձանին:

Զառիվեր փողոցներ, որոնք հոգաւ կ'երթան: Ու յանկարծ վերելակ մը: Գրեթէ ուղղահայեաց գիծով մը, վերելակը կը բարձրանայ 72 մեթր: (Մեքենան կը գործէ յառաջացած ամբարուած ջուրի ծանրութեամբ): Անմիջապէս կամուրջ մը, որ պատշգամի մը պէս կախուած է քաղաքին փողոցներուն վրայ, մեզ կ'առաջնորդէ եկեղեցիին առջեւ: Բարի արեւը կ'եփէ հողը, եւ առշուած սպիտակ քարերը կը պսպղան, մթագնելով աչքերս: Ցածերին մուտքին վրայ քարաշէն գարաստ մը: Պահ մը կեցէ՛ք, կը պոռամ ընկերներուս, որոնք մողէսի պէս վեր կը վազեն քարէ սանդուխներէն: Ցոյնութիւնը կ'ամչցնէ զիս, որովհետեւ յաճախ պարեկներ եմ գիւղացի ծնած ըլլալուս: Ձեմ սիրեր քաղքցիի պէս հեւալ սանդուխներուն վրայ: Ո՞ւր ես, իմ հի՞ն վարժութիւնս, որ զիս լեռներու եւ ապառաժներու վրայ կը բարձրացնէիր՝ երբ դեռ փոքր էի: Բայց պէտք է ըսնել, ինչու որ գեղեցի՜կ է համայնապատկերը:

Գլուխիս վրայ կապո՛յտ երկինքներ, հորիզոնին վրայ՝ կապոյտը լեռներուն, ոտքերուս տակ եւ ձախիս վրայ՝ կապոյտը ծովին, եւ աջիս վրայ՝ կարմիրը քաղաքին կղմինտրներուն: Հոն՝ ամեն ինչ է անասնական պէս: Արեւը կը հալի քարերուն վրայ, ազնիւ իւղի նման:

Ցածերին գետնայարկը մթնշաղ սրահ մըն է, պատկերները գինիի գոյն ունին եւ պատերուն մէջ ոսկին կրակ կը ցանէ: Խորանին վրայ Աստուածածին մը,— անուշիկ տիկին մը, որ սպիտակ մարմարէ պատմուճան մը ունի եւ ազնուր մարմին մը:

Ցածերին վերնայարկը եւս նման սրահ մըն է, ուր լոյսն առատ է: Կանանչ ու կարմիր մարմարէ սիւներ: Նորէն Աստուածածին մը խորանին վրայ, ձեռքերուն մէջ բարձրացնելով իր Մանուկը, առողջ ու կայտառ:

Եւ սակայն նոյն այդ Մանուկը, որ եկեղեցին ծերաւոր, ոսկեզ ու հիւանդ մարդ մը եղած է խաչափայտին վրայ, հոն՝ տաճարին դրան ետին: Մեծամեծ միտք ապաւորութիւն կուտայ փայլէ Ցիսուսը, զոր համբուրեցին մը մեր աչքերուն առջեւ: Մարսուռ մը զգացի տեսնելով այդ համբոյրը:

Զանգակատո՞ւնը: Կարծես մխրճուած ենք երկինքի մէջ: Ի՞նչ անուշ է երկինքին խորափիքը, գառնուկի փորի պէս՝ բրդոտ ու տաք: Զանգակատան տափին չորս անկիւնէն չորս առիներ — գիրուկ կիներ, փող կը հնչեցնեն: Ու Մարսիլիոյ կ'ըսէ կարծես, երկնային Աստուածածին մը եւս մեր խուն վերեւ, ոսկի հագած բոցեր կը քալեցնէ վրայ:

Սպիտակ կղզիները կը Միջերկրականի մէջ որ կապոյտ մը ունի միշտ ինչ գեղին է Փորինքը: Եղերական անեզրին մէջէն կը նշմարուի մեր կանակը հարուստ, ամեն ներուն: Երբեմն գիծերու խաղեր կը ներկայացնեն բնակարանները: Եւ փոքրիկ մը, որ մէկ աչքով քթի կոր միւսով ծովին, մէջդ կ'առնէ ծուլութեան եւ համբոյր բոլոր:

Մեր առջեւն է երկաթէ կերտուածքով շինուած մուրջ մը, որ կը գամէ բազուկի մը վրայէն վար, երթանք դէպի մուրջը:

Վերելակը դարձեալ կը բացնէ մեզ քաղաքին վրայ, նաւահանգիստ ծովին երկու նաւերուն վրայ 83 մեթր սիւներ, որոնք շինուած են լի աշտարակին ձեւով, փով մը կը միանան իրարու եւի նման սախտակամածը կախուած է 52 մեթր ճամբորդները, կանգնելով սախտակամածին վրայ, եղերք գերք կ'անցնին, երբ կը քաշէ առջեւ նուակը:

Մէկ եզերքը, բարձր ծովուն վրայ, Բժշկական Մալարանը իննի կը Պոլսոյ Բժշկական Համալսարանը:

Կը ճողքինք քաղաքը, դելուն համար խանգարութիւններ կը ներկայացնէ հին Մարսիլիա պարտէզի մը գիծակ մը, որուն սրահները գտնուած են ճիշդ այնպէս պէս Մարսիլիոյ պատմութեան բերուն: Պատկերներ, որոնք կուռանքը սղաքագիական փողոցներուն մէջ: Օրանոր որոնք կը պատմեն քաղաքին կեանքը: Ցեղ մը կ'ողջունեն Նափոլէոնի վերադարձը, անկիւն մը կը ցուցադրեն քին նաւային ճարտարապետութիւն Սենեակ մը, ուր մամիկը է, իր հին լաթերով, բոլոր անկիւնը, քովը երախան քնանայ օրօրոցին մէջ, ճամբան ղանը, որ պատրաստ է... Սենեակ մը մեր հին պատմուի այնքան կենդանի, մեր հօրերէն, եւ կենդանի մեր ազգային հարստութիւնները:

Այստեղ մօտ է Հայ գեղի: Երթանք.

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՆՈՐ ԲԺԻՇԿ ՄԸ

Լուվէնի (Պելճիքա) Բժշկական Համալսարանէն շրջանաւարտ ելաւ ցոքթ. Սերժ Մա... «առաջնութեան յիշատակութեամբ» (grande distinction) ընկերներուն մէջ, բոլորէն աւելի ստացած էր ամէնէն բարձր շնորհը: Քննիչ մարմինը նաեւ շնորհաւորեց հայ երիտասարդ բժիշկը, որ անոր գործողութիւններով կրցաւ ... տեւել իր ուսանողական 2...

Նորաւարտ բժիշկները ... ժեյտի սեղան մը տուին ... փրոֆէսէօրներուն: Ցոքթ. Թոսեան կը ներկայանար ... Հայը, որուն ճառը ողջունեց «կեցցէ՛ Հայաստան» բացականչութեամբ:

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԻՇԴ ինչպէս անցեալ ծմեռ արտասահմանի մէջ, աճա երեւան եւս գրական անվերջ վիճաբանութեան մը բռնուած է։ Եւ հարցը գրեթէ նոյնն է, «Պրոլետարական գրականութիւնը անկման մէջ է» կ՚ըսեն ոմանք, իսկ ուրիշներ կը թելադրեն օգտուիլ արեւմտեան հայ գրականութենէն։ Արդարեւ վերջերս երեւանի երիտասարդ գրողները կը մատնեն եթէ ոչ խորքի նմանութիւն մը, գոնէ լեզուական տարտամ մերձեցում մը արեւմտեան հայ գրականութեան հետ։ Այս պարագան անշուշտ բաւական բան կ՚ըսէ արտասահմանի մէկ երկու հանդատներուն, որոնք հայրենիքն ու արտասահմանը չափելու եղան վերջերս։ Բայց կուտանք վիճաբանութիւնը ամբողջ, որովհետեւ շատ բան կը խօսի ան, եւ կը ներկայացնէ նաեւ կիրքերը, զորս հրահրեց երեւանի մէջ այս ԽՄԲ.

Գ. Վանանդեցի.— Ընկերնե՛ր, ներածութեամբ մը կ՚ուզեմ ներկայացնել մեր բանաստեղծութեան ներկայ վիճակը։ Կարելի է ըսել, որ մենք ճգնաժամ մը կ՚ապրինք բանաստեղծութեան բնագաւառին մէջ։

Մեր բանաստեղծութիւնը կը հետեւի արձագանգել ժամանակակից շրջանի այն խոշոր ձեւափոխութիւնները, որոնք տեղի կ՚ունենան մեր երկրին մէջ, մասնաւորաբար խորհրդային Հայաստանի մէջ։ Այստեղ հողագործական երկիրը կը փոխափոխուի ճարտարարուեստական-հողագործական երկրի։

Ահա այս փոխանցման բարդութիւններն են, որ ստեղծեցին ճգնաժամը։ Մեր բանաստեղծութիւնը չի կրնար հասնիլ ընկերվարութեան շարժումին։ Ժամանակի արագ թափին ու բանաստեղծութեան ընթացքին միջեւ ստեղծուած անջրպետն է, որ տագնապ ստեղծած է։

Մեր բանաստեղծները չեն կրնար ընդգրկել ժամանակակից նիւթերը այնպէս, ինչպէս շրջանը կը պահանջէ։ Այսպէս կը տեսնուի, որ տագնապը ոչ թէ զարգացման համբայ չունենալէն է, այլ բանաստեղծութեան նոր վերելքի մը հասնելու դժուարութենէն։

Այսօր քաղքենի գրականութիւնն ալ կ՚ապրի նոյն տագնապը, որովհետեւ ան զարգացման համբայ չունի։

Մեր տագնապին դժուարութիւնները կը ծագին նախ այն ճակատներէն, որ գոյութիւն ունին խորքին ու ստեղծագործական մեթոտներուն միջեւ։ Այսպէս է որ կը բացակայի պրոլետարական բանաստեղծութեան անփոփոխ գիծը։ Եղիշէ Չարենց եպիքականշուսաբացին մէջ ցոյց կուտայ անհատապաշտութեան վայրկեաններ։ Ս. Տարօնցին անգամ մը հուաքական գիւղատնտեսութեամբ կը խանդավառուի, ուրիշ անգամ մը արեւելեան տարաշխարհիկ բանաստեղծութեամբ։

Մեր տագնապին մէկ նշաններէն մէկն է նաեւ épigonismeը։ Եթէ մէկը գրեց Բաննափանի մասին, հինգ հոգի եւս կը հետեւին ու կը գրեն Բաննափանի մասին։ Երբ Չարենց գործածեց «հրամանն», «հուր» բառերը, բոլորն ալ սկսան գործածել նոյն բառերը...։

Զօրեան և Մահարի (ընդմիջելով).— «Հուրը» նախ Տէրեանը գործածեց։

Վանանդեցի (շարունակելով).— Մեր գործադրութեան մեթոդը նիւթապաշտական մեթոտն է։ Մեր բանաստեղծութենէն դեռ չեն վտարուած ենթակայական մտածման աւանդութիւնները։ Առկէ՝ ռոմանթիզմը, որ մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի մեր գրականութեան մէջ։ Այսպէս է Ե. Չարենցի Ովկէանի երգը, որուն մէջ ան կը փորձէ տալ յեղափոխութենէն պատկեր մը, բայց ռոմանթիզմով է պարուրուած։ Նոյնը Վշտունիի բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Այդպիսի եւ բեւոյթներ շատ կան մասնաւորապէս սկսնակներուն մօտ։

Մեր բանաստեղծութիւնը ունի նաեւ քաղաքերգակ (urbaniste) եւ ապագայապաշտ (futuriste) յառկանիշներ։ Մեր մէջ դեռ չէ քանդուած մեքենային պաշտամունքը։ Յաճախ կը տեսնենք, որ կ՚երգուի մեքենան, կ՚երգուի ճարտարարուեստը, բայց չերգուիր մարդը։ Ալազանի Հողի երգը բանաստեղծութեան մէջ մեքենան կը ներկայացուի ժամանակաշրջանին հերոսը։ Ես կը կարծեմ, որ մեր կեանքին հերոսը մեքենաշարժ արօրը չէ, այլ բանուորը։

Մեր տագնապին նշաններէն մէկն է նաեւ ձեւապաշտութիւնը (schématisme)։ Ձեւապաշտը (formaliste) կը ներկայացնէ և բեւոյթ մը առանց թափանցելու անոր խորքին։ Մկրտիչ Արմէն ձեւապաշտութեամբ միայն կը ներկայացնէ հաւաքական գիւղատնտեսութիւնը,— փաստերու պարզ նկարագրութիւն, անվերջ ճառելու մարմաջով։ Ն. Զարեան, Ս. Տարօնցին, Վ. Նորենց սարսափելի շատ կը գրեն, եւ գլխաւորաբար չափէն աւելի դատումներ կ՚ընեն...

Ն. Զարեան (ընդմիջելով).— Կարելի չէ՞ ցոյց տալ թէ ո՛ր մասերը աւելորդ են իմ բանաստեղծութիւններունմէջ...

Վանանդեցի.— Երբ վարժապետի պաշտօն ստանձնեմ, այն ժամանակ ցոյց կուտամ (ծիծաղ)։ Մեր բանաստեղծները ընդհանրապէս չեն գիտեր առանձնացած շինել, զուրկ են կառուցուածքի ըմբռնումէն ու գիտութենէն։ Կը գրեն առանց համաչափութեան եւ առանց կանոնի։ Այսպէս Ա. Վշտունի Արեւելքում քերթուածին մէջ կը դնէ զգայավարիկ խօսքեր ու բացագանչութիւններ, առանց կառուցուածքի մասին մտածելու։ Վ. Նորենց եւս համաչափութեան զգացում չունի։ Չկայ նիւթը զարգացնելու հոգ։ Այս թերութիւնը յատուկ է մեր բոլոր բանաստեղծներուն։ Դէչ կը կառուցանեն։ Եւ տեղի անտեղի բէջլամ կ՚ընեն իրենց իրենց, որ եւ է ձեւով կը խօսին իրենց մասին։ Չարենց իր վերջին գիրքով տասնեւհինգ անգամ կը խօսի իր հոգեկան շրջափոխութեան մասին։ Մ. Արմէն գիւղատնտեսական «դիւցազներգութեան» մէջ առաջին պարտքը կը նկատէ յիշեցնել թէ Շիրակցի է, թէ իր երգին մէջ կայ «բարձրութիւնն իր լեռների, լայնութիւնն իր դաշտերի եւ խորութիւնն իր ձորերի», սակայն նման որ եւ է յատկանիշ չի տեսնուիր իր ստանաւորին մէջ։

Ն. Զարեան.— Այսօրուան ընկեր Գ. Վանանդեցիի ելոյթը...

Ձայներ.— Այսօրուա՞ն Գ. Վանանդեցիի ելոյթը, թէ Գ. Վանանդեցիի այսօրուան ելոյթը...

Ն. Զարեան.— Այո՛, այսօրուան ընկեր Վանանդեցիի ելոյթը (ծիծաղներ) ցոյց տուաւ, որ մեր գրականութիւնը կը գտնուի ողբալի վիճակի մը մէջ...

Գ. Վանանդեցի.— Ինչո ...։

Ն. Զարեան.— Որովհետեւ լուրջ քննադատ մը չունինք, լուրջ քննադատ մը, որ կարենար բարձրանալ մինչեւ նիւթապաշտութիւն եւ չթափառէր սողացող փորձառականութեան ճահիճներուն մէջ եւ չգրաղէր épigonismeով։ Այլ ունինք քննադատներ, վրայէն սահող, մակերեսային, խմբակցական ձգտումներով լեցուած։

Ընկեր Վանանդեցիի զեկոյցը հիմնուած է պատահական դատումներու վրայ։ Կանխակալ կարծիքով կը մօտենայ, սոսր կամ անոր։ Այսպէս մօտեցաւ Վշտունիին։ Ճիշդ է, Վշտունի ձեւապաշտութիւն կ՚ընէ, բայց ինքզինք չէ որ կը գովէ, պարզապէս քնարերգութիւն մը կ՚ընէ...

Տարօնցի.— Այդտեղ քնարերգութիւն չկայ։

Զարեան.— Դառնանք մեր բանաստեղծութեան ներկայ վիճակին։ Ես համամիտ եմ Վանանդեցիի ընդհանուր բնորոշման։ Այո, մեր բանաստեղծութիւնը անձամ ճգնաժամ մը կ՚ապրի։ Պէտք է որ խորհինք այդ մասին, անկախ այն հանգամանքէն թէ Ռուսիոյ մէջ ալ կը խօսին այդ մասին թէ ոչ։

Վանանդեցի կ՚ըսէ թէ Չարենց եպիքականշուսաբացով կը մօտենայ պրոլետարական գրականութեան։ Չեմ խօսիր թէ Վանանդեցի որքա՞ն ճիշդ է հասկցած այդ գործը, բայց կը հարցնեմ.— Ո՞րբ կը մօտենայ անհատապաշտութիւնը պրոլետարական գրականութեան։

Վանանդեցի.— Թոյֆաբագրութեան մէջ զուտ գերազանցելի գիւ։

Զարեան.— Պէտք է օգտուիլ հին դասական հեղինակներէն, բայց ոչ թէ մեքենապէս՝ ինչպէս կ՚ընենք։ Ալազան Աշնանային քերթուածով դասականներէն օգտուելու յաջող փորձ մը կատարած է։ Այնտեղ կայ Վարուժանի եւ Մեծարենցի շունչը, կայ նաեւ ինքնատպութիւն։ Իսկ Բամպակի երգը մեքենական ճամբով մը հասած է érigonismeի։

Տարօնցի.— Բաւ կոլխոզնիկի աէրը որմէ՞ օրինակած ես։

Զարեան.— Երբ կ՚առնես ճակնդեղ եւ կուտաս ճակնդեղ, մեքենական վերարտադրութիւն է, իսկ երբ կ՚առնես ճակնդեղը և կուտաս շաքար, ստեղծագործական վերարտադրութիւն է։ Այսպէս ալ կ՚ընեն մեր ընկերները։

Վ. Գրիգորեան.— Իսկ դո՞ւն ինչ կ՚ընես։

Զարեան.— Ընկեր Վահան, կ՚ուզես որ անպայման քու մասիդ ալ խօսիմ, բայց չպիտի խօսիմ, որովհետեւ աչքի զարնող բան չես տուած (ծիծաղներ)։ Տարօնցին եւս կը հետեւի դասականներուն, մասնաւորապէս Թրքահայ դասականներուն, Վարուժանին, Մեծարենցին, եւլն.։ Սկսնակ Վ. Կոստանեան եւս, բանուորական շարքերէն հասած բանաստեղծ, սկիզբները կը գրէր յաջող եւ պարզ։ Իր վերջին քերթուածը Մեծարենցի անշնորհք կապկութիւնն է։

Վանանդեցի.— Այդքան անշնորհք չէ, բայց Զարեանի մօտ կը բացակայի ճաշակը...

Զարեան.— Ինչպէս դատողութիւնը՝ Վանանդեցիի մօտ։ Հին մշակոյթէն սխալ ձեւով օգտուելու փաստերը շատ են եւ ես ալ մեղք ունիմ։ Հիններէն օգտուելու առթին, նախ պէտք է նկատի ունենանք Տէրեանը եւ Թումանեանը։ Տէրեան ծայրայեղ կերպով մշակուած արուեստ մը ունի, իսկ Թումանեան ժողովրդական պարզունակ ձեւ մը։ Թրքահայ բանաստեղծութիւնը pathétique է, կեղծ դասական և մասամբ անարուեստ։ Կը տառապի մանրամասնապաշտ եւ ճառող ձեւերով։ Ուրեմն չի կրնար պրոլետարական գրականութեան մշակման օգտակար ըլլալ։ Միծաղելի կը դառնայ, եթէ ըսէի թէ պէտք չէ օգտագործել Թրքահայ բանաստեղծութիւնը։ Պէտք է օգտուիլ Տէրեանէն, Թումանեանէն, հայ եւ օտար արուեստներէն։ Վանանդեցի չխօսեցաւ քաղքենի գրականութեան յարձակումներու ցանկութիւններուն մասին, որովհետեւ ինք ալ մեղք ունի։ Չարենցի գործը ներկայացուց իբրեւ լաւ ճամբայ...

Տարօնցի.— Այո՛, լաւ ճամբայ է...

Զարեան.— Դուն ընտրեցիր այդ ճամբան եւ ատոր համար կործանեցար։ Ամփոփենք.— Մեր քննադատութիւնը մակերեսային է եւ խմբակցական։ Մեր բանաստեղծութիւնը արդիւնքներ կը կատարէ։ Շատեր կը հետեւին Թրքահայ գրողներուն, ինչ որ սխալ է... (Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԷՅԷՐԽՈԼԴ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ալեքսանդր Թայիրոֆէն ետք ահա Մէյէրխոլդ Փարիզի մէջ։

Աշխարհահռչակ բեմադրիչ մը, որ կուգայ Մոնփառնասի մէջ ցոյց տալ ռուս թատրոնին յառաջդիմութիւնը։

Մոսկուայի մէջ մեծ աղմուկ հանեց իր նորութիւններով, շատերու յարձակման ենթարկուեցաւ, բայց կառավարութիւնը կը պաշտպանէր այս «Թատերական յեղափոխութիւնը»։

Մէյէրխոլդ նախ երեւցաւ Ստանիսլավսկիի խումբին մէջ (Գեղարուեստական Թատրոն)։ Ցետոյ հրաժարելով իր վարպետին իրապաշտ ձեւերէն, կազմեց նոր խումբ մը եւ թատերական փորձերու աշխատանոց մը։ Այնտեղ ցոյց տուաւ խորհրդապաշտ ճաշակ մը։ Շուտով դարձաւ բեմադրիչը Պետերբուրգի կայսերական թատրոնին, առանց իրբեք լքելու իր աշակերտները եւ աշխատանոցը։

1920ին Մոսկուայի մէջ բացաւ Մէյէրխոլդի թատրոնը, ուր ներկայացուց մաքրակրօն թատրոնի մը մասին իր որոնումներուն արդիւնքը, ինչպէս նաեւ հակաբնապաշտ սկզբունքներ։

Իր խաղացանկին մէջ կ՚երեւին Գոգոլի «Վերաքննիչը», Օստրովսկիի «Անտառը», ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի թատերագիր Ֆերնան Քրոմլինկի Le Cocu Magnifiqueը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

Ֆրանսական Ակադեմիան մրցում մը սարքած էր վերջերս բանաստեղծութեան մասին։ Նիւթն էր՝ «Երիտասարդութիւնը»։ Մեծակ գումար մը պիտի տրուէր լաւագոյն քերթուածին, որ պիտի փառաբանէր երիտասարդութիւնը։ Կ՚երեւի թէ երիտասարդութիւնը չէ ներշնչած քերթողները, այս պատճառով մրցանակը չտրուեցաւ։ Այդ մրցանակը պիտի տրուի գալ տարի։

Եւ սակայն նոր մրցում մը սարքուած է, նիւթին ընտրութիւնը ձգելով քերթողին, որ պէտք է գրէ 100—300 տող ստանաւոր մը։

ՕՐ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԱՂԱՊԱԼԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍՊԱՐ ԹՈՐԻԿԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

19 Յուլիս 1930 Լիոն

ՄԱԼԿԱՅԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Մալկաշ կը կոչուին Մատակասքարցիները, որոնք կը մշակեն տարօրինակ եւ քիչ մը խորհրդապաշտ բանաստեղծութիւն մը։ Խորհրդապաշտ այն ձեւով, որ հասարակաց է բոլոր ոգեպաշտ եւ անմշակ ժողովուրդներուն։ Ահա քանի մը նմոյշներ —

ճակատագիրը գետնաուիծ մըն է, որ կը գտնուի ծառի մը գագաթը,
կը բաւէ, որ երախայ մը սուլէ, անմիջապէս գոյն կը փոխէ։

Ուրիշ մը —

Ջովիտներուն մէջ է որ կը քնանան մժեղները,
դետերուն արմուկին մէջ է, որ կը քնանան կոկորդիլոսները,
Թագուհիին վրայ է, որ կը սեղան ողջոյնները,
եւ իմ մէ՛ջս է, որ, ո՛վ իմ պզտիկս, կը ծանգչի սէրը։

Ուրիշ մը եւս —

Մի սիրեր զիս դրամի տեղ,
Դրամը կը փոխասակուի բրինձով,
Սիրէ զիս խնչխփառի տեղ,
խնչխփառը կ՚ուտուի թաթերն ալ միասին։

ԷՍՓԷՐԱՆԹՕ

Էսփէրանթօ, միջազգային այս լեզուին համագումարը տեղի պիտի ունենայ 2-9 օգոստոսին Անգլիոյ մէջ, արտաքին նախարարին հովանաւորութեան տակ։ Այս առթիւ դասախօսութիւններ պիտի կատարուին միջազգային լեզուին մասին։

L'Information Espérantiste կ՚իմանայ թէ անգլիացի անգամ մը, Յոզեֆ Պուշանան, մեռած ըլլալով, Լիվրփուլի համալսարանին կտակած է 4000 ոսկի, էսփէրանթօ լեզուին ուսուցման համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ։

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 3 —

ՍՈՎԻԷԹ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ինծի համար եւ Ամէն կարգի աներ կը խոստանայ. կը խոստանայ ինծի համար սենեակ մը գտնել, զիս պուպրիկի պէս հագուեցնել։ Առոնք իր խօսքերն են, «պուպրիկի պէս»։ Կը խոստանայ ամէն ամիս երեք կամ կօշիկ առնել։ Կ՚երդնու թէ երախայ պիտի ունենամ... ոչ ալ վիժում։ Կ՚ըսէ թէ այս խնդիրներուն մէջ մասնագէտ մըն է։

Մարուշկան որոշած է ամառը Լ... խռհանոցը եւ չորժական կօշիկը։

Ամառը շատ դժուար չէ, ցաւարեց։ Զրայց ձմեռը ինչ ընել է։ Ամառը մարդ ... ալ կ՚անցնէ, ձմեռը։ Վերջիւս տեսա՞ր։ Դեռ ցուրտ չէ ... արդէն կը մտնէ անոր մէջ։ ...շիկներուս նայէ անգամ մը, կօշիկները ոտքիս տակէն հանեց եւ ինծի ցոյց տուաւ։ Ցապանը եւ կրունկները բոլորովին մաշեր էին։

Առանց տաքուկ խոհանոցի մը, ձմեռը այս տեսակ կօշիկներով պտտիլը դժուար է։

* * *

Աղջիկս Մորոզովան այնքան գեղեցիկ կօշիկ պայուսակ մը ունի։ Աղջիկս ինքն ալ անուշիկ է, նրբակազմ եւ գեղեցիկ։

Ինչ որ կը հոգնի թէ ճաշակաւոր է եւ թէ սիրուն։ Անոր գեղեցիկ կօշիկները չափի վրայ շինուած են։ Հագուստը պարզ է, սակայն կանանց հանրախանութ գերձակ մը կարած է։ Հայրը վարսայարդար է. 12ի չափ վարսայարդարի հաստատութիւններ ունէր։ Հիմա «Ճնշուած է բոլշեւիկներէն» եւ միմիայն երեք խանութ ունի։ «Համագործակցականի մը նախագահն է», ընկերային վիճակը — վարսայարդար։

Աղջիկան պայուսակին մէջ երեք-չորս սանտուիչ, խաւեար, պանիր կայ։ Իր հրապուրիչ սանտուիչներէն, ան միշտ մէկին կու տայ, սակայն ոչ մէկը կ՚ընդունի։ Ամէնքը կ՚առնեն գինք։

Երէկ իր թէզը կարդաց փրոֆ Քորնիէվի ուսումնարանին մէջ։ Թէզը լաւ էր։ Ոչ խոր հմտութիւն, ոչ ալ խոր ազնուութիւն ցոյց կու տար թուղթը։

Վիճաբանութիւն չեղաւ, ոչ ոք ուզեց հակաճառել։ Քանի մը անգամ փրոֆէսէօրը հարցուց թէ ո՛վ կ՚ուզէ դիտողութիւն ընել։

Պատասխան չկար։

— Դո՛ւք կավիրքով։

Դիպուածով, փրոֆէսէօրին աչքը կավիրքովի վրայ ինկաւ, որ եղունգները կրծելով զբաղած էր։

— Նըրողութիւն կը խնդրեմ փրոֆէսէօր, ըսաւ, ու ոտքի ելաւ, պաշտօնական խոնարհութիւն մը ընելով։ Ես բաւական լաւ հագուած չեմ որպէսզի ինքզինքս թոյլ տամ վիճաբանութեան մասնակցելու, երբ քաղաքացի Մորոզովան թէզը կը կարդայ։

— Ցիմար բաներ կը խօսիք, կավիրքով, ըսաւ փրոֆէսէօրը. բարկութիւն ցոյց տալով։ Ուրեմն ոչ ոք պատրաստուած է վիճաբանութեան։

— Ի՞նչո՞ւ վիճաբանութիւն, ըսաւ որոտացող ձայն մը ետեւէն։ Ոսկանն էր, բարձրահասակ եւ գեղեցիկ Հայ մը։ Ինչո՞ւ վիճաբանինք, թէզը հրաշալի է, խաւեարի սանտուիչի մը նման համեղ։ Ցեխուած եղունգներու պէս փայլուն։ Գեղեցիկ թուղթ մը։

Աղջիկան արհամարհանքով, ժպտեցաւ. անփոյթ կերպով հաւաքեց թուղթերը եւ գարակին մէջ դրաւ։

— Լաւ չըրիր ըսիր! մըրմռաց կավիրքովը, ինծի հետ դուրս ելած ատեն, խաւեարին շնորհիւ է։

Ի միջի այլոց կավիրքով սոսկալի կը հագնի, եւ հագը կասկածելի տեսակէն է. Պղնձեայ ձիւորին տակ հօսանք պէտք է ըլլայ։

* * *

Վերա Թօղանքաւը իր հօրը խնդրանքին վրայ երաժշտական երեկոյթ մը սարքեց։ Անոր հայրը ջութակահար եղած է եւ նուագած օփերային մէջ, կարծեմ նոյնիսկ առաջին ջութակահար։ Ցանկարծ խլանալ սկսաւ եւ ստիպուեցաւ լքել ջութակը։ Հիմա տեսակ մը կառավարիչ է «Թըրսթ»ի մը մէկ պզտիկ մասնաճիւղին մէջ։ Ամսական հարիւր րուբլիի չափ բան մը կ՚առնէ եւ այդքանէն շատ գոհ է։

Բայց երբեմն կը սկսի նեղուիլ։ Այն ատեն կը խնդրէ Վերայէն:

— Բարեկամներդ հրաւիրէ, Վերա Թերեւս գտնուի անոնց մէջ այնպիսիներ որոնք կ՚երգեն կամ կը նուագեն։ Եւ եթէ չհրաւիրես...

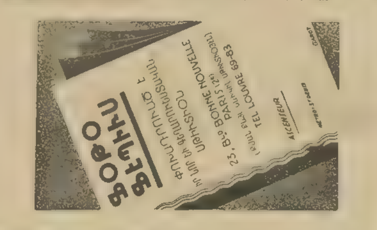
Եւ Վէրա գիտէր թէ ինչ կը պատահէր եթէ չհրաւիրէր բարեկամները. ծերուկ Թօղանքաւը իր խմելու փորձութիւնպիտի ունենար։

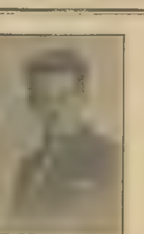
Վերա աճապարանքով երշիկ եւ չոր ձուկ կը գնէ եւ «քէյֆ» մը կը սարքէ բարեկամներուն։

Սենեակին մեծ է։ Կարասիները կը բաղկանան անկողինէ մը, սփռոցէ մը, հինգ աթոռէ, պզտիկ սեղանէ մը եւ ... դաշնակէ մը որու վրայ կը գտնուի ծերուկին ջութակը իր տուփին մէջ։ Թօղանքաւը չկրնար բաժնուիլ ջութակէն եւ դաշնակէն։

Վերան ինքն ալ շատ լաւ կը նուագէ։ Նախ կը պատրաստուէր երաժշտական Ակադեմիային համար, բայց հայրը չէր ձգեր որ «նուագէ» որ «նուագի ճամբուն վրայ ոտք կոխէ»։

Թարգմ. Մ. Մ.

Հ. Յ. Դ.
Փ Ա Ր Ի Զ

ՎԼԱՆՍԻ Երջ. կոմիտէն սարքած է մարզական միջոցառումը մը՝ մասնակցութեամբ բոլոր ընկերներու այս երեքշաբթի իրիկուան ժամը 8-30ին ... ...։ Ներկայացուած պիտի ըլլայ զեկուցումներ։ Ներկայութիւնը պարտադիր, ... ցուցչական ժողովի։

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Կարապետեան (Աըյ Պեղում) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ազգական ԳՈՀԱՐԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի դառնաղետ մահը:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէն Լուիի (Փարիզ) հիւանդանոցին մէջ։ Համակրողներէն մասնիկը պիտի փոխադրուի Պանթէն գերեզմանատուն։

Կ'ուզուի փորձառու ... վարպետ մը, ... գործ ... նայ կօշիկի նորոգութեան վերաբերեալ բոլոր մանրամասնութիւնները։ Ֆրանսերէն խօսիլը պարտաւորիչ է, լաւ պայմաններ։ Դիմել՝ Crepoucire, 71 Rue Rébéval, Belleville.

ԿԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ՄԸ
2 սենեակ, entrée եւ խոհանոց, օդաւէտ, կեդրոն տեղ, մաշէն մօտ, Port de St. Cloudէն 8 վայրկեան։ Դիմել ամէն օր Billancourt, 1 Rue Liot 4րդ յարկ (աջ) Լ. Սուքիասեան, ...

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ, Արտա...
Ականջի, Ռնգի եւ Կոկորդի ... կանանց եւ մանուկներու հիւանդութեանց ... ժամերը: ... 9—12, 2—8 ...

Ծախու է ... պատրաստի գերձակ... փերակերեալ իրեղէններ (մեքենայ, սեղան եւայլն) Դիմել Պ. Գ. Ֆէրմանեանի, 41 Rue Boucherie, Paris (5) Մէթրօ Սէն Միշէլ։

Վարձու է 100 քառ. մէթր տարածութեամբ ...
Թեւով լուսաւոր եւ օդաւէտ արհեստանոց մը որ ունի նաեւ երկու սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Յարմար ամէն գործի, Պայմանները ... Դիմել Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desveaux, Մէթրօ՝ Place des Fêtes.

Կ'ուզուին ... բարդ ... ոսկի, ... գործերու ... եւ ... գործի ...
Մաքուր ... բաներ ...
Դիմել Օր. Զաւէնի, 40 Rue de la Mare, Ա. յարկ Թիւ 5 սենեակ

BRASSERIE HAROLA
3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88
ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ
Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար։ Մատչելի գին Հայերու

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN
EMPIRE ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis-Blanc ou Jaurès

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒԼԻՍ 1930

29 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1325 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԱՆԿՈՒՄ

Դարձեալ Փարիզի հայ յետադիմական պաշտօնաթերթն է որ յուզման մատնուած է մեր այն դիտողութեան առթիւ, որ ըրած էինք պոլսահայ լրագրողի մը և նմաններուն հասցէին։ Այս յուզման պատճառները դարձեալ նմանութեան կապակցութեան մէջ պէտք է փնտռել։

Դաւաճանութեան և մատնութեան արարքները, գիտակցօրէն և անգիտակցօրէն գործուած, դատապարտելի են, ու ամէն մէկ պատուաւոր մարդու պարտականութեան մէջ կ'իյնայ խարազանելու սայթաքողները։

Այս վերջին ամիսներու ընթացքին Դաշնակցական մամուլը անհրաժեշտ տեսաւ հրապարակով յայտարարել մեր հակառակորդներուն, որ իրենց արտայայտութիւնները քննադատութեան սահմաններն անցած են եւ կը կրեն մատնութեան բնոյթ։ Այս բոլոր խնդիրներու վրայէն անցնելով, ռամկավար բանիր Պոլսոյ լրագրողի պարագային եռանդը թաքնուած, արդարացումի անճարակ ու միեւնոյն ժամանակ խեղաթիւրող միջոցներու կը դիմէ։

Հասկնալի ըլլալու համար, անգամ մը եւս ըսենք ու ընդծենք մեր խօսքը, որպէս զի ի մտի պահեն անոնք, որոնք տակաւին քիչ մը ողջմտութիւն ունին։

Ո՞վ է դաւաճանը կամ մատնիչը։

Մեր ենթակայական կարծիքները մէկ կողմ թողունք, առնենք միայն այն սահմանումը որ վէճի առարկայ չէ։ Մատնիչ կամ դաւաճան է այն անհատը կամ խմբակը, որ իր պատկանած ազգին, ժողովուրդին եւ կազմակերպութեան կենսական գաղտնիքները եւ գործնական ծրագիրները կը յայտնէ թշնամիներուն։ Այս ձեւակերպումի ընդլայնումն ու մանրամասնութիւնը ընթերցողին կը մնայ։

Արդ, մեզի համար ըմբռնելի են ծայրայեղ հակառակութիւնները, տարամերժ քննադատութիւնները, նոյն իսկ անհերքելի անձնական վարկաբեկումները։ Բայց երբ հակառակութեան մոլուցքէն տարուած՝ հակադաշնակցական անհատներն ու խմբակցութիւններն այս անսահման ու աններելի շրջագծին մէջ իսկ չեն պարտկեր ու կ'անցնին վնասակար ցուցմունքներու... [illegible] ... յայտնութեան։

Բայց Ռամկավար ուղեղը չի բաւականանար իր դիտաւորեալ բթամտութեամբ, այլ յետադիմականի խարդախութեամբ կը գրէ.— «Թէ՛ հայ եւ թէ՛ միւս ժողովուրդներու մէջ, դաւաճանները, լրտեսները, մատնիչները երբեւան ելած են մասնաւորապէս յեղափոխական կուսակցութեանց շարքերէն, ինչպէս կը հաստատէ նաեւ Արամեանցի պարագան»։ Միայն հակայեղափոխական մատնիչը կրնայ ա՛յսքան լրբենի դատողութիւն մը հրապարակել հայ յեղափոխութեան հասցէին։

Բացի այդ-ըստ յետադիմական հնարամտութեան, այն դաւաճանները որ յեղափոխութեան շարքերէն դուրս ելած են, դաւաճան են եւ արժանի պատիժի, իսկ մնացած բազմութեան արարքները դաւաճանութեան տակ չեն մտներ։ Արամեանցներու պատասխանատուութիւնը իր շրջապատին կը պատկանի։ Բայց Դաշնակցութեան պատմութեան ծանօթ եղողները գիտեն թէ 40 տարուան ընթացքին, մեր կուսակցութիւնը երկու դաւաճանական պարագաներէն աւելին չէ արձանագրած իր պատմութեանց մէջ։ Մինչդեռ հայ վաշխառուներու ծոցէն դուրս եկած են հարիւրաւոր դաւաճաններ ու մատնիչներ, որոնք իրենց գազիր արարքներու պատիժը կրած են ժամանակին։

Այսօր անցեալ ժամանակներու դաժանութիւնը գոյութիւն չունի։ Բայց հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերն ալ պէտք է իմանան, որ ամէնէն ստորին արարքը մատնութիւնն ու դաւաճանութիւնն է։ Եթէ մեր հակառակորդները համոզուած են թէ մատնութիւնը ստորին արարք է, պէտք է զգուշանան այդ տայլերէն, եւ ոչ թէ ազորմելի պատճառաբանութիւններով, նմանօրինակ արարքներու մէջ թաւալին։

Հին օրինակներն աւելորդ են։ Օրինակը իրենց աչքերուն առջեւն է, եթէ ռամկավարները կամաւոր կոյրեր չեն։ Այս խնդրին իսկ նուիրուած խմբագրականի մէջ ռամկավար պաշտօնաթերթը կը գրէ.— «Յառաջի այդ խմբագրականը կը յայտարարէ թէ՝ Պ. Ա. Գալփաքճեան իր այդ յօդուածով դաւաճանութիւն կ'ընէ, որուն համար արժանի է մահուան պատիժի»։ Այս տողերը գրող պաշտօնաթերթը շատ լաւ գիտէ թէ «Յառաջի» մէջ նման տող մը եւ բառ մը գոյութիւն չունի, սակայն հնարամտութիւնը մղած է զինք թարգմանելու եւ իր ընթերցողներուն հրամցնելու այս բոլորը, առանց անդրադառնալու թէ այս կատարուածն ինքնին զգուելիմատնութիւն մըն է, անգոյ բանի մը առթիւ։ Բարեբախտաբար Փարիզի մէջ Թուրք ոստիկաններ չկան, որ ներկայանան խմբագրատունը։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը կը յիշէ անշուշտ, որ ասկէ երկու ամիս առաջ էր, երբ գրեց թէ՝ «Նաիր-էլ-Օմարի Քոմիտէի մարդկանց մէջ կը ծագի միտքը Մուսուլ, Վանպուրականի սահմանակից վիլայէթը փոխադրել վասպուրականցիները»։

Հայ ժողովուրդը, որ շրջապատուած է Թուրքերէ, Արաբներէ, Պարսիկներէ և Քիւրտերէ, եթէ օր մը դատաստանի նստի այս պարոններուն հետ եւ հարցաքննէ նախ ճշտութիւնը այս խնդրին, ու ապա գալիք վնասներու հաշիւը ուզէ, մենք չենք գիտեր թէ ի՞նչ անուն պիտի տայ այս «քաղաքագէտ»ներուն։

Ըստ երեւոյթին մեր հակառակորդը պիտի ուզէ արդարանալ, ըսելով որ անշուշտ դաւաճանութիւնը վատ բան է, բայց ինքը յեղափոխական կազմակերպութեան չի պատկանիր, ու հետեւաբար անպարտ է։

Այո՛, «անպարտ» է . . .

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ„Ը

«Յուսաբեր» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 14).

— «Քանի մը օրէն պիտի բացուի «Համազգային»ի ընդհանուր ժողովը՝ կասկած չկայ, որ տակաւ առ տակաւ այս նորաստեղծ կազմակերպութիւնը ոչ միայն հասակ, այլ եւ ծնունդ պիտի առնէ՝ կը հաւատանք, որ մօտ ատենէն ան կ'ունենայ իր սեփական «Հանդէսը», ուրկէ հայ ժողովուրդը պարբերաբար անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կը քաղէ «Համազգային»ի կեանքի եւ գործի մասին։

Այս կենսալիր կազմակերպութիւնը ստեղծուեցաւ ասկէ ընդամէնը երկու տարի առաջ, Առաջին տարին լուռ անցաւ, եւ այդ պատճառով ընթերցողին համար անցաւ «զուր»։ Սակայն այդ «զուր» տարին անհրաժեշտ էր գործի ճամբաները վերջնապէս գծելու եւ սկզբնական աշխատութեանց սահմանները ճշտորոշելու համար։ «Համազգային»ի հանրային կեանքը կը սկսի այս տարուընէ, երբ վարչութիւնը որոշեց գործի ձեռնարկել եւ իր կրթական անդրանիկ հաստատութիւնը բանալ Լիբանանի մէջ, հիմը դնելով Պէյրութի Հայ ճեմարանին։

Աւելորդ չենք նկատեր հոս քանի մը թիւեր յիշատակել «Համազգային»ի կեդրոնական մասնաճիւղերէն Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ Հալէպի:

Գահիրէն այժմ 9 խումբ ունի 120 անդամներով, Աղեքսանդրիան՝ 20 խումբ 150 անդամներով, Զագազիկի մասնախումբը 40 անդամ ունի, իսկ Հալէպինը՝ 300։

Տարուան մը շրջանին Գահիրէն ունեցած է 160 ոսկի մուտք (60 ոսկի՝ անդամատուրքերէ, 70 ոսկի՝ հանդէսէ, իսկ 24 ոսկի՝ նուէրներէ)։

Աղեքսանդրիան ունեցած է 185 ոսկի մուտք (130 ոսկի անդամատուրքերէ, 46 ոսկի՝ հանդէսէ եւ 10 ոսկի՝ նուէրներէ)։

Զագազիկը ունեցած է 105 ոսկի մուտք, իսկ Հալէպը՝ 50 ոսկի։

Այսպէս, տարուան մը շրջանին, միայն Եգիպտոսի եւ Հալէպի մէջ, «Համազգային»ը կրցած է իր շուրջը խմբել 536 անդամուհիներ, որոնք իրենց զոհողութեամբ եւ աշխատանքով այս նորաստեղծ կազմակերպութեան ապահոված են 540 ոսկիի համեստ գումար մը։

Անշուշտ, ոչինչ է այս գումարը բաղդատմամբ այն հսկայ ու բեղուն ծրագրին, որ առաջադրած է իրեն «Համազգային»ը։ Սակայն աւելի քան խրախուսիչ, երբ նկատի առնենք «Համազգային»ի գործունէութեան շրջանն ու գաղութը։

Այն թափով, ինչ թափով որ այս գործը սկսած է Եգիպտոսի եւ Հալէպի մէջ, եթէ նոյն թափով սկսի ու ծաւալի նաեւ այլ գաղութներու մէջ, տարակոյս չկայ, որ շատ կարճ ատենէն «Համազգային»ը իրապէս կը դառնայ համազգային ու համագաղութային պատկառելի հաստատութիւն մը, անխոցելի՝ իր նպատակներով, հզօր՝ իր միջոցներով եւ փրկարար՝ իր կատարած դերով»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները, այս աշնան, պիտի բանան հակակրօնական համալսարան մը, որուն գործը պիտի ըլլայ պատրաստել գիւղերու մէջ հակակրօնական պայքարի տարրերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԱՒԱՐՏԱԾ ԵՆ

Թրքական աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն Արարատի ռմբակոծութիւնը կը շարունակուի։ Թուրք սաւառնակները ամէն օր կը թռչին լերան վրայ եւ կը ռմբակոծեն։ Քիւրտերը աւելի վերերը բարձրացած են ու ցրուած վիճակի մէջ կ'ապրին։

Մեծ Մասիսը ամբողջովին պաշարուած է։ Փոքր Մասիսի ալ միայն դէպի Պարսկաստան երկարող մասը բաց է։ Սակայն պարսիկ կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ այս մասին մէջ հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է, «ինչ որ բնականաբար բաւական չէ» կը նկատեն թուրք թերթերը.

Արարատի դէմ զինուորական պատրաստութիւնները գրեթէ լրացած են։ Այժմ կը սպասուի Գործավարներու Խորհուրդին որոշման, ընդհանուր յարձակումի մը ձեռնարկելու համար։

Սուրիոյ համայնավարները եւ Հայերը

Վերջերս Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր մասերուն մէջ համայնավարական թռուցիկներ ցրուած էին, դժբախտաբար մեծ մասամբ Հայերու ձեռքով եւ ձերբակալուած մօտ 30 հոգի, որոնց 25ը Հայեր։

Այժմ Դամասկոսի թերթերը կը գրեն թէ՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր մասերուն մէջ կատարուած այս համայնավար քրօբականութեան կեդրոնը կը գտնուի Պաղեստինի մէջ եւ թէ անոր անդամները Սիոնիստներ են, որոնք կ'ուզեն խառնակել երկիրը։

Ոստիկանութիւնն ու ընդհ. ապահովութիւնը լուրջ աշխատանքներ կը թափեն, կը գրէ «Ազդակ», երեւան հանելու համար անոնց բուն հեղինակները։ Իշխանութիւնները հասկցած եւ համոզուած են որ քանի մը թափթփուքներ են այդ աղտոտ քրօբականութեան գործիք դարձող Հայերը ... [illegible] ... արարքները։

Ձերբակալուած Հայերը խիստ քննութեան տակ առնուած են։ Յովհաննէս Արաքէլեան անուն կասկածելին, բոլորովին մեկուսացուած է իբր ամէնէն աւելի պատասխանատու և իբր մէկը որ գիտէ ամենախորին ծալքերը այդ շարժումներուն։ Ցարդ ան անունները չէ տուած գլխաւոր հեղինակներուն։

Եգիպտոսի կացութիւնը

Հակառակ կառավարութեան խիստ արգելքին, Վաֆտի հրաւէրին վրայ, երեսփոխաններու գաղտնի հաւաքոյթը, որ տեղի ունեցաւ ակումբի մը սրահին մէջ, անվստահութեան բանաձեւ մը քուէարկեց ընդդէմ կառավարութեան։ Հաւաքոյթը տեւեց երկու ժամ, որմէ յետոյ, Նահաս փաշա յայտնեց թէ պիտի հրաւիրեն ժողովուրդը որ մերժէ տուրքերը վճարել։

Իսկ վարչապետ Սըտքը փաշա եգիպտական թերթերուն արգիլեց հրատարակել Վաֆտի յայտարարութիւնը։

Բոլոր գլխաւոր քաղաքները ենթարկուած են զինուորական խիստ հսկողութեան՝ և հակառակ նախատեսութիւններու, որ եւ է միջադէպ չպատահեցաւ Գահիրէի մէջ։

Կառավարութիւնը կտրուկ կերպով արգիլեց Նահաս փաշայի՝ Տամանհուր երթալ, հրապարակային բանախօսութեան մը համար, ինչպէս մտադիր էր։

Եթէ Նահաս փաշա դէմ շարժի կառավարութեան արգելքին, հաւանական է որ բուռն միջադէպեր ծագին, և Նահաս փաշա ձերբակալուի։

Գահիրէի անգլիական եւ օտար համայնքները ուժ կուտան Սըտքը փաշայի քաղաքականութեան և Նահաս փաշայի դէմ մղած իր պայքարին մէջ, զայն կը նկատեն յաղթական։

Նախորդ խտիվը կը խլրտի

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը յայտնէ թէ Եգիպտոսի նախորդ խտիվը Ապպաս Հիլմի, որ 1914ին, Անգլիոյ դէմ իր ընթացքին պատճառով, գահազուրկ էր եղեր, կը փորձէ ձեռք ձգել կորսուած գահը, օգտուելով Նահաս փաշայի եւ Վաֆտի թըշնամական դիրքէն, ընդդէմ Ֆուատ թագաւորին։

Լոնտոնի մէջ, Ապպաս Հիլմիի մարդերը կը գործեն իրեն ի նպաստ և կը կարծուի նոյն իսկ թէ կարգ մը ընկերվարական հեղինակաւոր դէմքեր, դէմ չեն անոր կրկին գահակալութեան։

Իտալիոյ աղէտը

Իտալիոյ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան կողմէ տրուած տեղեկագիր մը ոչ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն ցոյց կուտայ մեռելներու եւ վիրաւորներու ընդհանուր գումարին մէջ, վերջին 24 ժամուան որոնումներու ընթացքին։ Աղէտեալներու օգնութեան գործը կը հետապնդուի բուռն եռանդով և կարելի է նկատել թէ զանազան կազմակերպութիւններու նախապատրաստական աշխատանքները արդէն լրացած են։ Ցամաքօրէն կը շարունակուին աւերակներու մաքրագործման եւ վնասուած տուներու քանդումի աշխատանքները.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ ԸՆԿԵՐ ԱՐՏԱՇԷՍ ՎԱՆԱՐԵԱՆԻ

Մեծ ցաւով կը լսենք Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի շրջանի եռանդուն ու գործունեայ ընկերներէն Արտաշէս Վանարեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Նիակարա Ֆոլսի Սէնթ Մէրի հիւանդանոցին մէջ։ Թաղումը կատարուած է ցիթրոյիթի մէջ։

Երկար ատեն եղած է խմբագիր դաշնակցական թերթերու եւ միայն մէկ քանի տարի առաջ, ծգեր էր, Ամերիկայի Հ. Յ. Դ.-գործիչի պաշտօնը, զոր կը կատարէր այնքան ծեռնհասութեամբ եւ խանդավառութեամբ։

ՀԱԼԷՊԻ ՔՐՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Վագըթ կը գրէ.— Հալէպի քրտական միութիւնը Հոյպունն կը կոչուի եւ ոչ թէ Հուսլիան։ Ասկէ առաջ, 17 քրտական միութիւններ կային, բայց միայն Հոյպունը կրցաւ յարատեւել։ Ասոր նպատակն է քիւրտեւհայ խառն պետութիւն մը կազմել։ Ունի երեք զատ անդամներ. Ա. ազէտ աշիրէթապետներ, ինչպէս Հասօն եւ Փօզան։ Բ. արկածախնդիր քիւրտեր, ինչպէս Մէմտուհ Սէլիմ եւ Ճէլատէթ Ալի։ Գ. Հայերը, ո՛չ կ'ուզեն իբր զործիք գործածել Քիւրտերը։ Հայերը, կրան տիւքէն առնուած դրամներով եւ ... [illegible] ... ցուցրա Հոյպուն միութիւնը, որ մօտէն կը շահագրգռուի Արարատի դէպքերով։ Հոյպունի ազդեցիկ անդամներէն Պէտրխանի Ճէլատէթ Ալի արտօնութիւն առած է քիւրտիստան անուն թերթ մը հրատարակելու։

Միջոց մը վէճ ծագած էր Հայերուն եւ Քիւրտերուն միջեւ, բայց այս վերջինները չեն ուզած վշտացնել Հայերը, որովհետեւ իրենց դրամը սպառած էր և պէտք ունէին անոնց օժանդակութեան։

ԱՍՈՐԻՆԵՐՆ ԱԼ ՄԻԱՑԱԾ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ?

Կարգ մը Թուրք թերթեր կը յայտնեն թէ Ասորիներն ալ ուժ կուտան Քիւրտերուն։

Ամերիկայէն է որ կը վարեն սահմանի եւ Միջագետքի մէջ կեդրոնացած Ասորիները։ Մասնաճիւղեր ունին նաեւ Փարիզի եւ կարգ մը ուրիշ վայրերու մէջ։

Ասոնց նպատակն է, կ'ըսէ փօլիթիքա, աշխարհի բոլոր Ասորիները մեր սահմանին վրայ հաւաքել։ Այսպէս, տուն տեղ եղած Ասորիները Եւրոպայէն, Ամերիկայէն եւ Միջագետքէն կը տարուին սահմանամերձ շրջանները եւ ամէնէն բարեբեր հողերուն վրայ կը զետեղուին։ Ամերիկայի անոնց Միութիւնը ունի նաեւ ասորերէն թերթ մը, եւ առատ դրամ կը հայթայթէ։ Պարսկաստանն ալ առաւելագոյն օժանդակութիւն ցոյց կուտայ։

ՌՈՒՍՕ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռուսօ-ամերիկեան յարաբերութիւնները սկսան լրջօրէն ձգտուիլ Նիւ-Եորքի Խորհրդային Առեւտրական պատուիրակութեան կողմէ կատարուած մաքսանենգութիւններուն հետեւանքով։ Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց բոլշեւիկ 25 գործիչներ, ինչպէս նաեւ բոլշեւիկներու Ամերիկա մուտքը դիւրացնող կեղծ անցագիրներ։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՌՈՒՄԷՆ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն) 23 Յուլիս, Պուքրէշ

«Կ'արժէ հայ արուեստի ցուցահանդէսը դիտել ու մտածել պատմութեան աչքով, որոշելու համար անոր տեղը. մարդկային քաղաքակրթութեան մէջ»։

Այսպէս կը վերջացնէր՝ իր յօդուածը ռումանացի երիտասարդ՝ բայց արդէն իսկ գրականութեան մէջ դիրք գրաւած դէմք մը՝ Ատրիան Մանիու, հայ արուեստի ցուցահանդէսին մասին, որ տեղի ունեցաւ Պուքրէշի մէջ։

Եւ արդարեւ եկան բոլորը։ Եկան հազարներով։ Եկան սկսեալ արքայական ընտանիքէն մինչեւ ամենահամեստ թերթի խմբագիրը եւ արուեստի ու գրչի մշակը։ Դրագէտներ, նկարիչներ, արձանագործներ, բժիշկներ, ճարտարապետներ, երկրաչափներ, պալատականներ. մէկ խօսքով՝ ժողովուրդի մը ընտրանին։ Եկան, տեսան ու հիացան։

Եւ յաջորդ օրն իսկ, թերթերը արդէն սկսան ջատագովել հայ արուեստն ու իր մշակները։

Իրենց շահեկանութեան համար, ստորեւ կուտանք քաղուածքներ կարեւորագոյն յօդուածներէն։

Ազդանշանը տուողը եղաւ այս երկրի ոգին մարմնաւորող, մեծ հայասէր փրոֆ. Եորկան որ իր «Neamul Romanese» թերթին մէջ կը գրէր իբր խմբագրական.—

«... Պէտք է տեսնէք հոն, օտար հորիզոններու տակ ապրող հայերու կողմէ գրկուած առարկաներ, որոնցմէ շատերը բացառիկ գեղեցկութիւն եւ ինքնատպութիւն ունին։ Երկրէ երկիր ու դարէ դար, ազգային նոյն ներշնչումն է, որուն մէջ կը միաձուլուին հայ ազգի իրապաշտ ոգին, արեւելքի վիպապաշտ տարրերը ու միջնադարեան Ֆրանսայի բանաստեղծութիւնը։

Հնամեայ վեհութեամբ նկարածեղ վարագոյրներ, որոնց մէջ արեւելեան բոցավառ գոյները՝ Բիւզանդիոնի անծանօթ օրէնքներուն համաձայն կը տարածուին։

Արծաթապատ կողքեր, եկեղեցական անօթներ ու շարք մը նկարներ, որոնց մէջ հայկական է միայն արուեստագէտին ձեռքը։ Ցուցահանդէսի այս բաժնին մէջ, բազմիցս կը զգանք մեր հողի եւ երկինքի, մեր հարեւանութեան եւ կենակցութեան ազդեցութիւնը։

Այս կերպով, տարբեր մշակոյթի մը լուսապատկերին կից, կը տեսնենք միաժամանակ անոր իրագործած համադրութիւնը մեր իսկ հին արուեստի կեանքով»։

«Օմոզ Լիպէր» օրաթերթը, Թ. Զ. Սթան ստորագրութեամբ կը գրէ.—

«Միստ տաժանելի է ազգային ցեղագրական ցուցահանդէսի մը կազմակերպիչի դերը։ Հազիւ երէկ ըմբռնեցի այս իրողութիւնը, երբ հայ արուեստի ցուցահանդէսը այցելեցի։

Նիւթեր հաւաքել, յաճախ զանոնք հեռաւոր վայրերէ բերելով, դասաւորել եւ երեք սրահներու մէջ, այս բոլորը ոչ միայն գեղարուեստական ու պատմական պատկառելի պաշար մը կը պահանջէ, այլ նաեւ հաւասարակշիռ ոգի ու տարածութիւնը օգտագործելու ընդունակութիւն։

Մեր սեղմ սիւնակները մեզ չեն թոյլատրեր մանրամասնօրէն ծանրանալու ցուցադրուած բոլոր առարկաներուն վրայ, ընելու համար անոնց մասին բոլոր գովասանքները, որոնց արժանի են։

Նկարները, եկեղեցական գիրքերը, անօթները, կողքերը, արծաթեղէնները, յախճապակիները, դրամները, վարագոյրները,— մէկ խօսքով ամէն ինչ որ հայ ազգին յատկանիշն է, օրերու կարօտ են, համբերատար ուսումնասէրի մը կողմէ, ըստ արժանւոյն ուսումնասիրուելու համար։ Ու կան, իսկապէս, առարկաներ, որոնք սքանչելի են։

Աչքի կը զարնեն Ախալցխայի, Շապին-Գարահիսարի տաբագները իրենց մանրակրկիտ եւ ընտրանի նկարազարդերով։ Նոյնպէս ԺԶ. դարէն վարագոյր մը, հրաշալի իր յղացումով, բնականաբար պարզ, ինչպէս պարզ էր զայն յօրինող հոգին։

Ճարտարապետութեան բաժնին մէջ, ուշագրաւ է Ազրակի աւերուած ու վերաշինուած եկեղեցւոյն նկարը։ Վերապրող քարերու փորանկարները բացառիկ են իրենց շքեղութեամբ եւ նրբութեամբ։

Գրքերու բաժնին մէջ, հետաքրքրութենէ մղուած նայուածքդ երկար սեւեռած կը մնայ տարօրինակ տառերով ծածկուած ձեռագիրներուն վրայ, կատարեալ արուեստով եւ բազմերանգ մանրանկարներով զարդարուն։

Ժամանակակից հայերու արտայայտութիւններն ալ արհամարհելի չեն։ Յիշենք տաղանդաւոր փորանկարիչ Էտկար Շահինը, քանի մը պաշտելի դիմանկարներով, Տիկին Արմենիա Բաբայեանը,— որուն նկարները երազային, մառախլապատ անորոշ մթնոլորտի մը մէջ կը լողան, Գ. Շահնազարը ալ,— անարդարութիւն մը գործած չըլլալու համար,— յիշենք նաեւ Արամ Ալպանի հետաքրքիր ուսումնասիրութիւնները։

Կ'արժէ հայ արուեստի ցուցահանդէսը տեսնել։»

Կառավարութեան պաշտօնաթերթ՝ «Տրէփթաթեա»ին մէջ, տիկին Ջէշիլիա Թուցէսքու-Սթօքը, յայտնի նկարչուհին կը գրէ.

«... Հայ արուեստը՝ իր սեփական, ուրոյն արտայայտութիւնը գտաւ մասնաւորաբար Ի. դարուն մէջ։ Այս ժողովուրդը որ պատմութեան դժուարութիւններուն պատճառով, այսօր փոքրիկ հողամաս մը միայն տէր է, ու մինչ իր բոլոր ձգտումներն ու ստեղծագործող ուժը հարկադրուած է ապաստանել օտար հորիզոններու տակ, արուեստ մը ունի,— մանաւանդ զարդանկարը,— որ զինքը յառաջացած մշակոյթի տէր ժողովուրդներու կարգին կը գետեղէ։

Հայաստանը այնպիսի դիրք մը կը վայելէր որ թէ արեւելքի եւ թէ արեւմուտքի մշակոյթը կրնար շահագործել։

Հայ ժողովուրդի ազգագրական ինքնատպութիւնը, կը մատնանշէր անոր ցեղային ուժեղ եւ ստեղծիչ խառնուածքը, ու իր կոչումն էր, օգտուելով այդ երկու քաղաքակրթութիւններէն, արեւելքի եւ արեւմուտքի բախտաւոր համադրութիւնը ընել։ Հայ արուեստագէտները մասնաւոր հասկացողութիւն մը ունին ու հակամէտ են դէպի զարդանկարչութիւնը եւ իբրեւ արեւելեան ժողովուրդ, կը սիրեն բազմապիսի ֆլօրան եւ ֆաունան, զորս յաջողութեամբ կը գործածեն։

«Հոս կարելի է դիտել կրօնական կոթողներու արտաքին սիլուէթներուն ներդաշնակ համեմատութիւնը, ինչպէս նաեւ ներքին մանրամասնութեանց բաժանման ձեւը։ Անոնց հնամեայ եկեղեցիները, կարծես թէ յաւիտենականութեան համար շինուած ըլլան։ Կարծես վերջնականապէս գետնին բուսած են ու անսուր կերպով կապուած միջավայրին հետ, ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կազմելով այսպէս։

Քաջաւոր խաղաղութեան զգացում մը կը թափանցէ հոգիիդ մէջ, դիտելով զանոնք, մինչ սեփ ներդաշնակութենէն հմայուած նայուածքդ սիւներու, կամարներու եւ այլ մանրամասնութիւններուն վրան կը յածի։

Հոս գեղագիտական խնդիրները, կարծես, ներքեղային ընդհանուր մը լուծուած են, որ միմիայն ինքզինք կը լսէ, հեռու որ եւ է դպրոցի կանոններէ։

Նոյնպէս, հայերը կ'ըմբռնեն ներկերու կարեւորութիւնը, վասնզի, չմոռնանք ըսելու որ հայերը նախնական ժողովուրդ մըն են։

Անոնց զարդերով, յախճապակիներով, արծաթեղէններով եւ զէնքերով զարդարուած սուներ, գեղագիտական բացառիկ ճաշակ մը կը յատկանշեն։

Անոնց յարդարումը կը համապատասխանէ ինքնամփոփման պահանջին ու ապաստանարան մըն են արեւի տօթին դէմ։ Հոն խօսակցութեամբ ժամեր կ'անցընեն։

Ցուցահանդէսին, դարձեալ, մէկ հետաքրքիր մասը կը կազմէ մանրանկարչութիւնը։ Կազմակերպիչները Վենետիկի Մխիթարեաններու հետ յարաբերութեան մտած են, որոնք բազմաթիւ եւ բազմերանգ ձեռագիր հատորներ ղրկած են, որոնց զարդանկարները նախնական արուեստի մը գրաւչութիւնն ունին։ Արուեստագէտը ազատօրէն կը ներշնչուի, որ եւ է օրէնքէ դուրս։ Նկարներու գծագրութիւնը՝ մերթ կարգապահ եւ մտացի ոգի մը կը յատկանշէ, եւ մերթ ազատաթռիչք է, կարծես թէ բնութեան ծոցէն փրցուած ըլլար. ինչպէս պուրակի մէջ թռչնիկին դայլայլը, կամ նախամարդու թոթովագին քնքուշ երգը։

Կան նոյնպէս, գրքի արծաթապատ շքեղ կողքեր, յախճապակիներ, կերպական հանդերձանքներ, եւ այլն։

Հայերը նորագոյն արուեստ ալ ունին։ Էտկար Շահինի, Այվազովսքիի, Շահնազարի պէս յայտնի նկարիչներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ տաղանդաւոր, խոստմնալից երիտասարդներ։

Պուքրէշի բնակիչներուն համար այս ցուցահանդէսը բացառիկ երեւոյթ մըն է, իսկ Գեղարուեստից վարժարանին աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն համար, չկայ զարգանալու աւելի յարմար առիթ, քան հիացմունքով դիտել այդ բոլոր իրերը, որոնք նոյնքան արժէք ունին, որքան օտար երկիրներու թանգարաններու մէջ ցուցադրուածները, զորս տեսնելը միայն փոքրաթիւ բախտաւորներուն վիճակուած էր»

«Քուրէնթուլ» քաղաքական կարեւոր օրաթերթը, ՓԱՈՒԼ ՍԹԵՐԻԱՆԻ ստորագրութեամբ, «Pro Armenia» խորագրին տակ կը գրէ.

«... Կազմակերպողները, որոնց համար ամէն գովասանք քիչ է, իրենց տրամադրութեան տակ ունենալով հանդերձ սահմանափակ նիւթական միջոցներ, կրցան այս բազմաչարչար ժողովուրդի հոգին ներկայացնել, որ աշխարհի խաղաղութեան համար զոհուեցաւ։ Ծանօթ են այն պայմանները, որոնց մէջ հիմը դրուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ու բոլորը լաւ գիտեն թէ ինչպէս այս վերջինս, այս կամ այն կողմը գոհացնելու եւ միջազգային դրութիւնը ամրացնելու համար, անպաշտպան թողուց այս քաջարի եւ հին ժողովուրդը։ Այսպիսով հայ ազգը յանձնուեցաւ իր մահացու թշնամիին ձեռքը, որպէսզի կոտորէ զայն ու բնաջնջէ անոր մշակութային ստացուածքը։

«Ահա թէ ինչու կը կարծենք որ, — այն չափով զոր ինչ լաւով պէտք է շահագրգռէ մեզ եւ օտար ազգերու կեանքը, եւ այնքան ինչքան մենք մեզի եղբայրներ կը սեպենք,— այս ցուցահանդէսը ոչ միայն գեղապաշտ, այլ նաեւ խղճի խայթ ձեռնարկ մըն է։ Եւ որուն մենք ռումանացիներս պէտք է միանանք, հետեւելով մեր մեծ գիտնական՝ Ն. Եորկայի օրինակին։

Եթէ Ռումանացի ըլլալը եւրոպացի ըլլալ կը նշանակէ, ապա ուրեմն մեր նուիրական պարտականութիւնն է յարգանքով ու խոնարհութեամբ ծռիլ հոն ցուցադրուած առարկաներուն վրան, զորս նուրբ եւ խորհրդաւոր ճաշակով օժտուած ազգ մը ստեղծած է։

«Իսկ մեզի համար գոհ մը թող ըլլայ այս ցուցահանդէսը։ Գուցէ կազմակերպողները չմտածեցին ատոր, բայց ոչինչ աւելի լաւ ու ակներեւ չի խօսիր ի նպաստ Հայաստանին, քան այս ցուցահանդէսը, ուր առարկաները համոզելու դիտումով ցուցադրուած չեն, այլ միայն գեղապաշտ նպատակներով։

«Հայկական հարստութիւնը խոնարհութեամբ ցուցադրել, առանց ամենալու պաշտպանողականը։

«Այս կը սորվեցնէ մեզ հայ արուեստի ցուցահանդէսը։»

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

Բ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՄՏԱՒԻՃԱԿԸ

Թէպէտ, վաղուց դադրած է պատերազմը, ըստ ձեւի, սակայն տակաւին հոգեբանական պատերազմական վիճակը դադարած չէ։ Իբրեւ մշտատեւ վտանգ, պատերազմի բոցերը կը սաւառնին Եւրոպայի գլխուն։

1919ի դաշնագիրները, յաղթող ու յաղթուած ժողովուրդներու միջեւ ցանած են պատերազմի սերմեր, կուտակած են ոխ ու ատելութիւն, գրկանք ու թշուառութիւն, տնտեսական տագնապ ու լեռնակուտակ պարտքեր։ Մէկ խօսքով համատարած քայքայում։

Պարտուած երկիրներու մէջ, վրէժխնդրութեան բնական զգացումը օրըստօրէ կը խորանայ իր թշուառութեան հետ, հանդէպ կուսանձ ծայրայեղ ազգային տարրեր, կը գրգռեն ժողովուրդը կը պահանջեն դաշնագիրերու վերաքննութիւն, կը նետեն ժողովուրդի դիւրավառ զգացումներուն վրայ եւ երկրի ճակատագիրը կը վարեն գլխապտոյտ գալարումներով։ Անոնց դրօշակակիրները կը ներկայանան կորսուած իրաւունքներու վերստացման ու ամբողջացման։ Որոշ գաղափարներու ժամանակաւոր յաղթանակը, թէպէտ մթագնած է այս տասնամեակի ընթացքին, վրէժխնդրութեան զգացումը, բայց հուրը միշտ վառ է եւ մոխիրի տակ՝ Գերմանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ։

Խռովութեան աղբիւր է եւ պատերազմական սերմ, ազգային ոտնահարուած փոքրամասնութիւններու հարցը։ Երկու ծայրայեղ քաղաքականութիւն է որ, կը գործադրուի անոնց նկատմամբ բիրտ ձուլում եւ բացարձակ ինքնավարութիւն։ Առաջինը Իտալական մեթոտն է՝ գործադրուած Թիրոլի մէջ, երկրորդը Եսթոնական՝ հանդէպ ալ ռուս եւ գերման փոքրամասնութիւններու։ Կան ուրիշ փոքրամասնութիւններ աւելի կամ պակաս որոշ կեցուածքով, ինչպէս Չեխօսլովաքիոյ Գերմանները, որոնք փարած են իրենց նոր հայրենիքին, բայց միշտ կը գուրգուրան եռապետութեան մը գաղափարին վրայ, պետ. մէկ ձեւի մէջ ներկայացնելով չեխօսլովաք եւ գերման տարրերը բոլորն ալ իրաւունքներով։

Պալքաններու մէջ գործադրուեցաւ բոլորովին ուրիշ աննախընթաց ձեւ մը, ազգային փոքրամասնութիւններու վերաբերմամբ Լօզանի դաշնագրով նախատեսուած։ Այդ փոխանակութեան ձեւն է։ Տաճկաստանէն՝ Պուլկարները, Թրակիայէն Թուրքերը, իսկ Պոլսէն ալ՝ Յոյները փոխանակեցին իրարու տեղերը։ Սակայն չկարողացան լուծել Մակեդոնական ողբերգութիւնը։ Եւ սերբօպուլկար սահմանին վրայ, վտանգը դարձեալ կախուած մնաց։

Այստեղ, տեղն է կանգ առնել բոլորովին մէկ ուրիշ ծանրակշիռ խնդրի վրայ, որ պատերազմի անմիջական եւ որոշող հետեւանքներէն մէկն է։ Դա հայ եւ ռուս գաղթականութեան խնդիրն է։

Հսկայ թիւ մը, անջատուած իր մայր հայրենիքէն անգոյն ու անորոշ իրաւական հիմունքով մը, չէ գիտեր թէ ի՞նչ է ինքը։ Եւ փոքրամասնութիւն է տուեալ երկրի մէջ, ե՛ւ չէ, ե՛ւ հայրենիք ունի, ե՛ւ չունի, ե՛ւ ազգ է, ազգային մասնիկ, եւ չէ։ Գորշ կեանք մը ծովէ ծով երկնցած, որ հասցէ չունի։ Կատարեալ դայմաթլոզ։

Վերջերս Պուրգ Կրոսման, Գերման մարդկային իրաւունքի ընկերակցութեան տնօրէնը անդրադառնալով այս խնդրին, հետեւեալ ուշագրաւ յայտարարութիւններն է ըրած La Volonté թերթի թղթակցին 1698 թիւին մէջ.

«Մարդկային հսկայ զանգուածը պոկուած իր երկրէն, մասնաւորապէս Ռուսաստանէն եւ Հայաստանէն, նետուած է Եւրոպա, Պալքանները եւ Ամերիկա։ Անոնք բացի իրենց կեանքի իրաւունքէն, ուրիշ ոչ մէկ իրաւունք ունին։ Նոյն ճակատագիրն ունին նաեւ այն փոքրամասնութիւնները, որոնք նորակազմ եւ ընդարձակուած պետութիւններուն չեն կրցած յարմարիլ։ Այս զանգուածի միակ տէրը, ըլլայ իրաւական թէ բարոյական, կը հանդիսանայ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Պետութիւններ կան, որ հոն ալ դժուարութիւններ կը հանեն եւ յաճախ անոնց ճակատագիրը կախուած կ'ըլլայ օդին մէջ»։ Անշուշտ, ասիկա ոչ նորութիւն է եւ ոչ ալ հարցի լուծում, որովհետեւ այս զանգուածը իր իրաւազուրկ վիճակին մէջ անգամ, տակաւին կարգ մը հաշիւներ կարող է խանգարել։

Այլ են պայմանները ու պահանջները Իտալիոյ, որ իր երկրի սահմանները նեղ կը տեսնէ իրեն համար եւ ռազմական Մուսոլինին, առանց դիւանագիտական թաքնամտութեան, կը հնչեցնէ. «կա՛մ պիտի տարածուիմ, եւ կամ պիտի պայթիմ։»

Ամէն տարի, ահագին թիւով իտալական գաղթականութիւն կ'երթայ Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Գանատա։ Ամերիկայի դռները փակուած են, Գանատայի կլիման չի գար անոնց, կը մնայ Հարաւային Ամերիկան եւ Ֆրանսան։ Վերածնուող Իտալիան թոյլ չտար, որ իր զաւակները երթան հեռաւոր երկիրներու մէջ լուծուելու։ Իր քթին տակն է Թունուզը։ Եւ Ֆրանսա չպիտի զիջի անոր։ Դարձեալ հաշուեյարդարը պիտի ըլլայ զէնքը։

Հունգարիան, որ պատուհաս մըն է Չեխօսլովաքիոյ գլխին, բնաւ լքած չէ մեծ Հունգարիոյ գաղափարը։ Կ'ուզէ վերստանալ իր կորսնցուցած գաւառները եւ միապետական բռունցքին տակ դնել Ռումէնները, Խրուաթները ու Սլովաքները։

Աւստրիան՝ իր Anschlussով, Ռումանիան՝ իր Պեսարապիայով, Լիթուանիան՝ իր Վիլնայով, Լեհաստան՝ իր Կորիտորով եւ ուրիշ բազմաթիւ հարցեր, որ ճեղքած են Եւրոպան եւ դրած՝ պայթուցիկ դրութեան մը առջեւ։

Ի՞նչ միջոցներ են նախատեսուած այս տասնամեակին մէջ։

Առայժմ, հրապարակի վրայ երեք միջոց կայ միայն.

Ա.— Ազգերու Դաշնակցութիւն։

Բ.— Լոքառնոյի դաշնագիր։

Գ.— Պրիան Քէլլոկ դաշինք։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը թէպէտ չընդգրկեր բոլոր ազգերը, բայց եւրոպական ժողովուրդները գրեթէ բոլորն ալ ընդունած է իր ծոցին մէջ։ Շատեր թերահաւատ էին թէ չպիտի ապրի։ Եւ սակայն ապրեցաւ։ Շատեր կը կարծէին, որ հսկայ դեր պիտի խաղայ ազգերու փոխ-յարաբերութեան մէջ,

Եւ սակայն չկրցաւ ընտ
նայն դէպս, Ազգերու Դ
ցութիւնը է՛, ինչ որ
իրաւաբար եւ բարոյակ
ունեցող միջազգային
Այսպէս թէ այնպէս,
կարգ մը կնճռոտ խն
ինչպէս Սիլէզիոյ, Սաա
միրի, Վիլնայի եւ յու
կար կնճիռները։ Ծա
հարցերուն չի կարող
տեսնել, որովհետեւ բա
յութեան օրէնքներուն,
ժեշտ է ապահովել
պետութիւններու միա
թիւնը։ Ինչ որ անկարե

Լոքառնոյի դաշնագ
ձեւ կիսամիջոց մըն է,
հետեւ բաւական չէ
Արեւմտեան Լոքառնո
պէտք է ստեղծել նաեւ
եան Լոքառնո մը, իբր
մապարփակ իրաւաբար
մը։

Պրիան Քէլլոկ դաշին
ու շռնդալից է իր
ձեւին մէջ, որովհետեւ
բազմը օրէնքէ դուրս
կէ։ սակայն ասիկա
priori լուծումն է, յնա
բոյական ուժերու վրայ
հան է, թէ ինչպէ՛ս կա
անհետացնել պատերազմ
ճառնները, որոնց տաղանդ
տարեցինք քիչ առաջ։

Ահա թէ ինչո՞ւ այս
նախնդրանքն են միջ
այն մեծ հաստատութեան
պիտի կոչուի Եւրոպայի
եալ Նահանգներ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒ

ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵ

Փարիզի մէջ հրատա
Թուրք ընդդիմադիրնե
կանին՝ La République
ռէբի մէջ, Թուրքիոյ
Ներքին նախարար եւ
տնօրէն Մեհմէտ Ալի,
Թուրք բախումներուն
Թուրքիոյ կացութիւնը
կայացնէ հետեւեալ կե

Լոնտոնի «Թայմզ»ի
ի թելեկրաֆը ինչպէ
եւրոպական մամուլին մ
մը, Քիւրտերու արշաւ
Նուգաննէն Արարատ
դէպի Թրքական Հայ
Արարատեան շրջանին մէ
Մէկ քանի շաբաթներ առ
այդ տեղեկատուութիւն
եւ վերջին շաբթուան թ
մամուլին լեզուին, յա
կը հասկցուի թէ յուն
19ի բախումները՝ Քիւրտ
քէմալական զօրախումբ
ջեւ, նպաստաւոր չեն ե
վերջիններուն։ Նոյնիսկ,
ձայն կարգ մը թերթեր
զեկատուութեանց, Թուրք
րած են օդանաւ,
ռազմական նիւթեղէն
փոսներ։ Մինչեւ անգամ,
յական մաս մը զօրքեր
եղած եւ միացած են
ուժերուն։

Քէմալականկառավար
կողմէ պարսիկ կառավար
կատարուած դիմումը
ցելու համար քրտական
զսպումին, ու պարսկաստ
ժումը, կը մատնեն
վախերը։

Ցաւակնութիւնը շատ
շակութիւններ ընելու
մասին, որուն հիքը, շատ
պիտի գան հաստատելու
քական եւ զինուորական
ըլ Պիտի գոհանանք հաւ
թիւններ գծելով այնպէ
պէս որ կը ներկայանան
քին եւ ներքին քաղաք
սակէտներով եւ ընթեր
ափ ձգենք եզրակացութ
լու հոգը։

Արտաքին քաղաք
թեան տեսակէտով, այս
բուն մէջ գիտելի է

...քաղաքականութեան գործունէութիւնը եւ անգլիական քաղաքականութեան կրաւորականութիւնը, ...ունքը դէմ առ դէմ Մերձաւոր Արեւելքի շրջաններուն մէջ։ Քեմալական Թուրքիան եւ Ռիզա Շահի Պարսկաստանը մոլորակ... եւ խաղալիքներն են այս ...ու պետութեանց։

Ռուսիա կ'ուզէ խորհրդայնացնել պարսկական Ատրպատականը, կ'ուզէ շարժել, յոգնեցնել անգլիական իշխանութիւնը Մուսուլի եւ Միջագետքի սահմաններուն մէջ։ Մուսթաֆա Քեմալ ...եւ Ռուսիոյ հաշւոյն հոգալ ... ձեռնարկին ծախքերը՝ այն ... բարեկամութեան յեղափոխութեան ... պարսկական Ատրպատականը անդ նուաճուելէ յետոյ, քրտական անկախութեան մը վտանգը ... քրտական սահմաններէն կը փարատուի պարսկական Ատրպատականի՝ ի վնաս Պարսկաստանի եւ ...

Արդարեւ, այս մտադրութեամբ էր որ Արարատեան շրջանի քիւրտ ցեղախումբերն ու հրոսախումբերը զինուեցան եւ երկրորդէն պատրաստուեցան Մուսթաֆա Քեմալի կողմէն ... Թուրքիոյ հարաւ-արեւելեան նահանգներու քիւրտերուն դէմ ... հարաւահարական եւ ... քաղաքականութիւնն էր ... առնելու, որ հիւսիսի քիւրտերը ... իրենց զէնքերը ... դէմ խոյ, որմէ ... էին զանոնք՝ ընդդէմ ... պարսկական Ատրպատականի։

Եւ հիմա, առանց Ռուսերուն եւ Անգլիացիներուն կողմը բռնելու, այլ պարզապէս նկատի առնելով մեր երկրին (Թուրքիոյ) ներքին շահերը, գիտենք ներքին իրադարձութիւնները եւ ... բնաւորին քաղաքականութիւնը՝ հանդէպ քիւրտերուն։ Քեմալական կառավարութեան պատրաստած վիճակագրութեան, եթէ արդի Թուրքիոյ բնակչութիւնը 14 միլիոն է, պէտք է ... թէ այդ բնակչութեան 15 առ 100ը քիւրտերը կը կազմեն։ Ընդհանուր արդի զինուորական ... մոլեռանդութեան եւ ... եւ հակառակ իրենց ... ժողովրդավար եւ ... սկզբունքներուն, ...երը, Չէրքեզները, քիւրտերը, ...ներն են որ կը հալածուին, ինչպէս իթթիհատականներու օրով կը հալածուէին ոչ-իսլամ ցեղերը։ Իսկ թէ այդ պաշտպանութեան նկատումներով, ... մասնաւոր պաշտօնականներ եւ կազմակերպութիւններ հաստատուած են հակողութեան եւ հալածանքի ենթարկելու համար բոլոր ցեղերը, զանոնք զրկելու իրենց իրաւունքներէն, որպէսզի այդ շրջաններու մէջ շարունակէ պաշարման վիճակ մը որ կը տեւէ 5 տարիէ ի վեր։ Հարիւրաւոր բնակիչներ կ'աքսորուին. շատ անգամ մէջ ...ութեան իրաւունքը ջնջուած է եւ այս կարեւոր փաստաթուղթիւնը, հազիւ 1-2 ներկայացուցիչ կ'առնէ Ազգային Մեծ Ժողովին որ կը բաղկանայ 400 անդամներէ։ Քեմալական զօրքերու ձեռքն ինկած բազմաթիւ գիւղեր քարուքանդ եղան եւ միայն անոնք կրցան փրկել իրենց կեանքը, որոնք լեռ ապաստանեցան։

Աչքի առջեւ ունինք կառավարիչներու եւ քեմալական բանակներու կողմէ կատարուած վայրագութեանց հաշուեկշիռը։ Եթէ զանոնք հրապարակութեան տայի, հարազատ հայրենասէրներն ու քաղաքակիրթ աշխարհը պիտի պժգային։

Հինգ տարիէ ի վեր արձանագրուած բոլոր յեղափոխական շարժումները կը ծագին այն հալածանքներէն, զորս քեմալականները կը գործեն՝ էապէս ... ազնիւ եւ կորովի խառնուածքի տէր, այս երիտասարդ ցեղին վրայ։

Այսօր, վէճ բացուած է այս ցեղին եւ քեմալական Թուրքիոյ միջեւ, այնքան որ, ամէն օր, հարիւրաւոր անձեր կը կոտորուին երկու կողմերէն։

Եթէ գործը հասած է այս աստիճանին, ինչպէս կ'ուզեն որ Արարատի քիւրտերը իրենց զէնքերը չդարձնեն անոնց դէմ խոյ, որոնք նախապէս զիրենք զիներ էին։

Այս պատճառով է որ, համաձայն մեր առած տեղեկութիւններուն, Յուլիս 1էն սկսած շարժումը մեծ համեմատութիւններ կ'առնէ եւ հարաւէն կը տարածուի Արեւելք։ Ճէլալի ցեղախումբերուն կողմէ վառուած կրակը տարածուած է Պիթլիսի Հասանան, Ջիլանի եւ Մալազկերտի Հայաստանի ցեղախումբերուն մէջ։ Թուրք ուժեղ ցեղախումբի մը պետը Օսման աղա միացած է անոնց։ Նախատեսելի է ուրեմն որ շատ չանցած, Ցէրսիմի լեռնականներն ալ ոտքի ելլեն եւ շարժումը հասնի Խարբերդի դաշտերը։

Վերջին պահուն, թերթերը կը խօսին շարժումին վերջնական զսպումին մասին։ Բայց, պիտի ըսենք թէ քանի բռնապետութիւնը կը գործէ Թուրքիոյ մէջ, այդ զսպումները պիտի ըլլան վաղանցուկ։

ՄԷՀՄԷՏ ԱԼԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կ'ԱՐԹՆՆԱ՞Ն

«Խորհրդ. Հայաստան» (8 յուլիս) խմբագրականի մը մէջ կը քննէ «լէնինեան ազգային քաղաքականութեան» հարցը եւ կ'ըսէ թէ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն ցոյց տուաւ ազգային ձգտումներ, այդ պատճառով հեռացուեցաւ իր գիրքէն անմիջապէս։

Մեր կոմունիստները ժամանակ մը այնքան բարկ քացախ էին, որ, վախ կար, քացախին կուժն իսկ ճաթեցնէին։ Ի վերջոյ շատեր յուսախաբ եղան, եւ կուսակցութեան մէջ երեւցան զանազան գունաւորումներ։ Այսօր կը խեղդուին յուսախաբներուն բոլոր արտայայտութիւնները։ Եւ տակաւին կարմիր ցարիզմը դեռ շա՞տ պիտի միացնէ գժգոհներու բանակին։

ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը հրատարակութեան տուաւ «բանաձեւ» մը, որ ընդունուած է իր վերջին մէկ ընդհ. ժողովին մէջ։ Այդ «բանաձեւը» կ'ըսէ.

1.— Պրոլետարական գրականութիւնը նա կը մնայ երկրին յառաջդիմութեան գիծէն։ Ուստի անհրաժեշտ կը համարի աշխատիլ որ բարձրանայ ստեղծագործութեանց որակը, պայքարելով ազգայնական ցանկութիւններու դէմ։

2.— Գրականդիրքերու [illegible] կարող քննադատ մը, այդ պատճառով կատարուած են շարք մը սխալներ (միեւնոյն հեղինակին ժամին երկու կարծիք, պերեվերզեւիզմին ծաւալումը, եւայլն)։

3.— Նոր քննադատներ պատրաստելու մասին ոչ մէկ ծիգ ցոյց տրուած է։

4.— Պրոլետ գրողներու շարժումը Թերի տեսնելու ձգտում մը կայ շատերու մէջ։

5 — Ստեղծուած են զանազան խմբակցութիւններ («Թայֆաբազութիւն»)։

6.— Կապ չէ պահուած բանուորական կանգուաններու հետ։

ԳՐԱՆԻՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ապրիլ ամսուն վերջացաւ Հայաստանի գրանիտի հարուստ հանքերը շահագործելու նպատակով անհրաժեշտ նկատուած շինարարութիւնը։ Կառուցուած մեծ գործարանը, ուր տեղաւորուած են 14 մեքենաներ, որոնք քար կը ջարդեն, ինչպէս նաեւ զանազան մասնագիտական մեքենաներ։ Այս ամէնուն համար ծախսուեցաւ 95.000 րուբլի, վերջացած է նաեւ երկաթուղիին փապուղին, որ մէկ եւ քառորդ քիլոմեթր երկարութիւն ունի։ Վերջացած են նոյնպէս 2 բնակարաններու շինութիւնները։

Եւ սակայն այս աւարտած շէնքերը ունին թերութիւններ։ Գործարանը կառուցուած է անյարմար տեղ մը, ամէն վայրկեան ենթակայ է վտանգի՝ երբ քարհանքը փլի։ Բնակարանները շինուած են գործարանէն կէս քիլոմեթր հեռու. անյարմար վայր մը։ Երկաթուղիին փապուղին գիծին վրայ անընդհատ ջուր կը վազէ։

Շատ են թերութիւնները նաեւ աշխատանքի մէջ։

Մրցագրուած էր արտադրել 450.000 գրանիտ, մինչդեռ ի րականին մէջ արտադրուած է 75.000 գրանիտ։ Բանուորներուն մէջ կը պակսին արհեստաւորները։ 273 բանուորներէն միայն 22ը կը հասկնայ արհեստէն։ Գործարանին կառավարիչները յաճախակի կը փոխուին եւ գործը հետ կը տուժէ։ Ութը ամսուան մէջ փոխուած են հինգ կառավարիչ։ Բանուորները հետ բանթող կը կատարեն շարունակաբար։

ՉԵԿԻՍՏ ԽՄԲԱԿ ՄԸ ԴԷՊԻ ՖՐԱՆՍԱ

Ռուսական թերթ մը կ'իմանայ թէ անցեալ շաբթու Պերլին հասած է բոլշեւիկ երկրաչափներու, մասնագէտներու եւ ուսանողներու խմբակ մը, որ դէպի Ֆրանսա մեկնելու համար, արտօնութեան կը սպասէ։

Ռուս թերթը կը հաւատայ թէ անոնք, իրականին մէջ, Չեկայի մարդիկն են, որոնք հրահանգ ստացած են մեկնելու Փարիզ, մասնաւոր եւ գաղտնի պաշտօնով մը։ Խումբին գլուխը կը գտնուի յայտնի չեկիստ մը, Պոզոլովսկի, որ շատ կարեւոր դեր մը ունի Մոսկուայի կեդրոնական Չեկայի մէջ։ Ռուսական թերթը կ'ենթադրէ որ անոնք Փարիզ կու գան հաշուեյարդարի ենթարկելու կարգ մը հակաբոլշեւիկներ, մասնաւորաբար Պեսեդովսկին եւ Հայազգի Ագաբեկովը։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԻՆԵՐԸ ԽՄԵԼ ԿՈՒԶԵՆ

Ամերիկեան շրջանակներու շատ ծանօթ կին մը, որ գլուխն անցած է ըմպելիներն արգիլող օրէնքին դէմ պայքարին, կը յայտնէ թէ Ամերիկուհիները չափազանց դժգոհ են այդ օրէնքէն եւ թէ 12 ամսուան մէջ, 175.000 կիներ արձանագրուած են այն խմբակցութեան, որ ինքն իսկ կազմակերպած է, մաքառելու համար այդ օրէնքին դէմ։

Եթէ, կը յայտնէ դարձեալ տիկինը, սկիզբները, Ամերիկուհիները ի նպաստ շարժեցան ոգելից ըմպելին արգիլող օրէնքին, պատճառն այն էր որ կը յուսային թէ այդ կերպով պիտի բարւոքի ընտանեկան եւ ամուսնական կեանքը։ Բայց փորձը ցոյց տուաւ թէ սխալած են։ Հոն ուր նախապէս արտօնուած մէկ արճարան կար, անոր փակումէն յետոյ շատ գաղտնի արճարաններ բացուեցան։ Արգելքը իրականին մէջ գոյութիւն չունի ուրեմն, փաստը այն է որ պետական բանտերը լեցնող անձերու հարիւրին 30ը մեղադրուած են ոգելից ըմպելիի արգելքին դէմ գործելու յանցանքով։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Իտալիոյ վերջին աղէտը նորէն օրակարգի վրայ կը դնէ երկրաշարժի հարցը։

Յիշենք այս առթիւ թէ, աշխարհի զանազան կէտերուն վրայ հաստատուած 325 երկրաշարժային կայաններ, ամէն տարի միջին թիւով կ'արձանագրեն 30,000 ցնցումներ։ Ասոնց 30ը միայն սաստիկ են՝ քանդելու աստիճան։

Հինգերորդ դարէն սկսեալ մինչեւ 1898, արձանագրուած են 222 մեծ երկրաշարժներ։

Ամէնէն մեծ երկրաշարժներէն յիշատակելի կը մնան 526ին պատահածը, որ Միջերկրականի ծովեզրը հարուածեց եւ 2 հարիւր հազար մարդերու կեանքը խլեց։ 1820ին, Չինաստանի մէջ կորսուեցան 200.000 անձեր եւս, իսկ 1893ին, Հնդկաստանի մէջ, երկրաշարժի զոհ գացին 150,000 անձեր։ 1868ին եւ 1906ին Սան Ֆրանչիսքօ երկու անգամ մասամբ կործանեցաւ, իսկ Լեմա քաղաքը (Փերու) տասն անգամ կործանած է 400 տարուան մէջ։ 1908ի գետնաշարժերէն, Սիկիլիոյ մէջ զոհ գացին 100,000, Մեսինայի մէջ 80,000, իսկ Ռէճճիոյի մէջ 20,000 անձեր։

1902ին եւ 1907ին, Ճափոնի մէջ տեղի ունեցած են տարեկան մօտ 1600 ցնցումներ։ 1703ին, Ճափոն երկրաշարժի զոհ տուաւ 200,000, իսկ 1854ին 100,000 անձեր։ Մեծ երկրաշարժ մը կրեց նաեւ 1904ին Մարթինիք, ուր մեռան 40,000 բնակիչները։

ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻՈՆ

Անգլիոյ գործազուրկներուն համար, կառավարութիւնը նըպաստ կու տայ տարեկան հարիւր միլիոն ոսկի, ինչպէս ցոյց կու տայ անգլիական վիճակագրութիւն մը։ Այժմ արդէն օրական նպաստ կը տրուի երկու հարիւր քան հազար հինգ հարիւր ոսկի.

ՕՐ. ՖՐԱՆՍ ՕՍԷՅԱ
ԵՒ
ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Փարիզ 20 Յուլիս 1930

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ԴՊՐՈՑԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտօ Սէն Լուիի Հոգաբարձութիւնս II ամիս պաշտօնավարելէ յետոյ պարտք կը զգայ հրապարակաւ երկու խօսք ուղղելու իր շրջանի ծնողներուն։

Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայքի հայ աշխատաւորութեան զոհաբերութեամբը, Հոգաբարձութիւնս, կրցաւ հայ դպրոցին կապել 220 երկսեռ աշակերտներ, հակառակ մէկ երկու անհատներու թունաւոր գրգռութիւններուն։

Մեր տարեշրջանը սկսաւ, գրեթէ վհատեցուցիչ կացութեան մէջ, սկզբնական տարեշրջանին։ Որովհետեւ շէնքը ոչ դպրոցի յարմարութիւնը ունէր, ոչ նստարան, ոչ գրասեղան եւ ոչ ալ մէկ սանթիմ։ Բայց չվհատեցանք վստահ ըլլալով Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայքի հայ աշխատաւոր զանգուածին զոհաբեր ոգիին, դէպի «կրթական գործը» եւ հայ դպրոցը անոր հոգածութեան ու գուրգուրանքին։

Նաեւ պէտք է ըսել որ Հոգաբարձութիւնս ալ նկատի ունենալով ծնողներու նիւթական ծանրաբեռն վիճակը, ամսաթոշակ, որոշեցինք միմիայն 13 ֆրանք, ունենալով մէկտեղ 50 աշակերտ բոլորովին ձրի եւ մաս մըն ալ կիսաթոշակով։ Այս պայմաններով ունեցանք 20,833 ֆրանք 45 սանթիմ մուտք եւ 29436 ֆր. 25 ս. ելք։

Այս առթիւ, կուզանք հրապարակաւ մեր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել Պուլվար Օտտոյի եւ շրջակայի բոլոր հայ հասարակութեան, ինչպէս նաեւ ուսուցչական կազմին, վստահ ենք որ գալիք շրջանի համար եւս քաղաքական թէ այլ հոսանքներ ջերմ սիրով եւ համերաշխաբար կ'աշխատին, յանուն նոր սերունդի դաստիարակութեան։

Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի
Հոգաբարձութիւն

Նաւօթ.— Պուլվար Օտտոյի քան Միրապոյի եւ Լավիտի հայ բնակիչներուն կը հաղորդենք թէ Թաղիս քահանան Տէր Գալուստ Մովսէսեան պաշտօնանկ ըլլալով, անոր յաջորդած է Տէր Հայկ Արեւեան, որուն պէտք է դիմել եկեղեցական որեւէ խնդրոյ համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 4 —

ՍՈՎԻԷԹ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Պէտք էր ամէն բանէ աւելի ...այել ականջին որ ամենասիրական ...բանն է։ Վերան անոր տեղ քիմ...արանութեան համալսարանին ...ընթացքներուն հետեւեցաւ։ Ջենա Սփշիցը եւ Վարգան ...րամեանցը միասին պիտի ...անակցէին երաժշտական երեկոյթին, բայց Ջենան չեկաւ։ ... առնեն գիտցուեցաւ որ կրկնա... չէր ըլլար, ոչ ալ հանրակառքի ...ամ։ Սանատուիչի իր բաժինը ...ացաւ յաջորդ օրը համալսարանի մէջ։ Վարգանը վերջինն էր ...ողներուն։

—Ինչպէս որ վայել է արուեստագէտի մը, ըսաւ Թօզանքանց ...ութեամբ, ի՞նչ տեսակ երգ պիտի ըլլար եթէ ուշ չի մնար երգահանգէսին։»

Երբ ան եկաւ, բոլորս (10 հոգի էինք) դուրս վազեցինք արահին մէջ զինքը դիմաւորելու։ Այս բանը անհանգիստ ըրաւ Աբրահամեանցը։ Անոր շփոթութիւնը պէտք չէր վերագրել այն մեծ ընդունելութեան որ եղաւ իրեն, այլ բոլորովին ուրիշ պատճառի մը։ Ոչ միայն վիզը, այլ երեսը եւ ամբողջ գլուխը ծածկուած էր բուրդոտ հին շալի պէս ծուէնի մը մէջ։

— Ձայնիդ հոգ կը տանիս, սիրելի Վարգան, խնդաց Մարուսիա Զինարովան՝ խիկապէս զուարթ էր.

— Ոչ շատ, գոռաց Վարգանը, գլխուս է որ հոգ կը տանիմ. գլխարկ չունիմ, եւ դուրսը կը ձիւնէ առատ մը վրէժխնդրութեամբ։

Վերարկու ալ չունէր, բայց այս իրողութիւնը զարմանք չպատճառեց։ Այս օրերուն ո՞վ վերարկու ունի։

Ժամ մը յետոյ Վարգան Աբրահամեանց երգեց։ Եւ ինչպէ՜ս երգեց։ Շալիապինի ցանկէն երգեց։ Երգեց «Գաւալանի» Մեֆիսթոֆելի երգը։ Ա՜հ, ինչպէ՜ս երգեց, երգիչ մը, որ գգակ մը ունի, ինչպէ՞ս կրնայ երգել «Ոսկեայ հորթը» այնպէս ինչպէս Վարգանը ըրաւ... Երբե՛ք։ Ոչ իսկ եթէ հազար անգամ ալ «ժողովուրդին արուեստագէտը» ըլլայ։

Պուշկինի «Մարգարէն» երգելէ յետոյ, Մարուսիա Զինարովան յանկարծ աթոռէն վեր ցատկեց, դէպի Վարգանը վազեց, ձեռքերը բռնեց եւ համբոյրներով ծածկեց, յետոյ փղձկեցաւ։ Մարուսիան նոր կօշիկներ ունի հիմա, եւ մետաքսէ գուլպայ, նոր եւ սուղ. (զոյգը սաս երկու ռուպլի արժողութեամբ)։

Ջղային նոպայէ բռնուեցաւ, դժուարութեամբ հանդարտեցաւ. բայց երեկոյթին [illegible] մասին թշուառութեան պահերն էր։ Խե՜ղճ Մարուսիա։ Կարծեմ հիմա ինքզինք աւելի գէշ կը զգայ քան ամիս մը առաջ երբ դեռ մը իմ մօտս։

Նուագահանդէսը ուշ ատեն վերջացաւ։ Երբ հիւրերը տուն երթալ սկսան, ծերուկ Ռոզանքանցը, կարմիր խնձորի մը նման, եւ ըզայնացած իր ամառնային սուր գագաթով գդակէն, դուրս եկաւ, գգուեց Աբրահամեանցին ուսերը, անկաղ կերպով ըսելով.

— Մէկ արուեստագէտին կողմէ միւսին... Աստուծոյ սիրոյն... պատիւն ըրէք ինծի... Ես տարր երբեք պէտք չունիմ... Արուեստագէտ պէս, կը հասկնա՞ք... նախկին արուեստագէտ մը...։

Աբրահամեանց ընդունեց գդակը։

— Հիմա գրեթէ Շալիապինի նման եմ, ըսաւ շփոթութենէն կարմրելով. Շալիապինի նման, երբ յեղափոխութեան առաջին տարիներուն, ալիւրի փոխարէն կ'երգէր՝ եւ գլխարկով միեւնոյն հաշիւն է — տեսակի վճարում։

* * *

Քօսթիա Կովրիգովէն նամակ մը ստացայ։ Երեք շաբաթէ ի վեր հիւանդանոցը պառկած է, գէշ թոքատապէ կը տառապի։ Այսպէս կը գրէ ինծի.

«Նատիա, սրեւս,

«Քեզի որ դուն միակ բարեկամուհիս ես, այս քաղաքին մէջ ոչ ոք ունիմ. ոչ ուրիշ լաւ բարեկամներ, ոչ իսկ շուն մը որ լզէր շրթունքս եւ քիթս, կամ շարժէր պոչը ինծի հանդէպ լաւ տրամադրուած ըլլալը ցոյց տալու, քեզի կը գրեմ, իմ խնդրանքներովս քեզի նեղութիւն տալու։

Առաջին խնդիրքս սա է, սիրելի բարեկամ, Նատիա, ինծի խնձոր մը գնէ։ Անթոնովքայի, մեծ կարմրաթուշ խնձոր մը որ թեթեւօրէն սառած ըլլայ։ Ասոնք ամենահամեղներն են, երբ կակուղցուին, կը կակուղնան եւ գինովութեամբ կը փշրուին։ Երկուքը 3 փարթհինկ կ'արժէ, ինծի երկու հատ գնէ։ Մէկը կեր եւ պիտի հասկնաս թէ ինչպէս պտուղը կը ծանծնամ։ Որկրամոլ մըն եմ ի վերջոյ եւ կեանքի հանգստաւէտութիւնը եւ գեղեցկութիւնը կը սիրեմ։

Ուրիշ բան մըն ալ կ'ուզէի հարցնել, Նատիա։ Ըսէ ինծի թէ վերջին անգամ ո՞վ կը դասախօսէր եւ ի՞նչ նիւթի մասին։ Եթէ կրնաս դասախօսութիւններդ նամակիդ մէջ դիր։ Կը նօթագրես, չէ՞։ Եթէ մեռնիմ բան չկայ, բայց եթէ լաւանամ, ատոնք ինծի օգտակար պիտի ըլլան։ Խնձորը եւ դասախօսութիւնները վարի յարկը ձգէ, ինծի կու տան անոնք։

Թարգմ. Մ. Մ.

կանոնաւոր կերպով, առատ ուտեստ կը բաշխուի աղէտահայներուն։ Շատ վայրերու մէջ, հացի փուռերը կը գործեն կանոնաւոր, շնորհիւ թափուած ջանքերուն, եւ գեղագործական բազմաթիւ կայաններ հաստատած են, եւ մինչեւ այս իրիկուն, կարելի պիտի ըլլայ, վիրաւորներու վերջին խումբն ալ պատսպարել հիւանդանոցներու մէջ։

Կանոնի պայման կը դնէ

Փունայի բանտին մէջ, իրեն հետ բանակցութեան մտնող հնդիկ երկու պետերուն Կանտի յայտնեց թէ, Լոնտոնի մէջ հոկտեմբերին գումարելի խորհրդաժողովին որպէս զի ինքն ալ մասնակցի, Հնդկաստանի փոխարքան պէտք է ապահովէ թէ հնդիկ ազգային կուսակցութեան պահանջները վիճաբանութեան պիտի դրուին հոն։

Կանտի պայման դրած է որ իր ձերբակալումէն առաջ, իր կողմէ Հնդկաստանի փոխարքային առաջարկուած չորս նախապայմանները գոհացում ստանան, այսինքն՝ 1.— Լոնտոնի խորհրդաժողովին նպատակը պէտք է ըլլայ մշակել սահմանադրութիւն մը, որ Հնդկաստանի անկախութիւնը ճանչնայ։ 2.— Աղի տուրքը պէտք է ջնջուի, ոգելից ըմպելիներն ու օտար հիւսկեղէններու և կտաւներու մուտքը պէտք է արգիլուի։ 3.— Անմիջապէս որ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարի դադրի, քաղաքական յանցաւորները պէտք է ներման արժանանան։ 4.— Մայիսին կատարուած բողոքի ցոյցէն առաջ, Կանտի փոխարքային ուղղուած նամակով մը, կարգ մը պայմաններ էր դրեր, որոնք պէտք է վէճի նիւթ դառնան հետագային։

Դեռ յայտնի չէ թէ հնդիկ յեղափոխականները պիտի դադրեցնե՞ն քաղաքացիական անհնազանդութեան շարժումը։ Գաբագան պիտի ճշդուի հնդիկ երկու պետերուն Նեհրուի հետ տեսակցութենէն յետոյ։

Հնդկուհիներու նոր ցոյցը

Վերջերս, կառավարութիւնը որոշեր էր ձերբակալել եւ դատի յանձնել այն Հնդկուհիները, որոնք ցոյցերու մասնակցեր էին։ Այս որոշման դէմ բողոքելու համար, Պոմպէյի մէջ, Հնդկուհիները կազմակերպեցին մեծ ցոյց մը։ Իգական թափօրը երեկոյեան ժամը 5էն մինչեւ կէս գիշերուան 2ը փողոցներն աղմկեց յեղափոխական կանչերով եւ ի վերջոյ, քարերով յարձակեցաւ ոստիկանութեան վրայ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Ընկ. ապահովագրութեանց դէմ

Ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքին դէմ, դժգոհութիւնները հետզհետէ կը սաստկանան Ֆրանսայի ճարտարարուեստական գլխաւոր կեդրոններուն մէջ եւ արդէն, Լիլի մէջ, լուրջ ու վտանգաւոր բնոյթ ստացած են։ Հիւսկեղէնի ճենդիկաներու պատգամաւորները 450 հոգի, Լիլի մէջ ժողով գումարեցին եւ ընդհանուր գործադուլի որոշում տուին, այնպէս որ միայն այդ շրջանին մէջ, բանթողներու թիւը այսօր կը հասնի 60,000ի։

Իսկ Ռուպէի մէջ, վախ կայ որ ծանր խռովութիւններ պատահին։ Կիրակի օր, ոստիկանութեան եւ հանրապետական պահակներու ուժեղ ջոկատներ գրաւեր էին քաղքին գլխաւոր կէտերը։ Հակառակ խիստ արգելքին գործաւորները մեծ ցոյց մը կատարեցին. Թափօրը գրաւեց Քաղաքապետութեան հրապարակը, հրմշտկելով ու ետ մղելով ոստիկանական ուժերը։ Քաղքին ուրիշ մէկ կէտին վրայ, ցուցարարները պատնէշներ կանգնեցին եւ քար տեղացուցին ոստիկաններուն վրայ, որոնք ստիպուեցան յարձակում գործել։ Ոստիկան մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն։ Ցուցարարներէն 3 հոգի վիրաւորուած են։ 30 անձեր ձերբակալուեցան։

65 անիշխանականներ ձերբակալուած

Ոստիկանութիւնը լուր էր առեր թէ Փարիզի շրջանին մէջ, անիշխանականները յաճախակի հանդիպումներ կ'ունենան, եւ որոշումներ կուտան Սպանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ անիշխանական գործունէութեան մասին։

Նման հաւաքոյթ մը կազմակերպեր էին կիրակի օր, Վէնսէնօյի մէջ Սէնի եզերքը, գլխաւոր նպատակ ունենալով Սպանիա ղրկել անձեր, որոնք պիտի գործէին կառավարութեան դէմ։ Հարիւր անիշխանականներ հաւաքած էին, երբ ինքնաշարժերով հոն փոխադրուած բազմաթիւ ոստիկաններ պաշարեցին անիշխանականները, որոնցմէ կրցան ձերբակալել ու բանտ փոխադրել 65 հոգի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Թերթ մը կը գրէ Թէ Անգլիոյ կառավարութիւնը դէմ չպիտի ըլլայ Հունգարիոյ մէջ Հապսպուրկներու գահակալութեան, պայմանաւ որ, ա) ատով Հունգարիոյ խաղաղութիւնը չվրդովի, բ) Հունգարիա եւ Աւստրիա չմիանան արքայական նոյն սակաւին տակ, գ) Հապսպուրկներու գահակալութիւնը արժանանայ շահագրգռուած ժողովուրդներու հաւանութեան։

ՊՈՂՊԱՏԵԱՑ Սադաւարտները որոնց դէմ դրուած արգելքը վերցաւ շնորհիւ Հինտէնպուրկի միջամտութեան, կիրակի օր վեսթֆալիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ կատարեցին ցոյցեր, որոնք կրնան ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Բոխումի մէջ, ընկերակցութեան փոխ-նախագահը ճառ մը կարդաց, որով կը յայտնէ թէ յառաջիկայ ընտրութիւններուն միայն պէտք է գահին անոնք, որ դէմ են ներկայ ծրագրին գործադրութեան։

ԿԱՐԿՈՒՏԻ բուռն մրրիկ մը քանդեց Էնտիլոնի մէջ, Սէլիմպէյի եւ ուրիշ սգկիթներու մինարէները։ Բազմաթիւ տուներ քանդուեցան։ Հեռագրական ու հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները դադրած են։ Մարդու կորուստ չկայ։

ՍԵՐՊԵՐԸ կը տօնեն Գարա Գէորգի յիշատակը, իբր հիմնադիր արքայական տան եւ իբր փրկիչ սերպ ժողովուրդին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կ'իմացնեն թէ Կասպից ծովու եզերքները եւ հարաւային Ռուսիոյ մէջ, երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցած են։ Կասպից ծովու եզերքը երկու քաղաքներ քանդուած են։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԴԱՒԻԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ գեկոյց Վալանսի շրջ. ներկայացուցչական ժողովի։

Աւրի Տիկին Եղիսաբեթ Ուզունեան, Պ. Պ. Համայեակ եւ Յովհաննէս Ուզունեան (Վիէն) Յովսէփ Ուզունեան (Մարսէյլ) եւ իրենց պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն հայրենակիցներու, բարեկամներու, ընկերներու, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին եւ Փասկալի հայրենակիցներուն որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ հարսին

ՏԻԿ. ՎԵՐԳԻՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 26 տարեկան երիտասարդ հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիս 15ին Վիէնի (Իզէր) մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

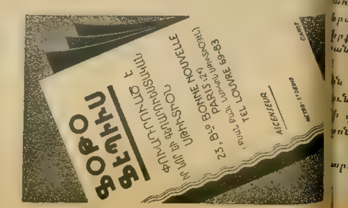
— Հարան Աբարեան կը փնտռէ իր եղբօր Գարեգին Աբարեանի կինը Ագնիւ (Բաբերդի Խփոց գիւղացի Թոյնեանց Միսակեանց։ կը)։ Լուրառնուած է որ Ագնիւ 1921էն կրկին ամուսնացած է Ատաբազարի մէջ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել՝ Haran Aparian, 31 Rue de l'Infermerie (Drôme), France. Լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Մարաշցի Մարգարիտ Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Քէօֆթէճեան Միսաքի որդի Սարգիս (20 տարեկան) եւ Յովհաննէս (18), ինչպէս նաեւ Քէօֆթէճեան Վանէսի որդի Նազար (20 տարեկան)։ Առաջին երկուքին մասին լուր չկայ 1915ի մեծ տարագրութենէն իվեր, իսկ Նազար 1923ին կը գտնուէր Պէյրութ Անթիլիասի որբանոցին մէջ, յետոյ Սուրիացիի մը մօտ կը ծառայէր, անկէ իվեր լուր չկայ։ Տեղեկացնել Պ. Ղազարոս Տէյիրմէնճեանի, 61 Bld. Beaumont, St. Julien, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 374 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒԼԻՍ 1930
30 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1326 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԸ

Վերջին լուրերը դարձեալ Սուրիայէն կուգան: Արաբական թերթերը նորէն սկսած են հայութեան անունը հոլովել, այս անգամ վերջերս երեւան եկած համայնավարական վտանգէն: Ձերբակալուած են 30 անձեր, որոնք համայնավարական թռուցիկներ կը ցրուէին: Դժբախտաբար ձերբակալուածներէն 25 ոգին Հայերն են:

Արաբական թերթերը իրենց յուզումը յայտնելով Հայերու նման խառնակչական ընթացքի առթիւ, երկու կարեւոր եզրակացութիւն կ'ընեն: Նախ, կը հաստատեն թէ թռուցիկները գրուած են յստակ եւ նուրբ արաբերէնով մը, եւ հետեւաբար, անոնց հեղինակները իսկական Արաբներն եղած են: Երկրորդ, թէ համայնավարական շարժման կեդրոնը կը գտնուի Պաղեստինի, եւ իբր թէ այդ կեդրոնի անդամները Սիօնիստներն են, որոնք կ'ուզեն խառնակել Սուրիոյ խաղաղութիւնը:

Որքան ալ թռուցիկներու բուն հեղինակները Արաբներն եղած ըլլան, կամ համայնավարական պրոպագանտի կեդրոնը ուրիշ տեղ եւ այլ ձեռքերու մէջ գտնուի, Սուրիոյ հայութեան համար կարեւոր խնդիր մը կը մնայ այն պարագան, որ մաս մը հայանուն անհատներ, դրդուած իրենց անհատական շահերէն, «յեղափոխական» շանթաժներու գործիք կը դառնան՝ աւելի ստորին դեր մը ստանձնելով, քան բուն շանթաժիստները:

Համայնավարական շարժման եւ պրոպագանտի ձեւերուն մենք սկզբունքով հակառակ ենք, իսկ հայ թափթփուքներու մասնակցութեան՝ այդ շարժումներուն, աւելի քան հակառակ ենք, գտնելով որ, այդ տարրերը, նոյնիսկ համայնավարական իմաստով առած, յեղափոխականներ չեն, ճնշուածներու կազմակերպութիւններ չեն եւ զուրկ են համամարդկային որ եւ է իտէալէ: Ընդհակառակն, այդ տարրերը ամէն տեսակ բարոյականէ զուրկ, կասկածելի եւ հակայեղափոխական տարրեր են, որոնք ընդունակ են ամէն սրբութիւն ոտնատակ ընելու եւ ծառայելու բոլոր անոնց, որոնցմէ անմիջական շահ մը կարող են ապահովել: Այս պարագային, մեր սկզբունքային հակառակութիւնը զզուանքի կը փոխուի, որովհետեւ այդ անհատները մեր աչքին ստորին լրտեսներ են:

Իսկ երբ գաղթահայութեան խաղաղութեան տեսակէտէն կը մօտենանք խնդրին, երեւոյթը կը դառնայ վտանգաւոր եւ մտահոգիչ, որովհետեւ զանազան պետութիւններու մէջ ցրուած հայութիւնը թէեւ իր բացարձակ մեծամասնութեամբ, նոյնիսկ կրնանք ըսել իր հաւաքական կազմով, անմասն է համայնավարական սադրանքներէն, սակայն անպատասխանատու շահագէտ անհատներու արարքները զայն կասկածելի կը դարձնեն եւ բոլորովին կը դժուարացնեն անոր գոյութեան պայմանները: Առանց համայնավարական կասկածին իսկ շատ դժուարութիւններ կը կրեն մեր շարք մը գաղութներն իրենց ընդլայնման եւ ազգային մշակութային աշխատանքներու, ինչպէս նաեւ տնտեսական փոխյարաբերութիւններու մէջ: Իսկ երբ այդ դժուարութեանց վրայ բարդուի նաեւ այն կասկածը, թէ թափառական հայութիւնը գործիք մըն է բոլշեւիկեան պրոպագանտին, ամբողջովին անել կացութիւն մը կը ստեղծուի հայ աշխատաւորութեան համար, մանաւանդ որ տարագիր հայութիւնը պետական եւ քաղաքական միջոցներէ զուրկ է սխալական ուժերով զսպելու այդ անպատասխանատու անհատները, որոնք բարոյական թելադրանքներուն մտիկ ընելու բնաւ տրամադրութիւն չունին:

Հայոց ազգային կեանքին, անոր քաղաքական ապագային եւ գաղթահայութեան բարօրութեան հետ ոչ մէկ առընչութիւն ունեցող այս խառնակիչները բացի միասէն, որ եւ է բանով չեն խոստանար հայութեան եւ հետեւաբար՝ հայ հաւաքականութեան հալածանքին եւ արհամարհանքին արժանի են:

Երբ հայ բոլշեւիկները ուզեցին իրենց ազդեցութեան տակ առնել գաղթահայութիւնը, Դաշնակցութիւնը իր ամբողջ ուժով մաքառեցաւ անոնց դէմ: Եւ այդ պայքարը, որքան ալ երկու հակառակ կուսակցութիւններու սկզբունքներու եւ ազդեցութեան պայքարն էր, այսուհանդերձ, Դաշնակցութեան առաջնորդութիւններէն մէկն ալ գաղթահայութեան պայման... երէն կուգար: Անոնք որ ամէն օր ազգի անունով կը խօսին, Դաշնակցութիւնը հարուածելու համար, ընդհանուր ճակատ կազմեցին Դաշնակցութեան դէմ: Հիմա, երբ զանազան ...ւթ անհատները, այդ քաջալերութիւններէն խրախուսուած, ...րմիր վարձկաններու կրկնակի վարձկանները կը հանդիսանան, մենք կը սպասենք որ, «ազգի խաղաղութեան» անունէն ...առողները հրապարակ գան եւ ամբողջ հայութեան հետ միասին դատապարտեն այն թշուառականները, որոնք ազգամիջեան ...րքերուն հետ կը խաղան, հալածանքի մատնելով իր աշխատանքներէն տարուած հայութիւնը:

Հայ ժողովուրդի տականքները գործի վրայ են: «Միջազգային յեղափոխութեան» շանթաժիստներու կողքին, այս օրերուն, Սուրիոյ մէջ երեւցած են նաեւ քէմալական լրտեսներ, ...ի զարմանք, եթէ ըսենք հայ անուն կրող ստոր մարդիկ, որոնք քէմալական յեղափոխութիւնը կը փառաբանեն:

Բարքերու այս անկումին դէմ, բարոյական պատերազմ մը ...րկաւոր է:

Կ. Ս.

МԱՄՈՒԼ

ԱՄՕԹ

Բացի կարգ մը անմիտ ու անողնայար անձերէ, որոնք համայնավար անունին տակ կը վրդովեն Սուրիոյ հայութիւնը, կ'երեւի, կան հայ անունը կրող անձեր ալ, որոնք չեն ամչնար Թուրքին թմբուկը զարնելու պատառ մը աղտոտ հացի համար: «Ազդակ» կը գրէ այս առթիւ (17 յուլիս).

— «Ատենէ մը ի վեր մենք լուրջ կասկածներ ունէինք կարգ մը հայանուն մարդոց շարժումներուն եւ արտայայտութեանց եւ կ'աշխատէինք երեւան հանելու անոնց գործունէութեանց ներքին ծալքերը, ճնորհիւ ձեռք առնուած միջոցներու, մեր լրատուն կրցած է ձեռք անցնել հիմնական փաստեր, հաստատելու համար հայանուն գործակալներուն սխրագործութիւնները որոնք կը ծառայեն մեր թշնամիներու շահերուն:

Ո՞ր մէկը յիշենք, մենք բազմաթիւ փաստեր ունինք եւ համոզուած ենք որ այս երկրի մէջ թուրքերու հաշւոյն աշխատող օտարներ կան: Սակայն այժմ տխուր իրականութիւնը այն է որ թուրքերը վարձած են հայանուն գործակալներ, որոնք ի նպաստ Թուրքիոյ քրօբականտ կը մղեն եւ կ'աշխատին դրախտ ներկայացնել թրքական դժոխքը:

Հայանուն թուրքերու յաջողութեան ոչ մէկ կասկած ունինք մենք եւ չէինք հաւատար որ անոնց կարենան ո եւ է վնաս հասցնել մազի: Ոչ մէկ հայ կրնայ իր համոզումը փոխել եւ կամ կարեւորութիւն տալ թուրքերու կողմէ վարձուած եւ ի նպաստ անոնց քրօբականտ մղող հայու խօսքերուն: Ամօթ անոնց, որոնք իրենց պատկանած ազգը պատառ մը հացի կը ծախեն:

Այս տողերը կը գրենք դառն կսկիծով եւ դժբախտաբար փաստուած ճշմարտութիւն մը հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու համար: Երբեք չէինք կրնար երեւակայել որ կը գտնուին հայ անունը կրող մարդիկ, որոնք Թուրքիոյ մտացածին յաջողութիւններով եւ յառաջդիմութիւններով կ'ոգեւորուին եւ կ'ուզեն ոգեւորել նաեւ ուրիշները, չէինք մտածեր որ կրնան գտնուիլ Հայեր, որոնք արդարութեան դափնիներ կը դնեն Թուրք ղեկավարներու ճակատներուն վրայ եւ կը սրբացնէին զանոնք: Նմանապէս մեր մտքէն անգամ չէինք կրնար անցնել որ այս օրերուն, Թուրքի ընկերակցութենէն հաճոյք առնող Հայեր պիտի տեսնէինք:

Ցհսանք սակայն այդ բոլորը եւ համոզուեցանք:

Ամօթ իրենց»:

"ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ" ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Քրտական կռիւներուն արձագանգը կը տեսնուի նաեւ Հայաստանի թերթերուն մէջ: Եւ իրենց կարծիքը կ'արտացոլայ հեռագրական լուրերու այն խորագրերուն մէջ, զորս խմբագիրները կը դնեն խոշոր տառերով.— «Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի բարեկամական բանակցութիւնները սահմանամերձ ապստամբական շարժմանը վերջ դնելու համար.— Անգլիական իմպերիալիզմի դաւերն իրենց նպատակին չեն հասնի նաեւ այս անգամ»:

Ուրեմն Երեւանի հայ կոմունիստներուն համար, ապստամբական շարժում մըն է քիւրտ ժողովուրդին կենաց-մահու պայքարը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՏԻՐԷ

Թուրք թերթերը կը գրեն.— Եկած տեղեկութեանց համաձայն, հանդարտութիւն կը տիրէ Արեւելեան սահմանին վրայ, որովհետեւ Վանի եւ Զիլանի ամբողջ շրջանը մաքրուած է, իսկ Արարատ պաշարուած է եւ բանակին յարձակումը դեռ չէ սկսած:

Ճամբորդի եւ ինքնաշարժի երթեւեկը որ պահ մը ընդհատուած էր, նորէն սկսած է:

Զիլանի մօտ սպաննուած հրոսակներուն մէջ գտնուած են այնպիսիներ, որոնք Համիտեան շրջանի ցինուորական համազգեստ եւ պատուանշան կը կրէին: Հասկցուած է որ ըմբոստները տեսակ մը ծածկագրով կը թղթակցէին իրարու հետ: Իհսան Նուրի «հայ ընկերոջ»(?) մը հետ աշխատած է կազմակերպութիւն առաջ բերել, բայց չէ յաջողած:

Թուրք-պարսիկ յարաբերութիւնները

Թեհրանի թուրք դեսպան Մէմտուհ Շէվքէթի տեղ պաշտօնի կոչուած է Սոֆիայի նախորդ դեսպան Խուսրէվ:

Մ. Քէմալ, պաշտօնական ընթրիքի մը ընթացքին, ուր ներկայ էր նաեւ Թեհրանի թրք. նոր դեսպանը, խօսելով թուրք-պարսկական յարաբերութիւններու մասին ըսաւ թէ թուրք պետական մարդիկ կը փափաքին Պարսկաստանը տեսնել լաւ կազմակերպուած եւ հզօր պետութիւն մը եւ թէ ինք մեծ հաւատք ունի Փէհլէվի Րիզա շահի անձնաւորութեան վրայ, որ իր համաձայնութիւնը տուած է գործակցելու Թուրքերուն՝ քրդական խռովութիւններու դէմ գործելու համար: Մ. Քէմալ փափաք յայտնեց, որ նոր դեսպանը Թեհրանի մէջ մեղմացնէ այն տպաւորութիւնները, որ կրած են պարսիկ շրջանակները թուրք մամուլի քննադատութիւններէն: Թուրք շրջանակները կը կարծեն որ Մ. Քէմալի այս ճառը լաւ տպաւորութիւն պիտի թողու Պարսկաստանի ղեկավար շրջանակին վրայ:

Գերմանիա 40 միլիոն մարկ կուտայ Թուրքիոյ

Լոնտոն 28 յուլիս.— Պոլսէն կը հեռագրեն՝ թէ թուրք կառավարութիւնը համաձայնութիւն մը կնքեց գերման դրամատէրերու խմբակի մը հետ, 40 միլիոն մարքի փոխառութեան մը համար: Գումարը պիտի յատկացուի երկաթուղիի վերաբերեալ նիւթեղէնի գնման:

Աֆղանիստան վերակա՞լ

Փէշավէրէն Լոնտոն տրուած լուրի մը համաձայն, Քապուլէն հասած ճամբորդներ կը յայտնեն թէ Նատիր Շահի դէմ մեծ ըմբոստութիւն մը ծագած է եւ թէ Պաշայի Սաքոյի ցեղախումբը որուն կը հրամայէ նախկին թագաւորին մէկ բարեկամը՝ Խան Մուհամմէտ, կը քալէ մայրաքաղաքին վրայ:

Ուրիշ գրոյցներու համաձայն, Նատիրի բանակը կը մերժէ կռուիլ ըմբոստներուն դէմ, որովհետեւ ելմտական տագնապին պատճառով, ռոճիկ չէ ստացած: Կ'ըսուի նաեւ թէ ըմբոստները պարտուած են եւ երկրին մէջ խաղաղութիւն կը տիրէ:

ՔԱՊՈՒԼ, 28 յուլիս.— Խօյիստանի մէջ, նոր ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ, գլխաւորութեամբ Պաշայի Սաքոյի նախկին պետին՝ Մուհամմէտ Իպրահիմ խանի:

Ըմբոստները փորձեցին իր ամարանոցին մէջ գերի բռնել թագաւորը, յետոյ քալելու համար Գապուլի վրայ: Իրենց փորձը ձախողեցաւ եւ ներկայիս, ըմբոստները 20 քիլոմէթր հեռու կը գտնուին մայրաքաղաքէն: Մեծ յուզում կը տիրէ այդ շրջանին մէջ, ուր քօլերան աւեր կը գործէ:

ԼՈՆՏՈՆ, 28 յուլիս.— Գապուլէն Լոնտոն հասած պաշտօնական լուրերու համաձայն, Կանդամարի մօտ, 50 աֆղան հետեւակ զօրքեր ծուղակն ինկան: Յարձակողները եւ մղուեցան եւ լեռներն ապաստանեցան, ծանր կորուստներ կրելէ վերջ: Անոնցմէ շատերը գերի բռնուեցան:

Ձերբակալուած անիշխանականներ

Երէկ գրեր էինք թէ 65 անիշխանականներ ձերբակալուած են, կիրակի օր, բոլորն ալ սպանիացի: Առանց հարցաքննութենէն յայտնի եղաւ թէ Թուլուզի, Փէրփինեանի եւ շրջակայքի անիշխանականները մեծ ջանքեր կը թափեն ներկայիս, խմբելու համար Հարաւի սպանիացի անիշխանականները: Անկից յետոյ էր որ անոնք պիտի աշխատէին մաս մը իրենցմէ անցընել Սպանիա: Ոմանք պիտի երթային Պարսելոնա, Սէվիլ, Քատիքս, ուրիշներ՝ Մալակա, Սանթա-Քրուզ եւ Սարակոսա, և ժողովուրդը պիտի գրգռէին ըմբոստանալու կառավարութեան դէմ: Կը կարծուի նաեւ թէ, Սպանիոյ մէջ կատարելու համար, Օգոստոս 1ի համայնավար ցոյցի պատրաստութիւններով կը զբաղէին անոնք: Ձերբակալուածներէն 15ը աքսորուեցան Ֆրանսայէն, 8ը դրկուեցան բանտ:

Գերման նոր կուսակցութիւն մը

Պերլինի մէջ, կազմուեցաւ նոր կուսակցութիւն մը ռամկավարներէ, «Երիտասարդ Գերմաններ»է եւ ժողովրդապաշտ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակութիւն Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի)

ՑԱՆԿ 32

Յակոբ Պօյաճեան	200
Ս. եւ Յ. Ըստատուրեան եղբարք	200
Ս. Թէրզեան	100
Կ. Փափազեան	100
Մ. Ա.	100
Գէորգ Մելիտոնեան	200
Արտաշէս Պիպէռեան	150
Նշան Մաշիկեան	100
ՊՈԼԸՆԸՆ	
Յարութիւն Մանուկեան	100
Ներսէս Ներսէսեան	100
Խաչիկ Աւետիսեան	100
Թադէոս Մալէզեան	100
Գումար	1550
Նախորդ գումար	39,230
Ընդհ. գումար	40,780

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՈՃԻՐԸ

Մարսէյլի Սէն Լու արուարձանի մէկ սրճարանին մէջ, 28 տարու հայ մը, Մասիսեան Գրիգոր, խնջոյքի մը ընթացքին, ատրճանակով կրակեց խումբ մը հայրենակիցներու վրայ: Հինգ հոգի ծանրօրէն վիրաւորուեցան: Ոճրագործը ձերբակալուած ու բանտարկուած է:

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒՆ ԿԱՄԱՐՆԵՐԸ

«Փոլիթիքա» յօդուածաշարքով մը կը պարզէ թէ Պարսկաստան սկիզբէն ի վեր դէմ եղած է Թուրքիոյ եւ օգնած Քիւրտերուն եւ Ասորիներուն: Այս առթիւ կը յիշէ այն այցելութիւնը զոր Րիզա Շահ տարիներ առաջ տուաւ Թաւրիզ, երբ տակաւին վարչապետ էր: «Փոլիթիքա» կ'ըսէ թէ Րիզա խան արագօրէն անցաւ թրքական կամարին տակէն, իսկ երկար կանգ առաւ Հայերուն եւ Ասորիներուն կամարներուն առջեւ: Կարծես հազարաւոր Թուրքեր բերած էին հոն որ տեսնեն անոր գրկախառնումները Հայերուն եւ Ասորիներուն հետ»:

ՔԻՒՐՏ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ԲՆՈՅԹԸ

Թուրք երեսփոխան Եաղուպ Գատրի պէյ խօսելով քրտական շարժումի բնոյթի մասին, կ'ըսէ թէ այդ խլրտումը միայն յետադիմական վերջին փորձի մը քայքայումը չէ, այլ եւ «առաջին մէկ երեւոյթը ցեղային պայքարի մը, որ սկսած է ծլիլ Արարատի փէշերուն տակ»: Բաւական երկար ատենէ ի վեր քրտական ազգայնականութիւն մը բոյն դրած է մեր հողերուն վրայ: Սահմանադրական շրջանին Պոլսոյ մէջ քրտական միութիւն մը կար, որ ունէր իր թերթը եւ պարբերաթերթերը: Զինադադարին, աւելի շէշտուեցաւ, իսկ մեր յաղթանակէն յետոյ, քրտական գիտական ու գրական հասանք մը սկսաւ, եւ Իրանէն, Իրաքէն ու Սուրիայէն մեր երկիրը խուժեց: Մեզի կ'իյնայ աչքէ չհեռացնել իսկական հանգամանքը եւ բովանդակ կարեւորութիւնը այս ողբերգութեան, որ ծածկուած է հասարակ աւազակութեան մը ետին»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ Մոսկուայէն մեկնեցաւ Պերլին, ուրկէ կը կարծուի թէ պիտի անցնի Չեխոսլովաքիա, երկու ամսուան արձակուրդով:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՊՂԻՆՁԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐԻՆԵՐԸ

Ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան տեսակէտէն աղքատ մեր հայրենիքին մէջ, պղինձը մէկն է այն բնական հարստութիւններէն, որու շահագործումը սկսած է նախապատերազմեան շրջանին։

Ղափանի եւ Ալլահվէրտիի հարուստ եւ որակով բարձր պղինձը —մանաւանդ առաջինին, միշտ ալ մեր երկրի արտածումի կարեւոր նիւթերէն է եղած եւ իր պատշաճ շուկան ապահոված արտասահմանի մէջ։ Այսօր սակայն, հակառակ համայնավար իշխանութեան «սօցիալիստական լայն շինարարութեան» մեր պղինձի արտադրութիւնը չափազանց վատ եւ աննախանձելի վիճակի մէջ է։ Ներկայիս երբ առանձին թափով ծրագիրներ կը կազմուին երկրի ճարտարարուեստի հնգամեայ ծրագիրը իրականացնելու չորս տարուան ընթացքին, աւելի քանկը չեշտուի պղնձի արդիւնաբերութեան այս թոյլ վիճակը։

«Խ. Հ.» մայիս 30ին «պղինձը ուշադրութեան կեդրոնում» տարօրինակ խորագրով խմբագրականով մը թուելով այս յառաջդիմութիւնը, որ ունեցած է երկիրը «անտեսութեան վերականգնումի» ընդհանուր գործին մէջ, կը չեշտէ սակայն որ «Այանը արդիւնաբերութեան մի քանի ճիւղերում դեռ եւս չենք հասել նախապատերազմեան արտադրանքին»։

«Յետ մնացած ճիւղերի թուին պէտք է դասել նաեւ պղնձարդիւնաբերութիւնը, որն իրօք մեր արդիւնաբերութեան նեղ տեղերից մէկն է»։

Այս իրողութիւնը պատճառ չէր սակայն, որպէսզի հնգամեայ արտադրութեան ծրագրի մէջ նախատեսուած քանակը չբարձրացնէր թուղթի վրայ, բան մը որ սովորական է այլեւս մեր իշխանաւորներու համար։ Սակայն ծրագիրը ամէն բան չէ. իրականութիւնը պէտք է ցոյց տայ ամէն մէկ ծրագրի բուն եւ իրական արժէքը։

Իրականութիւնը առնուած բուն իսկ թիւերէն, ցոյց կուտայ իրական յետամնացութիւնը մեր պղնձի արդիւնաբերութեան ճիւղին մէջ։

Հնգամեայ ծրագրով նախատեսուած է խորհրդային երկիրներու պղնձի արտադրանքը 1927-28 թիւին 28,300 թոնից հասցնել 84,700 թոնի հնգամեակի վերջում։ Այս չափը անբաւարար նկատելով, կ՚առաջարկուէր քննել ծրագիրը, եւ բարձրացնել նախատեսուած թիւը։

Ծրագրի իրագործման մէջ, Հայաստան իր կարեւոր տեղն ունի, նկատելով «որ Ղափանն և Ալլահվէրտին 1913 թւին տուել են ցարական Ռուսաստանի պղինձի ամբողջ արտադրանքի 19,3 տոկոսը»։ Մինչդեռ 1927-28 թւականին այս տոկոսը իջած է եղեր 7ի։

«Այս համեմատական թւերն ապացուցում են պերճախօս կերպով, թէ որ աստիճան յետ է մնացել Հայպղինձը արտադրանքի տեսակէտից» (Խ. Հ. մայիս 30)։

Հարցը իր զանազան մանրամասնութիւններու մէջ քանիցս անգամ ըլլալով քննութեան կ՚առնուի կուսակցական և պետական համապատասխան մարմիններու, ինչպէս նաեւ վերջին 7րդ համագումարի կողմէն, կը տրուին որոշումներ, կ՚առաջարկուին արմատական եւ վճռական ծրագիրներ, սակայն արտադրութեան ընթացքին մէջ ոչ մէկ լուրջ եւ հիմնական փոփոխութիւն կը նշմարուի։

Այս անելը, ընդհանուր առմամբ խօսող համեմատելով համայնավար շինարարութեան «կարողութեան», միամտաւնակ փաստ մըն է իր կարգին, անոնց վարած ձախաւեր եւ վնասակար քաղաքականութեան, հանդէպ աշխատաւոր, կամ բանուոր զանգուածին։

Իրենք իրենց իսկ խոստովանութիւններով, կը կրկնեն անդադար փաստեր նոյն այս մասին։

«Խորհրդ. Հայաստանի» աշխատակից մը «ինչո՞ւ է Ղափանը թերակատարում» ենթավերնագրով յօդուածով մը Յունիս 29ին, քննելով Ղափանի պղնձի արդիւնաբերութեան թոյլ կողմերը՝ կը գրէ. «Առաջին եւ հիմնական պատճառն անհրաժեշտ քանակութեամբ բանւորների պակասութիւնն է։ ճիշտ ասած, այս պրոբլեմը միշտ էլ դրւած է եղել Ղափանի առաջ, սակայն մինչեւ օրս այն ոչ մի կերպ չի լուծուել»։

Ուրեմն բուն ցաւը մարդկային ձեռքերու, բանւորական ուժին է որ կը սկսի։ Խ. Հայաստանը բանւորական երկիր չէ, հակառակ համայնավարութեան բանի բանւորութիւն ստեղծելու բոլոր ճիգերուն։ Եւ անիկա, այն պարզ պատճառով, որ մեր երկիրը գերազանցապէս գիւղացիական երկիր եղած, եւ հիմա է որ կը ճգնին ճարտարարուեստի արտադրութեան բանւորական ուժեր պատրաստել։ Այս աշխատանքը այնքան ալ հեշտ չէ, որովհետեւ մեր գիւղացիութիւնը տակաւին չէ վայելած համայնավարութեան խոստացած բարիքները։

Անկէ զատ գոյութիւնունեցող բանուորութիւնն ալ իրական իմաստով բանւոր չէ, ան հողի մշակութիւնը իր հիմնական զբաղմունքը նկատելով, տարւան որոշ շրջաններուն միայն կը դիմէ հանքերը, այդ աշխատանքի գնով ամբողջացնելու համար իր տարեկան պէտքերը։

«Բանւորների առնուազն 75 տոկոսը կապւած է գիւղի հետ։ Սրանց մի մասն ամէն օր ոտքով գնում է գիւղ, կտրելով հինգ-վեց վերստ ճանապարհ։ Ամէն տարի աշնան ամիսների բանւորների թիւն աւելնում է գիւղից եկածների հաշւին։ Բայց մարտ ամսից մինչեւ մայիսի մէկը հարիւրաւոր բանւորներ թողնում են արտադրութիւնն եւ վերադառնում գիւղ»։ («Խ. Հ.» Յունիս 28)։

Իրականութիւնը այսպէս ներկայացնելով հանդերձ, կը թուի թէ անկարելի չէ, սակայն բուն իսկ մեր երկրին պատրաստել բանւորական խումբեր, մշտապէս կապուած ճարտարարուեստի արդիւնաբերութեան հետ։ Չէ՞ որ մեծ է թիւը սակաւահող եւ աղքատ գիւղացիութեան, ինչպէս նաեւ անոնց, որոնք առանց որոշ զբաղմունքի ամէն ուղղութեամբ կը դարնուին պատառ մը հաց ճարելու ի խնդիր։

Անով մէկտեղ, մարդիկ չեն հրապուրուիր եւ չեն ոգեւորուիր բանւորական ասպարէզով։ «Խ. Հ.»ի աշխատակիցը այս գործին մէջ մեղաւոր կը գտնէ գործարանի վարչութիւնը, որովհետեւ «Զմեռը, երբ հնարաւոր է խօշոր թիւով բանուորներ տեղաւորել արտադրութեան մէջ» չեն տեղաւորուած եւ նոյնիսկ «եղել են դէպքեր, երբ պրոֆմիութեան կողմից ղրկուած բանուորները չեն ընդունուիլ»։ Առանց փոխարէն նոյն այդ վարչութիւններու կողմէն խնամիական կապերով կ՚ընդունուէին այն տարրերը, որոնք ըստ խորհրդահայ բառարանին «ձայնազուրկ են եւ հակայեղափոխական», այլ խօսքով քիչ մը աւելի նիւթական ապահովութիւն ունեցողները։

Այս չէ սակայն բուն պատճառը, որմէ բանւորութիւնը կը խրտչի արդիւնաբերութեան ոճախներէն։ Կան ուրիշ պատճառներ, հաստատուած իրենց բանւորներու կողմէն։

«Խ Հ» Յունիս 23ի թիւին մէջ, «30 տարուան հանքափոր» մը կը գանգատի ի միջի այլոց.—

«Մենք շատ վատ դրութեան մէջ ենք հացի, թէյի եւ շաքարի կողմից. կանոնաւոր կերպով չենք ստանում, որն ազդում է աշխատանքների վրայ»։

Մէկ ուրիշը կը գանգատի. «Մեզ մօտ չեն մտածում կուլտուր-դաստիարակչական աշխատանքների մասին»։ «Բացակայում է պրոֆմիութենական աշխատանքները»։

«Մեր ճաշարանը լաւ դրութեան մէջ չի գտնւում, բանւորութիւնը այստեղ ժամերով հերթի է կանգնում»։

Մէկ կողմ թողլով այն բազմաթիւ բողոքները թուղթէ ծրագիրներու «թուղթի վրայ մնալու» փաստերու մասին, լսենք 38 տարուան հանքափոր ԿԱՍԷՄ ԹԱՂԷՆԻ հետեւեալ վկայութիւնը, որ ցոյց կուտայ մեր ղեկավարներու իրական վերաբերմունքը՝ երկրի արդիւնաբերութեան հանդէպ։

«Ես 38 տարեայ բանւոր եմ, բայց գոնէ չեմ տեսել մեր հանքը ժամի ղեկավարներից մէկը, ծանօթանայ աշխատանքի պայմաններին, բանւորների կարծիքին, եւայլն։ Գալիս են երկու ամիսը մէկ անգամ դուրսն ստուգելու, թէ միլիցիաններն իրենց տեղումն են թէ ոչ։ Մեր առաջարկները հանքերի վերաբերմամբ, բազմաթիւ անգամ մնացել են թղթի վրայ»։

Ալ չենք յիշեր յաճախակի դարձած իրողութիւններ բանւորական հակառողջապահական շէնքերու, աշխատավարձերու անկանոն վճարումի մասին, որոնք նոյնպէս կը մնան իբրեւ գլխաւոր մշտական դժուարութիւններ բանուորութեան համար։

Պղնձարդիւնաբերութեան վրայ կ՚ազդեն սակայն ուրիշ թերութիւններ ալ — տարածուած բոլոր ձեռնարկներու մէջ։ Այսպէս օրինակ վարչական անկարգութիւնները, մասնագէտ և որակեալ բանւորներու չգոյութիւնը. Թուղթի երեւակայական ծրագիրներու եւ անհամապատասխան իրականութեան հետեւանքով յառաջացած բնական իրարանցումները եւ վերջապէս հաղորդակցութեան վատ պայմանները, մասնաւորաբար Ղափանի մէջ։ Տակաւին այսօր ալ, երկէւան նման այս հանքերէն պղինձը կ՚արտահանուի ուղտերով եւ զանազան բեռնատար անասուններով։ Մինչդեռ տարիներ առաջ ծրագրուած էր այս շրջանը կապել Գաքու—Ջուլֆա երկաթուղագծին — իբրեւ հիմնական լուծումներէն մէկը Ղափանի հանքերու դժուարութիւններուն։

Այսօր նորէն կը կրկնուի այս պահանջը որպէս հրամայողական անհրաժեշտութիւն «Ղափանի չափազանց հարուստ պղնձահանքերում՝ պլանը լրիւ կատարելու համար»։

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 7րդ համագումարի առթիւ յառաջացած հետաքրքրութիւնը մեր պղնձահանքերու աննախանձելի վիճակի մասին եւ եղած թելադրանք. բանքներն ու որոշումները ընդհանրապէս օգտակար են եւ կարեւոր, եթէ միայն այդ բոլորը չմնան թուղթի վրայ, բան մը որ գէշ կողմերէն մէկն է համայնավարութեան։

Սպասենք եւ յուսանք սակայն....

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՂԻՏԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 15ին Քանաքեռի խճուղիին մօտ քարհանքին մէջ, ականները պայթեցնելէ յետոյ, բանուորները առանց իրենց հսկիչին, որ միշտ կը բացակայի, կը բարձրանան քարերուն վրայ, թափելու համար թուլցած քարերը։

Հսկայ քար մը կը գլորի եւ կ՚իյնայ բանւոր Սուքիաս Գալըստեանի վրայ, մահացու ջարդուածքներ տալով ոտքերուն ու գլխին։

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ

ԽՄԲ.— Ինչպէս տեսնուեցաւ, բաւական սուր է գրական վէճը Երեւանի մէջ։ Հակառակ Վանանդեցիի պնդումին, Երեւանի պրոլետարական գրականութիւնը եւս կը տառապի «զարգացման ճամբաներու բացակայութենէն», եւ աչքերը յառած է դուրս։ Դէպի Թրքահայ գրականութիւն ձգտումը, թէեւ տարտամ, անշուշտ շուտով պիտի խեղդուի, «Թելադրանքով» մը օգտուելու միայն ռուս գրականութենէն։ Պիտի հետեւինք այս վիճաբանութեան, զոր իւրացուցած է Գրական Դիրքերու ամսաթերթը, եւ այս առթիւ իր աշխատակիցներէն կը խնդրէ կարծիք յայտնել։ Շարունակենք ուրեմն։

Դ. Դէմիրճեան.— Կը խօսինք շատ դժուար խնդրի մը, մեր նորագոյն բանաստեղծութեան մասին։

Բանաստեղծութիւնը բանաստեղծին բարձրագոյն խօսքն է իր զգացումներուն մասին։ Իր խիղճին ձայնն է, իր խոստովանանքը։

Դիւցազներգութեան մէջ հեղինակները կրնան առարկայական մնալ։ Անոնք կրնան խօսեցնել իրենց հերոսները։ Եւ եթէ մենք չհաւնինք այդ հերոսները, հեղինակը կրնայ ըսել. «Ես ալ չեմ հաւնիր, սակայն կեանքն այսպէս է»։ Բայց երբ բանաստեղծն է, որ կը խօսի, ան իր անունով կը խօսի, ապա ուրեմն չի կրնար նոյն պատասխանը տալ։

Մանաւանդ այս բանաստեղծութեան մէջ, կը պահանջուի ինքնատպութիւն։ Բանաստեղծը պէտք է անհատական ըլլայ, այսինքն ընկերային երեւոյթի մասին արտայայտէ իր անձնական խօսքը։ Եթէ մերժէք այս տեսակէտը, այն ատեն բանաստեղծը պիտի ստիպուի կրկնել ուրիշին ըսածը։

Այստեղ դժուարութիւն մը։ Բանաստեղծը կ՚ապրի միջավայրի մը մէջ, իւրացնելով այդ միջավայրին գաղափարները, ձգտումները։ Բայց ստեղծագործութեան ժամանակ՝ կ՚արտայայտէ իր զգացումները եւ միտքերը գրեթէ ոչ-գիտակից, արթուն վիճակի մէջ, յաճախ ենթագիտակցաբար։ Եթէ ամէն բան պատրաստ է իր միտքին մէջ, եւ արթուն է միտքը, թէ որոշած է գրել այսինչ կամ այն ինչ բանը, անիկա բանաստեղծութիւն չըլլար, այլ դատողութիւն։

Ուրիշ դժուարութիւն մըն ալ՝ կ՚երգէ բանաստեղծը։ Ան կ՚երգէ «յետոյ», «կեանքէն յետոյ»։ Որոշ ժամանակ մը կը սպասէ, որպէսզի հասուննան դէպքերը...

Զարեան.— Ատիկա կը վերաբերի նիւթին...

Դէմիրճեան.— Ո՛չ, երբեք նիւթին, այլ ապրումներուն...

Վ. Գրիգորեան.— Որոնցմէ զուրկ է Ն. Զարեան (ծիծաղներ)։

Դէմիրճեան.— Պէտք է խօսիլ բանաստեղծութեան տեսակին մասին։ Կայ օրագրական (chronique) բանաստեղծութիւն, գրուած օրուան նիւթերուն վրայ։ Այդ միշտ եղած է եւ պիտի ըլլայ։ Բայց մենք կը խօսինք բանաստեղծութեան մասին ընդհանուր կերպով։ Բանաստեղծութիւնը այն ատեն միայն կը ծնի, երբ խորունկ են ապրումները։ Դէշ բանաստեղծութիւնը չի կարդացուիր...

Յովակ Խանզադեան.— Դէշ բանաստեղծութիւն չկայ։ Բանաստեղծութիւն կայ, կամ չկայ։

Դէմիրճեան.— Կեանքը հասկնալէ յետոյ, բանաստեղծը կ՚որոնէ ձեւը, եւ յետոյ կը սկսի պատկերացնել։

Սակայն մեր կեանքը կ՚ընթանայ քարոզչական ճամբով։ Այսօր հասարակական գիւղատնտեսութեան քարոզութիւնն է, որ կը կատարուի։ Վերջերս օրաթերթերուն մէջ շարունակ կը տպուին «պատմուածքներ», առօրեայ գրականութիւն, ու երբ յանկարծ գեղարուեստական կտոր մըն ալ կը տպուի, կ՚ըսեն թէ ընթերցողները յոգնած են։ Ո՞վ է մեղաւորը։ Խմբագրութիւնները չեն գիտեր զանազանել գեղարուեստական եւ հասարակ յօդուածները։

Խանզադեան.— Կան առօրեայ պատմուածքներ, որոնք գեղարուեստական լաւ գործեր են։

Դէմիրճեան.— Առօրեայ պատմուածքները երբեք չեն հասնիր գեղարուեստական գրականութեան աստիճանին։

Խանզադեան.— Կը հասնին, Կարալենկոն հաստատուած է։

Դէմիրճեան.— Կեանքը կը պահանջէ, որ ամէն նիւթի մասին գրուի։ Կոլխոզի մասին եթէ շատ գրուի, կ՚ըսեն. «Ձանձրանքը գնաց»։ Կոլխոզի մասին կա՞յ գեղարուեստական տաղանդի գործ։

Խանզադեան.— Օրուան նիւթերն ալ կրնան գեղարուեստական դառնալ։

Դէմիրճեան.— Բայց երբեք բարձրօրէն գեղարուեստական։ Հասարակ թղթակցութիւնը եւ առօրեայ գրականութիւնը (ոչերկ) նոյն բաներն են։ Եւ սակայն կարելի չէ épigonisme անուանել ներկայ գրականութիւնը։ Մեծ վարպետներն ալ յաճախ ցոյց տուած են épigonisme։ Պէտք է թողուլ որ բանաստեղծը երթայ իր ճամբով։ Ես կը ստանամ իմ տպաւորութիւնս, ուրիշ մը իրը։ Այսպէսով կը ստեղծուի բազմազանութիւն, հակառակ պարագային épigonisme. Մէկը կը քննադատէ ձեւապաշտութիւնը, միւսը՝ ենթակայականութիւնը։ Պէտք է, որ գրողը ցոյց տայ իր ինքնատպութիւնը, իր ոճը, իր գոյնը։

Շատ կը յարձակին արեւելեան տարաշխարհիկ գրականութեան վրայ։ Կարծես կ՚ապրինք Եւրոպայի մէջ։

Ձայն մը.— Տասնըհինգ տարի առաջ անցած ենք Եւրոպայէն։

Դէմիրճեան.— Մենք կ՚ապրինք երկրի մը մէջ, ուր ժողովուրդները ուրիշ կը հասկնան եւրոպական բաները։ Կազակները, Թուրքերը ի՞նչ կը հասկնան սոնատներէն, սէնֆոնիէն։ Անցէք Թառի խանութները, եւ տեսէք թէ որքա՞ն յաջողութիւն գտած է։

Ենկօ Ապեր.— Դերենիկ, ամբողջացուր ըսելիքդ...

Դէմիրճեան.— Ես կ՚ըսեմ իմ ըսելիքս, դուն եկուր ամբողջացուր։

Ենկօ Ապեր.— Ես կուզամ կ՚ամբողջացնեմ երբ իմ կարգս գայ։

Դէմիրճեան.— Երբ կը խօսիմ արեւելեան գրականութեան մասին, կ՚ուզեմ յիշեցնել, որ պէտք է նկատի ունենալ տեղական գոյնը։ Կը վախնամ, որ Վշտունիի չինական ոճին մասին խօսելով՝ իյնանք ծայրայեղութեան մէջ եւ այլեւս չուզենք իսկ տեսնել ուղտ մը, հողէ պատ մը։ Կը քալենք դէպի նոր մշակոյթ մը, բայց դեռ փոխանցման շրջանի մէջ ենք։ Ճարտարարուեստի մէջ ի՞նչ նուաճումներ ալ կատարենք, չպիտի մոռնանք հինը։ Մէկ կողմէ կը քննադատէք արեւելեան ոճը, միւս կողմէ չէք թողուր երգել մեքենաշարժ տրորը։ Թումանեանի ծորովել երգող գիւղացին կ՚երգէ իր երգը, նոր բանաստեղծը՝ մեքենան։ Եւ ատիկա միթէ չի՞ նշանակեր թէ կ՚երգուի աշխատաւոր մարդը։

Վերջացնելով, կ՚ընդունիմ թէ տաղնապի շրջան չէ, որ կ՚ապրինք։ Դուրս եկած ենք տաղնապէն, կորուստ եւ աղիքային ձեւով գրուած բանաստեղծութեան շրջանէն։ Արդէն երեւան եկած են նորեր, — Ս. Տարօնցի, Կարանի, Աղաւնի, Վահունի։ Սակայն ներկայ շրջանը դեռ անհամարձակ է։ Եթէ մեր բանաստեղծները արտայայտուին առատ համարձակ, կ՚ազատուին յիշուած բոլոր վէրքերէն։

(Շար.)

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՍԿՍԱԾ

ՄՈՒՍՈՒԼ, 8 յուլիս.— ... ջոգեսքի հայ ... Մուսուլի շրջան Հավրեզք ... գրութիւնը որ սկսած է հոկտեմբերին, վերահաս ... պատճառաւ ընդհատուեց ... տարի, երկու ամիսէ ի վեր ... անոնք որոնք կը գտնուէին Պաղտատ եւ Պասրայի ... բուն մէջ ապրուստ մը ... կ՚երթան Հավրեզք, մի ... իրենց հայրենակիցներուն ... մը շինելու եւ հողագործ ... պարապելու համար։ Ինչպէս ... խապէս փոխադրուողներու ... պէս եւ վերջիններու փոխ ... թեան ծախքերը կը հոգա ... Գաղթականական Կոմիտէ ... մադրութեան տակ գտնուո ... մարէն։ Դժբախտաբար մի ... մը ձգտումըլլալով հազիւ ... հասած անմիջապէս ... կը խնդրեն գաղթ. կոմիտէ ... տուներու շինութեան համ ... հրաժեշտ համարուող ... արդէն կը տրուին իրենց, ... որ տրուեցաւ բոլորին ... կերպով։

Հավրեզքի առաւել ... կը կոյանայ անոր մէջ, ... տեղ.օդը եւ ջուրը նպաստաւ ... իսկ միւս կողմէ տարիներէ ... օր մը գործող եւ ամբողջ ... բունակ թափառող աշխատ ... ձեռքը. հողը կ՚սկսէ, ի ... հանելու համար։ Երկիր ... մարդու համար, պարագա ... չկայ Հավրեզքի մէջ, ... այս շրջանի սովորութիւններ ... չի համապատասխաներ ... միջավայրի սովորութիւն ...

Հակառակ շատ մը պակաս ... թիւններու, այսօր Հավրեզք ... տառուած մեր ժողովուրդը ... իր վիճակէն. եւ դէշ ... տառ մը հաց կը ճարէ իր ... պարագաներուն համար։ ... Նախկին գրած եմ որ անցեալ ... րիէ ի վեր փոխադրուողներ ... իրենց տուներու շինութի ... ջացուցած, սկսան բանիլ ... ու ցան ընել։ Այժմ ... հունձքը վերջացած է եւ ... անոնք որոնք բախտ ունեցան ... ունենալու, կը կրեն եւ կը ... նեն։ Մօտ 15 տարիէ ի վեր ... սնցուցած, իրենց սովորական ... արհեստը, այնքան ... կերպով վերսկսած են, որ ... տարուի հաւատալու թէ ... այս ժողովուրդը ինքնաբ ... դառնայ եւ տանելի վիճակ ... պիտի ստեղծէ իրեն համար ... ըէդքի մեր ժողովուրդը իր ... տասխութեամբ ուղղակի ... ցում կը պատճառէ բոլոր ... Նոխմներուն։ Ներկայիս, ... գրաւած են իր ցանքերը ... մաս մը աղիւսներ պատրաստ ... իսկ նորեկները տուներ ... Համագործակցական ... բարձր է եւ իրենց մէջ եւ ... մեր հնարաւոր աջակցութ ... նելու, իրարու գործերը ... ցնելու համար։

Այս այսպէս ըլլալով ... նշանակելի պարագայ մը ... անտես առնել հնարաւոր ... ամբողջ Իրաքի տարա ... աչքը դարձած է դէպի Հա ... անցին Գաղթ կոմիտէի ... սպասած է։ Այս պատճառ ... ի վերջոյ անկարող պիտի ... ըթացք տալու նորանոր ... ներուն։ Միւս կողմէ, ... այս անձուկ պայմաններ ... Հավրեզքի մեր ժողովուրդ ... աւելի անդքներ կանոնա ... ջանադրէն պէտք ունին ... րու եւ կաթնատու անասուն ... Մեծ կարիք կայ նաեւ ...

ԱՐՏԱՇԷՍ ՎԱՆԱՐԵԱՆ

Երէկ հրատարակեցինք ցաւալի մահը ընկեր Արտաշէս Վանարեանի, որ տեղի ունեցած է Ամերիկայի մէջ։ «Հայրենիք»ը ստացած է բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ Ամերիկայի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէներէն։ «Հայրենիք»ի մէկ թիւը նուիրուած է ընկ. Վանարեանին, ուր շարք մը յօդուածներով ընկերոջ դիմագիծը վեր կը հանեն։

Ընկ. Արտաշէս Վանարեան ծնած է Վան, եւ աշակերտած է Վանի կեդրոնական վարժարանին։ ...պատանի՝ արձանագրուած է Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ եւ մասնակցած է Վանի ...ազատագրութեան նոր սերնդային շարժման։ Սահմանադրութեան ...ետք եկաւ Պոլիս եւ 1909ին տարի մը աշակերտեց Պոլսոյ Կեդր. վարժարանին, ու ապա ...համալսարան։ 1914ին ...ուսարանէ ...համալսարանը Պոլսոյ իր հինգ ...ուսանողութեան ընթացքին, եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ...ուսանողական միութեան հաւանական անդամներէն մին եւ աշխատակցեցաւ միութեան օրգան «Երկունք» ամսագրին։

Պատերազմի ընթացքին պաշտօնեայ էր Ցեղոյ ... փախստական կեանք մը ...

...րծական գործիչներու ... ի եւ 400է աւելի նպաստընկալներու ... մէկ տարի ... Դեռ չեմ ըսեր ... ի եւ եկեղեցիի պահանջները ... նոյնքան անհրաժեշտութիւններ են։ Ընթացքին ... յիշեալ ... տնտեսական ... ինքնաբաւ ... մեր ժողովուրդը։ ...բաւարար ոչ։ Հաստատապէս գիտենք որ ... տեղերն ... չեն ... բաւարար չափով ...սանել, թէ քիչ ... չափով մըն ալ, ... եւ մարմիններու ... պատճառաւ։

Այս մեծ պէտքերուն առջեւ, ... թէ միայն ... եւ քաջալերող չկայ այլ ... եւ ամարդի պայ... ստեղծուած է գլխաւորու... փարիզի ռամկավար ... բարեգործականը ... կը մնայ իր երկու ... 1500 լիրայի աշակերտ... վրայ Արդեօք չկա՛յ մէկը ...ուզէ որ քիչ մը ողջմտութեան ... փափաք այդ մարդ... տեղերին։

Վ. ՎԱՆՈՒԵԱՆ

տարիէն մինչեւ զինադադար։ Զինադադարին մտաւ «Զարթօնք»ի խմբագրութեան մէջ մօտ երկու տարի։ Երբ Ամերիկայէն գործիչ հրաւիրեցաւ, մեր երիտասարդ ընկերը թողուց խմբագրատունը եւ մեկնեցաւ Ամերիկա, ուր գործեց չորս տարի, եւ եղաւ ամէնէն եռանդուն գործիչներէն մէկը։ Ընկ. Վանարեան բերանացի պրոպագանդին համահաւասար տարաւ գրաւոր պրոպագանդը, աշխատակցելով «Հայրենիք»ին եւ «Ասպարէզ»ին։

1924ին հրատարակեց գիրք մը «Ընկերվարական ենք, բայց բոլշեւիկ չենք» ընդհանուր վերնագրով, որ նախապէս լոյս տեսած էր «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ։

Ընկ. Վանարեան պատրաստուած եւ արդէն հասուն գործիչ մըն էր. ունէր խօսելու տաղանդ եւ հրապարակագրական անվիճելի շնորհք։

Արտաշէս Վանարեանի կորուստով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ իր նորահաս ժառանգորդ գործիչներէն մէկը, իսկ Ամերիկայի շրջանի մեր ընկերները կը կորսնցնեն իրենց սիրելի եւ վստահուն գործիչը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Պրոլետարը» մարդահամարի գրասենեակէն կը տեղեկանայ թէ Հայաստանի բնակչութիւնը 1929ին աճած է 38 առ հարիւր համեմատութեամբ։ 1925ին աճման համեմատութիւնն էր 4,002 առ հարիւր։ Բնական այս աճումը, որ սկսած է 1923էն ի վեր, կ'ելեւէջէ 3—4, այնպէս որ կարելի է ըսել թէ այդ տոկոսը այլեւս կայուն է։ Արդ, նկատի ունենալով բնական աճման այդ տոկոսը, կը կարծուի որ երկու տասնամեակ յետոյ Հայաստանի բնակչութեան թիւը պիտի կրկնապատկուի։

ՄԵԾ ՊԱՆԴՈԿ

1928ին բացուած պանդոկը նեղ կը թուի բոլոր տեսնուած պահանջին։ Այնպէս որ որոշուած է մեծ նոր պանդոկ մը հիմնել համալսարանին մօտ (Նորք գիւղին քով)։ Պանդոկը օգտակար պիտի ըլլայ մանաւորաբար զբօսաշրջիկներուն։

ՆՈՐԷՆ «ՔԵԱԼԼԱԳԷՕԶ»

«Խորհր. Հայաստան» (յուլիս 10) կը գանգատի, որ տակաւին կը շարունակուին քեօլլագեօզութիւնները բոլոր գիւղերուն մէջ։ Ահա քանի մը օրինակներ։

*** Հոռագզանի շրջանային գործադիրութեան նախագահը, Ա. Խուդոյեան, յաճախ կը շրջի գիւղերը, բայց յանկարծ կ'անհետանայ, գրեթէ առանց պէտք։ Երբ մէկը բան մը հարցնէ, պատասխանը դեռ չտուած՝ առջեւը Խուդոյեան չի տեսներ։ Նախագահը կ'ուզէ ամէն կողմ պտտիլ։ Օր մը կը հասնի Թոփազար գիւղը, եւ մէկ ոտքը կառքին մէջ, միւսը հողին դրած, կը հարցնէ հեւալով.

— Ի՞նչ յաջողութիւններ ունէք։

— Լաւ է։

— Իսկ ի՞նչ անյաջողութիւններ ունէք, եւ որո՞նք են դրանց պատճառները։

Իրեն կը պատմեն թէ կոլխոզէն հեռացած գիւղացիները եզներն ու խոտը կը պահանջեն վերադարձնել։

— Զա՛ռ, կը հրամայէ «քեալլագեօզ» նախագահը։ Կոլեկտիվից դուրս եկողների յեկանները չտալ, իսկ նրանց, որոնք աղմուկ կը բարձրացնեն այդ բանին դէմ, կը բանտարկէք կամ կ'աքսորէք շրջան։

*** Գեօյգմբէթ գիւղին քեալլագեօզութիւնները չեն արձանագրուած տակաւին։ Որովհետեւ տեղական կոմիտէն կը պնդէ թէ գիւղին մէջ սխալները «քիչ են» եւ կատարուած սխալներն ալ կուսակցութեան շրջակաւարներուն գործն է, կ'ըսեն։ Երբ գիւղացիները կը բողոքեն կատարուած սխալներուն դէմ, կ'արժանանան «կոթոցի» եւ հալածանքի։ Ամէն բողոքող կ'ամբաստանուի իբրեւ արդիւնքի։

*** Հրազդանի շրջան մը գիւղերուն մէջ սխալները չեն սրբագրուած (անփականատէր գիւղացիներուն ստացուածքը, զոր բռնած են իրենց մէջ, չեն վերադարձներ), եւ խեղճ գիւղացիները շարունակ կ'երթան ու կուգան, այն յոյսով որ պիտի վերադարձուին։

Ղամարլուի Այգեստան գիւղէն աքսորուած էին 9 գիւղացիներ, որոնց ստացուածքն ալ գրաւուած էին։ Հիմա վերադարձած են գիւղացիները, որոնք, ինչպէս հաստատուեցաւ, աղքատ գիւղացիներ են, բայց եւ այնպէս կոմունիստները չեն ուզեր վերադարձնել անոնց ստացուածքը։

ՈՎ ՊԻՏԻ ՀՈԳԱՅ

Աղմաղանի արօտատեղիներուն մէջ կ'արածին 1116 մեծ եւ 3500 փոքր անասուններ։ Սակայն բժշկական խնամքի բացակայութեան պատճառով, անասունները կը սատկին տասնեակներով։ Պատասխանատու անասնաբոյժը, որ պէտք էր 5 օրը մէկ անգամ երթար քննութեան, առք իսկ չի գներ լեռներուն մէջ։ Ամբողջ հոգողութիւնը յանձնուած է ուսանողի մը, որ կը խոստովանի թէ անկարող է բան մը ընելու։

Բայց եւ այնպէս երբ ուսանողը անհրաժեշտ դեղերը կը պահանջէ, պաշտօն մարմինը կը մերժէ խնայողութեան համար։ Եւ այսպէս քանի մը րուբլի խնայողութեան համար հազարաւոր ճամբաները կ'ենթարկուին... անտարբեր կոմունիստներու իշխանութիւնը («Խորհ. Հայաստան» (10 յուլիս)։

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մի զարմանաք, որ Երեւանի մէջ հայերէն լեզուի ուղղագրութեան համար շատ կը խորհին ու կը մտածեն։ Ահա Ալլահվերդեան հրատարակութեան տակ «Նոր Ուղղագրական Բառգրքոյկ» մը, իսկ ոմն, գրախօսական մը գրելով «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ, կը գանգատի որ «Բառգրքոյկը կը բաղկանայ տեսական մասէ մը, — ուղղագրութեան կանոնները,— եւ բառարանէ մը— 4400 բառ»։ Ալ զարմանայ, շա՛տ կը զարմանայ մեր գրախօսը, որ տեսական մասը մեծ տեղ կը գրաւէ (մէկ քառորդը, 60 էջ), եւ կենսագրութիւնը՝ 20 էջ։ Այսպէս կ'իմանանք, որ Ալլահվերդեան գոյացուած է նախ հեռաւոր հայրերէն (?) բառերուն ուղղագրութիւնն ու իմաստը —

կոմունիզմ, ռէակցիա, նիհիլիզմ, պրոլետար, իմպերիալիզմ, Ֆրակցիա, եւայլն։

Գրախօսականին հեղինակը կը թելադրէ գրել «բաղխել», «բղխել»՝? կայնաւ Ղազիկեանի վէճը, «յետ» թէ «հետադարձ» գրել։ Ալլահվերդեան գործածած է երկու ձեւն ալ։ «Բառարանում թողնում է «յետին» ձեւը, ընդմիշտ փարելով «հետին» ձեւը»։

Բան կը հասկնա՞ք այս հակասութիւններէն։

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զ. Ե. Ս Միութեան փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովները կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի իրիկուն Ֆլորիա Քոչարեանին վերնայարկը։ Հետաքրքիր հայրենակիցներ եւ ընկերներ կուգան ունկնդրել կամ վիճաբանութեան մասնակցիլ։ Նիւթերն ալ չափազանց հետաքրքրական են 1.— Աշխարհաքաղաքացիութի՞ւն թէ հայրենասիրութիւն, 2.— Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն. իսկ այս հինգշաբթի վիճաբանութեան նիւթն է «Ընտանիքի թեր ու դէմ»։ Այսպէս նիւթերը իրարու հետ կապուած են եւ վիճաբանութիւնը կը ստեղծէ տաք մթնոլորտ մը եւ մեր ընկերները կ'ուզեն մինչեւ լոյս վիճիլ իրենց տեսակէտը պաշտպանելու համար։ Բաղդատաբար մաքուր լեզու ունին, համեմատելով իրենց ստացած ուսման։

Ցրտօրանութեամբ կը խօսին ու կը պարզեն իրենց տեսակէտը։ Ահա գեղեցիկ պատեհութիւն մը մեր երիտասարդներուն եւ օրիորդներուն համար, որոնք կրնան, փոխանակ Սէն Միշէլի սրճարաններուն մէջ մգլոտելու, գալ եւ վիճիլ, նոյն ատեն օգտակար դառնալով այս բոյն մը խանդավառ եւ աշխատասէր աղջ։ Արդէն գաւառներու մեր մասնաճիւղերն ալ սկսած են նման վիճաբանական ժողովներ սարքել։

Այս ուղղութեամբ մեր միտքերը պիտի պայծառանան այնպէս ինչպէս որ պէտք է։

Հ. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ, 25 յուլիս.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական ենթակոմիտէի Մայիս 28ի առթիւ կազմակերպած ժողովրդային մեծ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի «Օ պոն քուռնի» չքեղ պարտէզին մէջ, որ զարդարուած էր գոյն գոյն եռագոյններով

Ժամանակին, բազմաթիւ հայրենակիցներ եկած էին զատէ, հոն պահ մը ապրելու համար հայրենակցական շունչով, քիչ մը մոռնալու իրենց առօրեայ ցաւերը ու երգելու հայրենի անուշ կեանքը։

Ընկեր Ա. Գույումճեան նախ երկու խօսքով պարզելով օրուան հանդէսին նպատակը, ուրախութիւն յայտնելով թէ ինչպէս ամէն ձեռնարկի, ահա այս հանդէսին ալ ժողովուրդը իր համակրութիւնը ցոյց կուտայ հանդէպ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Ընկերներու կողմէ եղան ազատաշունչ արտասանութիւններ եւ երգեր։ Ցեղոյ օրուան բանախօս ընկեր Ա. Աշաբէկեան պարզեց Մայիս 28ի իմաստն ու արժէքը, թէ ինչպիսի զոհերով ձեռք էր բերուած Հայաստանի անկախութիւնը եւ ինչպէս էր զարգացած երկիրը այն կարճ ժամանակամիջոցին։ Ցեղոյ ընկերը ծանրացաւ այլասերման վտանգին վրայ։ Ցեղի ունեցաւ նաեւ ամերիկեան ձեւով աճուրդ մը, երբ լրացաւ գեղարուեստական բաժինը։

Իրիկուան մութը արդէն կոխած էր, բոլորը կը մեկնէին շաբաղ-շարան ուրախ զուարթ։ Ճամբան նոյնպէս, երիտասարդները խումբ խումբ կ'իջնէին երգելով, յանկարծ ինքնաշարժ մը կանգ առաւ խումբի մը առջեւ, ուրկէ դուրս ելաւ Ֆրանսացի վարդապետ մը, որ նախ հարցուց անոնց ազգութիւնը, յետոյ անոնցմէ խնդրեց որ երգեն «Փամ փորոտան»ը զարմանք պատճառելով ներկաներուն։

Վարդապետը անոնց հետ սկսաւ երգել աւելի գեղեցիկ շեշտերով, որմէ յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց որ չմերժեցին իր խնդրանքը.

— Այս կը սիրեմ, հայ ազգը եւ անոր երգերը, ըսաւ, տեղեակ եմ անոր ցաւերուն պատմութեան։

Տեղահայ ենթակոմիտէն կը պատրաստուի նաեւ տօնել «Խանասորի Արշաւանք»ը դաշտի մը մէջ։

Նոյն օրը, տեղիս կարմիրները սարքած էին հաւաքոյթ մը, խաչաձեւելու եւ արգիլելու համար մեր հանդէսը։ Իրենց ամբողջ յոգնութիւնը պակուեցաւ... կատարեալ ձախողութեամբ։

Մ. Գ.

ՍՈՂՈՄՈՆԻ ԴԱՏԸ

Ամերիկայէն կը տեղեկացնեն թէ երկու մայրեր, հիւանդանոցին մէջ իրենց ծննդաբերութիւնը անցընելէ յետոյ, երկուքն ալ իրենց մանչ զաւակները գրկած, կը մեկնին տուն։ Ցիկին Պամպէրճէ յաջորդօրը կը լոգցնէ իր մանչուկը եւ կը տեսնէ որ երախային մորթին փակած է թուղթ մը, վրան գրուած՝ Ուաթքինս։ «Ուսրճ տիկին Ուաթքինսին զաւակն է, որ փոխեր են զաւկիս հետ» ըսաւ տիկին Պամպէրճէ եւ մանչը գրկած՝ վազեց տիկին Ուաթքինսի տունը։ Ցեսնուեցաւ, որ Ուաթքինսի երախային կռնակին վրայ թուղթ մը իր կարգին կ'արձանագրէր Պամպէրճէ։

Կասկած չկար։ Զաւակները փոխանակուած էին առանց գիտնալու։ Սակայն Պ. Ուաթքինս չէր ուզեր զաւակը վերադարձնել։ «Այս տղան ինծի կը նմանի, իմինս է, չեմ տար» կ'ըսէր։

Հարկ եղաւ գիտուններու միջամտութեան։ Արիւն, մազ, աչք ու գանկ քննեցին եւ 9 իմաստուն 2 ձեռնպահի դէմ հաստատեցին որ երախաները փոխանակուած են։

Պ. Ուաթքինս դարձաւ մերժեց երախան վերադարձնել։ Առատ մը Պամպէրճէ տեսաւ որ երախան կը ժպտէր իրեն։ Գոհացաւ այդ ժպիտով, եւ որոշեց որդեգրել զայն, առանց սպասելու որ Սողոմոնի ներկայացուի դատը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 5 —

ՍՈՎԻԷԹ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ամէնէն կարեւոր խնդիրը, ... քանի մը գիրքեր գրել. ...քանդը Պլօքը շատ կը սիրէ, լաւ է որ անկէ ըլլայ։ Ասիկա ալ ... ոչ ժամանակ եւ ոչ ... սիրտ ունէի կարդալու։ Հիմա հրաշալի է. առատ ժամանակ եւ սենեակ ունիմ։ Հանելի ... տաք, եւ սնունդը լաւ։

Հիմա, մեա բարով, լաւ եմ։ ... հազս հէլլար, ինչպէս նաեւ ... տաքութիւնս, աւելի լաւ ... ըլլայի, բայց տրամադրութիւնս տեղն է։ Այսպէս թէ ... պէս կ'անցնի։

Պլօքի բանաստեղծութիւններ... կ'արկեց իրեն, ինչպէս նաեւ ...որները որոնք գրեթէ նե... էին։ Հիւանդանոցին մէջ ...ն թէ անոր թագերն ալ նե... էին եւ յոյս չկար լաւա...ու։

.:.

...ս ձախ կողմս՝ անոր աթոռը գրաւուեցաւ երիտասարդ տղու մը կողմէ՝ որ առուրէ կօշիկներ կը հագնէր։ Անունը Պէնչթօյն էր։ Ան բաղդաւոր եղաւ որովհետեւ տեղ մը գիշերային պահապանի պաշտօն գտաւ։ Գործէն շիտակ համալսարան կուգայ իր խաղար աշխատի մօրթէ վերադառնալով։

Դասախօսութեանց ընթացքին կ'աշխատի չքնանալ եւ ամէն անգամ ինձմէ կը խնդրէ

— Ընկեր, աչքդ պահապանին վրայ կ'ընե՞ս... երբ քնանալը տեսնես, կից մը տուր քովէն։

= Յաճախ կը մշտեմ զինք։

Երբեմն համալսարանային աշխատանքը ուշ կը վերջանայ, ժամը մինչեւ ութ, եւ Պէնչթօյն դպրոցէն շիտակ պաշտօնին կ'երթայ։ Մեզմէ շատեր կը նախանձին անոր։

.:.

Երկու աղջիկներ ցուրտէն դողալով շատ շատ կը քալեն, անոնք կ'անցնին հին Պալատի կամուրջէն հիմա Ընկերվարական կամուրջ)։

Իրիկուան ժամը ութն է։ Համալսարանին աշխատանքները նոր վերջացած են եւ աղջիկները տուն կը վազեն։

Սառ կապած է ամէն տեղ եւ հովը ուժգին կը փչէ։ Գիտէ՞ք թէ Նեւայի վրայ հովը ինչի կը նմանի։ Չէ՛, չէք գիտեր։ Մէկ անգամէն չորս կողմէն ալ կը փչէ։ Ոտքդ գետնէն կը վերցնէ, օձիքիդ տակ եւ վերարկուիդ թեւերուն մէջ կը մտնէ, մինչեւ հոգիիդ կը թափանցէ եւ ցուրտով կը ծածկէ։

Եթէ կանացի դարձնես, երեսդ պիտի զգես, սառեցնէ շունչդ, խլացնէ ականջդ. պիտի խայթէ քիթդ սաստիկ։ Նեվայի հովէն պաշտպանուելու միակ միջոցը թռչիլ է։ Ուստի աղջիկները ամէն ջանք կը թափեն կրցածնուն չափ շատ շատ քալելու։

Անոնցմէ մէկը հին ու կարկատած վերարկու մը հագած է, այսուհանդերձ վերարկու է եւ պատուաւոր ծառայութիւն կը մատուցանէ դեռ երկրորդ սերունդին։ Աներկա նախապէս աղջկան հօր մուշտակէ վերարկուով կը ծածկուէր։

Ոտքը ձիւնակօշիկներ զգած է։ Երեք տարուան հնութիւն ունին, մաշած են եւ անվստահելի։ Այսուհանդերձ ձիւնակօշիկներ են։

Գլուխը դրած է պզտիկ գլխարկ մը որ այլ մարզու մը հին գլխարկէն վերաշինուած է։ Բոլորովին հինցած է, առաք չէ պահեր եւ իր զաւակներուն ծաղրի առարկան դարձած է։ Բամպակէ ձեռնոցներ ալ դրած է։

Երկրորդ աղջիկը հագուած է... թէեւ կարելի՞ է արդեօք «հագուած» ըսել։

Իր ծակ կօշիկներուն վրայէն հագած է տհագին կրկնակօշիկներ, նմանապէս հին եւ ծակ։ Ամէն մէկ կրկնակօշիկին մէջ թխմուած է «Կարմիր Կազէթի» ամբողջ օրինակ մը, որպէսզի ոտքէն չելլեն։ Մայրիկին մեծ շալ մը վերարկուի տեղ կը բանէ։ Այդպիսի շալեր գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ վաճառող կիները կը կրեն։ Շալը գլխուն շուրջ փաթթուած է, ծայրերը թեւերուն տակէն անցնելով կռնակին մէջտեղ հանգոյց մը լինուած է. ձեռնոց չունի։

Առաջին աղջիկը ես եմ, երկրորդը բարեկամուհիս, փոքրիկ Ֆինլանտացի աղջիկ մը, անունը Թիլտա։ Ես ալ փոքրակազմ եմ, սակայն Թիլտան ալ աւելի փոքրակազմ է։ 18 տարեկան է, բայց հազիւ 16 կ'երեւայ։ Անմեղ, կապոյտ աչքեր ունի եւ սիրուն մազեր։ Եթէ բան մը լաւ չհասկնայ կամ չըմբռնէ, աչքերը արցունքով կը լեցուին։ Երախայի պէս կը խնդայ։ Վեր կը ցատկէ. ձեռքերը իրարու կը զարնէ եւ կը քրքջայ երախայի պէս։

Այսօր շատ ցուրտ էր օդը, ունեցած տասնըչորս կոպէկս ալ ծախսեցի համալսարան երթալու։ Հիմա, ալ աւելի ցուրտ է, բայց այլեւս դրամ չունիմ եւ պէտք է քալեմ։

Թիլտան միշտ կը քալէ, Լեկովքա կը բնակի, տանը հեռաւորութիւնը այնքան է որքան իմս, մօտ 6 քիլոմեթր։

Հովը Թիլտային շալը կատաղօրէն կը քաշէ։ Քղանցքը առագաստի նման կ'ուռեցնէ եւ զինքը կ'արգիլէ քալելէ։

— Կը մսիմ, Նատիա, կ'ըսէ Թիլտան, շունչը հովին մէջ կորսնցնելով, սաստիկ կը մսիմ։

= Սիրելի Թիլտա քիչ մը եւս համբերէ, կամուրջը կը վերջանայ, ուրկէ յետոյ աւելի տաք է։

— Ձեռքերս պաղ են, Նատիա՛, կարծես քարացեր են։

= Ձախ ձեռնոցս առ, սիրելիս, եւ աջ ձեռքդ ձախ գրպանս խօթէ։

Ձախ ձեռքս գրպանս դնելով, աջովս Թիլտային ձեռքը կը սեղմեմ։ Ձեռքը հետզհետէ կը տաքնայ, երկուքիս ձեռքերն ալ տաք են. բայց հիմա ալ աւելի դժուար է քալելը, կարծես իրարու կապուած ըլլայինք։ Առաջուընէ աւելի պաղ կը զգանք։

Թարգմ. Մ. Մ.

ներու մէկ մասէն։ Այս կազմակերպութիւնը որ ինքզինքը կը դաւանի «ժառանգորդը Շթրէզէմանի աւանդութիւններուն», կը կոչուի պետական կուսակցութիւն եւ կ'ընդգրկէ 8 գլխաւոր կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը, — ա) սահմանադրական եւ հանրապետական է, բ) անցեալին եւ ապագային համադրութիւնը պիտի ըլլայ, գ) պիտի ձգտի հիմնապէս բարւոքել քաղաքական եւ խորհրդարանական բարքերը, դ) պիտի պայքարի ճարտարարուեստական թրըսթներու և խորհրդարանին մէջ պետական գործերու վրայ՝ անոնց ներկայացուցիչներու ազդեցութեան դէմ. պիտի ջանայ կեդրոնացնել ազգին բոլոր ազատական ուժերը՝ առանց կրօնի եւ դասակարգի խտրութեան, պիտի աջակցի երկրին տնտեսական ու ելմտական վերականգնումին, զ) ընտրական կանոններու բարեփոխման պիտի աշխատի, է) պիտի վարէ «խաղաղութեան եւ ազատագրութեան» արտաքին քաղաքականութիւն մը, արտաքին աշխարհին ցոյց տալով Վերսայլի եւ Սէն Ժէրմէնի (Անգլիոյ) դաշնագրերու անհանդուրժելի բնոյթը, ը) պիտի պաշտպանէ արտասահմանի գերման փոքրամասնութիւնները։

Կուսակցութեան առաջին յայտարարութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ կէս սպառնալիքով.— Նկատի ունենալով մեր դրացիներու անընդհատ սպառազինումը, կուսակցութիւնը ազգ. պաշտպանութիւնը կը դաւանի անհրաժեշտ երկրին գոյութեան։

Նոր կուսակցութեան կազմութիւնը խռոված է քաղաքական բոլոր շրջանակները։ Ընկերվարականները միայն լուրջ չեն նկատեր զայն, այն հիման վրայ թէ ոչ անոր ծրագրին, ոչ ալ բաղկացուցիչ տարրերուն մէջ՝ ոչինչ կը գտնեն նոր։

Իսկ գերման ազգայնական կուսակցութիւնը կը շարունակէ քայքայուիլ։ Հիւկէնպէրկի խումբին պատկանող 78 ազգայնական երեսփոխաններէն 43ը արդէն հեռացած են։

Բոլշեւիկները Ամերիկայի մէջ

Երկու անձեր որոնք ժամացոյցի վերաբերեալ առարկաներու մաքսանենգութեամբ կը զբաղէին, ձերբակալուեցան Նիւ Եորքի մէջ եւ խոստովանեցան թէ կը պատկանին Խորհրդ. Առեւտրական Պատուիրակութեան։ Մէկուն վրայէն գտնուեցաւ գրպանի փոքր տետրակ մը, որուն մէջ արձանագրուած էր բոլշեւիկ 25 գործակալներու հասցէներ։

Բոլշեւիկներու գործունէութիւնը քննելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբը լսեց վկայ մը, որուն յայտարարութեանց համաձայն, Ամերիկայի մէջ բոլշեւիկեան 32 պրոպագանդի կազմակերպութիւններ կան, եւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը հոն կը համրէ 13,000 անդամներ։ Շիքակոյի մէջ. անոնց թիւն է 1600, միայն 80000 համակիրներով։

Կ'ըսուի թէ ամերիկեան սէնդիկաներու ներկայացուցիչները մօտերս ժողովի պիտի նստին եւ պիտի ջանան արգիլել տալ խորհրդային բոլոր ապրանքներու Ամերիկա մուտքը։

Սըտքը փաշայի յայտարարութիւնները

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշա, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ «Մաթէն»ի թղթակցին։

— Ֆուատ թագաւոր օրինական սահմանէն դուրս չէ ելած, խորհրդարանական մեծամասնութենէն անկախ դահլիճ մը նշանակելով, քանի որ Նահաս փաշա կամովին հրաժարեր էր, եւ Վաֆտը յայտարարեր էր թէ որ եւ է պատասխանատու գործ չպիտի ստանձնէ։

«Նաեւ համաձայն Սահմանադրութեան էր որ ներկայ դահլիճը նախ մէկ ամիս յետաձգեց Խորհրդարանը, եւ յետոյ փակեց զայն։ Որովհետեւ, պէտք էր որ երկիրը վարկաբեկող վատ վարչութեան եւ անիշխանութեան շրջանէ մը յետոյ, դահլիճը լծուէր աշխատանքի, կարգ մը բարեփոխումներու համար, մանաւանդ որ, Վաֆտը երկրին մէջ ծայր կուտար մեծածաւալ յեղափոխութիւն մը։

«Կառավարութիւնը տէրն է կացութեան, իսկ Վաֆտի քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը որ եւ է նշանակութիւն չունի»։

Հնդկաստանի կացութիւնը

Հնդկաստանի մէջ, այս պահուս, կանտիի եւ հնդիկ պետերու բանակցութեանց ելքին սպասումով, հանդարտութիւն կը տիրէ, սակայն, օտար ապրանքներու վաճառման արգելքը կը սաստկանայ։ Պոմպէյի մէջ բոյկոտի յանձնախումբին եւ կտաւեղէնի սէնդիկաներուն միջեւ կատարուած խորհրդակցութեանց հետեւանքով, որոշուեցաւ աւելի ուժ տալ օտար կտաւեղէնի վաճառման արգելքին։ 700 կամաւորներ յատկացուեցան այս գործին, զանազան վաճառատուններու եւ շուկաներու վրայ հսկելու համար։ Երկու ամիս պիտի տեւէ այս արգելքը, որ ո՛չ մէկ կապ ունի անգլիական վաճառատուններու եւ ոգելից ըմպելիի մթերանոցներուն դէմ դրուած արգելքին հետ։

Գարաշիէն տրուած լուրի մը համաձայն, ժողովուրդը մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ գրաւեց հնդիկի մը տունէն։

Կալկաթայի ոստիկանութենէն յիսնապետ մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն, հնդիկի մը կողմէ, որ կրցաւ փախչիլ։

Պէնկալի մէջ, օրական մէկ քանի անգամ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ տեղի կ'ունենան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8-30ին 131 Fbg. du Temple. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը եշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանի սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԸՆՇԱՑԻ (Լիոն) Ֆութպոլի խումբը Օգոստոս 17ին Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կը կազմակերպէ բաժակի մրցում մը։ Բոլոր հայ խումբերէն կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղիս վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Նիւթ՝ *Ամուսնութեան թեր ու դէմ*։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Ժամը 11էն յետոյ սինէմա։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին միութեան սրահին մէջ, 23 Պուլըվառ տէ Կօմիէ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան ի պատիւ, Տոքթ. Պարթեւ հացկերոյթ մը կուտայ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Ֆլորիա ճաշարանին մէջ։ Միութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ իբրեւ հրաւիրագիր։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ փարիզի եւ շրջակայից Յոբ. Յանձնախումբի հիմնադրամի մասնախումբը կը փութայ խնդրել բոլոր կազմակերպութիւններէն եւ անհատներէն, որոնք տակաւին չեն փակած առկախ մնացած հաշիւները, (տետրակով հանգանակութիւն, շքադրամ եւ պատկեր), բարի ըլլան մինչեւ Օգոստոս 15 կարգադրել հաշիւները, իրենց քով գտնուած դրամները տետրակներով միասին յանձնել Պ. Վ. Թագւորեանի, 53 Fbg. Montmartre, Paris (9e).

Դիւրութեան համար կը յիշենք հոս առկախ մնացած տետրակներու թուահամարները՝ 4, 5, 6, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 24, 26, 32։

ՀՐԱՒԷՐ

Պոլսոյ Նարեկեան եւ Էսաեան վարժարաններու երկսեռ բոլոր սաները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը 61, Rue Monsieur le Prince, Մէթրօ Սէն Միշէլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ասլանեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ որդւոյն Պ. ՎԱԶԳԷՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Տիկ.— Ա. Ս.— 70։
Լը Քրէօզօ, Գ. Մ.— 35։
Հայն, Ա. Պ.— 70։
Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Սէն Շամոն, Զ. Փ.— 75։
Փարիզ, Զ. Բ.— 240։
Շալէթ, Գ. Պ.— 35։
Մարսէյլ, Մ. Ա.— 40։
Ալֆորվիլ, Փ. Ա.— 35։
Սէն Թ'Անտէօլ, Ս. Ս.— 140։
Մարսէյլ Պ. Հ.— 140.
Տրակինեան, Մ. Ս.— 12։
Փարիզ, Ս. Պ. 20.
Պուրկուան, Խ. Դ 70։
Մարսէյլ, Գործ.— 832։

Le Gérant H. STEP

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		»	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 358

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ 1930

31 JUILLET 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1327 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Քրտական ապստամբութիւնը արդէն երկու ամիսը բոլորեց։ Միջազգային մամուլը օրը օրին սիւնակներ լեցուց քըրտական «աւազակախումբ»երու շարժումներու մասին, որ հետզհետէ դարձաւ ապստամբութիւն մը լրագրական լեզուին մէջ, ու հիմա արդէն Թուրք-քրտական պատերազմ մը կոչուելու վրայ է։

Որպէսզի մեր ընթերցողները յստակ գաղափար մը կազմեն տեղի ունեցած շարժման և անոր ներկայ կացութեան մասին, քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ անհրաժեշտ են։

Մայիսի ընթացքին թրքական զանազան պահականոցները տեղական ընդհարումներ ունեցան Քիւրտերուն հետ, անոնց ուժերը հրապարակ բերելու համար։ Ըստ երեւոյթին թրքական վերին հրամանատարութիւնը համոզուեցաւ որ քրտական ուժերու կեդրոնը Արարատն էր։ Այդ պատճառով, 10.000 զինուոր կեդրոնացուց Բայազիտ և Իգդիր, արեան մէջ խեղդելու ապըստամբութեան օջախը։ Յունիսի սկիզբէն մինչեւ յունիս 15ը կռիւները կեդրոնացած էին Արարատի շուրջը։ Արարատի դէմ սկսած յարձակողականը, 6 սաւառնակներու օժանդակութեամբ, ուժեղ դիմադրութեան հանդիպեցաւ, 3 սաւառնակ եւ հարիւրաւոր սպաննուածներ ու գերիներ կորուստ տալով։

Այս բոլոր իրողութիւնները ցոյց կուտան որ նախայարձակը թրքական կառավարութիւնն էր, իսկ Քիւրտերը կը բաւականանային ինքնապաշտպանութեամբ։ Սակայն Արարատի ղեկավարները երբ ստուգեցին թէ թրքական պատրաստութիւնները մեծ են եւ կը ձգտին վճռական հարուած մը տալ Արարատին, ըմբոստութեան հրաւէր կարդացին շրջակայ կազմակերպուած աշիրէթներուն, որոնք Արարատին օգնելու համար ապստամբութեան դրօշը պարզեցին։ Այսպիսով, յունիս 19էն սկսած՝ Արարատի կռիւները կ՚ընդարձակուէին մէկէն ի մէկ, ընդգրկելով Վանի, Արճէշի, Բաղնոսի և Դութախի շրջանները։ Հայդարանցի աշիրէթապետները որ նախորոք քրտական կազմակերպութեան միացուցած էին Զիլանի, Սիփանի եւ Մալազկերտի ուժերը, քաշուած կը մնային Նըզմալ գիւղը, Թուրք-պարսկական սահմանին վրայ, ուր Հայդարանցի աշիրէթի մէկ մասը կը բնակի։ Արարատի պաշարման զօտին երբ սկսաւ նեղնալ, Արարատի ղեկավարներէն ոմանք անցան դէպի Ալա Տաղ, իսկ Նըզմալի ղեկավարները ձիաւոր ստուար խումբով մը շարժեցան դէպի Արադայ եւ Արճէշ։

Թիկունքային այս արշաւանքը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ։ Քրտական բոլոր ցեղախումբերը ոտքի կայնեցան, գրաւեցին Զիլանի ձորը, 180 զինուորներ եւ սպայ մը սպաննեցին։ Ցանկարծակիի բերելով՝ մտան Արճէշ, 400 թըրքական զինուորներ ոչնչացուցին եւ սպաննեցին հրամանատարն ու գայմագամը։ Իսկ Սիփանի ուժերը գրաւեցին Բաթնոսը։ Յունիս 20ին թրքական բանակը շուարումի մատնուեցաւ, տեսնելով որ մէկ կողմէ Բերկրիի ճանապարհը դէպի Վան վըտանգուած էր, միւս կողմէ Դութախի եւ Բաթնոսի ուղղութեամբ Ալաշկերտի ճանապարհները կը կտրուէին, եւ Արաքսի հովիտը կը վտանգուէր կողքի բռնկումով։ Փաստօրէն, Բայազիտի եւ Իգդիրի թրքական բանակը կը մնար պաշարուած, երկրի խորերը բռնկուած ապստամբութիւններու շնորհիւ։ Թուրքերը Արարատէն ետ կը քաշուէին եւ կը բռնէին պաշտպանողական դիրք մը։ Էնկիւրին վտանգի՝ մեծութիւնը կռահելով՝ օգնական զօրաբանակներ ճամբայ կը հանէր Արճէշի եւ Զիլանի դէմ։ Այս վերջին օգնական ուժը կը հաշուեն մօտ 12 հազար զինուոր։

Յունիս 25էն մինչեւ յուլիս 11ը ահռելի կռիւներ տեղի ունեցան Մալազկերտի, Արճէշի, Զիլանի եւ Վանի շրջաններուն մէջ։ Այդ ծանր կռիւներու մանրամասնութիւնները կը պակսին տակաւին։ Բայց տրուած ըլլալով վայրերու ընդարձակութիւնը, ինչպէս նաեւ յիշեալ աշիրէթներու կռուի ընդունակութիւնը, երկու կողմերն ալ հազարաւոր սպաննուածներ տուած պէտք ըլլան 15 օրեայ անընդհատ ճակատամարտներու ընթացքին։

Յուլիս 13ին թրքական Գործակալութիւնը հաղորդեց թէ ապստամբութիւնը ճնշուած է. Իրականին մէջ Թուրքերը յաջողած էին գրաւել միայն Բաթնոսը, Արճէշը եւ Բերկրին։ Քիւրտերը, ըստ թրքական հաղորդագրութեան, 3000 դիակներ թողնելով լեռները ցրուած էին։ Այս հաղորդագրութիւնը լրիւ[illegible], պէտք է աւելցնել որ Թուրքերն ալ Քիւրտերու կորուստէն աւելի սպաննուածներ տուած են։ Իսկ Քիւրտերու լեռները ցրուիլը կը նշանակէ վերադարձ մը դէպի իրենց ամրութիւնները։ Յուլիս 15ին շատերը կարծեցին որ քրտական ապստամբութիւնները վերջացած են։ Անցած 15 օրուան նոր տեղեկութիւնները ցոյց կուտան, որ ապստամբութեան միայն մէկ մասնակի շարժումը փլատուած է, բայց հասած է իր տրուած ռազմագիտական նպատակին։

Թուրքերը Զիլանի եւ Արճէշի իրենց յաղթանակներէն ետոյ՝ այս գերազանց ուժերը կեդրոնացուցին Արարատի դէմ, բախեցան երկաթեայ դիմադրութեան ու բարւոք համարեցին աւելի սեղմ օղակի մէջ առնել լայնանիստ լեռը։

Յաջորդով կը պատկերացնենք ներկայ դրութիւնը որ յղի անակնկալներով։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՎԵՐԵԼՔԸ
(Հ. Յ. Դ. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ 8ՐԴ ՇՐՋ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԻԹԻՒ)

«Նոր Օր» այս վերնագրով խմբագրականի մէջ կը գրէ (24 յուլիս)։

Յուլիս 19ին փակուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Յունաստանի 8րդ Շրջ. Ժողովը— ամենէն բազմամարդը՝ այս տարի։

Փակուեցաւ եռանդուն սրտամադրութիւններով եւ դրական աշխատանքի յանձնառութեամբ։ Ոչ միայն օրակարգն էր ամփոփ եւ յստակ, այլ եւ պատգամաւորները բոլոր բաժանմունքներուն մէջ կը ձգտէին իւրաքանչիւր հարցի տալ բացորոշ եւ սեղմ պատասխան։

Անկարեւոր երեւոյթ մը չէ այս երիտասարդ գաղութի մը մէջ որ գրեթէ չունեցաւ հաստատուն ու չէ կրնար, որ 1922էն ի վեր կը տառապի քաղաքական անստուգութեան, տնտեսական տագնապի, արտագաղթի եւ ներքին սպառիչ կռիւներու մէջ։ Անվերջ տեղափոխութեանց յորձանքը անշուշտ կ՚ազդէր նաեւ մեր կազմակերպութեան վրայ։ կազմեր կը քայքայէին, կը նօսրանային կամ կը զօրանային նոր տարրերով։ Մակընթացութիւն եւ տեղատուութիւն։

Եւ սակայն կազմակերպութիւնը մնաց աւելի քան ամուր, միշտ ընդունակ աճելու եւ արտագաղթի հետեւանքով յառաջ եկած բացերը գոցելու։ Աւելի եւ աւելի երիտասարդանալու։

Սահմանափակ, ցիրուցան խումբերով ձեւաւորուած՝ 1923ին կեդր. կոմիտէութեան բարձրացած 1927ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Յունաստանի կազմակերպութիւնը այսօր կը ներկայացնէ պատկեր մը՝ որ կազդուրիչ է շատ մը տեսակէտներով։ Կազդուրիչ մանաւանդ անոր համար որ, այս անկայուն գետնին վրայ եւս, հողէն փրցուած եւ թաղարի մէջ դրուած ծաղիկներու չեն նմանիր մեր շարքերը, այլ կը կազմեն տարագիր բազմութիւններու ծոցին մէջ խորապէս արմատ ձգած, անոնց ճակատագրին հետ սերտօրէն կապուած կորիզներ։

Ճիշդ ատով ալ կը բացատրուի յարաճուն վերելքը, հակառակ բոլոր վերիվայրումներուն եւ կարմիր կամ դեղին վարահաչութեանց։

* *

Երջ. ժողովը նորընտիր կեդր. կոմիտէին յանձնեց յստակ եւ թանձրացեալ ուղեգիծ մը, որուն հիմնական տարրերը կը բխին Հ. Յ. Դաշնակցութեան 11րդ Ընդհ. ժողովի որոշումներէն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ տեսակէտով՝ ոչ մէկ վարանում կամ խարխափում. խիտ շարքերով, շեշտակի դէպի Նպատակը, դէպի *միացեալ Անկախ Հայաստան*, որ միակ ելքն է այս բազմաչարչար ժողովուրդին իրական, վերջնական փրկութեան, միակ արդար հատուցումը՝ թափուած արիւնին եւ անպատմելի զրկանքներուն։ Իսկ այդ նպատակին հասնելու համար կուսակցութիւնն ունի կէտ առ կէտ ճշդուած ծրագիր, որ կը պահանջէ լարուած եւ յարատեւ աշխատանք եւ յեղափոխական վճռականութիւն։

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐ ՄԸ ԱՐԿԱԾՈՎ ՄԵՌԱԾ

Ալֆորվիլի մէջ, ելեկտրական գործարանի մը շինման աշխատաւորներէն Արիստակէս Յարութիւնեան, 22 տարեկան երիտասարդ մը, առջի առաւօտ 15 մեդր բարձրութեան վրայ, պատուհանին երկաթէ փեղկերը մաքրելու ատեն, ոտքը սահելով, ինկաւ ու մեռաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-Ի ՑՈՅՑԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Օգոստոս 1ի առթիւ, համայնավարներուն կազմակերպելիք ցոյցին դէմ միջոցներ ձեռք առնելու համար, Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Թարտիէօ խորհրդակցութեան կանչեց Փարիզի զինուորական կառավարիչը զօր. Կուրօ, Ներքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը որ միեւնոյն ատեն, տնօրէնն է Ընդհ. Ապահովութեան, Սէնի ոստիկանապետը, Փարիզի զինուորական կառավարութեան սպայակոյտի պետը, ընդհ. տեղեկատուութեան պետը եւ թաղապետական ոստիկանութեան փոխ-տեսուչը, ինչպէս նաեւ Ընդ. Ապահովութեան խուզարկութեանց ճիւղին քննիչը։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, որոշուեցան հետեւեալ կէտերը՝— Օգոստոս 1ի առթիւ, հանրային ճամբաներու վրայ, ամէն թափօր պիտի արգիլուի, որեւէ ցոյց, աշխատանքի ազատութեան դէմ որեւէ արգելք, եւ որեւէ բռնութիւն ցուցարարներու կողմէ, անմիջապէս պիտի զսպուին. յանցապարտները դատական իշխանութեան պիտի յանձնուին։ իսկ որ եւ է ցոյցի մասնակցող օտարականներ պիտի ձերբակալուին եւ անմիջապէս պիտի արտաքսուին երկրէն։ *Եւ վերջապէս, Փարիզ թէ արուարձանները, թաղապետական սրահներու մէջ որեւէ հաւաքոյթ չպիտի թոյլատրուի։*

Ոստիկանութեան սովորական ուժերը պիտի զօրացուին Փարիզի հանրապետական պահակներով, եւ գաւառէն եկած ոստիկան ուժերով։ Փարիզեան զօրանոցներու եւ գաւառէն բերուած զօրախումբերու զինուորները օրն ի բուն պատրաստ պիտի կենան եւ ոստիկանապետին հրահանգներուն պիտի ենթարկուին։

Իրանի լեռները կը շարժին

«Թայմզ»ի տեղեկութեան համաձայն յուլիս 27ին, 500 լեռնական քիւրտեր Իրաքէն թրքական սահմանը անցած եւ յարձակած են թրքական պահականոցներուն վրայ։

∴ Թրքական աղբիւրէ.— Հաստատուած է որ ըմբոստները մեծ օժանդակութիւն կը գտնեն Սէրտար Գուլաքի աշիրէթէն, որուն մէկ մասը թրքական, միւսը պարսկական հողի վրայ կ՚ապրի։ Նոյնպէս հաստատուած է որ զէնքերը բերուած են Միջագետքէն, Պարսկաստանի ճամբով։

∴ Զիլանի մէջ սպաննուած Քիւրտերու գրպաններէն գտնուած են կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք կը դասաւորուին։ Նոյնպէս երեւան հանուած եւ խուզարկուած են այն գիւղերը, որոնք ըմբոստներուն կողմէ թաղուած էին։ Ասոնց վրայէն կարեւոր թուղթեր գտնուած են։

Ճշդուած են նոյնպէս բանակին կրած աննշան կորուստները (?) Զիլանի կռիւներուն մէջ։ Օդային ուժերէն վեց հոգի սպաննուած են, ցամաքային ուժերէն՝ 3—4 սպայ եւ 20 զինուոր։ Վիրաւոր սպաները կը դարմանուին Պայազիտի հիւանդանոցին մէջ եւ բոլորն ալ աղէկ են։

Ըսմէթ փաշա եւ Քիւրդ շարժումը

Էնկիւրիի իրաւաբանական վարժարանի մէջ վկայականներու բաշխման առթիւ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա ճառ մը արտասանեց եւ անդրադառնալով Արարատի դէպքերուն, ըսաւ.— Զինեալ խումբերու ճնշման տակ, առաջ եկած քաղաքական եւ յետադիմական ըմբոստութիւնն արդէն զսպուեցաւ։ Ըմբոստները շատ խստօրէն պատժուեցան։ Հալածուած խումբերը սահմանին միւս կողմը անցան։ Միջազգային յարաբերութեանց մէջ, կարգ մը էական սկզբունքներ կան, — ինչպէս սահմաններու ապահովութիւնն եւ դրացիին ներքին կարգը չխանգարելու պարտաւորութիւնը — սկզբունքներ որոնք, ինչ պատրուակով ալ ըլլան, որ եւ է հարուած չեն հանդուրժեր։

«Անհրաժեշտ է ճշտել այս էական կէտերը, երկու երկիրներու միջեւ մեծ քաղաքականութիւն մը եւ բարեկամութիւն մը նախատեսելէ առաջ։ Այս կէտերուն դէմ որ եւ է գանգատում կը թունաւորէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնը եւ յարձակման զոհ եղող երկիրը — ինչպէս է Թուրքիոյ պարագան — ստիպուած է դիմելու օրինաւոր պաշտպանութեան միջոցներու»։

«Անհրաժեշտ է որ գիտնան թէ մեր երկիրը օրինաւոր պաշտպանութեան պարագային, չպիտի խուսափի անկից առաջ գալիք պարտաւորութիւններէն»։

Այս բուռն ու մարտական ազդարարութիւնը ուղղելէ յետոյ Պարսկաստանի, Ըսմէթ կանգ առաւ Թուրքիոյ արտաքին պարտքերուն վրայ.— Թուրքիա ստիպուած է ամէն տարի, երեք միլիոն անգլիականի արժէքով օտար դրամ խնայել, ինչ որ զայն կ՚ենթարկէ մեծ զոհողութիւններու, պահելու համար ազգային դրամին արժէքը։ Հաստատեցինք թէ Թուրքիա, որ եւ է ապօրէն ճամբու մէջ չէ մտած, կեղծ միջոցներով խուսափելու համար իր պարտաւորութիւններէն։ Արտաքին պարտքերու հատուցման համար, ժողովուրդին վճարած տուրքերը հասան առաւելագոյն չափին։ Ձեռք առնուած միջոցները կըր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

I ՕԳՈՍՏՈՍ

Այս թուականը, որ մեր օրացոյցէն դուրս պէտք է մնայ, եւ սակայն, կը յաջողի սպրդիլ հոն, ամօթահար յանցաւորի զգուշութիւններով։

Ընկեր մը կը պատմէ թէ հայաշատ արուարձանի մը՝ Ալֆորվիլի հայկական թաղին մէջ, պատերուն վրայ փակցուած են Օգոստոս 1ի կարմիր ցոյցերուն մասնակցելու հրաւէրներ, հայերէն տառերով ու բառերով։

Քանի մը օրէն հաւանաբար գաւառէն ալ նոյն լուրերը պիտի կրկնուին։

Առանց զայրանալու կամ զարմանալու, հանդարտութեամբ է որ կը լսենք այս յիմարութիւնները՝ *անպէտ* եւ *անմիտ*։

Անպէտ, որովհետեւ մէկ քանի հայերէն թռուցիկներով, կամ մէկ քանի Հայերու մասնակցութեամբ չէ որ պիտի յաջողի եւ զօրանայ, ի ծնէ եւ ի բնէ ձախողութեան դատապարտուած ցոյց մը։

Անմիտ, որովհետեւ վստահ ենք հայ աշխատաւոր ժողովուրդի բնազդական ողջմտութեան։ Չպիտի գտնուի լեցուն մէկը, որ ուզէ նոյնիսկ դիտելով…, պարզ հետաքրքրութեան համար, հեռուէն մասնակցիլ բարեկենդանային թափօրներու, երբ գիտէ թէ իբր միջոց որեւէ նպատակի, ոչ մէկ կապ ունին իր Հայու ազգային կամ ընկերային բաղձանքներուն եւ անհատական առօրեայ մտահոգութիւններուն հետ։

Անմիտ՝ մանաւանդ, որովհետեւ չիկրնար ըլլալ որ երկու ջրացածներու երեսէն, ամբողջ ազգ մը դատապարտէ ֆրանսա։

Այս կողմէն, բոլորովին հանդարտ ենք։

Պարագան անշուշտ նոյնը չէ Սուրիոյ համար, ուր ազգային այլազան ու հակամարտ ըմբռնումներու խառնարանին մէջ, խենթի մը մէկ քայլը կրնայ քառասուն խելօքի գլուխը ծակել, հո՛դ, իր սեփական տան մէջ իսկ երբ հիւր նստած հայութիւնը, պիտի զգուշանայ անընդհատ եւ հսկէ։

Իսկ հո՛ս, վտանգն ուրիշ կողմէ է։

Կը վախնանք որ նման պարագաներու առջեւ, անկիւնային հերոսներու… գրգռութիւններէն ջղայնոտ՝ գտնուին անձեր որ խօսքի հասարակ տուրեւառ մը վերածուի կռուփի եւ երկաթի հարուածներու, ինչպէս պատահած է զանազան առիթներով։

Ատկից է որ պէտք է զգուշանալ եւ հոդ է որ լռութեամբ ու հանդարտութեամբ, պէտք է պարտութեան մատնել խռովելու եւ գրգռելու իրենց մարմաջը։

Ձգեցէք որ խօսին, եթէ կը յուսան աշխարհը յեղաշրջել խօսքերով, որոնց իմաստն իսկ չեն գիտեր։

Ձգեցէք որ թուղթ փակցնեն պատերուն վրայ…, եթէ կը կարծեն այդ կերպով պատռել մարդկութեան օրէնքները որոնց դարաւոր խորութիւնը, անշուշտ պտոյտ կուտայ իրենց մէկ մատնոց խելքին։

Եւ գոհացէք ծիծաղելով. Առիթը մի փախցնէք։ Այնքա՜ն հազուադէպ է այս տխուր աշխարհին մէջ։

Այդքան միայն։ Ուրիշ ոչի՛նչ։

ՄԿՐՏԻՉ [illegible]

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախորդ երկու յօդուածներով, ըստ կարելւոյն պարզ կերպով բացատրեցինք նոր օրէնքի պարտադրութիւններն ու մատուցած առաւելութիւնները եւ բսինք թէ թերի մասերը հետզհետէ պիտի կարգադրուին փորձառութեան դասերովը։

Ինչ որ տարօրինակ կը թուի սակայն, օրէնքի գտած պաղընդունելութիւնն է գործաւոր դասակարգին կողմէ, հակառակ որ այս օրէնքը արմատական ընկերվարական տարրերու մէկ պահանջն է եւ գործադրութեան մէջ է շատ երկար տարիներէ հետէ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ։ Պատերազմէն առաջ, Ռումանիոյ մէջ անգամ, ամէն գործաւոր ունէր իր աշխատութեան տետրը, որուն մէջ գործատէրը կը փակցնէր վաստակի համապատասխան դրոշմը, ամէն ամսու վճարումներու ժամանակ։

Ի՞նչ է ընկերային ապահովագրութեանց հիմնական սկզբունքը,— ստիպել գործաւորն որ իր աշխատութեանատակ եւ առողջ ժամանակի վաստակէն դոյզն մաս մը խնայելով, մէկ կողմ դնէ կեանքի սեւ օրերուն համար — հիւանդութիւն, անգործութիւն, յղութիւն, ծերութիւն, անկարութիւն եւ մահ։ Եւ միեւնոյն ժամանակ ստիպել գործատէրն որ իր շահէն բաժին հանէ գործաւորին, անոր բրած զոհողութեան համապատասխան չափով։

Այս ընկերվարական եւ արդար գաղափարի կիրառման ժամանակ, մասնաւոր շահեր մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ կրնան քիչ մը վնասուիլ թերեւս, բայց երբ նկատի ունենանք ընդհանրութիւնն եւ մանաւանդ օրէնքի պարտադրած ընդհանուր համերաշխութեան եւ խնայասիրութեան գաղափարները, այդ մասնաւոր պարագաները կը կորսնցնեն իրենց անհաճոյ բնոյթը։

Կարեւոր խնդիրը ապագայի վրայ մտածելն եւ անով մտահոգուիլն է։ Դժուար է զոհողութիւն մը ընել, բայց երբ համոզուինք թէ այդ զոհողութեամբ մեզի հանգիստ ապագայ մը կ'ապահովենք, այդ ներկայ զոհողութիւնը կը դադրի զոհողութիւն ըլլալէ եւ կ'ըլլայ պարտականութիւն մը, որուն սիրով եւ հաճոյքով գիտակցելու պէտք է ամէն գիտակից, ընտանեկէր եւ խելացի գործաւոր կամ պաշտօնեայ։

Բոլոր ապահովագրութիւններն ալ միեւնոյն հիմքն ունին. հրդեհի, կարկուտի, ծովային արկածներու եւ այլն դէմ կնքուած ապահովագրութիւնները քանի մը հարիւր ֆրանքի զոհողութեանց կը ստիպեն ենթական, բայց ո՞ր վաճառականը պիտի կը բացնէ շոգենաւը, առանց ապահովագրելու՝ ընկերկելով քանի մը հարիւր ֆրանքի զոհողութեան առջեւ։ Ո՞ր խելացի մարդը դանց կ'ընէ իր ստացուածքը հրդեհի դէմ ապահովագրելու։ Անխոհեմութիւն եւ անխելքութիւն չըլլա՞ր ապագան չմտածելով ներկայ քանի մը հարիւր ֆրանքի խնայողութիւնը միայն ի նկատի առնելը։

Կեանքի ապահովագրութիւնն ալ, որուն այնչափ քիչ կարեւորութիւն կուտան դժբախտաբար հայերը, բոլոր խնայողութիւն մըն է, որուն բարեբար արդիւնքները կը վայելեն բոլոր եւրոպացի խոհեմ եւ շրջահայեաց պաշտօնեաները եւ հայրերու ժառանգորդները։ — Ո՞ր է է պաշտօնեայ որ կը վաստկի ամիսը 1500էն 2000 ֆրանք, կրնայ իր ընտանիքին սիրոյն ամիսը 100 ֆր. վճարել ապահովագրութեան համար, առանց իր ընտանեկան պիւտճէն խանգարելու։ Եթէ պատահի որ երիտասարդ հասակի մէջ մեռնի, իր երախաներուն եւ այրին ապահոված կ'ըլլայ դրամագլուխ մը կամ հաստատ եկամուտ մը, որ կրնայ տեղւոյն դժբախտութիւններէ զերծ պահել զանոնք։ Իսկ պայմանաժամը լրանալուն, ողջ մնալու պարագային տոկոսներով հետ կը ստանայ վճարած գումարները։

Ամէնքին տրուած չէ պատրաստի գումարներ ունենալու բախտը եւ ապահովագրութիւնը լաւագոյն միջոցն է անոր հասնելու։ Փարիզի նման արկածներով լի քաղաքի մը մէջ բնակողներուն համար, անհրաժեշտ է մինչեւ իսկ արկածներու դէմ ապահովագրուիլ. ամուսնացող և զաւակներու հայր եղող մը պարտաւոր է մտածել անոնց ապագային վրայ։ Արկածի դէմ ապահովագրուիլը ամիսը 15—20 ֆր.ի խնդիր մըն է։

Նախորդ յօդուածներուս առթիւ շատ մը հարցումներ ստացայ հայ գործաւորներէ, որոնց առանձին առանձին պատասխանել չեմ կրնար բնականաբար։ Շօշափուած հարցերու մասին կուտամ հետեւեալ բացատրութիւնները, խնդրելով որ ի նկատի ունենանք միշտ թէ օտար երկրի մէջ կ'ապրինք եւ թէ պետութեան ղեկավարները երբ օրէնք մը կը խմբագրեն, օտարներու շահերը չէ որ ի նկատի կ'առնեն բնականաբար, այլ տեղացիին շահերը։ Ֆրանսացի օրէնսդիրներէն կարելի չէ պահանջել որ ֆրանսացի գործաւորին ապագայ բարօրութեան վրայ խորհած ժամանակ, մտածէ նաեւ թէ կայ հայ բանուոր մը որ կրնայ քանի մը տարիէն հայրենիք վերադառնալ։ Ֆրանսացին նախ եւ առաջ Ֆրանսացիին բախտով կը հետաքրքրուի բնականաբար եւ մենք ալ եթէ մեր երկրին մէջ ըլլայինք, միեւնոյն կերպով պիտի վարուէինք։ Օտարին անիրաւութիւն չընելը պայման է, բայց բնական է անոր շահը ստորադասել հայրենակիցի շահին։

Ամսական 40 ֆրանք տուրքը առաւելագոյն գումարն է օրական 36 ֆրանք եւ աւելի շահող գործաւորներուն համար, ինչ որ կ'ընէ մօտաւորապէս վաստակի 4 առ 100ը։ Կան գործաւորներ որ ամայ ամիս հաւասար գումար չեն շահիր, այլ երբեմն 1000 ֆրանք ամիսը, երբեմն 2000 ֆրանք եւայլն։ Ասոնք կը վճարեն 4 առ 100, պայմանաւոր ամսավճարը 40 ֆրանքը չանցնի։

Օտար գործաւորը կը վայելէ ֆրանսացի գործաւորին շնորհուած բոլոր առաւելութիւնները՝ բացի անգործութեան պարագային, բաւական է որ Ֆրանսայի մէջ կանոնաւոր կերպով աշխատած է երեք ամիսէ հետէ։

Հիւանդութեան, անկարութեան, յղութեան եւ մահուան պարագաներուն, հատուցմանց իրաւունք ունին այն ամէն գործաւորները, որ մէկ տարուան մէջ երեք ամիսէն աւելի, իսկ վերջին տարին գոնէ ութ ամիս աշխատած են եւ եւ վճարած իրենց տուրքերը. հակառակ պարագային կը կորսնցնեն իրենց իրաւունքը։

Իսկ եթէ գործաւոր մը սրոշ տարիներ աշխատելէ վերջ առանձին գործի տիրանայ, կրնայ կամովին շարունակել իր վճարումները, առանց թոշակ առնելու եւ այսպիսով պահել իր իրաւունքները։ Արդէն կասած էինք թէ գործաւորական ապահովագրութիւնները կեանքի սղութեան պիտի ծառայէին, բայց հացի գինին 2 ֆրանքէն 2.35ի բարձրացումը միայն այս պատճառին վերագրելի չէ. այլ ցորենին գինը բարձրացած է։

Գալով շատ մը գործարաններու մէջ աշխատանքի պակասութեան, ատոր ալ պատճառը միջազգային ելմտական տագնապն է։ Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի մէջ խռովութիւնները անպակաս են եւ Ռուսաստանն ալ հաշուելով, աշխարհի երկու միլիոն բնակչութեան կէսը — Չին, Հնդիկ և Ռուս — դադրած է արեւմտեան ճարտարարուեստի եւ արդիւնաբերութեան իր կանոնաւոր հարկը տալէ։ Բնական է որ գործերը դադրած ըլլան եւ տագնապը ընդհանրանայ։

Տնտեսական վիճակը ենթադրութիւններէ կախուած չէ, այլ կը յենու իրականութեան վրայ եւ իրականութիւնն ալ դժբախտաբար, ամէն ժամանակէ աւելի տխուր է։ Բաղդատաբար նորէն Ֆրանսան ամենանպաստաւորեալ երկիրն է ամէն հայեցակէտներով. կան անշուշտ աւելի աժան երկիրներ, բայց այնտեղ ալ շահելու հաւանականութիւնները նուազ են, որով լաւագոյն է քիչ շահիլ, քան անգործ մնալ։

Ընկերային ապահովագրութեանց պատճառաւ ծագած գործադուլները հետզհետէ վերջ կը գտնեն բարեբախտաբար եւ եթէ Չուրը պղտորողներ չգտնուին, գործաւորները վերահաս պիտի ըլլան ուշ կամ կանուխ թէ նոր օրէնքն իրենց ի նպաստ է եւ անոր գործադրութեան պիտի սատարեն անկեղծօրէն, փախանակ արգելքներ յարուցանելու։

Մ. Տ.

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

Գ.

ՆԱԽԸՆՏՐԵԼԻ ՁԵՒԵՐ

Ազգերը կը համախմբուին աշխարհագրական միեւնոյն ընտանիքին մէջ։ Օղակները կը սեղմուին երկրէ երկիր, մայր ցամաքէ մայր ցամաք։ Երկուքն յեղաշրջվում միաժամանակ կը կատարուի— ինքնորոշում փոքր ազգերու եւ ճամանդաշնակցութիւն ազգային բոլոր միաւորներու։ Ապագայ պատերազմները պիտի մղուին ո՛չ թէ ազգէ-ազգ, այլ մայր ցամաքէ մայր ցամաք, իբրեւ, օրգանապէս իրար զօդուած համաքաղաքականութիւններ։

Այդ համախմբումները կը կատարուին զանազան պիտակի տակ, ըլլայ ազգային, կրօնական, ցեղային, քաղաքական ու տնտեսական, որոնք ըստ պայմաններու կը դառնան իրականութիւն կամ երազ։ Այդպէս էր «պանիսլամիզմը», որ կրօնական դիմակին տակ մեծ երազական քան իրական։ Այդպէս է այժմ «պանթիւրանիզմը», որ կ'ապրի իբրեւ «հաւատաւորի» խաղալ։ Բայց ոչ իբրեւ իրականութիւն։ «Պանսլաւիզմ ու պանժերմանիզմը», նոյնպէս չգացան ժամանակի փուլերուն մէջ։

Բոլորովին այլ է պատկերը «պանամերիկային» միութեան, որ ծառայած մեր առաջ, ոչ թէ իբրեւ գաղափար, այլ իբր եւ իրականութիւն, կ'ընդգրկէ 31 միլիոն քառ. քիլոմեթրի չափ շրջագիծ մը, մօտ 200 միլիոն ժողովրդով։ Պանամերիկան կը խաղայ այն դերը Ամերիկայի մէջ, ինչ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Եւրոպայի մէջ։ Սակայն, որպէս միջազգային հիմնարկութիւն՝ անկատար է եւ անկախ, ինչ որ չի կրնար յանձնարարելի նկատուիլ Եւրոպայի համար։ Իսկ Միացեալ-Նահանգներըը, որ տնտեսական բազմազան եւ բազմաթիւ կեդրոն մըն է գործած, եւ ընդած են 48 առողջութիւն միջեւ մաքսային պատնէշները, ինչ որ գրեթէ ամբողջ Եւրոպայի չափ շուկաներ կը բանայ իր առջեւ, կարող են զիծ դառնալ տնտեսական կազմակերպութեան, բայց ոչ քաղաքական կազմակերպութեան։

Իսկ եթէ վերցնենք Անգլիան, որ 35 միլիոն քառ. քիլոմեթրի վրայ փռած է իր մտքերն տակ ալլոց 450 միլիոն ժողովուրդը,

տնտեսապէս չի կրնար օրինակ դառնալ, որովհետեւ իւրաքանչիւր բնագաւառը (տոմինիոն) իրեն բաւարարող ներքին շուկայ ունի։ Բայց քաղաքականօրէն կարող է որոշ օգտակարութիւն ունենալ։

Ամենայատկանշականներէն մէկը կը ներկայացնէ Խորհր. Ռուսաստանը։ Ահա թէ ինչո՞ւ։

Պատմական աննախընթաց դէպքեր տեղի կ'ունենան Ասիոյ մէջ։ Դեղին ցեղը արթնցած իր հազարաւոր տարիներու քունէն, դոյզ կուտայ յեղափոխական յամառ կամք եւ քաղաքակրթական կորով։ Չինաստանի մէջ Սունեաթ Սէնը եւ Հնդկաստանի մէջ Գանտին, այս զոյգ ոխերը բնորոշող բոցավառ դէմքերն են։ Մէկ կուռ ճակատ կ'ուզեն կազմել արեւմուտքի դէմ։ 1926 օգոստին Նանքոգոքի մէջ տեղի ունեցաւ «պանասիական առաջին խորհրդաժողովը» ճափոնի նախաձեռնութեամբ, ուր Մոսկովէն՝ Չինաստանի, Հնդկաստանի, Ճափոնի, Քորէայի եւ Ֆիլիպեան կղզիներու ժողովրդական ներկայացուցիչները։ Ուշագրութեամբ կը հետեւէր Ռուսաստանը այդ շարժումներուն, «չէֆ տ'օրքեստր»ի դերն ստանձնելու եւ կազմելու համար Ասիական Ազգերու Լիգան, որուն մէջ պիտի մտնէին Թուրքիան, Աֆղանիստանը, Պարսկաստանը, տարածուելով այսպէս Միջերկրականէն մինչեւ Խաղաղական, Հնդկական Ովկիանոսէն մինչեւ Չերմակ ծով, ամբարելով իր ծոցին մէջ մօտ 600 միլիոնի մարդկային հում նիւթ զանգուած մը։ Խորհրդային ձեռք պիտի նուիրագործուէր, իբրեւ պանասիայի գերպետական ձեւ։ Ռուսաստանը չկարողացաւ իրագործել իր այս ծրագիրը, բայց շարժումը իբրեւ խաղ, կ'ապրի մասնաւորապէս Թուրքիոյ, Հնդկաստանի եւ Աֆղանիստանի մէջ։

Ռուսական համախմբման այս ձեւն եւս չէր կարող Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու համար օրինակ դառնալ, որովհետեւ ամենէն առաջ խիստ «ռուսական» էր, եւ երկրորդ «բոլշեւիկեան», որ կը նշանակէ ծայրայեղ դիկտատորական եւ գնորական։

Քաղաքական յաւագոյն կազմակերպութեան երկու պատշաճ նախաձեւ կը նկատուի, մէկը զուիցերիականը, միւսն ալ գերմանականը։ Այս երկուքի սահմանադրական եւ ցեղային փոխյարաբերութեան խնդիրը ի մի վերցուցած, կրնայ ծառայել քաղաքական վերնաշէնքի օրինակ, իսկ Ամերիկան ալ տնտեսական։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՃՆՑՈՒՄ ՄԸ

Թուրք ընդդիմադիրներու օրգան La République Enchaînéeի խմբագրութիւնը ցնցուեցաւ խըմբագրական յայտարարութիւնը գրած է իր Թերթին ճակատը։

«Քէմալական մամուլը կեղտոտ է յօդուածներով ու անմիտ մեկնաբանութիւններով, Թուրքերու պարտիկ ստահմանագլուխէ արտաքսուած դէպքերուն մասին։ Ընդհանրապէս, իբր այդ ծանր դէպքերուն պատասխանատու, կը մեղադրէ Թուրք ընդդիմադիրները, Անգլիան եւ Պարսկաստանը։

«Իրականութեան մէջ, այս տարիներէն ընդմէջ, միակ յանցաւորը բռնապետական վարչաձեւն է, որուն հարկապարտ են Ճօլայ այդ մոլուցը։

«Քանի՛ բռնապետութիւնը, հանրապետական սկզբունքներու հանդէպ արհամարհանքը պատասխանեց կայացումը, օրինաւոր խորհրդարանի մը եւ կառավարութեան բացակայութիւնը կը կիրարկուին ամբողջ քէմալական Թուրքիոյ մէջ, ժողովրդային ըմբոստացումները չպիտի պակսին»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՆՏՐԷ ԹԱՐՏԻԷՕՅԻ ՃԱՌԸ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Անտրէ Թարտիէօ, կիրակի օր, Նանսիի մէջ խօսեցաւ կարեւոր ճառ մը, որ ֆրանսական մամուլին մէջ, տեղի տուաւ Թեր ու դէմ արտայայտութիւններու։

Ստորեւ կու տանք ճառին գլխաւոր մասերը։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԲԱՐԳԱՒԱՃՈՒՄԸ

Վարչապետը պարզելէ յետոյ վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին թափուած ջանքերը, բարելաւելու համար աշխատաւորներու պայմանները, խօսքը կ'ուղղէ երիտասարդներուն — «Հարցուցէք ծերերուն, — ինչ որ ալ ըլլայ տակաւին կատարուելիք գործին ծաւալը — թէ արդեօ՞ք, Ֆրանսայի աշխատաւորին վիճակը լայնօրէն չէ բարեփոխուած։ Չէ՞ որ այսօրուան գործաւորը աւելի լաւ կը բնակի, աւելի լաւ կը սնանի, աւելի լայն հանգստի ժամանակ ունի, քան անցեալ տարու գործաւորը»։

Բայց, այս բոլորը անշուշտ բաւական չէ։ Ի՞նչ պէտք է ընել ընկերային լաւագոյն վիճակ մը ստեղծելու համար։

ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջին ճշմարտութիւն մը կը պարտադրուի աշխատաւորին եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկին միջեւ համերաշխութիւնը —հաւաքական բարգաւաճութեան համար —բոլորին բարգաւաճման անհրաժեշտութիւնը։

— Այս մանաւանդ, ճշմարիտ է փորձութեան այս օրերուն, որ կ'ապրինք։ Աշխարհ տնտեսական տագնապի մէջ է։ Պատերազմէն ի վեր, անկարգ կերպով արտադրած է, առանց նկատի առնելու միջոցները եւ պէտքերը։

«Երեք մեծ երկիրներ, որոնք երբեմն կը նկատուէին արգի ճարտարարուեստի թագաւորները, հաւասարապէս կը ճանչնան այս հիւանդութեան ախտանշանները, — անկում ճարտարարուեստական ցուցանիշի, անկում մեծաքանակի եւ փոքրաքանակի գիներու, ծաւալում անգործութեան, որ երեք երկիրներուն մէջ երեւան կը բերէ 9 միլիոն անգործներ։

«Ֆրանսա բախտ ունեցած է նոյն չափով հարուածի չենթարկուելու։ Ան ալ մեծաքանակի գիներուն վրայ, որոշ համեմատութեամբ անկում ունեցաւ։ Բայց անոր ճարտարարուեստական ցուցանիշը միաց կայուն եւ անգործ չունի։ Այս պայմաններուն մէջ, փառահռութիւնը պարտականութիւն մըն է, բայց ուրիշ պարտականութիւն մըն է նաեւ արթնութիւնը։ Որովհետեւ, պատերազմի կորուստները, վերաշինութեան մեծ ծախքերը, ելմտական ծանրաբեռնումը, կրնան գիւրաւ մեզ ենթարկել չարիքին, որմէ կը տառապին մեր դրացիները»։

Այս կացութեան հանդէպ, կառավարութիւնը ձեռք առած է անմիջական միջոցներ եւ երկար առնուան համար, մշակած է գործունէութեան ծրագիր մը, որուն գլխաւոր կէտերը պարզաբանելէ յետոյ, վարչապետը կ'եզրակացնէ.

— Այս ծրագիրը կը համապատասխանէ մեր ներկայ կացութեան։ Չպիտի գոհանանք չինելով ճամբաները, ջրանցքները եւ նաւահանգիստները։ Վոլթէրի հետ պիտի յիշենք թէ «դրամը չէ որ կը հարստացնէ երկիրը, այլ միտքը՝ որ կը վարէ աշխատանքը», եւ ազգային բարեշրջման այն կէտին վրայ ուր կը գտնուինք, աւելի որակին քան թէ քանակ[ին] որ պէտք է ձգտի մեր [...] դրական ճիգը, բոլորին բար[...] թեան համար»։

Բայց գեռ, այս ալ չի բա[ւեր] պետութեան գործադրութեան [...] աշխատանքի յարաբերութ[եան] բարւոքման ճամբուն մէջ, [...] հետեւնները պէտք է երթա[լ]

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ,

ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆ[Ք]

Ի՞նչ է պէտք է ըլլայ պ[ետու]թեան դերը։ Ան պէտք չէ[...] իրեն չվերաբերող խնդիրնե[ր...] միայն իրաւարարի դեր մ[ը ...] որ կրնայ երեք գիծերով [...] ուիլ,—հակակշիռ, կանոն[...] օգնութեան։ Այս գործը կա[...] լու համար, պետութիւնը [...] մանափակ միջոցներ միայ[ն ...] որոնց շնորհիւ, այս վ[...] ճգնաժամային պահերու [...] կրցաւ իր տնտեսական հա[...] բաշխութիւնը պահպանել [...] է սակայն որ նոր միտք մը [...] գանացնէ դրամագլուխի [...] խատանքի աշխարհը։

Դրամագլուխի կողմէ[ն] ճարտարարուեստի արհեստ[ա]տական վերանորոգում, [...] ծաւալում՝ շնորհիւ վար[...] բարձր օրավարձքերու, [...] եւ կազմակերպութիւններ[...] քեւ աւելի կանոնաւոր եւ [...] մտերմական յարաբերութի[ւն] արհեստակցական գաղա[փար]կութեան զարգացում։

— Միջեւնականութի[ւն ...] ակ, վարչապետը, կը փոխ[...] ձեռքի աշխատանքը, շնորհ[...] նագէտ աշխատաւորի մը [...] ուրենն, որ եթէ լաւ հա[...] ան չաւցնէ գործաւորին [...] րական կարողութիւնը եւ [...] անոր յարգը։ Ուրիշ խօսքով, [...] է որ, բաւական չյաջողեր [...] նան, որպէսզի գործաւորը [...] ինքզինքը նկատելի տիր[...] գերիշխան ղեկավարութեան [...] նուած մեքենային մէկ [...] պէտք է որ աշխատաւորը [...] թէ իր կողմէ փոքր [...] մը կը վաստկէ ամբողջ[...] զութիւնը, պէտք է որ [...] գինքը կապուած զգայ [...] խատցողին, ընդհանուր [...] պատասխանատուութեան»։

ԳՈՐԾԱՒՈՐԸ ԵՒ ՑՈՒՐՔ[...]

Անդրադառնալով պետ[...] ելմտացոյցի յաւելուածի [...] ման, վարչապետը կ'ըսէ — [...] հեշդ կանգ առնելու [...] այլեւս, տարուէ տարի իր [...] ճէին վրայ, 5 միլիառի [...] լուծներ չի կրնար տանիլ [...] թիւ նոր օրէնքներ պիտի [...] դառնան յառաջիկայ [...] ցոյցներուն վրայ։ Պէտք է [...] նոնք վերջինները ըլլան։ [...] ամէն մարդ գիտնայ թէ [...] նոր ծախք, աղիտաւոր պ[...] ըլլայ ազգային տնտես[...] խնայողութիւն ու կեանքի [...] մար։ Ժողովուրդը պաշտ[...] այս նոր վտանգին դէմ.— [...] անոր ներկայացուցիչներու[ն ...] չին պարտականութիւնը»։

«Ամենօք, խորհրդարա[...] նար ապահովել այս պաշտ[...] թեան միջոցները։ Արդ, [...] ան աւելի ընդունակ կը թու[ի ...] քերը աւելցնելու քան թէ [...] մանափակելու։ 1930ի [...] ցոյցին վրայ 4 միլիառի [...] լումը կը պարտինք խորհ[...] նի նախաձեռնութեան»։ Ա[...] տալէ յետոյ խորհրդար[...] կազմի տեսքր կազմերը, [...] ցոյցի կանոնաւորման [...] տեն, վարչապետը կ'ըսէ.

— Պատգամներու պ[...] նութիւնը կազմակերպ[...] մար, երկու միջոց կայ, [...] ռավարութեան կողմէ [...] րութեան դատափարակ[...]

…ՄՍԵՐ
…ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՄ

…ը պատահի որ ռամկավար …հակադաշնակ թերթերուն …յ, ծեպընթաց ակնարկ մը …եմ այն ատեն միայն, երբ …ք ունենամ նոր եւ թարմա… …ն փաստը փնտռելու մարդ… …ին անմտութեան։ Երկար …նք առնելու պէտք չեմ ունե…ր. Աչքի մէկ անկիւնով, հինգ …ի մէջ, որեւէ մէկը կրնայ ամէն …սը ցնդաբանութիւն նշմարել …անցնիլ։ Ահա թէ ինչո՞ւ կը …ւսափիմ անոնցմէ գարշանքով, …պէս պիտի խուսափէի որեւէ …ղութենէ. եւ «ի լրոյ» միայն …եմ թէ, մէկ քանի շաբաթ …աջ, «Յառաջ»ի մէջ հրատա…ուած արդար եւ անհերքելի …իոյագրութիւն մը ընդդէմ ռամ…վարներուն, յուզած է մանա…նդ մարդեր, որոնք ո՛չ իսկ …մկավար են. Աւելի՛ վատ։ …գիտեր, չեմ ճանչնար. գիտ…լու եւ ճանչնալու փափաք …չունիմ։

Այսպէս է որ, իբրեւ մանա…տ նման պարագաներու, ան…պէս, առանց վրան նայե… Նարդունիին կը փոխանցեմ …թ մը, զոր ընկեր մը կ'ուզէ …ց տալ ինծի.

…ը կարդայ Նարդունի եւ …յետոյ կ'ըսէ. — կը հաստատեմ …ուած ագրին ընդունած սկզ…ունքը, «ոեր մարդն իսկ է», …այս յօդուածը չորքոտանի …հոտի»։

Ամէն ամսագլուխ, գոյն փո…ղ կուսակցութեան մը թերթն …իր արժանաւոր խմբագրով… իսկ, այդ առթիւ, ռամկավար …թին սրամտութիւնը, պար…զապէս փաստը կը բերէ մտային …քրոսումի. Այդ յօդուածէն …սրտատալէ միայն իրենց վե…րերեալ մասը եւ իր կարգին …նութեամբ կը հրամցնէ իր …թերցողներուն, կարծես ուզե…լ ըսել.

— Մեզի չէ, ձեզի է…

Եւ դեռ, աւելի՛ն. Առիթը չի փախցներ նոյն հատուածը հպարտութեամբ վերարտադրելու, ամէն ատեն որ առիթը կը ներկայանայ. — ցոյց տալու դաշնակցականը ի՛նչ վկայական կուտայ մեզի։ Կը յիշեցնէ իր շնորհներէն կասկածող կինը, որ հազիւ առնական գովեստ մը ստացած, կը վազէ հայելիին առջեւ, ստուգելու, — իրա՞ւ ըսաւ»։

Այո՛, այդ հատուածը ռամկավարին հայելին է. թող կուշտ ուկուռ մէջը նայի. իսկ եթէ այդքան սիրեց, թող գոց ընել տայ իր դերասաններուն, որպէս զի արտասանեն ամէն ռամկավար հաւաքոյթի…

Գործին մէջ, կին մըն ալ խառնուած է. վ՛այ ինծի, վա՛յ ինծի. Ռամկավար թերթին այս շնորհալի ընթերցողը. կը մոռնայ որ շաբաթն երկու անգամ, անոր մէկ սիւնակին մէջ, 10 հայհոյութիւն կը կարդայ մեր հասցէին։ Կը կարդայ եւ չի գայթակղիր. ինչո՞վ բացատրել։

Իսկ աւելի ծիծաղելին. Քիւրտ Ջարօ աղայի գերդաստանէն մէկը, որ սխալմամբ հայերէն գրականութիւն կը փորձէ, նստած տեղը, միայն Մարսէյլէն, 50 բողոքագիր կ'երեւակայէ. Գէ՛շ երազ, որու ազդեցութեան տակ կը մնայ ինքզինքն ալ. բայց մենք չենք մոռնար թէ ժամանակին ծախուած, պահ մը դաշնակցութեան դուռը ծեծող, բայց ի զուր. եւ այժմ ռամկավար ծնողայ զարնող այդ արարածը, պարզապէս փորձ կ'ընէ վրէժ մը լուծելու. — Այս սիւնակներուն մէջ իսկ. մեղքը գործեր էի ծախուած նկատելու իր մէկ թատերգութիւնը…։

Հիմայ որ գտած է իր սեռը. — եղիծի փունջեր կազմել — յաջողութիւն իրեն. պայմանաւ որ յարատեւէ եւ ռամկավար թերթին վերջին սիւնակէն դուրս չելլէ.

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԳԻՒՏԸ ՄԱԼԱՐԻԱՅԻ ԴԷՄ

Տարիներէ ի վեր Թաւրիզի մէջ հաստատուած վանեցի բժիշկ Մարտիրոս Տէր-Մանուէլեան մասնագիտութեան տարիքայ կը դարձնէ գտնել դեղ մը, որ արմատապէս բուժում տայ մալարիա ունեցող հիւանդներուն։

Տէր-Մանուէլեան ժողովրդական բժշկութեան եւ հայերէն ու պարսկերէն հին բժշկարաններու երկարատեւ ուսումնասիրութեամբ վերջապէս յաջողած է գտնել դեղ մը, որ հինգ օրուան մէջ, վերջնապէս կը բժշկէ մալարիա ունեցող եւ անով տառապող հիւանդները։

Տէր-Մանուէլեան իր գտած դարմանը տարու Թեհրան եւ հոն պետական հիւանդանոցի բժշկական խորհուրդին յայտնեց իր գիւտի մասին եւ պետութեան արտօնութեամբ սկսաւ բուժել հիւանդները։ Երեք երիտասարդ պարսիկներ, որոնք կը տառապէին մալարիայէ, ընդունեցին Տէր-Մանուէլեանի դարմանը եւ հիմնապէս բժշկուեցան 5-6 օրուան ընթացքին։ Պարսկաստանի Առողջապահական ընդհ. տեսչութիւնը քննելով բժշկուող հիւանդները, յատուկ արձանագրութեամբ հաստատեր է, որ իսկապէս Տէր-Մանուէլեանի դարմանով բուժուած են Րէզա Մահմուտ զատէ (18 տարեկան), Ռասուլլա Իբրահիմ զատէ (22 տարեկան) եւ Ալի Մուհամմէտ Ալի զատէ (24 տարեկան)։

Տէր-Մանուէլեան իր փորձերը կատարած է նաեւ պետական հիւանդանոցին մէջ եւ հոն բժշկած է մալարիայով տառապող 6 ուրիշ հիւանդներ եւս։

Մենք չենք գիտեր Տէր-Մանուէլեանի գտած դարմանի բաղադրութեան մանրամասնութիւնները, որոնք առ այժմ կը պահուին գաղտնի, ամենայն դէպս փաստն այն է, որ անոր փորձերը այժմ տուած են շատ յաջող արդիւնք, ինչ որ պաշտօնական արձանագրութեամբ վաւերացուած է Պարսիկ Առողջապահական Ընդհ. Տեսչութեան կողմէ։

Մասիս

ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԱՆՁԻՋՈՂ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄԵՐԺՈՒՄԸ

Սուրիոյ Մարզպանութեան մէջ, կարեւոր ժողով մը գումարուեցաւ նախագահութեամբ Պ. Րըքլիէի եւ մասնակցութեամբ Հարիւրապետ Տը Քըլէյի, եւ Քօլօնէլ Պօնոյի։ Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, Պ. Րըքլիէ նախագահն էր Ֆրանքօ-Թրքական Էնկիւրիի վերջին բանակցութեանց որ Հայերու պատկանող կալուածներու շուրջ ծագած անհամաձայնութեան պատճառաւ, յետաձգուած էր յուլիս 7ին։

Այս ժողովին գումարման նպատակը միեւնոյն հարցի քննութիւնն է եղած. հոն քննուած է Էնկիւրիի կառավարութենէն Մարզպանութեան եկած տեղեկագիր մը, որով Թուրքիան կը շարունակէ մերժել Հայերու կալուածներուն խնդիրը։ Երկու կողմերու մէջ ծագած այս անհամաձայնութեան պատճառաւ, եղի ունենալիք ժողովը նորէն յետաձգուեցաւ։

Ատանա հրատարակուող Թիւրք Սէօզիւ» թերթը, այս առթիւ կը գրէ.

«Ամսոյս 7ին Էնկիւրիի մէջ գումարուելիք Թրքօ-Ֆրանսական պատուիրակներու ժողովին յետաձգման պատճառը եղած է այն որ, Ֆրանսացիները կը պնդէին թէ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութեանց համաձայն, չեն կրնար անջատել Հայերու կալուածները Սուրիացիներու կալուածներէն։ Մինչ Թուրք կառավարութիւնը վճռած է երբեք նկատի չառնել Հայերու կալուածները»։

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն որոշեց 1930-1931 դպրոցական տարուան ընթացքին, ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ պարտաւորիչ դարձնել կրթութիւնը 8, 9 եւ 10 տարեկան մանուկներուն համար։ 1931 1932 տարուան ընթացքին պարտաւորիչ պիտի ըլլայ նաեւ 11 տարեկաններուն համար։

Հնաւոր ազգային հանրապետութիւնները իրաւունք ունին այս որոշումը պաշտպանելու տեղական պայմաններուն, այնպէս որ կրնան կրթութիւնը կամաւոր յայտարարել յիշեալ տարիքը ունեցող մանուկներուն մէկ մասին համար։

Աւելի զատ, որոշուած է նաեւ 1930—1931 դպրոցական տարուան ընթացքին իբրեւ փորձ մէկ կամ 2 տարի կրթութիւնը պարտաւորիչ դարձնել 11—15 տարեկաններուն համար։

Ճարտարարուեստի քաղաքներուն մէջ 1920—1931 տարուան ընթացքին, երկրորդական կրթութիւնը եւս պարտաւորիչ պիտի դառնայ։

Բոլոր այն տուները, որոնք կը պատկանէին հին սեփականատէրերու կամ ունեւոր գիւղացիներու եւ գրաւուած են պետութեան կողմէ, պիտի փոխակերպուին դպրոցներու։

Ճարտարարուեստի քաղաքներու եւ համատարած հաւաքական գիւղատնտեսութեան շրջաններու մէջ, գոհացուցիչ չափով վարժեր պիտի բացուին, յատկացուելու համար դպրոցական շինարարութեան։

Սահմանափակ պիտի կազմակերպուին դասընթացքներ, պատրաստելու համար մանկավարժ ուսուցիչներ։ Ամէն ջանք պիտի ըլլայ բարելաւելու համար ուսուցիչներու նիւթական կացութիւնը։ Ուսուցիչներուն պիտի տրուի բանուորներուն յատուկ ամէն առաւելութիւն։ Ոչ մէկ միջոց պիտի խնայուի, զօրացնելու համար կոմունիստ ոգին ամէն ուսուցչի մէջ։ Ձրի պիտի մատակարարուին գիրք, տետրակ, զգեստ, սնունդ, եւ ձրի պիտի փոխադրուին գիւղացիներու եւ բանուորներու ուսանող զաւակները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Բերա, Ֆիրուզաղայի մէջ բիւզանդական գերեզման մը գըտնուած է, պատահմամբ։ Շինութեան մը հիմերը փորձելու միջոցին, բանուորները մարմարիոնէ մը կը հանդիպին եւ շուրջը փորելով, քարէ սնտուկ մը երեւան կը հանեն։ Բանուորներուն սիրտը մեծ ուրախութեամբ կը լեցուի այն յոյսով որ ոսկիի կարաս մը գտած են, բայց երբ սնտուկին քարէ կափարիչը կը կոտրեն, սոսկումով ետ կը քաշուին։ Սնտուկին մէջ մարդկային անվթար կմախք մը կար։ Իսկոյն լուրը տրուի ոստիկանութեան, որ սնտուկին վրայի յունարէն գրութիւնը տեսնելով, խնդիրը կը հաղորդէ Թանգարանի տնօրէնութեան։

Յայտնի եղած է որ այս վայրը բիւզանդական գերեզմաննոց մըն է եղած. Երեւան հանուած գոգաւոր հազար տարուան հնութիւն ունի։ Որոշուած է պեղումներ կատարել, ամբողջ գերեզմաննոց մը լոյս աշխարհ հանելու յոյսով։

50 ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ

Պոլսոյ առեւտրական սենեակը, իր յիսուներորդ տարեդարձին առթիւ, գրքոյկ մը պիտի հրատարակէ, մինչեւ հիմա կատարուած գործերուն ընդհանուր վիճակագրութիւնն ընելով։

Այս գործին համար յանձնաժողով մը կազմուած է որ սկսած է ցուցակագրել Սենեակին մինչեւ հիմա կատարած գործերը։ Յանձնաժողովը գտած է որ Առեւտրական Սենեակին առաջին որոշումը եղած է Պարթենի նաւահանգիստը մաքրել որպէսզի նաւերը կարենան մօտենալ. Պոլսոյ նաւահանգիստներուն համար ալ յանձնաժողով մը կազմուած է, որուն քննութեանց տեղեկագիրները գործարաններ կրնան լեցնել։ Միեւնոյն ատեն, տեղական ապրանքներու ի նպաստ շարժում մըն ալ ծայր առած է այն միջոցին, եւ այս մասին ալ յանձնաժողով մը կազմուած է թէեւ, բայց ցուցահանդէս չեն կրցած կազմել։

ԷՆԿԻՒՐԻ-ՍՎԱԶ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Էնկիւրի-Սվազ գծին գլխաւոր մասերուն շինութիւնը աւարտած է եւ առաջին շոգեկառքը անցած կիրակի Սվազ հասած է։ Յայտնի եղած է որ շոգեկառքը Շարգըշլայէն անդին գացած ատեն, 60 քիլոմէթրէն աւելի արագ կրնայ երթալ։ Գծին 578րդ քիլոմէթրին վրայ Սամսոնէն գալիք գիծը պիտի միանայ։ Այս գիծերուն շինութեան համար սկսուած յարգարման աշխատանքը մեծ մասամբ աւարտած է արդէն։

Սվազի գծին վրայ մարդատար կառախումբը Օգոստոս 30ին պիտի սկսի բանիլ։ Ներկայիս մինչեւ Շարգըշլա ուղեւոր կը փոխադրուի։ Շարգըշլայէն մինչեւ Սվազ գիծը 92 քիլոմէթր է։

ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օտար խմբակ մը դիմում կատարած է քաղաքապետութեան Պոլսոյ աղբահաւաքումը եւ աղբերէն պարարտեցի աղբ պատրաստելու արտօնութիւնը ստանալու համար։ Քաղաքապետութիւնը ընկերութենէն լուրջ երաշխաւորութիւն պահանջած է բանակցութեան սկսելու համար։ Եթէ բանակցութիւնները դրական արդիւնքի հանին, ընկերութիւնը յանձն պիտի առնէ նաեւ քաղաքին փողոցները մաքրել, եւրոպական մեծ քաղաքներուն մէջ կիրարկուած միջոցներով։

ԵՐԿԱԹԻ ՀԱՆՔ

«Փոլիթիքա» կը պատմէ թէ «Պիլէճիկ» օդիի գործարանին գրագիրը՝ Քէմալ երկաթի հարուստ հանք մը գտած է Կեօզթեփէի մէջ։ Յիշեալին պատմութեան համաձայն, որսորդութեան միջոցին, պատահաբար փայլուն քարեր գտած է հին ատեն բացուած փոսի մը մէջ եւ քննել տալով հասկցեր է թէ հարիւրին 75 երկաթ կը պարունակեն։

Քէմալ կառավարութեան դիմած է շահագործելու արտօնութիւն ստանալու համար եւ յոյս ունի որ մօտերս կը սկսի առատ երկաթ հանել։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԻՈՅ նախապատերազմեան պարտքերու կարգադրիչ յանձնախումբը պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ, Հոկտ. 2ին։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ հոգինոց չինացի համայնավար զօրախումբ մը երկու անգամ պարտութեան մատնեց կառավարական ուժերը եւ յարձակեցաւ Շանկ Սայի վրայ, ուր ամերիկեան, անգլիական եւ ճափոնական նաւերը կը պարպեն օտարականները։

Համայնավարները գրաւած են նաեւ Շանկը եւ հասած են քիւս քիանկէն 24 քիլոմեդր հեռու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 6 —

ՍՈՎԻԷԹ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Հանրակառքերը մեր քովէն …նցնին. Մէքէնները պէտք է …գիտ ըլլան, տաքուկ են եւ …րաէն պաշտպանուած։

Մանաւոր կառք մը կամուր… վրայէն դանդաղօրէն մեր …քէն կ'անցնի. Մէջը մարդ մը …ուած է շեղ կաշիէ վերար…ով եւ Պանկարօ օձիքով, …որ քովիկը… Ալօշկա Մորօ…ան է. Կ'ըսուի թէ կաշիէ վերարկուով մարդը նշանաւոր Մօտ Քառասուն տարեկան ըլլայ եւ տեղ մը առեւտուր…ն անօրէն է. Ամէն առա… Ալօշկան իր կառքով հա…րարան կը տանի, ետք օդե…ան ալ կը վերադար…նէ.

Ալօշկան հրաշալի մուշտակէ …րարկու մը ունի, սուղ օձի…։ Ինքզինքը կաշիէ վերար…ին կը սեղմէ.

— Նաթիա՛, պիտի պատմէ Ալօշկային թէ խո՛զ է, կ'ըսէ մեր սիրելի Թիլտան։

— Ի՞նչ ունիս Թիլտա, խենթ ես…

— Խո՛զ ես, խո՛զ ես, կը պատասխանէ Թիլտան։

Բայց հազիւ այս բառերը չեն տաներ մինչեւ Ալօշկային. Ան կարծես ամբողջ ուժը մեզի դարձուցած է, միւսներուն հետ բան չունի։

Մարդ մը որ աշխարհի մեր թէ վերարկու հագած է եւ նման գդակ մը դրած՝ դէպի մեզ կուգայ։ Ոտքերուն վրայ ամուր չի կրնար կենալ։

— Ցուրտ է, այնպէս չէ, պզտիկ աղջիկներ, կը հարցնէ երբ մեզի կը մօտենայ։

— Այո՛, կը պատասխանէ Թիլտան ակռաները իրարու զարնելով։

— Երթանք գարեջուր մը խմենք, տաքնալու համար։

Քայլերնիս կ'արագացնենք։ Յանկարծ Թիլտան կանգ կ'առնէ.

Նաթիա, կ'ըսէ, անկէ հիմա 14 կոպէկ պիտի ուզեմ հանրակառքի համար, այս կամուրջը վերջ չունի։ Ձեռքէն կը քաշեմ.

— Ճամբանիս շարունակենք, փոքրիկ Թիլտա։ Կը տեսնե՞ս կամուրջին ծայրն ենք արդէն։

Իրապէս կամուրջին ծայրը հասած էինք. Հոս շատ հով չկայ։ Բայց երբ 25 Հոկտեմբերի հրապարակը հասանք, հովը աւելի քան երբեք կատաղօրէն սկսաւ փչել, շիտակ մեր երեսին։

— Ներս տեղ մը երթանք, փսփսաց Թիլտան, հիմա վար պիտի իյնամ։

Մեր դիմացը «Կարմիր Հոկտեմբեր» կը գտնուի, ուսանողի խանութը։

— Եկո՛ւր ներս երթանք, կ'ըսեմ Թիլտային եւ ձեռքէն կը քաշեմ։

Ներս կ'երթանք։ Շատ բազմութիւն կայ հոն, սակայն ոչ ոք մեզի ուշադրութիւն կը դարձնէ։ Սիրելի «Կարմիր Հոկտեմբեր», ի՛նչ լաւ ընտրուած էր այս խանութին համար այս տեղը։ Եթէ առիկա հոս չգտնուէր, փոքրիկ, կապտաշուրթ Թիլտան ապահով տուն չպիտի կրնար հասնիլ։

Ամէն տեսակի խաղերը եւ չոր ձուկերուն հոտը անտանելիօրէն կը փռէ։ Բայց առանք մեզի չեն վերաբերիր։ Մենք կը զգանք թէ ինչպէս տաքը կը զգուէ մեր դէմքերը, կը թափանցէ մեր մարմիններուն։ Գիներուն նայիլ կը ձեւացնենք, գանձին առջեւ կարգի կը սպասենք, բայց անմիջապէս որ ա…նոր մօտենանք, կամաց մը կը սահինք եւ նորէն կարգին ետեւի ծայրը կ'երթանք։

Այսպէս երեք կայանէն Ազատութեան հրապարակը կը հասնինք։ Տաքնալու համար զանազան «Տիեզերական խանութներէ» ներս կը մտնենք։

Վերջինը «Հոկտեմբերեան Կայարան»ն է։ Հոս կրնանք ապահովաբար արահին մէջ նստիլ նստարանի մը վրայ եւ հանգչիլ։ Տունը այլեւս մօտ է։

Թիլտան տունը թէյ եւ լուացքի տաշտ մը պիտի գտնէ։ Անոր մայրը լուացարարուհի է, երբ դասախօսութենէն վերադառնայ, Թիլտան կ'օգնէ անոր։

Տունէն ներս թրքական բաղնիքի կը նմանի, ազատ չես կրնար շնչել, ամբողջ գիշերը ան տաքէն պիտի խեղդուի ինչպէս «Ընկերվարական Կամուրջին վրայ», կը խեղդուէր ցուրտէն։

Թիլտան այսպէս կ'ապրի, անտանելի տաքէն՝ անտանելի պաղը, լուացքի տաշտէն Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, Ֆրանսական Յեղափոխութենէն ուրիշներու աղտոտ ճերմակեղէնները, մ'որ պիտի շահի արդեօք, տաշտը թէ «Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը»։

* *

Մարուսիա Զինարովան յաւանէն վար առեր են։ Հազիւ կրցեր են կեանքը ազատել։

Զինաապիտակ իր մաքուր անկողնին վրայ ամէն բան դրեր է. Նոր բուրդէ հագուստը, նոր քնահագուստը, նոր գլխարկը, նոր կօշիկները եւ կրկնակօշիկները։ Այս վերջինները զգուշութեամբ թուղթի մը մէջ փաթթեր է սաւանները չաղտոտելու համար։ Դրեր է նաեւ անուշահոտութիւն եւ բրնձափոշի, աւելի 8 ռուպլի արժողութեամբ, այդ բոլորին վրայ բժիշկ Չերնովէթովին նկարը՝ երեսը վար դարձած։ Կարծեմ միեւնոյն շապիկը եւ հագուստը հագած էր երբ գիշեր մը քովս մնաց։ Այն պահուն ուր իր խեղճ դժբախտ գլուխը խեղդկապին մէջ պիտի անցնէր, ան ուզեր էր հագնիլ «իր սեփական հագուստը»։

Տանտիրուհին, որու մօտ սենեակ մը վարձած էր, երկրորդական վարժարանի մը աշխարհագրութեան ուսուցիչէ մը կինը, պատմեց մեզի թէ ինչպէս պատահեր էր։

— Վառարանին վրայ կաթ դրի եւ ըսի անոր.

«Փոքրիկ քաղաքացի Զինարովա, ես շուկայ կ'երթամ, խնդրեմ բարի եղիր նայելու որ կաթը չի յորդի»։

Թարգմ. Մ. Մ.

նան երաշխաւորել թէ ներկան եւ թէ ապագան։ Արտաքին պարտքերը վերջնապէս կարգադրելու ճամբուն վրայ ենք, միշտ սակայն նկատի առնելով մեր ներկայ կացութեան պահանջները»։

Եգիպտական հարցին շուրջ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, Չըրչիլ մեղադրեց կառավարութիւնը թէ քաշալերած է Եգիպտոսի ազգայնական խլրտումները, մինչեւ իսկ, Անգլիոյ զինուորական ուժերը անկէ քաշել թելադրելու աստիճան։

Վարչապետը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը ոչինչ ըրած է որ Անգլիոյ վարկը կոտրէ Եգիպտոսի մէջ եւ Գահիրէի մէջ, զինուորական ուժերու ներկայութեան մասին, իր տեսակէտին վրայ պնդեց։ Հերքեց թէ Եգիպտոսի օտարականները անպաշտպան կը զգան իրենք զիրենք։ Կառավարութիւնն աւելցուց, մարտանաւեր ղրկեց եւ պատրաստ է դիմելու նոյն միջոցին ամէն անգամ որ պէտք ըլլայ՝ օտարներու եւ անգլիական հպատակներու պաշտպանութեան համար։

∴ Լոնտոնէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, վերջին խռովութեանց առթիւ, եգիպտական ջուրերը ղրկուած անգլիական երկու մարտանաւերը ետ կանչուեցան։

∴ Վաֆտի ընդհ. քարտուղարը կը հերքէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի այն լուրը թէ՝ Վաֆտը համամիտ է Եգիպտոսի նախկին խտիվ Աբպաս Հիլմիի կրկին գահակալութեան։

Ռուսաւբրխական դաշինք

ՄՈՍԿՈՒԱ, 29 յուլիս.— Արտաքին գործավարութեան օգնական Գարախան եւ Թուրքիոյ դեսպան Հիւսէյին Րաղըպ այսօր փոխանակեցին 1929 դեկտեմբեր 17ին, Էնկիւրիի մէջ կնքուած համաձայնութեան, ինչպէս նաեւ 1925 դեկտ. 17ին, Փարիզի մէջ կնքուած չէզոքութեան եւ բարեկամութեան դաշինքին երկարաձգման վաւերագրերը։

Ռուսաւամերիկեան միջադէպ մը

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 29 յուլիս.— Մաքսատան քննիչը արգիլեց նաւահանգիստ մուտքը երկու նաւերու, մէկը նորվեկիական, միւսը անգլիական, որոնք Արխանկէլէն կուգային եւ ռուսական փայտ կը փոխադրէին։

Ուաշինկթընէն տրուած հրահանգներու գործադրութիւնն է որ կը սկսի, համաձայն մաքսային վերջին օրէնքին, որուն մէկ տրամադրութեամբ «բռնի աշխատանքի արտադրութիւններու» մուտքը կ'արգիլուի Ամերիկա։

Նաւային շրջանակները մտահոգութեան մատնուած են։ Որովհետեւ 38 բեռնատար նաւեր եւս ճամբայ ելած են դէպի Ամերիկա, նման ապրանքներով։

Միւս կողմէ, պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ այս որոշումը որ եւ է կապ չունի Ամերիկայի մէջ, բոլշեւիկներու գործունէութեան հետ։

Բազմաթիւ ամերիկեան թերթեր կը պահանջեն որ արգելքը ընդհանրանայ ընդդէմ ռուսական բոլոր արտադրութիւններուն, այն առարկութեամբ թէ, անոնք աւելի կամ նուազ չափով «բռնի աշխատութեան» արդիւնք են։ Ուրիշ թերթեր ալ կը վախնան որ նման արգելք մը վերջ դնէ Ռուսիոյ կողմէ Ամերիկայի մէջ կատարուած գնումներուն, որոնց գումարը կը հասնի տարեկան հարիւր միլիոն տոլարի։

Աֆղանիստանի կացութիւնը

Փարիզի աֆղան պատուիրակութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ.—Աֆղանիստանի մէջ ըմբոստացման մասին լուրեր հրատարակուեցան թերթերուն մէջ։ Աֆղան պատուիրակութիւնը կը հերքէ այդ զրոյցները եւ կը յայտնէ թէ յուլիս 22ին, կարգ մը անձեր փորձեցին արշաւել Գապուլի հիւսիսը գտնուած գիւղի մը վրայ։ Անոնց յարձակումը ջախջախուեցաւ եւ աւազակներէն մեծ մասը գերի ինկաւ։ Երկրին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ։

Հնդկական հարցը

Անգլիոյ վարչապետը յայտնեց խորհրդարանին թէ հնդկական հարցին առթիւ Լոնտոնի մէջ գումարելի խորհրդաժողովին մասնակցելու համար, երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւնները պիտի հրաւիրուին երեք կամ չորս ներկայացուցիչներ նշանակելու, միւս պատգամաւորներու հաւասար իրաւասութեամբ։

Լորտերու ժողովին մէջ ալ ճշդուեցաւ թէ խորհրդաժողովը պիտի զբաղի Սիմոնի տեղեկագրով, որ երբեք հիմ չպիտի ծառայէ վճռաբանութիւններուն, եւ ոչ ալ պիտի կրնայ որեւէ յանձնառութեան ենթարկել պատուիրակները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԵՀ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆ կառավարութեանց միջեւ պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ, դիւրացնելու համար սահմանագլուխի դէպքերու քննութիւնը։

Արգիլելու համար սահմանագլուխի միջադէպերու կրկնումը, մաքսային պաշտօնեաներն ու սահմանապահ զօրքերը չպիտի կրնան առանց արտօնութեան սահմանն անցնիլ։

ՇՈՒԵՏԱՑԻ համբաւաւոր գրագիտուհին Սէլմա Լակէրլէօֆ Ֆըրանսական կառավարութենէն ստացաւ Պատուոյ Լէգէոնի զարդանիշը։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ շամիչի արտադրիչները իրենց մէկ հաւաքոյթին մէջ, կարգ մը պահանջներու կարգին, կառավարութենէն խնդրեր էին չեղեալ նկատել Ֆրանքօ-հելլէն առեւտրական դաշնագիրը։ Յոյն արտաքին նախարարը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը չի հանդուրժեր նման միջամտութիւններու։

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ բացուեցաւ Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ, տնտեսական գործակցութեան խորհրդաժողովը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի վերնայարկը, 64 Rue des Ecoles.

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. ակումբի մէջ, 15 Rue Jeanne d'Arc St. Chamond. Բոլոր շրջաններու ընկերները պարտաւոր են որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ իրենց լիազօրագրով։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՍՏՈՄ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ եւ Գիանքուրի Զաւարեան ենթակոմիտէի Վռամեան, Մշօ եւ Մուրատ խումբերու ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր եշ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Նիւթ՝ Ամուսնութեան թեր ու դէմ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները, ժամը 11էն յետոյ սինէմա։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Միութեան սրահին մէջ, 23 Պուլըվառ տէ Կօմիէ, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ Փարիզի եւ Շրջակայից Յոբ. Յանձնախումբի Ֆիննադրամի մասնախումբը կը փութայ խնդրել բոլոր կազմակերպութիւններէն եւ անհատներէն, որոնք տակաւին չեն փակած առկախ մնացած հաշիւները, (տետրակով հանգանակութիւն, շքադրամ եւ պատկեր), բարի ըլլան մինչեւ Օգոստոս 15 կարգադրել հաշիւները, իրենց քով գտնուած դրամները տետրակներով միասին յանձնել Գ. Վ. Թագւորեանի, 53 Fbg. Montmartre, Paris (9e).

Դիւրութեան համար կը յիշենք հոս առկախ մնացած տետրակներու թուահամարները՝ 4, 5, 6, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 24, 26, 32։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտասարդաց երկսեռ միութեան ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՀՐԱՒԷՐ

Պոլսոյ Նարեկեան եւ Եսայեան վարժարաններու երկսեռ բոլոր սաները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա Ճաշարանը 61, Rue Monsieur le Prince, Մէթրօ Սէն Միշէլ։

ՆԱՄԱԿ ունին Գ. Գ. Արամ Քամալիկեան, Լեւոն Ալթունեան, Տիկ. Շահինեան, Յակոբ Փիլիպպոսեան, Միհրան Քէշիշեան, Արշաւիր եւ Գարեգին Բարսեղեան, Պետրոս Սիմոնեան եւ Օննիկ Մինասեան։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանը փակ է Օգոստոս 1 — Սեպտեմբեր 1։ Իրենց մօտ գիրք ունեցողներէն կը խնդրուի շուտով վերադարձնել գիրքերը։

ԱՆԱՏՕԼԻՈՒ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մէշէտի հայ ժողովրդական դպրոցը հոգաբարձութեան հանգանակութիւնը.—

Տիկ. Ս. Աթանեան, Մ. Յարութիւնեան, Մ. Գրիգորեան, Ոմն 1000ական ղրան, Յ. Պետրոսեան 312.80, Տիկ. Լիզիա Շահինեան 300, Ա. Գէորգեան, Տիկ. Ա. Գէորգեան, Բ. Դաւիթեան, Ոմն, Եփրատ ընկերութիւն 250ական, Ա. Մանկասարեան 150, Մ. Դարմանեան, Օ. Վարդապետեան, Ոմն, Տիկ. Ռ. Աբեան, Տիկ. Ս. Քարամեան 100ական, Տիկ. Ն. Խանլեան, Յ. Գ. Օհանեան, Ն. Օրբելեան, Ս. Գրիգորեան, Բ. Յարութիւնեան, Միքայէլ խան Մելիք Փարսադանեան 50ական, Ա. Խօջաեան, Կ. Դանիէլեան, Խ. Սագաթելեան, Ոմն 30ական, Ա. Աբրահամեան, Դուրգէն (սափրիչ) 20ական, Օր. Քնարիկ, Տիկ. Ս. Մկրտիչեան, Ոմն 10ական, Բալասան Մելիք Մելքոնեան, Ս. Սիմոնեան, Մ. Ազբար Ղուկասեան 5ական, Ն. Սահակեան 30, գումար 7047.80 ղրան, որուն սակով 538 տոլար կամ 13.686 Ֆր. 50։

Տես Յառաջ 28 Մարտ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Նուրհան Տատուրեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Տրապիզոնցի Արշաւիր Տիրատուրեանը։ Իմացնել՝ Maison Varteressian, 1 Rue Hautefeuille, Paris.

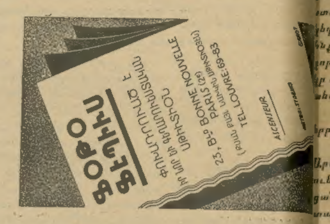
— Կը փնտռուի Սեբաստացի Մէհիտէր Ոսկեանի (Պուլախճի) քոյրը, Ս. Սարգիս Թագեցի, Ագապի Հիւսեհեան, որ ուսուցչուհի էր Ներսէսեան եւ Ս. Գէորգ վարժարաններուն մէջ։ Իմացնել՝ Armenag Guregh, 170 Rue de Crimée, Paris (19e).

— Մարաշցի Յարութիւն Ազրապեան որ ժամանակ մը կը բնակէր Լիոն։ 3 ամիս առաջ կը գտնուէր Նիս 19 Rue Biscara։ Ներկայիս կը մնայ անյայտ, իր հասցէն գիտցողներէ կամ ուր գտնուելու մասին որոշ տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ Նազար Ազրապեանի. Rue Boteva No. 2 Bourgas, Bulgarie.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Գ. Վ. Եարճանեանի իրաւագիտական գրասենեակը՝ Օգոստոս 1էն կը փոխադրուի 54 rue Lafayette, Paris (9). Tél. Provence 87-53, Métro Cadet.

Կ'ընդունի ամէն օր 9էն 12 եւ 2էն 7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN